תנ״ך · אחרונים

אדרת אליהו (ר יוסף חיים)

רבי יוסף חיים מבגדאד

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אדרת אליהו (ר יוסף חיים)

רבי יוסף חיים מבגדאד

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אדרת-אליהו-ר-יוסף-חיים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

שער 4
הקדמה 4
בראשית 6
נח 13
לך לך 17
וירא 32
חיי שרה 39
תולדות 46
ויצא 60
וישלח 69
וישב 79
מקץ 89
ויגש 103
ויחי 114
שמות 122
וארא 145
בא 154
בשלח 170
יתרו 178
משפטים 195
תרומה 206
תצוה 217
כי תשא 227
ויקהל 249
פקודי 261
ויקרא 263
צו 278
שמיני 282
תזריע 285
מצורע 290
אחרי מות 298
קדושים 299
אמור 304
בהר 319
בחוקתי 323
במדבר 339
נשא 344
בהעלותך 348
שלח 360
קרח 369
חקת 394
בלק 418
פנחס 456
מטות 470
מסעי 482
דברים 489
ואתחנן 504
עקב 521
ראה 536
שופטים 542
כי תצא 548
כי תבוא 563
נצבים 575
וילך 587
האזינו 594
וזאת הברכה 603
הפטרת שבת ערב ראש חודש 608
הפטרת שבת ראש חודש 611

שער

אנכי אל ה' אקרא. ממנו יבא לי עזרה. לאור באור התורה. כי היא באר מים חיים: יה חוקיך למדני. בדרך אמת נחני. ובתורתך האר עיני. כי המוצאה מצא חיים: חכמה ודעת חנני. ומבינתך הביננני. ובצדקתך חייני. כי עמך מקור חיים: בזכות ויצבור בר. אבין דבר מתוך דבר. ותלמוד הנקי ובר. בו אדעה ארחות חיים: אמצני בתורתך. האצל עלי מחכמתך. ואבינה בעזרתך. כל תורתך תורת חיים: מלא משאלות לבי. אתה צורי ומשגבי. אז תאיר רוחי בקרבי. באור פני מלך חיים: חזקני במצותיך. ברכני מברכותיך. ותתן לי בחמלתך. עושר וכבוד וחיים: רצה אל חי מחדש חדשים. לזאת מחברת הדרושים. והיא על חמשה חומשים. את כל הכתוב לחיים. ראה צורי כי הכל לך. וממך הבאתי לך. כי אני ושלי שלך. צור השם נפשנו בחיים: ממני יצאו הדברים. אנכי אחד מן הנערים. וצעיר שבצעירים. אני הצעיר יוסף חיים: בן לאדוני רבי אב'הו. הוא הרב רבי אליהו. בן איש אלהים קדוש הוא. הרב רבינו משה חיים: ברוך אלהינו שבראנו לכבודו. ברוך הוא וברוך שם כבודו. ומברכתו יברך לי אני עבדו. לאורך ימים ושנות חיים:

הקדמה

גַּם בְּלִי מַעֲשֶׂה צוּר בְּךָ אֶחֱסֶה וְגַם לֹא אֲנַסֶּה אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי:
אֶזְכְּרָה גְּדֻלְּךָ וַאֲצַפֶּה לְךָ בְּתוֹךְ עַם קְהָלְךָ אֲזַמֵּר בְּנִיבִי:
לְךָ אֱיַחֵל אֲנִי חִישׁ בְּנֵה מָעֲנִי רְאֵה נָא בְעוֹנִי וְתַבִּיט בְּעוֹלְבִי:
צוּר בְּנֵה עִיר צְבִי חַלְצָה מִשְׁבִי מְחֵה נָא לְחוֹבִי וְאֶשְׁמַח בְּטוּבִי:

במה אקדם ה' אכף לאלהי מרום אשר גמלני כל טוב ברוב רחמיו וברוב חסדיו. מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי. כי גבר עלי חסדו מעת היותי על האדמה. הטוב כי לא כלו רחמיו המרחם כי לא תמו חסדיו. לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש. והעושר והכבוד מלפניך והחכמה והמדע ממך. ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל. ואתה מושל בכל. ועתה מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי הגומל לחייבים טובות שגמלתני כל טוב. כי לך נאה ה' אלהי ואלהי אבותי שיר ושבחה. הלל וזמרה. עוז וממשלה נצח גדולה גבורה תהלה ותפארת קדושה ומלכות:

והנה אחרי הודאתי זאת אשירה ואזמרה בשפה ברורה ואענה ואומר ברוך אלהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו ברוך ה' אלהי ישראל אשר בחר בנו מכל העמים. והנחיל לנו את תורתו תורת אמת על הר

סיני ביד משה. ושם נמצאנו ושם היינו כולנו כאחד לקבל תורה תמימה. אמירה כתיבה יהיבה נעימה. אשרי אדם מצא חכמה. וזכי לנפשיה זכייא דאורייתא. נהירו דחכמתא. כי כל איש ישראל קבלה נשמתו מהר סיני כיד ה' הטובה עליו. אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ממנו תורה יוצאה. יפוצו מעינותיו חוצה. זוכה ומזכה אחרים. מאיר לארץ ולדרים:

ואנכי העבד. אחר אשר זיכני השית. להיות ממלא מקום אבותי הקדושים זי"עא בבית מקדש מעט אשר שם יקהלו קהלת יעקב עם אלהי אברהם מידי שבת בשבתו לדרוש להם על פי מפרשי התורה. מקראי קדש אשר יקראו אותם ביום השבת ביום השבת דבר בעתו מה טוב. תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן. הנה גם אנכי בעניי עזרני ה' להביא מן החדש ממה שחנני ה' והאיר עיני לפרש מן המקראות הן בדרך דרש הן בדרך רמז כפי השגתי אשר נתן לי הבורא יתברך ברוב רחמיו וברוב חסדיו. כי אין מדרש בלא חידוש:

והנה רחש לבי בקרבי. ודבר בי לאמר הקרב נא את המנחה החדשה. וכתוב זאת זכרון בספר למען יעמדו ימים רבים כל הכתוב לחיים. ויהיו למשמרת לדורות עולם. ואחשבה לדעת. אם גם אוציא אותם לעיני כל חי ואקבעם בדפוס למען ילמד בהם כל איש ישראל אשר אמצא חן בעיניו. או אם יהיו כמוסים עמדי חתומים באוצרותי. ואחרי אשר נשאתי ונתתי בלבי על הדבר הזה. נראה לדעתי טעם אחד אשר מכח הטעם ההוא גמרתי בלבי לקבץ חדושי אשר חדשתי בס"ד בדרך דרש ורמז על חמשה חומשי תורה. ולעשות אותם חיבור אחד בפני עצמו ולקבעם בדפוס. ובטחתי בחסדי ה' שיעלו לרצון לפניו. ואל יעכב לזה שום חטא ועון כלל ועיקר:

ומעתה הנני מגלה דעתי ורצוני בכל לבי ובכל נפשי בלב שלם ובנפש חפצה. שכל כוונתי בחיבור הזה. וגם בכל חיבורים קדושים אשר יזכני הש"ית לחבר ברוב רחמיו וחסדיו הכל הוא ליקב"ה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם הוי"ה ב"ה י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל. וכל מחשבה והרהור ודבור אשר אינם ברצונו יתברך הכל בטלים ומבוטלים כי הם מצד היצ"הר והכל הבל. באופן שכל רצוני בחיבור זה ושאר חיבורים שאעשה בס"ד וגם בכל מצוה שאעשה בס"ד הוא כדי לעשות נחת רוח לפניו ית' בלי שום פנייה כלל ועיקר:

ואחרי אשר הודעתי נאמנה לעיני כל ישראל מודעא רבא חזקה וברורה שרירא וקיימת הזאת. הנה עדיין צריכין למוד'עי. שאם כה יאמר השומע מלי. מי שמך לאיש ואתה תולעת ולא איש לעשות לך שם כשם הגדולים אשר בארץ. המה הגבורים אנשי השם מפרשי התורה. ולוחמים במלחמתה של תורה. הנה זאת אשיב כי גם אנכי בעצמי ידעתי

מיעוט ערכי. כי בער אני ולא אדע. ומה אני ומה כחי. זאת ועוד כי גם מן המעשים אני שולל וערום. ואמנם צדקת ה' היא כסותי ובו אחסה ואתלונן. וחסדו הגדול הוא יהיה לי למגן וצנה. ואז יאמר אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. והנה אנכי ידעתי גם ידעתי שזכות אבותי ראה ה' וזיכני לכל הכבוד הזה. ובעבור כבודם אז גם לעיני בני עמי אנכי אכבדה. וזכותם עמד לי לשרת את העדה. וללמוד תורה וללמדה. ולכן בחרתי לקרות לחיבור הזה בשם אדרת אליהו על שם עט"ר אדוני אבי זיע"א וגם כי תיבות אדרת אליהו ע"ה והאותיות וכולל התיבות המה גי' ר"ב אליה"ו מש"ה חיי"ם. גם יעלו ר"ב מש"ה ב"ן חיי"ם הרי רמוז בזה שם אדוני אבי זיע"א ושם אדוני מור זקני זיע"א. יהא רעוא שתהיה נשמתם צרורה בצרור החיים בג"ע העליון. וישישו וישמחו לחזות בנועם ה' במחנה שכינה ביר"א. ובה' בטחתי שיהיו לרצון אמרי פי. והגיון לבי. הטוב כי לא כלו רחמיו המרחם כי לא תמו חסדיו. הוא כדחמיו וחסדיו יעזרני על דבר כבוד שמו תמיד מעתה ועד עולם. ויאיר עיני במאור תורתו. ויראני נפלאות מתורתו. ויתן בלבי בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי תלמוד תורתו באהבה. ויזכני לחדש חידושים רבים ואמתיים בפרד"ס תורתו הקדושה. ואהיה זוכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. ואחדש חידושי הלכות וישובים אמתיים לאמתה של תורה. ויזכני לחבר חיבורים אמתיים. גדולים ונכבדים. אשר רבים ישתו בצמא את דבריהם. וישתעשעו במאמריהם. ואל החיבור הזה הראשון התפללתי שיתן ה' חינו בעיני בל ישראל. וילמדו בו רבים מקטון ועד גדול. מנער ועד זקן. מעתה ועד עולם. ויכנסו הדברים ברוב אהבה וחיבה. ושמחה רבה. בלב הקורא והשומע לעבודתו יתברך. ואחרי כל אלה הדברים אערוך תפלה אל מול נורא עלילה ה' חושה שלח בן ישי ייתי ונחמיניה והקם לך סוכת דוד הנופלת ותבנה לך בית נאמן בית קדשנו ותפארתנו במהרה בימינו. ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. יראו עיננו וישמח לבנו בעגלא ובזמן קריב אכי"ר:

כ"ד הקטן המצפה לתשועת ה' והבוטח ברוב רחמיו וחסדיו להאיר עיני במאור תורתו תורת חיים והוא

יוסף חיים בכמהר"ר אליהו בכמהר"ר משה חיים ס"ט

בראשית

בראשית ברא וכו'. דרשו רז"ל תיבת בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו ברא הקב"ה שמים וארץ והנה אפשר לרמוז

בס"ד בתיבת בראשית התורה וישראל והוא כי בראשית גי' שב"ע ישר"אל שהתור' היא שבעה ספרים כי פ' ויהי בנסוע הארון הוא ספר בפנו עצמו הרי רמוזים התורה וישראל בתיבת בראשית שדרשו חז"ל על תרווייהו גם בראשית גי' ש"ב תור"ה כי בראשית הוא אותיות ש"ב תרי"א וכו' וכנז' בתקונים ותי"רא גי' תור"ה וש",ב ר"ל שבע בלשון הש"ס מלשון הני שב שמעתתא כדאיתא בש"ס והיינו נמי לפי שהתורה היא ז' ספרים ודוק:

ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. אפשר לרמוז בס"ד כי מספר החשך יותר ממספר האור לרמוז ששני הגליות של ישראל הם היו יותר משני החירות שלהם שהיו יושבים על אדמתם וההפרש היותר הוא קכ"א כמנין ק"ך צירופי אלהים עם הכולל לרמוז כי אריכות הגלות הוא בשביל למתק ק"ך צירופי אלהים ובזה יובן רמז הכתוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך ויבדל דייקא ר"ל שההפרש שבין האור ובין החשך הוא שם אלהים שיש בו ק"ך צירופים ועם הכולל גי' קכ"א:

והנה בפ' זו כתיב אור ויום ובקר שהם רמז לשני החירות וכתיב חשך לילה ערב שהם רמז לשני הגליות ומספרם יתר על אור יום בקר מספר ר"י כמנין עשרה פעמים אהי"ה שעולים ר"י שכל דבר שבקדושה כלול מעשר לרמוז כי שם אהיה הוא מגין עלינו בשני הגליות ולזה אמר הקב"ה למרע"ה אמור להם אהיה אשר אהיה ודרשו רז"ל אהיה עמהם בצרה זו אהיה עמהם בצרה אחרת והיינו כי שם אהיה מגין עלינו:

ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. אפשר לרמוז בס"ד שידוע שכל מעשה אשר יעשה ישראל הכל הוא לברר ניצוצי הקדושה שמעורבים הטוב ברע וצריך לחפש ולברר הטוב להוציאי מן הרע המעורב בו ע"י מעשה המצות וכשיבורר ויתוקן הכל אז יהיו כל הימים כיומא חדא אריכתא בשלימות ומעלה אחת יען כי לא יש חסרון ופגם ח"ו כדי שיהיה הפרש בין יום זה ליום אחר ובזה יובן ויהו ערב לשון עירוב ניצוצי הקדושה הטוב ברע ואח"ך ויהי בקר מלשון לא יבקר בין טוב לרע שיתבררו הכל ובזה אז יהיה יום אחד שכל הימים יהיו כיומא חדא אריכתא במעלה ושלימות אחת:

לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. אפשר לרמוז בס"ד כי היצ"הט נקרא לב והיצ"הר נקרא ג"כ לב ע"ד לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו שהיצ"הט בימין והיצ"הר בשמאל ולכן נאמר בכל לבבך בשני יצריך יצ"הט ויצ"הר. ואמנם האדם צריך שיהיה לו לב אחר והיינו שיכניע את היצ"הר ע"י עסק התורה ויכלול אותו עם יצ"הט ויהיה הכל טוב לב אחד דוקא ולא שישתמש בשני לבבות דהיינו ביצ"הט וביצ"הר והנה דו בלשון יון הוא שנים ע"ד טב למיתב טן דו כידוע וז"ש לא טוב היות האדם לבדו ר"ל ל"ב ד"ו דהיינו ב' לבבות יצ"הט ויצ"הר. אעשה לו עזר היא התורה כנגדו של היצ"הר כדי

שיכניע אותו ע"י עסק התורה ויכלול אותו עם היצ"הט ויהיה לו לב אחר דוקא וע"ד מ"ש רז"ל בראתי יצ"הר בראתי לו תורה תבלין או עזר קאי על האשה שמצלת האדם מן החטא ובזה יכניע היצ"הר ויעשנו טוב:

ואיתא במדרש וז"ל אעשה לו עזר כנגדו אם זכה עזר ואם לאו כנגדו א"ר יהושע בר נחמיא אם זכה כאשתו של ר' חנינא בר חכינאי ואם לאו כאשתו של ר"י הגלילי רבי יוסי הוה ליה אנתתא בישא והוות ברתא דאחתיה והות בזיה ליה קדם תלמידוי אמרין תלמידוי שבקא להדא אינתת בישא דליתא מייקרך אמר להון פורנא רב עלי לית בידי מה אשבוק לה. אחר זמן הוון יתבין פשטין הוא ורבי אלעזר בן עזריה דמן חקלין א"ל משגח רבי ואנן סלקין בביתא א"ל אין סליק. כי סליק אמבת לאפיה ונפקת לה. צפה בההוא קדירה. אמר לה אית בההיא קדירה כלום. א"ל אית פרפריין. אזל גליתה ואשכחן פרגיין. ידע רבי אלעזר בן עזריה מה הוא שמע. יתבון להון אכלון. א"ל רבי לא אמרת אלא פרפריין. והא אשכחנן בגווה פרגיין. אמר נו מעשה נסים הן מן דחסלין א"ל רבי שבוקא ההוא אנתתא מנך. דלית היא עבדא ליקרתך. א"ל פורנא רב עלי ולית לי מה אשבוק לה. א"ל אנן יהבין לה פורנא ושבקית מינך. עבדון ליה כן פסק לה פורנא. ושבקיתא מניה ואסבון יתיה אתתא אחרא טבא מינה. גרמון חובין להההיא אתתא ואזלת ואתנסבת לסנטרין דקרתא. לבתר יומין אתון יסורין עליה ואיתעוור והוות ציירת בידיה ומחזרא ליה על שקקיא דקרתא. כיון דהות מטיא בשקקיה דרבי יוסי הגלילי הות קיימא לה וחזרה לאחורה מן דהוה ההוא גברא חכים קרתא. אמר לה למה את לא מובלת ליה לשכונותיה דר' יוסי הגלילי דאנא שמע דההוא עביד מצוה. אמרת ליה משבקתיה אנא. ולית בי דליחמי סבר אפיה. אחר זמן אתון קרון בשכונתיה דר' יוסי ארגיש בה יום קדמון ויום תניין ושרי מחי לה ואזל קלהון והוון מתבזין בכל קרתא אודיק ר' יוסי לקולהון וחמהון מתבזין בגו שוקא. א"ל למה את מחי לה א"ל כל יום היא מובדה פרנסתיה דהדין שקקיה מיניה. כיון דשמע ר' יוסי כן נסבהון ויהב יתהון בחדא ביתא מן דידיה. והוה מפרנס יתהון כל ימי חייהון. על שם ומבשרך אל תתעלם עכ"ל: ועובדא דאשתו דרבי חנינא בן חכינאי. רבי חנינא בן חכינאי הוה קאזיל לבי רב בשלהי הלוליה דרשב"י אמ' ליה איעכב לי עד דאתי בהדך לא אעכבא ליה אזל יתיב תרי סרי שני בבי רב עד דאתיה אשתנו שבילי דמתא ולא ידע למיזל לביתיה אזל יתיב אגודא דנהרא שמע להההיא רביתא דהוו קרו לה בת חכינאי בת חכינאי מלי קולתיך ותא נזיל אמר שמע מינה האי רביתא דידן אזל בהדה הוה יתיבא דביתהו קא נהלא קמחא דל עינא חזיתיה סוי לבה פרח רוחה אמר לפניו רבש"ע ענייה זו זה שכרה בעא רחמי עלה וחייה: והנה לכאורה י"ל דמאי

הוסיף רבי יהושע בר נחמיה על ת"ק בזה דהא ת"ק נמי דקא מפרש זכה עזר לא זכה כנגדו ג"כ משמעות דבריו כהאי גוונא או אשה טובה או אשה רעה והוא מאי הוסיף בדמיון הזה ועוד בשלמא הדמיון העזר שדימה לאשתו של ר"ח הוא דמיון טוב דבודאי אשה כזאת לא תמצא כ"כ שתמתין לבעלה שנים עשר שנים בשמחה וטוב לבב וכמו שהמעשה תעיד עליה כי נעשה לה נס פלילי שחייתה מן המיתה אשר הוא נגד הטבע ולא שכיח ובודאי שהקב"ה ראה טוהר לבבה בהליכת בעלה ללמוד תורה שהיה הדבר ברצון נפשה ושמחת לבבה ולכן עשה לה נס עצום ונורא כזה כי גם ר"ח תלה הבקשה בה שאמר רבש"ע ענייה זו לשוא שמרה. ואמנם מה שדימה הכנגדו לאשתו של ר"י הגלילי לא ידענו למה דימה לזאת והלא יש כמה נשים שהיו קשות ורעות לבעליהן יותר ויותר ממנה וכדאיתא כמה מעשיות כזאת בש"ס ומדרשים:

ויובן בס"ד לפרש דלפי ת"ק דמפרש זכה עזר לא זכה כנגדו יש להקשות דהא ידוע הוא דהאשה מתגרשת כעל כרחה דקרא כתיב ומצא בה ערות דבר ושלחה מביתו ולסברת ב"ש אפי' הקדיחה תבשילו וא"כ אם לא זכה ונזדמנה לו אשה שהיא כנגדו מאי איכפת ליה בזאת הא תכף יוכל לגרשה לכן בא ר"י בר נחמיה לפרש זכה כאשתו של ר"ח לא זכה כאשתו של ר"י הגלילי והנה כי ר"י הגלילי שהיתה אשתו מצערתו ג"כ היה יכול לגרשה תכיף ואמנם הסיבה שהיתה מונעתו מלגרשה הוא בשביל שהיתה כתובתה מרובה ובשביל זאת הוכרח לסבול אותה ולא לגרשה והיא גם היא ג"כ מכח זאת אינה מתפחדת ממנו ומצערתו בשביל שיודעת שאין בכחו לגרשה ומוכרח לסובלה אבל אם היתה כתובתה מועטת מעיקרא לא היתה מצערתו שהיתה מתפחדת ממנו שהוא בידו לגרשה תכף כי האשה מתגרשת בעל כרחה ונמצא שהכתובה המרובה היא גרמה לזה והנה מה שהיתה כתובתה מרובה הוא מכח שהביאה לו נדונייא ונכסים מבית אביה הרבה וזה מתחילה היתה לו לעזר ולהועיל שלקח מעות הרבה ואמנם באמת זה העזר שהיה לו ממנה הוא גרם שתהיה כנגדו ולולי זה לא היתה יכולה להיות כנגדו כי היתה מפחדת שבידו לגרשה וא"כ השתא הכוונה של הדרשה לא זכה כנגדו היינו באופן זה שהקב"ה יזמין לו אשה כאשתו של ר"י הגלילי שתביא לו מעות הרבה וממילא תהיה כתובתה מרובה ואז תהיה כנגדו ותצער אותו ולא יכול לגרשה וזה כוונת הכתוב עזר כנגדו ר"ל אזמין לו אשה שיהיה לו עזר ממנה שתביא לו נכסים הרבה וממילא אז תהיה כנגדו ואין לו תקנה שלא יכול לגרשה מחמת כתובתה ואם זכה אז תהיה עזר כמו מדרגת הכנגדו וזהו כנגדו ר"ל כמו המדרגה שצריכה להיות כנגדו כן תהיה לו להפך עזר מן הקצה אל הקצה ולזה דימה לאשתו של ר"ח שהוא ציער אותה הרבה שפירש ממנה

י"ב שנים וא"כ היתה צריכה להיות מכח זה כנגדו והיא אדרב' היתה לו עזר להפך מן הקצה אל הקצה ולכן לא אמר כאשתו של ר' עקיבא ששהא יותר דשם היא היתה רוצה בכך ונשאת עמו על תנאי אבל זה כאן שהוא שרצה לילך ללמוד ועכ"ז היא קבלה מטוב רצונה ואפי' שנתעכב י"ב שנה לא חששה בזה:

האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל. הנה לכאורה י"ל דתיבת היא נראית כשפת יתר והיה די כאומרו האשה אשר נתת עמדי נתנה לי מן העץ ואוכל ומאי אתא למעוטי בתיבת היא ואפשר לפרש בס"ד ע"ד דאיתא במדרש וז"ל ותקח מפריו ותאכל א"ר איבו סחטה ענבים ונתנה לו ר' שמלאי אומר בישוב הדעת באה עליו אמרה לו מה את סבור שהיא מתה וחוה אחרת נברא לך אין כל חדש תחת השמש או שמא היא מתה ואת יושב הטלס)פירוש פנוי(לא תוהו בראה לשבת יצרה עכ"ל ע"ש. ונמצא לכ"ז אם היה הקב"ה נותן לאד"הר ב' נשים לא היתה יכולה לתופסו בדברים אלו דמאחר דיש לו שתים אם תמות היא יתקיים העולם בשנית ולא היה לה פתחון פה אז לפתותו אבל מאחר שלא נתן לו כי אם אחת לכן באה עליו בדברים האלו ונתפתה לדבריה כי ראה דבריה נכוחים ולכן זאת טענת אד"הר לפני הקב"ה האשה אשר נתת עמדי היא ר"ל בשביל שהיא לבדה אצלי ולא יש לי אחרת לכן דין גרמא שבכח דבריה וטענתה נתנה לי מן העץ ואוכל אבל משא"כ אם היה לי עוד אשה אחרת לא היתה לה פתחון פה לפתות אותי וא"כ כביכול אתה גרמת בזה:

היא נתנה לי מן העץ. איתא במדרש אמר ר' אבא בר כהנא ואכלתי אין כתיב כאן אלא ואוכל אכלתי ואוכל עכ"ל והדבר תמוה איך יתריס כ"כ אד"הר לפני הקב"ה שיאמר אכלתי ואוכל ויובן בס"ד ע"ד מ"ש בספר וילקט יוסף משם הרב דרכי נועם ז"ל שאד"הר כשאכל עץ הדעת היתה כוונתו לטובה דרצה לקיים פ"ור וזה א"א להתקיים כי אם ע"י תאוה ועץ הדעת הוא הגורם לתאוה עכ"ד ע"ש. והנה ידוע דהתשמיש מכונה בשם אכילה ע"ד כי אם הלחם אשר הוא אוכל ובזה יובן אכלתי ואוכל ר"ל אכלתי מעץ הדעת בשביל ואוכל ר"ל תשמיש דעץ הדעת הוא הגורם לתאוה וכוונתי לטובה לקיים פריה ורביה:

ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם. י"ל על אומרו כן ישלח ידו הוא מיותר דהו"ל למימר ועתה פן יאכל מעץ החיים וחי לעולם ויובן בס"ד בהקדים מ"ש כספר וילקט יוסף משם הרב תפארת הגרשוני ז"ל שהביא משם הרב עשרה מאמרות ז"ל שאד"הר כשאכל מעץ הדעת ט"ור הזרועות שלו לא היו באותה עצה דלא כתיבה לקיחה באדם אלא אכילה בלבד ולא יותר כי לא רצו הזרועות להתפשט ולא הידים

להפתח והאצבעות ליגע באותו פרי ולז"א אין הקב"ה מביא תקלה על ידי צדיקים ידי דייקא וזהו הטעם שהכהנים כשמברכים את ישראל היו נושאים כפיהם כי הידים הם מסוגלים ומזומנין לברכה כי הם לא חטאו כאמור שהידים זכאים ויבא זכאי עכ"ד ע"ש. והנה לפי"ז אפשר לומר דדווקא באכילת עץ הדעת לא נתקלו הידים שלו משום דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים ידי דייקא אבל אחד שכבר חטא בעץ הדעת ויצא מכלל צדיק השתא ליתיה להאי כללא ואם היה חוטא פעם שנייה יש לחוש שיבוא תקלה על הידים שלו ג"כ והנה ידוע מ"ש הרב מגלה צפונות ז"ל דף ט"ז ע"ג דהקשו המפרשים ז"ל למה לא צוותה שלא יאכל מעץ החיים כאשר צוהו שלא יאכל מעץ הדעת ותירץ הרב ז"ל דבמדדש איתא שעץ החיים היה מלובש בתוך עץ הדעת וא"כ כיון שהזהירו על עץ הדעת הנה עץ החיים ככלל הצווי אלא כשאכל אכל מעץ הדעת שהוא הלבוש מצד חוץ ולא מע"הח שהוא הפנימיות ולכן אחר שחטא אמד פן ישלח ידו לפנים ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם עכ"ד ע"ש ונמצא לפ"ז דגם באכילת עץ החיים יש איסור כמו עץ הדעת דשניהם היו בכלל הצווי. ובזה אתי שפיר הפסוק בס"ד ועתה שכבר חטא והשתא ליתא להאי כללא דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים השתא יש לחוש כן ישלח ידו דייקא דבשלמא מקודם שעדיין לא חטא נמלטה ידו מן האיסור שלא קבלה להפתח אבל עתה שחטא השתא יש לחוש גם על ידו וזה דבר קשה מאוד דאז יהיו פגומים כל איבריו ולא ישאר אצלו אבר טוב:

ובזה יובן בס"ד עוד ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ידינו דייקא שלא חטאו וכזה אז כוננה עלינו:

ובזה יובן בס"ד ודוד מנגן ביד כי דוד הע"ה הוא גלגול אד"הד ובא לתקן הפגם שלו ולכן אמד מנגן כיד כי ידיו לא חטאו. וכזה יובן בס"ד יגמלני ה' כצדקי כבור ידי ישיב לי כי הידים לא חטאו:

א"י הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השומר וגו'. יובן בס"ד בהקדים מ"ש בתיקונים באומרו אי הבל אחיך שרמז לו שפגם והפריד א"י מן אד"ני ח"ו בהרגו את הכל וזהו א"י הכל אחיך ע"ש. גם ידוע מ"ש הפסוק בכל צרתם לא צר כתיב לא כאל"ף וקרינן לו בוא"ו והנה הכתיב שהוא לא באל"ף פי' רש"י ז"ל וז"ל בכל צרתם שהביא עליהם לא צר לא היצר להם כפי מעלליהם שהיו ראויים ללקות עכ"ד ע"ש. והנה מה שקרינן לו בוא"ו הכוונה שישראל לרוב קדושתם ומעלתם מעשיהם עושים רושם גדול למעלה הן לטוב הן להפך ח"ו שאם הם שרויים על אדמתן ועושים מצותיו יתברך כראוי בזה מוסיפים כח למעלה בשכינה כביכול ע"ד באלהים נעשה חיל ואם הם גולים ואינם יכולים לקיים

המצות כראוי אז עושים רושם להפך ח"ו למעלה כביכול וזהו בכל צרתם שאז אינם יכולים לקיים המצות אזי כביכול לו צר שבזה יש היזק למעלה ח"ו וזהו ענין השכינה בגלות מאחר שהם גולים ואינם יכולים לקיים המצות א"כ כביכול כאלו שכינה ג"כ גלתה עמהם וא"כ השתא מזה דקרינן לו בוא"ו שפיר מוכח כי החוטא הוא פוגם למעלה בשמות הקדושים דהא מוכח מזה דהתחתונים עושים במעשיהם רושם למעלה דהא בצרתם לו צר כביכול וא"כ אם יעשה האדם רע ודאי יפגום למעלה וליכא למימר השתא מה האדם ומה כחו לגרום פגם למעלה והנה קין טען כי הוא לא ידע שהאדם כ"כ יש לו כח לעשות רושם למעלה במעשיו שעשה למטה ולכן לא סלקא דעתיה שיהיה פוגם למעלה בהריגתו להבל וטען כי הוא לא אזל כי אם בתר הכתיב דכתיב לא באל"ף דהכוונה דאין הקב"ה מיצר לאדם כפי מעלליו שראוי ללקות ומכח זה נלכד בפיתוי היצ"הר והרג את הבל שחשב שהק"בה לא יפרע לו רעה כמעשיו דכתיב לא צר באל"ף והכוונה כמו שפירש רש"י ז"ל וזהו הוא עיקר אצלו ואמנם הוא לא אזל בתר הקרי דקרינן לו בוא"ו דמשמע מזה שהאדם רב כחו לעשות במעשיו רושם למעלה דמזה היה לומד שבעון זה יפגום ג"כ למעלה. ובזה אתי שפיר שא"ל הקב"ה אי הכל אחיך ר"ל שחטאך גרם פגם למעלה בשם אד"ני שהפרדת א"י מן אד"ני ח"ו והשיב קין ויאמר לא ידעתי לא דיוקא ר"ל לא באל"ף ידעתי ולא לו בוא"ו דאנא אזלית בתר הכתיב ולא בתר הקרי שהוא לו בוא"ו:

ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה יובן בס"ד דידוע דהקטורת היא י"א סמנים והם מסוגלים להריק שפע לישראל ולכן אמרו רז"ל לא שנה אדם בה בשביל שהיתה מעשרת וידוע דהשכינה נקראת את והשפע יבא על ידה וז"ש וא"ד גי' י"א רמז לקטורת שהיא י"א סמנים יעלה מן הארץ שמקטירים הקטורת ויעלה העשן למעלה ובזה והשקה את היא השכינה כביכול שנקראת את היא תשקה ותשפיע כל פני האדמה ואמר פני האדמה לרמוז שהשפע הוא יהיה לישראל שהם הגדולים שבתחתונים והגדולים נקראים פנים לשון חשיבות:

הפטרה

ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר יובן בס"ד דידוע דהשכינה נקראת צדק. וידוע דכל בטחונינו בגאולה הוא בעבור השכינה כי אין אנחנו בטוחים שנהיה ראויים ליגאל מצד מעשינו ואמנם בזאת אנחנו בטוחים מאחר שהשכינה כביכול עמנו בגלות א"כ ודאי הקב"ה יחפוץ ליגאל אותנו בעבור כבוד השכינה הגם שאנחנו בלתי ראויים ח"ו גם ידוע שבזכות עסק התורה תהיה הגאולה ולכן בדור שבן דוד בא יתפשט לימוד התורה

יותר ובזה יובן מה שמבשר הנביא לישראל ומנחם אותם על אורך גלותם שאל תתייאשו מן הגאולה שאם אתם בלתי ראויים עכ"ז הנה ה' חפץ לגאול אתכם למען צדקו היא השכינה ועוד זאת אחרת יעשה תקנה המסוגלת לזה והוא כי יגדיל תורה בישראל ויאדיר ובזה תהיו מסוגלים לגאולה.

נח

אלה תולדות נח נח. יובן בס"ד כי האדם שהוא נח במדותיו ודיבורו עם הבריות הנה בזה יהיה לו חן בעיני הבריות הרבה שהכל יהיו אוהבים אותו ונמצא שהתולדה והפרי הנמשך מן הנח הוא החן וז"ש אלה תולדות נח ר"ל מי שהוא טבעו נח עם הבריות. נ"ח אותיות ח"ן שיהיה לו חן וחסד בעיני הבריות:

קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם. יובן בס"ד לפרש תיבת מפניהם ע"ד דאיתא במדרש רבה איזהו חמס ואיזהו גזל אמר ר' חנינא חמס אינו שוה פרוטה גזל ששוה פרוטה וכך היו אנשי דור המבול עושים היה אחד מהם מוציא קופתו מליאה תרמוסים והיה זה בא ונוטל פחות משוה פרוטה וזה בא ונוטל פחות משוה פרוטה עד מקום שאינו יכול להוציאן ממנו בדין א"ל הקב"ה אתם עשיתם שלא כשורה גם אני אעשה עמכם שלא כשורה וכו' ע"ש. והנה לכאורה י"ל דאם דור המבול היו נזהרים מן גזל גמור ששוה פרוטה והיו עושים מעשים כאלו כדי שלא יתחייבו בדין א"כ איך דנו דינם בב"ד של מעלה וחייבו אותם והא קי"ל אין ב"ד נזקקין בפחות משוה פרוטה ועוד דר"זל אמ' לא נחתם דינם אלא על הגזל שהוא שו"פ ונמצא דהיו נכשלים בגזל וא"כ למאי נפקא מינה היו נזהרים ליקח מבעל הקופה פחות משו"פ מאחר דלא איכפת להו. ויובן בס"ד ליישב זה והוא דלעולם היו גוזלים הרבה ואמנם כשהיו לוקחים בפני בעל הממון לא היו לוקחים שוה פרוטה כדי שלא יריב עמהם ויביאם לדין אלא היו נזהרים ולוקחים פחות משוה פרוטה הנקרא חמס ולא גזל אבל שלא בפניו היו לוקחים הרבה וא"כ השתא שפיר דנו אותם על הגזל שבידם שהוא הרבה ובזה אתי שפיר דקדוק הפסוק קץ כל בשר בא לפני וא"ת והא מעשיהם של דוד המבול היה שאם אחד הוציא קופה מליאה תרמוסים כל אחד לוקח ממנו פחות משוה פרוטה שהוא חמס ולא גזל שהב"ד אין נזקקין לו לז"א כי מלאה הארץ חמס זה דוקא מפניהם של בעלי הממון ור"ל אל תחשוב שהם עושים חמס שהוא פחות משוה פרוטה בשביל שהם נזהרים בגזל שהוא שוה פרוטה אלא דע כי מה שמלאה הארץ חמס הוא מפניהם של בעלי הממון דדוקא בעת שהיו לוקחים ממונם מפניהם שהיו רואים אותם היו נזהרים שלא לעשות גזל כי

אם חמס דוקא שלוקחים פחות משוה פרוטה אבל כשלוקחים ממונו שלא בפניו היו לוקחים הרבה כל מה שיובלו ליקח וא"ב שפיד דנו דינם למעלה:

או יובן בס"ד דקדוק מפניהם ע"ד דאיתא במדרש רבה חמס זה גילוי עריות שנא' חמסי ושארי על בני ע"ש וידוע מ"ש רז"ל סימן לעבירה הדרוקן ור"ל שיהיה לו הדרוקן פנים ובזה יובן כי מלאה הארץ חמס זה גילוי עריות והסימן המעיד על זה היה מפניהם דייקא שהיה להם הדרוקן פנים וסימן לעבירה הדרוקן:

או יובן בס"ד דידוע מ"ש רז"ל בשר רמז על עון ערוה כמ"ש בשבועות אין בשרו אלא קרובו שנא' ומבשרך אל תתעלם ע"ש וידוע מ"ש הרב הון רב ז"ל דכוונת דור המבול שהיו לוקחים פחות משוה פרוטה כדי שלא יזדקקו להם בדין דאין ב"ד נזקקין לפחות משוה פרוטה ואמנם הקב"ה דן אותם תחלה על עון עריות ואח"ך דן אותם על הגזל משום דהדין הוא דאם נזקקו לשוה פרוטה גומרים אפי' בפחות משוה פרוטה ואפי' שזו היא מתביעה אחרת לא איכפא ע"ש. ובזה יובן קץ כל בשר וכו'. ר"ל תחלה קץ כל בשר רמז לעון ערוה בא לפני יען כי מה שמלאה הארץ הוא דוקא חמס ר"ל שדוקא החמס שהוא פחות משוה פרוטה הרשיעו הרבה ומלאה הארץ ממנו וא"כ לא אפשר לדונם תחלה על חמס דאין נזקקין לפחות משוה פרוטה ולכן תחלה בא לפני לדונם על עון ערוה והגם שמסתמא היה ביניהם גזל מ"מ אפשר שלא היה הרבה כמו החמס שנאמר עליו מלאה הארץ וגם נמי לא היה ריבוי כמו עון הערוה שהיה ביניהם ולכן רצה הקב"ה לחייבם בדין עשה תחלה דינם בעון ערוה וגמר אותו בעון חמס שהיה רב מאד שמלאה הארץ ממנו:

או יובן בס"ד דקדוק אומרו בא לפני והוא דאפשר ליישב החקירה הנז' דבאמת הגם שהיה ביניהם חמס והחמס אינו שוה פרוטה וקי"ל אין ב"ד נזקקין לפחות משוה פרוט' מ"מ הא ודאי דמחשבתם היה ליקח הרבה אלא דבעידן מעשה היו נזהרים ליקח פחות מש"פ כדי להמלט מבי דינא אבל בדעת' ומחשבתם ליקח הרבה אם המצא בידם שלא יהיו מכירים בהם הבעלי דבר והנה הגוים מחשבה רעה מצטרפת להם למעשה וכאלו עשו. ולהכי שפיר דן אותם על החמס ואפי' שאינו שוה פרוטה כי תחלת דינם לא היה על מעשה דידהו כי אם על המחשבה שהיתה על הרבה ונגמר דינם גם על מעשה דידהו שהיתה פחות משוה פרוטה והנה לפ"ז ודאי צ"ל שלא דנו את דינם בב"ד של מעלה שהב"ד של מעלה אינם יודעים המחשבה ומוכרח לומר שהקב"ה דן את דינם שהוא יודע המחשבות. ובזה יובן בס"ד קץ כל בשר בא לפני דייקא ולא לפני הב"ד של מעלה יען כי מלאה הארץ חמס מפניהם חמס דייקא שאינו שוה פרוטה ולא אפשר להיות

תחלת דינם על זה ומוכרח שיהיה דינם לפני שאני אדון אותם על המחשבה שהיתה על הרבה ממון:

או יובן בס"ד דידוע מה דקי"ל בסנהדרין כולם פתחו לחובה זכאי והנה לפ"ז מוכרח לומ' דדין דור המבול דן אותו הקב"ה ולא לפני ב"ד של מעלה דהנה ודאי דור המבול שהרשיעו הרבה עד למאוד אין מי שילמד עליהם זכות ואם היה בא דינם לפני ב"ד של מעלה ודאי היו פותחים כולם לחובה וממילא היו יוצאים זכאים דפתחו כולם לחובה זכאי דענין ב"ד של מעלה כמו ענין דסנהדרין ושייך בהו האי דינא דכולם פתחו וכו' וכמו דאיתא במפרשים ז"ל וא"כ מוכרח להיות דינם לפני הקב"ה שהוא יתברך דן אותם ולא שייך בזה האי דינא דהוא ית' דן יחידי או יחייב או יזכה אותם. ובזה יובן בס"ד קץ כל בשר בא לפני דייקא ולא לפני הב"ד של מעלה יען כי מלאה הארץ חמס מפניהם וא"כ לא אפשר ששום אחד יליץ טוב בעדם למעלה ואם היה בא דינם לפני הב"ד היה חוטא נשכר שפתחו כולם לחובה זכאי ולכן בא דינם לפני שאנכי אשפוט אותם כמעלליהם.

או יובן בס"ד דקדוק תיבת מפניהם ע"ד שפי' הרב מהר"י בן נעים ז"ל והביאו הרב חיד"א זלה"ה בחומת אנך ע"פ הכרת פניהם ענתה בם וחטאתם כסדום הגידו לא כחדו והוא ע"ד מעשה שהיה דפילוסוף גדול ראה פרצופו חכם בחכמת השרטוט ואמר שהכיר בשרטוט שיש לו מדות רעות כגון קנאה תאוה וכיוצא והפילוסיף אמר שהאמת אתו שהמדות וטבע שלו קשה ומכוער אבל הש"ית חונן הדעת ובשכלו גובר על טבעו ומדותיו וז"ש הכרת פניהם ענתה בם דפרצופם מעיד על רוע מעלליהם וחטאתם כסדום ולא תימא דמכל מקום שכלם גובר על תכונתם לז"א לא כחדו מעשיהם ופרצופם שוים ולא כחדו לפרצופם אלא שקולים הם לרעה עכ"ד ז"ל ע"ש. והנה גבי דור המבול הרשיעו יותר ואם פרצוף פניהם מעיד על מדות רעות הם תפסו מדות רעות והרשיעו יותר ממה שרשום בפרצוף פניהם ולא היו שקולים מעשיהם עם פרצופם אלא הם הוסיפו סרה יותר על מה שרשום בפניהם והנה ידוע מ"ם השימוש בראש התיבה תבא במקום יותר ע"ד מ"ש רעותה הטובה ממנה ובזה יובן כי מלאה הארץ חמס מפניהם ר"ל יותר מפניהם שהרשיעו והוסיפו סרה ותפסו מדות רעות יותר מן הרשום בפניהם:

ויסגור ה' בעדו. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב מג"ע ז"ל בפ' זו שהתיבה היתה ארכה ש' ורחבה נו"ן וקומתה למ"ד סך הכל ש"ף כמספר שם הוי"ה ב"ה ושם אדנ"י בהכאה כזה יו"ד פ' א' ה' פ' ד' ו' פ' נ' ה' פ' יו"ד סך הכל ג' ש"ף וע"ה וד' אותיות ג' שכינה ע"ש ויסגור ה' בעדו ר"ל נתחבר שם הויה ב"ה ושם אדנ"י בהכאה הנז':

ובזה יובן בס"ד המדרש ששמעתי שיש מדרש וז"ל ואף תיבתו של נח במדת הרחמים ומדת הדין נעשית צא ולמד ממדותיה והוא תמוה ולפי"ז אתי שפיר שמדותיה הנז' הם רומזים לשם הוי"ה ב"ה ושם אדנ"י וידוע ששם הוי"ה ב"ה רחמים ואדנ"י הוא בחי' דין. **או** יובן ויסגו' ה' בעדו דידוע דשם י"ה לבדו הוא בחי' דין והשם בשלימות כשיתחברו י"ה ו"ה הוא רחמים וזהו ויסגור ה' ר"ל נסגר ונתחבר שם ה' י"ה בו"ה בעדו ר"ל בשבילו כדי שיהיה לו רחמים וינצל.

וישלח את העורב ויצא יצוא ושוב עד יבושת המים. הנה חז"ל נתנו טעם ויצא יצוא ושוב שהיה הולך ומקיף סביבות התיבה ולא היה רוצה לילך ממנה מפני שהיה חושדו לנח פן יבא על בת זוגו עיין בדבריהם ז"ל והנה אפשר לתת טעם בס"ד שהיה מקיף סביבות התיבה ולא רצה לילך ממנה והוא ע"ד דאיתא במדרש שאמר הקב"ה לנח בעת שנכנס לתיבה בשביל הבהמות והעופות שכל מי שהזכר הולך אחר הנקבה תקח אותו לתיבה וכל מי שהנקבה הולכת אחר הזכר הנח לו כי דור המבול שינו סדר העולם שדרך העולם הוא שהזכר הולך אחר הנקבה והם שינו דרכם כמ"ש רז"ל ע"פ נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו וסדר העולם אינו כן אלא מים העליונים שהם מים זכרים יורדים תחלה לארץ אצל מים נקבות שהם מי תהום כמה דכתיב תהום אל תהום קורא לקול צנוריך אלא משום שהם שינו דרכם להוליך הנקבה אחר הזכר כמו כן נידונו תחלה נבקעו כל מעיינות תהום רבה ואח"ך וארובות השמים נפתחו ע"ש בדבריהם ז"ל ובזה השתא יובן בס"ד שפיר הטעם שלא היה רוצה העורב להתרחק מן התיבה אלא הולך ושב בצר התיבה כי הוא ראה שניצול תחלה בשביל שהיה מן אותם שהלכו הזכרים אחר הנקבות וא"כ השתא חשש שאם הוא ילך ויתרחק מן התיבה לנוח במקום אחר השתא אחר שיצאו הכל מן התיבה אז בת זוגו נמי תצא ותצטרך לחפש אחריו ויהיה אז הנקבה הולכת אחר הזכר והוא רצה שתהיה יציאה כביאה כמו שבאו אל התיבה באופן זה שהזכר הולך אחר הנקבה כן תהיה יציאתם מן התיבה ולכן היה הולך ושוב אל צדדי התיבה כדי שתכף כשתצא זוגתו מן התיבה לעוף באויר תכף אז הוא יעוף אחריה ותהיה יציאה כביאה שהזכר הולך אחר הנקבה:

יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם ויהי כנען עבד למו. יובן בס"ד דרך רמז יפת רמז לצדיק שמייפה מעשיו לפני הקב"ה והקב"ה ג"כ מייפה אותו שנותן לו כח ועזר לעבוד עבודת שמים וידוע שהשכינה נקראת אלהי גם ידוע שיש ש"ם ניצוצות שהם רפ"ח וב"ן שצריך לבררם ולהעלותם למקומם העליון וזהו וישכן באהלי אותיות באלהי ש"ם ר"ל שישכן הש"ם ניצוצות בשכינ'. גם וישכן באהלי שם קאי נמי על הצדיק שזוכה לישב

במחנה שכינה שנקראת שם ע"ד שכתבו המקובלים ע"פ ויעש דוד שם ובזה שיעשו התיקון בשלימות ויתבררו הכל אזי ויהי כנען זה היצ"הר שהוא ס"מ שנאמר בו כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב יהיה אז עבד למו לישראל. גם רמז בתיבת למו הקץ הכתוב בדניאל שהוא למועד מועדים וחצי והוא הקץ האמיתי ותיבת למו ר"ת למועד מועדים וחצי וכמ"ש רבינו בחיי ז"ל ע"פ וחש עתידות למו וזהו ויהי כנען ס"מ עבד למו למועד מועדים וחצי שבאותו זמן יהיה ועבד ממש בלתי ספק שתכנע הסט"א והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי יה"ר שיבא הגואל במהרה בימינו אכי"ר:

לך לך

ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה. י"ל כי כבר אמר ואברכך ולמה חזר ואמר והיה ברכה ויובן בס"ד דידוע דאין הברכה שורה בדבר דתהו ביה אינשי כי הברכה שורה בדבר הסמוי מן העין ולכן אדם שהוא אינו מפורסם וידוע בין הבריות גם שיהיה לו כמה בתים וקרקעות ונכסים לא תהו ביה אינשי ולכן הברכה שורה אצלו יותר כי אינו נחשב בפני העולם לכלום ולכן אין עי"הר שולטת בו מה שאין כן אדם שהוא מפורסם בין הבריות ויש לו שם גדול כשם הגדולים שעל מעט נכסים אשר לו תהו ביה אינשי יותר ולז"א ואברכך בממון שיהיה לך נכסים הרבה ואח"ך ואגדלה שמך שיהיה לך שם גדול כשם הגדולים וא"ת זה מזיק לברכה דאחר שיהיה לו שם גדול אז תהו ביה אינשי ואין הברכה שורה בדבר דתהו ביה אינשי לז"א והיה ברבה שהגם שאגדל' שמך ותהו בך אינשי עכ"ז הנני מצוה את הברכה עוד אצלך שעדיין תשרה בך הברכה ולא תלך ממך וזהו הפך מן הנהוג שבעולם.

או יובן בס"ד ואגדלה שמך והיה ברכה ע"ד מ"ש המפרשים ז"ל כי אברהם יצחק יעקב יש בשמם י"ג אותיות כמספר אח"ד וכן שרה רבקה רחל לאה יש ג"כ י"ג אותיות כמנין אח"ד הרי סך הכל ג"י כ"ו כמנין שם הוי"ה ב"ה שהיו נשפעים משם הוי"ה ב"ה והנה זה תינח כשקרא הקב"ה לאברם אברהם אבל אם לא היה מוסיף לו הה"א היה נחסר וז"ש ואגדלה שמך שאוסיף לך ה"א אז בזה והיה ברכה והיה אותיות הוי"ה ב"ה ר"ל שאז יהיה המספר כמנין שם הוי"ה ב"ה בשלימות ותקבל אז ברבה שלימה משם וזהו והיה ברכה כלומר שתקבל ברכה משם הוי"ה ב"ה.

או יובן בס"ד ע"ד מ"ש בס' נפש יוסף משם הרב אספקלריא המאירה ז"ל בפ' זו שאברהם במילואו עולה כמספר פסוק שמע ישראל וכו' ולזה הטעם לא רצה הקב"ה שיקראו את אברהם אברם כי בזה יהיה נחסר ע"ש והנה פסוק שמע ישראל הוא כ"ה אתוון ונקראים

כ"ה אתוון דיחודא ובודאי שהוא מעלה גדולה לאברהם אבינו ע"ה ששמו יהיה כמנין כ"ה אתוון דיחודא שבזה יבא לו שפע וכח ואומץ מכ"ה אתוון דיחודא המסוגלים לכל דבר ובפרט להכרית המשטינים והמזיקים וכנודע מסוד פסוק שמע ישראל שאומרים על המטה ובזה יובן בס"ד ואגדלה שמך שאוסיף לך ה"א אז והיה ברכה אותיות ר"ב כ"ה ר"ל שאז ע"י תוספת הה"א יעלה מספר שמך כמספר כ"ה אתוון דיחודא ותהיה רב וחזק מן כ"ה אתוון דיחודא וזהו ברכה אותיות ר"ב כ"ה.

אי נמי יובן בס"ד ואברכך ואגדלה שמך ע"ד שכתב הר' ערבי נחל ז"ל פ' בראשית וז"ל שכל הנמצאים הן מהטוב הן מהפכו שמם הוא חיותם שאותיות שמו הם צנורות המשפיעים החיות להם מלמעלה וזה שאמר הכתוב נפש חיה הוא שמו ואמנם מה שלפעמים ניתוסף כח באיזה מציאות ולפעמים נגרע זה נמשך מאותיות המילוי כי גוף אותיות שמו הוא לכדי חיות הדבר בצמצום ואילו יפגם אות אחד יתבטל הדבר ההוא ממציאותו רק לפעמים שנמשך לכל אות מהשם אותיות המילוי אזי נתוסף בו כח ואם יומשך גם מילוי המילוי ניתוסף עוד יותר ובהעדר כל המילוי אין בו רק חיותו בצמצום ובזה פי' ז"ל מאמרם ז"ל שהעולם היה מתפשט עד בלי גבול עד שאמר לעולמו די וכו' והוא ג"כ כענין זה כי האותיות של השם ד"מ הארץ שיש ג' אותיות בשמה היה כל אות מקבל לתוכו המילוי והמילויים היו מקבלים מילוי המילוי וכן יכול להיות עד בלי גבול ושיעור וסוף ובכח זה הארץ היתה יכולה להתפשט בלי סוף לכן אמר הש"ית די וכו' ע"ש באורך וברוחב. והנה לפ"ד ז"כ כאן גבי אברהם שהקב"ה רוצה לברכו בעושר רב וסגי ג"כ צריך להגדיל אותיות שמו שיהיה בהם מילוי ומילוי המילוי עד אין חקר ובזה ממילא יתרבה השפע והברכה לו עד אין חקר ובזה יובן ואגדלה שמך ר"ל שאמלאהו במילוי ומילוי המילוי עד אין חקר ובזה ממילא והיה ברכה שכ"כ יושפע ברכה עד שתהיה נחשב אתה בעצמך ברכה:

ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו. יובן בס"ד קישור הענין למה בשביל שא"ל לזרעך אתן את הארץ הזאת בנה מזבח להקריב עליו קרבנות ויובן דידוע דהקשו המפרשים ז"ל איך זיכה הקב"ה את הארץ לישראל מזמן אברהם אע"ה והלא קי"ל המזכה לעובר לא קנה וזרע אברהם עדיין לא היה בעולם ואיך זכו בארץ ותירצו ז"ל דאע"ג דקי"ל המזכה לעובר לא קנה אם הוא בנו קנה דבן שאני וישראל הם בניו יתברך ואע"ג דלא באו לעולם שפיר זיכה להם הארץ ע"י אברהם אע"ה. וידוע מ"ש המפרשים ז"ל דמן המזבח שמקריבים עליו קרבנות איכא הוכחה דיש לישראל דין בנים או מטעם דהוי כמו שוחד ובבן לא שייך שוחד או מטעם מחילה ואב שמחל על

כבודו כבודו מחול ובזה יובן קישור הענין ויאמר לזרעך אתן את הארץ ואחר ששמע שא"ל לזרעך אתן ועדיין לא בא זרעו לעולם וא"כ הוי מזכה לעובר דלא קנה כי אם דוקא היכא דהוי בנו לכן תכף ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו כדי להוכיח ממנו שיש לישׂ' דין בנים וקנו הארץ שאז אם אחד יערער תהיה תשובתו בצדו:

ויסע אברהם הלוך ונסוע הנגבה. יובן בס"ד ע"ד מ"ש גורי האר"י זיע"א על מאמרם ז"ל על החכמים שהולכים ממקום למקום הוו שקלי ואזלי שהכוונה שהחכמים ההולכים במדברות הנה הם הולכים ומלקטים ניצוצי הקדושה מן המקומות ההם ע"י עסק תורתם ולכן נאמר עליהם הוו שקלי ואזלי ר"ל שקלי ניצוצות קדושה ואזלי ע"ש והנה ודאי גבר בגוברין כאברהם אע"ה ודאי היה מברר הרבה ניצוצות מן המקומות אשר תדרוך כף רגלו בהם וידוע דניצוצי הקדושה אשר נתערבו בדצח"ם שהם צריך לבררם המה כאו שם בתורת גניבה שנגנבו ממקום הקדושה וז"ש ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה אותיות הגנבה בהיפוך אתוון הוא הולך וממילא נוסע עמו הנגבה הם ניצוצי הקדושה שנגנבו וירדו במקום שאינו ראוי להם ומעלה אותם למקום הקדושה למעלה:

ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה ויאמר וגו' הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. יובן בס"ד קישור הדברים והוא כי הרואה אשה יפה עד למאוד בתכלית היופי ישפוט בשכלו עליה ב' סוגים הא' אפשר להיות שזו היא מצד עצמה אין בה כל זה היופי הנראה בה אלא ע"י שהיא קישטה עצמה בצבעונין ובתכשיטי הנשים לכן היא נראית יפה עד מאוד אבל מצד עצמה אם לא היתה מקשטת עצמה כמנהג הנשים לא היתה נראית יפה כל כך. והסוג הב' הוא שאפשר להיות שכל זה היופי העצום הנראה בה הוא מצד עצמה והיא אינה מקשטת עצמה כלל. והנה דבר זה אין לו מבחן בהיות האשה בתוך ביתה בעירה ובשער מקומה כי מי יודע מה שהאשה עושה בתוך ביתה בהסתר ואמנם המבחן יהיה אם זו האשה תלך בדרך מעיר לעיר שבודאי אם דרכה לקשט עצמה בצבעונין ובתמרוקי הנשים לא תעשה כן בדדך. גם אם היא קישטה עצמה בצאתה מן ביתה ללכת מן העיר ג"כ אחר שתלך ב' וג' ימים בדרך לא ישאר שום רושם בפניה ובכל מקום שבה מאותם הצבעונין והתכשיטין שעשתה. וא"כ השתא אם גם אחר שהלכה בדרך ב' וג' ימים וכ"ש יותר ועדיין היופי וההידור שלה עליה כמו שהוא א"כ זה מבחן עצום שהיופי שלה הוא מצד עצמה והיא אין דרכה לעשות כתכשיטי הנשים כי אינה צריכה לכך. ואם נראה הפרש ביופי שלה א"כ מזה ניכר שהידור היופי שלה בא ע"י שהיא מקשטת עצמה ועל זה נאמר בשעת המחקר יקל האדם או יקר. גם עוד בזה יבחן היופי שלה יותר והוא כי טבע הדרך להחליש הידור היופי ולהשחיר מעט הפנים ואם גם בזאת עמד יופיה בה

ולא ניכר בה הפרש הנה זה הוכחה על עוצם היופי שבה שהוא דב למאוד. והנה שרה אמנו שהיתה יפה עד מאוד יוכל השכל לעשות ביופיה ספק משני סוגים הנז' ואמנם כאשר יצאו מן העיר ללכת מצרימה וכבר עבר כל הדרך והקריבו לבא מצרים והביט בה אברהם אע"ה וראה עוצם יפיה כי רב הוא מאוד ולא נשתנית כלל הנה בזה הכיר כי כל היופי שלה היא מצד עצמה ולא מכח צבעונין ושאר קישוטין שאם היה כסיוע זה לא היה נשאר רושם מכל זה וז"ש ויהי כאשר הקריב שכבר היה להם זמן גדול בדרך שהתחילו להתקרב למצרים ואפ"ה עודנה שרה אמנו עליה השלום יפה כלבנה ברה כחמה לכן א"ל הנה נא ידעתי נא דייקא ר"ל עתה הוא שידעתי כי אשה יפת מראה את דייקא כלומד את מצד עצמיך יפה ולא מחמת מיני קישוטין וצבעונין שעושים הנשים ובזה יובן ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד דתיבת היא לכאורה מיותרת והול"ל כי יפה מאד ובזה אתי שפיר ר"ל היא מצד עצמה ולא מצד קישוטין.

ויהי כבא אברם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד ויראו אותה שרי פרעה וכו'. י"ל הלא שרי פרעה בכלל המצריים הם והכי הו"ל לומר ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד ויהללו אותה אל פרעה ותוקח וכו' ויובן בס"ד כי הנה רש"י ז"ל פי' הללוה ביניהם הגונה זו למלך והנה לכאורה י"ל למה פי' רש"י ז"ל הללוה ביניהם ולא פירש הללוה לפני פרעה ויבואו הדברים כפשוטן יותר דקרא אמר ויהללוה אל פרעה ולמה פי' ביניהם ויובן בס"ד דהם כל אחד עשה תחבולה ולא ידע שגם הכ' ג"כ עושה תחבולה זו עצמה וכן כולם והוא דכל א' נפל בדעתו אם אני אומר שאני אקח אותה הלא שאר השרים כל אחד יאמר ג"כ שהוא ירצנה ומאי חזית והלא כולם הם שרים ושוים במעלה ולכן כל א' נתן עצה בדעתו שיהלל אותה לפני חביריו ויאמר ראויה זו למלך א"כ חביריו כשישמעו דכר זה יתייאשו ממנה כי מה להם לדבר בדבר השייך למלך ואחר שיתייאשו לפי שעה ממנה תכף הוא יביאנ' לביתו וימהרנ' לו לאשה וא"כ ההלול הזה היה ביניהם דוקא כי הם מסתמא אינם אנשים כשרים לכבד את מלכם ולעזוב אשה כזאת לכבודו באמרם זו ראוייה למלך כי כל אחד רואה חייו קודמין לחיי המלך ורוצה בטובת עצמו ולא אמר ראויה למלך אלא בשביל תחבולה כדי ליקחנה לעצמו וא"כ לפ"ז מוכרח שהדברים האלו היו ביניהם ולכן פי' רש"י הללוה ביניהם. ואמנם אם תחבולה זו היתה נופלת בדעת אחד מהם דוקא היה לוקחה בלי ספק אבל מאחר שכולם בא בדעתם תחבולה זו לכן ממילא נתפרסם הענין וממילא ותוקח האשה בית פרעה ולכן השתא שפיר פרט הכתוב ואמר ויראו אותה שרי פרעה שהכוונה שבשביל

שראו אותה כל השרים ממילא נמשך בלבם לעשות תחבולה זו והיינו שויהללו אותה אל פרעה שהללוה ביניהם ראויה זו למלך וממילא אז ותוקח האשה בית פרעה:

ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וכו'. לכאורה י"ל שצ"ל ויתן לו צאן ובקר וכו' גם י"ל דאיך קבל אברהם ליקח מתנות והא שונא מתנות יחיה וכמו שדרשו המפרשים ז"ל ע"פ למען ייטב לי בעבורך שהכוונה הוא שייטב לי בעבורך ר"ל שיתנו לי מתנות ואני לא אקבלם ואז ממילא וחיתה נפשי בגללך דיתקיים אז בי ושונא מתנות יחיה וזהו וחיתה נפשי וכו' עיין בדבריהם ז"ל וא"כ השתא איך אח"ך קבל מתנות מן פרעה דקרא כתיב ולאברם היטיב בעבורה וכו'. ואפשר לומר בס"ד דלעולם אברהם אע"ה לא קבל מתנות בעין מן פרעה ואמנם ההטבה שהיטיב לו פרעה הוא שלא לקח פרעה את ממונו כי הא ודאי איש כאברהם שהוא עברי ואינו עובד עבודה זרה ואינו מתערב עם גויי הארץ ובא גר לארץ נכריה היא ארץ מצרים שהם רשעים רעים וחטאים ושונאים גמורים יותר משאר אומות כי עליהם נאמר לא יוכלון המצרים לאכול את העברים לחם כי תועבה היא למצרים וא"כ אברהם אבינו ע"ה אשר בא לשם עם רכושו וצאנו וכל מקנהו הא ודאי אם תמלט נפשו מידם מ"מ ממונו לא ימלט מידם ובודאי שיגנבו ויגזלו ממנו כל רכושו ומקנהו אשר הביא מארץ כנען ובפרט שהוא איש גר ואם היה יהיה שאברהם נכנס למצרים עם כל רכושו ומקנהו ויצא לשלום ולא חסר דבר הא ודאי דבר פלא הוא ובודאי שטובה גדולה היא אצלו. והוא ע"ד אותו המשל שמביא בספר בן סירא לאותו אריה שעמד עצם בגרונו ובא אותו העוף שיש לו חוטם ארוך והכניס ראשו לתוך פיו של אריה ומשך העצם ואח"ך ביקש מן האריה שכר טרחו שהצילו מן המיתה וא"ל האריה די לך הטובה הזאת שבאת לתוך הפה שלי ולא בלעתיך בבליעת רוקי ומי שמע כזאת ומי ראה כאלה שעוף כמותך יכנס בפה האריה ויצא בשלום ע"ש. וכן הדבר הזאת שיצא אברהם לשלום עם כל רכושו ממצרים אין לך טובה גדולה מזו וז"ש ולאברם היטיב בעבורה ומה ההטבה שלו אל תחשוב שנתן לו דבר בעין אלא ויהי לו צאן ובקר וכו' ר"ל שפרעה היטיב לו בזה שהשאיר לו מה שהיה אצלו שגם בעודנו בתוך מצרים היה לו צאן ובקר וכו' שלולי זה בלי ספק לא היה באפשר שיהיה לו בארץ מצרים כל המקנה כי תכף בעת שבא היו גוזלים ממנו הכל קמא קמא וזאת הטובה שעשה לו שנשאר לו מה שהיה לו:

ויהי לו צאן ובקר וכו' ועבדים ושפחות וכו'. לכאורה י"ל למה הפסיק הפסוק בין חמורים לגמלים ואתונות בעבדים ושפחות כי חמורים וגמלים ואתונות מין אחד הם ויובן בס"ד דלפי פשט הפסוק שפרעה נתן לו כל זה אפשר לומד שהפסוק נקט כסדר

נתינת פרעה שנתן לו תחלה צאן ובקר ואח"כ חמורים ואח"ך עבדים ושפחות ואח"ך גמלים ואתונות ואמנם צריך לזה טעם למה עשה פרעה כן ויובן בס"ד דהנה דרך הטבע הוא שאם האדם עשה איזה נחת רוח לעשיר אחד ומצפה ממנו מתנה בשביל זה וקראו העשיר ונתן לו אלף גרוש והלך לו המקבל ואח"ך קרא אותו והוסיף לו עוד מאה גרוש הנה זאת המאה ישמח בה יותר מן האלף יען כי זאת באה לו בהיסח הדעת שנתייאש ממנה מאחר שכבר נתן לו אלף חשב שלא יתן עוד כלום וקודם שנתן לו האלף אפ' זה לחשוב בדעתו שיתן לו שני אלפים אבל אחד שכבר נתן תו אין לו לחשוב בדעתו שיקבל עוד וא"כ כפי הטבע צריך שישמח זה במאה יותר מן האלף כי כל דבר הבא בהיסח הדעת ישמח בו האדם הרבה. והנה לפי פשט הפסוק שפרעה נתן לו זה אפשר שפרעה רצה לשמח את אברהם במתנתו יותר ע"י שיקבלם בהיסח הדעת כי הנה בלקחו את שרה ידע שודאי צריך ליתן לו פרעה מתנה והנה מן הדרך הוא שצריך לשלוח מקודם עבדים ושפחות שהם יקרים יותר כי הם מין חי מדבר ואח"ך ישלח לו מין בהמה טמאה שהם יקרים בדמים יותר מן בהמה טהורה והוא מה עשה שלח לו מקודם צאן ובקר כדי שבזה אז יבין אברהם שלא ישלח לו עוד לא עבדים ושפחות ולא מין בהמה טמאה שאם בדעתו לשלוח מאלו היה שולח מאלו בראשונה וממילא מתייאש מאלו המינים ואח"ך מה עשה שלח לו חמורים שהם בהמה טמאה והנה כשהביאו לו החמורים באו לו בהיסח הדעת וא"כ מן הטבע צריך לשמוח בהם הרבה אבל אם היה עושה להפך שהיה שולח לו החמורים תחלה ואח"ך צאן ובקר אזי הצאן והבקר לא נחשבים אצלו בהיסח הדעת כי זה אפשר לחשוב בדעתו גם בעת ששלח לו החמורים שישלח אח"ך צאן ובקר ג"כ ויאמר בדעתו ששלח תחלה החמורים שהם יקרים יותר ואח"כ ישלח צאן ובקר ג"כ ומן הדרך הוא לשלוח כל מין ומין בפני עצמו ולא הכל בבת אחת וא"כ מאחר שיש לו נחשוב בדעתו שאפשר שישלח לו מאלו אין חשיבי לגבי דידיה היסח הדעת אבל כששלח מקודם הצאן ובקר יתייאש מן החמורים ומן העבדים כי יאמר אם רצונו לשלוח לי מאלו היה שולח מאלו בראשונה כי כל דבר יקר שולחים בראשונה והנה אחר ששלח לו החמורים הנה השתא יש לו מקום לחשוב שאפשר שישלח לו אתונות וגמלים ג"כ שהם ג"כ בכלל בהמה טמאה ויתרץ בדעתו מה שלא שלח לי אלו קודם הצאן ובקר אפשר שירצה להקדים לי מין בהמה טהורה קודם וא"כ אחר שראה שכבר שלח לו חמורים עתה יש לו לחשוב בדעתו שאפשר שישלח לו מיני אתונות וגמלים ג"כ וכל יום ישלח לו מין אחד וא"כ השתא אם היה שולח לו אחר החמורים אתונות וגמלים לא חשיב שבא לו בהיסח הדעת אבל עבדים ושפחות ודאי אין לו לחשוב שישלח לו

דיאמר אם רצונו לשלוח מאלו היה שולח קודם הכל דאלו מין חי מדבר הם ובשלמא על החמורים יש לומר מה שלא שלח לו מקודם הצאן ובקר בשביל שרצה להקדים מין בהמה טהורה קודם שהוא מין הנאכל לאברהם אבל עבדים ושפחות שהם בני אדם ודאי יש להם דין קדימה על הכל והשתא כששלח עבדים ושפחות אחר החמורים זה חשיב באו לו בהיסח הדעת ובודאי ישמח בהם יותר והנה אחר ששלח לו העבדים ושפחות השתא ודאי נתייאש מן אתונות וגמלים כי בראותו ששלח לו העבדים ושפחות אחר החמורים השתא מוכרח לתרץ בדעתו ולומר אולי זה המאוחר אצלו עדיף ואחרון אחרון חביב ולכן שלח קודם הצאן ובקר ואח"ך חמורים שהם יקרים יותר ואח"ך עבדים ושפחות שהם יקרים יותר דאצלו אחרון אחרון חביב ולכן היקר מאחר אותו וא"כ השתא ודאי דלא ישלח עוד ממין בהמה טמאה דעל זה לא נשאר שום טעם לומר גם לא שייך לחשוב שהם עדיפי יותר מעבדים ושפחות דודאי גמור הוא שעבדים ושפחות הם יקרים בערך איכותם ושומתן יותר מאתונות וגמלים ולמה אחרניהו ובודאי שלא ישלח עוד והשתא כשישלח לו האתונות והגמלים אזי תהיה לו בהיסח הדעת שכבר נתייאש מהם ולא חשב עליהם וא"כ יהיה לו בזה שמחה יותר כמשפט כל דבר הבא לאדם בהיסח הדעת ואפ' שכל מחשבות אלו עלו במחשבת פרעה ולכן שלח כסדר הזה וכל יום שלח לו מין א' והפסוק תפס כסדר הנתינה תחלה צאן ובקר ואח"ך עבדים ושפחות ואח"כ אתונות וגמלים:

ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב. יובן בס"ד דהנה תיבת כבד קאי על גוף אברהם ולכאורה אין לו מובן דוכי הוא היה נושא על גופו המקנה שיאמר ואברם כבד. ויובן בס"ד דהנה מצינו ראינו שאברהם אע"ה היה זריז גדול במצות הבורא יתברך ובכל דרכי העבודה והנה בא הפסוק להגדיל שבח אברהם שהכוונה לומר אל תחשבו שאברהם אע"ה היה זריז כן גם בענייני עו"הז מצד שטבעו היה זריז אלא ואברם הידוע שהוא זריז גדול היה כבד מאד במקנה בכסף ובזהב שהם קנייני העו"הז ולא זריז כי אם בעבודת ה'. **או** יובן דרך רמז ואברם כבד מאד ר"ל שהיה נושא עליו כמה ניצוצי קדושה וזהו במקנה רמז לניצוצי הקדושה שקנאם ע"י מעשיו בכסף ובזהב רמז לחסדים וגבורות שהיה לו מיתוק חסדים וגבורות:

ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו וכו'. **ויהי ריב בין רועי מקנה אברם וכו'**. יובן בס"ד קישור הפסוקים שהכוונה לומר שאם היה רכושם מעט שיוכלו לשבת יחדיו במקום אחד ביחד ממש ומקניהם קרוב לפניהם לא היו יכולים הרועים לעשות מריבה כי תכף היו באים אברהם ולוט והיו רואים מי הוא מהם העושה עול ועושים בו משפט והשאר

ישמעו ויראו אבל מאחר שהיה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדיו וממילא גם מרעה מקניהם צריך להתרחק כי רוב מקנה כאלו צריכים מקום גדול ולא יכלו לרעותם בסמוך להם ולכן מזה דין גרמא כי היה ריב בין רועי מקנה אברם וכו' כי אין רואה אותם כדי להוכיח אותם מפעם ראשונה ולהשקיט הריב מכאן ולהבא וז"ש ולא נשא וגו' כי היה רכושם רב ולא יכלו וכו' ודין גרמא ויהי ריב וכו':

ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך וכו' כי אנשים אחים אנחנו. יובן בס"ד כי הנה דרך המריבים זה עם זה שאין רוצה אחד שיתגלו ענייניו וסודותיו לפני בעל ריבו והנה ראובן ושמעון שהם רחוקים זה מזה ואין להם קורבה זע"ז אם היה ביניהם שנאה ומריבה גם אם לא ניכרת לפני הבריות עכ"ז לא יפחד פן איש אחד היודע בענייננו וסודו אשר לא ידע בשמעון שהוא בעל ריב שלו ילך לפי תומו ויספר סודו לפניו דהנה בלא"ה אין מן הראוי לספר האדם סוד אחד לפני זולתו גם שאינו יודע בהם שיש להם מריבה ושנאה זע"ז מאחר שהם רחוקים זה מזה ובודאי קפדי אהדדי אבל אם ראובן ושמעון הם אחים וקרובים זה עם זה אם היה ביניהם מריבה יותר טוב לפרסם מריבתם לפני העולם כדי שידעו הכל שהם מריבים זע"ז ואזי לא יכשל שום אדם להיות מסיח לפי תומו סוד זה לפני בעל ריבו דמאחר שהם אחים וקרובים דרך העולם לספר ענין זה לפני זה שיודעים דאחי לא קפדי אהדדי והנה אברהם ולוט היו כמו אחים וזה שאמר אברהם ללוט אם רצונך לעשות מריבה יותר טוב שתעשנה בגלוי ולא בסתר כדי שידעו הכל בזה יען כי אנשים אחים אנחנו וא"כ מזה יצא מכשולות הרבה אם יהיו העולם לפי תומם שיספרו ענייניך לפני ותשמע אתה ותקפיד וכן להפך וז"ש אל נא תהי מריבה ביני וביניך דייקא ר"ל בסתר ולא בגלוי גם בין רועי ובין רועיך בסתר דוקא יען כי אנשים אחים אנחנו וכאמור:

או יובן בס"ד דרך רמז בין רועי וכו'. כי רועי מקנה אברם רמז לנר"ן של האדם שהם רועי המצות ורועי מקנה לוט הם האברים של הגוף שהם חומריים האוהבים החומר ורודפים אחר תאות החמד' ועצת היצ"הר וזה הריב שביניהם שנר"ן רוצים בענייני עו"הב והאיברים רוצים לעסוק בענייני עו"הז וכל זה גרם בשביל שהכנעני הוא היצ"הר הנאמר עליו כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב והפריזי הם כחות היצ"הר המפוזרים להחטיא הבני אדם אז יושב בארץ ר"ל שהם יושבים בארץ לפתות הבני אדם ולהחטיאם. ויאמר אברם אל לוט ירמוז בס"ד ויאמר אברם הוא הצדיק שהוא אב רם או כפשוטו קאי על אברהם עצמו אל לוט הוא היצ"הר לשון לטותא אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רועי הם הנר"ן ובין רועיך הם איברים החומריים כי אנשים אחים אנחנו והכוונה כי הצדיק

הוא מכניע את היצ"הר ועושהו יצ"הט ומבקש שתמיד יהיה מתנהג עמו בדרך הטוב ולא יחזור להחטיאו ויהיה אז מריבה ביניהם והוא ע"ד האמור באברהם אע"ה ומצאת את לבבו נאמן לפניך לבו לא נאמר אלא לבבו שהיצ"הר ג"כ עשה אותו יצ"הט ולזה אמרו רז"ל בכל לבבך בשני יצריך יצ"הט ויצ"הר וזהו כי אנשים אחים אנחנו שכבר נעשה שלום בינינו וגם אתה מסכים עמי לעצת הטוב. וא"ת איך אפשר לך להיות תמיד נכנע ומסכים לצד הטוב והלא הק"בה הניח מלאכתך לענייניים אלו להחטיא הבני אדם וכמו המשל שהביא בזו"הק על השפחה ע"ש ואיך אפשר להסכים עם היצ"הט לז"א אם אתה מופקר לזו מן השמים לא ציוך עלי בפרטות הנה אתה יכול לעשות שליחותך ומלאכתך עם שאר הבני אדם וזהו הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי ולך אצל זולתי:

או יובן בס"ד הפרד נא מעלי רמז לנ"א יום שיש מן ר"ח אלול עד הו"ר שהם ימים נוראים וקדושים ימי סליחה וכפרה והם סימן ועזר לכל ימי השנה שאם האדם יזהר וישמר באלו הימים מכל חטא בטוח הוא שיתגבר על יצרו כל ימי השנה כולה ולא ילכד ברשת היצ"הר ואם באלו הימים לא ישמר כראוי אזי ילכד ברשת היצ"הר וקרוב הוא לחטוא הרבה בכל השנה כי אלו הימים דוגמת הלב והמוח שבאדם שאם נזוקו הוא היזק כל הגוף ואם הם בריאים אזי יהיה כל הגוף בריא וז"ש הפרד נ"א מעלי שלפחות תפרד ממני נ"א ימים הנז' ולא תחטיאני ומה שאנכי שואל על נ"א ימים דוקא יען שהימים אלו הם עיקר ימי השנה שאם הימין ר"ל שאם אלך לצד הטוב שהוא בימין אזי ואשמאילה אותך שאכניע אותך ואניחך בשמאל נכנע ולא שתהיה מיומן בימין ואם אשמאילה ח"ו לחטוא באלו הימים אזי ואימינה אותך שיש חשש פן תתגבר בימות השנה כי נ"א ימים אלו הם המבחן:

או יובן בס"ד הפרד נ"א מעלי רמז למלכות אדום או רמז לשרשי העונות שהם אדום כי נ"א גי' אד"ום וזהו הפרד נ"א ג"י אד"ום מעלי:

או יובן נ"א ר"ת נפילת אפים כי על ידי נפילת אפים יתפרדו ויכנעו הקליפות:

או יובן נא רמז לירדן המפסיק בין א"י לח"ל והוא חמשים אמה וכמ"ש במדרש אמר משה רבינו ע"ה הלא אין מפסיק ביני ובין א"י רק חבל של חמשים אמה שהוא הירדן וזהו ר"ת נ"א נ' אמ"ה והוא המפריד בין גבול ישראל לגבול האומות גם הירדן נכרתו מימיו ועמדו נד אחד והיינו נ"א ר"ת נד אחד וז"ש הפרד דייקא:

עשו מלחמה את ברע מלך סדום ואת ברשע מלך עמורה וגו'. יובן בס"ד כי הרשעים שמם מורה על רעתם כי מלך סדום נקרא ברע ומלך עמורה נקרא ברשע והוא כי סדום ועמורה היו רעים וחטאים מאוד והנה ודאי רשעת אנשי העיר תתייחס לראש שלהם

והוא מלכם מאחר שבידו להוכיחם ולהפרישם א"כ גם רעתם שעושים תתקרא על שמו ותתייחס אליו וכאילו הוא העושה מאחר שבידו להפרישם וא"כ מלכי סדום ועמורה כל אחד יש בידו שתים רעות אחד הרע שעושה בעצמו והב' הרע שעושים אנשי עירו כי הוא ג"כ איש רע ובליעל דאם רישא דעמא מתוקן כולי עלמא מתוקן ולכן השתא שפיר נקרא מלך סדום ברע אותיות ב' ר"ע ר"ל שני רע יש לו אחד שלו ואחד של אנשי עירו המתייחס אליו והוא ג"כ יתחייב בו וכן מלך עמורה נקרא ברשע אותיות ב' רשע ר"ל שני רשעיות יש לו רשעותו ורשעת אנשי עירו:

ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ וברוך אל עליון וגו'. הנה רז"ל אמרו שהוכיחו אברהם אע"ה למלכי צדק וא"ל כלום מקדימין ברכת עבד לברכת רבו גם אמרו כי לזה נענש מלכי צדק שהוא שם וניטלה הכהונה ממנו וניתנה לאברהם ולכן כתיב והוא כהן לאל עליון הוא כהן ואין זרעו כהן. והנה לכאורה יש לדעת כי איך ישגג בזה מלכי צדק להקדים ברכת עבד לקונו ויטעה בדבר שאפי' תינוקות של בית רבן לא יטעו בו. ויובן בס"ד להמליץ טוב בעד מלכי צדק דהנה כוונת מלכי צדק בדברים אלו שאמר לא היתה בשביל ברכה כי אם סיפור דברים להוכיח צדקותו של אברהם ולומר שהוא ראוי לברכה יותר מזולתו והכוונה הוא לומר שיש הפרש בין הברכה הבאה לאברהם לבין הברכה הבאה לזולתו שאם הקב"ה ישלח הברכה לאברהם אז מזה יצא פעולה טובה שאברהם יברך להקב"ה ויודה לו על כל הטובה והברכה שנתן לו גם העולם אחד הרואה ואחד השומע יברך ויודה להקב"ה כי הכל יודעים שהברכה באה לו מהקב"ה ולא יתלו הטובה בעוצם ידו וכחו וגבורתו מאחר שהוא עצמו מודה ומשבח אבל אם הקב"ה ישלח ברכה לזולת אברהם אין יוצא מכח זה שיברך אותו האדם להקב"ה כי אותו האדם ודאי יהיה כפוי טובה ולא יודה שהקדוש ב"ה שלח לו אלא או תולה הטובה בעוצם כחו ובינתו או ילך ויודה בזה לע"ז שלו יען כי אותו הדור דוקא אברהם הוא שהכיר את בוראו ומודה בו אבל כל יתר הגוים היו עובדים ע"ז וכופרי' בטובת הש"ית וא"כ מן הראוי שדוקא אבדהם יהיה מבורך באותו הדור וכל הברכות יהיו אליו ומן התמצית יזונו שאר הגוים ועל דרך שאמר הקב"ה לאברהם ונברכו בך כל משפחות האדמה וזה כוונת מלכי צדק ויאמר הנה מן הראוי הוא שיהיה ברוך אברם דוקא לאל עליון ולא יתברך שום אדם זולתו מן האומות יען כי ע"י זה שיתברך אברהם הנה ממילא ברוך אל עליון וגו' שמזה יצא פעולה טובה שיתברך אל עליון אבל אם יתר הגוים יתברכו יהיו כפויי טובה ולא יברכו ה' ואם כן השתא לא היתה כוונת מלכי צדק בדברים אלו בשביל ברכה כדי שיזהר שלא להקדים ברכת עבד לרבו אלא דברים אלו

הם כדי להפליג ההפרש שיש בין ברכת אברהם לזולתו כדי לעורר מליצי יושר וזכות על אברהם אבינו ע"ה שיהיה הוא דוקא ראוי לברכה ואמנם הגם שכוונתו היתה לכך עכ"ז נענש וניטלה הכהונה ממנו יען כי דברים אלו שאמר הם מורים שאמרם בשביל ברכה ונראה שהוא מקדים ברבת עבד לרבו והיה לו ליזהר ולפרש הדברים יותר שתהיה נראית כוונת דבריו יותר:

ובזה יובן דקדוק הפסוק ויברכהו ויאמר וגו'. ר"ל אל תחשוב שדברים אלו בשביל ברכה אלא ויברכהו כבר ואחר שברכו ויאמר וגו' שאמר דברים אלו:

או יובן שכוונת דבריו שאמר ברוך אברם היתה לברכה אבל מה שאמר וברוך אל עליון הכוונה כמו שאמרנו בס"ד ר"ל שממילא אז וברוך אל עליון ולא היתה כוונתו בזה בשביל ברכה כדי שיקדים אלא לומר שמכח זה ממילא ברוך אל עליון שאברהם והעולם יברכו להקב"ה על זאת והשתא אתי שפיר דקדוק ויברכהו ר"ל הנה כוונת מלכי צדק עתה הוא לברך את אברהם דוקא ולא היתה כוונתו עתה בזה לברך את הקדוש ב"ה גם בן כדי שתתמה עליו איך הקדים ברכת עבד לרבו אלא ויברכהו דוקא לאברהם:

תן לי הנפש והרכוש קח לך. הקשה הרב אור החיים ז"ל וז"ל צריך לדעת לאיזה ענין הוא א"ל והרכוש קח לך הלא לקוח אצלו ולא היה לו לומ' אלא דבר שהוא שואל ממנו שיתן לו בתורת מתנה כי מאמרו קח לך מגיד כי צריך הוא להסכים שיקחנו וזה מנגד לאומרו תן לי הנפש עכ"ד ע"ש. ויובן בס"ד כי הנה ודאי הרכוש שלקח אברהם מאנשי המלחמה ודאי הוא לו וממונו הוא מן הדין וגם הנפשות אשר הציל ג"כ המה לו לעבדים וקנאם לו והנה ודאי נשאר ממון בסדום של אלו הנפשות שלא לקחום במלחמה או ממון בעין וטמון בבתיהם כדרך העולם או שדות וקרקעות שאינם נגזלים והנה הגם שרכוש זה עדיין לא בא ליד אברהם עכ"ז יש לו לאברהם לזכות בו מדין כל מה שקנה עבד קנה רבו שאלו הנפשות כולם עבדים אליו וא"כ השתא אם יתן את הנפשות האלו למלך סדום במתנ' אזי ממילא זכה מלך סדום בהם וברכושם אשר להם בסדום כי כל מה שקנה עבד קנה רבו ואברהם עדיין לא בא לידו אותו הרכוש שבסדום כדי שיזכה בו קודם שיתן הנפשות למלך סדום והשתא בא מלך סדום לומר תן לי הנפש שהם שלך וצריך אתה ליתן אותם לי במתנה ואל תחשוב אחר שאקחם ויהיו עבדים לי אזי אקח גם הרכוש שלהם שיש להם עתה בסדום אלא והרכוש שבסדום קח לך ושפיר יבא על זה לשון קח לך ואין הכוונה על הרכוש אשר הציל מן המלחמה כי זה ודאי שלו הוא וגם ברשותו הוא ולא צריכא למימר:

אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד. יובן בס"ד ע"ד שכתבו חז"ל דשכר מצות בהאי עלמא ליכא והקשו ז"ל דאיך יתכן זה והלא כתיב ביומו תתן שכרו ותירצו ז"ל דהמצות קבלנו אותם ע"י שליח הוא מרע"ה וק"יל השוכר שכיר ע"י שליח אינו עובר משום ביומו תתן שכרו לא בע"הב ולא השליח דזה בשביל שאינו שלו וזה שלא שכרו כפיו ואמנם כתבו ז"ל דשכר מצות קבלת אלהותו יתברך זה צריך לקבל בהאי עלמא משום דאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום עכ"ד ז"ל. וז"ש אל תירא אברם איך יהיו ניזונים זרעך בזה העולם מאחר דשכר מצות בהאי עלמא ליכא דאנכי רמז לדיבור אנכי ה' אלהיך הוא מגן לך דמכח זה יהיה להם שכר כהאי עלמא וניזונים ממנו ואל תדאג איך יספיק להם שכר דיבור זה דוקא לז"א שכרך הרבה מאד שאנכי אתן להם שכר הרבה בשביל דיבור זה:

או יובן אנכי מגן לך ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל דיש לטענת עובדי ע"ז שטוענים אחרי רבים להטות סתירה מדיבור אנכי ה' אלהיך שאמר הקב"ה בלשון יחיד דבזה אז ישראל חשיבי הרבים וכמ"ש הרב עיר דוד ז"ל אות שפ"א ע"ש וזהו אנכי מגן לך שדיבור אנכי יהיה מגן לישראל להצילם מטענת אחרי רבים להטות:

ובזה יובן בס"ד הרבית הגוי הוא עשו שכתוב בו נפשות לא הגדלת השמחה לא באלף שבזה לא גדלה שמחתו יען כי ממילא נסתרה טענתו שטוען אחרי רבים להטות:

ובזה יובן בס"ד ירבו עצבותם אחר מהרו בל אסיך נסכיהם מדם ובל אשא את שמותם על שפתי והכוונה שע"י שאלו האומות ירבו עצבותם שעובדים אלהות הרבה וכו'. עי"ז בל אסיך נסכיהם וכו' שאינם יכולים להכריחני לעבוד ע"ז מטענת אחרי רבים להטות:

ויאמר אדני ה' מה תתן לי ואנכי הולך ערירי וכו' . יובן בס"ד כי אברהם אע"ה כששמע מן הקב"ה שא"ל שכרך הרבה מאד הוא דאג מזה מאחר שאין לו בנים מה הנאה יש לו מריבוי הנכסים ולכן רוצה מהקב"ה שיתן לו מעט שכר בזה העולם כדי קיום עצמו כל ימי חייו וז"ש אדני ה' מה תתן לי ר"ל מה שהוא דבד מועט כי כל דבר מועט נקרא מה וזהו מה כלומר דבר מועט תתן לי ולא הרבה יען כי אנכי הולך ערירי ח"ו ומה לי בנכסים רבים ולזה אמר אדני ה' דידוע דשם אדנ"י הוא דין ושם הוי"ה הוא רחמים ואברהם רצה שהקב"ה יתנהג עמו בע"הז בשם אדנ"י שהוא דין ויתן לו מעט שכר אבל אח"ך בעו"הב יתנהג עמו בשם ה' שהוא רחמים ולכן אמר אדני ה' והקדים שם אדני לשם ה' כסדר שרוצה.

ויאמר אברם הן לי לא נתת זרע. יובן בס"ד כי הנה האדם אינו לוקח אשה כי אם לבנים ואם לקח אשה ואין לו בנים הרי הוא כאלו פנוי ואין לו בת זוג וידוע מ"ש המפרשים ז"ל

שלכל אותיות התורה יש להם זוג כזה א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"פ ל"ע מ"ס ק"ץ ר"ף ש"ן ת"ם. אבל אות ה"א ואות הנ"ון כפופה לא יש להם זוג שלא יתחברו עם אות אחרת וסימנם ה"ן ובזה יובן הן לי ר"ל דוגמת אותיות הן יש לי שכמו אותיות ה"ן אין להם זוג כן אנכי מפני שלא נתת לי זרע והנה בן ביתי וכו' וא"כ הגם שיש לי אשה כאלו אינה שאין אדם לוקח אשה אלא לבנים:

היוצא ממעיך הוא יירשך. יובן בס"ד שרמז בתיבת ממעיך על יעקב אע"ה כי הוא היורש העיקרי כי ביצחק ולא כל יצחק והוא כי ממעיך ע"הכ וכולל דכולל גימט' יעק"ב. גם יובן מילוי של אותיות מע"ך חסר בלא יו"ד עולה גימ' ק"ף וע"הכ וכולל דכולל גימט' יעק"ב ולז"א היוצא ממע"ך היוצא דיקא רמז למספר המילוי ואם נבא לחשוב מעי"ך ביו"ד יעלה גי' ק"ץ כמנין יעקב מלא בוא"ו עם הכולל:

ויאמר לו כה יהיה זרעך. יובן בס"ד שרמז על יצחק כי תיבת לו כה במילוי כזה למ"ד וי"ו כ"ף ה"י גי' ר"א וע"ה גי' ר"ב כמנין יצחק עם האותיות שעולה ר"ב וז"א ל"ו כ"ה גי' יצחק יהיה זרעך לאפוקי ישמעאל שלא יירשיך גם עולה גי' אר"י לרמוז על יצחק שהיה גבורה גבור כארי:

ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת . יובן בס"ד דידוע דע"י י"א סמני הקטורת נכנעים החיצונים וז"ש ויאמר הגר רמז לפ' שפחת שרי שהיא שפחה של כ"י אי מזה באת ר"ל א"י רמז לי"א סמני הקטורת מזה רמז לישראל שהם כללות י"ב שבטים כמנין ז"ה באת וא"כ ואנה תלכי שלא יש לך כח עוד לשוט בארץ ולהתהלך בה או א"י רמז לא"לף ויו"ד של שם אדני שנתחברו באותיות ד"ן ונעשה שם אד"ני שלם וא"כ ואנה תלכי שלא נשאר לך כח. ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת שהודית ואמרה שבודאי יש לה לברוח מפני שרי היא כנסת ישראל וכמ"ש הרב הגדול חיד"א זלה"ה משם רבינו האר"י זיע"א דמכריזין בשמים מי רוצה לראות כבודו של מלך ובורח עשו ע"ש ואמר מפני דייקא:

או ירמוז בס"ד מפני שרי גברתי וכו' דידוע דהחיצונים אין להם יניקה כי אם מן הגבורות אבל אחר שנתקנים הגבורות ומתמתקים גם מהם אין להם יניקה ובטל חיותם וזהו שהודית ואמרה אפי' מפני שרי גברתי ר"ל כשהיא בחינת גבורות ג"כ אנכי בורחת שלא תוכל לינק מהם מאחר שנתקנו ונתמתקו. גם ירמוז בס"ד גברתי גימט' רפ"ט ושכ"ה ע"ה רמז לרפ"ט ניצוצות ושכ"ה ניצוצות שלא יהיה לה יניקה מהם. גם ירמוז בס"ד אותיות שקודם אותיות שרי גברתי גי' תשכ"א כמנין יו"ד פ' ע"ב עם הכולל:

אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים. יובן ע"ד דאיתא בגמרא דסנהדרין דף ט"ל א"ל ההוא מין מלכא לר' תנחום תא ליהוי כולן לעמא חד אמר לחיי אנן דמהלינן לא מצינן ליהוי כוותייכו אתון מהליתו והוו כוותן א"ל מימר שפיר קאמרת מיהו כל דזכי למלכא לשדיוה לביבר שדיוה לביבר ולא אכלוה א"ל ההוא צדוקי האי דלא אכלוה משום דלא כפון הוא שדיוה לדידיה ואכלוה ע"ש. ונמצא לפ"ז מכח המילה שאנחנו נימולים מוכרחים הם להיות נגררים אחרינו כי מי שהוא נימול א"א להיות נגרר בתר ערלים כי א"א שיהיה לו ערלה ויהיה שוה כמותם אבל מי שאינו נימול אפשר שימול ויסיר ערלתו ויהיה שוה עם ישראל. ובזה יובן הנה בריתי אתך ר"ל ע"י ששבריתי הוא ברית המילה אתך וא"כ השתא בהכרח והיית לאב המון גוים שאתה תהיה האב והם יהיו נגררים אחריך מאחר שנימולת ואתה א"א להיות שוה כמותם והם אפשר שיהיו שוים כמותך וא"כ הם נגררים אחריך ולא אתה נגרר אחריהם:

והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך. יובן בס"ד הטעם שניתוסף לו ה"א ונקרא אברהם והוא דידוע כי אברהם אע"ה היה גלגול אד"הר וכמ"ש הרב מגלה צפונות ז"ל ע"ש. ואם כן באותו גלגול היה נקרא שמו אדם והנה בגלגול ב' זה היה צריך לקראו גר משום כי הוא היה ראש הגרים וא"כ צרף מספר ג"ר למספר אדם יעלה גימ' רמ"ח כמנין אברהם בה"א ולכן קראו הקב"ה אברהם ובזה יובן דקדוק הפסוק כי אב המון גוים רמז לאד"הר נתתיך.

לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה. יובן בס"ד לרמוז כי מספר שרה עולה גי' ישח"ק ל"ה ב"ן בדקדוק והנה מצינו שיצחק כתוב בתורה בשי"ן במקום הצד"י כמ"ש ושבועתו לישחק ובזה אתי שפיר סמיכות הכתוב כי שרה שמה וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן:

הפטרה

ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי. יובן בס"ד ע"ד שהקשו המפרשים ז"ל למה גבי אברהם לא רצה הקב"ה שיקראוהו אברם וגבי יעקב לא הקפיד והקב"ה ג"כ קראו יעקב גם אחר שקראו ישראל ותירצו דשם אברם קראו תרח בעודו בגיותו אבל שם יעקב קראו יצחק שהוא קדוש לאלוהיו ולכן לא בחר הקב"ה שיקראוהו אברם כלל וז"ש ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך וא"ת ולמה אנכי קורא יעקב ולא היה כמו אברם לז"א זרע אברהם אוהבי בשלמא יעקב הוא זרע אברהם אוהבי ושמו קראוהו אברהם ויצחק הצדיקים אבל משא"כ אברהם שהוא זרע תרח ואביו קראו אברם כשהיה בגיותו:

אשר החזקתיך מקצות הארץ וכו'. יובן בס"ד דידוע דחקרו המפרשים ז"ל למה ברא הקב"ה את האדם עפר מן האדמה וממנו נמשכו כל תולדותיו מן העפר והיה יותר טוב לברוא אותם מלמעלה דוגמת המלאכים ולהורידם אח"ך למטה ותירצו דידוע לפני הקב"ה שהאדם ההולך בארץ החומרית הזאת מוכרח שיחטא ואם היה נברא כמלאכים ויורד למטה אזי בשביל עון אחד שעושה תכף היה נענש ונאבד מן העולם וכמו שהיה הדבר בנפילים שירדו מן השמים שלא האריך להם הקב"ה וטרדם מן העולם אבל עתה שנברא מן העפר הנה לא יענש מהרה ויעשה לו הקב"ה אריכות אפים עד שישוב בתשובה וממילא אפשר לקיים התורה ולעבוד עבודת ה' יען כי ע"י שנברא מן העפר יש להמליץ עליו טוב ולומר כי בריאתו מן העפר היא גרמה לו לחטוא ואין להכביד עליו כ"כ משא"כ אם היתה בריאתו זכה וברה מלמעלה אין שום צד המלצה טובה להליץ בעדו והיה נענש תכף ואיך אפשר לקיים עבודת הש"ית וז"ש אשר החזקתיך מקצות הארץ וכו' ר"ל אם תראה שבראתיך מן העפר אין זה אלא לטובתך והוא בשביל ואומר לך עבדי אתה שצריך אתה לעבוד אותי ואם לא בראתיך מן העפר הייתי מואס בך תכף ולא אקבלך בתשובה אבל ע"י שבראתיך מן הארץ ע"יז בחרתיך ולא מאסתיך. ומה שאמ' ומאציליה קראתיך אפשר כי בזה רמז עוד ענין אחד כי הטעם שלא נבראו כולם כמו אד"הר ולא היה פ"ור וכתבו המפרשים ז"ל שהוא ג"כ כדי להקל על האדם יותר ולז"א ומאציליה קראתיך ר"ל מן הנאצלים ממנה ר"ל מאיש ואשה:

אל תירא כי עמך אני אל תשתע כי אני אלהיך. יובן בס"ד דידוע דיש טענ' לישראל לפוטרם מן הדין והוא כי חיוב החוטא בשביל שפשע בפקדון הוא הנפש המופקדת אתו שחטא ועשה בה כמה חבורות ופצעים שפגם אותה וחייב להחזיר הפקדון שלם ואמנם ידוע גבי דין פשיעה דאם בעליו עמו לא ישלם והנה הקב"ה תמיד עם ישראל דכל מקום שגלו לא זזה שכינה מתוכם וא"כ פטורים לשלם ואמנם זאת הטענה לא תהיה כי אם בדור שכולו חייב שבא זמן הקץ והם דור שכולו חייב ואיך אפשר לגאלם ולסתום פי המקטרג לולי שיטען טענה זו לפי שעה לגאלם וא"כ זה הדבר הוא נחמה לישראל באורך גלותם שלא יתייאשו מן הגאולה גם בראותם שהדור כולו חייב ח"ו. גם ידוע דיש נחמה אחרת לישראל והוא דודאי הקב"ה יגאלם והנה הקב"ה ייחד אלהותו על ישראל ולקחם לגורלו וחבלו וא"כ כמו שהקב"ה חי וקיים לעד כן ישראל שכינה הקב"ה אלהותו יתברך עליהם לא אפשר שיהיו אבודים בגלות וכמ"ש המפרשים ז"ל וז"ש אל תירא מאורך הגלות ותתייאש ח"ו מן הגאולה יען כי עמך אני ואם יבא הזמן והדור כולו חייב אזי אגאל אתכם בכח טענה זו דאם בעליו עמו לא ישלם. אל תשתע

באורך הגלות שימס לבבך יען כי אנכי אלהיך וא"כ א"א שתהיו אבודים ח"ו לגמרי גם עוד כבר גאלתי אתכם משלשה מלכיות וא"כ בודאי גם ממלכות הרביעית שהיא אדום אגאל אתכם וז"ש אמצתיך אף עזרתיך אף תמכתיך ג"פ וא"כ זה סימן שגם מן הרביעית אגאל אתכם. או אמצתיך רמז למשכן שעשו ישראל במדבר עזרתיך רמז לבית ראשון שבנה שלמה הע"ה תמכתיך רמז לבית שני וא"כ בודאי שיבנה בית שלישי ג"כ דלאו על חנם היו כל אלה ובודאו שיש לישראל אחרית טוב גמור ושלם ברבות הטובה על הארץ הטובה.

אל תיראי תולעת יעקב וגו' אני עזרתיך וגו'. יובן כי כל הגאולות שהיו ע"י שליח הוה אחריה שעבוד אבל גאולה העתידה להיות במהרה בימינו אין אחריה שעבוד שהיא על ידו יתברך וזהו אל תיראי וגו' שתחשבי שגאולה זו ג"כ כשאר גאולות אלא אני עזרתיך נאום ה' וגואלך אביר יעקב יה"ר שתהיה הגאולה במהרה בימינו אכיר:

האומר לך אל תירא אני עזרתיך. יובן בס"ד שמלך ב"ו אם יאמר לאדם בדיבור בפיו אל תירא אין זה מועיל אם לא שיעשה לו מעשה שיניח לו שומרים שישמרוהו או מעשה אחר אבל הדיבור מה יועיל אם זה ילך לבדו אבל הקב"ה אם אמר לאדם אל תירא די לאדם הדיבור הזה ואין צריך עוד מעשה כי דיבור דידיה הוא מעשה וז"ש האומר לך אל תירא באמירה בעלמא זאת חשוב עזרתיך ואינך צריך לשום דבר עוד:

וירא

וירא וירץ לקראתם מפתח האוהל. הנה תיבת וירא שפת יתר הוא ויובן בס"ד ע"ד שכתב רבינו מוהר"ם אלשיך ז"ל שהוא ראה שברגע אחד עד שנשא עיניו למעלה והחזירם למטה ראה שכבר נצבו עליו ותמה על המראה דאיך לא ראה אותם מקודם באים לפניו ואמר או בני אדם קל המרוץ אלו או שהם מלאכים ע"ש והנה לפ"ז אפשר שמאחר שראה אותם שכ"כ קלים הם שברגע אחד קטן נעשו לפניו חשש פן ג"כ ברגע אחד קטן כדי עצימת ופתיחת עין יהיו מסתלקים לפניו ולא ידע לאיזה צד הלכו ואיך הלכו לכן מה עשה בעת שרץ לקראתם פתח עיניו ולא עצם אלא נשאר מביט בהם כדי שאם ילכו ברגע ידע איך הלכו ולאיזה צד הלכו וז"ש וירא וירץ לקראתם ר"ל וירא בהם וירץ לקראתם ולא הסיר עיניו מהם.

ותכחש שרה לאמר לא צחקתי וכו'. הקו' ידועה דאיך שרה אמנו תכחש בזה. ויובן בס"ד דהנה קרא כתיב ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה וכו' ולא אמר ותאמר אחרי וכו' אלא לאמר והכוונה שהיא לא אמרה דברים אלו בפיה אלא מכח

שצחקה בקרבה הנה ראוי לומר מן הצחוק הזה שלה דברים אלו ור"ל שמכח הצחוק שלה נראה שכך היא רוצה לאמר וכן נמי דבריו יתברך שאמר לאברהם למה זה צחקה שרה לאמר הכוונה הוא שמכח שצחקה ראוי לאמר כך ובזה אתי שפיר השינוי מן ואדוני זקן לואני זקנתי דהכל הוא במשמעות דאפשר לפרש משמעות הצחוק כך וכך וא"כ הגם שעיקר המשמעות הוא כמו שאמרה התורה תחלה ואדוני זקן עכ"ז אם אמר הקב"ה ואני זקנתי אין זה חשיב שינוי דאה"נ ג"כ ראוי להבין משמעות הצחוק כך איך שיהיה לפ"ז אמירה לא אמרה כלום כי אם דוקא צחקה. והנה ידוע מ"ש רז"ל גבי יעקב שאמר אנכי עשו בכורך דאיך ישקר ח"ו ותירצו דפליג דבוריה אנכי מה שאני אבל עשו הוא בכורך וא"כ השתא אברהם אע"ה כשאמר לו הקב"ה למה זה צחקה שרה לאמר וכו' חשב שצחקה וגם אמרה בפיה דברים אלו ולא הבין תיבת לאמר שהכוונה ראוי לאמר כן מן הצחוק ולכן כשהוכיחה ודאי הוכיחה איך צחקת ואמרת כך והיא השיבה לו לא צחקתי כדי שיבין אברהם ממנה דלא מיבעייא אמירה שלא אמרתי אלא אפי' צחוק לא צחקתי אבל היא כוונתה בדברים אלו דפליג דיבורה לא צחקתי ד"ל מה שאמרת שאמרתי כ"וכ לא ר"ל לא אמרתי אבל בשביל הצחוק אני מודה שצחקתי ולמה עשתה כן בשביל שיראה מן אברהם ואברהם אע"ה שהיה חכם גדול הבין הענין יען כי ידע שנבואתו אמת וגם ידע ששרה לא תשקר ואז דן בדעתו כמו שהיה שבאמת היא לא אמרה כלום ומשמעות לאמר ר"ל ראוי לאמר וא"כ משמעות תשובתה כך דתיבת לא קאי על האמירה אבל על הצחוק מודה ולכן א"ל לא כי צחקת ר"ל אפי' שלא כי דהיינו לא היה הענין כמו שהוכחתי אותך אבל עכ"פ צחקת שבזה אין שום ספק:

או יובן בס"ד כי הנה קרא כתיב ותצחק שרה בקרבה וא"כ הצחוק שלה לא היה לעיני השמש כי אם בקרבה ולא הכיר בזה כי אם הקב"ה שהוא יודע הלבבות אבל אחרים לא ראו אצלה שום צחוק והנה אם תיבת לו בוא"ו ג"כ במבטא תצא בשוה כמו תיבת לא באלף ולא יש הפרש בקריאתן כלל והנה הקב"ה לא אמר למה זה צחקה שרה בקרבה לאמר אלא א"ל צחקה סתם וא"כ מן הסתם אברהם הכין שצחקה כדרך צחוק העולם הנראה באדם והוכיחה על זה והיא השיבה לא צחקתי ר"ל כי כיוונה באמירת הלא לו בוא"ו ולא לא באל"ף ורצונה לומר דהיינו דוקא לו לגבי הקב"ה שהוא היודע הלבבות חשיב צחקתי אבל לאחרים הרואים לעינים לא חשיב צחקתי כי לא ניכר הצחוק שלי בפנים והיא עשתה כן כדי שיבין אברהם אע"ה דברים כפשוטן שהוא לא באלף כי יראה ממנו ואברהם אע"ה שהיה חכם גדול הבין הענין כי הוא ידע ששרה לא תשקר ח"ו והקב"ה ככה א"ל שצחקה והביהן הענין שהצחוק היה בקרבה ותיבת לא שאמרה

היא אדרבה פירושה שמודית שצחקה ולז"א לא ר"ל תיבת לא שאמרת ידעתי פירושה שאדרבה רצוניך לומר בזה כי צחקת:

זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי. כבדה מאד. יובן בס"ד כפל הלשון והוא כי הצועק במרה מן האדם הנוגש יתחלק לב' סוגים סוג הא' הנה תראה שזה שמעון צועק במר נפשו וקובל ומתרעם על ראובן שגנב וגזל ממנו ועשה עמו מעשים אשר לא יעשו ואם תבא לידע מה היא הגזלה שצועק בשבילה תראה שהיא מעט סך ממון ואמנם הצעקה העיקרית לא בשביל זאת שאם זו לבדה היתה לא איכפת לו בזה ולא היה צועק אלא המכה היא שבכל יום עושה עמו כדבר הזה והנה ריבוי הגזלות אם תצרפם יעלו לחשבון גדול. והסוג השני שצועק ג"כ במר נפשו ואם תבא לידע מהות הגזלה תמצא אותה עולה לחשבון גדול ואמנם לא עשה עמו רעה אחרת בלתי זאת לבדה ונמצא זה צועק על אותה גזלה עצמה וזה צועק על צירוף כמה פעמים. והנה הקשה שבכולם הוא מי שגוזלים וחומסים אותו בכל יום וכל פעם גוזלים ממנו הרבה הנה ודאי זה יצעק בקול מר ומכתו מכת אכזרי וזה חוץ מן הנהוג שמי שדרכו לגזול כל יום צריך להתנהג ברחמנות מעט כדרך המשרת שהוא גנב ומשרת אצל רבו ודרך אגב גונב תמיד כל יום מן החטים ואורז ושמן וכיוצא מדברים הנמצאים בבית דאין הדרך לגנוב כל פעם כי אם דבר מועט ולא הרבה אלא שבצירוף הכל יהיה לו הרבה. והנה כאן בסדום היו חומסים וגוזלים ככל יום ובכל פעם גוזלים הרבה כל מה שימצאו וכן ע"ז הדרך בשאר רעות אשר היו עושים שהיה אצלם תרתי לריעותא גוזלים בתמידות והגזלה עצמה היא דבר מרובה וכן בשאר עבירות וז"ש צעקת סדום ועמורה כי רבה ר"ל רבה בריבוי מנין שהיו תמיד צועקים בל שעה ושעה ואל תחשוב כי על דבר מועט היתה הצעקה ומה שבאו לצעוק הוא על ריבוי ההתמדה לז"א לא כן הוא אלא וחטאתם ר"ל כל חטאת וחטאת עצמה שצועקים בשבילה כבדה מאד שהיה אצלם תרתי לריעותא ולכן צריך לשפוט אותם על זאת:

ויאמר אליו האלהים בחלום גם אנכי ידעתי וכו'. על כן לא נתתיך לנגוע אליה יובן בס"ד ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל למה בפרעה תכף ומיד וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים ובאבימלך לא היה כן ותירצו כי פרעה שטוף בזמה וגלי קמיה שמייא שלא היה מתאפק והיה עושה רצונו ח"ו ולכן תכף ומיד וינגע ה' את פרעה אבל אבימלך לא היה שטוף בזמה כ"כ ואין צורך לעשות לו כך עכ"ד ז"ל. ובזה יובן גם אנכי ידעתי כי בתום לבבך עשית זאת ולכן ואחשוך אותך מחטוא לי דייקא ר"ל אפי' במחשבה שאין מכיר בה כי

אם הקב"ה והראייה שעל כן לא נתתיך לנגוע אליה לנגוע לשון נגעים לא הבאתי עליך נגעים מסיבתה וזהו אליה כלומר בשבילה:

או יובן בדרך רמז אלי"ה ר"ל אל י"ה ידוע שאיש ואשה שזכו שם י"ה ביניהם ואם ח"ו אבימלך היה נוגע בשרה היה נוגע ופוגם ח"ו בי"ה שבין איש לאשתו:

ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה עשית לנו ומה חטאתי לך וכו'. הנה הלשון יתר לכאורה. ויובן בס"ד כוונת הפסוק שאבימלך אמר לאברהם מה עשית לנו והשיב לו אברהם ומה חטאתי לך שאנכי לא נגעתי בשום אדם כי אם דוקא אמרתי אחותי היא והשיב לו אבימלך הנה בזה הדיבור ששינתה הענין ואמרת אחותי היא הנה בזה המעשים המכוערים אשר לא יעשו שאין לו לאדם לעשותם עשית בדבריך אלו הוכחה כאלו הם עמדי יען שהשומע זאת אומר למה אמר אחותי היא בשביל כדי שלא יהרגוהו ויקחוה ממנו ואין לך מעשים אשר לא יעשו כמו זאת:

ויאמר אבימלך לאברהם מה ראית כי עשית וכו'. **ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה וכו'**. יובן בס"ד כי מה שחשב פן יהרגוהו ויעברו על ש"ד ולא חשש פן יקחו אשתו גם בעודנו חי הנה רבותינו ז"ל כתבו הטעם בשביל שש"ד עוברים בפעם אחת אבל בא"א עוברים על כל ביאה וביאה ולכן בוחרים בדרך הזה יותר ויובן טעם אחר בס"ד לזה כי הש"ד יכולים לעשות בסתר שיבואו באישון לילה ואפילה ויהרגוהו בסתר ולמחר יקחו את אשתו ואין מי לשפוט אותם על זאת אבל אם יקחו אשתו בעודנו חי יראים לעשות כן דזה דבר פרהסייא ויראים מן המלך או שמתביישים מן הבריות לכן מסתמא בוחרים בש"ד וז"ש מה ראית כי עשית את הדבר הזה שחששת בשביל ש"ד ולא חשבת שיעברו על א"א והשיב לו כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה שאני רואה שדוקא יראת אלהים היודע הנסתרות אין להם אבל יראת ב"ו יש להם הן מחמת העונש הן מחמת הבושה ולכן הכרעתי הדבר פן והרגוני על דבר אשתי שבודאי יבחרו בהריגה יותר מא"א שהוא דבר ידוע ומפורסם.

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים ניסה את אברהם וכו' ויאמר קח נא וכו'. הדקדוק מפורסם מה יש סמיכות לדברים אלו עם דלעיל גם תיבת נא לכאורה מיותרת ויובן בס"ד ע"ד שכתב הרב עיר דוד ז"ל שלולי השבועה שנשבע אברהם אע"ה שלא יגע בזרעו וזרע זרעו היו ליצני הדור מאמתים דבריהם שאמרו מאבימלך נתעברה שרה מכח נסיון העקדה שיאמרו אם היה בנו באמת לא היה לו לב לשוחטו ואמנם מאחר שנשבע לו אזי אדרבה היתה ראיה להפך שאם מאבימלך נתעברה ח"ו איך היה אברהם אע"ה שוחטו

ועובר על שבועתו וז"ש ויהי אחר הדברים האלה דייקא עניין הברית והשבועה של אבימלך באותו זמן א"ל הק"בה קח נא וכו' וזהו נא דייקא:

ובזה יובן המדרש אין נא אלא לשון בקשה שלא יאמרו הראשונות אין בהם ממש והכוונה הראשונות של שרה אמנו בהיותה בבית אבימלך שעשה לה הק"בה כמה נסים ונפלאות ולא יאמרו דח"ו עביד ניסא לשקרי כי העקדה היא סותמת הפה של ליצני הדור ואין להם פתחון פה לדבר:

או יובן בס"ד קח נא את בנך נ"א ע"ה גי' ב"ן רמז לשכינה שהוא בחי' מילוי שם ב"ן ורמז ללוות עמו השכינה בדרך לשמרו.

או יובן בס"ד קח נא את בנך נ"א במילוי כזה נו"ן אל"ף גי' גבו"רה ע"ה וידוע שיצחק בחי' גבורה ואברהם אע"ה בחי' חסד וע"י העקדה שעקד אותו הכניע מדת הדין ומיתק את הגבורה בחסדים וזהו קח נ"א שתכוף את הגבורה ותמתקה בחסדים את בנך ר"ל שהיא את בנך וכו'.

הפטרת וירא

ואשה אחת מנשי בני הנביאים וגו'. יובן בס"ד דרך רמז ואשה אחת מנשי בני הנביאים רמז לנפש שהיא חלק אלוה ממעל צעקה אל אלישע הוא היצ"הט שהוא מושיע של האדם עבדך אישי הוא הגוף שבעו"הז הבחירה מסורה ביד הגוף לעשות כרצונו הן לטוב הן לרע וא"כ הרי הגוף דוגמת האיש והנפש דוגמת האשה שהיא צריכה להטות אליו והוא ימשול בה גם היא צריכה אל פרי מעשיו כמו האשה הצריכה לאיש וזהו עבדך אישי הוא הגוף מת ר"ל הרשיע שנעשה רשע שבחייהם קרויים מתים כי כל היורד ממדרגה שלו קרוי ביה מיתה וכמ"ש באדרא קדישא והכוונה שקלקל מעשיו ונעשה רשע ואתה ידעת כי עבדך הוא הגוף היה ירא את ה' ר"ל לא מעיקרו היה רשע אלא מקודם היה ירא את ה' והנה בעתה שסרח והרשיע על כן והנושה הוא היצ"הר שהוא מתאוה תמיד לישא וליקח מן האדם ניצוצי קדושה וזהו והנושה הוא היצ"הר בא לקחת את שני ילדי הם שני אברים שהם העין והלב לו לעבדים כי ידוע מ"ש רז"ל עינא ולבא תרי סרסורי דעבירה הם כי העין רואה והלב חומד וממילא כל האברים יעשו רעתם וא"כ היצ"הר תחלה כובש תחת ידו ב' אברים אלו לעבדים לעשות לו עבודתו שהם יהיו סרסורים בינו לבין הגוף לעשות רע. ויאמר אליה אלישע הוא היצ"הט מה אעשה לך אחר שכבר נטמא הגוף וצריך תחלה התעוררות ממנו. ואמנם עתה הגידי לי מה יש לך בבית ר"ל מה יש לך מצות ומעשים טובים בבית הוא אוצר עו"הב שהוא הבית העיקרי כי שם ביתו של האדם העיקרי ותאמר הנפש אין לשפחתך כל בבית ר"ל לא יש לה כל

המצות שצריכים אליה לעשות כי עדיין לא עשה הגוף מצות ה' בשלימות והסריח ורק יש לה מעט מצות וזהו כי אם אסוך שמן שהמצות קרויים שמן כמ"ש חז"ל ע"פ ושמן על ראשך אל יחסר ויאמר היצ"הט מאחר שיש לך מעט מצות יש תקוה להתגבר על הי"צהר ולעשות התקון ולכן העצה הוא שתתאזרי תחלה לעשות תקון שבירת הכלים כי ידוע מ"ש המפרשים ז"ל משם המקובלים כי יש אורות הנקראים כלים וכאשר נאצלו למעלה נמשך להם אורות עליונים להיות בתוכם ולא יכלו אלו האורות לסבול אורות העליונים שהם גבוהים עליהם במעלה ונשברו אותם האורות שנקראים כלים ונפלו ממקומם הראוי להם ואנחנו בית ישראל כל מגמתנו בעשיית המצות לתקן שבירת הכלים הנז' דהיינו להעלות אותם האורות הנקראים כלים למקומם הראוי להם ולהמשיך להם אורות העליונים הגבוהים להיות בתוכם להחיותם והבורא יתברך עשה כל זה כדי לזכות את ישראל שיעשו תקון ויקבלו שכר בעו"הב באמת וצדק. והוא כמו מלך אחד שראה אדם בעל אומנות והוא יושב ובטל וניזון בתורת צדקה שאין לו מה לעשות כדי שיתפרנס מיגיע כפיו והנה הוא מתבייש מפרנסת הצדקה קם המלך ועשה המצאה אחת שיגרום ממנה שבירת איזה כלי מהכלים שלו כדי שאז יקרא לאותו האומן ויאמר לו לך ועסוק במלאכה ותתקן כלים אלו ואני אתן שכרך ואז עתה תתפרנס מיגיע כפיך ולא תבוש וכן הוא הדכר הזה והנמשל מוכן מעצמו שאז ע"י שישראל עושים תיקונים אלו ניזונים אז הנשמות שלהם בלתי כיסופא כלל עכ"ד ז"ל. וז"ש לכי שאלי לך כלים מן החוץ דמז לאותם הכלים שנשברו ונפלו חוץ למקומם לתקן אותם ולאו דוקא אותם השייכים לך אלא גם אותם שהם קרובים אל שרשך וזהו מאת כל שכניך ג"כ כלים ריקים ר"ל איזה כלים תתקני הם אותם הכלים שהם ריקים שנתרוקנו מן האור העליון הגבוה ולא יכלו לסבול אותו ואני מצוך עוד שאל תמעיטי ר"ל כל מה שאת יכולה לתקן תתקיני ולא תמעיטי בתקון הנז' ואמנם הנה זאת צריך לך לדעת כי אי אפשר לעשות שום תקין בלתי שתטהרי עצמך מן מעשה הרע כי איך אפשר לאדם לטבול ושרץ בידו וקרא כתיב סור מרע ועשה טוב ר"ל תחלה תסור מרע ואח"ך ועשה טוב התקון הצריך לך. ומיהו אי אפשר לאדם לסור מרע כי אם שיביט תחלה מאיזה דבר בא הוא למעשה הרע שאין היצ"הר מפתה לאדם תחלה תכף ומיד לבוא על אשת איש או לעשות עבירה גדולה אחרת כי אם כשיחתור תחלה חור אחד ליכנס בו אצל האדם וממנו יבוא להתגבר עליו לאט לאט והיינו דיש לפעמים שיפתנו תחלה לילך עם חבירים רשעים ואחר שיתמיד בזה ממילא לאט לאט ילמדנו לעשות כמעשיהם עד שיעבור אפי' על איסור א"א ויש שיבוא לפתותו בדרך אחרת ותחבולה אחרת הכל לפי הענין ולפי טבע האדם ומזגו

וסדר הלוכו בזה העולם וא"כ זה השב בתשובה צריך תחלה לסגור אותו הדלת שנכנס ממנו היצ"הר אליו שאם רשעותו התחילה מכח שנתחברעם רשעים צריך לעזוב אותם ולקבל עליו בלתי ילך בארבע אמות שלהם ולא יאמר אני אשוב בתשובה ולא אעשה שום דבר רע והגם שאני הולך עמהם אני נזהר ונשמר לבלתי עשות כמעשיהם דמאחר שיצ"הר לא נכנס אליו תחלת כי אם בזה הדלת והחתירה שחפר לו ודאי יחזור ויתגבר עליו מכח זה. ואם תחלה בלתי מלומד עתה כבר נתלמד וידע היציאה והביאה ובנקל יחזיר אותו לסורו הרע וכן ע"ז הדרך ככל דרכי היצ"הר ותחבולותיו וחתירותיו אשר חתר להכשיל את האדם בהן וז"ש ובאת וסגרת הדלת שנכנס בו היצ"הר ר"ל אותו הדבר הראשון שגרם לך לעשות מעשה הרע בעדך ובעד בניך הם האיברים לבלתי יכשלו בו עוד ואז אח"כ ויצקת על כל הכלים האלה שהוא התקון הצריך להם שצריך לחזור ולהמשיך להם אותם אורות עליונים להיות בתוכם להחיותם והמלא תסיעי ר"ל כלי שכבר נתקן ונעשה מלא מאור העליון תסיעי אותו למעלה למקומו ולשרשו הראוי אליו. ותלך מאתו ר"ל כשהלכה לעשות התקון ג"כ הוא בעזרתו וזהו מאתו בעזרת היצ"הט ולא לבדה ובתחלה ותסגור הדלת בעדה ובעד בניה האיברים כאשר ציוה לה שקיימה סור מרע ואח"ך התחילה בתקון הכלים הנז' הם האיברים מגישים אליה ניצוצי הקדושה והיא מוצקת למעלה. או יובן הם האיברים מגישים אליה ניצוצי הקדושה והיא השכינה שנקראת היא מוצקת למעלה:

ויהי כמלאת הכלים ותאמר אל בנה. הוא הפה אשר רוב התקון על ידו כי הכל צריך בפה שיעסוק בתורה ותפלה וברכות הגישה אלי ע"י עסק התורה ותפלה שלך עוד כלי לתקן ויאמר אליה אין עוד כלי כי כל הכלים שהם שייכים אל שרשינו כבר תקננו אותם התקון הצריך להם ואז ויעמוד השמן מלשון עמד טעמו בו ר"ל המצות שיש לגוף לא יתקלקלו עוד אלא יעמוד טעמם בם ולא יקחום אחרים ע"ד זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע אלא יעמדו קיימים לבעלים שלהם כי ע"י התקון העצום שיעשה האדם לא יוכל עוד היצר הרע להחטיאו ולהעבירו על מצות הש"ית ויפתנו לקלקל מעשיו אלא אדרבה היצ"הר יהיה נכנע אליו ובע"כ יהיה לו כיצ"הט ע"ד האמור באברהם אע"ה כי מצאת את לבבו נאמן לפניך לבו לא נאמר אלא לבבו ביצ"הט וביצ"הר וכן כל האדם המתגבר לעשות תקון לעצמו הראוי לו אז היצ"הר יהיה נכנע אליו ובטוח שלא יחטא עוד:

ותבוא ותגד לאיש. ר"ל אותם ניצוצות הקדושה שתקנה אותם המשיכה אותם למעלה ותגד לשון המשכה מלשון נהר די נור נגיד ונפיק מן קדמוהי. לאיש האלהים הוא הבורא ית' הנקרא איש כמ"ש ה' איש מלחמה ה' שמו והוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ

מתחת אין עוד. ויאמר אליה לנשמה לכי מכרי את השמן מכדי מלשון ארץ מכורתם ותרגם בתרגום בארע תותבתהון שהוא לשון יישוב והכוונה שהמצות שלך שנקראים שמן תיישבי אותם באוצר ה' לקחת שכרם בעו"הב ולא תהני מהם בעו"הז אלא תצניעי אותם לעו"הב ושלמי את נשייך הם שאר מצות עשה שעדיין לא קיימה אותם וצריך לשלם אותם כי הם חוב עליה לקיים רמ"ח מצות עשה ואת ובניך שהם האברים תחיי בעו"הז בנותר ר"ל לא במצות העיקרים עצמם שהן הקרן תאכלי שכרם בעו"הז אלא הקרן תשמרי אותו לעו"הב ואת ובניך תחיי בנותר הפירות וכמ"ש אוכל מפירותיהם בעו"הז והקרן קיימת לו לעו"הב. או יובן ע"ד שהקשו המפרשי' על מאמרם ז"ל שאמרו הנותן סלע לצדקה ע"מ שיחיה בני הרי זה צדיק גמור והלא שכר מצות בהאי עלמא ליכא. גם אמר התנא אל תהיו כעבדים וכו' על מנת לקבל פרס ותירצו דזה איירי באותו שנותן יותר מכדי חיובו ר"ל שאחר שכבר קיים מצות המעשר כראוי לו הרי הוא נותן ע"מ שיחיה בנו דיוכל ליהנות בעו"הז מזאת וז"ש ואת ובניך תחיי בעו"הז בנותר ר"ל באותו היתרון והתוספת שתעשי יותר מכדי החיוב אבל החיוב העיקרי הוא שמור לעו"הב. השי"ת יזכנו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם אכי"ר. והנה ודאי אם כל ישראל יתעוררו בדברים אלו ויעשו התקון הנז' הראוי להם ודאי תכף ומיד יבא הגואל מושיע לישראל במהרה בימינו אכי"ר ולזה סמך הכתוב ויהי היום ויעבור אלישע ר"ל אם הכל יתעוררו לעשות כן אז ויהי היום אותו היום עצמו ויעבור אלישע רמז למשיח צדקנו מושיעם של ישראל יה"ר שיבוא הגואל במהרה בימינו אכי"ר:

חיי שרה

ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא. לכאור' תיבת ביני ובינך יתו"ר נפיש הוא ויובן בס"ד דהנה כתבו חז"ל דעפרון היה רע עין ולכך בקש ת' שקל במנין רע עין עב"ד ז"ל והנה אפשר לפרש בס"ד דחשש עפרון פן אברהם אע"ה ירגיש כי ת' שקל גי' רע עין ובזה ישיב לו כמדתו שגם הוא לא ישקול שקלים גדולים שהם קנטדין אלא שקלים קטנים ואע"גב דעפרון לא חזי מזליה חזי ולכן החכים דבריו לעשות טעם לארבע מאות שקלים והוא כי אותיות האמצעיים אשר בשם אברהם ובשם עפרון הם ב' רישין כי באמצע שם אברהם ממש יש אות ר"ש ובאמצע שם עפרון ממש יש ג"כ אות ר"ש ומספרם סך הכל ארבע מאות ורצה בזה ליתן טעם למה שלוקח ממנו ארבע מאות שהם כנגד אותיות התוך של שמותם שהם שוים להורות בזה כי גם לכותם שהם בתוך גופם שוים ואוהבים זה לזה ולכן רוצה ארבע מאות דוקא. ובזה יובן בס"ד ארץ ארבע מאות

שקל כסף שהם כנגד מספר אותיות אשר יש ביני וביניך ר"ל בין אותיות שמי ובין אותיות שמך מה היא.

ובזה יובן בס"ד המדרש וז"ל וישקול אברהם לעפרון את הכסף וכו'. הה"ד נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו שחסרתו התורה וא"ו ע"כ. והנה יש לדקדק דמה יחוש עפרון בחסרון זה ומה איכפת לו אם יכתב שמו בוא"ו או בלא וא"ו וכפי האמור אתי שפיר דאם יכתב בלא וא"ו א"כ נפל הרמז שלו שעשה כנגד אותיות אמצעיים דאם יכתב עפרן בלא וא"ו אזי אותיות הפ"ה והר"יש יהיו אמצעים ואין אות הר"יש נקרא אמצעי יותר מן הפ"ה משא"כ אם הוא בו"או אזי אות הר"יש הוא אמצעי גמור וא"כ נפל הרמז שלו שאמר ביני ובינך ואין זה כי אם להיותו רע עין בקש ת' כסף כמנין ר"ע ע"ין וזהו נבהל להון איש רע עין. ולא ידע כי חסר יבואנו גם עוד דהשתא שנכתב עפרן בלא וא"ו אז יבא אברהם לומד שבקש כמנין שמו שעפרן בלא וא"ו גי' ת':

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. יובן בס"ד דהנה יש אדם שלא בא בימים עדיין ואמנם נראה זקן גמור בשביל רבוי הצרות שבאו עליו נעשה זקן ולא בשביל שחי שנים הרבה ויש שכל ימיו היו בטובה ונעשה זקן בטבע העולם שחי שנים הרבה ובא בימים ולכן נעשה זקן ובזה יובן ואברהם זקן ר"ל מה שנעשה זקן אל תחשוב שמרבוי הצרות נעשה זקן אלא נעשה זקן בשביל שבא בימים והוא בדרך טבע העולם יען כי וה' ברך את אברהם בכל ומהיכן יהיה לו צרות וא"כ בודאי הוא שהזקנה באה לו כדרך הטבע בשביל שבא בימים ולא שקפצה עליו זקנה מחמת הצרות.

או יובן בס"ד דהנה הקב"ה הבטיח את אברהם אבינו ע"ה בריש פ' לך לך ואברכך ואגדלה שמך וגו' ופי' רבי' מוהר"ם אלשיך ז"ל שהבטיחו שיברכהו הוא ית' בעצמו ולא שיתברך ע"י שליח ולכן אמר לו ואברכך דייקא שאני אברך אותך ולא ע"י שליח ע"ש והנה אפשר לרמוז בס"ד דבר זה בשם אברהם שהקב"ה הוסיף לו ה"א וקראו אברהם ונעשה מספר שמו רמ"ח במנין ה' ברך בדקדוק ר"ל שהש"ית הוא הוא המברך אותו כאשר הבטיחו ואברכך. ובזה יובן בס"ד קישור הדברים ואברכך אני בעצמי ולכן ואגדלה שמך שאקרא אותך אברהם שאז יהיה לך מספר רמ"ח לרמוז על הבטחה זו ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק וה' ברך את אברהם שמספר אברהם עולה גי' ה' ברך.

ויאמר בת מי את הגידי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללין. יובן בס"ד דרך רמז הנה היצ"הט אומר לנשמה שימי על לבך בת מי את כי הלא את חלק אלוה ממעל בתו של הקב"ה כביכול ולכן הגידי נא לי הגידי לשון המשכה מלשון נהר די נור נגיד ונפיק וזהו הגידי נא לי תמשיכי אותי לך לעזרתיך:

או יובן נ"א ל"י גי' הוי"ה אדנ"י והכוונה תמשיכי ב' שמות הוי"ה אדנ"י ותייחדי אותם בתורה ותפלה ועי"ז היש בית אביך הי"ש רמז לשט"ו ניצוצי הקדושה כמנין הי"ש שהם מספר ז' פעמים אד"ם שצריך להעלותם למעלה במקומם וז"ש הי"ש רמז לשט"ו ניצוצות בית אביך אזי יתבררו ויהיו בית אביך שבשמים אוצר ה' יבא ואז ממילא ע"י כן יהיה מקום לנו ללין הוא בית שלישי שיבנה במהרה בימינו אכי"ר ותאמר אליו הנשמה בת בתואל אנכי ר"ל גם אנכי ידעתי שבתו של אל אנכי וצריכה אני לתקן כל זאת בן מלכה רמז למ"ש רז"ל כל ישראל בני מלכים הם וזהו בן מלכה קרי ביה מלכה המ"ם בפת"ח לשון מלכות אשר ילדה לנחור רמז לרפ"ח ניצוצין כי הוא"ו של לנחור אינו יוצא במבטא ונמצא כי תיבת לנחו"ר עולה גימט' רפ"ח בדקדוק וזה בן מלכה אשר ילדה לנחור:

ולרבקה אח ושמו לבן וגו'. יובן בס"ד דרך רמז ולרבקה היא הנפש אח ושמו לבן הוא היצ"הר שהוא ערמן ומעשהו כמעשה לבן שנאמר בו ארמי אובד אבי והוא לפתח חטאת רובץ ולכן קראו אח גם קראו אח שהוא מקודם בא בתורת אחוה ועושה עצמו כאלו הוא חס על האדם כדרך האח המרחם על אחיו ואז הוא נותן לו עצות נכזבות הנראים טובים לעינים. וירץ לבן אל האיש הוא הגוף החוצה ר"ל שהריצו והוציאו החוצה כלומר חוץ מן השורה וסייג חכמים וכל זה מסיבת אל העין שמראה לו לפי ראות עיניו כי עצתו היא טובה וכמ"ש רבינו מוהר"ם אלשיך ז"ל ע"פ וכי תאוה הוא לעינים כי תאות החטא הוא לעינים ולא לאחר זמן ולכן א"ל היצ"הר לאדם איך תוכל להניח הנראה לעין בעד אשר לא תראינה עיניך כי הלא נגד עיניך נכון בידך נופת צופים אכול ושתה והתענג ביום טובה ואל אשר יהיה אחרי מותך אל תשית לבך ואין לך רק מה שבעיניך תביט וכאשר האריך הרחיב עוד בזה רבינו מוהר"ם אלשיך ז"ל בפירוש משלי ע"ש. ולז"א וירץ לבן אל האיש החוצה שהוציאו חוץ מן הכלל וסייג חכמים אל העין בשביל ראות העין שלו שמראה לו דבר שהוא תאוה לעינים שהיצ"הר פורע לאלתר דבר הנראה לעין:

בא ברוך ה' למה תעמוד בחוץ ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים. יובן בס"ד דקדוק תיבת ואנכי דלכאורה יתו"ר נפ"ש הוא. ויובן בס"ד כי הנה דרך האורח אשר נוטה ללון בבית בע"הב כשילך לדרכו אזי יתן דבר מה למשרת של הבע"הב כי לא יבצר שודאי זה טרח בשבילו לפנות לו מקום וכיוצא והנה לבן היה צר עין וידע שבודאי כשילך אליעזר לדרכו יתן איזה דבר מתנה למשרת שלהם כדרך העולם ואמנם הוא עינו רעה ואינו רוצה שיהנה שום אדם מאליעזר אלא הוא והכל רוצה ליקח לעצמו על כן תכף ומיד קודם שנכנס לביתו עשה לו הקדמה שאל תחשוב שהמשרת טרח בשבילך אלא כל הטורח

היה עלי שאפי' פינוי הבית בידי עשיתי וזהו ואנכי פניתי הבית אנכי דייקא שאני לבדי פניתי הבית ולא המשרת וא"כ כל מה שיש לך ליתן צריך ליתן לי ולא לזולתי:

או יובן בס"ד דרמז לו שאנכי בנו של הבע"הב בידי פניתי הבית ואפי' המקום שהוא לגמלים וא"כ אחד כל הכבוד הגדול הזה שעשיתי לך צריך אתה להזמין לי ג"כ מנה הראויה להתכבד:

או יובן בס"ד דרך רמז בא ברוך ה' רמז שהקב"ה אומר לכל איש ישראל בא ברוך ה' ר"ל אתה שהיית מקודם ברוך ה' שהיית צדיק ואחר כך עשית עונות ונתרחקת ממני הנה עתה בא והתקרב אצלי למה תעמוד בחוץ ר"ל למה גרמת בעונותיך לעמוד בחוץ בחו"ל שע"י עונותיכם גליתם מארץ ישראל ונתרחקתם ממני כי הלא תראה כמה וכמה אתם חביבים עלי כי גם שחטאתם לפני והכעסתם אותי עכ"ז לא רציתי לכלות אתכם אלא שפכתי חמתי על העצים והאבנים הוא הב"המק שהחרבתי ופניתי הדרו ממנו וזהו ואנכי פניתי הבית הוא ב"המק שפניתי אותו מכל כלי העבודה שהיה בו והוא ע"ד פנה הודה פנה הדרה והמקום הוא הקרקע של ב"המק שנשאר ג"כ נעשה לגמלים הם או"הע שהוא בידם ועשו אותו בעו"הר לבית תפלתם וזהו ומקום ר"ל המקום עצמו ג"כ נשאר לגמלים הם או"הע וכל זה בשביל אהבתכם שפכתי חמתי על עצים ואבנים כדי שלא לכלות אתכם ואם כן כמה וכמה צריך להתעורר בתשובה שלימה ולהתקרב אצלי כדי שגם אנכי אחזיר עטרה ליושנה ואבנה בית שלישי שהוא קיים לעד לעולם אכי"ר:

או יובן בס"ד והנה לכאורה י"ל דהול"ל למה עמדת בחוץ ומאי קא"ל תעמוד דהא ודאי אחר שיצא לקראתו להביאו אצלו לא יעמוד עוד בחוץ ויובן בס"ד דלבן היה רשע גנב בעל ערמה ותחבולה וכשראה כל הממון אצל אליעזר נתן עיניו בו לגנוב ממונו ואמנם רצה לגנוב קודם שיכניס אליעזר הממון לביתו כי אחר שיכניס הממון לביתו בשלימות א"כ המחסור יהיה עליו ואיך יגנוב ממנו ולכן רצה לבן שיכנס אליעזר תכף לבית ואח"כ המשרתים יכניסו הממון והוא יהיה עומד עליהם להכניס כדי שבין הביניים יגנוב בעודנו הממון בחוץ ואמנם אליעזר ידע את לבן שהוא רע בלייעל ולא רצה ליכנס עד שיכניסו כל ממונו בשלימות לפניו כדי שאם אח"ך יחסר ממונו דבר לא יוכל לבן לומר אולי כעת שהכנישו החפצים בעודם בחוץ עבר גנב וגנב זה ולא הרגישו בו המשרתים והנה לבן הבין בדעת אליעזר שרוצה לעמוד בחוץ עד שיכניסו תחלה כל הממון לפניו ולכן א"ל למה תעמוד בחוץ עד שיכניסו הממון תחלה הלא אנכי פניתי הבית ומקום לגמלים וא"כ אחר שעשיתי שירות פחותה כזאת כ"ש שאעשה לך שירות זו להיות עומד ושומר את הנכסים עד שיכניסו אותם לבית והשתא שפיר יפול לשון למה תעמוד:

ויאמר עבד אברהם אנכי. יובן בס"ד שבא להגדיל שבח אברהם אע"ה ולומר איש כאברהם להיותו אהוב ונחמד לשמים ולבריות אין צריך לקנות עבדים במעות אלא כל אדם יתרצה להיות לו עבד עולם ולהקנות לו גופו בחנם מאליו ומעצמו וז"ש עבד אברהם אנכי ר"ת אנא נפשאי כתבית יהבית ר"ל אפי' עבד פקח וטוב כמוני אין צריך אברהם לקנות במעות אלא אנא נפשאי כתבית יהבית לאברהם להיות לו לעבד כי מי יזכה להסתופף בצלו וכמ"ש גבי תמנע שהיתה פילגש לאליפז בן עשו שהיא היתה בת מלכים שאמרה מוטב תהיה פילגש לזרעו של אברהם ולא גברת באומה אחרת ונמצא שהם מעצמם באים ומקנים גופם לעבדים ולשפחות לזרעו של אברהם אע"ה וכ"ש לאברהם אע"ה בעצמו:

וה' ברך את אדוני מאד ויגדל וכו'. יובן בס"ד כי הנה יש אדם שמקודם לא היה לו מעות ועשרות אלא מחמת שהיה פקח ודעתן גדול מינוהו אנשי העיר נשיא עליהם וממילא נתעשר והיה לו נכסים וכמו שאמדו אם אין לו גדלהו משל אחיו ונמצא שהגדולה שכאה לו היא גרמא לו את כל העושר שאחר שנתגדל מוכרח יהיה עשיר ויש שהענין הוא להפך והוא שמתחלה היה לו עשרות גדולה ומרוב עשרותו באה לו הגדולה שקבלוהו אנשי העיר שר ונשיא עליהם משום דהשררה והנשיאות ראויה להיות לבעל עושר ונכסים ואין ראוי להיות דוגמת למדני ואני רבך שהם העשירוהו והוא ימשול עליהם ונמצא שזה העשרות שלו היא גרמא לו הגדולה והנה ידוע הוא לכל שאברהם הוא נשיא בארץ כנען וכמ"ש נשיא אלהים אתה בתוכנו שמינוהו נשיא ושר עליהם ובא אליעזר להפליג שבח אברהם שאל תחשבון שהעושר שלו באה לו מכח הגדולה שלו דאחר שמינוהו נשיא ושר ממילא בא לו העושר הזה דלא כן הוא אלא אדרבא להפך שהעושר שלו גרם לו הגדולה וז"ש וה' ברך את אדוני מתחלה שהיה עשיר גדול ואח"ך ויגדל שהעושר גרם לו שנתגדל שהיה נשיא ושר בארץ ולא להפך באופן שכל עשרו הוא מאתו ית' ולא מכח אנשי ארץ כנען:

ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב הנה רבקה וכו'. לכאורה י"ל למה רע או טוב דבשלמא רע לא יוכלו לומר בשביל שמן ה' יצא הדבר ואיך יהיו חולקים אבל טוב למה לא יוכלו לומר ועוד למה א"ל הנה רבקה לפניך קח ולך שמורה דבריהם שאינם רוצים הם ליתנה לו אלא שהוא מעצמו יקחנה וילך ודבר תימא הוא דלמה ירצו בכך הלא אדרבא צריכים הם בעצמם לשלוח אותה עמו בתופים ובמחולות ולא שיקחנה מעצמו וילך וכדי בזיון וקצף להם בזה ואין זה כבוד להם. ועוד באמרם ותהי אשה לבן אדוניך כאשר דבר ה'. למה חזרו ואמרו כאשר דבר ה' והלא כבר

אמרו תחלה מה' יצא הדבד. ויובן בס"ד דהנה איתא בילקוט וז"ל מפני מה מת בתואל שהוא היה מלך בארם נהרים וכל בתולה שתנשא בועל אותה לילה ראשונה ואח"ך חוזרת לבעלה ונתקבצו כל השרים ואמרו אם הוא עושה לבתו כשם שעושה לבנותינו מוטב ואם לאו נהרוג אותו ואת בתו לפיכך מת כדי שינצל אליעזר ורבקה עכ"ד ע"ש. והנה השתא לפ"ז הא ודאי שפיר היתה כוונתם שלא להכניס עצמם בדבר זה שאם הם בעצמם ישלחוה עמו וגם שהסכימו על הנישואין ג"כ כפיהם אזי צריך שגם הוא יעשה לבתו בעת שהוא משלחה כדרך שעושה לבנות העיר ואם לא יעשה יהרגו אותו ואת רבקה אבל אם הוא לא יתרצה להדיא בפירוש על הנישואין אלא אליעזר יקחנה מעצמו בדבר ה' אז יש לו תקוה להנצל מאנשי העיר כי ישיב להם שהוא אין לו רצון בנישואין הזה כדי שיעשה עמה כדרכו ואליעזר בעל כרחו לקח אותה מעצמו בדבר ה' ולכן א"ל הנה רבקה לפניך קח ולך מעצמך ואנחנו לא נטפל עמך בזה וכאילו אנחנו נכרים וזרים בדבר הזה. גם עוד בכאן לא תעשה שום קידושין אלא אחר שתקח ותלך אז ותהי אשה לבן אדוניך שיקדשנה הוא בעצמו ובכאן לא תעשה כדי שיהיה הענין כאשר דבר ה' ולא כאשר דברנו אנחנו כי אין אנחנו מסכימים לא כך ולא כך ולכן א"ל לא נוכל דבר אליך רע או טוב שרע לא יוכלו לומר בשביל שמן ה' יצא הדבר וגם טוב לא יוכלו לומר בשביל פחד אנשי העיר כדי שאז יאמרו לאנשי העיר אין זה חשוב נישואין מאחר שאנחנו לא הסכמנו בזה ולא שלחנו אותה בידינו אלא הוא מעצמו בא ולקח אות' והנה הקב"ה ידע דטענות אלו לא היו מספיקין לאנשי העיר והיו מקיימין דבר הם שהיו הורגים אותו ואת רבקה לכן המית את בתואל כדי שתנצל רבקה דאז אין להם פתחון פה לאנשי העיר בעת שתלך רבקה מאתם דמי יבעול מאחר שכבר מת בתואל וממילא ניצולה רבקה:

ובזה יובן בס"ד ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה לה' וק' למה הוצרך לזכור כאן עבד אברהם ולא אמר כאשר שמע אליעזר את דבריהם ובזה אתי שפיר דאליעזר היה עבד ופסול לקידושין שאין יכול להיות שליח לקדשה והוא בהאי פחדא הוה יתיב פן יאמרו לו קדשנה כאן ואחר כך תלך פן אח"ך לא תיטב בעיני יצחק וישלחנה לנפשה אבל אחד שקדשת אותה לא אפשר לשלחה ובע"כ יקח אותה דאין אחר מעשה כלום ובאמת הוא אינו יכול לקדשה בשביל שהוא עבד אבל אחר שראה שהם מעצמם לא רוצים לקדשה בכאן אז שבח להקב"ה כי לא יהיה דבר זה לפח ומוקש לעכב הענין ולז"א ויהי כאשר שמע עבד אבדהם את דבריה' וישתחו ארצה לה' הזכיר כאן עבד אברהם לרמוז לזה בשביל שהוא עבד אברהם ואינו יכול לקדש וחשש פן בשביל זה יתעכב הענין וכשרא' שדבר זה בטל מעצמו מכחם אז שמח וישתחו לה' ובזה

יובן הטעם שהקדים תחלה ואמר עבד אברהם אנכי כדי שלא יאמרו לו לקדש ובזה אתי שפיר דבריו האחרונים אח"ך שא"ל שלחוני לאדוני שאחר שראה שכבר מת בתואל א"כ עתה אין להם פחד אם ישלחו אותו ואת רבקה להדיא ולכן א"ל עתה שלחוני לאדוני דליכא פחד בדבר כלל וגם לא פחד פן יאמרו לו קדש אותה כאן כי אחר שמת אביה הרי היא ברשותה וידע שהיא לא תבקש כזאת:

הפטרת חיי שרה

והמלך דוד זקן בא בימים וכו'. יובן בס"ד דרך דמז כי ידוע שדוד המלך ע"ה הוא המשיח שיבא במהרה בימינו אכ"ר והנה ירמוז על ימי הגלות הזה המר והנמהר אשר כלו כל הקצים ועדיין לא בא. וזהו והמלך דוד הוא משיח צדקנו שיבא במהרה בימינו זקן ר"ל זה כמה שנים משנולד וכמה שנים משבא זמנו לבא ולא בא ונעשה כמו בחינת זקן וידוע מ"ש רז"ל ששה אלפים שנה הוי עלמא ב' אלפים תוהו ב' אלפים תורה ב' אלפים ימות המשיח והכוונה שבשני אלפים האחרונים שהם אלף החמישי ואלף הששי אפשר שיבא המשיח וכל עת וזמן שבשני אלפים אלו הוא זמנו אלא שהדבר תלוי בישראל אם ישראל היו עושים תשובה כראו יהיה אפשר שיבא תכף כשהתחיל אלף החמישי והנה עתה בעו"הר נכנס אלף הששי ג"כ ועבר רוב האלף ולא בא וז"ש בא בימים ר"ל בשני אלפים שיומו של הק"בה אלף והכוונה כבר עבר אלף החמישי כולו ונכנס מאלף הששי ולא בא ויכסוהו בבגדים ר"ל והסיבה שכסוהו להיות נגנז ונטמן בג"ע ולא בא ונתגלה לעיני הכל הוא בבגדים ר"ל בסיבת העונות וזהו בבגדים מלשון בגדה יהודה ולכן ולא יחם לו כביכול להק"בה שאינו לובש קנאה וחימה על או"הע וגואל אותנו כי העונות הם המעכבים הגאולה ח"ו. ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדוני המלך מלכו של עולם נערה בתולה רמז לשכינה כביכול שהיא עמנו בגלות וצריכים אנחנו להיות כל מגמתינו ובקשתינו בשביל כבוד השכינה דאתתרכת לבר מהיכלא ואז ועמדה לפני המלך בהיכל מלכו של עולם ותהי למלך מלכו של עולם סוכנת שיהיה ייחוד קבה"ו ושכבה בחיקך ושכבה מלשון ירידה ושפיכה כמו ותעל שכבת הטל והכוונה שהשפע אז יורד וישפך בחיקך רמז לירושלים ובה"מק שהם עומדים בחיק העולם שאז עיקר השפע יהיה לישראל דוקא ולא לאו"הע ובזה אז וחם לאדוני המלך מלכו של עולם ע"ד ותושע לי זרועי וחמתי היא סמכתני שיתמלא הק"בה חימה על או"הע ויגאלנו גאולת עולם במהרה בימינו אכ"ר או יובן בס"ד וחם לאדוני המלך רמז שימשך לשכינה ב' שלישי החסד שהם גי' מ"ח וכמו שכתבו המפרשים ז"ל משם רבינו האר"י זיע"א ע"פ

ושמתי כד"כד שמשותיך ע"ש וזהו וחם גי' מ"ח אורות שהם ב' שלישי החסד לאדוני המלך השכינה כביכול:

תולדות

אלה תולדות יצחק בן אברהם וגו'. יובן בס"ד כי יעקב מלא בוא"ו גימט' קפ"ח ועם האותיות גי' קצ"ג ועשו גי' שע"ו ועם האותיות גי' שע"ט סך הכל גימ' תקע"ב כמנין אותיות אברהם הוא הוליד ליצחק עם האותיות והכולל שעולים ג"כ גימט' תקע"ב בדקדוק וזה רמז בשמותם שאברהם הוליד את יצחק ולא אבימלך ח"ו וז"ש אלה תולדות יצחק בן אברהם יש בהם רמז צפון שאברהם הוליד את יצחק ולא אבימלך ח"ו. ובזה יובן כוונת רש"י ז"ל אלה תולדות יצחק יעקב ועשו האמורים בפרשה והכוונה שהגם שיעקב יש לו שם אחר והוא ישראל וא"כ לא יעלה על זה רמז האמור עכ"ז שפיר יכון הדרש יען שבפרשה זו לא נזכר עדיין שם ישראל כי אם שם יעקב דוקא וזהו שאמ' יעקב ועשו האמורים בפרשה:

ובזה יובן המדרש אלה תולדות יצחק בן אברהם הה"ד עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם ר"ל עטרת זקנים הוא אברהם תהיה מן בני בנים ששמם מעיד שאברהם הוליד את יצחק ויובן בס"ד סיום הפסוק ג"כ ותפארת בנים אבותם והוא שג"כ במספר שמותם יש רמז שהם בני יצחק ורבקה כי יעקב בלא וא"ו גי' קפ"ב ועשו גי' שע"ו סך הכל גי' תקנ"ח וע"ה גי' תקנ"ט כמנין אותיות יצח"ק א"ב רבק"ה א"ם וזהו ותפארת בנים מן שמות אבותם כי שמות אבותם יש בהם רמז על הבנים:

ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי וגו'. הדקדוק מבואר ויובן בס"ד דהנה היא נתעכבה כמה שנים ולא בא לה הריון והנה בזה העיכוב יש ספק אם היתה העכבה מסיבתה או מסיבת יצחק כי לפעמים ימצא העיכוב מן האשה שהיא עקרה ולפעמים מן האיש שהוא עצמו עקר והאשה טובה והנה כאן שנתעכבה כמה שנים ולא בא לה הריון מסתמ' היה א' מהם עקר או סבה אחרת שאינו ראוי להוליד ואח"ך כשהרתה ודאי עשה הקב"ה עם אחד מהם נס ונעשה ראוי להוליד ואמנם לא נודע עדיין אם ממנה היתה העכבה והקב"ה עשה את הנס עמה או מן יצחק היתה העכבה ועמו נעשה הנס והנה כשהתרוצצו הבנים בקרבה הבינה והכריחה בדעתה שהעכבה לא היתה ממנה והוא שענין רציצת הבנים פי' רז"ל הכוונה כשהיתה הולכת על בתי ע"ז היה בעשו מפרכס לצאת וכשהיתה הולכת על בתי מדרשות היה יעקב מפרכס לצאת וא"כ השתא מזה יש להבין שיש בבטנה שנים אחד צדיק ואחד רשע והשתא מוכרח

להם שהרשע בא מצידה בשביל שהיתה בת רשעים והצדיק בא מצד יצחק שהיה צדיק בן צדיק וא"כ השתא אם העכבה היתה ממנה שהיא עצמה היתה עקרה והקב"ה עשה לה נס ובא לה הריון א"כ איך אפשר שיצא מצידה אחד רשע והלא הקב"ה לא עביד ניסא לשקרי ומאחר שעשה לה נס איך יצא מצדה רשע אלא ודאי שהיא לא היה ממנה שום עכבה כלל אלא היא היתה ראויה להריון ולהוליד והעכבה היתה מכח יצחק שהוא היה עקר וא"כ הנס נעשה אתו עמו דוקא שנעשה לו נס שיהיה ראוי להוליד ומצדו כבר יצא צדיק וא"כ השתא אחר שהכריחה מכח רציצת הבנים שהעכב' מיצחק ולא ממנה התחיל' להתרעם על צערה שהיתה מצטערת ומתאוה ומתפללת על ההריון שהיתה חושבת שהעכבה ממנה והיתה מצטערת תמיד ומתפללת על עצמה שיבא לה הריון ומאחר שהעכבה ממנו א"כ היא מה לה להתטפל ולדאוג בזה הלא יצחק עצמו צריך הוא להתאזר ולהתפלל על עצמו שיהיה ראוי להוליד וזהו שפירש רש"י ז"ל וז"ל א"כ למה זה אנכי מתאווה ומתפללת על הריון והכוונה למה זה אנכי הייתי מקודם מתאווה ומתפללת על הריון מאחר שאין מצדי שום עכבה והוא לבדו צריך להתפלל על עצמו שיהיה ראוי להוליד ותלך לדרוש את ה' לראות אם כנים הדברים אלו שהכריחה בדעתה אם לאו ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך וגו' והכוונה לא כמו שחשבת שהעכבה היתה מיצחק ולא ממך אלא לעולם ממך היתה העכבה שאת היית עקרה ומה שיש אצלך אחד רשע אין בזה משום לא עביד קב"ה ניסא לשקרי דזה מוכרח להיות דאלו הם שני גוים ושני לאומים הם וצריך עשו לבא לצורך תקון יעקב שיהיה עשו שואב כל הזוהמא כולה ויעקב יצא מלובן זך ונקי וזהו ולאם מלאם יאמץ וכן צריך להיות ולו נגלו כל תעלומות וזהו מפלאות תמים דעים:

או יובן בס"ד דרך רמז ויתרוצצו הבנים בקרבה ויתרוצצו לשון רציצה הבנים גימט' ק"ב רמז לק"ב חרובין שהם ג' מילויי עס"מ שהם דין וצריכים תקון ומיתוק ותאמר אם כן שעדיין צריך להם מיתוק ותיקון למה זה אנכי באתי לעולם הלא לא באתי כי אם לתקן ואז ותלך לדרוש את ה' לעשות אופן התקון השייך לשרש נפשה:

ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב. הנה רש"י ז"ל פירש הקב"ה קראו ד"א אביו קראו והנה י"ל למה עשו קראו אותו כל העולם דכתיב ויקראו שמו עשו וליעקב לא קראו אותו כל העולם אלא אביו דכתיב ויקרא שמו יעקב. ויובן בס"ד כוונת ויקרא שמו יעקב חוץ מפי' רש"י ז"ל והוא דהנה עשו קראו אותו כן מפני שראו שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה ולכן קראו אותו הכל עשו כלומר עשוי ונגמר בשערו ויעקב צריך ג"כ לקוראו כן מפני שהיתה ידו אוחזת בעקב עשו ואמנם

ההפרש בין עשו ליעקב כי עשו הסיבה שנקרא מכחה עשו לא באה לו בבחירתו שהוא עשאו אלא בריאתו היתה כך שנגמר בשערו מבטן אמו אבל יעקב אע"ה הסיבה שנקרא מכחה יעקב הוא עשאה בבחירתו שאחז בעקב עשו ולא שהיה דרך בריאתו כן ונמצא הגם שיעקב אע"ה הכל קראוהו יעקב מכח אחיזת העקב מ"מ ראוי לומר כאלו הוא עצמו קרא את שמו כן מאחר שהוא עשה הסיבה אשר ממנה נקרא כן משא"כ עשו דדרך ברייתו היתה כך שהיה עשוי ונגמר בשערו ולכן השתא הגם שגם יעקב נמי הכל קראוהו כן עכ"ז כתיב ויקרא שמו יעקב הכוונה דקאי על עצמו כאלו הוא הוא שקרא את עצמו יעקב בשביל שאחיזת העקב היתה ממנו:

והנה יש לתת טעם בס"ד למה קראהו יעקב ולא עקב כי על שם אחיזת העקב היה צריך לקוראו עקב ולמה הוסיפו לו יו"ד. ויובן בס"ד שהם רצו לעשות זכר ורמז שלם בזה והוא לרמוז נמי שידו היתה אוחזת בעקב. ולכן הוסיפו לו יו"ד שהיו"ד במילואה היא אותיות תיבת ידו וקראו יעקב והוי רמז ידו עקב:

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו וכו'. לכאורה י"ל איך היה יצחק הצדיק אוהב את הרשע הוא עשו ובודאי כל רז לא אניס ליה. ויובן בס"ד שמן הדרך הוא אם אדם רשע הוא בעל עבירות ואינו רוצה לפרסם רשעתו לפניך מחמת הבושה יותר טוב הוא שגם אתה תעשה עצמך כאלו אינך יודע ברשעתו שבזה אז יש תקוה שלפחות כל זמן שהוא יושב לפניך לא יעשה דבר רע מאחר שהוא מתבייש ממך וכן יש תקוה נמי עוד שאם תספר לו בדברים רבים דרכי מוסר תוכל להחזירו למוטב מחמת הבושה אבל אם אתה מפרסם הדבר שאתה מכיר בו אז הבושה שיש בינך ובינו ג"כ תלך ומו"מ לא ישמע לקול מורים ויעשה בגלוי גם לפניך ובן היה גבי עשו שהיה ערמן ולפני יצחק אע"ה היה עושה עצמו חסיד כיצד מעשרין המלח והתבן ולפי האמת אין לה דין מעשר ומוכרח יצחק אע"ה כשראה שיש לו בושה ממנו אמר יש תקוה שאח"ך יחזור בתשובה ע"י דיברו עמו ולפחות הצלה פורתא הוי שלא יעשה רע בפני אביו כ"א בסתר ולזה אהב אותו כדי להורות שהוא חושבו לצדיק ובזה ישמר לעשות רע בפני אביו וז"ש ויאהב יצחק את עשו אל תחשוב שהיא לגמרי אהבה פנימית מלב ונפש אלא כל זה מפני שראה כי ציד בפיו שהיה ערמן ואינו רוצה שיכיר אביו ברשעתו לכן אהבו לפי שעה לפנים שאמר אולי יש תקוה ממנו שישוב בתשובה מחמת הבושה:

ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד. יובן בס"ד אם הקב"ה רוצה לשלוח לאדם ריוח אלף זהובים אם ישלחם לו בפעם אחת ישמח שמחה אחת אבל אם ישלחם לו בשנים ושלשה פעמי' כל פעם שירויח ישמח גם מאחר שתבא לו בהדרגות לא תהו

ביה אינשי כ"כ וכאן אמר ויגדל האיש ואל תחשוב שבאה לו בתכיפה אחת אלא וילך הלוך וגדל בהדרגות עד כי גדל מאד ותחלה ויהי לו מקנה צאן ואח"כ מקנה בקר ואח"ך ועבודה רבה מכל מין ומין ולכן היתה סיבה שויקנאו אותו פלשתים שאם היו רואים שבאה לו הצלחתו בפעם א' לא היו מתקנאים כי היו מתנחמים בדעתם ואומרים כמו שפעם אחת הרויח כ"כ ממון כן אפשר שבפעם אחת יפסיד אבל אחר שראו שבאו לו בהדרגות שבכל פעם שעוסק מרויח א"כ זה הוראה שמזלו תמיד הוא מצליח ולכן נתקנאו בו:

או יובן בס"ד דרך רמז ויגדל האי"ש גימ' שט"ו ניצוצין ע"ה שהם ז"פ אד"ם שצריך בירור ותיקון וכל ניצוץ וניצוץ מהם וילך הלוך וגדל עד כי גדל מא"ד אותיות אד"ם שנתגדל להיות בחי' אד"ם שלם או מא"ד ד"ת "אדם "דוד "משיח ששלשה אלה הם כלולים זה בזה ובתיקון ניצוצי הקדושה יגדלו גם הם ויבא משיח צדקנו לגאלנו במהרה בימינו אכי"ר וזהו עד כי גדל מא"ד אדם דוד משיח:

ויאמר אבימלך ליצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. יובן בס"ד ממנו אותיות ממו"ן וזהו כי עצמת ממו"ן מאד. או יובן בס"ד ממנ"ו ר"ת "מתרין "מזלין "נוצר "ונקה שהשפע בא משם ויובן עוד כי לכן הטעם שהעושר נקרא ממון ר"ת כנז' שהשפע בא משם:

ויחפרו עבדי יצחק בנחל וגו' ויריבו רועי גרר וגו'. הנה לכאורה י"ל למה בבאר הראשון והשני רבו ובבאר השלישי לא רבו עליה. עוד י"ל למה בבאר הא' והב' כתיב ויחפרו לשון רבים ובבאר הג' כתיב ויחפור לשון יחיד ויובן בס"ד דהנה באר הא' והב' חפרו אותו בתוך הנחל דכן כתיב ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים וא"כ מאחר שהחפירה היתה בנחל אם כן יש טענה לרועי גרר שיהיה להם שותפות בבאר הזה מאחר דחפירת הנחל היא שלהם שהם חפרו הנחל ולולי חפירתם בנחל היו צריכים עבדי יצחק לחפור יותר אבל עתה שחפרו הבאר בתוך הנחל אהני להו חפירת הנחל שלא לחפור הרבה ותכף יצאו המים וא"כ הוי כאלו חפרו הבאר בשותפות והרי הוא של שניהם ולכן רבו עליה לאמר לנו המים ר"ל גם לנו יש חלק במים ולמה תקחו הכל לכם ולא תניחו אותנו לשלוט בו גם אנחנו והנה עבדי יצחק כשראו ככה חפרו עוד באר אחרת בתוך הנחל ולא חפרו במקום אחר כדי להקל עליהם הטרחא שלא יהיו צריכים לחפור הרבה מה שאין כן בנחל שבלא"ה המקום ההוא חפור ונמוך ובחפירה מועטת שיחפרו בתוכו יצאו המים ואמנם לא חששו מרועי גרר שגם עתה יריבו עמם כאשר עשו בתחלה יען כי גם לפי טענתם שדין הבאר החפור בנחל צריך שיהיה בשותפות הנה מ"מ כבר הנה בעתה יש ב' בארות והשתא יש בהם דין חלוקה ורועי יצחק יקחו באר

אחד לצרכם ורועי גרר יקחו באר אחד לצרכם כי רועי יצחק רוצים שיהיה באר אחד לצרכם ולא יתערבו עמהם רועי גרר ועתה בפעם שנית כבר נעשה ב' בארות וכל אחד יקח אחד והנה אחר שחפרו באר הב' רבו ג"כ עליה כי רועי גרר אלמים היו ולא רצו לחלוק אלא רוצים שיהיה להם שליטה בשני הבארות ותשאר שני הבארות בשותפות עם רועי יצחק ולא שכל אחד יברור באר לעצמו ואין איש זר אתו אלא רוצים שיהיו ב' הבארות תחת ידם ורועי יצחק לא יחפצו בזה כי הם אינם רוצים להתערב ולהתחבר עם רועי גרר ורוצים שיהיו מופרשים מהם ולכן הוכרח יצחק אע"ה להתחכם אז ולהתעתק מאותו הנחל ולחפור באר במקום גבוה שלא היה בו חפירה מעולם כדי שלא יהיה להם עוד פתחון פה לרועי גרר לטעון בו דין שותפות ולכן עתה בפעם ג' לא רבו עליה כי לא נשאר להם פתחון פה לטעון בו דין שותפות ולכן השתא ניחא דבבאר הג' כתיב ויעתק משם ויחפור באר אחרת אבל בבאר השני לא כתיב ויעתק משם אלא כתיב ויחפרו באר אחרת סתם והיינו טעמא משום דבאר השני חפרו אותו ג"כ בנחל ולא נעתקו מן הנחל אבל בבאר הג' כתיב ויעתק משם ר"ל שנעתקו מן הנחל שהוא מקום חפור וחפרו במקום אחר שלא היה בו חפירה מעולם. וגם השתא בזה ניחא שבבאר הראשון כתיב ויחפרו וכן בבאר השני כתיב ויחפרו אבל בבאר הג' בתיב ויחפור לשון יחיד לרמוז דבבאר הזה לא יש בו שום חפירה מזולתו אלא כל החפירה של יצחק היתה משא"כ בבארות הראשונים שהיתה בהם ג"כ חפירת אנשי גרר והוא חפירת הנחל ודוק כי נכון הוא בעזה"י:

ויריבו רועי גרר לאמר לנו המים. לכאורה י"ל כי תיבת לאמר אין לה מובן כי אינו לאמר לזולת והול"ל ויריבו רועי גרר ויאמרו לנו המים ומאי תיבת לאמר. ויובן בס"ד דהנה רועי גדד תחלה היו אוהבים עם רועי יצחק ואמנם הם היו צרי עין וכשראו שחפרו ויצא באר מים חיים צרה עיניהם בזה ורוצים ליקח הבאר להם והנה דרך האוהבים שלא להקפיד זע"ז וכ"ש כי הכא שהם חפרו ומצאו הבאר ואיך אפשר לרועי גרר להקפיד עליהם בזה שלא להניחם לרועי יצחק להשקות מן הבאר ולעכב הכל לצרכם כי בזה יהיה זילותא ובזיון להם שיהיו נראים כצרי עין לכן התחכמו לעשות תחלה מריבה עמהם בשביל דבר אחר כדי שאח"ך אם יקפידו עליהם ולא יניחום להשקות מן הבאר כי יאמרו להם לנו המים אין נראים צרי עין כי דרך העולם אחר שנעשו שונאים זה לזה להקפיד אפילו על דבר כל דהוא ואינו נראה בזה צר עין כי הכל יודעים שמחמת המריבה שביניהם הוא עושה כן עמו להכעיס ומקפיד עמו אפי' בדבר כל דהוא כדי לנקום ולנטור ממנו ולא מחמת צרות עין וגם כאן מאחר שכבר עשו מריבה זע"ז א"כ הגם שההקפדה על מים

בעלמא היא נראית כצרות עין מ"מ במקום קטטה ומריבה אינה נחשבת כך ואז יוכלו למונעם בלתי להשקות מן הבאר ולא יבישו ובאמת שהם לא עשו זה אלא מחמת צרות עין וז"ש וידיבו רועי גרר עם רועי יצחק שעשו עמהם מריבה לפנים והכוונה שעשו איזה המצאה כדי שיבואו לידי מריבה בשביל איזה דבר ולא שבאמת יש להם לעשות עמהם מריבה אלא לא עשו מריבה אלא בשביל כדי לאמר אח"כ לנו המים וכדי שלא יהיו נראים כצרי עין לכן עשו תחלה מריבה עמהם ואז אם יאמרו אחר כך לנו המים וימנעום מלהשקות מן הבאר לא יהיה נראה לעיני העולם כצרות עין אלא בשביל להכעיס להם. **ויהי כי זקן יצחק וגו'**. יובן בס"ד דרך רמז כי זקן יצחק הוא רמז לגוף ותכהין עיניו מראות ר"ל מה שטבע העין לראות בחמדת העולם ותאוות התענוגים הנה עתה כשהזקין כהו עיניו מראות בכל אלה כי טבע הזקן להיות מואס בכל מראה החמדה של עו"הז ויקרא את עשו בנו הגדול רמז ללשון שכל המעשים תלויים בו אשר שייכים לשמים ממעל ואשר שייכים לארץ מתחת וכל התיקוני' נגמרים ונעשים בו והוא בנו הגדול שהבנין שלו הוא על ידו וכמ"ש מות וחיים ביד לשון. ויאמר אליו בני ר"ל אתה הוא הבנין והקיום שלי ויאמר לו הנני לעשות רצונך ואנכי מוכן ומזומן לעבודתך. ויאמר הטעם הוא זקף גדול לרמוז שצריך לו זקיפה גדולה לע"הב והכוונה שצריך עוד כמה מצות ומע"ט שיהיה לו בהם זקיפה גדולה לעו"הב. הנה נא זקנתי ר"ל אף על פי שאתה רואה אותי זקן הנה נא זקנתי כלומר בענייני עו"הז שהיא נא עתה נראה זקנתי אבל בענייני עו"הב עדיין אנכי קטן שלא עשיתי כמצטרך וזהו נא דייקא ר"ל בעו"הז שהיא נא. ועתה הטעם קדמא וידוע שהתשובה נקראת עתה לרמוז שקודם כל תיקון ועשיית מצוה צריך תשובה שאיך טובל ושרץ בידו ולכן הטעם של ועתה הוא טעם קדמא ר"ל קודם הכל תעשה תשובה ואחר שתעש' אז שא נא כליך רמז לאורות הנקראי' שבירת הכלים וכמ"ש לעיל בהפטרת וירא בס"ד ע"ש וזהו שא נא כליך שתתקנם ותנשא ותעלה אותם. תליך ר"ל שאתה תלוי בהם כי תכלית ביאת הנשמה לע"הז ובריאת האדם כדי לתקן שבירת הכלים. או תליך שאתה תלוי בהם כלומר שהם שורשך קשתך ר"ל כי הם הכלי זיין והקשת שלך שבהם אתה מורה חצים וחרבות לשבר כח הסט"א ובהם תהרוג הקליפות ע"י התיקון. וצא השדה וצודה לי ציד כלומר שתברר ניצוצי הקדושה מן הקליפות בסוד מחצדי חקלא כי תרגום שדה חקל. או ירמוז בס"ד וצ"א רמז לשם הו"יה ב"ה ושם אדנ"י שהם גי' צ"א השד"ה ע"ה גי' שט"ו רמז לשט"ו ניצוצין קדישין כאשר כתבנו לעיל והכוונה שתחבר שט"ו ניצוצין קדישין עם שם הו"יה ב"ה ושם אד"ני שהם גימט' צ"א וזהו וצ"א השדה. ועשה לי מטעמים לעו"הב כאשר אהבתי מהתקוני'

והבירורים האלו והביאה לי ואוכלה לעו"הב. ואמר והביאה לי הכוונה שלא יחטא אח"ך ואז יהיה יגיעו לאחרים ע"ד זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע וכו' אלא יתמיד בצדקו ואז יהיה יגיעו לו לעצמו וזהו והביאה לי ואוכלה לי דייקא. בעבור תברבך נפשי שאם הגוף והאברים עובדים הש"ית באמת וכתמים אזי הנפש משבחת ומברכת אותם ואינה חפצה להפרד מהם וכמו שמצינו בנפש מרע"ה שלא רצתה לצאת מגופו של מרע"ה. ורבקה רמז לנפש שומעת בדבר יצחק הוא הגוף את עשו בנו הוא הלשון וכאמור ואז וילך עשו הלשון לצוד ציד ניצוצי הקדושה ע"י עסק התורה והתפלות והברכות להביא לקדושה כי הרוצ' ליטהר מסייעין אותו ומובטח הוא שיעשה:

וצודה לי ציד ועשה לי מטעמים וגו' והביאה לי ואוכלה וגו'. דקדק רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל בתיבת לי לכאורה שפת יתר צודה ליעשה לי הביאה לי והיה די לומ' וצודה ציד ועשה מטעמים והביאה ואוכלה ולמה דקדק לומר בכל דבר תיבת לי והרב ז"ל פי' לפי דרכו ע"ש. ויובן בס"ד ע"ד שכתב הרב שתי ידות ז"ל בפ' זו דעשו נולד במאדים ולכך נאמר ויצא הראשון אדמוני. עוד הביא שם מדברי הש"ס דהנולד במאדים גנבא הוא ולא אכיל מדיליה ולא שתי מדיליה ע"ש והנה כאן פחד יצחק אע"ה שמא יביא לו מן הגזל והגם שצוהו בפירוש שלא יביא מן הגזל עכ"ז בהכרח יהיה נכשל להביא מן הגזל כי כן הוראת הכוכב שלו שיהיה גנב ולא אכיל מדיליה ולא שתי מדיליה ולכן התחכם יצחק אע"ה לצוותו שלא יעשה הצידה כי אם לו לשמו וגם שלא יהנה עשו מאותה אכילה דהיינו שלא יבשל הרבה לצרכו ולצורך אביו אלא שהכל יהיה לאביו והוא לא יאכל כלום מצידה זו כדי שאז לא יהיה נשפט במעשה זאת כפי הוראת הכובב שלו שיהיה נכשל בגזל כדי שיהיה אכיל ושתי דלאו דיליה אלא הכל יהיה על שם יצחק אע"ה ובודאי יזדמן לו בהיתר ולא באיסור ולכן דקדק לומר וצודה לי ציד לי לשמי וגם אתה אחד כך לא תהנה מזה אלא ועשה לי מטעמים לי דייקא ולא תעשה גם לעצמך גם והביאה לי דייקא ואוכלה אני לבדי ולא אתה ג"כ עמי כדי שיהיה הכל לצרכי ולא יהיה לך התערבות בזה ואז יש תקוה שתוכל למצוא כל זה בהיתר ולא מן הגזל כפי הוראת הכוכב שלך:

בשמוע עשו את דברי אביו וגו' ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי. לכאורה יל דאיך עשו שהוא גברא אלמא ורע בליעל תכף ומיד יודה בברכה של יעקב ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי דמדברים אלו מוכח שהודה בברכה של יעקב אלא שרוצה שגם לו יברך ומה גם דעשה עצמו בזה טפל ליעקב דכן משמע לשון גם שא"ל ברכני גם אני והלא היה לו תחלת הכל לטעון טענה אלימתא שיעקב לקח הברכות במרמה ולא זכה בהם והיה

צריך לחזור בהם יצחק ח"ו ולעשות בו משפט ח"ו על הרמאות ושיחזור ויברך באותם הברכות לו דוקא ואיך תכף הודה ולא טען כלום ואדרבה עשה עצמו טפל ואמר גם אני ויובן בס"ד טעם לזה והנה תחלה נקדים דברי המדרש והביאו הדב פני דוד ז"ל וז"ל כיון שהזכיר לו בשר בכה אמר אני שנתן לי עדשים לקח בכורתי אתה שהאכילך בשר לא כ"ש עכ"ל ע"ש. והנה לכאורה דברי עשו אלו צריך הבנה דמדבריו נשמע שחושד את אביו שידע בו שהוא יעקב וברכו מכח ששחדו בבשר שהביא לו דכן משמיעים דבריו שא"ל אתה שהאכילך בשר לא כ"ש שתתן לו הברכות ואי לאו הכי כוונתו מאי כ"ש הוא דקאמר ליה ואיך יתכן לומד זאת שחשד את אביו שידע בו שהוא יעקב וברך אותו ולא עמד בדבורו שהבטיח לעשו בשביל בשר שהביא לו ומה גם דהרי גם עשו הוא הלך להביא לו בשר. ואמנם יובן בס"ד שעשו ראה מה שעשה לו יעקב אע"ה בעת שקנה ממנו הבכורה שעשה המכר חזק ואמיץ ככל דרכי ההקנאות ובשבוע' ג"כ כדי לצאת ידי חובת כל הסברות ושיהיה המכר קיים ואמיץ כפי הדין אליבא דכ"ע ומזה הבין והכריח בדעתו שיעקב אע"ה כ"כ ממונו חביב עליו דמשום כדי שלא להפסיד העדשים על חנם עשה המכירה חזקה כפי הדין ככל דרכי ההקנאות כדי שאח"ך לא יוכל עשו לטעון ולערער על מכירת הבכורה ואז לא תהיה אכילת העדשים שהאכילו על חנם כי עשו מרוב שהבכורה היתה בזויה אצלו כדכתיב ויבז עשו את הבכורה לכן לא נכנס בדעתו שהחיזוקים שעשה יעקב בשביל יקר הבכורה כדי להחזיק בה אלא חשב שיעקב מצד עצמו אין לו כ"כ חפץ בבכורה ורק בשביל כדי שלא להפסיד עדשים בחנם עשה זאת. והנה עתה כשהבין שיעקב בא במרמה ולקח הברכות לא נצטער מזה כ"כ כי אמר ודאי יש לו טענה גדולה לטעון על יעקב ולחזור וליקח ממנו הברכות מאחר שיצחק ברכו בטעות ח"ו שבא במרמה וחשב שהוא עשו ובודאי שלא קנה הברכות ואמנם כיון ששמע שהביא יעקב ליצחק בשר התחיל לצעוק ולבכות כי אמר ודאי כבר נד ולד יען כי אני יודע ביעקב שממונו חביב עליו ולא שדי זוזי בכדי יען שאני רואה בעת שנתן לי עדשים לא קבל ליתן בחנם אלא עשה במה חיזוקים בדרכי הקנאות ולקח הבכורה כפי הדין במעט עדשים ואם על מעט עדשים כ"כ הקפיד שלא יפסידם בחנם ועשה לזה כמה חיזוקים עד שלקח הבכורה כפי הדין אתה שהאכילך בשר שהוא שוה ממון יותר מן העדשים לא כ"ש שעשה כמה מיני חיזוקים כפי הדין באופן שלא אוכל לערער עליו אח"ך כי הוא ת"ח ומי יודע מה עשה המצאות וחיזוקים כדי לקיים הברכות בידו כפי הדין ולבטל טענתי כי ודאי לא נעלם מעיני יעקב שיש לי אח"ך טענה כזאת עליו ואיך יקבל להפסיד בשר על חנם ובודאי עשה חיזוקי' ועניינים המועילים לפום דינא כדי

לבטל מעליו אח"ך כל מיני ערעור ולכך בכה שידע בזה שודאי לא נשאר בידו טענה על יעקב שודאי יעקב עשה הענין חזק בפי הדין בקשר אמיץ ולכן השתא אחד שבכה תכף ומיד אמר ברכני גם אני אבי שהודה בברכות של יעקב כי אמר מה לי לערער ואח"ך יבא יעקב ויסתור ערעורו בכמה חבילות של סברות וטענות המועילים לפום דינא ומי יבא אחרי המלך ובפרט שיעקב חכם ועשו עם הארץ ולכן אמר עשו בדעתו יותר טוב הוא להודות בברכת יעקב ולבקש ברכה אחרת לעצמי ולא עת לעסוק עתה בטענות ותביעות עם יעקב ואח"ך יצא קרח מכאן ומכאן ולכן תכף הודה ואמר ברכני גם אני אבי:

את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי. לכאורה י"ל תיבת עתה שפת יתר הוא והו"לל והנה לקח ברכתי ומה בא לדייק בתיבת עתה. ויובן בס"ד ע"ד שכתב הרב אוהל יעקב ז"ל בפרשה זו וז"ל נעיר עוד על שאלת רבים מגדולי המפרשים ע"ה מה ראה יצחק אע"ה לבחוד את עשו לברך אותו בטובות נשגבות כאלה מטל השמים ומשמני הארץ הלא גם אם נחליט שלא היה מחזיק אותו לאיש רשע עכ"ז וכי לא ידע כי אחיו הקטן טוב ממנו וא"כ מדוע משך עצמו מלברך את יעקב איש תם בברכות וטובות העולם. ואחשוב בהתרת הספק הזה ע"ד עשיר גדול שהיה לו כמה ענייני מסחר ואמר כל אות הרבה והיה לו ג"כ בית אכסניא מוכרה מאכלות ומשקים ולא היה עוד בעיר ההיא בית אכסניא זולתו ע"פ משפט שר העיר והיו לו שני בנים אחד חכם וישר והשני זולל וסובא מבזבז נכסיו ויהי ביום הנחילו את בניו את אשר לו נתן לבנו השכור כל נכסיו ולבנו הב' לא נתן בלתי בית משתה היין אשר לו. וישאלוהו על עילת הדבר וענה ואמר הלא ידעתם כי מטבע האב לחוס על בנו גם כי נבל בן מביש להיות עצם מעצמיו ובשר מבשרו על כן יעצתי בחכמה להשביע אותו על כל פנים על זמן מועט בהון עושרי וסגולתי אמנם ידעתי גם ידעתי כי לא לו יהיו כי לקץ הימים יהיה הכל ביד בני החכם והנבון כי זה יתן בכוס עינו ולבו שם כל הימים כדרכו מאז וזאת לא ימצא בלתי ביד בני המשכיל וכל אשר לו יתן בעד משתהו לא כן אם אתן כל הוני ורכושי לבני החכם ולו אתן את בית היין מה ממנו ישיג כל ימי צבאו כי מעודו לא יחפוץ ולא יבקר אחר ממסך הוא הדבר והוא הענין ביעקב ועשו שעליהם נאמר ולאום מלאום יאמץ ר"ל כח ועוצם האחד הוא מסבת דלות הב' ורפיונו היינו כי כשיהיה האחד דאוי לאבד סגולת טובותיו ע"פ דעת מעשיו יקחם ית"ש ויתנם לאחיו הטוב ממנו ולכן עלה על לב יצחק אע"ה לברך את עשו ברוב ההון ולתת כל טוב העולם בידו ואת יעקב יברך בכאשר תריד והכוונה כשיחטא עשו יקח יעקב ברכתו ממנו וקרוב הדבר כי עשו יחטא ואשם כל שעה להיות כל המעשים הרעים נמשכים לרגלו וכרוכים בעקבו ומדי עברו יאציל מברכתו ליעקב

עד כי לזמן קרוב יהיה כל טוב עשו ביד יעקב ואך בזאת ימלא רצון שניהם איש איש כברכתו הנאותה אליו לא כן אם בהפך עכ"ד הרב ז"ל שם ע"ש דפח"ח. ונמצא לפי טעם המשל והנמשל הנז' הנה הגם שיעקב אע"ה לו נאות הברכות עכ"ז צריך שתחלה יהנה מהם עשו ואח"כ כשיחטא עשו ויאשם עד שתתמלא סאתו אזי יקחם יעקב וז"ש עשו את בכורתי כבר לקח והנה עתה לקח ברכתי עתה דייקא דהגם שגם אנכי ידעתי כי הברכות ראויות אליו ולא אלי עכ"ז לא בא הזמן והעת שיקחם הוא ועכ"פ צריכים להיות אתי תחלה ליהנות בהם זמן מה עד אשר יבא העת שבהכרח יקחם מאתי וזהו והנה עתה דייקא שעדיין לא בא לידי כלום לקח הכל:

הן גביר שמתיו לך וגו' ודגן ותירוש סמכתיו וגו'. לכאורה צריך להבין פירוש אומרו סמכתיו דמשמע סמך בעלמא ולא בא הכל מכחו ובענין הגביר אמר הן גביר שמתיו לך משמע דהכל מכחו היה שהוא שמו גביר ע"י ברכתו גם עוד שארית הפסוקים צריכים הבנה וקישור זה בזה. ויובן בס"ד דהנה מן הראוי הוא שיעקב אע"ה יזכה בכל ההבטחות והברכות שברך הקב"ה את אברהם אע"ה בנתינת הארץ ובעושר ובבנים מאחר דאברהם אע"ה ניצול מכבשן האש בזכות יעקב דכתיב ויעקב אשר פדה את אברהם וא"כ מאחר דניצול בזכותו ראוי הוא שיקח כל הברכות לעצמו והוי כאלו נתברך יעקב מהקב"ה ולפ"ז יעקב אע"ה לא היה נצרך לברכת יצחק אע"ה לברכו בעושר ונכסים ונתינת הארץ כי הוא יש לו לזכות בכל זאת מכח אברהם אע"ה עצמו ורק תהני ליה הברכה של יצחק אע"ה בזה לחזק ולאמץ הברכה בידו כדי שמדת יצחק שהיא גבורה ודינא תקיפא ג"כ תסכים בזה ולא יצא עליו ערעור ואמנם בענין הברכה שברכו שיהיה גביר לאחיו וישתחוה לו הנה כח זה בא לו מברכת יצחק דוקא ולולי ברכת יצחק שברכו בזה לא היה לו כח זה להיות גביר על אחיו הגדול. ובזה יובן בס"ד דברי יצחק אע"ה ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך אני מכחי היה זה ע"י ברכתי וגם ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים אני הנותן מכח ברכתי היתה זאת ואמנם בענין הדגן והתירוש שברכתיו מטל השמים ומשמני הארץ ברכה זו לא באה לו מכחי אלא כבר הוא יש לו לזכות בהם מכח אברהם אע"ה עצמו שהוא בעל הברבות העיקרי ורק אני בברכתי סמכתיו בזה שחיזקתי אותם בידו ולא אנכי הנותן ממש וא"ב ולך איפה מה אעשה בני דמאחר שברכתיו שיהיה גביר וכל אחיו יהיו לו לעבדים א"כ אתה נעשית עבד לו. וכל מה שאברך אותך ממילא הוא יזכה בו דכל מה שקנה עבד קנה רבו והנה עשו לא נכנסו הדברים האלו בדעתו על בוריין וחשב שאביו רוצה לדחותו בקש כדי שלא לברכו וחשב שאם ירצה יצחק לברכו אפ' לו לברכו ולכן חזר ואמר אל אביו הברכה אחת היא

לך אבי ברכני גם אני אבי ומאחר שחשב שאביו אפ' לו לברכו אלא שרוצה לדחותו בדברים אמר מה זה היה לו להיות נהפך לו לאכזר אחר אותה אהבה שאהבו ואמר בדעתו אין זה כי אם עונותיו ילכדונו את הרשע ויתכן שעל רוב עונותיו שעשה נעשה עליו קטרוג בשמים ונהפך לב יצחק עליו כאכזר לכן אז וישא עשו קולו ויבך שאמר בדעתו כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה שלא ננעלו ולכן בכה אולי יהיה עת רצון לשוב לב יצחק לרחם עליו ולכדכו והנה כשראה יצחק אע"ה שדבריו לא נכנסו באוזן עשו וחשב שאפשר לו לברכו ואינו מברכו לכן מה עשה קם וא"ל דברים דמשתמעי לתרי אנפי דהיינו שנראים לעיני עשו שהם ברכות ואמנם האמת הוא שאין בהם ברכה לעשו כלל והוא דא"ל הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל ועשו יבין מזה שברכו שיהיה לו משמני הארץ ומטל השמים ואמנם באמת שזה אינו דלא א"ל יתן לך האלהים משמני הארץ ומטל השמים וכמו שברך את יעקב אע"ה אלא א"ל משמני הארץ יהיה מושבך והכוונה שיעקב אע"ה שהוא בעל הקרקע והזריעה ישב בתוך העיר בביתו ובחומותיו ועשו ובניו שהם עבדים לו ישבו בתוך שדות וכרמים אשר שם הוא משמני הארץ שהארץ ההיא מוציאה פירות וצריכה לטל השמים ועשיו ובניו שם יהיה מושבם כדי לעבוד שם עבודת הקרקע לחרוש ולזרוע לקצור ולנטוע ולשמור הפירות והזרעים כדרך האריסים היושבים כל ימיהם בתוך השדות וכרמים לעבור עבודתם והם יביאו את הכל מוכן ומזומן לבעלי השדה וכרם וכן עשו וזרעו כך יהיו עסוקים כל ימיהם במלאכת יעקב אע"ה ושם יהיה מושבם ויעקב אע"ה וזרעו יושבים שקטים ושאננים בעיר דלתיים וברוח בביתם ובחומותם בחצריהם ובטירותם ומלאכתם נעשית ע"י אחרים וזאת כוונת יצחק אע"ה משמני הארץ יהיה מושבך המושב שלך יהיה שם אבל לא שלך יהיה וכן הוא ומטל השמים מעל שג"כ מושבך יהיה שם ופירש הדברים יותר ונתן טעם לזה מה שצריך להיות מושבו שם בשביל שאתה על חרבך תחיה ואת אחיך תעבוד ולכן צריך אתה לישב שם לשמור הפירות והזרעים לאחיך בכח חרבך ואמנם והיה כאשר תריד אז ופרקת עולו מעל צוארך והוא כתרגומו שתרגם אנקלוס ויהא כד יעברון בנוהי על פתגמי אורייתא ותעדי ניריה מעל צוארך ועשו הרגיש קצת בברכה זאת שהיא איננה ברכה כלל וכאלו לא ברכו ולכן אז וישטום עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ר"ל על ברכה זו שברך יצחק את עשו וא"ל משמני הארץ יהיה מושבך וגו' ואז ויאמר עשו בלבו וגו'. ובזה ההמשך אשר פירשנו בס"ד הפסוקים הנה בזה יתורץ עוד כמה דקדוקים אשר יש לכאור' לדקדק בפסוקים אלו והוא דמאחר שיש ליצחק במה שיברך לעשו משמני הארץ וכו' למה לא ברך אותו מתחלה בזה ולמה א"ל ולכה איפה מה אעשה בני והלא

אפשר לו לברכו כאשר ברכו לבסוף ובודאי שלא היה נעלם מעיני יצחק אע"ה בתחלה מה שעשה לבסוף ועוד למה אמר הפסוק ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך וגו' ולא נזכר בזה לשון ברכה והול"ל ויברך יצחק את עשו הנה משמני הארץ יהיה וגו'. גם עוד י"ל במ"ש הפסוק אח"כ וישטום עשו את יעקב על הברכה וגו' דאם הכוונה על הברכה שברך יצחק את יעקב למה השמיענו הפסוק דבר זה פה והו"ל לכתוב זה קודם כששמע עשו דברי אביו ויצעק צעקה גדולה וגו' והו"ל לומר וישטום עשו את יעקב ואמנם כפי האמור בס"ד הכל יתורץ ממילא דבאמת ברכה זו של יצחק שברך את עשו היא אינה ברכה כלל ופירוש הדברים כמו שכתבנו בס"ד ולכן א"ל תחלה ולכה איפה מה אעשה בני ואמנם לבסוף כשרא' שעודנו עשו מבקש ממנו ברכה א"ל דברים אלו כדי להפיס דעתו לפי שעה שיבין שהם ברכה ולכן לא כתיב ויברך יצחק את עשו אלא ויען יצחק ויאמר אליו וגו' ר"ל אין זה כי אם אמירת דברים בעלמא ולא ברכה והנה עשו הגם שודאי שנא את יעקב בשביל הברכה שלקח ממנו מ"מ כל עוד שיש תקוה לעשו שגם לו יברך אותו אביו לא היה לו שנאה בלבו עם יעקב בגדר שירצה להרגו ואמנם אחר שראה עשו הברכה שברך אותו יצחק והרגיש לבסוף בה שהיא אינה ברכה כלל א"כ הוא נעשה עבד ליעקב ולא הרויח שום ברכה מאביו לכן אז וישטום עשו וכו' עד גדר שאמר עשו בלבו יקרבו וכו' ואהרגה את יעקב וגו':

ובזה יובן בס"ד עוד רמז בדברי יצחק אע"ה שאמר ראה ריח בני כריח שדה "אשר "ברכו "יי ר"ת אב"י לרמוז שהברכה יש לו לזכות בה מכח אברהם אשר בזכותו ניצול מכבשן האש דכתיב ויעקב אשר פדה את אברהם:

הפטרת תולדות

בריתי היתה אתו החיים והשלום ואתנם לו מורא וייראני ומפני שמי נחת הוא יובן בס"ד ע"ד דאיתא במדרש רבה פ' צו ושם כתוב המעשה בלשון תרגום ואנחנו נעתיקנה בלשון המקר' והוא דרבי מאיר היה יושב ודורש בלילי שבת בבית המדרש והיה שם אשה אחת יושבת ושומעת דרש מפי ר"מ זיע"א ונתעכבה בבית המדרש עד שסיים ר"מ הדרש שלו והלכה לביתה וראתה שכבר הנרות כבו שעבר זמן הרבה מן הלילה ולא באה לביתה א"ל בעלה היכן היית א"ל הייתי יושבת ושומעת דרשה מן הדרשן א"ל כן וכן שהוא לשון שבועה שלא תכנס לבית עד שתלך ותרוק בפניו של הדרשן ואותו האיש היה רשע ורצה לצערה שידע שא"א לה לעשות כן והיא הלכה וישבה חוץ לביתה במקום אחר ג' שבתות כי אינה יכול' ליכנס לביתו מאחר שנשבע שלא יכניסנ' עד שתלך ותרוק וכו' כיון שעברו ב' וג' שבתות א"ל השכנות שלה עד עתה אתם בכעס זע"ז קומי

עמנו ואנחנו נלך עמך אצל הדרשן ונעשה לך איזה תקנה כיון שבאו אצל ר"מ צפה ר"מ ברו"הק את כל המאורע וידע ברו"הק בשביל מה באו אצלו ואזי כשבאו אצלו א"ל ר"מ כלום יש בכם אשה שיודעת ללחוש על העין שהמנהג היה להם שמי שיש לו כאב העין לפעמים אומרים לחש על עינו ומתרפא ומנהגם היה שזה הלוחש ירוק ז' פעמי' על העין בעת שלוחש ולכן עשה עצמו ר"מ כמי שעיניו כואבים ורוצה אשה שתעשה לו לחש על עינו ואזי אמרו השכנות לאותה האשה הנה עתה שהוא רוצה שילחשו על עיניו תקומי ותלחשי וממילא תקיימי דברי בעליך שהלוחש מוכרח שירוק כיון שבאה אותה האשה לפני ר"מ לעשות לו כך נתייראה ממנו מפני הבושה שהיתה בושה ממנו א"ל רבי אין אנכי חכמה ובקיאה ללחוש על העין א"ל ר"מ אפי' שאין את יודעת ללחוש עכ"ז את תרוקי בעיני ז' פעמים וממילא תתרפא עיני ואז עשתה האשה כן ורקתה בעיניו ז' פעמים. אח"כ א"ל תלכי ותאמרי לבעליך את אמרת פעם אחת ואני עשיתי שבע פעמים א"ל תלמידיו רבי כך מבזים את התור' לא הוה לך למימר לחד מינן למלחש לך א"ל לא דיו למאיר להיות שוה לקונו דתני ר' ישמעאל גדול השלום ששם הגדול הנכתב בחדושה אמר הקב"ה ימחה על המים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו ע"כ תורף המעשה אשר כתוב במדרש הנז'. ונמצא לפ"ז שאפי' שר"מ היה חכם וחייבים הכל בכיבוד תורתו אפ"ה זלזל בכבודו ח"ו בשביל שלקח ק"ו מן השם הקדוש הנכבד הנכתב בקדושה שאמר הקב"ה ימחה על המים בשביל שלום איש ואשתו וכ"ש הוא שצריך לזלזל בכבודו בשביל שלום איש ואשתו ובזה יובן בריתי היתה אתו רמז לת"ח שהתורה היא שוכנת אצלו והיא אצלו החיים והשלום כמ"ש כי מוצאי מצא חיים וכתיב כי חיים הם למוצאיהם וגם היא שלום לו ולכל העולם כי ע"י התורה שיש בעולם אין אדם יכול להזיק או לגזול את חבירו וכמ"ש הפ' דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום וזהו בריתי היא התורה היתה אתו אצל הת"ח והיא החיים והשלום. ואתנם לו מורא וייראני שנתתי את הכני אדם לו מורא ר"ל שחייבים הכל לירא מן הת"ח כמ"ש את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ואפילו שנתתים לו מורא שהכל יראים ממנו עכ"ז הוא לא זחה דעתו עליו אלא וייראני שנכנע לפני לעשות מצותי כל הימים ומפני שמי נחת הוא השם הנכתב בקדושה שאמרה תורה ימחה על המים בשביל השלום לכן נחת הוא שגם הוא נכנע והשפיל עצמו להדבות שלום בעולם:

תורת אמת היתה בפיהו וגו'. איתא בילקוט תורת אמת היתה בפיהו שלא טימא את הטהור ולא טהר את הטמא ועולה לא נמצא בשפתיו לא אסר את המותר ולא התיר את האסור הנה לבאור' חלוקה אחת מיותרת שעיקר השבח הוא שלא טיהר את הטמא וכן

באידך העיקר הוא שלא התיר את האסור אכל מה שלא אסר את המותר אין זה כ"כ מן השבח דאפי' היה אוסר את המותר לא היה זה לו לעון דיש לעשות כן לפעמים לספיקא דאוריית' שהוא לחומרא וא"כ למאי אצטריך לומר ב' חלוקות ויובן בס"ד לפרש ע"ד דאיתא במשנה דתרומות פ"ו משנה א' האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש אחד האוכל אחד השותה ואחד הסך אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה ישלם חומשה וחומש חומשה ואינו משלם תרומה אלא חולין מתוקני' והם נעשים תרומה והתשלומין תרומה וכו' ע"ש. נמצא דמי שטעה ואכל תרומה בשוגג צריך לשלם הקרן והחומש מחולין שהם מתוקנים ר"ל שהפרישו מהם תרומות ומעשרות ואותם החולין שישלם הם נעשים תרומה ממש ואסורים לזרים ואם חזר ואכלם ג"כ חייב לשלם ולפ"ז אם אחד הורה דין על תרומה שהיא חולין ומותרת באכילה ואכלה ואח"כ נודע לו שטעה בהוראתו ונמצא שאכל תרומה שחייב לשלם מחולין מתוקנים וכשישלם אותם החולין אזי יהיו תרומה ממש ואסורה לזרים הנה זה נמצא זה גרם לאסור את המותר מכח שמתחלה טעה להתיר את האסור והכוונה כי ע"י שטעה להתיר את האסור שהתיר התרומה שהיא אסורה לזרים הנה דין גרמא שאח"כ אסר את המותר כלומר הוצרך אז לאסור את החולין המתוקנים שהם היו מותרים להביאם תשלומין ולעשותם תרומה לאוסרן לזרים ונמצא שמי שטועה להתיר את האסור הוא גורם ממילא לאסור את המותר בעל כרחו שלא בטובתו וכמו האי גוונא וא"כ מי שנזהר בזה שלא להתיר את האסור ממילא לא יבא לידי מדה זו לאסור את המותר וכן גבי ההיא חלוקה דטהר את הטמא שעל ידי שטהר את הטמא א"כ זה הטמא הלך ונגע בטהרות בחשבו שהוא טהור כהוראת החכם ובאמת שהוא טמא והטהרות שנגע בהם נטמאו ונמצא ממילא שטמא את הטהור ולכן הוצרך לומר בכל דבר ב' חלוקות והכל חדא איהו והיינו שלא טמא את הטהור מפני שהוא נזהר ולא טהר את הטמא ולכן לא בא לידי מכשול זה וכן באידך ג"כ הב' חלוקות המה אחד והוא שלא אסר את המותר מפני שהוא נזהר בהודאתו ולא התיר את האסור והכוונה שלא התיר את התרומה כדי שיצטרך אח"ך לעשות החולין תרומה. ובזה יובן רמז הפסוק משימים מר למתוק ומתוק למר והכוונה שע"י שמשימים מר היא התרומה שהיא מר לזרים למתוק ר"ל להתירה לזרים כחולין שהוא מתוק להם ולכן יהיו נצרכים אח"ך לשים מתוק הוא החולין למר שיהיה לו דין תרומה.

ויצא

והנה ה' נצב עליו. יובן בס"ד הנה אם תחלק מספר שם יע"קב ז' ז' יעלה כ"ו פעמים ז' כי כ"ו פעמים שבעה גי' קפ"ב נמצא מספר השביעיות הם כמספר שם הו"יה ב"ה שעולה כ"ו וז"ש והנה ה' נצב עליו דייקא:

והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת וכו' והנה אנכי עמך ושמרתיך וכו'. יובן קישור הפסוקים דידוע מה שהקשו המפרשים ז"ל איך שכר מצות בהאי עלמא ליכא והא כתיב ביומו תתן שכרו ואדרבא צריך לשלם בעו"הז ותירצו דהמצות נצטוו ישראל ע"י שליח הוא מר"עה וק"יל השוכר ע"י שליח אינו עובר משום ביומו תתן שכרו לא השליח ולא המשלח ואמנם אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום ולזה צריך לשלם בעו"הז משום ביומו תתן שכרו דדיבור זה מפי הגבורה שמענו עכ"ד ז"ל. ובזה יובן והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת וכו' ונברכו וכו' וא"ת ואיך יתכן זה והלא שכר מצות בהאי עלמא ליכא ומהיכן יבאו הטובות האלו לז"א והנה אנכי עמך ר"ל דיבור אנכי של עשרת הדברות הוא יהיה עמך בעו"הז לקבל שכר בו כי על דיבור אנכי צריך לשלם בעו"הז משום ביומו תתן שכרו ואינו שייך בו מאמר שכר מצות בהאי עלמא ליכא והגם שעדיין לא ניתנה תורה עכ"ז כבד ידוע שכל הבטחות ודיבורים שהבטיח הק"בה לאבותינו הקדושים הכל הוא על לעתיד מה שירצה להיטיב לישראל זרעם אחריהם: אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי לכאורה תיבת ואנכי שפת יתר הוא והיה אפשר לומר אכן יש ה' במקום הזה ולא ידעתי. ויובן בס"ד דהנה הק"בה הבטיחו וא"ל והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והנה יעקב אבינו ע"ה נסתפק בזה שא"ל והנה אנכי עמך אם הכוונה הוא שהבטיחו שיהיה הוא תמיד מרכבה לשכינה וזהו אנכי עמך ממש או אם הכוונה הוא שא"ל אנכי עמך כלומר אנכי בעזדתך בדרך לשון בני אדם שאומר לחבירו אנכי עמך ר"ל בעזרתך והנה יעקב אע"ה ודאי יש לו שמחה גדולה אם ידע הפירוש בפי' הא' דהיינו שיהיה הוא מדכבה לשכינה דזהו מעלה גדולה וממילא אז הקב"ה יהיה בעזדתו תמיד והנה יעקב אע"ה במראה הסולם במקום ההוא ראה גילוי שכינה וראה שהוא נעשה שם מרכבה לשכינה וכמ"ש הפסוק והנה ה' נצב עליו שנעשה יעקב אבינו ע"ה מרכבה לשכינה ועכ"ז אין לו להכריח מכח זה שהכוונה של אנכי עמך כפי' הראשון דמה שנעשה במקום הזה מרכבה לשכינה אין כ"כ חידוש משום דהמקום הזה הוא מקום המקדש ובלא"ה יש גילוי והשראת שכינה שם תמיד ואין הוכחה שנעשה הדבר בשבילו אבל אם היה גילוי זה הנורא במקום אחד שאין דרך להיות שם גילוי שכינה הא ודאי שבראותו שנעשה שם גילוי זה הנורא השראת שכינה ומראה הסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה

ומלאכי אלהים עולים ויורדים בו יש לו להכריח מזה פירוש אנכי עמך כפי' הא' דמוכח מזה שכל הגילוי הנורא הזה נעשה בשבילו וז"ש אכן יש ה' במקום הזה ר"ל בלא"ה מן הנהוג הוא שיש ה' במקום הזה שתמיד יש בו השראת השכינה וא"כ המראה הגדול שראיתי אין זה חידוש כל כך במקום הזה ולכן ואנכי ר"ל הבטחת דבור אנכי עמך שאמר לי הקב"ה לא ידעתי הפירוש והכוונה שלו אם הכוונה שמבטיחני שאהיה תמיד מרכבה לשכינה וזהו אנכי עמך ממש או אם הכוונה אנכי עמך בעזרתך אבל ודאי אם היה המראה הזה שראיתי במקום אחר שאין דרך להיות בו כן הרי היה נמצא ברור שהכל היה בשבילי ובודאי יש לי להכריח מכח גדולה זו שהראה לי השי"ת והשרה שכינתו עלי בגילוי גדול שאז הפירוש של אנכי עמך הוא שאהיה אנכי מרכבה לשכינה:

ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה. יובן בס"ד הנה כל אך הוא לשון מיעוט ורמז לו שמאחר שאין לו ממון להתפרנס בו נמצא הוא מחסר ממונו של לבן וזהו אך עצמי ובשרי. או יובן בס"ד שרצה לרמוז שהוא אין לאל ידו להכין סעודה בביתו בשופע כדי שאם יבא אורח לאכול יש לו מה לאכול אלא הוא מכין סעודה לעצמו כדי סיפוקו במדה במשקל במשורה ונמצא כיון שבא הוא לאכול עמו מוכרח שיתן לו חצי סעודתו לאכול והוא מוכרח לאכול חצי המאכל שראוי לו לאכול בכל יום ונמצא שבביאתו לביתו הרי מכחיש וממעט העצם והבשר שלו ממש מאחר שאינו אוכל כדי שבעו וז"ש אך עצמי ובשרי אתה אך לשון מיעוט שהוא אוכל וממעט מן הבשר שלו ממש:

ויאמר לבן לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה. יובן בס"ד ע"ד מ"ש הרב בגדי אהרן ז"ל משם הרב עשרה מאמרות ז"ל בעבור שהיה יעקב תיקון פגם אד"הר שפגם בערוה והפריד השם הוצרך יעקב לתקן בלקיחת שתי אחיות ברחל תיקן שם של י"ה ובלאה תקן שם של ו"ה ונתקן שם הו"יה ב"ה והנה אם היה נושא את רחל בראשונה ולאה באחרונ' היה מתקן השם כסדר משא"כ כשנשא את לאה בראשונה תקן השם למפרע ו"ה קודם י"ה ובזה פי' הרב בגדי אהרן ז"ל תרעומת יעקב על לבן שנתן לו את לאה תחלה שגרם אז לתקן השם למפרע ע"ש בדבריו ז"ל. ובזה יובן בס"ד שפיר תשובת לבן ליעקב אע"ה לא יעשה כן במקומנו וכו' ונקדים תחלה מ"ש המפרשים ז"ל על המדרש שכתוב שאל אותו הגמון לר"ג מי תופס מלכות אחרינו הביא נייר חלק נטל קולמוס וכתב עליו ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו והקשו המפרשים ז"ל למה הוצרך להביא נייר ולכתוב פסוק זה ולא אמר לו בע"פ ופי' ז"ל משום דהערלים הם מתחילין כתיבתן מהשמאל ולכן כתב לו בנייר ולא א"ל ע"פ כדי שזה ההגמון יקרא הפסוק למפרע כסדר בתיבתן וקריאתן ויקרא הפסוק כך עשו בעקב אוחזת ידו שאז

פירושו שלעתיד יהיה עשו אוחז בעקב של יעקב להיות כפוף תחתיו עכ"ד המפרשים ז"ל ונמצא לפ"ז דהערלים הם כתיבתן וקריאתן מן השמאל והנה לבן שהיה רשע שורש נחש צפעוני משורש עשו ודוגמתו לכן כשנתרעם יעקב אע"ה עליו במה שהקדים לו את לאה תחלה שאז נעשה תיקון השם למפרע ו"ה קודם י"ה לכן השיב לו לא יעשה בן במקומנו לתת הצעירה ר"ל במקום הסט"א שלו שהם לפי מדרגתם אז תהיה כתיבתן וקריאתן למפרע וא"כ לגבי דידהו חשיב ו"ה קודם י"ה וא"כ לדידהו חשיב התיקון כסדר ואדרכה לא יעשה כן לתת הצעירה לפני הבכירה דאז לדידהו אם יתן לו הצעירה לפני הבכירה הוי התיקון שלא כסדר וזהו במקומנו דייקא שורש וסט"א כי שם מקומו וביתו של לבן:

ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק והנה ה' נצב עליו שהוא צריך לתקן שם הו"ה ב"ה וזהו נצב כלומר נתקן ה' עליו ר"ל על ידו:

ובזה יובן בס"ד מ"ש יעקב אע"ה ללבן הבה את אשתי ואבואה אליה הנה תיבת אליה היא אותיות א"ל י"ה והכוונה תתן לי אשתי המיוחדת לי היא רחל ובזה אז ואבואה לתקן אל י"ה שברחל הוא תיקון שם י"ה:

או יובן בס"ד לא יעשה כן במקומנו וכו' כי ידוע שכל אות מאותיות שם הו"ה ב"ה הוא רמז לבחינת אור נשגב וכל אור מלביש לאור הגדול ממנו דהיינו בחינת ה"א ראשונה מלבשת לבחי' היו"ד ובחי' הו"או מלבשת לבחי' הה"א ראשונה ובחי' ה"א אחרונה מלבשת לבחי' הו"או כולם אורות נשגבים ומלבישים זה לזה והנה הגם שמצד מעלה היו"ד קודם ה"א ראשונה וה"א ראשונה קודם הו"או אבל מצד התחתונים הוא נראה להפך שה"א אחרונה נראית קודם הוא"ו והו"או קודם ה"א ראשונה וכן ע"ז הדרך ולכן אחר שנתרעם יעקב על לבן שגרם לו לתקן השם שלא כסדר השיב לו לא יעשה כן במקומנו ר"ל הגם שמצד המעלה שם י"ה קודם ו"ה אבל מצד התחתונים הוא להפך וא"כ אדרבה לא יעשה כן במקומנו מצד התחתונים לתת הצעירה לפני הבכירה שתתקן י"ה קודם ו"ה ויפה עשיתי שנתתי לך לאה תחלה:

ובזה יובן בס"ד והנה בבוקר והנה היא לאה כתיב הו"א בו"או וקרינן היא ורמז בכתיב התיקון שעשה יעקב אע"ה בנישואי לאה שתיקן את ו"ה מן השם וזהו הו"א דאלף רמז לאחדות והוא התיקון ואותיות ו"ה רמז לאותיות ו"ה של השם שתיקן אותם בנישואי לאה:

הבה את אשתי וגו' ואבואה אליה. יובן בס"ד ע"ד מ"ש רז"ל איש ואשה שזכו שם י"ה ביניהם וזהו הבה את אשתי בת זוגי ואז ואבואה אליה אותיות אל י"ה שאזכה להיות בינינו שם י"ה.

ויהי בבוקר והנה היא לאה. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב חומת אנך ז"ל משם הרב מהר"ר וידאל צרפתי ז"ל הטעם שאהב יעקב את רחל שראה שהיתה נאותה לו כי שם יעקב ורחל במאזנים ישאו יחד כי יתחלקו ז' ז' במספרם לא כן לאה לזה אהב את רחל עכ"ד ז"ל ע"ש. והנה לפי דברי הרב ז"ל תינח אם תחשוב יעקב בלא וא"ו אבל לעתיד שיהיה יעקב מלא בו"או כמ"ש וזכרתי את בריתי יעקוב והיינו שיקח הו"או מן עשו וישאר עשו עש ואז עש יאכלם וכמו שהאריך בזה הרב מג"ע ז"ל ועוד שאר מפרשים ז"ל א"כ השתא יעקוב מלא בו"או הוא גי' קפ"ח ואם תחלק המספר על ז' ז' ישאר ששה והשתא אדרבה יותר ישתווה שם מספר לאה כי מספר לאה אם תחלקנו ז' ז' ישאר אחד והשתא אם תצרף עמה מספר יעקב ביחד ותחלקם ז' ז' לא ישאר כלום והשתא אדרבה ישתווה יעקב עם שם לאה מרחל. והנה ידוע שמלת בוקר רמז על הגאולה. והנה כתיב הוא לאה וז"ש ויהי בבוקר בזמן הגאולה שאז יתמלא יעקב בו"או אז והנה הוא לאה כתיב הו"א ר"ל שיהיה התחברותו יותר עם לאה שישתווה עמה יותר מרחל:

ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק עתה הפעם ילוה אישי אלי וכו' והוא דהנה אפשר לרמוז בס"ד בי הבן הראשון שהוא ראובן רמז לבית ראשון וזה ראו בן רמז לשכינה כביכול שהיא מילוי ב"ן דשם הו"יה ב"ה ובבית ראשון היה נגלה בו כבוד השכינה יותר משא"כ בית שני שחסר ממנו חמשה דברים הנוראים. ושמעון רמז לבית שני שהיה בו שליטת מלכי פרס כי לכן היה יורד אש על המזבח כדמות כלב וזהו שמעון שם עון ולוי רמז לבית שלישי שיבנה במהרה בימינו אכי"ר כי לוי רמז לחיבור ולווי ישראל עם השכינה שתמיד יהיו מחוברים יחד ולבן אמרה גבי ראובן כי עתה יאהבני אישי שישראל שבאותו הדור היו אהובים לפני הקב"ה יותר ובפרט כי שלמה הע"ה שבנה בית ראשון אהב אותו הקב"ה כמ"ש הפסוק גבי שלמה וה' אהבו וגם ישראל שבאותו הדור היה להם אהבה עם שאר אומות כי ה' הניח להם מסביב אין שטן ואין פגע רע ולכן אמרה כי עתה יאהבני אישי וגבי שמעון שהוא רמז לבית שני אמרה כי שמע ה' כי שנואה אנכי שבבנין בית שני היו ישראל שנואים אצל האו"הע שכל יום היו כותבים עליהם שטנה למלכי פרס והיו מבטלים אותם מן הבנין וגם אותם שהיו בגולה היו שנואים בעיני האומות והיה חרפת אדם לוקח כל הנק' כשם יהודי ולכן אמרה כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה וגבי לוי שהוא רמז לבית שלישי שיבנה במהרה בימינו אכי"ר אמרה עתה

ילוה אישי אלי שידוע הוא שבית שלישי הוא קיים לעד לעולם ולא יחרב ואין אחריו שעבוד אלא תתקיים המלוכה ביד ישראל ויהיו ישראל תמיד אוכלים על שלחן אבינו שבשמים ולכן אמרה ילוה אישי כביכול הקב"ה אלי. והנה לפי האמור שלעתיד אז יהיה יעקוב מלא בוא"ו ויתחבר עם מספר לאה יותר מרחל לכן אמרה עתה הפעם שהוא רמז לגאולה בזמן בית שלישי ילוה אישי אלי ר"ל יתחבר ויתצרף מספר אישי יעקב אלי ולא עם רחל.

או יובן בס"ד עתה הפעם ילוה אישי אלי והוא ע"ד מ"ש במדרש ע"פ הפעם אודה את ה' משל לכהן שהיה עומד בגורן נתן לו א' כור של מעשר ולא החזיק לו טובה בא אחד ונתן לו קומץ של חולין והחזיק לו טובה א"ל אדוני הכהן אני נתתי לך כור של חטים ולא החזקת לי טובה וזה לא נתן לך אלא קומץ אחת והחזקת לו טובה א"ל אתה מחלקי נתת לי אבל זה משלו נתן לי כך לפי שהיו האמהות סבורות שזו מעמדת ג' וזו מעמדת ג' וכיון שילדה לאה בן רביעי אמרה הפעם אודה את ה' ע"כ ע"ש ונמצא לפ"ז שלאה היתה בטוחה שתוליד ג' בנים ואין לה בזה שום ספק ואין צריכה להתפלל על זאת אבל על יותר משלושה לא היתה בטוחה בדעתה ולכן השתא אחר שילדה את לוי שהוא שלישי אמרה עתה הפעם אם ארצה לבקש בן רביעי צריך לזה שילוה אישי אלי בתפלה כי לזה צריך כח גדול וזכות רב שהוא חוץ מן המכוון ולכן צריך לצרף עמי תפלת בעלי ג"כ כדי שאזכה לבן רביעי.

ויאמר נקבה שכרך עלי ואתנה לכאורה י"ל תיבת עלי מיותרת והו"לל נקבה שכרך ואתנה ויובן בס"ד כי לבן מרוב רמאותו רצה מיעקב שיקצוץ שכרו חלף עבודתו על גוף לבן עצמו דהיינו שלבן יהיה גופו קנוי ומשועבד ליעקב סך כ"וכ שנים חלף עבודת יעקב שעבדו תחלה ואחר שיתרצו ביניהם בסך כ"וכ שנים אזי לבן יפדה עצמו מיעקב במעות שיתן לו מעות כנגד השנים שצריך לעבוד אותו ולא רצה לבן שמתחלה יתפשר עמו במעות מפני שחשש פן יעקב יתבע ממנו מעות הדבה חלף עבודתו ולכן רצה שיקצוץ שכרו תחלה על גוף לבן עצמו כדי שלבן לא יהיה חייב ליעקב מעות כי אם עבודת גופו שמחוייב לעבוד את יעקב ולעשות לו כל צרכו ואזי כשיבא אח"ך לפדות את עצמו במעות או בצאן יתרצה יעקב ממנו בסך מועט שאם יתבע הרבה יאמר לו לבן מה יש לך עלי לא עבודת הגוף אני אעבוד אותך ולא אפדה את עצמי ובודאי יעקב לא ירויח כלום בזה כי מה יעשה בעבודת הרמאי הזה וא"כ בעל כרחו אז יתפשר עמו בסך מה וז"ש נקבה שכדך עלי דייקא ר"ל על גופי ולא על ממוני וא"ת מה אעשה בעבודת גופך ומי דר עם נחש בכפיפה אחת לז"א ואתנה ר"ל אחד שנקצוץ השכר על עבודת הגוף ודאי אנכי

לא ארצה להיות עבד לך אלא ואתנה ממון בשביל זאת ואפדה את עצמי. והשיב לו יעקב אתה ידעת את אשר עבדתיך ואשר היה מקנך אתי ר"ל דברים אלו שאמרת שאתפשר עמך חלף עבודתי בעבודת גופך אלו הם דברי שיטות מאחר שכל השנים האלו אנכי הייתי עובד אותך וכל המקנה שלך היה אתי וא"כ אתה אפי' לצורך עצמך לא שעבדת גופך ואם תשתעבד לי אין זה כי אם דברי מדמה ותחבולה ואחר שהבין לבן שיעקב הבין התחבולה שלו ואינו רוצה בזה האופן אז א"ל מה אתן לך ויאמר יעקב לא תתן לי וכו':

ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים. יובן בס"ד דרך רמז כתרגומו ודעץ שהוא לשון תחיבה ונעיצה וכמוה בלשון הש"ס דצה ושלפה דץ ביה מידי וכיוצא בזה את המקלות אותיות המלקות רמז לסט"א המלקה את הרשעים ב"מ אשר פצל כתרגומו דיקליף שהם הקליפות ברהטים בשקתות המים רמז לישראל הרהוטים לשתות מימי התורה הנקראת מים וזהו ויצג את המקלות אשר פצל דהיינו שהק"בה נעץ ודעץ הסט"א ע"י זכות ישראל הרהוטים לשתות מימי התורה וזהו ברהטים בשקתות המים ולא מבעייא שזכות העוסקים בתורה ממש יתיש כח הסט"א וישקעם בתהומא רבא אלא גם זכות אשר יבואו לשמוע תורה בבתי כנסיות ובתי מדרשות ויתלהבו ממנה ג"כ בזה יותש כח הס"טא וזהו אשר תבאנה הצאן לשתות אלו הת"ח העוסקים והלומדים תורה באמת לנוכח הצאן אלו עמא דארעא שאינם יודעים ללמוד כי אם לשמוע דוקא ורק אלו עמא דארעא יחמנה ר"ל יהיה להם התלהבות בתורה והרהורי תשובה בבואן הלומדים לשתות ר"ל ללמוד תורה לפניהם שגם אלו שאינם יודעים ללמוד כי אם לשמוע דוקא ג"כ יש זכות תורה בידם ומתישים כח הס"טא יה"ר שהאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי.

וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה לכאורה הלשון כפול. ויובן בס"ד כי הם כל צערם ויגונם הוא שאמרו בדעתם אם יעקב היה מתחלתו בקי ברמאות כמו אביהם לבן הנה עתה כשעשה עליו הרמאות והצליח בה לא יש להם צער כ"כ בזה יען כי כזאת ובזאת תאכל החרב בין הרמאים פעם זה גובר ברמאותו פעם זה גובר אבל מאחר שיעקב הוא היה איש תם ואין לו ידיעה כ"כ ברמאות וחשבו בדעתם שכל הרמאות שעשה עם לבן ממנו עצמו למד כל זה ולכן מאוד חרה להם על זאת דזה נדמה להם כאחד שלקח החרב מיד אדם אחר והרג אותו באותו החרב עצמו שהוא שלו וכן הם חשבו שלמד רמאות מן לכן ובזה לקח ממונו וז"ש לקח יעקב את כל אשר לאבינו ואם היה זה מצד עוצם כחו וגבורתו החרשנו

כי כזאת וכזאת תאכל החרב אבל המכה העצומה הוא שמאשר לאבינו ר"ל מן הרמאות אשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה ממנו לקח ועליו מכר ובחרבו הכהו:

ואביכן התל בי והחליף את משכורתי עשרת מונים ולא נתנו אלהים להרע עמדי. יובן בס"ד שיעקב אע"ה ע"י מעשיו הטובים ועסק התורה שעשה בבית לבן בזה המשיך מלבן כל הטוב שלו ונתן לו כל חלקי הרע שהיה לו ואז נעשה יעקב אע"ה שלם בכל הטוב ולבן שלם ברע והנה ידוע שכל דבר הוא כלול מעשר ספירות וזה לעומת זה עשה האלהים וכמו שיש י"ס דקדושה כן יש י"ס דטומאה וז"ש ואביכן התל בי הת"ל אותיות תל"ה ר"ל נתלה בי דהיינו שהטוב שהיה בו נתלה בי שהמשכתיו אלי ולכן א"ל ואביכן וכו' ולא א"ל ולבן התל בי או והוא התל בי דג"כ משמע על לבן מאחר דבו היה מדבר אלא א"ל ואביכן התל כי לרמוז להם על חלק הטוב שבו שהוא אביהן העיקרי שהמה באו מחלק הטוב שבו וזהו ואביכן הוא חלק הטוב תלה בי ר"ל נתלה בי שהמשכתיו אלי ולא בחנם בא אלי אלא עשיתי עמו חליפין שנתתי לו הרע ולקחתי הטוב וזהו והחליף את משכורתי והכ"ף באי"ק בכ"ר יתחלף בבי"ת ותהיה אז אותיות משבו"רתי בבי"ת ולא בכ"ף והוא לשון שברון רמז לרע המשבר גופו של אדם וז"ש והחליף את משכורתי שלקח הרע ונתן לי הטוב וזה היה בשלימות כל הבחינות שהם י"ס וזהו עשרת מונים שאנכי לקחתי כל חלקי הטוב הכלולים מי"ס וכן הוא לקח הרע הכלול כנז' כי זה לעומת זה עשה האלהים וזהו עשרת מונים באופן שאנכי נעשית זך ובר טוב גמור ובזה ולא נתנו אלהים להרע עמדי ר"ל לחלק הרע לא נתנו אלהים עמדי אלא השליכו אל לבן וזהו להרע ר"ל לחלק הרע והלמ"ד והה"א הם אותיות השמוש שסילק הרע ממני ולקחתי את כל הטוב:

מה עשית ותגנוב את לבבי ותנהג את בנותי כשבויות חרב. יובן בס"ד כי הנה דרך השבאים הוא בשני סוגים הא' שזה הגנב השבאי יבא וישבה נערה בסתר ויברח בדרך עקיפין ולא בדרך המלך גם עוד יכסה את השבויה בדרך כדי שלא יראוה אצלו ויכירוה וילכו להגיד לאביה ולאמה. והסוג הב' שזה השבאי הוא גבר תקיף גבור מלחמה ויבא בחרבו הקשה וישבה הנערה וילך לו ואמנם זה לא ילך כי אם בדרך המלך בגלוי וביד רמה כדי להתפאר בפני העולם והנה כאן אמר לכן ליעקב הנה אתה עשית תרתי דסתרן דמצד א' אני רואה בך שאתה מתפחד ממני ורמיתני והלכת בסתר וא"כ מצד זה יחוייב שתוליך את בנותי בסתר ולהקיף הדרך בעקיפין כדי שלא יראוך בני אדם ויבאו להגיד לי. ומצד השני אני רואה שאתה נהגת את בניתי כשבויות חרב דייקא ר"ל כאותם שהם נשבו ע"י חרב המלחמה שמן הדרך הוא להוליכם בריש גלי לפני הכל בלתי שום פחד

וא"כ הוי תרתי דסתרן דאם אתה מסוג זה למה פחדת ממני מקודם והוצרכת לגנוב את לבבי:

אי נמי ותגנוב את לבבי וגו'. יובן בס"ד כי הנה יעקב אע"ה עשה בחכמה שלא ירגיש לבן והוא דאם היה הולך כדרך נסתר ועקיפין אפשר שבעת הילוכו בדרך עם נשיו ובניו וכל מקנהו יראוהו עובדי דרכים וילכו ויגידו ללבן כי ברח יעקב ואמנם יעקב אע"ה עשה בחכמה לילך בדרך המלך בריש גלי כדי שהרואה אותו לא יבוא לחשוב בדעתו כי בורח הוא שהבורח לא ילך בדרך המלך בריש גלי וממילא כל הרואה הגם שימצא את לבן לא יאמר לו כלום שיחשוב בודאי לבן ידע בו ומרצונו הלך וא"כ דין גרמא שהיה יכול לברוח ולא הרגיש לבן עד יום שלישי שכבר נתפשט הדבר מאליו וז"ש ותגנוב את לבבי במה יכולת לעשות כן ולהסתיר הענין על ידי שותנהג את בנותי כשבויות חרב ר"ל כמו השובה אותם בחרבו הקשה שהוא מוליכם בדרך המלך בריש גלי כדי שיראום הכל ויתפאר בזה וזה גרם שיכולת להסתיר ממני שהרואה אותם לא יסיק אדעתיה שברחת אלא חושב שברצוני וידיעתי היה וממילא אין איש גולה את אזני עד יום השלישי שנתפשט הדבר מעצמו ואתה כבר הלכת דרך שבעת ימים:

ותגנוב אותי ולא הגדת לי. יובן בס"ד שידוע מ"ש המפרשים ז"ל שהצדיק המוכיח לרשע ואינו מקבל ממנו תוכחה אזי בזה יברור כל הטוב מן הרשע והוא יתן לו חלק הרע שבו וכמ"ש רבינו האר"י זיע"א ע"פ הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא ע"ש. והנה כאן לבן הרגיש בעצמו שנברר ממנו כל הטוב שהיה בו וניתוסף בו חלקי הרע וידע שהטוב שלו לקחו יעקב ואמנם הוא חשב דלא אפשר לברר הטוב מן הרשע כי אם ע"י תוכחה שיוכיח אותו ולא ישמע לו ולא ידע שבלא"ה גם כן גבר קדוש כיעקב אע"ה יכול לברר וימשוך הטוב מן הרשע גם בלתי שיוכיחנו ואפילו בראייה בעלמא שיראנו ימשיך הטוב ממנו ע"ד שאמרו גבי נתן עיניו בו וכו' וכ"ש ע"י כוונת ועשיית המצות ועסק התורה ולכן קא מתמה לבן ואמר ליעקב ותגנוב אותי דייקא שללבן בעצמו גנב דהיינו שלקח כל הטוב ממנו ולא הגדת לי שום תוכחה ואיך יכולת לברר הטוב גם בלתי שום תוכחה:

ועתה הלוך הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך. לכאורה הלשון כפול הלוך הלכת ויובן בס"ד ע"ד שכתב הרב כסא דוד ז"ל ע"פ דרך גבר בעלמה כי רחל ולאה היו תרין טפין דזרק אד"הר והיו בלבן שהוא הנחש ובא יעקב לאפוקינהו מלבן וכמ"ש בזו"הק פ' בהר עכ"ד ע"ש והשתא שפיר יובן הכפל הלוך הלכת רמז לתרין טפין שהם רחל ולאה שהוציאם ממנו וזהו כפל הלוך הלכת רחל ולאה יען כי נכסוף נכספת לכית אביך הוא אד"הר ע"ד

שאמר הפסוק אביך הראשון חטא וזהו נכסוף נכספת לבית אביך הוא אד"הד לתקנו ולמה גנבת את אלהי דבשלמא אותם הם שלך ושל בית אביך ולקחת אותם אבל לאלוה שלי למה לקחת כי מה שייך לך זה:

או יובן בס"ד כפל הלשון שרמז לו על ניצוצי הקדושה שבירר ממנו שאל יתפאר בזה שבירר אותם ממנו כי הם בלא"ה סופם לילך ממנו כי איך ישכון ניצוץ קדוש בתוך גרף של רעי ח"ו ובודאי סופ' לילך ממנו ואם לא היה בא הוא למשוך אותם ממנו היו באים זולתו כי בודאי הקב"ה לא יניחם אצלו לגמרי וא"כ כאלו גברא קטילא קטל וקמחא טחינא טחן וז"ש ועתה הלוך הלכת ר"ל דבר שהוא בלא"ה הלוך דהיינו שסופו ללילך ממנו אותו הולכת ממנו:

מה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי. יובן בס"ד כפל הלשון שאמר מה פשעי ומה חטאתי והוא דהנה לבן תחלה א"ל מה עשית ותגנוב את לבבי ותנהג וגו' למה נחבאת לברוח וגו' דמשמע דעשה עמו כל זה במזיד ובסוף דבריו א"ל עתה הסכלת עשו דמשמע שעשה בשוגג ואמנם משמעות דבריו תחלה לומר שעשה עמו במרד ובמעל וגנב את לבבו ואפי' אם תאמר שלפי תומך עשית עכ"ז סכלות הוא. והנה עתה כשבא יעקב אע"ה להחזיר לו תשובה א"ל מה פשעי ומה חטאתי ר"ל מה פשעי שעשיתי עמך במזיד ומה חטאתי שעשיתי עמך בשוגג הלא אנכי לא עשיתי עמך דבר רע לא במזיד ולא בשוגג:

כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך. לכאורה י"ל דהוא בדבריו לא חשדו בשום כלי כדי שישיב לו כן והא רק חשדו בתרפים כי א"ל למה גנבת את אלוהי. ויובן בס"ד ע"ד מ"ש רבי' מוהר"ם אלשיך ז"ל בפרשת תולדות על פסוק ויגש יעקב אל יצחק אביו וימושהו והיינו שהקב"ה עשה לו נס שלא היה יצחק ממשש בעצם רק בנגיעת ידיו בקלות ולכן אמר וימושהו ולא אמר וימששהו מגזרת ממשש בצהרים עכ"ד ע"ש ונמצא שהשי"ן יתירה להורות על מישוש בחוזק בעצם הדבר והנה לבן כשבא לחפש את התרפים בין כליו של יעקב כשהיה תופס כלי בגדים ושל עור וכן כרים וכסתות היה ממשש בחוזק וזה עדות שחשדו ליעקב ח"ו שגנב ממנו איזה דברים קטנים כגון כפות קטנים וכלים קטנים כמו טבעות וכיוצא ולכן ממשש בחוזק אולי ירגיש בכלי א' שהוא מונח וגנוז שם ויוציאנו לראותו ואם הוא לא היה מבקש כי אם התרפים למה הוצרך לעשות כן דהתרפים אינם קטני הכמות הרבה שיהיו נסתרים שם וז"ש כי מששת את כל כלי משמת דייקא שהוא מישוש בחוזק שבזה הוכחת על עצמך שחשדתנו בכלי הבית ג"כ הגידה לי מה מצאת מכל כלי ביתך:

הפטרת ויצא

וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו בית אל ימצאנו ושם ידבר עמנו. יובן בס"ד כי אנחנו כל מגמתינו בתכלית התיקון הוא שיתוקן בחי' שם אד"ני ויהיה במעלת בחינת שם הו"יה ב"ה ע"ד ב' מלכים בכתר אחד וז"ש וישר אל מלאך וישר לשון שורה מלאך גי' שם הויה ב"ה ושם אדני שיהיו שוים במעלה בשורה אחת ובזה ויוכל. גם צריך להגביר בתיקון מעשינו בכיה ותחנה כדי שיתקבלו ברצון לפני ה' שכל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה וזהו בכה ויתחנן לו להקדוש ב"ה. או יובן בס"ד שצריך האדם לכוין בכל תפלותיו ובקשותיו בעבור כבודו יתברך וחילול שמו כביכול ולאקמא שכינתא מעפרא ולא בעבור טובת האדם. וזהו בכה ויתחנן לו דייקא כביכול בשביל הקב"ה ואזי בזכות זאת בית אל הוא בית שלישי שיבנה במהרה בימינו אכי"ר שהוא מעשה שמים ימצאנו ושם ידבר עמנו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו כי אז יקויים בנו מקרא שכתוב וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך יהי רצון שיראו עינינו וישמח לבנו בביאת הגואל משיח צדקנו במהרה בימינו אכי"ר:

וישלח

ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב. לכאורה תיבת מרוב מיותרת ויובן בס"ד דהנה החול מניעת ספירתו אשר לא יספרוהו הבני אדם הוא משני סיבות האהד הוא מכח הריבוי שלו שהוא רב וילאה האדם לספור אותו והב' מכח פחיתותו שאפי' אם היה באפשרי לספור אותו ג"כ לא היה שום אדם סופר אותו כי מי יבא לתפוס עפר בידו ולספור אותו שהוא דבר פחות הרבה ולולי צורך הבנין מי היה תופסו בידו והנה כאן דמה זרעו לחול הים אשר לא יספר ואל תחשוב שיהיו דוגמת החול ממש שיהיו רקים ופחותים הרבה אשר מניעת הספירה תהיה בהם משני סיבות מחמת הריבוי ומחמת הפחיתות כמו דרך הנמצא בחול הים אלא הם לא ידמו לחול כי אם לענין הריבוי דוקא שיהיו רבים כמוהו ולא פחותים אלא יקרים וחביבים בעיני הכל ואם היה באפשרי לספור אותם היו חפצים הכל לספור אותם לז"א כחול הים אשר לא יספר מרוב ר"ל הם ידמו לענין מניעת המספר שהיא מכח הריבוי ולא למניעת המספר מכח הפחיתות וזהו מרוב דייקא:

או יובן בס"ד לפרש דקדוק תיבת מרוב והוא דידוע מ"ש רז"ל כל רב מבבל וכל רבי מארץ ישראל ויש לזה טעם בדברי רבינו האר"י ז"ל דבח"ל לא אפשר להיות כי אם מדרגת רב ובא"י יש מעלה יותר להיות מדרגת רבי בתוספת יו"ד ואין לנו עסק בנסתרות איך

שיהיה נמצינו למדין דבא"י יש מעלה יותר להיות מדרגת רבי ולא רב והנה כאן הבטיחו הק"בה ליעקב אע"ה שאם ישראל יעשו רצונו יתברך לא ישלטו בהם שום אומה ולשון ולא יגלו מעל אדמתם אלא כולם יהיו יושבים לבטח בארץ ישראל דאז שם לא יספרו אותם במדרגת רב אלא במדרגת רבי וז"ש ולא יספר מרב כי תיבת מרוב כתיב חסר בלא וא"ו מרב כתיב גם אמר יספר אפשר נמי שהוא לשון הארה מלשון ספיר:

ויקח מן הבא בידו מנחה לעשיו אחיו. יובן בס"ד ע"ד שכתב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ע"פ וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו והמלאכים השיבו באנו אל אחיך אל עשו והכוונה דהוא חשב שאע"פ שהוא עשו הרשע עכ"ז הוא אחיו שבודאי יזכור האחוה שלו ולא יהרגנו ולכן אמר אל עשו אחיו ר"ל אע"פ שהוא עשו עכ"ז אחיו והמלאכי' השיבו לו לא כן הוא אלא אדרבה מה שראוי לומר הוא באנו אל אחיך אל עשו שאע"פי שהוא אחיך עכ"ז לא יזכור האחוה אלא הוא עודנו עשו הרשע ולא כמו שחשבת להפך ע"ש ועיין ברש"י ז"ל ע"פ באנו אל אחיך אל עשו ע"ש. והנה בזה יש לתרץ מה שיש לכאורה להתפלאות על יעקב אע"ה איך שלח לו בכלל המנחה עזים מאתים ולא חש פן בראותו העזים יזכור המרמה שעשה ליקח הברכות ע"י שלבש עורות גדי העזים על ידו ובזה אז וידא אביו כי היו ידיו שעירות כידי עשו אחיו ויברכהו והוא מה לו להזכיר את עונו אשר חטא לו ואמנם כפי האמור שיעקב אע"ה חשב שעתה ודאי יזכור האחוה ולא ישלם לו רעה וכמ"ש וישלח וגו' אל עשו אחיו לכן לא חש כ"כ לזה שאמר אפי' אם יזכור ודאי יתנהג עמו באחוה ובזה יובן ויקח מן הבא בידו ר"ל גם מאותו המין אשר בא בידו שלבשם מקודם בשעת נטילת הברכות שהם עזים ג"כ לקח מנחה יען שלדעתו הוא אל עשו אחיו ר"ל שאע"פי שהוא עשו הרשע עכ"ז הוא אחיו שיתנהג עמו באחוה ולהכי לא חש כ"כ לזה:

עזים מאתים ותיישים עשרים וכו'. יובן בס"ד דרך רמז והוא דידוע הוא כי כל מגמתינו בתיקון ומעשה המצות הוא שיהיה בבחי' הו"או דשם הו"יה ב"ה י"ס דקדושה בשלימות וגם שכל ספירה וספירה מי"ס אלו תהיה שלימה ג"כ בי"ס דקדושה ויהיו מאה וכן נמי רצוננו הוא בתיקון ה"א אחרונה שתהיה ג"כ שלימה בי"ס דקדושה וכל ספירה וספירה מי"ס אלו תהיה שלימה ג"כ בי"ס דקדושה ויהיו מאה כי עיקר צורך התיקון הוא בבחי' הו"או ה"א דשם הו"יה ב"ה כנודע והנה שלימות זאת תהיה בתמידות בזמן ביאת הגואל במהרה בימינו אכ"יר שאז יהיה התיקון שלם ותתמיד השלימות הזאת ולא יהיה שום פגם וחסרון והנה כשרצה יעקב אע"ה לשלוח המנחה לעשו רצה לרמוז בה המעלה הרמה והנשגבה אשר תהיה לעתיד אחר התיקון ולכן שלח לו עזים מאתים

ותישים עשרים כל תיש יש לו עשרה עזים ונמצא לכל עשרה תישים מאה עזים רמז להנז"ל שיהיה שלימות י"ס וכל ספירה יש בה י"ס הרי מאה ושלח מאתים ועשרים לרמוז על ב' בחינות של הו"או וה"א שבכל בחינה צריך שיהיה שלימות הנז' ושלח עוד רחלים מאתים ואלים עשרים ג"כ לרמוז על דרך הנז"ל כי ידוע כי כל בחי' יש בה חיצוניות ופנימיות וצריך שיהיה כפול בחיצוניות ובפנימיות כי לכן אנחנו עושים בח"ל ב' ימים טובים הא' לתקן בחיצוניות והאחר לתקן בפנימיות ורק בא"י עושים יום אחד כי מרוב קדושת א"י ומעלתה יוכלו ישראל השוכנים בתוכה לגמור תיקון שתיהם בפעם א' משא"כ בח"ל צריך לכל אחד יום אחד ולכן תמצא כל דין שנוהג ביו"ט ראשון נוהג ביו"ט ב' ובפרט בפסח יען שכל מה שצריך לעשות בחיצוניות צריך לעשות בפנימיות ולכן השתא אתי שפיר שעשה הרמז כפול בעזים וברחלים לרמוז על שלימות התיקון בחיצוניות ובפנימיות שהכל יהיו בשלימות הנז':

ומה ששלח עוד גמלים מניקות ובניהם שלושים פרות ארבעים ופרים עשרה אתונות עשרים ועיירים עשרה. יובן בס"ד שרמז בזה ג"כ מעלה שתהיה לעתיד והוא ע"ד דאיתא במס' בבא בתרא פרק ה' דף ע"ד ע"פ ושעריך לאבני אקדח כי הא דיתיב ר' יוחנן וקא דריש עתיד הק"בה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהם עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים לגלג עליו אותו תלמיד השתא כביעת' דציצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקקים בהם עשר ברום עשרים אמר להו הני למאן אמרו ליה שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל ר' דרוש לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי וכו' ע"ש איך שיהיה נמצינו למידין דהקב"ה יביא אבנים טובות שהם שלושים על שלושים וחוקק בהם עשר ברום עשרים ומעמידם לעתיד לבא בשערי ירושלים וזה שרמז לו יעקב אע"ה בשלחו גמלים מניקות ובניהם שלושים שרמז לו על מספר השלשים הנז' ומה ששלח אתונות עשרים ועיירים עשרה רמז לו על החקיקה של הנז' שחוקק בהם עשר ברום עשרים ולכן שלח לו עשרים ועשרה וגם מה ששלח לו פרות ארבעים ופרים עשרה רמז לו במספר הארבעים והעשרה ע"ד מ"ש חז"ל שלעתיד יחלוק הקב"ה הנון של הנחש ויעשנו מ"י דהיינו שיתחלק המספר ויהיה בו אותיות מ"י ואז יהיה אותיות משי"ח ויהיה טוב וכמ"ש בס"ד בזה במקומות אחרים ע"ש. ולכן רמז לו במספר הארבעים ועשרה גם על לעתיד שהאלילים כרות יכרתון וישבר כח הנחש ויהיה הנו"ן ארבעים ועשרה שהם אותיות מ"י ויהיה אז אותיות משי"ח.

ואפשר לרמוז בס"ד עוד בזה בסדר המנחה אשר שלח כי בודאי כסדר הכתוב בפסוקים כן שלחם בזה אחר זה כל עדר לבדו כמ"ש ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו והנה כפי סדר הפסוק נמצא ששלח עדר ראשון עזים ותיישים שהם מין טהור ועדר הב' רחלים ואלים שהם ג"כ מין טהור ועדר הג' גמלים ובניהם שהם מין טמא ועדר הד' פרות ופרים שהם מין טהור ועדר החמישי אתונות ועיירים שהם מין טמא ואח"ך ויצו את עבדיו לאמר לעשו גם עבדך יעקב אחרינו. ואפשר לרמוז בס"ד כי עדר הטהור רמז לישראל ועדר הטמא רמז לאו"הע והנה עדר א' ועדר ב' שלח מין טהור רמז לממשלת ישראל בזמן המשכן שבנה מרע"ה ובזמן בית המקדש שבנה שלמה הע"ה ועדר הג' שלח מין טמא לרמוז לממשלת האו"הע אח"ך שהחריבו בית ראשון והגלו את ישראל ועדר הד' היה מין טהור רמז לתגבורת ישראל על או"הע וממשלתם בזמן בית שני ועדר הה' טמא רמז לממשלת או"הע שהחריבו בית שני והגלו את ישראל ואנחנו בטוחים ומצפים שיבנה בית שלישי במהרה בימינו אכי"ר שהוא בזכות יעקב אע"ה כי בית א' היה בזכות אברהם ובית ב' בזכות יצחק ובית ג' בזכות יעקב כנודע ולכן צוה אותם שיאמרו לעשו גם עבדך יעקב אחרינו ר"ל אל תחשוב שתתמיד ממשלת האו"הע אלא בנה יבנה לנו השי"ת בית נאמן בזכות יעקב שהוא יהיה קיים לעד ולעולמי עולמים.

ואפשר לרמוז עוד בס"ד במספר הבהמות אשר שלח לו והוא כי הנה שלח לו עזים מאתים ותיישים עשרים תניח לכל זכר נקבה אחת להיות לו בת זוג נמצא נשארו ק"ף עזים נפרדים שאין להם זוג וכן הוא ברחלים מאתים ואלים עשרים שג"כ נשאר ק"ף רחלים נפרדים וב"פ ק"ף הרי ש"ס נפרדים ובגמלים לא היה נפרדים לפי מדרש אגדה שהביא רש"י ז"ל שפירשו ובניהם ובנאיהם זכר כנגד נקבה ע"ש ובפרות היה שלשים נפרדים כי שלח לו ארבעים נקבות ועשרה זכרים הנח זכר כנגד נקבה נמצא שנשאר שלשים נקבות נפרדים הרי סך הכל ש"ץ נקבות נפרדים וגם במה ששלח לו אתונות עשרים ועיירים עשרה יש בזה ג"כ עשרה נקבות נפרדים ויובן בס"ד שרמז לו בזה על ת' כחות של עשו כמ"ש המפרשים שיש לו ת' כחות בסוד והנה עשו בא וארבע מאות איש עמו ולכן כתיב ביה והיה בית עשו לק"ש גי' ת' שיתחלקו ויהיו קש ויהיו נדלקים ואובדין וכמו שסיים הפסוק ובית יוסף להבה ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו ועיין בספר הבהיר מדרש אליהו לעט"ר אבא מרי זלה"ה דף קי"ו ע"ב ע"פ והתות תיו על מצחות האנשים ע"ש והשתא אתי שפיר בס"ד כי לכן שלח לו ת' נקבות נפרדים לרמוז לו על ת' כוחות שלו שיהיו נפרדים וגם נתן הרמז כנקבות לרמוז שתש כחם כנקבה ואז האלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי:

לא אשלחך כי אם ברכתני. יובן בס"ד לרמוז ר"ת כי אם ברכתני הוא כאב שרמז לו שיברך אותו כמו הברכה של אביו שברך אותו ויתן לך וכו' כדי שיהיו הברכות חזקות אצלו.

ויזרח לו השמש. יובן בס"ד דרך דמז שמ"ש גי' ב"פ ש"ך שיש ב"פ ש"ך דינים כנודע וצריכים מיתוק ויעקב אע"ה ע"י מעשיו הטובים וכוונותיו העצומים מיתקם והאירו בו וזהו ויזרח לו השמ"ש.

או יובן דרך רמז ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל שיעקב אע"ה יש בעיקר בחינתו שש ספירות והם חג"ת נה"י שהם נקראים שש קצוות ע"ש גם ידוע שבכל ספירה יש בחי' שם מ"ה כי יש עשרה מ"ה כנגד י"ס וא"כ כנגד שש קצוות הנז' יש שש פעמים שם מ"ה המאירים ליעקב אע"ה ובזה יובן ויזרח לו השמש תיבת השמ"ש היא אותיות ש"ש מ"ה שהאירו לו.

או יובן בס"ד לרמוז תיבת השמש היא אותיות שש"ה מ' והנה ששה פעמים מ' הוא גי' ר"ם כמספר שם הויה כ"ה ו"פ שעולה בגי' ר"ם וכמ"ש הר' מג"ע ז"ל ע"ש וזהו ויזרח לו השמש רמז לשם הוי"ה ב"ה שהאיר לו:

והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים וגו'. הנה רז"ל אמרו שהשתחוה לשכינה ולא לעשו ויובן בס"ד לרמוז זה כתיבת לפניהם תחלק את התיבה ותהיה לפני מ"ה רמז לשכינה שנקראת מ"ה ע"ד שפי' רבינו האר"י זיע"א ע"פ מה אשיב לה' כנודע וז"ש והוא יעקב עבד לפני מ"ה לפני השכינה שהיתה כנגדו ואז וישתחו ארצה שבע פעמים לשכינה:

וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדי' ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך. יובן בס"ד מ"י אל"ה אותיות אלהים והנה יצחק אע"ה ברכו בשם אלהים ויתן לך האלהים מטל השמים וכו' וא"ל עשו מי אלה לך אותיות אלהים לך ר"ל שאנכי רואה שברכת אלהים שברכך ויתן לך אלהים וכו' היא לך שנתקיימו בך הברכות והשיב לו יעקב הכל בא לי בדרך חנינה ולא מכח הברכות ואפי' הילדים אשר אתה רואה הם אשר חנן אלהים את עבדך בדרך חנינה ולא בכח הברכות ודוק.

והנה המפרשים ז"ל רמזו באומרו מי אלה לך אלה אותיות לא"ה שא"ל מי לאה לך ר"ל כיצד לקחת את לאה ועברת על איסור ב' אחיות והשיב לו יעקב הילדים אשר חנן וכו' ר"ל בהיתר לקחתי אותה והראיה מכח הילדים אשר חנן אלהים את עבדך ממנה ואם היה באיסור לא היה הק"בה מזכהו לילדים כי הם סימן לנישואין שהיה בהיתר עכ"ד המפרשים ז"ל והנה לפי דבריהם ז"ל צריך טעם מה לו לעשו להוכיח ליעקב על איסור

ב' אחיות והלא עשו רשע היה ואינו מודה בכל זה ומאי נפקא לו בזה אם עבר ח"ו אם לאו. ויובן בס"ד ע"ד שכתב הרב זכות הרבים ז"ל פי' על מדרש פליאה שכתוב במדרש וז"ל לעתיד לבא הולך עשו אצל יעקב לג"ע וא"ל או אני ואתה בג"ע או אני ואתה בגיהנם והק"בה גורר אותו ומוציאו משם ופי' הרב ז"ל מפי השמועה ע"ד שדרשו רז"ל ע"פ ופערה פיה לבלי חק ח"א למי שלא שמר אפי' חק אחד וח"א למי ששייר אפי' חק אחד והנה עשו קיים מצוה אחת והיא מצות כיבוד אב ואם ויעקב ביטל מצוה זו בהיותו אצל לבן ולכן בא עשו בכח ממה נפשך אם הדין הוא כמ"ד למי שלא שמר אפי' חק אחד א"כ אני ואתה בג"ע שעשו שמר חק אחד של כיבוד אב ואם ואם הדין כמ"ד למי ששייר אפי' חק אחד א"כ א"ו בגיהנם כי לדעתו יעקב שייר חק אחד שלא שמר אותו והוא של כיבוד אב ואם ובאמת הבל יפצה פיו של עשו כי יעקב אע"ה קיים כיבוד אב ואם בהיותו אצלם ובעת שהלך אצל לכן ברשותם הלך וזהו כבודם כי רצונם בכך ולכן הק"בה גוררו ומוציאו משם ע"ש. והשתא בזה אתי שפיר טעם ששאל עשו את יעקב מי לאה לך על איסור ב' אחיות יען כי עשו רצה לתפוס על יעקב עון אחר ח"ו כדי שבזה יציל עצמו לעתיד בכח ממה נפשך וכאמור והנה עשו גם הוא ידע שזו התפיסה שתפס עליו בענין כיבוד אב ואם היא רעועה שיש להשיב עליה כאמור ולכן ביקש למצוא עילה אחרת יותר טובה ממנה והיא איסור ב' אחיות ולכן שאל לו על זאת לראות אם יש לו תירוץ על זאת וא"ל מי לאה לך והשיב לו יעקב שבהיתר לקחתי אותה והראיה היא מן הילדים אשר חנן אלהים את עבדך וכשראה עשו שאין עליו תפיסה בזה לכן לע"תל בא בכח טענת כיבוד אב ואם וגם בזה לא יכול לו וכאמור.

ויאמר מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי ויאמר למצוא חן בעיני אדוני. יובן בס"ד ע"ד מ"ש בס"ד לעיל בפ' לך לך בהקדמה שהבאתי בס"ד מהרב ערבי נחל ז"ל שפי' ז"ל ע"פ נפש חיה הוא שמו שהכוונה הוא שכל הנמצאים הן מהטוב הן מהפכו שמם הוא חיותם שאותיות שמו הם צינורות המשפיעים החיות להם מלמעלה וכו' ע"ש הדברים באורך. והנה קרא כתיב וישם את השפחות ואת ילדיהן וכו' והוא עבר לפניהם ואפשר לרמוז בס"ד כוונתו בזה כדי להמשיך לו חן בעיני עשו בצירוף זכות הבנים והאמהות אשר הניח אחריו והוא דהבנים היו יוסף ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבלון דן נפתלי גד אשר הנה אותיות שמותם שהמה צינורות השפע כאמור הם מ"ד אותיות וגם בלאה ורחל ובלהה וזלפה יש י"ד אותיות הרי סך הכל הבנים והנשים יש בהם ח"ן אותיות וכבר כתבנו שאותיות השמות הם צינורות השפע המשפיעים חיות מלמעלה ולכן אסף וקבץ יעקב אע"ה את כולם אחריו ביחד כדי לצרף זכותן עמו ולהמשיך לו חן שיהיה לו

בעיני עשו שלא יהרגנו ויהרגם ולכן לא הסתיר יעקב קצתם או חציים והעביר את הכל לפני עשו כדי שע"י התחברותם במקום ההוא יחד יצטרפו אותיות שמותם וימשך לו חן שהוא כמספר אותיות שמותם ובזה יובן שאחר שנגשו הבנים והנשים לפני עשו א"ל עשו ליעקב מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי ר"ל דקאי על המחנה הזה של הבנים והנשים ר"ל למה לך שקבצת הכל ביחד להגישם לפני והשיב לו יעקב למצוא חן בעיני אדוני למצוא חן דייקא שע"י התחברותם יחד יתחברו אז ח"ן אותיות שבהם להמשיך לי חן כמספרם:

והנה אפשר לרמוז בס"ד עוד בזה בסדר התחלקות שחילקם שהניח השפחות וילדיהן ראשונה ולאה וילדיה אחרונים ורחל ויוסף אחרונים והוא כי זלפה גד ואשר יש בהם ט' אותיות כמספר אמ"ת במ"ק וזה כדי לעורר בזכותם כח מדתו שהיא מדת אמת דכתיב תתן אמת ליעקב ובזה יכניע את שר עשו למעלה גם עוד הנה בלהה דן נפתלי יש בהם י"א אותיות כמנין ו"ה דשם הוי"ה ב"ה והניחם יחד כדי לעורר אז בזכותם כח מאותיות ו"ה דשם הוי"ה ב"ה כי יעקב אחוז בוא"ו דשם הוי"ה ב"ה וה"א אחרונה כלולה בו לכן צריך לעורר כח מן ו"ה כדי להכניע את שר עשו למעלה. גם עוד הנה לאה ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבלון יש בהם ל"א אותיות הניחם יחד כדי לעורר כזכותם כח מבחי' שם אל שהוא חסד דכתיב חסד אל כל היום וגם יעקב נקרא אל דכתיב ויקרא לו אל אלוהי ישראל ובזה יכניע את שר עשו. והנה עוד גם יש ברחל ויוסף ז' אותיות והניחם יחד כדי לעורר בזכותן כח משבעה ספירות והם חג"ת נהי"ם שהם כנגד ז' ימי הבנין ובזה אז יכניע את שר עשו ובצירוף כולם יעורר לו חן כאמור בס"ד כדי שלא תתגבר הבחירה של עשו כי האדם בחירי ויש לו לירא מן הבחירה וכמו שמצינו גבי שמואל שאמר להקב"ה איך אלך ושמע שאול וגו' והיינו משום שהאדם בחירי וצריך נס גדול לבטל הבחירה.

ואפשר לרמוז עוד בס"ד בזה הנה מצינו שאותיות לאה ורחל ובלה"ה וזלפה והבנים כולם הם ח"ן אותיות והשתא כשנולד בנימין שיש בשמו ששה אותיות וכאשר כתוב באפוד הרי נעשה סך הכל ס"ד אותיות צרף עמהם אותיות שם יעקב אע"ה שבו ד' אותיות הרי סך הכל ס"ח אותיות כמנין חיים לרמוז שיעקב אע"ה מטתו שלימה והוא ובניו ונשיו כולם צדיקים גמורים ונפשם צרורה בצרור החיים ודבוקים ואחוזים כאילנא דחיי זכותם יגן בעדינו תמיד אכי"ר:

ויאמר עשו יש לי רב וגו'. ויאמר יעקב אל נא אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי. יובן בס"ד לרמוז ע"ד מ"ש המפרשים ז"ל ע"פ ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו

שהוא רמז על מים אחרונים שהם חלק הסט"א וזהו מן הבא בידו הם מים אחרונים מנחה לעשו אחיו שהוא הסט"א עכ"ד ז"ל והנה מענין מים אחרונים תדע ותבין כמה רוצה הסט"א לינק מן הקדושה שאפי' במים מועטים אלו תקבל ותקח. ועל דרך זה וכיוצא בזה אמרו רז"ל על או"הע שהם שורש הסט"א שבהמתן של ישראל חשובין עליהן יותר מנשותיהן והנה כאן ראה יעקב שהוא מביא כ"כ מנחה לעשו ועשו עושה נעגועין בזה ואינו רוצה ליקח באומרו יש לי רב וכו' ולכן א"ל יעקב אל נא אל תאמר כן ואין זה אלא נעגועין של הבל דהלא אם נ"א ר"ת נטילה אחרונה רמז למים אחרונים שהם דבר מועט תתרצה בזה ואדרבה בהם מצאתי חן בעיניך שתקבלם במציאות חן ולא עוד אלא ששם איני צריך לומר לך קח אלא אתה מעצמך ולקחת מנחתי מידי דייקא ואיך עתה שלחתי לך כל המנחה ועושה עצמך שאינך חפץ במתנות שלי.

קח נא את ברכתי אשר הובאת לך כי חנני אלהים וגו'. יובן בס"ד לפרש ותחלה נקדים מאמרם ז"ל בשבת פ' כ"ד אמר רב המנונא ש"מ אורח ארעא למשדא אומצא לכלבא וכמה אמר רב מרי משח אודניה וחוטרא אבתריה ע"ש. ואפ' לרמוז מאמרם ז"ל דרך רמז על מים אחרונים שהם חלק הסט"א שהם נקראי' כלבי דחציפי והנה ידוע שמים אחרוני' צריך להנטיל דבר מועט ולא ישפוך הרבה מים. גם ידוע מ"ש רז"ל שצריך שיהיה תכף למים אחרונים ברכת המזון ולא יפסיק בנתים וז"ש אורח ארעא למשדא אומצא רמז למים אחרונים לכלבא לסט"א וכמה השיעור שיתן מים אחרונים על ידו אמר רב מרי משח אודניה ר"ל דבר מועט וכל מה שאפשר למעט ימעט ואמנם צריך חוטרא אבתריה כי היכי דלא ליתי למסרך והכוונה שצריך לברך ברכת המזון תכף וזהו חוטרא אבתריה רמז לברכת המזון שמעלה שלה גדול' ונשגבה והיא תכה על קדקודם של החיצוני' כדי דלא ליתי למסרך שרואה שנתנו לו ויבא ליקח דבר שאינו שלו ח"ו.

והשתא בזה יובן בס"ד רמז הפסוק קח נא את ברכתי נ"א ר"ת 'נטילה 'אחרונה הם מים אחרונים תקח אותם את ברכתי ר"ל סמוך לברכתי כדי שיהיה חוטר' אבתרך להכות על קדקודך שלא תקח יותר ממה ששייך לך ח"ו:

ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך. יובן בס"ד דלכאורה י"ל מאחר שכבר אמר ונלכה ביחד למה חזר ואמר ואלכה לנגדך. ויובן בס"ד והוא דידוע דהקב"ה קרא ליעקב אל דכתיב ויקרא לו אל אלהי ישראל ודרשו רז"ל מי קרא ליעקב אל הוא אלהי ישראל ע"ש. והשתא ודאי יש השפעה ליעקב משם אל שהוא חסד יותר מאחר דהוא עצמו נקרא בשם אל. גם ידוע מ"ש הרב מג"ע ע"פ כה אמר עבדך יעקב שרמז לו על קריאת שמע שיש כה כ"ה אתוון דיחודא והיא מסוגלת להכרית הסט"א ולהבריחה ולכן אמר כה

תאמרון וגו' כה אמר עבדך יעקב שכבר קריתי ק"ש שיש בה כ"ה אתוון דיחודא ובזה אני מובטח שאנצל ממך ואכניע אותך ע"ש והביאו הרב זרע ברך ז"ל ע"ש. ובזה יובן בס"ד ויאמר עשו נסעה ונלכה ביחד לשבת יחדיו כמשפט האחים וא"ת והא אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת ואתה נחש עקלתון לעשוק אהב ומה לי לשבת אתך לז"א הנה אין לך לפחד ממני כי רכים הם אשר אתך ורב כחך והוא כי ואלכה לנגדך תחלק התיבה ותהיה אל כה ר"ל שם אל שנקראת עליו שהוא חסד דכתיב חסד אל כל היום וכ"ה אתוון דיחודא שיש לך לקרות תמיד הם לנגדך להיות בעזרתך ע"ד והלך לפניך צדקך וא"כ איש אשר אלה לו ממי יש לו לפחד.

ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות. יובן בס"ד עיקר התיבה היא סוכה שהיא כ"ו ה"ס חיבור שם הוי"ה ב"ה ושם אד"ני וזהו נסע סכותה שחיבר שם הוי"ה ב"ה ושם אד"ני ובזה ויבן לו בית לעתיד הוא בית שלישי שיבנה במהרה בימינו ובזכות יעקב אע"ה ולמקנ"הו ע"ה גי' רל"ב רמז לד' מילואים שהם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן שעולים רל"ב עשה סכות להגן עלינו ועל כל ישראל אכי"ר:

ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני חמור וגו'. יובן בס"ד דרך רמז השדה ע"ה גי' שט"ו רמז לשט"ו ניצוצין וזהו ויקן את חלקת השדה רמז להנז' אשר נטה שם אהלו ועליו לתקן מיד בני חמור רמז לחיצונים וע"י זה שתיקן ניצוצות הנז' במאה קשיטה ר"ל שקישט את בחינת ה"א אחרונה דשם הוי"ה ב"ה בעשר ספירות וכל ספירה כלולה מעשר הרי מאה וכמ"ש למעלה בס"ד וזהו במאה רמז לשלימות יו"ד ספירות קשיטה הוא אותיות קשט ה"א לשון קישוט:

לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך וגו'. יובן כס"ד לרמוז בשם זה שקראו ישראל שהנה הוסיף לו בזה ג"פ על מספר שם יעקב והוא שכנגד היו"ד דשם יעקב נתן לו אות למ"ד דשם ישראל והוא ג"פ כנגד היו"ד גם כנגד העי"ן דיעקב נתן לו אות רי"ש ויו"ד דישראל שהם ג"פ כנגד העין גם כנגד הקו"ף דיעקב נתן לו אות השין דשם ישראל שהוא ג"פ כנגד הקו"ף נשאר ביעקב אות בי"ת והיה צריך ליתן לו כנגדה אות וא"ו ונתן לו תחת הוא"ו אל"ף שהוא רמז לאחדות גם נתן לו זה כדי שיתחבר האל"ף עם הבי"ת ויהיה אותיות א"ב לרמוז כי עד יעקב נקראים אבות אבל מן יעקב ואילך אין נקראים אבות וכמ"ש רז"ל אין קורין אבות אלא לשלשה ולכן תמצא שתיבת אב גי' שלשה לרמוז שאין קורין אבות אלא לשלשה.

ובזה אפשר לרמוז כס"ד רמז הפסוק בישעיה ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה והוא כי מה שהוסיף לו על כל אות ג"פ כנגדו לרמוז כי ישראל כשעושים רצונו של מקום

הם דוגמת הסגול ע"ד שפי' ז"ל ע"פ והייתם לי סגולה וגו' גם ידוע כשעושים רצונו של מקום נקראי' בשם ישראל ולהפך נקראים בשם יעקב ולכן אמר ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה ר"ל יהיה שם ישראל שהוא שלישיה כלומר משולש כאמור ולא שם יעקב כי הכל בזמן ההוא יהיו עושים רצונו של מקום:

והנה אפשר לרמוז עוד בס"ד בזה והוא שאם נסיר אותיות א"ב משם יעקב וישראל שהם רמז למ"ש בס"ד ותצרף אותיות הנשארים יחד יעלה מספרם סך הכל גימ' תש"ך כמנין י' פעמים חסד שהוא מילוי ע"ב שהוא חסד שכל דבר שבקדושה כלול מעשר כידוע ואותיות א"ב הנשארים ג"כ יש בהם רמז לזה כידוע מ"ש המפ' ז"ל ששם ע"ב נקרא אב ולרמוז על השפעת ישראל מהחסדים העצומים והגדולים:

ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' והוא כי לפי רמז שכתבנו בס"ד ששם יעקב וישראל יש בהם רמז למילוי ע"ב בשלימותא שהוא חסד ולכן לא נתבטל שם יעקב לגמרי אלא נקרא זה וזה כדי שיהיה בהם רמז לאמד וז"ש למה תאמר יעקב ותדבר ישראל ר"ל זה וזה ולא תבטל שם יעקב לגמרי לז"א נסתרה דרכי מה' ר"ל אם אבטל שם יעקב לגמרי אם כן נסתר הרמז הרמוז בשם הו"ה ב"ה במילוי יודי"ן שהוא גי' ע"ב שעולה תש"ך כי כל דבר שבקדושה כלול מעשר ולכן מוכרח שישאר שם יעקב ונאמר זה וזה:

גם יובן בס"ד לרמוז דמאותיות שם ישראל ויעקב יהיה מהם אותיות יש"ע אל"י קר"ב גם יהיה אותיות אשר"ק על"י י"ב והוא ע"ד שאמר הפסוק אשרקה להם ואקבצם שהקב"ה יקבץ כל שבטי יה שם י"ב שבטים:

הפטרת וישלח

ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש וירשו בני ישראל את מורשיהם. יובן בס"ד כי ידוע שישראל הם נגאלים מן הגלות על ידי שהם מתקדשים במעשה המצות כמ"ש אשר קדשנו במצותיו וצונו וקי"ל הקדש מפקיע מידי שעבוד וזש ובהר ציון תהיה פליטה ע"י והיה קדש ר"ל שישראל יהיו קדש שמתקדשים במעשה המצות ועי"ז אז וירשו בית ישראל את מורשיהם בביאת הגואל בב"א:

או יובן בס"ד ע"ד שאמרו רז"ל שהגאולה תהיה בזכות התורה וידוע מ"ש רז"ל ע"פ אוהב ה' שערי ציון דקאי על בתי כנסיות ובתי מדרשות שערים המצויינים בהלכה וז"ש ובהר ציון רמז לבתי מדרשות שהם שערים המצויינים בהלכה תהיה פליטה כלומר בזכותם תהיה פליטה לישראל:

ובזה יובן בס"ד ועלו מושיעים אלו הת"ח העוסקים בתורה בהר ציון רמז לבתי כנסיות ובתי מדרשות שהם שערים המצוייני' בהלכה לשפוט את הר עשו כי ע"י עסק התורה יכריתו את עשו וגונדא דיליה כשהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו ואז והיתה לה' המלוכה כי יצליחו ישראל במעשיה' והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי ב"ב אכי"ר:

וישב

והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה. יובן בס"ד דרך רמז תיבת אלמים היא אותיות אל מים שם אל הוא חסד דכתיב חסד אל כל היום גם מים רמז לחסדים כי הם שורש החסדים השדה רמז לשכינה כביכול שנקראת חקל ותרגום של שדה חקל וז"ש והנה אנחנו מאלמים א"ל מי"ם בתוך השדה שממשיכים וקושרים ומחזיקים החסדים בשכינה:

ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם משל תמשל בנו. יובן בס"ד כפל הלשון מלך תמשול והוא כי לפעמים רוב החלומות היא דרך משל ודמיון שמראים לו דבר ורומזים לו בו על ענין אחר ולא העיקר הוא אותו דבר שרואה אותו עצמו כמו הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה הרואה תמר יצפה כך הרואה שאוכל דבר פלוני משמעותו כך וכאשר תראה בפרק הרואה כמה פירושים לחלומות שחלמו אביי ורבא ופירש אותם בר הדיא ונתקיימו כדבריו ונמצא שרוב החלומות הם דרך משל ודמיון וז"ש המלך תמלך עלינו בתמיהה ר"ל אם אתה חושב שפירוש החלום שראית דהיינו מאלמים וגו' וישתחוו אלמותינו לאלומתך הכוונה כי הוא להודיעך שתמלוך עלינו זה אינו אלא אם החלום הוא אמת אפשר שמשול תמשול בנו שעשו לך בחלום משל ודמיון בנו שרצו לרמוז לך על איזה ענין והראו לך זה דרך משל ודמיון על אותו הענין כמשפט רוב החלומות ולא שהדברים כפשוטן שאנחנו בעצמנו נשתחוה לך וכמו שמצינו באמת שפירוש החלום לא כן הוא וכמו שפירש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל שפירוש החלום היה על ענין הרעב שהיה במצרים שכולם אצרו חטים ונתקלקלו ומה שאצר יוסף הצדיק נתקיימו והוצרכו הכל לקנות ממנו ולכן אמר והנה תסובינה אלמותיכ' לשון סובין ואין הכוונה בזה החלום על השתחויה ומלוכה באמת וענין המלוכה וההשתחויה היה בחלום הב' ע"ש בנועם דבריו ז"ל.

ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר. הנה הדקדוק שדקדקו המפרשים ז"ל כאן הוא מבואר כי שינוי גדול יש בחלום הב' מן הראשון דבחלום ראשון כתיב שנאה ויוסיפו עוד

שנוא אותו ובחלום ב' כתיב ויקנאו בו אחיו ולא נזכר שנאה. גם עוד צריך לקשר הדברים יחד ויקנאו וגו' ואביו שמר וגו' ויובן בס"ד כי הנה רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל הקשה ע"פ ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו וגו' שאם אביו אהבו מה פשע יוסף על זה שישנאו אותו ולכאורה הוא דקדוק עצום ואמנם רבינו ז"ל בצוף דבש אמרי נועם לשונו הטהור תירץ על זה והוא שהנה יוסף הגם שהביא דבתם רעה עכ"ז לא שנאוהו ואמנם כשראו שאותו אהב אביהם מכל אחיו חששו פן קבל אביהם דבתם רעה וגעל בהם והוא לבדו היה צדיק בעיניו ולכן שנאוהו כי מר להם היותם חוטאים בעיני ישראל אביהם ומה שלא שמו לבם לדון את אביהם לכף זכות ולחשוב שעל כי בן זקונים הוא לו אהבו כדרך העולם ולא על קבלת הדבה ולעולם הם צדיקים בעיני אביהם והוא שאמרו אם הענין הוא בשביל שהוא בן זקונים הלא בנימין הוא יותר בן זקונים ממנו ולמה אהב אותו יותר מבנימין ג"כ ולכן הכריחו מזה שהאהבה היתה בשביל קבלת הדבה שהאמין לדבריו וחשב שהוא לבדו צדיק והם אינם כשרים בעיניו ח"ו ולכן היה קשה להם אהבתו שאהבו אביו ושנאוהו מכחה עכ"ד ז"ל ע"ש. והנה השתא בחלום הראשון עדיין הם במחשבה זאת לחשוב שאהבת אביו בשביל קבלת הדבה ולכן בסיפור החלום הוסיפו שנאה על שנאתם ואמר ויוסיפו עוד שנא אותו אבל בחלום הב' נתברר להם באהבת אביהם שלא היתה מצד קבלת הדבה והוא כי הנה בחלום הב' סיפר לאביו שאחד עשר כוכבים משתחוים לו ונמצא שאחיו הם בדמיון כוכבים והנה זה החלום יורה שהם צדיקים דדוקא הצדיקים נמשלים לכוכבים כנודע דכתיב ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד וא"כ החלום הב' יורה שהם צדיקים והנה עיניהם ראתה שאביו האמין לזה החלום והיה ממתין ומצפה מתי יבא וכמ"ש הפסוק ואביו שמר את הדבר ותרגם אונקלוס ואבוהי נטר ית פתגמא וחכמים גדולים שכמותם ודאי לא נעלם מהם כל זה והבינו שדברי אביהם אליו שא"ל מה החלום הזה וכו' הכל הוא לעיני הרואים ולכן אחרי אשר ידעו והבינו שאביהם האמין לחלום ועכ"ז הוא עדיין באהבתו עמו כבראשונה א"כ מוכרח לומר שסיבת אהבתו אותו לא בשביל קבלת הדבה דלעולם הם צדיקים גמורים בעיני אביהם ומה שאהבו יותר הוא מכח סיבה אחרת או מאת ה' היה לו כל כך חן בעיניו לאהוב אותו יותר בלתי טעם וסיבה וא"כ השתא מה להם לשונאו מכח האהבה דהוא מה פשע בזה האהבה שאוהב אותו אביו. ואמנם השתא יש להם לקנאות ממנו קנאה דייקא ולא שנאה שהשנאה שהיתה כבר נתבטלה ולכן בחלום הב' אמר ויקנאו בו אחיו ר"ל שעתה בטלה השנאה והיה קנאה ביניהם יען כי ראו שאביו שמר את הדבר וא"כ מוכח מזה שאביו האמין לחלום הזה ומן החלום מוכח להדיא

שהם צדיקים גמורים מאחר שנדמו לו ככוכבים ואם היתה סיבת האהבה בשביל קבלת הדבה למה נשארה עד עכשיו אלא ודאי שסיבתה לא היתה כן ויוסף לא פשע באהבה זו וא"כ למה ישנאוהו ורק נתקנאו ממנו אבל אם לא היה אביו שומר את הדבר לא היה מוכח שהאמין לחלום ואפשר היה להם לומר יתכן שלא האמין לחלום ולא חש לו וא"כ ממילא ליכא להכריח הכרח האמור בס"ד אבל מכח שהבינו בו ששמר את הדבר והאמין בחלום מכח זה יש להכריח כאמור:

או יובן בס"ד לפרש ע"ד מ"ש רז"ל בש"ס חלמא טבא חדותיה מסתייה ולכן השתא אתי שפיר דבחלום ראשון ראו אותו ששמח הרבה לכן לא חשו בדעתם כי ימלוך עליהם באמת כמו שראה בחלום כדי שיתקנאו ממנו יען כי חשבו דחלמא טבא חדוותיה מסתייה ובזה השמחה ששמח בחלומו די לו ולא יתקיים החלום באמת ולכן אמר שם שנאה דוקא ולא קנאה ואמנם בחלום הב' שראו שגער בו אביו וא"ל הבא נבא והודיע לו באלו הדברים שאין חלומו אמת מאחר דאי אפשר להתקיים ענין אמו א"כ בזה החלום לא היה לו שמחה דתברא בצדה שגער בו אביו וא"ל כן והם שהיו חכמים הבינו שגערת אביו בו היה למראה עינים ואין זה סתירה של הבא נבא דזה יתקיים בבלהה וכמו שהיה כן באמת לכן אז אמדו ודאי דחלום זה יתקיים דליכא למימר בזה חלמא טבא חדוותיה מסתייה דהלכה שמחתו מזה מכח גערת אביו והסתירה שעשה לו בחלום ולכן השתא יש לקנאת בו דיש להם לחוש לקיום החלום ונמצא לפ"ז שכזאת הגערה שגער בו אביו בזה עשה קיום ושמירה לדבר החלום שלא תהיה אז חדוותיה מסתייה וילך החלום לאיבוד ובזה יובן ויקנאו בו אחיו שכאן היה להם קנאה ממנו יען כי אביו שמר את הדבר לשון שמירה ששמר את דבר החלום שלא יתבטל מכח השמחה וא"כ יש להם לחוש שיתקיים החלום:

או יובן בס"ד ע"ד שכתבו רז"ל עוד חלמא בישא עציבותיה מסתייה ולכן השתא אתי שפיר דבחלום א' שחלם שהם ישתחוו לו הנה זה לגבי דידם הוא חלמא בישא ועציבותיה מסתייה שודאי הם נעצבו בשמעם החלום ההוא ונצטערו ממנו ומדבריו וזה מסתייה ולא יתקיים בהם החלום ואם מוכרח להתקיים אזי יתקיים באחרים שימשול על אחרים וישתחוו לו ולכן לא קנאו בו ורק שנאוהו אבל בחלום הב' שראה השמש והירח משתחוים לו שהוא על אביו גם כן ואביו לא נעצב מזה אלא אדרבה נטיר ית פתגמא שרצה בקיום החלום א"כ השתא אפילו אם תניח במונח דלגבי דידהו לא יתקיים החלום דהם נעצבו ועצבותייהו מסתייה אבל לגבי אביו מוכרח שיתקיים החלום שיהיה במעלה רמה שאביו ישתחוה לו והשתא אחר שאביו עצמו משתחוה לו אם כן מוכרחים

הם להשתחוות משורת דרך ארץ ואפי' בלתי החלום כי איך יהיה כבודם יותר מאביהם ומשראו באביהם שהוא משתחוה מוכרחי' הם ג"כ להשתחוות בשביל כבוד אביהם ולכן קנאו בו שחשו עתה פן יוכרחו להשתחוות לו וז"ש ויקנאו בו אחיו ר"ל שעתה ניתוסף להם קנאה יען כי ראו שאביו שמר את הדבר וכתרגומו נטיר ית פתגמא ואם כן לגבי אביו ליכא בטול לחלום משום עצבותיה מסתייה כי לא נעצב בזה וא"כ השתא מוכרח להתקיים בהם ג"כ השתחוייה משורת דרך ארץ גם בלתי החלום:

ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח. יובן בס"ד דדך רמז כי שם הויה ב"ה גי' כ"ו ושם יוסף גי' קנ"ו סך הכל יחד גימ' קפ"ב כמספר ב' שמות הקדושים המסוגלים לפרנסה שם פא"י ושם סא"ל כנז' בסידור בפ' פותח את ידיך ושניהם יעלו גימ' קפ"ב והנה יוסף הצדיק ע"ה ע"י שנדבק בהשי"ת לכן נשפע מב' שמות הקדושים הנז' העולים כמספר הו"יה ב"ה ויוסף ונעשה לו הצלחה כי פרנסה והצלחה הכל אחד וזה תלוי בזה דלכל פרנסה צריך הצלחה וז"ש ויהי ה' את יוסף דייקא ועי"ז ויהי איש מצליח שנשפע כנגד זה משני שמות הקדושים הנז'.

או יובן בס"ד ויהי איש מצליח כי הנה ידוע שיש לכל איש ישראלי צלם אלהים והחוטא מעביר אותו הצלם ממנו ולכן רשעים בחייהם קרויים מתים והנה יוסף הצדיק היה תמיד צלם אלהים חי על פניו ולכן א"ל יעקב אע"ה ליוסף הע"ה אחרי ראותי את פניך כי עודך חי וכן ראה פניך לא פללתי וגו' שהכל קאי על הצלם כנודע ובזה יובן בתיבת מצליח שהוא אותיות צל"ם ח"י וז"ש ויהי ה' את יוסף לכל חי יחטא ובזה ויהי איש מצליח צל"ם ח"י שצלם שלו נשאר חי וקיים בו.

וירא אדוניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו. יובן בס"ד ע"ד מ"ש בזו"הק לפרש דקדוק מצליח בידו שהכוונה הוא דאפי' מה דהוה בידיה והוה תבע ליה מאריה כגוונא אחרא הוה מתהפך בידיה להוא גוונא דרעותא דמאריה הוה רעי ביה ע"ש.

והנה לכאורה יש לחקור בס"ד דאמאי עשה ככה שיהיה נס פלילי נגד הטבע שיתהפך דבר שבידו לדבר אחר הלא היה יותר נקל שהקב"ה יהפך רצון של רבו להיות רוצה כמו שרואה בידו ואמנם יש לתרץ לזה בס"ד והוא כי ידוע מ"ש רז"ל שהעושים לו נס בזכותו יראה הנס בעיניו אבל אם עושים לו בזכות אחרים לא יראה בעיניו ובזה פי' המפרשים ז"ל כוונת ה' לי בעוזרי לי דייקא שעושה בשבילי והראייה שאני אראה בשונאי שרואה הנס בעין עכ"ד. והשתא גם הכא אתי שפיר שאם היה הקב"ה מהפך רצון רבו למה שיש ביד יוסף לא היה יוסף הצדיק ע"ה רואה הנס בעיניו ומאחר דיוסף הע"ה נפיש זכותיה ובזכותו עשה לו הקב"ה את כל הכבוד הזה הא ודאי צריך שיהיה רואה בעיניו הנס שלו

ולכן הקב"ה עשה הנס באופן זה שיתהפך החפץ שבידו לחפץ אחר כדי שיהיה רואה הנס בעיניו.

ובזה יובן בס"ד הפסוק וירא אדוניו כי ה' אתו תיבת אתו דייקא כלומר שמתנהג עמו בזכותו ולא בזכות אבותיו יען שראה שכל מה שהוא עושה ה' מצליח בידו דייקא כפי הזו"הק שהחפץ יתהפך לדבר אחר כרצון רבו ולא עשה ה' שרצון רבו יתהפך למה שהביא בידו אלא ודאי שהקב"ה עושה לו הכל בזכותו ולכן עשה ה' ככה שההצלחה תהיה בידו ממש כדי שיהיה רואה הנס בעיניו.

או יובן בס"ד כי ידוע ששם אלהים פועל כפי הטבע אבל שם הו"יה ב"ה פועל הפך מן הטבע והנה האו"הע אין נשפעי' כי אם משם אלהים אבל לא משם הו"יה ב"ה כידוע והנה כאן אדוני יוסף שראה הצלחתו הפך הטבע וכמ"ש בזו"הק על פסוק מצליח בידו שהדבר שבידו מתהפך כאשר רוצה רבו וכאמור לכן הבין מזה כי הוא שפע משם הו"יה ב"ה שפועל למעלה מן הטבע ולא משם אלהים ובזה יובן בס"ד וירא אדוניו כי ה' אתו ה' דייקא ולא שם אלהים יען כי ראה שכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו וכדפירש הזו"הק דקדוק תיבת בידו שיתהפך החפץ שבידו וכו' וזהו הפך הטבע ובודאי שנשפע משם הו"יה ב"ה.

ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי. יובן בס"ד לפרש שבאה עליו בהדרגות ותחלה עשתה לו רמזים בעיניה להיות קורצת בעיניה ולרמוז לו בזה לשכב עמה אבל לא תבעה בפה ואח"כ כשראתה שלא הועילה זאת עמו לכן אז תבעה בפה ואמרה לו שכבה עמי וז"ש ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף ר"ל תחלה נשאה עיניה דוקא להיות מרמזת לו בעיניה על ענין זה ואחר כך כשראתה שלא הועילה עמי בזה התחילה לתבוע בפה ותאמר שכבה עמי:

וימאן ויאמר הן אדוני וגו'. יובן בס"ד לפרש דהנה לכאורה יפלא על דבריו שנתן לה טעם בשביל שמסר אדוניו הכל בידו וכו' ואיך יעשה לו ככה ויהיה כפוי טובה דמשמע מדבריו שאם לא היה דבר זה נוגע לרבו או אם יהיה ברצון רבו כך היה מקבל ח"ו לעשות מעשה כזאת חלילה וחס ואיך יתכן זה וא"כ למה השיב לה דברים כאלו ואמנם ודאי שהוא מתחלה לא השיב לה בך אלא הוא מיאן בדבריה בשביל חומר העון ואמנם אחר אשר ראה כי אין מועיל זה לנגדה ועדיין היא מתאמצת לתובעו בפה לכן הוכרח להשיב לה דברי טעם אלו לשכך דעתה ולז"א הפסוק וימאן ויאמר וכו' שהכוונה הוא שאל תחשוב שתחלת הכל השיב לה דברים כאלו אלא תחלה הוא מיאן דוקא על כל

צד שיהיה בשביל חומר האיסור ואחר שראה שעדין עומדת כמורדה לתובעו ויאמר וכו' שא"ל דברים לשכך את דעתה:

ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי. לכאורה תיבת לאמר יתור נפיש ויובן בס"ד לפרש שהיא לא דברה אותו היום תכף עמו שישכב עמה כדרכה כי היתה מפחדת פן תכף בשמעו דברים אלו ממנה יברח החוצה ולא תוכל לתופסו ולכן הוכרחה להיות תחלה תופסת אותו בבגדו בלתי שתדבר עמו קודם ואחר שכבר תפסה אותו בבגדו אז תבעתו בפה ותאמר שכבה עמי ולכן הוצרכה תפיסת הבגד מעיקרא וז"ש ותתפשהו בבגדו בשביל כדי לאמר לו שכבה עמי שאם לא היתה תופשת בגדו מקודם לא היתה א"ל שכבה עמי כי ידעה שתכף מתחלת דבריה יברח ומה תועיל לה זה אבל אחר שתפשה בבגדו בטחה שאז תוכל לדבר עמו ולא יברח וזהו דקדוק תיבת לאמר שהכוונה עשתה כן בשביל לאמר כן.

ותקרא לאנשי ביתה לאמר הביא לנו איש עברי לצחק בנו בא אלי לשכב עמי ואקרא בקול גדול. הנה גם כאן לכאורה תיבת לאמר יתו"ר נפ"ש. ויובן בס"ד שכוונת אמריה להם שאל תחשבו שדבר זה נוגע לי דווקא אלא הנה זה נוגע גם לכם וגם אתם צריכים להתרעם על זאת יען כי ודאי סופו לתבוע אתכם ח"ו דמאחר שמלאו לבו לגשת אלי לשכב עמי כ"ש שגם אצלכם יעשה כה ולז"א ותקרא לאנשי ביתה לאמר הביא לנו וכו' לצחק בנו ר"ל מה שראוי לאמר הוא הביא לנו וכו' לצחק בנו לשון רבים ולא בי דוקא אלא גם לכם שדבר זה נוגע לכם ג"כ יען בי כ"כ מלאו לבו לעשות שבא אלי אני הגברת לשכב עמי ולא ניצולתי כגערה ובדברים רבים אלא הוצרכתי שאקרא בקול גדול ובזה אז יכולתי להנצל ממנו שהוא בשמעו שהרימותי קולי ואקרא אזי פחד ויעזוב בגדו בידי וינס ויצא החוצה.

ויקח אדוני יוסף אותו ויתנהו אל בית הסוהר מקום אשר אסירי המלך אסורים והיה שם בבית הסוהר ויהי ה' את יוסף וגו'. יובן בס"ד דרך רמז הצדיק נקרא יוסף על שם שהוא הולך ומוסיף בעבודת ה' וגם הולך ומוסיף במעלתו עד שאמרו רז"ל זקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתן מתוספת עליה' והנה עיקר השם הוא על הנפש שכל העבודה והיראה הוא ממנה והנה הקב"ה שלח את הנפש של הצדיק לזה העולם כאלו הוא בית האסורים נחשב לה ומה שהוצרכה לבא הכל בשביל כדי לברר ניצוצי הקדושה המעורבים ברע ביד הקלי' גם כדי לברר המעורב בדצח"ם גם ידוע שיש בחינת ש"ם ניצוצות שצריך לבררם והם רפ"ח וב"ן סך הכל ש"ם ניצוצות שצריך לבררם ובזה יובן ויקח אדוני יוסף אותו רמז להקב"ה הוא אדון הצדיק ויתנהו אל בית הסוהר ששלח

הנשמה לעו"הז כי הוא בית האסורים יחשב לה והוא מקום אשר אסירי המלך מלכו של עולם והם ניצוצי הקדושה אסורים ופירש הענין יותר ואמר ויהי שם בבית הסוהר ר"ל ניצוצי הקדושה שאנכי מדבר עליהם הם ש"ם ניצוצות וזהו ויהי ש"ם ניצוצות בבית הסוהר והנה הבא ליטהר מסייעין אותו ואז הקב"ה יסייע את הצדיק בעבודתו עד גדר שיכניע לו את היצ"הר הוא השטן ומכניעו עד שעושה אותו כיצ"הט לו ע"ד שאמרו רז"ל ע"פ כי מצאת את לבבו נאמן לפניך לבו לא נאמר אלא לבבו שהיצ"הר ג"כ הכניעו להיות כיצ"הט שיסייעהו לעשות עבודת הבורא יתברך וז"ש ויהי ה' את יוסף עם הצדיק שהוא הולך ומוסיף בעבודת ה' ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר הוא שטן הוא יצ"הר אשר הוא מושל בעו"הז ובידו אסורים והכוונה שיצ"הר גם כן נכנע ונעשה לו כיצ"הט לסייעו בעבודתו יתברך ואז ויתן שר בית הסוהר הוא שטן הוא יצ"הר ביד יוסף הוא הצדיק את כל האסירים אשר בבית הסוהר פי' שנתן לו כל ניצוצי הקדושה השייכים לו שהיו אסורים בבית הסוהר כי מלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה ר"ל את כל אשר עושים החיצונים הם גונדא דיצ"הר לגנוב ניצוצי הקדושה לבלעם חנם הוא היה עושה להפך כנגדם לברר מהם ניצוצי הקדושה ולהוציא בלעם מפיהם כי זה לעומת זה עשה האלהים וכמו שפירש רבינו האר"י זיע"א על מאמרם ז"ל שאמרו ירדן שנטל מזה ונתן לזה מה שנטל נטל ומה שנתן נתן והביאו הרב כסא דוד ז"ל ע"ש ולז"א וכל אשר הם עושים שם הוא היה עושה להפך כנגדם להוציא בלעם מפיהם. ומה שהצליח בזה להיות היצ"הר וגונדא דיליה נכנעים תחת ידו הוא מפני שאין שר בית הסוהר הוא השטן היצ"הר רואה את כל מאומה בידו ר"ל שאין רואה בידו עון כדי שיקטרג עליו בו ויתגבר עליו ובעל כרחו יהיה נכנע תחת ידו וזה שלא מצא עון בידו ג"כ הוא בעזרתו ית' וזהו כאשר ה' אתו והוא ע"ד שאמרו רז"ל גבי דוד הע"ה וה' עמו אפשר שכינה עמו ובא לידי חטא וז"ש באשר ה' אתו ששכינה עמו ואיך יבא לידי חטא ולכן דין גרמא שאשר הוא עושה בתיקונים ויחודים עושה מלשון ובן הבקר אשר עשה שהוא לשון תיקון ה' מצליח שמצליח התיקון בידו:

הפטרת וישב

רק אתכם ידעתי וכו'. יובן בס"ד לפרש המשך הפסוקים שהש"ית בא להוכיח את ישראל השוכנים בגלות המר ע"י הנביא ותחלה אמר לו שאל יתרעמו בדעתם בראותם כי אנכי מדקדק עמהם ומענישם על מעשיהם הרעים ואו"הע גם שירבו לפשוע יותר ויותר הם שקטים ושאננים על כן אמר תחלה רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה שהק"בה לא גילה סוד תורתו וגדולתו ורוממותו כי אם לישראל גם לא השרה שכינתו כי אם עליהם

והם חבלו וגורלו על כן מן הראוי לדקדק עליהם יותר ולכן ואפקוד עליכם וכו' והן עתה בא אז לדבר עמהם דברים המשככים את האוזן והמתקבלים על הלב כדי לאמץ את רוחם בקרכם באורך גלותם המר והנמהר והגיד להם שורש מכתם האנושה והורה להם הדרך אשר ישכון אור לנפשם לחבוש מכתם ולרפאתם רפואה שלימה רפואה חלוטה לעד לעולם. ואלה הדברים אשר דבר בראשית מאמר הילכו שנים יחדיו בלתי אם נועדו והכוונה הלא אתם בית ישראל מצפים בגלות לביאת משיח בן דוד ומשיח בן יוסף שיבואו יחד ולא יהרג משיח בן יוסף והנה זה איך אפשר להיות בלתי שיהיו ישראל מקושטים בתורה ובמצות ומעשים טובים כדי לעורר עליהם אז מליצי יושר למעלה על זאת מאחר שהכל תלוי במעשה ישראל אשר יעשו הן לטוב הן להפכו ח"ו. וז"ש הילכו שנים יחדיו הם משיח בן דוד ומשיח בן יוסף לגאול אתכם בלתי אם נועדו ישראל תחלה בתמיהה ונועדו מלשון עידי וקישוט ר"ל שצריך תחלה שיהיו ישראל מקושטים בתורה ומצות כדי שיזכו לזאת. או יובן הילכו שנים יחדיו קאי על משיח בן דוד האמתי ואליהו הנביא המבשר ועל דרך האמור בס"ד:

הישאג אריה ביער וטרף אין לו. יובן בס"ד דרמז על ב"המק הנקרא יער דכתיב בית יער הלבנון ואריה רמז לישראל אשר מאריות גברו וידוע שיש רפ"ח ניצוצות שצריך לבררם וכשיתגברו הכל אזי יתוקן העולם ותהיה גאולה שלימיה ויבנה בית שלישי במהרה בימינו אכיר. והנה בעתה בגלות המר בעו"הר בית המקדש מסור ביד הגוים והמה מדקדים בהיכלו וקול נתנו בבית ה' כיום מועד ובא הנביא לומר אתם בית ישראל אשר צועקים בגלות על חרבן הבית ותבקשו בנין בית שלישי איך אפשר להיות זה בלתי שיתבררו תחלה הרפ"ח ניצוצים ולז"א הישאג אריה ביער וטרף אין לו ר"ל הישאג אריה ישראל ביער כלומר בשביל היער הוא ב"המק הנקר' בית יער הלבנון וטר"ף הם רפ"ח ניצוצים אשר הם ע"ה גי' טר"ף אין לו בתמיהה והא ודאי שצריך תחלה שתבררו הרפ"ח ניצוצים שהם ע"ה רפ"ט בסוד פרו"טה רפ"ט ו"ה ואחר כך תבקשו מהקב"ה בנין בית שלישי שיבנה במהרה בימינו אכי"ר:

היתן כפיר קולו ממעונתו בלתי אם לכד. יובן בס"ד הכונה לומ' דמה שתליתי בנין ב"המ בענין בירור הרפ"ח ניצוצין היינו משום דהא בהא תליא דאיך יתכן שיבואו זרים ארורים לב"המק מקום משכן כבודו יתברך אם לא היה להם כח מניצוצי הקדושה אשר עשקו וגנבו הקלי' ח"ו כי הם כל כחם בזה ולולי ניצוצי הקדושה אשר לכדו בידם היו כלים ואובדים ומה שנתגברו וקול נתנו בבית ה' כיום מועד הוא מכח ניצוצי הקדושה אשר אתם ולכן אמרתי לכם הישאג וגו' וטרף אין לו כי תחלה צריכי' אתם ליקח כלי

זיין שבידם ולפסוק חיותם כדי שאז תבנו בית חדש ותשבו בטח לעולם ועד וז"ש היתן כפיר קולו הוא עשי הרשע הכופר בהקב"ה ר"ל היתכן שהיו יכולים זרע עשו ליתן קולם ממעונתו של הקב"ה הוא ב"המק וכמ"ש הפסוק קול נתנו בבית ה' כיום מועד בלתי אם לכד השר שלהם ניצוצי הקדושה בתמיהה ונמצא שכל כחם הוא מניצוצי הקדושה אשר אתם ולכן אני אומר לכם בית ישראל שצריך שתבררו תחלה את ניצוצי הקדושה: **התפול צפור על פה הארץ ומוקש אין לה.** יובן בס"ד לומר כי בלתי האמור הנה עדיפא מינה אומר לכם בית ישראל התפול צפור וגו' והוא כי הנה דבר ידוע הוא שהנשמה היא חלק אלוה ממעל והיתה עומדת למעלה בשמים בהשקט ובטח נהנית מזיו השכינ' ולמה באה לעול' השפל הזה בתוך המצודה הקשה והלואי שתהיה יציאה כביאה ואמנם הדבר ידוע שביאתה לזה העולם הכרח גדול להשלים חסרונה והם רפ"ח ניצוצין שנפלו ממדרגתם והם שייכים לכל נשמות בית ישראל ומוכרחת אז הנשמה לבא לעו"הז לסגל תורה ומצות כדי שאז ע"י עסק התורה והמצות תעורר שורש עליון ותברר הניצוצות השייכים לשרשה מן הרפ"ח הנז"ל ואם לא היה לה מחסור זה קודם ביאתה ודאי לא היתה באה לעולם השפל הזה להיות ניצודת במצודה קשה כזאת וא"כ מאחר שתכלית ביאת נשמת הישראלי לעו"הז הכל בשביל בירור הרפ"ח ניצוצין הא ודאי יפה אמרתי לכם הישאג וכו' שתליתי בנין הבית שהוא גמר תיקון האמיתי בבירור הרפ"ח וז"ש התפול צפור וכו' ר"ל מלבד דברי אשר דברתי לכם לאמר היתן כפיר קולו וכו' הנה עוד אומר לכם בית ישראל ואוכיח במישור לעיניכם והוא התפול צפור היא הנשמהעל פח הארץ היא המצודה הקשה של עו"הז ארץ החומרית ומוקש אין לה מתחלה קודם ביאתה בתמיהה שאם לא היה לה מוקש מקודם לא היתה באה לעולם השפל הזה והמוקש שלה הוא נפילת הרפ"ח שנפלו ממדרגתם יצריכה היא לבררם ולתקנם ונמצא שיפה אמרתי שהדבר תלוי בבירור ניצוצי הקדושה.

היעלה פח מן האדמה ולכוד לא ילכוד. יובן בס"ד לפרש הנה השתא בא לומר שאם תאמרו בית ישראל מאחר שהדבר תלוי בבירור ניצוצי הקדושה להוציאם מן הקליפות ולתקנם א"כ תקותינו נכזבה ח"ו דמי יודע אם יש בידינו כח להוציא בלעם מפיהם. לזה בא הנביא לנחמם ולחזקם במעשיהם כי ודאי יש ויש בידכם כח עצמי להיות מחצדי חקלא ולשבר כח הס"טא להוציא בולעם מפיהם ולהכרית כל החוחים והקוצים הסובבים השושנה העליונה והוא כי דיבור ישראל אשר יצא מפיהם בתורה ותפלה וברכות עושה רושם גדול למעלה ומעורר שורש עליון והוא חרב פיפיות להכרית החוחים והקוצים ולשכר כח הס"טא והנה ידוע שישראל נקראים חיים כמ"ש ואתם

הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום כי המה מדרגא דחיי אבל או"הע נקראים מתים כי הם מסטרא דמותא ולכן מאחר שישראל הם חיים מסטרא דחיי גם דבריהם אשד יצא מפיהם בענייני העבודה הם חיים וקיימים וחזקים לעשות רושם גדול למעלה משא"כ או"הע אשר הם חשובים כפגרים מתים ופיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר ובהבל באו ובחושך הולכים אזי גם דבריהם מהבל ימעטו והיו כלא היו ולז"א היעלה פח מן האדמה פ"ח ר"ת פ"ה חי"ים רמז לפה ישראל אשר יעלה ממנו דיבור תורה ותפלה וברכות ולכד לא ילכוד ניצוצי הקדושה מיד הקליפות בתמיהה שבודאי דיבורם יעשה פירות ללכוד ניצוצי הקדושה מן החיצונים ולהוציא בולעם מפיהם בכח עליון וא"כ חזקו ואמצו בית ישראל שבודאי דבורכם הכול יוכל והצל יציל באין ספק:

אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו. יובן בס"ד שבא הנביא עוד להחריד את ישראל בתשובה ואמר אם יתקע וכו' והכוונה שאנחנו בית ישראל מצפים לקול שופר הגדול אשר עליו אמר הכתוב ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים והוא אשר יהיה בגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכי"ר. והנה אמר הנביא איך תזכו לזה החרדה הטובה אם לא תהיו מקודם אתם עצמכם חרדים על מעשיכם לשוב בתשובה שלימה וז"ש אם יתקע שופר בעיר הוא שופר גדול שלעתיד ועם אלו ישראל לא יחרדו בתשובה בתמיהה שצריך תחלה להיות חרדים הם על מעשיהם בתשובה ואז הק"בה כנגד זה יחריד העולם לטובתם ויתקע כשופר גדול הנועד להם:

אם תהיה רעה בעיר וה' לא עשה. יובן בס"ד שבא הנביא עתה לנחמם על ריבוי הצרות ואורך הגלות המר הזה שהגם שיראו תוקף גלות וצרות ידעו נאמנה שהכל הוא לטובתם שרצה הק"בה לתקנם ולזכותם מהר אל הטוב העצמי אשר הבטיח לנו ע"י עבדיו הנביאים וכמ"ש הפסוק כי כאשר ייסר איש את בנו כן ה' אלהיך מייסרך כי כמו כוונת האב המייסר את הבן ומכהו בשביל לתקנו שיהיה מוכשר לקבל הטובות הראויים אליו כן הק"בה מייסר את ישראל כדי לתקנם ולהכשירם לקבל הטובות הנשגבות הנועדות להם. ואם יראה האדם דבר שהוא רעה אין זה רעה בהחלט אלא הוא סיבה ועילה לצמיחת קרן הטוב העתיד לבא והסוף יוכיח על התחלה וכמ"ש הנביא בישעיה ואמרת כיום ההוא אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד וכו' והנה ידוע שמלת עשה תתפרש לשון תיקון כמו ובן הבקר אשר עשה כלומר אשר תיקן וכן לא עשה את שפמו וז"ש אם תהיה רעה בעיר וה' לא עשה כלומר לא

תיקן בתמיהה שבודאי שהרעה היא תיקון ולא קלקול שבזה תיקן הק"בה כמה ענייינים לישראל שיהיו מוכשרים לקבל הטוב.

כי לא יעשה אדני ה' דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. יובן בס"ד שבא הנביא עתה בסוף דבריו ליתן לישראל סימן על הגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכי"ר והוא כי ידוע שדור אשר יבא בו משיח צדקנו יתפשט לימוד הסודות הרבה כי לימוד הסוד הוא מסוגל יותר לקרב הגאולה ולכן תמצא כי מזמן רבינו האר"י זיע"א התחיל להתפשט לימוד הקבלה כי ימים אלו קרובים לגאולה וכל יום ויום ראוי לבא משיח צדקנו ורק העונות הם המונעים ה' הטוב יכפר בעדנו ובעד כל בית ישראל אכי"ר ולכן מאוד הפליגו חכמי המוסר ז"ל בלימוד זו"הק כי הגם שאין כל אדם יודע סודן של דברים עכ"ז הדיבור היוצא מפיו עושה רושם למעלה כל אחד כפי מדרגתו ומעלתו וז"ש כי לא יעשה אדני ה' דבר רמז לענין הגאולה כי אם גלה סודו הוא לימוד הסוד אל עבדיו הנביאים הם חכמי הדור שהמה במקום נביאים וכמ"ש חכם עדיף מנביא ורוח ה' דבר בם ומלתו על לשונם יה"ר שיבא הגואל במהרה בימינו בעגלא ובזמן קריב אכי"ר:

מקץ

הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו. פירש"י ז"ל אם נלך ונבקשנו הנמצא כמוהו ובלשון זה כבר דשו ביה רבים ואפשר לפרש בס"ד ע"ד דאיתא בגמרא גבי לוי בר סיסי ששלחו רבינו הקדוש ז"ל להיות רב ודיין בעיר אחת ועשו לו בימה גדולה והושיבוהו עליה בכבוד גדול וכל מה ששאלו ממנו לא ידע להשיב כלל וכשבא לפני רבינו הקדוש ידע להשיב על הכל וא"ל רבינו הקדוש למה לא ידעת להשיב להם בעת ששאלוך א"ל שעשו לו בימה גדולה והושיבוהו בכבוד גדול וזחה דעתו עליו ושכח תלמודו ע"ש נמצא שמי שהוא חכם ורוצים להעלותו לגדולה מן הקצה אל הקצה על הרוב תזוח דעתו עליו ולא תשאר בו חכמתו כבראשונה. והנה כאן גבי יוסף שהיה חבוש בבור ובפתע פתאום נתבקש לפני המלך שנצטרך אליו המלך לפרש לו חלום הא ודאי צריך שתזוח דעתו עליו ולא תשאר בו חכמתו כאשר היתה אתו ולז"א הנמצא כזה ופי' רש"י ז"ל אם נלך וכו' הכוונה שאפי' אם תניחו במונח שיש באשר הוא שם איש חכם כמותו במדרגה אחת אבל עכ"ז אם נלך ונבקשנו לאותו החכם דהיינו שנהיה אנחנו צריכים אליו לבקש אותו עכ"ז הנמצא כמוהו דהא ודאי כשיראה שאנחנו מבקשים אותו וצריכים אליו תזוח דעתו ואותה החכמה שהיה לו לא תשאר אצלו וא"כ אם תניחו במונח שהנה בעתה

באשר הוא שם יש דוגמתו בחכמה עכ"ז אם נלך ונבקשנו לא ימצא כמותו כי ודאי יחסר מחמת שתזוח דעתו עליו:

ואפשר לפרש עוד בס"ד טעם על מה שנקוד על תיבת איש זקף גדול והוא דידוע שחוק מצרים הוא שעבד לא ירים ראש ואם כן איך אפשר שימלוך יוסף עליהם להיות שליט על הארץ מאחר שהיה עבד לשר הטבחים ואמנם באמת זה אינו דגבר כיוסף הכל יעידון יגידון עליו שאין נכנס בסוג עבדים ואיש כזה לא ימכר לעבד ומה שהיה בתורת עבד הכל היה בגניבה שגנבוהו ואנסוהו להיות עבד וז"ש הנמצא בזה וא"ת למאי נפקא מינה מאחר דהעיקר חסד ממנו שהוא עבד ואין זקיפה לעבד במצרים דחוק מצרים הוא עבד לא ירים ראשו לז"א איש בטעם זקף גדול ר"ל זהו בכלל איש ואינו בכלל עבד וא"כ הזקיפה היא למי שהוא גדול ולא למי שהוא קטון שתחשבהו לעבד והראיה אשר רוח אלהים בו שיש לו נבואה אלהית ואם היה זה מעיקרו עבד איך תשרה עליו נבואה דמלבד שהנבואה אינה שורה כי אם על אנשים מיוחסים הנה זאת ועוד אחרת שהנבואה צריכ' התבודדות והעבד הוא מושלל מדרך ההתבודדות ומי יניחנו להתבודד וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל על דברי שר המשקים שאמר לפרעה ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים ע"ש ואם כן איך שייך להכניסו בסוג עבד והשתא הזקיפה שאנחנו זוקפים אינה זקיפה כי אם לגדול שהוא גדול בסוג אנשים ולא קטון בסוג עבדים ולכן הטעם של תיבת איש הוא זקף גדול:

ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום וגו'. י"ל דלכאורה תיבת אני מיותרת והיה די לומר ושמעתי עליך לאמד וכו' ויובן בס"ד דהנה פרעה אותה שעה היה מסוכן בעצמו ממראה החלום והיה רוצה לשמוע פתרון החלום מפי יוסף מהר רגע אחד קודם כדי שאז תנוח דעתו ורוחו וכמ"ש רז"ל ששר המשקים לא הגיד לפרעה על יוסף עד שראה נפשו יוצאה וא"כ בא וראה כמה גדל צער פרעה וכמה הוא רוצה לשמוע הפתרון מהר חיש. ואמנם שיער בדעתו שודאי יוסף לא יקבל לפרש החלום מהר ותחלה יתנהג בדרכי הענוה שיאמר שהוא אינו יודע לפרש חלומות כדרך העולם שהיודעי' באמת אומרי' על עצמם שאינם יודעים ואחרי ההפצרות יגידו נועם אמריהם וא"כ חשש פרעה שישיב לו יוסף מה אנכי שאדע לפרש חלום למלך מה שלא ידעו לפרש כל חרטומי מצרים וחכמיה ומי שאמר עלי ושבח אותי שאני יודע לפרש חלומות טעה בדמיונו ולא כאשר חשב עלי וא"כ מה דביני וביני יהיה עיכוב זמן מה להשיב על דבריו ולהפציר בו ופרעה רוצה שישמע תכף החלום לפרש אותו. ולכן תחלת דבריו הקדים וא"ל ואני שמעתי עליך וגו' תיבת ואני דייקא ר"ל שמן הדרך שלא ישבחו שום אדם למלך בלתי בדבר

שהוא ברור אצלם שיש באותו אדם אבל אם בספק ובדרך השערה חשבו כן לא אפשר להזכיר עליו אותו שבח לפני המלך שיחושו פן יבדקנו המלך ולא ימצא בו כאשר אמרו ויהיה חרפה וכלמה להם לפני המלך וא"כ אם האדם ישבח את חבירו בדבר אחד אם אין זה ברור אצלו לא יספר וישבח לפני המלך ורק אפשר לשבחו לפני שאר העם וז"ש ואני שמעתי וגו' אני המלך שמעתי וא"כ בודאי מה ששמעתי הוא ברור בודאי בלי ספק שאתה מפרש חלומות וא"כ לא עת וזמן הוא עתה להתנהג בדרכי הענוה ולומר על עצמך שאינך יודע אלא הטה אזנך מהר ושמע את החלום לפתור אותו:

ויאמר פרעה וכו' אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך אתה תהיה על ביתי וכו'. לכאורה תיבת כל מיותרת והיה די לומר אחרי הודיע אלהים אותך את זאת. ויובן בס"ד כי הנה על מה שאמר יוסף ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו וכו' דקדק בזה רבינו מה"רם אלשיך ז"ל דוכי היועץ למלך נתנוהו ורק ישמע חלום לפתור אותו ומי הכניסו לומר ירא פרעה ועוד כי לצבור אוכל אין צורך רק לאיש משתדל ולא נבון וחכם ועוד מה צורך יושת על ארץ מצרים ודי לו יושת להיות אוצר אוכל. ופי' הרב ז"ל שגם זה הוא בכלל פתרון החלום שראה פרעה שהיה עומד על שפת היאור ומן היאור עולות וכו'. וגם אשר ראה שבע שבולים עולות בקנה אחד והוא שיפקיד פרעה איש אחד תחתיו אשר הוא יקבוץ כל האוכל תחת ידו וזה האיש לא ישתרר עליו בלתי פרעה לבדו ולכן ראה פרעה שהוא עומד על היאור כי היאור הוא אותו האיש אשר יצבור בר תחת ידו ומאותו היאור שתחת יד פרעה עולות שבע וכו' שממנו יהיו העולם נשפעים והוא יהיה המשביר לעם הארץ ולכן צריך שלא ישתרר עליו בלתי פרעה כי פרעה ראה שדוקא הוא עצמו לבד עומד על היאור אשר ממנו יוצאות שבע שני השבע וגם אשר השבע שבולים עולות כקנה אחד הפתרון הוא כי האיש ההוא צריך שיהיה נכון וחכם כי הקנה רומז על זה וכמ"ש רז"ל הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה ובינה כד"א קנה חכמה קנה בינה עכ"ד ז"להע"ש. והנה השתא פרעה בא להכריח ב' הכרחיות מזה והוא ממה שלא נחה רוח חכמה לפרש חלום כזה כי אם על יוסף מזה מוכח שאין נבון וחכם כמוהו ועוד הכריח שהפקידות הזאת צריך שתהיה על יוסף והוא דהנה יוסף מלבד שידע לפתור עיקר החלום והוא שיש ז' שנים שבע וז' שנים רעב הנה מלבד זה ידע לפתור שאר דקדוקי' ותוספת עניינים שיש בחלום והוא מה שראה שהוא לבדו עומד על שפת היאור וגם שראה שהפרות עולות מן היאור וגם שראה השבע שבלים עולות בקנה אחד ויוסף פתר אותם שצריך שיפקד המלך פקיד שיהיה שליט על הכל ולא ישתרר עליו שום אדם חוץ מן המלך וגם שיהיה נבון וחכם וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל.

והנה אמר פרעה בשלמא עיקר פתרון החלום שהוא על שבע ורעב זה צורך גדול להודיע אותו אלהים את יוסף כי לולי יפתר מהיכן היו יודעי' לאצור חטים בשבע בשביל שני הרעב אבל הפתרון של הפקידות הנז' זה אפילו אם לא היה יוסף פותר אותם עכ"ז היה הדבר נעשה מאליו כי אחר אשר ידע פרעה שיש ז' שבע וז' רעב אז ודאי יניח שר אחד מגדולי השרים שלו להיות פקיד על זה לאסוף תבואות בשבע שני השבע בשביל שני הרעב והגם שאין צריך לזה איש נבון וחכם כ"כ אבל עכ"ז מסתמ' היה מניח איש נבון וחכם הגדול שבשריו מאחר שיש לו אנשים גדולים מהיכא תיתי שיניח איש גרוע ודאי יניח מן המובחר ובפרט בדבר כזה שכל העולם יהיו צריכים אליו וא"כ לאיזה צורך גילה האלהים ליוסף גם הפתרון הזה של הפקידות ובודאי לא נגלה לו זה כי אם להורות מן השמים שצריך שיהיה יוסף עצמו הוא הפקיד והשליט על זה שאז יהיה על דרך מאן דקרי אגרתא איהו ליהוי פרוונקא וז"ש פרעה ליוסף אחרי אשר הודיע אלהים אותך דייקא שדוקא לך הודיע ולא לחכמי מצרים וגם זאת היתרה יתירה שהוא את כל זאת כל דייקא ר"ל כל זאת העניינים שפתרת בחלום מענין הפקידות ג"כ א"כ מזה יש להכריח ב' הכרחיות והוא ממה שהודיע אלהים אותך דוקא יש להוכיח שאין נבון וחכם כמוך בכל חכמי מצרים ולכן עליך דוקא נחה רוח חכמה גדולה כזאת וכמ"ש הפסוק יהיב חכמתא לחכימין וממה שידעת את כל זאת והוא גם פתרון הפקידות ג"כ הנה מזה יש להכריח שאתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי דודאי הורה לנו האלהים בזה דמאן דקרי אגרתא איהו ליהוי פרוונקא והיינו שאתה תהיה השליט על זה.

ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים. הדקדוק מבואר מאי קא מחדש לו בזה שא"ל אני פרעה וכי לא ידע יוסף שהוא פרעה ויובן בס"ד שפרעה מסר כל השלטנות ביד יוסף ורק פרעה יהיה גדול על יוסף בישיבה שכסאו יהיה עומד למעלה ממנו אבל בענין הממשלה פרעה לא יעשה מאומה כי אם יוסף הוא השליט על הארץ וז"ש אני פרעה ובלעדיך תיבת פרעה דבוקה עם ובלעדיך ר"ל אני וכל איש בלעדיך לא ירים איש מאתנו את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים כי הממשלה והשלטון יהיה בידיך ואתה הוא המוציא והמביא:

או יובן בס"ד פרעה מלשון פרעון שא"ל אני בעל פרעון שפורע טובה שלימה למי שעשה לי טובה וז"ש אני פרעה ר"ל בעל פרעון בדיק בשמיה יען כי ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים וא"כ ראה נא כמה פרעתיך טובה על הטובה של פתרון החלום שפתרת לי:

ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבור בכל ארץ מצרים. י"ל מאי חידוש השמיענו הפסוק שיצא מלפני פרעה דפשיטא הוא שיצא מלפניו ויעבור וכו' ואיך אפשר שיעבור בארץ מצרים בלתי שיצא מלפניו ויובן בס"ד דהנה בא הפסוק להשמיענו חכמת יוסף אשר נתן אלהים בקרבו כי ודאי מי שהוא רוצה להיות שליט על כל הארץ ובפרט בארץ מצרים צריך שיתלמד תחלה התכסיס של הממשלה ודרכי המשפט ונימוס העיר ולפחות צריך לו ב' וג' חדשים עד שיהיה ראוי ובקי בכל זאת ואמנם יוסף הצדיק מרוב החכמה אשר נתן אלהים בקרבו הכל השיג והבין מדעתו בלתי שישב תחלה ללמוד בזה ותכף כשיצא מלפני פרעה עבר בכל ארץ מצרים למשול בממשלתו ולעמוד על משמרתו ולא ישב תחלה ב' וג' חדשים עם חכמי מצרים ללמוד מהם הטכסיס והנהגת הממשלה וז"ש ויצא יוסף מלפני פרעה ותכף ויעבור בכל ארץ מצרים לעשות ממשלתו:

או יובן בס"ד שהנה מן הדרך והנימוס כשיבא איש לפני המלך כשיצא מאתו לא יהפוך אחוריו אל המלך אלא יניח פניו נגד המלך ויצא דרך פניו בשביל כבוד והנה בא הפסוק להגיד שבח יוסף שהגם שהיה נער ולא ישב עדיין לפני מלכים עכ"ז ידע מדעתו לעשות כבוד מלכות לצאת מאתו דרך כבוד וז"ש ויצא יוסף מלפני פרעה ששם יציאתו כנגד פניו של פרעה מלפני דייקא:

או יובן בס"ד דהנה לכאורה הדבר יפלא בשכל האנושי איך כל כך נתגבר יוסף על מצרים שהיתה כוללת כל הסט"א והיא ערות הארץ והוא שלט על כולם ואין פוצה פה ומצפצף ואמנם הדבר ידוע כי כל כח הסט"א הוא מכח ניצוצי הקדושה אשר בידם וכשיצאו מהם ניצוצי הקדושה יחלש כחם והיו כלא היו והנה יוסף הצדיק לרוב קדושתו בעמדו לפני פרעה בירר והוציא ממנו ניצוצי הקדושה כדרך שמצינו בגדולי ישראל שהיו מושכים ניצוצי הקדושה ע"י הסתכלות בפנים ועל דרך זה היה ענין שאמרו רז"ל נתן עיניו בו ועשה אותו גל של עצמות וכן מ"ש כל מקום שנתנו בו חכמים עיניהם וכו' וכיוצא בזה וא"כ אחר שבירר והוציא ניצוצי הקדושה מפניו של פרעה שהוא שורש טומאת מצרים שכולם מסתעפים ממנו לכן בזה נתגבר עליהם בפתע פתאום ושלט בכולם ואין פוצה פה ומצפצף וז"ש ויצא יוסף מלפני פרעה ר"ל שהוציא יוסף ניצוצי הקדושה מצד הפנים שלו ובזה נחלשה הסט"א ובזה הכח היה יכול לעבור בכל ארץ מצרים ואין פוצה פה ומצפצף:

או יובן בס"ד דהנה ידוע שזה לעומת זה עשה האלהים וכנגד הקדושה יש גם כן בטומאה והנה כדי להתגבר על פרעה צריך שיהיה לו כח מצד הקדושה שכנגד פרעה ולכן כתבו חז"ל הטעם שהיתה גאולת מצרים ע"י מר"עה דווקא שהוא היה כנגד פרעה כי

זה לעומת זה עשה האלהים והשתא גבי יוסף שנתגבר במעלה על פרעה שעשאו גדול ממנו כי בענייני הממשלה והשלטון הוא יותר גדול כי פרעה לא יוכל לעשות שום דבר כלתי רשות יוסף הדבר יפלא איך אפשר שתודה הס"טא ותכנע לקדושה מאליה ולכן אפשר לומר בס"ד דהמשיך הק"בה ליוסף כח אלהי מהקדושה העליונה שהיא למעלה מן המדרגה אשר כנגד פרעה ובזה בע"כ יודה לו ויכנע אליו וז"ש ויצא יוסף מלפני פרעה לפני פירוש קודם ר"ל ע"י מעשיו וצדקתו הוציא כח מן הקדושה ממדרגה שהיא לפני מדרגת פרעה ובזה נתגבר ויעבור בכל ארץ מצרים למשול בכל:

או יובן בס"ד ע"ד מ"ש הרב ערבי נחל ז"ל והבאנו דבריו לעיל בס"ד בפ' לך לך. והוא שכל הנמצאים שמם הוא חיותם שאותיות שמם הם צינורות המשפיעי' החיות להם מלמעלה וז"ש הכתוב נפש חיה הוא שמו ואמנם מה שלפעמים ניתוסף כח וכו' זה נמשך מאותיות המילוי כי גוף אותיות שמו הוא לבדו חיות הדבר בצמצום וכו' ורק שלפעמים לכל אות מן השם ימשך אותיות המילוי אז ניתוסף בו כח ואם יומשך גם מילוי המילוי ניתוסף עוד יותר וכעז"הד ובהעדר קצת מהמילואים יתמעט כחו וכו' עש"ב. והנה מה שנתגבר יוסף הצדיק כ"כ על פרעה שהוא מצד הטומאה ולקח השלטנות ממנו עד שהוא מאליו המליכו על ארץ מצרים ונתמעט כח פרעה כי מעתה לא יוכל פרעה למשול בארץ מצרים כי אם הכל יהיה על גזרת פי יוסף וכמ"ש רבינו מה"רם אלשיך ז"ל ע"פ אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו וכו' שהכוונה שא"ל שהנה מעתה אין אנכי מכנה את עצמי בתואר שררה ובתואר מלך לומר אני פרעה מלך מצרים כי אם אני פרעה נקרא בשמי כאחד העם אך השררה לך תהיה כי ובלעדיך לא ירים וכו' עכ"ד ע"ש. נמצא לפ"ז שיוסף לקח השררה מפרעה ונתמעט כח פרעה וגדולתו ולפי דברי הרב ערבי נחל ז"ל מוכרח לומד שיוסף הצדיק ע"י זכות מעשיו הוציא אותיות מאותיות המילוי שבשם פרעה ולכן בהעדר קצת מהמילואים שלו נתמעט כחו. ובזה יובן בס"ד ויצא יוסף מלפני פרעה מלפני הוא מלשון לפני ולפנים והוא רמז לאותיות המילואים שהם לפני ולפנים בשם וזהו ויצא יוסף מלפני פרעה שהוציא ממנו קצת מאותיות המילואים ובזה נתמעט כח פרעה ולקח ממנו השררה ואז ויעבור בכל ארץ מצרים למשול בהם ולכבוש אותם תחת ידו וגזרתו:

ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו. לכאורה י"ל והא כבר אמר בפסוק הקודם וירא יוסף את אחיו ויכירם וגו' ולמה חזר וכפל הדברים פה והיה אפשר לכתוב בפסוק הקודם וירא יוסף את אחיו ויכירם והם לא הכירוהו ויתנכר אליהם וגו'. ויובן בס"ד ע"ד מ"ש רז"ל ע"פ ויאמר את אחי אנכי מבקש ר"ל שאנכי מבקש האחוה שלהם והשיב

לו האיש נסעו מזה פירש רש"י ז"ל הסיעו עצמם מן האחוה וכו' ע"ש. והנה כאן היה אפשר לשכל אנושי לחשוב שעל כן דבר אתם קשות וציערם והעליל עליהם כמדגלים את הארץ הוא שנטר להם איבה וכמדתם וכפרי מעלליהם השיב להם וכמו שהם בנפלו בידם נסעו עצמם מן האחוה ועשו בו משפטי נקמות ומכרו אותו ולא הכירו באחוה שלהם כי אחיהם בשרם הוא לכן גם הוא לא הכיר האחוה עתה והתנהג עמהם כאיש זר וציערם בזה. והנה לזה באה תורתנו הקדושה להסיר תועה מלב שוגה ומפתי שאל תחשוב שיוסף עתה הסיע עצמו מן האחוה כאשר נסעו הם מקודם אלא ויכר יוסף את אחיו ר"ל הכיר באחוה שלהם והגם שהם לא הכירוהו מקודם בנפלו בידם וזהו ויכר יוסף את אחיו ואפי' שהם לא הכירוהו מקודם וכל מה שעשה עמהם אינו כי אם לטובתם כדי להקל עליהם מעט מאשמת חטאתם:

ובזה אתי שפיר בס"ד דקדוק ויתנכר אליהם דלכאורה תיבת אליהם שפת יתר והיה די לומר ויתנכר וידבר אתם קשות וגו' ואמנם בזה אתי שפיר כי הוא לא עשה ככה כי אם לטובתם ולא בשביל להעלות חמה ולנקום נקם וז"ש ויתנכר אליהם בשבילם לטובתם ולהנאתם ולא בשביל לנקום נקמתו ולכן וידבר אתם קשות:

ויאמר אליהם מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם. יובן בס"ד ע"ד שכ' רז"ל שתפס אותם בשוק של זונות כי הם תכף בתחלת ביאתם הלכו לשוק של זונות כדי לחפש על יוסף כי אמרו יפה הרבה ומסתמא הוא נמצא אצל הזונות ח"ו ולכן הלכו תכף לשם והוא תפסם משם והנה הדרך הוא שאם המרגל פקח הוא וירצה לדעת מצפוני לב השרים יוכל לידע זאת מן הזונות כי הזונות מצויים אצלם השרים והגדולים של העיר תמיד והם מגלים סודם להם וכמו שמצינו במרגלים אשר שלח יהושע הלכו תחלת הכל בית אשה זונה ושמה רחב בשביל להבין ממנה לב המלכים והשרים אשר המה מצויים אצלה ומגלים לה לבם וא"כ השתא א"ל מאחר שתחלת ביאתכם לעיר נכנסתם אצל הזונות זה גילוי מלתא על החשד של המרגלים כי דרך המרגלים להמצא כאן יותר כדי שידעו לב גדולי העיר וז"ש ויאמר אליהם מרגלים אתם ויש הוכחה לזה כי הראיה שלראות את ערות הארץ באתם הם הזונות שהם ערות הארץ ולכן השתא כשחזר וא"ל כן פעם שנית א"ל שנים עשר עבדיך וגו' והנה הקטון את אבינו היום והאחד איננו והכוונה שלזה הלכנו לשם כדי לבקש עליו כי אמרנו שם ימצא:

ויאמרו אליו לא אדוני ועבדיך באו לשבור אוכל. לכאורה י"ל כי אות הוא"ו של תיבת ועבדיך הוא יתר והוה סגי לומד לא אדוני עבדיך באו לשבור אוכל ויובן בס"ד שא' מהטעמים שהוצרך יוסף לבא למצרים קודם הכל הוא בעבור כדי שיתן שבע גדול בארץ

מצרים שלא ע"י השר כי אם ע"י השכינה באמצעות יוסף ואז נמצא שיעקב והבאים מצרימה בשבע שני הרעב מתפרנסים מתחת ידי השכינה באמצעות יוסף ולא מתחת ידי השר וכמו שהאריך בזה רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ופי' ז"ל בזה מאמר יוסף אל אביו לומר רדה אלי כלומר אלי ולא אל כח מצרים וכלכלתי אותך כלומר בהשתלשלותי מהשכינה ולא ע"י השר שהיה יוסף במצרים כיאור המושך מים ממוצאו להשקות את הגן כן יוסף היה ממשיך שפע מהשכינה אשר אתו להוציא לחם רב ולקיימו מה שלא היה כח רב כמותו ע"י השר השורר על הארץ ע"ש בדברי הרב ז"ל ונמצא לפ"ז כי אחד מהטעמים הוא שביאת יוסף למצרים היתה בשביל האוכל שיתקיים על ידו והנה השבטים ג"כ היתה תחלת ביאתם בשביל אוכל נפשם וכמ"ש הפסוק וירא יעקב כי יש שבר במצרים וגו' וירדו אחי יוסף עשרה לשבור בר ממצרים והנה הם כשדברו עמו עתה יצא מפיהם דבר אמת והוי כמו ניבא ולא ידע מה ניבא וזה כוונת דבריהם לפי אמתות הענין ויאמרו לו ר"ל לא כמו שאמרת שאנחנו מרגלים אלא אדוני ועבדיך באו לשבור אוכל ותהיה תיבת אדוני דבוקה אל תיבת ועבדיך לכן הוצרך הוא"ו והכוונה הוא לומר שאתה ואנחנו באנו כולנו לכאן לשבור אוכל הכל בשביל האוכל וביאתנו היא בשוה:

זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא. יובן בס"ד ע"ד מ"ש המפרשים ז"ל ע"פ הנחש השיאני והיינו שבחטא שהחטיא הנחש לאדם וחוה גרם פגם בשני דלת"ין בדל"ת דשם שדי ונשאר ש"י ובדל"ת דשם אדני ונשאר אנ"י וזהו שרמזה חוה הנחש השיאני אותיות ש"י אנ"י שנעשה פגם בדל"ת דשדי ונשאר ש"י ובדל"ת דאדני ונשאר אנ"י עכ"ד ז"ל וז"ש זאת היא השכינה שנקראת זאת כמ"ש בזו"הק עשו ר"ל תקנו מלשון וכן הבקר אשר עשה ואז וחיו יען כי את האלהים היא השכינה שנקראת אלהים אני ירא מלת ירא תתפרש מלשון ראייה ר"ל אני רואה אותיות אנ"י דוקא שנפגם הדל"ת ונשאר אותיות אנ"י וז"ש את האלהים היא השכינה שהיא בחינת שם אד"ני אני ירא אותיות אנ"י אנכי רואה שצריך לתקן לה שם אד"ני שתתקנו הדל"ת ותחברו אותו עם אותיות אני ויהיה אז אד"ני בשלימות:

ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים. יובן בס"ד דרך רמז ע"ד מ"ש המפרשים ז"ל כי גלות יון היה בעון מכירת יוסף ע"ש. והנה ידוע שהיונים גזרו על ישראל ג' גזרות שלא ישמרו שבת ולא ר"ח ולא מילה ולזה רמז להם בזה שאסף אותם אל משמר שלשת ימים כנגד ג' גזירות הנ"ל שיגזרו על היהודים:

ובזה יובן בס"ד לרמוז עוד ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו זאת רמז לג' מצות הנז'. הזי"ן רמז לשבת שהוא יום השביעי. האל"ף רמז לר"ח שהוא יום הראשון

בחדש. התי"ו רמז למילה כי באי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת תתחלף התי"ו במ"ם והמ"ם היא מילה. גם עוד י"ל כי כתבו המפרשים ז"ל משם רבי' האר"י ז"ל שענין המילה הוא לגלות החסדים להמשיכם והנה התי"ו בא"ת ב"ש תתחלף באל"ף ואל"ף בא"ל ב"ם יתחלף בלמ"ד הרי התי"ו יש בה רמז לאל"ף ולמ"ד שהם אותיות אל שהוא חסד כמ"ש חסד אל כל היום הרי רמז להם בתיבת זאת אל שלשה מצות הנז' שישמרו אותם ובזה יכניעו את היונים וזהו זאת עשו וחיו:

וכן היה באמת שע"י ששמרו ישראל ג' מצות אלו ומסרו עצמם עליהם לכן נתגברו עליהם וניצולו מהם ובזה יובן בס"ד טעם בעת שמדליקין הנרות לומר על הנסים ועל הגבורות ועל התשועות שעשית וכו' שנזכיר ג' תוארים אלו נסים גבורות תשועות וסימנם גת"ן והם כפי נסחת הל"ו תיבות שהביא הכלבו ז"ל ועיין בטור וב"י ז"ל כי ג' תוארים אלו הם כנגד ג' מצות הנז' שניצולו ישראל בזכותם:

ואמנם אגב אורחין צריך להבין הנוסח שנאמר בשעת הדלקה הנרות הללו קדש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות לשמך וכו' דמאי תליא זה בזה כדי ליתן טעם ולומר כדי להודות וכו' ויובן בס"ד ע"ד מ"ש הרב שמנה לחמו דהטעם שאין נהנין מנרות חנוכה משום דאיתא בגמרא שאין ליהנות ממעשה נסים ובזה הפי' הרב ז"ל שם הטעם שאומרים תחלה הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים וכו' ומסיים הנרות הללו קדש וכו' ר"ל בשביל כי הנרות הללו אנחנו מדליקין על הנסים וכו' ולכן הנרות הללו קדש הם שאין ליהנות ממעשה נסים עכ"ד ז"ל ע"ש ובזה יובן נתינת טעם של כדי וכו' דהנה ודאי צריך לתת טעם למה אין נהנין ממעשה נסים והוא בשביל כדי שאז בזה יזכירו את הנס יותר וכמו הכא בנרות חנוכה שאם מותר להשתמש לאורה לא היה זוכר את הנס בראיית הנרות כל רגע כי זה נעשה אצלו כאילו הדליקה לצורך תאותו וכדרך שעושה לפעמים בחול אבל מאחר שאסור לו להשתמש בה בזה יהיה זכרון הנס יותר כל רגע ולז"א הנרות הללו קדש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם וכו' וא"ת אעיקרא דדינא פירכא למה אסור ליהנות ממעשה נסים לזה נתן טעם וסיים ואמר כדי להודות לשמך על נסיך וכו' ר"ל מה שאין ליהנות ממעשה נסים היא המנורה הוא בשביל כדי להודות וכו' שאז יזכירו הנס כל רגע ויודו הש"ית משא"כ אם היה יכול להשתמש בה לא היה ניכר הנס.

והנה ידוע הוא מ"ש משם רבינו האר"י זיע"א שענין כוונת ברכות הדלקת נר חנוכה הם סובבים על יחוד אחד עליון ושלם הנקרא נר שהוא יחוד הו"יה אה"יה יחוד הו"יה אד"ני יחוד הו"יה אלהים ובברכה הא' שהיא להדליק נר חנוכה נרמזו שלשתם שהם עולים

בגי' נ"ר עכת"ד ז"ל. והנה אפשר בס"ד לרמוז במנין הנרות לג' יחודים הנז' והוא כי ליל א' וליל ב' מדליקין ג' נרות וליל ג' וליל ד' מדליקין ז' נרות תכה שלשה על שבעה ותאמר ג"פ שבעה יעלו גי' כ"א כמנין אה"יה שמספרו כ"א גם ליל ב' וליל ג' וליל ד' מדליקין תשעה נרות רמז לשם אלהים ושם אד"ני שיש בהם תשעה אותיות גם ליל ה' וליל ו' מדליקין י"א נרות רמז לו"ה של שם הו"יה ב"ה וליל ז' וליל ח' מדליקין ט"ו נרות רמז לי"ה של שם הו"יה ב"ה הרי שם הו"יה בשלימות הרי יש למצוא רמז לשמות היחוד הנז' במספר הנרות שמדליקין:

או אפשר לרמוז בס"ד במספר הנרות והוא שידוע שמספר התשעה הוא קיים יסוד מיוסד שלא ימוט שכל מה שתוסיף עליו כפל יחזור למספר תשעה כי לכן חותמו של הק"בה אמת יען כי אמ"ת במ"ק ט' וכן ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן ג"כ כל א' עולה במ"ק ט' ולכן אומרים ב"ן ולא נ"ב וכאשר כתוב דבר זה בספרי המפרשים ז"ל ברוחב ע"ש והנה כאן במספר הנרות אפשר לרמוז בכולם מספר תשעה והוא שאם תחבר מספר הראש בסוף להיות נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן והוא אם תחבר מספר ליל ח' עם ליל א' הוא תשעה נרות וכן ליל ז' עם ליל ב' הוא תשעה נרות וכן ליל ו' עם ליל ג' הוא ט' נרות וכן ליל ה' עם ליל ד' הוא ט' נרות הרי כל זוג הוא מספר תשעה שהוא מספר קיים ואמתי כי הוא זכר לנס הש"ית שהוא קיים ואמתי:

או אפשר לרמוז בס"ד במספר הנרות והוא כי ליל א' וליל ב' מדליקין ג' נרות רמז שצריך להניח הנרות למעלה משלשה טפחים וכמ"ש מרן ז"ל בש"ע גם ליל ג' וליל ד' מדליקין ז' נרות רמז לסברת הרב טור ברקת ז"ל והביאו הרב מחזיק ברכה ז"ל שמצוה להניחה למעלה מז' טפחים שצריך שיהיה ממנה עד הקרקע ז' טפחים גם בליל ה' ובליל ו' מדליקין י"א נרות רמז שצריך לכתחלה להניחה למטה מעשרה טפחים דהיינו בתוך העשרה טפחים ולא בטפח הי"א שהוא למעלה מיו"ד דאז דוקא בדיעבד היא כשרה גם מה שמדליקים בליל ז' ובליל ח' רמז למ"ש מו"רם ז"ל בהגהה כיון דהמשכן נגמר בכ"ה בכסליו א"כ הוי קצת יום טוב ואין לחוש כ"כ בסעודות שעושים בחנוכה וידוע שחנוכת המשכן היתה ז' ימים וכנז' במגילת תענית ועיין להרב דברים אחדים ז"ל דף קס"ז ע"א ועיין להרב אליה רבה ז"ל בה' חנוכה אבל חנוכה העיקרי של ימי בית חשמונאי היתה ח' ימים ולכן בהדלקת ליל ז' רמז לחנוכת המשכן ובהדלקת ליל ח' רמז לחנוכה העיקרי שהיא ח' ימים:

ובזה יובן בס"ד לרמוז הפ' תן חלק לשבעה וגם לשמונה ר"ל בסעודה שתעשה בימי חנוכה צריך שתתן חלק בכוונתך בסעודה זו לשבעה ר"ל בשביל כבוד חנוכת המשכן

שהיא ז' ימים וגם לשמונה הם שמונה ימי חנוכה של זמן בית חשמונאי ולז"א וגם שהיא טפילה לגבי חנוכת המשכן לענין זה של סעודה:

והנה גם בהלכות חנוכה אפשר לרמוז בהם בס"ד על מצותיו יתברך כי המצוה נקראת נר דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ורז"ל אמרו שאסור ליהנות מנרות חנוכה ורק ישתמש לנר הנוסף רמז למ"ש שכר מצות בהאי עלמא ליכא ואמנם אמרו רז"ל אלו דברים שאדם עושה אותם אוכל מפירותיהם בע"הז והקרן קיימת לו לעו"הב שהפירות שהם תוספת יש ליהנות מהם בעו"הז:

ומה שאמרו רז"ל ששיעורם עד שתכלה רגל מן השוק ואח"ך מותר ליהנות מהן אפשר לרמוז בס"ד כי זה העולם השפל דומה לשוק כי כמו השוק ימצא האדם בו כל תאות לבו ומבוקשו כי יש בו מינים ממינים שונים ויוכל האדם למצוא חפצי לבו וחמדתו כן העו"הז כל מה שיתאוה לב האדם לעשות יוכל למצוא בו ואין מונעו והכל מצוי ומזומן לפניו וכמ"ש התנא באבות החנות פתוחה והחנוני מקיף וכו' והנה המצות זמנם הוא בעו"הז אבל בעו"הב נעשה אדם חפשי מן המצות וכן דוקא בעו"הז ליכא שכר מצות אבל בעו"הב איכא וז"ש שיעורם למצות עד שתכלה רגל מן השוק ר"ל עד שיפטר האדם מבית עולמו הדומה לשוק ואז אח"ך יכול ליהנות ג"כ בשכר מצותיו:

גם אמרו רז"ל שצריך להטחה למעלה משלשה אפשר לרמוז בס"ד כי כבר ידוע שצריך האדם להשפיע ע"י מצותיו שפע רב בד' עולמות שהם אבי"ע ועולם העליון הוא עולם האצילות שהוא למעלה משלשה עולמות שהם בריאה יצירה עשייה ומי שיש בידו כח לפעול פעולות וליחד יחודים בעשיית המצות גם בעולם האצילות שיעלה כח המצוה ער שם מה נעים גורלו וז"ש צריך שיניחנה למעלה משלשה ר"ל שיעלה עד עולם האצילות שהוא למעלה משלשה עולמות שהם בי"ע:

או יובן בס"ד כי הנה ידוע שיש לאדם בעו"הז ג' זמנים זא"ז והם זמן העלייה וזמן העמידה וזמן הירידה ואח"ך אז יפטר מעו"הז ויזכה לזמן הנצחי שהוא חיי עוה"ב והוא זמן נצחי קיים לעד והנה כבר אמרנו שהמצות אין להשתמש בשכרן בעו"הז אלא יצניעם לעו"הב שהוא זמן הנצחי ולז"א שצריך להניחם למעלה משלשה ר"ל שיצניעם לזמן הנצחי שהוא למעלה משלשה זמנים של עו"הז כנז"ל:

גם אמרו רז"ל שמצוה להניחם למטה מעשרה אפשר לדמוז בס"ד שהנה האדם צריך לקיים המצות שהם חובת הגוף כמו ציצית ותפלין וסוכה ולולב וכיוצא מן ממונו הנשאר בירו אחרי הפרשת המעשר דהיינו שאם יש לו עשרה גרוש יוציא מהם תחלה המעשר שהוא א' מעשרה לצדקה ומן התשעה הנשארים בידו יקח מהם הוצאות לצורך המצות

הנז"ל אבל לא יעשה מצות הנז"ל וכיוצא בהם מן מעות המעשר עצמם כי המעשר צריך שיהיה לצדקה ומצות אלו שהם חובת הגוף יקיימם מן התשעה הנשארים בידו וכן לא יאמר האדם אני אוציא מן אלו העשרה גרוש לצורך מצות אלו הנז"ל וכיוצא בהם ואח"ך הנשאר בידי אוציא ממנו מעשר לצדקה אלא צריך שיוציא תחלה מן אותם העשרה גרוש שהרויח גרוש אחד בשביל המעשר ומן התשעה הנשארים בידו יקח מהם לצורך מצות הנז"ל וז"ש מצוה להניחם למטה מעשרה ר"ל שיעשה המצות מן התשעה הנשארים בידו וזהו למטה מעשרה אבל לא להוציאם מכללות העשרה שיש לו:

גם אמרו רז"ל אם הניחה למעלה מעשרים פסולה אפשר לרמוז בס"ד כי ידוע שב"ד של מטה מענישים מן י"ג שנים וב"ד של מעלה עד עשרים שנה וא"כ אם האדם לא תיקן מעשיו לטהר נשמתו עד שעברו העשרים אז מכיון שהגיעו העשרים ועבדו נעשית נשמתו פסולה אליבא דכ"ע בין בב"ד של מטה בין בב"ד של מעלה וידוע דהנשמה ג"כ קרויה נד כמ"ש נר ה' נשמת אדם:

גם יובן בס"ד כי ידוע שמדת התורה הנרמזת בנבואת זכריה בן עדו כמ"ש בעירובין עד שבא זכריה בן עדו ופירשה מגלה עפה ארכה עשרים ורחבה עשר וכי פשטת הוייא עשרים על עשרים ולכן הנרות שיש בהם אור הרומז לתורה דכתיב ותורה אור ארז"ל מדתה עד עשרים:

גם אמרו רז"ל נר שיש לו ב' פיות עולה לו בשביל שנים. יובן בס"ד כי ידוע מ"ש המפרשים ז"ל דשכר מצות בהאי עלמא ליכא ואין בזה משום ביומו תתן שכרו כי המצות נצטוו ישראל ע"י שליח הוא מר"עה וק"ל השוכר שכיר ע"י שליח אינו עובר משום ביומו תתן שכרו לא המשלח ולא השליח אבל ב' דבורים של אנכי ולא יהיה לך שמפי הגבורה שמענום הק"בה ישלם שכרם בע"הז ג"כ משום ביומו תתן שכרו. והנה אנכי ולא יהיה לך הגם שהם ב' דבורים עכ"ז מצוה אחת חשיבי יען כי דבור אנכי ה' אלהיך יש בו קבלת אלהותו ית' ודבור לא יהיה לך אלהים אחרים יש בו צווי שלא יעבוד ע"ז והנה אם האדם קבל אלהותו ית' ועבר על לא יהיה לך אלהים אחרים והיינו ששתף ש"ש וד"א ח"ו הנה אפי' דבור ראשון לא קיים וכן אם לא קבל עליו אלהותו ית' וגם לא עבד ע"ז כלל ג"כ לא קיים זה מדבורו י"ת כלום ונמצא ששני דבורים אלו צדיכי אהדדי וכמצוה אחת חשיבי ובאמת שהם נחשבו לב' דבורים מכלל עשרת דברות ובזה יובן בס"ד נר שיש לו ב' פיות ר"ל מצוה אחת שהיא ב' דבורים דהיינו שנחשבת לב' דבורים הנה זאת דוקא היא עולה לו בשביל שנים ר"ל עו"הז ועו"הב כי הקב"ה ישלם שכרם בעו"הז בשביל ביומו תתן שכרו ויחזור ויתן ג"כ עליהם שכר מחדש בעו"הב כי

שכר שנתן בעו"הז עליהם אינו חשוב לפניו ית' כלום כי השכר צריך שיהיה נצחי כמו המצוה שהיא נצחית ואין נצחות בעו"הז ונמצא שהעיקר הוא בעו"הב ואמנם משום לקיים מצות ביומו תתן שכרו הנה הוא נותן בעו"הז ג"כ ונמצא שמצוה זו מהנייא בשני עולמות עו"הז ועו"הב וז"ש עולה לו בשביל שנים:

והנה הנס של חנוכה היה בשמן ששרתה בו הברכה והספיק לשמונה ימים כנודע ולכן אפשר לרמוז בס"ד ר"ת בשמן והוא דהנה ידוע דמה שזכו ישראל שבאותו הדור שהצילם הק"בה מהאויבים שלהם ונתגברו עליהם והרגום הוא בשביל שמסרו עצמם על קידוש השם ולכן הק"בה הצילם ולא עזבם ובזה יובן בס"ד לרמוז בתיבת שמן "שלמים "מסרו "נפשם ר"ת שמ"ן "שמרם "מלך "נאמן ר"ת שמ"ן ר"ל בשביל שמסרו נפשם לכן גם הק"בה לא עזבם ושמרם שהוא מלך נאמן. והנה ידוע שהאויבים גזרו עליהם לבטל מהם ג' מצות והם שבת ראש חדש מילה והם לא שמעום ושמרו המצות כראוי והנה כנגד זה הק"בה שלם להם שנקמו משלשה אויבים שלהם והם אנטיוכוס מלך יון ומשנהו נקנור שבא תחלה על ירושלים ומשנהו בגריס שבא אח"ך והנה נקנור ובגריס נהרגו ע"י ישראל אבל נקמה של אנטיוכוס היתה שברח מעיר ממלכתו וכל מקום שהיה הולך היו מצחקים ומלעיגים עליו וקוראים אותו הבורח והיה ללעג וקלס והיה אצלו חרפה זו מר ממות. ובזה אפשר לרמוז בס"ד בתיבת שמן למפרע "נצרו "מצות "שלשה ר"ת שמ"ן וכנגד זה הק"בה שלם להם שנקמו משלשה אויבים שלהם וזהו "נקמו "מאויביהם "שלשה ר"ת שמ"ן. ויש ג"כ לרמוז אופן הנקמה שלהם והוא "שני "משחיתים "נהרגו ר"ת שמ"ן והם בגריס ונקנור שהיו גבורים משחיתים. נ"ס "מלך "שלהם ר"ת שמ"ן והוא אנטיוכוס שברח. וגם אפשר לרמוז עוד בס"ד בתיבת שמ"ן על נרות החנוכה ויובן בס"ד "שמונה "נרות "מדליקין ר"ת שמן גם "מניח "שמש "נוסף ר"ת שמ"ן גם "שמאל "נכנס "מניחם ר"ת שמ"ן כי ידוע שצריך להניח נרות חנוכה בשמאל הנכנס כדי שתהיה המזוזה בימין ונרות חנוכה בשמאל. גם נרמוז בס"ד למ"ש רז"ל כי כל זמן שיעור מצותן אסור ליהנות מהם וזהו "שיעור "מצותן "נאסרים ר"ת שמ"ן גם ידוע שמצוה מן המובחר להדליק בשמן זית וזהו "שמן "מזית "נבחר ר"ת שמן:

גם אפשר לרמוז בס"ד ר"ת בתיבת חנוכה ויובן בס"ד ח' "נרות "ועם "כולם "השמש ר"ת חנו"כה שצריך להדליק בה שמונה נרות ועם כולם יניח עוד נר אחד נוסף והוא הנקרא שמש גם יובן בס"ד "חוצה "נדלקים "וזמנם "כל "הלילה ר"ת חנו"כה והוא כי ידוע שעיקר הדלקת הנרות תיקנו להדליקם בחוץ בר"ה כדי שיראו אותם בל העובדים ושבים גם ידוע שאם לא הדליק אחר שקיעת החמה יש לו זמן להדליק כל הלילה וזהו חוצה

נדלקין וזמנם כל הלילה ר"ת חנו"כה. גם יובן בס"ד "חשמונאים "נתגברו והרגו "כל "האויבים ר"ת חנו"כה כי בית חשמונאי הם נתגברו אותו זמן ויצאו להלחם באויביהם. גם יובן בס"ד "נס "כהנים "וגם "חנוכת "המזבח ר"ת חנו"כה שידוע שיש לשמוח בחנוכה בשביל ב' דברים האחד הוא נס הכהנים הם בית חשמונאי שעזרם הקב"ה והרגו כל האויבים והב' הוא בשביל חנוכת המזבח שהיתה באותם הימים וכמ"ש מו"רם ז"ל בהג"ה ע"ש וזהו "נס "כהנים "וגם "חנוכת "המזבח ר"ת חנו"כה:

והנה ראיתי להרב דברים אחדים ז"ל שכתב שהרב צבי ז"ל א"ל בחלום שישית לב לשיחת חכמים שאמרו בגמ' מאי חנוכה ולא אמרו מאי טעמ' נעביד חנוכה אלא שאלו על תיבת חנוכה ע"ש וא"כ לפי דבריו ז"ל מה טוב ומה נעים מאוד להעמיק להרחיב הרמז בתיבת חנוכה בעזה"ו:

והנה בגמרא אמרו מאי חנוכה חנ"ו בכ"ה ויובן בס"ד לרמוז בדבריהם ז"ל ר"ל תניח אותיות חנ"ו כאותיות כ"ה דהיינו תצרף כל אות מן חנ"ו באותיות כ"ה ותעשה מהם תיבה אחת ויהיה אז בזה תיבות חכ"ה נכ"ה הכ"ו ר"ל ע"י שתחכה להקב"ה אזי בזה נכה הכו ר"ל תכה אותם האויבים שכבר הכו הם מקדם והכוונה לומר שאפילו שכבר הם הכו ונתגברו עכ"ז תוכל להורידם ולהשפילם ולהכות אותם וזהו חכה ר"ל אם תחכה להקב"ה אזי קום הכה אותם שהכו אתכם מקודם כי הקב"ה יושיע אותם המחכים אליו ית'. גם יובן בס"ד חכ"ה גימ' ל"ב נתיבות ע"ה נכ"ה גימט' חס"ד עם כולל האותיות הכ"ו גי' א"ל דכתיב חסד אל כל היום:

או יובן בס"ד חנ"ו בכ"ה רמז לכ"ה אתוון דיחוד' דשמע ישראל שהם מסוגלים להכניע האויבי' ולהכריתם וכמ"ש רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם וקאי על כ"ה אתוון דשמע ישראל כנודע והנה ודאי כשנתגברו ישראל על האויבים גם כן נתגברו בזה וזה חנ"ו בכ"ה חנו אותיות נח"ו ר"ל נחו ושקטו בכ"ה בכח כ"ה אתוון דיחודא גם נרמז בכ"ה ב' כ"ה רמז לק"ש דשחרית וק"ש דערבית:

גם יובן בס"ד חנ"ו בכ"ה רמז לחצי השם כי ידוע הוא מ"ש רז"ל שבגלות דיו לעולם שישתמש בחצי השם והנה ידוע מ"ש המפרשים ז"ל ע"פ כי חלק ה' עמו והוא כי שם הו"יה ב"ה יתמלא בד' מילואים והם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן ומספרם רל"ב וחצ"י רל"ב גי' קי"ו וזהו כי חלק ה' עמו ר"ל חצי מספר שם ה' הוא גי' עמ"ו שהוא קי"ו עכ"ד ז"ל. והנה בזמן תגבורת ישראל בימי החשמונאים ודאי אם היתה ההשפעה בשלימות היה צריך שתהיה ההצלה שלימה והגאולה שלימה לגמרי ולא לפי שעה כאשר היה בזמן בית חשמונאי דוקא ועדיין היה להם פחד מן מלכי יון ואמנם מפני שעדיין לא נעשה התיקון

בשלימות ולא היתה השפעתם כי אם מחצי השם לכן גם ההצלה לא היתה בשלימות כאשר תהיה לעתיד במהרה בימינו א"כיר. ובזה יובן בס"ד חנו ככה כי כ"ף ה"י גי' קט"ו וע"ה גי' קי"ו רמז לחצי השם וזהו חנו בכ"ה רמז לחצי השם דוקא כאמור:

והנה בגלות שדיו לעולם שישתמש בחצי השם יען כי אין השם שלם כי יד על בס יה הנה אנחנו מצפים ומקוים שיהיה השם בשלימות ורוצים שנשפע גם מן החצי הנשאר שהוא קי"ו ובזה יובן בס"ד מ"ש הפסוק בהפטרה רני ושמחי בת ציון כי הנני בא וכו' הנ"ני ע"ה גי' קי"ו רמז לקי"ו הנשארים אביאנה לחברם יחד שיהיה מספר רל"ב בשלימות.

ובזה יובן בס"ד סיום ההפטרה דהוציא את האבן הראשה תשואות חן חן לה כי ידוע שישראל נקראו אבן כמ"ש הפסוק משם רועה אבן ישראל וידוע שישראל עלו במחשבה תחלה להבראות וז"ש והוציא את האבן הראשה אלו ישראל שנקראו אבן והם עלו במחשבה תחלה כשיוציאם מן הגלות המר הזה לחירות להיות להם גאולת עולם אזי תשואות ח"ן ח"ן גי' קי"ו רמז לחצי השני שהוא מספר קי"ו שיתחברו י"ה בו"ה ויהיה השם שלם והכסא שלם ותהיה השפעה שלימה לישראל מע"ב ס"ג מ"ה ב"ן יה"ר שיבוא הגואל ויתוקן עולם במלכות שדי במהרה בימינו אבי"ר:

ויגש

במדרש תנחומא איתא אמר יהודה ליוסף מה נאמר לאבא א"ל אמור לאביך הלך החבל אחר הדלי א"ל יהודה דין שקר אתה דן אותנו א"ל אין לך דין שקר כמכירת אחיכם א"ל יהודה נורא דשכם דליק בלבי א"ל יוסף נודא דתמר כלתך אנא מטפי א"ל יהודה רתח אנא ולית מהימין לי א"ל יוסף רתחא דידך אנא מתבר א"ל יהודה עכשיו אני יוצא ואצבע שווקים שבמצרים בדם א"ל יוסף צבעים הייתם מימיכם שצבעתם כתונת אחיכם בדם ואמרתם לאביכם טרוף טורף. כיון שהסכימה דעתם להחריב מצרים אמר יוסף בלבו מוטב אתוודע להם וכו' ע"ב ע"ש. ולכאורה צריך להבין כוונת הדברים האלו שביניהם ומה מרמזי אהדדי ויובן בס"ד לפרש והנה תחלה נציע בס"ד הצעה אחת והוא אחד שהיה לו ערוגה אחת זרועה מיני בשמים ומרקחת יקרי הערך גנזי מלכים ויש לו בור אחד מלא מים סמוך לה ויש לו חבל אחד ודלי אחד שממלא בו מים ומושך כחבל ומשקה הזרעים האלו ושמח בהם עד למאוד והנה היום ונגנב ממנו הדלי ונצטער הרבה כי במה יקבץ המים להשקות הזרעים כדו שיגדלו ויעשו פרו ואם היה גנוב ממנו החבל דוקא והיה נשאר אצלו הדלי לא היה לו להצטער כ"כ בי עדיין אפשר לו להשקות הזרעים כדלי ההוא ע"י שיורד הוא עצמו לבור וימלא בדלי ויצא ובאמת הגם שהדבר קשה עליו

מאד וטרחא רבא וצריך עיכוב זמן הרבה עכ"ז אפשר למלאת חפצו ע"י הדחק בלא חבל באופן שאם היה הולך החבל לבדו עדיין הדלי יכול לעשות מעשהו אבל אחר שנגנב הדלי והלך לו א"כ החבל לא יועיל כלום כי במה יניח המים להשקות בהם הזרעים והשתא אם גם החבל ילך לו אין לו להצטער על החבל כ"כ יען כי אחר שהלך הדלי אין מועיל לו החבל כלום ואדרבא כל עוד שהחבל מונח לפניו יהיה לו מזכרת צער של הדלי ועגמת נפש ואם ילך מלפניו אפשר שברוב הימים ישכח זה הענין ולא יצטער ונמצא לפ"ז שיש הפרש באבידת החבל בין הלך ונגנב קודם גניבת הדלי לבין אם נגנב אח"ך דאם נגנב והלך לו בעוד הדלי קיים יש לו להצטער מזה כי בעוד הדלי קיים החבל יועיל לו למשוך בו המים בדלי בנחת ולא בצער במהירות ולא באיחור אבל אם החבל הלך ממנו אחר שהלך הדלי אזי על הליכת החבל אין לו להצטער כ"כ דגם אם היה נשאר אצלו מה היה מועיל לו ואדרבה כל עוד שרואהו לפניו יהיה לו מזכרת צער ודאבון נפש בשביל הדלי והנה יוסף היה בחינת היסוד וא"כ יש לדמותו לדלי כי כמו שהדלי מעשיו הוא להיות המים נאספים ומקוכצים ושמורים בתוכו כן היסוד יתקבצו בו ניצוצי הקדושה ואורות עליונים להיות נשמרים בו ובנימין יש לדמותו לחבל כי החבל מעשהו למשוך ולהעלות ממקום שפל למקום גבוה וכן בנימין הוא בחינתו למשוך ולהעלות ניצוצי הקדושה למעלה ליסוד וז"ש מא נאמר לאבא היודע ערך בנימין ומעלתו ויבא לחשוב שגם הוא נהרג והלך לו והשיב לו יוסף וא"ל הלך החבל הוא בנימין אחר הדלי הוא יוסף ר"ל למה תצטער כ"כ על בנימין מאחר שהלך אחר שהלך יוסף ואם היה עדיין יוסף קיים יש לך להצטער הרבה על בנימין אבל אחר שיוסף שהוא העיקר הלך למה תצטער הרבה על בנימין אדרבה כל עוד שבנימין לפניך יהיה לך צער ודאבון נפש שתזכור את אחיו כל רגע אבל עתה שהלך בנימין אפשר שתשכח על שניהם.

או יובן בס"ד לפרש דהנה איתא במדרש שא"ל יהודה ליוסף בנימוסיות שלנו כתוב ואם אין לו ונמכר בגניבתו וזה יש לו ישלם וכו' ע"ש. והנה יש תשובה לדברי יהודה והוא כי ידוע מ"ש בבן סורר ומורה שחייב מיתה משום דנידון על שם סופו שהגם שעתה הוא אוכל ושותה מכיסו וממונו אבל מיכרח שסופו ללסטס הבריות ולהרוג אותם וליקח ממונם ולכן יהרג שנידון על שם סופו כידוע והנה ידוע הוא דאם עני גנב איזה דבר יש להקל עליו ולומר כמ"ש במשלי לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלאת נפשו כי ירעב שמאחר שהוא עני מכח רעבון נפשו גנב ולולי עניותו לא היה גונב כלל אבל אם תמצא אחד עשיר שגנב איזה דבר מזה תדע כי סורו רע שהגניבה היא אצלו בטבע והרגל ואינו גונב משום סיבה וא"כ איש כזה גם כי יהיה לו ממון רב לא יעזוב מדתו אלא תמיד יגנוב

מאשר חמצא ידו ומעוות לא יוכל לתקון וכמו זנב הכלב אשר לא אפשר ליישרה כן האיש הזה שהוא עשיר וגנב וא"כ הגם שמן הנימוס הוא שהגנב שנים ישלם וזה העשיר שגנב יש לו לשלם עכ"ז השכל יחייב על האיש הזה לכבוש אותו לעבד עולם כי זה שהוא עשיר וגנב נמצא שאצלו הגנבה בטבע וגם כי יזקין לא יעזוב מדה זו וא"כ יש לדונו על שם סופו שאם היום גנב חפץ שיש לו לשלם כנגדו שנים מחר יגנוב חפץ יקר שאין לו לשלם כנגדו או מחר יעני ואין לו לשלם אפי' על דבר קטן וא"כ השכל יחייב שיש לרון האיש הזה על שם סופו ולכבוש אותו לעבד כי אחר שנכבש לעבד לא יוכל לגנוב כי העולם נשמרים ממנו וגם הוא מצד עצמו יעזוב מדתו כי אחד שהוא עבד לא ידויח כלום בגניבתו כי כל מה שקנה עבד קנה רבו ואם ימצא אצלו סך מה תכף יקחנו רבו ממנו ואין אדם חוטא ולא לו וא"כ איש כזה שהוכיח על עצמו שהגניבה היא אצלו בטבע והרגל צריך לדונו על שם סופו והגם שעתה יש לו לשלם עכ"ז אין לפוטרו בכך אלא צריך לכובשו לעבד עולם ובזה יובן בס"ד דבדי יהודה מה נאמר לאבא ר"ל הגם שאנחנו נספר לו הענין שגנב הגביע ותפסוהו לעבד הנה דברים אלו לא ישככו אזניו כי יאמר לנו שמן נימוס המשפט הוא שהגנב ישלם שנים ורק אם אין לו ונמכר בגנבתו וזה יש לו ישלם שנים ולמה יתפסוהו לעבד וא"כ מה בידי טעם מספיק להשיב לו וא"ל יוסף א"ל הלך החבל אחר הדלי והכוונה שעתה באשר הוא יש לו לשלם שנים עכ"ז האיש הזה שהוא עשיר יש לדונו על שם סופו והיינו שהראש ילך אחר הסוף שאם עתה יש לו לשלם מחר כשיעשה פעם אחרת יתכן שאין לו לשלם וא"כ יותר טוב לתופסו מעתה וכמו דין בן סורר ומורה ח"ו מאחר שהוכיח על עצמו שהדבר אצלו בטבע ובודאי שלא יעזוב מדתו וז"ש הלך החבל אחד הדלי דהיינו שראשיתו נידון אחר סופו והשיב לו יהודה דין שקר אתה דן אותנו ר"ל דין זה שאתה דן את האדם על שם סופו הוא דין שקר שאין דנין את האדם כי אם באשר הוא שם וכמו שמצינו בישמעאל שנידון באשר הוא שם וכמ"ש כי שמע אלהים את קול הנער באשר הוא שם והשיב לו יוסף אין לך דין שקר כמכירת אחיכם דהנה ידוע מ"ש המפרשים ז"ל שיוסף דנו אותו השבטים על שם סופו שידעו שיצא ממנו ירבעם שרוצה להחטיא את ישראל בע"ז ולכן רצו להרגו ולבסוף מכרוהו למצרים אשר שם עבד לא ירים ראש וז"ש אין לך דין שקר וכו' ר"ל אם כדבדיך שאין דנין את האדם על שם סופו א"כ אין לך דין שקר כמכירת אחיכם שדנתם אותו על שם סופו א"ל יהודא נורא דשכם דליק כי ד"ל אותו האש והכעס שבער בלבנו בענין שכם אשר לא השארנו מהם משתין בקיר מנער ועד זקן אותו האש והחרון והכעס מתלהב בלבי לעשות ככה ביום הזה במצרים בלתי השאיר מהם עד אחד והשיב

לו יוסף נורא דתמר כלתך אנא מטפי ר"ל אמת שעתה בוער בך אש להבה להרוג הכל אבל אח"ך מעצמך תכבה האש כי תודה על האמת שהאמת אתי ואין אנכי עושה עמכם לפנים משורת הדין וזה האש שבער בך יהיה כמו אותו האש שגזרת על תמר כלתך להשרף בו וכמ"ש הפסוק ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף שחשבת שבאמת היא זנתה והרה לזנונים ואח"ך כששלחה הסימנים הודית מעצמך ואמרת צדקה ממני וכבית האש שהיתה צריכה להשרף בו כן זה האש שלך אנא מטפי יתיה בהצדקת דברי ומשפטי שתודה אתה מעצמך לדברי וא"ל יהודה רתח אני ולית מהימין לי ר"ל אפי' אם הוא כדבריך שאתה צדיק במשפטיך ששפטת ואח"ך מוכרח אני להודות לך עכ"ז רתח אני דכשהאדם הוא בכעס אינו מבחין בין האמת להופכו וא"כ יש לך לחוש שמתוך הכעס אעשה כלה ואם אח"ך אדע שהאמת אתך אין אחר מעשה כלום וא"כ הגם שאתה יודע שצדקת במשפטיך עכ"ז יש לך לחוש ממני פן מתוך הכעס אעשה מה שלבי חפץ וא"ל יוסף רתחא דידך אנא מתבר ר"ל אנכי מוכרח לעשות משפט צדק וכמ"ש לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים וא"כ רתחא דידך דייקא שאתה בשר ודם אנא מתבר אבל אם אני חושש לך מה אשיב לה' והשיב לו יהודה עכשיו אני יוצא ואצבע שווקים שבמצרים בדם עכשיו דייקא הנני עושה מחשבת לבי עתה בזה הרגע כי אדם בחירי אנכי ובעל בחירה ואעשה מה שלבי חפץ כדי להציל את הנער וא"ל יוסף צבעים אתם וכו' ר"ל יפה אמרת שתצבע שווקים שבמצרים בדם כי אתם אין לאל ידכם לעשות פעולה ממש כי אם כדי צביעה דוקא כי צבעים דוקא הייתם מימוכם שצבעתם כתונת אחיכם בדם ואמרתם לאביכם טרוף טורף כדי שיחשוב שנהרג באמת ויתייאש מלבקש עליו וכן אתם רוצים להפחידני בצביעה זו כדי שאפחד ואמסור לכם הילד. וכל הדברים האלו שדיבר עמהם יוסף פעם קשות פעם רכות כדי להאריך הענין עמהם לראות איך יפול דבר ואמנם כשראה שהסכימה דעתם להרוג את מצרים וידע שאחיו גזמי ועבדי כי גבורים הם אזי אמר יוסף בלבו מוטב שאתוודע להם:

ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו. יובן בס"ד מפניו מלשון לפני ולפנים רמז על המילוי של שם יוסף שהוא הפנימיות של השם והנה שם יוסף מלא כזה יו"ד וי"ו סמ"ך פ"ה הוא גי' צ"א חיבור שם הו"יה ואד"ני ורמז שם הו"יה ב"ה קודם שם אדני כי שם הו"יה נרמז במילוי היו"ד והו"יו שמספרם כ"ו ושם אד"ני נרמז באות הס"מך והפ"ה הרי רמז שם הו"יה ב"ה קודם והוא רמז לחיבור עליון הנשגב שיהיה שם הו"יה ב"ה למעלה משם אד"ני שהוא מעלה גדולה תגבורת רחמים על הדין ולא להפך והנה יוסף הוא צדיק יסוד עולם וחתום במדת היסוד וכביר מצאה ידו לחבר שם הו"יה ושם אדני

יותר מאחיו כי זה שייך יותר למדתו ולכן נרמז דבר זה בשמו והם ברוח קדשם הביטו בכל זאת באותה שעה ונבהלו ממנו עד גדר שלא יכלו לדבר לפניו ולענות אותו וז"ש ולא יכלו אתיו לענות אותו כי נבהלו מפניו ר"ל מפנימיות שמו שרמוז בו למעלה גדולה המיחד אותם וכל זה מאת ה' היה להביט אותו הרגע בגדולתו כדי שיפחדו ולא יזיקו אותו אותה שעה שהיו בושים ממנו:

או יובן בס"ד לפרש כי נבהלו מפניו והוא כי אותיות המילוי המה גי' צ"א כמנין מל"אך וידוע מ"ש רז"ל שהיו מלאכים עומדים שם לראות איך מנגחים שור ואריה זע"ז גם אמרו שבקשו להרגו ובא מלאך ודחפם והחזירם וא"כ כשראו בעיניהם המלאך שבא להצילו ידעו שהוא צדיק ולכן נבהלו ממנו ולא יכלו לענות אותו דבר וז"ש ולא יכלו לענות אותו כי נבהלו מפניו רמז למלאך הרמוז בפנימיות השם שלו.

או יובן בס"ד לפרש כי הנה אותיות שלפני אותיות שם יוסף ר"ל לצד פנים הם אותיות כ"ז ע"צ שהם יהיו אותיות ע"ץ ז"ך שידוע שהצדיק נקרא עץ וכמ"ש ע"פ היש בה עץ אם אין יזהו עץ זך שהוא צדיק גמור זך ונקי וטהור ושמו מעיד עליו בזה ולא כאשר חשבו הם מקודם עליו ורצו להרגו וז"ש כי נבהלו מפניו ר"ל מאותיות שהם לפני אותיות שמו המעידים עליו ומאת ה' היתה זאת להביט בזה אותה שעה כדי שלא יזיקוהו. או יובן בס"ד לרמוז כי אותיות הנז' המה יעלו מספר קפ"ז וע"ה גי' קפ"ח כמנין יעקב מלא בו"או שעולה גי' קפ"ח וז"ש כי נבהלו מפניו שראו ששמו קשור ומחובר עם מספר שם יעקב וזה רמז שהוא צדיק בן צדיק ונפשו קשורה בנפש יעקב ולא כאשר חשבו הם בתחלה כשמכרוהו:

ובמדרש רבה איתא משם אבא כהן ברדלא וז"ל אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה בלעם חכם של הגוים לא היה יכול לעמוד בתוכחתה של אתונו הה"ד ההסכן הסכנתי לעשות לך כה ויאמר לא. יוסף קטן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו הה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו לכשיבא הק"בה ויוכיח לכל א' וא' לפי מה שהוא שנאמר אוכיחך ואערכה לעיניך על אחת כמה וכמה עכ"ל ע"ש. והנה צריך להבין דברי המדרש שאמר לכשיבא הק"בה ויוכיח לכל א' וא' לפי מה שהוא מה בא להורות כזה והוה סגי באומרו ויוכיח לכל א' וא' שנא' אוכיחך ואערכה לעיניך. ויובן בס"ד להורות דלא מבעיא מה שצריך להוכיחו על עבירות חמורות שחטא להק"בה אלא אפי' על חטא כל דהו ר"ל על קלקול כל דהו שקלקל במעשיו וז"ש לפי מה שהוא ע"ד חמץ דינו כמה שהוא כלומר דבר מועט על אחת כמה וכמה דאפי' על דבר קטון מי יכול לעמוד בתוכחתו:

או יובן בס"ד כי הנה ידוע דעונות האדם כתובים על מצחו וכמ"ש הכתוב ותהי עונותם על ענמותם ולז"א לפי מה שהוה ר"ל אינו צריך להביא לו עדים או לפתוח לפניו פנקס חשבון עונותיו אלא יוכיחנו לפי מה שהוא ר"ל לפי מה שרשום במצחו שהוא מעיד בעצמו.

או יובן בס"ד שיוכיחנו ויאמר לו אם לא למדת בספרים ולא ישבת עם אנשים יראים כדי שילמדוך למה לא למדת מוסר מעצמך וידעת ממך והשבות אל לבבך והוא שאתה הוא רואה עצמך שאתה בשד ודם ולכך נקראת אד"ם שהוא ר"ת אפר דם מרה ובאת מטפה סרוחה והולך למקום רמה ותולעה ואז וידעת ממך והשבות אל לבבך איש אשר אלה לו איך ימלאנו לבו לעבור על אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ולהתגאות על הבריות ולרדוף אחרי חמדת עו"הז וישכח צור מחוללו אשר עשה ועושה תמיד לו טובות כפולות ומכופלות כל רגע ורגע ובכל נשימה ונשימה וז"ש ויוכיח לכל אחד וא' לפי מה שהוא ר"ל לפי מה שהוא ערכו ועניינו והרכבתו ותחלתו וסופו שהיה צריך להביט בכל זה ולא הביט:

או יובן בס"ד שהנה אם הקב"ה ידין את האדם כפי בני האדם הגדולים ממנו בשנים ולפי הבני אדם הקטנים ממנו בשנים ודאי תגדל אשמתו יותר והיינו שיביא לו ראיה מן הגדול ממנו בשנים ויאמר לו דאה זה גדול ממך בשנים ואפ"ה לא עשה כ"כ עונות כמותך ואתה איך עשית כל כך עונות במעט שנים אלו וכן יביא לו ראיה מן הקטון ממנו בשנים ויאמר לו ראה זה שקטון ממך כשנים ואפ"ה עשה מנות הרבה יותר ממך ואיך אתה יש לך כ"כ שנים ולא עשית כ"כ מנות וא"כ מזה תגדל אשמתו והנה לא מבעייא אם ירצה הש"ית לעשות חשבון כזה עם האדם ולדון אותו בערך זה שלא יוכל לקום במשפט אלא אפי' אם יבא להוכיחנו לפי מה שהוא ר"ל מה שהוא לבדו ולא בצירוף ערך אחרים הקטנים ממנו והגדולים ממנו איך יכול לעמוד בתוכחתו.

או יובן בס"ד לפי מה שהוא ר"ל כפי מה שהיתה מעלתו בעולם העליון מקודם כי כל ישראל נשמתם היא חלק אלוה ממעל וקדושה ונשגבה מאד וא"כ כמה צריך ליזהר בה בעו"הז השפל ואם הוא יקלקלנה צריך לחשוב עמו כפי ערכה שהיתה מקודם וז"ש לפי מה שהוא מעלתו בעולם העליון.

ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם. לכאורה י"ל דהנה מלשון אל תעצבו משמע כאדם שמצטער על דבד אחד ונעצב עליו ומלשון אל יחר בעיניכם משמע כאדם שכעס וחרה אפו בשביל דבר אחד וב' לשונות אלו לא יכונו כאחד דהנעצב לא יחרה אפו. גם י"ל דלכאורה תיבת הנה שפת יתר

והיה די לומר כי מכרתם אותי ומאי הנה דקאמד. ויובן בס"ד לפרש דהנה בעתה שעדיין לא דברו עמו כלום וכמ"ש ולא יכלו אחיו לענות אותו וכו' הנה יש להסתפק בהם בשני ספיקות הא' שאפשר לומר דכשידעו שהוא יוסף וא"ל אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה זכרו את צרתו אשר הצרו לו מקודם בעת מכירתו ונעצבו על הדבר ההוא שאיך יצאה תקלה זו מתחת ידם כי עתה כשראו אותו עדיין עומד בקדושתו ידעו ערכו וקדושתו כי רבה היא ולא כאשר חשבו מקודם וכמ"ש רבינו מה"רם אלשיך ז"ל ע"פ כי נבהלו מפניו והיינו שהכירו בפרצוף פנים שלו שהוא איש קדוש וטהור ולא חטא במצרים שהיא ערות הארץ ע"ש ומזה ידעו קדושתו וערכו הרב ולכן נעצבו על המעשה ההיא אשר יצאה מתחת ידם לשלוח ידם בקדוש ה' ואמנם אפשר לשכל אנושי להסתפק בהם ספק ב' להפך שאדרבה עתה שהכירו בו שהוא יוסף אחיהם הנה חרה להם על המכירה שמכרוהו שאיך הסכימה דעתם בזה עם יהודה למכרו ולא להרגו כאשר רצו בתחלה שאם היו הורגים אותו היו ניצולים ממנו לגמרי לא כן עתה שמכרוהו נתבצבץ ועלה עליהם למעלה למעלה ולא אהני מעשייהו כלום ונמצא שהשכל יחייב בהם ב' ספיקות אלו. והנה בא יוסף הע"ה לדבר על לבם והוא דאם הדבר הוא כספק השני שחרה להם על המכירה ונתנחמו על מעשיהם שלא הרגוהו הנה בא לומר להם שטועים הם בזה דהנה המכירה שמכרו אותו היא דומה בדומה למה שרצו להרוג אותו כי כמו שאם היו הורגים אותו ודאי לא היה אפשר שוב להיות מלך ומושל כן במכירה שמכרוהו שוב לא אפשר להיות לו ממשלה ומלכות יען כי הם מכרוהו למצרים ושם עבד לא ירים ראש ובאמת שכן פי' רבינו מה"רם אלשיך ז"ל בפ' וישב כוונת יהודה שיעץ עליהם לכו ונמכרנו לישמעאלים שא"ל יהודה אחר שנסיתם אותו בכלבים ובבור של נחשים ועקרבים לא נשאר עתה מהדיבות כי אם אשר הוציא עלינו דיבה שהיינו קוראים את בני השפחות עבדים וגם עוד קנאת החלומות שתפחדו פן יעלה לגדולה ומשול ימשול בנו ועל כן אני אתקן על הראשונה לכו ונמכרנו לעבד תחת דיבת העבדות ועל השנית יהיה לישמעאלים למה שהולכים להוריד מצרימה כי שם אין פחד גדולתו אליכם כי הלא יחייב מזל מצרים כי אין עבד עולה לגדולה שם ולא ישדד הוא ית' הוברי השמים בשביל יחיד עכ"ד ז"ל ע"ש. ונמצא בשכל עשו מה שעשו למוכרו למצרים דוקא אשר שם עבד לא ירים ראש וא"כ לענין הממשלה אין הפרש בין המכירה שהיתה למצרים לבין ההריגה אם היו הורגים אותו לגמרי דגם במכירה זו לא אפשר עוד להיות לו ממשלה וא"כ אתם לא שגיתם בדעתכם בזה המעשה אשר עשיתם כי עשיתם דבר אמיץ וחזק ואמנם מה שעם כל זה הייתי אדון ומושל הנה זה נראה בחוש שאינו כפיהטבעאלא

הוא נס אלהישלא כפי הטבע אשר עשה עמי השי"ת המשדד המערכות וא"כ השתא אין לכם להתחרט על המכירה ולומר אילו היינו הורגים אותו היתה יותר טוב שבודאי שאם הייתם רוצים להרוג אותי ג"כ היה הקב"ה עושה עמי נס גדול שלא כפי הטבע והייתי ניצול או שהייתי פורח באויר באותו הרגע או שהיה משים בשרי כאבני שיש כמו שיעשה השי"ת כן למרע"ה באמת לעתיד להצילו מפרעה או שהיה מחיה אותי אח"ך כי מצינו ששליח של הקב"ה החיה מתים קודם זמן התחייה והוא אליהו הנביא זכור לטוב ואלישע הנביא ע"ה ויחזקאל הע"ה וגם עמי היה עושה חסד זה מאחר שגם עתה במכירתכם אותי למצרים ג"כ עשה עמי נס פלילי לשדד מערכות מצרים בשבילי אשר דבר זה קשה למאוד כנודע ואם כן אין לכם לחרות אפיכם על המכירה שהסכמתם למכור אותי ולא להרוג דמאחר שהמכירה היתה למצרים אין כה הפרש מן ההריגה שגם לזה צריך נס גדול יותר מהצלת ההריגה מאחר שצריך בזה שידוד המערכות ובפרט מערכות מצרים אשר היה מזלם ראש לכל המזלות ולא אפשר להכניעו בלתי הקב"ה לבדו כי הוא דוקא יכול להכניעו וכמו שמצינו ביציאת מצרים שאמר ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך וגו' וכנודע. ואם הדבר הוא כספק הראשון שאתם נעצבים על המעשה שיצאה מתחת ידיכם ועל מה שצערתם אותי הנה אל תעצבו על זאת כי הצער נהפך לשמחה ואלהים חשבה לטובה והוא בי למחיה שלחני אלהים וז"ש ועתה אל תעצבו כאמור בספק הא' וגם אל יחר בעיניכם כאמור בספק הב' ופירש על דסליק מניה על אחרון ראשון והוא מה שאמרתי אל יחר בעיניכם הוא הטעם מפני שאתם מכרתם אותי הנה דייקא במצרים שמזלם מחייב עבד לא ירים ראש וא"כ לענין החששה של הממשלה אין בזה הפרש מן הריגה ממש כי לא מכרתם אותי למקום אחר שאפשר שהעבד שם יגדל ויהיה לו ממשלה ומלכות אלא אתם מכרתם אותי היה למצרים וכאמור וא"כ מה היה בידכם לעשות יותר מזה כי אין בזה הפרש מן הריגה ממש ומה שאמרתי אל תעצבו הוא מפני כי למחיה שלחני אלהים לפניכם והגם שאתם חשבתם לרעה אלהים חשבה לטובה באופן שלא יצא קלקול מתחת ידכם ולמה תעצבו:

מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף. יובן בס"ד ע"ד מה שכתבו המפרשים ז"ל שאמירה ודבור רמז ליחוד כי היחוד יתכנה בשם אמירה ודבור גם ידוע שהשכינה נקראת כה ובזה יובן ואמרתם אליו בה אמר בנך יוסף ר"ל השכינה שנקראת כה אמר אותה בנך יוסף רמז ליחוד. ובזה יובן בס"ד עוד מה שסיים ואמר שמני אלהים לאדון וכו' לאד"ון גי' צ"א כמספר חיבור שם הוי"ה ואד"ני כי יוסף בחינתו יסוד שהוא

חיבור שם הוי"ה ואד"ני. ובזה יובן בס"ד כי פי המדבר אליכם תיבת אלכם גי' צ"א חיבור שם הוי"ה ב"ה ואד"ני המדבר רמז ליחוד:

רדה אלי אל תעמד. יובן בס"ד כי הנה יוסף הע"ה היה בן שלושים שנה בעמדו לפני פרעה ונמצא שבתשלום ז' שנים של רעב צריך שיהיה בן מ"ד שנים והנה יוסף הע"ה לא היה רוצה להבביד הירידה למצרים על יעקב א"עה ורוצה להבהילה בעיניו באופן שלא ישאר שם לגמרי אלא ישב דוקא עד תום שנות הרעב שאז יהיה יוסף אותו זמן בן מ"ד שנים וז"ש רדה אלי אל תעמד חסר כתיב בלא וא"ו וא"כ קרי ביה אל בסגול תעמד אותיות ע"ת מ"ד ר"ל תשב אצלי אל עת מ"ד שנים שאז אותו זמן יהיה נשלם הרעב:

ועינכם אל תחוס על כליכם כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא. יובן בס"ד כי הנה ידוע מ"ש בס"ד לעיל בהפטרת פ' וירא כי יש אורות שנקראים כלים והמה ענין שבירת הכלים הנז' בדברי האר"י זיע"א שצריך לתקנם ע"ש והנה ידוע שהרפ"ח ניצוצות שביררו ישראל מהם במצרים ר"ב ניצוצות עד שעשאוה כמצולה הם שייכים לשבירת הכלים הנז' שתיקנו אותם בהם והנה ידוע שחיות הסט"א הוא מניצוצות הקדושה והם הטוב שלה וכשיתבררו ממנה ניצוצי הקדושה יבוש תיבש הסט"א כנודע והנה כאן פרעה ניבא ולא ידע מה ניבא ואמר ועינכם אל תחוס על כליכם הם האורות שנקראים כלים שתחוס עינכם עליהם בשביל שנשברו וצריכים תיקון כי אנכי מבשר אתכם שבקרוב תתקנו בהם תיקון גדול והוא כי טוב כל ארץ מצרים הם הר"ב ניצוצות לכם הוא שתבררו אותם ובזה תתקנו אס הכלים תיקון גדול הגם שישאר לכם עוד צורך תיקון עכ"ז דבר גדול מזומן לכם בקרוב שהוא ביציאת מצרים אחר רד"ו שנים ויובן בס"ד עוד כי לזה נרמז ג"כ בר"ת כי טוב כל ארץ מצרים לכם מספר ק"ך רמז לק"ך צירופי אלהים שהם בחינת הדין שנתקנים ומתמתקים והענייניים שייכים זה לזה:

ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי וכו'. יובן בס"ד לפרש תיבת עוד דרך רמז כי עו"ד גי' יסו"ד וידוע שיוסף הע"ה בחינת היסוד וזהו עוד יוסף חי שהוא עודנו בצדקתו ויונק חיות מן בחינת היסוד וזהו עוד יוסף חי שהוא חי ויונק מן היסוד ע"ד שאמרו במשנה רואין מהיכן ירק זה חי ר"ל יונק:

ובזה יובן בס"ד ג"ב דברי יעקב אע"ה שאמר רב עוד יוסף בני חי ר"ל דבנות ומעלה היא לי בשמעי עו"ד היסוד יוסף בני חי.

או יובן בס"ד לפרש דברי יעקב אע"ה דאמר רב עוד יוסף בני חי ע"ד שכ' המפרשים ז"ל משם רבינו האר"י זיע"א על מאמרם ז"ל שאמרו כל רב מבבל וכל רבי מא"י והוא כי ההשפעה של חו"ל היא בחינת המילויים דוקא והוא שאחוריים של שם מ"ה דמילוי

אלפי"ן פשוטים הם ע"ב ומילואם הם ק"ל ושניהם גי' ר"ב וזהו סוד הפסוק הנה ה' רוכב על ע"ב ק"ל ובא מצרים שהיא חו"ל ולז"א כל רב מבבל שהוא חו"ל אבל בא"י הוא רבי בתוספת יו"ד שהם עשרה אותיות דמילוי השם בעצמו המתייחדים עם ע"ב ק"ל ונעשה רב"י עכ"ד ז"ל נמצא שבח"ל הוא בחי' רב וכאשר רמזו ז"ל בפסוק הנה ה' רוכב על ע"ב ק"ל ובא מצרים ולכן השתא אתי שפיר מה שאמר יעקב על יוסף שהיה במצרים רב עוד יוסף בני חי רב דייקא לרמוז להנז"ל:

או יובן בס"ד רב עוד יוסף בני חי לרמוז לרפ"ח ניצוצי הקדושה שהיה משתדל יוסף הע"ה שהוא בחינת היסוד לברר מהם וזהו רב עוד עם האותיות וכולל הכל גי' רפ"ח וז"ש ר"ב עו"ד רמז לרפ"ח ניצוצין יוסף בני חי הוא עושה לה חיות שמברר אותם:

ויסע ישראל וכל אשר לו וכו' ויזבח זבחים לאלוהי אביו יצחק ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני ויאמר אנכי האל אלהי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה.

הנה דקדוקים מבוארים בכתוב וכאשר דקדק רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל חדא למה אמר אלוהי אביו יצחק ולא כתב גם אברהם ג"כ ועוד למה כפל שמו יעקב יעקב ועוד מה נתן טעם אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם שאם הוא ירא מכח גזירת שעבוד מצרים מה יועילו לו גוי גדול מאחר שמוכרחי' להשתעבד שם ואדרבה הלא זו היא בשורה למצרים שיהיו להם עבדים הרבה גם באומרו אעלך גם עלה לשון כפול.

ויובן בס"ד לפרש דהנה על המרמה שעשה יעקב ונטל הברכות דעשו ודאי אין להרהר עליו בזה שהסוף הוכיח על התחלה שהיתה לו מאת ה' ולא גנובות הם אתו והראיה שאפי' השר של עשו הודה לו בהם ואמנם מה שיש לשאול בזה הוא מה שאמר יעקב אע"ה ליצחק אע"ה אנכי עשו בכורך איך יוציא שקר ח"ו וכתיב תתן אמת ליעקב. והנה המפרשים ז"ל תירצו בזה כמה תירוצים והאחד מן הטעמים הוא שהצדיקים שמם כפול מטעם ידוע והנה ב"פ יעקב מלא בוא"ו גי' עשו ולכן שפיר אמר אנכי עשו רהחשבון שמו עולה כך עכ"ד ז"ל והנה יעקב אע"ה לא היה לו פחד מעיקר נטילת הברכות שנטל מעשו דעל זה כבר הודה לו שרו של עשו בעצמו בהאבקו עמו אבל עדיין היה חושש פן יש עליו צד אשמה לשמים במה שאמר אנכי עשו שאמר שקר ח"ו והוא מדתו אמת ולגבי דידיה דבר גדול הוא זה ובשביל שהיה בא למצרים שהוא מקום סכנה ח"ו היה ירא ובפרט לאיש קדוש כיעקב אע"ה לכן תחלה הקריב זבחים לאלוהי אביו יצחק שיהיה לו כפרה על מה שאמר אנכי עשו ליצחק אביו והנה כדי שלא יהיה לו פחד וחשש מזה נגלה אליו האלהים וא"ל יעקב יעקב וכפל שמו לרמוז לו שאין עליך שום אשמה בדבריך

שהוצאת מפיך כי אתה אמת ודברך אמת יען שאתה שמך כפול וב"פ יעקב גי' עשו ויפה אמרת אנכי עשו שהחשבון הוא שוה ולכן הטעם דפסיק טעמא בין יעקב ליעקב שהפסק הוא כמו וא"ו לרמוז כי שם יעקב מלא בו"או שאז יעלה ב"פ יעקב גי' עשו ולכן אמר תחלה ויאמר אלהים לישראל ולא אמר ויאמר אלהים ליעקב לרמוז שהוא ישר אל ולא ידבר כזב ח"ו אל תירא מרדה מצרימה כי תחשוב שצריכים ישראל להשתעבד ת' שנים כי אעשה כמה טעמים להשלים המנין והוא כי לגוי גדול אשימך שם וריבוי אוכלוסין משלים המנין ועוד אנכי היא השכינה שנקראת אנכי ארד עמך מצרימה ואזי יהיה לך טעם שני לצאת קודם הזמן בשכיל שהשכינה השלימה המנין וא"כ אזי תהיה בטוח מעתה שאנכי אעלך גם עלה ולא תחוש פן יטמעו ח"ו אלא אעלם קודם הזמן ואמר גם עלם לשון כפול רמז ג"כ לניצוצי הקדושה שיוכלו לברר ולהעלות הכל עמהם ולא ישאירו בה שום ניצוץ כדי שלא יצטרכו לחזור בשבילם וזהו גם עלה לניצוצות הקדושה:

הפטרת ויגש

והרביתי אותם ונתתי את מקדשי בתוכם. יובן בס"ד קישור הדבדים דידוע דע"י גילוי שכינה יהיה חרדה וידוע דחרדה מסלקת הדמים וידוע דכל אשה שדמיה מרובים בניה מרובים וא"כ יש לחוש שמן גילוי שכינ' לא יהיה רבוי ח"ו ולזה הבטיחם הקב"ה והרביתי אותם ונתתי את מקדשי וכו' שיהיה גילוי שכינה ויהיה רבוי בנים:

ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם והיה משכני עליהם וכו'. יובן בס"ד קישור הפסוקים ע"ד שפי' רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ע"פ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם שהכוונה שהשכינה שורה על הצדיקים ואל תחשבו כשיהיה המשכן מסלק הקב"ה שכינתו מעל הצדיקים ושודה במשכן דוקא אלא גם כי ועשו לי מקדש להשראת שכינה אפ"ה ושכנתי בתוכם ג"כ עכ"ד ז"ל ע"ש. וז"ש ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם ואל תחשכו שאז אסלק שכינתי מעליהם אלא ג"כ והיה משכני עליהם כי היכל ה' המה:

והיה משכני עליהם והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם. יובן בס"ד כי ידוע שעובדי כוכבים ומזלות טוענים שמתוך גדולת העבד ניכר גדולת רבו ואמנם הבל יפצה פיהם שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו ואין חולקים כבוד לעבד בפני רבו ובזה יובן והיה משכני עליהם כי בזה יהיה ניכר בחוש הראות שכבודו ית' מלא עולם והוא בשמים ובארץ ואז מזה לא יבואו לעבוד השמש והירח וצבא השמים כיתר הגוים מטענת מתוך גדולת העבד ניכר גדולת רבו ולכן והייתי אני לבדי להם לאלהים והמה יהיו לי לבדי לעם כי אין לחלוק כבוד לעבד בפני רבו:

וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל בהיות מקדשי בתוכם לעולם. יובן בס"ד כי ידוע שהדבר הנעשה על ידו ית' יהיה קיים לעד כי הש"ית חי וקיים ולכן גאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכי"ר שתהיה אז ע"י יתברך אין אחריה שעבוד וז"ש וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל אני דייקא ר"ל אני ולא שליח ובמה יתוודע להם זה הוא ע"י בהיות מקדשי בתוכם לעולם כי בראותם את מקדשי הוא בית שלישי שיבנה במהרה בימינו אכי"ר הוא בתוכם לעולם שקיים לעד אז בזה ידעו ממילא שגאולתם וקדושתם האחרונה היתה על ידי יה"ר שהקב"ה יגאלנו גאולת עולם במהרה בימינו אכ"יר:

ויחי

המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק. י"ל דמה הכוונה שאמר ויקרא כהם וכו' דאם לענין יחוס הלא כולנו נתייחסנו על אברהם יצחק ויעקב כדרך הבנים שמתייחסים על שם אבותם ומהיכא תיתי שלא יהיו מתייחסים הם כדי שיצטרך יעקב אע"ה לברכם בזה ואם הכוונה הוא שיהיו נקראים הם עצמם בשמות אברהם יצחק ויעקב חדא מאי נפקא מינה בזה ועוד הרי לא מצינו שנקראו כן ועוד איך שייך זה שיהיו נקראים בשלשה שמות כאחד ויובן בס"ד דהנה ידוע כשישראל עושים רצונו של מקום נקראים בשם ישראל שהוא שם חשיבות ישר אל וכשאין עושים רצונו של מקום נקראים בשם יעקב והנה ידוע מ"ש במדרש רבה בפ' תולדות אברהם נקרא ישראל יצחק נקרא ישראל יעקב נקרא ישראל ומביא ראיות על כל אלה מהפסוקים ונמצא ששם ישראל שנקרא בו יעקב ג"כ נקראו בו אברהם ויצחק והנה יעקב מברך אותם כאן שיהיו תמיד במעלה רמה שיהיו תמיד נקראים בשם ישראל שהוא שם החשיבות וז"ש ויקרא בהם שמי אשר הוא שם אבותי אברהם ויצחק ג"כ ואיזה שם שנק' בו אברהם יצחק ויעקב בשוה הוי שם ישראל לאפוקי שם יעקב שלא נקרא בו כי אם יעקב לבדו:

יהודה אתה יודוך אחיך. איתא בגמ' מי גרם לראובן שיודה יהודה בשביל שהתחלת להודות בא ראובן והודה. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב זרע ברך ז"ל משם המדרש דבשמים השביעי חביב שנא' סולו לרוכב בערבות בארץ הז' חביב שנא' והוא ישפוט תבל בצדק. במלכים הז' חביב שנא' דוד השביעי ולכן המלכות היתה מיהודה כי אם תחשוב אברהם יצחק יעקב ראובן שמעון לוי יהודה הרי הוא השביעי ולכך נבחר יהודה והנה אם תחשוב את ראובן חוטא א"כ אין למנותו עם השבטים ח"ו וא"כ אז יהודה לא יהיה שביעי כי אם ששי וא"כ אין לו ליקח המלכות אבל מאחר שראובן עשה תשובה והרי

הוא כשאר אחיו א"כ הוא בכלל המנין ואז יהודה הוא השביעי עכת"ד ע"ב. ונמצא שמה שהודה ראובן על עונו ועשה תשובה בזה היה צמיחת קרן ליהודה שעי"ז יצא ממנו המלכות וא"כ גם זכות יהודה סייע בזה שיודה ראובן כדי שיתכפר לו וממילא יהיה נחשב בכלל אחיו ויהיה אז יהודה השביעי וז"ש מי גרם לראובן שיודה זכות מי גרם לראובן שיודה הוא יהודה זכותו גרם לזה וזהו בשביל שהודית במעשה תמר והצלת אותה משריפה זה הזכות גרם לך שבא ראובן והודה ואז ממילא היית אתה השביעי ולקחת המלכות:

והנה מן אברהם עד יהודה היה יהורה השביעי כזה אברהם יצחק יעקב ראובן שמעון לוי יהודה וכאמור ומן בנו של יהודה עד דוד היה דוד השביעי כזה פרץ נחשון שלמון בועז עובד ישי דוד וכמ"ש הפסוק דוד השביעי והנה יהודה היה מלך על כל אחיו ואח"כ לא נראית המלכות בזרעו כי אם עד דוד הע"ה שמלך על כל ישראל ובזה יובן בס"ד הפסוק מזוינו מלאים מפיקים מזן אל זן ר"ל מזוינו לשון זיו ואורה הוא המלכות מלאים מפיקים מזן אל זן ר"ל מיהודה השביעי אל דוד השביעי כי תיבת זן רמז לאות זי"ן שמספרו שבעה וזהו מפיקים מזי"ן אל זן:

והנה יובן בס"ד כי הלא תמצא בנביאים בענין מלכי ב"ד אשר מלכו אחר דוד שלא נכתב ויעש הישר בעיני ה' כ"א בשבעה מלכים אלו והם אסא דכתיב ויעש אסא הישר בעיני ה' בדוד אביו מלכים א' ט"ו וכן יהושפט דכתיב וילך בכל דרך אסא אביו לא סר ממנו לעשות הישר בעיני ה' מלכים א' כ"ב וכן יהואש דכתיב ויעש יהואש הישר בעיני ה' מלכים ב' י"ב וכן אמציה דכתיב ויעש הישר בעיני ה' מלכים ב' י"ד וכן עזריה דכתיב ויעש הישר בעיני ה' מלכים ב' ט"ו וכן יותם ויעש הישר בעיני ה' מלכים ב' ט"ו וכן חזקיהו דבתיב ויעש הישר בעיני ה' ככל אשר עשה דוד אביו הרי הם שבעה וחזקיה הוא אחרון למלכים שנכתב בהם ויעש הישר בעיני ה' ונמצא שהוא שביעי בזה ובזה אפשר לומר דלכן בקש הקב"ה לעשותו משיח וכמוהו לא היה משום דאחריו לא קם כמוהו ליכתב בו ויעש הישר בעיני ה' ולכן אחרון אחדון חביב מאוד:

והנה יובן בס"ד עוד דמי שכתוב בו שעשה הישר בעיני ה' כדוד המלך הם שנים דוקא הא' אסא הע"ה דכתיב ביה ויעש אסא הישר בעיני ה' כדוד אביו והב' חזקיהו הע"ה דכתיב ביה ויעש הישר בעיני ה' ככל אשר עשה דוד אביו ונמצא שב' מלכים אלו אסא וחזקיהו הם דוקא נדמו במעשיהם כדוד הע"ה ובזה יובן בס"ד לרמוז מ"ש דוד הע"ה בתהלים כאח לי התהלכתי א"ח ר"ת אסא חזקיהו ר"ל כמו אסא חזקיהו התהלכתי

במעשי לעשות הישר בעיני ה' ולרוב ענותנותו הוא תלה עצמו בהם הגם שהתורה תלתה אותם בו אפ"ה הוא תלה עצמו בהם כדרך שהקטן נתלה בגדול:

ובזה יובן הס"ד הפסוק עוד שם בתהלים אחלי יכונו דרבי לשמור חוקיך ד"ל א"ח ר"ת אסא חזקיהו לי ר"ל ידמו במעשיהם לי ולכן אנכי מחלה שיכונו דרכי לשמור חוקיך כדו שגם הם יעשו כמותי וכל מה שאני עושה יותר זרוז במצותיו ית' לעשות הישר בעיני ה' גם הם ירויחו בזה לעשות כאשר אנכי עושה ונמצא שהכל הולך אחר המעמיד.

או יובן בס"ד אחלי אותיות א"ח לי רמז לתשעה ספירות שהם גי' א"ח וידוע שדוד הע"ה הוא בחי' מלכות וע"י מעשיו הטובים ממשיך התשעה ספירות למדת מלכות לקשרם יחד וז"ש א"ח לי ובזה יכונו דרכי. או יובן בס"ד א"ח ר"ת אור חכמה וז"ש א"ח לי ובזה יכונו דרכי ליחד הדודים למעלה.

ובזה יובן בס"ד מ"ש שהע"ה במשלי טוב שכן קרוב מאח דחוק כי הנה שלמה הע"ה יש לו סיוע זכות אביו דוד הע"ה וגם יש לו סיוע זכות אסא וחזקיהו שהם עתודים לצאת מזרעו שגם הם נשגבים במעלה שעשו הישר כדוד הע"ה ואמנם ודאי שהגם שהם שנים ודוד אחד עכ"ז ודאי יסתייע שלמה הע"ה מזכות דוד המע"ה יותר חדא דהגם שהם נדמו מעשיהם לדוד הע"ה עכ"ז מי לנו גדול מדוד המע"ה בדיחא דמלכא ונעים זמירות ישראל אשר מפיו אנחנו חיים ועוד דדוד המלך ע"ה קרוב לשלמה הע"ה יותר מהם דהוא אביו ממש והם מזרע של זרעו וחזקיהו יותר רחוק מאסא וז"ש טוב שכן קרוב הוא דוד הע"ה מאח רחוק הם אסא וחזקיהו והגם שהפסוק דימה מעשיהם לדוד הע"ה והם שנים והוא אחד עכ"ז טוב שכן קרוב:

ידך בעורף אויביך ישתחוו לך בני אמך. יובן בס"ד כי הנה נצוח המלכים במלחמה יהיה על שני סוגים הא' שיערכו המלכים מלחמה מערכה לקראת מערכה ויגבר אחד מהם על חבירו וינצח אותו. והסוג הב' הוא שיצאו המלכים להלחם זע"ז ואמנם טרם שיבואו להלחם מערכה לקראת מערכה הנה בראות אחד מהם מרחוק את תוקף אבירות המלך היוצא כנגדו וכשמוע קול נהמת סוסיו ועוצם חיילותיו תאחזהו פחד ורעדה ולא יתקרב לערוך אתו מלחמה אלא ינוס תכף ואז כשיראה המלך האדיר את אויביו כי נסו הוא ירדוף אחריהם להשיגם להכותם עד חרמה ואז המכה תהיה מאחור בעורף האויבים ולא מצד פנים כי אין נלחמים מערכה לקראת מערכה כדי שתהיה פנים כנגד פנים והנה ההפרש שיש בשני הניצוחים האלה הא' כי הנוצח כמו הניצוח. הב' יהיה לו שם גדול והכל יודו בו שהוא גבור בעל מלחמה משא"כ הנוצח כניצוח הא' שאין לפארו כ"כ בזה ועור שהנוצח כניצוח הא' הנה לא יבצר שיכה המלך הנלחם בו מן החיל שלו ג"כ

דמאחר שהם נלחמים מערכה לקראת מערכה הנה גם מן המלך הנוצח יפול ארצה בתוך המלחמה וא"כ כשישוב המלך הנוצח לשלום לעירו לא הכל יבואו אליו להשתחוות לו ולברכו על הניצוח שהיה לו במלחמתו כי אותם שהם קרובים למתי מלחמתו הם יתאבלו על קרוביהם ולא עת ששון ושמחה להם לבא אל המלך ואמנם אותו הנוצח כניצוח הב' הנה זה לא ימות שום אדם מחילו יען כי האויב נס והם רודפים אחריו ומכים מאחור על העורף ולא מערכה לקראת מערכה כדי שגם האויב יכה וא"כ חיל המלך הנוצח הם דוקא מכים ולא מוכים וא"כ כולם אפשר שיבואו לשלום עם המלך ואז אחר כך כשיחזורו הם והמלך לשלום יבואו כל אנשי העיר להשתחוות למלך ולברך בשמו על הניצוח שהיה לו במלחמה וז"ש יהודה אתה יודוך אחיך שהכל יודו בך שאין גבור כמותך יען כי תהיה ידך בעורף אויביך שמרוב תוקף הצלחתך במלחמה לא אפשר שילחמו אתך מערכה לקראת מערכה שאז תהיה המלחמה פנים כנגד פנים אלא תכף כשיראוך האויבים תפול עליהם אימתה ופחד וינוסו ואז כשתרדפם תהיה המלחמה בעורף האויב מצד אחור ולא מצר פנים ובזה תרויח שישתחוו לך בני אמך שהכל יבואו להשתחוות לך שאין חסרון בחיל שלך כלל והשמחה שוה לכל:

זבולן לחוף ימים ישכון. יובן בס"ד כי יש שני מיני ימים הא' הוא ים התלמוד והוא תלמוד בבלי שהוא הים הגדול והב' הוא ים כפשוטו שעוסקים בו בפרקמטיא ובו אניות סוחר וזבולון היה עשיר ועוסק בפרקמטיא ומחזיק ביד יששכר שהיו עוסקי' בתורה כמ"ש ומבני יששכר יודעי בינה לעתים והנה המחזיק יש לו חלק בתלמוד שעוסק הת"ח כי בצל החכמה בצל הכסף וכמ"ש חז"ל שיאמרו בעו"הב לעשיר המחזיק ביד ת"ח טול שכר מסכתא פ' ומסכתא פ' והוא א"ל מעולם לא למדתי מסכתא זו והם א"ל אמת שלא למדת אבל החזקת ביד ת"ח פ' שלמד מסכתא זו וא"כ בא וטול חלקך כאלו למדת וכמו שהאריכו המפ' ז"ל בזה הרבה הלא בספרתם וז"ש זבולון שהוא היה מחזיק ביד ת"ח לחוף ימים ישכון ימים תרי משמע דקאי על ב' ימים ים התלמוד וים הפשטי וזה ימים אותיות י"ם י"ם שזוכה לתורה ולעושר.

דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל. יובן בס"ד דידוע דס"ל לר"ש בהוריות שאם הורו בית דין באיסור תורה ועשו כל הקהל או רובו על פיהם וידעו שטעו אזי ב"ד מביאין קרבן פר ושעיר וכל שבט ושבט מביא פר ושעיר ע"ש. ונמצא לסברת ר"ש ב"ד שקולין כשבט אחד שלם שהם לבדם מביאין ג"כ פר ושעיר ובזה יובן דן ידין עמו ר"ל שהקב"ה דן אותו הב"ד שידין עמו כאחד שבטי ישראל דלסברת ר"ש ב"ד מביאים קרבן כמו שבט שלם

ונמצא שדין הב"ד שהם דנים את עמו ישראל הוא כאחד מן השבטים בשוה דאלו מביאין פר ושעיר והשבט מביא ג"כ פר ושעיר:

או יובן בס"ד דידוע דבר"ה הקב"ה בעצמו לבדו דן את ישראל ולא ב"ד שלמעלה אבל או"הע דנים אותם ב"ד של מעלה ג"כ והנה יש לדקדק וכי משוא פנים יש בדבר ח"ו ולמה הקב"ה לא דן את הכל לבדו ואמנם הוא דישראל יש להם אחדות דכתיב בישראל שבעים נפש ולא אמר נפשות וכעשו כתיב שש נפשות דאמר נפשות לשון רבים והגם דאלו שבעים ואלו ששה וכן כתיב בששים רבוא ישראל ויחן שם ישראל נגד ההר ולא כתיב ויחנו לשון רבים וכן אנכי ה' אלהיך לשון יחיד וכאלה רבות משום דישראל יש להם אחדות וכולם כאיש אחד חשיבי והנה הקב"ה הוא יחיד ומיוחד ולכן מן הראוי שהוא ית' שהוא יחיד דן אתה יחיד אלו ישראל שהם חשיבי כאחד משא"כ או"הע דהם מפורדים אין ראויים שידון אותם הוא ית' לבדו אלא נידונים ע"י ב"ד של מעלה ג"כ ולכן הם נענשים יותר בדינם כי יש הפרש גדול בדין שדן אותו הוא ית' בעצמו מן הדין שדנים ב"ד של מעלה וכמ"ש דוד הע"ה מלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה מישרים ובזה יובן בס"ד דן ידין עמו ר"ל הקב"ה ידין את עמו דוקא וא"ת וכי משוא פנים יש בדבר ולמה עושה הפרש בזה בין ישראל לאו"הע ולז"א כאחד שבטי ישראל ר"ל בשביל שכל שבטי ישראל כאחד חשיבי ולכן נאה ליחיד לדון אתה יחיד משא"כ או"הע דהם מפורדים ואין להם אחדות:

גד גדוד יגודנו והוא יגוד עקב. יובן בס"ד ע"ד מה שכתבו המפרשים ז"ל ע"פ הנחש השיאני שאד"הר פגם בשני דל"תין דשם שד"י ושם אד"ני ונשאר בהם ש"י אנ"י וזהו אותיות השיאני עכ"ד ז"ל והנה גד רמז לב' שמות אלו כי שם שדי הוא ג' אותיות ושם אד"ני הוא ארבעה אותיות וזהו ג"ד גם ידוע שבע"והר שאין השם שלם ואין הכסא שלם כי יד על כס יה והם אותיות הו"א וז"ש גד רמז לשם שדי ושם אדני גדוד אלו ישראל שהם גדודיו יתברך יגודנו לשון אגד וחיבור שהם ע"י מעשיהם הטובים מחברים הד"לתין בהם ומיחדים אותם והו"א אותיות השם והכסא יגוד יתחברו עקב ר"ל אחרית התיקון כולו כי בהתחברותם יתוקן הכל:

או יובן גד רמז למדת המלכות שהיא שביעית כמנין ג"ד. או יובן בס"ד גד רמז לד' יוד"ין שיש בהו"יה דע"ב וג' יוד"ין שיש בהו"יה דס"ג וזהו ג"ד רמז להנז"ל גדוד אלו ישראל יגודנו לשון אגד וחיבור:

ובזה יובן בס"ד תן חלק לשבעה רמז לשבעה יוד"ין הנז"ל וגם לשמונה רמז לשני דלתין דשם שדי ושם אדני לתקנם. או יובן תן חלק לשבעה רמז לאותיות השם והכסא שבין

כולם הם שבעה אותיות וגם לשמונה רמז לכ' דל"תין הנז"ל. או יובן בס"ד תן חלק לשבעה רמז לשם שדי ושם אדני וגם לשמונה רמז לשם הו"יה ב"ה ושם אהיה שהם שמונה להשפיע מזה לזה:

מאשר שמנה לחמו. יובן בס"ד לרמוז שמנה אותיות שמונה רמז לחיבור שם הו"יה ב"ה ושם אד"ני שהם ח' אותיות שנשפע מהם כי שם השילוב של שם הו"יה ב"ה ואדני יועיל לפרנסה.

נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר. נפתלי לשון חיבור אילה אותיות א"י ל"ה רמז לי"א סמני הקטורת שצריך לבררם עתה ע"י עסק התורה וזהו י"א לה לשכינה שלוחה ע"י הנותן אמרי שפר הוא העוסק בתורה.

או יובן בס"ד נפתלי גי' תק"ע כמנין ב"פ מנצפ"ך שהם אותיות כפולות עם כללות עשרה אותיות השורש אילה אותיות א"ל י"ה רמז שצריך למתק הגבורות ולהעלותם למעלה וזהו נפתלי רמז למנצפ"ך שהם גבורות אילה שלוחה צריך לשלחם ולהעלותם אל י"ה ע"י הנותן אמרי שפר הוא העוסק בתורה:

גם יובן בס"ד לרמוז הנותן אמרי שפר ר"ת אש"ה שהת"ח נקרא אשה גם רמז לקרבן שנאמר בו אשה ריח ניחוח לה' וע"י התורה כאלו מקריב קרבנות כמ"ש זאת התורה לעולה למנחה לחטאת וכו' כל הקורא בפ' עולה כאלו הקריב עולה וכו' גם ס"ת הנותן אמרי שפר גי' ס"ר כמנין יו"ד פעמים שם הוי"ה ב"ה שכל דבר שבקדושה כלול מעשר וע"י עסק התורה יתיחד שם הוי"ה ב"ה. גם יובן בס"ד לרמוז אמרי שפר ר"ת אש כי התורה נקראת אש שנאמר הלא כה דברי כאש וס"ת ר"י כמנין עשרה פעמים אהי"ה שכל דבר שבקדושה כלול מעשר ואמצעי תיבות הם אותיות מ"ר ואות פ"ה רמז למ"ש רז"ל ע"פ שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר כל תלמיד הלומד תורה לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה וזהו מ"ר פ"ה:

או יובן בס"ד לפרש סמיכות הפסוקים מאשר שמנה לחמו וכו' נפתלי אילה שלוחה. ויובן בס"ד ותחלה נקדים מאמרם ז"ל אורח טוב מהו אומר כל מה שעשה בע"הב בשבילי עשה והקשו התוס' ז"ל והא כתיב מברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו ע"ש בדבריהם ז"ל ותירץ הגאון מהר"ם שיף ז"ל דכוונתם ז"ל שהאורח כשיספר טובת הבע"הב שעשה עמו יאמר לפני השומעים שדוקא לו שהוא אהוב הרבה של הבע"הב עשה לו הכבוד הזה אבל לא יעשה כזאת לכל אדם כי אם דוקא לו עשה שיש לו אהבה עמו וא"כ אז השומעים לא יקפצו על בעל הבית לאכול אתו כי אין ראיה מזה האורח שהוא אהוב שלו בתכלית שידעו שלא יעשה כן לכל אדם ולז"א אורח טוב אומר כל מה שעשה בע"הב

בשבילי עשה בשבילי דווקא אבל אדם אחר לא היה עושה בשבילו בך עכ"ד ז"ל. נמצא שהאורח צריך הוא לספר בטובת בע"הב כדי שלא יהיה כפוי טובה אבל צריך ליזהר שידבר דברים טובים שלא יצא מהם היזק לבע"הב דהיינו שיאמר בשבילי דווקא וכנז"ל ובזה יובן בס"ד מאשר שמנה לחמו שהיה עשיר והוא יתן מעדני מלך לפני האורחים. נפתלי אילה שלוחה זה האורח שהוא אילה שלוחה שהולך ממקום למקום וצריך לספר בטובת הבע"הב הנה צריך ליתן דברים טובים שלא יצא מהם היזק לבעל הבית וזהו הנותן אמרו שפר ר"ל אמרים ודברים טובים להבע"הב:

והנה לעיקר קו' התוס' ז"ל אפשר לתרץ בס"ד קרוב לתירוץ הגאון מהר"ם שיף זל והוא דכוונת האורח לומר שזה הבע"הב כשיבוא אורח אצלו אין בידו ספוק כ"כ להכין בשביל בני ביתו וגם בשביל האורח אלא כל מה שעשה הוא בשבילי דוקא אבל בשבילו במדומה שלא עשה כלום באופן שאנכי אכלתי סעודתו ממש ולז"א כל מה שעשה וטרח בע"הב הכל היה בשבילי דוקא אבל בשבילו לא עשה כלום ואם בן השומעים לא יקפצו על אדם כזה להתארח אצלו הרבה:

ובזה יובן בס"ד לפרש כוונת הפסוק טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל ר"ל בע"הב שהוא טוב עין יבורך שהאורח צריך לברכו בפני העולם וא"ת יצא מזה היזק לבע"הב דכתיב מברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו לזא הנה ככה יאמר עליו שהוא נתן מלחמו לדל מלחמו דייקא ר"ל מה שצריך הוא לאכול הביא לפני האורח שהיה דל באותה שעה ולכן אז לא יהיה ניזוק בע"הב וטוב עין הוא יבורך.

הפטרת ויחי

אנכי הולך בדרך כל הארץ וחזקת והיית לאיש. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב יערת דבש ז"ל שיש ראיה לדוד הע"ה שלא חטא בבת שבע והוא כי דוד חי ע' שנה דוקא וא"כ נמצא שבעת שנעשה ענין ב"ש כבר עברו רוב שנותיו והנה ידוע מ"ש רז"ל כיון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא דכתיב רגלי חסידיו ישמור ואם ענין ב"ש הוא חטא איך חטא אלא ודאי שאינו חטא כלל וכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה עכ"ד ז"ל. והנה ודאי שאם היה דוד הע"ה חי הרבה יותר משבעים שנה לא יהיה לו ראיה והוכחה מזה אבל מאחר שלא חי כי אם ע' שנה נמצא למפרע שבעת שנעשה ענין ב"ש כבר עברו רוב שנותיו וא"כ ודאי שלא חטא. ובזה יובן בס"ד אנכי הולך בדרך כל הארץ שהוא זמן השבעים שהוא זמן הסתם של הכל דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה וא"כ מאחר שלא בא לגבורות שהם שמונים אלא כדרך כל הארץ שהוא שבעים נמצא מזה מוכח שלא חטא בב"ש יען כי נמצא הענין של ב"ש היה שאחר שעברו רוב

השנים ולכן השתא וחזקת והיית לאיש שלא יוכלו להרהר אחריך שבאת באיסור כי אתה בנה של ב"ש דמזה מוכח שב"ש כדין וכשורה לקחתי אותה והרי היא מותרת לי כדת משה וישראל:

או יובן בס"ד ע"ד שאמרו בגמרא שאם נתחייב אדם חנק טובע בנהר ואם נתחייב סקילה נופל מן הגג וכן ע"ז הדרך שאר מיתות ב"ד ע"ש והנה אם ח"ו דוד הע"ה חטא בב"ש שהוא איסור א"א היה צריך שהקב"ה ישלם לו בזה העולם שיקרה לו מיתה כנגד חיוב א"א ח"ו כדי שאז לא ישאר עליו שום חטא לעו"הב כי צדיק שכמותו צריך לשלם בשביל עונו בעו"הז ומאחר שהוא נפטר כדרך כל הארץ ולא היה לו מיתה משונה מזה מוכח שאין עליו שום חטא ועון בב"ש כלל וז"ש אנכי הולך בדרך כל הארץ ולא ח"ו משונה וא"כ מזה וחזקת והיית לאיש שיש מכאן ראיה עצומה לענין ב"ש שלא חטאתי ח"ו באיסור א"א אלא היא מותרת לי ואין עוד פה להרהר אחריך כלל אלא וחזקת והיית לאיש.

ושלמה ישב על כסא דוד אביו ותכון מלכותו מאד. יובן בס"ד שעל דוד הע"ה היו שונאיו מהרהרים שאין ראוי ח"ו להיות מלך יען כי בא מרות המואביה ואמנם אחר שישב בנו על כסאו בטלו כל הרהורים כי אחר שזכה להיות גם בנו מלך הא מאת ה' היתה לו המלוכה גם מאחר שהקב"ה נתן כ"כ חכמה וגדולה לשלמה המלך ע"ה אשר לא קם כמותו עוד בדרך הטבע הא ודאי לא עביד הקב"ה ניסא לשקרי ח"ו ובודאי ראוי והגון לזה כי עי"ז ההרהור שהיו מהרהרים מצד ענין ב"ש נתבטל כי שלמה הע"ה בנה של ב"ש וז"ש ושלמה ישב על כסא דוד ונקוד הטעם על שלמה ועל ישב זקף גדול והכוונה מאחר שהיה לו זקיפה גדולה שהיה מלך בכיפה ויחכם מכל האדם וישב על כסא דוד אביו א"כ מכח זה ותכון מלכותו מאד שנתחזקה המלכות בידו מאד הן מצד רנון ענין רות המואביה הן מצד רנון ענין ב"ש שכל המהרהרים אחריו הבל יפצה פיהם והוא ראוי והגון למלוכה ומה' היתה לו.

או יובן בס"ד ושלמה רמז למלך המשיח שיבא במהרה בימינו אכ"יר כבר ישב על כסא דוד אביו שהוא ימלוך לעתיד עלינו והנה כבר ישב והוזמן לזה ואין צריך כי אם שיצא הדבר לפועל ויראו עינינו שיבא אצלינו וישמח לבנו וזהו ותכון מלכותו מאד צריך לה התכוננות. גם מאד רמז לענוה מאד גי' מ"ה שהענוה נקראת מה ע"ד ונחנו מה וידוע שע"י זכות הענוה יבא הגואל בב"א וז"ש ותכון מלכותו מא"ד ר"ל בשביל זכות הענוה יה"ר יראו עינינו וישמח לבנו בביאת הגואל משיח צדקנו אכי"ר:

שמות

ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד. הנה איתא במדרש שכל אחת ואחת ילדה ששה בכרס אחד וגם איכא מ"ד עוד במדרש שילדו ששים בכרס אחד ואל תתמה שהרי עקרב שהיא מן השרצים יולדת שבעים ע"ש במדרש. והנה לכאורה נמצא שבין מ"ד ששה בכרס א' ובין מ"ד ששים בכרס אחד יש הפרש גדול ביניהם ואיך הפליג המ"ד השני כ"כ והנה למ"ד ששה בכרס אחד ראיתי להרב דבק טוב ז"ל שהביא טעם לזה משום דכתיב וכאשר יענו אותו כן ירבה והם היו עוברים בששה ימי השבוע ובשבת לא היה להם עבודה ולכן ילדו ששה בכרס אחד כנגד ששה ימים של עבודה כמ"ש כאשר יענו אותו כן ירבה דייקא עכ"ד ע"ש ונמצא דלסברת המ"ד ששה בכרס אחד יש לזה טעם כנגד ימי העבודה אבל למ"ד ששים בכרס אחד מנין לו הפלגה זו. ויובן בס"ד לפרש דרך דרש והלצה והוא דהנה קרא אמר ובני ישראל פרו מה בא להשמיענו דמהיכא תיתי שלא יהיו פרים ובא לומר פרו אלא ודאי דהפסוק משמיענו בזה דבר חידוש והיינו שפרו שלא כדרך הטבע וא"כ נוקים דא לחידוש דפרו כמ"ד שאמר כל אחת ואחת ילדה ששה בכרס אחד כי לא יש חכם שאמר חסר מזה המנין וגם שזה המנין יש לו טעם וסמך ובודאי שלא ילדו פחות מזה יען כי הכל היו עובדים בששת ימי השבוע כי לכן דייק המד' ואמר כל אחת ואחת ילדה ששה בכרס אחד וא"כ זה המ"ד ששים בכרס אחד יוקים לחידוש דפרו בששה בכרס אחד כי לא אפשר לחסר מזה לפי הטעם האמור והנה אחד תיבת פרו אמר קרא וישרצו וידוע הוא דו"או להוסיף ומה בא להוסיף ואפשר לומר שבא להוסיף ב"פ על פרו או אפשר ג"פ או ד"פ ואמנם הכלל ידוע דתפסת מועט תפסת תפסת מרובה לא תפסת ונאמר שבא להוסיף כפל אחד דוקא וא"כ מאחר שתיבת ופרו מוקמינן לה בששה בכרס אחד השתא וא"ו דוישרצו בא להוסיף כפל אחד והיינו שנים עשר בכרס אחד והכוונה הוא לומר דיש מהם נשים שילדו י"ב בכרס אחד ונמצא לפי זה תיבה וישרצו יש לאוקומה בי"ב ואח"כ אמ' קרא וירבו בוא"ו להוסיף על תיבת וישרצו וג"כ תאמר תפסת מועט תפסת ולא תרבה כי אם כפל אחד על וישרצו וא"כ מאחר דתיבת וישרצו אוקמת לה בי"ב השתא תיבת וירבו בא להוסיף כפל אחר דוקא והוא כ"ד ובא לאשמועי' עוד דיש מהם עוד נשים שילדו כ"ד בכרס אחד ונמצא לפ"ז תיבת וירבו יש לאוקומה בכ"ד ואח"כ אמר קרא ויעצמו בו"או להוסיף על תיבת וירבו וג"כ תאמר תפסת מועט תפסת ולא תרבה כי אם כפל אחר על וירבו וא"כ השתא מאחר דתיבת וירבו אוקמת לה בכ"ד אז תיבת ויעצמו בא להוסיף כפל אחר דוקא והוא מ"ח ובא לאשמועינן עוד דיש מהם עוד נשים שהיו יולדים מ"ח בכרס אחד ונמצא לפ"ז תיבת

ויעצמו יש לאוקומה במ"ח ואח"כ אמר קרא במאד דג"כ בא לרבות בתיבת מאד על מספר המ"ח והשתא יש לספוקי באיזה רבוי בא לרבות אם ברבוי הששה או ברבוי הי"ב או ברבוי הכ"ד או ברבוי המ"ח וג"כ תאמר כזה תפסת מועט תפסת תפסת מרובה לא תפסת ותאמר שבא לרבות ברבוי הששה על מספר המ"ה והיינו שיהיה מספר נ"ד שאין לומר שבא לרבות כפל על מ"ח כי לא יש וא"ו להוסיף אלא נאמר בא לרבות על מספר המ"ח ששה דוקא והיינו לומר שיש מהם נשים שהיו יולדות נ"ד בכרס אחד ונמצא דעד כאן אשמועינן נ"ד בכרס אחד ואח"כ שאמר קרא עוד מאד פעם שנית וג"כ תאמר כנז"ל שבא לרבות עוד ששה הרי ששים לומר שהיה מהם נשים שהיו יולדות ששים בכרס אחד ולכן ס"ל לזה המ"ד במדרש שהיו יולדות ששים בכרס אחד ע"כ ותו לא:

והנה ראיתי בס"ד דוגמא לזה בגמרא דסנהדרין דף כ"א ע"א דבעי הגמרא אהא דתנן במתניתין בדין המלך לא ירבה לו נשים אלא שמונה עשרה הנה י"ח מנ"ל דכתיב וילדו לדוד בנים בחברון ויהי בכורו אמנון לאחינועם היזרעאלית ומשנהו כלאב לאביגיל אשת נבל הכרמלי והשלישי אבשלום בן מעכה ורביעי אדוניה בן חגית והחמישי שפטיה בן אביטל והששי יתרעם לעגלה אשת דוד אלה ילדו לדוד בחברון וקאמר ליה נביא ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה כהנה שית וכהנה שית דהוו להו תמני סרי מתקיף לה רבינא אימא כהנה תרתי סרי וכהנה עשרים וארבע תניא נמי הכי לא ירבה לו נשים יותר מארבעים ושמונה ותנא דידן מאי טעמיה אמר רב כהנא מקיש כהנה בתרא לכהנה קמא מה כהנה קמא שית אף כהנה בתרא שית ע"כ הרמ"ה ז"ל וז"ל מתקיף לה רבינא אימא כהנה הא תריסר כדאמרן וכהנה בתרא לאו אשית קמייתא בלחוד קאי אלא אכולהו תריסר קאי דהוו ליה כולהו כ"ד תניא נמי הכי כדאתקפתיה דרבינא וכו' ולמאן דדריש ווין הא ארבעים ושמונה דוא"ו וכהנה בתרא מרבי תריסר והוו להו בהדי הנך כ"ד וכתיב כהנה בתרא אכולהו קאי דהוה להו מ"ח וכו' עכ"ד ע"ש:

הרי נמצינו למדין מהכא דהוא"ו בא להוסיף כפל על מה שרמוז לפניו וא"כ לפ"ז יפה עולה הדרש שכתבנו בס"ד דכל וא"ו בא להוסיף כפל על שלפניו ולכן תיבת מאד שהיא לשון רבוי דליכא בה וא"ו לא ידעינן באיזה רבוי בא לרבות ומשום דתפסת מועט תפסת יש לאוקומה ברבוי המועט הרמוז פה והוא רבוי של פרו שהוא לומר ששה בכרס אחד וכן נמי הוא הדין במאד השניה ועולה שפיר:

והנה מדברי הגמרא הנז' עוד למדתי בס"ד לפרש בדרך אחרת והוא דתיבת פרו נוקים לה באחד ובא וא"ו דוישרצו להוסיף הרי שנים ותיבת ישרצו אחד הרי שלושה ובא הוא"ו דוירבו להוסיף שלושה הרי סך הכל ששה ותיבת ירבו אחד הרי שבעה ובא הוא"ו

דויעצמו להוסיף שבעה הרי ארבעה עשר ותיבת יעצמו אחד הרי סך הכל חמשה עשר והנה אח"ך כתיב במאד מאד ותיבת מאד היא לשון רבוי כלומ' רבוי עצום וא"כ אפשר לאוקומה שבאו לרבות כנגד כל הרבוי הנזכר לפניה שהוא חמשה עשר יען שיותר מזה הסך עדיין לא מצינו א"כ נעשה סך הכל שלושים ומ"ש אח"ך מאד פעם שנית הרי באה לרבות עוד שלושים יען כי כבר יש לנו קודם ממנה רבוי זה וא"כ נוקים לה על רבוי היותר רב דכן משמע רבוי המאד שהוא על דבר שיותר רב ועצום וא"כ מאחד שיש לנו רבוי שלושים לפניה הרי היא ג"כ באה לרבות שלושים הרי סך הכל ששים ולכן ס"ל ששים בכרס אחד:

או אפשר לפרש בס"ד בדרך אחר והנה ראיתי שם במדרש רבה דיש עוד מ"ד דס"ל שילדו שנים עשר בכרס אחד ומפיק לה התם משום דכתיב פרו שנים וישרצו שנים וירבו שנים ויעצמו שנים במאד מאד שנים ותמלא הארץ אותם הרי י"ב עכ"ד המדרש והנה השתא לפי דברי המדרש דדריש פרו שנים הנה אפשר לומר דגם המד' דס"ל שילדו ששים בכרס אחד ג"כ דריש תיבת פרו שנים ישרצו שנים וכו' ואמנם זה המדרש הוא דריש נמי הווי"ן להוסיף בדרשת הש"ס דדריש וי"ו דוכהנה ומפיק מנה מ"ח וכאמור לעיל ולפ"ז הכא הכי דריש לה פרו שנים ובא הוא"ו דוישרצו להוסיף שנים הרי ארבעה ותיבת ישרצו שנים הרי ששה ובא הוא"ו דוירבו להוסיף ששה הרי י"ב ותיבת ירבו שנים הרי ארבעה עשר ובא הוא"ו דויעצמו להוסיף ארבעה עשר הרי כ"ח ותיבת יעצמו שנים הרי שלושים ואח"ך אמר במאד מאד הכוונה חד רבוי ואמנם בא להורות על רבוי שהוא מרבה ביותר וזהו במאד מאד ר"ל רבוי הרב וזהו במאד שהוא מאד כדי שלא תטעה לחשוב שבא לרבות כנגד רבוי שהוא יותר קטן שברכויים לכן כתב במאד מאד כלומר ברבוי שהוא רב ואיזה רבוי שהוא רב זהו רבוי האחרון שמרבה שלושים ואם כן תיבת במאד מאד באה לרבות שלושים הרי נעשה סך הכל ששים ולכן ס"ל שהיו יולדות ששים בכרס אחד:

ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ. יובן בס"ד דהנה ידוע שגזירת השעבוד היתה ארבע מאות שנה וישראל יצאו ברד"ו קודם הזמן ונתנו טעם לזה חדא משום דרבוי אכלוסין השלים המנין ועוד אמרו דקושי השעבוד השלים המנין והנה פרעה ידע באצטגנינות שלו שאם ישראל יעבדו במצרים זמן הקצוב יאבדו ח"ו ולא שייך שיצאו לעולם וכמ"ש רז"ל שאם היו שוהין רגע אחד היו נטמעים בשער החמשים ולא היו יוצאים לעולם והנה גם הוא ראה שמעלת ישראל נשגבה מאוד

ורבה ולא אפשר שהקב"ה ימסרם לגמרי ביד מצרים ולכן הכריח בדעתו שודאי הקב"ה יעשה להם סיבה להצלתם שיוכלו לצאת קודם הזמן וחשב שהקב"ה ירבה אותם רבוי שלא כפי הטבע ואז בזה אפשר שיצאו קודם הזמן משום דרבוי אוכלוסין יהיה משלים המנין ולכן דן בדעתו שיותר טוב לעשות להם קושי השעבוד דאז יהיה קושי השעבוד משלים המנין דכשיראה הקב"ה שעושים להם קושי השעבוד שיש בזה להשלים המנין אז לא ירבה אותם עוד שלא כדרך הטבע דמאחר שיש להם הצלה בזה לא יעשה להם נס שלא כדרך הטבע וממילא יהיה זה למצרים חצי נחמה שהגם שאין עובדים אצלם ת' שנה שלמים עכ"פ הם עושים להם קושי השעבוד משא"כ אם היתה השלמת הזמן מכח הרבוי היתה זאת למצרים לשכים בעיניהם ולצנינים בצדם שרואים את ישראל פרים ורבים שלא כדרך הטבע וגם זה הרבוי יהיה להצלחתם להשלים הזמן שאז יהיה להם טובה בכפלים הרבוי וגם שיצאו הודם זמנם תרתי לטיבותא ואמנם הנה הש"ית לא כן יחשוב כאשר חשבו הם שבראותו קושי השעבוד יבטל מהם נס הרבוי אלא הש"ית עשה גם רצונו להיטיב לישראל ברבוי הבנים ואז בזה הפסידו המצריים יותר דאם לא היו עושים להם קושי השעבוד הנה רבוי הבנים לבדו לא היה בו יכולת מספיק לחסר מן הזמן ק"ץ שנים כאשר היה באמת ועכ"פ היו צריכים לעבוד יותר מר"דו אכל עתה שעשו להם קושי השעבוד ניכה להם סך מה וממילא מכח זה ומכח זה עלה להם בחשבון הניכוי ק"ץ שנים ויצאו בר"דו והנה אפשר לדמות ענין זה להמשל שכתבו רז"ל באחד שנשא ב' נשים אחת ילדה וא' זקנה והיה בזקנו שערות שחורות ושערות לבנות והיתה הילדה מקטעת לו הלבנות והזקנה מקטעת לו השחורות ונמצא שיצא קרח מכאן ומכאן ולא נשאר לו כלום וכן פרעה היה הרבוי מנכה מצד א' והקושי השעבוד מנכה מצד אחר וממילא יצא קרח מכאן ומכאן. ובזה יובן בס"ד ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו שראה שהם יולדים ורבים הפך הטבע ששה בכרס אחד ויותר ומזה הבין שהקב"ה עשה להם זאת כדי להצילם קודם הזמן הקצוב שאז יהיה רבוי אכלוסין משלים המנין וא"כ דא עקא שיהיה לישראל טובה כפולה ומכופלת שירויחו גם הרבוי גם הניכוי של הזמן ולכן הבה נתחכמה לו ליתן עצה על זאת דמאחר שמוכרח שיהיה להם דבר שיהיה מכחו ניכוי הזמן א"כ צריך לחפש לעשות להם דבר שיהיה להם ממנו ניכוי הזמן ואמנם יהיה להם בו צער שעכ"פ תהיה בזה למצרים חצי נחמה וזהו פן ירבה ר"ל פן ירבה עוד יותר מזה ואז תהיה הצלתם מכח הרבוי שינכה להם מהזמן מצד הרבוי ועוד יש חששה מן הרבוי שאם תקרא מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ קודם הזמן שצריך להיות גם על פי חשבון הניכוי מצד הרבוי דהיינו שאם מצד

הרבוי צריך לנכות להם מן הזמן חמשים שנה הם יצאו בחזקה קודם מאה שנה מחמת שתקרא מלחמה ויתוספו גם הם על השונאים ואז יגבר מזלם וילחמו בהם ויעלו ממצרים יען דע"י שרואים עצמם שהם רבים אז יעלה על לבם להלחם במצרים ולעלות מתחת ידם גם בלתי בא הזמן שצריכים לצאת דמכח הרבוי שהם רבים וגם רואים שהאויב נלחם עם מצרים מבחוץ אז יהיה להם תגבורת לב להלחם גם הם עם מצרים ולעלות מתחת ידם ולכן נתייעצו כולם בשפה אחת לשים עליהם שרי מסים כדי לענותם בסבלותם שאז כשיראה הקב"ה קושי השעבוד שעושים להם אז ימנע מהם הרבוי דכל עוד שאפשר להצילם כדרך הטבע לא יעשה להם הקב"ה נס שלא כדרך הטבע שיהיו פרים ורבים ששה בכרס אחד שלא כדרך הטבע ואמנם הקב"ה לא כן חשב אלא וכאשרי ענו אותו כן ירבה ברבוי הבנים וכן יפרוץ מלשון פירצה ר"ל שכנגד העינוי והרבוי כן יפרוץ ויחסר מן הזמן שעושה פרצות גדולות בזמן הקצוב להם לנכות ממנו כפי חשבון שצריך לנכות מכח קושי השעבוד ורבוי הבנים ולכן ויקוצו מפני בני ישראל שראו שהופרה עצתם ולא הועילה להם:

או יובן בס"ד הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו הבה נתחכמה וכו' דידוע מ"ש רב יעקב אלגאזי ז"ל ע"פ בא אחיך במרמה ויקח ברכתך והוא דאע"ג דקי"ל שאין להעביר הירושה אפי' מברא בישא לברא טבא עכ"ז במקום תורה וחכמה שאני דהיינו אם הבן האחד הוא חכם והב' ע"ה יש רשות לאב להעביר הירושה מהבן שהוא ע"ה וליתנה לבן שהוא ת"ח ע"ש בדבריו ז"ל. והנה המצריים כשראו שישראל הם גוי עם חכם ונבון ועוסקים בתורת ה' אשר מסרו להם האבות זיע"א הנה הם פחדו פן יתגברו ישראל עליהם וילחמו בהם ויגרשו אותם מעיר מצרים וישבו הם לבדם במצרים במקומם ועיין פירש"י ז"ל ע"פ ועלה מן הארץ כאדם שמקלל עצמו ותולה קללתו באחרים והרי הוא כאלו כתב ועלינו מן הארץ והם יירשוה ע"ש ונמצא שהם יראים פן יגרשום ישראל מן הארץ והם יירשוה והנה הגם שהם יודעים שישראל לא יכולים לעשות שום דבר בלתי עזר אלהי ואם כן בודאי הקב"ה לא יעזרם בזה יען כי אעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא אין להעביר וכבר הקב"ה חילה כל הארצות לשבעים שרים וארץ מצרים נתנה למצריים ואיך עתה יעזור לישראל ליקח נחלת אחרים ואפי' שישראל הם ברא טבא עכ"ז אין נכון לעשות כן ואמנם פרעה ועמו בהאי פחדא הוו יתבי דהם ראו שישראל היו עם נבון וחכם ועוסקים בתורה שמסרו להם האבות וא"כ עתה יש לחוש לזה דבמקום תורה וחכמה יש להעביר הירושה ולתת אותה להבן שהוא חכם וא"כ וראי הקב"ה יעזרם במעשיהם ויצליח אותם לגרש את פרעה ועמו ולירש מקומם וארצם ולכן הם רוצים

לעשות אופן שיהיו המצרים חכמים יותר מישראל ח"ו וזה איך אפשר להיות שהמצריים לא אפשר להם להשיג חכמת התורה שהיא החכמה האמתית והיא חכמת ישראל דוקא לכן נתייעצו שישימו שרי מסים לענות את ישראל כרי שבזה אז ישראל ישכחו חכמת התורה שהיה להם מרוב קושי העבודה והטרדא כי חכמת התורה שמעתתא בעייא צלותא כיומא דאסתנא ואז ממילא חכמת מצרים שיש להם במילי דעלמ' תהיה נעדפת על ישראל וממילא אז המצריים יקראו חכמים יותר מהם ואם כן אז אין להם לחוש שהקב"ה יעזרם בזה לגרש את המצריים משום אעבורי אחסנתא וכו'. ובזה יובן בס"ד ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו ר"ל הם חכמים יותר ממנו וכמ"ש רז"ל ע"פ רבתי עם רבתי בדעות וכן אמרו ע"פ רבים קמים עלי רבים בתורה ע"ש וכן כאן רב ועצום ר"ל רבים בחכמה ובתורה ולכן הבה עצה שנתחכמה לו ר"ל שאנחנו נתחכם יותר מהם וזהו נתחכמה לו כלומר שנהיה אנחנו חכמים עליהם ולא להפך שאם נניח הדבר כמו שהוא יש חששה פן ירבה עוד בחכמה והלואי שישארו בחכמה זאת שיש להם אלא יש לחוש פן יתרבו בחכמה יותר ואז כשיקרא את מצרים מלחמה עם מלך אחר אז אותו זמן יהיה לישראל תגבורת לב יותר ואם הם ישנים יתעוררו משנתם וימלאם לבם לערוך עם מצרים מלחמה גם הם וזהו ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ והיינו כפי' ב' שהביא רש"י ז"ל כאלו כתוב ועלינו מן הארץ שישראל הם ירשו את ארץ מצרים ויגרשו את פרעה ועמו ממנה ולכן נתייעצו לעשות עליו שרי מסים וכו' כדי למעט חכמתם וזהו וישימו עליו שרי מסים למען ענותו וכו' ואמנם הקב"ה לא כן חשב אלא כאשר יענו אותו כן ירבה בחכמה וכן יפרוץ ולכן ויקוצו מפני בני ישראל שראו שהם עומדים בהצלחה הפך עצתם:

או יובן בס"ד לפרש דקדוק של תיבת ממנו והכוונה שיש שהוא נקרא צדיק מצד גדולת מעשיו מצד עצמו ויש שנחשב צדיק לערך רשעת חבירו היושב עמו והנה המצריים דנו בדעתם כי חשיבות ישראל לפני הקב"ה לא מצד ערך רשעת מצרים אלא מצד עצמם שהם בשרים באמת לפני הקב"ה ולכן נתייעצו לעשות עליהם שרי מסים לטרדם בעבודה בחומר ובלבנים כדי לבטל מהם עבודת שמים וכשרון מעשיהם ואז לא יהיו ראויים לפני הקב"ה כדי שיושיעם בעת מלחמה. ובזה יובן בס"ד הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו ר"ל מצד ישראל עצמם ותיבת ממנו קאי על ישראל כלומר מניה וביה ולא בערך רשעת מצרים ולכן הבה נתחכמה לו פן ירבה עוד בבשרון מעשיו ואז אם תקראנה מלחמה ויהיה להם תגבורת לב יותר ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ובהכרח אז ועלה מן הארץ כלומר ועלינו מן הארץ וכמ"ש רש"י ז"ל ע"ש שודאי אז הקב"ה יעזרם לרוב

כשרותם לפניו ולכן וישימו עליו שרי מסים למען ענותו ואז יבטלו מהם עבודת שמים. או יובן בס"ד לפרש דקדוק תיבת ממנו שפרעה באצטגנינות שלו הרגיש שהשפעת ישראל היא ממקום עליון ממ"נו ר"ת מתרין מזלין נוצר ונקה שהוא שפע מקום עליון ולכן רצה לענותם בעבורה קשה כדי למעט מהם עבודת שמים הממשיכים בה שפע ממקום עליון:

ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך. הנה רז"ל דרשו תיבת בפרך בפה רך יובן בס"ד לפרש ע"ד מ"ש המפרשים ז"ל שהקב"ה ריחם על ישראל ולא שעבדם במצרים כי אם מספר ביצחק שעולה רד"ו והנה שם יצחק כתוב נמי בשי"ן שמאלית וכמ"ש ושבועתו לישחק וא"כ תחשוב בישחק בשי"ן שמאלית עולה גי' ת"ך והנה מצרים היו חושבים לשעבדם כמנין בישחק בשי"ן שמאלית ולא ביצחק בצד"י והנה הפרש הקריאה של ביצחק בין צד"י לש"ין שמאלית הוא במוצא התיבה שישחק בש"ין שמאלית יהיה המוצא שלה מן הפה רפה אבל יצחק בצ"רי המוצא שלה יותר בחוזק שהצ"די יצא בתיבה חזק יותר מש"ין שמאלית. ובזה יובן ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך בפה רך כלומר רצו לשעבדם בפה רך ר"ל כמנין בישחק ולא כמנין ביצחק:

ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה ויאמר בילדכן את העבריות וגו'. הנה רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל דקדק בזה בי אומרו ויאמר פעם שנית הוא מיותר יען כי הלא בפסוק הראשון שאמר ויאמר מלך וגו' לא הוזכר שאמר להם דבר ודוק' מזכיר בו שמותן וע"ש בדבריו ז"ל מה שפירש בזה והנה אפשר לפרש בס"ד בדרך אחד מעין דרך הרב ז"ל והוא כי רז"ל כתבו שהמילדות היו יוכבד ומרים והאחת נקראת שפרה על שם שהיתה משפרת את הולד והב' פרעה שהיתה פועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה וכמ"ש רש"י ז"ל והנה מעתה בא וראה צדקניות אלו כמה היו רחמניות על הולר אשר קראום בשמות חדשים על צד רחמנותם על הילדים והנה פרעה בשמעו שמות המילדות שנקראו שפרה ופועה מכח רחמנותן על הילדים לזה הוצרך לצוות להם צווי הרע הזה שיהרגו את הזכרים הוא בעצמו ולא צוה אותם ע"י א' ממשרתיו כי הא ודאי יש לפרעה שרים הרבה ובפרט שר המשנה שלו שהוא מצווה לשר המשנה והוא עושה מאמר המלך כדרך המלכי' אבל לא שהכל יעש' בעצמו ולא היה צריך שהוא בעצמו יאמר למילדות הצווי הזה אלא הוא היה צ"ל למשנהו ומשנהו יקראם למילדות ויצווים בי הא ודאי שאין מדרך נימוסי המלכות שהמלך בעצמו ידבר עם המילדות וגם עוד שנימוס המלכות שאפי' אם המלך ירצה לדבר עם אדם גדול לא ידבר כי אם ע"י תורגמן וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ע"פ

ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך שרצה לדבר עמו בלתי מתורגמן הפך נימוס המלכות ע"ש. אמנם מאחר שראה פרעה שכ"כ הם דחמניות על הילדים שקראום בשמות אלו לכן אמר הנה אלו שכ"כ רחמניות קשה הדבר לפתותן בזה שיהרגו הילדים ובודאי לא ישמעו ולכן יותר טוב שאנכי בעצמי אדבר עמהם על זה ולא ע"י השרים וגם שאדבר עמהם שלא ע"י תורגמן כי אולי בראותם כל הכבוד הזה שאני עושה להן יתפתו לקיים הצווי הזה ויהרגו הילדים וז"ש ויאמר מלך מצרים למילדות ר"ל הנה הפסוק בא להודיענו פה שלא היה הצווי למילדות מפי שר המשנה או משאר שרים אלא הצווי היה מפי מלך מצרים עצמו שדבר עמהם פה לפה ולא ע"י תורגמן וזהו ויאמר מלך מצרים הוא עצמו אמר למילדות והטעם שהוצרך לזה להקטין גדולתו ולדבר עם המילדות יען כי שם האחת שפרה ושם השנית פועה שאלו המילדות כ"כ היו רחמניות על הילדים שהאחת נקראת שפרה שמשפרת וכו' והב' פועה שפועה וכו' ואם כן היו ידועות ומוחזקות שהן רחמניות ולכך חשש פרעה פן לא יקיימו גזרת הצווי הרע הזה לכן רצה להחניף להן לפתותן בכבוד הזה שעשה להן שדיבר הוא עצמו עמהן כדי שאז יתפתו ויקיימו הצווי וחזר הכתוב לומר אז האמירה שלו שא"ל וזהו ויאמר בילדכן את העבריות וכו' והנה כל מגמת הפסוק בזה להודיעך רוב צדקת המילרות שאפי' שראו כל הכבוד הזה שעשה להן עכ"ז הם לא נתפתו בזה לשמוע דבריו ולזה רמז הכתוב ג"כ עוד ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים דלכאורה תיבת אליהן יתירה והיה די לומר כאשר דבר מלך מצרים ואמנם כפי האמור אתי שפיר שאפי' שראו שאליהן דייקא דבר מלך מצרים עכ"ז לא נתפתו בזה:

והנה אפשר לתת טעם לגזירת פרעה שצוה למילדות להרוג הזכרים ולהחיות הנקבות דלכאורה היה צריך לצוות להפך שיהרגו הנקבות ויחיו הזכרים או שהיה מצווים על הכל ביחד וכן בגזירת השלכת היאור נמי היה לו לצוות שישליכו הכל דהנה כשיש נקבות בעולם ג"כ יתקיים הפ"ור דזכר אחר יקח מאה נקבות ויולידו כולם אבל נקבה אחת לא תקח כ"א זכר אחד. ויובן הטעם בס"ד כי הוא רצה שיהיה תמיד מחלוקת וקטטה ביניהם כי הוא ידע שהצלחת ישראל תהיה ע"י השלום שביניהם והמחלוקת תעשה להפך ח"ו ולכן רצה שיהיה נקבות הרבה וזכרים מועטים כדי שיהיה זכר אחד לוקח כמה נשים ואז ממילא יהיה רבוי קטטות ומחלוקת ביניהם כי הצרות תמיד יעשו מחלוקת שמתקנאות זו מזו ואם ב' צרות לא יוכלו לעמוד באהבה כאחד כ"ש אם יהיו ארבעה וחמשה או יותר ויותר ואז ממילא תתרבה המחלוקת והקנאה ביניהם ובזה יתגבר עליהם ח"ו גם

כיון בזה להחניף לנקבות כדי לפתותם לזנות עמהם כדי שבזה נמי יתגבר עליהם ולא יצאו מאתו לעולם:

ובזה ניחא מה שיש לדקדק על פרעה איך נכנס בדעתו לצוות למילדות על זאת והלא כשיהרגו כל הזכרים לא יביאום עוד להולידם ואמנם בזה אתי שפיר כי הוא לא רצה שיהרגו כל הזכרים אלא מהם יהרגו ומהם יחיו באופן שיהיו הזכרים מועטים והנקבות הרבה:

או יובן בס"ד לתרץ ב' דקדוקים אלו דחדא מתרצא חברתא והוא כי הוא לא צוה על הנקבות ג"כ כי חשש פן אז בראות ישראל שכל הילד שמיילדים אותו המילדות הוא נחנק אם כן אז לא יביאום ואפי' שיניחו עצמם שילדו בלא מילדת יקבלו זה מרוב רחמנותם על בניהם אבל אחד שרואים שהנקבות יוצאים חיים הנה האשה היולדת תקבל להביא המילדות האלו כי אצלה יהיה ספק ספיקא שמא היא אין לה זכר כי אם נקבה ואת"ל זכר שמא יצא חי ולא ימות ביד המילדות משא"כ אם היו גם הנקבות מתים תחת ידם אז לא היו מביאים אותם ואפי' שישימו עצמם בסכנה לילד בלא מילדת לא יחושו על עצמם לרוב רחמנותם על בניהם ובנותיהם ולכן צוה שיחיו הבת. והנה תירוץ זה לא אפשר לתרץ על מה שגזר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו ולא אפשר לתרץ על זה כי אם כתירוץ ראשון ומיהו גם על גזירת היאור אפשר לתרץ בס"ד כי הוא חשש פן יסתירו את הכל מעיני מצרים ולא ימצאו מה להשליך ביאור ולכן צוה שהבת יחיון כדי שאז ישראל לא יסתירו הזכרים אלא ילבישום מלבושי הנקבות כדי שיחשבום נקבות ואז המצריים יוכלו לתופשם כי יוכלו להרגיש מפרצוף הפנים בין זכר לנקבה ויקחום: וייטב אלהים למילדות וירב העם ויעצמו מאד. הנה דקדק בזה רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל שמה שוירב העם ויעצמו מאד הנה הוא הטבה אל העם ואיך אמר וייטב במילדות ע"ש בד"ק מה שפי' בזה. ואפשר לפרש בזה בס"ד שהנה רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל דקדק עוד דקדוק אחד במה שהשיבו המילדות תשובה לפרעה כי לא כנשים המצריות העבריות כי חיות הנה בטרם תבא אליהן המילדת וילדו דאיך נכנסו דברי' אלה באזני פרעה שכל הנשים העבריות יוכלו לילד בלא מילדת ואם אפשר להיות זה במקצת הנשים אבל לא בכולם וא"כ למאי נפקא מינה קוראים לשפרה ופועה מילדות מאחר כי אין צריכים אליהם. והנה יובן בס"ד לומר כי בזה הנס הפלילי שעשה הקב"ה עם ישראל להרבותם שלא כדרך הטבע שיהיו יולדות ששה בכרס אחד וגם מתעברות ויולדות תמיד בלי הפסק א"כ מזה יצא הוכחה למילדות להכניס דבריהם באזני פרעה שיאמרו לו כמו שאתה רואה שהקב"ה עשה להם נס מחדש אשר לא נשמע לעולמים שיהיו בני אדם כ"כ פרים ורבים

כן הקב"ה עשה להם נס מחדש שתוכל היולד' לילד בלא מילדת וברגע כממריה תפלוט הולד מבטנה ואין צריכה למעשה המילדת והנה ודאי זה הנס כלא חשיב לגבי הנס של הרבוי יען שהנס של הרבוי הוא נראה בחוש לכל שהוא נגד הטבע שלא נשמע לעולמים אבל הנס שתלד היולדת בלא מילדת הוא אינו כ"כ דחוק מן הטבע וגם לפעמים יהיה זה דרך מקרה שתלד היולדת ברגע כממריה קודם שיקראו המילדת ורק שהקב"ה עשה שהכל ילדו כך ברגע כממריה בלתי קרוא המילדת ואם כן מכח נס הרבוי בזה נכנסו דבריהם באזניו ולזה אחר שאמר הפסוק תשובת המילדות לפרעה אמר וייטב אלהים למילדות שנכנסו דבריהם באזניו ולא הרגם יען כי וירב העם ויעצמו מאד שהוא דבר הפך הטבע וא"כ מכח זה יכלו להסביר תשובתם באזניו:

ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו. הנה לכאורה תיבת ותאמר יתו"ר נפי"ש ויובן בס"ד לפרש כי היא חששה פן יתוודע הדבר אח"ך שזה הילד הוא מן ילדי העברים וא"כ בזה תתחייב הריגה למלך כי אביה גזר שכל הבן הילוד היאורה תשליכוהו והיא איך מצאה בן מילדי העברים ולא דיה שלא השליכה אותו ליאור אלא שגדלתו אצלה ואם כן חשיבה כמורדת במלכות וע"פי המשפט חייבת הריגה דמה יש הפרש לענין גזרת מלך בינה לבין אחרי' ולכן עשתה בחכמה שלא אמרה לפני העולם המעשה כמות שהיתה שראתה אותו בתוך התיבה ולקחה אותו אלא אמרה שהיא ראתה אותו טבוע במים ומשכה אותו מתוך המים בעודנו חי קצת וא"כ בזה לא עברה על גזרת המלך שהמלך צוה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו ולא אמר תמיתוהו וזה כבר נתקיים בו גזרת המלך שהושלך כבר ביאור והיא משכה אותו מן המים ואין צריכה להמיתו בידים כי אביה לא גזר הבן הילוד תמיתוהו אלא גזר היאורה תשליכוהו וזה בבר הושלך ליאוד ונתקיימה בו הגזרה ואינה חייבת להשליכו פעם שנייה וז"ש ותביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה וא"ת איך הביאתו לביתה ולא חששה בת פרעה פן ישמע הדבר אח"ך ותתחייב הריגה שעברה על גזרת מלך לז"א ותאמר לפני העולם כי מן המים משיתהו מן המים דייקא ר"ל שהיא לא אמרה מעיקר' המעשה כאשר היה שלקחה אותו מן התיבה שעדיין לא הושלך ליאור אלא אמרה מן המים משיתהו שכבר השליכו אותו המצריים ליאוד ונתקיים בו גזרת מלך ובאותו הרגע שהושלך היא מצאתו ומשכה אותו בעודנו חי מן המים ואם כן לא עברה על גזרת אביה:

ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי. יובן בס"ד כי ידוע דמשה רבינו ע"ה היה גלגול הבל והוא היה גלגול שלישי כי כן משה ר"ת משה שת הבל וזה המצרי היה גלגול קין ולכן הרגו מר"עה לנקום ממנו נקמת דמו עכ"ד המפרשים ז"ל. ובזה יובן ויפן כה

וכה ר"ל שהביט בגלגול הקודם של הכל וגם בגלגולים שאחריו וירא כי אין איש כי הביט בגלגול הקודם ומצא שקין הרג להבל והביט עוד בגלגולי הבל שאחריו לראות אם עתיד לצאת אחד גדול כמו מר"עה כדי להניח דבר זה עליו שהוא ינקום נקמת הבל וידא כי אין איש חשוב כמותו ולכן אמר הדבר מוטל עלי שאני צריך לנקום הנקמה מזה ולכן ויך את המצרי שהוא קין:

ואיתא בילקוט במה הרגו רבי יצחק אמר באגרוף כר"א ולהכות באגרוף רשע רבי לוי אמר במסתרים של ישראל הה"ד והיה מספר בני ישראל כחול הים עכ"ד. ויובן בס"ד ע"ר שכתב הרב הקדוש מהר"ש מאסטרופולי זיע"א בליקוטי שושנים משם רבינו האר"י זיע"א שיש ג' אלפים ור"ף מלאכי חבלה ממונים להכות הרשעים בגיהנם ולטהר אותם וסימן לדבר להכות כאגרוף רשע באגרף חסר כתיב ר"ת ג' אלפים ר"ף ועל ידם נלקו המצריים וז"ס נפלא כאשר תחשוב מספר המכות דם צפרדע כנים וכו' יעלו כמנין ג' אלפים ר"ף שבהם לקו המצריים וכו' עכ"ד ע"ש. ובזה יובן בס"ד דברי הילקוט במה הרגו רבי יצחק אמד באגרוף כד"א להכות באגרוף רשע והכוונה על האמור שעירר עליו ג' אלפים ור"ף מלאכי חבלה והרגו שבהם לקו המצריים ג"כ ע"י מר"עה. או יובן בס"ד אגר"ף חסר כמ"ש בפסוק עולה גי' רפ"ד ועם האותיות גי' רפ"ח כמנין רפ"ח ניצוצין והכוונה בכח שבירר מר"עה מן הרפ"ח ניצוצין בזה נתגבר עליו והרגו וזהו באגרף הרגו ר"ל בכח וזכות זה:

ומה שאמר רבי לוי במסתרים של ישראל יובן בס"ד כי שם ישראל במילואו כזה יו"ד שי"ן רי"ש אל"ף למ"ד הנה אותיות המילוי שהם הנסתר של השם יעלו גי' תקל"ד והנה ידוע מ"ש הרב הקדוש הנז"ל זיע"א בספר הבהיר דן ידין בסופו כי קליפה הנק' תוק"ל נתבטלה בסוד המקום שמשם יבא משיח צדקנו בכ"א בסוד קן צפור גי' תוק"ל וכדאיתא בזהר שמות דף ג' דההוא אתר אתקרי קן צפור ויתער בארעא דגליל ע"ש ועיין זוהר חדש פ' בלק וכו' ודע כי קן צפור מספרו תוק ל וקן צפור מבטל לקליפה זו הנקראת תוק"ל והוא בא"ת ב"ש כפר"א ואז נתהפך קליפה זו ונעשה פ"ך בסור הקב"ה מרפא מגוף המכה וכו' עכ"ד ז"ל ע"ש. והנה קן צפור עולה תקכ"ו והרב זלה"ה חשיב לה תקל"ו ואולי שחשב תיבת צפור ביו"ד כאשר יוצאה בפה כי החירק הוא במקום יו"ד ולפעמי' יחשב כך בגימטריאות כנודע והנה מרע"ה מרוב קדושתו הרגו בסייף שלו עצמו ע"ד וממכותיך ארפאך שבזאת הקליפה הרגו וזהו במסתרים של ישראל שעולה המילוי שהוא הנסתר תקל"ד וע"ה וכולל הכולל גימט' תוק"ל והנה זה נרמז במילוי להורות כי ישראל מתגברים על קליפה זו ומכניעים אותה גם נרמז באותיות הנסתר המקום אשר

משם יבא משיחנו בב"א כי הוא המבטל לקליפ' זו והוא כי קן צפור בלא יוד גי' תקכ"ו ועם האותיות והמלות גימט' תקל"ד כמנין אותיות הנסתר שבשם ישראל וזהו במסתרים של ישראל הרגו שלקח כח ועזר ממקום הנק' קן צפור הרמוז באותיות הנסתר שבשם ישראל וגם המקום הזה הוא בעצמו נסתר ואז הרג את המצרי.

או יובן בס"ד במסתרים של ישראל והוא כי מסתרים גי' תש"ן כמספר ב"פ שע"ה נהורין כי ידוע שיש כ"פ שע"ה נהורין והכוונה שהמשיך כח משע"ה נהורין ובזה נתגבר על המצרי והרגו וזהו במסתרים של ישראל:

ויאמר משה אל ה' בי אדני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד לשון אנכי. יובן בס"ד לפרש ע"ד המעשה דאיתא בילקוט וז"ל ויהי בשנה השלישית ללידת משה ופרעה יושב על כסאו והגבירה יושבת מימינו ובתיה יושבת משמאלו והנער יושב בחיקה וכל שרי המלוכה יושבים אצלו ויהי הם יושבים על השלחן ויושט הנער את ידו ויקח העטרה מעל ראש המלך וישם אותה בראשו ויבהל המלך והשרים על זה ויתמהו תמיהה גדולה ויען בלעם הקוסם אחד מסריסי המלך ויאמר זכור נא אדוני המלך את החלום אשר חלמת ואת אשר פתר עבדך ועתה הלא זה העלם מילדי העברים אשר אלהים בקרבם ומחכמה עשה זאת ויבחר לו את מלכות מצרים מה עשה אברהם אשר התיש את חיל נמרוד מלך כשרים ואת אבימלך מלך גרר וירש את ארץ בני חת ואת כל ממלכות כנען ובמצרים ירד גם הוא ויאמר אל אשתו אחותי היא למען הכשיל את מצרים ואת מלכה גם יצחק מה עשה לפלשתים אשר גר בגרר ויעצם כחו מכל פלשתים גם את מלכה רצה להכשיל באמרו אחותי היא ויעקב הלך בעקבה ויקח מיד אחיו בן אמו את בכורתו ואת ברכתו וילך פדנה ארם אל בית לבן אחי אמו ויקח את בנותיו ואת מקנהו ואת כל אשר לו ויברח וישב בארצה כנען ומכרו בניו את יוסף וירד מצרימה וינתן בבית הכלא שתים עשרה שנים עד אשר חלם פרעה הקדמוני חלומות ויוציאהו מבית הכלא ויגדלהו על כל ארץ מצרים על פותר חלומותיו לו ויהי בהרעיב אלהים את הארץ וישלח ויבא את אביו ואת אחיו מצרים ויכלכלם בלא מחיר ואותנו קנה לעבדים ואם על המלך טוב נשפכה את דמו ארצה בטרם יגדל ויקח את המלוכה מידך ותאבד תקות מצרים אחרי מלכו וישלח אלהים מלאך ממלאכי קדושיו ושמו גבריאל ונדמה כאחד מהם ויען המלאך ויאמר אם על המלך טוב יביאו אבן שוהם וגחלת אש וישימו אותם לפני הילד והיה אם ישלח ידו אל השוהם דע כי בחכמה עשה זאת ותהרגהו ואם על הגחלת ישים ידו דע כי לא מחכמה עשה זאת ונחייהו וייטב הדבר בעיני המלך והשרים ויעש המלך כדבר המלאך ויביאו לו את השוהם ואת הגחלת ויקח

המלאך ידו אל הגחלת ותדבק הגחלת באצבעו וישאה אל פיו ותבער את שפתיו ושפת לשונו ונעשה כבד פה וכבד לשון וכו' עכ"ד ע"ש. והנה כאן בא מרע"ה לומר לפני הקב"ה כי אין מן הדרך לילך האדם במקום סכנה והיזקא דשכיח יען כי מרע"ה היה כבד פה וכבד לשון מכח אותה הגחלת אשר שם על פיו וא"כ אם איזה אדם ירגיש בו ויגיד עליו שהוא הוא אותו הנער שלקח העטרה מראש המלך וניסוהו בגחלת ואבן שוהם ונעשה כבד פה וכבד לשון וזה הסימן שלו שכן הוא עתה וא"כ פרעה תכף יאמין בזה ואז בודאי יהרגהו כי מעשיו אלו שבא להוציא את ישראל ממצרים מורים על מעשיו הראשונים שלקח העטרה מראש המלך שנראה שכן יעשה ויצליח עתה לעשות כן באמת כאשר עשה מקודם ואז פרעה יחוש לעצמו ותגבר בחירתו עליו להרוג אותו וא"כ הוי שכיח היזקא ויותר טוב שילך אדם אחר כדי שלא יהיה ממנו מזכרת לאותו הדבר ולא יכנס במקום סכנה ולסמוך על הנס וז"ש לא איש דברים אנכי וכו' יען כי כבד פה וכבד לשון אנכי וא"כ מכח זה יבא פרעה להרגיש בי שאנכי הוא שנטלתי העטרה מראשו מקודם ויבא לחוש לעצמו לעשות כדברי בלעם הרשע ולכן יותר טוב שילך אהרן אחי או זולתו והשיב לו הקב"ה מי שם פה וכו' וא"כ בעת שתדבר אני אהיה עם פיך ולא אניח שתדבר בכבדות לשון אלא תהיה מדבר כאחד הבריאים:

או יובן בס"ד שרמז בדבריו על הלויה שצריכה בפה כי הלוי הוא משורר בפה ולכן א"ל הנה מבת שליחות זה נראה שאתה רוצה ליתן לי הלוייה ולאהרן הכהונה יען כי בשליחות זה נראה שאתה רוצה לעשות אותי מלך על ישראל וא"א ליטול כהונה ומלכות וא"כ מוכרח שתתן לי הלוייה דוקא ואמנם אני רואה שלא איש דברים אנכי להיות לוי לשורר בפה כי כבד פה וכבד לשון אנכי ואם כן יותר טוב ליתן לי הכהונה ואהרן ישאר לוי ויקח לו המלכות ולכן צריך הוא שילך אל פרעה כי הוא העיקר והשיב לו הקב"ה מי שם פה לאדם וא"כ אתה טול גדולה זו וכשתהיה לוי ותרצה לשורר אנכי אהיה עם פיך.

הפטרת שמות

בן אדם הודע את ירושלם וגו'. יובן בס"ד לפרש כי ידוע מ"ש המפרשים ז"ל שהטעם שנברא אד"הד עפר מן האדמה ולא היתה בריאתו רוחנית כמו המלאכים והוא משום שאם היה כמלאכים אזי כשיחטא אין לו תקנה עולמית ואינו מתכפר לו בתשובה ובאשר היה בנפילים שהיו מלאכים והורידם הקב"ה לארץ וחטאו ולא נעשה להם תקנה יען כי מאחר שבריאתו רוחנית רחוק הוא מן החטא ולכן אם יחטא עונו גדול מאד ואין לו תקנה בתשובה שהתשובה היא מתקבלת על צד החסד אבל ע"י שנברא עפר מן האדמה שיש לו הדבקות בחומר מעיקר בריאתו א"כ אם יחטא יש להקל עליו בטענת חומרו

גרם לו ואם יעשה תשובה יהיה לו תקנה וא"כ בריאת האדם מן העפר היא היתה מכח סיבת עונותיו שידע הקב"ה שסופו לחטוא וחס עליו ובראו מן העפר כדי להקל עליו. עוד כתבו המפרשים ז"ל הטעם שעשה הקב"ה את הבריות האישים שיהיו נולדים מאב ואם ולא ברא הקב"ה כל האדם כמו אד"הר שהיה יציר כפיו ובראו עפר מן האדמה כן הי"ל לעשות כל הבריות ולמה עשה שיהיו הכל באים מכח אבותם וכתבו הטעם שגם זה לצורך תיקון העולם שהנה הקב"ה ידע שהבריות עתידים לחטוא הרבה ואם היה בוראם כמו אד"הר שהיה יציר כפיו של הקב"ה לא היה אפשר שיאריך להם כ"כ אלא היה עושה להם כמו אד"הר שתכף בעבירה ראשונה קלה כעס עליו וגירשו מג"ע דהגם שהיו נבראים עפר מן האדמה אבל עכ"ז יש להכביד עליהם יותר מפני שהם יצירי כפיו של הקב"ה ולכן עשה שיהיו הכל באים מאב ואם כדי שאז יתרבה בהם חומר הגס יותר ואז אם יעשו עונות הרבה אפשר להאריך להם כי יש להמליץ בעדם שחומרם הגס גרם להם מאחר שעיקר יסודם הוא עפר מן האדמה וגם המה באו מכח אב ואם זרע אנשים מטיפה סרוחה וא"כ מה יעשה הבן ולא יחטא ויש להקל עליהם שאז גם אם יאריכו ברשעתם מ"מ יתקיימו בעולם ואם יעשו אח"ך תשובה יתכפר להם על הכל. ובזה יובן בס"ד בן אדם הודע את ירושלם את תועבותיה ואחר שתגיד לה את תועבותיה אשר עשתה אז ואמרת אליה מכורותיך ומולדותיך מארץ הכנעני ר"ל שתאמר לה שאלו התועבות שליכי הם גרמו שהיה מכורותיך פי' מגורותיך כפי' רש"י ז"ל ורד"ק ז"ל ומולדותיך מארץ הכנעני היא ארץ החמרית הזאת שהיא תקרא ארץ כנען כי בה שליטת היצ"הר הנקרא כנען ע"ד שאמרו ע"פ כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב והוא היצ"הר ור"ל שהעונות גרמו שהיה היסוד והמולד שלכם מגוש עפר היא ארץ החמרית ולא הייתם כמלאכים הנבראים מלמעלה מרוחניות ולא מגשמיות וגם זה דין גרמא שאביך האמורי ואמך חתית ר"ל גם אלו התועבות גרמו שנעשה לך אב ואם ולא נבראת כאד"הר בלא אב ואם. או הכוונה כך מאחר שמכורותיך פי' מגורותיך ומולדותיך מארץ הכנעני פי' שהמושב שלך בארץ החמרית הזאת ששולט בה היצ"הר שהוא כנעני לכן דין גרמא שאביך האמורי ואמך חתית ר"ל זה גרם שהיה לך אב ואם ולא נבראו הכל כאד"הר בלא אב ואם כדי להקל עליכם בזה:

ומולדותיך ביום הולדת אותך. יובן בס"ד ע"ד מ"ש בגמרא דעירובין אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל גם אמרו שם אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא שלטה בישראל אומה ולשון ע"ש וידוע מ"ש המפרשים ז"ל דמכח שניתנה תורה לישראל ביום ולא בלילה לבן שלט בהם עי"הר ח"ו ונעשה סיבה שנשתברו לוחות

הראשונות. ובזה שמעתי מעט"ר הרב אדוני מור אבי זלה"ה שהיה מפרש בזה מאמר רב יוסף בגמרא שהיה אומר לולי ההוא יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא והיינו משום דידוע דרב יוסף היה סיני שהיה בעל זכירה ובקי בברייתות וא"כ לולי ההוא יומא דייקא שגרם להם השכחה שניתנה התורה ביום ולא בלילה כמה יוסף כמותו הוה בשוקא שאז לא היה לו פאר וחשיבות בזכירה שבו כי הכל היו בעלי זכירה כמותו עכ"ד ז"ל דפח"ח ועיין בדברים אחדים מ"ש בדברי רב יוסף הנז' בביוצא בזה שפירש א"א זלה"ה ע"ש:

איך שיהיה נמצינו למידין דמשום שניתנה תורה כיום זה גרם להם שהיה סיבה שנשתברו הלוחות וממילא נעשה להם שכחה וגם ששלטו בהם האומות וידוע שבשעת קבלת התורה היו ישראל אותה שעה כקטן שנולד דמי והימים הראשונים יפלו וכאלו עתה נולדו מחדש וכמ"ש הפסוק אספרה אל חק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך. ובזה יובן בס"ד ומולדותיך ביום הולדת אותך ר"ל כאלו כתוב פתח תחת הבי"ת של ביום והכוונה שמולרותיך היא קבלת התורה היה ביום וזהו ביום הולדת אותך הלידה שלך היתה ביום ולא בלילה ולכן מאחר שהיה ביום ולא בלילה אז דין גרמא שלא כורת שרך לשון שררה כלומר השרים שליכי הם שרי האומות שהיו שולטים עליך קודם קבלת התורה לא נכרתו לגמרי ונתבטלה שליטתם ממך אלא נשאר להם שררה עוד עליך ששלטו בך אח"ך בגלות כי ע"י שהיתה ביום גרם שנשברו הלוחות וממילא שלטו בוך. וגם עוד דין גרמא שבמים לא רוחצת למשעי לשון החלקה והוא שע"י השכחה אז הלומד הלכה יתקשה בכל דבור ודבור ובכל ענין וענין ודומה ההלכה כמו סכין שיש בה פגימות הרבה שהמוליך את הצפורן עליה הולך הצפורן מעט ומרגיש ועומד במקום הפגימה וכעז"ה משא"כ אם היה הסכין חלקה ואין בה שום פגם אז הצפורן רץ והולך ישר בלתי עכבה מאחר שאין לו במה לעמוד ולכן הלכה שהיא ברורה כנתינתה מהר סיני דומה לדבר שהוא חלק הרבה ואין בו פגם ומקום עמידה שיעמוד בו ציפורן ההולך עליו מפני שהאדם זוכר הדבר כנתינתו מהר סיני ואזי יתהלך למישרים ואין כאן קושייא כלל משא"כ השכחה שהיא גורמת שהאדם יתקשה בכל דבור ודבור כי אינו זוכר הענין כמו שהוא וצריך להבינו היטב דבר מתוך דבר ולכן זה יביא את האדם לידי סברות נבוכות ודעות משונות זה אומר בכה וזה אומר בכה וז"ש ובמים היא התורה שנקראת מים המטהרת את הנפש מכל לכלוך לא רוחצת למשעי ר"ל לא רוחצת באופן שהוא למשעי כלומר חלק בלתי קושיות ומבוכות יען כי המלח לא המלחת שלא נתקיימה בך כח הזכירה שהיא מקיימת ומשמרת את התורה כמלח המקיים ומשמר את הבשר

ולכן מאחר שלא נתקיימה בך הזכירה הדומה למלח לכן גרמה השכחה שלא יהיה עסק התורה באופן החלקה ר"ל שתהיה הלכה ברורה כנתינתה מהר סיני אלא נעשה בה הויות דאביי ורבא וצריך נגר ובר נגר דיפרקינא וגם דין גרמא שהחתל לא חותלת והוא בתרגומו ובאיסורין לא אתאסר ר"ל שהשכחה גרמה שלפעמים החכם יטעה בדיני התורה ואוסר את המותר ומתיר את האסור וזהו ובאיסורין לא אתאסר ר"ל בדבר שהוא אסור באמת מן הדין לא אסר בו כלום אלא אסר בדבר שהוא מותר מן הדין וכדרך שאומרים בוידוי יום כפור מה שהתרת אסרתי ומה שאסרת התרתי וכל זה גרם השכחה ואם היה כח הזכירה העיקרית מיוסד באדם לא היה שום טעות כלל לשום אדם.

לא חסה עליך עין לעשות לך אחת מאלה לחומלה עליך. יובן בס"ד לעשות לשון תקון כמו ובן הבקר אשר עשה ור"ל לא חסה עליך עין היא עין השכל שלך לעשות לך פי' לתקן לך אחת מן העוותים האלה שנמשכו מזה דהא ודאי הגם דאיכא שכחה עכ"ז המעשים הצדיקים שיעשה האדם תגבר על השכחה ויהיה לאדם כח זכירה גם יהיה לו לב פתוח לכוין על האמת ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא וכמ"ש וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום ואם כן אם האדם יביט בעין שכלו על עניינים אלו יוכל לעשות לו תקנה בשבילם וזהו לא חסה עליך עין היא עין השכל לתקן לך אחת מאלה ובפרט שכל זה הוא לחומלה עליך שאין אני מבקש ממך בזה לטובתי ח"ו שהנה אם יחטא האדם מה יפעל בהית חלילה ואם יצדק מה יתן לו וכמאמר הכתוב אם חכמת חכמת לך ואם לצת לבדך תשא וא"כ אין אני מוכיחך בזה בשביל טובתי ח"ו אלא אנכי מוכיחך ומבקש ממך דבר שהוא לחומלה עליך ולטובתך אנכי מכוין גם אמר לא חסה עליך עין ולא אמר לא חסה עין לעשות לך וכו' יובן בס"ד כי הנה תראה כמה אנשים רחמנים ביותר שאם יראה אחד ילד נער בוכה יכמרו רחמיו עליו ואינו יכול לשמוע קולו מרוב רחמנות וא"כ בא וראה אם זה הרחמני הוא איש רשע ובעל עבירות היתכן שיש שוטה במוהו דמאחר שהוא בר ישראל ודאי יאמין בתורה ובדברי חכמים ז"ל שאמרו מעונש העבירות שיעשו לאדם בגיהנם ובכף הקלע ובכמה גלגולים קשים ומרים וא"כ אם זה האיש רחמני איך ירחם על זולתו בשביל מעט בכיה ולא ירחם על עצמו פן פתע פתאום יבא אידו ויעשו בו מ"ח משפטים קשים ומרים ומכות אכזריות אשר לא ישוער ולא יסופר והנה לזה אמרו רז"ל שאין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שיטות ר"ל שיטות באותו הענין שעשה וז"ש לא חסה עליך עין ר"ל הגם שעין שלך חסה על אחרים אפי' בראותה נער בוכה אבל באמת עליך לא חסה ואזלא בתר איפכא שחסה על אחרים ולא חסה על עצמה ולכן מאחר שעין השכל שליך לא חסה עליך להורות לך הדרך אשר תעשין בעבודת הבורא יתברך

דין גרמא שותשלכי אל פני השדה היא עו"הז החומרית הדומה לשדה כמו השדה שיש בה מיני זרעים מיני בשמים מיני מרקחת מיני אילנות צל נאה רוח טוב נהרות טובים וישיבה טובה אשר האדם ימשך לבו אליהן ויענג החומר שלו מרוב טובה ומנוחה כן עו"הז הוא מלא מכל תענוגי האדם וחמדת הזמן אשר יתאווה אליהן החומר הגס וזהו ותושלכי אל פני השדה היא עו"הז החומרית בגועל נפשך לאכול מפריה ולשבוע מטובה ולעשות מה שלבך חפץ ואת עבודת הבורא ית' השלכת אחרי גויך וזאת התחלת תגבורת החומר שהיה בך היא ביום הולדת אותך וכמ"ש רז"ל שהיצה"ר בא לאדם משעת לידה דכתיב לפתח חטאת רובץ ר"ל מאותו יום הלידה התחיל להתפשט בך כח החומר הוא היצ"הר ואם היה לך עין שכל להביט בחשבון הקב"ה ודאי היית מכנעת אותו ומגברת בך כח היצ"הט לעבוד עבודת הבורא יתברך באמת ובאמונה:

ואעבור עליך וארא מתבוססת ברמיך ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמיך חיי. יובן בס"ד דהנה בראותי שהיצ"הר מתגבר ביך ומפתה אותך לכמה עבירות קלות וחמורות בחרתי לעשות לך קצת תרופה לעבירה אשר תתפתי בה יותר משאר עבירות והיא עבירת הגזל והגנבה והחמס אשר ממנה ימשך כמה איסורין כמו שקר ולש"הר ושבועות שוא ועוד כמה תולדות איסורים חמורים וגם היא לב האדם מתאווה לה יותר כי יפתנו היצ"הר בה בנקל ובפרט בדורות אלו אשר אזלא פרוטה מן הכיס והנה רז"ל אמרו בשלשה דברים האדם ניכר בכוסו בכיסו בכעסו הנה בדורות האלו כמעט המבחן של ביסו הוא יותר מכולם שלפעמים תמצא אדם אחד שנזהר בעבודת השם ואם יהיה לו צד מקום לאכול מעות מאדם אחד הנה הוא אוכל וחדי כל אשר תמצא ידו הכל כאשר לכל על ראשו ועל כרעיו ועל קרבו ולא יאמר אשייר פאה בקערה לבעל המעות ולא כדרך האריס שנוטל למחצה לשליש ולרביע אלא כאדם האוכל משלו וכן רז"ל אמרו רובם בגזל ומיעוטם בעריות ואם על דורותם אמרו רובם בגזל כלומר בחשש גזל מה נענה בדור יתום כזה הש"ית יעזרנו על דבר כבוד שמו ויתקננו בעצה טובה מלפניו לעשות רצונו בלבב שלם אכיר. והנה לכן ראה הש"ית כי הרבה נכשלים בגזל ואם לא גזל גמור לא יבצר מחשש גזל לכן צוה הש"ית והזהיר הרבה במצות הצדקה גם רז"ל האריכו במעלתה ובחיובה הרבה כדי שתהיה היא תרופה למכאוב זה והכוונה כי הגם שאם אדם חטא בגזל גמור צריך להשיב הגזלה אשר גזל ואין תקנה בלא"ה ואם לא ידע למי גזל יעשה צרכי רבים אבל מי שהוא נכשל בחשש גזל או בגזל גמור ולא הרגיש בו כלל ועיקר הנה תועיל לו הצדקה שעושה לכפר עליו בשביל השוגג ומי הוא זה אשר ימלט מחשש גזל בשגגה ובפרט מי שיש לו עסק משא ומתן ולכן תועיל הצדקה לשוגג וכמו

שראיתי באמת להרב רבינו חיד"א זלה"ה בכף אחת סי' י"א בכוונות שצריך לכוין האדם בנתינה הצדקה והאחת מהם היא שיכוין שאם חייב איזה סך לאיזה אדם שאינו יודע בין בגלגול זה בין בגלגולים אחרים מאיזה צד ואופן שתועיל צדקה זו לתקן אשר עוות עכ"ד ז"ל ע"ש. ואם כן מאחר שהגזל הרוב נכשלים בו ובפרט לשוגג של הגזל לכן מאוד הזהיר הש"ית על הצדקה כמה פעמים בתנ"ך וגם רז"ל הרבו לספר בשבחה ובחייובה על האדם עד גדר שאמרו שאפי' עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה והנה ידוע שהמעות נקראים דמים בלשון הגמ' וז"ש ואעבור עליך וארא והנה מתבוסתת בדמיך ר"ל שזאת הטומאה של הדמים היא יותר דבקה ביך הרבה ומעט מן המעט אשר ניצולים ממנה ולכן צויתי אותך ואומר לך בדמיך הם דמים של צדקה חיי כי ע"י שתתני מעות לצדקה בזה תחיי שזאת תהיה תיקון על העיוות כי הוא מין במינו דמ"ים בדמ"ים נגעו והוא תיקון מקביל לעון וכפל הלשון ואמר ב"פ בדמייך חיי יוכן לרמוז כי עיקר מצות הצדקה הוא שהאדם יתן ויחזור ויתן דהיינו שאם אחד עני בקש ממנו דבר אחד ונתן לו כשיצטרך אליו לבקש ממנו פעם שנית לא יהיה עליו כמשא כבר ויגער בו אלא צריך ליתן לו פעם שנייה ושלישית בלב טוב ושמח כמו פעם ראשונה ולזה צריך תגבורת גדול על היצ"הר ולכן כפל ואמר בדמיך חיי ב"פ לומר כי אין נסיון הלב במצות הצדקה כשיתן פעם ראשונה אלא העיקר הוא כשיתן ויחזור ויתן:

גם יובן בס"ד בדמיך חיי גימ' ק"ב רמז למילוי ע"ב ס"ג מ"ה שעולים ק"ב ונקראים ק"ב חרובין שצריכים מיתוק ותיקון וע"י הצדקה יתמתקו ויתקנו והנה ב"פ בדמיך חיי גי' ד"ר יובן בס"ד לרמוז על מ"ש המפרשים ז"ל ע"פ וקוץ ודרדד תצמיח לך שהעובד ע"ז פוגם בדל"ת דאחד שבפסוק שמע ישראל שעושהו רי"ש ח"ו ופוגם ברי"ש דלא תשתחוה לאל אחר שעושהו דל"ת ח"ו וא"כ מהפך ח"ו הדל"ת לרי"ש ורי"ש לדל"ת וזהו דרדר שאד"הר ג"כ פגם בקצת מזה ע"ש והנה ידוע שהצדקה היא תקון לעון ע"ז ג"כ דעוברי ע"ז טוענים אם אין הקב"ה חפץ בע"ז למה אינו מבטלה ואמנם התשובה לזה כי מעשה ידי אדם עדיף והקב"ה רוצה שהאדם יבטלה והראיה שמעשה ידי אדם עדיף הוא מן הצדקה וכמ"ש אותו המין אם הקב"ה אוהב את העניים למה אינו מפרנסן והשיבו לו מעשה ידי אדם עדיף שרצה הקב"ה לזכות בהם העשירים ואם כן הנותן צדקה הוא ס"ל מעשה ידי אדם עדיף. ובזה מתקן אותיות ד"ר לעשות אותם כמצטרך להניח בפסוק שמע ישראל דל"ת ובפסוק לא תשתחוה לאל אחר ריש ולכן ב"פ בדמיך חיי שהוא רמז לצדקה יעלה גי' ד"ר רמז לתיקון ב' אותיות הנז':

רבבה כצמח השדה נתתיך. יובן בס"ד שאם תאמרי הלא יותר טוב שאתן לך עתה במזומן את כל הטובות הנשגבות אשר הבטחתיך עליהם לימות המשיח ואז אם יהיו הטובות האלו לך ודאי לא יהיה לך ג"כ חמדה בממון וגם תהיי נקיה משאר עבירות שאז אין כח ליצ"הר לפתותיך לעשות איסור הנה לזה אמר רבבה כצמח השדה נתתיך כי כמו צמח השדה והם חטים ושאר זרעים הנזרעים בשדות לא אפשר שיצמחו בלתי שיחרוש האדם את השרה ויקלקל מראיתה שיעשנה גוש עפר כן הטובות הנשגבות אשר הבטחתיך עליהם לימות המשיח א"א לצמוח ולהיות כי אם בלתי שיכניעו ישראל את חמרם הגס ויכתתו עצמם בעבודת ה' ועסק תורתו ואז תצמחנה הטובות הנשגבות אשר הבטיחנו הש"ית וזהו רבבה כצמח השדה נתתיך שצריך לקלקל תחלה הקרקע על מנת לתקן כן האדם צריך לכתת גופו בתורה בעבודת הבורא ית' כדי שיהיה ראוי לקבל הטובות הנשגבות ואימתי יבא הזמן שתרבי ותגדלי בטובות הנשגבות והגדולה אשר הבטחתיך בה לעתיד הוא בזמן שתבואי בעדי עדיים הם המצות ועסק העבודה אשר הם התכשיטין והעדי של ישראל ואם ישראל לא יקשטו עצמם תחלה בתורה ובמצות איך יזכו לגדולה והטובה שהבטיח בה הבורא ית' לימות המשיח והא בהא תלייא ואמר בעדי עדיים ולא אמר בעדיים והוא כי יש מצות דאורייתא ויש מצות דרבנן שהם גדרים וסייגים משמרת למשמרת והנה עוקר עבודת ישראל שישמרו גם הגדרים וסייגים דרבנן וזהו מעלתן והנה מצות דאורייתא הם נקראים עדיים אבל מצות דרבנן שהם גדרים וסייגים לשל תורה המה נקראים עדי עדיים כלומר עדי של עדיים הם מצות דאורייתא וז"ש צריך שתבואי בעדי עדיים שתקיימי גם מצות דרבנן והנה הקב"ה הבטיחנו לעתיד לבא בשני סוגי טובות הא' רוחנית מה שמגיע לנפש והב' גופנית מה שמגיע לגוף והנה מה שמגיע לנפש שלעתיד יתפשטו חמשים שערי בינה ותתרבה החכמה בישראל ולא לימא חד לחד אליף לי חכמתא כי יקויים הפסוק כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים וזאת הטובה היא הרוחנית השייכה לנפש. ועוד הבטיחנו בטובה הגופנית השייכה לגוף והיא עושר וכבוד ומנוחה והשקט ושלוה שלום ואריכות ימים וממשלה ומלכות והנה השדיים רמז למוח וללב המקבלים טובה הרוחנית והיא טובת החכמה והשכל אשר משכנם שם והשערות רמז לטובה הגופנית כי היא אך למותר כמו השערות שהם למותר והראיה שהאדם יגלחם תמיד וז"ש אימתי ותרבי ותגדלי פי' ותרבי בשכל ע"ד שאמרו רבתי בגוים רבתי בדעות והיא טובה רוחנית ותגדלי בטובת הגופנית הוא בזמן שתבואי בעדי עדיים הם מצות דאורייתא ודרבנן כאמור שאיך יתבן ששדים שלך הם המוח והלב המקבלים בתוכם טובה הרוחנית והיא

החכמה והשכל נכונו לקבל הטובה ושערך רמז לטובה הגופנית צמח ואת ערום ועריה בתמיהה פי' שאת ערום ועריה מן המצות והא ודאי דהא בהא תליא וא"כ צריך לקשט עצמך בתורה ומצות תחלה ואח"ך תהיי ראוייה לקבל כל זה שהבטחתיך.

ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים וכו'. יובן בס"ד דאם תאמרי אלי א"כ איך היינו ראויים לפניך בשעת מתן תורה שתתן לנו תורה תמימה חמדה גנוזה אשד מלאכי השרת נתאוו לה והרעשת אותו היום כל העולם בשבילנו פנים בפנים דברת עמנו מאחר שעדיין לא תקננו עצמנו כראוי לז"א ואעבוד עליך וארך הנה דעי לך כי אנכי לא דנתי אותך שם כי אם באשר הוא שם ואותו העת הייתם ראויים לכל כבוד שבעולם ובפרט לדברי רז"ל שבמעמד הר סיני פסקה זוהמתן וז"ש ואעבור וכו' והנה עתך עת דודים ר"ל אותו העת היה עת דודים כלומר באותו זמן ובאותו העת היה עתך עת דודים ראויה לזה והנה הגם שידעתי שסופך לחטוא הרבה עה"ז לא דנתיך ע"ש הסוף אלא ואפרוש כנפי עליך ואכסה ערותך של לעתיד וטובה כפולה עשיתי עמך שאשבע לך על כל הטובות של לעתיד ולמה צריך שבועה דמי ביקש ממני שבועה כדי שאשבע לו אלא משום דאנכי ידעתי שסופכם לחטוא ולכן כדי שלא תקטרג מדת הדין ותאמר שלא ליתן להם עוד הטובות ותבטלם לגמרי ח"ו לכן ואשבע לך כדי שתהיה הבטחה אמתית שיש עליה שבועה שאז לא אפשר לבטל לכל והנה ידוע שכל מקום שאומר לי הוא דבר קיים לעד לעולם ולעולמי עולמים וז"ש כאן ע"י ואשבע לך ואבא בברית על כן ותהיי לי פי' במדרגת לי שהוא על דבר קיים.

וארחצך במים ואשטוף דמיך מעליך ואסוכך בשמן. יובן בס"ד דעתה התחיל לומר לה המעלות שעשה לה על הר סיני בקבלת התורה שהיה מדבר בזה והוא כי תחלה הש"ית נתן לנו תורה שבכתב ואח"ך הודיענו עוד תורה שבע"פ שהיא פירוש לתורה שבכתב והנה תורה שבכתב יש לדמותה למים כי התורה נקראת מים שנא' הוי כל צמא לכו למים וג"כ נקרא שמן כמ"ש רז"ל ע"פ לריח שמניך טובים כנז' בילקוט ע"ש. והנה לתורה שבכתב יש לקרות אותה מים כי כמו שהמים הכל צריכים אליו ולא אפשר להם בלעדו כן תורה שבכתב כל בר ישראל צריך ללמוד אותה ולא אפשר בלעדה אכל תורה שבע"פ יש הרבה שאינם לומדים אותה כלל ורק יודעים ללמוד בתנ"ך וא"כ יש לדמות תורה שבע"פ לשמן כי יש בני אדם סכים בשמן ויש שאינם סכים כלל וכן יש בני אדם אוכלים שמן ויש שאינם אוכלים כלל ולז"א הנה בתחלה עמדתיך על הר סיני ונתתי לך תורה שבכתב וזהו וארחצך במים היא תורה שבכתב הנרמזת למים והתורה היא המרחצת ומזככת נפשו של אדם ובזה ואשטוף דמיך מעליך כמ"ש רז"ל שבקבלת התורה פסקה

זוהמת הנחש מהם ובזה ואשטוף דמיך היא זוהמת הנחש מעליך ואחר שנתתי לך תורה שבכתב נתתי לך תורה שבע"פ וזהו ואסוכך בשמן לתורה שבע"פ וכאמור:

ואלבישך רקמה. יובן בס"ד רמז לענוה כי ידוע מ"ש רז"ל מה שנבחרו ישראל מכל האומות בשביל שהם ענוים ושפלים וז"ש רקמה אותיות ר"ק מ"ה כי רק לשון מיעוט רמז לענוה וכן מה ג"כ רמז לענוה ע"ד ונחנו מה וז"ש ואלבישך רקמה אותיות ר"ת מ"ה רמז לענוה וסמך זה למים ושמן שהם רמז לתורה לרמוז כי ע"י התורה זכה האדם לענוה ע"ד שאמר התנא באבות על מעלת התורה ומלבשתו ענוה ויראה וכו' שהתורה מלבשת את האדם הענוה ולז"א ואלבישך ר"ק מ"ה והנה תיבת רקמה אותיות ר"ק קודמות לאותיות מ"ה רמז שאם האדם יראה עצמו שהוא רק מלשון והבור רק ר"ל שהוא חסר מכל המעלות ואין בו לא חכמה ולא עושר אזי יוכל להתחזק במדת הענוה ויוכל אז לחשוב עצמו במדרגת מה אכל אם הוא רואה עצמו שהוא חכם וחריף ודעתן ובעל עושר ונכסים רבים איך יוכל להתחזק במדת הענוה ולחשוב עצמו במדריגת מה כי היצ"הר יפתהו להתגאות ויאמר לו לך נאה ויאה להתגאות על הכל כי מעלתך רבה עליהם בחכמה ועושר וכיוצא אבל אם יתחזק לראות עצמו שהוא חסר ורק מכל דבר שאם יש לו עושר יחשוב שהוא כפקדון אצלו ואינו בטוח כו ומי יודע מה יהיה בסופו כי לא תדע מה ילד. יום וכן אם הוא חכם ובעל שכל יחשוב שכל זה הוא בעזר אלהי ואם הקב"ה יעזבהו רגע כממריה לא ימצא אתו מאומה ויהיה כגוי אובד עצות ואין בהם תבונה ומי לנו גדול בחכמה כשלמה מלך ישראל אשר נכתב בו ויחכם מכל האדם ועכ"ז כתיב ביה ונשיו הטו את לבבו וגם ידוע מה שעשה לו אשמדאי והיה נוטל מקלו ותרמילו ומחזר ממקום למקום וצועק אני קוהלת בן דוד ולית מאן דישגח ביה עד אשר השקיף עליו הקב"ה בחמלתו והחזירו למלכותו ככתוב בגמר' איך שיהיה הנה נמצינו למידין שאם האדם יראה עצמו שהוא רק מכל המעלות אזי יוכל לחשוב עצמו במדריגת מה וזהו ר"ק מ"ה:

ואנעלך תחש. יובן בס"ד הנה הבטיחה בזה שיקיים בה מאמר הפסוק ואתה על במותימו תדרוך שיהיו כל האומות כעפר לדוש תחת רגליהם של ישראל והנה אנקלוס ז"ל תרגם ויהבית מסן דיקר ברגליכון ר"ל או"הע שהם היו יקרים בעו"הז אניחם כעפר לדוש תחת רגליכם והכוונה שלא יהיה להם עוד התנשאות ראש עליכם אלא יהיו נכנעים ונשפלים לפניכם לקיים מה שנא' ואתה על במותימו תדרוך.

ואחבישך בשש ואכסך משי. יובן בס"ד ואחבשך כשש רמז למדת היסוד הנמשך ממנו שפע לישראל והוא ששי כידוע והנה ידוע שהיסוד הוא נקודת שורק שהיא אותיות קושר שהוא המחבר הכל כאחד והנה אחבשך פי' בעל מ"צ ז"ל שהוא ענין חגורת האזור

כמו ויחבוש את חמורו ור"ל קשר אזורו ע"כ ע"ש. ומה שאמר ואכסך משי רמז לשם ה' הנקרא על ישראל וכמ"ש הפסוק וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך וז"ש ואכסך מן האומות לבלתי יזיקוך בכח מש"י בהפוך אתוון שמ"י רמז לשם ה' הנקרא על ישראל ובזה הם ניצולים מן האומות שיראים ליגע בהם.

ואעדך עדי. יובן בס"ד כי ישראל סימנם רחמנים גומלי חסדים וזה התואר של רחמנות וחסד נשתבח הבורא ית' כי הוא ית' מדתו רחום וחנון ורב חסד והנה ישראל ממדת קונם יש בהם שגם המה נקראו רחמנים וגומלי חסדים וכמ"ש דז"ל תהיה דומה אליו ית' מה הוא רחום אף אתה תהיה רחום מה הוא חנון וכו' ע"ש ולז"א ואעדך עדי ר"ל התואר והקישוט שלי כביכול קישטתיך בו שגם אתכם עשיתי שתהיו נקראים רחמנים וגומלי חסדים וזהו ואעדך עדי דייקא כלומר העדי שהוא שלי:

ואתנה צמידים על ידיך ורביד על גרונך. יובן בס"ד כי התפלין הוא אות לישראל שהם עמו ית' גוי אחד בארץ ולז"א ואתנה צמידים על ידיך רמז לתפלין של יד שלובשים אותו תחלה ורביד על גרונך רמז לתפלין של ראש שיורדים הרצועות שלו על הגרון מכאן ומכאן.

ואתן נזם על אפך ועגילים על אזניך ועטרת תפארת בראשך. יובן בס"ד נז"ם גי' צ"ז כמספר שם מ"ה ושם ב"ן שעולים גי' נז"ם והם בחי' שם הוי"ה ב"ה ושם אדנ"י וב' שמות אלו הם יהיו מגינים עליך ומצילים אותך מן האף והחימה כי מלאכי חבלה המקטרגים נקראים אף וז"ש ואתנה נזם רמז לב' שמות ב"ה הנז' על אפך שיכניעו את המקטרג הנקרא אף וזהו על אפך וכל זה תזכי על ידי שתשימי עגילים על אזניך ר"ל שתזהרי מדברים אסורים אפי' בשמיעה וכמ"ש שלא תכשלי לדבר את בעצמך כי לכן נבראת האליה של האוזן רכה כדי שהאדם יזהר בעצמו מדברים אסורים אפי' מצד השמיעה לבד ואז תכף יכוף האליה לתוכה ואם נזהר מן השמיעה בטוח הוא שלא יכשל לדבר הוא בעצמו אבל אם לא נזהר בשמיעה יכשילנו היצהר לדבר הוא בעצמו לז"א ועגילים על אזניך רמז למניעת השמע מדברים אסורים יכוף האליה של האוזן שהיא עגולה על אזניך ובזה אז תזכי למעלה נשגבה שהשכינה תהיה שורה עליך וז"ש ועטרת תפארת רמז לשכינה בראשך שתהיי את מרכבה לשכינה וכמ"ש הכתוב ושמחת עולם על ראשם:

ותעדי זהב וכסף. יובן בס"ד כי הזהב רמז לגבורות וכסף רמז לחסדים ואמר זהב וכסף רמז למיתוק הגבורות בחסדים וזש ותעדי זהב וכסף שתמתיקי הגבורות בחסדים וגם יבא לך שפע ממותק גבורות וחסדים כי כל שפע צריך שיהיה כלול מחסדים וגבורות כנודע:

או יובן בס"ד ע"ד שראיתי להרב הקדוש מהר"ש מאסטרופולי זיע"א בליקוטי שושנים שהביא מכתבי האר"י זיע"א וז"ל ישראל בעשייתם העגל גרמו להתעורר הקלי' בוש"ש בסוד הכתוב וירא העם כי בושש משה וקליפות טלב"יו כי במצרים היו בגלות ב"ט של שם ב"טי"ו של שם הוי"ה ש' של שדי וישראל שהם חשבו לעשות עגל ולולא חסדי ה' עלינו שעורר בשמות קדושים כס"ה בפ"ז לא יצאנו משם לעולם כי עקר כל שרי או"הע למעלה עכ"ל ופי' הרב הקדוש הנז"ל זיע"א שצירוף של שמות הקלי' ב"ו ש"ש ט"ל בי"ו הוא שבט"יו כו"של ושני שמות כס"ה בפ"ז צירוף אותיות כס"ף וזה"ב וז"ס נפלא ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל והענין פלא גדול ואסור לגלות יותר עכ"ד זלה"ה זיעא ע"ש ונמצינו למידין מדבריו ז"ל שההצלה היתה ע"י התעוררות ב' שמות קדושים כס"ה בפ"ז שהם אותיות כס"ף זה"ב. ובזה יובן בס"ד ותעדי זהב וכסף רמז לב' שמות קדושים הנז' ובזה יובן בס"ד לרמוז מ"ש הפ' במשלי מכסף וזהב חן טוב ר"ל מכ"סף וז"הב הם ב' שמות הנז' היה חן טוב לישראל שניצולו כנז':

ומלבושך שש ומשי ורקמה סולת ודבש ושמן אכלת ותיפי במאד מאד ותצלחי למלוכה.

יובן בס"ד כי הנה כאן זכר ששה מינים ג' מהם שהם שש משי רקמה הם מיני מלבוש וג' מהם שהם סולת ודבש ושמן הם מיני מאכל ויובן לרמוז על ששה סדרי משנה והוא כי ג' סדרים מהם שהם זרעים קדשים טהרות הם רובם לא שייכי לענין מעשה בגלות המר כי כולם שייכי' בזמן שב"המק קיים וא"כ מה שלומדים בהם בגלות המר הכל הוא הלכתא למשיחא דרוש וקבל שכר אבל אין יוצא כלום במזומן לענין מעשה אבל ג' סדרים שהם מועד נשים נזיקין רובם שייכי גם בזמן הגלות המר וצריך ללמוד אותם לענין מעשה ג"כ לדעת איך יעשה ישראל בקיום המצות. והנה מ"ש שש משי ורקמה שהם ג' מיני מלבושים שהם הנאה חיצונית לגוף ולא הנאה הנכנסת לתוך הגוף הנה הם רמז לג' סדרים הנז' שהם זרעים קדשים טהרות אשר רובם לא שייכי בזמן הגלות ולימודם הוא הלכתא למשיחא ואינו במזומן ומ"ש סולת דבש שמן הם רמז לג' סדרים שהם מועד נשים נזיקין שהם שייכי גם בזמן הזה לענין מעשה ולימודם הוא הנאה עצמית ופנימית שהם שייכי לענין מעשה לדעת איך יעשה האדם בקיום התורה והמצות. והנה ידוע כי בזכות לימוד המשנה יבא הגואל במהרה בימינו אכ"יר וכמ"ש רז"ל ע"פ גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם יתנו לשון מתניתין רמז ללימוד המשנה הנקראת מתניתין וידוע כי מן עסק התורה יעשה אדם מלבוש רוחני והוא הנקרא חלוקא דרבנן וז"ש ומלבושך שש ומשי ורקמה סולת ודבש ושמן אכלת כל זה הוא רמז לששה סדרי משנה ובזה אז ותיפי במאד מאד לפני הקב"ה ואז ותצלחי למלוכה היא הגאולה העתידה להיות

במהרה בימינו אכ"יר שאז ימלכו ישראל על האומות כי זכות עסק המשנה יהיה מקרב מלכות ישראל כי הוא מסוגל לגאולה וכמ"ש ע"פ גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם:
או יובן בס"ד לרמוז בפ' ותיפי במאד מאד ותצלחי למלוכה כי ידוע מ"ש חז"ל שבזכות הענוה תהיה הגאולה בב"א כי אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח וכמ"ש הפ' כי אתה עם עני תושיע ועינים רמות תשפיל והנה מידת הענוה צריך האדם לתפש' עד קצה האחרון והוא מ"ש התנא באבות מאד מאד הוי שפל רוח והכוונה לתפוס הקצה האחרון כי בכל דבר הממוצע הוא טוב אבל בענוה צריך לתפוס הקצה האחרון ולכן אמר מאד מאד הוי שפל רוח ובזה יובן ותיפי במאד מאד ר"ל כמאמר התנא מאד מאד הוי שפל רוח ואז בזה ותצלחי למלוכה שתזכי לגאולה בב"א. גם יובן מא"ד ר"ת אברהם משה דוד שהם היו ענוים ביותר אברהם אע"ה אמר ואנכי עפר ואפר משה רבינו ע"ה אמר ונחנו מה דוד הע"ה אמר ואנכי תולעת ולא איש והאדם יקח מוסר מהם שהיו גדולים במעלה רמה וכ"כ היו ענוים בקצה האחרון וזה ותיפי במאד מאד ר"ל בהמאד של מא"ד הם ג' צדיקים הנז"ל זיע"א והיינו שתאחזי מעלת הענוה שלהם ובזה ותצלחי למלוכה באמור.
או יובן בס"ד מא"ד מא"ד ע"ה גי' צ"א כמנין שם הו"יה ב"ה ושם אד"ני שכל מגמתינו בתורה ובמצות הוא ליחד שם הו"יה ושם אד"ני שהוא יחוד קוב"ה ושבינתיה ואם נעשה היחוד כראוי ונתקן בשלימות גמורה ודאי נזכה לגאולה בעז"הו וז"ש ותיפי במא"ד לתקן וליחד ב' שמות ב"ה אזי ותצלחי למלוכה היא מלכות ישראל שיקחו המלכות בידם וישלטו הם על עשו ובא לציון גואל בעגלא ובזמן קריב ויבנה בית המקדש במהרה בימינו אכ"יר:

וארא

וידבר משה לפני ה' הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים.
יובן בס"ד ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל שהטעם שהיה מרע"ה ערל שפתים בשביל שיוסף הע"ה מסר להם סימן לגאולה וא"ל פקד יפקד והיינו שא"ל מי שיאמר לכם פקידה כפולה הוא הגואל האמתי וכן נמי מרע"ה ג"כ א"ל פקידה כפולה מהקב"ה והוא פקד פקדתי אתכם וכו' ואמנם יש לחוש פן יהרהרו אחר מרע"ה ויאמרו שהוא שמע וידע מצוואת יוסף הע"ה שהגואל האמתי צריך לומר פקידה כפולה ולכן א"ל פקידה כפולה ולא שהש"ית שלחו עתה ח"ו לזה עשה הקב"ה סיבה למרע"ה שיהיה ערל שפתים כדי שאז כפי הטבע לא יוכל להוציא אות הפ"א בטוב כי אותיות בומ"ף הם מוצאות השפתים והוא היה ערל שפתים וא"כ כפי הטבע לא יוכל להוציא הפ"א בטוב וכשיראו ישראל

שא"ל פקידה כפולה והוא פסוק פקוד פקדתי אתכם וגו' ויוציא מפיו אות הפ"א בטוב כשאר האדם שהוא דבר נגד הטבע ידעו אז ויאמינו שהש"ית שלחו ושם בפיו הדברים אלו והוא הגואל האמתי שגם יוסף הע"ה בצוותו אותם צוואה זו הגם שידע שדבר זה נשמע לכל ישראל עכ"ז ידע שמוכרח אז שיהיה עם הגואל אות ומופת להוציא חששא של ההכזבה ח"ו עכ"ד ז"ל. נמצינו למדין לפ"ז כי מרע"ה בכוונה מכוונת נעשה ערל שפתים כדי שיאמינו ישראל בו שהוא הגואל האמתי ולא יבואו לחושדו ששמע הסימן הזה ובא לכזב בהם ח"ו והנה כשראה וידע שהוא לא נעשה ערל שפתים כי אם בשביל שיאמינו ישראל בדבריו לכן כשראה שהגם שיש לו מופת גדול כזה ג"כ לא שמעו אליו ישראל ולא נכנסו דבריו באזניהם לכן צר לו שנמצא שנעשה אז ערל שפתים על מגן ולא הועיל דבר זה בשבילם וכל צרתו הוא בשביל ישראל שידע שישראל אינם נגאלים כי אם בזכות האמונה כמ"ש חז"ל ומאחר שלא שמעו אליו א"כ באיזה זכות נגאלים לז"א הן בני ישראל לא שמעו אלי דאין להם אמונה ח"ו וא"כ איך ישמעני פרעה ר"ל איזה זכות גורם שישמעני פרעה מאחר דאין להם אמונה והראיה שצריך להם להיות מאמינים דהראיה שאני ערל שפתים ולמה נעשיתי כך מוכרח שהוא בשביל שיהיה להם אמונה וא"כ נמצא שנעשיתי ער"ש על מגן ולא הועיל ענין זה לישראל שיהיו מאמינים. או יובן הכוונה הוא לומר ק"ו שישראל לא שמעו ואיך ישמע פרעה וא"ת פרעה בע"כ ישמע ויאמין מאחר שיראה בעיניו האותות ומופתים אשר תעשה לפניו במטה ויאמין לדבריך לז"א אם האותות יועילו להאמין בדברי הנה גם לישראל היה להם אות גדול שהיה להם להאמין בדברי מכחו והוא שאני ערל שפתים ואיך אפשר להוציא אות הפ"א כתקונה ואחר שראו בעיניהם נס הפך הטבע שאמרתי להם פקידה כפולה והוצאתי אות הפ"א כתקונה כשאר אדם א"כ מזה צריכים ג"כ להכיר שאנכי הגואל האמתי ובודאי שיגאלו בשליחותי זאת והנה עכ"ז ג"כ לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה שהוא רע בליעל ואפי' שאעשה לפניו אותות:

או יובן בס"ד בע"ד שכתבו המפרשים ז"ל כי ישראל כשעושים רצונו של מקום נקראים ישראל וכשחוטאים ח"ו אז מסתלק משם ישראל אותיות א"לי וישאר אותיות ר"ש רמז לרישות ודלות ח"ו שרשים ודלים מן המצות ח"ו וכשיעשו תשובה חוזרים אותיות הנז' ומחברים אותם יחד ויהיה שם ישראל שלם ובזה פירשנו בס"ד כמה פסוקים לקמן בהפטרת כי תשא ע"ש בס"ד:

והנה ידוע שישראל היו במצרים גוי מקרב גוי מה אלו עובדי ע"ז גם אלו וכו'. ובזה יובן בס"ד הן בני ישראל לא שמעו אלי שמעו מלשון וישמע שאול את העם שהוא לשון חיבור

ואסיפה ור"ל שעדיין לא חזרו בתשובה וחיברו אותיות א"לי עם אותיות ר"ש שיהיו נקראים ישראל ישראל וא"כ מאחר שעדיין הם מלוכלכים בטומאת מצרים איזה זכות יהיה גורם להם שישמעני פרעה ועוד שאני ערל שפתים ואיני יכול להטעים הדברים באזני פרעה כדי שישמע אלי ויוציאם:

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם. איתא במסרה הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם במראות הצובאות והוצאתי את צבאותי ולא תצא אלהים בצבאותינו. ויובן בס"ד קישור הדברים והוא דידוע מ"ש רז"ל בשכר נשים צדקניות יצאו אבותינו ממצרים וזכות הנשים שבראותן שבעליהן בעמלם ויגיעם בחומר ובלבנים נמנעים היו מלהזקק להן וייראו אז הנשים פן יאבד ח"ו זרע ישראל שלא יהיה פריה ורביה בישראל ח"ו לכן היו יוצאות השדה ומרחיצות אותם במים שהיו מביאין מהנהר והיה הקב"ה מזמין להם דגים תוך המים והיו שופתות ב' קדרות א' לרחוץ אותם וא' לבשל הדגים להאכילם ואח"ך כדי להביאם לידי תאוה של תשמיש היו מסתכלות במראות ומיפות עצמן לפניהם ומדברים עם בעליהן בשיחה נאה שגם הם יהיו מסתכלים במראה ומדברים עמהם דברי געגועין עד שיהיו מביאים אותם לידי תאוה והיו נזקקין להם וע"י כן נמשך זרע ישראל שהיו פרין ורבין וגם דין גרמא שלא שלטו בהם גוים ח"ו ועוד כתבו חז"ל שבזכות זה רצה הקב"ה שמאותם מראות הצובאות יעשו כיור וכנו לרחצה לעבודה כנגד מה שהיו מרחיצות אותם שג"כ היתה כוונתם לקדש עצמם בל יטמאום מצרים ובחרו בבן זוגם הקדוש ולכן היה כיור וכנו רמז לזכר ונקבה שופע ומושפע וכאשר האריך בזה רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל בפ' כי תשא ע"ש. עוד ידוע דאחד מן הטעמים שכתבו חז"ל על ירידת ישראל למצרים ערות הארץ הוא בשביל לברר ניצוצי הקדושה שהם רפ"ח ניצוצות ובררו שם ר"ב ניצוצות ונשאר מן רפ"ח פ"ו ואם היו נבררים הכל גם הפ"ו היתה אז גאולת מצרים גאולה שלימה ולא היה עוד אחריה שעבוד כי אז היה הזמן כזמן שיהיה בגאולה העתידה להיות בב"א. ובזה יובן בס"ד דברי המסרה הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם וא"ת באיזה זכות יצאו והלא היו גוי מקרב גוי מה אלו עובדי ע"ז וכו' ותי' במראות הצובאות ר"ל בזכות הנשים שהיו עושים במראות הצובאות לעורר בהם תאוה לבעליהן כדי להזקק להם ולהרבות את זרע ישראל ולקדש עצמם לבלתי הטמא עם המצריים זכות זה אהני להו להוציאם ממצרים וא"ת אעיקרא דדינא פירכא כי יש לשאול מעיקרא למה הוצרכו לבא במקום טמא כזה שהוא ערות האדץ כדי שיצטרכו לכל זה לז"א והוצאתי את צבאותי הם ניצוצי הקדושה שהם צבאותיו ית' ולכן הוכרחו לירד למצרים שהיא ערות הארץ כדי לברר הניצוצות.

או הכוונה שיש לשאול למה כ"כ הועילה זכות התעוררות של הפ"ור לז"א והוצאתי את צבאותי הם ניצוצי הקדושה שע"י פ"ור שיעשו ישראל מתבררים הניצוצות ומתתקני' וא"ת מאחר שהם ביררו במצרים ניצוצי הקדושה א"כ למה לא היתה גאולתם גאולה שלימה שאין אחריה שעבוד לז"א ולא תצא אלהים בצבאותינו ר"ל אותם הפ"ו נשארו מן רכ"ח הנז' ולא יצאו עם הר"ב ניצוצות כי שם אלהים גי' פ"ו רמז לפ"ו ניצוצות הנשארים שלא יצאו בצבאותינו הם הר"ב ניצוצות שביררנו ממצרים:

וידעו מצרים כי אני ה' בנטותי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב מטה אהרן ז"ל ע"פ ועברתי בארץ מצרים ודרשו רז"ל אני ולא מלאך אני ה' אני הוא ולא אחר והוא ע"ד שאמרו בגמרא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול והקשו בגמרא והכתיב וה' הולך לפניהם יומם ותירצו שאני הקב"ה דכ"ע דילה ובזה פי' הרב ז"ל ועברתי בארץ מצרים וכו' אני ולא מלאך א"כ מכח זה תדינו שאני ה' אני הוא ולא אחר והכוונה כי מזה מוכח שהקב"ה כ"ע דיליה ואין עוד מלבדו דא"לכ איך היה מוחל על כבודו כביכול לעבור בארץ מצרים ולהכותם בשביל טובת ישראל להוציאם מתוכם. ובזה יובן בס"ד וידעו מצרים כי אני ה' שאין עוד זולתי וכ"ע דילי הוא מכח בנטותי את ידי דייקא על מצרים ולא ע"י שליח והוצאתי את בני ישראל מתוכם ואיך אפשר למחול בזה והלא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול אלא מוכרח להכריח מזה שאין עוד זולתי וכ"ע דילי הוא ולכן אפשר לעשות בידי. ובזה יובן בס"ד מאמרם ז"ל במקום שמצינו גדולתו של הקב"ה שם מצינו ענותנותו. ויאמר ה' אל משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם. יובן בס"ד ע"ד. שכתב הרב גנזי יוסף ז"ל ע"פ הן בני ישראל לא שמעו אלי ואני ערל שפתים שמרע"ה לא היה יכול להדגיש אותיות בומ"ף וכשהיה אומר בני ישראל היה נשמע ממנו עיני ישראל ובזה דינא תבע מרע"ה כי מזה יבא פרעה לטעות לבלתי שלח כ"א הגדולים הנקראים עיני ישראל וכו' עכ"ד ז"ל ע"ש. והנה ידוע מ"ש המפרשים ז"ל שפרעה לא סירב כי אם על העם הם ערב רב שנקראים העם סתם ולא על ישראל והנה כשחשב מרע"ה שפרעה הבין ממנו עיני ישראל ורואה נמי שהוא אינו מסרב כי אם בעם אבל לא על ישראל השתא ודאי מרע"ה יכא להכריח מזה שמחשבתו שחשב על פרעה אמת היא שפרעה הבין ממנו עיני ישראל ולכן לא סירב בישראל שהם הגדולים כי אם בערב רב וא"כ טענתו שטען לפני הקב"ה איך אלך אל פרעה ואני ערל שפתים היא טענה חזקה ולזה בא הש"ית תחלת כל דבר להודיעו שלא כן הוא והיינו שאם תראה שפרעה אינו מסרב כ"א בעם ולא בישראל אל תבא לטעות מזה להכריח מזה כסברתך שחשבת שפרעה הבין ממך עיני ישראל ולכן אינו מסרב כ"א

בעם אלא לעולם הוא הבין ממך בני ישראל דברים כהוייתן ולא עיני ישראל ואמנם מה שמסרב הוא מחמת כובד לבו שהכבדתי אותו וז"ש ויאמר ה' אל משה כבד לב פרעה ובשכיל זה מאן לשלח העם הם ערב רב שנקראים העם סתם והכוונה שמה שמאן לשלח את העם הם ע"ר הוא משום שכבד לבו ולא תחשוב כסברתך שטעה כדבריך והראיה לזה שתלך עתה אל פרעה הנה הוא יוצא וכו' ואמרת אליו כה אמר ה' אלהי העברים שלח את עמי ויעבדוני והכוונה שלא תאמר לו שלח את בני ישראל אלא תאמר לו שלח את עמי כי בזה אין לחוש לטעות כאמור ואפ"ה תראה שעודנו מחזיק ברשעתו לבלתי שלח את הכל:

כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאור ונהפכו לדם וגו'. יובן בס"ד ותחלה נקדים דברי המדרש שכתב למה לקו בדם לפי שפרעה ומצרים עובדים ליאור. אמר הקב"ה אכה את אלוה תחלה גם כתבו המפרשים ז"ל הטעם שנהפך לדם מפני שמזל מצרים הוא טלה גי' ד"ם עכ"ד. והנה בענין אותות המטה של אהרן מפורש בקרא שבלעה מטה אהרן את מטותם של החרטומים ונמצא שבזאת המטה יש כח של מצרים גם כן שבלוע בה וז"ש כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' ר"ל שמזאת המכה תדע ותבין כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת והאלילים כרות יכרתון והוא מושל בכל ומשדד כל המערכות וכל אשר חפץ עשה ואין מי יאמר לו מה תעשה יען כי תראה בזאת המכה כמה דברים אשר מורה בהם השפלה והכנעה לכחות מצרים והאלוה שלה והוא תחלה וראש הנה אנכי מכה במטה אשר בידי ר"ל זאת המטה הידועה אשר בידי אשר בלעה כל המטות של החרטומים וא"כ כל הכחות שלכם הם בתוכה ובזאת המטה עצמה אנכי מכה וזה שבח גדול לנו והכנעה גדול' לכם שבחרבכ' אנחנו הורגים אתכם ועור זאת יתירה שהמכה אשר אנכי מכה הוא על המים אשר ביאור שהוא אלוה שלכם לו אנכי מלקה תחלה ואין לך הכנעה גדולה מזו ועוד זאת היתה יתירה שהמכה אשר אני מכה את היאור איני עוש' המכה באופן שייבשו המים אשר בו או בדרך אחרת אלא המכה היא שיהיו נהפכים לדם וזהו ונהפכו לדם ואין לך הכנעה והשפלה גדולה מזו שבמספר המזל שלכם שהוא טלה תהיה המכה שהיא ד"ם כמספר טל"ה ואיך לא יצילכם המזל שלכם ואם אחר מעשה שאכה את היאור תבא להכחיש ולומר שמה שנהפך היאור לדם לא ממני היה זה אלא אדרבה היאור שהוא אלוה שלכם הפך עצמו למראה דם להורות לכם סימן שרצונו שתהרגו את שונאיהם של ישראל ותשתו את דמם וגם להורות שתתמלא מצדים מדמן של שונאיהם של ישראל הנה מעתה תחלת הכל אדחה דברי הכלים אלו והוא דחדא

דהנה אחר ההכאה תמצא שהדגה אשר ביאור מתה ואם זה הענין של הדם יראתכם עשתה זאת להורות לכם כאמור למה עשתה שתמות הדגה אשר ביאור כי כזה מה יש הוראה וסימן וא"ת גם זה הוראה על ישראל ח"ו שנמשלו לדגים וגם שהם עתה פרים ורבים כדגים הנה עור אביא הוכחה אחרת לבטל דברי הבל שלכם והוא כי תמצא אחר ההכאה שבאש היאור ואם כל זה היאור עצמו עשה זאת להורות לכם סימן כאמור למה קבל להתבזות בזיון גדול כזה להסריח את עצמו שיבאש ולא יכלו לגשת אליו ועוד הוכחה אחרת לבטל דבריכם והוא שתמצא ג"כ שנלאו מצרים לשתות מים מן היאור מצרים דייקא אבל ישראל יכלו לשתות כי בידם יהיה מים ולא דם ואם כדבריכם היה צריך הדבר להפך שישראל יצטערו וילאו לשתות והמצרים יוכלו לשתות ולא יצטערו כלל ומאחר שהיה הדבר כן הנה מכל זה מוכח שמכה זאת מהקב"ה היתה להכות את אלוה של מצרים ולבזותו ולצער את מצרים שלא יוכלו לשתות מים.

או יובן בס"ד בזאת תדע כי אני ה' וכו'. כי ידוע שעובדי ע"ז טוענים אם הקב"ה אינו חפץ בע"ז למה אינו מבטלה והתירוץ הוא מעשה ידי אדם עדיף והקב"ה רוצה שהאדם יבטל אותה ויקבל שכר על זה והנה פרעה ומצרים אשר עובדים לנילוס הוא היאור שלהם ג"כ יש להם טענה זו שאם זו הע"ז אין בה ממש למה אינו מבטלה הקב"ה והנה מן מכה זו אשר הכה ה' את היאור ע"י מרע"ה ולא הכהו הוא ית' שלא ע"י שליח מזה מוכח דמה שאין הקב"ה מבטלה ע"ז משום דרוצה שהאדם יבטל אותה דמעשה ידי אדם עדיף כדי שיקבל שכר על זה וא"כ מכח מכה זו צריך אז פרעה להודות בהקב"ה ולא יעבוד שום ע"ז כי מצרים היה להם כמה ע"ז ולאו דוקא נילוס לבדו וז"ש בזאת המכה תדע כי אני ה' ולא אחר ואין לעבוד לזולתי אלא אני השליט על הכל ואדון הכל ובראתי הכל. ופירש זה הענין מרע"ה מה שאמר הש"ית בזאת תדע כי אני הוא מפני שתראה שהנה אנכי דייקא מכה במטה אשר בידי שהיה הדבר על ידי ולא עשה הקב"ה וא"כ מזה תבין שמעשה ידי אדם עדיף ועל כן אין לך לעבוד שום ע"ז כלל ועיקר:

הנה אנכי נוגף את כל גבולך בצפרדעים. הנה לכאורה יש לחקור למה הביא הקב"ה עליו מכה זו בראשונה ובשלמא מכת הדם היתה על היאור שאמר הקב"ה אלקה את אלוה שלהם תחלה אבל מכות הנשארות דשייכים להם דוקא למה הביא תחלת הכל צפרדעים כי הנה מן הצורך להביא הקל הקל תחלה והנה בצפרדעי' מצינו שקרא פרעה למשה ואהרן להסיר המכה מעליו ונתן דבור שישלח את העם ואם כן נראה שזו המכה היתה קשה לו הרבה ובכנים לא מצינו שביקש מהם להסירה מעליו וא"כ היה צריך להביא עליו הקל תחלה שהוא הכנים ואח"כ הצפרדע. ויובן בס"ד ע"ד דאיתא במדרש

ויט אהרן את ידו למה הביא עליהם צפרדעים מפני שהיו משעבדים בישראל וא"ל הביאו לנו שקצים ורמשים לפיכך הביא עליהם צפרדעים עכ"ד. והנה ראיתי להרב הגדול חיד"א זלה"ה בנחל קדומים ע"פ המתקדשים והמטהרים אל הגנות וכו' אוכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדיו יסופו נאום ה' שפי' ע"ד מאמרם ז"ל דשאל רבי נהוראי לאליהו ז"ל מפני מה ברא הקב"ה שרצים א"ל לצורך נבראו שבשעה שהבריות חוטאים אז הקב"ה מביט בהם ואומר ומה אלו שאין בהם צורך אני מקיימם אלו שיש בהם צורך עאכ"וכ ובזה פירש שם הפסוק הנז' אוכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדיו יסופו דעל אלו שאוכלי שקצים ורמשים אין לעשות ק"ו הנז' ולקיימם בעולם דכיון דאוכלים אותם א"כ לדידהו הוי נבראו לצורך ע"כ ע"ש. והנה השתא גבי פרעה היה אפשר לו לטעון דמן הראוי להאריך לו ולקיימו בעולם הגם שחטא להקב"ה ולישראל עמו דיש ליקח ק"ו מן שקצים ורמשים וכנז' ואמנם אפי' אם היה אפשר לעשות הק"ו הנז' בעדו עכ"ז מאחר שהוא ומצרים אוכלים שקצים ורמשים א"כ לא שייך לגבי דידיה הק"ו הנז' דכיון שאוכלים שקצים ורמשים אם כן לדידהו לצורך נבראו וא"כ צריך שיחדיו יסופו ובדין באים עליו המכות אחת על אחת ואין להאריך לו הרבה בין מכה למכה ולקיימו עוד בעולם ולכן תחילת כל המכות הביא עליו מכת הצפרדעים שהם מיני שקצים ורמשים להורות לו על אכילתם שהיו אוכלים שקצים ורמשים וא"כ בדין הוא מביא עליו המכות בזה אחר זה ואין להאריך לו כי לגבי דידיה אין לעשות ק"ו הנז':

ושמתי פדות בין עמי ובין עמך. יובן בס"ד דהנה הפרש המספר שיש בין תיבת עמי לתיבת עמך הוא עשרה רמז לעשר מכות שעל ידם היתה הגאולה שע"י שהכהו עשר מכות בזה נכנעו עשר כחות טומאה שלו ונגאלו ישראל ממצרים וז"ש ושמתי פדות בהפרש שיש בין עמי ובין עמך שהוא עשר בזה אשים הפדות של ישראל ומה שעשה הרמז באופן זה לרמוז עוד שאני רוצה לעשות מעמך עמי ר"ל ישראל שהם עתה עמך ע"י עשר מכות שאביאם עליך אעשם עמי. או ערב רב שהם עמך אני רוצה לעשותם עמי כי הפרש בין עמך לעמי הוא עשר שע"י עשר מכות יהיה זה.

או יובן בס"ד כי ידוע שגאולת ישראל ממצרים היתה ע"י שם אהי"ה כנודע בדברי האר"י זיע"א ע"ש והנה שם אהי"ה במילוי יוד"ין עולה גי' קס"א והנה אם תחשוב מספר שם ישראל שהם עמו ית' ומספר מצרים שהם שמו של פרעה יהיה ביניהם הפרש מספר קס"א כי שם ישראל עולה תקמ"א ושם מצרים גי' ש"ך נמצא שיש הפרש בין זה לזה מספר קס"א כמנין אהיה במילוי יוד"ין ובזה יובן בס"ד ושמתי פדות לישראל בשם שהוא בין עמי ובין עמך כלומר מה שרמוז בהפרש המספר שיש בין עמי ובין עמך.

ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלהים. הנה רש"י זל פי' טרם לא תיראון עדיין לא תיראון ע"ש. ולכאורה צריך להבין מהיכן ידע מרע"ה שלא דיבר באמת ורוצה לחזור אח"ך מדבריו ואם בשביל שראה במכת הצפרדעים שאמר שרוצה לשלחם ואח"כ חזר בו הנה במכה זו יש הפרש גדול דכאן נכנע הרבה שאמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים וכו' ולא מצינו שנכנע פרעה במכה כמו זאת הפעם א"כ יתכן שעתה יקיים דברו ולא יחזור בו ומהיכן נגלה למרע"ה שרוצה לחזור בו ואם נאמר שנגלה לו בנבואה א"כ במכת הצפרדעים ג"כ היה נגלה לו שרוצה לחזור בו ולמה לא א"ל שם ג"כ כדברים האלה בעת שיצא להעתיר בעדו. ויובן בס"ד לפרש ע"ד שכ' הרב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל על פסוק ועתה שלח העז כי רצונו ית' להשאיר סוסים בשביל מכת הים ע"ש ואם כן השתא אפשר שמזה הבין מרע"ה שפרעה יחזור אח"ך להקשות לבו שידע מזה הצווי שיש על פרעה מכה אחרת ואם הוא שב באמת ואמר חטאתי הפעם ולא יבעוט אח"ך למה תבא עליו מכה אחרת אלא ודאי שסופו לבעוט עוד ולכן שפיר א"ל כאן ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלהים כלומ' עדיין לא תיראון באמת שסופכם לחזור ולבעוט ולכן א"ל כצאתי את העיר אפרוש כפי אל ה' וכו' ולא בשביל שאני חושב שיהיה הצלה גמורה עתה בזאת הפעם אלא אני פורש כפי לבטל המכה למען תדע כי לה' הארץ:

הפטרת וארא

ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל. יובן בס"ד כי ידוע מ"ש המפרשים ז"ל כי בזמן שישראל אין עושין רצונו של מקום אזי גורמים שדל"ת של אחד שכתוב על ישראל ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ יהיה ח"ו ריש ויהיה נקרא גוי אחר בארץ שנעשו לגוי אחר וכשעושין תשובה אזי יחזור להיות דל"ת ויקרא גוי אחד בארץ שהם עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב ובזה יובן ביום ההוא שאסלח לכל עונות ישראל ואתקנם ואצרפם כצרוף את הזהב אזי אצמיח קרן לבית ישראל ר"ל אותו הקרן של הדל"ת שנמחק ריבועו והיה רי"ש כי הפרש שבין הדל"ת והרי"ש הוא בקרן זוית של האות שאז אצמיח אותו שיהיה האות מרובע שיהיה דל"ת ולא רי"ש:

או יובן בס"ד ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל דידוע מ"ש בגמרא מלכותא דקטלא אחד משיתא בעלמא לא מחייבא שנא' האלף לך שלמה וכו' ע"ש ולפ"ז מה שהרגו יותר מן שיתא בעלמא זהו שלא כדין ובודאי צריך שהקב"ה ישלם אותם לישראל והנה הקב"ה בא להבטיח את ישראל שגם על האלף שהוא חד משיתא דכתיב האלף לך שלמה שעל זה לא מחייבא מלכותא דקטלא יתהון עכ"ז ג"כ ישלם אותם לישראל וב"ש על היותר

מן האלף דמעיקרא הרגום במרד ובמעל דודאי ישלם אותם לישראל והנה ן' דאותיות מנצ"פך הוא נחשב בשבע מאות כנודע. ובזה יובן בס"ד ביום ההוא אצמיח קר"ן שהוא גימ' אלף שהן' נחשב בשבע מאות והכוונה שגם האלף דלא מחייבי בהו האומות דכתיב האלף לך שלמה אפ"ה אנכי משלם אותו וכ"ש על היותר:

או יובן בס"ד כי קרן ג' אלף כאמור רמז לעולם האצילות שהיא בחינת האלפים שישפיע הקב"ה לנו שפע משם תמיד. או יובן כי קר"ן ג' אלף כאמור רמז לאות האלף שגם במילואה נקרא אל"ף וידוע שאד"הר פגם באל"ף דאמת ובאל"ף דאדם כנודע ולכן לעתיד שאז יהיה חירות ממלאך המות ויהיה התיקון בשלימות מכל דבר ודבר ולכן הבטיח לישראל ביום ההוא אצמיח קר"ן רמז לאות הא"לף לבית ישראל שיתחבר אות הא"לף עם אותיות דם ויהיה אדם וכן הוא באמת שיהיה הכל בשלימות התיקון והמעלה:

או יובן בס"ד קרן רמז לקרן הצפון הפתוח כי לכן כתיב מצפון תפתח הרעה ולכן לעתיד שהרע יתבטל לז"א ביום ההוא אצמיח קרן של הצפון לבית ישראל שעשה לו מחיצה להיות שמירה לעולם:

ולך אתן פתחון פה בתוכם. יובן בס"ד כי ידוע שהנבואה על הרוב צריך לה התבודדות שישב הנביא לבדו במקום שאין שם בני אדם ואזי ע"י התבודדותו תעלה עליו הנבואה כנודע ואמנם הקב"ה הבטיח את יחזקאל הע"ה שלך אתן פתחון פה להתנבאות אפי' כשאתה בתוכם בלא התבודדות:

או יובן בס"ד בי הנה יחזקאל הע"ה נתנבא על בית שלישי והנה באורך הגלות הזה המר והנמהר ילעגו האומות על זאת כי יאמרו איה הוא הבית אשר תבנו ואמנם כשיבנה בית שלישי במהרה בימינו אכי"ר אזי אותו היום יהיה שמחה וששון ליחזקאל הע"ה שנתקיימה נבואתו וז"ש ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ואז ולך אתן פתחון פה בתוכם שידעו הכל שנבואתך אמת וצדק:

או יובן בס"ד לרמוז אתן פתחון פה בתוכם ע"ד שכתוב בתיקונים מענין אדני שפתי תפתח שיש מלאך הממונה על התפלה ושמו פתחו"ן ומאריך בזה בתיקוני הזוהר ע"ש ובזה יובן בס"ד ולך כלומר לך לעזרתך אתן פתחו"ן הוא מלאך ששמו פתחו"ן פה בתוכם פה כלומר מליץ ע"ד והוא יהיה לך לפה שיהיה מליץ טוב בתוכם:

או יובן בס"ד ל"ך גי' חמשים רמז לחמשים שערי בינה וידוע כי לעתיד תתפשט חמשים שערי בינה לישראל ויהיו הכל חכמים גדולים ולא לימא חד לחד אליף לי חכמתא כנודע כי יתקיים בנו מאמר הכתוב כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם וז"ש ולך רמז לחמשים

שערי בינה אתן פתחון פה בתוכם שע"י התפשטות חמשים שערי בינה הכל יהיה להם פתחון פה לדבר בסודות התורה יה"ר שיבא הגיאל במהרה בימינו אכי"ר.

בא

למען שתי אותותי אלא בקרבו. יובן בס"ד דהנה ידוע שהטעם שהרבה הקב"ה אותות ומופתים במצרים והיה אפשר שיביא עליהם מכה אחת קשה עד שיוציאו את ישראל בע"כ ולמה היה הקב"ה מביא עליו מכה ואח"ך מכביד את לבו כדי להביא עליו מכה אחרת והוא משום דיציאת מצרים היא סימן לגאולה העתידה להיות בב"א והנה קרא כתיב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות שכל האותות ומופתים שעשה הקב"ה ביציאת מצרים תהיה לעתיד ולכן הרבה הקב"ה אותות ומופתים ביציאת מצרים כדי שגם לעתיד יעשה כן והנה גאולת מצרים היתה מיד פרעה ועמו וגאולה העתידה תהיה מיד עשו הוא אדום כי הגלות הזה הוא גלות אדום הוא עשו והנה יובן כי מילוי פרעה כזה פ"ה רי"ש ע"ין ה"א מספר המילוי יעלה כמנין עשו ונמצא שעשו הוא רמוז בקרבו של פרעה כלומר באותיות המילוי שלו ובזה יובן בס"ד בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וכו' וא"ת למה תכביד לבו כדי שתביא עליו מכות יותר די לו באחת ולא תכביד את לבו ואז מוכרח שיוציאם לז"א למען שתי אותותי אלה בקרבו ר"ל מה שאני מכביד לבו כדי להביא עליו מכות יותר לא בשביל זאת נתכוונתי אלא כל כוונתי כדי לעשות אותותי אלה בקרבו כלומר בעשו שהוא רמוז בקרבו באותיות המילוי שלו שכל מה שאנכי עושה בגאולה זו כן אעשה בגאולה אחרונה שאגאלם מיד עשו ולכן אנכי מרבה אותותי בזאת הגאולה כדי שגם בעשו אעשה כן וכמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות:

את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם. יובן בס"ד כפל הלשון והוא דהנה מכות מצרים היה בהם תרי גווני פלאות והוא הפלא הא' מגוף המכה עצמה שהיתה מכה גדולה ועצומה אשר כמוה לא היתה וכמוה לא תהיה. והפלא הב' מענין שליטת המכה שלא שלטה כי אם במצריים ולא בישראל שזה דבר המנגד הטבע כמו מכת הדם שישראל שותים מים והמצריים דם ואפי' כשישתו בכלי אחד הישראל בא בפיו מים והמצרי דם וכן במכת הערוב לא בא כ"א בבתי מצרים אבל במקום ישראל לא בא וכמ"ש והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה לבלתי היות שם ערוב למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ וזה ג"כ דבר פלא נגד הטבע שאיך יבא כ"כ ערוב למצרים שמלאו הבתים והחצרות ולישראל לא בא אחד וכן במכת הדבר ג"כ נאמר והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל לבני ישראל דבר וישלח

פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד וגם זה דבר פלא שאחר שהיתה המכה במקום ההוא למה שלטה במצרים ולא שלטה בישראל ונמצא לפ"ז שבמכות מצרים יש בהם ב' פלאות הא' בגוף המכה עצמה שהיתה רבה מאד והאחר שליטת המכה אשר שלטה במצרים ולא בישראל ובזה יובן את אשר התעללתי במצרים מדבר בגוף המכות עצמם אשר היו מבהילים הרעיון אשר לא היו ולא יהיו כזאת לרוב עצמותם ועוד תספר מהפלא הב' והוא את אותותי אשר שמתי בם בם דייקא ר"ל שלא שלטה כי אם בם ולא בישראל והוא דבר פלא שאחר שבאה המכה במקום ההוא צריך שתשלוט בכל ואיך לא שלטה כי אם במצריים:

או יובן בס"ד את אשר התעללתי במצרים והוא דהנה במכת הדם נראה שהיו המצריים יותר ללעג וקלס והוא כי מכת הדם היתה ביאור שהוא אלוה שלהם שהיו עובדים אותו ובמכה זו נבאש היאור והסריח ואין להם לעג וקלס יותר מזה כי האלוה שלהם אשר נשענים עליו ועובדים אותו הסריח ועוד היו הם עצמם לשחוק בעיני ישראל כי רוצים לשתות מים ואינם יכולים לשתות כי הכל דם וישראל שותים מים בששון ואם יבא המצרי לשתות עם ישראל בקערה אחת בפעם אחת הנה יראה בעיניו שהישראל שותה מים והוא שותה דם ואין לעג וקלס ושחוק יותר מזה עד שהוכרחו לקנות מים מישראל בדמים וכמ"ש רז"ל שממכת הדם העשירו ישראל והנה תיבת מצרים היא אותיות מי"ם צ"ר ובזה יובן את אשר התעללתי במצרים תיבת במצרים היא אותיות במי"ם צ"ר רמז למכת הדם שהיתה מים צר למצרים שהיו בזה לשחוק בעיני הכל הן מצד האלוה שלהם שהסריח הן מצד עצמם שהיו נלאים לשתות ונתגלית חרפתם לעין ישראל עד שהוכרחו לקנות מהם בדמים המים שלוקחי' ישראל מן היאור שהוא אלוה שלהם ואין לעג וקלס ושחוק יותר מזה וזהו את אשר התעללתי במצרים והוא רמז למכה ראשונה לבדה שהיא מכת הדם ועוד את אותותי הם שאר מכות שהביא על מצרים:

והנה הרב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל פירש כפל הלשון והוא כי יש לשים לב תחת מה נתן ה' הצלה לקצת מקנה מצרים מיד הערוב ולא כלו את הכל וכן במכת הדבר עד שנשאר ג"כ מה שהכה הברד וגם במכת הברד נמי למה ריחם ה' עליהם לאמר שלח העז את מקנך ולא הניחם באופן יכלה אותם הברד ועוד עשותו ית' פלאי פלאות לחטה ולכוסמת שלא יוכו והלא טוב היה לבלתי השאיר להם הברד כלום. ואמנם הוא כי הוא ית' משחק על הרשע ומנהלו כמרחם עליו והוא לרעתו לתת בו כח ודרך לקבל כדי רשעתו במספר ובמשקל והוא כי הנה גזרה חכמתו ית' להביא על המצריים במצרים עשר מכות והנה אם היה הערוב מכלה כל המקנה כמה יחול הדבר ואם הדבר מכלה

הכל הנשאר במה תחול מכת הברד ואם לא היה מתרה הוא ית' שלח העז את מקנך וכו' איך היתה מתקיימת מכת הים שמרכבות פרעה וחילו ירה בים והוא מאמרם ז"ל שכל מרכבות פרעה שירה בים היו מהירא ה' שהניס וכו' כי טוב שבגוים הרוג ואם לא היה עושה פלאי פלאות לתשאיר החטה והכוסמת במה תחול מכת הארבה אך מה שהיה הוא ית' כמטיב ומרחם עליהם לרעתם. היה סיבת חוזק לבם בראותם כי היתה הרוחה והוא כי היה הוא ית' כמשחק בם מראה להם הרווחה והוא לתת מקום לחול אותותיו וזה אשר התעללתי צחקתי במצרים כדי שע"י כן ואת אותותי אשר שמתי בם כי לא היה מקום לשום אותם בם אלא בדרך הזו ואילו ידעו מצרים כי ה' הוא האלהים שהרחמים יהיה להם לדין ורוגז בבוא עליהם הטובה לא היו מתייאשים מן הפורענות ולא היו מחזיקים לבם בראותם כי היתה הרווחה כי אותה ההרווחה אפשר תביא עליהם רעה שהרחמים הוא דין לפעמים וכן הופכו כי העמים ההם היו אטומים להשכיל האמת משא"כ ישראל שמהבא עליהם ישכילו וזהו וידעתם כי אני ה' וידעתם ישראל כי אני ה' בעל הרחמים ולא תתייאשו מן הפורענות בבוא עליכם טובה ורווחה וגם לא תבעטו ברעה להיותכם צדיקים כי הדין הוא לרחמים כי ב' המדות אחת הנה וזהו וידעתם כי אני ה' שהוא עיקר שכל הכשרון תלוי בו עכ"ל הרב ז"ל ע"ש.

המורם מכל האמור שבזה השחוק ששחק בהם שלא היתה המכה מכלה הכל והיתה הרווחה להם הנה בזה היה משגיא לגוים ומאבדם כי מחמת זה שחושבים שהרווחה הזאת היא טובה להם עי"ז היו מחזיקים לבם ומכח זה היה מביא עליהם עוד מכות אחרות עד תשלום עשר מכות והנה נמצא שזה השחוק ששחק בהם הועיל לב' דברים הא' שמכח זה היה מתחזק לבם ולא היו רוצים לשלח את ישראל ואם כן מכח זה אז היו ראויים ללקות עוד משא"כ אם היו מתוודים ושבים ומשלחים את ישראל איך היה אפשר ללקותם עוד והב' שהועיל השחוק הזה שעי"ז מצאו המכות מקום לחול כי אם היה הערוב מכלה כל המקנה מה היה עושה הדבר מה היה עושה הברד ובמה היתה מתקיימת מכת הים שמרכבות פרעה וחילו ירה בים:

והנה באמת שהעשר מכות היו צריכים להיות כולם ולא סגי בלאו הכי יען כי רצה השי"ת לפרוע מהם מדה כנגד מדה כמו שעשו לישראל כן פרע מהם וכמ"ש המפרשים ז"ל:

והרב ערבי נחל ז"ל כתב דמבואר בזו"הק שכאשר השי"ת שולח איזה הריסה ועונש אל האדם הריסה זו בנין הוא כי השי"ת עושה זאת למען ישים האדם על לבו לשוב מחטאיו טרם יבואו ימי הרעה עליו בהתמלא סאתו ח"ו ואילו לא שלח השי"ת עליו יסורין עד עת בוא יום הרעה אליו פתאום כשיתמלא הסאה אז לא יהיה לו פנאי לעשות תשובה

ולהנצל מרעתו משא"כ כשהשם יתברך שולח מעט יסורין עליו הוא שב אל ה' וירחמהו ולא יבא רעה עליו נמצא הריסה זו בנין הוא ואולם האדם אשר יש בירו חטא כמו שעשו דואג ואחיתופל דהיינו שרוצה לעשות רעה לאדם ע"י שמדבר עליו טוב וכמ"ש דוד הע"ה וישימו עלי רעה תחת טובה ר"ל תחת הטובה שהם מדברים עלי נמצא תחתיה רעה ונמצא שגוף העשיה הוא טוב והנמשך ממנה הוארע ולפי שמדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה לכן כשישלח עליו עונש יהיה העונש ג"כ כך דהיינו שהש"ית ישפיע עליו טובה כזו שיתהווה ממנה רעה כי כאשר עשה כן יעשה לו וכו' כי בתחלה יהיה הדבר ההוא טוב ופתאום נעשה הדבר רע וא"כ הריסה זו אינה בנין עכ"ל הרב ז"ל ע"ש.

והשתא בצירוף דברי רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ובצירוף דברי הרב ערבי נחל ז"ל יש לנו לומר בס"ד דהקב"ה שפיר עשה עם המצריים השחוק הזה שנראה להם לפי שעה שהוא טובה ואמנם היה להפך שאותה הרווחה שהיו מרויחים בכל מכה היתה מביאה עליהם רעה כי ע"י כך היתה באה מכה אחרת ונמצא שהרחמים היה להם לדין ורוגז והיה זה להם מדה כנגד מדה שגם הם עשו כן לישראל בתחלת עבודתם בם וכמ"ש רז"ל ע"פ ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך ודרשו רז"ל בתחלה בפה רך ואח"כ בפרך כי כבר נודע מ"ש במדרש שפרעה א"ל בואו עשו עמי בטובה והם היו עוסקים אותו היום לפי תומם והמצריים כותבים סכום הלבנים והעסק אשר עשו כל אחד ואחד אותו היום ואח"כ העבידום בע"כ ורצו מהם לעסוק כפי אותו החשבון הכתוב עליהם והנה נמצא זה הפה הרך שדיבר עמהם הוא תחתיה תעמוד הבהרת כדי להצמיח ממנו רעה להם אח"כ שהם לפי תומם בשמעם רכות לשונו עסקו בכל כחם יותר מכדי יכולתם והוא אח"ך רצה מהם אותו העסק כל יום ויום ולכן גם הקב"ה פרע לו דבר שיהיה נראה להם תחלה טוב ואח"ך יצמח ממנו רע שהמכות הולכות ובאות עליהם בזה אחר זה:

והנה בזה יובן בס"ד לפרש מאמר דוד הע"ה דוברי שלום עם רעיהם ודעה בלבבם תן להם כפעלם וגו' כמעשה ידיהם תן להם השב גמולם להם כי לא יבינו אל פעולת ה' ואל מעשה ידיו יהרסם ולא יבנם. ולפי האמור יובן שפיר דוברי שלום עם רעיהם כמו המצריים האלו שתחלה היו בפה רך שא"ל עשו עמי בטובה וכיוצא בזה וזהו דוברי שלום עם רעיהם ואמנם באמת היה רעה בלבם כדי לידע מזה כמה סכום לבנים ושאר עסקים יוכל לעשות כל א' וא' כדי לבקש ממנו לפי חשבון זה כל יום ויום בעל כרחו שלא בטובתו ולכן גם אתה תן להם כפעלם וכרוע מעלליהם שתעשה מדה כנגד מדה כמו שהם עשו דבר שגוף הענין אין נראה בו רעה אלא עשו כן כדי שימשך ממנו רעה כן אתה תעשה עמהם דבר שנראה לכאורה שהוא טובה ואמנם נמשך ממנו רעה וזהו תן

להם כפעלם וכרוע מעלליהם דהיינו שיהיה להם מדה כנגד מדה וכאמור והוא השחוק ששחק על המצריים במכות ששלח להם שלא היתה המכה מכלה הכל אלא עושה להם הרווחה שמשארת להם איזה דבר כדי שיתחזק לכם מכח זה יותר וממילא יביא עליהם מכה אחרת וגם אז תמצא המכה מקום לחול עליו ונמצא שע"י השחוק הזה גרם שיבואו עליהם כל העשר מכות ועי"ז השב גמולם להם וכמו שכתבו המפרשים ז"ל שהעשר מכות היו כולם לצורך כדי להשיב גמולם של מצרים כמו שהיו מצערי' את ישראל והוא שמכת הדם היתה בשביל נדה הצפרדעים בשביל פ"ור וכן ע"ז הדרך בשאר מכות ולז"א השב גמולם להם כי עי"ז היה אפשר להביא עליהם כל יו"ד מכות כדי להשיב גמולם להם ונמצא שבזה השחוק שתעשה להם בזה תשיב גמולם להם שיבואו כל העשר מכות. ואמר הטעם מפני שעי"ז השחוק שתעשה עמהם כרוע מעלליהם שנראה טובה והוא רעה הנה מכח זה לא יבינו אל פעולת ה' ואל מעשה ידיו שיחשבו שדבר זה הוא רוחה להם וטובה בשבילם ולא ידעו כי ה' בעל הרחמים הוא עצמו בעל הדין ואם כן ממילא היה מתחזק לבם והיו אז ראויים עוד למכה אחרת שבזה תוכל להשיב להם גמולם שהוא תשלום כל העשר המכות כי אז לא יבינו אל פעולת ה' ואל מעשה ידיו כי כזה השחוק שעשה עמהם היה משגיא לגוים ומאבדם ולכן בזה העונש שעשה להם יהרסם ולא יבנם הוא הריסה בלא בנין ואין זה כשאר הריסות שהם לפעמים בנין. גם מ"ש כי לא ידעו פעולת ה' דייקא והוא ע"ד שכתב הרב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל שעיקר עליון וגדול באמונה הוא שידע האדם שה' בעל הרחמים הוא עצמו בעל הדין ואלו ידעו מצרים כי ה' הוא האלהים שהרחמים יהיה להם לדין ורוגז בבוא עליהם טובה לא היו מתייאשים מן הפורענות ולא היו מחזיקים לבם בראותם כי היתה הרווחה כי אותה הרווחה אפשר תביא עליהם רעה וכו' ולז"א פעולת ה' דייקא:

ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלהיהם הטרם תדע כי אבדה מצרים. יובן בס"ד שכוונתם לומר לו הנה האיש משה רב כחו שיוכל להביא מכה אחת גדולה שבע"כ תוציאם ואמנם הוא רוצה שיעשה בך נקמות מינים ממינים שונים ולכן תמצא שבעת שתרצה ממנו להסיר מעליך המכה הוא מסיר אותה ואע"פ שיראה שלא עמדת בדבורך אפ"ה הוא עושה רצונך וכל זה אין כוונתו לטובתך אלא הוא רוצה שיהיה לך הדווחה כדי שיחזק לבך ואזי ילכוד אותך בזה שיביא עליך עוד מכה אחרת כדי להרבות בך אותות ומופתים וסוף כל סוף יביא עליך מכה קשה ולא יסיר אותה עד שיוציא כל ישראל וכל כוונתו בזה כדי שיצא טבעו בעולם ואם ילך על ארצות שאר מלכיות לא יצטרך לעשות מלחמה כי יאמר להם ראו מה עשיתי

בפרעה ומצרים כ"וכ הבאתי עליהם וא"כ נמצא שבזה ההתחזקות שאתה מקשה ומחזק לבך אתה מפסיד מב' הצדדין הא' שאתה לוקה יותר והב' שתהיה בזה למשל ושנינה לפני כל המלכים שתמיד יעשו היקש ממך להם וזהו עד מתי יהיה זה לנו למוקש מלשון היקש ר"ל משל ודמיון כי זה כוונתו לעשות דמיון והיקש בנו לשאר מלכי ארץ שלח את האנשים תכף ויעבדו את ה':

או יובן בס"ד לפרש תיבת לנו דלכאורה נראה כשפת יתר ויובן בס"ד דכוונתם לומר דהנה עיקר צער המכה אינו קשה כי אם להם יען דהמלך יש לו כמה משרתים ובתים גבוהים ועליות מרווחים ואינו יוצא אנה ואנה ומאכלו יבא לפניו וכשתהיה המכה לא תפעול בו כשאר עמא דארעא שמוכרחים לסבב ברחובות ובשווקים ולילך אנה ואנה ויהיו הולכים ומוכים במכה השולטת. ודרך משל במכת הכנים הגם שבכולם היה כנים עכ"ז אינו דומה פרעה לעבדיו כי פרעה יש לו כמה מלבושים להחליף כל שעה וכל רגע ויש לו כמה משרתים שיבואו לנקות אותו ויש לו כמה מרחצאות לרחוץ כל שעה משא"כ עמא דארעא. וכן במכת הצפרדעים שעלו ובאו בחדרי משכבם ועל מטותם הנה ג"כ יש לו כמה משרתים שיעמדו לפניו וחרבותם בידם להבריחם כל שעה וכל רגע והגם שלא יכלו עליהם באמת עכ"ז הצלה פורתא מיהא הוי לא כן שאר עמא דארעא אשר כל אחד צריך ללחום לבדו עמהם בשבילו ואם אחד יש לו בית ארבע אמות על ארבע אמות ונכנסו בו אלף צפרדעים ומלאו אותו מה יעשה זה האיש היושב בו ואיך יגרשם מאחר שיהיו אלף נכנסים ואלף יוצאים והמקום צר אנה יברח ואנה ישב. וכן במכת הכנים מה יעשה אדם שיש לו בית קטן שאין בו כי אם דירה תחתונה ולא דירה עליונה ועפר הארץ כולו כנים הא יקיצו את רוחו ואנה יברח מהם לא כן פרעה שיושב במגדל גדול הבנוי מעצים הבנוי עלייה ע"ג עלייה גבוה מעפר הארץ הרבה והגם שלא יוכל להמלט מהם עכ"ז יש לו הפרש גדול מהם וכן במכת הערוב שביתו גבוה וחזק בדלתיים ובריח שיוכל לסגור ביתו ולישב בו במצור ולא יכנס שם ערוב ואם בע"כ יכנסו יש לו אנשי חיל להלחם בהם ולגרשם מעליו בחרבותם וכן במכת ברד הוא יש לו עליות מרווחים ובתים חזקים בבנין חזק אשר לא יפלו מרוב הקולות ואם יקר לו יש לו לעשות תקנה לעצמו לחמם גופו וגם הוא יכבד בביתו ולא יצא אנה ואנה משא"כ שאר עמא דארעא באופן שכל המכות שבאו עליהם אינו דומה צער הנוגע אל פרעה למה שנוגע לעבדיו וז"ש עד מתי יהיה זה לנו למוקש תיבת לנו דייקא כלומר שאין זה המוקש כ"א לנו שהם לבדם נכווים בו ולא אתה בי מה שמגיע אל פרעה הוא כלא חשיב לגבי מה שמגיע להם:

או יובן בס"ד לפרש המשכת הדברים עם אומרם הטרם תדע בי אבדה מצרים שלא אמרו הלא תדע אלא הטרם שמשמעותו קודם ויובן בס"ד ע"ד דאיתא בילקוט פרשת שמות וז"ל בשנת מאה ושלשים לרדת ישראל מצרימה ופרעה חלם והנה יושב על כסא ממלכתו וישא עיניו וירא זקן א' עומד כנגדו ובידו מאזנים ממאזני הסוחרים ויקח האיש הזקן את המאזנים ויתלם לפני פרעה ויקח כל זקני מצרים שריה וגדוליה ויאסרם ויתלם יחד בכף מאזנים הא' ואח"כ לקח טלה אחד ויתנהו בכף מאזנים השנית והכריע הטלה את כולם ויתמה פרעה על החזיון הנורא ההוא מדוע יכריע הטלה את כולם וייקץ פרעה והנה חלום וישבם בבקר ויקרא לכל עבדיו ויספר להם את החלום וייראו האנשים יראה גדולה ויען סריס אחד מסריסי המלך אין זה כי אם רעה גדולה אשר תצמח למצרים באחרית הימים כי ילד יולד לישראל ויחריב כל ארץ מצרים ואם על המלך טוב יצא דבר מלכות ויכתב בדתי מצרים אשר כל זכר הילוד בעברים יהרג למען תחדל הרעה הזאת מארץ מצרים ויעש המלך כן עכ"ל ע"ש. והנה לפי דברי הילקוט הנה פרעה ראה חלום על אבדון מצרים וירע מזה שתאבד מצרים כי ראה כבר שהזקן לקח כל זקני מצרים וגדוליה ואסרם והכריע הטלה אותם וכמו שפתר הסריס את החלים ואם כן השתא בכח טענה זאת באו עבדי פרעה להכריח את פרעה לשלח את האנשים ואל יקוה בהתחזקות לבו שאפשר שיהיה לו תקוה לעכבם בידו ומצרים תשאר קיימת כי החלום יעיד על זה להפך וא"כ אם עתה ישלחם לא יפסיד בזה אלא אדרבה מרויח שתהיה לו נפש מצרים לשלל שיהיו ניצולים מגזרה שעתידה לבא עליהם שיהיה להם בה אבדון לגמרי כפתרון החלום וז"ש עד מתי וגו' שלח את האנשים וגו' וא"ת איך אוכל לעזוב מידי ריוח גדול כזה לפטור כ"כ רבוא עבדים ולהוציאם לחירות לז"א הטרם כלומד מקודם מזה כמה שנים ממרא' החלום תרע כי אבדה מצרים שכבר אבדה וא"כ עתה אם תשלחם יש תקוה שתרויח את מצרים שלא תאבד כי ממראה החלום נראה שכבר אבדה שכבר נגזרה עליה הגזירה:

או יובן בס"ד כוונת דבריהם כך שהנה בחלום ההוא לא ראה פרעה שגם אותו אסר עמהם והניחו בכף מאזנים אלא לקח כל זקני מצרים ושריה וגדוליה ורק עשה הדבר הזה לפניו וא"כ מכח זה החלום מתקשה לב פרעה יותר לבלתי שלח את ישראל כי ידע שעל גופו לא יגיע רעת מות וכן היה באמת לפי מדרש חז"ל שאמרו שפרעה היה מלך בנינוה שקיימו הקב"ה בעולם כדי שיכיר אותותיו יתברך ונמצא שהוא לא מת עם שריו גם בטביעת הים וז"ש עד מתי יהיה זה לנו למוקש תיבת לנו דייקא כלומר הרעה עליהם דוקא ולא עליך ואם תאמר הלא גם הוא לוקה במכות עמהם ואם הם סופם למות מרוב

המכות האלו גם הוא ימות עמהם לז"א הטרם תדע כי אבדה מצרים פי' מקודם מזמן מראה החלום הנה תדע אתה כי אבדה מצרים דייקא כלומר מצריים דוקא סופם לאבד אבל אתה לא תהיה נכלל עמהם כי לא נראה בחלום שגם המלך נאסר עמהם והכריע הטלה אותם וא"כ אתה מצד עצמך אין לחוש כ"כ ועיקר החששה היא בשבילם דוקא:

לכו עבדו את ה' אלהיכם מי ומי ההולכים. יובן בס"ד ע"ד מ"ש בילקוט ראובני משם הרב עמק המלך ז"ל כי אל"ה משם אלהים עולים ויורדים בנשמה של היהודי ושאר אותיות שהם י"ם עולים ויורדים בגוף וכן באו"הע יש שם זה של י"ם חקוק בגופם ובנשמתם אמנם הוא באותיות להפך כי תחת י"ם יש להם מ"י עכ"ד ע"ש ובזה יובן מ"ש פרעה לכו עבדו וכו' ואמנם זאת השאלה אנכי אשאל מכם שתודיעו לי מענין מ"י ומ"י רמז לאותיית מ"י הנז"ל ואמר ב"פ מ"י ומ"י האחד כנגד הגוף והא' כנגד הנשמה והכוונה שחשש פרעה פן כהליכתם ימשכו ממנו ומעמו אותיות הנז' ואז יהיו פגרים מתים כי אלו הם חיותם ולז"א מ"י ומ"י ההולכים בלשון תימה ר"ל אם הולכים מגופם ומנשמתם אם לאו:

והנה לפי הקדמה הנז"ל שאותיות אל"ה עולים ויורדים בנשמה של היהודי. בזה יובן בס"ד לרמוז מ"ש הכתוב מי חכם וישמור אלה לרמוז לאותיות אל"ה הנז' לשמור אותם אצלו לבלתי יסתלקו ממנו ח"ו:

ובזה יובן בס"ד מ"ש עשו ליעקב אע"ה מי אלה לך שרמז לו לפי דרכו על הנז"ל שאצל היהודי יש אותיות מי ואותיות אלה ג"כ ולא כן או"הע לא יש להם כי אם אותיות מ"י ועשו שהיה עושה מעשה כנען ג"כ היה כמותם ולז"א לו ליעקב מי אלה לך וניבא ולא ידע מה ניבא:

ובזה יובן בס"ד לרמוז מה שכתוב בפסוק בפ' בראשית אלהים מתהלך בגן הנה בתיבות אלו רמוז ענין זה כי גן ר"ת גוף נשמה והנה אל"ה דאלהים היא בנשמה וי"ם דאלהים בגוף הרי בשניהם יש אותיות שם אלהים בשלימות וז"ש אלהים ר"ל אותיות שם אלהים מתהלך בג"ן ר"ת "בתוך "גוף "נשמה.

ולכל בני ישראל היה אור במושבותם. יובן בס"ד כי הנה אור המאיר בארץ הוא מאור השמש ואחר שהיה חשך אפלה בארץ מצרים עד גדר וימש חושך א"כ נעשה החושך כמו ענן עב מבדיל בין אור השמש לבין הארץ וא"כ מהיכן יאור לישראל ומוכרח שנתהווה להם אור חדש במושבותם ולז"א ולכל בני ישראל היה אור במושבותם היה דייקא ד"ל נתהווה אור מחדש במושבותם:

ויאמר לו פרעה לך מעלי השמר לך אל תוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות.
יובן בס"ד לרמוז כי הנה לכל אדם יש לו חיות חיצוני וחיות פנימי ע"ד אור מקיף ואור פנימי והנה חסידים הראשונים אשר היו ממיתים את האדם ע"י הראיה ע"ד שאמרו בגמרא נתן עיניו בו ועשאו גל של עצמות הנה ע"י הראיה שרואה ומביט בו מושך ממנו כל כוחות הקדושה המחייה אותו כי לא שייך שום בריה לחיות בלתי כח הקדושה המושפע בו וכידוע ממאמר הכתוב ואתה מחיה את כולם וע"י הראיה שרואה אותו ממשיך ממנו הקדושה וממילא תפסק חיותו וימות והנה פרעה ידע שמרע"ה היה מושך ממנו מניצוצי הקדושה שמחייה אותו כי ודאי פרעה הרשע שהיה מלך יש בו כוחות הרבה כי לפי ניצוצי הקדושה שיש בו כן גדולתו שהיה מלך והיה כלול משבעים אומות כנודע מדברי הרב מהר"ש ז"ל בילקוט שושנים ע"ש ולכן בא לבקש ממרע"ה שלפחות יעשה זאת הטובה עמו שלא ימשיך ממנו כי אם מן כוחות המקיפים עליו ולא מן כוחות הפנימיים שבו ג"כ שאם ימשיך גם הפנימיים א"כ לא ישאר לו חיות כלל ותמות הנפש הבהמית שבו תכף ומיד כי לא ישאר לה חיות שתתקיים בו וז"ש ויאמר לו פרעה לך מעלי תיבת מעלי דייקא כלומר מן המקיפים שהם עלי וגם זה השמר לך ר"ל תשמור אותם לך בשבילך דוקא ולא תתן מהם כח לישראל ג"כ אבל אל תוסף ראות פני ר"ל אל תוסיף למשוך גם הפנימיים ולכן אמר ראות פני כי הוא ידע שההמשכה תהיה ע"י הראיה ולז"א אל תוסף ראות פני ר"ל להמשיך גם הפנימיות על ידי הראיה יען כי ביום ראותך פני להמשיך הפנימיות תמות הנפש שלי ותיבת תמות קאי על נפשו של פרעה כי לא ישאר לה במה לחיות שהמקיפים והפנימיים נמשכו ממנה ואיך אפשר לעשות זה והלא הקב"ה כבר אמר כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראותך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ ונמצא שהקב"ה אין רצונו שימות פרעה לגמרי כי רוצה שיתקיים כדי שיראה כחו וגבורתו ית' וא"כ איך שייך לגרום לו מיתה ולזה א"ל השמר לך פן תעשה זאת למשוך גם הפנימיים וכאמור.
או יובן בס"ד לפרש והנה לכאורה י"ל מה ראה הכסיל והבער הזה פרעה מלך מצרים לדבר כדברים האלה למרע"ה דאם נכנס בדעתו שיועילו הדברים האלה להצילו ממכות אחרות מפני שאחר שא"ל כן למרע"ה לא יבא עוד אצלו להתרות בו על מכות אחרות וממילא יהיה ניצול לגמרי א"כ למה לא עשה כן מקודם שהיה ג"כ כועס עליו וא"ל שלא יבא אצלו ולא יראה פניו ולמה בא זה הדעת אצלו אחר שעברו עליו תשעה מכות. ואם גם הוא ידע שמאלו הדברים לא יעלה לנפשו מזור והמכות יבואו עליו בע"כ למה

דיבר כדברים האלה עם מרע"ה והלא אדרב' יש לו להחניף לו יען כי בראותו שהמכה קשה עליו וצועק ומבקש ממרע"ה שיתפלל עליו להסיר המכה ממנו הנה כי מרע"ה היה הולך תכף ומסיר המכה וא"כ השתא אחר שידבר עמו כדברים האלה ודאי שאם תבא עליו מכה אחרת ויבקש ממרע"ה להסירה מעליו לא יקבל מרע"ה להסירה וא"כ באלו הדברים הפסיד הרבה ולא הרויח כלום. גם עוד י"ל בדברי פרעה שא"ל למרע"ה במכת הארבה ויסר מעלי רק את המות הזה תיבת רק קשה להבין דמשמע שיודע שיש עליו מכה אחרת ורק המות הזה יסיר מעליו ומהיכן ידע הלא אדרב' לפי דבריו שאמר חטאתי לה' אלהיכם ולכם הנה מזה נראה שהוא נתרצה לשלוח אותם אחר שהודה שחטא להם וא"כ מהיכא תיתי שיבא עליו מות אחר שאמר רק. ויובן בס"ד לפרש ע"ד שהקשו המפרשים ז"ל דאיך לקה פרעה ביו"ד מכות והלא אין זה ראוי להשתלש דאיתא בגמרא דמכות אין אומדין אותו אלא במלקות הראוי להשתלש יען שהמלקות שאמרה תורה הוא ט"ל מלקיות ואין מספר זה נחלק לחצי ולא לרביע רק לשלש כל חלק הוא י"ג ולכן כשאומדין אותו אין אומדין אותו אלא במספר הראוי להשתלש דכתיב כדי רשעתו במספר רשעה אחת מלפניו ושתי רשעיות מלאחריו וא"כ איך לקה פרעה ביו"ד מכות והלא מספר העשרה אין ראוי להשתלש ותירצו המפרשים ז"ל דמשה ואהרן לא הלקו אותו כ"א בתשע מכות אבל מכה העשירית לקה בה על ידו ית' וא"כ זה אינה מן המנין והתשע שלקה ע"י משה ואהרן הם ראויים להשתלש כל חלק שלשה עכ"ד ז"ל. ועיין בזה להרב מקור ברוך ז"ל שהאריך בזה בפ' בשלח ע"ש והנה אפשר שפרעה ידע באצטגנינות שלו או ע"י השר שלו שיותר מעשר מכות אינו לוקה יען כי לעשרה מכות יש טעם או בשביל שהם כנגד עשר נסיונות או בשביל עד עשרה בדמיו או בשביל היו"ד של קין אבל יותר מעשר ליכא. ואמנם חשב שמפני שאין מלקין כי אם מלקות הראויות להשתלש והעשר אין משתלשים לכן אמר בדעתו ודאי לא יהיה נלקה עשרה מכות ממש אלא ילקה ט' מכות שהם מספר הסמוך לעשר כי מס' הסמוך לעשר ג"כ נק' עשר ע"ד שאמרו בפ' ארבעים יכנו לא יוסיף שהוא מספר הסמוך לארבעים והיינו ט"ל ואפ"ה קרי ליה קרא ארבעים וכאן נמי חשב שלא ילקה כי אם מספר הסמוך לעשר שהוא תשעה מכות דוקא שהם ראויים להשתלש ולכן א"ל עבדיו אחר מכת הברד הטרם תדע כי אבדה מצרים פי' ממכה של הטרם הקודמת והיא מכת הברד שהיתה מכה שביעית ממנה תדע כי אבדה מצרים כי מאחר שבאה מכה שביעית א"כ מוכרח שיבאו אחריה עוד שני מכות כי מספר השבעה אינו ראוי להשתלש ואחד שהכה מכה שביעית מוכרח בדעתו הוא להביא עוד שני מכות להשלים מספר התשעה שיהיו דאויים להשתלש וא"כ

מזה תדע שאבדה מצרים כי אין בכחה לסבול עוד ב' מכות אחרות ואם כן מוכרח אתה לשלוח את האנשים מהר קודם שיבואו המכות אולי נוכל להנצל מהם ולכן נמי אחר שבאה מבת הארבה א"ל פרעה למשה שא נא חטאתי וכו' ויסר מעלי רק את המות הזה ר"ל שיודע אני שרצונכם להביא עוד מכה אחרת בהכרח כדי להשלים מספר שיהיה ראוי להשתלש ואמנם זאת אבקש שרק את המות הזה הוא מכת הברד שכבר עשתה שליחותה יסיר אותה. והנה אחר שכבר הוכה במכה תשיעית היא מכת החשך שנשלם מספר הראוי להשתלש ואם יוסיף עוד מכה אחרת יהיה אין ראוי להשתלש ויותר מעשר לא אפשר להביא עליו לכן חשב פרעה שכבר ניצול מן המכות ואין לו פחד עוד ממרע"ה שכבר הולקה מספר הסמוך לעשר ולא יוכל להלקותו יותר לכן עתה התחיל לדבר גבוהה גבוהה לך מעלי השמר לך אל תוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות כו חשב שמעתה ומעכשיו אין לו פחד ממרע"ה יען שכבר נגמרו המכות ולא יוכל להכותו עוד ואמנם פרעה איש בער ולא ידע וכסיל לא יבין את זאת שלא ידע שלעולם ילקה אותו עשר מכות ממש ובשביל ענין השילוש תהיה מכה העשירית על ידו ית' ולא ע"י מרע"ה ואם כן אין זו נכנסת במנין התשעה ומה שהלקהו מרע"ה בדין הלקהו ולכן אז באותו מעמד בעודנו עומד לפני פרעה א"ל הקב"ה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אביא דייקא אנכי אביא המכה ולא אתה וא"כ ליכא לחוש לענין השילוש.

ויאמר ה' אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה וגו'. דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו. ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאוד בארץ מצרים בעיני עברי פרעה ובעיני העם. יובן בס"ד לפרש קישור הפסוקים כאחד והנה ידוע מ"ש הרב ערבי נחל ז"ל דהרבה מהמפרשים ס"ל דהאי דינא דסנהדרין שפתחו כולם לחובה צריך לפוטרו לא נאמר רק בדיני אדם אבל לא בדיני שמים וכתב עוד הרב ז"ל שם משם הרב פרשת דרכים ז"ל על פסוק משפטי ה' אמת צדקו יחדיו כי יש כמה דברים שמקילין בד"ש ומחמירין בד"א ויש להפך אבל המשפט שדן הקב"ה בעצמו הוא נוהג קולות שניהם והיינו צדקו יחדיו עכ"ד ע"ש. והנה כל התשע מכות שבאו על מצרים באו על ממונם דוקא והגם שלא יבצר שמתו מן המצריים זה היה דרך אגב אבל עצם המכה לא נשתלחה כי אם על ממונם ויש מהם על גופם בשביל צער בעלמא כמו מכת הכנים אבל לא היה בזה גזירת מות ורק מכת בכורות היתה גזירת מות על המצריים וכבר הקשו המפרשים ז"ל איך הביא עליהם מכה זו והא אין אדם מת ומשלם ואמנם אין דבר זה שייך עתה לדרושנו ואמנם מה שיש לחקור בזה הוא דאיך נגזר עליו גזידת מות במכה זו והלא ידוע הוא דינא דסנהדרין פתחו כולם לחובה פוטרין אותו והשתא ודאי

על פרעה לא היה צד זכות כדי להליץ עליו ובודאי ב"ד של מעלה פתחו כולם לחובה עליו וא"כ היה צריך לפוטרו וכמו שנרגש בזה הרב ערבי נחל ז"ל וכתב וז"ל ונודע מ"ש בזו"הק על מ"ש רז"ל על פסוק כחצות הלילה אני יוצא וכו' אני ולא שליח כי עונש פרעה לא היה יכול להיות ע"י שליח או ע"י מלאך ושרף כי להם היה פחד ליכנס במקום טמא במצרים זולתי הש"ית בעצמו עשה זאת ולפ"ז שוב אין לפרעה לירא כלל כיון שדין זה מוכרח לעשותו הש"ית בעצמו וא"כ נוהג גם הקולא של דיני אדם וכיון שאין עליו שום מליץ מחמת שאין לו שום זכות יפטרוהו עכ"ד ז"ל לפרש הפסוקים ע"ש. והנה לכאורה אפשר להמציא עליו צד זכות והוא שנאמר כי לכן רצה הש"ית שישאלו ישראל ממצרים כלי כסף וכלי זהב כדי שיהיה זה צד זכות למצרים על שקבלו להשאיל את ישראל כלי כסף וזהב ובפרט שהוא בזמן אשר הם לוקים ומוכים בשבילם אשר מן הצורך לשנאותם ולא לעשות להם טובה כזאת וא"כ כשישפוט הקב"ה את פרעה ועמו למעלה אזי יאמר מליץ אחד עליו זכות זה ג"כ ואמנם ודאי החובה תהיה רבה עליו ויצא חייב וממילא ליכא פתחו כולם לחובה כי ימצא עליו מליץ זכות ואם גם זה הזכות יש לדחות קצת כי הנה מה שקבלו המצריים להשאילם ממונם לא מחמת טוב לבם אלא מחמת החן שנתן להם הק"בה לישראל ולולי החן שנתן להם הקב"ה לא היה אפשר בעולם שישאילום הנה עכ"ז יש לעשות להם זכות אחר שיהיה סניף לזה והוא כי תראה שמרע"ה הגם שהיה עושה כל יום נקמה במצרים ומביא עליהם מכות עכ"ז היו מכבדים אותו עבדי פרעה ושאר עמא דמצרים לא היו נוטרים לו איבה לשנוא אותו ובלתי יכבדוהו ח"ו והנה גם זה יהיה סניף עם אותו הזכות וימליצו עליו זכיות אלו למעלה וממילא לא יפטרוהו ויתחייב בדינו מכח רוב החובה שיש עליו. ובזה יובן בס"ד ויאמר ה' אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אביא דייקא שמוכרח הדבר להיות על ידי ולא ע"י מלאך ושרף וא"כ מאחר שיהיה המשפט מות שלהם על ידי אזי אנכי צריך לנהוג כפי הקולות של דיני אדם שאם פתחו כולם לחובה צריך לפוטרו ובודאי על פרעה ועמו יפתחו כולם לחובה כי אין להם צד זכות ולולי היה אפשר לעשות דבר זה ע"י מלאך או שרף לא איכפת כ"כ כי בב"ד של מעלה ליכא האי דינא דסנהדרין שפתחו כולם לחובה זכאי אבל מאחר שצריך להיות הדבר על ידי א"כ צריך אנכי לנהוג כקולא של ב"ד של מטה וצריך לפוטרם מאחר שאין עליהם מליץ זכות לכן זאת תעשה דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת דעותה כלי כסף ובלי זהב כדי שיהיה על פרעה ומצרים מליץ זכות בשביל השאלת ממונם לישראל ואתא קרא לומר עוד שהגם שבזה ג"כ לא נכון להמליץ זכות עליהם יען שהם לא השאילום מטוב לבם אלא בשביל שויתן

ה' את חן העם בעיני מצרים וא"כ נתנו מכח החן שנתן להם הקב"ה ולולי זה לא היו נותנים הנה עכ"ז יש סניף אחר עם זכות זה והוא שהאיש משה גדול בעיני עבדי פרעה ובעיני העם של מצרים והכוונה שהאיש משה שהוא עושה בהם משפטי נקמות לא היו נוטרים לו איבה בלבבם לבלתי כבד אותו אלא הוא ג"כ גדול ורב מאוד בתכלית בעיניהם שעושים לו כבוד ביותר. ובזה אתי שפיר תיבת גם דלכאורה אין לו מובן דמי לנו גדול ממשה כדי שיאמר עליו תיבת גם ואמנם לפי האמור אתי שפיר דתיבת גם לא קאי על מרע"ה אלא קאי על הזכות כלומר גם יש עוד צד זכות שיהיה סניף לזה והוא שהאיש משה גדול וכו'.

למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל. יובן בס"ד כי ידוע שהטעם שאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו ולא ידעתי את ה' הוא משום שבגלות מצריה היה בחינת שם הו"יה ב"ה נעלם בבחינת שם אהי"ה ולכן אמר פרעה מי ה' לא ידעתי את ה' והנה כבר כתבנו בס"ד בפרשה הקודמת שהפרש שיש בין מספר שם ישראל למספר שם מצרים הוא מספר קס"א כי מספר קס"א יש יתרון בשם ישראל והוא כמנין אהי"ה במילוי יודין שעולה קס"א ולז"א למען תדעון למפרע כי יפלא ה' בין מצרים ובין ישראל יפלא מלשון במופלא ממך אל תדרוש שנעלם בבחינת אה"יה הרמוז במספר ההפרש שבין מספר מצרים למספר ישראל ולא כמו שחשבתם בביטול ההשגחה ח"ו כי עתה יתוודע זה לכם.

וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום וינצלו את מצרים. הנה לכאורה י"ל והא איכא ביזת הים שהיתה רבה מביזת מצרים וא"כ איך קאמר מעתה וינצלו את מצרים ויובן בס"ד דהנה ידוע מ"ש רז"ל מה שהיה בבתים נטלו במצרים ומה שהיה בבתי תשוראות נטלו על הים והנה אם לא היה הקב"ה נותן להם חן במצרים והשאילום כל מה שהיה להם בבתים אזי כשהיו המצריים באים על הים לא היו מוציאי' עושרם מבתי תשוראות ומביאי' אותו אלא היו מביאים מה שהיו אצלם בבתים אבל ע"י שנתן הקב"ה חן ישראל בעיני מצרים וישאילום כל מה שהיה להם בבתים אז ממילא בעת שבאו המצריים על הים הוצרכו ליקח מה שהיה להם בבתי תשוראות וכשטבעו בים לקחו כל זה ישראל ואם כן ממילא בזה ניצלו את מצרים שלא נשאר בה עושר אבל אם לא היה זה לא היו מנצלים אותה כי היה נשאר בה ממון שהוא בבתי תשוראות וז"ש וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום ולכן מכח זה וינצלו את מצרים ואין הכוונה שבעת שהשאילום ניצלו את מצרים אלא הכוונה שמכח זה אז נעשה סוף כל סוף שניצלו את מצרים ולולי זה לא היו יכולים לנצל את מצרים וכאמור:

והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך. יובן בס"ד ע"ד שכתב הגאון חיד"א זלה"ה במדבר קדמות דתפלין של יד מציל משפיכות דמים ושל ראש מציל מן הגאוה ע"ש. והנה ידוע מ"ש רז"ל כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו ע"ש. והשתא יובן שפיר מה שסמך תפלין של ראש שהוא לזכרון בין עיניך למ"ש למען תהיה תורת ה' בפיך ר"ל תניח זכרון בין עיניך הוא תפלין של ראש שמציל מן הגאוה למען תהיה תורת ה' בפיך שלא תסתלק חכמתך ממך בשביל הגאוה אלא תמיד תהיה תורת ה' בפיך כי חכמתך משתמרת אצלך. גם מ"ש תורת ה' יובן שבא לרמוז שתהיה זוכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכת' והיינו שתכוין לאמיתה של תורה כי מי שהוא עניו זוכה לכוין על האמת ולז"א למען תהיה תורת ה' דייקא היא אמיתה של תורה בפיך:

ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב עיד דוד ז"ל אופן רפ"א מה דאיתא בגלי רזיא וז"ל תדע שהשבת יוצא מן השביעית של ששת ימי המעשה בזה האופן כל יום הוא כ"ד שעות כשתוציא מן כ"ד שעות ג' שביעיות הן ג' שעות מהם קדש כי כל שביעי הוא קדש ונשארים ג' שעות חול מן כ"ד שעות ותוציא השביעית מן ג' שעות שהוא תס"ב חלקים כי השעה היא תתר"ף חלקים ועיין בשל"ה ז"ל סוגר החשבון שמגיע מכל יום ד' שעות קדש וששה פעמי' ד' הם כ"ד שעות הרי כ"ד שעות של שבת יוצאין מתוך ששת ימי המעשה וכתב עוד בס' גלייא רזייא מאחר שבכל יום נחסר ד' שעות משעות החול והם בקדושת השבת וכדי שלא יוכל המקטרג לקטרג על ישראל ששומרים שבת ונוטלים ששת ימי החול הקדושה לכן צוה ה' לישראל שיניחו תפלין דאית בהון כ"א אזכרות וכ"א הוא שם אה"יה שעולה כ"א והנה כ"א פעמים כ"א עולה אמת לשמור לבני ישראל הנקראים אמת עכ"ל ע"ש. וסיים הרב עיר דוד ז"ל וז"ל הרי שעיקר הנחת תפלין הוא שלא יתקנאו המקטרגים בישראל בשביל יום השבת שנוטלין ששת ימי המעשה עכ"ד ז"ל ע"ש. ובזה יובן בס"ד ושמרת את החוקה הזאת היא מצות התפלין דקאי עלה בשביל למועדה מימים ימימה כלומר בשביל שאתה מייעד ומקשט מן הימים של חול ימימה הם ימות השבתות שימים של השבתות הם לקוחי' ויוצאי' מימי החול ואמר למועדה מלשון עדי וקישוט כי בזה שאתה מוציא מימות החול שעות של קדש הנה זה הוא עדי וקישוט לימות החול גם הוא עדי וקישוט לישראל שמתקדשים בקדושת השבת. או יובן למועדה מלשון בית הועד שהוא לשון אסיפה וקיבוץ ולז"א למועדה מימים ימימה ר"ל בשביל שאתה מקבץ ומאסף מן הימים של החול ימימה הם השבתות ולכן כדי שלא יתקנאו בך המקטרגים צריך לשמור את החוקה הזאת היא התפלין:

ובזה יובן בס"ד לפרש מדרש פליאה וז"ל אין מניחין תפלין אלא בשבת והוא תמוה וכפי האמור שעיקר הנחת התפלין בשביל שלא יתקנאו המקטרגים מכח השבת יובן שפיר דאין מניחין תפלין אלא בשבת כלומר בשביל השבת כדי שלא יתקנאו המקטרגים בשביל השבת לכן מניחים תפלין להשמר מזה.

ובשם הגאון ר' עקיבא אגר ז"ל שמעתי שפי' מדרש הנז"ל בשב"ת ר"ת במקום שער בשר תפוח כי דין התפלין הוא של הראש צריך להניחו במקום שער ושל יד צריך להניחו במקום בשר תפוח ודפח"ח:

הפטרת בא

ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ. יובן בס"ד ע"ד שכתבו המפרשי' כי בזמן שישראל עושי' רצונו של מקום הם רדוגמת הסגו"ל ולז"א הכתוב והייתם לו סגולה מכל העמים כי הסגו"ל יש בו ג' נקודות שהם אז שלימים בג' בחינות שהם מחשבה דיבור ומעשה וכשאין עושין רצונו של מקום הם דוגמת הצר"י שהוא ב' נקידות ולז"א עמו אנכי בצרה אל תקרי בצרה אלא בצרי ר"ל כשהם דוגמת הצר"י אזי הם בצרה. ובזה יובן בס"ד ביום ההוא הידוע שיתוקן הכל ויעשו ישראל תשובה שלימה אזי יהיה ישראל שלישיה ר"ל משולשים דוגמת הסגו"ל שהוא ג' נקודות ולא דוגמת הצר"י שהוא ב' נקודות שיהיו אז שלימים במחשבה דיבור ומעשה ובזה אז למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ דכשישראל עושין רצונו של מקום אין שר האומות יכול ליקח שפע מלמעלה בשביל האומות אלא יהיו האומות ניזונים מתחת יד ישראל מן הפיסולת שלהם ואין בא להם מלמעלה כלום משא"כ אם ח"ו אין ישראל עושים רצונו של מקום אזי השר לוקח השפע מלמעלה ומכח רבוי העונות ח"ו לוקח העיקר ומניח הפיסולת לישראל. והנה ביום ההוא אשר יתוקן הכל ויהיו כל ישראל צדיקי' שהוא במדרגת השילוש דוגמת הסגו"ל אזי אין כח לשר ליקח שפע מלמעלה כלל ועיקר אלא למצרים ולאשור יהיה ברכה בקרב הארץ ר"ל ניזונים מלמטה מתחת יד ישראל ומן הפיסולת שלהם ולא מלמעלה ולזה אמר בקרב הארץ דייקא.

או יובן בס"ד דהנה ידוע מ"ש רז"ל ע"פ אדם אתם שאתם קרויים אדם ואין או"הע קרויים אדם ואפשר לתת טעם מה שלא קראו לאו"הע בשם אדם כי אם ישראל והוא כמ"ש בספר וילקט יוסף משם הרב אספקלריא המאירה ז"ל דשם אדם נחלק לג' פעמים י"ה כי ג' פעמים י"ה גי' אדם והאריך הרב ז"ל בזה ע"ש. ואם כן השתא לא שייך לקרות בשם זה לאו"הע כי שם זה מכוון כנגד שמות הקדש והנה ידוע שבחטא אד"הר נפגם שם אדם כי נפרד הא"לף ונשאר דם ואם כן השתא אין מכוון הרמז בשלימות כי יחסר

המספר אבל לעתיד כי יתוקן הכל ולא ישאר פגם א"כ השתא ישתלם שם זה להיות מכוון כנגד שלשה פ' י"ה באין חסרון כלל ועיקר ובזה יובן ביום ההוא שיבוקש עון ישראל ואיננו ויתקנו הכל אז יהיה ישראל שלישיה כלומר שלש י"ה שיהיו נקראים בשם אדם בשלימות שהוא מכוון כנגד ג"פ י"ה.

או יובן בס"ד לרמוז יהיה ישראל שלישיה ע"ד שפירש רבינו האר"י זיע"א ע"פ ושמתי כד"כד שמשותיך והוא כי החסד יתחלק לג' חלקים כל שליש הוא כ"ד כי חס"ד גי' ע"ב וכל שליש יעלה כ"ד לוקחת בחינת ה"א אחרונה מן בחי' הוא"ו דשם הוי"ה ב"ה ב' שלישים שהם ב"פ כ"ד וישאר אצל הו"או שליש אחד שהוא כ"ד ולז"א ושמתי כד"כד שמשותיך הנה הבטחה זו היא לבחי' ה"א אחרונה עכת"ד ז"ל. והנה ידוע דבחי' הוא"ו דשם הוי"ה ב"ה נקרא ישראל ובזה יובן בס"ד ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה ר"ל בעל שליש אחד.

או יובן בס"ד לרמוז יהיה ישראל שלישיה כי ידוע מ"ש רבינו האר"י זיע"א כי לעתיד יהיה שם הוי"ה ב"ה בבחי' יה"יה בסוד ביום ההוא יה"יה ה' אחד ושמו אחד שהוא ו יהיה בבחינת יו ד והנה שם י"ה במילוי הה"ין כזה יו"ד ה"ה עולה גי' שלשים ושליש של מספר השלשים הוא עשרה כמנין יו"ד פשוטה שהיא גי' עשרה ובזה יובן בס"ד ביום ההוא יהיה ישראל הוא בחי' הו"או דשם הוי"ה ב"ה הנקרא ישראל שליש י"ה כלומר שליש מספר שם י"ה שעולה שלשים והשליש שלו הוא עשרה והכוונה שיהיה בבחינת יו"ד שהיא שליש של מספר שם י"ה כי ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד יהא רעוא שתגלה ותראה מלכותו עלינו במהרה בימינו אכי"ר:

והנה ראיתי שפי' רבינו האר"י זיע"א בפ' סלו לרכב בערבות ביה שמו דהול"ל י"ה שמו מאי ביה ופי' הענין הוא כי כל השם כלול ביה וזהו ביה שמו כי י"ה במילואו הוא יו"ד ה"א גימט' כ"ו שהוא הו"יה הרי כי ביה הוא שם הו"יה ובזה פי' ז"ל נמי כוונת הפסוק כי ביה ה' צור עולמים כלומר בי"ה הוא שם הוי"ה ב"ה עכ"ד ז"ל. והנה לעתיד שאו יהיה שם הו"יה ב"ה בחינת יה"יה א"כ אז יהיה מספרו שלשים וא"כ לא אפשר לרמוז אותו בשם י"ה דמילוי אלפי"ן אלא יש לרמוז בי"ה דמילוי ההי"ן כאשר רמזנו בס"ד והוא כי יו"ד ה"ה גי' שלשים ואז יהיה סוד הפסוק של בי"ה שמו הוא בשם י"ה במילוי ההי"ן ולא דאלפי"ן:

הרי נמצינו למידין ששני אותיות ו"ה הם כלולים בי"ה ה"א ובזה יובן בס"ד לרמוז יציאות השבת שתים שהן ארבע בחוץ ושתים שהן ארבע בפנים והכוונה כי ידוע שה"א אחרונה נקראת שבת וצריך להוציאה מן מדרגה התחתונה שעומדת בו ולעלותה לבחינת י"ה

והנה ידוע כל דבר שבקדושה יש בו ב' בחינות בחי' חיצוניות ובחי' פנימיות וכן באותיות שמות הקדש והנה לפי האמור לעיל שבשם י"ה כלולים ג"כ ו"ה אם כן השתא אפשר לרמוז שתים שהן ארבע על אותיות י"ה שהם ב' אותיות ואמנם באמת הם ארבעה שלמים כי גם אותיות ו"ה רמוזים וכלולים בהם וז"ש יציאות השבת היא ה"א אחרונה שתצא למדרגת י"ה שהם שתים שהן ארבע בחוץ ר"ל בבחי' החיצוניות ושתים שהן ארבע בפנים ר"ל בבחי' הפנימיות. או יובן יציאות כמו הוצאה רמז לשפע וסיפוק ה"א אחרונה שבא לה ע"י יה.

בשלח

וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים. יובן בס"ד לרמוז כי ידוע שסברת ר"ע הוא שבמצרים לקו חמשים מכות ועל הים לקו מאתים וחמשים מכות כי כל מכה ומכה היתה של חמש מכות והנה ע"י המכות שבאו על המצריים במצרים יצאו ישראל ממצרים ולז"א וחמשים ר"ל מכח החמשים מכות שהביא על המצרים עלו בני ישראל מארץ מצרים ורמז עוד הפסוק לפי דרכו בתוספת הוא"ו כי להברת ר"ע שלקו במצרים נו"ן ועל הים ר"ן הרי סך הכל שלש מאות והנה ששה פעמים חמשים הוא גימ' שלש מאות ולז"א וחמשים וא"ו חמשים ר"ל ו' פעמים חמשים מכות שהיה במצרים ובים שמכחם עלו בני ישראל וכו':

והנה ידוע שפרעה נצטרע והיה שוחט ק"ן ילדים בבקר וק"ן בערב ורוחץ בדמם והנה לזה שפיר לקה ש' מכות כנגד ש' ילדים ששוחט כל יום ויום והנה כתיב ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה ודרשו רז"ל וימת מלך מצרים שנצטרע והיה שוחט ק"ן ילדים וכו' ונמצא ששחיטת ש' ילדים שהיה שוחט היא גרמה יציאת מצרים קודם הזמן שעלתה שועתם אל האלהים ופקדם לטובה ולזה אמר וחמשים וא"ו חמשים שהוא רמז לשלש מאות ילדים המה העלו את בני ישראל ממצרים:

או יובן בס"ד כי הנה וש טעם אחר ליציאתם קודם הזמן והוא ע"ד שכתב הרב שמחת הרגל ז"ל דף ע' ע"ב כי המצריים חייבים לישראל כזה מאחר שיוסף הצדיק ע"ה אשר על ידו ניצולו ממות נפשם להחיותם ברעב ראה והתקין מטעם המלך וגדוליו וישם אותה יוסף לחוק כי ארבע ידות בתבואה יהיה להם והחמישית לפרעה וזו תקנה אשר נתפשטה בעבדי פרעה אשר במצרים וא"כ ישראל היה להם לעבוד לפרעה חמישית היום וד' חומשין יהיה להם לכל צרכם וכמו שהזכיר ענין זה הרב מהר"ש פרימו ז"ל שם

לדרכו עכ"ל הרב ז"ל שם ע"ש. והנה לפ"ז מכח דין החומש שעשה יוסף הצדיק ע"ה לחוק על מצרים א"כ בזה נמצא שהם שעבדו בהם ד' חומשין כיום שלא בדין ולכן כנגד זה ניכה להם ממספר הגלות ואפשר כי לזה היה קושי השעבוד פ"ו שנה דוקא כי הם צריכין לעבוד ת"ל שנים כמנין חמשה פעמים אלהים ולכן כנגד ד' חומשים ששעבדו אותם שלא כדין ניכה ד' פעמים פ"ו ולא נשאר עליהם כ"א פ"ו אחד דוקא ולזה לא היה קושי השעבוד כי אם פ"ו שנים דוקא ובזה יובן וחמושים ר"ל בכח דין החומש ששם יוסף לחוק על אדמת מצרים לפרעה מכח זה עלו בני ישראל מארץ מצרים.

ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם. איתא בילקוט לשעבר ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש ועכשיו ויהפך לכב פרעה ועבריו אמרו לו אלו לקינו ולא שלחנו כדאי הוא או לא לקינו ושלחנו כדאי הוא או אלו לקינו ושלחנו ולא נטלו את ממוננו כדאי הוא אלא לקינו ושלחנו ונטלו את ממוננו תני רבי ישמעאל מלה"ד למלך שאמר לעבדו הבא לי דג מן השוק הלך והביא לו דג מבאיש א"ל חייך מן תלתא לא פלטה לך או סריות אתה אוכל או מאה בורדלין אתה לוקה או ממון אתה נותן אמר אני אוכל סריות לא הספיק לאכול עד שנקטה נפשו עליו ואמר אני לוקה לא הספיק לאכול חמשים עד שאמר אני פורע ממון נמצא אוכל סריות ולוקה ומשלם ממון כך אמר הקב"ה לפרעה רשע חייך קטפרס)ופי' מכות(אתה לוקה אלו עשר מכות וממון אתה נותן וינצלו את מצרים וישראל אתה משלח לכך נאמר ויהי בשלח פרעה את העם עכ"ל:

ואפשר בס"ד לפרש דהנה מתחלה עשו סברא זו שיהיה או מלקות או שילוח אבל תרתי לא אפשר להיות ואח"כ עשו סברא שגם בשתים אלו ג"כ אפשר אבל אל השלשה לא אפשר שיהיה מלקות ושילוח וממון וצריך להבין טעם לזה וראיתי להרב שמחת הרגל ז"ל שכתב שיציאת מצרים שהיתה קודם הזמן מטעם שהמצריים עשו בישראל חגרים וסומים וכמה מומין וישראל יש להם דין עבד עברי וחייבים ד' דברים בושת צער ריפוי נזק וישראל צריכין לישב ת"ל שנה כמנין חמשה אלהים וקושי השעבוד לא היה כי אם פ"ו שנים דוקא כשני מרים שהוא חומש אחד דוקא וד' חומשים נגרעו כנגד ד' דברים הנז"ל עכ"ד ז"ל. גם עוד כתב הרב ז"ל שם טעם לסברת ר"א דס"ל כל מכה ומכה היתה כלולה מד' מכות הוא בשביל ד' דברים הנז"ל שחייבים המצריים לישראל בושת צער ריפוי נזק והשתא לפ"ז הטעם ניכוי הזמן הוא בשביל חיוב ד' דברים הנז"ל וגם טעם שכל מכה היתה כלולה מד' מכות הוא בשביל ארבעה דברים הנז"ל לכן תמהו המצרים על משפטם כי הם ידעו שהם חייבים ד' דברים הנז"ל לישראל וא"כ אם תנכה הזמן בשביל ד' דברים הנז"ל א"כ למה לקו בכל מכה ד' מכות ואם לקו בכל מכה ד' מכות

בשביל ד' דברים הנז"ל אם כן למה יצאו קודם תשלום הזמן וניכו ד' פעמים פ"ו שצריכים לעבוד עוד וחיוב ד' דברים או תחשוב אותה לכאן או תחשוב אותה לכאן ולמה תחשבנה בכפלים ולכן אמרו תחלה אלו לקינו ולא שלחנו כדאי הוא שזה היה בשביל חיוב ד' דברים הנז"ל וכן אלו לא לקינו ושלחנו כדאי הוא שהשלוח קודם הזמן הוא בשביל ד' דברים הנז"ל אבל תרתי למה:

ושוב חזרו לעשות סברא שאפילו אם תניח במונח ששני רעות אלו ג"כ כדאי להם ותאמר לעולם המלקות שהיה כל מכה מד' מכות הוא בשביל ד' דברים הנז"ל אבל הניכוי של הזמן היה מטעם שאמרו חז"ל שקושי השעבוד השלים המנין דהגם שהם צריכים לישב ת"ל שנים כמנין חמשה אלהים מ"מ אין צריכים לעשות להה בת"ל שנים אלו קושי השעבוד כ"כ ולכן קושי השעבוד העצום שעשו להם בפ"ו שנים דוקא הוא הועיל לתשלום כל החוב שעליהם ואם כן שתים רעות של מצריים הלקוי והשילוח אינ' תרתי דסתרן ובדין נינהו הנה עכ"ז ממילא אז הוי נטילת הרכוש שלא כדין והוא דידוע דטעם לנטילת הרכוש כתב הרב ז"ל שם בשמחת הרגל משום להראות לעולם שישראל יש להם דין בנים שהם חשובים בנו בכורו יתברך וא"כ האומות עבדים להם ומה שקנה עבד קנה רבו ולכן נטלו ממונם כדי להורות על זה ע"ש. והנה ידוע שאם אמרת קושי השעבוד השלים המנין מוכרח אתה לומר שיש לישראל דין בנים דמשל למלך שכעס על עבדו ובא אחר והכהו וציערו המלך שמח אבל אם האכילהו והשקהו המלך כועס ואמנם מלך שכעס על בנו הוא להפך דאם בא אחר והאכילהו והשקהו המלך שמח אבל אם הכהו וציערו המלך כועס וא"כ אם ישראל יש להם דין עבדים אדרבה טוב עשו המצריים שהקשו שעבודם וא"כ איך שייך לומר שינכה להם מחמת זה מן הזמן אבל מאחר שישראל יש להם דין בנים אם כן לא עשו כשורה המצריים במה שהקשו שעבודם ולכן שפיר איכא לומר שקושי השעבוד השלים המנין. ונמצא לפ"ז דאם אמרת קושי השעבוד השלים המנין שפיר איכא ללמוד מזה שישראל יש להם דין בנים ולא כמו האו"הע שיש להם דין עבדים וא"כ השתא למאי אצטריך נטילת הרכוש כדי להוכיח זאת והא יש להוכיח זה בלא"ה מכח יציאתם קודם הזמן ולכן תמהו המצריים על השלשה הבאים כאחד מלקות ושילוח וממון דלדעתם הוא סתרי אהדדי.

ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלישים על כלו. יובן בס"ד שידוע מ"ש רז"ל שפרעה היה מחלק חיילותיו על ק"ך ק"ך והוא כנגד ק"ך צירופי אלהים שהם דינים ורצה להיות לו יניקה מזה וכמ"ש הרב מג"ע ז"ל אופן קפ"ד ע"ש והנה תיבת ושלשם כתיב חסר וא"כ קרי ביה ושלש מ"ם שהוא גי' ק"ך כי שלש פעמים ארבעים גי' ק"ך

ולז"א ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלש מ"ם על כולו שרצה להגביר בו כח הדינים שהם ק"ך צירופי אלהים ולא עלה הדבר בידו:

ובני ישראל יוצאים ביד רמה. יובן בס"ד לרמוז י"ד רמ"ה ע"ה גי' ר"ס כמנין יו"ד הוי"ות שעולים גי' ר"ס וכמ"ש רבינו האר"י זיע"א ע"פ וירא ה' כי ס"ר לראות ע"ש ולז"א יוצאים בי"ד רמ"ה ר"ל שנמשך להם כח בשלימות משם הוי"ה ב"ה.

כי טוב לנו עבוד את מצרים. יובן בס"ד דקדוק תיבת לנו שלא אמרו כי טוב עבוד את מצרים ויובן כי ידוע שקושי השעבוד היה פ"ו שנים דוקא כמנין שנות מרים והנה לנ"ו גי' פ"ו והכוונה לומר לא מבעייא שאר הימים שלא היה בהם קושי השעבוד טובים הם אצלינו אלא גם בפ"ו שנים שהם גי' לנ"ו טובים מזה הזמן שהם מתים במדבר וזהו כי טוב לנ"ו וכו':

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי. הנה בילקוט איתא א"ל הקב"ה משה בני נתונים הם בצרה והים סוער ושונא רודף ואתה עומד ומרבה בתפלה מה תצעק אלי יש שעה לקצר ויש שעה להאריך ע"כ. ואפשר לרמוז זה בפסוק באומרו מה תצעק אלי שתיבת מה לשון מיעוט ע"ד דכתוב ביני וביניך מה הוא ונחנו מה ולז"א מה תצעק כלומר מעט תצעק ולא הרבה.

וישובו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד. יובן בס"ד מ"ש עט"ר אדוני הרב מור אבי זלה"ה בספרו הבהיר מדרש אליהו דף ק"ו ע"א משם רבינו האר"י זיע"א דע"י עונות התחתונים גורמים שיינקו החיצונים משם אלהים ובגלות מצרים בשביל עונות הדור ההוא גרמו שפרעה ומצרים ינקו מאותיות מ"י של אלהים ולז"א הכתוב למען שתי אותותי אלה בקרבו הם אותיות מ"י שיש לו שפע מהם ובשביל זה נקראת מצרים ארץ חם שבכל אות ואות משם אלהים יש כ"ד צירופים וכו' ע"ש ובזה פירש עט"ר אבא מרי ז"ל שם רמז הפסוק מ"ש פרעה מי ומי ההולכים וכו' ע"ש עוד בזה וינעם לך ובזה יובן בס"ד הפסוק וישובו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים שהם פרעה ומצרים הרוכבים בהם כל זה עשה ה' למחות שמם ולאבדם לגמרי כדי לבטל יניקתם שיונקים מאותיות ים דשם אלהים שיש בהם מ"ח צירופים כי כל אות יש בה כ"ד צירופים כנודע וז"ש לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים חי"ל גי' מ"ח ר"ל בשביל כל מ"ח צירופים המתגבר בהם פרעה הבאים מצרים אחריהם של צירופים לינק בהם בי"ם כלומר ביו"ד ומ"ם של שם אלהים ולכן עתה באיבוד מצרים לא נשאר מהצירופי' ביד פרעה ומצרים עד אחד כי הכל לקחו מהם או דקאמר לא נשאר בהם עד אחד על פרעה ומצרים.

ובזה יובן בס"ד מרכבות פרעה וחילו ירה בים כלומר ירה אותם בשביל הי"ם הם אותיות ים דאלהים כדי שלא יינקו מהם.

ובזה יובן בס"ד באלהים נעשה חי"ל שנתקן המ"ח צירופים דאותיות מ"י שעולים גי' חי"ל ובזה יבוס צרינו שלא ישאר בהם כח יניקה משם ובזה ישמיד אותם ובזה יובן בס"ד ימק ה' רוממה ימין ה' עושה חי"ל ר"ל ימין ה' רוממה על המצרים להציל את ישראל מידם ולטובעם בים סוף בשביל שימין ה' עושה חי"ל שתיקן תחלה המ"ח צירופים להמשיכם מהם כדי שלא יינקו מהם כי גם שישראל עושים התיקון הכל הוא בעזרת הבורא ית' והוא העיקר בכל ותיבת עושה מלשון ובן הבקר אשר עשה שהוא לשון תקון.

והנה כל אות ואות משם אלהים יש בו כ"ד צירופים וכל צירוף הוא חמשה אותיות א"כ באותיות אלה דשם אלהים יש בהם ע"ב צירופים הרי יש בהם ש"ס אותיות כמנין שלל ובזה יובן בס"ד אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל כלומר באיזה כח אררוף אשיג את ישראל ע"י שאחלק של"ל רמז לאותיות אל"ה שיש בהם ש"ס אותיות כמספר של"ל וכוונתו להפריד אותיות אל"ה מן אותיות מ"י כדי לינק אז מאותיות מ"י ולז"א אחלק של"ל ואמנם קב"ה פסקיה לחייותיה דאויב שלא הניח להם יניקה כלל ובזה איבדם לגמרי:

ובזה יובן בס"ד הטעם שדן אותם הקב"ה למצרים בים והוא כנגד אותיות מ"י שהיו יונקים מהם לכן מכתם האחרונה שהיתה קשה מכולם היתה בים:

ובזה יובן בס"ד לרמוז בשם מצרים שהוא אותיות צר"ם י"ם צרם מלשון הצורם אוזן הבכור ככתוב במשנה י"ם רמז לאותיות י"ם דאלהים שהפרידו הי"ם לינק מהם ח"ו ולכן אח"ך הקב"ה הטביעם בין מצרי הים שנחלקו המים והיו גדר מזה וגדר מזה והם באו בתוך המצר שלהם ובזה יובן נמי בשם מצרים שהוא אותיות מצ"ר י"ם:

והנה המ"ח צירופים שהיו פרעה ומצרים יונקים מהם יש בהם ר"מ אותיות כי כל צירוף הוא חמשה אותיות. ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק ובני ישראל יוצאים ביד רמ"ה אותיות ר"ם ה' ר"ל בכח ר"מ אותיות ששרשם חמשה אותיות שהמשיכו אותם מפרעה ומצרים בזה הכח יצאו ממצרים.

ובזה יובן בס"ד המלצת דברי חז"ל שאמרו שקושי הגלות של מצרים היה כשני מרים עשו דוגמא לשני מרים כי רמזו לדרכם התגברות מצרים שהיה להם מכח ר"מ אותיות השייכים לאותיות מ"י דאלהים ורמוז בשם מרים שהוא אותיות מ"ר י"ם. ובזה יובן בס"ד לרמוז בפסוק רמה בים ר"ל ר"מ אותיות ששרשם חמשה יש באותיות י"ם ולז"א רמה

בים ויתפרש לכאן ולכאן והיינו שהטעם שסוס ורוכבו רמה בים הוא בשביל דמ"ה בי"ם ר"ל בשביל ר"מ אותיות שיש בי"ם דאלהים כדי לבטל אז מהם יניקת פרעה ומצרים:

עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה. יובן בס"ד דידוע דמרע"ה טען בענין העגל לי צוית ולא להם והנה באמת הגם שבזה ניצולו ישראל קצת מעונש העגל אבל עכ"ז זאת הטענה קשה היא מאוד דלפ"ז א"כ התורה אינה שייכה לישראל ולא ניתנה כ"א למרע"ה והוא לבדו זכה בה ואיך אפשר זאת לישראל ואמנם באמת הוא שטענה זו של לי צוית אינה כ"א לפי שעה להצילם ממדת הדין הקשה אשר היתה מתוחה על שונאיהם של ישראל לכלותם ולפי שעה טען בזאת ואמנם לא היתה טענה באמת והראיה שאחר שעבר זעם ונשתככה החימה עשה מרע"ה דין למטה והרג אותם העובדים הוא ושבט לוי ועד עתה ישראל נפרע מהם מעון העגל כי אין לך פקידה ופקידה שאין בה מעון העגל ואם אותה טענה של לי צוית היתה טענה קיימת אם כן למה נענשו כ"כ אלא ודאי שזה לא היה כ"א להושיעם לפי שעה ממד"ה שלא תכלה הכל ברגע ח"ו והועילה טענה זו לשכך חימה ולהפרע מהם מעט מעט ולעולם הדבר ידוע שהתורה ניתנה לישראל שהם ומרע"ה זכו בה כאחד ובזה יובן בס"ד עזי וזמרת יה וכנודע דקאי על התורה שנקראת עוז דכתיב ה' עוז לעמו יתן וא"ת איך אתם אומרים עזי כלומר עוז שלי שמיחסים התורה לכם והלא עתיד מרע"ה לטעון לי צוית ולא להם ואם כן התורה לא שייכא לכם כדי שתאמרו עזי שהוא ר"ל עוז שלי שאיננה שלכם לז"א ויהי לי לישועה ר"ל טענה של לי צוית שטען מרע"ה איננה טענה קיימת באמת אלא היתה רק לישועה כדי להושיענו לפי שעה ממד"ה שלא תכלה הכל ח"ו ולא שזו טענה קיימת באמת כי התורה היא שלנו ואנחנו המקבלים ולנו צוה כאחד והנה הגם שעדיין לא ניתנה תורה הנה ידוע כל דברי השירה הזאת באו בפיהם בדרך נבואה ורוח ה' דבר בם ומלתו על לשונם:

ה' איש מלחמה ה' שמו. יובן בס"ד דידוע מ"ש רבינו האר"י זיע"א דלעתיד יהיה שם הוי"ה בחינת יהיה כדכתיב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד שהוא"ו יתעלה להיות במררגת היו"ד כנודע והנה עתה בגליות אלו שישראל לא השלימו התיקון כראוי ולא ביררו כל ניצוצי הקדושה בשלימות לכן תמיד צריך שהש"ית ילחם מלחמות ישראל וכמ"ש הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו אבל לעתיד שישתלם התיקון כראוי ויתבררו כל נ"ק ואז האלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי אם כן אין עוד אויב לישראל ואין צר ומסטין ופגע רע כלל ועיקר ולכן אין צורך עוד למלחמה מאחר דאין שטן ואין פגע רע וכל זה יהיה בתשלום התיקון הראוי להיות ואז כשיהיה זה ממילא אז יתעלה שם הוי"ה ב"ה במדרגת יהיה ובזה יובן ה' איש מלחמה ר"ל כל

זמן שהש"ית הוא איש מלחמה שצריך לעשות מלחמה בעד ישראל להצילם מאויביהם למעלה ולמטה אז אותו זמן דוקא ה' שמו ולא יהיה נקרא בשם יהיה משא"כ אחר התיקון השלם והגמור אז נקרא בשם יהי"ה:

הפטרת בשלח

אנכי לה' אנכי אשירה. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב חוצות דמשק ז"ל על פסוק אפס כי לא תהיה תפארתך וכו' דאיתא בגמרא כתיב כל חפציך לא ישוו בה דמשמע חפצי שמים מותר לבטל תורה בעבורם וכתיב וכל חפצים לא ישוו דמשמע אפי' חפצי שמים ומשני כאן במצוה שאפשר לעשות' ע"י אחרים כאן במצוה שא"א לעשות' ע"י אחרים והנה דבורה היתה מרבצת תורה בבתי מדרשות וא"כ אם תלך היא ודאי לא תהיה תפארתו של ברק בזה ההליכה דאחר שביטלה תורה והלכה א"כ מוכרח חשיב דבר זה א"א לעשותו ע"י אחרים כ"א על ידה ולכן א"ל אפס לא תהיה תפארתך וכו' ע"ש. ובזה יובן אנכי לה' כלומר אנכי כל מהותי הוא לה' כי הקדשתי עצמי לשמים להרביץ תורה בישראל וא"כ בהליכתי זאת יהיה ביטול תורה ועל כן מוכרח שאנכי אשירה כרי להראות לעולם שאנכי העיקר בהליכה שלא היה אפשר לעשות כ"א על ידי דאז לא יבואו להתפלאת עלי איך בטלתי התורה והלכתי עם ברק דהוי דבר זה א"א לעשותו ע"י אחרים וחפצי שמים שא"א לעשות ע"י אחרים צריך לבטל תורה בעבורם כי הליכה זו חפצי שמים היא ללחום מלחמת ה' משא"כ אם עיקר השירה יאמר ברק אז יחשבו העולם שהוא היה העיקר בהליכה זו וא"כ יחשבו שדבר זה היה אפשר לעשותו ע"י אחרים ויתפלאו עלי איך הלכתי עמו ובטלתי מעסק התורה ולכן מוכרח שאנכי אשירה.

עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל. יובן בס"ד ע"ד שפי' הרב חוצות דמשק ז"ל בפסוק והיא יושבת תחת תומר דבורה וכו' ויעלו אליה בני ישראל למשפט ופרש"י ז"ל תחת תומר וכו' שהיתה עשירה וכו' והוא כי ידוע דאיתא בגמרא מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה אם הריין דומה למלך שאין צריך לשום אדם יעמיד ארץ ואם ככהן שצריך לחזור על הגרנות לתרומה יהרסנה ובזה פירש והיא יושבת תחת תומר דבורה שהיתה עשירה וכו' ואינה צריכה לשום אדם ולכן ויעלו אליה בני ישראל למשפט עכ"ד ז"ל ע"ש. ובזה יובן עד שקמתי דבורה ר"ל עד שהעשרתי אותה ועשיתי לה התקוממות והתנשאות על הכל שאינה צריכה לשום אדם אזי אותו זמן שקמתי אם בישראל שנעשית אז אם בישראל לשפוט אותם ומוכיחת' כדרך האם השופטת ומייסרת את בניה להדריכם בדרכי היושר וכמאמר הכתוב אל תטוש תורת אמך:

המתנדבים בעם ברכו ה'. יובן בס"ד דידוע מ"ש המפרשים ז"ל דמה זכות יש לאדם בצדקה שנותן והלא הממון הוא של הקב"ה ולא שלו ועוד נמי הלא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואיך תחול הצדקה. אמנ' תירצו דכבר ידוע קושית ר' לוי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ל"ת כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה ונמצא לפ"ז דע"י הברכה יהיה הממון של האדם ונמצא כשנותן צדקה משלו נותן ולזה אמר המתנדבים בעם אתם המתנדבים צדקה בעם ברכו ה' שתזהרו לברך את ה' כדי שיהיה הממון שלכם ולא הוי כמקדיש דבר שאינו שלו:

עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר קום ברק ושבה שביך בן אבינועם. יובן בס"ד ע"ד שכתב הגאון חיד"א ז"ל בנחל שורק ע"פ ותשר דבורה וכו' בוום ההוא לאמר שכל האומר שירה על הנס זוכה שנעשה לו נס אחר ע"ש. ובזה יובן עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר וא"כ כיון שאומרים שירה על הנס הזה מוכרח שיעשה לנו הקב"ה נס אחר ג"כ לעתיד וא"כ קום ברק ושבה שביך מחדש מכח הנס שיהיה מחדש כלומר הזמן עצמך לשבות עוד שבי אחר מן האויב פעם שנית.

אז ירד שריד לאדירים עם ה' ירד לי בגבורים. יובן בס"ד ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל שכל הגאולות היה אחריה שעבוד בשביל שהיו ע"י אדם אבל גאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכי"ר תהיה ע"י יתברך ולכן היא גאולה שלימה שאין אחריה שעבוד והנה לפ"ז כל השלטנות והממשלה שמשלו ושלטו ישראל באו"הע אינה חשובה ממשלה ושלטון מאחר שלא נתקיימו וכל שעתיד להתבטל כמאן דליתיה דמי אבל הממשלה והשלטון שימשלו לעתיד זאת תקרא ממשלה באמת כי היא קיימת לעד ובזה יובן אז ירד שריד ירד מלשון וירד מים עד ים שהוא לשון ממשלה שריד קאי על ישראל וז"ש אז ירד שריד אלו ישראל לאדירים עם אלו או"הע ר"ל אימתי נקר' ירד שתהיה חשובה ממשלתם ממשלה באמת הוא בזמן שה' ירד לי בגבורים ר"ל שהתשועה תהיה ע"י ית' ולא ע"י שליח ואז באותו זמן חשיבה ממשלת ישראל ממשלה:

ושרי בישששכר עם דבורה וישששכר בן ברק בעמק שולח ברגליו. יובן בס"ד ונקדים תחלה מאמרם ז"ל בתנא דבי אליהו שבעלה של דבורה עה הארץ היה אמרה לו בא ואעשה לך פתילות ולך לב"ה שבשילה ויהיה חלקך בין הכשרים שלהם ותבא לחיי עו"הב והיתה עושה פתילות והוא היה מוליך לב"המק וג' שמות יש לו ברק ומיכאל ולפידות ברק על שפניו דומה לברק מיכאל על שהוא ממיך את עצמו ד"א על שם מלאך ולפידות על שם שהיתה אשתו עושה פתילות והיא מתבוננת ועושה פתילות עבות כדי שיהא אורן מרובה א"ל הקב"ה דבורה את נתכוונת להרבות אורי גם אני ארבה אורך

ביהודה ובירושלים כנגד י"ב שבטים מי זיכה לו ללפידות שיהיה חלקו עם הכשרים ויבא לחיי עו"הב הוי אומר דבורה אשתו עליה הכתוב אומר חכמות נשים בנתה ביתה עכ"ד. וכתב הרב חוצות דמשק ז"ל דהלא עם הארץ מטמא ואיך שלחה עמו פתילות למקדש ואמנם היא שלחה עמו ברגל וידוע דעם הארץ אינו מטמא ברגל יען שברגל כל ישראל יש להם דין חבר ע"ש. והנה ידוע שמעלת התורה והחכמה היא מתייחסת ליששכר וכמ"ש הפסוק ומבני יששכר יודעי בינה לעתים כי הוא עוסק בתורה וזבולון עוסק בפרקמטייא וחולקים זה עם זה ובזה יובן בס"ד ושרי בישכר עם דבורה ר"ל הנה השררה של יששכר והיא מעלת החכמה היא עם דבורה שגם היא היתה חכמה ונביאה והיתה מרבצת תורה בישראל ולז"א עם דבורה דייקא כלומר עמה דוקא היתה החכמה ולא עם בעלה כי בעלה עם הארץ היה ואמנם הנה תראה שוישששכר כן ברק ר"ל שתראה לפעמים שברק היה חשוב כיששכר והוא ממה שהיתה שילחת עמו פתילות לבית המקדש והוא המשכן שבשילה וא"כ בזה החזקתו כדין חבר יען שעם הארץ מטמא ואין לשלוח עמו הנה אל תתמה על הדבר הזה לומר מאחר שהוא עם הארץ איך היתה מחזקת אותו כדין יששכר שהוא ת"ח יען כי הנה בעמק ר"ל במשכן שולח ברגליו מלשון שלוש רגלים ר"ל דוקא ברגל היתה שולחת עמו דבימי הרגל כל ישראל יש להם דין חבר ואפי' עם הארץ וכמפורש במשנה אבל בשאר ימות השנה לא היתה שולחת עמו פתילות והנה מה שקרא למשכן שבשילה עמק הוא מלשון העמיקו סרה הכתוב בישעיה שהוא לשון רבוי וכמ"ש בס' השרש כי כמו שהעמק הוא רב מאדם מהגיע אליו כן כל דבר הרבוי יקרא עמק ע"ש וא"כ גם אנחנו נאמר בעמק רמז על משכן שילה כי כמו שהעמק הוא רב מהאד' מהגיע אליו כן המשכן שהוא מקום קדוש המיוחד להשראת שכינה הוא רב מהאדם שאין כל אדם יזכה להראות שם תמיד ובפרט כי למקום הכהנים אין רשות ליכנס אדם אחר כי הזר הקרב יומת וגם למקום הארון גם הכהן אין לו רשות ליכנס כי אם מכפור לכפור א"כ זה המקום הוא רב מהגיע אליו כי קדוש ונורא הוא. גם דמהו לעמק ע"ד מש"ה ממעמקים קראתיך ה' ושם בב"המק מתקבלים התפלות.

יתרו

כי אלהי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה. יובן בס"ד ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל ע"פ ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי כי העושים לו נס בזכות אחרים לא יזכה לראות בנס שלו אבל אם הוא בזכותו יזכה לראות הנס שלו בעין ובזה פי' ז"ל ה' לי בעוזרי דייקא כלומ' בזכותי ואזי ואני אראה בשונאי שאזכה לראות בנס שלי שהוא אבדון של השונאים עכ"ד

ז"ל והנה כאן גבי מרע"ה כשתפסו אותו להרגו מענין המצרי באו להכותו בחרב ונעשה לו נס שנעשה צוארו קשה כשיש ולא ניזוק ושוב עשה לו הקב"ה עוד נס ג"כ שברח מידם. והנה יש לחקור דלמה לא עשה לו הקב"ה נס שמתחלה יברח ולא יתפסו אותו כלל והנס האחרון היה צריך לעשותו מתחלה ולמה היה הדבר שיתפסוהו תחלה ויכוהו בחרב ויעשה לו נס פלילי שיהיה צוארו כשיש ולא יזוק ואח"כ יעשה לו נס שברח מידם והיה די בנס אחד דוקא ובודאי שכל מה שיש למעט בנסים שהם הפך הטבע הוא טוב וזה הנס שנהפך בשרו לשיש הוא נס פלילי הפך הטבע ואמנם כפי האמור אתי שפיר דהנה מרע"ה היה לו זכות רב וניצול בזכותו ולא בזכות אחרים ולכן כדי שיראה הנס בעיניו הניח השי"ת שיתפסוהו עבדי פרעה ויבואו להרגו ויהפך בשרו לשיש ולא יזוק ואין לך נס הנראה לעין יותר מזה כי זה דבר הניכר בעין שהחרב היא על צוארו ואינו ניזוק ולא כמו הבריחה דליכא דבר מעשה נסים הנראה בעין ורק הוא שיהיה נעלם מהם כדי שיברח וז"ש כי אלהי אבי בעזרי דייקא כלומר שהעזרה והנס הוא בזכותי ולא בזכות אחרים וע"ד שפי' ז"ל בפסוק ה' לי בעוזרי וכאמור והראיה שהנס הוא בזכותי הוא ממה שהצילני מחרב פרעה מחרב דייקא ולא אמר ויצילני מפרעה דמשמע שהצילו שברח מאת פרעה אלא הצילני מן החרב ממש שהיתה החרב על צוארו וניצול ממנה ולמה עשה הקב"ה באופן זה שיתפסהו פרעה ויכהו בחרב ויהיה ניצול אלא ודאי כרי שיראה הנס שלו בעין וא"כ ממה שראיתי הנס שלי בעין על כן יש להכריח מזה שהנס היה בזכותי ולא בזכות אחרים.

איתא בילקוט בפרשה זאת ה' מסיני בא נגלה על בני עשו הרשע א"ל מקבלים אתם את התורה א"ל מה כתיב בה א"ל לא תרצח א"ל הוא ירושה שהוריש לנו אבינו ועל חרבך תחיה נגלה על בני עמון ומואב א"ל מקבלים אתם את התורה א"ל מה כתיב בה א"ל לא תנאף א"ל והרי כולם בני מנאפים הם שנאמר ותהרין בנות לוט מאביהן נגלה על בני ישמעאל א"ל מקבלים אתם את התורה א"ל מה כתיב בה א"ל לא תגנוב א"ל זו ברכה שנתן לנו אבינו שנאמר והוא יהיה פרא אדם וכשבא אצל ישראל מימינו אש דת למו פתחו כולם ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע עכ"ל הילקוט ע"ש. ועוד איתא במדרש ר' ישמעאל בן אלעזר אומר ומה בשבע מצות שנצטוו בני נח לא יכלו לעמוד בהם על אחת כמה וכמה בכל מצות שבתורה משל למלך שמינה לו ב' אפוטרופוסים א' ממונה על אוצר של כסף ואחד ממונה על אוצר של תבן נחשד זה שהיה ממונה על אוצרות תבן והיה מתייירא ומתרעם על שלא מינו אותו על אוצרות של כסף וזהב א"ל ריקה אם על

אוצר של תבן נחשדת איך יאמינו אותך על אוצר של זהב והלא דברים ק"ו בשבע מצות לא יכלו לעמוד איך יוכלו לעמוד במצות שבתורה עכ"ל ע"ש.

והנה בדברי ב' מדרשים אלו אפשר לפרש בס"ד הפסוק בישעיה על מה תוכו עוד תוסיפו סרה כל ראש לחולי וכל לבב דוי מכף רגל ועד ראש אין בו מתם פצע וחבורה ומכה טריה לא זורו ולא חובשו ולא רככה בשמן והנה ידוע מ"ש רש"י ז"ל ע"פ והם תוכו לרגליך מתמצעים ומתכנסים תחת צלך ע"ש וזה נאמר על מעמד הר סיני שבאו לקבל התורה. ובזה יובן בס"ד שאומר הנביא לאו"הע על מה תוכו וכו' והנה לעיל מינה אמר קרא הוי גוי חוטא וכו' זרע מרעים וכו' ושפיר יש לפרש זו על או"הע ואמר עוד לאו"הע על מה תוכו פי' בשלמא ישראל שפיר נתקיים בהם הפסוק והם תוכו לרגליך כי ראויים הם לכך מכל צר ואופן לקבל התורה ולהיות תחת צלו ית' אבל אתם מה יש לכם מן השבח ומן הכשרון כדי שתהיו ראויים לקבל התורה ולהיות תחת צלו ית' דודאי הוא שאם היה נותן הקב"ה לכם את התורה שיש בה תריג מצות הייתם מוסיפין עוד סרה לעבור על הכל וכמו הק"ו שעשה המדרש השתא ומה בשבע מצות לא יכלו לעמוד בתרי"ג מצות לא כ"ש ואם כן ודאי הייתם מוסיפין סרה תוספת על חטאתכם גם זאת. ועוד מטעם אחר התורה היא רחוקה מכם ולא שייכא לכם יען כי כל ראש לחולי כלומר שתביטו בראשים שלכם ותראו שעשו ברכתו היתה על חרבך תחיה ששופך דמים וישמעאל ברכתו היתה והוא יהיה פרא אדם שמלסטס את הבריות ועמון ומואב באו מן הניאוף ואם כן איך הייתם ראויים לקבל התורה הסותרת לזאת וזהו כל ראש לחולי הוא חולי הנפש שהוא דבר נגדי למצות התורה ואם תאמרו ולמה תלעיג עלינו בראשים שלנו כי לא מידם היתה זאת אלא מן השמים סבבו להם כי עשו בא יעקב ונטל ברכתו וממילא ברכו אביו ועל חרבך תחיה כי לא נשאר לו מה לברכו וישמעאל כך ברכו אביו במאמרו ית' שא"ל והוא יהיה פרא אדם ומה יעשה ישמעאל אם כך נתנו לו מן השמים וכן עמון ומואב כך נסתבב הדבר שהיה בניאוף ומה יעשו הם לז"א וכל לבב דוי הנה מה שנתגלגלו ברכות אלו להם זה היה מסיבת לבם הרע שהיו מתאוים לאלו הדברים הרעים וגמירי בדרך שאדם רוצה לילך בו מוליכים אותו ולכן נתגלגלו עליהם ברכות אלו ואם היה לבם נקי לא היו באים לידי מדה זו ולא היה מסתבב הדבר הזה להם והראיה לזה שעתה אנחנו רואים אתכם כ"כ אתם רשעים גמורים מכף רגל ועד ראש ר"ל מן הקטן שבכם עד הגדול שבכם אין בו מתם שלא יש בכם אדם טוב אלא כולכם רעים וחטאים שכולכם הייתם לישראל פצע וחבורה ומכה טריה שהורגים וטורפים ודורסים וחומסים שלא מן הדין לא זרו ולא חבשו כלומר לא נמצא בכם אנשים שהיו רעים בתחלתם וטובים בסופם ששבו

ממעשיהם הרעים אלא מי שהוא רע גם שיזקין לא ישוב ממנה ונמצא שזאת היא עדות ברורה על רוע לבבכם שסורכם רע והכל הוא מצדכם ולא מחמת ברכות שנתברכתם בהם או דקאי לא זרו ולא חבשו על המכות עצמם שכ"כ היו קשים עד שלא יועילו בהם תחבושת ומזור:

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים. יובן בס"ד ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל שלא היה אפשר לישראל לקבל התורה בלתי שעבוד מצרים תחלה שע"י שהיו במצרים שהיא כור הברזל ונצטרפו כצרוף את הכסף ונזדככו מטומאת הנחש ולכן בזה היו ראויים לקבל התורה כי מה שנשאר בהם קצת מזוהמת הנחש פסקה מהם בעמידת הר סיני כי למעט הנשאר בהם די לו בזה וממילא היו טהורים זכים וברים כמלאכי השרת ובזה נעשו ראויים לקבל התורה ולשמוע דברים מפי הגבורה בעמוד אש וקולות וברקים וענן כבד מה שאין העין יכולה לראות ואין האוזן יכולה לשמוע והנה לכאורה י"ל מאחר דישראל שהם שורש טהור וזרע קדש בני אברהם יצחק ויעקב לא היו ראויים לכל זה בלתי שעבוד מצרים כמה שנים בחומר ובלבנים אם כן איך היה אפשר שיקבלו האומות התורה ואיך שייך שיהיו ראויים לזה שהם סורם רע זרע מרעים בנים משחיתים ואם כן למאי נפקא מינה שהחזיר הקב"ה התורה על כל אומה ולשון וא"ל אם מקבלים אתם את התורה. ויובן לתרץ זה דהנה ודאי אין האומות ראויים לקבל התורה והקב"ה ידע שהם מעצמם יראו פחיתותם ולא ירצו לקבלה ואמנם מה שעשה זאת האל ית' והחזידה עליהם קודם שנתנה לישראל הכל עשה לטובת ישראל והוא כי הנה דע דמה שארז"ל שהחזירה על כל אומה ולשון אין הכוונה על אומות הדרים למטה אלא הכוונה על השרים של האומות וכל אומה דיבר עם השר שלה כי השר הוא כולל כל האומה שלו והוא מדבר במקומם והנה ידוע ששר מצרים היה כולל כל השבעים שרים של או"הע והנה ישראל היו עבדים במצרים ואם כן כאילו היו עבדים לכל או"הע ויצאו לחירות לקבל התורה והנה אם היה הקב"ה נותן התורה לישראל ולא יחזירה על כל אומה ולשון כדי לגלות בזה מצפוני לבם הנה אחר שהיו רואים הכבוד והטובות שנעשה לישראל בזכות התורה שהיה להם אזי היו מבקשים גם הם את התורה ליקח אותה מישראל ואם יאמרו להם ישראל אם אתם הייתם חפצים בתורה למה לא באתם לקבלה במעמד הר סיני עמנו הנה ישיבו להם מאחר שאתם הייתם עבדים במצרים א"כ עבדים אתם לנו ג"כ כי שר מצרים היה כולל כל שרי האומות וכן נמי במצרים היו נמצאים מכל השבעים אומות וכמ"ש הרב מהר"י אלגאזי ז"ל ע"פ יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר ומארצות קבצם ממזרח וממערב שגאולת מצרים היתה מיד כל שרי האומות ע"ש ואם

כן מאחר שהייתם עבדים לנו אפי' לא היינו עמכם במעמד הר סיני ובקבלת הלוחות הנה חשבנו מה שקנה עבד קנה רבו וזכינו אנחנו בקבלתכם ולכן עשה זאת השי"ת להחזירה על כל אומה ולשון כדי שיאמרו תחלה בפיהם שאין רצונם בתורה ויודו על עצמם שאינה שייכא להם וכמו שהודו בזה בני עשו וישמעאל ועמון ומואב וכמ"ש המדרש לעיל ואז אח"כ יבושו ויכלמו לדבר כדברים האלה נגד ישראל ואז ממילא יהיו מגורשים לגמרי מנחלת ה' שפיהם ענה בם כזאת תחלת כל דבר ובזה יובן בס"ד אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים כלומר אנכי ה' הנורא והנכבד במה זכית שאהיה אלהיך שאכנה אלהותי עליך בקבלת התורה והמצות הוא משום אשר הוצאתיך מארץ מצרים אשר היא כור הברזל ונצרפתם בה כצרוף את הכסף ונזדככתם שם מאד וא"כ אם אנחנו בית ישראל זרע קודש לא היינו ראויים לזה בלתי שעבוד מצרים וא"ת א"כ איך היה אפשר בעולם שתתן התורה לשאר אומות אשר הם שורש מר ולענה הטמאים בנפשותם ולמה הוצרכת להחזיר את התורה על כל אומה ולשון לזה סיים ואמר מבית עבדים כלומר בשביל שהוצאתי אתכם מבית עבדים שהייתם שם עבדים להם וא"כ כדי שלא יהיה להם פתחון פה עליכם לבקש התורה מכם באומרם כל מה שקנה עבד קנה רבו לכן החזרתיה עליהם כדי לגלות קלונם תחלה שהם בעצמם יודו ויאמרו שאין להם שייכות בתורה ולא יחפצו בה ואז יבושו ויכלמו מעתה לדבר נגדכם בדברים האלה.

כי אנכי ה' אלהיך אל קנא פוקד עון אבות על בנים וכו'. יובן בס"ד והנה תחלה נקדים מאמרם ז"ל בברכות אמר מרע"ה לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה צדיק ורע לו צדיק וטוב לו רשע ורע לו רשע וטוב לו והשיב לו הקב"ה משה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע רשע וטוב לו רשע בן צדיק רשע ורע לו רשע בן רשע עכ"ל והנה המאמר הזה כבר נתחבטו בו המפרשים ז"ל והנה גם אנכי אבאר בס"ד מה שחנני הש"ית ברוב רחמיו וברוב חסדיו והיא דהנה תחלה נחקור במאמרם ז"ל שמה שמצינו שהקב"ה משלם טובה לרשע בעו"הז כדי שיאכל עולמו בחייו וילך חייב גמור לגיהנם כמו שאמר הפסוק ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו לא יאחר וכו' והנה בזה יש לחקור בס"ד דבשלמא אם העושה מצוה יש לו מן הדין שכר עליה א"כ להכי בהכרח שיתן לו הקב"ה שכר בעו"הז בשביל איזה מצוה שיש לו כדי שלא יהיה לו חלק בשכר עו"הב אבל מאחר שכבר נודע הוא דמצד הדין אין לשום אדם שכר על עשיית המצות חדא שיאמר הקב"ה מי הקדימני ואשלם והוא טענה אמתית ועוד יש טענה אחרת שכולנו עבדיו ית' כי הוא בראנו ומטובו אנחנו חיים וקיימים והעבד צריך לעבוד את רבו ככל אשר יגזור עליו ואינו יכול לתבוע שכר עבודה וא"כ לפ"ז מה שנותן הקב"ה שכר לעושי מצוה הכל הוא

בתורת חסד וצדקה ולא מן הדין דמן הדין אין להם כלום וא"כ השתא בשלמא עם אדם שהוא צדיק יש לעשות חסד גדול כזה לפרוע לו שכר מצות אבל לאדם שהוא רשע גמור ורק יש לו קצת מצות היה צריך שיתנהג עמו במדת הדין ולא ישלם לו לא בעו"הז ולא בעו"הב ולמה כתיב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו דוכי הוא יש לו מצד הדין כדי שיוכרח לשלם לו בעו"הז וא"כ מן הראוי אין צריך להיות רשע וטוב לו בעו"הז בשום אופן ואמנם אפשר לפרש חקירה זו בס"ד והוא כי הנה יצחק אע"ה היה רוצה לברך את עשו בטובת עו"הז שיהיה לו טובה וברכה בעו"הז והיה רוצה לברך את יעקב אע"ה בטובת עו"הב מפני שידע שעשו רשע ואין לו חלק בעו"הב ולכן יברכו שיהיה לו לפחות טובה בעו"הז דוקא שהוא זמן מועט אבל יעקב שידע בו שהוא צדיק וראוי לעו"הב רצה לברכו בטובת עו"הב לו ולזרעו אחריו והנה יעקב אע"ה ברוב חכמתו בא ונטל הברכה של עשו שהוא של עו"הז וברכו אביו ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ וכו' יעבדוך עמים וכו' כל זה הוא טובת עו"הז ואחר שלקח ברכה זו ממילא זכה בברכת עו"הב ג"כ כי טובת עו"הב תהיה מכח קיום התורה והמצות והתורה לא קבלוה כ"א זרע יעקב והם דוקא מקיימים מצותיו ית' ונמצא דאז ממילא זכה בשניהם ע"ס כל הדורות ולפ"ז שצריך שיהיה לכל בר ישראל טובה בעו"הז מכח הברכה של יצחק אע"ה וטובה בעו"הב מכח מעשה המצות שיעשה בעו"הז והנה כמו שהכרם לא יפלט מן הקוצים כן בישראל ימצא בני אדם רשעים והנה אלו הרשעים ודאי טובה בעו"הב לא שייך להם יען כי טובת עו"הב תלויה בקיום התורה והמצות שאם יש לו מעשים טובים יזכה לזה ואם לאו לא יזכה וא"כ הרשע גמור איבד טובת עו"הב שיהיה לו מצד המעשים טובים בעו"הב אבל טובת עו"הז שיש לו מכח הברכה שברך יצחק אע"ה את יעקב וזרעו אחריו זה ודאי לא איבד אותה מכח מעשיו הרעים כי זה אין תלוי במעשים של האדם אם טוב ואם רע דברכה זו היה רוצה יצחק אע"ה לברך את עשו ביודעו ומכירו שהוא רשע וזרעו זרע מרעים מבנות הגוים עובדי עבודה זרה כי יצחק אע"ה ידע ברו"הק מרשעת זרע עשו וכנודע מאמר' ז"ל וא"כ ידע בו ובזרעו שהם רשעים ואפ"ה רצה לברכו ואם כן השתא ודאי כשברך את יעקב אע"ה בחושבו שהוא עשו לא ברך אותו אדעתא שהוא צדיק כי לא ידע שהוא יעקב אלא חשב שהוא עשו וברכו וא"כ ודאי ברכה זו של טובת עו"הז לא נאמרה על תנאי ואינה תלויה בצדקות וא"כ אחר שזכה בה יעקב אע"ה וזרעו א"כ השתא אם היה אחד מישראל רשע יש לו מצד הדין טובה בעו"הז מכח הברכה של יצחק אבינו ע"ה והנה זה הוי מצד הדין דהנה כתיב בהו בצדיקים ותגזר אומר ויקם לך וא"כ אחר שכבר ברך יצחק את יעקב וזרעו א"כ אז יוכלו לתבוע זה מצד הדין ולא מצד החסד:

הרי הוכחנו בס"ד דיש לכל איש מזרע ישראל לקבל טובה בעו"הז מן הדין מכח הברכה של יצחק אע"ה וגם יש לו לקבל עוד טובה מצד החסד מכח מעשה המצות וקיום התורה וזו הטובה יש לו לקבלה גם בעולם הזה גם בעו"הב שמאחר שהקב"ה ברוב חסדו רוצה לפרוע שכר של המצות א"כ יפרע בב' עולמות עו"הז ועו"הב כי מדתו ית' רחבה וחפץ חסד ומרבה להטיב ואמנם ודאי מי שהוא צדיק גמור אינו רוצה שיהיה לו שום הנאה בעו"הז השפל ורוצה שהקב"ה יפרע לו כל שכרו שעלה לו מקיום התורה והמצות בעו"הב דוקא ולא בעו"הז ומלבד שכר המצות אלא גם הטובה שצריך לקבל בעה"ז מצד הדין מכח הברכה שברך יצחק אע"ה את יעקב אע"ה ג"כ רוצה לשמור אותה לו לעו"הב ואינו רוצה ליהנות ממנה בעו"הז ורק רוצה בעו"הז כדי ספוקו ההכרחי והנה מאחר שהטובה הצריכה להיות בעו"הז מכח הכרכה היא מן הדין והצדיק אינו לוקח ממנה כלום בעו"הב כי אם כשילך לג"ע לכן הנה הש"ית שחפץ להטיב אינו מקפח שכר כל בריה והוא יחשוב כמה שנים חי זה הצדיק בעו"הז ד"מ שמונים שנה אם כן אז נמצא שהטובה של זה הצדיק נתעכבה אצל הקב"ה בחנם שמונים שנה וא"כ השתא אז הקב"ה יפסוק לו ריוח בשביל עיכוב הטובה שנתעכבה אצלו ג"כ סך ידוע כפי הזמן שנתעכבה והנה מאחר שהקב"ה אינו רוצה שכ"כ שיהיה לצדיק רוב טובה בעולם כדי שלא יטרידנו היצ"הר ויבטלנו ממעשים הטובים ובפרט בתחלת ביאת האדם לעו"הז שהוא גלגול ראשון שעדין לא היה לו כח ועזר מגלגול שלפניו לכן יפסוק לו הריוח של עיכוב הטובה באופן שלא יזכה בו כ"א בסוף הזמן שהוא אחרי ימיו כשילך לג"ע והנה אין זה חשיב רבית דלא שייך רבית לגבי הקב"ה חדא מכח שהקב"ה הכל שלו הקרן והרבית ועוד דאנחנו כולנו עבדים להש"ית מתחלה וע"ס וא"כ העבד לגבי רבו לא שייך ביניהם רבית דכל מה שקנה עבד קנה רבו ואם כן בין בתחלה בין בסוף הממון קרוי על שם רבו:

והנה הגם שעשינו במונח שהצדיק אינו רוצה ליהנות בעו"הז מן הטובה הנה אפשר לעשות סברא אחרת ולומר דוקא מן הקרן אינו רוצה ליהנות בעו"הז כי אם רוצה לשומרו לעו"הב אבל מן הריוח שיעלה לו מן הקרן הנזכר הנה זה הריוח ירצה לאוכלו בעולם הזה כי כולי האי לא עביד דמעיקרא הקרן עצמו יש לאוכלו מן הדין בעו"הז שהוא בשביל הברכה של יצחק אע"ה ולכן די לו שיניח הקרן עצמו לעו"הב אבל שיניח גם הריוח שעולה לו מזה הקרן לעולם הבא הנה בזאת לא ירצה ומיהו אמנם הגם שהוא רוצה לאכול את הריוח של קרן השייך מן הברכה בעו"הז עכ"ז לא יכול לאוכלו כי הקב"ה

כשפסק לו ריוח פסק לו ליתנו לו אחר ימיו וא"כ חיוב הריוח לא יחול כ"א אחר ימיו ולא מקודם ואם כן איך יוכל לאכול מזה הריוח בעו"הז:

ואמנם כל זה הוא בפעם ראשונה שבא לעולם אבל אם אחר שנפטר והלך לג"ע הוצרך לחזור לבא בגלגול שני לעו"הז בשביל שחסר לו איזה מצוה שלא השלימה הנה בזה הגלגול יראה הצדיק טובה בעו"הז והיא מן הריוח של הקרן השייך מן הברכה שכבר זכה בפטירתו מעו"הז מימיו הראשוני' חל פרעון של הריוח וזכה בו וכבר הנחנו במונח קיים שהריוח שיעלה מן הקרן הנזכר רוצה הצדיק לאוכלו בעו"הז ולא איכפת לו כזה להניח גם זה בשביל עו"הב וכאמור וא"כ השתא בגלגול זה יש לו להשיג טובה בעו"הז בשביל הריוח שכבר חל זמנו וזכה בו ונמצא שהצדיק לא יהיה לו טובה מכח הברכה בפעם ראשונה אבל בגלגול שני מוכרח שיהיה לו טובה מכח הברבה והוא מה שיעלה לו מן הריוח של הקרן ובודאי שלכל אחד יפסוק לו הקב"ה ריוח כפי הקרן שלו וכפי בחינתו ומעלתו:

והנה כל המונח הזה שעשינו בס"ד הוא דוקא בצדיק אבל הרשע הוא להפך והוא כי הנה אדם רשע שבא לעולם ביאה ראשונה והיה רשע גמור הנה הקב"ה נותן לו טובה בעו"הז בשביל ירושת הברכה שברך יצחק אע"ה דזה יש לו ליקח מן הדין והגם שהוא רשע וכאמור והנה בשביל זה הקב"ה משלם לרשע טובה בעו"הז ועל זה נאמר ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו כי זה יש לרשע מצד הדין וא"כ השתא שפיר נתרצא חקירתנו בס"ד כי זה הרשע לא ירצה שתהיה הטובה שמורה לו לעו"הב כלל ורוצה הכל בעו"הז ובדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו וא"כ לזה האדם שהיה רשע גמור בביאתו ראשונה לעו"הז לא יש לו ריוח כלל מן הקרן כי כבר הוא אוכל מן הקרן עצמו וא"כ השתא כשימות ואח"ך יבא בגלגול לעו"הז פעם שנית הנה בין אם נעשה בגלגול ב' צדיק ותיקן מעשיו בין אם נעשה רשע כמו שהיה בביאתו ראשונה על כל אופן שיהיה מוכרח אז שיהיה רע לו בעו"הז שאין לו טובה שייטיב לו דאם מצד ברכת יצחק אע"ה ככר אכל אותה בפעם ראשונה ולא יקחנה בכפליים וכבר נתקיימה בו וריוח ג"כ לא יש לו ממנה כי כבר אכל הקרן עצמו ומהיכן יהיה לו ריוח ואם ירצה שכר בשביל איזה מצוה שיש לו הנה ממ"נ אם הוא עתה בגלגול ב' רשע אם כן לא יתן לו הקב"ה שכר מצוה כי כבר אמרנו דשכר מצוה הבא מן מעשה המצוה הוא בתורת חסד ואיננו מצד הדין וא"כ הקב"ה לא ירצה לעשות חסד עם זה הרשע ואיך יתבע שכר ממנו ית' ואם הוא עתה בגלגול ב' צדיק ותיקן מעשיו הראשונים הנה הקב"ה יעשה עמו חסד לפרוע לו שכר בשביל מצותיו אבל לא יעשה עמו החסד בעו"הז כי אם ישמרם לו לעו"הב מב'

טעמים חדא שרוצה שיהיה לו צער בעו"הז כדי שיתכפר לו על העבר ועוד כדי שימצא בעו"הב שכר הרבה ויוכל לישב עם הצדיקים ולא יבוש משא"כ אם היה מטיב לו בעו"הז היה נפחת שכרו בעו"הב והקב"ה רוצה לזכות את ישראל וחפץ בטובת השבים ואם כן מאחר שזה האדם היה בביאה ראשונה רשע מוכרח שיהיה לו רעה בגלגול ב' בין אם הוא בגלגול ב' צדיק בין אם הוא רשע וכאמור:

משא"כ אם היה צדיק בביאה ראשונה השתא כשיתגלגל גלגול ב' בשביל תשלום מעשיו מוכרח שיהיה לו טובה בגלגול ב' בין אם נשאר צדיק בגלגול ב' בין אם ח"ו נתקלקל ונעשה רשע שאם היה ג"כ צדיק יש לו טובה שעולה לו מן הריוח הנז' ואם ח"ו נתקלקל ונעשה רשע הנה אז יש לו בלא"ה מכח הקרן עצמו ג"כ שלא אכלו בביאה ראשונה והנה ודאי אם נשאר צדיק גם בגלגול ב' ואח"ך נפטר וחזר בגלגול שלישי ג"כ שלא הספיק לו גלגול ב' הנה ג"כ מוכרח לקבל טובה גם בגלגול ג' כי השתא יש לו ריוח מן הקרן השייך מן הברכה בשביל הימים ושנים שחיה בעו"הז בגלגול כ' ולא אכל מן הקרן כלום כי אם מן הריוח יען כי הקב"ה יפסוק לו ריוח בשביל השנים של גלגול ב' דמאי שנא וא"כ זה הריוח ג"כ יאכל אותו בגלגול שלישי וישאר הקרן קיים וכן עז"הד עד שיגמור כל גלגוליו ואז כשישאר בג"ע סוף כל סוף יש לו לאכול הקרן וגם הריוח של גלגול האחרון ונמצא שהצדיק אינו אוכל בעו"הז כ"א מן הריוח ולא מן הקרן כלל אבל הרשע יאכל מן הקרן ולכן השתא שפיר תמצא שהגם שיש צדיק וטוב לו ורשע וטוב לו מ"מ לא שכיח ריבוי טובה אצל הצדיק כמו דשכיח ריבוי טובה אצל הרשע ובזההדבר מובן משום דהצדיק הוא אוכל מן הריוח דוקא אבל הרשע אוכל הקרן עצמו ג"כ ולכן הגם שטוב לו לצדיק לא יהיה כ"כ רב כטוב שיש לרשע ואמנם ודאי נמצא ג"כ לפעמים שהצדיק יש לו טובה גדולה עד אין חקר הנה זה יהיה בחסדו ית' שפסק לו ריוח גדול בשביל הקדן שלו בשביל איזה טעם כמוס אתו ית' כי כבד אמרנו שנתינת הריוח יהיה לפי בחי' האדם ומעלתו ושורשו ולפי איזה סיבה יטעם הכמוס אתו יתברך:

והנה כדי לפרש בס"ד המאמר נקדים עוד דברי המפרשים ז"ל שכתבו שביאה ראשונה נקרא אב וגלגול ב' נקרא בן לביאה ראשונה והשתא בזה יובן בס"ד תשובת הקב"ה למרע"ה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק ר"ל שהיה צדיק בביאה ראשונה לעולם ועתה צדיק ג"כ בגלגול ב' כי גלגול ב' נקרא בן לגלגול ראשון ולז"א צדיק בן צדיק ומאחר שהיה בביאה ראשונה צדיק ג"כ מוכרח שיהיה לו טובה בגלגול ב' מן הריוח ורשע וטוב לו רשע בן צדיק כלומר שהיה צדיק בביאה ראשונה ורק עתה בגלגול ב' נתקלקל ונעשה רשע ואם כן זה עדיין לא אכל הקרן השייך לו מכח הברכה ועתה צריך לאכלו ולכן טוב

לו וצדיק ורע לו הוא צדיק בן רשע ר"ל שהיה בגלגול ראשון רשע ואם כן כבד אכל מה ששייך לו מכח הברכה ולכן הגם שעתה הוא צדיק רע לו כי אין לו מה להטיב לו ואם בשביל שכר מצות זה שמור לעו"הב ורשע ורע לו רשע בן רשע דג"כ זה כבר אכל מה ששייך לו מן הברכה מגלגול ראשון וא"כ מה שייך להטיב לו עתה ובזה אתי שפיר ונכון בעזרת האל ית':

והשתא בזה יובן הפ' בס"ד לא תשתחוה וכו' כי אנכי ה"א אל קנא שאנקום ממך על מעשיך הרעים ואם תאמר איך שייך שיהיה רעה לרשע בעו"הז מאחר שמוכרח שיקבל טובה בעו"הז מכח הברכה של יצחק אע"ה וא"כ לא שייך להרע לו בעו"הז על מעשיו לז"א פוקד עון אבות על בנים שאפי' לא יעשה לו רעה בגלגול ראשון הנה ישמור לו זה לגלגול כ' שאין לו אז להשיג טובה בגלגול ב' כי כבד אבלה בגלגול דאשון וז"ש פוקד עון אבות הם ביאות ראשונות של בני אדם לעו"הז על בנים הם הגלגולים שיתגלגלו פעם שנית וא"כ אנה תברח ותמלט ולכן הזהר והשמר לקיים מצותיו ית' כדי שתקבל טובה בכל מכל כל.

והנה דע דודאי דתשובה זאת שהשיב הקב"ה את מרע"ה היא תשובה כללית אבל ודאי יש עוד בזה חילוקים ואופנים לאין חקר כי יש לפעמים שהקב"ה נותן טובה לאדם הצדיק אפי' בביאה ראשונה בשביל איזה טעם וסיבה הכמוס אתו ית' וגם לפעמים הקב"ה משלם לרשע שכר מצות בהאי עלמא ואינו מתנהג עמו כפי הדין כאמור אלא גם עמו מתנהג בצד החסד וג"כ יש לזה סיבה וטעם הכמוס אתו ית' ועוד יש כמה וכמה אופנים שונים בזה ומי יכול להשיג דבר זה בדעתו ולחקור בעניינים כאלה שהם מפלאות תמים דעים ובמכוסה ממך אל תחקור וברוך היודע האומד ועושה הגוזר והמקיים כי כל מדותיו מדה כנגד מדה שוקל בפלס משפט המשגיח על הכל ויודע תעלומות לב וסוקר הכל בסקירה אחת מה רבו מעשיך ה'. והנה ממוצא דבר שמענה ודע לך כי אוי לו לרשע החוטא לפני המקום ברוך הוא והקב"ה גומל עמו חסד הן מצד שפורע לו שכר מצות הן מפני שרוצה הקב"ה להצמיח איזה טובה ולהמציא איזה סיבה מכח הטובה הנשפעת לזה הרשע הנה עכ"פ הוא עצמו מקבל טובה מאתו יתברך ובטוכה הזאת עושה רשעה הנה אוי לו אוי לנפשו כי כמה וכמה יש לו ללקות אלף אלפי כפליים על עונש חטאתו אשר חטא בשביל זה התגמול אשר הוא משלם רעה תחת טובה ולכך נאמר ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו כי בזה התשלום הטוב שמשלם לו הקב"ה תחת דעתו הנה זה מאבדו לגמרי כי עונו נעשה כפול ומכופל ה' יצילנו מכל דבר רע וינחנו במעגלי צדק למען שמו ויזכנו לעשות תשובה שלימה לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם אכי"ר:

והנה עוד נרחיב לדבר בס"ד לתת טעם למ"ש בס"ד לעיל שהצדיק רוצה שישמור לו הקב"ה לעוה"ב הטוב שעולה לו מן הברכה של יצחק אע"ה ולא ירצה ליהנות בעוה"ז כי אם מן הריוח הנה מלבד כי ידוע הוא שכן הוא מדת הצדיקים שכל חפצם ורצונם ותשוקתם הוא בעולם שכולו ארוך וזה העולם כלא חשיב בעיניהם וכנודע זה מכמה מקומות בדברי חז"ל הנה מלבד זה יש לנו בס"ד לעשות טעם מספיק לדברינו אלה והוא כי כבר הצענו שהשכר שיתן הקדוש ב"ה לאדם בשביל קיום המצות הוא בתורת חסד ונדבה מכח מי הקדימני ואשלם ומכח שאנחנו עבדים וכאמור ולכן רוצה הצדיק שיהיה לו בעולם הנצחי טוב שהוא בא לו ג"כ ע"פ הדין ולא בתורת נדבה ולכן הגם שהקב"ה משלם לו בשכיל שכר מצותיו עכ"ז רוצה שגם הטוב שעולה לו בשביל הברכה יקבלנו בעוה"ב שזה הוא ע"פ הדין והמשפט. והנה הגם שכתכו המפרשים ז"ל ששכר השמחה של המצות הוא ג"כ ע"פ הדין עכ"ז הצדיק אינו בטוח בעצמו בזה כמו שבטוח בזה ולכן רוצה לשמור לו הקרן של הברכה לעוה"ב ורק מן הריוח יאכל בעולם הזה וגם עוד רוצה בזה מפני שהצדיק יודע כי לא יבצר שיבא עוד בגלגול ב' וג' בשביל תשלום המצות כי א"א שיקיים האדם כל תרי"ג מצות בביאה אחת לעוה"ז ולכן רוצה בביאה ראשונה שהקרן יהיה שמור לו כדי שאז ממילא יהיה לו מה לאכול בביאה שניה מן הריוח של ביאה ראשונה וביאה ג' מן הריוח של ביאה שניה וכן עזה"ד וסוף כל סוף הוא לוקח לעוה"ב קרן וריוח של ביאה אחרונה משא"כ אם היה אוכל הקרן בביאה ראשונה הנה היה כבר נשלם הכל בביאה ראשונה ומהיכן היה אוכל בביאה שניה ושלישית ושאר גלגולים אם יהיה לו עוד וגם ג"כ ממילא לא היה נשאר לו כלום לעוה"ב משא"כ עתה שהוא מרויח בכל פעם ואח"כ יקח בעוה"ב הקרן שלם והריוח של גלגול אחרון.

ונמצא לפ"ז שכל זה הריוח בא לו מכח שקבל לצער עצמו בביאה ראשונה להסתפק במועט ההכרחי ולא ליהנות מכח הברכה כלום וזה גרם לו עושר רב שיהיה לו טובה בכל גלגול וגלגול וגם אח"ך לעוה"ב קרן שלם וריוח ובזה יובן בס"ד הפסוק יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב ר"ל יש מתעשר בביאה ראשונה בעוה"ז שרוצה לאכול חוקו שיעלה לו מכח הברכה של יצחק אע"ה וממילא ואין כל בשאר גלגולים ובעוה"ב שלא יקבל עוד טובה מכח זאת לא בשאר גלגולים ולא בעוה"ב. ויש מתרושש ר"ל בביאה ראשונה בעוה"ז הוא מתרושש ואינו רוצה לאכול חוקו השייך לו מכח הברכה אלא הוא מסתפק במועט ההכרחי הנהוג וממילא והון רב שירויח מזה ריוח גדול שאז יהיה לו הון רב שיאכל ריוח מזה בכל הגלגולים וגם לעוה"ב.

ובזה יובן עוד בס"ד רמז הפסוק והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגא מאד ר"ל אם היה ראשיתך היא ביאה ראשונה שתבא לעו"הז מצער שתסתפק במועט ההכרחי ולא תרצה לאכול חוק השייך לך מכח הברכה אז מובטח לך שאחריתך ישגא מאד ר"ל שתשיג טובה בכל הגלגולים שתבא אחרי זאת וגם לעו"הב ולזה נאמר ואחריתך כולל הכל.
והנה כגון דא צריך לאודועי שכל המונח שהנחנו בזה בס"ד הוא בדרך כללי אשר צריך להיות ע"פי חוק השכל והמשפט ואמנם ודאי יש צדיקים שאפי' בביאה ראשונה ישיגו טובה גדולה ואין זה מכח הברכה אלא בא להם מזכות אבותם אשר כבר היו בג"ע. גם אפשר לפעמים שישיגו טובה מאתו ית' בתורת חסד בשביל איזה סיבה ידועה לו ית' שירצה להצמיח וכמ"ש לעיל כי כל זה הוא מפלאות תמים דעי' והוא רחוק משכל האנושי עמוק עמוק מי ימצאנו והנה לפ"ז אם יש לאחד זכות אבות שכבר הם בתכלית השלימות ויושבים בג"ע. א"כ בזה יזכה להשיג טובה בכל הגלגולים וגם בביאה ראשונה כי בביאה ראשונה יש להשיג מזכות אבותיו ובזה יובן בס"ד הולך בתומו צדיק ר"ל אם הולך לג"ע בתומו ר"ל שלם ותמים שלא נשאר עליו לעבוד עוד א"כ אשרי בניו אחריו כי אז בניו אם יהיו גם המה צדיקים יוכלו להשיג טובה בכל הגלגולים וגם בביאה ראשונה.
ודע עוד דגם מה שאמרו רז"ל אלו דברים שאדם עושה אותם אוכל מפירותיהם בעו"הז והקרן קיימת לו לעו"הב ואלו הם כיבוד א"וא וגמילות חסדים וכו' הנה גם דבר זה דברו בהם רז"ל דרך כללי שאלו המצות ככה משפטם וסגולתם אבל באמת תמצא לפעמים שגם מי שיש בידו ממצות אלו ג"כ אינו מוצא קורת רוח וטובה בעו"הז ואל תתמה על הדבר לומר איה הפירות של אלו המצות שצריך לאכלם בעו"הז והלא הוא עני וכל ימיו מכאובים והוא כי אה"נ שמן הראוי יש לו לאכול פירות בעו"הז באלו המצות ומה שלא רצה הקב"ה ליתנם לו בעו"הז ושמר אותם לו לעו"הב יש בזה טעם כמוס אתו ית' שכן צריך לעשות לאדם הזה וזאת היא טובתו לשמור לו גם הפירות לעו"הב והגם שמן הראוי הוא שחוק ומשפט וסגולת מצות אלו לאכול מפירותיהם בעו"הז הנה העיכוב הוא מסיבת זה האדם ולא מסיבת המצות וזה יהיה נמי לפעמים כדוגמת הרופא שנותן סמים מרים לחולה לרפאותו שהגם שהחולה מצטער מן הסמים ומרירותם עכ"ז הוא מקבל טובה גדולה מזאת שהוא מתרפא ונעשה בריא אולם ומי שמדקדק אחר מדותיו של הקב"ה בזה עליו נאמר אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו. ויש הרבה דברים פרטיים ופרטי פרטיים עד אין חקר בעניינים כאלו והחכם עיניו בראשו ידע ויבין שכל דבר ודבר הוא בהשגחה נפלאה וכל מאי דעבדין משמייא לטב:

איך שיהיה המור' מכל האמור הוא ששכר עו"הב הוא בשני סוגים הא' הוא בתורת חסד והוא שכר המצות אשר יש לטעון בהם מי הקדימני ואשלם וגם יש לטעון נמי שכולנו עבדים להקב"ה וכאמור לעיל. והב' הוא בתורת אמת ע"פ החק והמשפט והוא מה שצריך האדם לקבל בעו"הז מכח הברכות שברך יצחק אע"ה ונשמר לו לעו"הב והנה בזה יובן בס"ד האמור בהש"ית ורב חסד ואמת ר"ל שהוא מרבה לאדם השכר שהוא בתורת חסד והשכר שהוא בתורת אמת שעל זה ועל זה נותן לאדם בשבילם ריוח יתרון על הקרן כדי להרבות שכרו.

והנה לפי דברי המפרשים ז"ל שכתבו שהגם שבשביל עיקר עשיית המצוה אין לו לאדם לקבל שכר מן הדין אבל בשביל השמחה שיש לו בעשיית המצוה הוא מקבל שכר מן הדין משום כי אין העבד מחוייב לעבוד את רבו בשמחה וגם נמי ליכא בזה טענת מי הקדימני כי דבר זה הוא מן הלב עכ"ד ז"ל. הנה בזה ג"כ יש לפרש חסד ואמת על המצוה שיש בה תשלום שכר שהוא בתורת חסד והוא מה שמשלם לו שכר בשביל עיקר עשיית המצוה עצמה וגם נמי יש בה תשלום שכר בתורת אמת והוא מה שמשלם לו שכר בשביל השמחה שהיה לו במצוה ההיא ולז"א ורב חסד ואמת שבין שכר זה ובין שכר זה הקב"ה מרבה אותו לאדם בתכלית הרבוי בשופע גדול כי הש"ית חנון ורחום הוא וחפץ להטיב וכמאמר הכתוב טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו:

ובזה יובן בס"ד הפסוק בקהלת וראיתי כי אין טוב מאשר ישמח האדם במעשיו כי הוא חלקו כי מי יביאנו לראות במה שיהיה אחריו והנה ידוע מ"ש המפרשים ז"ל טעם לביאת הנשמה לעו"הז הוא בשביל שקודם ביאתה היתה נהנית מתורת החסד והנדבה ואין לה דבר משלה ומאן דאכיל דלאו דיליה בהיל לאסתכולי באפיה ולכן אין יכולה לראות פני שכינה היטב ולזה באה לעו"הז לסגל מצות ומע"ט כדי שאז תהנה משלה אשר נותן לה הקב"ה בשכרה ובזה תוכל לראות פני שכינה לפי השגתה ולא תבוש כלל. והנה לפי האמור שהשכר של עשיית המצות ג"כ הוא בתורת חסד ואינו מן הדין כי יש לטעון מי הקדימני וגם טענת עבדים ואם כן הגם שנותן לה שכרה גם כן לא חשיב משלה כי אין לה כלום מן הדין כ"א בתורת חסד ונדבה ואם כן עיקר המצוה לא תועיל לענין זה של הראייה ואמנם לפי דברי המפרשים ז"ל שכתבו שמצד השמחה יש לה לקבל שכר מן הדין אתי שפיר כי למצוה יש ב' מיני שכר א' מצד הדין בשביל השמחה וא' מצד החסד בשביל עיקר המצוה ואם כן השתא לפ"ז שיותר טוב לנשמה מצוה אחת בשמחה מכמה מצות שהם בעצבון כי עיקר המכוון של ביאתה לעו"הז לא יהיה כי אם מצד השמחה. ובזה יובן בס"ד הפסוק וראיתי כי אין טוב לנפש יותר מאשר ישמח האדם במעשיו הם

המצות ומע"ט כלומד ראיתי בשכלי שאין לה טובה גדולה מזו כי אצלה העיקר היא השמחה ואם כן היא טובה בשבילה יותר מן המעשה עצמה יען כי הוא חלקו כי השכר של השמחה הוא ראוי להיות נקרא חלקו של האדם כי הוא שלו מן הדין לא כן שכר המצוה שבא לו בתורת חסד אין ראוי ליקרא חלקו ורק זה ראוי ליקרא חלקו ולכן עיקר הטובה של האדם הוא מזה יען כי מי יביאנו לראות במה שיהיה אחריו ר"ל מה שיהיה לאדם אחריו בעו"הב שהיא אחר ימיו שיחיה בעו"הז שאז יהיה לו מעלה גדולה לישב במחנה שכינה אשר שם צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה מי זה פועל טוב מן פעולות הטובות שעשה יראנו בזיו השכינה ר"ל ינחנו להיות רואה פני שכינה ולא יבוש משום מאן דאכיל דלאו דיליה וכו' יען כי כל פועל טוב שעושה אין לאדם תשלומין שכר ממנו כ"א מצד החסד והרחמים משא"כ חלק השמחה שיהיה לו בפעולות הטובות ודאי הוא יוכל לתת לו כח שתסתכל נשמתו בפני שכינה ולא תבוש יען כי מצד זה בא לה שכר אמתי על פי הדין ומשלו הוא נהנה ואם כן השמחה היא הגורמת הראיה:

ונמצא לפ"ז שיש ב' סוגים בבני אדם עושי מצוה יש שעושים מצוה בשמחה ובזה מקבלי' תרי גווני שכר א' בתורת חסד בשביל המצוה עצמה וא' בתורת אמת בשביל השמחה של המצוה ההיא ויש שאין עושים המצוה בשמחה כ"כ ואלו לא יקבלו שכר כי אם בתורת חסד וממילא אז לא יזכו לראות פני שכינה כראוי כי אין להם מצד הדין ואית בהו משום מאן דאכיל דלאו דיליה וכו' ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק חסד ואמת יקדמו פניך כלומר אותם שזוכים שיהיה להם מן המצוה תרי גווני שכר שהוא חסד ואמת אלו דוקא הם יקדמו פניך דייקא שזוכים לראות פני שכינה.

והנה בגמרא בפ"ק דתענית איתא לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה צדיקים לאורה וישרים לשמחה שנא' אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה ופרש"י ז"ל שם שישרים עדיפי מצדיקים והרש"בא ז"ל פי' להפך ע"ש ואמנם כתב הרש"בא ז"ל שם וז"ל אם תרצה אמור שזה על הייעורים הגשמיים בעו"הז ואם תרצה אמור על הייעורים נפשיים בעולם הנשמות עכ"ד ז"ל ע"ש והנה איך שיהיה הנה מצינו שייחס הפסוק השמחה לישרים והיינו לומר שהישרים יהיה להם שמחה בעו"הז ואז כל המצות יעשו בשמחה גדולה וממילא הנה הם זוכים לתענוג עו"הב בשלימות כפי המכוון של ביאתם לעו"הז שיוכלו אז להסתכל בפני שכינה. והשתא בזה יובן בס"ד הפסוק שייחס מראה הפנים לישרים דכתיב ישבו ישרים את פניך דייקא וכן נמי ישר יחזו פנימו ובזה יובן נמי יראו ישרים וישמחו ר"ל יראו ישרים בפני שכינה יען כי וישמחו הם בעשיית המצות:

ועושה חסד לאלפים. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב מקור ברוך ז"ל ע"פ ויעל המלך שלמה מס מכל ישראל ויהי המס שלשים אלף איש והענין שבעוד הגלות אזי היצ"הר שהוא ס"מ כלול מטו"ר אבל לעת"ל דכתיב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ יוסר הרע שבו שהוא ס"מ וישאר אל וזו היא שחיטתו וז"ש ויעל המלך שלמה מס מכל ישראל הכוונה שיעביר מכל ישראל מ"ס שיוסר מהם היצה"ר לעת"ל ולפי כשיוסר אותיות מ"ס מס"מ ישאר בו א"ל שהוא קדושה לז"א ויהי המס שלשים שהוא מספר אות למ"ד אלף שהוא אותיות אֶלֶף ממש ששניהם אותיות א"ל עכ"ד זלה"ה ע"ש. והנה נקדים עוד מ"ש המפרשים ז"ל בענין שחיטת היצ"הר שהוא נחש הקדמוני שלעתיד יהיה טוב והיינו שה"נון של נח"ש ישבר אותה שיעשה ממנה מ"י כי מספרם שוה בשוה וא"כ כשיהיה נ"ון דנחש מי אזי יהיה בו אותיות משי"ח והיינו שיהיה טוב כי יעביר הקב"ה רוח הטומאה מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי עכ"ד ז"ל. ונמצא שהחסד הגמור והשלם שיעשה עמנו יתברך לעתיד הוא שיסלק אותיות מ"ס שהם מצד הטומאה וישאר אותיות א"ל דוקא וגם שישבר הנ"ון ויעשה אותו מ"י. ובזה יובן בס"ד הרמז ועושה חסד לאלפים בתיבת לאלפים רמוז כל האמור והוא כי הלמ"ד של לאלפים הוא רמז ללמ"ד של א"ל ונשאר אותיות אל"ף שהוא רמז לאלף של א"ל ואותיות מ"י שהוא רמז לשבירת הנ"ון של הנחש שיהיה אותיות מ"י ולז"א ועושה חסד לאלפים שחסדו ית' השלם שיעשה עמנו לעתיד הוא באותיות אלו הרמוזים בתיבת לאל"פום.

והנה עוד יש לתת טעם בס"ד לרמז האמור בס"ד כי למה אותיות הלמ"ד ואותיות מ"י לא רמזם במילואותם ואות האל"ף רמזו מלא והוא לרמוז בס"ד עוד לפי דרכו כי זה יהיה בזכות לימוד התורה ולזה רמז אל"ף מלא מלשון אאלפך חכמה גם רמז בזה הברכה של לעת"ל דכתיב הקטון יהיה לאלף וגו':

ובזה יובן כס"ד רמז הפסוק הנאמר על דוד המלך ע"ה אשר לבו כלב הארי המס ימס והכוונה לומר שדוד המלך ע"ה שהוא המשיח ברוב צדקתו וקדושתו המס כלומר אותיות המ"ס דס"מ ימיס אותה וימחנה ולא ישאר אז כי אם אותיות א"ל וזה יתפרש גם על זמן הקודם שלרוב צדקתו וקדושתו הכניע את היצ"הר ושחטו ועשאו טוב וכמ"ש חז"ל ע"פ ולבי חלל בקרבי דקאי על היצ"הר שעשאו חלל שהכניעו ועשאו טוב ויצ"הר הוא עצמו ס"מ ולז"א המ"ס ימס וגם יש לפרש זה על לעתיד כי דוד הע"ה הוא עצמו משיח כי המשיח צדקנו הוא כלול מדוד הע"ה והוא יהיה נלחם מלחמת ה' לעתיד להכרית החוחים והקוצים ולתקן עולם במלכות שדי והיתה לה' המלוכה במהרה בימינו אכי"ר.

או יובן בס"ד לרמוז ועושה חסד לאלפים והוא כי ידוע מ"ש המפרשים ז"ל שאד"הר פגם בא"לף דאמת שהפריד האלף ונשאר אותיות מת וגם הפריד אלף דאדם ונשאר אותיות דם ובזה הביא מיתה לעולם ח"ו ואמנם אנחנו מקוים להש"ית שיעזרנו על דבד כבוד שמו ויחזירנו בתשובה שלימה וברוב חסדו ית' יחזיר העטרה ליושנה שיתחבר אות האל"ף דאדם ואות האלף דאמת ויהיו בשלימות גמורה ואז יבולע המות לנצח ויהיה אז חירות ממלאך המות חירות משעבוד מלכיות. ובזה יובן בס"ד ועושה חסד לאלפים שהקב"ה יעשה חסד לעתיד במהרה בימינו אכי"ר עם האלפים ר"ל עם ב' אלפי"ן דאמת ודאדם לחבר אותם באמת ואדם ואז יתוקן הכל וניפוש חיי סגי ומסגי ונהיה חיים וקיימים לעד לעולם כיר"א:

או יובן בס"ד לרמוז כי ידוע ששם הוי"ה ב"ה יתמלא בארבעה מילואים מילוי ע"ב ומילוי ס"ג ומילוי מ"ה ומילוי ב"ן וכנגד זה יש ד' בחינות במספר אחדים עשרות מאות אלפים והנה שם ב"ן הוא בחינת האחדים ושם מ"ה הוא בחינת העשרות ושם ס"ג בחי' המאות ושם ע"ב בחי' האלפים והנה ידוע שחסד רמז לשם ע"כ שהוא חסדים גמורים ולכן תמצא נמי שחס"ד הוא גי' ע"ב וז"ש ועושה חס"ד רמז לשם ע"ב לאלפים ששם ע"ב הוא בחינת האלפים:

או יובן בס"ד כי הנה ידוע מ"ש רבינו האר"י זיע"א שאותיות די"ן דשם אדנ"י הם בחי' הדין בקריאתם ואמנם הם נמתקים ע"י אות האלף המחובר עמהם ואז יהיה שם אדני בשלימות והנה חמשה פעמים די"ן הם גי' ש"ך והם סוד ש"ך דינים ואמנם ע"י שיתחברו עמהם חמשה אלפין אזי יהיו שכ"ה שיתמתקו וזהו ענין רמז הרמוז בתיבת נער ובתיבת נערה דכתיב נער וקרינן נערה כי נע"ר גי' ש'. ך רמז לבחי' הדין בלתי ממותק אבל נערה גי' שכ"ה רמז לבחי' הדין הממותק שנתמתק עכ"ד זלה"ה. ובזה יובן בס"ד ועושה חס"ד לאלפים ר"ל החסד יהיה ע"י חיבור אותיות האלפין שיתחברו עם אותיות דין ויהיה שם אדני בשלימות ויהיה אז הדין חסד שיתמתקו הדינים ויהיו חסדים ואמר ועושה רמז לשם אדני שהוא בחי' עולם העשייה.

והנה אגב אורחין אפשר לפרש בס"ד מאמר זו"הק בפ' בא ע"פ כי יהיה נערה בתולה וז"ל נער כתיב מ"ט משום דכל זמן דלא קבילת דכר אתקרי נער מדקבילת דכר אתקרי נערה עכ"ל ע"ש וכבר נודע שפי' רבינו האר"י זיע"א שכוונת הזו"הק על האמור שנער הוא בלתי חשבון האלפין ונערה הוא בחיבור האלפי"ן ולכן אפשר לפרש בס"ד כי ידוע שכל דבר שבקדושה יש בו בחי' חיצוניות ובחי' פנימיות והארה השלימה צריך שתהיה כפליים בחיצוניות ובפנימיות וא"כ השת' יש לנו לחשוב מספר האלף כפליים

דחיצוניות ודפנימיות והנה האל"ף במילואו עולה מספרו קי"א וע"ה גי' קי"ב וב"פ קי"ב גי' דכ"ר ובזה יובן בס"ד דברי הזו"הק דכל זמן דלא קבילת דכר רמז לאלף בשלימות החיצוניות ופנימיות שעולה גי' דכ"ר אתקרי נער מדקבילת דכר ר"ל נמשך לה הא"לף להתחבר עם אותיות דין ויהיה אזי שם אדני בשלימות אזי אתקרי נערה והה"יב ובזה יובן בס"ד אשרי תמימי דר"ך וכו' שמשלימים הא"לף שעולה דר"ך כאמור:

הפטרת יתרו

ועוד בה עשיריה. יובן בס"ד לרמוז על בחינת ה"א אחרונה שתשתלם בעשר ספירות וז"ש ועוד בה"א עשיריה שתהיה שלימה בעשר ספירות:

או יובן בס"ד לרמוז כי היוד ראשונה של עשיריה אינה יוצאה במבטא וא"כ קרי בה עש"ר י"ה כי ידוע שבחינת ה"א אחרונה נשפעת מן י"ה וידוע שכל דבר שבקדושה כלול מעשר וז"ש ועוד בה"א עש"ר יה שתהיה נשפעת מן י"ה בשלימות העשרה:

או יובן בס"ד שאומר הנביא לישראל אל יצר לכם על עושר והצלחת אומת בני עשו שאתם רואים שכל הנאות עו"הז להם ניתנו כי הנה אני מודיע שעוד בה עשיריה לשון עושר כלומר שמלבד שאתם רואים אצלם עתה הנה עוד יהיה להם אבל באמת דעו נא שאין לכם להצטער מזאת יען שלעתיד כל העושר שלהם יהיה למלך המשיח שהוא יצא ערב בעד ישראל כדאיתא בילקוט שקבל על עצמו להיות ערב בעד ישראל לקבל עליו צער ויסורין לכפרת עונות בית ישראל כדי להקל מעל בית ישראל אורך גלותם המר והנמהר ולז"א ושבה כל סגולת העושר של האומות והיתה לבע"ר אותיות לער"ב הוא מלך המשיח שהוא הערב הגדול של ישראל. גם עוד רמז במלת לבער כי ידוע שדוד הע"ה הוא עצמו משיח כי המשיח כלול בו וידוע מ"ש הרב מהר"ש מאיסטרופולי זיע"א בדן ידין ע"פ ערב עבדך לטוב כי דוד הע"ה יעלה מספרו ער"ב כזה ד' דדוד הכפל של ד' הוא ח' והנה ח' פעמים ח' גי' ס"ד וכן ו' דדוד הכפל שלו הוא י"ב והנה י"ב פעמים י"ב גי' קמ"ד וכן ד' אחרונה דדוד גם כן הכפל שלו הוא ח' והנה ח' פעמים ח' גי' ס"ד סך הכל מספר ער"ב עכ"ד זלה"ה ע"ש ומפני שדוד הע"ה והמשיח צדקנו שיבא במהרה בימינו ענין אחד הם לז"א ושבה והיתה לבער ואז אחר שיקח טובם ועשרם וסגולתם המשיח צדקנו אז ישארו ערומים ויבשום כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת בם שבימי החורף לא ישאר בהם כי אם העץ כן יהיו האומות ערומים ויבשים ואז זרע קדש אלו ישראל יהיו מצבתה של העולם כי אין ניכר זולתם בעולם שהם יהיו העיקר. או יובן בס"ד זרע קודש בוא"ו כאשר יוצא במבטא הוא גי' תרפ"ז כמספר ד' מילואים דהו"יה כ"ה שהם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן שעולים רל"ב וכמספר ג' מילואים דשם אה"יה דיו"דין וההי"ן ואלפי"ן

שעולים גי' תנ"ה סך הכל גי' תרפ"ז ולז"א זרע קודש רמז למילואים הנז' מצבתה קרי ביה מצבת ה"א רמז לה"א אחרונה שתהיה נשפעת מהארת שמות המילואים אלו:

משפטים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. יובן בס"ד סמיכות פרשה זו אל פרשה הקודמת דאמר ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו והוא בהקדים מה ששמעתי מפרשים דרך הלציי ע"פ אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי והוא כי מי שמשכח עצמו בחכמת התורה בדרך הנגלה והפשט אם הוא אינו בר הכי לא יוכל לשבח עצמו כי יבואו בני אדם לנסותו שיאמרו לו אם הוא כדבריך שאתה חכם תבוא ותלמוד עמנו ונראה חריפותך וכן אם הוא גבור גם כן יאמרו לו הראנו גבורתך וכן הוא בשבח העושר ולכן אם הוא אינו בר הכי לא יוכל להלל עצמו כי תגלה חרפתו אבל מי שמהלל עצמו שהוא יודע בחכמת הסוד שהם דברים העומדים ברומו של עולם להכיר ולידע בשמים ממעל הנה זה יוכל לשבח עצמו ולא יחוש פן יבוש ותגלה חרפתו אח"כ יען שחלק הסוד לאו כל מוחא סביל ואין כל העולם מקובלים ואם יאמר שהוא מקובל גדול אין מי שיאמר לו הראנו חכמתך בזה ואפי' אם יאמרו לו הוא ישיב כבוד אלהים הסתר דבר כי הם דברים נעלמים מאוד ואין לגלותם וא"כ מי יוכל לברר זאת אם שקר בפיו או אמת וז"ש אל יתהלל חכם וכו' כי בכל הנז"ל יש לחוש פן ירצו לנסותו ותגלה חרפתו שלא יהיה כאשר שבח את עצמו אבל זאת יתהלל המתהלל ר"ל יוכל להתהלל שיאמר שהוא השכל וידוע אותי כלומר שמשביח עצמו בחכמת הסוד שהוא דברים העומדים ברומו של עולם כי זאת אין מי שיברר אותה ע"כ שמעתי והוא דרך הלציי. והנה ידוע כי התורה היא דוגמת המזבח כי זאת התורה לעולה למנחה ודרשו רז"ל כל הקורא בפ' עולה כאלו הקריב עולה ובפ' מנחה כאלו הקריב מנחה וכו' ונמצא שבזמן שאין ב"המק התורה במקום המזבח שמקריבים בו קרבנות והנה ודאי שאין טוב שהאדם יתגאה וישביח ויגדיל עצמו בשביל התורה שיש לו ואדרבה צריך שיהיה עניו ביותר והנה בתורה יש ב' חלקים חלק הפשט וחלק הסוד וז"ש ולא תעלה במעלות על מזבחי היא התורה שתהלל ותשביח ותגדיל עצמך בה ובאיזה חלק אני נצרכתי לצוות אותך שלא תתגאה בו הוא חלק אשר לא תגלה ערותך עליו ר"ל הוא חלק הסוד שאם תתגאה ותשביח עצמך בו לא תגלה ערותך עליו כלומר שלא תגלה חרפתך כי לא יבאו לנסותך בזה ואין הדבר מתברר וא"כ יצה"ר יבא לפתות אותך בזה שתהיה משביח עצמך בזה ולכן הוצרכתי לצוות אותך אבל ואלה המשפטים

שהם חלק הפשט והנגלה אשר תשים לפניהם כלומר אם תהלל ותשביח עצמך בזה צריך שתשים לפניהם חכמתך וחריפותך וא"כ אין צריך לצוותך על זאת שאתה מאליך לא תבא להתהלל בזה כי תחוש פן יבדקו אותך ולא ימצאוך כאשר שכחת בפיך ולכן כל הצווי שאני צריך לצוות אותך הוא על חלק הסוד:

וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו. יובן בס"ד דרך רמז דהנה בעושה רשעה מחודשת יש ב' סוגים והוא יש שעושה עון מחודש דלא דשו ביה אינשי ורק עושהו בסתר שלא יכירו בו וזה רק קלקל בעצמו ולא נמשך הקלקול גם לזולתו שלא למדו אחרי' ממנו לעשות כמעשהו כי לא הכירו בו בזה. ויש שנמשך קלקול לזולתו שפרסם זה העון לעיני הכל ורבים אשר לא היה להם ידיעה לעשות עון זה הנה עתה למדו ממנו לעשות אותו גם הם וזה נקרא חוטא ומחטיא ובקלקול אנשים זולתו גם כן יתחייב כי הוא שגרם להם. ואפילו שהוא לא השלים העון בעצמו ורק התחיל בו מ"מ כיון שהוא פתח הפתח לתת מכשול לשאר בני אדם יתחייב בכל אשר יקלקלו וזה דומה לגנב שנחבא בבית בע"הב ביום כדי לגנוב בלילה ולצאת וכן היה שבלילה גנב חפצים ופתח הדלת והלך לו ובני הבית ישנים שאם ביציאתו סגד הדלת אחריו הנה זה לא עשה קלקול כי אם הוא עצמו מה שגנב בעצמו אבל כשיצא בלילה ולא סגר הדלת אחריו אלא הניח הדלת פתוח וממילא שאר גנבי' שעברו על הפתח ומצאו הפתח פתוח ונכנסו וגנבו עוד חפצים מן הבית הנה זה צריך להתחייב עפ"י השכל גם בחפצים שגנבו הגנבים כי הוא הגורם בזה שפתח להם הפתח כדי ליכנס לגנוב ואפי' אם הוא יצא בלילה ולא לקח וגנב כלום ורק שלא סגר הדלת אחריו ג"כ יתחייב בגניבת הגנבים בי הוא נתן לפניהם המכשול הזה וכן הוא הדין באיש העושה עון ולמדו ממנו לעשות כמוהו. ובזה יובן בס"ד דרך רמז וכי יפתח איש בור רוצה לומר שאם אדם אחד פתח פתח לעשות עון הן במרמת המאזנים ומשקלות הן בשאר המרמות המו"מ וכיוצא ואפי' שהוא לא השלים הדבר ורק פתח פתח למעשה הרעה ולא הספיק לגמור הרעה. או כי יכרה איש בור שהספיק לגמור הרעה ולא יכסנו מעיני הבריות אלא פרסם הדבר הרע הזה בפרהסיא הנה בין זה ובין זה כיון דמכח זאת שלא כסה רעתו גרם מכשול לשאר בני אדם שלמדו ממנו ודין גרמא שנפל שמה בזה העון שהוא בור שחת אשר כרה ויחפרהו שור רמז לאדם שעושה במזיד להכעיס או חמור רמז לעושה בשביל הנאתו וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל וז"ל ב' בחינות יש או שור מזיד אוכל ברצון ומשחית נפשו כשור שכוונתו להזיק או חמור נפתה כחמור על הנאתו וכו' ע"ש ולז"א ונפל שמה שור הוא אחד שעשה אותו עון במזיד

להכעיס כדי להזיק או חמור אחד שעשה אותו עון בשביל הנאתו ולא להכעיס הנה חטא אנשים אלו שלמדו ממנו צריך בעל הבור זה המחדש העון הזה שלמדו ממנו הוא ישלם להקדוש ברוך הוא בשביל הקלקול שגרם לאנשים האלו והיינו ששניהם חייבים בזה הם חייבים בשביל שלמדו הרע מזה והוא חייב בשביל שגרם להם לחטוא בזה שנתן לפניהם מכשול זה. ואל תחשוב כיון שהוא לא היה כי אם גרמא בנזיקין אין הקב"ה נפרע ממנו כי אם מן הפחות שלו אלא דע שעונשו קשה וצריך כסף ישיב לבעליו כלומר שיפרע ממנו מן הטוב הטוב שיש לו מעידית ולא מזבורית כי הוא העיקר בזה דלא עכברא גנב אלא חורא גנב ואפי' שהמת יהיה לו ר"ל אפי' שזה האדם שחידש עון זה כבר מת ובטל מזה העולם אפ"ה יענישו אותו על קלקול דורות הבאים אשר יקלקלו בעון זה שחידש זה בעולם ולז"א והמת יהיה לו ר"ל אפי' שכבר היה לו מיתה ואיננו בזה העולם אפ"ה נפרעין ממנו אם יקלקלו עוד דורות הבאים אחריו יען כי הכל היה ממנו: **ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגם את המת יחצון**. יובן בס"ד דרך רמז כי הני גוים רשיעי יש בהם שמתחלה ימתיקו סוד ביניהם ויתיעצו על איש הישראלי לאכול כספו ע"י שיקריבו אותו אצלם ויהיה להם כבן בית מכניס ומוציא ומוליך ומביא וכל אשר יצטרכו לקנות חפצים או מעות בעין יקחו ממנו ומראים לו ריוח לפי שעה שיתרצו עמו לחשוב עליהם רבית שלשים למאה ויותר גם אין מדקדקים עמו בחשבון ומבטיחים אותו לפרוע בפעם אחת הסך הגדול שיעלה לו עליהם ואח"ך כשרואים שהיהודי לוחץ אותם על המעות וכלתה אליהם הרעה אז ימתיקו סוד ביניהם ויתיעצו להרגו ולשפוך דמו חנם והוא שיביאו אותו לבדו בערמה לביתם והורגים אותו ואח"ך מחתכים אותו לחתיכות ומניחים אותו בתוך הסיס"כאנה שלהם ומוציאים אותו מן פתח העיר כדרך כל אדם שיצא מן העיר עם כלי תשמישו כדי שלא ירגישו בהם שומרו הפתח ואחר שיוצאים מן העיר וירחיקו קצת אזי באישון לילה ואפילה ישליכו חתיכות גווייתו עם אבנים כבדים אל תוך הנהר או יניחו אותו כאחד הפחתים אשר כמדבר ויכסום בעפר ולא יהיה ניכר מזה כלום. ויש שמתחברים עם הישראלי ומראים לו אהבה עזה ואחר שידעו שלבו נאמן בהם אזי באים אצלו וא"ל הבא מעות בידך ונלך לבית פ' ונקנה דבר פ' שהוא שוה סך גדול ונקח אותו בזול הרבה פחות מרביע שוויו וזה האיש יאמין להם והוא כשה לטבח יובל שנכנס עמהם לאותו בית ומעותיו עמו והם לוקחים ממונו ואח"ך הורגים אותו וג"כ יחתכו אותו ויעשו בו כאמור וכאשר קרה בעו"הר דברים כאלו רח"ל בעיר בגדאד כמה פעמים לתפ"ץ ה' ישמרנו ויצילנו מכל דבר רע וישמרנו עם כל אחינו עמו בית ישראל אכי"ר. והא ודאי מכאן תוכחת מגולה לאנשים שעוברים על דברי חז"ל

שאמרו אסור לאדם שיתייחד עם הגוי וחז"ל הם אמת ודבריהם אמת ומי זה ואיזה הוא אשר ימלאנו לבו לעבור על דבריהם ואם יראה האדם שכמה אנשים מתיחדים עם הגוים הרבה פעמים ויוצאים בשלום אל יבטח לבו בזה כי המצודה הפרוסה בתוך הים הרבה דגים עוברים עליה ואינם ניצודים אבל עכ"ז סוף כל סוף המצודה מוציאה דגים בתוכה ואם כן איך האדם לא יחוש לעצמו בזה אפי' מספק כל דהו ה' ברחמיו ינחנו במעגלי צדק למען שמו וישמרנו ויצילנו לעד אכי"ר.

והנה נמצא לפ"ז שיש גוים רשעים שתחלה חולקים ביניהם הממון של האיש הישראלי ואח"ך הורגים אותו ומחלקים גווייתו לחלקים כדי שיוכלו להסתירו בתוך כלי תשמישם ולהוציאו מפתח העיר או כדי להוליכו ממקום למקום ומבית לבית להצניעו במקומות אשר לא יבואו על דעתם של גואלי הדם לחפשם ואם לא יחלקו אותו לחלקים לא יוכלו לשאת אותו בדרך לפני עוברים ושבים וז"ש ומכרו את השור החי וחצו את כספו כלומר ומכרו תחלה ביניהם זה לזה את השור החי הוא הישראלי בעודנו חי וחצו את כספו ביניהם ואחר שמושכים הממון ממנו לא די להם שהורגים אותו דוקא אלא גם את המת ר"ל לאחר שהמיתו אותו יחצון הגווייה שלו לחלקים כדי להוליכם ממקום למקום לה' ינקום דמם מיד האומות והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שרי אכי"ר:

או יובן בס"ד דרך רמז והוא דידוע מ"ש בשרש ע"פ בכור שורו הדר לו שעל רוב גדולתו קראו שור ע"ש ואם כן אפשר לפרש תיבת שור על ניצוצי הקדושה שלרוב גדולתם קראם שור וגם שור לשון שורה שהם בחי' קווים ולכן שפיר קראם שור וידוע שצריך לברר כל ניצוצי הקדושה שנפלו ממקומם העליון ולהעלותם למקומם וליישבם שם וגם לעשות מחיצה מכח מעשה המצות להמשיך אור עליון להיות להם אור מקיף ומחיצה לבלתי יינקו עוד החיצונים מהם ומן השפע הנשפע בהם והנה כשיתוקן כל זה בשלימות גמורה אזי ודאי האלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי ויקויים הפסוק ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ואז גם ס"מ יסתלק ממנו ס"מ שהם מצד הטומאה וישאר בו אותיות אל שהיא מצד הקדושה כנודע מספרי המפרשים ז"ל ועיין מ"ש לעיל בס"ד בפ' יתרו ע"ש. ובזה יובן ומכרו את השור החי ומכרו כלומר וייישבו כתרגום בארץ מכורותם בארע תותבתהון את השור החי הם ניצוצי הקדושה שהם מדרגא דחיי כי הניצוצות הקדושה כשהם מעורבים ברע אינם מיושבים אלא הם מגולגלים ומטולטלים כי אין זה מקום מושבם אבל כשיעלו לשרשן העליון לקדושה הוא מקום ישובם האמתי ולז"א ומכרו את השור החי שיעלו אותם וייישבו אותם במקומם העליון וחצו את כספו שימשיכו להם אור מקיף להיות מחיצה כנגד השפע הנשפע בתוכם מלמעלה תמיד

לבלתי יינקו ממנו החיצונים וזהו וחצו את כספו מלשון מחיצה ואז אם יעשו ישראל כל זאת בשלימות גמורה אזי בטוחים שגם את המת הוא ס"מ שהוא דרגא דמותא יחצון יחלקו אותו לחצאין שיתבטל הרע שבו שהוא ס"מ וישאר אותיות א"ל שהוא קדושה דוקא כי יתקיים אז ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי אכי"ר.

כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. הנה ראיתי להרב כלי יקר ז"ל שנתן טעם לזה כי הגונב ממון ישלם כפל דוקא ולמה כאן ישלם בשביל השור חמשה בקר ובשביל השה ארבע צאן ופי' שם הטעם שלשור משלם חמשה יען כי כתיב וגם דמו הנה נדרש דמו ודם זרעיותיו כי השור הזכר והשה הזכר היו ראויין להוליד ומצינו בתורה שיעקב אע"ה שלח לעשו פרות ארבעים ופרים עשרה נמצא כל פר ראוי להוליד ארבעה פרות על כן יתן ארבעה בקר תחת השור ואחת בשביל העיקרי הרי חמשה צריך לשלם תחת השור גם מצינו ששלח רחלים מאתים ואלים עשרים נמצא שהשה אחר ראוי להוליד עשרה כי צריך לו עשרה נקבות א"כ היה צריך שישלם תחת השה י"א צאן עשרה בשביל זרעיותיו ואחד בשביל העיקרי ואמנם התורה חסה עליו בעבור בזיונו שנשא השה על כתפו וחסרה ממנו שבעה צאן בעבור הבזיון כי גדול כבוד הבריות עד שדוחה שבעה צאן ויש לזה רמז בפסוק אל יבוזו לגנב כי יגנוב וגו' ונמצא ישלם שבעתים וגו' עכ"ד ז"ל ע"ש:

והנה בזה יובן בס"ד לפרש רמז הפסוק תבא לפניך אנקת אסיר כגודל זרועך הותר בני תמותה והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם חרפתם אשר חרפוך ה' ואנחנו עמך יצאן מרעיתך נודה לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך כי לפי דברי הרב זלה"ה מן הדין צריך שישלם תחת השה אחד עשר ואמנם בשביל בזיונו שנשא השה על כתפו חסה התורה עליו וחסרה לו שבעה ונשאר עליו לשלם ארבעה דוקא והנה ידוע שישראל נקראו שה דכתיב שה פזורה ישראל והנה או"הע כמו נבוכדנצר וזולתו באו לתוך א"י שהיא ארצו ית' ולקחו השה הוא ישראל שהם שלו יתברך והגלום לבבל והנה אפי' אם תניח במונח שהם דין שה ממש יש להם עכ"ז הם עכ"פ צריכים לשלם בעבור כל איש ישראלי שלקחו אותו ושחטו והרגו אותו י"א פעמים כנגדו כי תחת השה צריך לשלם י"א פעמים מן הדין והגם שהתורה חסרה ממנו שבעה הנה כל זה הוא בשביל בזיונו שנשא השה על כתפו אבל או"הע הם לא נשאו את ישראל על כתפם ולקחום מירושלים אלא הוליכו אותם ערומים יחפים אסורים בשלשלאות של ברזל והיו לחורב בים ולקרח בלילה וא"כ מה הבזיון שנתבזו או"הע בהם כדי שיחסר להם השבעה ולכן ודאי גם השבעה שחסרה

התורה מגונב השה צריך להפרע מהם והנה גם עוד מלבד זה צריך להכביד עליהם כי הם ל"מ שלא היה להם בזיון אלא גם כן נתגאו ונתכבדו בעיניהם כאשר הטיחו דברים כלפי מעלה ואמרו אי אלהימו צור חסיו בו והקב"ה האריך אפו להם וא"כ בזה המעשה ניתוסף להם כבוד וא"כ איך שייך לחסר להם השבעה כדין גונב השה שאינו משלם כי אם ארבעה:

ובזה יובן תבא לפניך אנקת אסיר הם ישראל שהיו אסורים בגלותם כגודל זרועך הותר בני תמותה והנה הגם שישראל נקראו שה עכ"ז אם תרצה לדונם כשה ממש הא ודאי שלא תחסר מהם השבעה כאשר חסרה התורה לגונב השה יען כי גונב השה חסרה לו תורה בשביל בזיונו אבל אלו מלבד שלא נתבזו אלא ג"כ נתכבדו בעיניהם והוא שתראה חרפתם אשר חרפוך ה' וא"כ איך שייך שתוותר להם השבעה וז"ש והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם כלומר גם השבעתים תשיב אל חיקם להפרע מהם בשביל השבעתים יען שתראה חרפתם אשר חרפוך ה' והנה כל זה אנכי אומר על מונח שתדין אותם כדין השה אבל באמת הגם שישראל נקראו שה הנה עכ"ז אנחנו עמך כלומר עמך דייקא ואין אנחנו צאן ממש וא"כ איך תדין את ישראל כדין השה שצריך לשלם אחד עשר דוקא דהא ודאי צריך לדון לשלם יותר ויותר. ועוד אפי' אם תחשוב אותם כצאן ממש הנה גם כן איך אפשר לחשוב אותם כדין שה של בעלים שהם בשר ודם שדינו לשלם תחת השה שלו י"א צאן והלא אם אנחנו צאן הנה אנחנו צאן מרעיתך דייקא צאנך שאתה אדון הכל והא ודאי אינו דומה הגונב מן המלך לגונב מן ההדיוט ועוד הנה בשה חשבו דם זרעיותיו של ביאה אחת דוקא אבל הנה אנחנו נודה לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך וא"כ צא וחשוב בהריגתם את היהודי כמה הפסידו בזה שאם היה קיים תמיד מוציא פירות בעבודת שמים וקיום המצות כי תולדותיהם של צדיקים הם מצות ומעשים טובים:

וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים. יובן בס"ד ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל שטעם שמקבלים גרים הוא בשביל שישראל הם נעשים קדושים ע"י קיום התורה והמצות כי לכן אנחנו מברכים ואומרים אשר קדשנו במצותיו ולכן מאחר שהם קדושים צריכים תוספת כי צריך להוסיף מחול על הקודש ולכן צריך שיקבלו הגרים כי הם תוספת מחול על הקודש שכל דבר שבקדושה צריך לו תוספת עכ"ד ז"ל. גם ידוע מ"ש המפרשים ז"ל טעם ליציאת מצרים קודם הזמן הוא שהש"ית ברוב רחמיו קידש את ישראל בליל פסח בשני מצות הם פסח ומילה שצוה אותם לעשות כי ע"י קיום המצות יתקדשו ישראל ואחר שנתקדשו פקע השעבוד מעליהם כי קי"ל הקדש מפקיע מידי שעבוד עכ"ד ז"ל. ובזה יובן וגר לא תונה ולא תלחצנו וא"ת א"כ שאני אתחייב בעדו אם

אונה אותו ואם אלחצנו א"כ יותר טוב שלא אקבל אותו מעיקרא להתגייר ולמה אקבל לגייר אותו כדי שאח"ך צריך ליזהר בו ואפשר נמי שאתחייב עליו לאו לזה אמר הנה מוכרח אתה לקבל אותו יען כי מתחלה גרים הייתם בארץ מצרים וקשה איך יצאתם משם קודם הזמן אלא ודאי שע"י המצות נעשיתם קדושים והקדש מפקיע מידי שעבוד וא"כ מאחר שדין הקדש יש לכם וקדושים אתם א"כ בעל כרחך צריך לקבל גרים כדי להוסיף מחול על הקודש.

כל אלמנה ויתום לא תענון אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו והיה אפשר לומר אם תענה אותו כי יצעק אלי אשמע צעקתו. ויובן בס"ד כי הנה ימצא לפעמים שיבא יתום קטן או אלמנה לפני הדיין לתבוע ממון אביו מיד אחדים והדיין הוא יעשה לו עינוי הדין ולא יוציא משפטו מהר אלא יניחנו מתמרמר בלך ושוב עד שיוציא ממון אביו. ואמנם כשיוציא הדיין הממון והיתום עודנו קטן ודאי לא ימסרנו בידו אלא צריך שיעמיד לו אפוטרופוס שישא ויתן קרוב לשכר ורחוק להפסד בממון ההוא עד שיגדל היתום והנה מאי דביני ביני עד שימצא היתום הזה וקרוביו אפוטרופוס נאמן הנה המעות ישארו בב"ד ולפעמים זה הדיין יצטרך למעות ויקח מהם לצרכו וכשימצאו אפוטרופוס נאמן ויביאוהו היתום וקרוביו בב"ד למסור הממון בידו הנה זה הדיין כבר לקח המעות לצרכו ואז ג"כ יענה אותו עינוי ב' שיהיה זה היתום הולך ובא עד שיוציא מעותיו מן הדיין למסור אותם לאפוטרופוס ונמצא שזה לקה בתרתי עינויים ענוי הא' עד שהוציא לו ממון אביו מאחרים ועינוי הב' עד שיצאו המעות מכיס הדיין ההוא וא"כ אז זה היתום יצעק להש"ית ב' צעקות בראשונה ובשנייה והקב"ה ישמע צעקתו ג"כ בתחלה ובסוף וז"ש אם ענה תענה אותו כלומר ב' עינויים דע לך שאם צעוק יצעק אלי בתחלה ובסוף גם אנכי שמוע אשמע ב' שמיעות בתחלה ובסוף:

ושוחד לא תקח כי השוחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים. הנה רש"י ז"ל פירש יעור פקחים אפי' חכם וכו' סוף וכו' ויכהה מאור עיניו ויסלף כתרגומו ומקלקל דברי צדיקים דברי' המצודקי' משפטי אמת וכן תרגומו פתגמין תריצין ישרים עכ"ד והנה לפ"ז מאחר דיעור קאי על לעתיד א"כ הו"ל לומר כי השוחד יסלף דברי צדיקים ויעור פקחים כי יסלף תחלה ויעור לבסוף. ויובן בס"ד כי הנה ימצא לפעמים שיש דיין אחד מוחזק לגדול ורב בעיני העם ויבואו לפניו לדין ראובן ושמעון והוא לקח שוחד מראובן וזיכהו וחייב את שמעון ולפי האמת צריך שיהיה להפך שמעון זכאי וראובן חייב והנה המצא ימצא שאיש אחד שמו לוי שמע המעשה היטב ושמע פסק דין של הדיין שחייב את שמעון וזיכה את ראובן וזה יבא לחשוב שכן הוא הדין באמת ומהיכן יודע שזה הדיין לקח

שוחד ופסק הדין להפך והנה אפשר שיזדמן אחר זמן כמו אותו מעשה שנפל בין ראובן ושמעון כן תהיה עם אותו האיש לוי עם יהודה חבירו ויבואו לדין לפני דיין אחר שהוא כשר וירי"ש והנה לפי אותו פסק שפסק דיין הראשון בין ראובן ושמעון שזכה את ראובן וחייב את שמעון הנה צריך עתה שלוי יצא זכאי ויהודה יצא חייב ואמנם הדיין הזה הב' שהוא כשר פסק הדין לאמתו וחייב את לוי וזכה את יהודה הנה השתא לוי שיודע פסק הדין של הדיין הא' יבא עת' להרהר אחר הדיין הב' ואפ' שיתריס כנגדו שיבא לחשוב ששקר היה משפטו של זה הדיין יען כי הוא יודע הלכה למעשה מדיין הראשון שהיא דומה בדומה למעשה הזה ממש שזכה את ראובן וגם הוא צריך שיצא זכאי והוא אינו יודע שהדיין הא' עיקם הדין וחייב את הזכאי וזכה את החייב ודיין הב' צדיק בדינו ופסק על האמת והצדק וכן יקרה זה לפעמים עם שמעון עצמו שיהיה לו עוד כמעשה הזה עם איש אחר ויבא אצל דיין אחד וצריך לצאת זכאי כפי פסק הא' וא"כ השתא השוחד הזה שקיבל זה הדיין ופסק הדין להפך גרם לעוור עיני הפקח הזה הוא לוי השומע פסק הדין שהוא פקח ויודע לשמור המעשה והפסק בלבו ויודע לדמות מעשה למעשה שאם אינו פקח בזה לא יבא להרהר אחר דיין הב' כי יאמר אולי מעשה ראובן ושמעון יש בה הפרש קצת למעשה דידן ולכן נשתנה פסק הדין אבל מאחר שהוא פקח ויודע לשמור בלבו דברים כהווייתן א"כ אם באמת יזדמן שיהיה לו מעשה דומה בדומה לאותו מעשה לא יבא לתלות שיש שינוי בזה וא"כ אחר שעיור את עין הפקח הזה שהבין שהדין הוא כך באמת שראובן זכאי ושמעון חייב אזי בזה יהיה דין גרמא שיסלף דברי צדיקים כתרגומו יקלקל פתגמין תריצין כלומר דברים המצודקים של הדיין הב' יקלקל אותם שיבא לחשוב זה לוי על דיין הב' שעשה ופסק דינו להפך או שקיבל שוחד מכנגדו ח"ו. ולזה אמר תחלה יעור פקחים הם בני אדם פקחין ששומעין הדין ויכולים להבין ולשמור הדברים בלבם כהווייתן ואח"ך יהיה זה גרמא לסלף דברי צדיקים הוא דברי דיין השני שפסק על האמת והצדק.

וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים. יובן בס"ד ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל משם הרב יד אבי שלום ז"ל הא דישראל נהנין מעו"הז שהוא בחלקו של עשו הוא משום שישראל פרעו חוב גזרת בין הבתרים לבדם מה שהיה מוטל גם על עשו וקי"ל כרב דס"ל אחין שחלקו ובא ב"ח של אביהם וגבה מאח הב' חוזר וגובה מאח הראשון לכן ניתן לנו ירושת עשו ליהנות מחלק עשו עכ"ד ז"ל. והנה לפ"ז הטעם יש פה לומר דהגרים אין להם ליהנות בעולם הזה דהא הם יצאו מחלק עשו והם לא נשתעבדו במצרים כי אבותיהם היו גוים ועכשיו שנתגיירו אלו וא"כ מאיזה כח

יהנו בעו"הז אבל באמת יש טעם אחר להנאת ישראל בעו"הז וג"כ הביאו אותו בשם הרב הנז"ל והוא כי המוכר ב' בתים לב' בני אדם צריך החיצון ליתן דרך לפנימי לעבוד דרך ביתו לר"הר כמו כן צריך ליתן לנו דרך מבוא לעו"הב וזה א"א אם לא ע"י הנאת עו"הז וכו' כדי שנזכה על ידן לעו"הב עכ"ד ז"ל. והנה בענין הגרים מצינו שהקב"ה צוה והזהיר עליהן בפרשה אחת ב"פ מה שלא נמצא כן בשאר מצות דהא הכא בפרשה זו צוה למעלה וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים וכאן נמי חזר ואמר וגר לא תלחץ וגו' וא"כ השתא מזה מוכח שיש טענה לצער הגר בלא"ה מצד הסברא והדין ולכן הוצרך לצוות עליו ב"פ ולפי האמור אתי שפיר בס"ד כי הנה לפי טעם הראשון של הרב יד אבי שלום שישראל נהנין מעו"הז בשביל שעבדו במצרים א"כ אין לגר שום הנאה בעו"הז וא"כ אם אדם יונה אותו וילחצנו בעו"הז לאו איסורא עבד כי הגר אין לו לישב במנוחה בעו"הז וטוב לו שיצטער ולא יהנה כלום מן עו"הז אבל באמת לפי טעם הב' יש לגר ליהנות מעו"הז ולכן השתא שפיר הוצרך קרא לצוות עליו ב"פ דכיון דאם נתפוס טעם הא' עיקר יהיה הוכחה שמותר לצעדו לכן צווך ב"פ על זה להודות כי העיקר הוא טעם הב' וגם הגר יש לו כח ליהנות בעו"הז וכאמור. ובזה יובן בס"ד הפסוק וגר לא תלחץ ואתם ידעתם וכו' וא"ת למה כ"כ אני מזהירך על מצוה זו יותר שבפרשה אחת אני מזהירך ב"פ לז"א כי גרים הייתם בארץ מצרים וא"כ מזה תבא לעשות טעם להנאת ישראל בעו"הז מכח השעבוד וא"כ ממילא מזה תבואו להכריח שמותר לצער הגרים לכן הוצרכתי להזהירך פעם ושתים על זאת שאין הדין כן ואסור לך לצערו כלל: **והנה** באמת גם לפי טעם הראשון יש לומר דיש נמי לגרים הנאה בעו"הז כי ידוע שבחינת הגר ושרשו הוא בשכינה שנקראת צדק ולכן נקרא גר צדק וכמ"ש הרב א"ד ז"ל מרבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א וז"ל ועל דרך אמת ישראל הם בת"ת עמוסים מני בטן בנים לה' שם הו"יה שבת"ת אך גר הוא תחת כנפי השכינה הנקראת צדק וכו' ע"ש והנה ידוע שבגלות מצרים כתבו חז"ל השכינה כביכול השלימה המנין וא"כ השתא אפי' לפי טעם הראשון שיש להם ליהנות בעו"הז מכח השלמת החוב של מצרים והגרים לא היו בשעבוד מצרים מ"מ יש גם להם חלק בזה מצד אחיזת נשמתם שאחוזים בשכינה וכביכול השכינה השלימה המנין וא"כ מצד השלמת המנין שהשלימה השכינה יש להם ליהנות בעו"הז ובזה יובן בס"ד וגר לא תלחץ וא"ת והלא אין לו חלק בפרעון החוב של שעבוד מצרים וא"כ למה לא אלחצנו בעו"הז דאין לו מן הדין ליהנות בה לז"א ואתם ידעתם את נפש הגר היכן היא אחוזה כלומר הגם שמצד עצמו אין לו אבל מ"מ מצד נפשו שהיא אחוזה

בשכינה יש לו חלק יען כי גרים הייתם בארץ מצרים ואיך יצאתם קודם הזמן הוא בשביל שהשכינה כביכול השלימה המנין.

והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני. יובן בס"ד כי ידוע שהתפלה צריך שתהיה בשמחה ואם האדם יתפלל בשמחה אזי תתקבל תפלתו ברצון וידוע שכל והיה הוא לשון שמחה וז"ש והיה כי יצעק אלי והיה לשון שמחה ר"ל שאם מתפלל בשמחה אזי ושמעתי כי חנון אני שתפלתו מתקבלת.

ובזה יובן בס"ד הטעם שארז"ל באחד באדר משמיעין על השקלים כי הנה ידוע מ"ש מרן הקדוש זלה"ה בש"ע משנכנס אדר מרבים בשמחה ומאחר שכל מצוה שהיא בשמחה היא מתקבלת יותר ולכך יותר נכון לעשות מצוה זו בחדש הזה שישראל מרבין בשמחה ולכן באחד באדר משמיעין על השקלים.

או יובן בס"ד הטעם שבאחד באדר משמיעין על השקלים והוא כי ניסן הוא מסוגל לגאולה וכמ"ש רז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל והנה זמן ב"ד שלשים יום.

או יובן בס"ד הטעם שמשמיעין על השקלים באדד דוקא ולא בחדש הקודם ממנו והוא דידוע מ"ש בגמרא דביצה דף ט"ו אר"י משום ר"א בר"ש הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהם אדר שנא' אדיר במרום ה' א"נ אדרא כשמיה כדאמרי אינשי מאי אדרא דקיימא לדדי דרי ע"ש והשתא גם חדש זה שמו מוכיח עליו על הקוים דנקרא אדר שמשמעותו על הקיום כמ"ש בגמרא על יטע בהן אדר ור"מ בדיק בשמא ולכן השקלים שהם פדיון נפש האדם משמיעין עליהם באחד באדר כדי שתהיה ההפרשה בחדש אדר דוקא ואז תעמוד מצוה זו לעושיה לדרי דרין.

ובזה יובן בס"ד מ"ש רז"ל דהפורים לא תתבטל לעת"ל כשאר ימים טובים כנודע כי הפורים הוא בחדש הנקרא אדר דקיים לדרי דרי וגם הפורים שבו קיים לעד לעולם:

ואפשר לפרש בס"ד דרך רמז דברי רז"ל שאמרו באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים והוא כי ידוע מ"ש רז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל וא"כ כיון שחדש ניסן מסוגל לגאולה צריך שישראל יעשו תשובה קודם כדי שיהיו ראויים לגאולה וא"כ כמו שקודם חדש תשרי יש חדש אלול שצריך להרבות סליחות ותחנונים להתעורר בתשובה כי זמן ב"ד שלשים יום לכן השתא גם קודם חדש ניסן בשלשים יום שהוא באחד באדר צריך לעורר העם בתשובה וז"ש משמיעין על השקלים כלומר קונהו מאשר חטא על הנפש וכמה מצות יש בידו וכמה עונות חמורות עשה וקלקל בנפשו בעו"הר כדי שאז יכיר מיעוט ערכו וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח. ומ"ש על הכלאים יובן כי על הרוב יהיה אחד באדר אחר סדר משפטים שהוא היום השובבים שאז העולם

תקנו תקון הקרי של שז"ל שנפלו לבורות נשברים ונתערבו ולכן אז בגומרם התיקון אז משמיעין על הכלאים שהם כלאי זרעים שלא יתערבו והכוונה על זרע האדם שלא יחזור ויקלקל זרעו ח"ו לערב הטוב ברע חלילה. או יובן בס"ד משמיעין על השקלים גי' ת"ף כמנין פ' לשבר כחה היא וכל גונדא דילה והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי.

והנה מה שנותנים מחצית השקל ולא שקל שלם אפשר לתת טעם בס"ד והוא כי הצדקה הוא תיקון שם הו"יה ב"ה כי לכן אמרו חז"ל שצריך לכוין בנתי' הצדקה ליחד שם הו"יה ב"ה כי הפרוטה היא יו"ד וחמשה אצבעות העשיר היא ה"א והזרוע הוא וא"ו וחמשה אצבעות העני היא ה"א אחרונה הרי רמז לשם הוי"ה ב"ה ע"ש. ונמצא שהצדקה היא תיקון הו"וה ב"ה והנה ידוע שעיקר התיקון בחצי השם שהוא ו"ה כי יד על כס י"ה ואם כן מה שנחסר הוא החצי דוקא ולכן השתא לזה נותנים מחצית השקל דוקא להורות על זאת כי התיקון העיקרי הוא בשביל החצי דוקא.

ובזה יובן בס"ד הפסוק מחצית השקל תרומה לה' כלומר מה שנותנים מחית השקל ולא שקל שלם שהוא תרומה לה' כלומר לצורך ותיקון שם הו"יה ב"ה ועיקר התיקון הוא בחצי השם דוקא ולכן נותנים מחצית השקל.

ובזה יובן הטעם שכתבו חז"ל משנכנס אדר מרבים בשמחה בשביל שבאחד באדר משמיעין על השקלים שהם תיקון חצי השם שהוא ו"ה שיתחברו עם י"ה ויהיה השם שלם והנה ידוע שאותיות ו"ה מורים על השמחה וכמ"ש במדרש כששרף בן בטיח אוצרות ירושלם אתו ואמרו ליה לדיב"ז אמר ווי אמרו לבן בטיח חביבך אמר ווי שלח ואייתי יתיה א"ל מאי אמרת א"ל ו"ה אמרית לשון שמחה בין ווי לו"ה ניצול ריב"ז ע"ש הרי דמלת ו"ה הוא לשון שמחה ולכן השתא שבחדש אדר מתקנים אותיות ו"ה כל ישראל כאחד ע"י מצות השקלים לכן משנכנס אדר מרבים בשמחה כי אז יתעוררו אותיות ו"ה שהם לשון שמחה. גם עוד מלבד טעם השקלים שהם תיקון השם הנה עוד כי בחדש אדר נמחה שמו של המן שהוא זרע עמלק הרשע וידוע שבכל שנה יהיה בחדש זה מחיית עמלק ביטול צד מה מן הקליפה וכמ"ש רבינו חיד"א ז"ל בדרשותיו ע"ש ובודאי כשיהיה מחיית עמלק אפי' מעט עכ"ז יהיה עילוי לאותיות ו"ה דהשם כי דבר זה תלוי בזה דידוע מ"ש רז"ל אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק ולכן השתא כיון שבחדש זה יהיה עילוי לו"ה משום מחיית עמלק לכן מרבים בשמחה כי אותיות ו"ה מורים על השמחה:

ובזה יובן בס"ד הטעם שבשנת העיבור מעברים חדש אדר דוקא דמלבד שיש לזה טעם הכרחי ברברי חז"ל. עכ"ז נוכל לומר דרך דרש והוא כי בחדש הזה יש מפלה לעמלק ולאו"הע כי ידוע מ"ש חז"ל מאן דאית ליה דינא בהדי גוי יתבענו בחדש הזה כי הגוי ריע מזליה בחדש זה וא"כ השתא אם ישראל יעשו תשובה ותיקון בחדש הזה ודאי תהיה מסוגלת מעשיהם כח' הזה יותר משאר זמנים כי החדש הזה ישראל גוברים וכמו שנמחה שמו של המן זרע עמלק בחדש הזה כן אנחנו בטוחי' שימחה שמו של עמלק לגמרי ויהיה אז השם שלם והכסא שלם וא"כ לכן מעברים חדש זה שיתארך זמן ממשלת ישראל יותר ואולי בצירוף הששים יום יעשו ישראל תשובה שלימה ויהיו מסוגלים לגאולה ואם לא עשו בראשון יעשו באחרון באופן שיש להם הרחבת זמן יותר ולכן מה מאוד צריך ליזהר ולהשמר בחדש הזה מדברים אסורים והגם שחייב אדם לשמוח בפורים עכ"ז יהיו כל מעשיו לש"ש וירבה בצדקות כפי יכלתו והש"ית ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו מעתה ועד עולם אכי"ר:

והנה לכאורה י"ל בדברי חז"ל שכתבו משנכנס אדר מרבים בשמחה דהול"ל משהגיע אדר מרבים בשמחה ולמה תפשו לשון נכנס דלהיכן נכנס. ויובן בס"ד דרך הלציי דהנה המולד של ר"ח לפעמים יהיה קודם ר"ח והנה מעת המולד תתחיל הארה של ר"ח כי יש מפקפקים הרבה שלא להתענות משעת המולד א"כ השתא השמחה של חדש אדר ג"כ צריך להתחיל משע' המולד ד"מ שנה זו שנה מבורכת ברכ"ת ה' היה ר"ח ליל ו' והמולד היה ביום חמישי שעה ח' א"כ נמצא שחדש אדר נכנס בתחום שבט שעדיין לא הגיע זמנו כי ר"ח הוא מתחלת הלילה ולז"א משנכנס אדר מרבים בשמחה נכנס דייקא שאין צריך עד שיגיע ממש אלא אפי' משעה שנכנס בחדש הקודם שהוא עת המולד ג"כ צריך להרבות בשמחה כי התחילה ההארה מאותו העת וכאילו הגיע ר"ח ממש:

תרומה

ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. הנה כבר נודע מה שדקדקו המפרשים ז"ל בזה למה תחלה אמר תרומה ואח"ך קראה תרומתי והיה ג"כ אפשר לומר תקחו את התרומה גם מלבד זאת הלשון נמי כפול ויובן בס"ד לפרש ונקדים תחלה מ"ש הרב מהר"י מדובנא ז"ל בפי' שיר השירים ע"פ והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים דלכאורה קשה על מה עשה ה' ככה לחלק את קדושת המשכן לשתי מדרגות זו למעלה מזו הקצור קצרה יד ה' לעשותו כולו קדש קדשים וגם מלת לכם הוא בלתי מובן כי הוא אך למותר ואמנם ידוע שכל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות

המתנדב הוא מבין ועיקר חשיבות הנדבה לפניו ית' הוא רק נדבת הלב וזריזות המתנדב וידוע שבהתנדב עם רב בזה א"א שיהיו כולם שוים לטובה מגישי מנחה בצדקה כי יש אשר יתנדב בשמחה ובישרות לבב ובזריזות ויש נוכל נודב בעצלתים ולבו בל עמו וה' הבוחן לבבות ומישרים ירצה הבחין בין נדבה המעולה ובין הבלתי מעולה לבל יתערבו על ידי עושי המלאכה רק שיעשה מהמעולה חלק נבחר לקדש הקדשים ומהבלתי מעולה החלק הפחות דהיינו קדש וזהו והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש וכו' כלומר הבדל חלקי המשכן ע"י הפרוכת מידכם היתה זאת לכם יען לא היה לבב כולכם שלם וכו' עכ"ד ז"ל ע"ש ונמצא לפ"ז שנדבת המשכן לא היתה שוה במעלתה והוא כי חלק המובחר שבה אשר הביאוהו בלב שלם מנדבת לבם זה היה לחלק המובחר שבקדושה לצורך קדש הקדשים שהוא מקום מיוחד לזיו שכינתו יתברך אשר לא יוכל ליכנס בו אפי' כהן גדול כי אם מכפור לכפור שהוא מקום מקודש יותר המיוחד לזיו שכינתו ית' וחלק הנדבה הגרוע מזה מצד נדבת הלב היה לחלק התחתון מקדושה הנז"ל והוא לשאר צורך המקדש והנה גם בשאר המשכן מלבד קדש הקדשים הנה ג"כ איננו במעלה שוה בקדושה וג"כ יש בו מעלות מעלות בקדושתו זה למעלה מזה והנה גם זה היה כפי מדרגות ומעלות הנדבה שהביאו כי איננה שוה בנדבת הלב ובזה יובן דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה סתם לצורך המשכן ואמנם מאת כל איש חשוב וצדיק אשר ידבנו לבו דייקא שיש לו לב טהור שש ושמח בנדבתו הנה מזה תקחו את תרומתי דייקא כלומר תרומה המיוחדת לי שהיא לצורך בית קדשי הקדשים המיוחד לזיו כבודו יתברך.

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת. הנה לכאורה תיבת מאתם אך למותר והיה די באמרו וזאת התרומה אשר תקחו זהב וכסף וכו' גם עוד י"ל נמי בתיבת וזאת כאשר דקדק הרב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ויובן בס"ד והנה תחלה יש לחקור למה צוה הש"ית להביא ט"ו מינים אלו לצורך המשכן והיה צריך שיצוה לעשות כל המשכן מזהב שהוא המובחר שבכל או יצוה לעשותו מזהב וכסף דוקא ולמה צוה שיביאו נחשת ג"כ ועוד שאר מינים שהם בזול. ויובן בס"ד טעם לזה והוא ע"ד שכתבנו למעלה כי נדבת עם רב בזה א"א שיהיו כולם שוים לטובה מגישי מנחה כצדקה כי יש אשר יתנדב בשמחה ובטוב לבב ובזריזות ויש ח"ו נוכל נודב בעצלתים ולבו בל עמו והנה ה' ירצה שתהיה הנדבה בשמחה ובטוב לבב באהבה וברצון ובזריזות גדולה וגם רוצה שלכל ישראל יהיה חלק במשכן ויזכו בזה והנה אם יצוה שיעשו הכל מזהב דוקא הגם שודאי היו ישראל עושים מאמרו ית' ואע"פי שצריך הרבה לזה עכ"ז אפשר שלא היו כולם מתנדבים ואם היו הכל מתנדבים היה נמצא בהם הרבה שלא היו מביאים הנדבה

באהבה ורצון לבב וזריזות גדולה ולכן צוה שתהיה הנדבה מכמה מינים שיש בתוכם מינים שהם בזול כנחשת וכיוצא הנה השתא ודאי הכל יביאו לצורך המשכן כי מי שצרה עינו ח"ו להביא כסף וזהב יביא נחשת וכיוצא שהוא דבר בזול גם עוד אם יש מביא זהב וכסף בלתי שמחת הלב וזריזות הנה כשיביא זה משאר מינים שהם בזול כנחשת וכיוצא יביאם בשמחת לבו ואהבת נפשו בזריזות גדולה וא"כ אז אפשר שהכל יהיה להם חלק בנדבת הרצון והשמחה ואם יש שלא היה להם חלק ברצון בנדבת הזהב וכסף עכ"פ יש להם חלק ברצון בנדבת הנחשת וכיוצא וכדי לזכות את ישראל צוה שיהיה מכמה מינים ובזה יובן וזאת התרומה דייקא שאתה רואה שאנכי מצווה בה על כמה מינים שהם בזול בשביל שאנכי רוצה שתקחו מאתם ר"ל מכל ישראל מכללות הכל ולא ממקום מיוחד ידוע לכן אני מצוה על זהב וכסף ונחשת ועורות אלים וכו' ועצי שטים וכו' כדי לזכותם מאחר שאין נדבת לבם שוה אבל בלא"ה היה אפשר לצוות לעשות הכל מזהב דוקא או מכסף וזהב דוקא ולקחת הכל מאיש פרטי נדיב לב או מקצת אנשים פרטיים אשר אנכי יודע טוהר לבם שיתנו גם המובחר שבידם בשמחה ובטוב לבב:

שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקטורת הסמים. יובן בס"ד דרך רמז והנה נקדים תחלה מ"ש הרב יחזקאל לנדא ז"ל בספר הצלח במס' ברכות על מ"ש תלמידיו לר"א רבינו למדנו ארחות חיים ונזכה בהם לחיי עו"הב ודקדק הרב ז"ל דתיבת בהם מיותר ומה היה חסר באם אמרו ונזכה לחיי עו"הב ופי' הרב ז"ל וז"ל אבל הכוונה בזה דהא פשיטא דארחות חיים הם דרך מפולש לחיי עוה"ב ופשיטא שהעושה מצוה זוכה לעו"הב אבל יש הפרש יש שאינו זוכה לעו"הב כי אם אחרי מותו אבל יש מתקיים בו עולמך תראה בחייך והוא כי עיקר עו"הב הוא ההשגה שנזכה להשיג את בוראנו ולהתדבק בו וכמאמר חז"ל עו"הב אין בו לא אכילה ולא שתיה אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה וכו' והזוכה בעו"הז לעשות המצוה באהבה גמורה ובחשק נפלא הנה הוא מתדבק בשכינה וזה מדרגה יותר גבוה וכו' וזוכה זה בעו"הז מה ששאר צדיקים זוכים לעו"הב ואולי זה כיון הפסוק ואוהביו כצאת השמש בגבורתו והנה צאת השמש בגבורה הוא לעו"הב וכו' ואמר ואוהביו זוכים בעו"הז מה שזוכים שאר הצדיקים כצאת השמש בגבורתו דהיינו בעו"הב וכו' והנה הדרך והאורח ההולך למחוז אינו המחוז עצמו כי דרך זה מהלך עד יבא להמחוז וכשיבא להמחוז שוב אינו נקרא המקום ההוא אורח וכך אורחות חיים הוא הדרך המפולש ללכת לחיי עו"הב אבל עו"הב עצמו הוא החיים האמתיים בעצמו ואינו נקרא אורחות חיים רק חיים נקרא וקיום התורה והמצות המה נקראים אורחות חיים אבל אכתי כיון שעשייתן בעו"הז

כי היום לעשותם ולכן אינם נקראים חיים רק ארחות חיים וזה להמון בני אדם אבל השרידים אשר דבר ה' קורא אליהם ועשייתם המצות באהבה גמורה וכו' הם טועמים בעו"הז מעין חיי עו"הב בדביקותם בבוראם שזה עיקר חיי עו"הב וכו' והנה תלמידי ר"א הגדול רצו לזכות למדרגה הגבוהה הזאת ולכן שאלו לרבם ילמדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחיי עו"הב בהם דייקא בארחות הללו עצמם דהיינו קודם שנגיע אל מחוז חפצינו וכו' כי בעודנו מהלכים בארחות הללו בעשיית המצות בעו"הז בארחות הללו עצמם נזכה לחיי עו"הב שנזכה לעשות באהבה ודביקות שנזכה בעשיית המצות עצמם שזה יהיה אצלנו חיי עו"הב ממש עכ"ל הרב זלה"ה ע"ש:

והנה נמצינו למדין מכל האמור שיש צדיקים גדולים שיזכו ע"י המצות שלהם לתענוג רוחני שהוא מעין עו"הב והנה על זה נאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום תיבת היום דייקא כלומר גם בעו"הז תזכו למדרגות החיים שהיא עו"הב שנקראת חיים כמ"ש הרב ז"ל וכל זה ע"י הדבקות שלכם בהש"ית במעשה המצות והנה ודאי לא אפשר לזכות לזה כי אם גדול כר' חנינא בן דוסא שהיה די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש שמאס בחיי עו"הז ופושט מחשבתו ורצונו ממנה שאז יוכל להדבק בבוראו דביקות נפלא ויזכה אז ממילא לתענוג הרוחני שהוא מעין עו"הב שיתקיים בו מאמר עולמך תראה בחייך:

הנה נבאר בס"ד טעם להמצות שנקראים בשם שמן וכמו שמצינו לרז"ל שדרשו תיבת שמן על המצות בפסוק שמן תורק שמך והרבה כזאת מצינו שכינו למצות בשם שמן והוא דהנה השמן הנאתו לאדם הוא בג' אופנים. הראשון הוא מה שניתן ממנו תוך הנר ומדליקו להאיר בו וזו ההנאה שנהנה האדם מן השמן שהוא למאור היא הנאה רוחנית שהיא לחוש הריאות דוקא שהוא דבר רוחני. והנאה הב' שיש מן השמן הוא מה שסך בו האדם ומושח בו גופו לתענוג ורפואה וזו ההנאה היא הנאה גשמית לחזק גופו ואיבריו. והנאה הג' שיש מן השמן הוא מה שמבשל האדם ממנו ואוכל דרך אכילה וזו הנאה היא גשמית יותר מהנאה הב' שהוא דבר היורד לתוך חדרי בטנו והנאה ממשית בעין ואיך יטעם לאכול. והשתא אתי שפיר מה שכינו למצות בשם שמן כי הנאות המצות גם המה יחלקו לשלשה כמו הנאת השמן והוא כי יש שאדם עושה המצוה ורוצה ליהנות בה בעו"הז הנאה רוחנית שירצה שיהיה לי מכחה תענוג רוחני מעין עו"הב שיתקיים בו עולמך תראה בחייך וכמו ששאלו תלמידי ר"א הגדול למדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחיי עו"הב וכמו שפי' הרב ז"ל וזה ההנאה תדמה להנאת השמן שהיא למאור דוקא שההנאה שלו היא רוחנית יצדיק זה לא יצפה לשום הנאה גשמית שיהיה לו בעו"הז

בשכר המצוה כי מואס הוא בטובת עו"הז לגמרי ואמנם יש עוד צדיק שירצה שיהיה לו טובה בעו"הז ויזכה נמי לעו"הב והוא שירצה שהקב"ה יתן לו הקרן של המצות בעו"הב ומן הפירות יתן לו בעו"הז באופן שהוא רוצה ליהנות מן המצות הנאה גשמית בעו"הז ואמנם לא ירצה הנאה שלימה שיתן לו הכל בעו"הז אלא רק הפירות יאכל בעו"הז והקרן ישאר קיים לעו"הב ואז יהיה אכיל תרי עלמי עו"הז ועו"הב הנה זה ידמה הנאתו לשמן שהוא לסיכה ומשיחה שהוא מושח את בשרו בדבר מועט לתענוג קצת וגם זה ג"כ כוונתו לש"ש שרוצה להשיג טובה בעו"הז כדי שאז יוכל להוכיח את אנשי עירו ושער מקומו ולהנהיגם בדרך הישרה ולנאותם במסלול הטוב והנכון כי הנה אינו דומה תוכחת וגזירת מי שהוא עשיר ואינו נצרך למי שהוא עני וכמ"ש שלמה הע"ה וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים אבל ואוהבי עשיר רבים המה וכולם יהיו סרים למשמעתו ואם כן זה הצדיק שירצה להיות לו ממצותיו קצת הנאה גשמית בעו"הז גם כן כוונתו לש"ש בשביל שרוצה לזכות אחרים ולהנאות אותם במעשה הטוב בהנהגתו הישרה ורוצה שיהיה לו שם כדי שיהיו דבריו נשמעים. והנה יש שהוא כל חפצו ורצונו בעו"הז ואם יעשה מצוה יעשנה ע"מ לקבל פרס שלה בעו"הז ואינו משים לב על עו"הב אם ישאר לו כלום אם לאו ורק רוצה להשיג טובה על טובה בעו"הז וזה מאות' שאינם שמחים בחלקם ואם יש לו מנה רוצה מאתים ותמיד אין חצי תאותו בידו כי עיניו לא תשבענה ותמיד צועק הב הב אוהב כסף לא ישבע כסף והוא כעכברא דשכיב אדינרי. הנה האדם שרוצה הנאה שלימה וקבול שכר מן מצותיו בעו"הז ידמה הנאתו להנאת השמן הנאכל כולו כמו שהוא ויורד חדרי בטן שהיא הנאה שלימה וממשית וזה ודאי הוא דעת נפסד ולא יפה עושה ואין זה הדרך ישכון אור לנפשו שירצה לקבל הנאה גשמית דוקא מהמצוה שהיא רוחנית וכן לא יעשה:

איך שיהיה הנה נמצא שיש ממעשה המצות ג' מדרגות הנאות כנגד ג' מדרגות הנאות שיש מן השמן וההנאה המובחרת מכולם היא הנאה הרוחנית שהיא דוגמת הנאת השמן שהוא למאור. ובזה יובן בס"ד שמן למאור כלומר הנה באה תורתנו הקדושה לתת עצה נכונה לאדם שלא יצפה מן המצות שנקראו שמן כי אם כהנאת השמן שהוא למאור שהנאתו היא רוחנית וכן האדם יצפה הנאה מן המצות הנאה רוחנית דהיינו שיתקיי' בו עולמך תרא' בחייך שיזכה להתענג הנאה רוחנית מעיי עו"הב וזה הדרך הוא המובחר מן הכל ואמנם אם תרצה להיות כמו בשמים כלומר שתרצה להיות ריחך נודף כבשמים והיינו שיצא לך שם אצל הבריות ויהיו דבריך נשמעים להם ויהנו ממך בענייני העבודה כאדם שהוא מריח מן הבשמים גם בעמדו ברחוק הנה אפשר לצפות הנאה גשמית

ממעשה המצות כמי הנאת השמן שהוא למשחה כלומר צריך שתדמה הנאתך כהנאת השמן שהוא למשחה שהאדם מושח וסך בו את בשרו שהוא הנאה מועטת ולא הנאה שלימה וגמורה אכול ושבוע ודשן כמו הנאת השמן שהוא לאכילה שנאכל כמו שהוא והוא אכילה ושביעה שיש בה ממש והכוונה שלא תבקש בעו"הז טובה שלימה שתאכל כל המצות שלך בעו"הז רווחא וקרנא אלא תבקש לך כדי משיחה דוקא שהוא דבר מועט מה שיעלה מן הפירות ואל הקרן אל תשלח ידיך והנה אם כה תעשה אז אתה בטוח שמצותיך יעשו פירות למעלה לקשר המדות ולייחד ייחודים נשגבים והוא כי אנחנו כל מגמתינו במעשה המצות כדי ליחד בחי' שם מ"ה ובחי' שם ב"ן ביחודא שלים וידוע כי יחוד שם מ"ה וב"ן יהיה ע"י הארת שם ס"ג המאיר בהם ואם כן השתא תוכל לקשר וליחד ג' בחינות אלו יחד והנה שם ס"ג ומ"ה וב"ן עולים גי' ק"ס במנין הסמים עם האותיות שעולה ק"ס רמז ליחוד הנז' והנה קשר בלשון תרגום קטר וז"ש ולקטורת הסמים כלומר אם כה תתנהג במעשה המצות כאשר צויתיך אזי ודאי יעשו מצותיך פירות למעלה ותזכה לגרום במעשיך לקטורת הסמ"ים ר"ל קישור ג' שמות הנז' שהם ס"ג מ"ה ב"ן. או יובן בס"ד הסמים בלתי חשבון הכולל תעלה גי' קנ"ה כמנין נק"ה רמז למזל נקה הממשיך שפע שתקשר אותו עם המידות העליונות להמשיך בהם שפע קדוש ומשם ימשך שפע לנו ולכל ישראל אכ"יר:

ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב. יובן בס"ד דרך רמז שהאדם צריך ללמוד תורה שיהיה גופו כדוגמת הארון שמונח בו לוחות התורה וכן הת"ח נמי התורה מונחת בקרבו ושם חרושה על לוח לבו ונמצא הגוף הוא כמו הארון שבתוכו לוחות התורה. והנה אמרו רז"ל איזהו חכם הלומד מכל אדם כי הת"ח צריך לילך מחיל אל חיל כדי ללמוד תורה וז"ש ועשו ארון ר"ל שיעשו גופם כמו ארון שיהיה גופם כלי שרת לתורה שהתורה תהיה שמורה ומונחת בקרבם וזה יהיה ע"י שיהיו עצי שטים מלשון שטו העם ולקטו כלומר שיהיו שטים ונדים מחיל אל חיל כדי ללמוד תורה אמתים וחצי ארכו הנה האמתים וחצי המה ט"ו טפח כי כל אמה היא ששה טפחים והנה ידוע מ"ש רז"ל בן ט"ו לתלמור והכוונה שכל מה שיתרשל האדם לא יתרשל יותר מזה וכשהוא בן ט"ו שנה הוא זמנו ללמוד בתלמוד שצריך סברא ושכל ישר וז"ש אמתים וחצי שהם ט"ו טפחים ארכו שאורך הזמן הוא ט"ו שנים ויותר מזה אל יתרשל אלא צריך שילמוד ואמה וחצי קומתו הנה רמוז בזה שאם כה יעשה וילמוד יהיה נדבק בדרגא דחיי ונקרא איש חי כי התורה נותנת חיים לעושיה וכמ"ש הפסוק כי מוצאי

מצא חיים וכאלה רבות והנה אמה וחצי ואמה וחצי המה ח"י טפחים לרמוז לזה שאז נקרא חי. וצפית אותו זהב טהור הנה עתה מדבר ברמז לעשיר וא"ל מאחר שזה יושב ולומד אם כן עליך לפרנסו ולהספיק בידו לתת לו כל צרכו וז"ש וצפית אותו זהב טהור ואמר טהור הכוונה שלא תתן לו מעות רעים שאין החנווני מקבל אותם כ"א בדוחק וצריך זה הת"ח לטרוח בהם עד שיוציאם בהוצאותיו אלא תתן לו זהב טהור מטבע נקי ובר שיוכל להוציאו במהרה מבית ומחוץ תצפנו כלומר שיהיה פיך ולבך שוין בזאת ההספקה שאתה מתנדב לו:

או יובן בס"ד מבית ומחוץ רמז שמלבד שאתה תתן לו מעות לצורך סיפוקו אלא ג"כ צריך אתה לפייסו בדברים כדי שלא יבוש לז"א מבית ומחוץ שהדברים האדם מוציאם מלבו שהוא מבית והממון שנותן הוא מונח בחוץ ולא מוציאו מתוכו וקרבו ואחר שתראה שזה מתפרנס מכיסך וממונך אל תתגאה עליו ותבזהו בעיניך שתחשיבנו לך לעבד אלא חייב אתה לנהוג בו דין ת"ח וצריך שתכבדהו יותר ויותר ולז"א ועשית לו זר זהב סביב כלומר תעשה לו עטרה וכתר לכבד אותו.

ועשית מנורת זהב טהור וגו'. יובן בס"ד מנורה רמז לחידושי התורה שבעל פה שמחדש האדם והם מאירים לנפשו בעו"הז ובעו"הב גם הם מאירים לנפש אביו ואמו בעו"הב כנודע מזו"הק ולזא ועשית אתה מעצמך מנורת זהב היא חידושי התורה שהם בכלל תורה שבע"פ שנקראת זהב כנודע שכסף רמז לתורה שבכתב שהיא חסדים והזהב רמז לתורה שבע"פ שהיא גבורות וצריך שתהיה טהורה ונקיה מכל צד ולז"א זהב טהור מקשה תעשה המנורה ר"ל שהתורה שבע"פ שאתה מחדש צריך שתהיה שוה עם תורה שבכתב שלא יצא סתירה מתורה שבכתב עליה ולזא מקשה לשון היקש ודמיון ירכה וקנה גביעיה כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו הנה כאן יש חמשה מינים לרמוז לה' חלקים אופנים שיש בתורה והם פשט רמז דרש סוד שסימנם פרד"ס ועוד יש לימוד אופן אחר והוא הפלפול שנתנו הקדוש ב"ה במתנה למרע"ה ומרע"ה נתנו לישראל הרי חמשה כנגד חמשה מינים אלו ולז"א ירכה וקנה וגו' ממנה יהיו והכוונה שכל חידוש שתחדש בכל לימוד ולימוד שתלמוד אל תבדה דברים מלבך אלא צריך שיהיה לו שורש ורמז מתורה שבכתב כי כל ההל"מ וכיוצא הכל רמוזים בתורה ואין לך דבר אמתי שאינו רמוז בתורה ולזא ממנה יהיו. וששה קנים יוצאים מצדיה רמז שהתורה שבע"פ הכללות שלה הוא ששה סדרי משנה שלשה קני מנורה מצדה הראשון ושלשה קני מטרה מצדה השני והוא כי ששה סדרי משנה ג' מהם שהם מועד נשים נזיקין רובם שייכים גם בזמן שאין ב"המק קיים וג' מהם שהם זרעים קדשים טהרות רובם שייכים בזמן שב"המק חיים

וא"כ מה שלומדים אותם עתה הוא נקרא הלכתא למשיחא וגם עוד הששה סדרים הם כנגד ימי השבוע ששלשה ימים הראשונים הם תשלום שבוע שעבר ושלשה האחרונים הם התחלת שבוע הבא ונמצא לפז' שהם חלוקים שלשה משלשה ולז"א שלשה קני מנורה מצדה האחד ושלשה קני מנורה מצדה השני. שלשה גביעים משוקדים בקנה האחד כפתור ופרח וגו' והוא דידוע דדיני התורה יש בהם ד' בחינות בפסק ההלכה והוא כי יש דין שתאמר בו בשר או פסול כמו בדין סוכה ולולב ושופר וביוצא ויש דין שתאמר בו אסור או מותר כמו דיני איסור והיתר וכיוצא ויש דין שתאמר בו טמא או טהור כמו דין טומאה וטהרה ויש דין שתאמר בו חייב או זכאי כמו דיני ממונות וכיוצא והנה אם נדקדק בזה יותר נוכל לחשב הארבעה אופנים אלו בשלשה כי ענין טמא וטהור על הרוב יהיה בענין אכילה ועל זה אפשר שיפול נמי לשון אסור ומותר כי על הטמא אפשר לומר אסור ועל הטהור אפשר לומר מותר הרי אופן טמא וטהור יהיה נכנס באסור ומותר וא"כ עיקר החלוקות הם שלשה שהם אסור ומותר כשר ופסול חייב וזכאי שלא יפלו זה על זה והם חלוקות גמורות. והנה אם תעמיק בתורה שבע"פ תמצאנה כלולה מכל דבר דהיינו שבהלכה אחת יהיה כלול בה כמה מיני הלכות ולזה סדר זרעים לבדו גם כן כללו בו כמה הלכות שיפול עליהם לשונות אלו אסור ומותר חייב וזכאי כשר ופסול ולז"א שלשה גביעים הם הג' אופנים חלוקים שכתבנו משוקדים בקנה האחד הוא סדר א' מסדרי משנה כן לששת הקנים ששה סדרים היוצאים מן המנורה תורה שבע"פ. ובמנורה ארבעה גביעים כלומר במנורה היא תושבע"פ יש בה ארבע מדות שדורשי' אותה בהם והוא מ"ש ר' ישמעאל בברייתא בי"ג מדות התורה נדרשת מק"ו מגזרה שוה מבנין אב וכתוב אחד מבנין אב וב' כתובים מכלל ופרט וכו' והנה התנא קא חשיב י"ג משום דחשיב בפרטות ואמנם אם תבא לחשוב דרך כללי תחשוב לבנין אב וכתוב אחד ובנין אב וב' כתובים כחדא יען דשני האופנים הם בנין אב אלא שזה כתוב אחד וזה ב' כתובים וכן הכלל ופרט הגם שיש בו שינויים בסדר ההתהפכות אבל עכ"ז הוא ענין כלל ופרט וא"כ בדרך כללי לא' יחשבו השתא ק"ו וג"ש ובנין אב וכלל ופרט הם ד' מדות שהתורה נדרשת בהם ולזה רמז ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה והנה נשאר עוד בברייתא אופנים שאין נכללים בזה והם שני כתובים המכחישין זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם ועוד יש דבר הלמד מענייננו ודבר הלמד מסופו ולזה רמז וכפתור תחת שני הקנים ממנה וכפתור תחת שני הקנים לרמוז על ב' כתובים המכחישין זא"ז ויבא הכתוב הג' ויכריע ביניהם שהכתוב הג' המכריע ביניהם הרי הוא ככפתור תחת שני הקנים כן לששת הקנים היוצאים מן המנורה שבכולם יש לדרוש במדות אלו

וכנגד מדת דבר הלמד מענייננו ודבר הלמר מסופו אמר כפתוריהם וקנותם ממנה יהיו ממנה דייקא שהוא למד מענייננו ומסופו דהוי מניה וביה וכולם צריכים להיות מקשה אחת כלומר שלא יהיה סתירה וקושיא מזה על זה וגם צריכים להיות זהב טהור שתהיה שמעתתא טהורה ונקייה מוסכמת אליבא דהלכתא ע"פי האמת והצדק אין בהם נפתל ועקש כלל והכל יהיו דברי אלהים חיים כפתור ופרח:

ועשית את נרותיה שבעה והעלה את נרותיה והאיר על עבר פניה. יובן בס"ד דרך רמז שצריך לתקן השכינה כביכול שבעה ספירות דידה שהם חג"ת נהי"ם ולזא ועשית לשון תקון את נרותיה שבעה הם ז' ספירות הנז' והעלה את נרותיה כלומר שאח"ך צריך לעשות עילוי לז' ספירות אלו להמשיך להם עוד ג' ספירות להשלימם לעשרה ובזה אז והאיר על עבר פניה כלומר שבחינת הוא"ו דשם הו"יה ב"ה יאיר על עבר פני ה"א אחרונה ולז"א והאיר וכו' כלומר וא"ו האיר על עבר פני ה"א:

או יובן בס"ד לרמוז והעלה את נרותיה שבעה רמז על התורה שקורין בה ביום ש"ק שבעה עולים ויותר מזה הסך לא יש כי ביו"ט קורין חמשה דוקא וכן בשאר קריאות הוא חסר מזה הסך. או יובן בס"ד רמז על ימים שקורין בהם בס"ת והם שבעה הא' יום ש"ק הב' ביו"ט הג' כר"ח הד' בח"ה ההי' ביום ב' בשבת הו' ביום ה' בשבת הז' ביום תענית צבור אבל פורים וחנוכה אין לחשבם עם אלו כי ימים אלו אחר בית ראשון נתקנו ולא היו מקודם הרי מנין ימי הקריאה הם שבעה:

או יובן בס"ד לרמוז דקאי על הנשמה והוא דידוע דהנשמה באה לעו"הז משום שהיא היתה נהנית למעלה בתורת חסד ונדבה והנה מאן דאכיל לאו דיליה בהיל לאסתכולי באפיה ולזה באה לעו"הז כדי לסגל מצות ומע"ט ואז תעלה למעלה ליהנות בשכר מצותיה ולא תבוש לדאות זיו שכינה. ובזה יובן ועשית את נרותיה שבעה כלומר בשבעה עשיריות שלך שהם שבעים שנה זמן הקצוב בסתם לכל אדם צריך לתקן את נרותיה של הנשמה שלך ואל תאמר אלך בשרירות לבי בבחרותי ואח"ך אתקן צרכי הנפש בימי הזקנה אלא צריך בכל שבעה עשיריות שלך תשתדל לתקן צורך נשמתך לעשות המצות שנתחייבת בהם לעשותם מדאורייתא ומדרבנן ואם תשתדל אתה בזה אז והעלה את נרותיה הוא המלאך הקדוש הממונה על זאת להעלות המצות לפני הקב"ה ולהליץ טוב בעד הנשמה וזהו והעלה את נרותיה ואז והאיר הקב"ה על עבר פניה של הנשמה ולא יבושו פניה מלהביט אל האלהים כי בשכרה אוכלת ונהנית מזיו השכינה:

איתא במדרש תנחומא וז"ל א"ל הקב"ה למשה עשה לי משכן שאהיה מדבד עמך בתוכו ולא עוד אלא שאני מתאוה לשכון אצל בני כיון ששמעו מ"הש כך התחילו אומרים

רבש"ע למה אתה מניח לעליונים ויורד לתחתונים ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הורך על השמים כך הוא שבחך שתהא בשמים א"ל הקב"ה חייכם כך אני עושה כמו שאמרתם לי עכ"ל. ולשון המדרש תמוה דהם קטרגו על המשכן שלא ידור בו יתברך והקב"ה השיב להם כך אני עושה כמו שאמרתם לי ואם כן איך עשו המשכן ושכן בו ית' ועוד והלא טענה זו טענו כיוצא בה בנתינת התורה ולא עלתה בידם ואיך חזרו וטענו בזאת הטענה. ויובן בס"ד לפרש דהנה ידוע כי עיקר השראת שכינה הוא באדם הצדיק וכמ"ש הפסוק היכל ה' היכל ה' היכל ה' המה שהצדיקים המה מרכבה לשכינה ועליהם השראת שכינה וכן מצינו לרז"ל שאמרו האבות הן הן המרכבה והנה האדם הצדיק יש לו נפש גבוהה אצולה מתחת כסא הכבוד חלק אלוה ממעל והשכינה שורה על נפש האדם ונמצא שהשראת שכינה היא ג"כ על העליונים ולא על התחתונים כי הנפשות שעליהם השראת שכינה הם עליונים אצולים מן השמים ולא מן הארץ וא"כ אם יש השראת שכינה על הצדיקים אין זו תמיהה כי השראתה ג"כ חשיבה על השמים כי הנפשות הם מן השמים והם גבוהים הרבה יותר מן המלאכים אבל כשצוה הש"ית לעשות המשכן מכסף וזהב ונחושת וכיוצא להשראת שכינה יש כאן מקום לתמוה דאיך עזב הש"ית את נפשות הצדיקים שהם עליונים ורוחניים ובחר במשכן שהוא עשוי מכסף וזהב ונחושת וכיוצא שהם דברים גשמיים בתכלית החומר והגשמות שהם מן הדומם ביסוד העפר. והנה אפשר זו היתה תמיהת מ"הש וטענתם כי הם חשבו שהקב"ה עזב השראת שכינתו מנפשות הצדיקים ורוצה לשכון במשכן דוקא ולז"א רבש"ע למה אתה מניח לעליונים. הם הנפשות של הצדיקים שהם עליונים ויורד לתחתוני' הם מינים הגשמיים שיעשו מהם המשכן שהם כסף וכו' להשרות שכינתך עליהם כך הוא שבחך שתהא בשמים כלומר שתשרה שכינתך על דברים רוחניים שהם מן השמים דכיון ששרתה שכינה עליהם כאלו היא שורה בשמים כי אין הפרש שגם המה רוחניים וקדושים וקשורים כשורשן למעלה משא"כ מינים הגשמיים אלו שהם כסף וזהב הם מעין הארץ ותכלית החומר. ולזה השיב להם הקב"ה חייכם שכך אני עושה כמו שאמרתם לי שאשרה שכינתי בעליונים הם נשמות הצדיקים שאין הדבר כמו שחשבתם שרצוני שאסתלק שכינתי מן הצדיקים ואשרה במשכן אלא גם כשיעשו המשכן ג"כ עיקר השראת שכינה תהיה על הצדיקים וכמו שפירש רבינו מהר"ם אלשיך זל ע"פ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם לא אמר בתוכו כ"א בתוכם דקאי על נפשות הצדיקי' כי אין הוא ית' עושה עיקר מהעצי' והאכנים כ"א מהאנשים צדיקים אשד נפשותיהם משכנות לאביר יעקב וכאשר המה ראויים להשרות שכינה בנשמתם ישתלשל ויתפשט

אל מקדש ה' להיות גם בו השראת שכינה ע"ש בד"ק באורך וברוחב מה שהאריך בזה ונמצא שעיקר השראת השכינה הוא על הצדיקים אפי' בזמן שב"המק קיים:

והנה בילקוט הביא מדרש הנז' וסיים בו במאמר הקב"ה אלא שתהלתי מלאה הארץ ע"ש ובודאי הגירסא הנכונה היא גירסא שהבאנו מן התנחומא כי שם ביתו ולפי גרסת הילקוט נמי שפיר אתי הסיום חייכם כך אני עושה כמו שאמרתם אלא תהלתי מלאה הארץ כלו' לא כמו שחשבתם שרצוני לסלק שכינתי מן הצדיקים אלא כך אני עושה שעיקר השראת שכינתי תהיה על הצדיקים אלא שרצוני הוא להיות תהלתי מלאה הארץ ג"כ והוא שמקדושת הצדיקים שהם שוכני ארץ ישתלשל ויתפשט שפע קדושה גם על דברים שהם נשמיים מן הארץ שאז בהשתלשלות זו יזדככו ויהיו גם הם ראויים להשראת שכינה:

הפטרת תרומה

ויעל המלך שלמה מס מכל ישראל ויהי המס שלשים אלף איש. פי' הרב מקור ברוך ז"ל דרך רמז דידוע כי ס"מ חציו קליפה ס"מ וחציו קדושה אותיות א"ל וידוע שלעת"ל יוסר הרע שבו שהוא ס"מ וישאר א"ל וזו היא שחיטתו שאז יתקיים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ובזה פי' הרב ז"ל שם רמז הפסוק ויעל המלך שלמה הוא הקב"ה מלך שהשלום שלו מ"ס היא הקליפה מכל ישראל שיעביר רוח הטומאה מן הארץ ולא תשלוט עליהם עוד הקליפה שיעשה הכל טוב וזהו וזהי המס שלשים הוא אות למ"ד שמספרו שלשים אלף רמז לאות האל"ף הרי אותיות אל ובזה נעשה איש כלומר כולו טוב עכ"ד ז"ל בשינוי קצת ע"ש:

ובזה יובן הפסוק בהפטרה הזאת ואדנירם על המס חלק תיבת ואדנירם ותהיה ואד"ני ר"ם רמז לבחי' שם אר"ני שתהיה רם על המ"ס היא הקליפה והכוונה שתתגבר הקדושה על הקליפה ותגבה ולא יהיה לה יניקה ממנה:

והנה ביטול הקליפה הוא בכח התורה שנקראת אש וכמ"ש הפסוק והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום וידוע שיש ג' קליפות נחש שרף עקרב והם ר"ת עש"ן לרמוז שיאבדו וילכו כמו העשן שאין בו ממש וכלה ואבד מאליו. ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק כהנדוף עש"ן היא הקליפה הרמוזה בעש"ן שהוא ר"ת נחש שרף עקרב תנדוף כהמס ואותיות כ"ה שמוש כלומר תנדוף כהמס כמו אותיות מס שהם הקליפה וכולם יהיו כדונג מפני אש היא התורה שנק' אש שנא' הלא כה דברי כאש כן יאבדו רשעים ורוחות הטומאה שלמטה מפני אלהים כי באיבוד שורשן שהוא

ס"מ ממילא יאבדו כל המסתעפים ממנו ויתקיים אז ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי:

ושכנתי בתוך בני ישראל. יובן בס"ד דהנה תוך כל אות ואות מאותיות ישראל כזה יו"ד שי"ן רי"ש אל"ף למ"ד יש מספר צ"ו כמנין א"ל אד"ני וכמנין צ"ו אותיות שיש בכ"ד צירופי אד"ני ובזה יובן ושכנתי קרי ביה ושכינתי היא בתוך בני ישראל שהארתה רמוזה שם:

או יובן בס"ד שאמצע תיבת בני הוא נו"ן ואמצע תיבת ישראל הוא רי"ש הרי אותיות נ"ר רמז ליחוד נ"ר שהוא יחוד ג' הוו"יות ב"ה עם אהיה אד"ני אלהים שעולים נ"ר והוא הארה גדולה וצריך שישראל יסגלו מצות ומע"ט שיהיה יחוד זה תדירי ובזה יובן ושכינתי בתוך בני ישראל רמז ליחוד נ"ר הנז' ובזה תהיו מובטחים שלא אעזוב את עמי ישראל:

או יובן בס"ד כי תוך רמז למחשבה שהיא בתוכו של אדם והנה אין העיקר לטהר הדיבור והמעשה דוקא לפני הקב"ה אלא העיקר שיטה גם המחשבה לפני הקדוש ב"ה שתמיד יביט במחשבתו לעבודתו ית' ויקיים בעצמו מאמר דוד הע"ה שויתי ה' לנגדי תמיד וכל זה הוא בטהרת המחשבה שיצייר צורת אותיות שם הוי"ה במחשבתו ובזה יזכה שכל מעשיו יהיו לש"ש ואם כל ישראל יתמידו בטהרת המחשבה הזאת אזי ודאי נהיה כולנו כאחד ראויים לגאולה ויבא הגואל ב"ב אכי"ר בלתי איחור ועיכוב ובזה יובן בס"ד ושכנתי בתוך בני ישראל בתוך דייקא שהוא טהרת המחשבה כאמור ואם יתמידו ישראל בזה אזי תהיו בטוחים שלא אעזוב את עמי ישראל יהא רעוא שיבא הגואל במהרה בימינו אכי"ר:

תצוה

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך. איתא במסרה ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואתה תדבר אל כל חכמי לב ואתה תצוה את בני ישראל ויובן בס"ד לפרש קישור הכתובים והוא דיש לתת טעם שלא היה מרע"ה כה"ג הגם דבאמת הכהונה היא ראויה לו והוא מפני שמוכרח להיות כל הצוויים שצוה הש"ית על ידו כי הוא נבחר לנביא יותר מכל ישראל ואין קודם ממנו במעלה הזאת וא"כ כשיצוה הש"ית על הבגדים של כהן גדול שיהיו בתכלית ההידור ואבני שוהם ואבני מילואים וכמ"ש הפסוק לכבוד ולתפארת הנה מוכרח שיצווה את ישראל בזה ג"כ על ידו והשתא יאמרו ליצני הדור כי הש"ית לא צוה שיעשו הבגדים בדמים יקרים כ"כ ורק הוא הוסיף בזה ח"ו ולכבוד עצמו הוא דורש וכן נמי כשיצוה את ישראל על ידו שיתנו המעשר והתרומה לכהן ג"כ יאמרו

ליצני הדור להנאת עצמו הוא דורש ולכן השתא שנעשה אהרן כה"ג ולא הניח לעצמו כלום אין מקום לליצני הדור לדבר כלום והנה הגם שהוא לוי וג"כ יש לו מן המעשר עכ"ז אין בזה מקום לליצני הדור לדבר יען כי השבט שלו כולו לויים וכולם לוקחים משא"כ אם יהיה כה"ג היה הוא לבדו לוקח ובניו ג"כ עמו כחדא חשיבי ועוד עתה שהוא לוי יכול הוא למנוע עצמו מליקח מעשר כלל כי אפשר שיתנו לאחרים אבל אם היה כהן מוכרח ליקח או הוא או בניו וכן נמי אם היה מצוה על אכילת קדשים של הקרבנות ששייכים לכהן דוקא גם על הפדיון דאדם ובהמה ושאר מתנות כהונה ג"כ היו אומרים להנאת עצמו הוא דורש משא"כ עתה שהוא נשאר לוי ואין לו בכל זאת כלום אין להם פה לדבר בעדו ח"ו. ובזה יובן ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך שיהוה כ"ג וא"ת ולמה אמנע אנכי מהשירות הקדושה הזאת והיה צריך שאני אהיה כ"ג לז"א מפני שמוכרח הוא שאתה תדבר אל כל חכמי לב שיעשו הבגדים יקרים ומפוארים בשביל הכהן גדול וגם מוכרח נמי שאתה תצוה את בני ישראל כל הצוויים השייכי' להם לצורך כ"ג שהם הפרשת תרומות ומעשרות ופדיון ושאר מתנות כהונה וא"כ השתא כיון שמוכרח הדבר שאתה דוקא תדבר ותצוה השתא לכן לא עשיתי אותך כ"ג ונתתי הכהונה לאהרן כדי להצילך מחשד ליצני הדור שלא יאמרו לכבוד עצמו הוא דורש:

ואתה תדבר אל כל חכמי לב ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב הקדוש מהר"ש מאסטרופולי זיע"א על מדרש הנעלם וז"ל כד ישראל חייבין אתקיים בהון ובפשעכם שולחה אמכם ואשתאר אמחץ דא הוא אמחץ ראש אויבכם וכד אתהדרו ישראל בתיובתא אתהדר אמכם לאתרהא בשעתא דא אשתלימו שמונה בגדים דלביש כהנא רבא ביומא דכפורי ע"כ לשון המדרש הנעלם. ופירש הרב זלה"ה דכמו שיש כהן גדול למטה כן יש בחינת כ"ג למעלה והנה הבגדים שמשמש בהם כ"ג הם שמונה אבנט מצנפת כתונת מכנסים אפוד מעיל חשן ציץ אבל כהן הדיוט משמש בד' בגדים דוקא וא"כ כמו שיש שמונה בגדים לכ"ג למטה כמו כן יש בחינת ח' בגדים הנז' ברוחניות ואורות בבחינת הכ"ג שיש למעלה והנה כשישראל חוטאים ח"ו אז יחסרו בחי' ד' בגדים למעלה והם ר"ת אמכ"ם אבנט מצנפת כתונת מכנסים וישאר רק ד' בגדים היתרים שהם ר"ת אמח"ץ והם אפוד מעיל חשן ציץ והכוונה שע"י החטא עושים גרעון וכמו שכהן הדיוט גרוע מכ"ג למטה שהכ"ג משמש בשמונה וכהן הדיוט בארבעה כן הבחינה שלמעלה הרמוזה לזה לא ישאר בה כ"א ארבעה והגם שאפוד ומעיל וחשן וציץ הנשארים אינם של כהן הדיוט מכל מקום נשתוה הבחינה לכהן הדיוט בענין שלא ישאר כי אם ד' והמדרש הנז' הכי פירושו כד ישראל חייבין אתקיים בהון ובפשעכם

שולחה אמכם ר"ל מכח פשעכם אנכי שולח ומסיר ד' בגדים הרמוזים במלת אמכ"ם ונשארים ד' בגדים הנרמזים בר"ת אמח"ץ ומרמז בזה שהקב"ה מוחץ ראש שונאי ישראל מחץ ראש על ארץ רבה וכד יחזרון בתיובתא אז יתחזר אמכם לאתרהא פי' כאשר יחזרו בתשובה אזי הד' בגדים המרומזים במלת אמכ"ם יחזרו למקומם וארמון על משפטו ישב אז בשעתא דא אשתלימו ח' בגדים דלביש כהנא רבא ביומא דכפורא דבשעה שישראל יהיו זכאים וצדיקים ממילא יחזרו ד' בגדים המרומזים במלת אמכ"ם ויתחברו עם ד' בגדים המרומזי' במלת אמח"ץ ותהיה אז הבחינה בשלימות גמורה ע"כ מהות דברי הרב זלה"ה בקיצור קצת ע"ש. ונמצא לפ"ז שכמו שיש ח' בגדים למטה כן יש למעלה ובזה יובן ואתה תדבר וגו' ועשו את בגדי אהרן שהם לקדשו ולכהנו ר"ל שאותם הבגדים ממש שהם לקדשו ולכהנו לאהרן תעשו אותם לי דייקא שבמעשיהם שעושים למטה יכוונו לפעול ברוחניות למעלה גם כן וכמ"ש הפסוק ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו שהעושים למטה המה פועלים כיוצא בזה ממש למעלה ברוחניות ועיין היטב בדברי הרב הנז"ל בליקוטי שושנים בהקדמה הנז"ל דשמונה בגדים שכתבנו וינעם לך דקדוק תיבת לי היטב היטב:

והנה ידוע שהאבנט מכפר על הרהור הלב מצנפת על הגאוה כתונת על ש"ד מכנסים על גילוי עריות וד' אלו הם ר"ת אמכ"ם וד' שהם ר"ת אמח"ץ הנה האפוד על ע"ז מעיל על ל"הר חשן על הדינין ציץ על עזות פנים והשתא אפשר לתת טעם על מה שמשלח ד' בגדים שהם ר"ת אמכ"ם דוקא יען כי עונות אלו הן רבים עתה ולכן גרמו שבריבויים נסתלקו בגדים שהם לכפרתן והוא שהרהור הלב הוא שכיח הרבה בכל דבר ודבר בעו"הר וגם הגאוה נמי שכיחא יותר ועוד שז"ל שהוא ענין ש"ד וגם הזנות שהוא ענין גילוי עריות והנה הל"הר נמי שכיח יותר ומה שנשאר המעיל שהוא על ל"הר זה היה בחסדי הש"ית משום דל"הר שכיח בכל אדם וכמ"ש בגמרא רובם בגזל וכולם בל"הר ומקשי ל"הר ס"ד אלא אימא באבק ל"הר הרי אמרו כולם באבק ל"הר ואם בזמן הגמרא אמרו כולם באבק ל"הר בדור יתום כזה מה נענה ומה נאמר ה' הטוב יכפר בעדנו איך שיהיה הנה בעון ל"הר אין נקי והשתא בחסדי הש"ית היה זה שישאר מעיל שהוא מכפר על ל"הר כדי שיגין ולא יהיה קטרוג כללי ח"ו:

ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק שלשה המה מטיבי צעד וארבעה מטיבי לכת ר"ל שלשה המה כללות ישראל שהם ג' מדרגות כהנים לויים ישראלים מטיבי צעד בתשובה ומע"ט לעבוד את ה' בזריזות באהבה ויראה ואז וארבעה המה ד' בגדים שהם ר"ת אמכ"ם

שנשתלחו מטיבי לכת שיחזרו לבא מהר להתחבר עם ארבעה בגדים הנשארים לתשלום שמונה בגדים:

והנה המצנפת היא מכפרת על הגאוה ואם תחשוב סדר הבגדים מתתא לעילא תהיה המצנפת שמינית ובזה יובן בס"ד מ"ש רז"ל ות"ח שרי ליה אחד משמונה שבשמינית דעשו החלקים על מספר שמונה ולא חילקו בסדר אחר והוא לרמוז מקום הכפרה שלו ולומר שאם הוא נזהר שלא יתגאה יותר משמינית יש לו כפרה על חלק השמינית שמתגאה מן המצנפת שהיא שמינית:

ויובן בס"ד לפ"ז טעם שהותר דבר זה דוקא לחכם ולא לשאר עמא דארעא וג"כ היה בא לו כפרה משם והוא דהת"ח הוא עוסק בתורה והנה בתורה כתיב כי לוית חן הם לראשך וא"כ דוקא הת"ח זכות התורה יגין עליו שיהיה לו חן שאפי' הוא מתגאה חלק השמונה שבשמונה במזיד אפ"ה יהיה לו כפרה מזכות המצנפת של כ"ג וזהו בתורת חן וחסד מכח זכות התורה לוית חן הם לראשך דייקא שהיא בראש אבל שאר עמא דארע' אין להם להתגאות במזיד ולסמוך על כפרת המצנפת וכמ"ש רז"ל האומר אחטא ויום הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר וכן דוגמת זה הוא כפרת המצנפת של כ"ג:

או יובן בס"ד הטעם דמהני לת"ח דוקא דהנה ידוע דהרמב"ם ז"ל חילק הכ"ד שעות של היום ולילה לג' חלקים ח' שעות שינה ח' שעות מ"ומ שמונה שעות ללמוד בהם וסימנם א"ז תשכיל א"ז תצליח א"ז תישן כל חלק מספר א"ז ונמצא לפ"ז שצריך ללמוד ח' שעות מן הכ"ד שעות ולכן השתא הוי מדה כנגד מדה הת"ח שהוא לומד ח' שעות יתעורר לו כפרה מן המצנפת שהיא שמינית. ובזה יובן ות"ח שרי ליה שמינית שבשמינית ר"ל חלק אחד מהשמונה שעות שעם חלקי השמינית כי ג' חלקי שמיניות יש בכ"ד ומשמעות שרי ליה הוא מלשון כפרה כמו שאומרים שרי ליה מאריה:

וכפי האמור שצריך להחזיר ע"י תשובה ומע"ט ד' בגדים שהם ר"ת אמ"כם להשלים השמונה בגדים בשלימות. הנה בזה יובן בס"ד הפסוק תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי ידוע שמן השם והכסא חסר הו"א וצריך ג"כ להשלימם והנה השם והכסא הם שבעה אותיות ובזה יובן תן חלק לשבעה הם ד' אותיות השם וג' אותיות הכסא שתקן חלקם להשלימם וגם לשמונה רמז לשמונה בגדים הנז"ל להשלימם למעלה כאמור:

ונשוב לתת טעם בס"ד למאמרם ז"ל שחלקו הגאוה לשמונה שמיניות ולמה בחרו בהתחלקות השמיניות. ויובן בס"ד בהקדים תחלה מ"ש הגאון ר' יהונתן ז"ל בספר יערת דבש ח"ב וז"ל כבר תמהו איך אמר כי אין מספר לכוכבים והלא חכמי התכונה מנו ומצאו כ"ב אלפים כוכבים והרבה תי' בדבר ותי' אחד הוא מה שמצינו בכל זמן

מהזמנים כוכבים חדשים מה שלא שיערו הקדמונים אף שכליהם בראיה ואויר ארצם יותר טוב משלנו עד שאין לומר כי אנחנו רואים מה שלא ראו בעיניהם וכלי הרואים שלהם והיעשה ה' חדשות בארץ לברוא כוכבים חדשים אבל הענין כך כי גלגל השמיני הוא עב ויש ב' כוכבים בעובי זה למעלה מזה וזה למעלה מזה גדול ותחתיו קטן וא"כ בחוש הריאות א"א למנות רק אחד ובפרט כי גדול יבהיק אורו ויכסה קטן אמנם ברוב ימים כפי סדרו של יוצר בראשית ישנו כוכבים שהם זה תחת זה מצבם וינועו בתנועה בלתי שוה עד שיבואו זה רחוק מזה בהרחק מה כפי תנועתם ומה שהיה מקודם לכוכב אחד נעשו שנים ואלו הן הכוכבים חדשים הנראים מה שלא היה מקודם ולא נברא בריאה חדשה ואי לזאת פשיטא שאין לספור הכוכבים כי מי יוכל לדעת כמה כוכבים זה למעלה מזה ברום ועובי רקיע ואינם נמנים ע"פ הריאות כאחד ואם באמת שתים שהם הרבה ולכך אמר הקב"ה כה יהיה זרעך כי גם ישראל כך זה למעלה וגדול משפיע לקטן כאשר השפיע לע' זקנים וע' זקנים לשאר ראשי ישראל והם לשופטים אשר תחתיהם ולפעמים הצעיר והקטן גדול יהיה כאשר קונה שלימות וא"כ לא יהיה צריך להשפעות שני והוא לבדו גדול כמוהו ויחשב לכוכב בפני עצמו כמו הנז"ל שלפעמים ינועו הכוכבים העומדים זה תחת זה והיו לשני כוכבים ולכך נאמר לו כה יהיה זרעך עכ"ל ע"ש הרי לפי דברי הרב ז"ל הנה האדם יקח מוסר השכל מגלגל השמיני שיש בו ההשתנות הנז"ל שהכוכבים שבו כשהם עומדים זה למעלה מזה אזי התחתון יתבטל בעליון ויהיה כלא חשיב ולפעמים ינועו הכוכבים הנזכרים ויהיו לשני כוכבים ואזי גם הקטן לכוכב בפני עצמו יחשב וכן האדם אין ראוי להתגאות על אדם שהוא נכנע ומשועבד תחת ידו כי הגם שעתה זה האדם משועבד תחת ידו ונצרך אליו ובטיל לגביה עב"ז אם יזמין לו הקב"ה לזה האדם הקטן איזה שררה ועושר שלא יצטרך עוד אליו ויתרחק ממנו אזי גם הוא יחשב כמותו ולא יהיה בטיל עוד לגבי דידיה ולא תכון עוד גאותו על זה וכן הדבר הוא בהנהגת הת"ח עם תלמידיו ושאד העם הנכפפים והסרים אל משמעתו כי אין ראוי לו להתגאות עליהם כי הגם שעתה כולם נצרכים אליו ללמוד ממנו ועל כן כולם נכנעים אליו עכ"ז אפשר שזה התלמיד הנצרך אליך ואתה מתגאה עליו יתן לו הקב"ה שכל טוב ולא יצטרך עוד אליך ומה שאתה רואה שהוא בטיל לגבך לרוב חכמתך היתה עליו הנה בעתה גם הוא יגדל בחכמה ולא יצטרך אליך וכאחד ממך יחשב וכמו הכוכבים שבגלגל השמיני שלפעמים יתבטל הקטן בגדול ויהא כלא חשיב ולפעמים ינוע ממנו ויהיה נחשב כמוהו ולכן כשרצו חז"ל להתיר מעט גאוה לת"ח שיחיה לו בשביל כבוד תורתו חילקו אותה לח' חלקים וכל חלק הוא שמונה והתירו לו

חלק השמיני שבשמינית כדי שיזכור וישים על לבו תמיד המוסר שצריך האדם ליקח מגלגל הח' שבו יש השתנות בכוכבים בקטן וגדול כדי שאז לא יהיה נמשך המעט ההיתר שהתירו לו לאיסור להתגאות הרבה אלא לקדש עצמו גם בזה המעט שהתירו לו שכל כוונתו תהיה לש"ש:

ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת. יובן בס"ד כי הנה ה' יראה ללבב אבל האדם יראה לעינים ואם תראה אדם אחד שניכר לעינים שהוא צדיק גדול אפשר שלא כן האמת ואם יש שנראה לעינים שאין כ"כ צדיק אפשר שהוא צדיק גדול באמת באופן שאין האחד מכיר את חבירו כמו שהוא בזה והנה מי שהוא כהן גדול ולבש בגדי כהונה ביום הכפורים ונכנס לבית קדשי הקדשים ויצא בשלום הנה עתה יש להכריח עליו שהוא צדיק גמור וזה סימן גדול על הצדקות שידוע שמי שאינו כ"כ צדיק לא היה יוצא בשלום מן הקודש וכמו שהיה בזמן בית שני וכמבואר בש"ס דיומא ע"ש והנה זה שהוא צדיק אזי בגדי כהונה שלובש הם לו לכבוד ולתפארת שהוא יתכבד ויתפאר בהם אבל מי שאינו צדיק לא כן תהיה לו שאדרבה יתגלה קלונו בהם אם לא יצא בשלום מן הקודש והנה אדם שעדיין לא נכנס לבית ק"הק ועושים לו בגדי כהונה כדי למנותו כהן גדול ליכנס לבק"הק הנה הגם שבאמת בגדי כהונה הם לכבוד ולתפארת עכ"ז לא תוכל להכריח ולומר שהם לכבוד ולתפארת לזה הכהן שמתקנים בעבורו כי אפשר שיהיה להפך שיתגלה קלונו לבסוף ורק אחר שיתמנה ויגיע זמן כניסתו לבק"הק ויצא לשלום אזי תוכל לומר שהם לו לכבוד ולתפארת וכמ"ש החכם בשעת המחקר יקל האדם או יקר והנה כל זה באדם סתם אבל אדם קדוש כאהרן הכהן שהוא כהן ונביא ונגלה אליו האלהים וידוע ומפורסם צדקתו לעיני הכל הנה בצדיק מפורסם כמוהו לא יפול בו נדנוד ספק דספק ובודאי כשיבא זמן שיכנס לבק"הק יכנס בשלום ויצא לשלום וא"כ הגם שבעת עשיית ותיקון הבגדים עדיין לא נכנס לבק"הק עכ"ז הבגדים הקדושים אלה שמתוקנים בעבורו המה לו לכבוד ולתפארת משעת עשייה. ובזה יובן ועשית בגדי קודש ומאחר שהיא לאהרן הידוע ומפורסם בקדושתו ובצדקתו ובתמימותו וגם שהוא אחיך הדומה אליך בנבואה לכן מעתה שהוא עת עשייתם המה לו לכבוד ולתפארת ולאיש כמוהו אין צריך לדעת אותו מן הנסיון:

והנה לכאורה י"ל בכפל הלשון דאמר לכבוד ולתפארת דלכאורה היינו כבוד היינו תפארת. ויובן בס"ד דהנה יש אדם שלובש דבר שהוא מצד עצמו אינו שוה דמים הרבה וגם אינו דבר נאה כ"כ ואמנם הוא סימן שררה הניתן מאת המלך להשרים שלו כל אחד כפי מעלתו והדבר חתיכת כסף או זהב קטנה ואמנם יש בו מעלות מעלות וזה הדבר

יקירותו וחשיבותו הוא מפני שאין כל אדם יכול ללבוש אותו ורק מי שנותן לו המלך רשיון בזה ויש בזה מדרגות מדרגות וכל אחד אינו יכול ללבוש כי אם הסימן שהוא כפי מדרגתו ולכן הלובש זה הדבר כשיראוהו העולם יכבדוהו הרבה וכל אחד יהיה נכבד כפי מדרגת החתיכה שלובש ואמנם יש דבר שחשיבותו הוא מצד עצמו כמו אבן טובה שהלובש אותה יפארוהו העולם מצד ערך האבן שעליו שהיא שוה הרבה וזאת תהיה לו לפאר שיצא תוארו הדור ומפואר לעיני הכל מחמת האבן המזהרת עליו וכן אם האדם ילבוש בגדים נאים יתהדר ויתפאר גופו בהם שיצא נאה ומפואר בהם מחמת שהם עצמם נאים ומנאים אותו.והנה כאן בבגדי כהונה תרווייהו איתנהו דהנה בגדי כהונה אין רשות להדיוט ללבוש אותם רק הכהנים וד' בגדים היתרים אין רשות לשום כהן ללבוש אותם רק הכהן גדול והם כמו סימן גדי.יל הטתן מאת המלך מלכו של עולם לזה האדם שהוא לבדו משרת ה' ונכבד מכל אדם וא"כ גם אם יהיו הבגדים אלו אין להם חשיבות מצד עצמם ואין בהם נאות כלל גם כן הלובש אותם יתכבד בהם הרבה כי בהם יהיה ניכר שהוא משרת ה' וגדול כמעלה מכל אדם וכ"ש וכ"ש אם הבגדים האלו הם נכבדי' נמי מצד עצמם שהם נאים ויקרים עד מאוד והם בדמים הרבה ונחמדים למראה וכל הרואה אותם יתפלא ממלאכתם ונקיותם והלובש אותם יתגאה ויתפאר גופו בהם ובפרט שהחשן על לבו מבהיק ומזהיר עליו באבנים הטובות ויקרות הקבועי' בו ומלאכתם הפלא ופלא ובודאי שהוא יצא נאה ומפואר בהם עד מאוד וא"כ השתא בשמונה בגדים שצוה השי"ת בשביל אהרן יש בהם שתים מעלות הא' שהם כמו טכסיס סימני המלכים שנותנים לשרים והב' מצד חשיבות עצמם שהם בעצמם יקרים ונאים עד מאוד ולז"א לכבוד ולתפארת דאיכא בהו תרתי לטיבותא:

שתי כתפות חוברות יהיה לו אל שני קצותיו וחובר. יובן בס"ד דרך רמז כי ידוע שהנהגת העולם הוא על ידי בחינת שם הו"ה ושם אדנ"י והם כשני כתפים שיש בהם סמיכה לעולם ואנחנו כל מגמתנו במעשה המצות ליחד שם הוי"ה ב"ה ושם אד"ני בשלמות גמורה ואזי כשיתייחדו יהיה חסד גדול בעולם שיתרבה השפע וז"ש שתי כתפות רמז לשם הו"יה ב"ה ושם אד"ני חוברות שיתחברו יחד אזי יהיה לו לזה הצדיק המחברם אל שני קצותיו כלומר יהיה לו שם אל שהוא חסד דכתיב חסד אל כל היום. שני קצותיו כלומר שימשך לו חסד מימין ומשמאל שהם שני קצותיו לקיים מה שנאמ' כי ימין ושמאל תפרוצי ולא יהיה מסתלק ממנו ח"ו אחר כך אלא וחובר שתמיד יהיה מחובר עמו חוט של חסד:

וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה. יובן בס"ד דרך רמז ונקדים לפרש בס"ד תחלה מ"ש התנא לתלמידיו יהי מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם והכוונה שהנה כמו שהאדם הוא ירא ומתפחד על הבשר ודם שלו לשמרו היטב מדברים המזיקים להם וגם הוא ירא עליהם ומזדרז לקרב להם התועלת יפשא"ק כן האדם יהיה ירא על דברים הנוגעים אל השמים שהם המצות ומע"ט לשמור אותם מדברים המזיקים ומבטלים אותם וגם נמי יזדרז לקרב התועלת לעשייתם ולקייומם ולז"א יהי מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם שתהיו יראים וחרדים על מעשה שמים כמו שאתם יראים וחרדים על בשר ודם שלכם. ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק וחשב אפודתו אשר עליו רמז למצות ומע"ט אשר מהם יעשה מלבוש רוחני לחגור בהם לעו"הב והם עליו מוטלים לעשותם כי כל אדם חייב לקיים מצות התורה כפי יכלתו וז"ש וחשב אפודתו אשר עליו הם המצות יהיו חשבונותיו ורעיונו עליהם כמעשהו ר"ל כמו המעשה החול שלו הם עסקי גופו וממונו דכמו שהוא מחשב בהם יומם ולילה ולא יסיר אותם ממחשבתו כן תהיה המחשבה שלו במצותיו יתברך:

או יובן בס"ד לרמוז דהנה העושה צדקה או שאר מצוה הגם דמצד המעשה נראה שהוא עושה מצוה גדולה אבל יתכן מצד המחשבה לא כן הוא אם הוא מחשב בזאת המצוה איזה פנייה או יוהרא וכיוצא והנה ודאי שעיקר המצוה הוא במחשבה ובפרט מצות הצדקה כי האדם הנותן צדקה אין לו מן הדין זכות בה כי הממון הוא של הקב"ה דכתיב לה' הארץ ומלואה ואולם הש"ית כרוב חסדיו וטובו הוא חושב לאדם כאלו נתן זה משלו וזה תינח אם יעשה מצותו יתברך בשלימות שיכוין במחשבתו ג"כ לש"ש אבל אם יחטא במחשבתו לחשוב פניות אחרות כיוהרא וכיוצא הנה אין דאוי עתה שיעשה הקב"ה עמו החסד הגדול שיהיה נחשב לו כאלו נתן הצדקה משלו ואפשר לרמוז בזה כי לכן נקרא ממון והוא שאם האדם יעשה בו רצונו יתברך בשלימות שהוא במחשבה ומעשה אזי יהיה תיבת ממון אותיות ממנו כלומר שיחשוב לו הקב"ה כאלו ממנו היה זה ומשלו נתן וכן הוא בכל מצוה ומצוה דג"כ אפשר לטעון עליה מן הדין מי הקדימני ואשלם מי עשה סוכה ולולב אם לא נתתי לו אני ונמצא שהכל משלו יתברך ואין לאדם זכות בה ואמנם אם בכל אלו יכוין למחשבה קדושה שיחשוב בכל לש"ש ולא לשום פנייה זרה ח"ו אזי הש"ית יגדיל חסדו אתו ויחשוב לו כאלו משלו עשה כל המצות האלו וממנו היו ולא יאמר לגבי דידיה מי הקדימני ואשלם. ובזה יובן בס"ד וחשב אפודתו אשר עליו כלומר המחשבה של המצות אשר מוטלים עליו כמעשהו כלומר ליזהר במחשבה לעשות כפעולה הנראית מן המעשה וכמו שהמעשה היא נראית מצוה גדולה

כן המחשבה תהיה דומה למעשה ולא שיחשב לשום פנייה אחרת ח"ו ואזי עי"ז נחשב לו כאלו ממנו יהיה שלא יאמר הקב"ה לגבי דידיה טענת מי הקדימני ואשלם אלא יחשוב לו כאילו הכל ממנו ומכחו היה ואז ישלם שכר טוב ורב על מצותיו:

והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב. יובן בס"ד דרך רמז כי הנה ידוע מ"ש חז"ל שבזמן הזה אין לו לאדם שיתפלל תפלה בתורת נדבה כאשר היו נוהגים בזמן הש"ס יען כי עתה אין כל אדם מכוין דעתו היטב בתפלה להתפלל בכוונה וא"כ יותר טוב שלא יתפלל והנה לכאורה יש לחקור בס"ד בזה דממה נפשך אם תפלה בלא כוונה היא איננה מקובלת ורצויה לפניו ית' אם כן בזמן הזה שהאדם יודע ומכיר בעצמו שיש לו מחשבות רבות ואינו יכול לכוין בתפלה אזי לא יתפלל לגמרי מאחר שאין רצונו ית' בזה למה לו להתפלל אדרבה יותר טוב שלא יתפלל ויברך הברכות על חנם ח"ו ואם נאמר שתפלה שהיא בלא כוונה גם כן היא צריכה ועכ"פ היא יותר טוב מאם שלא יתפלל כלל אם כן למה כתבו חז"ל שאין להתפלל עתה בתורת נדבה בשביל שאין מכוונים בתפלה דנהי ראינו עושה מצוה כתקונה עכ"פ קצת מצוה מיהא איכא ועדיף טפי ממי שאינו מתפלל כלל ואם כן השתא קשה הדבר ממה נפשך אם תפלה בלא כוונה יש בה קצת מצוה יתפללו נדבה גם כן ואפי' שהיא בלא כוונה ואם אין בה מצוה כלל אם כן גם תפלת החובה לא יתפלל האדם שיודע בעצמו שאין לו כוונת הלב. ויש לתרץ חקירה זו בס"ד ע"פ דמיון ומשל לברנא דמלכא שכל איש פרטי יש עליו סך ידוע לתת כל שנה מאה גדוש ויש ממונה מן המלך לקבץ זאת והנה אם זה האיש לא היה אפשר לו לתת המאה גדוש להממונה של המלך והוכרח להביא המאה גרוש ולמסור אותם ביד המלך עצמו הנה לא עשה בזה גנאי למלך להביא לו מאה גרוש שאיננה לפי כבודו יען כי זה המאה גרוש היא חוב על זה האיש שחייב למלך כל שנה ואם היה מעכבם לעצמו ולא יביאם כלל הרי הוא גוזל מנת המלך וצריך לחייבו על זאת כפי המשפט וכן הדבר הוא בענין המכס שאם נתחייב לתת מכס מאה גרוש שהוא דבר מועט והביא המאה ומסרם למלך אין בזה גנאי למלך יען שזה מוכרח להביאם כי חייב בהם ואם לא היה מביאם כלל היה מתחייב קנס אבל אם בא אדם והביא למלך מנחה מאה גדוש שהוא דבר מועט הרבה הא ודאי שזה האיש הרי הוא מבזה למלך בזה להביא לו מנחה דבר מועט בזה וצריך לחייבו על זאת כי נהג קלות במלך כי המביא המנחה למלך אם היא ראויה לכבוד המלך יביאנה ואם לאו יותר טוב שלא יביאנה ואפי' אם זה האיש הביא מאה אלף גרוש עכ"ז מאחר שהיא אינה לפי כבודו הרי היא בזיון למלך ולא כבוד וכן הדבר בתפלה שהנה הקב"ה קבע לנו ע"י עבדיו הנביאים אבותינו הקדושים זיע"א שצריך להתפלל ג"פ ביום

שחרית מנחה ערבית וא"כ ג' תפלות אלו הם בתורת חוב עלינו והנה המתפלל בלא כוונה הגם שיש בה חסרון גדול כי תפלה בלא כוונה הוא בגוף בלא נשמה אבל עכ"פ מצוה מיהא קא עביד וכמ"ש ישיב ואפי' סובין יען כי חוב על האדם וצריך לשלם כל מה שיכול לשלם כי המלוה אע"פ שחייב לו הלוה מעות טובים אפ"ה אם אין ללוה כי אם מעות רעים הוא מקבל אותם ממנו שזה יותר טוב מאם לא יתן לו כלום אלא שאח"ך מביאו לדין תורה ומכריחו להחליפם במעות טובים כן הוא המתפלל בלא כוונה ג"כ צריך לתקן אח"ך את תפלתו כי התפלות שהם בלתי כוונה נתקנים אח"כ ע"י שחוזר ומתפלל בכוונה ואזי מחיה אותם התפלות שהיו בלתי כוונה ומעלה אותם ויש בזה עוד תיקונים אחרים ואמנם כל זה בתפלות שהם חובה על האדם שהגם שהם בלתי ראויים למלך מלכו של עולם עכ"פ צריך האדם לפרוע חוב הקבוע עליו ואם לא יתפלל הרי זה נמצא גוזל מנת המלך אבל אם זה האדם התפלל תפלת החובה ויצא י"ח וחוזר ומתפלל בתורת נדבה הנה זאת התפלה היא כמו דורון ולכן אם זה האדם יודע בעצמו שהוא מתפלל בכוונה שאז תהיה תפלתו ראויה להתכבד לפני המלך מלכו של עולם יוכל להתפלל ואם יודע שהוא בעל מחשבות רבות ואינו יכול להתפלל בכוונה וא"כ אזי תפלתו בלתי ראויה להתכבד לפני המלך מלכו של עולם א"כ איך יביא דורון זה שהוא גרוע ואינו ראוי לכבודו ית' וכמו שכתבנו בס"ד במשל האמור שהמביא מנחה למלך אם היא מנחה הראויה יביאנה ואם לאו יותר הוא כבוד למלך אם לא יביאנה ולכן השתא שפיר כתבו הפוסקים ז"ל שבזמן הזה שאין האדם מכוין בתפלה כראוי לא יתפלל תפלה בתורת נדבה אבל תפלה שהיא חובה חייב להתפלל עכ"פ:

ונמצא השתא לפ"ז שמה שמנעו חז"ל את האדם עתה מלהתפלל בתורת נדבה הוא מחמת חסרון הכוונה שיש לו ולולי זאת היה יכול האדם להתפלל כל היום כולו תפלה אחר תפלה כמה פעמים מן הבקר עד הערב ובזה יובן בס"ד והיה פי ראשו בתוכו תיבת פי ר"ל חלק כמו והיה פי שנים ברוחך אלי וז"ש והיה פי ראשו כלומר חלק ראשו רמז למחשבה שהיא חלק הראש בתוכו ר"ל שתהיה תמיד המחשבה בעת התפלה בתוכו ולא יוציא אותה להניחה על דברים אחרים זרים והיינו שהוא מתפלל לפני הקב"ה ומוציא מחשבתו להניחה בסחורה פ' ובחנות פ' ובעיר פ' וביוצא בזה אלא יניחנה תמיד בתוכו שתהיה מקושרת ומונחת בדברים שמוציא מתוך לבו וקרבו ולא יוציא אותה החוצה בענייניים זרים ואם יהיה חזק ואמיץ בזה אזי ירויח בזה ששפה יהיה לפיו סביב כמו גלגל הסובב כלומר שתמיד השפה של פיו סובבת בדבור התפלה שיתפלל ויחזור ויתפלל שיוכל להתפלל כמה תפלות בתורת נדבה ולא שיהיה מתפלל תפלת חובה דוקא ומה

דנקט שפה לפיו לרמוז נמי לפי דרכו למ"ש חז"ל שפ"ה גי' שכינה שע"י המחשבה הנקייה יהיה השראת שכינה בדבור היוצא מפיו בתפלה וכמ"ש ויהי נועם ה' אלהינו עלינו. גם ר"ת והיה פי ראשו בתוכו גי' רפ"ח רמז לרפ"ח ניצוצות שיתבררו על ידי התפלה כשתהיה בכוונה:

כי תשא

כי תשא את ראש בני ישראל. יובן בס"ד ע"ד מ"ש בגמ' דהוריות מלכי ישראל מושחים אותם כמין כי ע"ש וז"ש כי תשא כלומר כמין כי תשא את ראש בני ישראל הוא המלך שהוא ראש בני ישראל כלומר ההתנשאות שלו שהיא המשיחה תהיה כמין כי:
ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם. הנה הדקדוק מבואר דלמה אמר בפקוד אותם ב' פעמים והלשון כפול וכן דקדק רבינו מוהר"ם אלשיך ז"ל ע"ש ויובן בס"ד והנה תחלה יש לתת טעם בס"ד למה שנותנים מחצית השקל ולא שקל שלם והוא בהקדים דברי המדרש רבה וז"ל ד"א זכור לאברהם אמר רבי אבין בשם ר' אחא משל למלך שהפקיד לו אהובו אצלו עשרה מרגליות מת אהובו והניח בת אחת עמד המלך ונטלה לאשה ועשאה מטרונה ונתן לה שלשלת אחת של י' מרגליות ונתנה אותם בצוארה לאחר ימים איבדה השלשלת התחיל לכעוס המלך ובקש להוציאה אמר מגרשה אני מביתי אוציא' מאצלי נכנס שושבינה אצל המלך והיה מפייסו ולא היה המלך נשמע לו אלא היה אומר מגרשה אני מאצלי א"ל למה אדוני המלך אמר שנתתי לה עשרה מרגליות ואבדתן אמר חי מרי המלך אעפ"כ צריך אתה להתפייס ולרצותה ולא היה המלך שומע לו כיון שראה השושבין מה שבקש לעשות עמה ואינו מתרצה אלא מתריס ואומר אגרשנה א"ל בשביל עשרה מרגליות שאיבדה אתה מבקש להוציאה אין אתה יודע שאני יודע שהפקיד אביה אצלך עשרה מרגליות יצאו עשר בעשר כך כיון שעשו ישראל אותו מעשה היה האלהים כועס עליהם התחיל אומר הקב"ה הרף ממני ואשמידם אמר משה רבון העולם על מה אתה כועס על ישראל אמר בשביל שביטלו עשרת הדברות א"ל יש להן מהיכן ליפרע א"ל מנין אמר תזכור שנסית אברהם בעשר נסיונות ויצאו עשר בעשר הוי זכור לאברהם ליצחק ולישראל עכ"ל ע"ש:
והנה קודם שנבוא לבאר המכוון אל דרושנו בס"ד הנה חובה מוטלת להבין אמרי בינה דברי המדרש הנז"ל שכתב שהשיב לו הקב"ה מנין וא"ל תזכור שנסית אברהם וכו' והא ודאי שהקב"ה יודע הלבבות ויודע על מה היתה כוונת מרע"ה באמרו יש להן מהיכן ליפרע וא"כ למה א"ל מנין כאשר ישאל איש את רעהו ח"ו. גם עוד מלבד זאת הנה

יש לחקור במה שמצינו שהקב"ה רוצה שיהיו הצדיקי' מלמדים סניגוריא על ישראל וטועני' בשבילם טענות לזכותם וכמו שמצינו כאן שרמז לו הקב"ה למרע"ה באמרו ועתה הניחה לי ודרשו רז"ל שכאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם וכמ"ש במדרש וז"ל וכי משה היה תופס בהקב"ה שהוא אומר הניחה לי אלא למה הדבר דומה למלך שכעס על בנו והכניסו לקיטון ומתחיל לבקש להכותו והיה המלך מצעק מן הקיטון הניחה לי שאכנו והיה פדגוג עומד בחוץ אמר הפדגוג המלך ובנו לפנים בקיטון למה אומר הניחה לי אלא מפני שהמלך מבקש שאלך ואפייסנו על בנו לכך הוא מצעק הניחה לי כך אמר הקב"ה למשה ועתה הניחה לי אמר משה מפני שהקב"ה רוצה שאפייס על ישראל לפיכך הוא אומר ועתה הניחה לי מיד התחיל לבקש עליהם רחמים וכו' ע"ש. וכן נמי מצינו בהושע שא"ל הקב"ה חטאו ישראל כדי שילמד עליהם סניגוריא ולומר בניך בחונך בני אברהם יצחק ויעקב וכו' והושע לא אמר כך אלא א"ל העבירם באומה אחרת ואמר הקב"ה מה אעשה לזקן זה אומר לו קח לך אשה זונה ותלד בני זנונים ואח"ך א"ל שלחה אם הוא משלח אותה גם אנכי אשלח את ישראל וכמ"ש בגמרא וילקוט ע"ש ונמצא שהקב"ה רוצה שהצדיקים שברור ילמדו סניגורייא על ישראל וכן מצינו במס' שבת שאומר הקב"ה ליצחק בניך חטאו ועושה יצחק אע"ה חשבון בזה ע"ש וכן יש כזאת הרבה:

והשתא לפ"ז יש לחקור בס"ד דממה נפשך אם הסניגורייא והטענות שמדברים הצדיקים שבדור הם טענות מצדיקות ויש בהם יכולת להציל את ישראל א"כ למה רוצה הקב"ה שיטענו אותם הצדיקים גם בלתי שיטענו הם הם גלויים ומפורסמים אצלו ית' והוא יצדיק אותם בב"ד הצדק בטענות אלו ועוד שמיכאל השר הגדול גם כן יוכל לטעון טענות אלו ולמה צריך לצדיקים שברור ואם בטענות אלו אין יכולת להציל את ישראל אם כן גם אם יטעון אותם מרע"ה ושאר צדיקים למה יועילו להציל את ישראל. והנה יובן בס"ד לתת טעם לזה דמלבד כי ודאי יש טעם מספיק הכמוס אתו ית' על זאת ואין אנחנו יכולים להשיבו כי עמקו מחשבותיו יתברך ממחשבתינו ומה אנחנו ומה חיינו להשיג מפלאות תמים דעים על בוריין וכמ"ש דהע"ה מה גדלו מעשיך ה' מאוד עמקו מחשבותיך איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת ואמנם אפשר להוסיף לפרש בס"ד טעם פשטי לזאת והוא דידוע מ"ש חז"ל שכל דבור ודבור של מצוה היוצא מפי הצדיק נברא ממנו מלאך ועד ממהר על זאת הוא המגיד שהיה למדן הקדוש זלה"ה והיה אומר לו אני הוא המשנה שלמדת ונשמע קולו בבואו אל הקדש כידוע דבר זה לכל. והנה ידוע שלימוד הזכות וסניגורייא על ישראל היא מצוה רבה שאין לה ערך ועדיף מתלמוד תורה והנה ודאי

שהזכות והסניגורייא שהיו מלמדים מרע"ה ושאר צדיקים שבדורות הם חזקות מצד חסדו ות' ויש בהם יכולת להציל את ישראל בתורת חסד ולא ע"פי מדת הדין הקשה ואמנם רצה הקב"ה לזכות את ישראל זכות קיים שלא תחזור מדת הדין ותקטרג שנית על זאת והנה אם היה טוען מיכאל טענות אלו הגם שהיה ממתיק המדת הדין לפי שעה הראויה לכך אבל אפשר שתחזור אח"ך ותקטרג שנית על הקדום בהתחדש לה מעט מן המעט קטרוג חדש וטענה מחודשת וצריך לחזור ולטעון מחדש ואין כל העתים שוות ולכן רצה הש"ית שיטענו הצדיקים שבדור זכות בעד ישראל והם ילמדו סניגורייא עליהם כדי שבדבור זה שמדברים טוב על ישראל יהיה נברא ממנו מלאך וזה המלאך יהיה קיים לעולם ותמיד ישאג באותו הזכות בעד ישראל ולא ידום וכל עוד שהמלאך ההוא קיים ועומד אין פתחון פה למדת הדין לקטרג עוד באותו קטרוג הראשון ולהזכירו יען כי המלאך ההוא הנברא מאותו הזכות והסניגורייא הוא עומד לנגדה ותברא בצידה וא"כ בזה נמצא שאותה הסניגורייא והזכות היא קיימת ועומדת לעד ולעולמי עולמים ואינה זזה ממקומה כלל ועיקר. והשתא בזה שפיר מובן דקדוק הראשון שדקדקנו במאמר הקדום במ"ש הקב"ה למשה מנין. שהגם שיודע הקב"ה כוונתו של מרע"ה על מה כיון באמירתו יש להן מהיכן ליפרע עכ"ז הוא רוצה שיצאו הדברים מפורשים היטב מפי מרע"ה כדי שבזה תהיה סניגורייא שלימה ויהיה אז נברא מדבורו השלם מלאך שלם וחזק ואז תהיה הסניגורייא הזאת חזקה וקיימת לעד לעולם והנה אפילו שטען מרע"ה כמה טענות וכמה התצדקות עשה בשביל ישראל בשביל מעשה העגל עכ"ז מרוב חומר העון ההוא שעשו לא הועיל כל זאת לבטל העונש לגמרי כי מעיקרא לא נתקבלו הטענות לבטל מעליהם העונש כולו ורק נתקבלו לבלתי כלותם בפ"א ח"ו אלא יהיה נפרע מהם קצת בכל פקידה ופקידה וכמ"ש רז"ל אין לך כל פקידה ופקידה שאין בה מעון העגל ולכן תנאי התנה הקב"ה בשעת הסליחה של עון העגל וא"ל וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם והועילה הסליחה שלא יהיו כלים ח"ו בפ"א וגם כל עוד שהם עושים רצונו של מקום לא יזכר ולא יפקד עון זה עליהם כלל ועיקר:

והנה אחרי אשר הודיע אלהים אותנו את כל זאת ברוב חסדו ית' הנה השתא נשוב לדבר במכוון דרושינו אשר דברנו בו והוא כי נמצינו למידין מן המדרש האמור כי ישראל לא היו חייבים אותו העת שעשו העגל כי אם בעשרת הדברות דכן אמר לו מרע"ה להקב"ה יצאו עשר בעשר ואם יש עליהם חיוב יותר מזה הסך בשביל צוויים אחרים א"כ איך יספיק העשרה נסיונות הא פש עוד גבייהו וא"כ השתא לפי דברי חז"ל שכתבו שמצוות השקלים היא באה לתקן עון העגל וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ע"ש לכן השתא מובן

שפיר בס"ד הטעם שצוה הקב"ה לתת מחצית השקל דוקא שהוא עשרה גרה כי עשרים גרה השקל ומחצית השקל הוא עשרה כנגד מה שחייבים ישראל בשביל שביטלו עשרת הדברות והוי עשרה כנגד עשרה לתקן זה בזה:

והנה לפ"ז תיקשי דאמאי צריך למחצית השקל הא א"ל מרע"ה להקב"ה שיצאו עשר נסיונות כנגד עשרת הדברות ואמנם דע דכל זה הוא מחסדי הש"ית ורוב רחמיו על עמו בית ישראל דהנה הש"ית ידע דעתידין ישראל לחטוא כמה פעמים וצריכים לגלות בכמה מלכיות והנה אין תרופה למכתם לולי זכות העשרה נסיונות של אברהם אע"ה דכח העשרה נסיונות רב ועצום להצילם מעשרה כחות הטומאה והאו"הע כל אחד יש לו אחיזה באיזה כח מעשרה כחות הטומאה ובין כללות כולם יש עשרה כחות טומאה ולא יותר והנה העשר נסיונות הם כנגדם לבטל כחם ויתבטלו עשרה כחות טומאה בעשרה נסיונות של אאע"ה ולכן הש"ית לא רצה שיפסידו זכות זה של עשרה נסיונות בשביל עון העגל שיצאו עשר בעשר כאשר רצה מרע"ה דאם יפסידו זה כאן א"כ מה יעמוד להם בדורות האחרונים להצילם מיד האויבים והמקטרגים הצרים אותם ולכן צוה אותם השם יתברך להביא מחצית השקל שיהיה להם כפרה בשביל עון העגל וממילא זכות העשרה נסיונות יהיה שמור להם לדורות ולכן תמצא שכל פקידה ופקידה שהיתה לישראל היה בה קצת כפרה בשביל עון העגל משום דענין מחצית השקל לבדו לא אלים כ"כ שימחה החוב מעליהם לגמרי וא"כ השתא בוא וראה חסדי השי"ת דאם היה מוציא העשר נסיונות בשביל עון העגל א"כ השתא לא היה תקומה ח"ו לישראל והיינו דבחרבן בית ראשון מצינו שהקב"ה רחם על עמו ישראל ושפך חמתו על העצים והאבניים ולא כלה הכל ח"ו וכן תמיד כשהיה גזירה ח"ו היה הש"ית מעביר הגזירה בצער אחר ולא היה ח"ו כליה וכל זה הוא זכות העשרה נסיונות שיש לנו מאברהם אע"ה ובזה יובן הפסוק ונתנו איש כופר נפשו בפקוד אותם שיתנו כל אחד מחצית השקל שהוא כופר נפשו לכפר על עון העגל ואז ממילא כשנותנים כופר נפשם ממון בעין עשרה גרה כנגד עשרת הדברות זה יהנה להו דלא יהיה בהם נגף בפקוד אותם מלשון פקידה וכמ"ש רז"ל אין לך כל פקידה ופקידה והכוונה שע"י שהם נותנים כופר נפשם א"כ ממילא לא יפסידו העשר נסיונות ויהיו שמורים לבני ישראל לדורותם שבעת אשר יפקדו עליהם מלמעלה בשביל חטאתם לא תתגבר מדת הדין ח"ו שיהיה בהם נגף שהוא דבר כליה לכל ח"ו אלא ישפוך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים או יעביר הגזירה בצער בעלמא וכמו שהיה בימי המן וכיוצא בזה האופן שתהיה להם נפשם לשלל ויהיו ניצולים:

ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול. והנה י"ל דאחר שאמר לו עשו עגל מסכה וישתחוו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל שכפרו בעיקר א"כ מאי חידוש' דקא מוסיף לו השי"ת למרע"ה וא"ל ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עודף הוא ועוד דדבר כזה אפשר לאמרו אם הם התריסו נגדו ית' בעון קל אבל אם הם כפרו בעיקר איך יפול עליהם לשון זה גם י"ל דלשון ועתה הוא מושלל ההבנה דמה בא למעט גם עוד י"ל דלשון ויחר אפי וכו' נראה שהוא לשון לעתיד דמשמע עדיין לא חרה אפו ואיך יתכן זה והא משעשו העגל חרה אפו בהם לכלותם ח"ו. גם עוד י"ל דמה שייכות עתה לאמר לו ואעשה אותך לגוי גדול כאלו בא לשוחדו חלילה דמה יועיל דבר זה נגד מרע"ה דממה נפשך אם יראה מרע"ה שיש יכולת בידו להציל את ישראל ודאי לא יתרצה בזה וימנע מלהצילם ואם לא יש יכולת בידו מכח גזרתו שגוזר עליו שלא יתפלל בעדם ולא יזכה אותם א"כ בלא"ה לא יוכל לעבור רצונו ית'. ויובן בס"ד לפרש והנה תחלה נקדים מ"ש המפרשים ז"ל ע"פ ועתה הניחה לי שמרע"ה רצה לטעון לי צוית ולא להם והקב"ה א"ל הניחה לי פי' תניח טענת הלי שלא תטעון לי צוית ואז בזה ויחר אפי בהם ואכלם עכ"ד ז"ל. והנה דברים אלו תמוהים קצת דממ"נ אם טענת לי צוית טענת אמת לא ימנעהו הש"ית מלטעון אותה דהשופט כל הארץ לא יעשה משפט ח"ו ואם היא אינה טענה א"כ גם כי יטעון מה בכך יאמר לו אין זו טענה מספקת. והנה עוד נבא להקדים לחקור בס"ד חקירה אחת במ"ש דז"ל כנפי יונה נחפה בכסף מה היונה כנפיה מגינות עליה כך ישראל מצות מגינות עליהם והנה לכאורה דברים אלו תמוהים דבאיזה מצות משתעו רבנן והלא הם אמרו דשכר מצות בהאי עלמא ליכא ואיך יאמרו מצות מגינות עליהם ואם איירי במצות קבלת אלהותו יתברך ובלתי עבור ע"ז אשר נצטווינו בדבור אנכי ולא יהיה לך דעל זה כתבו המפרשים דיש לקבל שכר בעו"הז משום דכתיב ביומו תתן שכרו ודוקא שאר מצות שנצטווינו ע"י מרע"ה שהוא שלוחו של מקום אין בזה חיוב ביומו תתן שכרו דקי"ל השוכר שכיר ע"י שליח אינו עובר על ביומו תתן שכרו לא השליח ולא המשלח דזה בשביל שאינו שלו וזה בשביל שלא שכרו בעצמו אבל אנכי ולא יהיה לך דמפי הגבורה שמענום על זה יש לקבל שכר בעו"הז ג"כ משום ביומו תתן שכרו. הנה עכ"ז סתמיות דברי חז"ל דאמרו סתם מצות מגינות עליהם משמע דאיירי בכל מצות שעושים ישראל ועוד דהנה מצינו להדיא אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהם בעו"הז והקרן קיימת לו לעו"הב ואלו הם כיבוד אב ואם וכו' הרי דיש הנאה מן המצות בעו"הז ואע"ג דאמרו אוכל מפירותיהם דוקא אבל הקרן קיים לעו"הב הנה עכ"ז הרי יש הנאה מן המצות ולפי

הטעם שאמרו רז"ל דהמצוה היא נצחית הנה גם הפירות היוצאים ממנה צריך שיהיו נצחים דולדה כמוה וג"כ צריכים להיות שמורים לעו"הב וכן מצינו בתרומה בפרק ט' דתרומות שאמרו במשנה גידולי תרומה תרומה ע"ש וכן נמי הפירות צריכים שיהיו כמו הקרן ואיך נהנים מהם בעו"הז וגם לפי דברי רז"ל שאמרו שכר מצות בהאי עלמא ליכא משום דהמצוה היא נצחית וצריך ליהנות ממנה בעולם הנצחי:

והנה אפשר ליישב חקירה זו בס"ד והוא דהנה ידוע דהאדם צריך לקיים כל מצוה ומצוה ממצותיו ית' בשביל שהקב"ה צונו בזה והוא אלהינו ואנחנו צריכים לקיים מצותו ואם אינו מכוין דעתו בזה האופן אז אין מצותו כלום ולכן אנחנו מברכים על המצות ואומרים אשר קדשנו במצותיו וצונו והכוונ' בשביל שהוא אלהינו ומלכנו וקדשנו במצותיו וצונו כך וכך ולכן אנחנו עושים זאת ונמצא שאין לך כל מצוה ומצוה שאין מקושר בה מצות קבלת אלהותו ית' אשר צונו הש"ית בדבור אנכי ה' אלהיך שאם האדם אינו מקבל עליו אלהותו ית' אפי' אם יעשה מצות סוכה ולולב ותפלין וכיוצא אז הכל להבל דמה כי העיקר הוא שעושה המצוה בשביל צווי הש"ית שהוא אלהינו וחייבים אנחנו לשמור מצותיו ולכן תמצא שמרע"ה עומד ומזהיר את ישראל כמה פעמים בתורה שמור וגו' כאשר צוך ה' אלהיך וכן בכמה מצות והכוונה לומר שעיקר העשייה תהיה לכוונה בשביל שצוך ה' אלהיך וא"כ כל מצוה מקושר בה מצוה זו של קבלת אלהותו ית' דזה בלא זה לא יתכן ולא יהיה וא"כ השתא אם האדם לובש תפלין מאחר שהוא עושה בשבול צווי הש"ית שהוא אלהינו א"כ מוכרח שהוא מקבל עליו בזה אלהותו ית' וא"כ יש בידו ב' מצות הא' המצוה עצמה שהיא מצות תפלין והב' היא מצות קבלת אלהותו ית' וכן הדבר הוא בכל מצוה ומצוה ממצותיו ית' שכל מצוה היא שתים כהלכתן ואם כן השתא מ"ש רז"ל שכר מצות בהאי עלמא ליכא הוא על עיקר המצוה אבל מצות קבלת אלהותו ית' המקושרת בכל מצוה ומצוה על זה יש לקבל שכר בעו"הז משום דאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום וא"כ אין לך מצוה שאין יוצא ממנה שכר בעו"הז והוא בשביל מצות קבלת האלהות המקושרת עמה ואם כן השתא שפיר אמרו מצות מגינות עליהם והכוונה על כל המצות ואמנם אינו מצד עיקר המצוה עצמה אלא מצד קבלת האלהות המקושרת עמה:

ואחרי אשר הודיע אלהים אותנו את כל זאת ברוב רחמיו אז נבא אל מכוון דרושנו בס"ד והוא דנמצינו למדין דאין שום הנאה מן המצות בעו"הז כ"א מצד חלק הנוגע לדבור אנכי ולא יהיה לך דמפי הגבורה שמענום והשתא כשיחטאו ישראל ח"ו ויהיה גזרה ויצילם הקב"ה ממנה וכמ"ש רז"ל מה יונה כנפיה מגינות עליה גם ישראל מצות מגינות עליהם

כל הכוונה הוא על מצות קבלת אלהותו יתברך המקושרת בכל מצוה ומצוה אבל מצד עיקר כל מצוה אין שום הנאה והצלה כי שכר מצות בהאי עלמא ליכא. והשתא לפ"ז לפי טענת מרע"ה שרצה לטעון בעון העגל לי צוית ולא להם הנה בזאת הטענה יש קוץ מכאיב דנהי דתהני להו טענה זו להצילם אותו זמן מעון זה אבל יצא להם היזק אח"כ דהנה הם לא ישמעו עוד דברים מפי הגבורה והכל יהיו מצווים בהם ע"י מרע"ה א"כ לא ישאר להם שום מצוה שיוכלו לקבל רוב טובה בעולם הזה גם איך יוכלו להתקיים בעולם הזה דכיון שהם עלולים לחטוא אם יחטאו מי יגין עליהם מן העונש של החטא וא"כ ח"ו לא יתקיימו כי אין דבר שיגין עליהם ולכן הש"ית ברוב רחמיו על ישראל בא לרמוז שיניח טענת לי צוית ולא להם ויעזוב אותה ויתפוס טענה אחרת ופיוס אחר כיון דאם יזכה אותם רק בשביל טענה זו יצא להם תקלה לאחר זמן. ובזה יובן בס"ד ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף והכוונה שאל תחשוב אם אכפר להם עון זה שוב לא יעשו עון אחד דהנה אנכי הרואה שהם עם קשה עודף ועלולים לחטוא לעתיד כמה פעמים ולא בפעם הזאת דוקא ואם כן ועתה הגם שאתה רואה שתוכל להצדיקם ולזכותם בטענת לי צוית עכ"ז בבקשה ממך הניחה לי כלומר תניח טענת לי צוית ולא תטעון אותה בשבילם אלא חפש להם זכות אחר וטענה אחרת יען דזה יזיק להם לעתיד דאם יחר אפי בהם לעתיד על אשר יהיו חוטאים מחדש הנה תכף צריך שאכלם שלא יהיה להם תקומה ח"ו יען כי לא ישאר להם שום מצוה שיכולה להגין עליהם בעו"הז דלפי דבריך שאתה אומר לי צוית ולא להם א"כ הם לא שמעו ממני שום מצוה כדי שאנהג בה דין ביומו תתן שכרו וא"כ איזה מצוה תגין עליהם אם יחטאו מחדש ויחרה אפי מחדש עליהם גם עוד יצא להם היזק במניעת הטובה והוא דא"א להם שיקבלו רבוי טובה בעו"הז אלא צריך שאעשה אותך דוקא לגוי גדול ולא להם דמאחר שאתה טוען לי צוות א"כ בשבילך צריך אני לקיים עמך דין ביומו תתן שכרו ואתן לך רוב טובה בעו"הז כי אתה שמעת ממני המצות ולא ע"י שליח א"כ איך אתן להם רוב טובה בעו"הז בשביל שכר מצוה וא"כ צריך שריבוי הטובה תהיה לך דוקא וא"כ יצא להם היזק בטענה זו בתרתי. ולפי דרכו רמז לו שאם יטעון טענה זו יש מקום חשד ח"ו לומ' לטובת עצמו טען כן כדי שריבוי הטובה תמצא אצלו דוקא ועל כן יותר טוב שתעזוב ותניח זו הטענה לי צוית ותחפש להם זכות אחר להליץ בעדם:

או יובן בס"ד מאמרו ית' שאמר ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא דידוע הוא מ"ש המפ' ז"ל ע"פ ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא הדבר תמוה וכי זה הוא הריצוי אדרבא כלפי לייא ופירשו הכוונה שכוונת מרע"ה הוא שאם היו ישראל פתאים

שנאמר עליהם פתי יאמין לכל דבר היה אפשר להאשימם שאפשר האמינו בעגל אבל מאחר שהם עם קשה עורף שלא יאמינו בשום דבר אלא אחר עמל וטורח ואפילו דבר קל וכל שכן אמונת הדת וא"כ ודאי שלא יזוזו מאמונתך שכולם נתנבאו ושמעו מפיך אנכי ולא יהיה לך ואם כן מה שעשו אינו כי אם לפנים ואם כן אין לך לימוד זכות שלא האמינו בעגל יותר מזה עכ"ד ז"ל. והנה השתא ברוב רחמיו יתברך על ישראל בא לפתוח פתח טענה וזכות ללמד על ישראל וא"ל בלשון הזה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עודף הוא והכוונה הוא על עשותם את העגל ואמנם ממילא מרע"ה יתעורר מזה וילמוד מדבר זה טענה להציל את ישראל ולומר אדרבה מאחר שהם קשה עורף א"כ ודאי אין להאמין שעשו מעשה מכח אמונתם שהאמינו בעגל ההוא וא"כ ודאי צריך להקטין אשמתם וכן היה באמת שכן מצינו שטען מרע"ה בלשון הזה ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא וסלחת לעוונינו וגו':

ויחל משה את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך וגו'. איתא במדרש וז"ל מהו למה ה' יחרה אפך בעמך ר' יהודה ור' נחמיה ר' יהודה אומר למה הדבר דומה למלך שהיה לו בן בית והשליטו על כל מה שהיה לו הלך אותו בן בית והלוה לבני אדם על ידי ערבים הלוה לזה חמשים זהובים ולזה מאה ולזה מאתים וברחו הלווים אחר זמן שמע המלך ורע לו א"ל השלטתי אותך על שלי לא לאבדן א"ל בן בית אני הלויתי ובאחריותי הם לשלם הריני מעמידך על הכל הרי פלוני ערב יש בידו מאה זהובים וביד פלוני חמשים כך אמר משה להקב"ה למה אתה כועס לא בשביל תורתך באחריותי היא שאני וחברי נקיים אותה אהרן ובניו יקיימוה יהושע וכלב יקיימוה יאיר ומכיר יקיימוה הצדיקים יקיימוה ואני אקיימנה הוי למה ה' יחרה אפך ורבי נחמיה אמר בשעה שעשו ישראל אותו מעשה עמד לו משה מפייס את האלהים אמר רבש"ע עשו לך סיוע ואתה כועס עליהם העגל הזה שעשו יהיה מסייעך אתה מזריח את החמה והוא את הלבנה אתה הכוכבים והוא המזלות אתה מוריד את הטל והוא משיב רוחות אתה מוריד גשמים והוא מגדל צמחים אמר הקב"ה משה אף אתה טועה כמותם והלא אין בו ממש א"ל א"כ למה אתה כועס על בניך הוי למה ה' יחרה אפך בעמך עכ"ל. והנה מדברי המדרש מוכח דר"י ור"ן קשיא להו קו' אחת במדרש וכל אחד בא לתרץ תירוץ אחר ע"ד המשל שלו ולכאורה צריך להבין כוונתם בזה ויובן בס"ד לפרש דהנה רבותינו התנאים הנז' הוה קשיא להו בזה קושיא עצומה והוא דמצינו שנענש מרע"ה על דברי קושי שדבר לפניו ית' באמרו למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני והנה לכאורה אין הפרש בין אומרו למה הרעתה לעם הזה לבין אומרו למה ה' יחרה אפך בעמך ולמה על דבר זה לא

מצינו שנענש מרע"ה ואם תאמר שג"כ נענש בשביל זה אלא שלא נזכר בדברי רז"ל אכתי ק' איך מרע"ה חזר לדבר כדברים האלה לפניו ית' והלא כבר נכוה ח"ו בגחלת אותם הדברים שאמר למה הרעתה והשיב לו הקב"ה עתה תראה ודרשו רז"ל עתה תראה ולא תראה במלחמת ל"א מלכים ולכן בא כל א' לתרץ תירוץ על זה כפי המשל שלו והוא דר' יהודה תירץ ע"פ המשל שהביא שהמלך כעס על זאת והשיב הבן בית שבאחריותו הם עומדים והוא לקח ערבים על זה והנה המלך שכעס בתחלה ודאי האמת עמו מאחר שהלווים ברחו א"כ איבד את מעותיו אבל אחר שא"ל באחריותי הם שקבל עליו אחריות והוא אמוד לזה אם כן מעתה ומעכשיו שוב אין לו לכעוס עוד כיון דקבל זה אחריות והנה אם אחד איבד למלך מאה זהובים והמלך מכהו על זה הנה אם בא אחר ואמר למלך למה הכית אותו אני אשלם בעבורו הא ודאי שזה חטא גדול הוא דבזה עושה את המלך שהתנהג עם זה האדם שלא כדין דהגם שהוא רוצה לשלם בעבורו אבל עכ"ז בעת שהכהו המלך עדיין לא חייב זה את עצמו לשלם ואם כן בדין היה מכהו ואיך אומר לו בלשון עבר למה הכית אותו דמשמע דההכאה היתה שלא כדין אבל אם אמר לו למה תכהו מעתה ומעכשיו הלא אנכי מחוייב לשלם בעבורו אין בזה חטא כנגד המלך דדבר זה שא"ל למה תכהו מעתה אין זה תוכחה שמוכיח למלך כי אם דבר הודעה שמודיעו שלא צריך להכותו עוד יען כי הוא עתה מקבל עליו אחריות וכן הוא אופן הערבות כי היכי דלהוי בערב בשעת מתן מעות דאם היה חונק את חבירו בשוק ליתן לו וא"ל הנח ואני ערב דאם פטרו לגמרי כתב הסמ"ע ז"ל בסי' קכ"ט דנתחייב בזה משום דהוי כערב בשעת מתן מעות ואם כן השתא פוק חזי ההפרש שיש בין למה הרעתה לבין למה ה' יחרה אפך דלשון הרעתה הוא על לשעבר ואם כן מוכרח לפרשו לשון תרעומת ומורים הדברים שלא טוב עשה ח"ו במה שהרע לעם הזה משא"כ הכא דלא אמר למה ה' חרה אפך בלשון עבר והגם דבאמת כבר חרה אפו בהם מקודם בשעת מעשה הנז' עכ"ז נשמר מרע"ה מלדבר ככה אלא אמר למה ה' יחרה לשון עתיד והכוונה דודאי מה שחרה אפך בהם הוא כדין וכשורה כי ראויים לזה לגודל עונם ואמנם זאת באתי לחדש במאמרי ולומר למה ה' יחרה מעתה ומעכשיו הלא אנכי מקבל האחריות ואין זה תרעומת להיות מורה דשלא כדין עשה אלא אדרבה מודה הוא בחרון שלעבר ואמנם הוא מדבר על לעתיד שלא צריך להיות עוד חרון וכן הוא אופן הערבות לומר בלשון הזה כי היכי דליהוי כערב כשעת מתן מעות ונמצא בזה המשל והנמשל שהביא שמרע"ה קבל עליו האחריות נתרצה הקו' שכאן אינו תרעומת שמורה על דבר הנעשה שלא כדין אלא הוא

הודעה על קבלת האחריות והראיה דאמר למה יחרה לשון עתיד ולא לשון עבר דמורה דהדין דין אמת ורק מאחר שעתה הוא מקבל האחריות אין להיות עוד חרון אף כלל:
ואמנם רבי נחמיא בחר לתרץ תירוץ אחר על זה והביא דברים שדבר מרע"ה לפני הקב"ה ומשמעות דבריו הוא לומר שמאחר שהעגל הוא דבר שאין בו ממש אם כן אין ראוי לפי כבודך לכעוס בשביל מעשה הכל ותוהו כזה והיוצא מזה הוא כמו אדם עשיר ונכבד שהיה הולך בדרך ובא אדם פחות ונבזה ודחף אותו במזיד הנה אם זה העשיר קם עליו והכהו ודאי כדין הוא עושה דנגע בכבודו אבל באמת הנה אחוזת מרעיו לא יניחוהו לנגוע בו יען כי אינו ראוי לפי כבודו לחשוב מעשה זה המשוגע לכלום כי מעשה זה הפחות לא יעשו גרעון כבוד לזה העשיר הנכבד יען שלרוב הגריעות של זה הפחות אין מעשיו חשובים לכלום ואדרבה אם זה העשיר ילך לו לדרכו ולא ידבר עם זה הפחות ועושה עצמו כאלו לא הרגיש ממעשיו זה הוא כבוד לעשיר אבל משא"כ אם זה העשיר קם עליו גם כן עשיר נכבד כמותו ודחפו וביזהו הא ודאי צריך שזה העשיר יתקנא על כבוד עצמו וינקום נקמת כבודו מזה שכנגדו ואם לא יתקנא וימחול לו הא ודאי אחוזת מרעיו לא יניחוהו לשתוק על זאת יען דמאחר שהמה שקולים א"כ מה שעשה זה לזה הוא חשוב לבזיון וגריעות ואם לא ינקום ממנו וישיב לו גמולו בראשו הא ודאי זה גריעות גדולה לו. וזהו המכוון של מרע"ה דאם ח"ו זה העגל יש בו צד להתדמות לך חלילה לעשות כמעשיך א"כ ודאי מעשה זאת שעשו יש בה בזיון חלילה כלפי מעלה דעזבו הש"ית ודבקו בזה אבל מאחר דהעגל הזה אין בו ממש הבל וריק אם כן המעשה הזה הוא מעשה טפשות ואין יוצא מזה בזיון חלילה כלפי מעלה דבמה נחשבת חתיכת הזהב הזה שעשו אותה צורת עגל מעשה ידי אדם כלפי מעלה וא"כ אדרבה יותר כבוד הוא כלפי מעלה אם לא יחרה אפך על מעשה כזאת שאם תתכעס מזאת א"כ בזה אתה נותן חשיבות ח"ו לזה העגל וא"כ מאלו הדברים אינו מורה שהש"ית עשה שלא כדין בחרון אפו עליהם דהא ודאי עכ"פ הם עשו דבר מכוער וראויים לחרון אף ואמנם לפי גדולתו של הקב"ה צריך שלא להשגיח על זאת המעשה ובלתי להחשיבה לכלום והיה כלא היה וכמו דמיון המשל שכתבנו בס"ד לעשיר הנכבד שהלך בדרך ועשה לו איש פחות ונבזה מעשה בזיון דהגם שאם יחרה אפו עליו ויכהו הכאת מות לא יאשימו אותו לומר שלא כדין עשית דודאי הוא חייב לכל זאת ואמנם יאמרו לו שלפי גודל מעלתך אין צריך להחשיב מעשה זה לכלום ואין להשגיח בה וכן הדבר כאן. ומעתה בא וראה הפרש הלשון בין אדני למה הרעתה לעם הזה לבין מ"ש למה ה' יחרה אפך דשם לא אמר למה אדני הרעתה לעם הזה אלא אמד אדני למה הרעתה וא"כ תיבת למה חוזרת על הרעתה

וא"כ מזה מורה שמה שהרע להם הוא שלא כרין וא"ל למה עשית כך ולכן נענש אבל כאן אמר למה ה' יחרה אפך ולא אמר ה' למה יחרה אפך וא"כ תיבת למה חוזרת על ה' והכוונ' הגם שמן הדין ראוי להיות עליהם חרון אף אבל ממך אתה ה' אדון הכל שאין ערוך אליך לא צריך שיהיה זה וזה ראוי להיות מאחד שהוא כערכו של זה העגל שאין בו ממש אבל אתה ה' אדון הכל רב ושליט על כולא אין זה כבודך שתחשוב מעשה טפשות זאת לכלום ואדרבה צריך שלא להחשיבה וכאלו לא נעשה כלום והיה כלא היה והוא רחום יכפר עון בית ישר' ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאנה:

ובמדרש איתא וז"ל לפיכך זכר יציאת מצרים א"ל דע מהיכן הוצאת אותם לכאור' לשון דע הוא תמוה דלא תצדק מלה זו לאומרה להקב"ה שהוא מקור הידיעה ואפילו הדיוט להדיוט לא יאמר כן הקטן לגדול ואיך יאמר מרע"ה להקב"ה דע וכו'. ויובן בס"ד דהנה ידוע מה שיצאו ישראל קודם הזמן הוא בשביל שקושי השעבוד השלים המנין גם ידוע דלא יתכן להיות קושי השעבוד משלים המנין אם לא נניח במונח שישראל יש להם דין בנים אבל אם יש להם דין עבדים אינו משלים המנין וכמ"ש בזה לעיל בפ' בשלח בס"ד ע"ש. והנה ידוע דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ואיך מחל הקב"ה להם על עון העגל והתירוץ הוא דישראל יש להם דין בנים דכתיב בנים אתם לה' אלהיכם ואב שמחל על כבודו כבודו מחול והראיה שיש להם דין בנים הוא אשר הוצאם אותם מארץ מצרים והיינו מטעם שיש להם דין בנים דאז ממילא אהני להו קושי השעבוד להשלים המנין ולז"א המדרש לפיכך זכר יציאת מצרים א"ל דע מהיכן הוצאת אותם כלומר תודיע לעולם מהיכן הוצאת אותם ר"ל מאיזה טעם הוצאת אותם קודם הזמן שע"י שיראו שמחלת להם א"כ ידעו הכל שיש להם דין בנים וממילא יבינו הטעם שיצאו קודם הזמן משום דיש להם דין בנים ואפילו בזמן שאין עושים רצונו של מקום וכסברת ר"מ ולפ"ז פי' תיבת דע הכוונה הוא לומר דע לאחרים שתודיע אותם הטעם:

זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אליהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים ואת הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעולם. יובן בס"ד דהנה ידוע הטעם שהוצרך הש"ית לישבע לאבותינו הקדושים על הטובה שייטיב לזרעם וכי מי היה רוצה שבועה מהקב"ה שהוצרך לישבע לו ובשלמא הדיוט להדיוט רוצה ממנו שבועה על הבטחתו כדי שיתאמת הדבר בלבו אבל הקב"ה וראי יקיים כי לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה. ואמנם פי' ז"ל דגלוי וידוע לפני הקב"ה שישראל עתידין לחטוא ואם לא היתה ההבטחה בשבועה אזי תקטרג מדת הדין ח"ו ותאמר שעתה אינם ראויים להבטחה ההיא ואמנם מאחר

שהיה הדבר בשבועה מוכרח שתתקיים כי אי אפשר להיות השבועה על חנם עכ"ד ז"ל ואם כן מכח השבועה שנשבע הקב"ה לאבות על הבטחת טובת הבנים א"כ מזה מוכח שרצה הש"ית להיטיב להם גם אם יחטאו לו דאם היה הדבר בתנאי שיהיו צדיקים דוקא ולא יחטאו כלל אם כן למאי אצטריך השבועה דאם הם צדיקים מהיכא תיתי שלא יקיים הקב"ה דבורו והבטחתו אלא ודאי דרצה הש"ית לזכותם בטובה בהחלט שגם אם יחטאו ימחול להם ויקיים הבטחתו להם ואם כן לפ"ז לא אפשר לאבד את זרע ישראל חלילה לגמרי אפי' יאשמו הרבה כי ההבטחה צריכה להתקיים בהם על כל אופן וא"כ הגם שישראל עשו העגל לא אפשר להיות להם כליה ח"ו וזו אחד מן הטענות שיש למרע"ה לטעון לפניו ית' בעד ישראל ועוד יש טענה שנית והוא דהנה הקב"ה הבטיח לאבות שירבה זרעם ככוכבי השמים ומדאמר להו ככוכבי השמים משמע דהבטיחם בזה שיהיו זרעם צדיקים כי הצדיקים נמשלים לכוכבים כמ"ש הפסוק ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד דאם דוקא לענין הריבוי הוא דא"ל כן הא המשולם כמה פעמים לחול הים אשר לא ימד ולא יספר ומדהמשילם לכוכבים הכוונה הוא שיהיו צדיקים וכמ"ש כן במדרש. והנה השתא לפי הבטחה זו הגם דחטאו ישראל בעגל ונלכדו ברשת היצ"הר עכ"ז צריך שהש"ית יקיים בהם כמ"ש הפסוק ביחזקאל וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכ' ומכל גילוליכם אטהר אתכם ונתתי לבם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחוקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם וכמ"ש בסוכה אלמלא שלושה מקראות הללו נתמוטטו רגליהן של שונאי ישראל חד דכתיב ואשר הרעותי וחד דכתיב הנה כחומר ביד היוצר כן אתם וכו' ואידך והסירותי את לב האבן וכו' ושלשה מקראות אלו מעידין שהעונות והזכיות בידו ותוכן הלבבות ה' וכמ"ש רש"י ז"ל שם ע"ש וא"כ השתא לפ"ז להכי הבטיח אותם שיהיו ככוכבים שאפי' אם יחטאו הוא יטהרם ויצדיקם ואם לא יהיה כן אם כן מאי אהני להו הבטחה זו וא"כ בעשיית העגל צריך למחול להם ולקיים בהם מ"ש בכתובים הנז' ולא יכלה אותם ח"ו דאם יכלם ח"ו איך תתקיים הבטחתו והנה עוד נקדים דידוע מ"ש המפרשים ז"ל דאיך מחל להם הקב"ה על אותו עון והלא מלך שמחל על כבודו אין כ"מ ותירצו דישראל יש להם דין בנים ואב שמחל על כבודו כבודו מחול והנה ידוע מה שהוכיחו המפרשים ז"ל מנתינת הארץ שיש לישראל דין בנים והוא דהקב"ה הבטיח לאבות שיתן לזרעם את הארץ והקשו איך קנו זרעם והלא המזכה לעובר לא קנה ועדיין לא היו ישראל בעולם ותירצו דאם העובר הוא בנו קנה דבבנו גמר ומקנה וישראל יש להם דין בנים להקב"ה ואם כן הגם

שהקדוש ב"ה זיכה את הארץ לאבות בשביל זרעם ועדיין לא באו לעולם עכ"ז מאחר שזרע האבות הם נקראים בנים להש"ית שפיר קנו את הארץ וזכו בה ונמצא לפ"ז שמכח זכיית הארץ יש הוכחה שיש לישראל דין בנים. ובזה יובן בס"ד סדר הטענות שטען מרע"ה בעד ישראל תחלה וראש זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך וק' למה הוצרך שבועה אלא ודאי הוא להבטיחם כמ"ש שגם אם יחטאו תתקיים בהם ההבטחה וא"כ השתא שחטאו אמאי תרצה לכלותם והלא מקודם היתה ההבטחה אדעתא דהכי דאו לאו הכי למה צריך שבועה וכאמור. ועוד טענה שנית הוא ותדבר אליהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים ולמה אמרת ככוכבי השמים ולא כחול הים כשאר ההבטחות שהבטחתם על הריבוי כחול הים אלא ודאי שרצית להבטיחם בזה שיהיו צדיקים שנמשלים ככוכבים וכמ"ש במדרש ואם עתה שחטאו תרצה לכלותם ח"ו א"כ למאי נפק' מינה שהבטחתם בזה ומאי אהני להו הבטחה זו הלא אדרבה עתה חל הזמן שתקיים הבטחתך והיינו שתסיר מקרבם את לב האבן ורוח חדשה תחדש בקרבם ותטהרם מטומאתם ואז יהיו מאירים ככוכבים לעולם ועד ואם תאמר הלא מלך אנכי ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ואם כן איך איכא תקנה לזה לז"א הנה עוד הבטחתם בז"הל ואת הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ולא אמרת אתן לכם ונמצא שאתה זכית את הארץ לבנים ע"י האבות ולא נתת אותה לאברהם בעצמו ואם כן השתא מוכרח להיות שיש לזרע האבות דין בנים להקב"ה דהא קי"ל המזכה לעובד לא קנה ודוקא אם הוא בנו קנה וא"כ מאחר שיש להם דין בנים אזי אפשר למחול להם כי אב שמחל על כבודו כבודו מחול ואחרי אשר סידר טענות חזקות אלו בעד ישראל אז קבל הש"ית את דבריו וינחם ה' על הרעה אשד דבר לעשות לעמו:

ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדולה ויאמר אהרן אל יחר אף אדוני אתה ידעת את העם כי ברע הוא. יובן בס"ד ע"ד דאיתא במדרש וז"ל מה ראה להזכיר כאן יציאת מצרים א"ר יהודה בר שלום בשם ר' יהודה בר סימון בשם ר' לוי בן פרטא למה הדבר דומה לאחד שבא ליקח עבד אמר לאדוניו העבד שאתה מוכר קאקנריסון (פי' רע) הוא או קאלוחסין (פי' טוב) הוא א"ל קאקנריסון (פי' רע) הוא ועל זה אני מוכרו לקחו והוליכו אל ביתו פעם אחת סרח אותו העבד התחיל אדונו מכהו א"ל הורגך אני מה אני מבקש עבד רע התחיל העבד צווח בייא אתה מעביר עלי (פי' שאתה עושה עמי שלא כמשפט) א"ל אדונו סרחת כל הסרחון הזה ואתה צווח בייא העבדת עלי א"ל העבד באמת בייא העבדת עלי א"ל מרי איך לקחת אותי בעבד טוב או רע א"ל בעבד רע א"ל בעבר רע לקחתני ותבקשני עבר טוב. כך אמר משה רבון העולם לא כך

אמרת לי לכה ואשלחך אל פרעה ואמרתי לך באיזה זכות אתה גואלן הם עוברים ע"ז ואמרת לי אתה עכשיו רואה אותם עע"ז ואני עומד ורואה אותם שהם יוצאים ממצרים ואקרע להם את הים ואביאם אל המדבר ואתן להם את התורה ואראה להם את כבודי פנים בפנים והם מקבלים מלכותי וכופרים בי בתוך מ' יום ועושים את העגל הוא שאומר ראה ראיתי את עוני עמי וזהו קולו של עגל קול ענות אנכי שומע ועד שלא גאלתם אמרת לי שהם עושים את העגל ועכשיו שעשו אותו אתה מבקש להרגן לכך הזכיר יציאת מצרים בסניגורייא שלו עכ"ל ע"ש. והנה נמצינו למידין מדברי המדרש הנז' שמרע"ה כבר ידע מקודם שרוצים לעשות העגל בתוך הארבעים יום אלו שכן א"ל הקב"ה ואתן להם את התורה וכו' וכופרים בי בתוך ארבעים יום ועושים את העגל וא"כ השתא לזה אחר שאמר מר"עה לאהרן הע"ה מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדולה התחיל אהרן להתרעם על התלונה הזאת וא"ל אל יחר אף אדוני כי לא עלי התלונה כי אם על עצמך יען כי אתה ידעת את העם כי ברע הוא כלומר מקודם ידעת את העם שרוצים לעשות הרעה הזאת בתוך הארבעים יום אלו שיצאת וא"כ למה תתרעם עלי ולא תתרעם על עצמך שלא עשית לזה הענין איזה תקנה קודם עלייתך להר ואולי לא היה נעשה הדבר הרע הזה כי אני הוכרחתי לעשות באונס גמור ולא עשיתי הדבר בידים כי אם שמאליו יצא העגל ולז"א ויאמרו לי עשה לנו אלהים וגו' ואשלכהו באש ויצא העגל הזה וא"כ למה תאשימני בזה ולא תאשם את עצמך ח"ו. ואם הדבר הזה מוכרח להיות ואין תקנה לבטל בחידתם אם כן לא אנכי המביא עליהם חטאה גדולה שתאמר אלי מה עשה לך וכו' כי הבאת עליו חטאה גדולה אלא הם הביאו לעצמם בבחירתם ולא אנכי הגודם בזה כלום:

או יובן בס"ד לפרש דידוע מ"ש רז"ל אלמלא וא"ו של העלוך לא נשאר מהם שריד ופליט כי בזה שאמרו העלוך לשון רבים נמצא שהם לא כפרו לגמרי אלא שתפו ש"ש ודבר אחר כנודע ובזה יובן שאחר שא"ל מרע"ה הבאת עליו חטאה גדולה בא אהרן להקטין החטאת שלהם ולומר שהם שתפו ש"ש וד"א וז"ש אל יחר אף אדוני אתה ידעת את העם כי ברע תיבת ברע היא אותיות עֵרֶב כלומר שהם ערבו ש"ש וד"א ולא כפרו לגמרי וא"כ אתה שדרכך להליץ עליהם טוב תמיד לא צריך שתאמר חטאה גדולה דמשמע דאין גדול ממנה והוא לומר שכפרו לגמרי חס ושלום:

או יובן בס"ד לרמוז כי ידוע מ"ש חז"ל הטעם שקבל אהרן ע"ה לעשות להם העגל והוא בשביל שראה שהוכיחם חור שהיה נביא ועמדו עליו והרגו אותו ואם היה הוא ג"כ מסרב היו הורגים אותו ג"כ ואז לא היה אפשר להיות להם תקומה ח"ו והיו כלים לגמרי

חלילה ולכן קבל לעשות להם העגל כדי להצילם מכליה שלא תגדל אשמתם יותר והנה נמצא לפ"ז שאם היה אהרן מסרב היו הורגים אותו ואז היה נמצא בידם ג' עונות עון ע"ז והריגת אהרן והריגת חור שהיו צדיקים גדולים ונביאים אבל עתה שלא סירב נמצא בידם רק ב' עונות עון ע"ז והריגת חור הצדיק וז"ש אל יחר אף אדוני על עשותי הדבר הזה ולא סירבתי כי אתה ידעת את העם כי ברע הוא ברע הוא ב' רע כלומר שנים רעות עשו עון ע"ז והריגת חור ואם הייתי מסרב היה נמצא בידם שלשה ולא היה להם תקנה וא"כ אדרבה אני מיעטתי בחטאתם וגרמתי הצלתם:

או יובן בס"ד לרמוז כי ידוע מ"ש המפרשים ז"ל ע"פ וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב שתיבת עש"ב היא ר"ת עשו שור במדבר וגם ר"ת שבעה עשר בתמוז וגם ר"ת ערב שבת במנחה וגם ראשי תיבות בלעם שתום עין וגם ראשי תיבות עם שני בניו וגם ר"ת עד שהמלך במסבו וגם ר"ת עברו ברית שכרת וגם ר"ת ערבבם שטן בחשבון וגם ר"ת עמד שושבינם בהר ועוד כתבו ר"ת בתיבה זו ועיין בזה בילקוט ראובני שזכר מזה ע"ש נמצא שעשיית העגל היה בזמן המנחה שהוא בין הערבים והוא זמן דין הצליח השטן במעשיו לעשות העגל ובזה יובן אל יחד אף אדוני חדא כי אתה ידעת את העם הם ערב רב שנקראים העם וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל שהיו רעים וחטאים ועוד דין גרמא כי ברע הוא ברע אותיות עֶרֶב כלומר שהיה בזמן המנחה שהוא זמן דין שאותו זמן ג"כ נקרא ערב וע"כ לא יכולתי למונעם מדבר הזה:

או יובן בס"ד לרמוז בר"ע ר"ת "ערב "רב "בתוכם וזהו אתה ידעת את העם הם ישראל כי לא מלבם עשו זאת אלא ערב רב שבתוכם גרמו להם זאת. או יובן בס"ד לרמוז בתיבת ברע ר"ת בראותם רגל עגל או ר"ת ראו עגל ברגליהם והכוונה ע"ד שכתבו משם החזקוני ז"ל שמה שחטאו הערב רב ועשו העגל הוא בשביל שהם לא זכו לראות השכינה וראו דוקא רגליהם של מלאכי השרת וכתיב ותחת רגליהם ככף רגל עגל שרגל המלאכים יתדמו להבני אדם הרואים אותם ככף רגל עגל כן ידמה האדם בראייתו והם טעו וחשבו שהם פסיעותיו של הקב"ה כביכול ולכן עשו עגל ע"ש:

ויאמר משה מלאו ידכם היום לה' וכו' ולתת עליכם היום ברכה. יובן בס"ד דהנה החוטא גורם פגם כו"ה של השם ח"ו והנה היד של האדם יש בה רמז לאותיות ו"ה כי הזרוע הוא כנגד הו"או וחמשה אצבעות הם כנגד הה"א כנודע וא"כ השתא בני לוי אשר קנאו קנאת ה' ולקחו איש חרבו והרגו אותם שכפרו ביחודו ית' א"כ מה שעשו בידים שהרגו בחרב שבידם הנה בזה תקנו אותיות ו"ה שבשם שיתיחדו ביחודא שלים ויהיה השם שלם מדה כנגד מדה ולכן צריך עתה שיתברכו גם כן ברכה בשלימות מד' מילואים

דשם הו"יה ב"ה והוא כי ד' מילואים שהם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן עולים רל"ב כמנין הבר"כה כנודע ובזה יובן ויאמר משה מלאו ידיכם היום לה' דייקא שבמעשה הידים שלכם אתם מתקני' את השם ובזה אתם ראויים לתת עליכם היום ברכ"ה כי תזכו להתברך בשלימות ד' מילואים שעולים כמנין הבר"כה:

הפטרת כי תשא

ויהי בצהרים ויהתל בהם אליהו ויאמר קראו בקול גדול כי אלהים הוא כי שיח וכי שיג לו וכי דרך לו אולי ישן הוא ויקץ. והנה רש"י ז"ל פי' כי שיח שמא יש לו דבר עם יועציו וכי שיג משיג ורודף במלחמה וכי דרך לו ר"ל לבית הכסא ע"ש. והנה לכאו' יש להבין למה לא תפס להם מן העסקים שיש בעולם כי אם שלשה עסקים אלה דוקא שהם עסק הדבור ועסק המלחמה ועסק הבית הכסא ויובן בס"ד לפרש והוא דהנה עובדי ע"ז סוברים שפועל הטוב איננו פועל דע ולכן אומרים שיש ב' רשויות והנה שם שהיו כולם עע"ז בא אליהו הנביא ז"ל לרמוז להם הדברים אשר יש מהם ראיה מוכחת להכחיש סברתם זאת ותחלה רמז להם עסק הדבור כי מן הדבור שהוא בלשון יש ראיה שפועל הטוב הוא הוא פועל הרע ואין ב' רשויות ח"ו והוא ע"ד שאמר שלמה הע"ה מות וחיים ביד לשון. ובמדרש הביאו דז"ל משל נכון על זה והוא משל למלך שחלה בנו ואמרו הרופאים שלא יתרפא אלא בחלב לבייא והוא קרוב לנמנע כי מי יסכין עצמו להביאו ויען א' מעבדיו ויאמר אנכי אביאנו ושאל מהמלך שיתן לו עדר כבשים והוליכם וישב עמהם במערה קרובה למעגנות אריות והיה שוחט ומשליך לפני המערה והם באים ואוכלים וכל יום הכפירים שואגים לטרף והוא משליך להם עד שראה לבייא אחת דדיה נוטפות חלב והשליך לה נתחים רבים ולפי שהמניקה צריכה לאכול הרבה לכן כל יום היתה קודמת לבא אצלו ונותן לה כל צורכה והיה מרחיק מעט לאט והיא באה אצלו והיה מתקרב לאט עד שחלב אותה כל שיעור ששאלו הרופאים והלך וכמלון היו כל איבריו משתעשעים באומרם עתה יעשרנו המלך והרגלים אומרים אנחנו העיקר שאלו לא הלכנו לא הובא החלב והעינים אומרים אם לא ראינו וכו' והכליות אומרים אם לא יעצנו וכו' וכן שאר איברים ויען הלשון אני הוא העיקר שדברתי עם המלך להביאו וענוהו כולם ואמרו לו מה ערכך ואיכותך וא"ל א"כ נראה דבר מי יקום ובבואו לפני המלך א"ל אדוני הנה חלב כלבתא ואז קצף המלך ויצו לתלותו יען כי צחק בו וכשהוציאוהו אמר הלשון לאיברים הראיתם מי שולט בכולכם ויענוהו חטאנו לפניך אתה הוא אדונינו אם תוכל להצילנו ממות ותכף אמר למוליכי' אותו להיכן אתם מוליכים אותי וענוהו להורגך וא"ל זו שכרי שהשלכתי עצמי למיתה עד שהבאתי חלב לבייא והיה צועק ובוכה עד ששמע

המלך והביאו וא"ל אתה אמרת שהוא חלב כלבתא והשיבו שכן קורין אותו בעירו ואז גדלו המלך ונתן לו מתנות רבות ולכן אמר שלמה הע"ה מות וחיים ביד לשון עכ"ד במדרש ע"ש. וכתבו המפרשים ז"ל שרז"ל מגמתם במשל זה להודיענו שאל תחשוב ששלמה הע"ה גוזמא בעלמא קאמר שהמות וחיים ביד לשון אלא להודיעך שהדברים הם ממש כן באמת עכת"ד ז"ל. איך שיהיה מאחר שמצינו ששלמה הע"ה העיד בחכמתו שמות וחיים ביד לשון נמצא שיש בדבור שבלשון ב' הפכיים פעולת הטוב ופעולת הרע ואם כן מכאן ראיה ניצחת המבטלת סברת עע"ז שאומרים פועל הטוב אינו פועל רע דהרי ברא הדבור בלשון דאית ביה תרתי טוב ורע והם ב' הפכיים וא"כ מוכרח שפועל הטוב הוא פועל הרע ונמצא שמכח הדבור שבלשון יש טענה חזקה המבטלת סברת עע"ז. ולכן הזכיר להם עסק הדבור שבלשון ואמר וכי שיח לרמוז להם על האמור:

ומה שאמר וכי שיג לו שהוא עסק המלחמה והוא ג"כ לרמוז להם עוד ראיה אחרת לבטל סברתם הנז"ל והוא כי כל נצחון המלחמה שיהיה בין המלכים תמצא על הרוב שיזמין הקב"ה איזה ענין שיהיה אותו ענין עצמו רע לזה וטוב לאותו שכנגדו ב' הפכיים בנושא אחר ולכן אז זה יקום וזה יפול והענין שנעשה הוא דבר אחד דוקא והוא יהיה צמח ישועה לזה ומפלה לאותו שכנגדו ונמצא שפועל הטוב הוא הוא פועל רע כי בלא"ה אי אפשר להיות ב' הפכיים בנושא אחד ולכן אז הזכיר להם אליהו הנביא זכור לטוב עסק המלחמה אשר ממנו ילמדו ראיה מוכרחת לבטל סברתם הנבערה הנז"ל:

ומה שאמר וכי דרך לו שהוא עסק שבבית הכסא יובן שרמז להם גם כן מזה ראיה נוכחת לבטל סברתם הנז"ל והוא ע"ד דאיתא בגמרא דסנהדרין דף ט"ל ע"א א"ל ההוא אמגושא לאמימר מפלגך לעילאי דהורמיז מפלגך לתתאי דאהורמיז א"ל א"כ היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מייא בארעיה ע"כ וכוונת המאמר פי' הרב בח"א ז"ל דההוא אמגושא היה מכת האפיקורוסין האומרים שפועל הטוב אינו פועל רע ושח"ו יש ב' רשויות הפך מה שלמדנו תורתנו הקדושה כי בידו ית"ש הכל וה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא רע ולזה היה אומר לו כי מפלגא לעילא כי שם אברים הרוחניים והטובים הם מהורמיז שהוא האל הטוב ומפלגא לתתא כי שם איברי הטנוף והגשמיים מאהורמיז שהוא פועל הרע ועל זה השיב לו אמימר כי איך אפשר שיהיו ב' רשויות באדם דא"כ איך שביק ליה אהורמיז להורמיז לאעבורי מייא בארעיה דהיינו היציאה שמכניס למעלה ומוציא מלמטה שכל מה שאדם מכניס דרך פיו מוציא דרך נקבים התחתונים עכת"ד ע"ש. ונמצא לפ"ז מכח היציאה שמוציא האדם דרך נקביו בבית הכסא מזה יש ראיה מוכחת לביטול סברתם הנז"ל שסוברים

פועל טוב אינו פועל הרע ולכן לזה שפיר רמז להם ענין זה באומרו וכי דרך לו שהכוונה שהלך לבית הכסא לעשות צרכיו ופשטיות דבריו בכל זאת לעשות בע"ז שלהם צחוק והיתול ולפי דרכו רמז להם בזה ג' ראיות נכוחות אלו שהם לבטל סברתם ודעתם בזה: **והנה** מה שיש לכאורה לדקדק עוד בפסוק זה הוא באומרו כי שיח וכי שיג לו וכי דרך לו דלמה לא נקט תיבת לו בשיח והול"ל וכי שיח לו וכי דרך לו או הכי הו"לל וכי שיח וכי שיג וכי דרך לו ולמה נקט לו בתרתי דוקא. ויובן בס"ד לפרש דהנה רש"י ז"ל פי' וכי שיג לו ר"ל משיג ורודף הוא עכשיו במלחמה ע"ש. והנה השתא לכאורה י"ל דהגם דדברי אליהו זכור לטוב אלו הם להתל ולצחק בהם עכ"ז צריכים נמי שיהיו דברים המתקבלים שהוא מיעץ אותם שיקראו בקול גדול כדי שישמע וא"ל סיבה וטעם שאינו שומע חדא שהוא מדבר עם יועציו ועסוק עמהם בדברים ולכך אינו שומע ועוד אמר סיבה אחרת ואופן אחר שהוא משיג ורודף במלחמ' ולכן אינו שומע ועוד אמר אופן אחר שעושה צרכיו ולכן עסוק בצרכיו ואינו שומע ואם כן השתא בשלמא אם הוא מדבר עם יועציו או עושה צרכיו ומחמת שהוא עסוק בזה לכן אינו נותן לב לשמוע דבריהם אם כן לזה שפיר נותן להם עצה שיצעקו בקול גדול שהקול ילך ויקשקש באזניו ובעל כרחו ישים לב לשמוע אבל אם היה הסיבה שאינו שומע הוא בשביל שהלך להשיג ולרדוף במלחמה א"כ הוא איננו במקום מושבו באותו הבית והחדר שמונח שם אלא הלך בדרך למרחוק לעשות מלחמה ואם לא שמע בקול הנמוך למאי נפקה מנא יקרא בקול גדול מאחר שהוא רחוק הרבה ואיננו שם ואיך יגיע לו הקול והם לא רואים שיש מלחמה קרובה אצלם וא"כ הלך רחוק ומאי נפקא מינה בקול גדול. ואמנם יובן דמה שאמר וכי שיח וכי שיג לו כולא חדא מלתא ואין כוונתו לומר להם בזה וכי שיג לו שהוא סבה שנית ואופן אחר אלא כוונתו לומר להם וכי שיח ר"ל שהוא מדבר עם יועציו ולוקח מהם עצה ונתן טעם לדבריו בשביל מה לוקח עצה הוא בשביל וכי שיג לו שרוצה להיות משיג ורודף במלחמה ולכן רוצה להתייעץ תחלה כי התשועה היא ברוב יועץ ולכן איננו שם לב על דבריכם ואינו שומע כי טרוד הוא עם יועציו ולכן צריך שתקראו בקול גדול כדי שהקול יכנס ויקשקש באזניו ובע"כ ישמע ועוד א"ל סיבה שניה באופן אחר והוא וכי דרך לו שעושה צרכיו וטרוד בזה ולכן השתא אתי שפיר דלא אמר תיבת לו כי אם בשיג ולא בשיח משום דשיח ושיג חדא מלתא נינהו ור"ל שעתה שיש לו ב' צרכים שיח ושיג שהוא עצה והשגה ועתה הוא מתייעץ כדי לידע איך ישיג ואין הכוונה הוא דאו או קאמר וא"כ שפיר יצדק חד לו בזה:

ועוד לכאורה י"ל בפסוק הנז"ל באומרו אולי ישן הוא ויקץ ולמה לא כלל גם זה עם מ"ש למעלה והול"ל וכי שינה לו ויקץ. ויובן בס"ד והוא דלכאורה צריך להבין אם אותו הבעל היה מונח להדיא לפני הכל והיו כולם רואים אותו אם כן איך יאמר אליהם והוא מדבר עם יועציו או הלך למלחמ' או שעושה צרכיו והלא הם רואים אותו מונח במקומו ואינו עושה כלום מכל זאת. ואם אותו הבעל היה מונח בתוך תיבה אחת או בתוך חדר אחד סגור ואינו נראה לעיני העומדים שם הנה למה יקראו בקול גדול יפתחו התיבה או החדר ויראו מה הוא עושה ואם יראו שיש לו אחת מג' סיבות אלו ימתינו לו עד שיגמור ואז יקראו ולמה צריך שיקראו בקול גדול להחרידו ולזעזעו. והנה הגם שדברי אליהו אלו להם להיתול ולשחוק עכ"ז מצינו שהם קבלו ממנו דברים אלו וחששו לסיבות אלו שאחר שאמר להם כן התחילו לקרוא בקול גדול כדכתיב ויקראו בקול גדול וכו' ואלו קודם שא"ל כן אליהו לא כתיב שהיו קוראים בקול גדול. ויובן בס"ד לפרש כוונתו בזה והוא דאין כוונתו לומר שעכשיו הוא יש לו שיח או שיג או דרך כי זה יוכלו לראות תכף אלא הכוונה הוא לומר שאתמול בלילה היה לו אחד מג' סיבות הללו והיה עסוק בזה כל הלילה ובענין בית הכסא יתכן שהיה לו חולי מעיים והיה נצרך לנקביו כל הלילה וא"כ אתמול בלילה לא היה ישן כלל ולכן הסבה שאינו משיב לכם הוא שחטפתו שינה גדולה על שלא היה ישן אתמול בלילה ולכן צריך קול גדול עד שייקץ משנתו הגדולה הבאה עליו וא"כ זה הוא כוונת דבריו קראו בקול גדול יען כי אלהים הוא ובעל עסקים שצריך להתטפל בענייניים של אחדים וא"כ יתכן היה לו עסקי עצות או עסקי מלחמה או עסקי צרכיו באופן שלא היה ישן כל הלילה ולכן עתה שאינו מקשיב לכם אולי ישן הוא משינת הלילה ולכן בקוראכם קול גדול אז יקץ. או יובן כוונת דבריו דלאו או או קאמר אלא כוונתו שבא להסביר להם איך עבר כל הלילה ולא ישן בו כלום ואמר הסיבות שהיו לו והוא כי שיח שהוצרך להתיעץ עם יועציו איך יעשה המלחמה כדרך בעלי המלחמה שתחלה צריכים להתייעץ איך יעשו המלחמה וא"כ בודאי הלך לו על זה כמה שעות ועוד אח"כ ג"כ בלילה תכף אחר שקבל העצה היעוצה הלך להשיג ולרדוף במלחמה וא"כ בודאי הלך לו על זה כמה שעות מן הלילה עד שגמר המלחמה ואם נשאר עוד קצת זמן מן הלילה ג"כ לא היה יכול לישן בו יען כי הוא נתפחד במלחמה מן האויב ומרוב הפחד היה לו חולי מעיים ושלשול כדרך טבע כל הפחדנים שיהיה להם לפעמים מסיבת הפחד שלשול הבטן והוצרך לנקביו הרבה עד שעבר כל הלילה ועתה שהוא נח מזה חטפתו שינה של הלילה ולכן צריך לו קול גדול עד שיקיץ מן התרדמה שלו וכל זאת דבר אליהו זכור לטוב בדרך היתול וצחוק והם כמרקרות חרב

להם וכסכין בעיניהם וצנינים בצדיהם שעשה את האלוה שלהם כמו הבני אדם שצריך ליקח עצה מיועצים וגם יפול עליו השבר והפחד וגם יחלה בחולי מעיים ושלשול ויהיה נצרך לנקביו וצריך לישן ותחטפנו השינה ועוד כמה דברים פחותים המסתעפים בזה ועשה את הבעל שלהם שעובדים אותו ללעג וקלס באלו הדברים. ולפי הנגלה במענה לשונו הוא שכוונתו ליתן להם עצה לידע מה לעשות ולפי דרכו ג"כ למד אותנו דבר גדול בדברים אלו והוא שמותר לאדם לעשות ליצנות על הע"ז והגם שהליצנות היא מדה רעה ומאוסה עכ"ז מותר לעשות ליצנות בע"ז בכל מה דאפשר שכל זה הם דברי ליצנות על הע"ז וכמ"ש בגמרא דמגלה סוף פ' ג' אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דע"ז דשרייא דכתיב כרע בל קורס נבו וכו' א"ר הונא בר מנוח שרי ליה לבר ישראל למימר לעכ"ום שקליה לע"ז ואנחיה בשי"ן תי"ו שלך וכו' ע"ש יה"ר שהאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי ובא לציון גואל במהרה בימינו אכי"ר:

ויאמר אליהו לכל העם גשו אלי וגו'. יובן בס"ד דידוע מ"ש המפ' ז"ל דכשחוטאים ישראל גורמים להסתלק משם ישראל אותיות אל"י וישאר אותיות ר"ש רמז לדלותם גם גורמים להסתלק משם מיכאל ג"כ אותיות אל"י וישאר מך וזהו מ"ך ר"ש שדרשו בגמרא וכו' ובזה פירשו אלי אלי למה עזבתני עכ"ד ז"ל. ובזה יובן ויאמר אליהו לכל העם גשו אל"י דיקא ר"ל עתה שאתם רוצים לתקן עצמכם ולחזור בתשובה אם כן גשו אותיות אל"י לחבר בשם ישראל ובשם מיכאל ובזה אתי שפיר מ"ש אחר כך ויקח אליהו שתים עשרה אבנים וגו' לאמר ישראל יהיה שמך וקשה מאי בעי בזה ולפ"ז אתי שפיר:

ובזה יובן בס"ד לפרש אם תשוב ישראל אל"י תשוב כלומר אם תשוב בתשובה אזי אותיות אל"י של ישראל ומיכאל תשוב שיתחברו יחד בשלימות ויתוקן הכל. ובזה יובן בס"ד עוד רמז הכתוב מ"ש דוד הע"ה אשכילה בדרך תמים מתי תבא אלי הוא אותיות אל"י הנז' ומשיב ואומר בזמן שאתהלך בתום לבבי בקרב ביתי הוא הגוף לא אשית לנגד עיני דבר בליעל וגו' לבב עקש יסור ממני וגו' והכוונה כשאהיה צדיק וישר:

או יובן בס"ד כי תיבת אל"י גי' א"ם רמז לשכינה וז"ש להם אליהו לכל העם גשו אל"י היא השכינה דאחר שסלקתם השכינה כביכול מרוב הע"ז שעבדתם הנה בעתה שאתם מתחרטי' ושבים בתשובה הגישו אותה שתהיה שורה ביניכם כי ידוע מ"ש המפרשים ז"ל בפי' תיבת תשובה שהוא ר"ל תשוב ה"א שהיא רמז לשכינה בחינת ה"א אחרונה ולז"א אם תשוב ישראל אל"י גי' א"ם רמז לשכינה תשוב ע"ד שאמרו גבי תשובה שהוא תשוב ה"א ואז ויגשו כל העם אליו לקבל עליהם עול מלכות שמים ואז בזה וירפא את

מזבח ה' ההרוס רמז לשכינה כביכול שפגמו בה כביכול הן עתה תקן הפגם בהתחברותם עמו:

ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך. וי"ל דמאי בעי להשמיענו בזה שאמר אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך והלא ידוע הוא ומאי מקומו הכא והנה לפי מ"ש לעיל בס"ד בתיבת אלי אתי שפיר. אמנם עוד יובן בס"ד לפרש בזה והוא דידוע דשם יעקב הגם שנכתב חסר בתורה בלא וא"ו מ"מ מצינו שנכתב נמי בוא"ו כנודע. וכתבו המפרשים ז"ל שלעתיד יהיה מלא בוא"ו שיקח הוא"ו מן עשו וישאר עש ואז עש יאכלם עכ"ר ז"ל. וא"כ השתא יעקוב בוא"ו הוא חמשה אותיות ושם ישראל שנקרא בו גם כן חמשה אותיות הרי עשרה כנגד עשר ספירות וכנגד עשרה מאמרות שנברא בו העולם וכנגד עשרת דברות שקבלו ישראל על הר סיני והנה ב' שמות אלו הנז"ל עם הכולל שלהם יעלו י"ב ולכן רצה ליקח י"ב אבנים שהם כנגד י"ב שבטי ישראל כמפורש בקרא וגם כנגד ב' שמות יעקוב וישראל שיש בהם יו"ד אותיות ועם הכללות שלהם הם מספר י"ב ולכן לזה זכר כאן אשר היה דבר ה' אליו ישראל יהיה שמך:

ויעש תעלה כבית סאתים זרע סביב למזבח. ידוע דהשיעור הזה הוא שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים כמ"ש רבי' מהר"ם אלשיך ז"ל בפסוק הזה ע"ש. והנה רמז בזה לעשר ספירות שהם כנגד שבעת ימי הבנין והם חג"ת נהי"ם וידוע שכל אחת כלולה מעשר גימט' שבעים והשיריים רמז לתוספת הקדוש' כי כל דבר שבקדושה צריך תוספת:

ויאמר מלאו ארבעה כרים מים ויצקו על העולה ועל העצים ויאמר שנו וישנו ויאמר שלשו וישלשו. יובן בס"ד כי גם בכאן רצה למלאת י"ב כדים מים כי שלשה פעמים ארבעה גי' י"ב והוא גם כן רמז לכללות י"ב שבטי ישראל כמו שעשה באבנים ומה שלא הביאו הי"ב כדים בפעם אחת אלא הביאום בג"פ אפשר שרמז בזה לצורך התיקון שצריך להיות בג' עולמות שהם בריאה יצירה עשיה שצריכים תיקון אבל עולם האצילות כולו טוב ושם כתיב לא יגורך רע כנודע ולכן היה ג' פעמים ובכל פעם ד' כרים כי כל עולם ועולם מג' עולמות הנז"ל הוא עצמו כלול מד' עולמות שהם אבי"ע. גם רצה לרמוז לזכות התורה המגין על ישראל שהיא ג' מדרגות והם תורה נביאים וכתובים וכל אחת יש בה ד' חלקים שהם פרד"ס ומים רמז לתורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים:

ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל יובן בס"ד לרמוז מנ"חה גי' ק"ג רמז לק"ב חרובין ע"ה שהם מילוי ע"ב ס"ג מ"ה שהם חרובין

וצריכים תיקון ועילוי שלא יינקו מהם החיצוני' ח"ו וזהו ויהי בעלות המנחה שעשה עילוי לק"ב חרובין שהם ע"ה גי' מנ"חה אז ויגש אלי"הו גי' ב"ן רמז לבחי' שם ב"ן הנביא אותיות א' בי"נה והאלף רמז לחכמה ע"ד אלף חכמה וכמ"ש המפרשים ז"ל בכמה מקומות ואותיות בינה רמז למדת הבינה והכוונה שנמשך שפע לבחי' שם ב"ן מחבמה ובינה. או יובן הנביא גי' ס"ג רמז לבחי' שם ס"ג שהאיר לב"ן ואז ע"י הארה זו ויאמר ה' והכוונה הוא ע"ד שמצאתי כתוב שהאמירה רמז ליחוד וזהו ויאמר ה' רמז ליחוד או מלשון את ה' האמרת היום אלהי אברהם יצחק וישראל רמז לג' ספירות חסד גבורה תפארת כי ידוע שאברהם מדתו חסד ויצחק מדתו גבורה וישראל מדתו תפארת והה"יב:

עננ ה' עננ וידעו העם הזה. יובן בס"ד שכפל הדברים ואמר עננ ב"פ והוא כי ידוע שיש חמשה חסדים וחמשה גבורות כנודע והנה חמשה פעמים חסד גי' ש"ס כמנין ב"פ עננ שג"כ עולה ש"ס בדקדוק ואפשר שרצה להמשיך בזה ה' פעמים חס"ד כדי למתק הדין כי היה אז בשעת המנחה שהוא זמן דין כנודע. או יובן בס"ד לרמוז כי עננ ה' עננ גי' שפ"ו כמנין שכי"נה ע"ה וכמנין "דוד "בן "ישי שעולה שפ"ו וכמנין של"ם שהוא גי' שפ"ו:

ואתה הסבות את לבם אחורנית. יובן בס"ד כי הנה ידוע שהאדם כל מה שמתקבץ ממאכלו החי נהפך לדם והלב שואב חלק המובחר והחשוב שבדם והשאר מחלק ונותן לשאר איברים כי הלב הוא מלך האיברים והוא נוטל ראשון חלק המובחר והטוב ומה שצריך ליקח חלק הטוב והמובחר יען כי ההבנה היא בלב ולכן צריך לשתות הטוב והצלול שבדם ולא העכור כדי שלא יהיה טפש ואטום כנודע והנה כאן אליהו זכור לטוב בקש מהקב"ה שיטמטם לבם כדי שלא יהיה להם הבנה שיהיו אז חכמים להרע ולומר שמעשה כשפים הם ועוד שאר הוצאת דבה כיוצא בזה וכמ"ש חז"ל וא"כ רוצה שהלב שלהם ישתה הדם באחרונה ולא כדרכו לקחת חלק בראש כדי שלא יקח הטוב והצלול אלא יקח חלת העכור הנשאר לבסוף ואז יהיה לבם אטום ולא יהיה להם הבנה לחשוב מחשבת דבה וערעור בעלילות דברים על זאת וזהו שאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית דיקא ונקט לשון הסבות שהוא נמי לשון סובין לרמוז על האמור גם רמז עוד בזה באומרו ואתה הסבות את לבם אחורנית כי אותיות לב להפך הם אותיות בל שהוא לשון בלבול וזהו הסבות את לבם אחורנית שיהפך לבם לאחור שיורה אז על בלבול דעתם שלא ירגישו להוציא איזה דבר לעז ועלילות דברים על זה המעשה:

ותפול אש ה' ותאכל את העולה וכו' ואת המים אשר בתעלה לחכה וירא כל העם וכו' ויאמרו ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים. יובן בס"ד כי ידוע שעובדי ע"ז סוברים שפועל

הטוב אינו פועל הרע ולכן חושבים שיש ב' רשויות ח"ו וכמ"ש לעיל בס"ד והנה עתה כל העם ראו בעיניהם מופת גדול ומבטל סברא זאת והוא כי הנה טבע האש שיתכבה מכח המים והנה איך עתה היה להפך שהוא לחך את המים שהוביש אותו ולא נכבה מכחו וא"כ הוי ב' הפכיים בנושא אחד וא"כ מזה ידעו והבינו שגם אותה הסברה שסוברים פועל הטוב אינו פועל הרע היא בטלה ומבוטלת דאפשר להיות ב' הפכיים בנושא אחד כזאת והנה ידוע דשם הו"ה הוא רחמים ושם אלהים הוא דין ולזה כוין שותפול האש וכו' ואת המים וכו' וירא כל העם וכו' אז ויאמרו ה' הוא האלהים כלומר עתה נתברר להם כי אפשר להיות ב' הפכיים בנושא אחד וא"כ ה' שהוא רחמים הוא האלהים שהוא דין. ויובן עוד לרמוז באומרם ה' הוא האלהים שמן השמים שמו בפיהם דבר זה והוא כי ע"י שקבלו אותה שעה עליהם אלהותו יתברך ונבנה המזבח והקריב עליו העולה והיה עת רצון למעלה שירדה אש מן השמים וכו' א"כ ודאי נעשה אותה שעה יחוד גדול למעלה בזה והנה היחוד הוא שיתייחדו בחינת שם הו"ה ב"ה ובחינת שם אד"ני ביחודא שלים והנה מספרם גי' צ"א כמנין האלהים ולזה אמר ה' הוא האלהים כלומר עתה נתחבר עם שם אד"ני ונעשה אז כמספר האלהים וכפלו הדברים יען כי כל דבר שבקרושה למעלה יש בו בחינות חיצוניות ובחינות פנימיות ובא הרמז בכפל הדברים שהיחוד הוה שלים בפנימיות ובחיצוניות:

ויקהל

וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה'. לכאורה י"ל למה הוצרך כפל הלשון לומר שבת שבתון לה' והיה די באומרו שבת לה'. ויובן בס"ד לפרש ע"ד דאיתא בש"ע ה' שבת סי' שד"ם ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת מונה שבעה ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש השביעי בקידוש והבדלה וכו' ע"ש ונמצא לפ"ז שיש תרי גווני שבת הא' הוא שבת האמתיי שהוא יום השביעי באמת והב' הוא שבת שיהיה בגוונא הנז"ל להולך במדבר ולא ידע וכו' שמונה ששה ימים מיום שנתן אל לבו וביום השביעי יקדש אותו כמו שבת בקידוש והבדלה והגם שבאמת על הרוב יהיה אותו היום חול גמור אלא זה נחשב אצלו שבת גמור ובודאי שיש בו ג"כ הארת שבת מאחר שהוא מקדש ומבדיל בברכות ולזה כפל הלשון שבת שבתון לה' שיש תרי גווני שבת ובזה אתי שפיר תרגום יהונתן בן עוזיאל שתרגם שבתא נייחא קדם ה' ולא תרגם כמו אנקלוס שתרגם שבת שבתא קדם ה' כי ודאי שבת זה של ההולך במדבר אם יזדמן לו שיהיה באחד מימי החול אינו שבת גמור לכן תרגם לזה נייחא:

או יובן בס"ד כפל הלשון ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל והובא ג"כ בהרב פרשת דרכים ז"ל משם בעלי המחקר דמשכחת לה דבמקום אחד יהיה ביום הששי עדין יום והוא חול גמור ובמקום אחר כבר נטה היום והוא לילה והוא שבת וכן להפך ביום השביעי משכחת לה שבמקום אחד עדיין יום הוא והוא שבת גמור ובמקום אחר הוא לילה והוא חול גמור וטבריא וצפורי יוכיחו והנה ידוע שיש הבדלים רבים בשמי השמים בין ימי החול ליום שבת קדש וא"כ יש לחקור על איזה מקום סומכים בשמים ממעל והעלו שהמקום האמתי לזה היא ירושלים שהיא אמצעות ישוב העולם שנקרא טבור הארץ עכ"ד ז"ל. והנה ודאי הגם שכתבו שהמקום האמתי לזה היא ירושלים מ"מ ודאי גם בשעה שהיא במקומות אחרים בח"ל שבת ובירושלים הוא חול אפ"ה ג"כ יהיה הארת שבת למעלה באותה שעה אלא שהעיקר הוא כשיתחיל שבת בירושלים וזה פשוט ונמצא לפ"ז שיש בקדושת השבת ב' מדרגות זו למעלה מזו הראשונה הוא בזמן השבת שבירושלים והב' בזמן שיהיה שבת במקומות אחרים ובירושלים הוא חול וכאמור ולזה כפל הלשון ואמר שבת שבתון לה':

או יובן בס"ד כפל הלשון והוא דידוע שהשבת תתחלק הארתו לב' הא' בשבוע הקודם והב' בשבוע שאחריו כי יום דה"ו הם הכנת הארה ליום שבת הבא ויום אב"ג שאחריו הם מהאר' השבת שעבר ונמצא שהארת השבת היא נמצאת בשני שבועות חצי שבוע שעבר וחצי שבוע הבא ולז"א וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' שההארה תהיה בשני שבתות כלומר בשני שבועות. ובזה פי' הרב זרע ברך ז"ל מאמרם ז"ל אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות כהלכתן מיד היו נגאלין והכוונה פי' ב' שבועות כי ע"י ב' שבועות אז משלימים בחי' השבת כראוי ובזה פי' ז"ל שם לשון זכור ושמור האמור גבי שבת כי לשון זכירה נופל על מה שכבר עבר ולשון שמירה מורה על העתיד ע"ש:

ובזה יובן בס"ד מאמרם ז"ל בזו"הק מהו שבת שמא דקב"ה שמא דאיהו שלים מכל סטרוי והוא כי דה"ו מקמיה שבתא יש בהם רמז לאותיות י"ה דשם הוי"ה כ"ה כי דה"ו גי' י"ה ויום אב"ג דבתר שבתא יש בהם רמז לוא"ו דשם הוי"ה ב"ה כי אב"ג גי' ששה והשבת עצמו הוא בחי' ה"א אחרונה שהיא בחי' מלכות הרי רמז שם הוי"ה ב"ה וז"ש מהו שבת שמא דקב"ה כלומר שבו רמוז שמא דקב"ה שמא דאיהו שלים מכל סטרוי דייקא כלומר משני צדדים משבוע הקודם ומשבוע הבא. ובזה יובן נמי מ"ש דוד הע"ה אחור וקדם צרתני כי ידוע שדוד הוא בחי' מלכות והשבת נמי הוא בחי' מלכות וא"כ הוא מדתו ולז"א אחור וקדם דייקא:

ובזה יובן בס"ד רמז הפ' ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם והכוונה ושמרו בני ישראל בתנאי לעשות את השבת עוד בשבוע הב' שאחריו דעד חצי שבוע הב' אז תגמר שמירתו והארתו ואם יעשו כן אז בטוחים שיהיה זה קיים לדורותם שעי"ז תהיה הגאולה וע"ד שפי' הרב זרע ברך ז"ל על מאמרם ז"ל אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות וכו':

או יובן בס"ד לרמוז על תוספת השבת שצריך להוסיף מחול על הקדש וז"ש ושמרו בני ישראל את השבת בתנאי לעשות את השבת ג"כ לעשות דייקא כלומר שיהיו הם עושים שבת חדש מאצלם והוא זמן התוספת שמוסיף מחול על הקדש וזה תלוי ביד האדם שאם האדם יקבל עליו השבת מבעוד יום אזי החול נעשה שבת קדוש. ובזה יובן נמי ממילא כפל הפסוק בפרשה זו שבת שבתון לה' לרמוז על התוספת:

או יובן בס"ד ושמרו בני ישראל את השבת וכו' והוא דידוע מ"ש המפרשים ז"ל ע"פ זכור את יום השבת שהוא רמז לב"המק שאברהם אע"ה קראו הר יצחק אע"ה קראו שדה ויעקב אע"ה קראו בית ודוד הע"ה קראו תפלה וזה ר"ת הש"בת הר שדה בית תפלה עכ"ד ז"ל והנה ידוע שבנין בית שלישי שיבנה במהרה בימינו אכי"ר תלוי בשמירת השבת ע"ד מ"ש רז"ל אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות כהלכתן מיד היו נגאלין ובזה יובן ושמרו בני ישראל את השבת שיזהרו בשמירת השבת כדי לעשות בזכות זה את השב"ת ר"ת הר שדה בית תפלה שהוא רמז לב"המק שנקרא בד' שמות אלו ואז זה הבית יהיה לדורותם שלא יחרב כמו ראשון ושני אלא יהיה קיים לדורותם ולזה סיים ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם שיהיה קיים לעד לעולם יען כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש וא"כ הוי מדה כנגד מדה כי כמו שאחר שבא יום השביעי לא היה עוד בריאה כלל כן בית שלישי שיבנה בזכות השבת אין אחריו שעבוד וגלות וחרבן כלל ולכן אמרתי שיהיה קיים לעד לעולם ביני ובין בני ישראל לדורות עולם:

ויבואו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ה' וגו'.

הנה תיבת נשאו צריך הבנה ולפי תרגום המתרגם דכתב כל גבר דאתרעי לביה והכוונה שהיה מרצון לבו הנה לפ"ז נראה דהלשון כפול בפסוק שכתב וכל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו דמשמעות היוצא משניהם אחד הוא. ויובן בס"ד לפרש דהנה הישר והנכון הוא והעצה היעוצה לכל איש ישראלי להתגבר על היצ"הר המחטיאו באופן זה והוא שאם יזדמן לפניו איזה מצוה כמו מצות הצדקה וכיוצא בה שצריך לה נדבת ממון הנה אם הוא יש לו מאה אלפים דינרי זהב יחשוב עצמו שהוא עשיר כמו העשיר שיש לו אלף אלפים דינרי זהב וא"כ אז ממילא כשיתנדב איזה נדבה לתת

בשביל אותה המצוה יוכל להתגבר על יצ"הר ויתנדב אז נדבה בשופע דכשהוא חושב עצמו שהוא יש לו עשירות כמו העשיר הגדול א"כ אפי' אם יפתנו היצה"ר להיות מקמץ באותה נדבה עכ"ז יועיל דבר זה שיתן לפחות כדי חיובו באמת אבל אם יבא לחשוב עצמו כמות שהוא הנה כשיבא היצ"הר ויעשה לו המצאות של פיתויים כרי לקמץ נדבתו הנה נמצא שעל כל פנים זה לא יתן כדי חיובו באמת והנה עוד תועיל עצה זו שיחשוב עצמו עשיר יותר ממה שהוא באמת דהנה אם יבא לחשוב עצמו כך אז כל מה שיתן יתראה בעיניו שהוא דבר מועט ולא יבא להתגאות בנדבתו כי היצ"הר עיקר המכשול שעושה לנותני צדקה הוא שיחטיאם בזה כדי שיתגאו בנתינת' כדי שתהיה מצוה הבאה בעבירה ח"ו והנה כל זאת העצה היא בהוצאות של מצות הצדקה וכיוצא אבל בהזדמן לו הוצאה של עו"הז שהיא צורך הגוף ותאותו הנה אז העצה תהיה להפך. והוא דאם יש לו מאה אלף דינרי זהב יבא לחשוב עצמו שאין לו כי אם עשרה אלפים דינרי זהב וא"כ ממילא אז יצמצם באותה הוצאה ולא יוציא הרבה לצורך תאות עו"הז הנפסדת שהוא דבר כלה ואבד ואין לה קיום וכיוצא בזה רמזו המפרשים ז"ל בפסוק אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת כלומר בדבר הנוגע לשמים תחשוב עצמך ממעל ובדבר הנוגע לארץ שהוא חמדת הזמן ותאות הגוף תחשוב עצמך מתחת עכ"ד ז"ל. וכמו שמצינו בההוא עובדא דההוא נדיב הכתוב בירושלמי בפסחים שהלכו ר"ע וחבריו לגבות לצדקה ובאו תחלה אצלו וקודם שנכנסו לתוך החצר שלו שמעו קול בנו שהיה שואל לאביו מה נקנה לך לאכול היום הזה וא"ל אביו שיקנה עולשין אבל לא תקנה מאותם הנלקטים ביום זה אלא משל אתמול שהם כמושים ונמכרים בזול וכששמעו כך הניחוהו והלכו להם ואחר שקבצו מכל אנשי העיר באו אצלו לגבות ממנו א"ל למה לא באתם אצלי תחלה כמו שהייתם נוהגים פעמים אחרות א"ל כבר באנו ושמענו קול הנער אומר לך מה נקנה וכו'. א"ל מה שביני לבין הנער ידעתם אבל מה שביני לבין קוני לא ידעתם והכוונה שבמזונות עצמו ובניו הוא מקמץ אבל במצות ה' הוא נדיב אעפ"כ לכו ואמרו לאשתי והיא תתן לכם מדה אחת מליאה דינרין הלכו ואמרו לה א"ל היאך א"ל שתהיה המדה גדושה או מחוקה א"ל סתם אמר לנו א"ל אני נותנת לכם גדושה ואם אמר מחוקה אחשוב הגודש ואנכהו מכתובתי כיון ששמע אח"ך בעלה קם וכפל לה את כתובתה ע"כ המעשה ע"ש: **נמצא** לפ"ז שבהוצאות של מצוה כמו צדקה וכיוצא צריך האדם שיחשוב בדעתו שהוא גדול ורב בעושר כמו העשיר הגדול כדי שאז יתן נדבתו בריוח ולא בצמצום וגם עוד תועלת ב' שתקטן נדבתו בעיניו ולא יבא להתגאות בה. ובזה יובן בס"ד כל איש אשר נשאו לבו קרי ביה הנו"ן בדגש וכאלו כתיב אחריו י' והוא כמו נישאו לשון התנשאות

וגדולה כלומר שלבו ינשאהו ויגדלהו שיחשוב בעצמו שהוא עשיר כמו העשיר הגדול שיש בעירו כדי שאז יתן בריוח ולא בצמצום והנה לאו כל אדם צריך לתחבולה זו לעשות נגד היצ"הר כי יש שיש לו נדיבות לב הרבה עד להפליא שאפי' שהוא יודע בעצמו שאין לו כ"כ אפ"ה הוא מתנדב יותר מכפי ערכו והנה איש כזה שיש לו לב נדיב וטהור אינו צריך לתחבולה לעשות נגד היצר הרע כי בלא"ה היצ"הר לא יוכל להחטיאו ובטוח הוא בזה ולכן השתא לזה תפס הפסוק תרי גווני כי לאו כל ישראל שוים בזה וזהו ויבואו כל איש אשר נשאו לכו שהוא מין האדם הצריכים לעשות תחבולה זו נגד היצ"הר וגם כל אשר נדבה רוחו אותו הוא ממין האדם אשר יש להם לב טהור ונדיבות רוח מצד עצמם בלתי צורך להם לעשות המצאות נגד היצ"הר כי היצ"הר לא יוכל ליגע בקירות לבם הטהור והנדיב:

או יובן בס"ד לפרש מלת נשאו לבו והוא כי הנה דרך היצ"הר הוא כשרואה באדם אחד שרוצה להתנדב ממון לצורך מצוה בצדקה וכיוצא אז היצ"הר מזכיר לו אות' שעה כל הפסדותיו שהפסיד במשא ומתן ומעציב אותו כדי למנעו שלא יתן דא"ל הבט וראה כמה עקו עברו עליך והפסדת בסחודה פ' כ"וך ובסחורה פ' כ"וך ומי יודע מה תעלה בידך הסחורות שבידך שעדין לא נמכרו וא"כ הבט נא כי הזמן אינו מסייע האדם ובפרט בימים האלה כי הריוח מועט ואינו מצוי ועוד כיוצא בדברים האלה כי כל אלו הדברי' וכיוצא בהם יפלו במחשבת האדם והם מצד היצ"הר ועצתו שהוא משים בלבו מחשבות אלו כרי למנוע אותו ממעשה הטוב שלא יתנדב כלום בשביל מצוה וצדקה והנה אפי' אם זה האדם יתגבר על היצ"הר והגם שיפלו בלבו מחשבות אלו עם כל זה הוא יהיה מוכרח ליתן איזה ממון לצורך אותה מצוה הבאה לידו מכח איזה סבה מוכרחת הנה עם כל זה תמצא שהיצ"הר יהיה גורם במחשבות אלו המביאם על לבו שאותו הממון שיתננו לגבאי בשביל איזה מצוה לא יתן אותו בשמחה ובטוב לבב כי אם בעצבון גדול יען כי היצ"הר ברוב תחבולותיו והמצאותיו שמראה לאדם שיבא האדם לחשוב עצמו כאלו הוא עני ממש שמזכיר לו הוצאות הבית המוטלת עליו ומה דתלו ביה טפלי וטפלי דטפלי וצורך נישואי בניו ובנותיו ומיעוט הריוח הבא לו ממשא ומתן באופן שהיציאה מרובה על ההכנסה וכיוצא בדברים אלו באופן שיוכל להראות לו כאלו העולם חושך בעדו ובזה אז יגרום שאפילו אם יתן סך מה לצדקה יתן אותו בעצבון ולא בשמחה ובטוב לבב וגם יצמצם בו הרבה בכל מה דאפשר לו והנה ודאי אם האדם יתן צדקה בעצבון ולא בשמחה ממאיס הרבה המצוה ההיא יען כי אין לך מדה מאוסה לפניו ית' כמו

מדת העצבון וקרא צווח ואמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ופוק חזי מה שהאריך והרחיב בזה רבינו מהרח"ו זלה"ה ומה שהזהיר בזה בשערי קדושה ע"ש:

והנה ידוע הוא שמדת העצבון תמשך מיסוד העפר שהוא תחתון לכל היסודות וכמ"ש מהרח"ו ז"ל ולכן הוא דומם ואין בו תנועה כלל ולכן הארץ החומרית היא עפר והיא תחתונה וא"כ צריך האדם להגביר עצמו מיסוד זה שהוא תחתון ולהעלות למעלה ממנו כי לכן אמרו חז"ל שטוב מאור לאדם להביט בשמים ויועיל מאוד לטהרת הנפש וזכות המחשבה והשכל והוא כי הארץ התחתונה היא עפר וא"כ כל מה שיכול האדם לימשך לבלתי הדבק בה אלא להגביר עצמו למעלה כי שם כתיב עוז וחדוה במקומו אז הרבה טוב לנפשו בעבודת הבורא ית'. ובזה יובן ויבואו כל איש אשר נשאו לבו ר"ל הלב הטהור שהיה לו התגבר על החומר ונשאו מיסוד העפר התחתוני הדבק בו שהוא הממשיך לו מדת העצבון והוא נשאו והגביהו למעלה לקרבו אל יסודות הרוחניים שהם מושללים ממדה זו הרעה של העצבון וא"כ מאחר שהגבה ונתרחק מזה א"כ מזה תוכל לדון על צדקתו שהיא שלימה והיתה בשמחה ובטוב לבב כי מדת העצבון לא תמשך כי אם מיסוד העפר כנודע וכוונת הפסוק בזה להשביח את צדקת ישראל אשר הביאו לצורך משכן ה':

והנה דע לך ידידי כי מדת העצבון מלבד שהיא צער הנפש הנה גם היא צער הגוף מאוד ומזקת לגוף הרבה וכמה חולאים רעים ימשכו ממנה ב"מ והנה מכה זו של מדת העצבון היא מעשה ידי אדם והכוונה דהיינו שכל מכה שתבא על האדם ודאי היא גזרה מן השמים שאין אדם ניקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה וא"כ הכל גזור מן השמים אבל העצבון שיהיה לאדם זה האדם הוא שהביאו בידו על עצמו ומן השמים לא גזרו עליו שיהיה לו מכה זו יען כי העצבון הוא דבר מגונה ושנאוי לפני הקב"ה והאדם אפי' על עונותיו אין ראוי להיות נעצב הרבה ואם מן השמים יגזרו על האדם יסורין הנה הקב"ה רוצה שהאדם יקבל את היסורין בשמחה ובטוב לבב וא"כ איך שייך שמן השמים יגזרו עליו עצבון מאחר שצריך להיות מקבל גם יסוריו בשמחה וזה הוא נסיון שעושים לאדם תמיד לראות אם מקבל את כל היסורין הבאים עליו בשמחה או לאו וא"כ לא אפשר שהם יגזרו עליו עצבון ועוד דמעיקרא עיקר העצבון שיהיה לאדם ע"פ הרוב יבא מחסרון אמונה שאם היה לו אמונה והבטחה בהש"ית כראוי וכמצטרך ודאי לא יבא לידי עצבון וא"כ איך שייך שתהיה מדת העצבון גזירה מן השמים וא"כ מוכרח לומר שזו המכה הקשה היא מעשה ידו אדם כלומר הוא עצמו הפועל ומביא

עליו מכה זו ונפקא מינה שלזה צריך התעוררות ממנו לשים הבטחתו בהש"ית ויעורר לבו בשמחה וגילה:

והנה כדי להסיר העצבון מן האדם יש לזה ג' דרכים הא' הוא מ"ש חז"ל ע"פ דאגה בלב איש ישחנה שאם ישיחנה לאחרים אז ודאי יסחנה מדעתו כי טבע הנעצב על איזה דבר אם יספר צרתו לאחרים הנה בדבור הזה לוקח לעצמו תענוג רב ואפשר לו להיות מסיח אותה מדעתו מעט משא"כ הנעצב ואינו מדבר כלום אלא מניח דאגתו בלבו זו מכה קשה עד מאוד ולא יתנחם להסירה מלבו. הדרך הב' אם זה לא הועיל לו הנה דרך אחרת המועיל להסיר העצבון הוא כי האדם יביט בעיניו על כל קורות הזמן ומאורעותיו הבאים על בני אדם שבדורו אשר הם בעירו ובשער מקומו כי יש כמה וכמה בני אדם שהיו עניים מרודים ועברו על ראשם מים הזדונים ואח"ך בזמן מועט עלו למעלה רמה והיו עשירים גדולים וכמה בנ"א שהיו אסורים בנחושתיים וחייבים סך עצום ואח"ך נעשה להם כמה המצאות וקמו מהעפר ופרעו חובותיהם והם היו מלוים לאחרים וכמה נשים שהיו יושבות תחת בעליהן כמה שנים ולא נתעברו עד שכמעט נתייאשו מזה ואח"כ הש"ית פקד אותם והולידו בנים ובנות וראו בנים לבני בניהם וכמה בעלי חלאים שהאריכו בחליים עד שכמעט נתייאשו מהם ואח"ך הקב"ה המציא להם רפואה שלימה והיו בריאים וחזקים וכן כיוצא בזה בקורות הזמן העוברים על יושבי תבל ושוכני ארץ שהגם שירבו באדם עכ"ז היתה תשועת ה' כהרף עין להסירם מעל האדם ויוציאנו מיגון לשמחה ומאבל ליו"ט ומאפילה לאור גדול וא"כ הנה האדם שיש לו צרות מצרות הזמן לא יהיה נעצב בלבו אלא יביט בקורות הזמן שעברו על אחרים וספו תמו ואחריתם היתה שלום וברכה וא"כ אז יתנחם על צרתו כי אין מעצור לה' להושיעו וכמש"ה קוה אל ה' ויושע לך. והדרך הג' הנה אם גם בזה לא התנחם כי לא מצא אדם שקרה לו צרה כצרתו דומה בדומה וניצול ממנה הנה יש דרך אחרת להסיר ממנו העצבון והוא שילך אצל האנשים השלמים מגידי מישרים והם יספרו לו מעשיות שעברו על יושבי תבל ושוכני ארץ מאד"הר ועד עתה ובאזניו ישמע כמה וכמה מיני צרות צרורות שעברו וכמה עשה הש"ית נסים ונפלאות בהצלת האדם מהם והנה בזה ודאי יוכל למצוא במה מכאובים כמכאוביו שעברו וחלפו אשר בזה ודאי יתנחם ויוחיל לתשועת ה' יען כי ברבוי הדורות שעברו מאד"הר ועד עתה ימצא מינים ממינים שונים בקורות הזמן ותולדותיו:

והנה בזה יובן בס"ד רמז הפסוק בתהלים ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו והכוונה לומר שאין לו לאדם להצטער אם ישלחו לו מן השמים דבר רע יען כי

מאחר שזה הוא מהש"ית א"כ זה הוא רצונו ית' ולמה יצטער האדם בדבר שהוא רצונו ית' וכמו שאמ' החכם ומה לי מהזמן אם לא רצונך וז"ש ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה וא"כ מאחר שהוא חפצו ורצונו אין לו לאדם להצטער על שום מקרה הקורא אותו כי זה רצונו ית' ומי יאמר לו מה תעשה וכמ"ש החכם ואיך יאמר יציר חומר אלי יוצרו מה תעשה ודבר זה הוא סמא דכולא שאם כל אדם יבא תמיד לחשוב כן ודאי לא יצטער משום דבר. ועתה התחיל דוד הע"ה לתמוה על אותם בעלי עצבון הנעצבים על הקורות אותם בענייני המשא ומתן שלהם יען כי רוב העצבון יהיה בשביל ממון כי בקרב תבל אין לך חמדה בחמדת עו"הז כמו חמדת הממון ולז"א עצביהם כסף וזהב עצביהם מלשון עצבון כלומר העצבון אשר נעצבים על כסף וזהב הנה זה מעשה ידי אדם כלומר אל תחשוב שגם דבר רע זה הוא גזרה מן השמים כשאר יסורין אלא אין זה כי אם מעשה ידי אדם כלומר האדם עצמו הוא הפועל וממציא ומביא עליו מכה זו יען כי מן השמים לא ירצו שיהיה לאדם מכה זו ואם חייב בדינו יביאו עליו יסורין אחרים ולא יסורין אלי של העצבון כי אדרבה מן השמים ירצו שישמח האדם גם ביסורין ויקבלם בשמחה וא"כ זו המדה של העצבון היא מעשה ידי אדם ולא מעשה שמים והתחיל אז אדונינו דוד הע"ה להתרעם ולתמוה על בעלי מדה זו ואמר פה להם שיכולים לספר צרתם ודאגתם לאחרים ולא ידברו בתימה ר"ל למה אינם מדברים כדי שאז יפיגו צערם ויגונם ואפשר אז להסיח הדאגה מדעתם לאט לאט וכמ"ש על פ' דאגה בלב איש ישחנה שאם ישיחנה לאחרים יסיחנה מדעתו והוא הדרך הא' שכתבנו בס"ד. ואם היה במונח שעשו כן ולא הועיל להם להסיר הדאגה והעצבון מלבם הנה יש תועלת אחרת לזה ולמה לא עשו והוא כי עינים להם שיכולים לראות בקורות הזמן ומים הזדונים שעברו על ראש הבני אדם ואח"ך ספו תמו הרעות והיו כלא היו ואחריתם היתה טובה ושלוה ומנוחה והנה יש להם עינים לראות בכל זאת ולא יראו בתמיהה דאם היו רואים ודאי היו מתנחמי' בצרתם ולא היו נעצבים כי גם הם יקוו לתשועת ה' אשר היא כהרף עין והוא הדרך הב' שכתבנו בס"ד. ואם היה במונח שעשו כן ולא הועיל להם יען כי גדל הכאב להם מאד ולא מצאו מכאוב כמכאובם שיתנחמו ממנו הנה אכתי יש עוד דרך ג' להועיל להם והוא כי אזנים להם לשמוע בהם ממגידי מישרים סיפורי מעשיות בענין התשועות שעשה הש"ית בקורות הזמן מאד"הר ועד עתה כי בודאי יש למצוא ברבוי הדורות שעברו דומה בדומה להם ויותר וא"כ ולא ישמעי בתמיהה שאם היו מטים אזנם לשמוע כזאת ודאי היו מתנחמים והיה מפיג צערם ויגונם ולא היו נעצבים עוד כי היו מצפים לתשועת ה' כל שעה וכל רגע כי לא יבושו קווי ה' וכמ"ש חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה' בטחו בה' וכו':

כל מרים תרומת כסף ונחושת הביאו את תרומת ה' וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל מלאכת העבודה הביאו. יובן בס"ד כי הנה עיקר מצות הצדקה והנדבה צריך שתהיה בלתי גאוה ושיחשוב הנותן כאלו לא נתן כי אם דבר מועט ואם יראה שהוא נתן לצדקה אלף כסף והדל הפחות נתן עשרה פרוטות נחושת אל יבא להתגאות על זה הנותן נחושת אלא צריך לחשוב שהכסף שלו יעלה במשקל אחד ומעלה אחת עם הנחושת של העני יען כי הוא לרוב עשרו חשוב אצלו מתנת הכסף שנתן הוא כערך מתנת הנחושת שנתן העני וזה העני לרוב דלותו חשוב לגבי דידיה מתנת הנחושת שלו כערך מתנת הכסף של העשיר וא"כ שניהם במשקל אחד ולמה יתגאה בנתינתו הרבה על העני שנתן דבר מועט והנה אם האדם יבא להעריך מתנתו ונדבתו כאמור הנה ודאי זה תהיה התרומה שלו זכה וברה כליל לה' שאיש כזה יוכל לעשות לש"ש בלתי פנייה וז"ש כל מרים תרומת כסף ונחושת ר"ל מרים ומעריך בשכלו התרומה של כסף של העשיר ושל נחושת של העני בערך אחד ומעלה אחת כי יבא לחשוב כאמור הנה בני אדם כאלו הם דוקא חשובים שהביאו את תרומת ה' דייקא כלומר שהיא תרומה לשם ה' לש"ש משוללת הפנייה. ומ"ש וכל אשר נמצא אתו עצי שטים יובן בס"ד לרמוז כי הנה גם הגבאי המקבץ הנדבה וגם שלא הביא מכיסו לאותה מצוה כלום אפ"ה חשיב כאלו הביא הוא ג"כ מאחר שהוא ההולך וממציא כדי צורך אותה מצוה והנה עצים רמז למצות כי היא עץ החיים למחזיקים בה שטים מלשון שטו העם ולקטו שהוא רמז למצוה של הגבאי שהוא הולך ושט ממקום למקום לקבץ וזהו וכל איש אשר נמצא אתו עצי שטים ר"ל מצות של גבאות לכל מלאכת עבודה הנה ג"כ מבני אדם כאלו ג"כ חשובים הביאו. או הכוונה כך לכל מלאכת העבודה הביאו ר"ל כאלו כל המלאכה הם הביאו אותה יען כי על ידם המציאו כדי צרכה:

וכל אשה חכמת לב בידיה טוו וגו'. יובן בס"ד לרמוז הכוונה שקשרו וחברו חכמת הלב שהיא המחשבה עם הידים שבהם המעשה כדי לקדש עצמם במחשבה ומעשה כאחד ולא שתהיה המחשבה מופרדת מן המעשה כי האדם הפוגם במחשבתו הנה הוא מפריד המחשבה מן המעשה שתהיה מחשבתו בדבר אחר שאינו מעין המעשה והכתוב בא להגדיל קדושת מעשה המשכן שאפילו מעשה הנשים היתה בשלימות גמורה:

והנה לכאורה צריך להבין הטעם שקורא הפ' בכמה מקומות לכל העוסקים במשכן חכמי לב באופן שמיחס הכל ללב וגם המתנדבים קורא אותם נדיב לב והגם שהדבר ידוע דאצל הקב"ה העיקר הוא הלב וכמ"ש חז"ל רחמנא לבא בעי עכ"ז צריך לדעת דלמה יהיה הלב הוא העיקר בזה במצוה כזו שהיא מצות הנדיבות דחזינן שזה האדם עשה מעשה

והביא כסף וזהב וא"כ מה לנו במחשבת לבו אם היה ברצון ובלתי פנייה הלא המעשה היא העיקר ותבטל המחשבה ואמנם יובן בס"ד כי הנה ידוע דהמשכן היה לתקן מעשה העגל וגם הוא להורות כי הש"ית מחל להם על אותו עון והשדה שכינתו בהם כראשונה והנה מאחר שהוא תיקון עון העגל שהוא עון ע"ז דמעניש בה גם על המחשבה שהיא בלב כמ"ש למען תפוש את בית ישראל בלבם לכן מאחד שהקלקול פועל בזה במחשבה ובלב א"כ גם התיקון צריך שיהיה במחשבה ובלב שיקדש לבו ומחשבתו כמו שצריך לקדש מעשהו ולכן צריך שתהיה הנדיבות מן הלב וממנו יתחיל התיקון תחלה גם לכן קוראם חכמי לב כי בתיקון ההוא שעושים מקדשים ומטהרים את לבם גם כן:

או יובן בס"ד הטעם כי הנה העגל הם היו רוצים לעשותו דוגמת מרע"ה ח"ו שיהיה סרסור בין ישראל להקב"ה שיהיה הוא מקבל השפע מלמעלה ח"ו ונותן לישראל וא"כ הם רצו לעשותו דוגמת הלב שהוא דרכו לקבל חיות וכח העולה מן המאכל והוא מחלק לכל האיברים ונמצא שהוא מקבל השפע מן המשפיע ומחלק להם ולכן בתיקון העגל רצה הקב"ה שיתחיל התיקון מן הלב תחלה כי הם רצו לעשות העגל דוגמתו ולכן אמר חכמי לב וקפיד שיהיה הנודב נדיב לב:

והמלאכה היתה דים וכו'. איתא במסרה והובאה בספרי המפרשים ז"ל בסדר הזה והמלאכה היתה גדולה והמלאכה לא ליום ולא ליומים והמלאכה היתה דים ע"כ. ויובן בס"ד לפרש קישור הפסוקים בסדר זה והמלאכה לא ליום ולא ליומים והמלאכה היתה גדולה והמלאכה היתה דים והוא דהנה האדם יש לו ב' מלאכות בעו"הז הא' מלאה רוחנית והוא שע"י עסקו בתורה ומצות ומע"ט בונה בשמים עליותיו שהוא בורא כמה רקיעים וכמה עולמות ומתקן כמה תיקונים למעלה ועל זאת המלאכה אמר התנא לא עליך המלאכה לגמור וכו' ע"ש. ומלאכה הב' היא מלאכת הגופנית של צרכי עו"הז והנה אם האדם לא יבקש להרויח ממלאכתו כי אם כדי סיפוקו דוקא ולא לאסור ממון ולצבור הון הנה זה יוכל להתעסק במלאכה הרוחנית כראוי אבל אם הוא יבקש לצבור ממון רב ממלאכה הגופנית למלאת אוצרותיו כסף וזהב הנה זה לא אפשר לו לעסוק במלאכה הרוחנית כראוי יען שאם הוא יבקש לאסוף הון רב הנה זה אין לדבר סוף כי מי שיש לו מנה רוצה מאתים וכן ע"ז הדרך אין קץ כי אין אדם מת וחצי תאותו בידו וכמ"ש שלמה הע"ה אם יוליד איש מאה ושנים רבות יחיה ורב שיהיו ימי חייו ונפשו לא תשבע מן הטובה וכו' וכן הוא אומר אוהב כסף לא וגו' משא"כ אם הוא עצמו לא ירדוף לבקש יותר מכדי סיפוקו א"כ אפשר לו לפנות דעתו לעסוק במלאכה הרוחנית ושניהם יתקיימו אז בידו והנה האדם בר"ה וכפור הוא מתחזק בעבודת ה' ובתורה ביתר שאת

וביתר עוז ואמנם אח"ך הוא עוזב הכל ולזה רמז במסרה והמלאכה לא ליום ולא ליומים כלומר והמלאכה היא מלאכה רוחנית לא ליום ולא ליומים ר"ל לא צוך הש"ית לעשות אותה ביום כפור ובשני ימים של ר"ה דוקא ואח"ך תעזבנה אלא צריך שתחזיק בה כל השנה כולה וא"ת ומה הפרש עשיתי עתה מן הקודם וכי בר"ה ובימים השייכים לה שהם ימי התשובה הלכתי להתפלל בב"הכ ועתה בשאר ימי השנה אינני הולך לב"הכ הלא גם עתה בשאר ימי השנה של"ית אנכי בא לב"הכ שחרית מנחה וערבית ולומד חוק לישראל כל יום ויום לז"א והמלאכה היתה גדולה כלומר יודע אני שגם עתה אתה בא לכ"הכ ומתפלל ולומד מעט אחר התפלה אבל ההפרש שעליו אני מוכיח אותך הוא שהמלאכה הרוחנית של אותם הימים של עשרת ימי תשובה שהם שייכים לר"ה וכפור היתה המלאכה גדולה שהיית קם באשמורת הבוקר לבא לב"הכ וגם אחר התפלה תלמוד תורה הרבה וגם קודם מנחה תבא ללמוד בב"הכ ועוד אתה מרבה בצדקות ועושה על עצמך חומרות וסייגים וזהו היתה גדולה לא כן עתה שאתה מצמצם הרבה בלימודך ובכל שאר עבודת שמים ולכן אנכי מוכיח אותך ואם יש לך טענת ועצת היצ"הר לומר ומה אעשה לפרנסה הצריכה בכל יום ויום לבני הבית ואם לא אלך לשוק מן הבוקר עד הערב איך ארויח לז"א והמלאכה היתה דים כלומר אמת שאתה צריך לעסוק גם כן במלאכה הגופנית עכ"ז אינך צריך לעסוק באופן שיהיה לך ממון רב לגנוז באוצרותיך אלא והמלאכה היא מלאכה הגופנית היתה דים כלומר צריך שתהיה כדי סיפוק אנשי ביתך דוקא וזהו דים כלומר כדי סיפוקם ולא לבקש שיהיה מותרות ואם המותרות באו לך ממילא הנה מה טוב אבל לא שאתה תאבד זמנך וימיך עליהם לצבור ממון רב יותר מכדי צורך אנשי ביתך ואם כן אם כה תעשה אזי תוכל לעסוק חצי היום במלאכה הרוחנית וחצי היום במלאכה הגופנית ולמה צריך לאבד זמנך מן הבוקר עד הערב. ואמר היתה לשון עבר כלומר הבט על הראשונים שקודם ממך שג"כ היו עוסקים במלאכה הגופנית אבל היתה דים כלומר כדי סיפוקם ולא כדי לצבור ממון רב ואם הרויחו ממון רב הוא ממילא כפי ההצלחה שהיו מוצלחים מהבורא ית' כי אין מעצור לה' להושיע בין רב למעט וכאשר יראה האדם בחוש הראות כי לפעמים בשעה קלה יוכל להרויח ריוח גדול אשר לא ישיגוהו אחרים בשנה תמימה והכל הוא בעזרת הבורא המשביע לכל חי רצון:

הפטרת ויקהל

ויקם את העמוד הימני ויקרא את שמו יכין ויקם את העמוד השמאלי ויקרא את שמו בועז. יובן בס"ד כי ידוע מ"ש רז"ל הרוצה להחכים ידרים והרוצה להעשיר יצפין ונמצא

לפ"ז החכמה היא מימין והעושר הוא משמאל כי הדרום הוא הימין והצפון הוא השמאל והנה האדם כשהוא חכם דוקא ואינו עשיר אלא מחזיקים בידו אחרים כדרך יששכר וזבולון הנה זה צריך לקרות שמו יכין כלומר שהוא מכין לאחרים כי העשיר המחזיק בידו חולק עמו בלימוד התורה כדרך יששכר וזבולון וא"כ הוא יכין לאחרים אבל מי שהוא חכם ועשיר ג"כ שאינו נצרך לאחרים הנה זה ראוי לקראו בועז כלומר בו עוז שהתורה שנקראת עוז כדכתיב ה' עוז לעמו יתן הנה היא בו דוקא ואין לוקחים ממנו אחרים כלום וז"ש אם זכה להיות ויקם לו לעצמו את עמוד הימני דווקא שהוא חכמת התורה שהיה חכם לבד ולא זכה להיות עשיר ג"כ הנה זה ראוי להיות ויקרא את שמו יכין כלומר שהוא מכין לאחרים שחולק עמו העשיר המחזיק בידו אבל אם זה עצמו זכה להיות עשיר ג"כ אז ראוי להיות שיקרא את שמו בועז כלומר בו עוז התורה תהיה לו לבדו ואין לזרים אתו:

או יובן בס"ד לרמוז כי הנה האדם יש עליו חיוב עול התורה ועול מצות והוא כי עול התורה היא להיות עוסק בתורה יומם ולילה כפי יכולתו כמ"ש והגית בו יומם ולילה ואמנם זה תלוי בחכמה שצריך שיהיה לו חכמה כדי להבין אמרי בינה היא התורה ולעסוק בה ועול המצות הוא קיום ומעשה מצות עשה שמדאורייתא ומדרבנן בפועל והנה זה העול של מצות עשה רובו תלוי בממון שע"י הוצאות ממון תתקיים המצוה כמו סוכה לולב ציצית תפלין מזוזה מעקה תרומות ומעשרות ועוד רבים כאלה שכמעט רוב המצות צריך להוציא עליהם מעות כדי שיתקיימו והנה אם האדם הוא קמצן וכילי הרבה איך אפשר לקיים המצות שאם לא יקנה ציצית ותפלין מי יתן לו ואם לא יקנה מזוזה ומעקה מי יעשה לו וכן הכל בכיוצא בזה. והנה אם האדם נשא עליו עול תורה שהיה עוסק בתורה יומם ולילה ועדיין לא נשא עול מצות שלא קיים המצות עשה שעליו הנה הגם ששכר גדול יש לו מעסק התורה עכ"ז הוא אינו בטוח בו שיקחנו לו לעצמו כי עדיין לא זכה בו מאחר שעדיין לא קיים עול המצות שאם לא יקיים עול מצות לגמרי אם כן הגם שעוסק בתורה יומם ולילה רשע הוא מאחר שאינו מקיים המצות והשכר של עסק התורה יקחנו חברו ע"ד שארז"ל זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע לא זכה וכו' וא"כ זה העוסק בתורה דווקא ועדיין לא קיים המצות הנה זה ראוי לקראו יכין כלומר שהוא מכין שכר ומניח ואינו זוכה עדיין בשלו עד לבסוף אם יקיים המצות יקחנו ואם לאו יקחנו זולתו ונמצא אין זה כי אם מכין דווקא ולא זכה עדיין בשום דבר כלל כאדם המכין מאכל ואינו יודע אם יזכה לאכלו הוא אח"ך או אם יאכלו אותו אחרים. ואמנם אחר שמצינו שזה המקיים עול התורה פיזר ממון וקיים נמי עול מצות ונעשה נאה דורש

ונאה מקיים ולא קמץ בממונו הנה עתה נתברר לנו כי שכר עסק התורה שלמד שלו הוא ולא של זולתו. ואביא בס"ד דמיון לזה והוא לאחד שהיה הולך בשיירא והיה לו תיבה אחת יקרת הערך וקבוע בה חתיכות כסף וזהב בציורים נאים הפלא ופלא והיתה מונחת על בהמה אחת והולכת עם שאר בהמות שכשיירא ואין שום אחד רוכב עליה כדרך הבהמות שמניחים עליהם משאוי והיו בני אדם אחרים הולכים בשיירא ההיא ונתפלאו על אותה התיבה הרבה ואמנם בקשו לידע של מי זאת התיבה ולא יכולו כי היו הרבה סוחרים הולכים בשיירא ומי יודע של איזה מהם היא ענה אחד מהם וא"ל כשנגיע לפתח העיר אני אגיד לכם של מי היא וכן היה כשהגיעו לפתח העיר עמדו המוכסין ליקח מכס המלך ותכף בא אחד מאנשי השיירא והוציא כיס שלו כדי ליתן מכס בשביל התיבה אזי א"ל אותו האדם זה הוא בעל התיבה א"ל מהיכן ידעת א"ל הרי הוא נותן דמי המכס ואם אינה שלו למה יתן מעות בשבילה וכן כשלומד בתורה ואינו רוצה לפזר בשבילה מעות מהיכן יתברר שהיא חביבה עליו וזוכה בה לעצמו דיתכן לומר בה דרך טיול בעלמא כאדם האוהב הלומר בספרי החיצונים ח"ו אבל כשיתן בשבילה מעות כדי לקיים דבריה הנה ש"מ שהיא חביבה עליו והיא קניינו וז"ש ויקם את עמוד הימני הוא עול התורה דווקא שהוא רמז לחכמה שהיא מימין הנה זה ראוי לקראו יכין כאדם המכין אכילה ולא ידע אם יזכה הוא עצמו לאכול ממנה או אם זולתו יאכלו הכל שאין זה אלא כמכין ועדיין לא זכה בה אבל אם יקים את עמוד השמאלי גם כן שהוא עול המצות שצריכים פיזור ממון הנה ראוי לקוראו בועז ר"ל בו עוז שהתורה שנקראת עוז היא בו ושלו היא בלתי ספק כלל:

פקודי

ואלה פקודי המשכן משכן העדות. איתא במדרש וז"ל עדות הוא לכל באי עולם שנתמנה מפי הקב"ה עכ"ל. ופשטות דברי המדרש פי' המ"ך ז"ל הכוונה שמרע"ה נתמנה ונצטווה על מלאכת המשכן ולא עשאו מדעת עצמו וכו' ע"ש. והנה לכאורה י"ל דלמה הכא כשהוא מדבר בענין המשכן רמז דבר זה והיה לו להשמיענו דבר זה בתחלת עשיית המשכן בפ' תרומה. ויובן בס"ד והוא כי הנה ידוע הוא שהמשכן היה כדי להודיע לכל שהקב"ה מחל לישראל על מעשה העגל וכמ"ש במדרש משל למה הדבד דומה למלך שנטל אשה וחבבה יותר מדאי כעס עליה והניחה והיו אומרים לה שכינותיה אינו חוזר עליך עוד לימים שלח לה ואמר כבדי את פלטין שלי והציעי את המטות שביום פ' אבא אצליך כיון שהגיע יום פ' בא אצלה ונתרצה לה ונכנס אצלה לפלטין ואכל ושתה

עמה ולא היו שכנותיה מאמינות אלא כיון שהיו מריחות ריח בשמים באותה שעה ידעו שנתרצה לה המלך כך הקב"ה חיבב את ישראל והביאם לפני הר סיני ונתן להם את התורה וקראם מלכים שנאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים אחר ארבעים יום חטאו אותה שעה אמרו הגוים אינו מתרצה להם עוד שנא' אמרו בגוים לא יוסיפו לגור כיון שהלך משה לבקש רחמים עליהם מיד סלח להם הקב"ה שנאמר ויאמר ה' סלחתי כדברך אמר משה רבון העולם הריני מפוייס שמחלת לישראל אלא הודע לעיני כל האומות שאין בלבך עליהם א"ל הקב"ה חייך הריני משרה שכינתי בתוכם שנא' ועשו לי מקדש ויכירו שמחלתי להם לכך נאמר משכן העדות עדות הוא לישראל שמחל להם הקב"ה עכ"ל המדרש ע"ש:

והנה הגם שבאמת ע"י המשכן ידעו האו"הע שהקב"ה מחל להם מאחר שרואים בעין שהקב"ה משרה שכינתו במשכן הנה אכתי עדיין יש לאדם להסתפק ולחשוב בזה אם הקב"ה מחל לישראל קודם שעשו המשכן ע"י תפלת מרע"ה ולא צוה אותם הש"ית במשכן אלא כדי להודיע ולפרסם בעולם המחילה והרצון שנתרצה להם וכמ"ש במדרש הנז"ל או אם הענין הוא שהש"ית לא קבל להתרצות ולמחול אע"פ שמרע"ה הפציר והתפלל הרבה לא הועיל ומעולם לא צוה הש"ית לעשות משכן כלל אלא מרע"ה ראה שהש"ית בכעס על ישראל קם וצוה אותם לעשות המשכן אולי יתפייס הש"ית בזה ויתרצה להם וכן היה שאחר שגמרו מעשה המשכן והקימו אותו נתפייס הש"ית עמהם ומחל להם והשרה שכינתו עליהם כן יש פתחון פה לאומות לעשות ספק זה. והנה כדי לבטל הספק ולהורות להם שהש"ית מחל לישראל תכף ומיד ע"י תפלת מרע"ה והוא ית' צוה אותם לעשות המשכן כדי להורות לאו"הע שנתרצה להם וכמ"ש במדרש הנז"ל ולא שמרע"ה מדעתו צוה אותם כדי לפייס את השם יתברך בזה ח"ו. לכן הש"ית עשה נס פלילי במלאכת המשכן מתחלת עשייתו עד גמר עשייתו והוא כמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל בכוונת הפסוק אשר פוקד על פי משה עבודת הלוים וכו'. והוא כי דרך הזהב והכסף אשר יעשה מהם כלים לחסור ממשקלם בהתכה ובשיפה וכיוצא וכן בתכלת ובארגמן יחסר בשיורי פתילים וכיוצא ואמנם במלאכת המשכן היה נס פלילי מאתו ית' שלא היה חסרון בכל הדברים המובאים אפי' כמלא נימא והוא כי הסך של הכסף והזהב ושאר דברים הניתנים לעשות המלאכה הנה הסך והמשקל ההוא הוא היה המשקל והשיעור הנמצא אח"ך שלא חסר כלום ולז"א אשר פוקד ע"פי משה עבודת הלוים כי השיעור אשר פוקד שקבל הוא היה הנמצא אחרי שהיה עבודת משא הלוים לא פחות ולא יותר עכ"ד ז"ל ע"ש. ולפ"ז הנה בזה נעשה מופת גדול להאמור והוא שאם

היה הדבר כמו שחושבים שהקב"ה לא נתרצה להם מקודם אלא שמרע"ה צוה אותם לעשות המשכן והקים אותו לפניו ית' ואז נתרצה בו כדרך המלך שכעס על אחד והביא לו מנחה ונתפייס בה א"כ לפ"ז בשעת תחלת עסקם במשכן הנה הש"ית עדיין לא נתרצה עמהם וא"כ איך משעה שהתחילו לעסוק במלאכתם עשה הש"ית להם נס הפך הטבע שלא היה נחסר מאותם הדברים שהיו עסוקים בהם בהתכה ובשיפה וכיוצא אלא ודאי הוא שהש"ית כבר מחל להם תכף ומיד והוא ית' צוה אותם לעשות המשכן כדי לפרסם הסליחה לכל האומות ולכן מאחר שכבר נתרצה להם הקדוש ב"ה והם עסוקים במלאכת הש"ית אשר צוה אותם לכן שרתה שכינה תכף ומיד במעשה ידיהם ונעשה נס גדול בזה במעשה ידיהם שלא נחסר כלום במלאכתם:

ונמצא לפ"ז שהמופת שהיה על זה שהקב"ה צוה אותם לעשות המשכן ולא שמרע"ה מדעתו צוה אותם כדי לרצות את הש"ית הנה זה המופת נתברר אח"כ כשבא מרע"ה ליתן חשבון ושקל את כל הכלים וראו בעיניהם שלא נחסר מן הזהב והכסף ושאר דברים ע"י המלאכה כלל ועיקר כי כל דבר אשר הובא לנדבת המשכן נשקל קודם שנתנוהו לעושי המלאכה ונשקל עתה אחר שעשו ממנו כלים וראו שלא נחסר ממנו כלום וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ע"ש ומזה יצא מופת כאמור. והשתא שפיר יובן דברי המדרש דדריש על משכן העדות עדות הוא לכל העולם שנתמנה מפי הקב"ה על המשכן ולא שמרע"ה צוה אותם מדעתו ולכן שפיר רמז הפסוק ענין זה הכא וזה אומרו אלה פקודי המשכן כלומר מכח אלה פקודי המשכן אשר נמצא בזה נס פלילי הנה מכח זה נעשה משכן העדות שהוא עדות לכל העולם שנתמנה על המשכן מפי הקב"ה ולא שמרע"ה צוה אותם כדי לפייס הש"ית בזה. והדר מפרש קרא הנס שהיה בזה הוא כי אשר פוקד ע"פי משה מקודם הוא היה נמצא כשהיה עבודת הלוים וכו' וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל:

ויקרא

אדם כי יקריב. איתא במדרש בשעה שצוה הקב"ה לישראל פרשת קרבנות נתקבצו כל או"הע אצל בלעם הרשע א"ל מפני מה צוה הקדוש ב"ה לישראל פרשת קרבנות ולנו לא צוה א"ל שוטים שבעולם ישראל שקבלו את התורה נתן להם פרשת קרבנות אבל אתם שלא קבלתם את התורה לא נתן לכם פרשת קרבנות והדקדוק מבואר דמאי תליא הא בהא הלא הקרבן בא על העון ואם גוי חטא להקב"ה במצוה אחת משבע מצות בני נח ורוצה להתחרט ולהביא קרבן למה ימנע וא"כ למה לא באו גם הגוים בכלל הצווי מאחד דגם לדידהו איכא חיוב מצות והם ז' מצות בני נח. ויובן בס"ד לפרש דידוע מ"ש

בפסיקתא שאלו לחכמה חוטא מה עונשו א"ל חטאים תרדף רעה שאלו לנבואה א"ל הנפש החוטאת היא תמות שאלו לתורה א"ל יביא קרבן ויתכפר לו שאלו להקב"ה א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו הה"ד טוב וישר ה' על כן יודה חטאים בדרך ע"כ ע"ש. ונמצא לפ"ז שלפי סברת החכמה והנבואה אין תקנה לחוטא כי אם שבירתו היא טהרתו אבל התור' עשתה תקנה קלה לחוטא וגם שהיא בזול הרבה ובנקל מאוד והוא שיביא קרבן בדמים מועטים ויתכפר לו ויחיה ולא ימות והנה מאחר שתקנה זו של הקרבן היא יצאה מן התורה דהתורה הוא דס"ל הכי אבל החכמה והנבואה מחייבים מיתה לכן ודאי הסברא מכרחת שלא יועיל הקרבן כי אם לישראל שקבלו התורה ואהבו אותה ואחזו בה משא"כ האו"הע שמאסו בתורה ולא קבלו אותה א"כ איך אפשר להיות שתועיל להם תקנתה ומקרא מלא הוא נוצר תאנה יאכל פריה ומי שמירר פיו בסם הרפואה יתן לו הרופא רשות לאכול מעט מתוק למתק את פיו אבל מי שאינו שומע לרופא לשתות המרירות למה יתן לו המתוק וכן הדבר הזה וא"כ לדידהו צריך לדון אותם ע"פ סברת החכמה והנבואה וז"ש בשעה שנתן הקדוש ב"ה לישראל פרשת קרבנות נתקבצו וכו' כי חששו פן ידון אותם ע"פ סכרת החכמה והנבואה וא"ל בלעם הסברא מכרחת כן דישראל שקבלו התורה והחשיבו אותה א"כ יש לדון אותם ע"פ סברת התורה שאמרה יביא קרבן ויתכפר לו ולכן נתן להם הקרבנות מה שאין כן אתם שלא קבלתם התורה לא שייכא לכם וכאמור וצריך לדון אתכם על פי סברת החכמה והנבואה:

או יובן בס"ד לפרש ותחלה נקדים מ"ש הרב ברכת טוב ז"ל דף ע"ו וז"ל כאשר נודע דהרכבת הגוף עם הנשמה הוא כדמיון מסירת בהמה לרועה והוא דכמו שהבהמה קצרה ידה מהושיע לעצמה ועל כן מוסרין אותה ביד החשוב יותר במעלה דהיינו ביד אדם שהוא חי מדבר ונעלה יותר מהבהמה והוא מבין יותר מה שמועיל לבהמה או שמזיק לה והוא ירעה אותה ויאכילנה וישקה אותה ויספיק לה כל צרכה ובהטיבו בשמירתו ישלמו לו שכר טוב אך אם פשוע יפשע בשמירה ויגיע היזק לבעליה אזי חייב הוא לשלם חוץ מנזק שאירע ע"פי אונס כמבואר שם בהדייא. ובדמיון זה ממש חיבור נשמה עם הגוף דהגוף הנגוף אין לו שום מעלה מעצמו על כן מסרוהו אל הנשמה שהיא תדעה אותו ותגדלנו על מי מנוחות מי התושיה ותרגילהו בעבודתו ית' ובעת הטיבתה הרעייה והשמירה טוב לה כל הימים כי יש שכר לפעולתה אמנם בהעוותה ופשעה שלא שמרה הגוף מחטוא דחטאו זו היא מיתתו דהרשעים בחייהם קרויים מתים וא"כ המיתה את הגוף שהוא חלק חי לבד ועל כן צריכה לשלם חי אחר תחתיו כגון שתקריב קרבן ועכ"ז הנה השי"ת רואה שאין זה תשלומין גמורים להקריב בהמה תחת אדם על כן לפעמים

אין קרבן מרצה אם לא כשרואה שהאדם היה אנוס בחטאו מאונס לסטים מזויינים היינו היצ"הר דבכה"ג פטור הרועה ועל כן גם כאן ניתן למחילה וכו' דלפעמים האדם אנוס בחטאו שמתאמץ בכל תוקף ועוז לכוף את יצרו ולא עלתה לו דאז הדין נותן שיהיה קרבנו מרוצה וכו' עכ"ד ז"ל ועור לו באורך שם ע"ש:

נמצינו למדין מדברי הרב ז"ל דהקרבן לא יועיל לאדם כי אם הוא באופן דחשבינן ליה דין אנוס שנתאמץ בכל תוקף נגד היצ"הר ולא יכול לו דאז הרועה בכהאי גוונא פטור ולהכי הקרבן מרצה לו אבל אם היה בידו להתגבר על היצ"הר ולא נתגבר אין זה אנוס ולהכי אין הקרבן מרצה בזה שאין זה תשלומין גמורים להקריב בהמה תחת אדם. והנה השתא נבא לביאור המדרש בס"ד והוא כי ידוע מ"ש רז"ל שהתורה היא תכלין ליצ"הר כמ"ש בראתי יצ"הר בראתי לו תורה תבלין וא"כ השתא בשלמ' ישר' שקבלו התורה א"כ משכחת לה שפיר בישראל הרבה שיהיה להם דין אונס בחטא' שאז יועיל להם הקרבן דמאחר שיש להם תורה אפשר שעסקו בתורה שהיא תבלין של היצ"הר ועוד נתאמצו כנגדו ולא יוכלו לו וא"כ אז שפיר יש להם דין אונס ומהני להו הקרבן ולכן שפיר נאמרה פ' קרבנות לישראל כי הקרבנות לא שייכי כי אם במי שיש לו דין אנוס ובישראל שפיר ימצא מי שיהיה לו דין אנוס אבל משא"כ או"הע שלא קבלו התורה שהיא עיקר ביטול והכנעת היצ"הר א"כ השתא לא משכחת לה בשום אופן שיהיה לאחד מהם דין אונס מאחר שהעיקר חסר מהם דהשתא אם יטעון זה החוטא שהוא נתאמץ כנגד היצ"הר הרבה בכל כחו ולא יכול לו אין זה חשוב אנוס דאיכא למימר אם היה זה מקבל התורה כמו ישראל והיה לו תורה אפשר שהיה יכול על היצ"הר להכניעו כי התורה היא היא עיקר ביטול והכנעת היצ"הר וא"כ מאחר שהם לא רצו לקבלה פשעו בעצמם ואין להם דין אונס בשום אופן והוי כמו הרועה אשר שמיר' צאנו תלויה בכלי זיין אשר ישא עליו והוא פשע והלך לרעות הצאן בלתי כלי זיין ובא אריה ודוב ולקח מן העדר הנה הגם שזה נתאמץ בכל כחו להציל הצאן ולא יכול לו עכ"ז מאחר שהדבר ידוע שכל רועה צריך ליקח כלי זיין עמו ולא אפש' לשמור הצאן בלתי זאת הנה זה פשע בזה ואין זה אנוס אלא פושע וכן הדבר הזה וא"כ השתא לפ"ז מאחר שהאומות לא קבלו התורה לא משכחת לה בשום אופן שיהיה להם דין אונס בחטאם וא"כ ודאי דלא שייכא להו פ' קרבנות מאחר דהקרבנות אינם מרצים כי אם גבי חוטא שיש לו דין אונס וכאמור ולכן א"ל ישראל שקבלו התורה נתן להם פ' קרבנות אתם שלא קבלתם התורה לא נתן לכם פ' קרבנות ונמצא שהתורה היא הגורמת חיים לאדם ולכן כתיב עץ חיים היא למחזיקים בה וכתיב כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה':

או יובן בס"ד דתלוי הא בהא והוא דידוע דבזמן שאין ב"המק קיים עסק התורה יהיה במקום קרבנות כמ"ש זאת התורה לעולה וכו' כל הקורא בפ' עולה כאלו הקריב עולה וכו' ולכן שפיר תלה הקרבנות בקבלת התורה. או יובן בס"ד דידוע דהקרבנות מועילים מכח שיש לישראל דין בנים כמ"ש אספרה אל חק ה' אמר אלי בני אתה ולכן שפיר תלה הקרבנות בקבלת התורה שהיא מדין בנים:

ואם מן העוף עולה קרבנו לה' והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח והסיר את מדאתו בנוצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן. יובן בס"ד דרך רמז כי הנה יש לו לאדם בעולם הזה לתקן ולברר את ניצוצי הקדושה אשר נפלו קודם חטא אד"הר בשביל שלא יכלו לסבול אור העליון המשפיע בם וכמ"ש בס"ד לעיל בהפטרת ח"ש וגם מה שנתערב עוד הטוב ברע בחטא אד"הר וזה תכלית ביאת האדם לעו"הז ואמנם אם זה האדם שבא לעו"הז לתקן ונמצא מקלקל שלא די שלא תקן אלא גם חטא ופגם מחדש ושלט בו היצ"הר וישב ממנו שבי הנה זה נמצא עליו ב' מיני בירור ותקון והוא הא' הוא תקון ובירור ניצוצי הקדושה הראשונים והב' בירור ניצוצי הקדושה אשר נתערבו ברע מחדש ע"י מעשיו הרעים וא"כ אם זה רוצה לתקן הנה תחלה צריך לתקן החדשים ואח"כ הישנים. ובזה יובן ואם מן העוף עולה קרבנו לה' העוף רמז לניצוצי הקדושה הראשונים אשר המה עייפים ויגעים מסיבת התערבותם ברע זה כמה שנים ולא נשלם תיקונם ובירורם וזה מן העוף מלשון עיף ויגע והכוונה אם זה נתן לב להיות מן העוף עולה קרבנו לה' ר"ל שרוצה לברר ולהעלות ניצוצי הקדושה והקריב מן התורים מלשון ויתורו את ארץ כנען וכן מן התרים את הארץ והוא רמז ליצה"ר וגונדא דיליה שהם תמיד מערימים באדם ומרגילים אותו כל יום ויום כדי למצוא לו פתח כדי להחטיאו ולכן הם נקראים תורים כלומר מרגלים שעושים מעשה מרגלים שיבואו לרגל העיר כדי לידע איך ללכדה שכן הם עושים כל יום באדם שהוא דוגמת העיר ובמ"ש שלמה הע"ה עיר קטנה ואנשים בה מעט. גם בני היונה ג"כ רמז לקליפות ולסט"א הקשה יותר שהם כל יום עושקים האדם וחוטפים ממנו ניצוצי קדושה וקראם בני היונה מלשון העיר היונה הכתוב בצפניה ג' שהוא מלשון והאכלתי את מונייך ע"ש והכוונה שתחלה צריך להקריב ניצוצי הקדושה שנשבו מחדש על ידו ומכחו והם עשוקים ביד הסט"א וצריך לברר אותם מהם ולהקריבם ולהעלותם לה' ולז"א והקריב מן התורים אלו יצ"הר וגונדא דיליה שהם כחות הסט"א או מן בני היונה כנז"ל שהוא רמז לכחות סט"א שהם קשים יותר כי ידוע שיש קליפה גדולה ויש קליפה קטנה ולכן חלקם לשתים מן התורים

או מן בני היונה והמשמעות הכל שוה דהכל קאי על כחות הסט"א שהם היצ"הר וגונדא דיליה והענין הוא שצריך האדם לשים עין לתקן תחלה מה שקלקל הוא מחדש להציל נ"הק מיד הסט"א ולהוציא בלעם מפיהם ואח"ך ישים לב לברר נ"הק הראשונים אשר הם עייפים זה כמה שנים:

והנה כבר ידוע הוא שאין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד וא"כ אם ירצה האדם לתקן עצמו כראוי צריך תחלה שילך אצל הת"ח דכמו שהחולה לא יתרפא כ"א ע"י הרופא כן הרשע לא אפשר לתקן עצמו כראוי בשלימות כ"א ע"י הת"ח שיודע למסור בידו תקון מעשיו כראוי לו כל תקון מקביל נגד העון והנה הת"ח ראוי לקרות אותו כהן כי מעשיו להקריב כל היום קרבנות להקב"ה כן הת"ח שהוא עוסק בתורה כל היום הנה הוא מקריב קרבנות כי כל הקורא בפ' עולה כאלו הקריב עולה וכל הקורא וכו' וא"כ לפ"ז נמי יש לכנות ב"המד בשם המזבח כי התורה שהיא כמו הקרבנות לומדים אותה בב"המד ושם מקריבים אותה לפני הקב"ה ולז"א והקריבו הכהן הוא הת"ח אל המזבח הוא ב"המד שיביא אותו לב"המד כי שם ביתו של הת"ח ומשם תורה יוצאה לכל ישראל ושם יבא ללמדהו מוסר ויראת ה' ויגיד לו את הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה בעבודת ה' ומצותיו ית'. והנה אם כה יעשה צריך שתחלת הכל ילמדנו מוסר ודעת להפרישו מן הגאוה אשר היא שורש פורה ראש ולענה לכמה עבירות שאדם דש בעקביו ולז"א ומלק את ראשו רמז לגאוה הניכרת בראש. גם עוד צריך שזה הבעל תשובה יהיה תמיד נמצא בב"המד לשמוע משם תורה מפי סופרים ומפי ספרים ולהתאבק ברגלי חכמים לשתות בצמא את דבריהם אבל לא יעזוב אח"ך וימנע עצמו מלבא לבית המדרש. וזהו והקטיר לשון קישור כי קשר תרגומו קטר וזהו והקטיר המזבחה שיהיה נקשר ונדבק בב"המד ולא יזוז משם כלל בכל מה שאפשר לו והנה אם זה הבעל תשובה הוא איש עשיר ואינו יכול לישב כל ימיו בב"המד כי אם מעט הנה צריך אז להחזיק ביד הת"ח הלומדים תורה בב"המד והמה ראוי לקרותם קיר המזבח כי כמו הקיר שהוא הכותל החזק הוא שומר את המקום אשר בתוכו שמירה מעולה ואם יסירו הכותל מן המקום ההוא אזי יהיה המקום לחרבה ולשממה כן הת"ח הוא הקיר החזק המקיף ושומר את ב"המד ולולי הת"ח אשר שם יהיה לחרבה ולשממה כי ב"המד בלתי הלימוד שילמדו בו מה תועלת יש בו ולכן יש לכנות את הת"ח בשם קיר המזבח כי הוא הקיר החזק אשר יסמכו עליו בב"המד והנה ידוע שהמעות נקראים בלשון הגמרא דמים ולז"א ונמצה דמו הם המעות הדמים היקרים שלו על קיר המזבח הוא הת"ח שצריך להחזיק בידו ולהנות אותו מנכסיו משופרי שופרי:

והנה אחר אשר קידש עצמו ונתקדש בקדושתה של תורה הנה עתה יכול להוסיף קדושה בגופו ולהפריש עצמו מרבוי תאות התענוגים של עו"הז אשר המה נחמדים למראה העין ע"ד הכתוב ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים שכל תאות עו"הז נמשכת מראיית העינים שהעין רואה ומתאוה והנה אם יבא האדם וישים נגד עיניו שסוף חמדות עו"הז המה נמאסים כי המאכל המתוק והערב אחרי אכלו ימאס ודיחו רע ומתרחקים הכל ממנו וכן כל חמדה שיחמוד האדם בעו"הז ג"כ מוכרח להיות שסופו לקוץ בה מאוד ותמאס בעיניו אם יתמיד בה ואם כן איך האדם יחמוד וירדוף דבר שסופו נמאס בתכלית כמו המאכל שסופו להיות בתכלית המאיסות וא"כ אין זה טוב כי אם רע ולכן צריך לבחור הרע במיעוטו שלא ירבה בתאות התענוגים וירדוף אחריהם מאוד כי אם מעט מזער לקיום גופו ולז"א והסיר מוראתו לשון מראה רמז למראה העין שרואה וחומדת יסיר אותה ממנו ע"י שיזכור המאיסות שיהיה ממנה וזהו בנוצתה כלומר במאיסות שלה וכמו שפי' רש"י ז"ל שנוצה לשון דבר המאוס כמו כי נצו גם נעו וכו' ע"ש והכוונה על ידי שיזכור המאיסות שלה שתהיה לבסוף אז יסיר את מראה עיניו הרע ממנו או והסיר מלשון סורו נא אל בית עבדכם והכוונה שיניח המראה שלו להביט ולראות במאיסות היוצא מתאות עו"הז ולא שיראה ויביט במתיקותה דוקא. והשליך אותה אצל המזבח קדמה הכוונה הוא לרמוז שאם אתה יש לך תגבורת תאוה במראה עיניך הנה תשליך אותה תאוה אצל המזבח הוא הב"המד שתאוה שלך תהיה שם לעסוק בתורה ולחדש חידושי תורה להבין ולהורות בנגלות ובנסתרות ושם כל מה שתתגבר עליך התאוה והחמדה יותר הוא טוב לך בעו"הז ובעו"הב וזהו והשליך אותה אצל המזבח הוא הב"המד שנקרא מזבח כאמור. וגם עוד להכי נק' מזבח ששם זובח האדם את היצ"הר וכמ"ש אם פגע בך מנוול זה משכהו לב"המד והנה אם תעשה כן כאשר צויתיך אזי אנכי מבטיחך שתלך קדמה אל מקום הדשן רמז לג"ע שהוא דשן ושמן והכוונה שלא תלך תחילה לגיהנם להענישך שם ואח"ך תזכה לילך לג"ע אלא דע לך שתהיה קדמה כלומר מן קודם ותחילה תלך אל מקום הדשן הוא ג"ע שהוא מקום דשן ושמן ושם האדם יהיה דשן ושמן. או יובן תיבת קדמה קאי על המזבח שהוא רמז לב"המד אשר בו התורה שהיא קדמה לבריאת העולם:

ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה. יובן בס"ד דרך רמז לבירורי ניצוצי הקדושה שמברר האדם וזהו כי תקריב קרבן מנחה מניצוצי הקדושה מבירור ניצוצי הקדושה לה' סלת יהיה קרבנו סל"ת גי' מלכ"ות כי החולם ישמש במקום וא"ו וכאלו כתיב וא"ו כנודע וא"כ הוי חושבנא דדין כחושבנא

דדין והנה כל בירור שיהיה מניצוצי הקדושה צריך להעלותו למלכות שהיא בחינת שם אד"ני ומשם יעלה לבחינת שם הו"יה ב"ה סלת רמז למדת המלכות יהיה קרבנו שתחלה צריך להעלות שם ואז ויצק עליה שמן רמז להמשיך על ידי מעשיו הטובים אור קדוש מלמעלה להחיות בו הניצוצות שבירר ונתן עליה לבונה מלשון לובן רמז לאור היותר זך ובהיר נמשך מרום המעלות כי יש נשמה ויש נשמה דנשמה. או יובן בס"ד לרמוז ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' רמז לק"ב חרובין שצריך לתקנם ולקרבם אל ה' שלא יינקו מהם החיצונים וזהו מנחה גימט' ק"ג כמנין ק"ב חרובין ע"ה אז סלת יהיה קרבנו כאמור למעלה בס"ד. ובזה יובן נמי רמז הפסוק ואם מנחה על המחבת קרבנך מנ"חה רמז לק"ב חרובין הנז' מח"בת גי' ת"ן רמז לבחי' שם הו"יה ב"ה במילוי אלפ"ין העולה גי' מ"ה וכל דבר שבקדושה כלול מעשר הרי הוא גי' ת"ן כמנין מח"בת וצריך לנקותם מן הסיגים ולעשותם סלת וגם בלולה בשמן רמז להמשיך להם אור ושפע מלמעלה להחיותם. מצה תהיה שיהיה תיקונם שלם בלתי מעורב בו פנייות זרות כלל:

נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכו' ונשבע על שקר וכו'. הנה רש"י ז"ל פי' תשומת יד ששם בידו ממון להתעסק או במלוה. והנה לכאורה י"ל דלמאי אורייא פלגנהו קרא בפקדון או בתשומת יד דלכאורה ענין אחד הוא דמה לי באו לידו מעות אלו בתורת פקדון מה לי באו לידו בתורת הלוואה או בשביל מ"ום ובשלמא גזל ועושק הם עניינים שונים וכן מצא אבידה ג"כ הוא ענין אחד שאינו נכנס בכלל פקדון משא"כ הכא בזה הלא הכל נכלל בכלל תשומת יד ששם זה בידו הממון וא"כ הו"ל לומר הכי וכחש בעמיתו בתשומת יד או בגזל וכו' ויובן בס"ד לפרש ע"ד המעשה דבן תלמיון אשר הובא במדרש רבה בפ' זו וז"ל עובדא הוה דאפקיד חד גברא גבי בר תלמיון ק' דינרין אזל בעא להון מניה א"ל מאי דאפקדת בידי מסרית בידך א"ל אשתבע לי מה עבד בר תלמיון נטל חד קנה וחקקיה ויהב ביה הלין דינרי ושרי מסמך עליה א"ל צור הדין קניא בידך ואנא משתבע לך כיון דמטי לבי כנישתא אמר מריה דהדין ביתא טבא מה דמסרת בידי מסרתי בידך ההוא מאן דביידיה נסתיה לקניא ואקשיה לארעא שריין הלין דינרין מתבדרין ושרי ההוא מלקט א"ל לקט לקט דמן דידך אנת מלקט. ופי' הרב מתנות כהונה ז"ל וז"ל אזל בעא וכו' פי' המפקיד הלך לבן תלמיון ותבע ממנו הזוזים: מסרתי. מסרתי והחזרתי לך: מה עבד. מה עשה: וחקקיה. פי' היה חוקק הקנה עד שהיתה חלולה: ויהב בה וכו'. נתן בתוך הקנה החלולה אלו הזוזים: ושרי וכו'. התחיל לסמוך על אותו הקנה והלך כך לב"הכ לישבע: א"ל צור וכו'. בן תלמיון אמר אל המפקיד קח זה הקנה בידך ואנכי אשבע לך שמסרתים

בידך צור קח כמו וצרת הכסף: מרי דהדין וכו'. פי' הנני נשבע באדון של הבית הזה הטוב ר"ל הקב"ה: מן דבידיה וכו'. ממה שהרגיש בידו הכובד של הקנה לקחו לקנה והכה על הארץ וכו' ונוכל לפרש ג"כ מן השקר שהיה רואה וכו' שנעשה לו לקחו בחמתו וכו': נסתיה. פי' בערוך כמו נסבתיה פי' לקחו: שריין הלין וכו' התחילו אלו דינרין להתפזר: ושרי ההוא. התחיל המפקיד ללקטם: א"ל בן תלמיון לקוט וכו' עכ"ל ע"ש. והנה בעתה אם עשה כמו בן תלמיון ונשבע ה"ז ודאי נשבע על שקר יען שהתקינו שב"ד משביעין אותו על דעתם וא"כ זאת הערמה לא תועיל לו להצילו מן השבועה ולזה רמז הפסוק וכחש בעמיתו בפקדון ובזה נכלל כל דבר הבא לידו הן בתורת מ"ום הן בתורת הלואה דהכל אחד ומאי שנא ואח"ך אמר או בתשומת יד הנה רמז בזה לערמה שעשה בן תלמיון ששם הדינרין בידו של המפקיד וכחש ונשבע על זה וזהו בתשומת יד שלא עשה כי אם תשומת יד כמו בן תלמיון שכיוין בזה להתיר השבועה או בגזל וכו' הנה על כל אלה חשיב ונשבע על שקר ולכן והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה וכו' אז ושלם אותו בראשו וכו' ואת אשמו יביא לה' וכו' וכפר עליו הכהן וכו':

והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העושק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו או את האבדה אשר מצא או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אותו בראשו וחמשתיו יוסף עליו לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו. יובן בס"ד המשך הפסוקי' דרך רמז והוא כי ידוע שיש לאדם ב' מיני ניצוצי נשמות המתנוססות בקרבו. הא' הוא שיש לו נפש העיקרית שנותן לו הקב"ה בגופו בבואו לעו"הז כדי לסגל בה מצות ומע"ט לתקנה. והב' הוא שאחר שבא לעו"הז והתחיל לעשות מצות ומע"ט אזי הוא מברר ולוקח לעצמו ע"י מעשה המצות ניצוצות וחלקים השייכים לשורש נשמתו לחברם עמו והנה אם זה יחטא אז הוא מאבד הב' מינים הנז"ל שישלטו בהם הסט"א ויהיו כבושים תחת ידם ולכן כשישוב בתשובה צריך לתקן הב' מינים הנז' אשר קלקלם וז"ש והיה כי יחטא ואשם שאז גרם נזק בחלקי נפשו כנז"ל הנה לתקון חטאיו צריך תחלה והשיב את הגזלה היא נפשו העיקרית אשר גזל אותה היצ"הר וגונדא דיליה ותיבת אשר גזל קאי על היצ"הר שע"י חטאו נתן לו כח לגזול אותה ממנו והיינו שתהיה משועבדת אז תחת ידו או את העושק אשר עשק הנה רמז בזה לניצוצי וחלקי נפשו אשר בירר ולקחם לו אחרי בואו לעו"הז ע"י מצות ומע"ט והמה המין הב' שזכרנו בס"ד וזהו העושק אשר עשק אותו היצה"ר ממנו ולכן לנפשו העיקרית קרי ליה גזילה יען כי היא שלו לגמרי שניתנה לו מהקב"ה בביאתו לעו"הז אבל המין הב' והם שאר חלקים השייכים לשורשו הוא לקחם אח"ך ע"י מעשיו ולכן קרי ליה עושק ולא גזל:

והנה מעתה חזר עוד הפסוק לפרש הב' מינים אלו הרמוזים פה באר היטב והוא ר"ל מה שאמרתי לך והשיב את הגזלה אשר גזל הנה זה קאי על הפקדון אשד הפקד אתו והוא המין הא' שכתבנו בס"ד שהפקד אתו דייקא שמן השמים ניתנה לו בתודת פקדון כי כל הנפש אשר תבא עם האדם לעו"הז היא ניתנה לו בתורת פקדון כדי לתקנה ואח"ך ישיב פקדונא למאריה ומה שאמרתי לך העשק אשר עשק הוא קאי על האבידה אשר מצא האבידה דייקא אשר מצא דייקא והוא המין הב' שאותם חלקים השייכים לשרשו שהיו אבודים הנה והנה ומעורבים ברצ"חמ וכיוצא הוא מצאם וביררם ע"י מעשיו ואחרי אשר ביאר הכתוב ופירש ב' מינים הנז"ל באר היטב הנה בעתה התחיל הפסוק לכלול עוד ניצוצות אחרות של בני אדם אחרים אשר פשע הוא בהם והוא כי תגבורת הסט"א ח"ו היא מעונות ישראל והנה כל ישראל ערבים ז"לז והנה אם העולם שקול שישראל חציים זכאים וחציים להפך וכ"ש אם רובם זכאים הנה לא יהיה תגבורת לסט"א וממילא לא יוכל היצ"הר וגונדא דיליה להכשיל הבני אדם הרבה ובנקל יוכל האדם להכניעם אבל אם העולם שקול ואיש אחד יחטא אותו הרגע ויכריע לחובה שיהיה אז רובו חייב אז נמצא זה לאו דוקא מגביר הסט"א עליו להחטיאו אלא הוא מגביר אותם ח"ו על אחרים ג"כ כי אז ילכדו בידם בנקל ח"ו וא"כ אם מזה יצא שנתגברו על אחדים והחטיאום הנה נמצא שזה פשע גם בשל אחדים וזה דומה כמו לאחר שפתח פתח העיר להאויב ונכנס והרג לאותו אדם ולאחרים ג"כ שנמצא זה הוא שפשע בדם האחרים וכן הדבר הזה ועל כן צריך שג"כ יחזור בתשובה ויסגל מצות ומע"ט הרבה כדי שאז אולי יהיה העולם שקול וממילא יכריע אותו לזכות ע"י מעשיו שיהיה רובו זכאי ואזי היה הכנעה לסט"א ואז אפשר להיות תיקון לאותם אחרים שאז יכולים להתעורר ולהתחזק לתקן נפשם ולהכניע הסט"א ולהוציא בלעם מפיהם ולז"א או מכל אשר ישבע עליו לשקר כלומר שמכחו ומסיבתו גרם להשביע את הסט"א שהם דרגא דשקרא וזהו ישבע מלשון שביעה הנה על כל אלה צריך להתעורר בשבילם ולתקנם ולהשלימם מימי הבחרות ולא ימתין עד ימי הזקנה ולז"א ושלם אותו בראשו ר"ל אותו התשלומין של כל הנז"ל צריך לשלם אותו בראש כלומר בראשית ותחלת ימיו והם בימי בחרותו וכמ"ש רז"ל ע"פ אשרי איש ירא את ה' אשרי איש ולא אשה אלא אשרי ירא ה' בעודו איש כלומר בחור וכמ"ש בתקונים ע"פ מפני שיבה תקום ושלמה הע"ה צווח ואמר וזכור את בוראך בימי בחרותיך וכאשר רמזו חכמי המוסר ע"פ החכם עיניו בראשו ר"ל שישים עין שכלו לשוב בתשובה בראש ולא ימתין עד הזקנה ע"ש כי התקון שיעשה האדם בבחרות יעלה בידו בשלימות כמצטרך ואזוחמישתיו יוסף עליו והכוונה שבא לרמוז על חמשה

בחינות שיש בנפש הנקראים נרנ"חי והם ר"ת נפש רוח נשמה חיה יחידה כי חמשה בחי' אלו מוכרחים להיות בנפש וברוח ובנשמה וחיה ויחידה שכל אחת מהם כלולה מחמשה בחינות הנז"ל וא"כ כשהאדם רוצה לתקן נפשו ולהחזיר אליו מה שאבד ממנו הנה בתיקון צריך להשתדל להחזירה אליו בשלימות בכל החמשה בחינות הנז"ל וזהו וחמשתיו יוסף עליו ואמר לשון יוסף עליו לרמוז שצריך להחזירם בתוספת עוד חלקי קדושה עמהם ולאו להחזירם דווקא כאשר היו בראשונה דא"כ צדיק מה פעל:

או יובן בס"ד לרמוז וחמשתיו יוסף עליו והוא דידוע שהחוטא גורם להפריד ח"ו ה"א אחרונה מן השם וכמ"ש המפרשים ז"ל בפי' מלת תשובה שהוא רוצה לומר תשוב ה"א שע"י התשובה תשוב הה"א האחרונה להתחבר בשם הנכבד וזהו שאמר שאחרי התיקון שיעשה אז עי"ז וחמשתיו רמז לה"א אחרונה שהיא חמישית שמספרה חמשה גם היא חומש המספר כנודע הנה אז יוסף עליו ר"ל על השם הנכבד להתחבר יחד:

ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק עוד בפרשה זו ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וחמשיתו יוסף עליו חטא מלשון חסרון כמו והייתי אני ובני שלמה חטאים והכוונה מה שעשה חסרון ופגם בקדושה ישלם צריך להשלימו ולתקנו וחמשיתו של השם הוא ה"א אחרונה יוסף עליו לחברה עם השם כאמור:

או יובן בס"ד לרמוז כי תיבת את רמז לכ"ב אותיות התורה המתחילים בא"לף ומסיימים בתי"ו וז"ש וא"ת רמז לכ"ב אותיות מאלף ועד תי"ו אשד חטא מן הקודש שעשה פגם וחסרון ח"ו צריך לשלם לתקנם ולהשלימם וחמשיתו רמז לחמשה אותיות מנצ"פך שהם אותיות כפולות המתחילי' אחר התי"ו ג"כ יוסף עליו כלומר על התיקון ההוא של כ"ב אותיות שתיקן כדי לתקנם ולכלול אותם יחד:

הפטרת ויקרא

לא הבאת לי שה עולותיך וזבחיך לא כבדתני לא העבדתיך במנחה ולא הוגעתיך בלבונה. לא קנית לי בכסף קנה וחלב זבחיך לא הרויתני אך העבדתני בחטאתיך הוגעתני בעונותיך. אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני וחטאתיך לא אזכור. הזכירני נשפטה יחד ספר אתה למען תצדק. אביך הראשון חטא ומליציך פשעו בי. ואחלל שרי קדש ואתנה לחרם יעקב וישראל לגדופים. ועתה שמע יעקב עברי וישראל בחרתי בו. כה אמר ה' עושך ויוצרך מבטן יעזרך אל תירא עבדי יעקב וישורון בחרתי בו. כי אצק מים על צמא ונוזלים על יבשה אצק רוחי על זרעך וברכתי על צאצאיך. יובן בס"ד לפרש כוונת המשך הפסוקים אלו והוא כי הש"ית בא להוכיח לאדם ע"י נביאיו שידע האדם בעצמו כמה הוא כפוי טובה להש"ית וכדי שיבין אז חסדיו ית' אשר הגדיל עמו

ואולי יתעורר בזה להטיב מעשיו והוא שא"ל הבט נא בן אדם וראה אם אתה הבאת קרבן להקריבו בב"המק אין לך להתגאות בזה יען כי לא הבאת לי שה עולותיך שאפי' העולה שכולה כליל אין אתה מביאה לי דייקא דמה הנאה יש לי ממנה וכי האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה וכמו שהאריך בזה רבינו מהר"ם אלשיך בפרשה זו ואם תאמר בן אדם ותשיב אמריך לומר אמת הוא שאין בך ית' אכילה ושתיה ואין לך הנאה מזה הקרבן שאנכי מביא אבל עכ"פ אני מביאו לכבודך ומה אכפת לי אם אין אתה אוכל ממנו לזה חזר ית' ואמר ודם זבחיך לא כבדתני הנה אם כה תחשוב זה שטות גדול הוא דבדם זבחיך שאתה מביא לכבודי אין זה חשוב לגיו דידי לכבוד דהנה לה' הארץ ומלואה ואין אני מתכבד בדם זבחים אלו שלך זאת ועוד אם אני הייתי מצווה אותך שאתה תעשה המלאכה של המנחה והלבונה ובפרט מעשה המנחה שהיא מלאכה קשה שבמקדש יתכן שהיה נכנס בדעתך לומר שעכ"פ אתה טורח טרחה גדולה בשבילי אבל באמת אפי' בזה לא הטרחתיך אלא הנחתי מלאכה זו על הכהן שהוא שליחא דרחמנא הנוטל חלק גבוה לעשות אותה וזהו לא העבדתיך במנחה ולא הוגעתיך בלבונה אלא הכל הנחתי על הכהן שהוא שלוחי לטרוח במלאכות אלו ורק אתה תביא סולת והוא יעסוק בו:

ואם תבא להרהר בדעתך בן אדם ולהתפאר בעצמך במה שאתה מהלל ומשבח אותי בשע' הקרבן ובתוך התפלה וגם במה שאתה עוסק בתורה ומטריח הקנה שלך הנה אשיב לך בן אדם על זאת הלא לא קנית לי בכסף קנה שאם אתה מטריח הקנה שממנו יוצא הדיבור הנה לא קנית בשבילי זה הקנה בכסף כדי שאתה תתפאר בו לפני הלא הקנה הוא עיקרו שלי ואנכי בראתי אותו לך בחנם כדי שתהללני בו ותלמוד בו תורה וא"כ מה יש לך יתרון ופאר בזה מאחר כי אתה עושה בשלי ואדרבה הלא אנכי בראתי לך בצדו הושט שתאכל ותתענג בו ומה שאתה טורח בזה הנה שכרך אתך ופעולתך לפניך שאתה מתענג בוושט שבצדו העומד אתו עמו אבל אתה לא שלמת לי כלום כי וחלב זבחיך לא הרויתני שאין שייך לי הנאה מכל זאת והלואי בזה אלא אך אדרבה העבדתני בחטאתיך הוגעתני בעונותיך שלא די שלא יצא ממך טובה אלא אדרבה העבדתני וכו' והוא ע"ד שכתב רבינו הרמ"ק ז"ל ע"פ מי אל כמוך נושא עון והוא שמחטא האדם נברא משחית ושמו עון וזה המשחית יבא לבקש שפע מהקב"ה כי הכל רוצים חיות והיה מן הראוי שיאמר לו הקב"ה אין אני מפרנס משחיתים לך אצל מי שעשה אותך והוא יפרנסך והנה אם היה כן היה תכף בא זה המשחית ונוטל נשמתו של אותו אדם שעשאו ולכן ברוב רחמיו ית' סובל העלבון הזה כביכול ונותן לו חיות ואין דוחה אותו אצל האדם שעשאו

כדי שלא יהרגנו וזהו מי אל כמוך נושא עון שאתה נושא את אותו המשחית שנקרא עון שנותן לו חיות ואין אתה דוחה אותו אצל האדם עכת"ד ז"ל ולז"א העבדתני בחטאתיך ומא היא העבודה הוא שהוגעתני בעונותיך הם המשחיתים שבראת מחטאתיך שכל אחד נקרא עון. ואל תבא בן אדם לחשוב שמה שאמרתי לך העבדתני והוגעתני דברים כפשוטן חלילה שיש לי עבודה ויגיע' ח"ו אלא דע לך שאנכי אנכי הוא כפל הלשון לומר אנכי הוא קודם החטא אנכי הוא אחר החטא שע"י החטא שלך לא נעשה בי שינוי והפרש חלילה בכל דבר כלל ועיקר וע"ד שאמרו חז"ל אני ה' אני הוא קודם שיחטא אני הוא אחר שיחטא ומה שאמרתי לשון עבודה ויגיעה הוא לשון מושאל לשכך אוזנך כדי שתכיר ערכך ולכן מעתה דע לך בן אדם שאם תראה שאני מוחה פשעיך אל תחשוב שאני עושה זאת בשביל קרבנותיך או בשביל הודוי שלך דבשביל זה אין דאוי למחות פשעיך דאם יחטא האדם להקב"ה מה תשלומין הוא משלם לו בקרבן או בודוי אלא דע לך שמה שאני מוחה פשעיך הכל למעני אעשה זאת והוא בשביל שאתה בר ישראל חלקי וגורלי וא"כ בעבור כבודי וגם כי שמי נקרא עליך לכן אנכי מוחה פשעיך ואתרצה לך בקרבן והודוי ודע לך שכל כך אנכי אעביר טובי עליך וארחם אותך דלא מבעייא שאמחה הפשעים אלא אפי' חטאתיך שהוא השוגג הנקרא חטא ג"כ לא אזכור שאמחול לך לגמרי. ואמנם דע לך שאע"פי שאמרתי לך שבעת שאתה מביא קרבן ומתוודה אנכי מוחל לך למעני לגמרי ואפי' השגגות לא אזכור הנה כל זה הוא בתנאי שלא תשוב לכסלה לעשות אותו עון אבל אם תשוב לכסלה לחטוא פעם שנית אזי אעורר עליך גם עונות ראשונים ואשפוט אותך על הכל ביחד וז"ש הזכירני נשפטה יחד כלומר אעפ"י שהבטחתיך ואמרתי לך וחטאתיך לא אזכור הנה עכ"ז אם אתה תזכרכי ר"ל שאתה תניח אותי לזכור ע"י שאתה חוזר וחוטא ככלב השב על קיאו אזי דע לך שאזכור גם עונות ראשונים ונשפטה אני וב"ד של מעלה את עונות ראשונים יחד עם עונות אחרוני' ונעניש אותך על הכל. והנה דע לך שבעת אשר אני שופט אותך אין אני מנוח שאחרים יגידו רעתיך אלא אני אומר לך ספר אתה שאתה הבע"ד תהיה מגיד על עצמך למען תצדק אם תוכל להצדיק עצמך כי הגם שחטאת אין אני רוצה בהשחתתך ורוצה אני שתצדק בדינך אם יש מקום להצדיקך. או יובן ספר אתה למען תצדק והוא כי יש כמה עונשים שצריך לעשות לאדם מדין קנס והנה ידוע שהמודה בקנס פטור אבל אם כבר יש עדים על זאת לא מהנייא הודאתו לפוטרו והנה כאן אומר שגם בשעת הדין אני מרחם עליך ולא אניח שיעידו עליך אלא אגזור אומר שאתה תספר עונותיך ותודה על עצמך ובזה תרויח ממילא שכל עונש שצריך לעשותו לך מדין קנס תהיה פטור ממנו משום

דהמודה בקנס פטור וזהו למען תצדק לפעמים באיזה עון שדינו הוא מדין קנס. והנה דע לך שעכ"ז אם אני אתנהג עמך במדת הדין אפי' אוותר לך שלושה רביעים ואניח הרביע ג"כ לא תוכל לעמוד בחשבון שלי שאעשה על הנשאר יען כי חשבוני הוא גדול ונורא והמאזנים שלי נשגבה לא תוכל לה ואתה עונותיך רבים יען כי אביך הראשון חטא שאל תחשוב דוקא החטאים שחטאת בגלגול זה אלא תבא לחשוב מה שחטאת בגלגולי' הקודמי' ג"כ וזהו אביך הראשון כי גלגול ראשון יקרא אב וגלגול שני יקרא בן וכמ"ש בס"ד בזה לעיל בפ' יתרו ע"ש וז"ש אביך הראשון חטא כלומר מגלגול ראשון התחילו העונות ואיך תוכל לקום בזאת. גם ומליצך אלו המצות המליצים יושר וטוב בערך ג"כ אינם נקיים וברורים אלא פשעו בי שלא עשית אותם כראוי ויש בהם כמה מצות הבאים בעבירה ואפי' החשובים שבהם אין חזקים בטהרת המחשבה כראוי ולא יבצר שעבר בהם איזה פנייה זרה שאינו לכבודו ית' וא"כ הבט נא וראה שאפי' מן המצות שלך שהם המליצי יושר אין לך מהם תשועה גמורה שאם אבא לדון בהם כפי מדת הדין יהיו חלשים ורכים מאוד וא"כ השתא אם אבא להתנהג עמכם בית ישראל כפי מדת הדין היה צריך להיות שאחלל שרי קודש ואתנה לחרם יעקב וישראל לגידופים כי מי יוכל לעמוד במשפטי כי לא יצדק לפני כל חי ולכן עתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו כה אמר ה' עושך ויוצרך מבטן יעזרך אל תירא עבדי יעקב וישורון בחרתי בו מאחר שאתם עבדי ובחרתי בכם מקודם ולקחתי אתכם לי לכן גם בזמן שאין אתם עושים רצוני לא אתנהג עמכם במדת הדין כלל אלא אתנהג עמכם במדת החסד והרחמים וארחם אתכם ואז כמו שאצוק מים על צמא ונוזלים על יבשה כן אצוק רוחי על זרעך וברכתי על צאצאיך וצמחו כבן חציר וכו' שיהיו דשנים ורעננים מרוב כל. גם יובן בס"ד מ"ש ויוצרך מבטן יעזרך הוא לרמוז ע"ד מ"ש בס"ד לעיל בפ' לך לך בפסוקי ההפטרה כי הטעם שבא האדם מן הבטן והריון ע"י אב ואם ולא היו הכל כאדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקב"ה ולא יצא מבטן אם הכל הוא כדי להקל העונש של החטא על האדם וז"ש ויוצרך מבטן ע"י זה אז יעזרך:

או יובן בס"ד לפרש כי אצק מים על צמא ונוזלים על יבשה כן אצק רוחי על זרעך וברכתי על צאצאיך והוא כי הנה טובת העושר והברכה אם תבא לאדם הרבה בפעם אחת יש לחוש שמא יהיה לו ע"ד וישמן ישורון ויבעט כי רואה שבפתע פתאום נעשה עשיר גדול אז אפ' שתזוח דעתו עליו ויתור אחר לבו ועיניו ללכת אחר היצה"ר ולבעוט בעבודת הבורא ית' אבל במתנת השכל והחכמה אין פחד אם תבא לאדם הרבה ברגע אחד ואדרבה כל מה שיבא לו בפעם אחת יותר טוב יען כי החכמה תחיה בעליה וכל

מה שיוסיף לו חכמה הרבה יהיה נוסף בו כשרון וצדקות וישרות הרבה כי החכם עיניו בראשו וצופה ומביט בכל דבר ורואה את הנולד ואיך יבא ללבת אחר עצת היצ"הר כי מה לו לכהן עסק בבית הקברות וא"כ נמצא ששני מתנות אלו הם הפכיים והנה מתנת העושר יש לדמותה לצמא שהוא צמא הרבה בתכלית הצמא דדרך הטבע הוא אם יתנו לו מים הרבה לשתות בפעם א' יזיק לו הרבה אלא צריך לשתות מעט מעט וכן מתנת העושר טוב שתבא לאדם בהדרגות מעט מעט ולא בפתע פתאום ואמנם מתנת החכמה יש לדמותה לארץ יבשה הרבה שתרצה להשקותה שתהיה רעננה ולחה הנה אם תצוק עליה מים מעט מעט הנה מרוב שהיא יבשה הרבה אינו ניכר בה כלום כי קמא קמא בטיל ונבלע בה אבל אם תבא להציק בה הרבה מים בפעם א' אזי יהיה ניכר המים בה ואינו מזיק לה זה כלל. ובזה יובן בס"ד מה שדימה החכמה והעושר בזה שאמר כי אצק מים על צמא ונוזלים על יבשה הם שני משלים של הצמא ושל הארץ שכתבנו בס"ד כן אצק רוחי היא החכמה כמ"ש הפסוק ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה וכו' על זרעיך וברכתי היא העושר על צאצאיך והכוונה כי כמו דרך ב' משלים כן תהיה השפעת ב' מתנות אלו שהשפעת מתנת החכמה צריך להיות כמו השקאת הארץ יבשה והוא דסמיך לה וקאי אמאן דסליק מניה והשפעת מתנת העושר תהיה כמו השקאת מים לצמא שצריכה להיות בהדרגה:

וצמחו כבן חציר כערבים על יבלי מים. כלומר שסגולת החכמה והעושר שמדבר בה לא תתקיים באדם כי אם ע"י קיום התורה שנקראת מים:

זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתוב ידו לה' ובשם ישראל יכנה. יובן בס"ד דידוע דכל הקורא לאברהם אברם עובד בעשה משא"כ ביעקב דמותר לקראו יעקב אע"פי שקראו הקב"ה ישראל והיינו משום דאהדריה רחמנא שהקב"ה חזר וקראו יעקב וא"כ לא רצה הקב"ה שיעקר שם יעקב ממנו לגמרי. והנה ראיתי להר' סמיכות חכמים ז"ל בסוף פ"ק דברכות דנתן כמה טעמים לזה דלא נעקר שם יעקב לגמרי כמו באברם וטעם האחד הוא כתב שם באופן יו"ד וז"ל נ"ל לתרץ עפ"ז הדרך שאמרנו דיו"ד מורה על עו"הב ודבר זה ידוע דיעקב ועשו חלקו בבטן אמם יעקב נטל כל העו"הב גם חלק עשו ועשו נטל עו"הז גם חלק יעקב ולהורות זה ישארו הב' שמות שהם ב' יוד"ין המורים על ב' חלקים עו"הב שיש ליעקב והם חלקו וחלק אחיו וגם נקרא ע"ש זה יעקב על החלוקה שבבטן אמם כדכתיב בבטן עקב את אחיו ואין ראוי לעקור השם הזה המורה על עו"הב עכ"ד ז"ל. ונמצא לפי טעם זה להכי נשאר שם יעקב כי הוא מורה על עו"הב שכולה היא של יעקב ולא נשאר לעשו בה חלק כלל ועיקר. ועוד ראיתי להרב ז"ל שם שכתב טעם

אחר לזה באופן ח' וז"ל נ"ל לתרץ ע"פ מה דאיתא דאות ה' נטל הקב"ה משמו הגדול ונתנו לאברהם ולכך הקפיד הקב"ה שלא לגרוע אותו האות שהוא משמו הגדול משא"כ שם ישראל אין בתוכו שום אות משמו הגדול רק היו"ד והיו"ד היא ג"כ בשם יעקב ולכן לא הקפיד הקב"ה עכ"ל ע"ש. ועוד נתן הרב ז"ל טעם אחר לזה באופן י"ד וז"ל נ"ל ע"פי מאי דאיתא במדרש הנז"ל אברהם נקרא ישראל יצחק נקרא ישראל יעקב נקרא ישראל ומביא ראיות על כל אלה וא"כ כל אחד מהאבות יש לו שם פרטי שנקרא בו ושם ישראל ג"כ המורה על השררה ועתה למה יגרע יעקב שלא להיות לו שם בפני עצמו כמו אברהם יצחק שנקראים ג"כ ישראל ולהכי נשאר לו באמת שם יעקב משא"כ גבי אברהם לקרותו אברם ודאי הקפיד הקב"ה עכ"ל ע"ש:

ובזה יובן זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב כלומר שיש חששה פן זה עשו יאמר לה' אני כלומר שרוצה לתבוע חלק בעו"הב לכן וזה האדם יקרא בשם יעקב ולא נתבטל שם יעקב לגמרי כי בו יש הוראה שעו"הב כולה של יעקב ואין לעשו חלק בה וא"כ אין יכול עוד עשו לומר גם אני לה' שאקח חלק בעו"הב שהיא כולה רוחנית והוא הטעם הא' שכתבנו משם הרב סמיכות חכמים ז"ל ועוד רמז טעם שני לזה באמרו וזה יכתוב ידו לה' ידו אותיות יו"ד כלומר וזה האדם הקורא בשם יעקב הוא כותב יו"ד שהיא לה' שהיא משמו הגדול וא"כ אין גרעון עושה בזה משא"כ בשם אברם ומה שתלה הדבר בכתיבה משום שכל מה שמדבר האדם הוא נכתב ונרשם למעלה והעיקר הוא מה שיהיה רושם למעלה ולכן אמר יכתוב ועוד רמז טעם אחר לזה והוא טעם הג' שכתבנו משם הרב ז"ל ואמר ובשם ישראל יכנה כלומר הנה מצינו שהקב"ה כינה אחרים שהם אברהם ויצחק ג"כ בשם ישראל וא"כ אין שם קבוע ליעקב דווקא ולכן נשאר לו שם יעקב כדי שיהיה לו שם קבוע לעצמו:

או יובן בס"ד זה יאמר לה' אני והוא כי עתה בגלות אל יבקש האדם הגאולה בשבילו אלא צריך שיבקש בשביל כבודו ית' בעבוד שמו הגדול המחולל בגוים ובזה יעלו דבריו לרצון לפני השי"ת וגם עוד שצריך נמי להזכיר זכות אבות ובפרט זכות יעקב אע"ה אשר היתה מטתו שלימה כי בית שלישי שיבנה במהרה בימינו אכי"ר הוא בזכות יעקב אע"ה כנודע וז"ש זה יאמר לה' אני כלומר שצריך האדם לומר שכל המבוקש שלי שאנכי מבקש הגאולה לה' אנכי מבקש בעבור שמו יתברך וגם זה האדם צריך נמי שיקרא בשם יעקב כלומר להזכיר זכות יעקב אע"ה ואז יהיה עילוי למעלה ויתעלה שם הוי"ה ב"ה ויהיה אז בחי' יהיה כנודע מסוד ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד שבחי' הוא"ו של השם יתעלה ויהיה בחי' יו"ד ואז הוא יהי"ה ולז"א וזה יכתוב ידו לה' ידו אותיות יו"ד

שיכתוב מחדש בשם ה' אות יו"ד ושוב מפרש על איזה אות מן השם יהיה יו"ד לז"א ובשם ישראל יכנה ר"ל אותו האות שהוא מכונה בשם ישראל והוא בחי' אות הוא"ו שנקרא ישראל הוא יתעלה ויהיה בבחי' יו"ד. והנה אם תראו אורך הגלות אל תתייאשו מן הגאולה כי הגאולה מוכרח שתהיה יען כי כה אמר ה' ר"ל הש"ית הבטיח בה בפירוש וההוא אמר ולא יעשה ח"ו ומוכרח הוא שדבר אלהינו יקום לעולם וגם עוד אנחם אתכם שאל תחשבו שזה הגאולה תהיה כשאר גאולות שהיה אחריהם שעבוד אלא דעו נא כי וגואלו ה' צבאות שגאולה זו תהיה על ידו יתברך ומאחר שהיא ע"י ית' אין אחריה שעבוד כי מעשיו ית' הם נצחיי' ולא יתבטלו כלל יה"ר שמהר יחיש הגאולה במהרה בימינו אכ"יר:

צו

זאת תורת העולה היא העולה. יובן בס"ד דרך רמז כי הנה יש בני אדם שאין כח בתורה ומצות שעושים לעלות למעלה להתקבל ברצון לפניו ית' יען שאין תורתם ומצותם שלימה בקדושתה כראוי הן מצד המחשבה הן מצד דבר אחר ולכן יהיו חלושים מאוד כי יש לקטרג עליהם ולכן אין בכחם לעלות לבדם וצריך להם סייוע ואמנם יש בני אדם שהם אנשי אמת יראים ושלמים אשר תורתם ומצותם שלימה ונקייה ואין בה שום דופי הנה אז תורתם ומצותם תכף בוקעת ועולה למעלה למעלה ותעלה לרצון לפני ה' ולא יארע לה שום עיכוב ואונס מן המקטרגים ולכן אמרו שיותר טוב לאדם לעשות מצותו עם הצבור ביחד וכן ללמוד תורה עם רבים ביחד יען שלא יבצר מן הרבים להיות בהם אחד מהשלמים ההם שאמרנו ואם יתחברו עמו תורה ומצות של אחרים אזי תורתו ומצותו אשר בוקעת ועולה מושכת עמה כל אותם הנלוים עמה והוא כדמיון הספינה של אש אשר הולכת בתוך הים במרוצה רבה שאם יקשרו עמה ג"כ ספינה פשוטה מושכת אותה עמה ג"כ במרוצה גדולה וכן הוא במרכבה של אש ההולכת ביבשה וכן הדבר הזה ולכן מתפללים תמיד על כל מצוה בתחלה ותעלה לפניך מצוה זו עם שאר מצות בניך היודעים והמכוונים כהוגן ונמצא לפ"ז שיש ב' מיני עליות בתורה ומצות האחת היא השלימה שיכולה לעלות לבדה בלתי סיוע ולווי שתתלווה עם של אחרים והב' היא החלושה אשר אינה יכולה לעלות כי אם עד שתתלווה עם אחרת שתהיה מושכת אותה וזה לפעמים יהיה באדם אחד עצמו והוא שאם למד איזה לימוד או התפלל והיה זה בלתי כוונה ומחשבה קדושה דאז לא יוכלו לעלות וישארו באויר למעל' ואם אותו אדם אח"ך ילמוד איזה לימוד כראוי או יתפלל כראוי אזי אותו האחרון מושך את הראשונים ומעלה אותם

עמו כי כל האותיות של התורה והתפלה הם אורות גדולים וביציאתם מפי האדם הם יתהוו בפועל כנודע וא"כ אל יאמר האדם למה לי לדקדק כ"כ בקדושת התורה והמצות בענין המחשבה וכיוצא שתהיה שלימה מכל צד יען כי סוף כל סוף היא עולה עם שאר מצות השלמים דזה אינו דודאי יש הפרש גדול בין העולה מאליה לבין העולה עם אחרים המושכים אותה לכן צריך האדם להשתדל לעשות לימוד התורה וקיום המצות בשלימות שלא יצטרכו לעזר זולתם וז"ש זאת תורת העולה למעלה שצריכה להיות היא העולה היא דייקא כלומר מצד עצמה ולא צריכה לעזר אחדים שיהיו מושכים אותה ועולה וזה הוא עילוי המעולה והנבחר:

ולז"א אי רישא דעמא מתוקן כוליה עמא מתוקן דמאחר שהוא שלם אז גם אם ימצא בעמא דארעא בלתי שלמים דאז גם תורתם ומצותם המה בלתי שלמים עכ"ז מאחר דרישא דעמא מתוקן הנה אז תורתו ומצותו תמשוך עמה גם אותם שהם בלתי שלמים ויעלו עמה למעלה ונמצא שהכל יהיו נתקנים כי משקה שהוא מתוק הרבה בתכלית המתיקות אם תוסיף עליו מים אינו ניכר בו כלל יען כי לרוב עוצם מתיקותו לא תחלש מתיקותו במעט מים שנוסף בו וכן הוא ביין החזק מאוד שגם אם תמזגנו מים הרבה יהיה המים בכלל היין ולא יחלש כחו כלל וכן הדבר הזה ולכן תמצא שאמר מרע"ה להקב"ה ולמה לא מצאתי וכו' לשום את משא העם הזה עלי לא אוכל לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד הוא ממני והנה מרע"ה לא היה נושא אותם על כתפו כדי שהוא יאמר כך אלא הכוונה על האמור והנה כפי המשל של היין והמתוק שהצענו בזה יתבאר שפיר כי לפ"ז ודאי יש הפרש בין הרבה למעט כי היין הגם שהוא חזק מאוד אם תוסיף עליו מים הרבה יותר משיעור הראוי לו לא יסבול אותו ויהיה אז ניכר בו:

או יובן בס"ד לרמוז זאת תורת העולה היא העולה והנה כתיב הוא בו"או וקרינן היא ביוד ויובן כי הוא בו"או רמז לו"ה של השם ואלף של הכסא שצריך לחברם ע"י עסק התורה גם היא ביו"ד רמז לבחינת המילואים של הוי"ה ב"ה ושם אהי"ה שהם יתמלאו בג' מיני מילואים והם מילוי יוד"ין מילוי הה"ין מילוי אלפ"ין וסימנם הי"א ר"ת הה"ין יוד"ין אלפ"ין שג"כ צריך לתקנם וליחדם ע"י עסק התורה וידוע כי עיקר התקון הוא במילואים ובזה יובן זאת תורת העולה כלומר תורה המעולה שעל ידה אז הו"א העולה הי"א רמז למילואים הנז' והוא רמז לאותיות השם והכסא שיתעלו בתכלית השלימות:

זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים. יובן בס"ד דרך רמז כי הנה בלומדי התורה יש ב' מינים הא' שהוא ירא ה' מנעוריו וצדיק גמור והוא לומד בתורה יומם ולילה כדי להוסיף קדושה על קדושתו ולעלות במעלות רמות מעלה

ע"ג מעלה כי עיקר המעלות שיעלה האדם הכל הוא בשביל התורה. והב' שתחלתו היה רשע ועשה כמה עבידות ואח"ך נתחרט ועשה תשובה והוא לומד בתורה יומם ולילה והנה זה הב' שהוא בעל תשובה צריך לעסוק בתורה בשביל שלשה דברים הא' כדי לתקן בלימודו את הפגם שפגם ע"י עונותיו בשמות הקדש. הב' כדי להשלים חלקי נפשו אשר איבדם ע"י עונותיו. הג' כדי שבזה יוכל להכניע ולזבוח היצ"הר אשר השליטו עליו בעבירות שעשה כי עיקר תיקון הפגם ושלימות החסרון יהיה ע"י התורה שהיא עץ חיים למחזיקים סמא דחיי לכולא וגם עיקר שחיטת היצ"הר והכנעתו היא ע"י התורה כמ"ש בראתי יצ"הר בראתי לו תורה תבלין והיא חרב חדה חרב פיפיות להרוג המשטינים וכחות הסט"א אשר יסובבו את האדם להכשילו ולהחטיאו והנה זה הא' שהוא צדיק גמור ואין לו פגם שצריך לתקנו וחסרון שצריך להשלימו אלא הוא לומד תורה כדי להוסיף קדושה על קדושתו ולעלות במעלה יתירה על מעלתו הנה זה התורה שלומד ומביא אותה לפני הקב"ה תכונה בשם מנחה כאדם המביא מנחה למלך כדי שהמלך יתן לו עבורה ממון רב ואמנם אותו שתחלתו היה רשע ועבר כמה עבירות והוא עוסק בתורה בשביל ג' דברים הא' לתקן הפגם שפגם בשמות הקודש למעלה. הב' כדי להשלים חלקי נפשו אשר איבדם. הג' כדי לזבוח היצ"הר וגונדא דיליה שהשליטם עליו הנה זה התורה שלומד ומביא לפני הקב"ה אין ראוי לקרותה בשם מנחה שאין זה כ"א פורע חובו להקב"ה וזה ידמה כאדם שהוא חייב למלך אלף אלפים דינרי זהב והביא למלך דבר שהוא שוה עשרה זוזים שזה לא יחשב בסוג מנחה שצריך המלך ליתן לו עבורה אח"ך מתנה גדולה כי זה הוא חייב למלך בלא"ה והלואי שיספיק לו זאת ואחרת שיביא עוד לפטור עצמו מן החוב משא"כ אותו שאינו חייב כלום הנה מה שמביא יקרא בסוג מנחה שצריך המלך ליתן לו עבורה מתנה גדולה או להעלותו במעלה רמה כנהוג שבעולם למגישי מנחה. ובזה יובן רמז הכתוב זאת התורה שלימוד האדם בעו"הז הנה אם היא לעולה כלומר שזה הלומד הוא צדיק גמור ואין לו פגם שרוצה לתקנו או חסרון שרוצה להשלימו בלימוד זה כי אם הוא לומד בשביל לקנות לו מעלה יותר ולהוסיף קדושה על קדושתו וזהו לעולה הנה זה תדמה תורתו שלומד למנחה שהיא תחשב בסוג מנחה שמן הנהוג שהמקבל המנחה יתן לו עבודה מתנה גדולה כנהוג שבעולם אבל אם זאת התורה הוא לומד אותה לחטאת ולאשם כלומר בשביל מה שעשה עבירות בשוגג ומזיד ולז"א חטאת ואשם הנה זאת התורה תועיל לו דווקא למילואים והוא מה שפגם ע"י עונותיו בשמות הקודש וידוע שהחוטא לא יוכל לפגום באותיות הפשוט כי אם באותיות המילוי ולכן התיקון הוא דווקא באותיות המילוי של שמות הקודש וז"ש

למילואים הם המילואים של שמות הקודש שפגם בהם שתועיל לו לתקנם וגם עוד תועיל לזבח שיהיה זובח יצרו הוא וגונדא דיליה שהשליטם עליו ועוד תועיל לו להשלים בו חלקי נפשו שאיבד אותם וידוע שחלקי הנפש הם ה' בחינות והם נרנ"חי שצריכה הנפש להיות שלימה בחמשה אלו וז"ש השלמים ה"א שלמים כלומר ה"א חלקים שבנפשו יהיו שלמים וא"כ משורת הדין איש אשר אלה לו ודאי לא תועיל לו התורה שלומד לקבל בעבודה שכר ודיוח נוסף כי הלואי תספיק עבוד שלשה דברים אלו והנה כל זה הוא ע"פ שורת הדין וחיוב השכל המחייב בזה אבל באמת הש"ית ברוב רחמיו מתנהג עם האדם לפנים משורת הדין וגם במה שעושה לצורך תיקון נפשו ולתקן פגמו עכ"ז ג"כ הוא נותן לו שכר כפול ומכופל כי חפץ חסד הוא:

כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם. הנה בגמ' דיומא איתא א"ר מחסייא וכו' לעשות אלו מעשה פרה לכפר אלו מעשה יו"הך. ויובן בס"ד לפרש והוא דידוע מ"ש המפרשים ז"ל ע"פ וידעת היום והשבות אל לבבך כי השמש נקראת יום ע"ש גם עוד כתבו ז"ל דבטבע השמש עשה הש"ית תרתי דסתרן כי השמש מקפיא המים ונעשים מלח ומייבש הפירות תכלית היובש והנה הוא ג"כ מתוך כמה דברים שנקפו וזה שני הפכיים בנושא אחד גם עוד הוא מלבן הבגדים וכיוצא ומשחיר הבריות אם יתמידו לעמוד בשמש ועוד יש הרבה כיוצא בזה פעולות הפכיים עכ"ד ז"ל גם ידוע דפרה אדומה ג"כ יש בה ב' הפכיים בנושא אחד שהיא מטהרת את הטמא ומטמאה את הטהור העוסק בה כנודע. גם עוד מעשה עבודת יו"הך גם יש בהם תרתי דסתרי ב' הפכיים בנושא אחד והוא כי עבודת אותו היום אינה כשרה כ"א בכהן גדול דווקא ולא בכהן הדיוט והנה היא אינה ראויה להיות כי אם בד' בגדי לבן שהם מדרגת כהן הדיוט ולא בשמונה בגדים שהם מדרגת כהן גדול וא"כ הכהן והבגדים שהם לצורך מעשה עבודת היום הם תרתי דסתרי ובזה יובן כאשר עשה ביום הזה ביום רמז לשמש הנקראת יום ואמר הזה שהוא מורה באצבע על השמש שלפניו והכוונה כאשר עשה הש"ית בה טבע להיות בה פעולות הפכיות תרתי דסתרי כן צוה ה' לעשות אלו מעשה פרה אדומה לכפר עליכם אלו מעשה יו"הך כי בשניהם ג"כ יש בם פעולות הפכיות ותרתי דסתרי שהפרה מטהרת מצד ומטמאה מצד. וגם עוד כן הוא במעשה יום הכפורים שהם צריכים להיות נעשים בכהן גדול ובארבעה בגדים שהם תרתי דסתרי:

שמיני

זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'. יובן בס"ד ע"ד שכתב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ע"פ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וז"ל לבל יצא עתק מפי איש לומר הלא מה בצע במשפטים אשר בין איש ובין רעהו אם לא לשים שלום בין איש ובין אחיו ובין גרו כי ע"י ההיישרה ההיא ישקוט מדון והיה זה שלום ומדבי דינא שקלי ליה גלימא ליזמר וליזיל באורח' וא"כ איפה אם המצא תמצא דת נימוסית והיישרת משפטים בדיני ממונות מסודרים ע"פ שכל האדם חכם לבב אשר גם בהם יתווך השלום בין איש לרעהו ואיש על מקומו יבא בשלום גם שלא מתורת ה' המה למה ימנעני הוא יתברך מהם אחרי כי הנפקותא אחת היא והיה זה שלום גם הוא והנה האומר כדבר הזה אין לו שחר ונסכים ונאמר אליו אל תעמוד בדבר רע כי הלא לא כדתות ונימוסיות ומשפטים הנימוסיים המסודרים ע"פ חכמת האדם הוא דת משה וישראל חלילה כי הלא בדת הנימוסית אין בתוכיותה אלא מה שבנגלה כי היא משוללת קדושה ולכן לא תקדש נפש המלאה לה מקיומה ולימודה כאשר תקדש בתור' ה' ומשפטיו הקדושים כי הדבקים בה דבקים בה' ית' כי הלא כל התודה כולה שמותיו של הקב"ה וכל מצוה ומצוה וכל דין ודין שרשו פתוח אל מים העליונים וכל המקיים מצוה אחת ומשפט אחד מניע ומאיר שורש העליון הדבק בו ית' וקונה לו פרקליט אחד ומלאך וכו' ע"ש בד"ק באורך:

המורם מדבריו ז"ל כי כל מצוה ומצוה הגם שהשכל מחייב אותה בלא"ה וגם בדת הנימוסית ושורת הדרך ארץ ג"כ מחוייב אדם לעשות בה אפ"ה צריך שהאדם יעשה המצוה בשביל צוויו ית' שצוה לעשות כן ולא בשביל שהשכל מחייב כן בדת הנימוסית ובשורת דרך ארץ יען דהגם דהנפקותא בענין המעשה אחת היא מ"מ הנה מה שהשכל מחייב בדת הנימוסית ושורת דרך ארץ הנה היא משוללת הקדושה ואין בתוכיותם כ"א מה שבנגלה ולכן לא ימשך מעשייתה אור קדושה ממנו ית' על האדם העושה אותה אבל משא"כ אם הוא עושה המצוה בשביל שצוונו הש"ית בה בתורתו הקדושה הנה אז בעשותו המצוה ההיא יהיה לו התדבקות בו ית' ואז בעשייתו מעורר האור העליון שכנגד המצוה ההיא למעלה וממילא ממשיך עליו אוד קדושה משורש העליון הדבק בו ית'. ובזה יובן ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו כלומר הגם בדבר שהשכל מחייב בו כפי השורת דרך ארץ מ"מ צריכים אתם לעשות כאשר צוה ה' שכל כוונתכם בעשיית המצוה תהיה בעבוד צווי הש"ית דווקא ואז בזה תזכו לעורר שורש העליון למעלה ולהמשיך עליכם אור קדושה ממנו וזהו וירא אליכם כבוד ה' משא"כ אם תעשו

המצוה בשביל שהשכל מחייב אותה הנה אין בזה השתלשלות קדושה כלל כי אין בדבר ההוא כי אם מה שבנגלה דווקא:

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח. איתא ברש"י ז"ל וז"ל שהיה אהרן בוש וירא לגשת א"ל משה למה אתה בוש לכך נבחרת וכבר דשו ביה רבים הלא בספרתם ע"ש. והרקרוק מבואר כאן חדא למה היה בוש ועוד מה הלשון אומרת לכך נבחרת וכבר דשו ביה רבים הלא בספרתם ע"ש ואמנם הנה לכאורה עוד י"ל בזה דמלשון רש"י ז"ל נראה שהיה לו תרי בושה ומורא שכתב שהיה אהרן בוש וירא לגשת ואין זה חדא מלתא היא דמניעת הבושה לחוד ומניעת המורא לחוד ואין נכנס זה בסוג זה וא"כ מוכרח לפ"ז שהיה לו ב' מניעות הא' בשביל בושה וא' בשביל מורא וצריך להבין מה הם. ויובן בס"ד דהנה סיבת הבושה ידועה היא והיא דידוע כי עיקר קרבנות אותו יום הראשון היתה בשביל לכפר על מעשה העגל ולכן לקח אהרן לעצמו עגל לחטאת וישראל לקחו עגל לעולה ושור לשלמים ולכן צוה את אהרן שיקריב תחלה את קרבנו ואח"ך את קרבן העם כדי שלא יאמרו ישראל לאהרן הלא אתה עשית העגל וקשט עצמך ואח"ך קשט אחרים וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל בפרשה זו והאריך הרחיב בזה ע"ש וא"כ נמצא זה כי מאחר שהוא צריך ליקרב אל המזבח כדי לכפר על מעשה העגל והוא עצמו עשה להם העגל לכן היה בוש מישראל על זאת ואמנם מה שהיה לו מורא אפשר לפרש כי הוא ברוח קדשו הביט כי קרח ועדתו רוצים לעורר על הכהונה ורוצה קרח שיהיה הוא הכהן גדול ולכן היה ירא מזה כי חשש פן אותו היום עצמו שהוא יכנס להקריב יעבור על קרח רוח שנאה וקנאה להתקנאות בו ויערער על הכהונה לאמר מאי חזית דאהרן יהיה כהן אנכי אהיה כהן שגם אנכי משבט לוי ומאי רבותיה דאהרן ממני וכמו שהיה כן באמת אחר כך שערער על הכהונה ולכן היה ירא אהרן להתקרב לכהונה אותו היום פן תתעורר עליו מחלוקת קרח ועדתו ונמצא לפ"ז ששתי מניעות היו לו הא' בשביל הבושה מסיבת העגל כאמור והב' בשביל היראה שהיה ירא פן יערערו עליו בזה ואמנם באמת לכאורה נראה דהא תליא בהא ואין פתחון פה לשום א' מבני שבטו לערער עליו ולומר מאי רבותיה דאהרן דיש טענה אלימתא לסתום פיהם והוא דידוע מ"ש חז"ל אין ממנין פרנס על הצבור אלא א"כ קופה של שרצים תלויה לו מאחריו והטעם בשביל כדי שלא יבא להתגאות על הצבור כנודע ואם בן השתא אם בפרנס חששו פן יבא להתגאות על הצבור ולכן בחרו במי שיש לו קופה וכו' כדי שלא תזוח דעתו עליו א"כ כ"ש וכ"ש במינוי הכהן גדול שכפרת כל ישראל תלויה בו וכמ"ש קהל עדתנו עליך יסמוכו ועל ידך תהי סליחתנו וגם כל השתלשלות השפע היא על ידו א"כ מן הראוי שהוא יש לו

להתגאות על הצבור יותר מן הפרנס מאחר שכולם תלויים בו וא"כ ודאי במינוי כזה יש לנו לחזר יותר על אדם שיש בו איזה סבה המונעתו מלהתגאות כדי שלא תזוח דעתו על הצבור וא"כ השתא מאחר שהכהונה מוכרח להיות משבט לוי שהם חלקו ונחלתו ית' א"כ השתא נחזי אנן מי הוא מהם הראוי יותר לפי טעם זה שיתמנה כהן גדול והיינו שיהיה בו סיבה המונעתו מלהתגאות על הצבור והנה אם תדקדק תמצא שאהרן הע"ה הוא ראוי יותר לזה יען כי כל שבט לוי לא חטאו בעגל ורק העם נקהל על אהרן לאמר קום עשה לנו אלהים וקם אהרן ועשה להם העגל ובנה לו מזבח. והנה ידוע שבשעת מתן תורה פסקה מישראל זוהמת הנחש וכתיב חרות על הלוחות והיינו חירות ממ"ה חירות משעבוד מלכיות שפסקה מהם המיתה ואם לא היו חוטאים בעגל לא היו חוטאים עוד כלל ולא היה להם עוד יצ"הר כלל וממילא לא היו צריכים לא קרבן ולא כפרה שאם אין עבירה כפרה למה ואם כן השתא בשלמא אם יתמנה א' משבט לוי שפיר יש לו מקום להתגאות באמור אליהם הלא כל כפרתכם תלויה בי ואנכי עיקר סמיכתכם אבל משא"כ אהרן הע"ה לא שייך להתגאות ח"ו בזה על ישראל יען כי יבא לחשוב שהוא הגורם לישראל שיהיו צריכים כפרה במה שעשה להם העגל והגם שבאמת הוא כוונתו לש"ש ולא חטא כלל הנה עכ"ז לפי הגלוי הוא עשה להם העגל ואם כן איך שייך שיהיה לו ח"ו גאוה בשביל הכפרה שמכפר עליהם מאחר דהוא היה גרמה שיצטרכו ישראל לכפרה דלולי מעשה העגל לא היו צריכים לכל זה וא"כ לפ"ז צריך למנות אהרן לכהן גדול יותר משאר שבט לוי לפי טעם רז"ל שאמרו אין ממנין פרנס וכו' וא"כ השתא לא יוכלו שאר השבט כקרח ועדתו לערער ולטעון מאי רבותיה דאהרן דבאהרן שפיר יש טעם למנותו יותר משאר השבט וא"כ נמצא לפ"ז שענין מעשה העגל שהיה בוש בו אהרן הע"ה הוא סיבה לבטל המורא שהוא ירא מערעור קרח ועדתו כי מזה יצא לנו טענה ותשובה לבטל הערעור שלהם ובזה יובנו דברי רש"י ז"ל שהיה אהרן בוש וירא לגשת ותרתי קאמר חדא שהיה בוש משום עשיית העגל ועוד שהיה ירא מן ערעור שאר השבט לגשת אל המזבח והשיב לו מרע"ה למה אתה בוש ממעשה העגל הלא אדרבה לכך נבחרת לכך דייקא כלומר אדרבה בשביל מעשה העגל שעשית מזה נבחרת להיות כהן גדול כי השתא בזה אתה ראוי למינוי זה הגדול יותר משאר השבט ומטעם האמור דבשאר השבט יש לחוש פן תזוח דעתו עליו אבל בך ליכא למיחש וכאמור בס"ד וא"כ בזה ממילא גם המורא יתבטל שאין לירא מערעור אחרים כי בשביל זה נבחר הוא מכולם ואין להם פה לערער עליו כלל:

או יובן בס"ד לפרש מ"ש לכך נבחרת דרך הלציי ויובן בס"ד כי עבודת הכהן בב"המק יש בה עבודה שצריך להיות כופף כפיו בה ויש עבודה שצריך להיות פותח בה כפיו והוא כי הקמיצה שהיא היתה עבודה קשה שבב"המק הנה מעשה דידה צריך שיכפוף הכף שלו כדי לקמוץ וכן החפינה של הקטורת ג"כ היא בכפיפה אבל ברכת כהנים שמברך הכהן לישראל שהיא ג"כ מכלל העבודה צריך להיות פותח ופושט את כפיו לברך את ישראל ונמצא שיש עבודה שצריך לכפוף כפיו ויש שצריך לפתוח ולפשוט כפיו והנה תיבת כך היא ב' כפין האחת כ"ף כפופה והב' כ"ף פשוטה ופתוחה רמז להנז"ל ולז"א לכך נבחרת לכ"ך דייקא שרמז לפי דרכו על עבודות שיש לו לעבוד בכהונתו:

להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל. יובן בס"ד לפרש והוא דידוע דאחד מסימני טהרה של הבהמה המפורש בתורה הוא שהטהודה צריכה להיות פרסותיה סדוקות אבל הטמאה אין פרסותיה סדוקות ונמצא שהסדק שבפרסותיה של בהמה הוא א' מסימני טהרה והנה ההפרש שיש בין מספר טמא למספד טהור הוא גי' קס"ד אותיות סדק כי טהר כתוב בתורה חסר בלא וא"ו ונמצא שההבדל שיש בין מספר זה למספר זה הוא גי' סד"ק רמז לסימן טהרה שיש בין חיה טהורה הנאכלת לחיה הטמאה אשר לא תאכל ובזה להבדיל בין הטמא ובין הטהור כלומר מה שיש הבדל והפרש בין מספר הטמא למספר הטהור הוא רמז לסימן והפרש שיש בין חיה הנאכלת ובין חיה אשר לא תאכל:

תזריע

אשה כי תזדיע וילדה זכר. איתא במדרש אשה כי תזריע הה"ד תן חלק לשבעה וגם לשמונה תן חלק לשבעה אלו שבעה ימי נדה וגם לשמונה אלו שמונה ימי מילה אמר הקב"ה אם שמרת ימי נדה אני נותן לך בן ואתה מולו לח' ימים הוי וביום השמיני ימול בשר ערלתו עכ"ל והדקדוק מבואר דמאי תלייא זה בזה. יובן בס"ד ע"ד שכתב בספר וילקט יוסף משם ספר עמודיה שבעה ז"ל וז"ל טעם שגזרה חכמתו ית' שיהיה דם נדות לאשה הוא כי נודע שאם אירע לאדם היזק בגופו ע"י איזה פרי או מאכל מהראוי הוא שלא יאכל אותו פרי לעולם שלא יבוא לו עוד היזק לגופו. והנה חוה גרמה היזק לאד"הר בעלה שנגזר עליו מיתה והיה מהראוי להפרידה ממנו לגמרי שלא ישאנה כלל שלא תזיקהו עוד אבל דבר זה הוא מהנמנע שיהיה אדם בלא אשה כי לא תוהו בראה לשבת יצרה וגם להיות לו עזר כנגדו לפיכך נתן הקב"ה כביכול תקון וגדר גדול שתהיה האשה נזהרת ולא תגרום היזק לבעלה ושפך נידתה דוגמת היזק שגרמה לו ששפך דמו כדי

שתראה זאת תמיד כל היום ותהיה זהירה מלהוסיף פשע ויהיה בטוח בה לב בעלה שלא יבא לו היזק על ידה עכ"ל ע"ש. ונמצא לפ"ז ששמירת ימי נדה הוא בשביל שמירת האדם שלא יצא לו עוד היזק מן האשה כאשר היה בחוה כי ע"י שתהיה מרוחקת מבעלה בזמן נדותה תשים זאת על לבה תמיד ותהיה נזהרת מלהוסיף פשע והנה אם האדם לא ישמור ימי נדה אלא יהיה תמיד מזדווג עם אשתו גם בימי נדותה הנה זה לדעתו הוא שאין יוצא שום היזק מן האשה כדי שיצטרך לעשות לה שמירה בהרחקה זו וא"כ מן הראוי צריך שיבא לו נקבה מאחד דלדעתו אין יוצא מן הנקבה היזק וא"כ זכר ונקבה שוים הם בזה אבל משא"כ אותו ששומר ימי נדה והיינו בשביל טעם האמור לעשות לו שמירה א"כ לדעתו הנקבה יצא ממנה היזק וא"כ יש תועלת גדול בזכר מן הנקבה ולכן מדה כנגד מדה שהקב"ה יתן לו בן זכר ולז"א אם שמרת ימי נדה בשכר זאת אתן לך זכר שאתה מלו לשמונה ימים:

והנה מה שראוי לדקדק עוד במדרש הנז"ל הוא במה שמסיים ואתה מלו לשמונה ימים שהיה די באומרו אם שמרת ימי נדה אני נותן לך בן כי זה ידוע שהבן מלין אותו לשמונה ימים. ויובן בס"ד דהנה לכאורה יש לחקור דמדברי המדרש משמע שיהיה לו בן זכר לאדם בשביל שמירת הנדה וקשה והלא ביאת זכר ונקבה לעולם הוא דרך טבע והגוים אין שומרים נדה ואפ"ה באים להם בנים זכרים וא"כ מאי רבותיה דמצוה זו של שמירת הנדה דקב"ה תלה ביאת הזכר בה והלא בלא"ה ג"כ מולידין זכרים. והנה יובן בס"ד ליישב זה והוא דידוע דעל כל מצות עשה שיעשה האדם יש להקב"ה לטעון מי הקדימני ואשלם מי עשה מצות סוכה אם לא וכו' מי קיים מצות לולב אם לא וכו' וכן ע"ז הדרך בשאר קיום מצות עשה וממילא גם בקיום מצות המילה יש לו טענה זו מי קיים מצות המילה אם לא נתתי לו בן זכר וכמ"ש חז"ל על זה בגמרא ע"ש. והנה הנפקא מינה בטענה זו הוא שהגם שבאמת אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ובודאי שישלם שכר בעד הכל אבל עכ"ז אינו דומה שכר הניתן מצד הדין לשכר הניתן בתורת חסד וצדקה ולכן מאחר שיש לטעון מי הקדימני ואשלם א"כ הגם שבאמת הוא נותן לו שכר עכ"פ מ"מ אין זה כי אם בתורת חסד וצדקה:

איך שיהיה נמצינו למדין מזה דבמצות המילה שיעשה האדם יש להקב"ה בה טענת מי הקדימני ואשלם והיינו מי קיים מצות מילה אם לא נתתי לו בן ולפ"ז השתא נמצינו למדין בס"ד הטעם שתלה הקב"ה ביאת הזכר בשמירת הנדה והוא כי הש"ית רצה לזכות את ישראל במצוה זו של המילה שהיא יקרת הערך עד להפליא והיינו שרצה שיגיע להם השכר של מצוה זו מצד הדין שלא יהיה בה טענת מי הקדימני ואשלם ולכן מה

עשה תלה ביאת הזכר לעולם בשמירת הנדה ואמר בפירוש אם שמרת ימי נדה אני אתן לך בן זכר א"כ השתא מאחר שהאיש ישראלי הוא שמר ימי נדה ובא לו בן זכר א"כ השתא הבן הזה לא נתן אותו הקב"ה לאיש הישראלי הזה בחנם אלא הוא ניתן לו בשכרו בשביל ששמר ימי נדה ושמירה זו היא באה ממנו ומכחו דשמירה זו היא באה מכח הכנעת היצ"הר והכנעת היצר היא מיוחסת לאדם דצדיק ורשע לא קאמר וא"כ הרי הבן הזה שזכה בו מכח שמירה זו הרי הוא שלו לגמרי כי בא בשכרו וא"כ השתא כשיבא למולו אין שייך לטעון בזה מי הקדימני והיינו מי קיים מצות מילה אם לא נתתי לו בן זכר דזה תינח אם הוא נתן לו בן זכר בחנם אבל אם הוא נתן לו בן זכר בשכר שמירת ימי נדה א"כ האדם הוא שגרם בזה שיהיה לו בן זכר והרי הוא שלו לגמרי כי בא בשכרו וא"כ הרי נמצא הוא מקיים המצוה בשלו ואין שייך לטעון בזה מי הקדימני ואשלם וא"כ ממילא השכר של המילה ניתן לאדם מצד הדין ובדין הוא שיטול שכרו משלם כפול ומכופל ונוצר תאנה יאכל פריה ולכן השתא מאחר כי הוא ית' רב חסד ורוצה לזכות את ישראל שיהיה להם שכר מצות המילה מצד הדין לכן הגם שבאמת ביאת הזכר לעולם היא בדרך טבע וגם הגוים מולידים בנים זכרים מ"מ בכוונה מכוונת תלה הקב"ה לידת הזכר בשמירת הנדה כדי שמי שישמור הנדה ויבא לו בן זכר יבא לטעון מזה שהזכר הזה בא לו בשכרו מאחר כי כן אמר הקב"ה בפירוש ואז ממילא יקיים מצות המילה בדבר שהוא שלו לגמרי ולא שייך במצוה זו טענת מי הקדימני:

והשתא לפי האמור אתי שפיר סיום הדברים שסיים ואמר ומלו לשמונה ימים להורות כי כל הכוונה שאנכי תולה זה בזה הכל הוא בשביל מצות המילה כדי שמזה יהיה לאיש הישראלי בה זכייה יותר שיטול שכרו בה מצד הדין ולא יהיה שייך בזה טענת מי הקדימני:

או יובן בס"ד לפרש המדרש מה שתלה ביאת הזכר בשמירת הנדה והוא דידוע איש מזריע תחלה יולדת נקבה דכשהוא מזריע תחלה ואח"ך היא א"כ שלו יהיה קר ושלה חם ובדין הוא שיתגבר החם על הקר ומוליד כמוהו ולכן יולדת נקבה אבל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר דכשהיא מזרעת תחל' ואח"ך הוא א"כ שלה קר ושלו חם ובדין הוא שיתגבר החם על הקר ויוליד כמוהו ולכן יולדת זכר כנודע גם ידוע מ"ש דז"ל אבד קטן יש באדם מרעיבו שבע משביעו רעב ובזה אתי שפיר שתלה ביאת הזכר בשמירת הנדה והוא דכשהוא שמר ימי נדה ולא נזדקק לאשתו א"כ הוא הרעיב האבר שלו וכבר אמרו מרעיבו שבע וא"כ בליל טבילה כשיזדקק לאשתו הוא בסוג שבע אבל אשתו שאין אמור בה כלל זה הנה בדרך טבע צריכה להיות רעבה כי זה ימים שלא שמשה עם בעלה

וא"כ בהכרח שאז תתגבר עליה התאוה בליל הטבילה בשעת תשמיש יותר מבעלה כי בעלה אותה לילה הא' הוא בסוג שבע מאחר שהרעיבו מקודם וא"כ ממילא בהכרח שתזריע היא תחלה קודם ממנו כי מי שתאותו מרובה יותר הוא יזריע קודם ולכן מאחר שהזריעה היא תחלה והוא אחריה יתגבר שלו על שלה ותוליד כמוהו כי אשה מזרעת תחילה יולדת זכר ולכן שפיר תלה זה בזה אם שמרת ימי נדה אני נותן לך בן וכו' דכפי הטבע כן נמי צריך להיות:

והנה דע לך דהגם שעשינו בס"ד הכרח מתוך דברי חז"ל שכפי הטבע כן צריך להיות אמנם עכ"ז צריך לזה סייעתא דשמייא והוא דהגם דבליל טבילה צריך להיות שהיא תזריע תחלה מ"מ המצא ימצא לפעמים שאע"פי שהיא הזריעה תחלה ואח"ך הוא הזריע מ"מ מרבוי התאוה שלה היא תחזור להזריע פעם שנית אחר שיזריע הוא וא"כ השתא שלו הוי קר לגבי זרע שני דידה ומן הראוי ששלה יתגבר על שלו ותוליד כמותה ועוד ימצא שיהיה חמימות שניהם במדרגה אחת וא"כ צריך סייעתא דשמייא להגביר זה על זה ויש עוד כמה אופנים שונים ונמצא שהכל תלוי בידו ית' ולזה שפיר אמר אני נותן לך בן וכו' דהכל תלוי בסייעתא דשמייא:

או יובן בס"ד לפרש מה דתלה זה בזה הוא דהנה מצאתי ראיתי בספר הברית ז"ל מאמר י"ג פרק ה' שכתב וז"ל גם כרכום הנקרא זעאפראן הנה הנם השערות הדקות יפות המראה אשר יושבות על מלאת באמצע ראש כל פרח ומראה להם כמשבצות זהב במלואותם הנקב העמוק אשר באמצעיתו ובראש שבולת ימלאו לראשו עטרת פז והגדל מהם במדינת עסטרייך הוא יותר חשוב מכרכום הגדל מעבר לים ד' פעמים ככה ומסגולתו שיהיה מן המחובד דוקא בלילה ולנוגה הירח ודווקא ע"י נערות בתולות קטנות שלא הגיע הוסת וחוק לנערותיה ובהקבץ נערות רבות כאלה בלילות ולפני ירח יכסמו את ראשיהם של הפרחים והוא כרכום טוב ויפה מאד אבל אם ילקטון בלי ירח או בהגיע תור נערה וסתה ותלקט אותם אובד הצבע והנוגע במי הנדה משחית הריח ומאבד הצבע מהם עכ"ל ע"ש:

הרי לך דבר הפלא ופלא הנרא' בחוש כי דם הנדה כ"כ פועל לרוע בכרכום הנז' וא"כ השתא מזה יש לך קורא נעים ללמוד חיזוק לשמירת הנדה לבל יאמר האדם למה ישתנה דם הנרה היוצא מאותו מקום מדם היוצא משאר איברים של אדם שזה טמא ומטמא וזה טהור הלא גם דם היוצא משאר מקומות הגוף הוא יוצא מתוך חלל האדם ולמה ישתנה זה דם הנדה מזולתו לרעה שיהיה טמא ומטמא דהנך רואה בעינך בחוש הריאות מה שפועל דם הנדה הבא ממקום הערוה בכרכום הנז' משא"כ פעולה זו בשאר דמים

היוצאים מן הגוף ומתוך חללו דהראיה הכרכום הנז' אין ריחו נשחת וצבעו מתאבד כי אם כשנוגעת בו הנדה אבל אם אינה נדה ויוצא ממנה דם משאר מקומות שבגוף לא איכפת בזה ואין מזיק כלום וא"כ מעתה אל תתמה בזה שהזהירך הש"ית בדם הנדה שהוא טמא ומטמא ובודאי הגמור שלא עשה הקב"ה טבע זה בכרכום אלא כדי שילמוד האדם ממנו לענין איסור דם נדה ומכאן תשובה ניצחת לאותם הטמאים בנפשותם ובועלי נדות ולא יש אצלם הפרש בין דם היוצא מאותו מקום לשאר דם היוצא מן הגוף באומרם הכל דם אחד ולמה זה טמא וזה טהור כי הלא בזה הכרכום המה יראו ויבושו יחזו ויכלמו:

והנה נמצא שמן דם נדות יש ללמוד מוסר ודעת לכל מצותיו ית' שאם יראה האדם איזה צווי שהוא זר ורחוק מן השכל ולא מצא בו טעם המתיישב על הלב אל יבא להרהר ולומר מה זה ועל מה זה כי הלא עיניו תחזינה בטבע דם הנדה שהוא דבר פלא זר ורחוק מן השכל ולא נמצא בו טעם כלל כי למה יש הפרש בדם הזה לרעה מכל דמים היוצאים מן הגוף שהוא כ"כ משחית ומזיק לכרכום הנז' ושאר דמים לא ירעו ולא ישחיתו ואפי' אם הם יוצאים כנחל שוטף מן האשה כשהיא נוגעת בכרכום הנז' וא"כ בודאי יש דבר נסתר בזה ולו ית' נגלו כל תעלומות וא"כ אם תמצא במצותיו ית' דבר שהוא בלתי טעם אל תבא להרהר בזה כי יש לך לומר גם בזה ודאי יש טעם נסתר וברוך היודע כבשי דרחמנא למה לך. ובזה יובן בס"ד רמז הכתוב והיה הדם לכם לאות כלומר דם הנדה הוא לכם לאות על כל מצות וחוקים שבתורה שלא תבואו אז להרהר בהם:

ובזה יובן בס"ד עוד רמז הפסוק כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם והכוונה כי יפלא ממך דבר מדברי התורה שתראהו לפלא ותמוה בעיניך שאינך מוצא באותו צווי טעם ע"פ השכל הנה כדי שלא יבא לבך להרהר ולחטוא אזי תכף תן למשפט בין דם לדם ר"ל שתשפוט ותשקול בדעתך לחקור ולידע ההפרש שיש בין דם לדם והוא בין דם הנדה היוצא מאותו מקום לדם היוצא משאר מקומות שבגוף וכאמור ובזה אז ממילא תתיישב דעתך במצותיו ית' דכמו שאינך יודע למצוא טעם להפרש שיש בין דם לדם ובעל כרחך אתה מוכרח לומר שיש טעם אלא שהוא נסתר ואינו גלוי כי אם לפניו ית' דווקא כן נמי תבא ליישב דעתך בשאר מצות ולומר ובזה יובן בס"ד הטעם שקרא הפסוק למי חטאת של פרה אדומה מי נדה יען כי פרה אדומה היא חוקה שאין לה טעם כי מטהרת הטמאים ומטמאה העוסק בה ולכן קראה מי נדה כדי שלא תבא להרהר אחריה שתזכיר אז לדם הנדה אשר ג"כ יש בו דבר פלא ובע"כ אתה אומר שיש בו טעם אלא שהוא נסתר והא נמי דכוותה:

מעתה נשוב לפרש המאמר אשר דברנו בו בס"ד והוא כי ידוע מ"ש בברייתא במס' נדרים גדולה מילה שהיא שקולה כנגד כל מצות שבתורה שנא' כי ע"פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ע"כ ע"ש ולכן השתא מאחר כי המילה היא שקולה כנגד כל המצות והנה מדם הנדה יש אות ומופת לכל המצות לבלתי נהרהר אחריהם ח"ו לכן לזה תלה זה בזה דבזכות שמירת הנדה יזכה לבן זכר שמל אותו ומקיים בו מצות המילה שהיא שקולה כנגד כל המצות:

מצורע

וצוה הכהן ולקח למטהר שני צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב. יובן בס"ד דרך רמז והוא שהאדם העושה מצוה צריך ליזהר שיעשנה בשלימות שלשה אלה שהם מחשבה דבור מעשה שאם הוא נזהר במעשה לעשות המצוה כאשר הוא חייב בה לא יבא להקל בה במחשבה לחשוב מחשבות שאינם לכבוד ורצון הבורא ית' או לדבר בה דברים אסורים אשר לא צוה ה' כי המחשבה הרעה ודבור הרע ההוא פוגם את המעשה ההוא והנה המעשה הוא גלוי ומפורסם וניכר לכל אבל המחשבה והדבור הם קטני הכמות הרבה ואינם ניכרי' בעין ולז"א וצוה הכהן הוא הת"ח המוכיח ומלמד דרכי התשובה ולקח למטהר זה הבעל תשובה שבא לטהר עצמו שתי צפורים חיות טהורות שתי צפורים רמז למחשבה ודבור שיהיו חיות כי כל דבר שיש בו קדושה נקרא חי כי הקדושה היא מסטרא דחיי וצריך נמי שיהיו טהורות שאין בהם נדנוד חטא ובשביל שהם קטני הכמות ואינם ניכרים בחוש לכן רמזם שתיהם יחד אבל המעשה שהוא גלוי ומפורסם רמז בעץ ארז שהוא גבוה הרבה וניכר לעיני הכל יותר משאר אילנות וזהו ולקח למטהר ב' צפורים חיות טהורות רמז למחשבה ודבור ועץ ארז רמז למעשה והכוונה שיהיה לו חיבור שלושה אלה יחד ולא יתפרדו זה מזה ואם תאמר הלא די לנו במה שנשמור חלק המעשה לעשותו כראוי ומה לנו לחוש בחלק המחשבה ודבור שיהיו ג"כ כראוי שאם אנחנו קיימנו המצוה במעשה איך יתכן שיבא זה הדבור הרע שאנחנו מדברים בו או מחשבה רעה קלה הלזו לעשות פגם וחסרון במעשה המצוה ההיא שהיא נראית לעיני הכל בפועל שהיא מצוה שלימה לז"א ושני תולעת כלומר הבט בשינוי התולעת והוא דידוע מ"ש בש"ע סי' פ"ד בדין התולעים שאם לא פירשו ממקום רבייתן מותרי' באכילה אבל אם פירשו מעט נאסרו ע"ש. והנה על זה שמעתי מספרים ששאל מלך אחד לחכם אחד על זאת שאיך יתכן דבר זה בשכל אנושי שזה התולעת אם לא פירש ממקום רבייתו הוא מותר ואם פירש מעט יהיה אסור שאיך יאסר

בזה מעט פרישתו שפירש וכאלו מקודם לא היה זה תולע ועכשיו בזה שפירש מכאן לכאן נעשה תולע ואסור והשיב לו החכם אם אתה תמה בזה בשביל שהוא דבר רחוק משכל האנושי אל תתמה על זה דיש דוגמתה בטבע וא"כ תמה על עצמך והביא לו כף קטן וא"ל למלך שירוק בו ורק ואח"ך תכף אמר למלך שיחזיר זה הרוק לתוך פיו ולא קבל המלך שנמאס ממנו אזי אמר החכם למלך והלא בזה הרגע היה הרוק הזה תוך פיך ואיך בזה הרגע שפירש מפיך לתוך הכף אתה מואס בו וחשוב אצלך כמו גרף של רעי וא"כ תמה על עצמך ע"כ שמעתי. איך שיהיה מצינו ראינו בתולע שהוא משתנה מן ההיתר לאיסור בזה המעט פרישות שפירש ממקום רבייתו וכאלו מקודם לא היה תולע ועכשיו נעשה תולע וא"כ גם בזה. שאמרתי לך שמעט דבור רע ומעט מחשבה רעה שיהיו עם המעשה יפגמו ויקלקלו אותה אל תתמה בזה כי כמו זה התולע שפירש מעט ממקום רבייתו נשתנה דינו מהיתר לאיסור כן זה המעשה בזה המעט שפירש ממקום רבייתו ע"י דבור רע או מחשבה רעה נתקלקל ונשתנה מטוב לרע ח"ו ולז"א ושני תולעת שתשים נגד עיניך ולבך שנוי התולעת שהיא משתנית מהיתר לאיסור בדבר מועט וגם עוד אל תתמה שאיך זה הדבור שהוא מעט הכמות פועל לעשות כמה תקונים למעלה ושכמעט כל תקוני הבעל תשובה תלויי' בדבור וכן נמי המחשב' שהיא מעט הכמות לז"א ואזוב שתשים נגד עיניך ולבך האזוב שהוא קטן מכל העשבים וגם שהוא מצוי לכל ובזול הרבה ואפ"ה תמצא שכל הטהרות תלויים בו כמו טהרת פרה אדומה וטהרת המצורע וגם בפסח במצרים כתיב ולקחתם אגודת אזוב וא"כ גם אתה אל תתמה על הדבור כי אמת שהוא קטן הכמות עכ"ז הוא רב האכות שהכל תלוי בו וכן ה"ה נמי במחשבה כי מאן דאיהו זעיר איהו רב:

או יובן בס"ד לרמוז ונקדים תחלה מה שיש לרמוז בס"ד בפסוק אם אחרת יקח לו שארה כסותה ועונתה לא יגרע ויובן בס"ד כי הנה הבעל תשובה צריך לתקן עצמו ע"י שלשה רפואות אלה והם צום קול ממון דהיינו תענית צדקה תורה ולז"א אם אחרת יקח לו כלומר שעשה תשובה וזכה להיות בריה חדשה וכאלו נשמה אחרת באה לו או שבאמת זכה ע"י תשובתו שיבא לו נשמה קדושה הנה צריך להתחזק בשלשה סמי הרפואות האלה והוא שארה רמז לתורה שהוא מזון נפשיי שנא' לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי שנקראת בשם אכילה ושתיה. כסותה רמז לממון שהוא מכסה את המומין של הבני אדם בין שהם מומי הגוף בין שהם מומי הנפש והוא שאם האדם יש בו כמה עבירות והוא עשיר אין מי שיהרהר אחריו וידבר בעדו וכולם חולקים לו כבוד ומחזיקים אותו לצדיק ואם יכתבו לו כתב יעשו לו בהלצה כמה תוארים הראויים לצדיקים גמורים

משא"כ העני אם יעשה מעט עבירות קלות מדקדקים אחריו וחובטים אותו במקלות וזה אין מי שיפתח פיו כנגדו לאמר מדוע ככה עשית אפילו אם יעבור על כמה עבירות ביום אמר וכן ה"ה במומי הגוף שאם יש לעשיר כמה מומין ומכות טריות עכ"ז ואוהבי עשיר רבים והכל יבואו להסתופף בצלו ולהקביל פניו משא"כ העני אם הוא מעט בעל מום סורו טמא קראו למו כטומאת השרץ ורבים יחרפוהו ויתלוצצו עליו והנה כל זה הוא מסיבת הממון ונמצא שהממון הוא טבעו לכסות מומי הבני אדם הרעים גם עוד הוא מכסה חרפת העני שאם זה העני יתנו לו ממון לא תגלה חרפתו ובושתו לעיני העולם וא"כ יש לתאר לממון שם כסות ולז"א וכסותה שהוא רמז לממון שראוי לתארו בשם כיסוי ועונתה לשון עינוי רמז לתענית הוא הצום הנה כל שלשה אלה לא יגרע ממנו אלא יהיה זהיר בהם תמיד כדי שבזה יתמידו בו שרשי העבודה לעבוד את ה' ולא ישוב לכסלה ואם שלש אלה לא יעשה לה לנפש בתמידות ויצאה ממנו חנם יען כי אין כסף מלשון נכספה וגם כלתה כלומר שלא יהיה לו עוד השתוקקות ותאוה לעבוד את ה' וממילא מעט מעט יחזור לסורו הרע כי השלשה אלה הם מתמידים בו ההשתוקקות והתאוה של יראת ה' והם שרשי העבודה:

ובזה יובן ולקח למטהר ב' צפורים חיות טהורות ב' צפורים רמז לב' דברים הנז"ל שהם צום ממון ורמוזים בר"ת וס"ת צפורים שהוא אותיות צ"מ ונשארו אותיות אמצעיות פר"י ר"ל שהם עושים פרי טוב לאדם בעו"הז ובעו"הב גם לרמוז שאם יראה האדם שהצום מחסד חלבו ודמו והצדקה מחסרת ממונו הנה יביט אל הפרי היוצא מן האילן שהוא בל יצא כי אם אחר העידור והניכוש שיעשו כאילן שיקצצו ממנו הענפים שנתרבו בו גם אחר שיוציא הפירות לא יתקיימו כ"א בלתי שישייר מהם לארץ שיהיה קל המשא ונמצא שהחסרון בזה הוא ריוח ויתרון וכן הוא בתענית וצדקה דמה שנראה לעיניך שהוא חסרון הנה אין זה כי אם יתרון ולכן באו אותיות פר"י בתוך אותיות צום וממון לרמוז לזה איך שיהיה הנה אומרו ב' צפרים חיות טהורות רמז לצום וממון שצריך שיהיו נקיים וברים בלתי התערבות ואמר עץ ארז רמז לקול היא התורה שנק' עץ דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה ודימה אותה לארז לרמוז שהיא גבוהה ורמה מן הכל והנה אם אחרי עשותו כל אלה יבא מזה להתגאות לאמר בלבבו מי צדיק כמוני היום ויאות לי הפאר והמעלה להתעלות על כל בני האדם לז"א ושני תולעת שאם ראית שנמשך לך גאוה ממעשיך הטובי' הנז"ל אזי כדי להתגבר על היצר ולהשפיל עצמך תזכור שסופך להיות אצל התולעת בקבר ואמר ושני רמז לשינוי שישתנו תוארו ומראהו בקבר ואם

תהיה זהיר לזכור זה תמיד על לכך אזי בטוח שתהיה עניו מאוד ולז"א ואזוב שהוא רמז לענוה וכמ"ש המפרשים ז"ל כי האזוב רמז לענוה על שם שהוא שפל ונמוך הרבה:

או יובן בס"ד לרמוז ולקח למטהר ב' צפורים וכו' והוא כי ידוע ששורש חולי הנפש הוא בא מן הלשון ע"י הדבור הרע שמדבר בו וידוע שהצרעת היא באה בעון לש"הר וא"כ עיקר טהרת המצורע צריך להיות נזהר בדיבור וכן הוא לכל הבא לטהר עצמו מטומאת היצ"הר וכמ"ש בגמ' דמגילה סמא דכולא משתקותא והנה ידוע שהש"ית ברא ב' חומות ללשון לבלתי ידבר בו דבר איסור והם השפתים והשיניים והנה זה שפרץ ב' חומות אלו וחטא בלשונו ועתה רוצה לחזור בתשובה וליטהר הנה אז צריך ליקח ב' צפרים חיות טהורות רמז לשפתים שהם שתים זו למעלה מזו והם רכים כבשר הצפור ומצפצפים ועץ ארז רמז לחומה הב' והוא של השיניים שהם קשים כעץ והכוונה שיקחם לקדשם שיהיו שומרים במשמרתם ולבלתי יפרוץ בם עוד ואם תאמר הלא ערבך ערבא צריך דהלא הלשון לא יוכל לדבר בלא תנועת השפתים וא"כ למה לא תייחס אותו לשפתים ולא מבעייא שלא הניח להם חומה אלא הם עשויים חומה ושמירה ללשון לז"א ושני תולעת כלומר הבט נא בתולעת אשר תתהווה בתוך התפוח וכיוצא שאינה מתחלת לאכול כ"א מבפנים ואח"ך תצא לחוץ וכן כל פרי שמתליע הנה הוא מתליע מבפנים ואח"ך יתפשט לחוץ וא"כ גם זה העון של לש"הר ושאר דבור אסור לא יתחיל כי אם מן הלשון שהוא בפנים ולא מן השפתים שהם מבחוץ ולכן עיקר השמירה והחומה צריכה להיות ללשון דווקא שאם הוא נקי כולם נקיים וברים:

ויובן עוד בס"ד לרמוז בזה דהנה הוצרך ליקח למטהר ד' מינים לטהרתו והם צפרים ועץ ארז ושני תולעת ואזוב לרמוז לבירור ניצוצי הקדושה המעורבים בדצ"חם שצריך המטהר שבא לתקן ולטהר נפשו הפנימית להתאזר ולהתעורר ע"י טהרתו ותקון מעשיו לבררם ולהעלותן למעלה לשרשם העליון. או יובן בס"ד לרמוז שהוצרך לד' מינים לרמוז לד' עולמות שהם אבי"ע שיתאזר ע"י טהרתו ותקון מעשיו ליחדם ולכלול אותם יחד וכן נמי שיביט ליחד ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה ביחודא שלים:

או יובן בס"ד לרמוז שמביא ד' מינים רמז לד' כתות שאונם מקבלים פני שכינה והם כת שקרנים ליצנים חנפים מספרי לש"הר וכל חטא ד' כתות אלו הוא בלשון ולכן זה שחטא בלשונו ובא מתוך זה לידי צרעת צריך שיביא לו בטהרתו ד' מינים כדי שמעתה ומעכשיו יהיה זריז ונזכר לשמור עצמו מד' מיני איסורים הנז"ל התלויים בלשון:

ובזה יובן בס"ד הטעם שאמר רבי יוחנן אסור לישב במזרחו של מצורע תוך ד' אמות ולמה נקט ד' אמות ולא יותר אלא זה רמז לד' מיני איסורים הנז"ל התלויים בלשון

והצרעת באה ע"י חטא הלשון ולכן נקט ד' אמות שצריך להתרחק מד' מיני איסורים הנז"ל:

והנה הלש"הר הוא חמור יותר מג' כתות הנשארים שהם חנפים ושקרנים וליצנים יען כי המספר לש"הר הוא חוטא ומחטיא אחרים אותם המקבלים ממנו הלש הר וידוע כי המחטיא אחרים אין קץ לעונשו וגם עוד שהוא הורג ג' וכמ"ש חז"ל והוא גורם שנאת חנם בעולם אשר בשבילה נחרב ב"המק ומשלח מדנים בין אחים עד שאין יכולים לדוד שנים כאחד. ובזה יובן בס"ד הפסוק תחת שלוש רגזה ארץ השלוש כתות שהם שקרנים ליצנים חנפים אבל תחת ארבע היא כת הרביעית של מספרי לש"הר הקשה מכולם לא תוכל שאת כלומר לא תוכל שאת הבני אדם שע"י הלש"הר לא יוכלו לדור שנים כאחד ולא תוכל שאתם כי הלש"הר גורם שנאה עצומה בין הבריות:

והנה בגמרא אמרו מאי תקנתיה שלא יספר לש"הר אם ת"ח הוא יעסוק בתורה וכו' והיא סברת ר' אבא בר חנינא והנה המפרשים ז"ל כתבו כי הרמב"ם ז"ל חילק הדבור לחמשה חלקים. הא' נקרא מצוה בו והוא דבור של תורה ותפלה. הב' נקרא נזהר ממנו והוא של לש"הר ושאר דבור אסור. הג' נקרא נמאס והוא של דברים בטלים ודברי הבאי. הד' נקרא אהוב הוא שבח המדות השכליות. החמישי נקרא מותר והוא דבור של משא ומתן ושאר צרכי הגוף עכ"ד ז"ל:

ובזה יובן בס"ד לרמוז שומר מצוה לא ידע דבר רע והכוונה על חלק הנקר' מצוה בו שהוא דבור של תורה אם האדם שומר זה החלק הנקרא מצוה והיינו שיעסוק בתורה תמיד אזי לא ידע דבר רע הוא הלש"הר שינצל מלש"הר וכסברת ר' אבא בר חנינא דס"ל מאי תקנתיה שלא יכשל בלש"הר אם ת"ח הוא יעסוק בתורה וכו':

והנה האדם צריך לכלול גם חלק הנקרא מותר שהוא של משא ומתן ושאר צרכי הגוף בחלק הנקרא מצוה שהוא של תורה והכוונה שיעשה כל משאו ומתנו ושאר צרכיו כולם בנויים ומיוסדים ע"פ חוקת התור' ומשפטה ושתהיה כל כוונתו ומשאו ומתנו ושאר צרכיו לש"ש בשביל קיום התורה והמצות. ובזה יובן בס"ד לרמוז הפ' למען תהיה תורת ה' בפיך ודרשו רז"ל מן המותר בפיך והכוונה לרמוז על הנק' מותר שהוא צורך המ"ומ וכיוצא שג"כ צריך לכלול בו תורת ה' שיעשה האדם משאו ומתנו ושאר צרכיו ע"פי הנהגת חוקת התורה וזה מ"ש מן המותר בפיך כלומר שתהיה כלולה נמי מחלק הנקרא מותר שהוא בפיך כי הוא אחד מחמשה חלקים של הדבור שבפה:

ובזה יובן בס"ד לרמוז באות פ"ה כי אות פ"ה המילוי שלה ה"א שהיא גי' חמשה והכוונה לרמוז שיש בפה חמשה חלקים של דבור:

והנה הרב עוללות אפרים ז"ל כתב שהדבור הטוב הוא נחלק לחמשה חלקים ע"ד שאמרו רז"ל על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל ג"ח ובמקום אחר אמרו רז"ל על הדין ועל האמת ועל השלום והנה בין כולם תמצא חמשה דווקא כי אמת היינו תפלה ע"ד הפסוק קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת ותפלה היינו עבודה ונמצא שנצטוינו על ה' מיני קול. הא' לדבר בתורה כמ"ש למען תהיה תורה ה' בפיך. הב' התפלה והיינו העבודה. וג' ג"ח שעיקרה בדבור וכמ"ש הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בי"א. הד' הוא הדין שאומר בפיו איש פ' חייב איש פ' זכאי וזה תלוי בדבור. ה' הוא השלום לעשות שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו וזה תלוי בדבור הפה ע"כ תורף דבריו בקיצור ותמצאו שם באורך ע"ש:

ונמצא לפ"ז שהעולם עומד על חמשה מיני קול הנז"ל ובזה יובן בס"ד לפרש הקול קול יעקב כלומר ה"א קול צריך שיהיה קול יעקב והכוונה שצריך להיות שלם קול יעקב בחמשה מיני קולות שהעולם עומד עליהם כנז"ל:

ובזה יובן בס"ד הטעם שהמשמח חתן וכלה זוכה לחמשה קולות יען כי הפ"ור היא לצורך קיום העולם כי לא תוהו בראה לשבת יצרה ולכן המשמח לזה החתן שנשא אשה כדי לקיים מצות פ"ור שהיא ישוב העולם זוכה אז לחמשה קולות כנגד חמשה קולות הנז"ל שעומד העולם עליהם:

והנה ודאי אם יזכו ישראל לקיים ה' קולות אלו כתקונן ודאי עת רצון לגאולה כי הכל תלוי בזה וכמו שמצינו לרז"ל שאמרו על כל פרט ופרט ממין החמשה קולות הנז"ל שהוא מסוגל לגאולה והוא כי התורה מסוגלת לגאולה וכמ"ש ע"פ בזאת יבא אהרן אל הקדש גם התפלה שהיא בכוונה היא מתקנת העולמות ומעלה הניצוצות כולם וממילא יבא הגואל במהרה בימינו אכי"ר. גם הג"ח היא מקרבת הגאולה וכמפורש בכמה מקומות בדברי רז"ל גם דין אמת לאמתו ג"כ הוא מסוגל לגאולה וכמפורש בגמרא גם השלום נמי כתבו רז"ל בכמה מקומות שהוא מקרב הגאולה וא"כ בכל חמשה קולות הנז"ל מצינו בהם שהם מסוגלים לגאולה וא"כ השתא אם כל ישראל יקיימו כל החמשה קולות הנז"ל כראוי הנה בלי ספק שהגואל בא יבא ברנה קל כנשר ורץ כצבי וגם כי ע"י החמשה קולות אלו תתחבר ה"א אחרונה שמספרה חמשה עם השם הנכבד בסוד תשובה שהוא תשוב ה"א:

והנה מענין לענין נבא בס"ד לבאר דברי הפסיקתא רבתי והובא בילקוט משלי ע"פ חזית איש מהיר במלאכתו וז"ל מעשה בר' חנינא בן דוסא שראה בני עירו מעלים נדרים ונדבות לירושלים אמר הכל מעלים ואני איני מעלה יצא חוץ לעיר וראה אבן

אחת ופתחה וסדקה ואמר להעלותה לירושלים נזדווגו לו חמשה בני אדם א"ל מעלים אתם לי את האבן הזאת לירושלים א"ל תן לנו חמשה סלעים ואנחנו מעלים לך את אבנך לירושלים ובלבד שתתן אצבעך עמנו נתן אצבעו עמהם ונמצאו עומדים בירושלים בקש ליתן להם הסלעים ולא מצאם נכנס ללשכת הגזית א"ל שמא מלאכי השרת הם וקראו עליו הפסוק חזית איש מהיר במלאכתו עכ"ל ע"ש. ויובן בס"ד דרך רמז והוא כי ר"ח היה עני כמ"ש וחנינא בני די לו בקב חרובין ראה בני עירו מעלין נדרים ונדבות לירושלים כלומר שיש להם ממון ועושים מצות הצדקה ומעלים לירושלים של מעלה כי ע"י מצות הצדקה מיחדים העולמות ומתקנים אותם וראה שהוא לא יש לו מעות לעשות צדקה כמותם לכן בחר לעשות התקונים ע"י יחודים והכוונות בסודות העליונים שמכוין בדעתו כי יש כמה יחודים וכוונות הידועים ליודעי חן שיכולים לתקן בהם העולמות ולהמשיך בהם אורות נשגבים ועליונים ולכן יצא חוץ לעיר כדי לעשות שם התבודדות כי ענין היחודים צריך לו התבודדות ומקום נסתר כדי לטהר המחשבה או שיצא חוץ לעיר הכוונה כי הגוף נקרא עיר כמ"ש עיר קטנה ואנשים בה מעט והנה הגוף מצדו לא יחפוץ כ"כ להביט בדברים העליונים ולעסוק בזה אבל הנפש הוא תכרוחנו לזה ולז"א יצא חוץ לעיר כלומר חוץ משורת הטבע הגוף הנקרא עיר כי הוא נתן דעתו להביט בדברים העליונים לתקנם ע"י כוונת ויחודי השמות הידועים לו באופן שמה שעושים אחרים על ידי מצות הצדקה הוא יעשה אלף פעמים כנגדם ע"י הכוונות ויחודי השמות הידועים לו והנה אחר שהפשיט מחשבתו ושכלו מזה העולם והתחיל להביט בעולם העליון ובמה שצריך לתקנו ראה אבן אחת שצריכה תקון והוא רמז לבחי' המלכות שנקראת אבן כנודע והיא צריכה תקון לתקנה ואז נתעורר ע"י הכוונות הידועים לו ופתחה מלשון פתח הסמדר כלומר שהמשיך לה אורות עליונים מלמעלה לתקנה ולהגדולה או ופתחה מלשון פתוחי חותם שהמשיך אורות מלמעלה וקבעם בה להגדילה ולהעלותה וסדקה רמז לנסירה שתיקנה בסוד הנסירה ואמר להעלותה לירושלים כלומר שאז אמר יחודים וצירופים הראויים לזה כדי להעלותה לירושלים ר"ל להעלות בחי' המלכות למקום בחי' הבינה שנקראת ירושלים של מעלה כנודע. נזדווגו לו חמשה בני אדם רמז ששלחו לו אז מן השמים נשמה א' קדושה מלמעלה בסוד העיבור להתעבר בו לפי שעה כדי לסייעו באיזה מצוה פרטית שעושה גם ידוע שכל נשמה היא כלולה מחמשה חלקים והם הנקראים נרנ"חי ולז"א נזדווגו לו חמשה בני אדם שהוא רמז על הנשמה שבאה לו בשלימות חמשה חלקים נרנח"י שבה וקראם בני אדם הוא על שם כי כל הנשמות היו כלולים באד"הר ולכן קראם בני אדם הוא אד"הר גם כללות הנשמות למעלה הם

עומדי' בצורת אדם הנק' אדם העליון ולכן קראם לחמשה חלקים שהם נרנ"חי בני אדם והוא ברוב קדושתו הרגיש בחמשה חלקים הנז' שבאו מחדש לסייעו והצדיק הקדוש כזה יוכל להתפשט ולדבר עם הנשמה וא"ל מעלים אתם לי את האבן הזאת לירושלים כלומ' אם תסייעוני בזה התקון שאני עושה א"ל תן לנו חמשה סלעים רמזו לו על כי הוא כל כחו בתיקונים העליונים הוא בפיו וא"כ תן לנו חמשה סלעים רמז לחמשה חלקים הטובים של הדבור שכתבנו בס"ד שעליהם העולם עומד והם של תורה ושל תפלה ושל ג"ח ושל הדין ושל השלום כלומר תן לנו כח מכל חמשה חלקים הטובים האלו ואז אנחנו נסייע אותך בזה שנעלה אבנך לירושלים ומה שקראום סלעים לרמוז בתנאי שיעשה אותם חזקים כסלעים ולא חלשים ורפויים והכוונה שיהיו כתקונן לש"ש ובמחשבה קדושה ובזה אז יהיו חזקים ואבירים לפעול פעולות רמות ונשגבות למעלה או שרמזו לו תן לנו חמשה סלעים רמז לקיום חמשה חומשי תורה שתתן לנו כח מקיום חמשה חומשי תורה שהם כללות כל המצות ואזי אנחנו מעלים אבנך לירושלים שנסייע בזה התיקון והעליה שאתה רוצה לעשות ואמנם הוא ובלבד שתתן אצבעך עמנו כלומר שגם עתה שאנחנו באנו עמך לסייעך אל תתעצל מלעשות עוד יחודים וכוונות אלא צריך שגם מעתה ומעכשיו תכוין ותיחד היחודים הראויים לזה בכל יכולתך וזהו אצבעך מלשון אצבע אלהים היא ר"ל שתתן כל היכולת שלך עמנו ואזי מנך ומינן מסתייעא מלתא לעשות התקון הגדול של עלייה זו נתן אצבעו עמהם כלומר שכן עשה באמת שעשה כפי כל היכולת שלו בזה ואז נמצאו עומדים בירושלם והכוונה שקאי על בחי' המלכות שעשה תקון עלייתה והעלה אותם למקום הבינה שהיא ירושלים של מעלה ומה שאמר עומדים לשון רבים ולא אמר עומדת בירושלים הוא לרמוז על כללות המלכות בשלימות כי המלכות היא ב' בחינות ולכן אמר עומדים לשון רבים לרמוז על ב' הבחינות שבה ששניהם עלו למעלה:

בקש ליתן להם הסלעים הכוונה כי הנה ידוע שלפעמים שולחים מן השמים נשמה לצדיק אחד שתשאר אצלו אתו עמו בסוד הגלגול עד יום סלוקו מן העולם יען כי אותה הנשמה היא ג"כ צריכה תקון וחסר ממנה איזה מצוה ושולחים אותה לצדיק כדי להשלימה ואמנם יש לפעמים ששולחים לו הנשמה להתעבר בו רק לפי שעה ואותה הנשמה היא אינה חסרה כלום ורק שאם רואים שזה רוצה לעשות מצוה אחת שכבר במצוה זו השתדלה בה נשמת איזה צדיק עליון מכבר הנה לזה שולחים לו אותה נשמה להתעבר בו לסייעו עד שיעשה אותה מצוה ויגמור אותה ואז תחזור אותה הנשמה למקומה למעלה ולא תשאר כי יש עיבור שהוא לפי שעה דווקא כנודע והנה זאת שבאה

לו היא אינה צריכ' שום תקון ולא באה להתעבר בו כי אם לטובתו דווקא לסייע את נשמתו באותה מצוה. והנה הצדיק הקדוש ר"ח ב"ד הוא חשב שאלו הנרנח"י שבאו לו עתה מחדש הם באו אצלו באופן שיהיו נשארים אצלו תמיד כדי להשלימם במה שצריכין להשלים ולא יסתלקו ממנו ולכן אח"ך בקש ליתן להם הסלעים כלומר לתת להם חלק מן הסלעים שהם רמוזים לחמשה חלקים פעולות הטובות הנז"ל או מה שהם רמוזים לתורה כנז"ל והכוונה שרצה לתת להם חלק ממעשיו הטובים כרי להשלים חסרונם ולא מצאם שהרגיש אז ברוח קדשו שכבר נסתלקו ממנו ועלו למעלה למקומם העליון ולא נשארו אצלו. נכנס ללשכת הגזית ששם חביריו חכמי הדור להתבונן עמהם על זאת וא"ל שמא מלאכי השרת הם כלומר שהם לא באו לעסוק עמך בתיקון זה לצורך עצמם אלא הם לא באו כי אם לשרת את נשמתך לטובתה לסייעה בתיקון זה ולא בשביל להשלים עצמם כי הם אינם צריכים כלום כי כבר הושלמו ולכן תכף בגמר התקון נסתלקו ועלו למקומם ומה להם לישאר אצלך. או יובן שקראום מלאכי השרת לרמוז כי כבר הם השלימו תקונם הצריך להם מכבר ושוב עוד אינם מצווים במצות התורה כי כבר קיימו כל הצורך וא"כ אז נעשו כמלאכי השרת לענין זה שהמלאכים אין עליהם חיוב עשיית המצות ואלו ג"כ הגם שהיו מצווים מ"מ כבר השלימו הכל ואז נעשו פטורים כמלאכי השרת ולכן אמרו שמא מלאכי השרת הם ולזה לא באו כי אם לפי שעה בשביל טובתך דוקא:

אחרי מות

בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה. איתא במדרש בפר בן בקר זה אברהם על שום ואל הבקר רץ אברהם איל לעולה זה יצחק על שום והנה איל אחד נאחז בסבך ע"כ והקשה הרב זרע ברך ז"ל דלמה באמת לא צוה להביא קרבן נגד יעקב ג"כ והרב ז"ל פי' שם לפי דרכו ע"ש. ויובן בס"ד לפרש ע"ד שכתב הרב מגלה עמוקות ז"ל אופן ע"ו דמצות עשה שהם דמ"ח מסטרא דאברהם שהוא עולה רמ"ח ומצות לא תעשה מצד יצחק ולכן לוקין על לאוין שבתורה כמנין יצח"ק ואע"פ שהרמב"ם ז"ל נתן סימן ילקו זרי"ם כתב שערי אורה שלוקין כמנין מכה רבה שהם ר"ז לאוין נמצא שיצחק כולל כל לאוין שלוקין עליו שהם כחות הדין עכ"ד ז"ל ע"ש. והנה ידוע מ"ש רז"ל ע"פ בזאת יבא אהרן אל הקדש דקאי על זכות התורה שנקראת זאת וכמ"ש במדרש ע"ש ובזה יובן בזאת יבא אהרן אל הקודש הוא רמז לזכות התורה שנקראת זאת והנה התורה בכללותה היא מצות עשה ומצות ל"ת ולכן השתא צוה קרא לבא בפר בן בקר זה אברהם

רמז למצות עשה שהם מסטרא דאברהם ואיל לעולה זה יצחק רמז למצות לא תעשה שהם מצד יצחק ולכן השתא לזה לא צוה להביא כנגד יעקב דהלא אברהם ויצחק הם כוללים כל התורה שהיא מצות עשה ומצות לא תעשה ותו לא צריך:

או יובן בס"ד דהנה ידוע שהכהן גדול נכנס ביום הכפורים ב"פ לבית קדשי הקדשים בשביל הקטרת הקטורת א' בשחרית שהוא זמן תפלת אברהם והשני במנחה שהוא זמן תפלת יצחק וכן נמי בכל יום מקטיר על מזבח הזהב שבהיכל ונמצא שבהכנסת הבקר צריך לו זכות אברהם ובשל מנחה צריך לו זכות יצחק משא"כ בלילה שהיא זמן תפלת יעקב ליכא עבודה כלל ולכן לא מביא קרבן כ"א כנגד אברהם ויצחק ולז"א בזאת כלומר בזכות זאת יבא אהרן אל הקודש והיינו בפר בן בקר זה אברהם ואיל לעולה זה יצחק:

כי ביום הזה יכפר עליכם. יובן בס"ד לרמוז דידוע דיו"הכ הוא בחי' הבינה וע"י מדת הבינה תהיה סליחת העון וידוע שהבינה היא בחי' שם ס"ג והנה יו"ם הז"ה גי' ע"ג רמז לבחינת שם ס"ג עם עשרה אותיותיו שעולה ע"ג ולז"א כי ביו"ם הז"ה רמז לבחי' שם ס"ג יכפר עליכם דייקא:

קדושים

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. יובן בס"ד לפרש ונקדים מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זלה"ה זיע"א בש"ה וז"ל גם דע כי אם ימצאו בדוד אחד שתי נשמות משורש אחד בשני אחים או בשני חברים יהיו שניהם שונאים ומקטרגים זה לזה בטבעם לפי שזה חפץ לינק מן השורש ההוא יותר מחבירו והם מקנאי' זה לזה בטבעם בלי ידיעה דאע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזי ולכן אם ישיגו לדעת ברוח הקודש כי שניהם משורש אחד אז ודאי שיהיו אוהבים ז"לז ודע שאין זה אלא כששניהם בחיים בעו"הז אבל נשמות הצדיקים שכבר מתו הם חושקים ותאבים מאד לתקן ולהיטיב תקון הנשמות אשר בחיים בע"הז אותם שהם מן השורש שלהם כי אז אין להם מעשה כדי שיקנאו בחיים לומר שהם רוצים להשלים יותר מהם כמש"ה כי אין מעשה וחשבון בשאול אשר אתה הולך שמה ואדרבה יש להם תועלת גדול במעשים טובים של החיים אשר הם מן שורשם עכ"ל זלה"ה זיע"א. ובזה יובן רמז הפסוק לא תשנא את אחיך בלבבך כלומר אותו אדם שהוא אחיך ממש כלומר שהנשמות שלכם שניהם משורש אחד לא תבא לשנא אותו בעבור שתרצה אתה לעשות מעשים טובים יותר ממנו כדי לינק מן השורש יותר ממנו אלא אדרבה הוכח תוכיח את עמיתך הוכח תוכיח מלשון הזמנה כמו אותה הוכחת לעבדך ליצחק ותרגם אנקלוס יתה

זמינתא לעבדך ליצחק וכן כאן הוא אמר הוכח תוכיח את עמיתך כלומר תזמין מצות ומעשים טובים לצורך תקון שורשך את עמיתך יחד בשוה ולא תשא עליו חטא מלשון חסרון כמו והייתי אני ובני שלמה חטאים כלומר ולא תרצה להניח עליו חסרון שתבקש ותרצה בקנאתך עמו שיהיה הוא חסר ממך שלא יוכל לינק מן השורש כמוך אלא תניחנו לינק בשוה עמך ומה בכך מאחר ששניכם משורש אחד וא"כ מעשיו יועילו לך ומעשיך יועילו לו וא"כ תזמינו תקון מעשיכם שניכם בשוה ולמה תרצה שיהיה הוא חסד ממך. ולפי פי' רש"י ז"ל שפי' בפסוק אותה הוכחת לעבדך ליצחק וז"ל ולשון הוכחת בררת וכו' ג"כ תתפרש הוכח תוכיח לפי האמור שפיר יען שיניקת האדם מן השורש שלו שלמעלה הוא ע"י בירור ניצוצי הקדושה השייכים לשורשו שלמעלה שמברר ע"י מעשיו בעו"הז וזהו הוכח תוכיח כלומר תברר ניצוצי הקדושה השייכים לשורשכם את עמיתך יחד בשוה ולמה תשנאנו ותתקנא בו שתרצה שיהיה הוא חסר ממך. או אפשר לרמוז עמיתך עם האותיות והמלה גי' תקמ"ו כמנין הר"ת של עשר ספירות שהם כח"ב חג"ת נהי"ם שעולים תקמ"ו ולז"א הוכח תוכיח את עמיתך רמז לעשר ספירות שנתברר בהם כי הגם שהבירור הוא בשבע ספירות עכ"ז הנה כל ספירה וספירה היא כלולה מעשר וצריך שיהיה הבירור בשלימות כל העשר הפרטות ופרטי פרטות עד אין תכלית:

ובזה יובן בס"ד על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וה"ב כמנין אהבה בסופה שלבסוף מוכרח שיהיו אוהבים הרבה וכמ"ש רבינו ז"ל:

וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך כי גרים הייתם בארץ מצרים אני ה' אלהיכם. יובן בס"ד בהקדים תחלה מה שכתב רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א משם רבינו האר"י זלה"ה זיע"א בש"ה וז"ל הנה בעת שנולד גוף האדם ויוצא לאויר העולם נכנסת בו הנפש שלו ואם יוכשרו מעשיו יזכה ויכנס בו הרוח בתשלום שנת הי"ג שאז נקרא איש גמור כנודע ואם יוכשרו עוד מעשיו מאז ואילך נכנסה בו הנשמה בתשלום שנת העשרים כנזכר בסבא דמשפטים אבל אם לא תקן את הרוח לגמרי אין בו רק נפש לבד וישאר מבלי רוח ונשמה וישארו הרוח והנשמה באתר ידיע להקב"ה ותמן אזדמן דוכתייהו לכל חד וחד מנהון ואמנם אם לא תקן נפשו לגמרי בפעם הראשונה ונפטר מן העולם אז צריך שתחזור הנפש בגלגול עד כמה פעמים עד שתזדכך כל צרכה לגמרי ואז אף על פי שנשלמה אין הרוח שלה נכנס בה כיון שלא נתקן הנפש אלא על ידי גלגול אם לא בדוחק גדול כמו שיתבאר לקמן בעז"ה ולכן צריך שיפטר מן העולם ותחזור הנפש להתגלגל ואז תזכה לרוח שלה ואם יתקן גם הרוח אז צריך שיפטר מן העולם ואחר כך יתגלגל ותבא בו גם הנשמה ע"ד הנז'

בענין הרוח ואם לא תקן הרוח צריך שיתגלגלו כמה פעמים הנפש עם הרוח עד שיתוקן הרוח ואז ימות האדם ויחזור ויתגלגל הנפש והרוח וגם הנשמה עד שיתוקנו שלשתם ואז אין לו צורך עוד להתגלגל כלל כי בהיות גם הנשמה נתקנת הרי הוא אדם שלם כנודע וכו':

והנה לפעמים יהיה שהנפש בעת תקון שלה נשלמה ונזדככה בתכלית גדול ואז איננה צריכה לחזור ולהתגלגל עם הרוח בעת תקון הרוח אבל הנפש נשארת למעלה במקום הראוי לה בצרור החיים והרוח לבדו ירד בגלגול לתקן עצמו והנה אינו יכול לבוא יחידי אלא מלובש תוך נפש ולכן הנה הוא מתלבש תוך נפש הגר כנזכר בסבא דמשפטים ומתגלגלים שניהם יחד עד שיתוקן הרוח הזה ואז יפטר מן העולם ויחזור להתגלגל ואז תתחבר עמו הנפש הראשונה שלו ויתגלגלו יחד שניהם כדי לקבל גם את הנשמה שלהם עד שתתוקן הנשמה גם היא ולפעמים ג"כ יבא הרוח לבדו בגלגול עם הנשמה עד שתתקן הנשמה ואז אין לאדם הזה עוד שום גלגול ויתחברו שלשתם יחד למעלה בצרור החיים כדאוי להם ודע כי עם כל זה אותה נפש הגר כיון שנתחברה בעו"הז עם הרוח ההוא לסייעו להטיב מעשיו והיתה מרכבה אליו בעו"הז ועל ידה זכה הרוח ההוא להתקן לכן גם נפש הגר ההיא תעלה עם הנפש העיקרית של הרוח ההוא ויהיו שתיהם במדרגה אחת בעו"הב שכנים יחד ולא תתפרד ממנה עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש:

ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק וכי יגור אתך גר רמז לנפש הגר הנז"ל אשר נתחברה בעו"הז עם הרוח ההוא והיתה מרכבה אליו שמן הצורך הוא שנפש הגר ההיא תעלה עם הנפש העיקרית של הרוח ויהיו שתיהם יחד במדרגה אחת בעו"הב שכנים יחד וזהו וכי יגור אתכם גר לעתיד היא נפש הגר הנז"ל בארצכם היא עו"הב שנקראת ארץ החיים שהיא ארצכם העיקרי כי כאן מדבר הפסוק כנגד הנפשות הקדושות אשר עיקר ארצם היא עו"הב אבל עו"הז היא אושפיזא דידהון והם באים כמו אורחים בעו"הז להשלים תיקונם וללכת אל ארצם ואל נחלתם. הנה אנכי מצוה אתכם לא תונו אותו כלומ' לא תסירו אותו מכם ותמנעו אותו מלעלות עמכם ויהיה עמכם בעולם הבא במדרגה אחת שכנים יחד וכמו שפי' רש"י ז"ל ע"פ ואם הניא אביה אותה שהוא לשון מניעה והסרה וכן פי' ז"ל גבי למה תניאון את לב בני ישראל שפירושו תסירו ותמנעו וכו' ע"ש וכאן נמי הוי פירוש תונו ג"כ לשון מניעה והסרה והכוונה שתקבלו את נפש הגר לעלות ולדור עמכם ולא תסירו אותו מכם ותמנעוהו מלעלות עמכם אלא כאזרח מכם יהיה לכם בעו"הב הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך שיהיה עולה ויושב כמוך ממש ולא תפרד ממנו יען כי גרים הייתם בארץ מצרים כלומר בארץ מצור שלכם היא עו"הז שהיא ארץ מצור

לנר"ן שלגבי דידם חשיבה כמו בית האסורים הנה הייתם גרים שאחרי שעלתה הנפש שנזדככה הנפש בתכלית גדול ונשארה למעלה במקום הראוי לה בצרור החיים הנה בבא הרוח לעו"הז אינו יכול לבא יחידי בלתי שיהיה מלובש תוך נפש הגר וכאמור וא"כ השתא הייתם צריכי' לה מאוד בע"הז כי אחרי שנתלבש בה הרוח א"כ אתם עצמכם הייתם נקראים גרים ממש וזהו כי גרים הייתם בארץ מצרים כאלו אתם עצמכם גרים ממש כי הרוח היה מלובש באותה הנפש של הגר ואחרי שקבלתם כ"כ הנאה ממנה איך אח"ך תרחיקו אותה מעליכם ותהיו כפויי טובה ח"ו:

ובזה יובן בס"ד נמי מה שצוה הש"ית בפ' משפטים וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים והכוונה הוא שבא להזהיר על הגר בעו"הז ונתן טעם חדא כי אתם ידעתם את נפש הגר כמה תהיו צריכים אתם לה לפעמים עד שבעבור זה אפשר לה להיות במעלה אחת ומדרגה אחת כמוכם בעו"הב וא"כ הגם שקטנה היא אפשר שתעלה במעלה גדולה כמוכם וא"כ בעבור זאת ראוי לכבד את הגר בעו"הז ולא תלחצוהו ועוד סיבה אחרת צריכים אתם ליזהר בגר בעו"הז משום דאתם עצמכם גרים הייתם בארץ מצרים תחת יד פרעה וידעתם כמה קשה הוא לגר כשלוחצין אותו:

ובזה יובן בס"ד לפרש מה שרמז מרע"ה ליתרו שהיה גר באומרו והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך שרמז לו על האמור שנפש הגר המתלבשת לפעמים ברוח בעו"הז והולכת עמו ביחד תרויח ריוח גדול בזה לעו"הב שג"כ היא תעלה עם הנפש העיקרית של אותו הרוח במדרגה אחת ויהיו שכנים יחד בעו"הב ולא יתפרדו זה מזה וזהו והיה כי תלך עמנו בעו"הז לעתיד כשיש צורך לזה אז דע לך שכ"כ תרויח ריוח גדול בזה והוא כי והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו בעו"הב במעלה הראויה לנו והטבנו לך ג"כ שתהיה עמנו במדרגה אחת:

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן. יובן בס"ד לרמוז כי אותיות היוצאים במבטא הם שב"ה ואותיות שקודם שב"ה הם אותיות אדר גם אותיות שקודם זק"ן הם אותיות צו"ם והנה ידוע שהמן הרשע רצה להשמיד להרוג ולאבד בחדש אדר ואמנם אח"ך רחם הקב"ה על ישראל ונהפך להם החדש מיגון לשמחה ומאבל ליו"ט ואדרבא נתרומם דגלם וגברה הצלחתם בזה החדש יותר משאר חדשי השנה עד גדר שאמרו רז"ל מאן דאית ליה דינא בהדי גוי לידון עמיה בחו' אדר כי ודאי הישראל גובר עליו והנה תגבורת ישראל היתה שזכו לנס בזכות הצום שהתענו ג' ימים וג' לילות כאשר צותה עליהם אסתר שתקנו בזה ג' עבירות חמורות ע"ז ג"ע ש"ד כנודע ובזה יובן מפני שב"ה ר"ל מאותיות שקודם ש"בה שהם אותיות אדר שהוא רמז לחו' אדר תקום יהיה לכם קימה

ועילוי ולא כאשר חשב המן שהחודש הזה אינו טוב לישראל בשביל שנפטר בו מרע"ה אלא אדרבה יהיה לכם קימה בו וכל זה ע"י והדרת פני זקן כלומר אותיות שקודם זק"ן שהם אותיות צו"ם והכוונה שתצומו כדאוי לתקן המעשים:

או יובן בס"ד כי ידוע מ"ש המפרשים ז"ל על מאמרם ז"ל שאמרו ראה הקב"ה שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקליו והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ופי' ז"ל הטעם בשביל שהמן היה רוצה להתגבר עליהם בעבור חטא מכירת יוסף והשקלים הם בעבור לתקן חטא מכירת יוסף כמ"ש במדרש אתם מכרתם בנה של רחל בעשרים שקלים וכו' וא"כ לזה הקדים שקליהם לשקליו כדי לטהרם מעון זה וממילא לא יתגבר עליהם עכ"ד ז"ל ע"ש. ובזה יובן מפני שבה רמז לחו' אדר וכנז"ל תקום יהיה לך קימה ותגבורת ולא כאשר חשב המן לאבד הכל ואמנם בתנאי והדרת פני זקן רמז ליוסף שהוא ע"ה בגי' זק"ן והכוונה שתתקן חטא מכירת יוסף:

או יובן בס"ד ע"ד שאמרו בגמרא הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהם אדר וזהו מפני שבה הוא אותיות אדר רמז לאילן הנקרא אדר תקום לשון תקומה שבזה יתקיימו נכסיך ואז ע"י שיתקיימו נכסיך ממילא אז תוכל להחזיק ביד הת"ח וזהו והדרת פני זקן הוא הת"ח זקן זה שקנה חכמה:

או יובן בס"ד כי אותיות המילוי של שיבה ביו"ד ככתוב בתורה כזה שי"ן יו"ד בי"ת ה"א כמנין תפ"א רמז לפ' ות"פ חיילותוה גם אותיות המילוי של זק"ן כז"ה זי"ן קו"ף נו"ן גי' ר"ב וז ש מפני שיבה ר"ל מפנימיות של אותיות שיבה שהוא רמז למילוי שהוא פנימי שעולה מנין פ' וחיילותיה תקום יהיה לך התקוממות להנצל מהם והוא יהיה זה ע"י והדרת פני זק"ן ר"ל פנימיות ומילוי אותיות זק"ן שהוא גי' ר"ב רמז לר"ב ניצוצות המחיים את הקלי' בסוד הנה ה' רוכב על ע"ב ק"ל ובא מצרים ואם יתבררו וימשכו מהם החיות הר"ב הנז' יתאבדו כולם והאלילים כרות יכרתון וזהו והדרת פני זקן שתהדרם ע"י הבירור שתברר ותמשיך אותם:

והתקדשתם והייתם קדושים אני ה' אלהיכם. יובן בס"ד לפרש כפל הלשון שחזר ואמר והייתם קדושים והוא דידוע מ"ש הרב מקור ברוך ז"ל דף פ"ב שגוי ישמעאלי שאל מהרב הרשב"ש ז"ל וא"ל אמת שעיקר טהרת כל טומאה הוא במים ויען הרב ויאמר אמת א"ל א"כ איך אתם אומרים עלינו שאנחנו טמאים ואתם טהורים הלא אנחנו בכל עת שמתפללים רוחצים ממתנינו ולמטה וידינו עד הכתפיים ורוב הראש ואתם שופכים רביעית מים לבד על אצבעותיכ' האם תחשב טהרתכם נגד טהרתינו. ויען הרב ויאמר מתיירא אני להשיבך שמא תעליל עלי איזה עלילות כי כן דרכיכם וישבע לו כמה מיני

שבועות וכרת עמו ברית שלא יקרהו עון בדבר זה כלל. ויען הרב ויאמר הלא צריך אתה לדעת כי אין שום טהרה במים רק לאשר הוא טהור מעיקרו וקרה לו מקרה כי לא טהור אך למי שהוא מעיקרו טמא אפי' יטבול בכל מימות שבעולם אינו נטהר הלא תראה כי התרנגולים כל היום הם מנקרים באשפות ובכל דבר המאוס ובלתי טהור ואעפ"כ הם טהורים וכשרוחצים אותם קצת מיד הם טהורים ואין שום אומה שאוסרים אותם אבל הצפרדעים הם נבראים מן המים וכל ימיהם בתוכם ואינם יוצאים מהם כלל ואעפ"כ הם טמאים ואין שום אומה מתרת אותם והטעם מצד שעיקרם הם טמאים ואין יוצאים מדופי טומאתם בכל מימות שבעולם באותה שעה נהפכו פני הישמעאלי כשולי קדרה ולא יסף עוד לראות פניו עכ"ד ז"ל ע"ש. ונמצא לפ"ז לא שייך טהרה וקדושה כ"א בעם בני ישראל שעיקרם הם קדושים שייך שיתקדשו יותר ע"י מעשה המצות שעושים משא"כ או"הע גם אם יקיימו ז' מצות לא יתקדשו בהם יען כי עיקרם הם טמאים ואיך תחול עליהם הקדושה וכמו הצפרדעים שאע"פ שהם נבראים מן המים וכל ימיהם בתוך המים ואינם יוצאים מהם כלל עכ"ז אין נטהרים בהם כלל וז"ש והתקדשתם דייקא שאתם דווקא שייך בכם קדושה ולא האו"הע יען כי אתם מקודם קדושים שעיקרכם זרע קודש וכאלו כתוב תחת הוא"ו והה"א פתח כי לכן נכתב הס"ת בלתי נקודות והראיה שאתם הייתם קדושים מעיקרא הוא מכח שאני ה' אלהיכם שייחדתי אלהותי עליכם מקודם נתינת התורה שנקרא הקב"ה אלוהי העבדים ואי לא הוו קדושים איך ייחד הקב"ה אלהותו עליהם ולז"א הכתוב קודש ישראל לה' ראשית תבואתו מלשון ביאה כלומר מראשית ביאתו לעולם הוא קודש שהוא חלק אלוה ממעל:

אמור

אמור אל הכהנים בני אהרן. איתא במדרש וז"ל אמר ר"י דסכנין בשם ר"ל מלמד שהראהו הקב"ה דור דור ודורשיו דור ושופטיו דור ומלכיו דור וחכמיו וכו' והראהו שאול ובניו נופלים בחרב אמר לפניו מלך ראשון שיעמוד על בניך ידקר בחרב א"ל הקב"ה ולי אתה אומר אמור אל הכהנים שהרג שהם מקטרגים אותו שנא' ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן עכ"ל. והדקדוקים מבוארים באן חדא דמה זה אומרו מלך ראשון וכו' ידקר בחרב דממה נפשך אם הוא חייב הנה אם הוא מלך מאי הוי הלא לא תהדר פני גדול כתיב ואם אינו חייב בזה א"כ אפי' אינו מלך ג"כ יש לתבוע דינו וא"כ למאי נפקא מינה שקרא אותו הכא בתביעתו מלך ומאי קא רמז בזה. ועוד צריך להבין התשובה שהשיב לו הקב"ה אמור אל הכהנים וכו' שהם מקטרגים אותו דמשמע שכל זה היה

בשביל שקטרגו אותו וק' דאם הוא חייב מן הדין אם הם לא היו מקטרגים עליו מה בכך דוכי השופט כל הארץ לא יעשה משפט חלילה. ויובן בס"ד לפרש ע"ד שכתב הרב יערת דבש ז"ל בשם המפרשים ז"ל שהקשו למה נענש שאול שהרג לכהנים והלא בדין הרג אותם משום דמרדו במלכות כי אין נשאלין אלא למלך והם עשוהו לדוד מלך ששאלוהו באורים ותומים במבואר במדרש שטען שאול על אחימלך שעשוהו מלך וכו' ותירצו כי כאשר משח שמואל בדבר ה' לדוד למלך ונגיד על ישראל הנה כבר פסקה מלכות שאול כי ניחם ה' על מלכותו כנודע עכ"ל והנה בגמרא דמגילה איתא כשבאה אביגיל להציל את נבל מדוד נטלה דם בחיקה והראתה לו א"ל וכי רואין דם בלילה א"ל וכי דנין דיני נפשות בלילה א"ל מורד במלכות הוא ולא הוה צריך למדייניה ונגמר דיניה וקאי וא"ל עדיין שאול קיים הוא ולא יצא טבעך בעולם א"ל ברוך טעמיך וברוכה את אשר כליתיני היום הזה מבא בדמים וכו' ע"כ ע"ש. והנה לכאורה י"ל דמעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר דהיתכן שלא עלה על דעתו סברא זו דאביגיל שעדיין שאול קיים ולא יצא טבעו בעולם וא"כ איך היה רוצה מקודם לחשוב את נבל מורד במלכות. ואמנם יובן דודאי סברא זו עלתה על לב דוד הע"ה מקודם אלא שלא היה הדבר מוכרע אצלו והיינו דיש לעשות סברא ולומר דנבל הוי מורד במלכות ולא משגחינן במלכות שאול הע"ה יען כבר נמשח דהע"ה ופסקה מלכות שאול כי ניחם ה' על מלכותו וא"כ אף שעדיין שאול קיים מה בכך הלא המלכות של דוד הע"ה וכבר נמשח ואמנם יש סברא לזכות את נבל שלא יהיה נחשב מורד במלכות והוא כסברת אביגיל דהגם דנמשח דוד וניחם ה' על מלכות שאול מ"מ כיון דשאול עודנו קיים ודוד הע"ה עדיין לא יצא טבעו בעולם אין לו עדיין דין מלך בעיני העם ואדרבה לשאול דווקא תחשב המלכות ונמצא שיש סברא לכאן ויש סברא לכאן ואין הדבר מוכרע והנה מאחר שיש סברא לחייב את נבל ויש סברא להפך לזכות את נבל ואין הדבר מוכרע הנה אז אם אזיל דוד בתר סברא שהיא לחייב את נבל והיה הורגו ע"פ זאת הנה אין זה נקרא שלא בדין דמאחר שיש סברא נכונה לחייבו הנה כדין עבד אם היה הורגו דיש על מה שיסמוך וכן אם הוה אזיל דוד בתר סברא שהיא לפטור ולא היה הורגו הנה ג"כ לא הוה חשיב זלזול למלכותו דיש על מה שיסמוך. והנה דהע"ה היה יודע מקודם שיש סברא לחיוב ויש סברא לפיטור ואין הדבר מוכרע אצלו ולכן מקודם היה רוצה למיזל בתר סברת החיוב ולכן בא להרוג את נבל ואמנם אחר שבאה אביגיל והזכירה לפניו סברת הפיטור וראה שהיא סוברת כן בפשיטות הנה אז חשב אם אני איזיל בתר סברת החיוב ואהרוג אותו הנה הגם דיש לי על מה לסמוך עכ"ז אם יש גברא דחשיב דס"ל כסברת אביגיל שהיא סברת הפיטור שיכריע כן בפשיטות

בלתי שום ספק וכאשר אני רואה כן באמת גבי אביגיל הנה אז לדעתו יש כאן שפיכות דם נקי דלדעתו אין חיוב מיתה על נבל אבל משא"כ אם איזיל בתר סברי הפיטור כסברת אביגיל הנה הגם דהמצא ימצא גברא דחשיב דס"ל כסברת החיוב ויכריע כן בפשיטות בלתי שום ספק הנה אם אבא אנכי לעשות כסברת ההפך שהיא לפטור ולא אהרגנו הנה גם לדעת המחייב לא יצא מידי מכשול ותקלה כי הוא שב ואל תעשה ולכן כשראה סברת אביגיל שהיא אומרת כן בפשיטות נתעורר לדעתו חילוק זה ושמע לדבריה ולא הרגו. ובזה יובן בס"ד מ"ש אביגיל לדוד הע"ה אח"ך ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לאדוני ולשפוך דם חנם והכוונה שאם אתה עושה כסברתי הנה גם לדעת הסובר כסברת החיוב אינו יוצא מזה מכשול וכו' כי הוא שב ואל תעשה משא"כ אם תעשה להפך הנה לדעת הסובר כוונתי יצא מזה מכשול וכו' ולכן יפה עשית דהלכת אחד סברתי:

וא"כ השתא לפ"ז מה שניצול נבל ולא נפל בחרב דוד הע"ה הוא משום דדוד הע"ה אזל בתר סברת הפיטור שא"ל אביגיל עדיין שאול קיים ולא יצא טבעך בעולם וא"כ לא החשיב את עצמו למלך ומנע חרבו מנבל אלא הקב"ה הרגו כמיתת כל אדם וימת וא"כ לפי סברא זו שניצול נבל מכחה ולא נהרג בחרב הנה גם שאול הע"ה יש לו לינצל והוא דשפיר חשב לכהנים דין מורד במלכות דאע"ג דנמשח דוד הע"ה מ"מ הוא עדיין קיים ועדיין לא יצא טבעו של דוד בעולם ולא הוה ליה עדיין דין מלך ממש וכסברת אביגיל וא"כ בדין הרג את הכהנים ולמה נענש על שהרג את הכהנים ונפל בחרב. והנה זאת היתה טענת מרע"ה שאמר לפני הקב"ה מלך ראשון שיעמוד על בניך ידקר בחרב מלך דייקא דעדיין היה קיים במלכותו כשהרג את הכהנים וא"כ הוא היה המלך באותה שעה אבל דוד הגם שנמשח מאחד דשאול עודנו קיים ועדיין לא יצא טבע דוד בעולם לא הו"ל עדיין דין מלך והשתא לזה קא תמה מרע"ה דלמה סברא זו הנז' אהני לנבל להצילו מן החרב שלא נהרג בחרב דוד ולמה לשאול לא אהני ליה להצילו מן החרב ולזה אמר ידקר בחרב דייקא דהלא לנבל הגם דלא אהני ליה לגמדי דנגפו הש"ית אחרי כן עבור זה אבל עכ"ז אהני ליה שלא נדקר בחרב ואיך לשאול לא אהני ליה לפחות לענין זה שלא יהיה נדקר בחרב. והשיב לו הקב"ה ולי אתה אומר אמור אל הכהנים שהרג אותם שהם היו מקטרגים אותו שהרג דייקא כלומר בשלמא דוד הע"ה אזל בתר סברא זו בשביל לפטור להיות שב ואל תעשה ובכל מקום שורת הדין הוא שב ואל תעשה עדיף אבל שאול הע"ה הנה הוא כשאזל בתר סברת הנז"ל הנה ענייני היה בקום עשה ולא שב ואל תעשה כי הוא אזל בתר סברא זו והרג אותם וא"כ איכא הפרש טובא בין ענין דוד עם נבל לענין שאול עם הכהנים דהגם דשניהם אזלו בתר סברא אחת עכ"ז הנה דהע"ה היה ענין שלו

שב ואל תעשה שלא הרג את נבל אבל שאול הע"ה היה להפך שהרג אותם ע"פ סברא זו וכן לא יעשה ולכן הם מקטרגים אותו ולז"א אמור אל הכהנים שהרג דייקא שהיה בקום עשה ולכן הם מקטרגים אותו. ויובן בס"ד לרמוז עוד בדקדוק שהם מקטרגים אותו הכוונה הוא לומר מאי קא פרכת לי מדוד דמאחר דיש סברא לכאן וסברא לכאן הנה דוד מטוב רצונו קבל לוותר ואזל בתר סברא שהיא לפטור את נבל ומנע חרבו ממנו אבל הכהנים לא נתרצו למיזל בתר אותה סברא אלא דעתם הוא כסברת ההפך דיש לדוד דין מלך גמור ולכן הם מקטרגים אותו והשתא בשלמא אם לא היו מקטרגים הם עליו היה אפשר שהייתי מתנהג עם שאול ברחמים לסמוך על אותה סברא ולהצילו מן החרב שלא ידקר בחרב אבל מאחר שהם מקטרגים ואין נוחה דעתם בסברא הנז"ל איך אפשר להצילו ולז"א שהם מקטרגים אותו דייקא:

ובזה יובן בס"ד מ"ש דוד לאביגיל כי מנעתני מבוא בדמים והנה דמים תרתי משמע והכוונה לרמוז על דם שאול הע"ה ג"כ שצריך להתחייב מענין הריגת הכהנים דאם הייתי הולך על אותה סברא והורג את נבל א"כ לפי פסק דין שפסקתי על נבל וחייבתי אותו ממילא צריך להתחייב גם שאול על פי פסק זה משא"כ כשהלכתי על פי סברתיך הנה ממילא יצא סיוע לשאול הע"ה להנצל מדינו ע"פ סברא זו:

או יובן בס"ד לפרש ולפי דרכינו זה בס"ד יתיישב שפיר נמי דקדוק אחר שיש לדקדק במדרש הנז"ל והוא באומרו מלך ראשון דמאי בעי במלת ראשון והיה די באומרו מלך שיעמוד על בניך. ויובן בס"ד הכל ותחלה נקדים מ"ש הרב ערבי נחל ז"ל בפ' שלח לך ע"פ ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי שכתב וז"ל כי הנה יש ב' סוגים בדרכי ה' האי הוא מה שהיחיד צריך להשגיח על כל דרכיו ומעשיו וכמש"ה אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי. שנית צרכי רבים אשר ככל מקום קיבוץ יהודים שצריכים להתאסף ולעשות מצות ה' אשר נעשים ברבים והנה היצ"הר הוא מתלבש בין ביחיד בין ברבים לבלתי עשות אחת מכל מצות ה' רק יש בכ"א מעלה וחסרון דהיינו דברבים יש חסרון שהיצ"הר מסית מאוד ועובד בכל כחו כי טוב מאוד בעיניו להכשיל רבים ביחד וזהו לפניו מנחה גדולה וטובה ולכן בכל עשיית רבים לש"ש צריך מלחמה גדולה עם היצ"הר ונגד זה יש מעלה שארז"ל רבים מדכרי אהדדי שבין הרבה אנשים יראה וימצא איש או אנשים שיצעקו על חבריהם אבל היצ"הר הוא נלחם מאוד מאוד עד שמטעם זה ארז"ל כשיצאו ישראל ממצרים והיו ישראל עע"ז כמו שנאמר גוי מקרב גוי ולא נאמר מתוך גוי אלא שהיו הכל כגוי אחד שהיו כולם עע"ז וטען שר של מצרים הללו עע"ז והללו עע"ז והשיב לו הקדוש ב"ה שוטה שבעולם שמא אתה דן שוגג כמזיד ועל אונס כרצון ותמהו המפרשים בשלמא

שוגג שפיר אבל אונס מאי עבידתיה כי מי אנסם לע"ז אלא הוא הדבר שדכרנו כי מחמת שהיו שם כל ישראל טבועים במצרים והיה מתאוה היצ"הר מאוד להכשילם ולהחטיא' להיות שבזה היה תלוי כל עיקרן של ישראל אם להנצל ממצרים או לא וכאשר היו עוד מעט משתקעין יותר בטומאה שוב לא היו ניצולין כנודע ומחמת זה עשה היצ"הר פעולות גדולות מאוד אשר לא יאומן כי יסופר ועל כזה ארז"ל יצרי' אנסי' ומש"ה קרי להו הקב"ה אונס וכן מהאי טעמא תמיד הקב"ה מיקל עם רבים כמבואר כמה פעמים בש"ס והן אל כביר לא ימאס ואינו מדקדק עם רבים כמו עם יחיד והטעם הוא ג"כ כנ"ל לפי שהקדוש ב"ה דן את רבים כאנוסים לרוב מלחמת היצר הרע עמהם. וגבי יחיד יש להפך מעלה וחסרון שהיצ"הר אינו נלחם עמו כ"כ כמו עם רבים ונגד זה יש חסרון שאין לו מי לאדכורי. והנה מבואר בז"הק אי רישא דעמא זכאה כולהו זכאין ואי איהו חייבא כולהו חייבין כמו שמצינו בכל מלכי יהודה וישראל. ממילא לפ"ז מלך ישראל שתלויים בו כל ישראל יש לו תרתי לריעותא שיצ"הר נלחם עמו כמו עם הרבים להחטיאו מאחר שרבים תלויים בו ולאדכוריה לית ליה כיון דהוא באמת יחיד וא"כ פשיטא ופשיטא שיש לדונו כאונס ועל זה התנצל א"ע דהע"ה על שנכשל איזה פעם ואמר ה' מה רבו צרי ר"ל צרותי הם רבים שיש בי תרתי לריעותא כי רבים קמו עלי ר"ל הרבים כל ישראל אין להם קיום והעמדה רק עלי אם אני אהיה זכאה ממילא יש לי ריעותא של רבים ושל יחיד והבן עכ"ל הרב זלה"ה שם ע"ש:

ונמצא לפ"ז שהרבים והיחיד כל א' יש בו מעלה וחסרון שהיחיד יש בו מעלה שאין היצה"ר נלחם עמו במלחמה גדולה ואינו מתגבר עליו הרבה ויש בו חסרון דאין בו ענין מדכרי אהדדי שאם הוא לא יעזוב דרכו הרע אין מי שיעיר אותו על זה כ"כ והרבים יש בהם מעלה וחסרון להפך מזה שיש בהם מעלה הוא מ"ש רז"ל רבים מדכרי אהדדי שבין הרבה אנשים יראה וימצא איש או אנשים שיצעקו על חבריהם וימנעום מלעשות רע ויעוררו אותם ללכת בדרך הטוב אבל המלך שכל הבני אדם תלויים בו הוא יש בו ריעותא על שניהם שהיצ"הר נלחם עמו במלחמה גדולה כאשר נלחם עם רבים וגם הוא באמת יחיד ולית ליה מי לאדכוריה ולעורר אותו כאשר ימצא זאת ברבים וא"כ ודאי שעל המלך יש להקל החטא ויש לדונו בכל דבר כדין אונס ולבלתי הענישו כ"כ דמה יעשה הבן ולא יחטא:

והנה בזה יובן בס"ד לפרש הפסוק שאמר אדונינו דוד הע"ה בתהלים פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. והוא כי ידוע מ"ש רז"ל על דהע"ה וה' עמו אפשר שכינה עמו ובא לידי חטא ונמצא דע"י שהיתה שכינתו ית' תמיד עם דוד הע"ה בזה ניצול מן

החטא והנה לפי האמור שהמלך יש בו תרתי לריעותא בענין החטא א"כ לפ"ז שפיר יובן הטעם שהשתדל הש"ית להציל את דוד הע"ה מן החטא ע"י השראת שכינה שהיה משרה שכינתו עמו תמיד מה שלא עשה כן לכל אדם ואדם יען כי הוא מלך ויש למלך תרתי לריעותא בענין החטא וע"כ צריך שמירה יותר משאר יחידים או רבים. והנה ידוע שהשכינה נקראת שלום ובזה יובן פדה בשלום נפשי מקרב לי כלומר מאותו הקרב והמלחמה של היצ"הר וגונדא דיליה שעושה עמי הנה פדה הקב"ה את נפשי מהם ע"י השלום היא השכינה שנקראת שלום שהיתה עמי תמיד כדי לשמור אותי מן החטא וזה פדה בשלום נפשי מקרב לי. ומה שעשה זאת הטובה עמי דווקא יותר משאר בני אדם יען כי ברבים היו עמדי כלומר שהיצ"הר וגונדא דיליה היו עמדי להחטיאני ולהלחם עמי מלחמה גדולה במדרגת רבים ולא במדרגת יחיד וא"כ אנכי צריך שמירה יותר משאר בני אדם כי יש כאן תרתי לריעותא שאנכי היחיד נלחמים עמי במדרגת רבים וזהו כי ברבים היו עמדי דייקא כלומר אנכי היחיד ולז"א עוד אח"ך כי רבים לוחמים לי מרום כלומר במדרגת רבים ולכן יום אירא אני אליך אבטח:

והנה מאחר שיש למלך תרתי לריעותא ומזה יש להקל עליו בעונש חטאו כי יש לו בזה דין אנוס הנה השתא נבא להבין הפרש שיש בזה בין דוד הע"ה לשאול הע"ה והוא כי ודאי יש לשאול המלך במלכותו דין זה להקל מעליו עונש חטא מחמת שהוא מלך ואיכא תרתי לריעותא. ואמנם אחר שכבר משח שמואל בדבר ה' לדוד למלך ונגיד על ישראל הנה כבר פסקה מלכות שאול כי ניחם ה' על מלכותו וכאשר כתבנו לעיל בס"ד סברא זו משם המפרשי' ז"ל הנה אז מאותו זמן ואילך אין היצ"הר וגונדא דיליה עושים מלחמה גדולה עם שאול הע"ה כאשר היו עושים עמו מקודם כמו מלך גמור יען כי המה כבר ידעו שקרע ה' את מלכותו וכמ"ש לו שמואל בפירוש קרע ה' את ממלכתך ויתנה לריעך וכו' ואחר שכבר נמשח דוד למלך ונגיד בדבר ה' ונמצא שהרבים תלויים בשמים בדוד דווקא כי הוא נעשה רישא דעמא והגם שלא יצא טבעו עדיין כ"כ בארץ מחמת ששאול עודנו קיים מ"מ העיקר הוא מה שניכר ונודע בשמים ואחר שקרע ה' מלכות שאול ומשח את דוד למלך על ישראל הא ודאי שתכף ומיד נקשרו כל ישראל בשורשם למעלה בדוד הע"ה ונתנו בו כי הוא נעשה הראש והיצ"הר אינו מתקנא ומתפעל כי אם מן השורש ומה שנעשה למעלה כי מה שמחטיא את האדם הכל הוא כדי לפעול ולפגום למעלה ומה לו להשגיח במה שחושבים הבריות למטה דהגע עצמך הנה ארז"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו והכוונה שכל מי שהוא צדיק יותר יצ"הר נלחם עמו וירצה להתגבר עליו יותר והשתא נחזי אנן אם יש ב' בני אדם והם ראובן ושמעון והעולם

כולם חושבים ויודעים שראובן גדול הרבה משמעון בצדקות ויראת ה' ובשמים אדרבה הוא להפך ששם חשוב שמעון צדיק יותר מן ראובן הרבה היתכן שהיצ"הר אזיל בתר ידיעת העולם ומכין כלי מלחמה נגד ראובן יותר משמעון זה לא יתכן ובודאי הגמור שהוא ילך בתר מה שחושבים בשמים. וכן הדבר כאן דהא ודאי מאחר דבשמים חשוב דוד הראש כי הוא המלך וכל ישראל נגררים שם אחריו ומה גם דעיקר המלכות היא שלו ולא היתה אצל שאול כ"א בתורת שאלה הא ודאי שמאותו זמן שנקרעה המלכות משאול וניתנה לדוד אז היצ"הר עזב אותה המלחמה הגדולה שהיא במדרגת מלחמת הרבים שהיה עורך אותה נגד שאול והתחיל אז לערוך אותה כנגד דהע"ה שהוא הראש ומלך העיקרי ועם שאול יתנהג כמו גדולי ישראל היחידים או מעט יותר ולא יתאמץ ויתאזר לערוך נגדו מלחמה גדולה הראוייה למלך כי מאז והלאה נמשך לערוך מלחמה וקרב בכל כחו נגד דוד הע"ה וא"כ השתא אם נמצא חטא בשאול הע"ה מאותו זמן ואילך שנקרעה מלכותו ממנו הנה לא יש לו דין אנוס האמור גבי מלך כי אין לו תרתי לריעותא כדי שיקל לו עונשו ואין לו כ"א חדא לריעותא כשאר יחידים ואמנם ודאי אם ימצא חטא בדוד אזי ודאי יש להקל עליו משום דהוא מלך גמור ואיכא בזה תרתי לריעותא ולאו חדא דוקא וכאמור:

ובזה יובן בס"ד לפרש רמז מאמרם ז"ל שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו ר"ל שאול שהוא באחת כלומר שאין לו בחטאו כ"א חדא ריעותא דאיכא גבי יחיד לכן עלתה לו שנחשב לו עון חמור ונענש ממנו ולא נידון כאונס גמור אבל דוד שהוא בשתים כלומר שהוא מלך גמור ובחטאו איכא תרתי ריעותא לכן ולא עלתה לו דיש להקל עליו ולחשבו אנוס גמור:

ובזה יובן בס"ד לפרש המדרש הנז"ל שאמר מרע"ה מלך ראשון שיעמוד על בניך ידקר בחרב והכוונה דתרתי טענות טעין בזה חדא שהוא מלך וא"כ לגבי מלך איכא תרתי לריעותא בחטאו ולכן צריך להקל עונשו כי יש ללמד עליו זכות ולחושבו אנוס וכאמור ועוד נמי עשה סניף חיזוק לזה והוא כי הוא ראשון שקודם ממנו לא היה שום מלך על ישראל ואם כן היצר הרע עדיין לא ערך עם אדם יחידי אותה המלחמה הגדולה הראויה להיות למלך ועמו היתה ראשית מלחמתו הגדולה הזאת והנה דרך טבע הוא שאם מלך אחד עושה מלחמה עם שכנגדו בטכסיסי מלחמה חדשה אשר הכין לו בפעם ראשונה אשר יבא להלחם באותו המלחמה יהיה לבו חזק יותר וצריך אותו שכנגדו להתאזר יותר במאוד מאוד להנצל ממנו יען כי הוא עודנו כחמר טב דיתיב על דורדייה אשר ריחו עדיין לא נמר ואמנם אחר שנתנצח אותו המלך באותו הטכסיס של המלחמה החדש אשר

הכין ולא הצליח בה הנה הגם שיעיז פניו עוד לחזור ולערוך פעם שנית אותו הטכסיס הגדול שהכין מקודם הא ודאי יהיה מורך גדול בלבבו ולא יבא להלחם באבידות לב כל כך כפעם ראשונה יען שכבר נתנצח בזה שניסה את עצמו בזה ולא הועיל לו ואם כן אינו בטוח בפעם הזאת שודאי ינצח ולכן אין לו כ"כ אבירות לב ואיתרע מזליה ובזה יהיה יותר נקל לנצח אותו פעם שנית מפעם ראשונה. וכן הדבר כאן שאמ' שהוא מלך ראשון א"כ זאת המלחמה הגדולה שהעריך היצ"הר כנגדו ג"כ פעם ראשונה ובודאי שזה קשה בשבילו יותר דעדיין אותו הארס של טכסיס מלחמה זו קשה ורע שלא נחלש עדיין מזולתו והוא הראשון שצריך להחלישו וא"כ השתא מחמת כל זה צריך להקל העונש מעל שאול כי כמעט הוא אנוס גמור בחטאו ולא היה צריך להביא עליו כ"כ עונש גדול שיתדקר בחרב להחשיבו כשאר יחידים ולז"א מלך ראשון שיעמוד על בניך ידקר בחרב מלך דייקא ראשון דייקא שיעמוד על בניך דייקא והיינו דקא מפרש למילתיה שהכוונה הוא שכולם תלויים בו. והשיב לו הקב"ה ולי אתה אומר אמור אל הכהנים שהרג שהם מקטרגים אותו והכוונה לומר דמכח שהם מקטרגים עליו בעבור שהרגם ממילא יוצא שהוא אין לו דין מלך גמור באותו זמן יען כי הם טוענים דשלא כדין הרגם משום דלא היה לו דין מורד במלכות יען כי דוד כבר משח אותו שמואל לנגיד ומלך על ישראל בדבר ה' וכבר פסקה מלכות שאול כי ניחם ה' על מלכותו וכמ"ש לעיל בשם המפרשים ז"ל וא"כ לפי טענתם אין לשאול דין מלך באותו זמן וא"כ ממילא אין להליץ עוד בעדו ולומר דיצרו תקיף כמדרגת רבים ונקיל בעונשו ומה אעשה אני אם הם טוענים אמת עליו בזה:

או יובן בס"ד לרמוז דקדוק שהם מקטרגים אותו והוא לרמוז כי הנה באמת יש לשאול הע"ה תירוץ אחר בהריגת הכהנים והוא מה שכתבו התוספות ז"ל שהכהנים שהרג היו מזרע עלו שנאמר בו וכל מרבית ביתך ומותו אנשים והם היו כבר אנשים באים בימים והיו עלולים כל שעה למות וא"כ גברא קטילא קטל. ואמנם יש דחייה לזה כי בגמרא אמרו שהיו הכהנים מספקים מים ומזון לגבעונים וידוע מ"ש בגזירת עלי בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בג"ח וא"כ ע"י הג"ח זאת שהיה להם לאו גברי קטילי נינהו ולכן נתחייב עליהם שאול וכמ"ש בכל זאת הרב יערת דבש ז"ל בח"א ע"ש וא"כ השתא לזה רמז לו הקב"ה באומרו שהם דייקא כלומר הם דאית להו רבותא יתירה שרב כחם בג"ח לכן מקטרגים אותו דתו ליכא ללמד עליו זכות ולומר גברי קטילי קטל ולכן שפיר מפורש בקרא אמור אל הכהנים בני אהרן ולא כתיב אל הכהנים סתם והכוונה לומר דקטרוגם אהני להו משום דהם בני אהרן כלומר דהוו עבדי עובדא דאהרן שהיה

דרכו לעשות ג"ח עם הבריות וכמ"ש במשנה הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה וא"כ הם דהוו עבדי עובדא דאהרן עשו פועל בקטרוגם ולז"א בני אהרן:

ואמנם מה שנראה לכאורה לדקדק בענין זה הוא שמצינו שגם על דוד היה מוטל עון זה דהריגת הכהנים ונעתיק דברי הגמרא דסנהדרין בפ' חלק דף צ"ד ע"א וז"ל וישבי בנוב אשר בילידי הרפא ומשקל קינו שלוש מאות משקל נחושת והוא חגור חדשה ויאמר להכות את דוד מאי וישבי בנוב אר"י אמר רב איש שבא לו על עסקי נוב א"ל הקב"ה לדוד עד מתי יהיה עון זה טמון בידך על ידך נהרג נוב עיר הכהנים ועל ידך נטרד דואג האדומי ועל ידך נהרג שאול ושלושת בניו רצונך יכלו זרעך או תמסר ביד אויב אמר לפניו רבש"ע מוטב אמסר ביד אויב ואל יכלה זרעי. יומא חד נפק לשכור בזאי אתא שטן וארמי ליה כטבייא פתק ביה גירא ולא מטייה משכיה עד דאמטייה לארץ פלשתים כדחזייה ישבי בנוב אמר היינו האי דקטליה לגלית אחי כפתוה קמטיה אותביה ושדייה תותי בי בדייא אתעביד ליה ניסא מכא ליה ארעא מתותיה היינו דכתיב תרחיב צעדי תחתי ולא מעדו קרסולי ההוא יומא אפנייא דמעלי שבתא הוה אבישי בן צרויה הוה קא חייף רישיה בארבעה גרבי דמייא חזינהו כתמי דמא איכא דאמרי אתא יונה אטריף קמיה אמר כנסת ישראל ליונה אמתילא שנא' כנפי יונה נחפה בכסף ש"מ דוד מלכא דישראל בצערא שרי אתא לביתיה ולא אשכחיה אמר תנן אין רוכבין על סוסו ואין יושכין על כסאו ואין משתמשין בשרביטו בשעת הסכנה מאי אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה בשעת הסכנה שפיר דמי רכביה לפרדיה וקם ואזל קפצה ליה ארעא בהדיה דקא מסגי חזייה לערפה אמיה דהוות נוולא כי חזיתיה פסקתיה לפלכא שדתיה עלויה סברא למקטליה אמרה ליה עלם אייתי לי פלך פתקיה ברישׁ מוחא וקטלה כד חזייה ישבי בנוב אמר השתא הווי בי תרין וקטלין לי פתקיה לדוד לעלאי ודץ ליה לרומחיה אמר נפול עלה ונקטל אמר אבישי שם אוקמיה לדוד בין שמייא לארעא ונימא ליה איהו אין חבוש מוציא עצמו מבית האסורים א"ל מאי בעית הכא א"ל הכי אמר לי הקב"ה והכי אהדרי ליה א"ל אפיך צלותך בר ברך קירא לזבון ואת לא תצטער א"ל אי הכי סייע בהדן הה"ד ויעזור לו אבישי בן צרויה א"ר יהודה א"ר שמעון שעזרו בתפלה אמר אבישי שם ואחתיה הוה קא רדיף בתרייהו כי מטא קובי אמרי קום ביה כי מטא בי תרי אמרי בתרי גוריין קטלוה לאריא אמרי ליה זיל אשתכח לערפה אמך בקברא כי אדכרו ליה שמא דאימיה כחש חיליה וקטלוה היינו דכתיב אז נשבעו אנשי דוד לו לאמר לא תצא עוד

אתנו במלחמה ולא תכבה את נר ישראל עכ"ל הש"ס ע"ש ועיין להרב זרע ברך ז"ל מה שפירש בזה דקדוק מלך ראשון והיינו לאפוקי ממלך שני ע"ש:

איך שיהיה הרי מצינו הכא שגם על דוד הע"ה היה עון זה דהריגת הכהנים וא"כ השתא יש להקשות למה שאול נענש בזה ודוד הע"ה לא נענש כמוהו ואם הם לא קטרגו עליו מה בכך גם אם באמת הוא עון למה רצה הש"ית לתלות המשפט בבחירת דוד הע"ה אם ירצה לקבל שימסר ביד אויב או שיכלה ח"ו זרעו הלא ה' הטוב בעיניו יעשה ומעולם לא מצינו דבר זה באדם אחר שישאלוהו מן השמים מה יבחר להביא על עצמו או על זרעו ואם הוא חייב מן השמים יגמרו משפטו:

והנה כדי לישב זה נקדים מאמרם ז"ל כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה וכו' ולכאורה הדברים תמוהים דהלא דוד הע"ה צווח ואמר חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי וכו' וחטאתי נגדי תמיד לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי וכו' ועוד כיוצא בדברים אלו בתהלים ואיך יאמר כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה וגדולה מזו איכא למימר דאם נבא לומר שדוד הפליג על עצמו הנה גם הנביא אמר לו גם ה' העביר חטאתך לא תמות הרי דלעולם חטא אלא שמחל לו הקב"ה וא"כ השתא אם הדיין אומר על הבע"ד שהוא חייב והבע"ד עצמו ג"כ מודה שהוא חייב איך נבא לומר כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה. ובשלמא למ"ד דס"ל לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא כדי להורות תשובה ליחיד ניחא דלפ"ז לעולם חטא הוא אלא שעשה בשביל להודות תשובה ליחיד אבל למ"ד דס"ל כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה הוא תימא. והנה מלבד האמור יש לתמוה עוד אם כן תשובה ליחיד לא למדנו מדוד דמאחר דאינו חטא א"כ תשובה נמי ליכא. ואמנם יובן דהנה הרב יהונתן ז"ל ביערת דבש כ' טעם למ"ד לא היה דוד ראוי לאותה מעשה וכו' והוא כי בגמרא אמרו כיון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא דכתיב רגלי חסידיו ישמור והנה ענין ב"ש היה אחרי שמלך בירושלים והנה כשמלך בירושלים כבר עברו רוב שנותיו כנודע וא"כ ק' איך חטא בב"ש דמקודם לא נמצא בידו חטא כלל וכיון דעברו רוב ימיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא ראז הקב"ה ישמור אותו אלא ודאי מוכרח לומר דמן השמים גלגלו דבר זה על ידו כדי להורות תשובה ליחיד וא"כ לז"א לא היה דוד ראוי לאותו מעשה והטעם בשביל שכבר עברו רוב ימיו ולא חטא וא"כ בהכרח אתה אומר שלא עשה אלא כדי להורות תשובה ליחיד ומן השמים היה רצון בזה עכ"ד ז"ל ע"ש וא"כ השתא עיקר הזכות שיש לזכות את דוד בענין ב"ש הוא לומר שבא להורות תשובה ליחיד וכוונתו היה לש"ש והנה כל זה הוא אם נניח במונח שדוד לא חטא קודם זה כלל וא"כ מצד ההכרח שיש מההיא דאמרו כיון

שעברו רוב ימיו ולא חטא שוב אינו חוטא בעל כרחך אתה אומר שלא היה ראוי לזה אלא עשה כדי להורות תשובה ליחיד ולזכותו אבל אם תסתור כלל זה ותאמר שחטא מקודם א"כ ליכא הכרח לומר בו לא היה ראוי וכו' אלא כדי להורות תשובה וכו' והנה ענין הריגת הכהנים היה כשעדיין לא עברו רוב ימיו והנה אם והנה ארבעה מינים אלו הנז"ל אפשר לרמוז בהם בס"ד רמז מוסר והוא כי לולב הוא אותיות ל"ו ל"ב רמז שהאדם צריך שיהיה תמיד לבו עמו בתפלה ובתורה ובמעשה המצות ולא כאותם שנאמר בהם בפיהם ובשפתם כבדוני ולבו רחק ממני אלא צריך שיהיה תמיד לו לב. אתרוג הוא אותיות א"ת גו"ר כלומר שתהיה תמיד ירא את ה' וכמ"ש אשרי אדם מפחד תמיד. או יובן א"ת גו"ר א"ת רמז לכ"ב אותיות התורה שהם מתחילים באל"ף ומסיימים בתי"ו ר"ל שתהיה ירא תמיד לשמור התורה מאל"ף ועדתי"ו. הדס הוא אותיות ה"ס ד' ר"ל תשתיק את הדין כי הד' רמז לדין ערבה הוא אותיות ע"ר ב"ה ר"ל שתעורר בעבודת ה' ובמדות הטובות בה שאם האדם יביט בערבה ויראה שהגם שהיא שפלה מן הכל ואין בה לא טעם ולא ריח ולא עושה שום פרי אפ"ה הש"ית בחר בה והניחה עם הלולב ואתרוג והדס ואפי' שהיא הפך מכולם שאין בה טבע מטבעם. א"כ הנה מזה ילמוד האדם מוסר לעצמו ולא יתגאה על השפלים ממנו ואפי' שהם עניים ובזויים אלא יתקרב ויתחבר עם כל אדם ויאהב כל בר ישראל כנפשו כמ"ש ואהבת לרעך כמוך וזה הוא כלל גדול ויסוד קיים לכל עבודת הבורא יתברך ומדות הטובות וזהו ע"ר ב"ה ר"ל שתעיר בה:

והנה אם האדם יתעורר להביט בארבעה מינים אלו ולידע על מה הם רמוזים הנה מזה יבא לשוב בתשובה וממילא יתייחד שם הוי"ה ב"ה י"ה בו"ה ואל"ף בכ"ס וישתלם הכסא דכתיב כי יד על כס יה כי הכל תלוי בתשובה וכמ"ש כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה. ובזה יובן בס"ד שלושה המה נפלאו ממני רמז לב' אותיות של השם שהם ו"ה ואות האל"ף של כסא נתכסו ממני מסבת עונותי יען כי ארבעה רמז לד' מינים הנז"ל לא ידעתים שלא הבטתי בהם והבנתי הרמז הרמוז בהם כדי שאתעורר בתשובה וממילא היה נתקן ה' והכסא בשלשה אותיות הנז' שיהיו מאירים ומתיחדים יחד ביחודא שלים:

והנה במד' איתא שלשה המה נפלאו ממני פסח מצה ומרור וארבעה לא ידעתים אלו ד' מינים שבלולב עכ"ל. ופי' עט"ר אדוני מור אבי זלה"ה דידוע דמה שצריך בליל פסח ג' דברים אלו והם פסח מצה ומרור וכמ"ש המגיד ר"ג אומר כל מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח וכו' והיינו משום דכל נסים שהיו ביציאת מצרים הם צריכים להיות כגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכ"יר וכמ"ש הפסוק כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות והנה ידוע שהפסח הוא לשון דלוג שדלג על הקץ וכן יהיה בגאולה

אחרונה שידלג על הקץ של אחישנה. והמצה רמז לחידות וכמ"ש רז"ל לא הספיק וכו' עד שנגלה אליהם וכו' וגאלם מיד וכו' וכן יהיה לעתיד שיוציאנו לחירות עולם. והמרור רמז למרירות שהמריר הקב"ה את המצרים בעשר מכות וכן יהיה לעתיד שימרמר את שונאינו וינקום את נקמתנו ולכן צריך להזכירם שהם רמז גם לגאולה אחרונה:

גם ידוע מ"ש המפרשים ז"ל שארבעה מינים שבלולב הם רמז לכללות ישראל שיש בהם ד' מינים יש שיש בהם תורה ומצות ויש שיש בהם תורה ולא מצות ויש שיש בהם מצות ולא תורה ויש שאין בהם לא תורה ולא מצות והם כנגד הארבעה מינים שבלולב דיש שיש בהם טעם וריח ויש טעם ולא ריח ויש ריח ולא טעם ויש לא טעם ולא ריח ולכן מחברים הכל ביחד לרמוז שאם ישראל יהיו באחדות אחר אז הטובים יגינו על הרעים ונזכה לגאולה העתידה כמ"ש חבור עצבים אפרים הנח לו ובזה פי' עט"ר זלה"ה שלשה המה הם פסח מצה ומרור נפלאו ממני לשון כסוי כמו לא נפלאת היא ממך כלומר שנתכסה הרמז שלהם שרומז על הגאולה ממני כלומר מסיבתי יען מפני כי וארבעה אלו ארבעה מינים הרמוזים לאחדות לא ידעתים שלא הבטתי ונתעוררתי לידע וללמוד מהם ענין האחדות שנהיה גם אנחנו כד' מינים שיש בינינו באחדות אחד. עוד פירש עט"ר מו"א זלה"ה וארבעה לא ידעתים רמז לשם הוי"ה ב"ה ושם אד"ני שכל אחד הוא ד' אותיות והנה כתיב ארבע וקרינן ארבעה וידוע כי ארכעה לשון זכר רמז לשם הוי"ה ב"ה וארבע לשון נקבה רמז לשם אד"ני ולז"א לא ידעתים לשון חיבור לחברם יחד עכ"ד זלה"ה דפח"ח:

ובזה יובן בס"ד לרמוז הפסוק שלושה המה מטובי צעד וארבעה מטיבי לכת כלומר שלשה המה רמז לה"ו של השם ואל"ף של הכסא מטיבי צעד שיבואו להתחבר יחד במקומם ואזי וארבעה המה מטיבי לכת רמז לכללות ישראל שיש בהם ארבעה מינים כאמור מטיבי לכת לעלות אל הר ציון אל ארצנו ואל נחלת אבותינו כי אחר שנתייחדו השם והכסא בהכרח שתהיה הגאולה כי אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק וא"כ אחר שנשלמו בהכרח שכבר נמחה שמו של עמלק מלמעלה וא"כ בודאי אז תצמח קרן בית בית ישראל למטה ולז"א וארבעה המה כלומר שבבחינת ארבעה המה ואין שוים כולם כאחד לטובה אפ"ה מטיבי לכת כי אחר שנשתלם השם והכסא ע"י האחדות הגדולה שבהם גם בלתי הראויים מצד מעשיהם יזכו לגאולה ולעלות אל הר ציון:

או יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב גנזי יוסף ז"ל כשהעולם בדמות ה' נמצא שרוח רביעית שהוא הצפון כולו פתוח וזהו מצפון תפתח הרעה ב"מ אבל לעתיד כשיבער רוח

הטומאה מן הארץ אזי יהיה שמירה מעולה מד' רוחות ויהיה העולם בדמות ט' שלושה דפנות ורביעית טפח וכמ"ש בזו"הק שלוז לא שליט בה מיתה מפני שנבראת באות ט' א"כ אז לעתיד טוב יהיה שולט בעולם עכ"ד ז"ל ע"ש. ובזה יובן בס"ד הפסוק על שלשה פשעי ישראל ר"ל כשהעולם בשלושה מחיצות לבד שרוח צפון פתוח הוא מחמת פשעי ישראל אבל לעתיד כשיהיה העולם על ארבעה מחיצות אז לא אשיבנו לשון שבי שלא יהיה עוד גלות השביה שיהיה אז שמירה מעולה מד' רוחות. ובזה יובן בס"ד שלושה המה מטיבי צעד כלומר כשהמחיצות של העולם הם שלושה דווקא שהצפון פתוח אזי הטובה תבא מעט מעט וזהו מטיבי צעד לשון פסיעות אבל כשתהיה שלימה בד' מחיצות וזהו וארבעה המה אזי מטיבי לכת שהטובה תלך בדרך ישר בדרך הליכה ולא בדרך פסיעות ראז תהיה השמירה מעולה מד' רוחות:

או יובן בס"ד שלושה המה מטיבי צעד וארבעה מטיבי לכת והוא כי שלושה רמז לשלושה ימים הנוראים והקדושים והם ב' ימים של ר"ה ויום של כפור מטיבי צע"ד ר"ת צדקה עינוי דברים שהם צום קול ממון כי דברים הם קול שהם תורה ותפלה והכוונה אם בשלשה ימים אלה ישראל מטיבי צע"ד שהם צדקה עינוי דברים שהם צום קול ממון או ר"ת צעקה עבודה דברים הנה ע"י התיקון שעושים בשלשה ימים אלו אזי וארבעה המה רמז לחסד שבחסד דאור מקיף וחסד שבחסד שבאור פנימי הנמשכים ביום א' של סוכות מטיבי לכת שימשכו אז להשפיע שפע בישראל ומפני שכל חסד הוא חסד שבחסד לכן קרי להו ארבעה שכל אחד נחשב בשתים:

או יובן בס"ד לרמוז שלושה המה רמז לכללות ישראל שהם ג' מדרגות כהנים לויים וישראלים מטיבי צע"ד שהוא ר"ת כנז"ל אז וארבעה המה רמז לתרין משיחין שהם משיח בן דוד ומשיח בן יוסף הגואלים לישראל ואליהו זכור לטוב המבשר על הגאולה מטיבי לכת ללכת ולבא בשביל הגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכ"יר וקרי להו ארבעה לפי שמשיח בן דוד כלול מדוד הע"ה וכמ"ש חז"ל שהמשיח בחינתו חציו דוד וחציו משיח כנודע וא"כ הרי נעשו ארבעה שמטיבים ללכת לבא לגאול אותנו ואת כל ישראל במהרה בימינו אכ"יר:

או יובן בס"ד שלושה המה מטיבי צעד רמז לג' ימים נוראים וקדושים המסוגלים יותר לתשובה והם ב' ימים של ר"ה ויום כפור מטיבי צעד בתשובה וארבעה המה מטיבי לכת רמז לכללות בעלי תשובה שהם ד' מינים וכאשר כתב הרב עוללות אפרים ז"ל שיש ד' כתות בעלי תשובה והוא האחד הוא השב אל ה' מעצמו מטוב מזגו ובחירתו והוא הבעל תשובה המובחר שבכולם. הב' הוא השב אל השי"ת מאימת מוכיחים כאנשי נינוה שלא

שבו אל ה' עד אשר הוכיחם הנביא כנודע. הג' מי שאזנו אטומה משמוע בקול מלחשים עד אשר יסורין באים על אחרים אז יקח מוסר פן ישוה לו גם הוא. הד' הוא מי שבכל אלה לא יוסר עד אשר יסורין באין עליו ממש אז יכנע לבבו הערל כמ"ש במשנה וכהצר לו חלה את פני ה' אלהיו. וכתב עוד הרב ז"ל שכבר משלו רז"ל ד' מדרגות אלו לעבד שברח מרבו כשיצא ממנו מיד נתחרט אמר רעה גדולה אני עושה שאני עוזב אדון נכבד ורחמן כזה ושב מיד לרבו ואומר אדוני נחמתי על מה שעשיתי ורבו מקבלו מיד ומוחל לו ויש עבד שאינו שב מעצמו עד אשר רואין אותו אחרים ואומרים לו רע עשית כי הנחת אדונך שוב אליו עוד והתענה תחת ידו והוא שב ויש עבד שאינו שב עד שרואה עבד אחר שברח ומצאו אותו אנשי אדוניו והלקוהו ובחבלי אדם משכוהו לבית אדוניו והיה מפחד שלא יקרהו כמקרה העבד ההוא מיד שב אל אדוניו ויש עבד שבכל זה לא יכנע עד שמוצאין אותו אנשי אדוניו ומלקין אותו וענו בכבל רגלו והושב בעל כרחו עיין בספר חובת הלבבות ז"ל שער התשובה עכת"ד ז"ל ע"ש. הרי לך ארבעה כתות בבעלי תשובה ובזה יובן וארבעה המה רמז לארבעה כתות הנז' מטיבי לכת אחרי השי"ת שאחרי ה' ילכו כאריה ישאג בשלושה ימים הנז"ל שאין לך בר ישראל שאינו מתעורר בתשובה בשני ימים של ר"ה ויו"כ:

או יובן לרמוז שלשה המה מיטיבי צעד רמז לשלשה ימים קדושים הנז"ל שהם מסוגלים הרבה לתשובה שנטהרים ישראל ומרוצים לפני אבינו שבשמים וזהו מיטיבי צעד וארבעה המה רמז לארבעה עדויות טובות שמעיד ס"מ לפני הקב"ה ביו"הכ מטיבי לכת לישראל וכמ"ש בפרקי ר' אליעזר וז"ל אמר ס"מ לפני הקב"ה יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת מה מלאכי השרת יחפו רגל גם ישראל יחפי רגל מה מלאכי השרת אין להם קפיצה גם ישראל עומדים על רגליהם ביום זה מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא גם ישראל נקיים מכל חטא מה מלאכי השרת השלום מתווך ביניהם גם ישראל שלום ביניהם ביו"הכ הקב"ה שומע עדות המקטרגי' ומקבלו עכ"ל ע"ש הרי לך ארבעה עדויות טובות שמעיד על ישראל ובזה יתגברו ישראל כי הקטיגור נעשה סניגור:

או יובן בס"ד לרמוז שלשה המה מיטיבי צעד וארבעה מטיבי לכת והוא דידוע שיש שלש בחינות בתיקון הנפש והם. האחד מה שנקרא גלגול סתם והוא למי שמת בסיבת שאר עבירות שבתורה שבא בגלגול כפי ההזדמן והוא בכל גוף שיזדמן. והב' הוא מה שנקרא יבום והוא למי שמת בלא בנים ובא ומתגלגל ע"י אחיו ובא בסוד היבום אשר זה נקרא סוד היבום. והג' הוא הנקרא עיבור והוא שלפעמים תתעבר נפש צדיק באדם אחר להיות עמו לעוזרו ולסייעו כדי להוסיף מצות וקדושה יתיר' וגם זה יהיה נמי לתועלת

נפש הצדיק המתעברת בו כי כיון שהיא מסייעתו להוסיף מצות ותיקונים נוטלת חלק בהם וכמו שהאריך בזה רבינו מהרח"ו זלה"ה בש"ה בשם רבינו האר"י זיע"א ע"ש הרי שיש שלשה אופנים בתיקון הנפש הבאה בזה העולם הא' הוא סוד הגלגול הב' הוא סוד היבום הג' הוא סוד העיבור:

והנה נקדים עוד בס"ד מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א בש"ה וז"ל ועתה נבאר את אשר התחלנו בו כי הנה הפסוק אומר פוקד עון אבות וכו' פי' כי עד ג' נפשות מגולגלות וישנות עם נפש אחת חדשה יכולות להתגלגל יחד בגוף אחד מיום שנולד באופן שהם ד' נפשות יחד וזהו ועל רבעים גם ז"ס פעמים שלוש עם גבר כי ג' נפשות מגולגלות יוכלו להתגלגל עם גבר אחד הוא הנפש הזה החדש אבל יותר מזה א"א להתגלגל ביחד אמנם אפשר להיות פחות מחשבון זה כי אפשר להיות שתתגלגל נפש אחת לבדה בגוף אחד או נפש אחת מגולגלת עם נפש אחת חדשה בגוף אחר או שנים מגולגלות עם חדשה אחת או ג' מגולגלות לבדם או ג' מגולגלות עם חדשה אחת אבל יותר מחשבון זה א"א להיות ליכנס בגוף אחד כנז"ל וכו' והנה גם בבחי' עיבור הוא עד"ז כי א"א שיתעברו באדם ויתגלו בו רק ג' נפשות הבאות לסייע את הנפש עצמו של האדם הזה אשר עמו הם ארבעה אבל לא יותר מזה אבל פחות מזה אפשר להיות וכו' עכ"ל השייך לכאן ע"ש. ובזה יובן בס"ד שלשה המה מטיבי צעד כלומר ג' אופנים המה מטיבי צעד של הנפשות שהם סוד הגלגול סוד היבום סוד העיבור שכל אחד יש בו הפרש גדול מהשאר ואחר שרמז על כללות בחינות אלו אז בא לרמוז מספרם עד כמה אפשר להיות יחד בגוף אחד הן בבחינת הגלגול הכללי הן בבחי' העיבור ולז"א וארבעה המה מטיבי לכת דלא אפשר ללכת בגוף אחד יחד כ"א ארבעה והם ג' נפשות מגולגלות עם חדשה אחת והיינו לאפוקי שיותר מחשבון זה א"א ליכנס בגוף אחד אבל אה"נ פחות מחשבון זה הארבעה יוכל להיות וקרא רמז על קצה האחרון. או אפשר לפרש דכל הפסוק הזה כולו על ענין אחד רומז והוא דקאמר שלשה המה מטיבי צעד רמז על ג' נפשות ישנות שהם יתגלגלו עם נפש אחת חדשה דווקא ואז בין כולם יהיו ארבעה מטיבי לכת בגוף אחד והם השלשה הישנות עם נפש אחת החדשה שבצירוף כולם הם ארבעה ולא אפשר להיות יותר מחשבון זה:

ובזה יובן בס"ד לרמוז ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים ר"ל. ונהר רמז להמשכת הנפשות יוצא מעדן ממקום עדון הנשמות להשקות את הגן הוא הגוף שיש בו רמ"ח איברים ושס"ה גידים כמו הגן הזרוע בו אילנות ודשאים מינים ממינים שונים להשקות מלשון השקה האמור בלשון הש"ס שהוא לשון חיבור

ומשם ר"ל ממקום עדון הנשמות למעלה יפרד כח ההמשכ' הנז' לבא בזה העולם והיה לארבעה ראשים ארבעה דייקא דהיינו נפש אחת חדשה עם ג' ישנות מגולגלות עמה אבל יותר מזה החשבון לא אפשר להיות וחשבון זה הוא קצה האחרון עד פה יבא ולא יוסיף: **ובזה** יובן בס"ד לרמוז מ"ש הפסוק וירא יוסף לאפרים בני שלשים והוא כי לאפ"רים גי' גלגו"ל עיבו"ר ע"ה וזהו וירא יוסף אותו האדם שהוסיפו לו על נפשו אחת החדשה עוד נפשות ישנות הן בבחי' הגלגול שהוא תכף בעת יציאתו לעולם והן בבחי' העיבור שיהיה בתשלום שנת הי"ג הנה כל אחד מהם הן הגלגול הן העיבור לא ימצא בו כי אם בני שלשים כלומר ג' נפשות דווקא יתרים על נפשו החדשה העיקרית שלו ולא יותר וזהו וירא יוסף לאפרי"ם רמז לגלגול ועיבור כנז' בני שלשים דווקא:

בהר

ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם וישבתם על הארץ לבטח. יובן בס"ד ע"ד מ"ש רז"ל וז"ל בשעה שאמר הקב"ה לישראל עשו לי משכן שאני משרה שכינתי ביניכם אמרו מ"הש ארץ ישראל נתת להם תורה נתת להם א"ל הקב"ה הרי נתתי להם הדינים עכ"ל ונמצא לפ"ז דמה דזכו בתרתי תורה וא"י הוא מכח הדינים שנתן להם וז"ש ועשיתם את חקתי היא כללות כל התורה שכולה היא בתורת חק שאפי' מצות שיש בהם טעם צריך האדם לקבלם בסוג חק כנודע ואת משפטי אלו הדינים תשמרו ועשיתם אותם הנה אז עי"ז וישבתם על הארץ היא ארץ ישראל לבטח שאין מי שיכול לקטרג עליכם בשבילה מאחר שיש לכם תרתי תורה ודינים ולא תורה דווקא לחוד:

ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ. יובן בס"ד לרמוז כי ידוע שמדרגה האחרונה שבקדושה מכונית בשם ארץ היא הארץ העליונה כנודע והנה כל הבירור שצריך לברר ניצוצי הקדושה הוא בשבילה והנה כל ניצוץ וניצוץ שיתברר הוא נגאל מיד החיצונים הקלי' העושקים אותו אצלם והנה הגם שכל מצוה ומעשה טוב שיעשה האדם בדבר השייך לעו"הב הנה בזה הוא מברר ניצוצי הקדושה וגואל אותם מיד החיצונים הנה מלבד זה יש תועלת לברר ניצוצי הקדושה ע"י דברים גופניים דשייכים לעו"הז כגון אכילה ושתיה ומשא ומתן שאם האדם יאכל וישתה וכוונתו לש"ש וגם שיהיה בהיתר ולא באיסור ויזהר בברכה שתהיה בכוונה אזי הנה באכילה ושתיה שלו מברר ניצוצי הקדושה וגואל אותם מיד הקלי' וכן אם הוא עוסק במשא ומתן באמונה ונזהר מדברים האסורים השייכים למשא ומתן הנה הגם שעסק זה הוא גשמי לצורך עו"הז השפל עכ"ז הוא פועל פעולה גדולה למעלה ומברר בירור גדול מניצוצי הקרושה. ובזה יובן ובכל

ארץ אחוזתכם דייקא שהיא עו"הז השפל גאולה תתנו לארץ העליונה לברר ולגאל ניצוצי הקדושה השייכים לארץ העליונה והכוונה דלא מבעייא מה שאתם מבררים ופועלים בענייני עו"הב שהם תורה ומצוה ממש אלא בכל ארץ אחוזתכם הוא ענייני עו"הז השפל גאולה תתנו לארץ ע"י שכל כוונתכם תהיה לש"ש בכל דבר ודבר:

או יובן לרמוז גאלה כתיב בלא וא"ו והיא גי' ט"ל כמנין יה"ו שעולים כחושבן ט"ל במילוי אלפ"ין כנודע והנה האדם צריך לקשר וליחד ה"א אחרונה עם יה"ו להשפיע בה וכידוע מ"ש הרש"בי זיע"א וז"ל שכינתא בגלותא שלימו דילה וחיים דילה איהו ט"ל ואיהו יו"ד ה"א וא"ו דסליקו אתוון לחושבן ט"ל וכו' ע"ש וידוע שה"א אחרונה מכונית בשם ארץ וז"ש גאלה גי' ט"ל רמז ליה"ו שעולים כחושבן ט"ל תתנו לארץ היא ה"א אחרונה כי שלימו דילה וחיים דילה איהו ט"ל גם הנה גאלה היא נקראת בו"או הרי נעשה גי' מ"ה רמז לבחי' שם מ"ה תתנו לארץ העליונה להשפיע בה:

וכי ימוך אחיך ונמכר לך לא תעבוד בו עבודת עבד כשכיר כתושב יהיה עמך עד שנת היובל יעבוד עמך ויצא מעמך הוא ובניו עמו ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד. יובן בס"ד לרמוז בהקדים מ"ש רבינו מה"רחו זלה"ה זיע"א משם רבינו האר"י זיע"א בש"ה וז"ל והנה כל פרטי הנשמות כולם ירדו אל הקליפות חוץ מן החדשות הגמורות וכו' ודע כי כאשר הנשמות יוצאות מעמקי הקלי' כדי לבא בעולם הם צריכים בתחלה להתעבר במלכות כדי ליטהר ולהתנקות מאותם הקלי' והזוהמות שהיו בתוכם בראשונה וכפי גדר הנשמה כך יהיה בה כח וזכות להתעכב שם וכו' גם דע הקדמה אחרת כי הנה כל אלו הנשמות כאשר יוצאות מתוך הקלי' אינם יוצאות אלא ע"י התפלות של ישראל וכו' או ג"כ ע"י איזה יחוד שמיחד האדם איזה צדיק שיהיה או ג"כ ע"י איזה מצוה שיעשה האדם והנה יש נשמות שע"י איזה פגם שיש בתחתונים או מחמת פגם עצמם שחטאו בראשונה בהיותם בעו"הז וע"יז הם יורדות אל הקלי' אזי אם אז נזדמן יציאת ועליית איזה נשמה מתוך הקליפה ולהתעבר במלכות ולהתקן כנז"ל יש יכולת באותה הנשמה שבמלכות לאחוז באותם הנשמות הנפגמות קודם שירדו אל הקלי' ולהעמידם במקומם ולהחזירם עמה למעלה בתוך המלכות וכו' ושם יתוקנו כולם יחד ואח"ך יבואו בעולם וכו' אמנם אי אפשר זה אם לא שיניח קצת רוחא וישדי בגווה פירוש שהנשמה הראשונה שהיא במלכות נותנת כח אחד ממנה באותה נשמה הפגומה והיא מתלבשת בהאי רוחא ועל ידה היא נתקנת וזה הרוח נשאר תמיד עמה קשור עד זמן תחיית המתים ואז הם מתפרשות עכ"ל לשון הטהור זלה"ה:

המורם מכל האמור הוא שאותה הנשמה שהיא מכלל הנשמות שנפלו לקלי' בחטא אד"הר שהגיע זמנה לצאת ולהיות במלכות להתקן שם אזי אם יזדמן איזה נשמה שהיא יורדת אל הקלי' מחמת חטא עצמה או זולתה יכולה אותה הנשמה שהגיע זמנה לעלות לאחוז באותה הנשמה שהיא יורדת ולהחזיר אותה עמה למעלה בתוך המלכות. להתקן שם ואח"ך תבא לעולם ואמנם צריך שאותה הנשמה שהיא במלכות תתן כח ממנה לאותה הנשמה הפגומה ועי"ז נתקנת וזה הרוח נשאר עמה קשור עד תחיית המתים ודבר זה ברור למבין. ואמנם הנה מה שיש להסתפק בזה לכאורה כי אחרי שתבא זאת הנשמה לעו"הז והרוח של אותה הנשמה קשור עמה הנה אם יש חלק לאותו הרוח הקשור עמה במצות ומע"ט שעושה הנשמה בעו"הז דמאחר שהוא קשור עמה הנה גם הוא פועל עמה במצוה ובודאי צריך שיהיה לו חלק ומה גם שאותו הכח הוא המעמיד אותה כי על ידו היא נתקנה ובאה וא"כ בודאי שהסברה מכרחת שצריך שיהיה לו חלק במצות ומע"ט שעושה אותה נשמה וא"כ כשיפרד אותו רוחא ממנה בתחיית המתים לחזור אל אותה הנשמה השייך לה הנה ג"כ צריך ליקח חלקו המגיע לו מתוספת אורות ושבח שהשביח ממעשה המצות ולא שיהיה בגפו יבא בגפו יצא ואם היה נשאר במקומו בנשמה השייכה לו ודאי היה משביח ומרויח בחלק המגיע לו במעשה המצות של אותה נשמה וא"כ איך עתה שנקשר עם הנשמה האחרת כדי לסייעה בתיקון שלה יפסיד וכי בשביל שאני זכר הפסדתי אתמהה. ובודאי הגמור שהגם שרבי' האר"י זלה"ה לא גילה בזה מ"מ הסברא מכרחת שיקח חלק בתוספת אורות ושבח שהשביחה הנשמה ע"י התורה והמצות שעשתה בעו"הז וכשיפרד ממנה בתחיית המתים לשוב אל אחוזתו יקח חלקו המגיע לו עמו ולא יצא בגפו כן יש לקיים דבר זה מסברא האמתית. והנה באמת מצאתי בס"ד הדבר מפורש כן בענין בכיוצא כזה בדברי רבינו מהר"חו זיע"א עצמו בשש"ה הנז' שכתב וז"ל ונחזור לענין כי א"ל מורי ז"ל כי אני מוכרח להשתדל שאלו החברים שלי יתקנו מעשיהם לפי שאני יש לי רוחא בהון ונמשך לי ריוח אם הם יהיו צדיקים אבל הם אין להם רוחא בי ואין להם תועלת במעשי באופן שכל המצות שהם עושים יש לי חלק בהם על ידי ההוא דוחא דילי די בהון עכ"ל ע"ש הרי לך להדייא שהסברא שכתבנו בס"ד היא נכונה ואמתית וברורה ושוב ראיתי לרבינו ז"ל שכתב כן להדייא בפרק י"ג בש"ה ע"ש:

והנה מעתה נבא בס"ד לרמוז כל זה בפסוקים הנז"ל והוא כי באה התורה ללמר מוסר ודעת לאותה הנשמה הפגומה אשר נתנה לה אותה הנשמה רוחא ממנה כדי שתוכל להתתקן ולבא בעולם הזה וזה הרוחא רשריא בגווה ישאר קשור עמה עד תחיית המתים

ואז יחזור לאותה נשמה השייך לה דלזה השתא צריכה אותה נשמה הפגומה שאחר שתבא בעו"הז לא תחטא ותקלקל עוד ח"ו יען כי עתה קשור עמה אותו רוחא דשרייא בגווה אותה הנשמה כדי להתתקן בו וא"כ איך תשלם ח"ו רעה תחת טובה לחטוא מחדש לעשות צער ונזק לאותו רוחא הקשור עמה וז"ש הפסוק כלפי אותה נשמה הפגומה וכי ימוך אחיך הוא אותו רוחא דשדיא אותה נשמה בגווך כי אותו הרוח עזב אותה הנשמה השייכה לו שהיתה במעלה רמה שהגיע כבד זמנה לעלות ולהתקן ובא אצל אותה הנשמה הפגומה שבעת שבא לה הרוח היא היתה פגומה ומוכנת לרדת אל הקליפות ולכן לזה הרוח שנקשר עמה קרי ביה כי ימוך ונמכר לך שזה הרוח שנקשר עמה מוכרח להיות קשור עמה עד תחיית המתים ולא יוכל להפרד ולשוב אל הנשמה השייכה לו קודם תחיית המתים וא"כ הוא משועבד לה להיות אתה עמה תמיד כאלו קנאתו בדמים. הנה אנכי מצוה אותך שלא תעבוד בו עבודת עבד והוא כי הנה יש נקרא עבד ויש נקרא משרת וההפרש הוא שהעבד הוא מוכרח לעבוד את רבו כל מלאכה שירצה ממנו ואפי' מלאכה בזויה ומנוולת אבל המשרת אינו כך דהמשרת אין לו בו קנין הגוף ואינו משרת אותו כי אם עבודה המוטלת על המשרת לעשות אבל אינו יכול למשול עליו שישרת אותו גם שירות מנוולת ובזויה כי יאמר לו אדעתא דהכי לא נשכרתי לך משא"כ העבד שגופו קנוי לו הוא מוכרח לעשות לו כאשר ירצה. והנה גם שבאמת הנפש צריכה היא להביט גם בצרכי החומר כי ההבנה והשכל יבא מצד הנפש עכ"ז אינה משועבדת לגוף בזה כי אם להביט בכדי הצורך ובדבר שאין בו איסור אבל לא בדבר איסור ח"ו וא"כ הגם שחייבת לשרת הגוף בזה אינה חייבת כי אם בדבר המוטל עליה שהוא כדי הצורך והקיום ובדבר היתר אבל לא בדבר איסור וכיוצא שהיא שירות בזויה ומנוולת לעשות ככל אשר יתאוה החומר ולז"א לא תעבוד בו עבודת עבד שלא תשמש בנשמה הזאת גם שידות מנוולת ובזויה והם דברים האסורים שהיא כשירות העבד וממילא גם ההוא רוחא יוזק עמה בזה כי הוא כלול וקשור עמה אלא כשכיר כתושב יהיה ר"ל כדוגמת השכיר והתושב שאינו מוכרח לשרת ולעשות שירות בזויה ומנוולת והנה עוד זאת אודיעך שאין רוחא זה קנוי לך להשאר עמך לגמרי אלא עד שנת היובל רמז לזמן תחיית המתים כמו ונתנה הארץ יבולה שיציצו מעיר כעשב הארץ יעבוד עמך שיהיה קשור עמך כאמור ואמנם אז באותו זמן היובל כלומר בתחיית המתים יצא מעמך הוא ובניו עמו כלומר אינו יוצא בגפו אלא לוקח חלק מתוספת אורות והשבח שהשביחה הנשמה מתורה ומצות והם נקראים בניו שיצאו ונעשו ונתהוו ממנו וכאשר הוכחנו לעיל בס"ד שצריך ליקח חלקו העולה לו מכחו ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב שיחזור לאותה

הנשמה השייכה לו וכאמור. ומה שאנכי מצוך עליו להזהר בו יען כי הנשמות עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים כלומר שהוצאתים ממקום הקלי' שהם מצירים שלהם והם חביבים עלי הרבה ולכן עתה אותם הכחות שנמשכו מן הנשמות שעלו מן הקלי' להתקן במלכות ונקשרו עם נפשות הפגומות כדי לתקנם לא טוב שימכרו ממכרת עבד כלומר דוגמת העבד ממש שעובד אפי' עבודה מנוולת ובזויה ולכן אני מזהירך בזה והגם שאנחנו מרמזים בזה בס"ד על הנשמה והפסוק הוא לשון זכר הנה מ"מ לא איכפת אם מדבר על הנשמה בלשון זכר כנודע ובאמת שעיקר הסיפור הוא עם האדם בעל הנשמה ההיא שהמעשה רע או טוב הכל ממנו:

בחוקתי

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם בעתם. יובן בס"ד שאם האדם יקשר מחשבתו בתורה שאפי' בעת שהוא מהלך בדרך תהיה מחשבתו בתורה אזי יתקדש ויזדכך החומר שלו ולא יתגבר החומר שלו עליו בצרכי עו"הז ורק לעת הצורך והיינו בענין אכילה ושתיה לא תתגבר תאותו עליו כ"א בשבת ויו"ט שמצוה לאכול בהם אבל בחול לא תתגבר תאותו לאכול מעדנים כי החומר שלו יתקדש ויזדכך ולא יתגבר כי אם בדבר מצוה וכן בענין תאות המשגל לא יתגבר כ"א בזמן הצורך מליל שבת לליל שבת שהוא זמן עונה וגם לא יתאוה כי אם לאשתו ולא יתגבר להתאוות לאשה אחרת וכן הוא בכל דבר שיש בו תגבורת החומר והגשמיות לא יתגברו כ"א בשעת הצורך דווקא וכל זה יבא על ידי שהאדם יקשר מחשבתו בתורה ממילא יזדכך החומר שלו ויתקדש. גם ידוע שאם האדם יבא לחשב ולומר תמיד מתי תבא מצוה פ' בידי ואקיימנה אז אפי' אם לא זכה לקיים אותה המצוה בפועל מ"מ מאחר שנתאוה לאותה מצוה ונשתוקק וקוה שתבא לידו ויקיימנה אז הקב"ה מצרפה למעשה ומעלה עליו כאלו קיימה בפועל ובזה יוכל האדם לקיים כל תרי"ג מצות בשלימות והגם שיש בהם מצות שא"א לבא לידו לקיים אותם הנה הוא משלים אותם בזה וז"ש אם בחקתי תלכו ר"ל לא מבעייא שבעת שאתם יושבים שקטים ונחים בביתכם שתקשרו מחשבתכם בתורה אלא אפי' בעת שתלכו בדרך ג"כ אתם מקשרים מחשבתכם בתורה שמהרהרים בדברי תורה וכמ"ש הרב או"הח ז"ל ע"ש וגם עוד אם יש בכם מדה זו והוא כי את מצותי תשמרו מלשון ואביו שמר את הדבר שהוא לשון ציפוי שכל אחד יהיה מצפה ואומר מתי תבא לידי מצוה פ' ופ' ואקיימנה אז הנה אם יש בכם ב' מדות אלו תרויחו בזה ריוח גדול ופתח במאי דסליק מניח והוא בשכר שאתם מצפים למצות אזי מעלה אני עליכם כאלו

ועשיתם אותם בפועל שמחשבה טובה אנכי מצרפה למעשה ובשכר אשר בחקתי תלכו שתקשרו מחשבתכם בתורה תמיד אפי' בהליכה הנה בשביל זה אז ונתתי גשמיכם ר"ל הגשמיות שלכם הוא החומר הנקרא גשמיות בעתם כלומר בזמן הצורך דוקא כאמור בס"ד ולא יתגבר החומר שלכם תמיד להחטיא אתכם אלא יהיה דווקא בזמן הצורך ודבר בעתו מה טוב ואחר שתהיו קדושים כ"כ וראויים אז יתרבה השפע לכם מן השמים והוא ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו והשיג לכם דיש וכו' שתתברכו בברכות רבות ונשגבות:

או יובן בס"ד לרמוז אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם והוא בחקתי אותיות ח"י ת"ק רמז ליסוד הנקרא חי וגם מילוי שם שדי שהוא בחי' היסוד הוא גי' ת"ק וזהו ח"י ת"ק תלכו אותיות ת"ל כ"ו כי חמשה גבורות שהם ה' פעמים אלהים הוא גי' ת"ל ושם הוי"ה ב"ה שהוא חסדים הוא גי' כ"ו וזהו תלכו אותיות ת"ל כ"ו רמז לחסדים וגבורות ולז"א אם בחקתי תלכו כלומר בח"י ת"ק רמז ליסוד תמשיכו חסדים וגבורות וזהו ת"ל כ"ו רמז לחסדים וגבורות ואת מצותי תשמרו מצותי גי' תקמ"ו רמז לעשר ספירות שעולה ר"ת שלהם גי' תקמ"ו כי בח"ב חג"ת נהי"ם גי' תקמ"ו ולז"א ואת מצותי רמז לעשר ספירות תשמרו לבלתי תפגמו בהם ח"ו אז בזה ועשיתם אתם ועשיתם לשון תקון כמו ובן הבקר אשר עשה את"ם ר"ת 'את 'תפארת 'מלכות בזה יכולים לתקן וליחד בחי' תפארת ובחי' מלכות יחד ביחודא שלים ובתקונא שלים:

ויובן בס"ד לרמוז עוד בזה והוא כי מלכות עם האותיות גי' תק"א ואם תצרף עמה מספר שם הוי"ה ב"ה במילוי אלפין שעולה גי' מ"ה שהוא בחי' תפארת יהיה סך הכל גי' תק"מו כמנין עשר ספירות שעולה ר"ת שלהם גי' תקמ"ו לרמוז שבחי' תפארת ובחי' מלכות הם שלמים ביו"ד ספירות. גם יובן בס"ד לרמוז עוד כי ישראל עולה מספרם תקמ"א כמנין מילוי מ"ה שהוא בחי' תפארת וכמנין מלכות כי מ"ה ומלכות עולים מספרם תקמ"א כמספר ישראל בדקדוק והוא לרמוז כי עיקר מעשה ישראל הוא ליחד בחי' שם מ"ה שהוא תפארת עם בחי' המלכות וכבר נודע מ"ש רבינו האר"י זיע"א ע"פ בנים אתם לה' אלהיכם ולפ"ז אתי שפיר הרמז שרמזנו בס"ד במספר ישראל:

ואפשר לרמוז עוד בזה כי הנה שם ישראל כמילואו כזה יו"ד שי"ן רי"ש אל"ף למ"ד גי' אלף וע"ה ועם הכולל חמשה אותיות העיקרים וכולל המלה הרי גי' אלף פ"א כמנין תפארת בדקדוק שעולה אלף פ"א לרמוז כאמור ובאמת שמדת תפארת נקרא ישראל וזהו תפארת ישראל ואתי שפיר:

והתהלכתי בתוככם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם. יובן בס"ד כי עובדי ע"ז טועים מתוך גדולת העבד ניכר גדולת רבו ולכן הם משתחוים לשמש ולירח ולכל צבא השמים ואמנם הבל יפצה פיהם דהשכינה שורה בארץ ג"כ גם ידוע שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו וא"כ איך חולקים כבוד לעבד בפני רבו והנה מה שהקב"ה השרה שכינתו בישראל בפומבי הנה מזה לא יוכלו להכחיש או"הע בהשראת שכינה למטה וממילא לא יוכלו להכריח את ישראל לעבוד כמותם וז"ש והתהלכתי בתוככם בפומבי ובזה אז והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם ולא תבואו לעבוד ע"ז ולהתערב עם הגוים מכח טענת מתוך גדולת העבד ניכר גדולת רבו כי נסתרה טענה זו משום דאין חולקין כבוד לעבד לפני רבו:

או יובן בס"ד והתהלכתי בתוככם כי שם ישראל אותיות אל הוא שם משמותיו של הקב"ה ונשאר ישר הנה אותיות אמצעיות כזה יו"ד שי"ן רי"ש הם גי' כ"ו כמנין שם הוי"ה ב"ה ולז"א והתהלכתי בתוככם דייקא:

אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהיות להם עבדים. יובן בס"ד כי ידוע שגזרת הגלות אשר בבין הבתרים היה ת' שנה והם עבדו רד"ו שנים דווקא והשאר צריכים להשלים בשעבוד מלכיות וא"כ השתא יציאת מצרים לא היתה חירות לגמרי כי צריכים להשלים השעבוד בשאר מלכיות ורק היתה חירות לגמרי ממצרים דווקא שלא יוכלו לשעבד בהם וז"ש אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ולא היתה הוצאה לחירות גמורה כי אם דווקא מהיות להם עבדים להם דייקא לאפוקי שאר מלכיות שצריכים אתם לעבוד שם להשלים הזמן וזכר דבר זה להודיעם כמה נפלאו חסדיו ית' עמהם שאם בא הזמן ויצאו אין כ"כ רבותא אבל לא נשלם הזמן עדיין והראיה שצריכים להשלים הזמן בשאר מלכיות ואפ"ה הוציאם מתחת ידם כדי שלא יאבדו לגמרי וזה דבר גדול וחסד גדול לפנים משורת הדין:

אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה. ויובן בס"ד לפרש והוא דידוע מ"ש רז"ל הטעם שבחר הקב"ה בישראל ונתן להם התורה וכפה עליהם ההר כגיגית כדי שיקבלו אותה ולא עשה כן לכל גוי היינו משום שהם ענוים ושפלים בעצמם מכל האומות והקב"ה אוהב הענוה הרבה לכן בחר בישראל ומאס באומות עכ"ד ז"ל. והנה מלבד טעם זה יש לומר נמי טעם פשוט להפך והוא דהתורה היא שרביטו של מלך והיא חמדה גנוזה ויקרה רבת המעלות ואין ראוי להשתמש בה כי אם אנשים גדולי הארץ מן המובחרים שבתחתונים ולא אנשים פחותים והנה באותו זמן שנתן הקדוש ב"ה התורה לא היה שום אומה ולשון במעלה הרמה אפי'

א' מאלף ממעלת ישראל כי יצאו ממלך קשה וערות הארץ ביד רמה ונקרע הים לפניהם והענן הולך לפניהם יומם ולילה בעמוד אש להאיר להם יומם ולילה ואכילתם לחם מן השמים והיו עשירים טעונים כסף וזהב ממצרים לרוב משתי הביזות ביזת מצרים וביזת הים ונפל פחדם על כל העמים באופן שלא היה נמצא בעולם שום אומה ולשון באחד מאלף ממעלתם והתנשאותם וגם היו מן המובחר שבשוכני ארץ וע"כ כשהגיע זמן נתינת התורה וירידתה לארץ באותו זמן שהם במעלה רמה ראה הש"ית שהם דווקא ראויים להשתמש בכלי חמדה כזו ולכן ניתנה להם. והנה הנפקא מנה בין ב' הטעמים אלו הוא כי לפי טעם זה השני הנה כשישראל בגלות והאו"הע מושלים בהם וסורו טמא קראו למו וחרפה לוקח כל הנקרא בשם עברי אז יאמרו בגוים שמעתה אין להם רשות לישראל לעסוק בתורה ולהשתמש בכלי חמדה יקרה כזו יען כי מה שזכו לקבל אותה הם ולא אחר היינו משום שבאותו זמן היתה המעלה להם דווקא ואמנם אח"ך כשחזרה השררה והממשלה לאו"הע וניטלה המלכות מישראל והם כבושים תחת ידי האו"הע אז אדרבה אין ראויים הם להשתמש בה והאו"הע הם ראויים ח"ו לעסוק בה חלילה דזיל בתר טעמא משא"כ לטעם הא' שכתבנו באמת משם רז"ל דמה שבחר הקב"ה בישראל בשביל שהם ענוים ושפלים א"כ אדרבה יותר ראויים להשתמש בכתר תורה בגלות יען כי מאחר שהם בגלות מוכרח שיהיו ענוים ושפלים יותר מבראשונה וא"כ לפי טעם זה דרז"ל לא אפשר שימצא בשום אופן שיוכלו האו"הע ליקח התורה מישראל שתהיה להם:

והנה הש"ית ברוב חסדו וטובו רצה לעשות הוכחה שהטעם שבחר בישראל ונתן להם התורה הוא כטעם הא' שכתבנו באמת בשם רז"ל דהוא בשביל שהם ענוים ושפלים ולא בשביל הטעם הב' כדי שאז לא יהיה פתחון פה לאו"הע לטעון כנגד ישראל ולומר הטעם כטעם הב' כדי שיבטלו אותם מן התורה ויקחו אותה מהם בגלותם והיינו שהש"ית עזב את כל ההרים הגבוהים ולא נתן התורה כ"א על הר סיני שהוא שפל מכולם וגם בחר דווקא במשה רבע"ה שתנתן התורה על ידו דוקא ולא יצטרפו עוד עמו אנשים גדולים מישראל והקפיד הש"ית הרבה על זה וצוהו בפירוש וא"ל ואיש לא ועלה עמך ומבואר הטעם דמה שהקפיד הש"ית שתנתן דווקא על יד מרע"ה הוא בשביל שהיה עניו מכל האדם והקב"ה אוהב הענוה והשפלות. וא"כ השתא מכח שתים אלה מוכח הוכחה גמורה ברורה ושלימה שהטעם שנתן הקב"ה התורה לישראל דווקא הוא כטעם הא' שכתבנו בשם רז"ל בשביל שהם ענוים ושפלים מכל האומות והקב"ה אוהב הענו' והשפלות דהראיה שעזב את כל ההרים הגבוהים והרמים ובחד בסיני שהוא שפל מכולם וכן בחד במרע"ה דווקא בשביל שהוא עניו וממילא אותו הטעם הב' שכתבנו נסתר מזה

דאדרבא מצינו להפך וא"כ נתחזקה התורה ביד ישראל עד עולם ואפי' כשיהיו בגלות לא יוכלו האומות לטעון כנגדם וליטול אותה מהם וז"ש אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' לתחתונים הנה היא דווקא בינו ובין בני ישראל ואין לשום אומה ולשון שייכות ועסק בה כלל יען כי ניתנה בהר סיני דוקא וגם ביד משה דווקא והטעם בשביל שהם ענוים ושפלים והקב"ה אוהב הענוה והשפלות וא"כ ממילא נמצינו למדין מזה שגם הטעם שניתנה התורה תחלה לישראל דווקא הוא משום שהם ענוים יותר מן האומות ולא כאותו הטעם הכ' שכתבנו וא"כ איך שייך שיהיה פתחון פה לאומות לקחת התור' מישראל אח"ך דאם גלו אדרבא ישראל הם ראויים לה יותר מבראשונה לפי טעם ראשון ובזה יובן הפ' בסוף הפרשה אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני והכוונה אלה המצות אשר צוה ה' את משה הם דווקא אל בני ישראל ולא לאו"הע יען כי הם ניתנו בהר סני דוקא וכאמור:

או יובן בס"ד לפרש והוא דהנה יש לחקור למה נתן הקב"ה התורה לישראל באופן שיהיה הוא ית' נגלה עליהם בקולות וברקים וענן כבד והרעיש כל העולם בזה ודבר הוא ית' עם ישראל פנים בפנים ועוד עשה דברים המבהלים את הרעיון דבר אשר לא ישוער ולא יסופר והיה די שיעלה מרע"ה לבדו לשמים ויקבל התורה מהקב"ה ויצוהו השי"ת את עשרת הדברות עם שאר המצות והוא יבא ויצוה את בני ישראל מפי הקב"ה כל הדברים אשר צוהו ה' ולמה צריך להתגלות הוא ית' עליהם שהוא דבר פלאי פלאות הפך הטבע. ואמנם נתנו טעם לזה והוא כי הש"ית ידע שעתידים לצאת אחר זמן אנשים טמאים ובטומאתם ובכישופם עושים עצמם נביאי השקר ובודים תורה חדשה מלבם הפך תורת מרע"ה והנה אם לא היה הקב"ה נגלה לישראל בכבודו בנתינת התורה ודבר עמהם פנים בפנים אלא היה שולח להם דברים ע"י מרע"ה דווקא מתחלה וע"ס הנה אז היו נביאי השקר וסיעתם מכריחים את ישראל לתעות אחריהם ולבטל תורת מרע"ה ח"ו באומרם מאי חזיתו דסמכיתו על מרע"ה ולא סמכיתו אדידן הלא גם בנו דבר ונתן לנו תורה חדשה זאת הפך אותה התורה וצונו לצוות לכם בה והנה הטמאים הללו גם הם היו מראים לעיני העולם קצת פעולות שקריות ע"י כישוף ושמות הטומאה שיודעים וממילא היו מכריחים את ישראל לתעות אחריהם ולבטל תורת מרע"ה ח"ו כי לא היה להם פתחון פה להשיב להם ואמנם עתה שנתן לנו את התורה ע"י מרע"ה ונגלה עלינו תחלה בקבלתה פנים בפנים ודברו שמענו מתוך האש בלתי אמצעי כלל עד שבכל דבור ודבור מהקב"ה ששמעו ישראל פרחה נשמתם והמה אמרו למרע"ה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות א"כ השתא אם יבאו הטמאים נביאי השקר

וסיעתם ויבדו מלבם תורה חדשה בשקר וכזב ויאמרו שכן צוה הש"ית ח"ו הנה לא יוכלו להכריח את ישראל לבטל תורת מרע"ה ולילך אחר תורתם השקרית באמרם מאי חזית וכו' יען כי יאמר נא ישראל טענה אלימתא וחזקה והוא כי אנחנו בית ישראל כשנתן לנו הקב"ה את תורתינו הקדושה הוא ית' נגלה עלינו בכבודו ודבר עמנו פנים בפנים וקולו שמענו מתוך האש הגדולה עד שאנחנו רצינו שידבר עמנו מרע"ה מרוב הפחד שהיה לנו וא"כ אם הוא ח"ו כדברכם שהש"ית חזר ליתן תורה חדשה ח"ו הפך תורת מרע"ה א"כ היה צריך ג"כ שיתגלה עלינו לעיני כל העמים כאשר נתגלה כבר בהר סיני והוא ידבר עמנו וכל הפלאות ופלאי פלאות שעשה מקודם בהר סיני בשעת נתינת התורה היה צריך לעשות גם עתה מחדש ומאחר שאין בידכם לעשות כל זאת אין אנחנו עוזבים התורה שלנו שניתנה לנו ע"י מרע"ה אשר הוחזק אצלינו לנביא אמת ושלוחו של מקום באותו מעמד הגדול והנורא הוא מעמד הר סיני שעינינו ראו ולא זר את כל מעשה ה' אשר עשה הפלא ופלא ועיין להרב יערת דבש ז"ל מ"ש בזה ע"ש והנה כטענה זו יבושו הבוגדים ריקם ויתמלא פניהם קלון ויחפרו ויכלמו ויפלו ממועצותיהם כי אין להם פה להשיב ולא מצח להרים ראש יהיו כמוץ לפני רוח וסערה תפיץ איתם ואם כן השתא בזאת הטענה אפילו אם יבואו כל הרוחות שבעולם אינם מזיזות את ישראל מאמונתם ומתורתם ותמיד יהיו אחוזים ודבוקים בתורת אמת. וז"ש אלא החוקים והמשפטים והתורות אלה דייקא כלומר אלה הם דווקא ולא יתחדש עוד זולתם כאשר ירצו לבדות מלבם נביאי השקר יען אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בינו ובין דייקא כלומר שלא דבר ה' עמהם ע"י אמצעי אלא בינו וביניהם היו הדברים בהר סיני ואח"כ היה ביד משה שהם מרוב פחדם רצו אח"כ שידבר עמהם מרע"ה אבל בתחלה נתגלה עליהם השי"ת בכבודו ואמד הדברים בינו לבינם ממש בלתי אמצעי וא"כ השתא מוכרח שיתמידו החוקים והתורות האלו ולא ישתנו יען שאם בא איזה נביא שקר לשנותם ישיבו כנגדו טענה אלימתא כאמור:

איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה' והיה ערכך הזכר מבן עשרים שנה וכו'. הנה בפרשה זו פרשת ערכין מצינו ראינו ארבעה מדרגות בערכי האדם הא' מבן חדש ועד בן חמש שנים ערך הזכר הוא חמשה שקלים הב' מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה ערכו הוא עשרים שקלים הג' מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה ערכו הוא חמשים שקלים הד' מבן ששים שנה ומעלה ערכו הוא חמשה עשר שקלים הרי ד' מדרגות יש בערכי האדם כמפורש בתורה והנה מה שנחלק ערך האדם לד' מדרגות דווקא לא פחות ולא יותר הוא כדי שהאדם יביט ויקח מוסר לעצמו בימי חלדו והנה נקדים תחלה מ"ש הרב עוללות אפרים ז"ל במאמר י"ח וי"ט וך' וכ"א שבארבעה תוארים תארו את האדם וביאתו

לארץ האפילה זו ומכולם משכיל לברך את ה' בעו"הז על הרעה בשמחה ובטוב לבב כמו שמברך על הטובה בהיות שהרעה היא לטובתו בלי ספק כי טוב ה' לכל והתואר הראשון הוא שבעו"הז הוא דומה לכניסתו לחצר שלפני הטרקלין וכמ"ש חז"ל שעו"הז דומה בפני עו"הב כפרוזדור שלפני הטרקלין ומזה יקח המשכיל לימוד והערה שלא יבקש לעצמו בעו"הז גדולות והצלחות המדומות כי אין מדרך המלך לכבד את הראוי לכבוד בחצר שלפני הטרקלין שיד כל אדם שוה בו כי אם בבואו לפני המלך בחצר גינת ביתן המלך שם הוא חולק מכבודו לאשר יחפוץ כי החצר שלפני הטרקלין שהוא עשוי לרכיבה אין בנוהג שבעולם לכבד שמה הבאים במקום הבלבול והמבוכה והמבקש שם שישימו לפניו מטה ומנודה וכסא ושולחן וצועק ומתרעם על שלא ניתן לו שם ככל אוות נפשו אין לו מקום ללון כ"א על סכלותו שגרמ' זאת לבקש המנורה במקום הבלבול והמבוכה וכמבואר בעקרה פרשת מקץ ביאר היטב כי העו"הז דומה לפרוזדור שאינו עשוי כי אם לצורך הרכיבה לרכוב שמה במרכבת המשנה והתורה והוא עשוי לצורך הכניסה אל עולם המנוחה אשר ינוחו יגיעי כח. והתואר השני הוא מצינו שדימו את עו"הז לקיץ שהוא זמן ההכנה והפעולה בזריעה וחרישה וכמבואר במשלי שלמה לך אל נמלה עצל וכו' תכין בקיץ לחמה וכו' וכל זה הוא הערה למשכילים שהעו"הז אינו כי אם הכנה לעו"הב והחי יתן אל לבו שחמדות עו"הז הווים ונפסדים ויבא למעט בהם בכל היכולת וכו' וגם עוד ילמוד הערה זו מצד היותו בעו"הז שנמשל לקיץ כפועל הזה אשר מסר לו רבו שדה וכרם לעבדו ולשמרו כמ"ש ויניחהו ה' בגן עדן לעבדה ולשמרה וארז"ל לעבדה זו מצות עשה ולשמרה זו מצות לא תעשה הנך רואה בעיניך ומשם תוכל להבין שמצד שמירות התורה והמצוה האדם בעו"הז כפועל אשר מסר לו רבו שדה וכרם לחרוש ולזרוע בימות הקיץ וראוי שלא לחוש בימי הקיץ על עמלו והיותו יגיע ובלתי נח כ"א בימי החורף נאספו כל מעשיו מן השדה וכך שנו חכמים היום לעשותם ומחר לקבל שכרם וכן שלמה הע"ה אמר לך אל נמלה עצל אוגר בקיץ לחמו הרי שהמשיל עו"הז המכין לעו"הב כמו הקיץ המכין לחורף וכו' ולהנחה זו מי הוא זה אשר מלאו לבו לאמר יש לו מקום ללון על שאין בידו בעו"הז כפי רצונו בחמדת עו"הז אחרי אשר עדין לא נשלם זמן השכירות. התואר השלישי דימו את עו"הז לשוק כדעת המליץ הגדול שהמשיל עו"הז לשוק ושלמה הע"ה חתם הענין בפסוק וסבבו בשוק הסופדים וסגרו דלתים בשוק וכל זה בינוי אל עו"הז שנמשל כשוק זה וליומא דשוקא שאליו נאספים כל העדרים הרועים רוח והכל לקנות בו חיי שעה וכל באיה לא ישיגו ארחות חיים בפרידתו ומחייתו כי אם להביא לביתם ויטו שכמם לסבול משא וטלטול הדרך ולא יעצור אותו

הגשם והשלג וקור וחום יום ולילה לא ישבותו את העם ממעשיהם רק ילכו לסבלותם במקומות הסכנה נתיב לא ירעו ואליו הוא נושא את נפשו וסביר וקביל עליו שלא לחוש גם על אכילתו אם מעט ואם הרבה יאכל לחם צר ומים לחץ ולא יחוש על משכבו בלילות ויקח מאבני השדה וישם מראשותיו מלבד שאר הטרדות והבהלות הנוראות והעצומות שהוא מקבל עליו בעבור חיי שעה ובבואו ליומא דשוקא הוא ממהר לקנות שם עובר לסוחר אצל כל פנה שלא יעבור זמן הקצר ההוא שבהעלותו יסעו גם הסוחרים ולא ימצא לקנות וכו' כך הוא הענין בכל יושבי חלד אשר למחיה באו בעבור חיי שעה שאין האדם מקפיד על אכילתו הטובה היא אם רעה ויתר תענוגיו המעט הם אם רב כי כן גרר האורח הנוטה ללון וכל היום לא ינוח ולא ישקוט כדי למצוא הסחורה אשר בקשה נפשו וא"כ על אחת כמה וכמה וק"ו בן בנו של ק"ו שצריך האדם לסבול בעו"הז כל התלאות הנזכרים בעבור חיי עולם וימהר לחטוף ולקנות עד אשר לא יעברו משך ימי חלדו כי הזמן קצר והמלאכה מרובה. התואר הרביעי הוא מה שדימו את האדם בעו"הז כשליח אשר למחיה שלחו הש"ית הנה לקנות בעו"הז סמא דחיי לחיות את נפשו ולהשיבה אל מקום חוצבה והפתאים מועלים בשליחותם ועוסקים בדברי' בטלים לאסוף ולכנוס ושוכחי' עיקר השליחות וכמבואר בעקידה ז"ל שהביא משל על זה לבני המדינה ששלחו שליח לארץ רחוקה ונתנו לו צרור כספו בידו צדה לדרך די מחסורו כל ימי עיכובו בארץ ההיא והשליח הסכל ההוא בבואו שמה ראה את הארץ והנה רחבת ידים ומקום סחורה מה עשה הלך וקנה סחורה בזה הממון אשר נתנו לו צדה לדרך והרויח וחזר לקנות והרויח עד אשר היה טרוד בקניית הסחורה ושכח עיקר השליחות אשר בעבורה נשתלח שמה לסוף אסף ממון לרוב ופירש בספינה לימים נטבעה ספינתו בים ושב בבושת פנים לארצו והעלה חרס בידו וזה וזה לא נתקיימה בידו כי עיקר השליחות שכח והממון שקבץ אבד בענין רע ולא היה בידו דבר להשיב אמרים אמת לשולחיו בכן דברו אתו משפטים וישימוהו בשאול תחתית מקום אשר אסירי המלך אסורים שמה. והנמשל מבואר מעצמו שזה האדם אשר שלחו ה' לעו"הז למחיה שלחו ה' הנה לעשות חיל בתורה ומצוה כי זה כל האדם ר"ל כי לבעבור זה לבד שלחו ה' לארץ מאפליה זו ועסק זה יהיה בידו עיקר ואז ידע להשיב לשולחיו דבר כמ"ש שלמה הע"ה להודיעך קשט דברי אמת להשיב אמרים אמת לשולחיך הורה בבירור שאמרי אמת התוריים הם לכדי שתוכל להשיב דבר והשליח צריך גם הוא לפנות דעתו מכל עסק או תענוג גופני כדי שתהיה דעתו פנויה לקיים דבר שולחיו ושלא יעשה כמו שעשה השליח שוגה ופתי הנזכר במשל הנז"ל. וגם עוד צריך האדם לנהוג בעצמו כמנהג הגר הבא לארץ רחוקה

שאינו חושש על עלבונו הגם שיבזוהו שמה כמבואר בעקידה בפ' מקץ בתנאי הגרות ע"כ תורף דברי הרב ז"ל שם בשינוי קצת ע"ש באורך וברוחב מה שהרחיב שם לפי דרכו ע"ש:

הנה נמצינו למדין שבארבע תוארים תארו את האדם וביאתו לעו"הז והתואר הא' הוא שיחשוב עצמו שבעו"הז דומה הוא כנכנס לחצר שלפני הטרקלין התואר הב' הוא שיחשוב עצמו כפועל בעו"הז שנמשל לקיץ שהוא זמן ההכנה והפעולה כאמור. התואר הג' הוא שיחשוב עצמו כסוחר הבא ליריד שהוא יום השוק כאמור. התואר הד' הוא שיחשוב עצמו כשליח בעו"הז אשר שלחו רבו לרגל את הארץ ואחר שיעריך את עצמו בשכלו ויחשוב להיות הוא בע"הז בתואר הארבעה תוארים הנז"ל אז יבא לקחת מוסר השכל ולהעיר הערות גדולות להשכיל ולהטיב דרכיו בעו"הז כדי להשיג ארחות חיים ולכן לזה עשתה התורה ד' מדרגות ערכין לאדם כדי שמזה החי יתן אל לבו להעריך עצמו בארבעה תוארים הנז' שיחשוב עצמו כנז"ל:

או יובן בס"ד לפרש מה שחילקה התורה ערך שנות האדם לד' מדרגות הוא כדי שהאדם ישים לב לצפות לארבעה דברים שבהם תלויים החיים של האדם וכמ"ש בילקוט תהלים ע"פ תודיעני ארח חיים אמר הקב"ה לדוד אם חיים אתה מבקש צפה לחכמה שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה. ד"א צפה ליסורין שנא' ודרך חיים תוכחות מוסר. ד"א צפה ליראה שנא' יראת ה' תוסיף ימים. ד"א צפה למצות שנא' שמור מצותי וחיה עכ"ל ע"ש. וכולהו אתנהו ומוכחו מקראי ונמצא שהם ארבעה דברים המסוגלים לחיים ולכן העריכה שני האדם וחייו לד' מדרגות לרמוז לאמור:

או יובן בס"ד שחילקה תורה לד' מדרגות כנגד ארבעה יסודות שהם בנין האדם וקיומו והם אש רוח מים עפר ומכל יסוד נמשך לאדם טבע רע ומדות רעות וכמו שהאריך בזה מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשער קדושה וחילק לכל יסוד מדות רעות הנמשכות ממנו והנה אם האדם יטה לדרך החיים והטוב אדרבה יהיה קונה מדות טובות ויקרות מד' יסודות הנז"ל כנודע וא"כ השתא לזה חולקה התורה ערכו לד' מדרגות כדי שישים לב להעריך בדעתו מה שיוצא ונולד מארבעה יסודות הנז"ל הן לטוב הן להפך ואז בזה ידע את הדרך אשר ילך בה והמעשה אשר יעשה ובזה יבין כי מעשה הטוב וההפך הכל תלוי ביד האדם על כל אשר יחפוץ ילך כי הקב"ה ברא טבע האדם וחומרו שקול ואמצעי ותלה הדבר בבחירת האדם על כל אשר יחפוץ יטנו:

והנה עדיין צריכין אנחנו לבאר בס"ד מה שיש לכאורה לתמוה בפרשת ערכין זו והוא שבתחלה נקט מבן עשרים ועד בן ששים ואח"ך מבן חמש ועד בן עשרים ואחד כך מבן

חדש עד בן חמש ואחד כך מבן ששים ומעלה והנה ממ"נ אם הפסוק רצה להתחיל מן הגדולים בשנים תחלה ואחר כך על הקטן ממנו בהדרגות אם כן הו"ל למנקט תחלת הכל ערך בן ששים ומעלה ואם הפסוק רצה למנקט הערך הגדול בממון תחלה ולא אזיל בתר סדר השנים א"כ הו"ל למנקט ערך בן ששים שנה ומעלה קודם ערך מבן חודש ועד חמש יען כי בן ששים ומעלה ערכו ט"ו שקלים ומבן חדש ומעלה ערכו חמשה שקלים. ויובן בס"ד לפרש שהפסוק נקט תחלה ערכים שנופל בהם השינוי שאינם מתמידים והם השלושה הראשונים ואח"ך נקט ערך התמידי אשר לא ישתנה לעולם כל זמן שהאדם חי על פני האדמה שערך בן ששים ומעלה אינו משתנה עוד ואפי' אם יחיה אלף שנים ג"כ זה ערכו ולא ישתנה ולכן לא כלל ערך זה עם שאר ערכין. ומה שזכר ערכין המשתנים תחלה וערך שאינו משתנה לבסוף הכל כדי לעורר את האדם שיקח מוסר לעצמו והוא כי חמדות עו"הז שישיג אותם תחלה בעו"הז כולם נופל בהם השינוי שאם האדם נתהוה למאכל חשוב ותבשיל חשוב הנה אם יבא לאכול ממנו תמיד בלתי הפסק ערב ובקר וצהרים יהיה קץ ומואס בו בתכלית ואם לא ישנה סעודותיו ממין זה למין זה לא ימצא נחת רוח וכן אם האדם אוהב קול שירים ושרות אם יתמיד בדבר אחד יהיה קץ בו ונמאס בעוניו ומוכרח הוא לשנות ולהחליף מדבר לדבר וכן הוא במלבושי האדם וכן הוא בכל דבר גופני מתאוות עו"הז שאין האדם הולך בהם בלתי שיעשה בהם שינוי והתחלפות משא"כ חמדות עו"הב הם תמידות ואין בהם שינוי כלל ואדרבא כל מה שהאדם יתמיד בהם יותר יהיה אוהב אותם וכאשר עיניך תחזינה בתורה ומצות ואם האדם יביט בכל זה יראה בעיניו איך ענייני עו"הז כולם הבל וריק ואיך ענייני עו"הב כולם ישרים ונכונים ואז יקח מוסר לעצמו ויבחור להדבק בארחות חיים. ולכן לזה אמרה התורה ערכין שנופל בהם שינוי תחלה שבזה יש רמז לעו"הז שהיא תחלה שנופל בה שינוי והתחלפות אבל ערך מבן ששים ומעלה שאין בו שינוי והתחלפות כתוב לבסוף שבו יש רמז לעו"הב שהיא לבסוף שאין נופל בה שינוי והתחלפות אלא הכל תמידות וקביעות גמורה וצריך האדם להביט בכל זה וליקח מוסר לעצמו ללכת בדרכי ה' ולשמור מצותיו וחוקותיו תמיד כל הימים כדי להשיג אורחות חיים:

והנה אפשר לרמוז עוד בס"ד בזה והוא דהנה ערכין אלו שנופל בהם שינוי והתחלפות שהם רמז לעו"הז הם שלשה הקטן שבהם הוא ערך חמשה שקלים והגדול ממנו הוא ערך עשרים שקלים והגדול ממנו הוא ערך חמשים שקלים והם רמוזים באותיות הכ"ן שהם חמשה ועשרים וחמשים ובא הרמז בזה לרמוז כי כל ענייני עו"הז הם הכנה לעו"הב וכמ"ש למעלה שעולם הזה הוא הכנה לצורך עו"הב ולכן נרמזו אלו השלשה שנופל

בהם השינוי בתיבת הכ"ן והנה כפי העדר הכתובים בפסוקים בתחלה ערך החמשים ואח"ך העשרים ואח"ך החמשה הרי יבא בהם הרמז באותיות נכ"ה מלשון נכוי וחסרון לרמוז שכל מה שהאדם יכול לנכות ולחסר מחמדות עו"הז הוא טוב לו בעו"הז ובעו"הב השי"ת יזכנו לעבדו בלב שלם ובנפש חפיצה לאור באור פני מלך חיים אכ"יר:

ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן. יובן בס"ד לרמוז ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל כשישראל חוטאין גורמין שיסתלק אותיות אל"י ממיכאל וישאר מ"ך וכמ"ש לעיל בס"ד בהפטרת כי תשא ע"ש וז"ש ואם מך הוא אם נעשה שם מיכאל מך שנשאר בו אותיות מך דווקא הנה הוא מערכך כלומר משום שאין ערכך חשוב בעיניו ית' ע"י העונות שעשית שערך האדם וחשיבותיו הוא תלוי בקיום המצות והעבודה ולז"א מערכך. או יובן בס"ד לרמוז על הויו של השם ואל"ף של הכסא וז"ש ואם מך הוא רמז לאותיות הו"א של השם והכסא אם כביכול הם מך שאינם עולים ומחוברים עם השם והכסא כראוי להם ה"ז מערכך כי השי"ת תלה הדבר במעשה ישראל אשר יעשו וכפי עילוי חשיבותם ומדרגתם בתורה ומצות ועבודת ה' כן יהיה עילוי בדברים שבקדושה למעלה ולז"א מערכך ולכן צריך והעמידו לפני הכהן כלומר והעמיד וא"ו לפני הכהן הוא הקב"ה כביכול והוא"ו רמז לששה דברים שעליהם העולם עומד וכמ"ש רז"ל על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים ועוד אמרו על שלשה דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום הרי זכרו ששה דברים שהעולם עומד עליהם ולז"א והעמיד וא"ו רמז לששה דברים לפני הכהן הוא הקב"ה כביכול שהמצות שיעשו ישראל הם עומדים כתריס בפני הפורענות והם העומדים לפני הש"ית ומליצים יושר וזכות על ישראל ואז והעריך אותו הכהן שערכם וחשיבותם יהיה על ידו ית' כי חפץ חסד הוא ולא ע"י ב"ד של מעלה:

לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל. יובן בס"ד לרמוז כי הנה הש"ית ברא את האדם ושלח לו בעו"הז ב' אדונים אחד טוב וא' רע והם יצ"הט ויצ"הר ואמנם נתן הבחירה ביד האדם שהוא עצמו יבחור אדון אחד משני אדונים אלו להשתעבד תחת ידו שאם ירצה להשתעבד לאדון טוב הוא היצ"הט הרשות בידו ואם ירצה להשתעבד תחת אדון הרע הוא היצ"הר הרשות בידו והנה בודאי מי שיש לו מוח בקדקודו ודאי יבחור להשתעבד תחת יד אדון הטוב ולמה ירצה להשתעבד תחת יד אדון רע להביא רעה לעצמו ואיך יתכן שיחליף אדון הטוב באדון הרע וישתעבד תחת הרע וכמו שאמר הפסוק ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע וכו' החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה

ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך. והכוונה שנתתי לפניך את שתיהם ואמנם אנכי אייעץ אותך שתבחור בחיים שהוא הטוב המוחלט דוקא ולא תחליף הטוב ברע. והנה כללות הבני אדם הם שלשה מדרגות הראשונה הם צדיקים גמורים שבחרו בחיים ושעבדו עצמם ליצ"הט דווקא ולא ליצ"הר. והב' הם הבינונים שהם פוסחים על שתי הסעפים ששעבדו עצמם ליצ"הט וליצ"הר שיש בידם מצות ויש בידם עונות וא"כ הם ממוצעים בין הטוב ובין הרע שאינם טוב גמור ואינם רע גמור. והג' הם רשעים גמורים ששעבדו עצמם ליצה"ר דווקא שהחליפו הטוב ברע ובחרו הרע והנה הבינונים וכ"ש הרשעים גמורים שניהם לא יוכשרו לפניו ית' כי העיקר צריך להיות האדם משועבד תחת הטוב לגמרי ולא ישליט הרע עליו כלל ולזה באה התורה לרמוז לא יבקר בין טוב לרע יבקר מלשון נטישה ועזיבה וכמו שמצינו בתרגום ירושלמי שתרגם תשמטנה ונטשתה תשמטון יתה ותבקרון יתה וכיוצא בזה פי' ז"ל בקורת תהיה פי' הפקר וכן בלשון המשנה הבקר לעניים פי' הפקר וכמ"ש השר"ש ז"ל וז"ש לא יבקר בין טוב לרע כלומר לא יטוש ויעזוב עצמו ונפשו שתהיה בין טוב לרע ר"ל שיהיה ממוצע בין הטוב ובין הרע והיא כמדרגת הבינונים שיהיה דבוק בזה ובזה שאינו נקרא טוב גמור ואינו רע גמור אלא פוסח על שתי הסעפים וזהו בין טוב לרע שיהיה בין יצ"הט ליצ"הר וגם עוד ולא ימירנו ליצה"ט ביצה"ר והוא מדת הרשעים גמורי' שהם משעבדים עצמם ליצה"ר לגמרי ומחליפים הטוב ברע וזהו ולא ימירנו ובא הכתוב ללמד לאדם להתרחק משני מדות אלו של הבינונים ושל הרשעים גמורים ולא זו אף זו קתני והנה אחר שהזהירו בזה אז בא הכתוב ללמדו דעת ויראת ה' שאם ח"ו נכשל ולא די לו שהיה במדרגת הבינונים שהם ממוצעים ומשועבדים תחת יד שניהם אלא הרשיע יותר והיה רשע גמור שהחליף הטוב ברע לגמרי ולז"א ואם המר ר"ל שהרשיע יותר להיות רשע גמור וכבר המיר החליף הטוב ברע הנה העצה היא שישתדל לחזור ולהחליף החליפין זו שעשה שאחר שהמיר הטוב ברע הנה בעתה ישתדל לחזור ולהחליף הרע בטוב וידבק בטוב וז"ש ואם המר אז ימירנו עוד מחדש לאותו החליפין שעשה שאין לך דבר שעומד בפני התשובה ואפי' שהיה רשע גמור יש לו תקנה לחזור ולתקן מחדש והנה אם ישוב בתשובה כראוי שיחליף הרע בטוב לגמרי ויצא מתחת יד היצ"הר לגמרי וישתעבד תחת יד היצ"הט אזי אני מבטיחו שוהיה הוא ותמורתו יהיה קדש כלומר היצ"הט והיצ"הר יהיו בדרגא חדא שידוע שאם האדם יצא מתחת יד היצ"הר לגמרי ויכניעו בתשובה גמורה שעושה אזי יזכה שגם היצ"הר יהיה כיצ"הט וכמ"ש גבי אברהם אע"ה כי מצאת את לבבו נאמן לפניך לבו לא נאמר אלא לבבו כלומר ביצ"הט וביצ"הר שהיצ"הר שלו יתהפך להיות

הוא עצמו יצר טוב וזהו שאמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש שהיצה"ט והיצה"ר יהיו בדרגא חדא שיתוקן הרע ויהיה טוב. ואחר שזכה לכל זאת הנה מעתה צריך עוד שמירה וזהירות גדולה וסיג ופרישות שלא יחזור ויקלקל מעשיו ויתלכלך בעונות כאשר היה מקודם בחטאו וזהו ולא יגאל מלשון נגואלו בדם שהוא לשון טנוף ולכלוך והכוונה לומר שאחר שנטהר ותיקן מעשיו צריך אז ליזהר שלא יגאל ויתלכלך בעונות עוד מחדש:

או יובן בס"ד לרמוז ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש והוא בהקדים הקדמה נפלאה שכתב בספר וילקט יוסף דף קל"ג משם הרב אספקלריא המאירה ז"ל וז"ל אדם נחלק לג"פ י"ה וחוה כשאכלה מעץ הדעת פגמה פיה ונתוספו לכל שלשה פעמים י"ה פ' ונעשה שלשה פעמים פי"ה וזה היה עיקר פגימתה שהביאה שלשה פיפי"ן וצריכה כל פ' ליה ואלו הג' פיפי"ן שקלקלה חוה היינו נגד ג' עונות שעשו כמ"ש רז"ל אד"הר עבר על ע"ז ג"ע ש"ד וכל אחד נתן כח לפ' אחת להגביר בחיצונים ולפיכך נתעוררו ג' פיפי"ן והנה ישראל במצרים תקנו ב' פי"פין ומשה רבינו ע"ה תיקן אחת ונראה שמשה רבינו ע"ה תיקן אותה פ' של ג"ע והיינו דא"ל הקב"ה מיד בגילוי הסנה של נעליך ודרשו בזו"הק שצווי זה קאי על פרישת האשה ולא היה יכול משה להוציא את ישראל ממצרים עד שיתחיל לתקן תחלה פ' של ג"ע כי הב' פיפ"ין אחרים שהם ע"ז וש"ד כבר תקנו ישראל בעבודת פרך דכתיב בפי' בקרא בפרך ושניהם סוף פסוק ולא נזכר עוד תיבה זו בכל המקרא ודרשו חז"ל אל תקרי בפרך אלא בפה רך רמזו לנו הסוד הזה שעשו הפ"ה רך והמתיקו הפי"פין כי לעומת ע"ז עבדו בהם בעבודה קשה וכו' ולעומת ש"ד השליכו כל זכוריהם ליאור ושחטו הילדים אך הפ' הג' שהיא לעומת ג"ע לא הותקנה לפיכך הוצרך משה לתקן בפרישתו מן האשה כנ"ל ולעומת אלו הג' פי"פין שקלקלה חוה הם ג' פיות לגיהנם וכל פתח נתקן לעומת אותו המיועד לו דהיינו לנגד ע"ז הרי אותו הפ"ה גיא בן הנום אשר הוא סמוך לירושלים כמו שדרשו רז"ל ע"פ ובנו במות התופת אשר בגיא בן הנום לשרוף את בניהם ואת בנותיהם באש ודרשו חז"ל באש שרפו בניהם באש והיינו ע"ז ואותו הפה אשר במדבר מקום הפקד הוא כנגד ג"ע שכל הנואף ומנאפת עושים עצמם הפקר כמש"ה ותפשקי את רגליך לכל עובר ואותו הפה אשר בים הוא כנגד ש"ד מאותן ששופכין דמם כמים עכ"ל ע"ש:

ועוד מצאתי בספר הנז"ל בדף קל"ד שכתב ג"כ משם הרב אספקלריא המאירה ז"ל הנז' וז"ל עיין מה שכתבתי באות י"ב שחוה אכלה מעץ הדעת צירפה ג' פיפין לג' י"ה ולזה הסוד היתה פרה אדומה כי בהצטרף ג"פ פ' לג"פ י"ה ג"פ צ"ה והם בגי' פרה ממש ולסוד זה היתה פרה לטהר זוהמת טומאה ראשונה הנז"ל והרי גם צריך ליתן בה ג' מינים עץ

ארז ואזוב ושני תולעת עם פרה הרי רפ"ח לתת כח להוציא רפ"ח ניצוצות הקדושה שהטביע אד"הר בחטאו יותר מכל הקליפות שכל עיקר בריאת מעשה בראשית היה כדי לתקן רפ"ח ניצוצין הנז"ל בסוד ורוח אלהים מרחפת כנודע לחכמי האמת וענין הפה שצרפו בחטא' זה היה עיקר הפגם שהפרידו יסוד מן מלכות כנודע והרי יסוד גי' פ' על כן פגמו בפ"ה וגרמו להעלות אותן פיפי"ן א"ף קצ"ף שצ"ף וע"י כן גרמה מיתה לעולם וזש"ה ומוצא אני מר ממות את האשה די"ל אמאי אמר לשון מר הרי בכל מקום שמזכיר בקרא טובה והפכה הרי רעה בא כנגד' שבמלת רע כלול כל צרה שבעולם אבל מר אין מקום לומר כלל אבל סוד הענין הוא שחוה בחטאה הוציאה ג' פיפי"ן מהחיצונים שהם עיקרם מות וזהו קדושת הלשון שאמר ומוצא אני מר ממות ר"ל ג' פיפי"ן אלו שהם בגי' מ"ר הן המוצאת ממות את האשה דהיינו שבאו ע"י אשה היא חוה שהביאתן לעולם עכ"ל ז"ל ע"ש:

והנה הקדמה זו עוד מצאתיה ראיתיה בס"ד בליקוטי שושנים להרב הקדוש מהר"ש מאסטרופולי זיע"א זלה"ה וז"ל אדם נחלק לג' חלקים ר"ל ג' פעמים י"ה גי' אדם ואדם במספר ט' ר"ל אב"גד הוז"חט בכללו גי' אדם והנה נחלק לג"פ י"ה וחוה כאשר אכלה מעץ הדעת הוסיפה על כל י"ה פ' ונעשה פי"ה פי"ה פי"ה בסוד גדול שאמרו רז"ל חוה הביאה מר לעולם כי הוסיפה על כל י"ה פ' גי' מ"ר וה"ס גדול ונורא כאשר הוסיפה על כל י"ה פ' ונעשית א' פעמים א' ב' פעמים ב' ג' פעמים ג' ד' פעמים ד' עד ט' פעמים ט' גי' מ"ר ממש התאנה חנטה פגיה תאנה ר"ת תרח אברהם נחור הרן פגיה סוד ג' פי"ה פיה פתחה בחכמה. ונודע כי רבקה תקונה של חוה בסוד ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו ס"ת חו"ה לפיכך כתיב בה נקרא לנערה ונשאלה את פיה ואד"הר בא בתיקון יעקב אע"ה והנה אדם נחלק לג' חלקים י"ה מספרם מ"ה וחוה הוסיפה מ"ר על מ"ה וז"ס נפלא בא אחיך במרמה מ"ר מ"ה והנה אדם וחוה גרמו ט"ל קללות בעולם וזה אחיך גי' ט"ל וזהו ויתן לך מט"ל וכו' עכ"ל לשון הטהור ע"ש:

והנה קודם שנבא לרמוז בס"ד הקדמה הנז' בפסוק פרשתינו זאת אשר דברנו בו הנה נבא לרמוז תחלה בס"ד כמה מקראי קדש בהקדמה זו וה' יהיה בעזרתנו תמיד אכי"ר. והוא כי אפשר שלזה הטעם דרשו רז"ל ע"פ כי חיים הם למוצאיהם למוציאיהם בפה שהקפידו על מוצא הפה והיינו כי התורה היא סמא דכולא ומביאה חיים לעולם ולכן כדי לתקן הפ"ה הנז"ל שהביאה מות לעולם צריך להוציא התורה בפה שמביא אז חיים לעולם כי יבא דבר שבפה ויתקן את הפ"ה הנז"ל והשתא בזה אתי שפיר פסוק פיה פתחה בחכמה שרמזו הרב מהר"ש ז"ל כנז"ל והוא דהכי קאמר פיה רמז לאותיות פי"ה שעשתה חוה

פתחה מלשון פתח הסמדר שהוא לתיקון בחכמה ע"ד מ"ש כי כולם בחכמה עשית וכל זה יהיה ע"י שתורת חסד על לשונה שיבא דבר שבפה ויתקן הפ"ה:

ובזה יובן בס"ד לרמוז רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם כלומר ע"י שרוממות אל היא התורה שהיא רוממותו של הקב"ה בגרונם ר"ל שעוסקים בתורה אזי וחרב פיפיות בידם כלומר אותו החרב והכח של החיצונים שיש להם מן הפי"פין הנז' שבא מכחם מות לעולם אזי יהיה בידם ר"ל ביד ישראל שע"י התורה יכנעו החיצונים וכחם יהיה מסור ביד ישראל שהם נכנעים תחת יד ישראל:

ובזה יובן עוד בס"ד מה שדרשו רז"ל על בית קדשי הקדשים פסוק בנוי לתלפיות ואמרו תל שכל פיות פונים בו ובזה אתי שפיר שכוון דבריהם בא לרמוז להפי"פין הנז' וזהו שכל פיות הם הג' פיפי"ן הנז' פונים בו שלא יהיה מהם תגבורת לחיצונים אלא פונים בו כי קדושת בית קדשי הקדשים אשר שם הוא השראת השכינה הוא מסיר הכח מן החיצונים שיש להם מן הפי"פין הנז':

ובזה יובן בס"ד לרמוז עוד מ"ש אגג מלך עמלק כשהביאוהו לפני שמואל הנביא להרגו אמר אכן סר מר המות ר"ל אותו הכח שהיה לו מן הג' פי"פין שהם גי' מ"ר שהביאו מות לעולם וע"ר שכתב הרב ז"ל ע"פ מר ממות את האשה כנז"ל הנה אותו הכח סר ממנו כעת כי עתה נתגבר עליו שמואל להרגו ולשפוך דמו ומזליה חזי להוציא דברים אלו מפיו:

ובזה יובן בס"ד לרמוז עוד בזה הנה לשלום מר לי מר כלומר מה שתראה עתה בעולם הזה שיש לשלום מר הוא משום כי לי מ"ר רמז לג' פיפ"ין הנז' שעולים מ"ר שגרמה בזה חוה להביא מות לעולם. ובזה יובן בס"ד עוד לרמוז בזה הפ' כנען בידו מאזני מרמה כלומר כנען הוא השטן הוא היצ"הר בידו מאזני מרמה שהם אותיות מ"ר מ"ה שצירפה חוה הג' פיפי"ן שהם גי' מ"ר עם ג"פ י"ה שהם גי' מ"ה וזהו מ"ר מ"ה ולכן הוא שולט בעולם:

והנה ידוע שבכל תיקון שיעשו ישראל גורמים לעשות את הקטיגור סגיגור והרע יהיה טוב ואם כן השתא ודאי כשיתקנו ישראל מעשיהם בשלימות והאלילים כרות יכרתון אז אלו הג' פיפי"ן שהם גי' מ"ר שבא מהם נזק לעולם אדרבה יתוקנו ויהיה מהם טובה לעולם ואזי מאותיות מ"ר יהיה אותיות ר"ם שהמ"ר יהיה ר"ם ר"ל יצא מהם התרוממות וגדולה לישראל. ובזה יובן בס"ד לרמוז ומתן בסתר יכפה אף מלשון כופה עליו כלי וידוע שהצדקה היא מכרתת הקליפות ופועלת תקון גדול למעלה ולז"א רז"ל גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה וז"ש ומתן בסתר היא הצדקה שצריכה להיות בסתר אזי יכפה אף מלשון כופה עליו כלי שזה המ"ר שהוא אף יהפוך אותו ויהיה מן מר ר"ם

שהוא אתוואן להפך שאז הקטיגור יהיה סניגור והרע יהיה טוב ובזה אפשר לרמוז בשם רשעים שהוא אותיות ר"ם יש"ע כלומר שיהיה מן ר"ם הנז' ישע לישראל ודבר זה נרמז בהם עצמם להקהות את שניהם. ובזה יובן בס"ד לרמוז וקול התור נשמע בארצנו התר כתיב כי ההפרש בין אותיות מ"ר לאותיות ר"ם הוא במ"ם זו פתוחה וזו סתומה וידוע כי מ"ם סתומה מספרה ת"ר וז"ש וקול הת"ר רמז למ"ם סתומה נשמע בארצנו שלא נאמר עוד מ"ר במ"ם פתוחה אלא נהפוך לר"ם במ"ם סתומה שהוא רמז להתרוממות וגדולת ישראל. ובזה יובן בס"ד הטעם שהמ"ם של למרבה המשרה סתומה לרמוז לזה ולכן מסיים קרא על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה והנה ההפרש בין מ"ם סתומה למ"ם פתוחה הוא מספר תק"ס והוא כמנין ב"פ מנצפ"ך שהם ב"פ פ"ר דינים שהם אותיות כפולות והם דינים וצריכים תקון למתקם ולתקנם וכשיתמתקו ויתתקנו היטב היטב בשלימות אזי יתוסף כח בישראל שיהפכו אותיות מ"ר לאותיות ר"ם שההפרש שביניהם הוא ג"כ מספר תק"ס כמנין ב"פ פ"ר שעולים תק"ס:

והשתא נשוב לרמוז בס"ד פסוק פרשתינו בזה שאמר ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש והכוונה לרמוז שאם זכה להיות צדיק וגרם במעשיו שהמ"ר הנז' ימירנו יחליף אותו והכוונה שיעשה מן המ"ר הנז' ר"ם שיתקן הפגם למעלה בשלימות ואז ממילא יתחלף המ"ר ויהיה ר"ם שהרע יהיה טוב ואז והיה הוא העושה ותמורתו הנז"ל שהחליף יהיה קדש יתעלו ויהיו בקדושה העליונה למעלה ואז ע"י תקון זה בטוח הוא שלא יגאל לשין לכלוך וטינוף כלומר שלא יחזור הקלקול עוד יען כי זה הוא שלימות התיקון ואם נתקן זה עוד לא יהיה קלקול כלל:

והנה לפי דברי הרב ז"ל הנז"ל שמרע"ה תיקון פ' אחת מן הג' פי"פין הנז' הנה בזה אפשר לרמוז בס"ד מה שרצה הפסוק להודיענו שניו של מרע"ה בהיותו בן שמונים שנה וכמ"ש הפסוק ומשה בן שמונים שנה בעומדו לפני פרעה ולפי האמור אתי שפיר כי רצה לפי דרכו להודיענו מה שתיקן מרע"ה פ' אחת שמספרה שמונים. ובזה יובן בס"ד לרמוז עוד מה שהיה מרע"ה כבד פה לרמוז כי הוא תיקן הפ"ה הנז' ובזה יובן בס"ד הטעם נמי שזכה שיאמר עליו הקב"ה בלשון הזה פה אל פה אדבר בו כי הוא תיקן הפ"ה וספר אספקלריא המאירה אינו מצוי אצלינו לראות אם הרב ז"ל פירש הרמז הזה שרמזתי בס"ד על מרע"ה יען כי ספר וילקט יוסף העתיק הקדמה הנז"ל משם הרב אספקלריא המאירה בפ' שמות ובפ' קרח ועל כן אפשר שגם הרב ז"ל רמז בדבריו מה שרמזנו בס"ד על מרע"ה בענין הפה:

ואפשר לרמוז עוד בהקדמה הנז"ל בס"ד והוא כי לזה כתיב בשיר השירים כולך יפה רעיתי והיינו כי ע"י התיקון שיעשו ישראל אז עושים את פי"ה הנז' אותיות יפ"ה ולכן קראה יפ"ה וא"ל כולך יפה רעיתי אימתי הוא בזמן שמום הוא הפגם והעונות אין בך אזי אותו זמן יהיה מן פי"ה יפ"ה. ואפשר לרמוז עוד בס"ד כי לזה נשתבח דוד הע"ה שהוא גלגול אד"הר ובא לתקנו שנאמר עליו והוא אדמוני עם יפה עינים כי אדמוני יש בה אותיות אדם לרמוז שהוא תיקון אד"הר יפ"ה עינים לרמוז שעשה מן פי"ה יפ"ה שכל צדיק וצדיק צריך לתקן מה שנונע לו מן התיקון והוא תיקון מה שמגיע לו יה"ר שיתוקנו כל העולמות וכל שמות הקדושים מהר במהרה בימינו אכי"ר ויתוקן עולם במלכות שדי ובא לציון גואל ותגלה ותראה מלכותו עלינו במהרה בימינו אכ"יר:

במדבר

מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן ואתכם יהיו איש איש למטה. יובן בס"ד לרמוז קשר הפסוקים ונקדים בס"ד מ"ש הרב הקדוש מהר"ש מאסטרופולי זיע"א זלה"ה בספרו הבהיר דן ידין במאמר יו"ד דף ל"ז וז"ל פי' מ"ש רז"ל בפרק ע"פ שיתן הגודל בנחיר ימין וכן בשמאל ידוע כי נחיר גי' מספר רס"ח וכן נחיר ב' גי' רס"ח הנה רס"ח נחסר ממנו מ"ג להשלים למנין שיא שהוא סוד שי"א נימין קדישין וכיצד יהיה ב"פ שי"א יעשה כך נחיר שהוא רס"ח ישים בו גודל שמספרו מ"ג רס"ח ומ"ג גימ' שי"א כן יעשה בנחיר ימין וכן יעשה בנחיר שמאל והנה ב"פ שי"א גי' תרכ"ב והסוד כי תרכב על סוסיך מרכבותיך ישועה כשהוא בדרך אינו צריך שתירא מן עין הרע וז"ש שהתקנה בנחיר שיש בו שי"א נימין קדישין וכו' עכ"ד זלה"ה ע"ש. וכתב שם הרב המפרש קרן הצבי ז"ל וז"ל פי' שבגמרא אמרו שיש תקון לעין הרע שלא תשלוט בו יתן הגודל בנחיר ימין וכן כשמאל באופן שיוכל לראות בעצמו את נחיריו ואמר בסודו שיש בכל נחיר האחד שי"א נימין קדישין והנה לא רמיזא השי"א בנחיר אלא א"כ יתן הגודל בו שאז נשלם השי"א בו וכו' ע"ש:

והנה באמת בגמ' דפסחים בפ' ערבי פסחים דף ק"י ע"א הוזכרה סגולה זו בשביל הזוגות ואולי קבלה היא ביד רבינו בעל הקרנים ז"ל ורבינו מהר"ש ז"ל שהיא סגולה להציל מעי"הר ויתכן שענין הזוגות הוא ג"כ עי"הר וא"כ הכל אחד. איך שיהיה הרי מצינו תקון לעי"הר שלא תשלוט הוא שיתן הגורל בנחיר ימין להשלים למספר שי"א להמשיך שפע משי"א נימין קדישין שבימין וכן יתן נמי הגודל הב' בנחיר שמאל להשלים מספר שי"א להמשיך שפע מש"יא נימין קרישין להנצל מעי"הר. ובזה יובן בס"ד מה שרמז הש"ית

למשה ואהרן ואמר מבן עשרים שנה וכו' תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן וא"ת ואיך תפקדם והלא יש לחוש לעי"הר שלא תשלוט ח"ו לז"א ואתכם יהיו איש איש כלומר אתכם יהיו בעזרתכם אי"ש אי"ש הוא סוד שי"א שי"א נימין קדישין שרמז לו על הסגולה הנז' שהיא שי"א נימין ושי"א משמאל להציל אותם מעי"הר. ובזה יובן בס"ד מה שאמר בפ' שלח לך אי"ש אחד אי"ש אחד לשון כפול לרמוז על שי"א ושי"א הנז' שימשיכו אותם לשלחם עמהם אולי לא תזיק הסט"א שהיא עינא בישא להחטיאם:

ובזה יובן בס"ד לרמוז ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון כלומר איש ואיש שהם אותיות שי"א ושי"א רמז לסוד שי"א ושי"א הנז"ל יולד בה כמו כי לא תדע מה ילד יום והכוונה שיתהווה בה השפעה הנז' ואז הוא יכוננה עליון שלא ישלוט בה עי"הר כלל:

והנה שי"א ושי"א גי' תרכ"ב ובזה יובן בס"ד לרמוז ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה והיינו שאם אדם יהיה לו עושר בלתי שמור מעי"הר אזי אם תשלוט בו עי"הר ויאבד ממנו הנה נמצא שהעושר הזה שבא לו הוסיף לו יגון על יגונו ועצבון על עצבונו שאחר שאבד ממנו מכח עי"הר א"כ אם לא היה בא לו מעיקרא לגמרי היה יותר טוב כי עתה שבא לו ואבד ממנו הוא מצטער יותר אבל משא"כ אם שולח הש"ית לאדם השפעה מן השיא ושי"א הנז' שהם סוד תרכ"ב שבזה יהיה נשמר מעי"הר ולא יאבד עשרו הנה זה העושר אינו מוסיף לו עצבון ויגון כי הוא יתקיים בידו ולז"א ברכ"ת ה' רמז לסוד תרכ"ב הנז' הנשפעת לאדם היא תעשיר אותו ולא העושר והממון שמרויח האדם הוא מעשיר אותו אלא העיקר הוא השומר ששומר העושר וזהו ברכ"ת ה' דייקא היא תעשיר יען כי על ידי השפעה זו של תרכ"ב אזי לא יוסיף עצב עמה כלומ' בהשפעת הממון והעושר שבא לו לא יוסיף בה עצב כי יתקיים עשרו וממונו אצלו:

ובזה יובן בס"ד הפסוק והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימותי את בריתי אתכם בריי"תי גי' תר"כב רמז לסוד תר"כב הנז' והכוונה ר"ל שעי"הר לא תשלוט בכם והגם שאתם רבים יען כי והקימותי את בריי"תי הוא סוד תר"כב הנז' המצלת מעי"הר אתכם. ובזה יובן בס"ד מ"ש הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה ואתנה בריי"תי ביני וביניך וארבה אותך במאד מאד:

איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאוהל מועד יחנו.

יובן בס"ד לפרש והוא דידוע דעל הדגלים היו כתובים אותיות שמות אבותינו הקדושים זיע"א כזה הסדר והוא דעל דגל יהודה היה כתוב א"יי אותיות ראשונות של האבות זיע"א ועל דגל ראובן היה כתוב בצ"ע אותיות שניות ועל דגל אפרים היה כתוב רח"ק אותיות

שלישיות ועל דגל מחנה דן שהוא מאסף כל המחנות היה כתוב אותיות הנשארים והם המ"קב וכמ"ש חז"ל בזה ע"ש. והנה יש לתת טעם שנכתבו אותיות האבות על הדגלים מלבד דיש לתת כמה טעמים לזה הנה אפשר נמי לתת טעם. והוא דאותיות האבות הנז"ל הם י"ג אותיות כמספר אחד לרמוז שכל ישראל צריכים לתפוס מדת האחדות ולהיות כולם כאיש אחד ובזה יתרומם דגלם וקרנם למעלה כי כשישראל הם באחדות אחד אזי אפי' אם הם חוטאין לא יגלם הש"ית מעל שולחנו וימסרם ביד אויב וכמ"ש הפסוק חבור עצבים אפרים הנח לו אבל כשהם בפירוד תכף נענשים וגולים מעל שולחנו של מקום ויהיו נעשים גרים בארץ אויביהם ולכן בית שני נחרב בעון שנאת חנם שהיא מכת הפירוד ונמצא שעיקר הגבהת דגלם וקרנם למעלה הוא ע"י האחדות וז"ש איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל כלומר מה שצויתי להיות איש על דגלו באותות לבית אבותם שיכתבו על הדגלים אותיות האבות וזהו באותות לבית אבותם הוא להורות להם שכן יחנו בני ישראל שצריכים בני ישראל להיות חונים ויושבים זה עם זה באחדות ולכן צויתי שיכתבו אותיות האבות שהם רומזים אל האחדות שהם י"ג אותיות כמנין אחד ואז בזה ע"י שהם באחדות אחד אז אפי' שהם מנגד כלומר שהם נעשו נגדיים ואינם הולכים בדרך הישרה אשר צוה הש"ית כראוי להם אלא הם הולכים מנגד לדרך הטוב והישר אזי אפ"ה לא אענשם כ"כ באופן שיהיו גולים מעל שולחני אלא סביב לאהל מועד יחנו הוא המשכן ובה"מק שיבנה אח"ך כלומר שתמיד יהיו על שולחנו של מקום ולא יהיו גולים מארצם כי חבור עצבים אפרים הנח לו שהקב"ה יאריך אפו להם יותר מדאי עד שישובו בתשובה ולא יגלם:

או יובן בס"ד לפרש דהשבטים שהיו כתובים על האפוד היה מצורף עמהם שמות האבות זיע"א שבכל אבן צריך להיות ששה אותיות חוץ מבנימין שלא היה צריך כלום וזה סדרן: ראובן א' אדם שמעון ב' פטדה לוי רהם ברקת יהודה י' נפך יששכר צ' ספיר זבולן ח' יהלם דן קיעק לשם נפתלי ב' שבו גד שבטי ואחלמה אשר ישר תרשיש יוסף ו"ן שהם בנימין ישפה הרי לך שכל השבטים היו חסרים מן ששה אותיות והוצרכו למלאת חסרונם באותיות האבות ורק בנימין היה שלם בששה אותיות והוא לבדו דר באבן האחת ולא הוצרך לאותיות אחרות כלל ומה שזכה לזה הוא בשביל שלא השתחוה לעשו ולכן היה שמו שלם. והנה בזה אפשר לתת טעם בס"ד מה שנבחר בנימין להיות השראת השכינה בחלקו כי הבה"מק ובית קדשי הקרשים ששם הארון והשראת שכינה הכל היה בחלקו של בנימין וכמ"ש בגמרא וא"כ השתא יש לחקור למה זכה הוא לזה יותר משאר שבטים ובשלמא שבט ראובן ושבט גד הם לקחו חלקם מעבר הירדן והלאה ולא

היה להם חלק בארץ כנען אבל שאר שבטים שלקחו חלקם בארץ כנען וכל הארצות נתקדשו כאחת למה זכה חלק בנימין יותר מכל החלקים שתהיה בו השראת השכינה. ולפי האמור אתי שפיר דהנה מצינו שהקב"ה אוהב את היחיד וכמ"ש גבי אברהם בשעה שהפילו נמרוד לכבשן בא המלאך להצילו ואמר הקב"ה אנכי מציל אותו כי הוא יחיד בעולמו ואני יחיד בעולמי ונאה ליחיד להציל את היחיד וכן נמי הש"ית בחר בישראל בשביל שהם גוי אחד בארץ ולכן כשיש פירוד ביניהם אז מואס בהם ח"ו וא"כ השתא מאחר שבנימין היה יחיד לבדו דר באכן שעל האפוד אבל אחיו מצורף עמהם משמות האבות כי גם אשר ויוסף מצורף עמהם אותיות ישרון שהם שם יעקב אע"ה שנקרא ישרון וכמ"ש קראת אותו ישראל וישרון וא"כ השתא בנימין בערך אחיו הוא יקרא יחיד וא"כ השתא לזה בחר הש"ית להשרות שכינתו אצלו כי נאה ליחיד לדור אצל היחיד והוא ע"ד הנאמר גבי אברהם אע"ה נאה ליחיד להציל את היחיד וכן נמי כאן הוא נאה ליחיד לדור אצל היחיד ולכן היה בה"מק ובק"הק בנוי בחלקו ששם הוא נאה לחיות השראת שכינתו ית'. והנה ענין האפוד הוא דבר גדול ונורא ומעלה גדולה נוראה ועצומה לשבטים הכתובים בו כי הוא יש בו ע"ב אותיות כנגד ע"ב אותיות של השם הגדול ויש נמי בזה רמז על העולם שנברא ביום דכתיב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים וששת הימים שנברא בהם העולם יש בהם ע"ב שעות כמנין ע"ב אותיות שיש באפוד לרמוז בזה שהעולם מתקיים בזכות השבטים שיש בהם ע"ב אותיות וכמו שהאריך בזה רבינו בחיי ז"ל ועיין נמי להרב הש"ך ז"ל על התורה ע"ש. וא"כ קדושת ומעלת השבטים ניכרת מאבני האפוד אשר שמותם חקוקים בו וא"כ באבני האפוד יתרומם רגלם וקרנם וז"ש איש על דגלו הוא אבני האפוד ע"ד שאמר הכתוב ובשם אלהינו נדגל שהוא הפעל מן הדגל ולכן נמי קרי להו לאבני האפוד לגבי כל אחד ואחד דגלו שבהם תלוי הרמת דגלם וקרנם וזהו מאחר שאיש על דגלו הוא אבן האפוד באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל הם השבטים שהם בני ישראל ממש כלומר שהם אינם שלמים מצד עצמם לבדם אלא צריכים להשתלם באותיות בית אבותם לכן צריך שמנגד סביב לאהל מועד יחנו והוא בק"ק ששם הוא אהל השכינה שמאהלת עלינו ולז"א סביב דייקא ולא שיהיה אהל השכינה אצלם אלא הם יהיו סביב לה וא"כ ממילא דון מינה שבנימין שהוא אינו צריך לאותיות האבות והוא לבדו דר אז יהיה אהל מועד של השכינה שם בחלקו ממש ושאר אחיו יהיו סביב לו:

והנה אפשר לרמוז בס"ד בענין הדגלים והוא כי דגל א' הוא דגל מחנה יהודה שכתוב עליו אותיות אי"י משם אבותינו הקדושים זיע"א והנה מספר יהודה ומספר א"יי גי' נ"א

וע"ה ב"ן רמז למדת המלכות שהיא בחי' מילוי שם ב"ן ודגל הב' של ראובן שכתוב עליו בצ"ע שעולה גי' סך הכל אלף וע"א כי הנ"ון דמנצפך נחשב בשבע מאות וע"ה האותיות וכולל המילות שעולים עשרה הרי אלף פ"א כמנין תפארת בדקדוק. הרי שבשני דגלים נרמזו בחי' תפארת ומלכות לרמוז על כי ישראל הם כלולים מבחינת תפארת ומלכות כנודע מפירוש בנים אתם לה' אלהיכם וכמ"ש לעיל בפ' בחקותי בס"ד. ודגל השלישי שהוא דגל אפרים שכתוב עליו רח"ק הרי סך הכל תר"לט וע"ה גי' תר"ם כמנין תמ"ר רמז לדמיון ישראל שנדמו בצדקתם לתמר דכתיב צדיק כתמר יפרח גם רמז של בירור ב"פ ש"ך ניצוצים שהם גי' תמר ומוטלים על ישראל לבררם ולתקנם. ודגל הד' דגל דן הכתוב עליו המ"קב שעולה סך הכל ר"א רמז למאתים עלמין דכסופין שיש למי שמוסר עצמו על קידוש ה' וכנז' במדרש הנעלם ודן מסר עצמו על קידוש ה' בכיבוש הארץ שהלכו חלוצים בראש הכל לפני בני ישראל עד שכבשו ארץ כנען ובשביל שכל דבר שבקדושה יש בו תוספת לכן נרמז בהם מספר ר"א:

ואפשר לרמוז עוד כי דגל מחנה יהודה כתוב עליו אי"י והחונים עליו הם ישששכר וזבולון הרי יש בין כולם ח"י אותיות אי"י יהו"דה יש"שכר זבו"לן רמז זה בדגל הא' כי ישראל הם מדרגא דחיי דכתיב בהו ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום וכן דוד הע"ה שהוא מיהודה ראש הדגלים הוא חי וקיים. ודגל הב' של ראובן כתוב עליו בצ"ע והחונים עליו שמעון וגד הרי סך הכל ט"ו אותיות בצ"ע ראו"בן שמ"עון ג"ד רמז למ"ש רז"ל איש ואשה שזכו שם יה ביניהם וידוע שישראל עם הקב"ה הם דוגמת אשה ובעלה וא"כ שם י"ה הוא משמר את ישראל ונרמז זה בדגל ראובן לרמוז כי הוא לא חטא ממש בענין בלהה ולא פגם בשם י"ה חלילה שהוא בין האיש והאשה כי ידוע מ"ש רז"ל כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה ולכן נרמז שם י"ה שהוא בין איש לאשה בדגלו להורות כי הוא נקי בזה. ודגל הג' של אפרים וכתוב עליו דח"ק והחונים עליו מנשה ובנימין והם סך הכל ח"י אותיות דח"ק אפר"ים מנ"שה ובני"מין כי שם בנימין הכתוב באפוד הוא מלא ששה אותיות הרי ח"י והוא כי רוב הדגל הזה הוא מיוסף שיש בו ב' שבטים אפרים ומנשה והוא צדיק יסוד שנקרא ח"י. גם להורות שאם יזכו ישראל לעשות מע"ט כראוי אז יוכלו להתפלל על משיח בן יוסף שהוא משבט אפרים שיעמד חי ולא יהרג ע"י ארמילוס הרשע ולכן נרמזה אותיות ח"י בדגל הזה. ודגל הד' שהוא דגל דן שהוא מאסף לכל המחנות כתוב עליו המקב והחונים עליו אשר ונפתלי הרי סך הכל י"ד אותיות המק"ב ד"ן אש"ר נפת"לי לרמוז על שם מ"ב שהוא נמי מאסף לכל המחנות שע"י יהיה

בירור ניצוצי הקדושה וע"י ינצחו ישראל את אויביהם והוא בחי' הי"ד כנודע ולכן נרמז זה בדגל דן שהוא המאסף לכל המחנות וגם שהוא חלוץ לפני ישראל לכבוש את הארץ:

הפטרת במדבר

וארשתיך לי באמונה וידעת את ה'. יובן בס"ד ידוע כי ג' מילואים של ע"ב ס"ג מ"ה עולים ק"ב והם נקראים ק"ב חרו"בין כלומר שהם צריכין בירור ותקון ובזה יובן וארשתיך לי באמו"נה גי' ק"ב ע"ה ר"ל ע"י בירור והעלאת הק"ב הנז' ובזה וידעת את ה' וידעת רמז ליחוד:

או יובן בס"ד ע"ד מ"ש בגמ' דמכות פ"ג תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני וכו' בא דוד והעמידן על י"א דכתיב מזמור לדוד ה' מי יגור וכו' בא ישעיה והעמידן על ששה שנא' הולך צדקות וכו' בא מיכה והעמידן על ג' שנא' הגיד לך אדם מה טוב וכו' חזר ישעיהו והעמידן על שתים שנא' כה אמר ה' שמדו משפט וכו' בא חבקוק והעמידן על אחת שנא' וצדיק באמונתו יחיה ע"כ ע"ש. ונמצא שעיקר היא האמונה ואם ישראל יש להם מדת האמונה בשלימות הם מרוצים בזה לפניו ית' ולז"א וארשתיך לי באמונה אפי' במצות האמונה לבדה ובזה וידעת את ה' כמה רב חסד הוא ומרבה להטיב:

נשא

נשא את ראש בני גרשון גם הם למשפחותם לבית אבותם. יובן בס"ד לרמוז על ניצוצי הקדושה שנתגרשו ממקומם ונפלו שצריך לבררם ולהעלותם למעלה לשרשן העליון וזהו נשא את ראש בני גרשון הם ניצוצי הקדושה למשפחותם לבית אבותם דייקא:

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם. יובן בס"ד לפרש דקדוק אמור להם והוא שאפשר לכהנים להתרעם בראותם שהם מברכים לישראל ולהם אין חוזרים ישראל ומברכים אותם לכן בא לרמוז להם שהברכה זו שמברכים את ישראל היא שייכא גם להם יען כי חלק הכהן הוא אצל ישראל ואם איש הישראלי יזרע שדהו ויברכהו ה' שימצא מאה שערים הנה ממילא גם הכהן מרויח שלוקח תרומה ומעשר יותר שאם תוציא הקרקע מאה כור המעשר שלה הוא עשרה ואם תוציא אלף כור המעשר שלה הוא מאה וא"כ כל מה שיתברך הישראלי יותר גם הכהן מרויח יותר ולז"א כה תברכו את בני ישראל ולא תחושו על שאין מי שיברך אתכם יען כי זה האמור כלומר האמירה הזאת שהם אומרים בברכתם היא להם כלומר דשייכא גם להם שאם הישראלי יתברך גם הכהן מרויח בזה. או יובן בס"ד לרמוז כה תברכו את בני ישראל כלומר השכינה שנקראת כה הנה אתם מברכים את ישראל יען כי בברכת ישראל וטובתם יהיה

ממילא עילוי לשכינה יותר כי אז יוכלו לעשות רצונו של מקום בכל הצורך ובישוב הדעת ולכן בזאת הברכה אמור להם אמור לשון שבח מלשון את ה' האמרת היום כלומר הוא שבח גדול לכהנים שכ"כ מגיעים בברכתם:

והנה יובן בס"ד לרמוז כי ברכת כהנים יש בה י"ג יודי"ן כמנין אחד רמז לאחדות שישראל גוי אחד בארץ וגם יש בה ט' וו"ין וששה הה"ין הרי סך הכל יש בה כ"ח אותיות מאותיות שם הוי"ה ב"ה כמנין כח כי מזה יהיה כח וגבורה לישראל ולזה נושאין הכהנים ב' ידיהם כי ב"פ י"ד גי' כ"ח גם יש בה ט"ו תיבות כמנין שם יה רמז איש ואשה שזכו שם יה ביניהם והכהנים בברכת' משימים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים וידוע שיש לישראל עם הקב"ה כביכול דין אשה ובעלה ושאר תיבות הפרשה הזאת הם כ"ו תיבות כמנין שם הוי"ה ב"ה לרמוז שע"י ברכת הכהנים שבפ' זו יתייחד שם הוי"ה ב"ה:

ואפשר לרמוז עוד בס"ד בזה כי פסוק ראשון הוא ט"ו אותיות פסוק ב' הוא ך' פסוק ג' הוא כ"ה הרי פסוק ב' יתר על א' חמשה ופסוק ג' יתר על א' עשרה לרמוז כי חמשה חלקי הלובן שמזריע האב וחמשה חלקי האודם שמזרעת האם ועשרה חלקים רוחניים שנותן הקב"ה באדם כולם יתברכו ולכן בא הרמז בחמשה ועשרה והמפרשים ז"ל פירשו שט"ו תיבות שיש בברכת כהנים כנגדם יש י"ד פרקים באצבעות היד כי ד' אצבעות יש בהם י"ד פרקים כל אחת יש בהם ג' פרקים והגורל יש בו שתים הרי י"ד א"כ נשאר עוד אחד לתשלום מספר של תיבות ברכת כהנים זה ישתלם בכוס של ברכה דברכת המזון שאוחז האדם הכוס בידו ומברך. ובזה פירשו רבני אשכנז ז"ל לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום והוא כי בברכת כהנים יש ט"ו תיבות והי"ד תיבות מהם הם כנגד י"ד פרקים שבאצבעות ונשאר תיבת הט"ו והיא תיבת שלום שאין לה רמז באצבעות וכנגדה הוא הכוס של ברכה שהוא להשלים כנגד תיבת שלום שהיא תיבת ט"ו וזהו לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל הוא כוס ב"המז אלא השלום כלומר בשביל תיבת שלום שבברכת כהנים להשלים כנגדה עכ"ד:

והנה נמצא לפי דבריהם ז"ל שכוס של ברכת המזון הוא כנגד תיבת שלום להשלים היד כנגדה והנה ידוע שבסעודה שעושה הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעת"ל נותנים כוס ברכה לאברהם לברך ואינו רוצה וכן כולם עד שנותנים לדוד ואומר אני אברך ולי נאה לברך שנאמר כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא ונמצא שלעת"ל שדוד הע"ה הוא המברך על הכוס הנה נמצא שדוד הע"ה היא ידו שלימ' יותר שהוא לבדו אוחז הכוס בידו להשלים תיבת שלום. ובזה יובן בס"ד ודוד מנגן ביד כלומר מנגן ושמח ביד שלו על שהיא שלימה יותר. ובזה יובן בס"ד מ"ש דוד הע"ה אחת שאלתי מאת ה' כלומר

אותה האחת החסרה מן היד שאלתי מאת ה' שאהיה אנכי משלים אותה בידי ואימתי אותה אבקש הוא בעת שבתי בבית ה' לחזות בנועם ה' וכו' הוא בעת הסעודה שעושה הקב"ה לצדיקים לעת"ל בג"ע:

ובזה יובן בס"ד לפרש מאמרם ז"ל שארז"ל כל המברך על כוס מלא נותנים לו נחלה בלי מצרים והוא כי נחלה בלי מצרים גי' תקט"ו ועם האותיות גי' תקכ"ז כמנין שלום במילואו כזה שי"ן למ"ד וא"ו מ"ם שעולה תקכ"ו וע"ה גי' תקכ"ז ולפי האמור שהכוס של ברכה הוא כנגד השלום לכן אמרו כל המברך על כוס מלא נותנים לו נחלה בלי מצדים דייקא שיהיה נשפע מן השלום כמדתו שעולה כמספר נחלה בלי מצרים:

יאר ה' פניו אליך ויחנך. איתא במדרש ויחנך שנא ר' חייא הגדול יחנה ה' אצלך. ויובן בס"ד לפרש ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל שצריך האדם ללמור בד' חלקי התורה שהם פרד"ס ובזה יזכה לקבל שפע והארה מד' אותיות שם הוי"ה ב"ה בשלימות וז"ש יאר ה' פניו אליך בתורה ולא שתלמוד חלק הפשט דווקא אלא ויחנך יחנה ה' אצלך כלומר כל חלקי התורה וגם הסוד דאז יחנה ה' שם הוי"ה ב"ה בשלימות אצלך:

עוד במדרש יאר ה' פניו אליך מאור תורה ויחנך להוציאך משעבוד מלכיות כמה דתימה חננו ה' חננו כי רב שבענו בוז ד"א ויחנך לגאל אותך כמה דתימה ה' חננו לך קוינו ישא ה' פניו אליך בעו"הז. ויובן בס"ד לפרש ע"ד שכתב הגאון חיד"א זלה"ה דעשו ירצה לשעבד את ישראל משום את לרבות אחיך הגדול והוא היה בכור וצריך יעקב לכבדו ואמנם כשישראל עוסקין בתורה אין פתחון פה לעשו לטעון טענה זו כלל יען כי אז יעקב יתבע ממנו ג"כ לכבודו משום את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח וגם יש לו לקיים רבוי האת וידוע כשהאח הקטן הוא ת"ח חייב אחיו הגדול לכבדו כי הגם דיש לאחיו הגדול כבוד מכח האת לרבות אחיך הגדול עכ"ז עשה דכבוד תורה עדיף ואזלי' בתר האת של הת"ח. גם ידוע שבזכות התורה תהיה הגאולה וכמ"ש רז"ל ע"פ בזאת יבא אהרן אל הקדש כי בזכות התורה שנקראת זאת יבא אהרן אל הקדש:

גם ידוע דעשו ויעקב חלקו העולמות ואין ליעקב כלום בעו"הז ואמנם מה שאוכלין ושותין ישראל בעו"הז הוא משום דהעולם אינו מתקיים כי אם על התורה דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי וא"כ ישראל שהם עוסקים בתורה ומקיימים העולם הוי כמציל מזוטו של ים ואין אוכלין משל עשו כלום וז"ש יאר ה' פניו אליך מאור תורה הנה ע"י זה תרויח כמה טובות נשגבות הא' ויחונך להוציאך משעבוד מלכיות כי ע"י שיש לך תורה ואתה ת"ח א"כ לא יוכל עשו לשעבדך בטענת את לרבות אחיך הגדול כי אדרבא אתה יש לך כח יותר ממנו מן את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח

והוא חייב לכבדך א"כ כ"ש שלא יוכל לשעבד בך וזהו ויחונך להוציאך משעבוד מלכיות של עשו הוא אדום. ועוד טובה הב' והוא ד"א ויחונך לגאל אותך וכאמור שבזכות התורה תהיה הגאולה ועוד טובה הג' הוא שישא ה' פניו אליך בעו"הז לתת לך עושר ונכסים רבים והגם שאין עולם זה שלך כ"א של עשו יען כי ע"י התורה הנה אתה חשיב כמציל מזוטו של ים ואז אם תהיה עשיר ודשן ושמן בעו"הז שאינו שלך אין אתה גוזל את עשו בזה:

ישא ה' פניו אליך. איתא במדרש ישא ה' פניו אליך בדברים שבינו לבינך ע"כ ויובן בס"ד לפרש ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל דהגם דקי"ל שכר מצות בהאי עלמא ליכא מ"מ שכר מצות דבור אנכי ולא יהיה לך דמפי הגבורה שמענום יש לנו לקבלו בעו"הז יען כי בשלמא שאר מצות צונו השי"ת לעשות' ע"י שליח הוא מרע"ה ולא שמענו מפיו ית' וקי"ל השוכר שכיר ע"י שליח אינו עובר משום ביומו תתן שכר לא המשלח ולא השליח אבל משא"כ דבור אנכי ולא יהיה לך דמפי הגבורה שמענום הנה יש בזה משום ביומו תתן שכרו וצריך שיתן הקב"ה שכר זאת בעו"הז עכ"ד ז"ל. וז"ש ישא ה' פניו אליך וא"ת באיזה כח יהיה נושא לך פנים יותר משאר האומות דאם בשביל זכות קיום המצות שאתה מקיים והלא שכר מצות בהאי עלמא ליכא ואיך תוכל ליהנות מהם בעו"הז לז"א במדרש בדברים שבינו לבינך כלומר הוא בזכות אותם דברים שהיו בינו לבינך דייקא והם דבור אנכי ודבור לא יהיה לך שמפי הגבורה שמענום ולא ע"י אמצעי בנתיים לאפוקי שאר מצות שהיו ע"י מרע"ה ולא היו דבריו ית' בינו לבינינו ממש אלא היה הוא ית' מדבר עם מרע"ה ומרע"ה מדבר עם ישראל ועיין לעיל בפ' כי תשא מה שכתבנו בס"ד בענין בישוב חקירה אחת שיישבנו בס"ד שכל המצות מוכרח שיהיה מצורף בהם קבלת אלהותו ית' שהיא מדבור אנכי ולא יהיה לך וא"כ בזה אתי שפיר הכוונה מה שהשיב הקב"ה למ"הש שהם דקדקו עד כזית ועד כביצה ואיך לא אשא להם פנים דהגם דשכר מצות בהאי עלמא ליכא מ"מ הכוונה הוא ג"כ קאי על מצות קבלת אלהותו המחוברת עמה ובפרט במצות הברכה מוכרח שיש בה קבלת אלהותו ית' להדייא שמברך ואומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם וכו' וא"כ השכר הזה נמשך להם ממצות קבלת אלהותו ית' המצורפת עם מצות הברכה ולא מעיקר המצוה עצמה:

הפטרת נשא

ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון ויגדל הנער ויברכהו ה'. אפשר לרמוז בס"ד מה שקראתו שמשון ע"ד שכתב רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זלה"ה זיע"א כש"ה וז"ל גם בענין שמשון א"ל מורי זלה"ה כי ז"ס פסוק וישלח ה' את ירובעל ואת בדן

וכו' ואמרו רז"ל בדן זה שמשון דאתי מדן והענין הוא כי שמשון הוא גלגול נדב בן אהרן הכהן ולכן נקרא בד"ן שהם אותיות נד"ב בהיפוך ולפי שנדב מת ולא רצה לקחת אשה שהיו אומרים אין בבנות ישראל הגונה לנו כמ"ש רז"ל לכן נענש שמשון בהיותו טוחן בבית האסורים עם נשי הפלשתים האסורות ויען בני אהרן נכנסו שתויי יין לכן היה שמשון נזיר מן הבטן לתקן המעוות עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש. ובזה אפשר לרמוז מה שנקרא שמשון כי שמשון גי' תי"קן נד"ב הכ"ן בדקדוק גם אותיות שמשון הוא שמ"ש נ"ו כי נדב גי' נ"ו:

ובזה יובן בס"ד לפרש מה שהתפלל שמשון בבית האסורים ויאמר אדני ה' זכרני נא וחזקני נא שהכוונה זכרני נא מה שהלכתי לפניך ביושר לבב בגלגול א' שהיה נדב צדיק גדול וכמ"ש מרע"ה לאהרן הע"ה עכשיו ידעתי שהם גדולים ממני וממך וא"כ וחזקני נא:

בהעלותך

בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. יובן בס"ד לרמוז כי אותיות המילוי של אותיות המנורה כזה מ"ם נו"ן ו"ו ריי"ש ה"ה הם גי' זי"ת רמז שצריך להיות אורה משמן זית דוקא ולז"א אל מול פני המנורה רמז למספר המילוי שהם בפנימיות האותיות של המנורה יאירו שבעת הנרות שיהיה אורם מאיר מזית:

ויאמר אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת חנותינו במדבר והיית לנו לעינים. יובן בס"ד לפרש כי הא ודאי שאחר שנכנסו ישראל במדבר ודאי לא היה נעלם מגדולי ישראל שצריכים להתעכב במדבר ימים רבים עד אשר יבררו כל הבירורים הצריכים להתברר מהמקומות כי הא ודאי הבינו שלא על חנם הכניסם הקב"ה במדבר הגדול הזה אשר לא עבד בו איש ולא ישב אדם שם והוא מקום נחש שרף ועקרב וגם הם מוכרחים לנסוע מ"ב מסעות כנגד שם מ"ב כידוע וגם עוד שגם איש אשר לא נוססה בקרבו רוח ה' להבין ולהביט בכל זאת הנה גם לא יבצר שיחשוב בדעתו הטעם הפשוט והנגלה שבהכרח צריכים להתעכב במדבר עד אשר יגדלו האילנות אשר קצצו אנשי כנען כי בצאת ישראל ממצרים פחדו כל אנשי כנען פן יבואו ישראל לקחת את ארצם כי ידעו שלארץ כנען הם רצונם לבא ולכן קצצו כל אילנות הטובות שיש להם וטמנו כל ממונם תחת הקרקע כדי שבעת שיבאו ישראל לא ימצאו כלום והנה הש"ית אמר להביא את ישראל לארץ זבת חלב ודבש ארץ טובה ורחבה וגם אמר שתהיה נמי בתים מלאים כל טוב ולכן כדי לקיים גזרתו ית' צריכים להתעכב במדבר ימים רבים עד שיתייאשו אנשי כנען ויהיה בטוח לבם שלא יבואו לארצם ואז יוציאו המטמונות שטמנו להיות בתים מלאים כל טוב

כבראשונה וגם האילנות טובות שקצצו יצמחו ויצאו כבתחלה ואז יבואו בית ישראל פתע פתאום לנחול את הארץ ברוב טובה וימצאו בתים מלאים כל טוב וא"כ מלבד טעמים האמורים הנסתרים הנה יש נמי טעם פשוט ונגלה לעכבת ישראל במדבר וזה הטעם יוכל ליפול בלב כל איש הישראלי:

וא"כ השתא נחזי אנן גבי יתרו שבא אצל משה רבינו ע"ה וישראל למדבר אשר חונים שם וישב עמהם ואח"כ רצה לחזור לארצו ולא נתעכב לשבת עמהם הנה בזה הוא נותן מקום לחשוד אותו ולומר כי לא בא בשביל אהבת הש"ית לקבל יהדות מלב ונפש אלא כל כוונתו הוא בשביל הנאה שראה שישראל יצאו ממצרים ללכת אל ארץ כנען לרשת אותה ומרוב חשקו בטובת הארץ אשר אין כמוה כי חברון שהיא פיסולת של א"י היא חשובה כמה פעמים יותר על צוען וצוען היא מעולה יותר ממצרים ומצרים היא מעולה מכל הארצות שנא' כגן ה' כארץ מצרים ולכן אחר ששמע שיצאו ממצרים ללכת ארצה כנען לרשת אותה אמר קרב לגבי דיהנא ואידהן כי בודאי אם יבא אצלם להיות כאחד מהם יתנו לו חלק בראש לכבוד חתנו מרע"ה ולכן בא להתגייר ולהיות כאחד מהם. ואמנם אחר שבא אצלם וישב עמהם והבין כי צריכים הם להתעכב ימים רבים במדבר הזה ואין הולכים תכף לרשת את ארץ כנען לכן רצה לחזור אל ארצו כי לא ראה הנאה במזומן ולא רצה לעזוב הודאי ולישב לצפות כמה שנים על השמא. וא"כ בזה החזרה שרוצה לחזור מן המדבר אל ארצו הוא נותן מקום לעולם לחשדו בכך שיאמרו כל זה שבא להתגייר הוא חזות עינים כדי שיקחוהו עמהם לארצם ויתנו לו חלק עמהם ואחר שראה שאין דבר במזומן חזר בו. והגם שבאמת אין זו כוונתו מ"מ הוא נותן מקום לחשדו בכך וז"ש מרע"ה אל נא תעזוב אותנו יען כי על כן ידעת חנותנו במדבר כלומר שיאמרו אז העולם שבישיבה זו שישבת עמנו הנה בתוך זאת ידעת חנותינו במדבר ר"ל שידעת והבנת שצריכים להיות ישיבתנו וחנייתנו כעת במדבר וא"כ יבואו לחושדך בזה לומר שמה שהיית לנו מכבר כלומר מה שנתגיירת והיית לנו בכלל ישראל הכל הוא לעינים כלומר למראה עינים היה זה בשביל הנאתך ולא שבחרת ביהדות מלב ונפש אלא כל זה עשית לפני מראית העין כדי שנביא אותך עמנו לא"י וניתן לך חלק בה ונמצא שבעזיבה שאתה עוזב אותנו אתה נותן מקום לחושדך בכך ולכן עצתי עליך שאל נא תעזוב אותנו:

או יובן בס"ד אל נא תעזוב אותנו וגו' והוא דידוע מ"ש רש"י ז"ל בפ' בא ע"פ וגם צדה לא עשו להם דע"י שיצאו ישראל למדבר והאמינו בהקב"ה זכו להקרא קדש כדכתיב זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה מה כתיב בתריה קדש ישראל לה' והם דברי חז"ל במדרש ע"ש. ונמצא דע"י שהלכו ישראל במדבר

זכו שנעשו קדש. גם ידוע מ"ש המפרשים ז"ל טעם לקבלת הגרים הוא משום שישראל נקראו קדש וקי"ל כל דבר שבקדושה צריך תוספת עכ"ד ז"ל והש"תא הכא אחר שאמר יתרו אל ארצי ואל מולדתי אלך א"ל מרע"ה הנה בבקשה ממך אל נא תעזוב אותנו לגמרי ותדבק בארצך ומילדתך יען כי על כן ידעת חנותינו במדבר דייקא שמכח חנייתנו במדבר הנה מזה זכינו להיות קדש ומאחר שאנחנו קדש צריכין שיתוספו עלינו גרים כי כל דבר שבקדושה צריך תוספת וא"כ אז צריך שתהיה נדבק בנו ובזה אז והיית לנו לעינים כי אנחנו צריכים לך ובהכרח שנכבדך וכמ"ש רש"י ז"ל שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו וא"ת גם כי אלך אל ארצי הנה ג"כ תופס אנכי דת היהדות ואיני נדבק באנשי ארצי ומולדתי לז"א לו הנה עכ"פ אם תלך עמנו ממש בזה תקבל טובה הרבה והוא כי והיה הטוב ההוא אשר יטיב ה' עמנו והטבנו לך:

והיה כי תלך עמנו והיה הטובה הוא אשר יטיב ה' עמנו והטבנו לך. יובן בס"ד דידוע מ"ש המפרשים ז"ל דהלא יעקב ועשו חלקו העולמות ואין ליעקב שום הנאה בעו"הז וא"כ השתא כמו שיעקב נהנה בעו"הז שהוא חלק עשו גם עשו צריך שיהנה בעו"הב שהיא חלק יעקב ותירצו דמה שצריך ליהנות עשו בעו"הב כנגד זה כבר אוכלים אותו הגרים בעו"הב שהם באו ממנו ונתוספו על ישראל וקבלו אותם ויש להם חלק לעו"הב וא"כ תו אין לעשו שום שייכות בעו"הב כלל עכ"ד ז"ל. ונמצא לפי"ז דע"י קבלת הגרים שמקבלים ישראל הנה בזה ניצולו מטענת עשו בעו"הב ולא יוכל ליקח חלק עמהם כלל וז"ש והיה כי תלך עמנו והיה הוא לשון שמחה כלומר שמחה גרולה יהיה לנו אם תלך ותתחבר עמנו יען כי אתה גר צדק ועל ידך אז והיה הטוב ההוא הידוע והוא טוב עו"הב שהוא טוב מוחלט אשר יטיב ה' שם בלתי אמצעי אלא הוא בידו יתברך הנה אז יהיה עמנו דייקא ולא יהיה שייך ממנו לעשו כלל יען כי והטבנו לך שאתה גר וא"כ מה שצריך לאכול בעו"הב כבר אוכלים אותו הגרים:

ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל. יובן בס"ד לרמוז אלפי מלשון אאלפך חכמה והוא רמז ללימוד התודה שלומדים ישראל וידוע שע"י עסק התורה יתיחד שם ה' ב"ה ויתחברו י"ה בו"ה וז"ש שובה ה' להתחבר כאז י"ה בו"ה והוא על ידי רבבות אלפי ישראל ר"ל ריבוי לימוד ישראל בתורה. או יובן בס"ד לרמוז ע"ד שכתבו חז"ל שבחטא אד"הר נפגם אל"ף דאדם ונשאר דם ואל"ף דאמת ונשאר מת עכ"ד ז"ל ולז"א שובה ה' רבבות אלפי ישראל ר"ל אותם הב' אלפין של ישראל שהם רבבותם והתנשאותם תשיב אותם להתחבר יחד באמת ואדם ויהיה אז חירות ממ"המ ובלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה וגו':

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם וכו' ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו. יובן בס"ד קישור הפסוקים והוא דידוע מ"ש הרב מהר"י אלגאזי ז"ל משם חכמי אשכנז ז"ל דהטעם שאכלו ישראל המן שהוא לחם מן השמים והוא משום שנא' כי לי בני ישראל עבדים וכתוב בעבד עברי כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה ולכן אכלו לחם מן השמים שהוא דבר רוחני עכ"ד ז"ל. גם ידוע דמה שיצאו ממצרים קודם הזמן הוא משום דקושי השעבוד השלים המנין וידוע דלא שייך לומר קושי השעבוד השלים המנין אלא אם ישראל הם בחי' בנים אבל אם הם דין עבדים לא שייך לומר קושי השעבוד השלים המנין דמשל למלך שכעס על עבדו וכו' וכמ"ש לעיל בס"ד בפ' בשלח ע"ש:

והנה ידוע שמה שאמר אח"ך הפ' בפרשה זו ותבכו לפניו ותאמרו למה זה יצאנו ממצרים הכוונה הוא במה שאמרו זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם שכוונת אמירתם זו היא לומר למה זה יצאנו ממצרים שתוהים על היציאה אשר הוציאם ה' ממצרים וכמ"ש רבי' מוהר"ם אלשיך ז"ל בפרשה זו ע"ש:

ובזה יובן קישור הפסוקים שאחר שאמרו זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים שהכוונה הוא שתוהים על היציאה שהוציאם ממצרים אז התחילו להזכיר טענה אחת דמוכח ממנה שהם שלא כדין יצאי שיצאו קודם הזמן ועל כן הם תוהים על היציאה ואמרו דעתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו וק' למה אוכלים דוקא מן אלא מוכרח כדי לקיים מצות כי טוב לו עמך האמוד גבי עבד עבדי וא"כ מזה מוכח שהם בבחי' עבדים וא"כ ודאי שלא כדין יצאו דאז אין לומר קושי השעבוד השלים המנין דזה לא שייך כ"א כשהם בבחי' בנים וכאמור:

או יובן בס"ד ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי וכו' והוא דידוע דהמן נקרא גד שהיה מגיד לישראל וכמ"ש רז"ל כשם שהנביא מגיד לישראל מה שבחורין ובסדקין כך המן מגיד להם הא כיצד. שנים באים לדין לפני מרע"ה זה אומר עבדי גנבת וזה אומר אתה מכרתו לי א"ל מרע"ה דינו לבקר משפט למחר אם נמצא עומדו בבית רבו ראשון בידוע שזה גנבו ואם נמצא בבית שני בידוע שזה מכרו לו וכן איש ואשה שבאו לפני מרע"ה לדין הוא אומר היא סרחה עליו והיא אומרת הוא סרח עלי א"ל מרע"ה דינו לבקר משפט למחר אם נמצאת עומרה בבית בעלה בידוע שהוא סרח עליה ואם נמצאת עומרה בבית אביה בידוע שהיא סרחה עליו ונמצא שהיו מוכרחים להזהר מגזל ומזנות וכיוצא בזה יען שתכף ומיד המן מגיד עליהם ומכלימם וז"ש ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי כלומר אין אנחנו יכולים לעשות דבר אוסור כמו גזל וזנות וכיוצא שהוא בלתי מותר לעשות

וזהו אין כל בלתי ר"ל אין יכולים לעשות כל דבר שהוא בלתי יען כי אל המן עינינו שאנחנו רואים במן שהוא תכף ומיד מגיד לישראל וא"כ אין אנחנו יכולים לעשות כל דבר אשר תאוה נפשנו שהוא בלתי מותר לעשותו כי נפחד מן המן:

ובילקוט איתא והביא זה רש"י ז"ל זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם וכי יש בענין שהיו מצרים נותנים להם דגים חנם והלא כבר נאמר ועתה לכו עבדו ותבן לא ינתן לכם אם תבן לא היו נותנים להם חנם דגים היו נותנים להם חנם מה אני אומר חנם חנם מן המצות עכ"ל וצריך להבין מ"ש חנם מן המצות מה כוונתם בזה. ויובן בס"ד לפרש ע"ד שכתב הרב עיד דוד ז"ל שהטעם שאמר מרע"ה הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם הוא כי בשר תאוה נאסר להם במדבר ואין יכולים לשחוט ולאכול כ"א כשיקריבו שלמים דוקא ואותו הדור לא היו יכולים להקריב שלמים שכל הנולדים במדבר לא היו נימולים כי לא היה רוח צפונית מנשב א"כ אין רשאים לאכול בשר ולזה אמר מרע"ה הצאן ובקר ישחט להם איך ומצא להם והלא אסורים לאכול בשר עכת"ד ז"ל ע"ש. וז"ש וישובו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר וא"ת והלא אתם אסורים לאכול בשר כי אם ע"י שתקריבו שלמים וזה לא אפשר שאינכם נימולים לז"א זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם ובדרשת חז"ל חנם בלי מצות והכוונה שאין אנחנו מבקשים בשר בהמה וחיה שהם ראויים להקרב על המזבח ולהיות בהם מצות הקרבה אלא אנחנו מבקשים לפחות בשר דגים שהיינו אוכלים במצרים אשר המה חנם בלא מצות כלומר לא שייך בהו מצות הקרבה שאינם ראויים להקרב לא עולה ולא שלמים ולא חטאת ואשם ולז"א מצות לשון רבים דדוקא בשר בהמה אשר יקרב על המזבח כנז"ל אסור לאכלו בלתי הקרבה שיקריב ממנו שלמים ויאכלו הבעלים חלקם אבל בשר דגים שהוא חנם בלא מצות הקרבה דלא ראוי ליקרב ע"ג המזבח הרי זה לא נאסר:

או יובן בס"ד לפרש אומרם ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו והוא דידוע שהם היו מתפללים על המן ואומרים שהוא מחליש כחם וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל בזה ע"ש וא"כ השתא כוונת דבריהם כך הוא דרצונם לומר שהמן מחליש גופם עד שמעט מעט יהיו חולים ממנו ואפי' המן זה אינם יכולים לאכלו ורק לראותו בלבד וז"ש זכרנו את הדגה וכו' את הקשואים וכו' שכל כך היו לנו מאכלים רבים ואמנם ועתה שאבדו אלו המאכלים ממנו וניתן לנו מן דוקא הנה אנחנו רואים בעין שכלנו שמעט מעט יום אחר יום תהיה נפשנו יבשה שיהיה להם חלישות כח הרבה שיהיו חולים ואז אין כל כלומר לא מן ולא שאר מאכלים שמרוב חלישותם וחלייתם תפסק תאותם וגם

המן הזה אינם יכולים לאכלו וזהו אין כל אפי' מן ירק יהיה אל המן עינינו דוקא כלומר שנראה אותו ראייה בעלמא אבל לא נוכל לאכול ממנו:

ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג. איתא בילקוט וז"ל אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע אם לא אתן להם הורגים אותי ואם אדבר כנגדם אתה הורגני מכאן ומכאן הרוג אני בבקשה ממך הרוג את ההרוג שנא' הרגני נא הרוג מיד חרה אף הקדוש ב"ה ואמר למשה תן בשר לבני א"ל רבש"ע מאין לי בשר א"ל צפרדעים לא היה לך במצרים כנים לא היה לך במצרים כ"כ היית עשיר א"ל רבש"ע משלך היה לי א"ל במצרים היה לי וכאן לא היה לי היד ה' תקצר עכ"ל והנה י"ל למה לא זכר לו הקב"ה כ"א מכת הצפרדע והכנים והן אמת שהם מכות ראשונות ולהכי נקטוהו אבל עכ"פ יותר טוב היה לתפוס ארבה שהם ראויים לאכילה כמו בשר וכן הערוב שהוא נמי מין בהמה וחיה והוא ממש כמו ששואלים הם. ויובן בס"ד לפרש דהנה ידוע שהטעם שהביא הקב"ה צפרדעים על מצרים כתבו חז"ל הכל בשביל שביטלו אותם מפריה ורביה ולכן מדה כנגד מדה שלח להם הצפרדעים כדי לסרסם וגם מכת הכנים כתבו חז"ל שהביא להם ג"כ בשביל ביטול פריה ורביה שרצו לבטל את ישראל ולכן הביא להם מכת הכנים שאינם פרים ורבים וכנז' במפרשים ז"ל גם ידוע עוד מ"ש המפרשים ז"ל שתפלו על המן ואמרו שהוא ממעט הזרע וממילא תתמעט הפריה ורביה שלהם שאין להם תאות המשגל לשמש ולכן התודה העידה לסתור דבריהם ואמרה והמן כזרע גד הוא והכוונה שאדרבא הוא מרבה הזרע עכ"ד ז"ל וא"כ השתא מאחר שהם היו אומרים שהקב"ה שלח להם דבר שהוא ממעט הפריה ורביה לכן כשהזכיר למרע"ה המכות של מצרים הזכיר לו ב' מכות צפרדעים וכנים כדי לרמוז לו שיוכיח לישראל בשני מכות אלו שהביא הקב"ה על מצרי' בשביל ביטול פריה ורביה שבטלום ואם כ"כ הקב"ה חס על פריה ורביה שלהם שמפני שרצו לבטלם ממנה הביא עליהם כ"כ מכות א"כ כ"ש וכ"ש הוא שלא ישלח להם דבר שהוא ממעט הפ"ור שלהם ואיך תפלו על המן ואמרו שהוא ממעט הפ"ור:

האנכי הריתי את כל העם הזה האנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק על האדמה אשר נשבעת לאבותיו. יובן בס"ד לפרש דהכוונה לומר שמצד הדין אין אנכי מחוייב לשאת את עולם הכבד עלי כי לא בני הם ואמנם עכ"ז הייתי מקבל עלי כל זה בשמחה אם הייתי שומע דבור בשורה ממך שתאמר בפירוש שא אותם כאשר ישא האומן את היונק על האדמה אשר נשבעת לאבותיו דהגם שבזה אתה מטיל עלי עול כבר הייתי מקבל בשמחה יען כי הייתי מבושר מכניסת הארץ שאתה אומר בפירוש לשאתם על האדמה אכל מה שצר לי הוא שאתה גוזר עלי שאשא את

עולם ואין אתה מבשר אותי בתוך הדברים על ביאת ארץ ישראל שאז הייתי מתנחם מן העול הכבד והיה נחשב אצלי לששון ולשמחה וז"ש האנכי הריתי את כל העם הזה האנכי ילדתיהו והלואי הוא כי תאמר אלי בז"הל שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק על האדמה אשר נשבעת לאבותיו שאז הגם שאתה מכביד יותד העול עלי שהוא כמדרגת האומן את היונק עכ"פ הייתי מתנחם בזה ושש ושמח כי בזה נמצא שזכיתי להתבשר מביאתי לארץ ישראל:

הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם ויאמר ה' אל משה היד ה' תקצר עתה תראה היקרך דברי אם לא. והדקדוק מבואר כי איך היה אדון הנביאים נראה כמסתפק בדבריו ית'. ויובן בס"ד לפרש דלעולם הוא האמין וידע שודאי הקב"ה ימציא להם צאן ובקר לשחוט כדי צורך כולם ואפי' שהם שש מאות אלף רגלי ואוכלים חודש ימים ואמנם כוונת מרע"ה בזה הוא לומר דמאחר שהם רבים מאוד ורוצים לאכול כדי חודש ימים א"כ השתא אם תשלח צאן ובקר כדי ספוק כולם בשלימות א"כ יהיה מזה צער גדול כי מרבוי הדם והרפש של הצאן שהם רבים כדי סיפוק כולם ימאס המקום אשר יושבים שם בתכלית המאיסות ויהיה מזוהם הרבה עד שיקוץ האדם ממנו וכן אם הבשר הזה שתשלח להם הוא בשר דגים שתמציא להם דגים רבים בים כדי צרכם וילכו ויאספו מן הים ויאכלו הנה ג"כ זה טרחא גדולה עד מאוד לאסוף כ"כ רבוי דגים מן הים לצורך ת"ר אלף כדי אכילת חודש ימים ולכן אנכי מבקש שאם תשלח צאן ובקר לא תשלח בתחלה צאן ובקר הרבה כדי סיפוק כולם בשלימות אלא תשלח מעט אשר לא יספיק לכולם ואמנם אחר השחיטה תשלח ברכה בבשר באופן שיספיק לכולם אבל מקודם שישחטו את הצאן יהיו מועטים כדי שלא יספיקו לכולם כדי שבזה תתמעט הזוהמא והמאיסות שיהיה מן הדם והרפש כי לא ימצא דם ורפש הרבה וכן אם אתה שולח להם דגים ג"כ תעשה להם באופן זה שלא יאספו להם כ"א מעט שאינו כדי סיפוקם ואמנם אחר שיאספו אותם ויהיו אצלם מזומנים בביתם אזי תשלח ברכה באותם הדגים שכבר אספו שיהיו מספיקים להם כדי שאז תתמעט טרחתם וז"ש שש מאות אלף רגלי וכו' ומאחר שכ"כ הם רבים א"כ צריך להכין להם צאן ובקר ג"כ הרבה מאוד מאוד ולכן זאת אבקש והוא שאם תרצה לשלוח צאן ובקר אזי יהיה באופן זה שלא תשלח מתחלה כדי סיפוקם אלא אחר שישחט להם אזי אח"ך ומצא להם כלומר אחר שישחטו אות' ויוציאו זוהמת' אח"ך תשלח ברכה בבשר שיהיה מספיק להם וזהו ומצא להם וכן אם את כל דגי הים תרצה לתת להם ג"כ אבקש אחר שיאסף להם אח"ך אז ומצא להם אבל לא בעת שיאספו להם לא תהיה האסיפה כדי סיפוקם כדי שאז תתמעט

הטרחא. והשיב לו הש"ית היד ה' תקצר עתה תראה היקרך דברי וכו' והכוונה שאנכי אוכל לעשות דבר שמתחלתו יהיה מספיק להם ואפ"ה הם לא יטרחו בו ולא יהיה ממנו זוהמא ומאיסות כלל וכמו שהיה באמת שנתן להם השליו שאין בו זוהמא ומאיסות וגם לא טרחו בו לאספו מן הים אלא רוח נסע מאת ה' ויגוז שלוים מן הים ויטוש על המחנה וכו':

או יובן בס"ד לפרש דהנה ידוע דעיקר האכילה שאוכל האדם הוא צריך לכוין בה באכילתו את הניצוץ הטוב המגולגל באותה אכילה ולהעלותו והנה מרע"ה חשב שרוצה הש"ית לאסוף להם כל הצאן והבקר שבעולם ע"י איזה סיבה שתהיה ויקחו אותם ישראל וישחטו אותם וכפי הרבוי שלהם שהם ת"ר אלף וגם שצריך שיאכלו כולם חדש ימים אזי ודאי צריך לאסוף להם כל הצאן ובקר שבעולם וגם אם זה הבשר הוא בשר דגים צריך ג"כ שכל דגי הים יאספו להם והנה הגם שמרע"ה ידע שבודאי הקב"ה יכול לעשות זאת שיאסוף להם כל הצאן או כל הדגים ואמנם הוא היה צר לו על הניצוצות המגולגלים בצאן ובקר ההם או בדגים ההם דמאחר שאוכלים הכל בבת אחת בתוך חדש ימים א"כ איך שייך שיהיה להם כח לברר ולהעלות כל כך ניצוצות רבים מאד אשר מגולגלים בכל הצאן ובקר ההם במעט זמן זה כי כבר נודע הוא שהבירור והתיקון צריך שיהיה בהדרגות ברבוי זמן כי אין כ"כ כח גדול בתחתונים לברר הכל במעט זמן בפעם אחת כי לזו צריך תגבורת גדולה על הסט"א כי איך תקבל שיפשיטוה ערומה בפתע פתאום ורק זה אפשר להיות בהדרגות מעט מעט עד שתקיא הכל וכמו שהוא באמת כן עתה שברבוי הזמן מעט מעט מתמעטת הסט"א ומתבררים הניצוצות וא"כ חשש מרע"ה פן לא יהיה בירור גמור ע"י אכילתם ובזה יהיה צער לניצוצות יותר שאם האדם אוכל אכילה אחת ולא היה לו כח לברר הניצוץ שבה הנה בזה גורם צער גדול לניצוץ המגולגל באותה אכילה ולכן מרע"ה צר לו על הניצוצות המגולגלים בבשר והוא פן לא יוכלו לברר הכל וגורמים להם צער וז"ש שש מאות אלף וכו' ומאחר שכ"כ הם רבים א"כ ודאי צריך לשחוט בשבילם כל צאן ובקר שבעולם ולזה קא תמה מרע"ה הצאן ובקר ישחט להם היתכן הוא שמצא להם בתמיה וקאי על הניצוץ המגולגל באכילה ההיא שאוכלים דהיתכן שימצא להם כלומ' שיוכלו לבררו ולקחת אותו ולהעלותו למקומו וגם אם הבשר שתתן להם הוא בשר דגים הנה אם את כל דגי הים יאסף להם היתכן הוא שימצא להם אותו הניצוץ המגולגל באכילה של כל אחד מהם גם עוד אפשר לומר שמלבד זה עוד צר לו למרע"ה ודאג על הניצוצות מטעם אחר והוא שמאחר שהם אוכלים הבשר בשביל תאות החומר שנתגברה עליהם א"כ חשש פן לא יוכלו להתגבר על הסט"א ולברר הניצוצות ולכן

דאג ואמר להם בתמיה וקאי על הניצוץ שבכל אכילה ואכילה של אחד מהם והשיב לו הקב"ה אפי' אם יהיה הדבר כאשר הבנת שהבשר שארצה ליתן להם הוא שאביא להם כל צאן ובקר שבעולם או כל דגי הים הנה עכ"ז אפ"ה למה אתה תמה ודואג בעבור הניצוצות דוכי היד ה' תקצר רמז לו על שם מ"ב שהוא בחי' היד כנודע שכחו הוא לברר ולהעלות את הניצוצות והכוונה שאם הם קצרה ידם ולא יוכלו להעלות הניצוצות עכ"ז היד ה' הוא שם מ"ב שנקרא יד ה' תקצר ח"ו כי הלא אפשר שאגביר להם שם מ"ב יותר לסייעם ויוסיף כחם לברר ולהעלות הניצוצות על ידו וא"כ למה כ"כ אתה תמיה ודואג בעבור הניצוצות. ואמנם עתה תראה היקרך דברי אם לא כלומר אם יהיה דברי שאמרתי שאתן להם בשר דרך מקרה או אם לא ור"ל לא כאשר הבנת שאקבץ להם כל הצאן והבקר ומצינו אח"ך שרוח נסע מאת ה' ויגז שלוים מן הים וכו' שהוא דרך מקרה ודבר דלא שכיח:

ויאמרו הרק אך במשה דבר ה' וגו'. י"ל לכאורה תיבת אך יתירה היא והי"ל לומר הרק במשה דבר ה' ויובן בס"ד לפרש ותחילה נקדים מ"ש רבינו מהרח"ו זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל ונבאר יתרון שיש לקין על הבל אחיו יתרון גדול מאוד ואל תתמה כי מספר הזוהר נראה שקין רשע גמור והבל צדיק גמור כי דע שבהכרח הוא שהבכור יהיה לו יתרון על הפשוט וכמ"ש בס' התיקונים סי' ס"ט על פסוק אם תטיב שאת ולא עוד אלא שמצינו שנתייחד לו הדבור והיה נביא כמש"ה ויאמר ה' לקין וכו' ולא עוד אלא שהיה בנו בכורו של אד"הר יציר כפיו של הקב"ה ואם אדם יציד כפיו חטא עד להפליא כמ"ש רז"ל בסנהדרין אין לתמוה ממה שחטא קין שהיה ילוד אשה האמנם כללו של דבר כי קין והבל כל אחד מהם כלול מטוב ורע טוב מסטרא דאדם ורע מסטרא דזוהמת הנחש שהטיל בחוה אלא שלפי שקין הוא בגבורה נאחז בו הרע יותר מהבל שהיה מן החסד. ונחזור לענייננו כי קין מצד הגבורות והבל מצד החסדים וכבר הודעתיך שהגבורות וכו' הנה הם נתגלו זמן רב קודם שנתגלו החסדים ועוד כי הגבורות תמיד הם מגולות ולכן מי שהוא מזו הבחינה השנית של קין כנז"ל יכול לעלות ממדרגה אל מדרגה ומגבורות אל גבורות עד וכו' ויינק משם השפע שלו משא"כ בהבל שהוא מן החסדים שנתאחרו מלהתגלות ולא עוד אלא שהם סתומים תמיד ואין להם כ"כ גילוי וזהו הטעם מ"ש במדרש רבה פ' חוקת א"ר חנינא וכל יקר ראתה עינו זה ר' עקיבא דברים שלא נגלו למרע"ה נגלו לר' עקיבא גם זה מ"ש באותיות דר"ע כי אמר משה להש"ית על ר' עקיבא יש לך אדם כזה ואתה נותן התורה על ידי וכו' והיה מרע"ה נרתע כיון שראה מזלו של ר' עקיבא דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות וכו' וקרוב

לזה נזכר במס' שבת פרק רבי עקיבא והטעם הוא לפי שהיה ר' עקיבא יוכל להשיג יותר ממנו לסיבה הנז"ל כי הוא מן קין ומרע"ה מן הבל גם זהו מ"ש במס' שבת פרק ר' עקיבא שבשעה שעלה מרע"ה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות אמר לו ומי מעכב על ידך א"ל צדיק אחד שעתיד לעמוד ועקיבא בן יוסף שמו וכו' והענין כי מי שהוא משורש הבל אין בו יכולת להשיג רק עד כתרי אותיות שהם התגין ולא יותר וז"ש שמצאו שהיה קושר כתרים לאותיות אבל מי שהוא משורש קין מבחינתו השנית כנז"ל יש יכולת בידו להשיג אפי' עד הטעמים או יותר למעלה ג"כ האמנם אח"ך מרע"ה השיג הכל על ידי מעשיו העצומים עכ"ל לשון הטהור והקדוש זיע"א ע"ש:

נמצינו למדין מדברי רבינו זלה"ה שמה שהפליגו רז"ל בהשגת ר' עקיבא יותר הוא מצד בחינתו שהוא יכול להשיג מצד בחינתו יותר ממה שיכול מרע"ה להשיג מצד בחינתו כי מרע"ה לא יכול להשיג מצד בחינתו כי אם רק עד כתרי אותיות שהם התגין ולא יותר אך ר' עקיבא היה יכול להשיג מצד בחינתו יותר ומה שהשיג מרע"ה יותר ויותר עד שהשיג הכל הנה כל זה זכה מצד מעשיו העצומים ולא מצד בחינתו ולכן באמת אחר שזכה מרע"ה להשיג הכל מצד מעשיו הטובים והעצומים הא ודאי דמי לנו גדול ממשה ובודאי שהוא מעולה על הכל. ובזה שפיר נתיישבו דברי חז"ל כי איך כ"כ הם מפליגים את השגת ר' עקיבא על מרע"ה שלב האדם יתפלא בזה מאחד דידוע הוא דמי לנו גדול ממשה רבן של כל ישראל ואמנם בדברי רבינו זלה"ה נתיישבה שפיר היטב היטב כי בודאי הגמור שאין לנו גדול ממשה יען כי הוא כבר השיג הכל ע"י מעשיו העצומים והם לא דברו כ"א ההשגה שצריכה להיות מצד הבחינה והשורש שלו ודברים אלו דברי אלהים חיים המשמחים את הלב והמיישבים דעתו של אדם במאוד מאוד הש"ית ברחמיו יראנו מתורתו נפלאות אכ"יר:

ובזה יובן בס"ד לרמוז בפסוק ויאמרו הרק אך במשה דבר ה' אך ר"ת כתרי אותיות שהם התגין וכמ"ש רבינו ז"ל והכוונה שהם ידעו שמרע"ה לא ישיג מצד בחינתו ושרשו כ"א עד כתרי אותיות ולא יותר בבחי' טעמים ונקודות ג"כ ולכן לא גדלה ח"ו מעלתו כ"כ בעיניהם ולכן אמרו הרק א"ך כלומר רק כתרי אותיות שהם התגין דבר ה' במשה כלומר עד כאן יכול להשיג וא"כ למה כ"כ תגדל מעלתו עלינו כי הלא השגה זו גם בנו דבר ה' ואין גדולה השגה זו כ"כ עד להפליא ובאמת שהם שגו בזה כי הגם שמרע"ה לא יכול להשיג מצד בחינתו ושרשו כ"א עד כתרי אותיות שהם התגין אבל לא הנקודות והטעמים שהם בחינה גבוהה ודמה למעלה מזה מ"מ הוא עליו השלום השיג את הכל עד למעלה למעלה מכח מעשיו הטובים ולכן השיב להם הש"ית על זה ואמר לא כן

עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא בכל ביתי דייקא כלומר לא כאשר חשבתם שיש השגה נעלמה ממנו אלא בכל ביתי נאמן הוא ר"ל שהשיג הכל וידע בכל והתחיל אז לרמוז להם על השגתו בטעמים ונקודות שבחינתם גבוהה למעלה מכתרי אותיות שהם התגין ואמר להם פה אל פה אדבר בו לרמוז לזה והוא דידוע שיש אותיות ולמעלה מהם בחי' התגין שהם נקראים כתרי אותיות ובחינה למעלה מזה הוא בחי' הנקודות ובחי' למעלה מזאת הוא בחי' הטעמים וסימנם טנ"תא שהם ר"ת טעמים נקודות תגין אותיות והנה ב' הבחי' שהם האותיות והתגין הם כתובים בס"ת אבל ב' בחינות שהם טעמים ונקודות אינם כתובים בס"ת לרוב גבהם והעלמם וצריך השליח צבור לחברם ולהוציאם בפיו שיקרא האותיות כפי הנקודות הצריכים להם וכפו הטעמום הצריכים להם ונמצא ששני הבחינות הגבוהות אלו הם בפה דוקא ולא בכתב ולז"א פה אל פה אדבר בו לרמוז שגם הבחינות שהם תלויים בפה דוקא גם אלו אדבר בו שהוא השיג כולם ע"י מעשיו העצומים וכ"כ השיג השגה גדולה שהוא כאלו רואה הדבר במראה ממש אבל לא יהיה בחירות כי לרוב קדושת מעשיו העצומים השיג השגה גמורה ושלימה ולזה פירש עוד ואמר ותמונת ה' יביט ג"כ לרמוז לזה כי ידוע שטנ"תא הנז"ל הם כנגד ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה האותיות הם בחי' ה"א אחרונה והתגין בחי' הוא"ו והנקודות הם בחי' ה"א ראשונה והטעמים הם בחי' היו"ד וזהו ותמונת ה' דייקא יביט כלומר כל בחינות שהם כנגד שם הוי"ה ב"ה וא"כ מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה בעבדי דייקא כלומר אע"פי ששגיתם מ"מ מאחר שהוא עבדי צריך שיעלה על לבכם שיוכל להשיג את הכל מכח מעשיו העצומים דמאחר שהוא עבדי ודאי יכול הוא לעשות מעשים עצומים בעבודתי עד להפליא שיזכה מכחם לכל דבר עליון וזהו בעבדי במשה כלומר מאחר שהוא עבדי אפי' שהוא משה הידוע שהוא גלגול הבל עכ"ז יכול הוא להשיג השגה גדולה ורמה מכח מעשיו העצומים שעושה בעבודתי וברור ונכון:

ובזה יובן בס"ד לרמוז עוד מ"ש מרע"ה להקב"ה ואתה אמרת ידעתיך בשם וגם מצאת חן בעיני והוא ח"ן ע"ה גי' ט"ן שהם ר"ת של טעמים נקודות והכוונה שגם בחינות גבוהות אלו שאיני יכול להשיגם מצד בחינתי גם כן הבטחתני שאשיגם ע"י מעשי ובזה אתי שפיר תיבת וגם:

והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה. יובן בס"ד לרמוז באומרו על האדמה כלומר אפי' אותם שהם שפלים בעצמם בלא"ה שאין להם בתים גבוהים ועליות מרווחים אלא הם דלים ועניים שישיבתם וחנייתם הוא על האדמה ממש שאלו מצד טבעם צריכים להיות ענוים ושפלים הנה אפי' לגבי דידם נמי חשיב מרע"ה עניו מאד:

פה אל פה אדבר בו. הקשה הרב שתי ידות ז"ל דהו"לל פה אל אוזן אדבר בו כי הוא שומע הדברים באוזן ולא בפה ע"ש ויובן בס"ד לפרש והוא ע"ד מ"ש הרב אהל יעקב ז"ל בפ' יתרו וז"ל והוא הדבר שחילקו ז"ל בילקוט הנביאים נתנבאו בכה מוסיף עליהם משה שנא' בו זה הדבר והוא כי כל הנביאים היו דומים בעניינם ממש אל השליח המוליך ומביא מעות מאחד אל הב' אשר המעות שקבל מהאחד הוציא על סחורתו ואח"ך בבואו אל הב' נותן לו מכיסו כמספר הסך שקבל כן היה ענין הנביאים שהיו מקבלים הדברים מפי הקב"ה ואח"ך בבואם אל ישראל להגיד להם דברי ה' היו מוציאים דברים מפיהם ככל הדברים אשד דבר אליהם הקב"ה אבל הדבור היה שלהם לא כן נבואת מרע"ה שהיתה השכינה מדברת מתוך גרונו נמצא הדבור עצמו מאת הקב"ה ולכך היה מתנבא בלשון זה הדבר שהוראתו שהוא הדבור עצמו מה שהקב"ה מדבר ממש כשולח מעות לבנו ע"י שליח ורוצה שישיג בנו המטבעות ההם בעצמן הוא צורר אותם באמתחתו וחותם אות' בחותמו כך היה הקב"ה מוסר דבריו לפניו של משה והיו טמונים ונצורים אצלו עד בואו לדבר אל ישראל ואז היה הקב"ה מדבר מתוך גרונו לישראל והיה משה מחזיק הדברים כאלו נתונים בכלי עד שימסור אותם לישראל ומעולם לא נתחלף אצלו הדבור ממאמר אל מאמר כי שמעו ישראל ג"כ מפי הקדוש ב"ה על ידי מעבר גרונו של משה וכו' עכ"ד ע"ש. והשתא אתי שפיר מאמר הכתוב פה אל פה דייקא ולא אמר אל אוזן כי היה הקב"ה מוסר דבריו לפיו של משה להיות שם טמונים ונצורים אצלו עד בואו לדבר עם בני ישראל ואז היו שומעי' ישראל הדברים מפי הקב"ה ע"י מעבר גרונו של משה משא"כ שאר נביאים היתה נבואתם מפה אל אוזן כי אז כשידברו עם ישראל ככל אשר דבר ה' היה עצם הדבור משלהם:

הפטרת בהעלותך

רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם ה' ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם וגו'. יובן בס"ד קישור הפסוקים והוא דידוע שעובדי השמש והירח וכל צבא השמים הם טוענים שמתוך גדולת העבד ניכר גדולת רבו ולכן הם משתחוים לשמש וכו' אבל באמת הבל יפצה פיהם דאדרבה אסור לחלוק כבוד לעבר לפני רבו כי כבודו יתברך מלא עולם כי מלא כל הארץ כבודו ואיך חולקין כבוד לעבד לפני רבו והנה עתה הם מכחישים בהשראת שכינתו ית' בארץ ואמנם לעתיד שהש"ית משרה שכינתו בישראל בגלוי הנה אז לא יוכלו להכחיש בזה ובעל כרחם מוכרחים לעזוב עבודתם ולבא להדבק בו ית' לבד וז"ש רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם ה'.

ובזה ע"י שאשרה שכינתי בתוכך לעיני כל העמים אז ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא וגו' כי אז אין יכולים לטעון מתוך גדולת העבד ניכר גדולת רבו:

והוציא את האבן הראשה תשואות חן חן לה. יובן בס"ד לרמוז כי ידוע מ"ש בגמ' למה תלייא כרעיה דה"א משום בעל תשובה וליעול באידך לא מסתייעא מלתא ע"ש. גם ידוע שהיצהר נקרא אבן כמ"ש והסירותי את לב האבן מבשרכם וכמ"ש הרב נאות יעקב ז"ל ובזה יובן והוציא את האבן הוא היצ"הר שיוציא אותו מבעל תשובה ע"י הראשה אותיות רא"ש ה"ה כלומר ע"י שיעול בראש הה"א הוא פתח הקטן ולא בעקב הה"א שהוא פתח הגדול ובזה אז תשואות חן חן לה חן חן דייקא כלומר דאם יעשה כן אז מסתייעא מלתא משא"כ אם יעול מפתח הגדול דלא מסתייעא:

או יובן בס"ד לרמוז והוא דידוע שמיום שחרב ב"המק דיו לעולם שישתמש בחצי השם אבל כשיבא הגואל במהרה בימינו אזי השפעה מאותיות השם כולו בשלימות וידוע מ"ש המפרשים ז"ל על פסוק כי חלק ה' עמו והוא כי שם הוי"ה ב"ה יתמלא בד' מילואים שהם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן והם גי' רל"ב וחצי מספר רל"ב הוא קי"ו כמנין עמ"ו וז"ש כי חלק ה' כל חצי מספר ה' הוא גי' עמ"ו עכ"ד ז"ל וא"כ לעתיד גם חצי הב' שהוא קי"ו יחזור להשפיע בנו והנה ידוע שהמשיח נקרא אבן וכמ"ש הרב נאות יעקב ז"ל ע"ש. ובזה יובן והוציא את האבן הראשה הוא המשיח שיצא להתגלות ואז תשואות ח"ן ח"ן גי' קי"ו רמז לחצי השם הב' שאינו משפיע בעולם ג"כ יהיה לה שיהיה אז השפעה שלימה מן השם גם מחצי השני:

שלח

אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע. יובן בס"ד לפרש קישור הדברים והוא דידוע מ"ש רבי' האר"י זיע"א שרצה הקב"ה לגלגל בי"ב נשיאים אלו נשמת י"ב שבטים כדי להגין עליהם שלא יחטאו ואפ"ה לא הועיל עכ"ד ז"ל. והנה בזה אפשר לתת טעם למה שקרא מרע"ה להושע בן נון יהושע והוא כי ראה ששמות השבטים הם מ"ט אותיות כאשר כתובים באפוד ושמות הנשיאים אלו שהולכים לרגל את הארץ הם מ"ח אותיות ולכן קרא להושע בן נון יהושע שהוסיף לו אות אחת כדי שיהיו אותיותיהם שוות לאותיות השבטים ואז יהיה להם כח ועזר מן השבטים בשלימות כי כבר ידעת שאותיות השם של אדם הם צנורות השפע שלו כי כל דבר שמו הוא חיותו וכמ"ש הרב ערבי נחל ז"ל ע"פ נפש חיה הוא שמו והבאנו לעיל בפ' לך לך ע"ש:

ובזה יובן הפסוק אלה שמות האנשים וגו'. והכוונה שאחר שזכר הפ' שמות האנשים אז אמר אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ אלה כאשר כתובים לפניך שהם חסרים אות ממספר אותיות השבטים ולכן ויקרא משה להושע בן נון יהושע שהוסיף לו אות אחת בשמו כדי להשלים המנין ובזה אפשר לרמוז בס"ד מ"ש וישאוהו במוט בשנים לרמוז הפ' לפי דרכו על שנים מהם שהם יהושע וכלב לאלו דוקא הועיל זכות השבטים להגן עליהם שלא חטאו וזהו וישאוהו במוט אותיות המבטא הם מ"ט רמז לשבטים כנז"ל בשנים הם יהושע וכלב:

ויאמר אליהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר וגו'. יובן בס"ד לפרש והוא דידוע מ"ש הרב מהר"י אלגאזי ז"ל דאיך נתן הקב"ה את ארץ כנען לישראל והלא אעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא לא. ותירץ הרב ז"ל דאמרו חז"ל במקום תורה וחכמה שאני שאם א' מן האחין הוא ת"ח שרי לאעבורי אחסנתא מאחיו וליתן לו והנה ישראל ע"י התורה נקראו עם נבון וחכם וא"כ מאחר דיש להם חכמת התורה שפיר לקחו את א"י דליכא בזה חשש אעבורי אחסנתא וכו' דבמקום תורה וחכמה שאני ובזה יובן ויאמר אליהם עלו זה בנגב רמז לחכמה כי ידוע שהחכמה מתייחסת לדרום וכמ"ש חז"ל הרוצה להחכים ידרים והכוונה שיהיה לכם חכמת התורה ואז ובזה ועליתם את ההר של א"י כדי שתוכלו לקחת אותה בלי פקפוק ולכן השתא מאחר שאתם זוכים בה בלתי פקפוק ונדנוד אז הנה בעתה וראיתם את הארץ מה היא שתעלו לרגל אותה ולא תפחדו כי ארצכם היא וזוכים אתם בה אליבא דכ"ע:

או יובן בס"ד לרמוז זה על עת"ל והוא על דרך שאמרו בגמ' דזבחים עורי צפון ובואי תימן התנערי אומה שמעשיה בצפון ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום כי או"הע הם בני נח לא הקריבו כי אם עולות שטעונה צפון אבל ישראל הקריבו עולות ושלמים ונמצא מעשיהם בצפון ובדרום כי השלמים בדרום ע"ש. ונמצא שישראל זוכים לעת"ל בהר ציון הוא הר המוריה בשביל שיש להם יתרון על האו"הע בשלמים שהם בדרום ג"כ ואו"הע לא יש להם מעשה דרום כלל וז"ש עלו זה בנגב הוא הדרום ועלו מלשון הקרבה ועי"ז תזכו ועליתם אל ההר הוא הר ציון הר המוריה שתזכו בו כי אז יאמרו בשמים עורי צפון וגו' התנערי אומה שמעשיה בצפון ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום והנה הגם שפירשנו בס"ד פ' זה על לעת"ל הנה גם כן יש לפרש אותו על העבר בכניסת ישראל לארץ שג"כ זכו מכח זה והכל אחד:

אפס כי עז העם היושב בארץ. יובן בס"ד לפרש כוונת לשון אפס והוא כי יש אומה שהיא רעה ביותר כמו הישמעאלים יושבי מדברות שהם דרכם לשלול את כל אדם אשר ימצאו

ואצלם דבר זה הוא בהיתר גמור לשלול שלל ולבוז בז ולא סגי בלא"ה ואם כן הם רעים וחטאים מאוד בזה ואמנם יש בהם צד חשיבות מצד אחר והוא שהם מקבלים אורחים בביתם הרבה ואפי' אם אין לאחד מהם כי אם כבשה אחת אפ"ה שוחט אותה בשביל האודח גם האדם שנכנס תחת צל קורתם ונפל בביתם אזי מוסרים נפשם עליו וגם אפי' אם הוא אויב שלהם הרבה לא יזיקו לו עוד ואדרבה עושים לו כבוד ומאכילים ומשקים אותו נמצא לפי זה כי הגם שימצא אומה עזה וקשה בעולם וכמו אלו הישמעאלים עכ"ז לא יבצר שימצא בהם עוד צד חשיבות מצד אחר ואינ' רעים בהחלט מכל צד ופנה כי כן הוא צריך להיות בגזירת הבורא יתברך בשביל קיום העולם וכאן המרגלים שרצו להבהילם מפחד אנשי כנען וכן א"ל אפס כי עז העם היושב בארץ דהיינו שאל תחשבו שהם עזים מצד ונוחים מצד כמו הישמעאלים דלא כן הוא אלא אפס כי עז העם כלומר לית בהו צד טיבותא כלל כי דוקא העזות נמצאת בהם אבל לא נמצא בהם צד רחמנות כלל ועיקר. ועוד זאת יתירה שהערים שיושבים בהם בצורות גדולות מאוד ולא שייך שימסרו בידכם וא"כ מי הוא זה ואיזה הוא שיוכל לעמוד כנגדם ולהלחם בם יען שמי שנמסר בידם בודאי הוא שלא ירחמו עליו וגם הם לא שכיח שיהיו נמסרים בידכם:

או יובן בס"ד לפרש דקדוק אומרם העם היושב בארץ והוא לומר דהנה מן הדרך כי העשיר יענה עזות שיטיח דברים וידבר קשות לאותו אדם שכנגדו כאשר ידבר מי שהוא גבור ואיש מלחמה יען כי יבטח בעשרו והממון שלו יתן לו אבידות לב לדבר עזות אבל אותם שהם מדלת העם העניים והאביונים אינם עזים וקשים כ"כ מצד הטבע ורק מי שהוא יודע בעצמו שהוא בעל גבורה גדולה וידיו רב לו לנקום נקם כאשר יחפוץ אזי גם הוא ידבר עזות. והנה העשירים יושבים בבתים וארמונים גדולים ומגדלים גבוהים אבל דלת העם שהם עניים יושבים על פני הארץ ממש בבתי חומר ולבנים וזה הסימן שבין העשיר לעני ולז"א אפס כי עז העם היושב בארץ כלומר על אותם העשירים היושבים במגדלים ועליות מרווחים אין אנחנו מתפלאים כ"כ על עזותם כי בהנך יש לתלות ולומר אולי אין עזותם זאת מכח גבורתם כי אם יתכן שכל זה הוא מחמת עושרם וטבע העשיר שיענה עזות ואפשר להיות שהם חלושים המזג הרבה אבל הפלא הוא כי עז העם היושב בארץ דייקא כלומר אותם הדלים והפחותים שאין להם יכולת לקנות בתים ולישב בהם כי אם הם יושבים על פני הארץ ממש מרוב עניותם ודלותם ואפ"ה הם עזים מאד שודאי עזות של אלו מורה שהיא באה מרוב גבורתם כי רבה היא עד שאפי' שהם פחותים ודלים הרבה שהם מושלכים כבהמות על פני הארץ ואפ"ה הם עזים וידברו עזות נגד הבא כנגדם וא"כ מזאת תבחנו כמה גבורים גדולים יש שם ולכן מי הוא זה ואיזה הוא

אשר יוכל לערוך מלחמה כנגדם. ואם תאמרו שמא דרך אותו המקום לבחור להם לשבת על פני הארץ בבתי חומר ולבנים כאשר הוא מנהג וטבע הישמעאלים שאע"פ שהם עשירים עכ"ז אינם בונים בתים גבוהים ועליות מרווחים והם יושבים ג"כ על פני הארץ בתוך אהלים או תוך בתי חומר ולבנים וא"כ אין מזה הכרח שעזותם מרוב גבורתם ושמא כל זה הוא מרוב עושרם וגאותם לז"א לא כן הוא כי שם אצלם ממש מצאנו הערים שהם בצורות גדולות מאד ונמצא שטבע אנשי אותו המקום אינו כטבע הישמעאלים שמואסים בבניינים אלא אדרבא טבעם ודרכם לבנות בנין מבצר גבוה וגדול מאד ולכן בודאי שאלו האנשים היושבים על פני הארץ כל זה הוא מרוב עניים ודלותם ואם כל הפלא שראינו בהם הוא דווקא בגבורתם כי רבה היא היה גם זה חצי נחמה אבל הנה מלבד מה שנתפלינו מצד גבורתם כי חזקה היא למאד הנה עוד יש להתפלאת בהם מצד הרבוי שלהם כי הם רבים כחול הים והוא הא כי גם ילדי הענק ראינו שם ועוד כי עמלק הידוע יושב בארץ הנגב והחתי והיבוסי והאמורי בהר והכנעני לא נשאר לו מקום לשבת והוכרח להיות יושב על הים ועל יד הירדן שהוא על אם הדרך באופן שלא נשאר שם מקום ארבע אמות פנוי בלא אנשים וא"כ אפי' אם יהיו אלו נמלים ולא בני אדם ג"כ א"א לעמוד כנגדם כי רבים המה ומה גם שהם עזים וגבורים וגם עוד שהם כמה מיני אומות וא"כ יש לכל אחד שינוי טבע והנהגה וטכסיס לחוד בפני עצמו ולזה כיונו המרגלים לפרוש שמות העממין היושבים שם כדי לתת מורך בלב השומעין ולומר כי לא על אומה אחת אתם באים ללחום כי על כמה אומות ובודאי שהם שונים בטכסיסם והנהגתם זה מזה ואיך תוכלו לעמוד כנגד כולם. ומ"ש והחתי והיבוסי והאמורי יושב בהד ולא אמרו יושבים בהר לרמוז שהם באהבה יושבים כאיש אחד וא"כ איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק וזה דבר קשה מאוד להלחם בהם:

עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה. יובן בס"ד לפרש כי דרך המלחמה כאשר האויב הוא בהר וזה הלוחם הוא בעמק שצריך לעלות וללחום עמו הנה דבר זה קשה מאוד לזה הלוחם התחתון כי איך יגבר על העליון שעומד גבוה ממנו ומסתמא עלאה גובר והנה כאן רוב האויב הוא בהר וכמ"ש והחתי והיבוסי והאמורי יושב בהר והם שלשה עממין וישראל צריכים לעלות אליהם להלחם בהם וכמ"ש ועליתם את ההר וא"כ נראה שהוא דבר קשה מאוד להם ולזה א"ל רבותא יתירה שאפי' שאנחנו עלה נעלה שאנחנו תחתונים וצריכים לעלות עליהם עכ"ז אל תפחדו כי בודאי הוא שוירשנו אותה בלי ספק יען כי יכול נוכל לה מלמעלה שיפקוד ה' על צבא המרום במרום וגו':

או יובן בס"ד לרמוז כי כל כח הסט"א הוא מסיבת ערוב הטוב ברע שאז ינקו מן הטוב ההוא אבל אם ישראל מבררים ומעלים את ניצוצי הטוב המעורבים ברע אז ודאי יחלש כח הסט"א וממילא גם כח האומות יחלש כי הא בהא תלייא ולז"א עלה נעלה ע"י מעשינו הטובים את ניצוצי קדושה וחלקי הטוב המעורבי' ברע ואז ודאי וירשנו אותה ממילא יען כי על ידי הבירור שאנחנו עושים בלי ספק הוא שיכול נוכל לה ומה שכפל הלשון לומר עלה נעלה והוא כי ידוע שכל בירור שיהיה צריך שיהיה ב' מדרגות הא' לברר אוכל מתוך פיסולת ואחר כך יבררו אוכל מתוך אוכל ולז"א על הבירור עלה נעלה ב' עליות ומה שכפלו נמי ואמרו יכול נוכל לה הוא לרמוז מאחר כי יכול תחלה על הרע שהוא שורשם לברר ממנו חלקי הטוב אז ודאי נוכל לה לאותה אומה שתחת חלק אותו הרע שבררנו ממנו הטוב:

או יובן בס"ד לרמוז עלה במילואה כזה עי"ן למ"ד ה"א גי' ר"י כמנין עשרה פעמים אהיה שעולים גי' ר"י וידוע שגאולת מצרים היתה ע"י שם אה"יה כי לכן עבדו שם רד"ו שנים כמנין עשרה אה"יה וכמ"ש רבינו האר"י זיע"א ורמזו להם כי בודאי יהיה להם כח מבחינת שם אה"יה כאשר היה להם בגאולת מצרים וזהו על"ה רמז להנז' נעלה ובזה וירשנו אותה כי בזה בודאי הוא שיכול נוכל לה:

או יובן על"ה גי' ק"ה כמנין שם הו"יה במילוי ההי"ן שעולה ק"ד וע"ה הוא ק"ה כי כל ה"א נחשבת כשלשה ויו"ן כנודע וכמ"ש רבינו האר"י זיע"א על פסוק ולקדקד נזיר אחיו וידוע שמילוי ההי"ן הוא בחינת השכינה וזהו על"ה רמז לשכינה כנז' נעלה כלומר נעשה לה עילוי וירשנו אותה לארץ ישראל שהיא בחינתה ובלי ספק אז הוא שיכול נוכל לה.

או יובן בס"ד עלה נעלה וירשנו אותה כלומר עלה נו"ן על ה"א ואז וירשנו אותה כי בכח זה יכול נוכל לה ונו"ן רמז לבחי' חמשים שערי בינה וה"א רמז לבחי' ה"א אחרונה:

הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאד מאד אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר היא זבת חלב ודבש. י"ל למה חזרו ואמרו ארץ אשר היא זבת חלב ודבש והלא כבר עשו הקדמה בתחלה ואמרו טובה הארץ מאד מאד. ועוד דהול"ל זאת מקודם טובה הארץ מאד מאד והיא זבת חלב ודבש. ויובן בס"ד לפרש דהנה ידוע שאין רבוי אחר רבוי אלא למעט וכאן אמרו טובה הארץ מאד מאד והוי רבוי אחר רבוי ולכן א"ל שאל תחשבו שרבוי יתר הוא ובא למעט אלא מה שכפלנו הרבוי הוא הא' על הנוגע לנפש והב' על הנוגע לגוף דמה שנוגע לנפש הוא דאם אנחנו נכנסים לא"י אנחנו בטוחים בזה שאנחנו מוכשרים וצדיקים לפניו ית' על שחפץ בנו לקיים עמנו הבטחת הארץ וזהו אם חפץ בנו ה' הנה זה ניכר לנו אם הביא אותנו אל הארץ ונתנה

לנו וזה הרבוי שמצד הנפש שתשמח הנפש בזה והרבוי שמצד הגוף הוא שבאמת היא ארץ זבת חלב ודבש שהגוף יתענג וישמח בה הרבה ולכן אמרנו ב"פ מאד ואין כאן רבוי יתר כדי שיבא למעט:

ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם וכו'. יובן בס"ד לרמוז כי ידוע שמן המצות שיעשה האדם יתהווה אורות נשגבות ויהיה עטרה על הראש ע"ד ועטרותיהם בראשיהם והנה הצדיק שעושה תשובה מאהבה עושה אז העונות זכיות ואז יהיו ג"כ עטרה על ראשו וז"ש ועשו להם ציצית רמז לעטרת הראש ע"ד ויקחני בציצת ראשי. על כנפי בגדיהם כנפי מלשון קיבוץ ואסיפה כמו כנוף ואתו כ"ע. בגדיהם הם העונות מלשון בגדה יהודה ר"ל שיעשו אורות עטרות מן העונות אחר שיתהפכו לזכיות מכח תשובה שעושין שהזדונות יהיו זכיות:

או יובן בס"ד לרמוז שהאדם יקח מוסר לעצמו ויביט שבעו"הז הוא לובש כמה מיני מלבושים זה על זה וגם שהם ביוקר הרבה מן משי ורקמה וכל יום מחליף אותם וסופו בקבר לובש מלבוש אחד ובזול וזה ישאר אצלו לדורי דורות שלא יחליפנו ומזה האדם ילמוד מוסר שלא ירדוף אחר המותרות הרבה הרבה ויכנע יצרו ויבקש מזור לנפשו שהיא העיקר ולא יעשה צרכי הגוף עיקר וצרכי הנפש טפלה וז"ש ועשו להם ציצית לשון הבטה מלשון מציץ מן החרכים ר"ל שיעשו הבטה להביט על כנפי בגדיהם כלומר סוף ואחרית הבגדים שלהם מה יהיו ומה ערכם ומה חשיבותם ואיך יתנהגו בהן והוא רמז על בגד הקבר שהוא סוף ואחרית הבגדים של האדם וכנפי רמז לסוף ואחרית כמו שהכנף הוא סוף ואחרית הבגד וכן נאמר מכנף הארץ זמירות שמענו וזהו כאן על כנפי בגדיהם כלומר סוף ואחרית של הבגדים מה יהיו. ונתנו על ציצית הכנף ר"ל שיתנו על הבטה זו של הסוף שצוויתים עליה עוד הבטה אחרת להביט עוד שסוף האדם להיות בקבר פתיל תכלת כלומר שדי תכלא בכוליה שתאכלנו התולעת פתיל לשון חיבור. והכוונה שאחר שיביט על הבגדים שהם מלבושי הגוף אח"ך יביט על כמות הגוף מה יהיה בו והנה אם אתם נזהרים להביט בכל זאת בחיי חיותכם אזי ודאי יהיה לכם הכנעה גדולה וממילא תוכלו להתגבר על היצ"הר בענין טהרת המחשבה שתוכלו אז לטהר מחשבתכם לבלתי תביטו בעו"הז על חמדות הזמן ותאות החומר כ"א תביטו אז על עבודתו ית' ויחוד שמו וזהו אם תעשו זאת אז תזכו בעו"הז שתקיימו בעצמכם מה שאמר הפ' שויתי ה' לנגדי תמיד שהכונה הוא שישים לנגדו במחשבתו דבר הנוגע להש"ית תמיד וזהו והיה לכם לציצית והיה אותיות הוי"ה ב"ה שיהיה לכם אז לציצית ג"כ לשון הבטה שתביטו במחשבתכם בו ובדבר השייך לו דווקא. או יובן והיה לכ"ם ע"ה גי' צ"א

כמנין שם הוי"ה ב"ה ושם אד"ני לציצית כלומר לעטרה וכאמור שאם תעשו כן תזכו למעלה זו או ע"ד האמור והי"ה אותיות הוי"ה ב"ה לכם לציצית ר"ל לעטרה שיהיה כתר ועטרה בראשיכם ע"ד ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם ואז ואח"ך כשתבואו לעו"הב בתוך מחנה צדיקים אז וראיתם אותו לו ית' כביכול וכמ"ש רז"ל מורים באצבע ואומרים זה ה' קוינו לו וכנז' בסוף תענית ע"ש. גם עוד תרויחו מהבטה זאת שיכנע היצ"הר ולא יחטיא אתכם להעביד אתכם על מצותיו ית' אלא אדרבא וזכרתם את כל מצות ה' גם יהיה יכולת בכם אז ועשיתם אתם אותיות אמת שהם כ"א פעמים אהיה שעולים אמ"ת והם אורות מקיפים ששומרים את ישראל שתמשיכו אותם. או יובן את"ם ר"ת את תפארת מלכות ועשיתם לשון תיקון כמו ובן הבקר אשר עשה. או יובן בס"ד לרמוז וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם ע"ד שאמרו רז"ל ע"פ זאת התורה לעולה שכל הקורא בפ' עולה כאלו הקריב עולה וכו' וז"ש ע"י וזכרתם את כל מצות ה' שתזכרו אותם בפה אז מעלה אני עליכם כאלו ועשיתם אותם שתחשב לכם כאלו עשיתם בפועל. או יובן בס"ד והי"ה לכ"ם גי' קי"ו כמנין חצי השם שעולה רל"ב ע"ד כי חלק ה' עמ"ו וכנז' לעיל בפ' בהעלותך בסוף ההפטרה בס"ד ע"ש וידוע שדיו לעולם להשתמש בחצי השם וזהו והי"ה לכ"ם רמז לחצי השם לציצית:

והנה אפשר לרמוז בס"ד בענין החוטין של הציצית והוא כי בכל כנף יש ח' חוטין וה' קשרים הרי גי' אח"ד כנודע והנה האדם צריך לתפוס בברוך שאמר ב' כנפות הציצית שלפניו. ובזה יובן בס"ד לרמוז אחד באחד יגשו רמז לב' כנפות שכל כנף יש בו רמז אח"ד וכאמור וזהו אחד באחד יגשו בשעת אמירת ברוך שאמר ואז ורוח הוא רוח הטומאה רמז לסט"א דכתיב בה ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ לא יבא ביניהם של ישראל:

ובמה שמניח ב' כנפות למעלה וב' כנפות למטה יובן בס"ד שבשני כנפות יש ב"פ אחד וב"פ אחד גימט' כ"ו מספר שם הוי"ה ב"ה לרמוז כי צריך ליחד אותו ית' למעלה ומטה וגם כל כנף בעצמו הוא שמונה חוטין רמז לז' רקיעים והארץ והם ד' כנפות רמז לד' כנפות העולם שצריך ליחד הש"ית בשבעה רקיעים ובארץ ובד' כנפות העולם. גם שבכל כנף יש רמז מספר אחד והם ד' כנפות לרמוז שבזכות האחדות שיהיה בישראל אזי יקבץ ה' נדחי ישראל מד' כנפות הארץ ובא לציון גואל במהרה בימינו אכ"יר:

הפטרת שלח לך

והיא עלתה עליהם על הגג. יובן בס"ד לרמוז ע"ד שכתב רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל עוד דע כי רחב הזונה היתה נשמה קדושה מאוד ולא לחנם נשאה יהושע בן נון וכמו שנודע ממה שאמרו רז"ל ששרתה עליה נבואה

כשאמרה ונחבתם שמה שלשת ימים עד שוב הרודפים גם בזוהר על פסוק ונתתם לי אות אמת הפליגו לדבר בחכמתה שנתכוונה בשאלתה זאת והענין כי רחב באה מן שורש קין כנז"ל ולכן שאלה מהם ונתתם לי אות אמת הוא האות שנאמר בו וישם ה' לקין אות שאמרו רז"ל הוא אות וא"ו של ההוי"ה שהוא בתפארת הנקרא אמת והענין הוא כי כל נפשות הגרים הם מן המלכות בסוד גר צדק והיא שאלה מהם שיעלו אותה עד תפארת הנקרא אמת אשר משם נשמות בני ישראל וכו' ואח"ך נתגלגלה בזכר והוא חבר הקני ורחב נהפכה לחבר וגם הוא משורש קין כמבואר לעיל ואח"ך נתגלגל חבר הקני בחנה אם שמואל ולפי שקשרה תקות השני שהם נצח והוד כנז"ל לכן ילדה שמואל שנתנבא מנצח והוד וזהו מה שרמזה חנה הנביאה בשירה שלה רחב פי על אויבי גם אמדה כי אשה קשת רוח אנכי ר"ל כי בהיותה תחלה בגלגול רחב הזונה היתה קשת רוח מסטרא דמסאבא ואמנם יעל אשת חבר זכתה גם היא ונתגלגלה בזכר והוא עלי הכהן היפוך יעל ששימש באוהל שילה כנודע שהיה אוהל ולא בית וזהו מ"ש מנשים באוהל תבורך כי יעל נתברכה יותר משאר נשים וזהו תבורך מנשים יעל וביאר מה ענין ברכה זו אשר לה על שאר הנשים ואמר מנשים באהל תבורך כי מהיותה תחלה ממדרגת נשים נהפכה לזכר ושימש בכהונה באוהל שילה הנז"ל עכ"ל לשון קדוש זלה"א זיע"א וכתב הרב מהר"ש ויטאל ז"ל שם וז"ל אמ"ש נלע"ד כי להיות חבר הקני נתגלגל בחנה אם שמואל ולכן היתה חנה עקרה להיותה גלגול איש כנודע לנו ולא נפקדה עד שהתפלל עליה עלי הכהן שהיה גלגול אשה והיא יעל אשת חבר ומסטרא דילה נפקדה חנה וזה אצלי כפתור ופרח עכ"ל זלה"ה ע"ש:

המורם מכל האמור שרחב שהיתה גיורת וידעה שנפשות הגרים הם במלכות לכן שאלה מהם שיעלו אותה עד מדת התפארת הנקרא אמת שהוא בחי' הוא"ו דשם הוי"ה ב"ה ולכן אמרה להם ונתתם לי אות אמת שהוא הוא"ו שכוונתה שיעלו אותה עד התפארת שהוא וא"ו. ובזה יובן והיא עלתה עליהם כלומר מה שעלתה עליהם הוא על הגג ר"ל לבקש מהם שיעלו אותה לבחי' הוא"ו שהוא גי' ג"ג. והנה במה שכתב רבינו זיע"א שרחב נתגלגלה בחבר ואח"ך נתגלגל חבר בחנה וילדה אז שמואל וכאמור הנה נמצא שרחב נתקנה ונתעלית בשני גלגולים גלגול חבר וגלגול חנה ובזה אפשר לרמוז בס"ד בפ' והיא עלתה עליהם על הגג כי תיבות עליהם על הגג עם האותיות ועם המלות יעלו מספר רע"ט כמספר חבר חנה עם האותיות שג"כ יעלו מספר רע"ט ולז"א והיא עלתה ר"ל נעשה לה עילוי ותיקון ע"י עלי"הם ע"ל הג"ג שהם מספר חב"ר חנ"ה כאמור שבהם נתגלגלה ונתקנה. ובזה יובן בס"ד לרמוז מ"ש הפ' כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת די"ל

מאחר דקאמר שהיתה בקיר החומה א"כ למה אמר ובחומה היא יושבת ואמנם אפשר כי בא לרמוז בתיבת ובחומה על הגלגולים שלה שעתידה להתגלגל אח"ך בחבר וחנה והוא כי חב"ר וחנ"ה במ"ק יעלו ע"ה גי' ל"א כמנין ובחומה במ"ק שג"כ עולה ל"א כי הגם דכתיב ובחומה חסר בלא וא"ו עכ"ז קרינן בו"או כמו בחומה הראשונה דכתיב מלא בוא"ו ולז"א ובחו"מה רמז לחב"ר וחנ"ה היא יושבת לעתיד שצריכה להתגלגל בהם. ואפשר לרמוז עוד בס"ד מ"ש כי ביתה בקיר החומה כי בקי"ר החו"מה ע"ה האותיות גי' שכי"נה וידוע שהגרים שורשם בשכינה כנודע וכמ"ש רבינו האר"י זלה"ה זיע"א וזהו כי ביתה בקי"ר החו"מה רמז לשכינה כי שם אחיזת הגרים ובחומה היא יושבת רמז להאמור בס"ד:

ובזה יובן בס"ד לרמוז מה שהתפללה חנה להקב"ה ונתת לאמתך זרע אנשים והכוונה כי היא מזלא חזי שהיא גלגול איש וא"כ השתא הבן היוצא ממנה אינו נחשב יוצא מאיש ואשה ממש אלא הוא כאלו יוצא משני אנשים כי בעלה אלקנה הוא איש והיא איננה אשה ממש אלא היא גלגול איש וא"כ הבן היוצא ממנה קרוי זרע אנשים כלומר זרע היוצא משני אנשים ולא מאיש ואשה כנהוג שבעולם. ובזה יובן מ"ש אל עלי אל הנער הזה התפללתי מלשון חיבור והוא ע"ד מ"ש רבינו זלה"ה זיע"א לפי שקשרה את תקות השני שהם נצח והוד לכך ילדה את שמואל שנתנבא מנצח והוד וכנז"ל ולז"א אל הנער הזה כלומר בשביל הנער הזה התפללתי בגלגול ראשון דרחב שחברתי וקשרתי תקות השני ובזה יובן בס"ד לרמוז מ"ש רחב ונתתם לי אות אמת כי חנ"ה ושמוא"ל ע"ה גי' אמ"ת ורצתה שיסייעו אותה בזה. ובזה יובן בס"ד מ"ש חנה לפני הקב"ה אם ראה תראה בעוני אמתך וזכרתני ולא תשכח את אמתך דלשון ראה תראה כפול ורז"ל דרשו אם ראה מוטב ואם לאו וכו' ע"ש. ולפי האמור אתי שפיר כפל הלשון דרצתה לעורר זכותה בהיותה בגלגול ראשון הנקרא רחב שנשאה יהושע ובודאי שסיגלה מצות ומע"ט הרבה וגם לעורר זכותה של גלגול ב' הנקרא חבר הקני שג"כ סיגל מצות ומע"ט הרבה בלי ספק וגם שיזכור מה שסיגלה בגלגול שלישי הזה שהיא עומדת בו ולז"א אם ראה תראה בעוני אמתך ב' ראיות א' על גלגול ראשון של רחב וא' על גלגול ב' של חבר הקני וזכרתני ולא תשכח את אמתך מה שהוא בגלגול הזה ואז בזכות סיגול כל השלשת גלגולים אלו ונתתה לאמתך זרע אנשים וכו':

קרח

קרח וכו'. איתא בגמרא דסנהדרין ויקח קרח אמר ר"ל שלקח מקח רע לעצמו עכ"ל ע"ש. ויובן בס"ד לפרש ע"ד שכתב רבינו שמשון מאסטרופולי זיע"א בליקוטי שושנים וז"ל איתא בפליאה דר"נ קארו תת"ן חדרים יש בגיהנם כמנין תכל"ת ובאלו החדרים צריך לילך אפי' צדיק גמור לתקן ולהעלות נשמות של רשעים כמבואר בזהר בכ"מ והנה כאשר בא נשמת הצדיק לתת"ן חדרי' אינה צריכה לפחוד מן המזיקין כי תק"ף חדרים אינם תוקפא דדינא ממילא הנשארים ר"ע וכשמם כן הם שהם רע ובאם היו הצדיקים הולכים שם בלא שמידה אזי היה יכול להיות שהיו ניזוקין מגרדיני נימוסין טהורין ואזי הולך מלאך אחד ושמו יהושע ובידו שעוה וכותב על מצחו השם הנקרא אתה ואז אפילו הולכים באלו ר"ע חדרים אין שטן ואין פגע רע. ולדעתי ז"ס גילה לנו דוד הע"ה גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע רזא רמלתא גיא צלמות גימט' תק"ף ר"ל גם כי אלך בגיא צלמות בתק"ף חדרים מן תת"ן שהם אינם תוקפא דדינא ממילא הנשארים ר"ע מ"מ לא אירא ר"ע מאותן ר"ע חדרים כי אתה עמדי ר"ל השם של אתה עמדי שכתוב על מצח הצדיק ומי כותבו אהא מפרש עמדי שבטך ומשענתך המה ר"ת שע"וה ולמפרע ר"ת דהיינו עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמוני ר"ת יהושע שהוא כותבם והענין פלא שהכל מרומז בקרא והאל יכפר בעדי עכ"ל זלה"ה ע"ש. המורם מכל האמור שהתת"ן חדרים שיש בגיהנם יש בהם ר"ע חדרים שהם קשים הרבה כשמם כן הוא והנה קרח שהיה תחלתו טוב ואח"ך סרח וחטא שנידון אז בכוליה גיהנם ולהיות שם כל ימיו וכמ"ש רז"ל ע"פ בן לוי שנעשה לויה בגיהנם וכו' לכן אתי שפיר כוונת רמז דבריהם ז"ל שאמרו שלקח מקח רע לעצמו כלומר גם הר"ע חדרים שהם קשים ומרים ביותר לקחם לעצמו דייקא שיהיה הוא נידון בהם ולא בשביל לתקן ולהעלות נשמות של רשעים כאשר היתה ראויה לו כן בעודו צדיק קודם שסרח וכאמור אלא לקחם לצורך עצמו ממש:

או יובן בס"ד לפרש דקדוק מאמרם ז"ל שלקח מקח רע לעצמו והוא דידוע שכל אדם העושה עון נדבק בו חלק רע מאותו העון כי אותו העון שעשה הוא עצמו חלק רע ונדבק בו ומטמא אותו וכמ"ש ותהי עונותם על עצמותם כי העון שהוא רע גמור בהחלט נדבק באדם ואמנם הנה זה הרע שהוא העון עצמו אפשר ליפרד ולהסתלק ממנו והוא ע"ד שכתבו חז"ל שמי שמספר לש"הר על חבירו לוקח כל עונות חבירו ונותן לו כל זכיותיו כנודע ונמצא לפ"ז אם זה האדם ספרו עליו לש"הר יש לו תקנה שיפרד ממנו הרע שהוא העון עצמו שעשה כי יקחהו אז אותו בעל הלש"הר ואמנם נראה ודאי דאם זה האדם הוא בעל מחלוקת הנה זה הרע הנדבק בו מן העון לא אפשר שיפרד ממנו ע"י לש"הר שיספר

אדם אחר עליו ויקחהו ממנו יען כי אמרו רז"ל מותר לספר לש"הר על בעל מחלוקת וא"כ אם המצא ימצא אדם אחד שיספר עליו לש"הר לא יחשוב ה' לו עון כי מותר הוא לספר לש"הר על בעל המחלוקת וא"כ זה בעל המחלוקת אין לו תקוה שיפרד ממנו הרע ויהיה לזולתו ע"פ האמור אלא הרע שנדבק בו ע"י העון שעשה יהיה לו לעצמו ולא יסוב לזולתו ואין לו תקוה כי אם ע"י שהוא עצמו יתקן המעוות ויטהר עצמו מטומאתו אבל לא שייך שיסוב הרע ממנו ויהיה לזולתו. והנה כאן אצל קרח שתכלית עונו העיקרי הוא עון המחלוקת א"כ השתא הרע שלקח ע"י עונו ודאי יהיה לו לעצמו דוקא ולא אפשר שיסוב ממנו ויהיה לזולתו כי מה שאפשר להיות זאת הוא ע"י סיפור לש"הר וכאן לא שייך זה כי אדרבה מותר לספר לש"הר על בעלי המחלוקת ולזה דקדק ר"ל בלשונו לומר שלקח מקח רע לעצמו תיבת לעצמו דייקא כאמור:

והנה רז"ל אמרו במדרש קרח אפיקורוס היה שפקר בתודה והנה אפשר בס"ד לרמוז זה בשם קרח במילואו כזה קו"ף ר"ש ח"ת שיהיה מזה ממש אותיות פוק"ר ישחי"ת שע"י שנעשה פוקר ואפיקורוס בזה השחית נפשו. גם אפשר להיות מאותיות שמו הנז' אותיות שְׂקֵר וְיָחִית והנה ארז"ל עוד מה ראה קרח לחלוק על משה פרה אדומה ראה ע"ש. והשתא אפשר לרמוז בס"ד עוד באותיות שמו הנז"ל שיהיה מזה אותיות יפרי"ש חוק"ת רמז לענין פרה אדומה שהיא חוקה דכתיב זאת חוקת התורה וזהו יפרי"ש חוק"ת כלומר יפריש עצמו לחלוק עם משה בשביל חוקת היא פרה אדומה דכתיב בה זאת חוקת וכו':

והנה רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א כתב בשם רבינו האר"י זלה"ה זיע"א ע"פ כי שבעתים יקם קין וז"ל גם דע כי ר"ת יקם יתרו קרח מצרי כי גם קרח היה משורש גלגול נשמת קין ולכן נתקנא במשה שהוא הבל כנודע ואמנם מצאנו שלשתם היו בדורו של משה וא"כ איך שלשתם יחד נתגלגלו בדור אחד אבל הענין הוא כי קין היה בו נר"ן ושלשתם נתגלגלו באלו כי הנפש שהיא יותר גרועה להיותה נאחזת בזוהמת הנחש כנז"ל בפ' ויהי מקץ ימים לכן נתגלגלה במצרי שהיה עכ"ום כי הרע גובר על הטוב בבחי' נפש כי שם תכלית אחיזת הקליפות ולכן משה שהיה הבל רצה לתקן את נפש קין אחיו הטוב המעורב ברע של המצרי ולכן לא הרגו בחרב כ"א בשם המפורש כנודע והכוונה היתה לבררו מן הרע ולהעלותו אל הקדושה ע"י שם בן מ"ב שאין דבר מתברר ועולה למעלה אלא בכח שם בן מ"ב כנז' בפ' עקב במצות נטילת ידים של המזון ובאנא בכח שבקרבנות תפלת שחרית ובקבלת שבת ע"ש. ורוחו של קין נתגלגלה בקרח ראש שבט לוי כנז' בזוהר כי הרוח לא נתגלגל בעכ"ום ועכ"ז נתקנא במשה ונתקוטט עמו ונשמתו

של קין נתגלגלה ביתרו חותן משה ולכן לקח משה את צפורה בתו כי אז נשלם תיקון קין וכנז' בתיקונים תיקון ס"ט דכד חזת חוה גלגוליה דקין ביתרו כדין אמרה קניתי איש את ה' דאז אתתקן ונמצא כי ר"ת יקם קין הם כסדרן מלמעלה למטה יתרו נשמה קרח רוח מצרי נפש ובש"ח שער הגלגול נתבאר דרוש זה היטב כי הרע שבנפש קין נתגלגל במצרי והטוב שבה בקינן ומהללאל וכו' כנז' בס"ד פ' תרומה והרוח הרע שבקין נתגלגל בקרח בסוד ויקח קרח מקח רע לעצמו והטוב שבו נתגלגל בשמואל הנביא בן בנו של קרח והנשמה של קין נתגלגלה ביתרו ושם נתבאר כל הגלגולים הללו באורך עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א. נמצינו למדין שרוח קין מצד הרע נתגלגל בקרח ובזה אפשר לרמוז בס"ד עוד בשם קרח כי קר"ח גי' צ"ר רו"ח לרמוז שאין כל רוח קין נתגלגלה בו כי אם צד ממנה והוא צד הרע כי בכל נר"ן יש צד טוב וצד רע ובקרח נתגלגל צד אחד שברוח דוקא והוא צד הרע אבל צד הטוב שברוח נתגלגל בשמואל הע"ה וכמ"ש רבינו זלה"ה: **והנה** כדי לברר יותר הדברים נעתיק בס"ד עוד דברי מהרח"ו זלה"ה זיע"א שכתב בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה במ"א וז"ל דע כי נפש הבל היתה כלולה מכמה נפשות ומכמה ניצוצות והיו מעורבות טוב ורע ושאר ניצוצות הרעות שבו היו ש"ח ניצוצות ומספר ניצוצות הטובות שבו היו ל"ז ניצוצות בלבד כמספר שמו של הב"ל הנקרא על שם ניצוציו הטובים אבל מרע"ה נתקן לגמרי והיה כולו טוב כמו שביארנו על פסוק ותרא אותו כי טוב הוא והנה הב"ל וש"ח הם גי' משה לרמוז כי כל שמ"ה ניצוצות שבו היו טובות והנה אותם ש"ח ניצוצות רעות שבהבל הם היו בבחי' עיקריות של נפש קרח שהוא בגי' ש"ח ואח"ך נתגברה בו ג"כ בחי' הרע שברוחו של קין בבחי' עיבור לבד ואז נאבד מן העולם כי הוסיף רעה על רעתו וז"ס ויקח קרח ולא ביאר מה לקח והוא לקוחו הרע של קין מצד הרע וזהו רמזו רז"ל בדבריהם שלקח מקח רע לעצמו והענין הוא בראותו שעתה נתעבר בו רוחו של קין מצד הרע אמר הנה עד עתה הייתי מצד הרע של משה והבל והייתי משועבד לו ועתה שיש בי רוחו של קין איני משועבד לו ורצה לצאת מתחת ידי רשותו עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א. ונמצא לפ"ז שע"י שנתעבר בו הרוח של קין בזה נתן אל לבו לחלוק על מרע"ה ובזה יובן בס"ד לפרש מ"ש מרע"ה אל אלהי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף דלמה קראו עתה להקב"ה אלהי הרוחות מה שלא מצינו כן במקום אחר וגם מה דקדק לומר בתיבת אחד והיה די באומרו האיש יחטא וכו'. ואמנם כפי האמור דהרוח של קין שנתעברה בקרח גרמה זו ולכן הזכיר עתה הרוחות וקראו אל אלהי הרוחות שהוא גזר על רוח קין להתעבר בקרח ולז"א לכל בשר דייקא דהיינו בין לטוב בין לרע כי הכל הוא בהשגחתו ית' ולכן

אמר האיש אחר יחטא כי רוח במ"ק גי' אח"ד עם ג' אותיות ומה דאפקיה ברמז לשון אחר לרמוז על קין שהיה אחד בעולם שקודם ממנו עדיין לא נולד אדם מאב ואם כי הוא היה הבכור וא"כ הגם שהיה אד"הר וחוה בעולם עכ"ז שפיר יצדק עליו לשון אחד כי אד"הר היה יציר כפיו של הקב"ה וחוה ננסרה ממנו ובמין התולדה מאב ואב לא היה רק קין ואח"כ נולד הבל דכתיב ותוסף ללדת את אחיו את הבל ולכן אמר האיש אחד יחטא לרמוז על רוח קין שנתעברה בו שהיא גרמה לכל זאת וא"כ על כל העדה תקצוף בתמיהה:

איך שיהיה הנה לפי האמור הרוח של קין היה מצד רע ומצד טוב וקרח לקח צד הרע ושמואל הע"ה לקח צד הטוב ובזה יובן בס"ד לפרש מ"ש רש"י ז"ל ויקח קרח לקח עצמו לצד אחד ע"ש אמר לצד אחד דייקא כלומר שלא לקח הרוח כמות שהוא אלא צד ממנו דוקא לקח והוא צד הרע:

או יובן בס"ד לפרש מ"ש רש"י ז"ל שלקח עצמו לצד אחד והוא כי הנה העולם יש בו מזרח מערב צפון דרום והמערב הוא פנים והמזרח הוא אחור וכפי סדר עמידת האדם תחשב המערב פנים והמזרח אחור ודרום וצפון הם הצדדים שהם ימין ושמאל והנה ידוע מ"ש רז"ל הרוצה להחכים ידרים הרוצה להעשיר יצפין ונמצא החכמה מן הדרום והעושר מן הצפון והנה ידוע שצד הצפון פתוח ואין בו מחיצה ולכן מי שרודף אחר העושר דוקא ועוזב החכמה מוכרח שיפול כי העושר הוא מן הצפון שהוא בלתי מחיצה וגם הבא ממנו אין בו סמיכה אבל מי שרודף תחלה אחר החכמה שהיא מן הדרום שיש בו סמיכה אזי גם אם יבקש העושר ג"כ לא יפול כי יש לו על מה לסמוך והיינו כי החכמה שבו לא תניחנו לטעות בעושרו ולאבד עולמו בזה ח"ו והנה קרח רדף אחרי הממון והעושר ונפל בזה שנתגאה בעושרו וסיבב עליו נפילה גדולה כזו ואם היה תופס צד החכמה ג"כ לא היה בא לכלל טעות זה וז"ש שלקח עצמו לצד אחד של העולם שהוא צד העושר ולא תפס הב' צדדין ביחד כדי שאז החכמה תסמכנו ותמנענו מדרך הרע אשר ובא לו מכח העושר ולכן נפל בזה לבאר שחת:

או יובן בס"ד לפרש ע"ד דאיתא בגמרא דשבת פרק י"ב דף ק"ד נון כפופה נון פשוטה נאמן כפוף נאמן פשוט וכו' צדיק כפופה וצדיק פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט היינו נאמן כפוף נאמן פשוט הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו מכאן שניתנה תורה במנוד ראש ופי' רש"י ז"ל גבי נאמן כפוף וז"ל אדם כשר צריך להיות כפוף ועניו וסופו להיות פשוט וזקוף לעו"הב עכ"ל ע"ש א"כ השתא לפ"ז צד"י כפופה וצרי' פשוטה שהוא להורות שצריך להיות הצדיק כפוף ועניו בעו"הז כדי שיהיה פשוט וזקוף לעו"הב כי

לא בא הכתוב בזה כ"א להוסיף לך כפיפה על כפיפתו והמשמעות הוא אחד והנה קרח שרדף אחר השררה והגדולה ורצה להיות זקוף לא למד מוסר לעצמו כ"א מצדי' אחת הפשוטה שמורה להיות הצדיק פשוט אבל לא למד מן צד"י הכפופה שמורה שצריך להיות הצדיק כפוף ועניו שאם היה כן לא היה חולק על מרע"ה בעבור השררה והכבוד ולזה רמזו ז"ל לקח לעצמו לצ"ד אחר צ"ד דייקא רמז לאות הצד"י ר"ל לא הלך כי אם אחר צד"י אחד הפשוט ולא אחר צד"י הכפוף ע"ש:

או יובן בס"ד לפרש כי הנה קרח ראה שהר"ת של יחוס מרע"ה עד לוי הוא עולה גי' ר"ם כי ר"ת משה עמרם קהת לוי גימ' ר"ם וחשב שלכן לקח לעצמו השררה והמלכות כי יש ביחוסו רמז על זאת שצריך להיות ר"ם על הכל ולכן בא להתקנאות בו ולחלוק עליו כי ראה שגם ביחוס עצמו עד לוי יש רמז זה והוא כי ר"ת קרח יצהר קהת לוי גי' ר"ם וא"כ מאי חזית שמשה יטול השררה והמלכות והוא לא יטול והלא גם בו יש רמז זה שצריך להיות רם על הכל. ובזה אתי שפיר דברי הכתוב ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי כלומר לקח טענה עמו שהוא קרח בן יצהר בן קהת בן לוי שיש בר"ת רמז להיות רם על הכל כמו שיש רמז זה במרע"ה. ואמנם באמת זה אינו ואין בו רמז שוה למרע"ה בזה והוא דאם תצרף הס"ת הנז' עם ר"ת הנז' יפול הרמז של קרח ויתעלה הרמז של מרע"ה והוא דס"ת של קרח יצהר קהת לוי הוא תרי"ח צרף עם זה מספר הר"ת יהיה סך הכל גימ' תתנ"ח שהוא אותיות תְּנָתֵח שירמוז בזה שאם ירצה קרח לעלות במעלות עליך צריך שתנתח אותו מעליך ותשליכנו לארץ והכוונה שלא תניחהו להשתרר עליכם גם עוד תת"נח הנז' הם אותיות נח"תת שהוא לשון מחיתה וא"כ אם תצרף הב' צדדין של שמו ושם אבותיו עד לוי אדרבא יהיה הרמז שבהם לגריעותא אבל משא"כ מרע"ה שגם אם תצרף הב' צדדין של שמו ושם אבותיו יחד דהיינו שתחשוב הר"ת והס"ת ביחד ג"כ יש בו הרמז לטיבותא והוא ס"ת של משה עמרם קה"ת לוי הוא גי' תנ"ה ואם תחברם עם מספר הר"ת שהם ר"ם יהיה סך הכל גי' תר"צה ויבא הרמז בזה שבמרע"ה תרצה בו להשתרר עליך וא"כ השתא בא וראה כמה הפרש איכא בין הרמז הרומז במרע"ה שהוא אותיות תר"צה לבין הרמז הרומז בקרח שהוא אותיות תְּנָתֵח וגם שהוא אותיות נחתת והנה קרח לא לקח עצמו להביט בשני הצדדין של שמו ושם אבותיו כדי שיהיה ניכר קלונו אלא לקח עצמו לצד אחד דוקא והוא הר"ת לבדו ולכן בא לחלוק עם מרע"ה כי לדעתו הוא שוה אליו וז"ש ז"ל לקח עצמו לצד אחד דייקא והנה לכאורה אם תדקדק בזה יותר תמצא שגם במספר הרמוז גבי קרח יש רמז לשררת מרע"ה ואהרן הע"ה הפך ערעורו וטענתו והוא כי מספר תת"נח ע"ה עולה במספר תיבות אלו ממש בדקדוק והוא

מש"ה יה"י מל"ך אה"רן רה"י כה"ן גד"ול דוק ותשכח שהוא בדקדוק גמור וא"כ השתא הבל יפצה פיו שבא לחלוק ולערער על שדרת מרע"ה ומינוי אהרן הע"ה דאם תביט בשני הצדדין של שמו ושם אבותיו אדרבה יש רמז לגדולת מרע"ה ואהרן הע"ה:

או יובן בס"ד לפרש ע"ד שפי' רבינו מה"רם אל"שיך ז"ל ע"פ בן יצהר בן קהת בן לוי שקרח לקח ראיה מן לוי שהיה שלישי ועכ"ז נבחר וא"כ ב"ש שהוא בן השני שצריך להיות נבחר עכ"ד ז"ל ע"ש. והנה לכאורה כי הגם שיש צד זכות לקרח מלוי כמ"ש הרב ז"ל ואמנם הנה זיל לאידך גיסא דיש נמי צד חובה להפך והוא מדמצינו שלוי שהוא שלישי נבחר יותר מן הראשון והב' א"כ אין כ"כ תימה על אלצפן שהוא בן הג' שנבחר יותר מן הב' דכ"ש הוא מלוי שנבחר גם מן הא' והנה נמצא שיש להוכיח מלוי ב' צדדין צד אחר זכות וכמ"ש רבינו מה"רם אל"שיך ז"ל וצד א' חובה וכאמור וקרח לא הביט כ"א צד אחד של זכות ולא הביט בצד הב' של חובה ולז"א לקח עצמו לצד אחד:

או יובן בס"ד ע"ד מ"ש בספר וילקט יוסף משם הרב שם שמואל ז"ל וז"ל עין הוא מנין ק"ל ואם יגביה יותר עין הוא מנין קל"א שהוא כמנין ס"מ לכן חכם עיניו בראשו שאינו מגביה עיניו להיות בחלק ס"מ אבל כסיל עיניו בקצה הארץ כי קצה הארץ הוא אות אל"ף ואז נעשה מנין קל"א שהוא ס"מ עכ"ד ז"ל ע"ש. ובזה יובן מ"ש ז"ל לקח עצמו לצד אחד כלומ' שנעשה מן הכסילים שעיניהם בקצה הארץ וקצה הארץ הוא אלף במספר אחד וכמ"ש הרב ז"ל וזהו לצד אחד כלומר לצד הארץ שמספרו אחד ואז נעשה אצלו מנין קל"א שהוא ס"מ ובזה נטרד מן העולם ולז"א מרע"ה האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף נקט מלת אחד לרמוז שהוא איש שלקח לו יתרון האחד להיות לו הק"ל מספר קל"א כמנין ס"מ ולכן חטא ובזה יובן בס"ד מי יתן טהור מטמא לא אחד ר"ל שיהיה הטמא הוא הרשע טהור וצדיק וזהו טהור מטמא ע"י לא אחד כלומר שלא יהיה לו יתרון האחד הנז' על מספר ק"ל:

ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'. יובן בס"ד לפרש ונקדים לפרש בס"ד תחלה מאמרם ז"ל שאמרו מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה דלכאורה מצרפה צריך הבנה והו"ל לומר חושב אותה כמעשה ומה הוא ענין הצירוף בזה ויובן בס"ד לפרש דהנה ידוע שכל מצוה ומצוה צריך להיות בה תרתי מחשבה קדושה ומעשה ואפי' מצות שאין בהם מעשה כ"א דבור דוקא כמו ספירת העומר וכיוצא עכ"פ צריך להיות בהם ג"כ מחשבה קדושה ויש מצות דשייך בהו השלשה מחשבה דבור ומעשה ועל כל אופן שיהיה אין לך מצוה שאינה צריכה מחשבה יען כי המחשבה היא דוגמת הנשמה והמעשה הוא דוגמת הגוף וכמ"ש חז"ל

תפלה בלא כונה כגוף בלי נשמה וא"כ כמו שאין קיום לגוף בלתי נשמה כן אין קיום למעשה המצוה בלתי שיהיה בה נמי מחשבה קדושה לש"ש וכן ראוי להיות ע"פ השכל ג"כ יען כי המחשבה היא רוחנית והיא כנגד הנשמה שהיא רוחנית אבל המעשה הוא ממשי והוא כנגד הגוף שהוא ממשיי והנה האדם לא יבצר ממנו שיעשה מצוה אחת שהמעשה שלה היא טובה שעושה מעשה טוב בפועל כגון שנותן צדקה לעני וכיוצא ואמנם המחשבה שלה היתה רעה שלא כיון במעשה ההוא כוונה קדושה לש"ש אלא שכוין בה פניות זרות ורעות ע"פ עצת היצ"הר וא"כ זאת המצוה היא נמצאת כגוף בלי נשמה והיא חסרה הרבה שאין בה כ"א כח גוף ולא כח נשמה ואמנם עוד ימצא באותו אדם עצמו שלפעמים מחשב לעשות אותה מצוה עצמה לש"ש ואמנם לא היה ספק בידו לעשות ולא עשאה בפועל ורק בא במחשבתו ונמצא שיש לו כעין אותה מצוה עצמה מחשבה קדוש' שהיא הנשמה אלא שאין בה מעשה שהוא הגוף הנה אז השי"ת ברוב רחמיו וברוב חסדיו מצרף אותה המחשבה עם אותו המעשה ואז אותו הגוף שהיה חסר בלתי נשמה נעשה שלם בנשמה זו הבאה לתוכו ולז"א חז"ל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה מצרפה דייקא דהיינו מחשבה טובה גרידא הוא מצרפה עם מעשה גרידא ואזי יהיו נשלמים שתיהם שיתחברו גוף ונשמה יחד ויהיה מהם פרצוף שלם כי הש"ית חפץ חסד ומרבה להטיב ולא ידח ממנו נדח:

ואמנם לכאורה יש לחקור דאיך יהיה דבר זה גבי הצדיק דהצדיק מסתמא יש לו מחשבות טובות הרבה שתמיד מחשב לעשות מצוה פ' ומצוה פ' ומקוה למצות תמיד בלי הפסק ובודאי שלא אפשר לו לקיים כל מחשבותיו בפועל לעשותם ממש וא"כ יהיה לו מחשבות טובות הרבה שצריך לצרפם למעשה וכאמור והנה צדיק כזה ודאי לא יש לו כ"כ מצות שעשה אותם בלתי מחשבה קדושה שחשב בהם פניות זרות כי ודאי הצדיק כל מצותיו מכוין בהם לש"ש במחשבה קדושה והם שלמים בבחי' הנפש ובבחי' הגוף ואם המצא ימצא איזה מצוה שאינה שלימה מצד המחשבה הם מעט מזער וא"כ השתא צדיק כזה שיש לו כמה אלפים מחשבות טובות שצריך לצרפם למעשה איך אפשר להמציא לו כ"כ מעשה גרידא כנגד המחשבה גרידא שיש לו וא"כ לפ"ז ישארו כמעט כל מחשבותיו בלתי צירוף ובודאי זה חסרון גדול דכמו שהגוף צריך הרבה לנשמה כן הנשמה צריכה לגוף כי איך ישב המלך בלתי בית מושב ואיך ילך המלך ערום בלא מלבוש וכן הגוף הוא כמו בית מושב וכמו מלבוש לנשמה וא"כ גם היא צריכה אליו ואיך אפשר למצוא זה ומיהו אמנם אפשר ליישב זאת בס"ד ע"ד מאמרם ז"ל שאמרו זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע וכו' והכוונה שהצדיק נוטל חלק הרשע שיש לו בג"ע מן

המצות שעשה הרשע בעו"הז. גם עוד אמרו רז"ל שהמספר לש"הר על חבירו לוקח ממנו כל מצותיו כנודע והנה הרשע ודאי רוב המצות שעושה הגם שהמעשה היא טובה עכ"ז המחשבה היא רעה שמכוין בה פניות זרות ורעות ואינו מחשב בה לש"ש וא"כ השתא זה הצדיק שנוטל המצות של הרשע נמצא שיש לו לצדיק בזה הרבה מצות שהם חסרים מן המחשבה שאין בהם כ"א בחי' גוף ולא בחי' נשמה וא"כ השתא מאחר שהם שלו וזכה בהם אזי הקב"ה מצרף המחשבה שלו עם אותם המעשים טובים של הרשע ואז יהיה אצל הצדיק מצוה שלימה בבחי' נשמה ובחי' גוף קשורים ואחוזים זה בזה יחד:

והנה השתא יש לחקור בס"ד אם המצא ימצא שיש בדור אחד צדיקים ורשעים ודרך משל יש לצדיקים שבדור ההוא מחשבות טובות יחידות שאין בהם מעשה מאה אלפים לזה אלף לזה חמשה לזה עשרה וסך הכל מאה אלף ויש לרשעים מעשים טובים יחידות שאין בהם מחשבה טובה חמשים אלף הנה אם באנו לומר זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע איך תתחלק חמשים אלף הנז' בין כל הצדיקים כולם כי כל אחד רוצה להשלים מחשבות טובות שלו היחידות ורז"ל אמרו זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע וכל אחד יטעון אני זכיתי א"כ לפחות תתנו לי כנגד מחשבות טובות יחידות שיש לי כדי להשלימם דוקא ולא יותר ואם היו המחשבות כנגד המעשים שוה בשוה אין בזה מקום שאלה כי ודאי שיחלקו אותם וכל אחד יקח בפי מה שצריך לו כדי שיהיו נשלמים הכל ובודאי לא ירצה אחד ליקח מעשים טובים יחידות של הרשע יותר ממה שצריך לו כנגד המחשבות יחידות שלו כי מאחר שצירף כל המחשבות שיש לו א"כ מה יעשה במעשה יחידית שהיא גוף בלי נשמה כי מהיכן יביא נשמה לתת בתוכה וא"כ כל אחד לא יבקש מחלק הרשע כ"א כדי צורכו ומאחר שהמחשבות הם כנגד המעשים שוה בשוה בזה ישבות דין וקלון וכולם ישתוו בזה ואיש על מקומו יבא בשלום. ואמנם מה שיש מקום טענה הוא כשאין המעשים משלימים המחשבות כי רבות עליהן וא"כ כל אחד יתבע כדי צורכו ואין מספיקין המעשי' לכולם הנה איך לידיינו דייני בהא והנה באמת הגם שענינים כאלה הם תלויים בפלס בורא עולם והוא היודע ועד איך לעשות ביניהם ומה אנחנו ומה חיינו להכריע בזה ואמנם תורה היא וללמוד אנכי צריך ואין אנחנו מחדשים סברא מדעתנו אלא מתורתנו הקדושה אנחנו באים ללמוד לענין זה ונבין דבר מתוך דבר בעז"הו והוא דידוע מ"ש רז"ל במי שצוה בצוואתו שיתנו מנה ליוסף בן שמעון ואח"ך נמצא בעיר ב' בני אדם ששמם יוסף בן שמעון זה אומר עליו צוה לתת לו מנה וזה אומר עליו צוה לתת לו מנה דהדין הוא דאם אחד מן השנים אלו הוא קרובו לזה שצוה אז יתנו לזה שהוא קרובו ואם לאו אזי יהיה בזה שודא דדייני ואם כן השתא הכא גם כן אפשר לומר

בכהאי גוונא והיינו שכל צדיק שהוא קרוב לשורש אותו רשע בעל המעשים יש לו זכות במעשיו יותר משאר צדיקים וא"כ ד"מ אם יש צדיק שצריך לו עשרה אלפים מעשים טובים ויש רשעים שיש להם שהם קרובים לשורשו יותר משאר צדיקים ויש להם הרבה מעשים טובים יותר מעשרה אלפים הנה הוא צריך ליקח כדי צורכו בשלימות והשאר שאינו צריך לו יקחו שאר צדיקים ואפשר לזה כוונו רז"ל זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע נקטו חבירו דייקא ר"ל קרוב לשורשו ולא אמרו זכה נוטל חלקו וחלק הרשע בג"ע לרמוז לאמור:

והשתא נחזי אנן בדורו של מרע"ה אם היה רשעים ויש להם מעשים טובים יחידות ויש הרבה צדיקים שיש להם הרבה מחשבות טובות יחידות ובודאי שבדור קדוש כזה הגם שאפשר שימצא בו רשעים עכ"ז הצדיקים שבו רבים הם ובודאי לא יספיקו מעשים טובים יחידות של רשעים כנגד מחשבות טובות יחידות של הצדיקים וא"כ השתא איך יתחלקו ביניהם הצדיקים את חלק הרשעים בזה. והנה לפי האמור לעיל בס"ד הנה תחלת הכל צריך ליקח מרע"ה כל המעשים הצריכים לו להשלים המחשבות טובות יחידות שיש לו והמותר שלו יקחו אותו כל הקרוב קרוב ומוכרח שמרע"ה יקח כדי צורכו בשלימות יען כי לא ימצא קרוב ממנו עם כל הדור ההוא כי ידוע שכל נשמות אותו הדור היו כלולים במרע"ה ולכן הוא דוקא הוציאם ממצרים ומסר עצמו למיתה בשבילם ולכן קראם הקב"ה למרע"ה עמך ולכן אמר משה רבי' ע"ה העם אשר אנכי בקרבו דייקא וכנודע כל זה מדברי רבינו האר"י זיע"א ונמצא שלא היה אחד קרוב לכל איש פרטי שבדור ההוא כמו מרע"ה שהיה לו קורבה עצומה עם כל אחד ואחד וא"כ השתא צריך שיקח הוא כדי כל צורכו והשאר יתחלק כפי הקרבות שיש לכל צדיק פרטי עם רשע פרטי וא"כ השתא לפ"ז אם תניח במונח שמרע"ה ושאר צדיקים שבדורו הם שוים עמו בקיום המצות ולא קיים הוא מצות יותר מהם עכ"ז הא ודאי שמצד זה יש לו יתרון עליהם בקיום המצות כי הוא יש לו מצות רבים מאוד מאוד מצירוף המחשבות טובות יחידות עם מעשים טובים יחידות כי הוא לא אפשר שנשאר לו שום מחשבה טובה בלתי צירוף מעשה כי הוא המוקדם לכל משא"כ שאר צדיקים שכל אחד צריך ליקח מרשע הקרוב לו וגם ממה שנותר ממרע"ה א"כ לא אפשר שלא היה לשום צדיק כדי סיפוק כל צורכו אפי' לשליש ולרביע. גם עוד דכפי הסברא נראה שאהרן הע"ה יקח גם כן יותר משאר צדיקים מצד קרובתו למרע"ה ואמנם כל זה האמור הוא תינח באם המצא ימצא באותו הדור רשעים אבל אם באמת לא נמצא אצלם שום רשע כלל ועיקר א"כ השתא אם שאר העדה גם הם קיימו מצות בפועל בשוה עם מרע"ה אז אין יתרון למרע"ה בשביל צירוף

המחשבות על העדה והנה ידוע שאם השכינה שורה על האדם אז ברור הוא שלא יבא לידי חטא וכמ"ש גבי דוד הע"ה וה' עמו אפשר שכינה עמו ובא לידי חטא. ובזה יובן ויאמרו אליהם רב לכם וכמ"ש רש"י ז"ל הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדולה וא"ת הלא גם אם אנחנו מקיימים המצות בשוה עמכם עכ"ז יש לנו יתרון וחשיבות ומעלה בקיום המצות יותר מכל הצדיקים והגדולים שבדור יען כי אנחנו כל המחשבות יחידות שיש לנו שלמים הם אתנו מצד צירוף המעשים יותר מן הכל כי מרע"ה אין קרוב יותר ממנו עם כל אנשים שבדור ההוא וגם אהרן הוא קרוב עם הכל יותר מן השאר מכח שהוא קרוב למרע"ה והו"ל קרוב דקרוב וא"כ ודאי אנחנו נקח כדי צרכינו בשלימות והמותר יתחלק בין שאר צדיקים כל אחד כפי מה שיעלה לו מצד קורבתו לז"א כי כל העדה כולם קדושים דזה תינח אם המצא ימצא בדור הזה רשעים אבל באמת הוא כל העדה כולם קדושים כולם דייקא הכל כאשר לכל ואין בהם אפי' אחד רשע והראיה שכולם קדושים ואין בהם חטא כלל הוא כי ובתוכם ה' וזו הראיה שאין באים לידי חטא וע"ד שאמרו שכינה עמו ובא לידי חטא וא"כ השתא מאחר שכולם קדושים וכולם שמעו בסיני א"כ הם מקיימים המצות בשוה עמכם ולכן ומדוע תתנשאו על קהל ה' ליקח לכם גדולה ושררה יותר מדאי ומה היתרון שלכם על שאר צדיקים שבדור:

או יובן בס"ד לפרש דהנה ידוע דהגם שמתוך גדולת העבד ניכר גדולת רבו עכ"ז אסור לחלוק כבוד לעבד לפני רבו ולז"א רב לכם שלקחתם לעצמכם גדולה ורבנות להשתרר ולהתגדל על הכל וא"ת ואתם מה לכם כי תצעקו וכי הכבוד הזה אתם נותנים לנו הלא העדה הם נותנים לנו כל הכבוד הזה שקבלו שררותינו עליהם והם מכבדים אותנו ורצונם בהכי ומה לכם כי תתעברו על ריב לא לכם לז"א כי כל העדה כלם קדושים ומזה יתחייב שבתוכם ה' שהשכינה שורה עליהם וא"כ השתא מאחר שהשכינה שורה למטה בישראל ומדוע תתנשאו על קהל ה' והלא אסור לחלוק כבוד לעבד לפני רבו מאחר כי בתוכם ה' והשתא כל קנאתינו הוא בשביל קנאת ה' לכבודו יתברך:

ובזה יובן מ"ש רז"ל שאמר שכולם שמעו בסיני אנכי ה' אלהיך דמאי רצונו בזה שזכה בפרטות דבור זה של אנכי ה' אלהיך ויובן דידוע דעובדי ע"ז טוענים מתוך גדולת העבד ניכר גדולת רבו ואמנם הבל יפצה פיהם כי אדרבא אסור לחלוק כבוד לעבד לפני רבו כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו והוא בשמים ממעל ועל הארץ מתחת וא"כ לז"א כולם שמעו בסיני אנכי ה' אלהיך שהוא הצווי שלא יעבדו ע"ז וא"כ אתם שרוצים שיחלקו לכם כבוד והגם שהשכינה שורה בישראל א"כ ס"ל ח"ו דמותר לחלוק כבוד לעבד לפני

דבו וא"כ בזה אתם נותנים יד ח"ו שיעברו על דבור זה של אנכי וכו' כי יאמרו אז מותר לעבוד ע"ז משום דאדרבא מתוך גדולת העבד ניכר גדולת רבו:

כי תשתרר עלינו גם השתרר. יובן כי הנה דרך המושל אשר יבא להיות מושל מעצמו ואין לו ירושת שררה מזולתו הנה כשירצה מעמו שיניחו אותו מושל ושר עליהם צריך שיתנהג עמהם בענוה יתירה וידבר עמהם בדברים רכים מאר ויראה להם שהוא רוצה להיות במינוי שררה זו לעבד עולם לצאת ולבא וללחום מלחמתם ולתקן להם כל מחסורם וצורכם ולהשתדל בטובתם כדי שבזה יתפתו וייתרצו לקבלו עליהם לשר ומושל יען כי זו היא התחלת שררה שלו ואם לא יהיה ברצונם לא יקבלוהו עליהם ותכף ומיד יבעטו בו וכאן א"ל הנה אתה לא היית עלינו שר ומושל מקודם ואין לך כח ירושה בזה מזולתך א"כ עתה שאתה מבקש שתהיה עלינו שר ומושל איך תבא לבקש זאת בדרך שררה וממשלה כי הלא אדרבה צריך אתה להתנהג עתה עמנו בהכנעה ובדברים רכים כדי שנהיה נמשכים אחריך ונקבל שררותך וזהו כי תשתרר עלינו מחדש גם השתרר ר"ל שתעשה זאת ג"כ בדרך שררה כי הלא תחלת השררה לא צריך להתנהג בדרך שררה ורק אחר שתחזיק בה אזי תשתרר כאשר תרצה אבל לא מתחלה שעדיין לא החזקת בה כראוי:

אף לא אל ארץ זבת חלב הביאותנו ותתן לנו נחלת שדה וכרם העיני האנשים ההם תנקר וכו'. יובן בס"ד כי הנה דרך הבא להיות שר ומושל מעצמו על עם אחד ואין לו כח שררה מאבותיו כדי שבעל כרחם ישימו אותו שר עליהם אלא הוא בא למלוך מעצמו הנה אפשר להיות זה מב' סיבות הא' שזה האדם הוא היטיב טובות מרובות לאותו העם ורבים מהם אוכלי שולחנו ויש מהם שנוטלים ממנו פרס וגם שהוא תמיד מחלק לכולם מתנות וכולם הם מקבלים הנאה גדולה א"כ אז משורת דרך ארץ והנימוס שהוא ראוי לו להשתרר עליהם כי עבר לוה לאיש מלוה וכ"ש אם מקבל מתנת חנם ג"כ וא"כ מצד הטבע מאליו ומעצמו יש לו להשתרר עליהם ואין מי שיבא לצפצף כנגדו ולערער עליו כי איך יהיו כפויי טובה אליו ומעצמם הם יהיו לו לעבדים. והסיבה הב' הוא שזה האדם הוא גבור גדול אשר ידיו רב לו להיות עורר חניתו על אלף חלל בפעם א' וכל רואיו תאחזמו רעדה ממנו ואז כל העם אשר הוא יושב בקרבו מאליהם ומעצמם יכנעו תחת ידו כי יפול פחדו עליהם ויראו פן יניף חרבו עליהם להשמיד ולאבד ולכן ברוב עוצם תקפו וגבורתו מתנשא לאמר אני אמלוך ומשתרר עליהם ביד רמה. והנה כאן באו לומר המעט כי העליתנו וגו' כי תשתרר עלינו גם השתרר ר"ל כי הדרך הבא להשתרר מעצמו בלתי כח ירושה מאבותיו הוא על ב' סבות או על רוב הנאותיו וטובותיו אשר הטיב לעם

או על עוצם גבורתו אשר היא גוברת על כולם וחוששים על נפשם פן יכה אותם מבת הרג ואבדן והנה אתה אין אחד משתים אלה אצלך והוא דאם מסיבת הנאה וטובה הנה אנחנו לא קבלנו עדיין ממך שום הנאה וטובה וזהו לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו ותתן לנו נחלת שדה וכרם ולז"א לשון אף והוא לומר דאפילו זאת שהיא מוחזקת בידינו מאבותינו ואם היית מביא אותנו אליה ומחלק אותה לנו ולא משלך אתה נותן אפ"ה עדיין לא מצאנו מזה כלום וא"כ נמצא שאנחנו לא קבלנו עדיין ממך שום צד הנאה טובה ואם כן מה לך להשתרר עלינו מסיבת הנאה טובה ואם מסיבת פחד גבורתך שהיא רבה עלינו הנה גם זה אינו שאפי' אם תהיה גבור גדול ותקיף חזק היתכן שעיני האנשים ההם הם כללות כל ששים רבוא ישראל תנקר ובודאי שלא תועיל גבורתך כנגד כל רבוי האנשים ההם כי רבים המה וא"כ אין להם לירא ולפחד ממך כלל כדי שתבא אז למשול עליהם בחזקה ולהשתרר עליהם וא"כ לזה לא נעלה להודות לך כי אנחנו וכל ישראל רוצים למרוד בך:

הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע. י"ל תיבת כרגע לכאורה יתר ומה בא להשמיענו בזה. ויובן בס"ד בהקדים מ"ש הרב מהרי"מ ז"ל משם הגאון רבינו יהונתן ז"ל בספרו קשת יהונתן על מ"ש בגמדא דתענית דף כ"א בסורא הוה דברתא בשביבותיה דרב לא הוה דברתא סבר מניה משום זכותא דרב אתחזי להו בחלמא רב נפישי ליה זכותיה טובא אלא משום ההוא גברא דשייל מרא וחצינא וכו' והקשו המפרשים ז"ל מה יבצר או מה יגרע כח רב ע"ה אם תחשוב ונאמר כי הצלתם היתה בזכותו ומה גם כ"ש הוא כי בכלל מאתים מנה והשיב בזה הגאון רבינו יהונתן ז"ל ואמר כי הצלת הרשעים בזכות הצדיקים איננו אך מדאגה כי כשיתן הוא ית' המשחית לבא לנגוף ברשעים יפגע גם בצדיק עמהם להיותו בלתי מבחין בין טוב לרע אשר על כן באם הצדיק הוא שלם בצדקתו והוא תמים עם אלהים אשר גם אם יפול מצדו המין רשעים רבים לא יאונה אליו כל רע כי רב חילו לבלתי תת המשחית לפגוע בו אז לא ינצלו הרשעים עבורו ומעתה לפי מה שחשבו כי משום זכותיה דרב לא היה הדבר בשביבותיה הנה בזאת הקטינו צדקת רב ע"ה על כן אתחזי להו בחלמא רב נפיש זכותיה טובא כלומר הוא היה יכול להנצל גם אם היה הדבר בשביבותיה אלא משום ההוא דשייל מרא וחצינא עכ"ד ודפח"ח ע"ש:

והוא הענין כאן דקאמר להו הקב"ה למשה ואהרן הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם. הנה בזה יהיה נראה כאלו קטנה היא ח"ו מעלת הצדיקים האדירים הללו שרוצה מהם שיבדלו מתוך העדה כדי לכלותם דנראה שהוא לסיבת פן יהיו הם נכוים בגחלתם שהמשחית הבא לכלות לא יבחין ובאמת שהצדיק השלם בצדקתו גם אם יפול מצדו

המון רשעים רבים לא יאונה אליו כל רע כי רב חילו לבלתי תת המשחית לפגוע בו וא"כ למה יהיו נצרכים משה ואהרן להבדיל עצמם מן העדה ולהתרחק מהם הלא אפשר שישלח הקב"ה המשחית לכלות שונאי ישראל גם אם יהיו נשארים משה ואהרן וכל אשר להם בתוכם וא"כ השתא מזה יהיה נראה כאלו קטנה היא מעלתם ח"ו לזה דקדק ית' ואמר ואכלה אותם כרגע והכוונה שמה שרוצה אני מכם שתבדלו מתוך העדה לא בעבור משום שלא תהיו נכוים גם אתם בגחלתם כי אתם גדולים מאוד ואין לכם פחד מן המשחית המכלה וגם אם יבא אצליכם לא יוכל לגעת בכם ובכל אשר לכם. ואמנם רצוני הוא בזו בשביל כדי שתהיה הכליה כרגע והכוונה הוא כי כשירצה הקב"ה לכלות שונאי ישראל הוא מכלה ע"י המשחיתים המיועדים לזאת והנה אם ישארו משה ואהרן בתוך הערה הנה לרוב קדושתם כי רבה היא מאד הנה בראות אותם המשחית הבא לכלות יחלש כחו כי הסט"א כשתראה רבוי קדושה ביותר יהיה להם הכנעה גדולה וא"כ זה המשחית בלי ספק שיחלש כחו כנגדם מרוב קדושתם וא"כ לא יוכל למהר לעשות מעשהו ברגע אחד דהיינו שיעשה כליה גדולה עד שברגע אחד הוא מכלה הכל אלא צריך להאריך הרבה במעשיו כי כחו חלש ולא יהיה לו כ"כ תגבורת לעשות הכל ברגע כי אינו דומה גבור קטן שהוא חלש מעט המכה את האדם לגבור הגדול כי הגבור הגדול הנה תכף ימות האדם בהכאתו ופעם אחת ולא ישנה לו אבל גבור הקטן שהוא חלש מעט שצריך להכות הרבה עד שיהיה בהכאתו שיעור כדי להמית ואפי' שהכה הרבה עד שהיה בה שיעור כדי להמית עכ"ז אין כ"כ כח בהכאותיו שימות האדם תכף אלא יאריך ב' ג' ימים בחליו ואחר כך ימות וכן הדבר בזה ולכן רצה שיבדלו מתוך העדה כדי שאז יכלה אותם ע"י המשחית המכלה ברגע אחד ולא יאריך להם:

האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף. לכאורה י"ל תיבת אחד שפת יתר הוא והול"ל האיש יחטא ועל כל העדה תקצוף ויובן בס"ד לפרש דהנה ידוע שישראל יש להם מעלה גדולה ורמה על האו"הע כי הם נקראים גוי אחר בארץ משא"כ או"הע אין בהם אחדות כלל כ"א פירוד וגבי עשו שהיו ששה קראם הפ' נפשות וגבי ישראל שהיו שבעים וקראם הפ' נפש דכתיב בשבעים נפש ולכן מאחר שיש להם אחדות הנה הם ערבים זה לזה דאם אחד יחטא גורם רעה לכל ואם יזכה גורם טובה לכל יען כי כולם כגוף אחד חשיבי והנה כל זה הוא אם זה האדם הוא בכלל ישראל ויש לו אחדות עמהם אבל אם הוא זה בעל מחלוקת שאוהב הפירוד ותופס מדת האומות שבהם הפירוד א"כ אינו מן הסברא שתהיה דעתו נמשכת לכל כי זה הוא מופרד ואינו חפץ באחדות כדי שיגרמו מעשיו על פי משפט שיתחייב מן האחדות וא"כ גבי קרח שבחר בפירוד והמחלוקת א"כ אין

מן הסברא מחייבת לדון במעשיו הרעים בישראל על פי האחדות כי זה אוהב הפירוד ואזל בתר האומות וממילא גם מהם הופרד והוחלק ולמה יהיו נכוים השאר בגחלתו וז"ש האיש אחד יחטא כתמיהה כלומר וכי אם זה האיש שחוטא הוא בעל אחדות כדי שיגרום חטאו רעה לכל ואז ועל כל העדה תקצוף וזהו האיש אחד דייקא ר"ל אם הוא בעל האחדות הלא אדרבה מעשיו הם מעשה פירוד ונמצא שזה אזיל בתר חוק האומות שבהם הפירוד ונמצא שזה אין לו התדבקות עם העדה כשאר ישראל גמור וא"כ למה יהיה הקצף על כולם:

ויאמר משה בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי אם כמות כל אדם וגו' ואם בריאה וגו'. לכאורה י"ל שתיבת כי לא מלבי שפת יתר הוא ועוד מאי אתא למעוטי בתיבת בזאת והיה אפשר לומר עתה תדעון וכו'. ויובן בס"ד לפרש בהקדים מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זלה"ה זיע"א וז"ל כתיב ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר לך ויספת לך עוד שלוש ערים על השלוש האלה לכאורה קשה כי הרי כתיב ולא ישא גוי אל גוי חרב וכו' וכתיב לא ירעו ולא ישחיתו וכו' וכתיב בלע המות לנצח וכו' וא"כ איך צוונו שלעת"ל נוסיף עוד שלוש ערי מקלט אחרות כנראה שאז יתרבו הרצחנים אבל צריך שתדע כי כשחטא הבל נתחייב מיתה הוא וכל זרעיותיו כנז' בס"ה קול דמי אחיך צועקים אלי ולכן נהרג ע"י קין אחיו ולא היה בהזדמן כנודע בסוד והאלהים אנה לידו שמגלגלים חובה ע"י חייב אבל הדבר מוכרח וכמ"ש רז"ל על דאטפת אטפוך והטעם הוא כי הבל חטא במחשבה וכו' שהיא א"י מן אד"ני כנז' שם בתיקונים והוא סוד שם אהי"ה לכן נתחייב מיתה הוא וזרעיותיו וע"י הריגה זו יתעלה הבל בחמשים שערי בינה כי נתקנו בהריגתו כי בהם חטא. והנה כאשר משה שהוא הבל הרג את המצרי שהוא קין היה בשוגג כי הוא חשב שהדין עמו על אשר הרג את הבל ולכן הרגו בשם המפורש כדי לתקנו ע"י שם בן מ"ב שהוא המעלה הנשמות כנז' אצלינו בקבלת שבת במזמור הבו לה' בני אלים ואמנם חטא בזה כנז' בר"מ בס"ה בפ' משפטים ונתחייב משה גלות ולכן משה נזדרז להכין ערי מקלט בעבר הירדן כנז' בפ' ואתחנן אז יבדיל משה שלוש ערים כמ"ש רז"ל והטעם הוא כי בהפרשתם כבר נתכפר גלותו וזהו לנוס שמה רוצח שמ"ה אותיות מש"ה שרצח את רעהו קין בבלי דעת וזה נרמז בפסוק מכה איש ומת וכו' כמבואר שם בפ' משפטים בשער הפסוקים וכמש"ה ושמתי לך מקום לך ממש דהיינו למרע"ה עצמו כמו שהתחיל והאלהים אנה לידו דרך נסתר. ונחזור לענין ראשון כי אין זרעו של הבל נתקן אלא ע"י הריגה וז"ס מ"ש רז"ל קין ראש לרצחנים הבל ראש לנהרגים כי הם מוכרחים ליהרג וכל הנהרגים אז רובם מזרעו

של הבל וכבר נודע כי בלעם מקליפת הבל והיה ניצוץ קדושה אחד של הבל מעורב בו ולכן נהרג גם הוא וכמש"ה ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב ונהרג ע"י פינחס שהיה משורש קין ועי"ז נתקן ונתגלגל בנבל הכרמלי כמבואר אצלינו ולרמוז כי ע"י הריגה זו זכה לעלות אל הבינה אשר בה חטא הבל ולכן נקרא נבל באותיות הבל שהם אותיות שוות אלא שאות ה' של הבל נעשית נו"ן דנבל בסוד ה' דבינה שהם נו"ן שערי בינה גם ז"ס אבנר בן נר שנהרג כי גם הוא מזרעו של הבל וע"י הדיגתו נתעלה בבינה ע"ד הנז' בבלעם שנתעלה בנבל וזש"ה הכמות נבל ימות אבנר ועד"ז הוא כל זרעיותיו של הבל הנהרגים ועד כי ב' קצין הם לביאת המשיח ואם זכו אחישנה לא זכו בעתה. והנה אם הקץ הוא בעתו ודאי שיתוקנו כל זרעו של הבל אבל אם הקץ הוא אחישנה עדיין לא נתקנו זרעו של הבל והתקון להם הוא זה שיהרגו אחר ביאת המשיח אך לא במזיד כי הרי אז לא ישא גוי אל גוי חרב אלא יהיה בשוגג וע"י כן יתרבו הרצחנים בשוגג ובפרט כי צריך למהר תקון זרעיותיו במהירות גדול ולכן צריך שלעת"ל תוסיף עוד שלוש ערים וזש"ה אם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר לך ויספת לך עוד שלוש ערים כלומר אם הרחבת את גבולך בביאת המשיח תהיה ע"י זכות כי תשמור את כל המצוה הזאת ועי"כ יוקדם הקץ ואז מוכרח אתה להוסיף עוד שלוש ערים למהר תיקון זרעיותיו של הבל אבל דע לך כי לא ישפך דם נקי ר"ל שלא יהיו במזיד רק בשוגג כנז' כי הרי כתיב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש:

ונמצינו למדין מן האמור שמרע"ה שגג בהריגת המצרי ולא היה צריך מן הדין להרגו כדי לנקום ממנו נקמת הבל בגלגול ראשון ואדרבא נתחייב בעבור זה גלות ונתקן הדבר בהפרשתו ערי מקלט וכמבואר למעלה והנה ידוע מ"ש בס"ד למעלה בתחילת הפרשה בשם רבינו האר"י זיע"א שהנפש של קין נתגלגלה במצרי והרוח של קין נתעברה בקרח וכו' ע"ש וא"כ השתא שכבר השיג מרע"ה השגה גדולה אחרי שהרג את המצרי וידע שהריגתו היתה בטעות ולא היה ראוי לעשות כן לכן עתה שבא לגזור על קרח מיתה ולהאבידו מתוך הקהל רצה לברר הענין להדייא שלא יחשבו שג"כ זאת עשה כדרך שעשה עם המצרי בראותו שהיה מכה איש עברי מאחיו ונקם ממנו נקמת גלגול ראשון שהרג קין את הבל ואותו המצרי היה גלגול נפש קין וכאן גבי קרח שהיה רוח קין ג"כ כל כוונתו בזה הוא כדי לנקום ממנו נקמת גלגול ראשון ורצה לעשות הנקמה בנפשו וברוחו של קין והם המצרי וקרח וא"כ ממילא לא יקחו ראיה מנקמה זאת שתהיה בקרח ולומר שמה שנעשה כ"כ נקמה גדולה בקרח הוא בעבור כי דבר סרה על מרע"ה שהכחיש בנבואתו ובזה נאץ את המקום ב"ה וז"ש בזאת תדע כי ה' שלחני לעשות את

כל המעשים האלה והוא קאי על הנקמות שעשה בקרח ועדתו ואין הדברים כפשוטן דקאי על הכהונה ועל הנשיאות אלא הכוונה הוא על הנקמות שעשה בקרח ועדתו וזהו את כל המעשים האלה אשר אני רוצה לעשות בגזירת פי כי ה' שלחני לעשות אותם ולא יש כוונה אחרת מלבי כאשר היה בנקמת המצרי שהגם ששם לפי הנגלה לעין שאנכי הרגתי המצרי על שראיתיו שהיה מכה איש עברי מאחיו וראיתי מה שעשה לו בבית ומה שעשה לו בשדה ואמנם בלבי היה עיקר הדבר כדי לנקום ממנו נקמת גלגול ראשון מה שהרג קין את הבל הנה עכ"ז כאן לא יש בלבי שום דבר וסיבה לנקום מקרח בעבור הנז"ל אלא כל מה שאני עושה וגוזר עליו הוא שה' שלחני לעשות והנה המופת לזה הוא שאם תראו שכמות כל אדם ימותון אלה והיינו שתצא נפשם בסיבת דבר מה וישארו פגרים מתים לעיני הכל או אם פקודת כל האדם יפקד עליהם רמז בזה לאות' שהם נהרגים בשם המפורש וכמו שהרג הוא את המצרי בשם המפורש ופקודה הוא לשון זכירה שזוכר בפיו עליו את שם המפורש ובזה הורג אותו הנה אז מזאת שפיר יש לכם לומר כי לא ה' שלחני לעשות בו נקמה אלא מלבי היה כדי לנקום ממנו נקמת הבל. ואמנם אם תראו שבריאה יברא ה' מחדש שהוא דבר הפך הטבע שצריך בריאה פרטית לזה והוא שופצתה האדמה את פיה ובלעה. אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה אז בזה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה' בהכחשתם בנבואתי ועל כן קרא להם הנקמה הרעה הזאת ובעבור זה ה' שלחני לעשות להם ואין שום סיבה לנקמה זו מלבי כלום יען כי תראו בזה המופת כמה הוכחות חדא שזו צריכה בריאה פרטית לזה הענין ולכן אמר אם בריאה יברא ה' כלומר אם לא בראה מקודם צריך שיברא אותה מחדש ואם זאת מלבי היתה בעבור הנקמה של הבל איך הקב"ה ירצה לשמוע ממני ולברוא בריאה מחדש כדי לנקום בה מקרח בעבור שהרג קין את הבל והלא על מה שהרגתי את המצרי לא היה הדין עמי בזה וצריך אני לתקן השוגג ההוא שעשיתי וכ"ש הוא שאין ראוי לנקום ממנו נקמה פעם שנית עבור הנז' וא"כ איך ישמע אלי לברוא בריאה מחדש לזה ובשלמא המצרי הרגתי אותו בשם המפורש וזה אפשר לעשות ואפי' שאינו מן הראוי לעשות כי בהזכיר האדם את שם המפורש דומה כחרב פיפיות שאם יבא האדם בבחירתו להכות בו מוכרח שיהרוג בלתי ספק אבל ענין זה שהוא תלוי בו ית' שצריך לזה בריאה פרטית איך ישמע אלי לסייעני בנקמה זאת מאחר שאין ראוי לעשות כן וא"כ מזה שאתם רואים שהנקמה היא בדרך שצריך בריאה פרטית עד שאם לא ברא זאת הבריאה מקודם צריך להיות בורא אותה מחדש א"כ מזה תדעו שאין זאת המעשה היא מלבי וכמו שהיה גבי מצרי אלא היא מהקב"ה שהוא ית' שלחני לעשות את זאת

על כי נאצו האנשים האלה את ה' וזו ההוכחה האחת שתהיה לכם מן המופת הזה. ועוד הוכחה יש בזה והוא שוירדו חיים שאולה והכוונה הוא שלא תהיה הנקמה באופן כזה והוא שתפתח הארץ את פיה ותבלעם ואחד שתבלעם ויכנסו בין סדקי הארץ במקום שנפתחה אז כשיחזרו הסדקים להדבק זה בזה תכף יהיו נחנקים ותצא נפשם בעודם בין סדקי האדץ תכף ומיד אלא יהיה בהם נקמה יתירה והוא שהגם שיהיו נכבשים בין סדקי הארץ כשיחזרו הסדקים לידבק זה בזה תכף הנה הם לא ימותו בזה אלא תשאר נפשם בם כדי לחיות חיי צער והוא באופן שירדו חיים שאולה ולא מתים וזו היא הנקמה הב' וא"כ נמצא גם מזאת הנקמה יש הוכחה שאין זאת בעבור הריגת קין את הבל אלא היא בעבור מה שחטאו עתה בהכחשתם בנבואתי והוא דאם בשביל הריגת קין להבל הנה למה צריך שירדו חיים שאולה אדרבא צריך שימותו תכף בהדבק הסדקים ז"בז דכל דבר נקמה צריך להיות מדה כנגד מדה וא"כ כמו שקין כשהרג את הבל על פני הארץ ובלעה הארץ דמו היה דם מת ולא דם חי כן עתה כשירצה משה שהוא הבל לנקום ממנו בגזירה זו צריך שתבלענו הארץ מת ולא חי וא"כ לפחות שיהיה הדבר באופן זה שתכף בדבוק הסדקים זע"ז ימותו וירדו מתים לשאול כאשר ירד דמו של הבל בתוך הארץ ונבלע בה שהיה אחרי הריגתו וא"כ מוכרח הדבר לומר שאין זה עבור אותו ענין אלא הוא בעבור הכחשתם בנבואתי שבזה נאצו את ה' ולכן באו לידי נקמה דעה כזאת שאין כמוה. וגם עוד יש נקמה אחרת שהארץ תבלע אותם וכל אשר להם נשיהם ובניהם ועבדיהם ובהמתם וכל ממונם ואם זה היה בעבור הריגת קין את הבל למה צריך לכל זאת והלא כל דבר נקמה צריך להיות מדה כנגד מדה וקין כשהרג את הבל לא הרג את תאומתו וגם לא הרג והשמיד את צאנו וגם לא איבד את ממונו וכאן למה צריך לכל זאת וגם אנכי בעת שהרגתי את המצרי לא הרגתי כי אם אותו לבדו ולא נגעתי באשתו ובניו וממונו ואם היה עבור אותה נקמה למה אעשה כל זאת בקרח אלא וראי שכל זה הוא מאתו יתברך. וזהו המשך הכתוב ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם וזו היא הוכחה א' שהוא בריאה וכאמור וגם זאת כל אשר להם וזו היא הוכחה ב' וכאמור וגם וירדו חייב שאלה וזו היא הוכחה ג' וכאמור הנה מכל זאת תדעו שנאצו האנשים האלה בהכחשתם בנבואתי את ה' ועל זאת לקו כ"כ נקמות בזה ולא תבואו לחשוב שמלבי עשיתי כל זאת כדי לנקום נקמת הבל שהרגו קין וכמו שעשיתי עם המצרי ולכן אמר בתחלת דבריו בזאת תדעון זאת מכלל דאיכא אחריתי והכוונה שבא לאפוקי מנקמת המצרי שהגם שלפי הנגלה היתה בעבור שראיתיו מכה איש עברי עכ"ז בלבי היה העיקר בשביל לנקום ממנו נקמת הבל אבל כאן אין בלבי עבור זאת כלום כי

כבר נודע לי שהריגת המצרי היתה בטעות ואין לי מן הדין לנקום מקין על שהרג את הבל א"כ איך אוסיף עתה לעשות מעשה כזאת:

והנה לפי דברי רבינו זלה"ה זיע"א שהעתקנו בס"ד כי אין זרעו של הבל נתקן אלא ע"י הריגה וכל הנהרגים אז רובם מזרעו של הבל ובלעם שנהרג בחרב ע"י פינחס היה מקליפת הבל והיה ניצוץ קדושה אחד של הבל מעורב בו ולכן נהרג גם הוא ועי"ז נתקן ונתגלגל בנבל הכרמלי וזכה ע"י הריגה זו לעלות אל הבינה וכו' וגם עוד גילה לנו רבינו ז"ל סוד אבנר בן נר שנהרג כי גם הוא מזרעו של הבל וע"י הריגתו נתעלה בבינה ע"ד הנז' בבלעם שנתעלה בנבל וכמ"ש רבינו ז"ל למעלה ע"ש. הנה בזה אפשר לרמוז בס"ד רמז הכתוב בקהלת יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם במעשה הרשעים ויש רשעים אשר מגיע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה הבל והכוונה לומר כי יש תקון שמתתקן בו ע"י כוונות ויחודים שעושים זרעו הצדיקים כדי לתקנו כי כל אחד שהוא גלגול הבל צריך לעשות כוונות ויחודים השייכים לשרשו כנודע ואמנם פעולת תקון זה הוא נראה בשמים ממעל דוקא כי כל זה הוא נעשה במחשבת האדם ואין נראה לעין האדם שאם האדם מכוין כוונות נשגבות ומיחד יחודים הנה אין זה ניכר כ"א דוקא בשמים שעי"ז הוא מעלה שורשו בתכלית העילוי הצריך לו והנה כל זה הוא מה שנעשה ע"י כוונות ויחודים או ע"י מצות ומע"ט ואמנם יש תקון של הבל שנעשה ע"י הריגה שיהיו נהרגים זרעו על הארץ וכאמור לעיל וא"כ זאת הפעולה היא נעשית וניכרת על הארץ ממש כי תכף כשתהיה פעולה זו על הארץ שיהרג האדם שהוא משורשו הנה ממילא תכף נתקן הבל במה שחטא ונמצא שאותו התיקון אשר נעשה ע"י כוונות ויחודים הנה אין התיקון הזה נעשה להבל כי אחר שיהיה פעולה מן הכוונות והיחודים למעלה בשמים בשמות ובספירות קדושה שיתעלו וממילא אז יהיה נתקן הבל בזה אבל אם הכוונות והיחודים לא יועילו כלום למעלה גם הוא לא נתקן וכן הדבר ממה שיהיה נמי ע"י המצות ומע"ט שאין התקון יהיה כי אם אחר שתתגלה הפעולה למעלה בשמים אבל התקון שיהיה ע"י הריגה הנה הוא נעשה בארץ ממש ע"י שיהיו נהרגים שם וממילא יתתקן. והנה התקון הנעשה על השמים הוא ידוע כי זה יהיה מכל מעשה הטוב שיעשה האדם הן בכוונות הן ביחודים הן בעסק התורה הן בקיום המצות ואמנם בא שלמה הע"ה ברוח קדשו להשמיענו תיקון הב' אשר יהיה על הארץ ממש והוא תיקון שיהיה בהריגה ובזה יובן הפ' יש הבל אשר נעשה על הארץ כלומר יש ענין בהֶבל אשר נעשה כלומר אשר נתקן מלשון ובן הבקר אשר עשה על הארץ דייקא והוא תיקון שיהיה ע"י הריגה אשר זה יהיה על הארץ ממש שנהרגים שם והדר קרא לפרש

הענין היטב אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעי' רמז בזה על אבנר בן נר שגם הוא נהרג לתיקון הנז' וקינן עליו דוד הע"ה הכמות נבל ימות אבנר שאמר הכמות נבל דייקא וכמ"ש רבינו זלה"ה למעלה וזהו אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים דייקא ואמר עוד ויש רשעי' שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים הנה רמז בזה על בלעם שע"י שנעשה בו תיקון הנז' של הריגה שנהרג זכה לעלות אל הבינה אשר בה חטא הבל וכמ"ש רבינו זלה"ה למעלה וזהו שמגיע להם כמעשה הצדיקים שגם הוא זכה לעלות לבינה כאשר נאמר באבנר שזכה לעלות בהריגתו לבינה אמרתי שגם זה הבל קרי ביה הֶבל בצירי תחת הה"א לרמוז אל נבל והכוונה שגם זה שתראה צדיקים שמגיע להם כך והם אבנר וכיוצא ורשעים שמגיע להם כך והם בלעם וכיוצא כל ענין זה הוא מסיבת הבל שהם משרשו ובאו לתקן חטאו וזהו אמרתי שגם זה הבל ר"ל שהם תקון הבל והדברים ברורים:

וכגון דא צריך למודעי שמ"ש רבינו זלה"ה על בלעם שע"י הריגתו זכה לעלות לבינה הכוונה הוא על אותו נצוץ הקדוש שהיה מעורב בו אבל בלעם עצמו ועיקרו הוא היה קליפה רעה והוא היה הרע שבהבל וכמ"ש רבינו ז"ל בפירוש למעלה וז"ל כי בלעם מקליפת הבל והיה ניצוץ קדושה אחד של הבל מעורב בו ע"ש וא"כ השתא מ"ש נתקן ועלה וכו' הכל הוא על אותו הניצוץ הקדוש של הבל המעורב בו ואחר שנתקן ועלה הניצוץ נשאר בלעם כולו רע כי ניצוץ הקדוש שבו נתקן ונתעלה וכו' והדברים פשוטים וברורים:

והנה בענין זה של מחלוקת קרח ועדתו שנחלקו והכחישו בנבואת מרע"ה נדונו מזה ג' דינים קשים והוא הא' הבליעה הב' השריפה שנשרפו הג' המגפה שנמשך מזה אח"ך הרי גרמה המחלוקת לעשות ג' דינים קשים ומזה נתברר אצל הכל שמשה אמת ותורתו אמת ודבר ה' בפיהו אמת ולא בדה שום דבור מלבו ח"ו ובזה אפשר לרמוז בס"ד מ"ש הפ' ואנכי ידעתיך בשם תיבת בש"ס ר"ת בליעה שרופה מגפה שבזה נתוודע מרע"ה שהוא אמת ותורתו ונבואתו אמת:

ואפשר לפרש בס"ד הטעם שגרם הענין לעשות ג' דינים קשים ומרים הנז' והוא דאיתא בש"ס בפרק חלק אתתיה דקרח אמרה ליה חזי מאי קעביד משה איהו הוה מלכא לאחוה שווייה כהנא דבא לבני אחוה שויין סגני דכהנא אי אתייא תרומה אמר תהוי לכהן אי אתו מעשר דשקליתו אתון אמר הבו חד מעשרה לכהן וכו' היינו דכתיב חכמות נשים בנתה ביתה זו אשתו של און בן פלת ואולת בידיה תהרסנו זו אשתו של קרח ע"ש ונמצא

לפ"ז שהם ערערו על שלשה מינויים והם מלכות כהונה סגנות ולכן לזה שפיר נמשך מן מחלוקתם ג' דינים קשים הנז"ל:

ובזה יובן בס"ד לפרש רמז הפסוק הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם וחש עתידות למו ויובן בס"ד כמ"ס ר"ת כהונה מלכות סגנות והם השלשה שערערו קרח ועדתו עליהם ואמרו שמרע"ה עשה מנויים אלו מעצמו לו ולאהרן ובניו והקב"ה לא ציוהו ח"ו כי כמס כתיב בלא וא"ו וז"ש הלא הוא כמ"ס רמז לג' מינויים הנז"ל הם עמדי כלומר ממני יצאו הדברים ומשה לא עשה שום דבר מדעתו והוא חתום באוצרותי באוצר הנשמות כי כל אחד קבל המינוי השייך לו מצד נשמתו ושורשו והענין מוכרח לכל אחד ואחד מהם וזהו חתום באוצרותי וא"כ לי נקם ושלם לקרח ועדתו אשר חלקו על משה בזה לעת תמוט רגלם רמז בזה לעוצם הנקמה שכ"כ הגיעה שגם ממונם אבד ורגלם רמז לממון וכמ"ש רז"ל ע"פ כל היקום אשר ברגליהם זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו כי קרוב יום אידם רמז למ"ש רז"ל שכל שלשים יום מהדרים להם גיהנם ונידונים בה ונמצא לפ"ז שכל יום ויום שפיר יש לומר קרוב יום אידם שהוא על יום שלשים הבא אחריו ראז מחזיר להם גיהנם וחש עתידות למו שמהר יבואו העתידות להם שאין הפרש זמן רב כמו משנה לשנה אלא משלשים יום ועד שלשים יום:

ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים. יובן בס"ד לרמוז ונקדים תחלה מ"ש רבינו מהר"חו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה וז"ל דע כי אמרו רז"ל כי אד"הר נידון בנשירת אברים שהענין הוא כי תחלה היה כלול מכל הנשמות שבכל שיתא אלפי שני דהוי עלמא וכולם היו אברים פרטיים שבו וכשחטא נסתלקו ממנו כי שלטה בו הקליפה ונטבעו כולם תוך הקליפות ולכן כל תפלותינו ומצות ומעשים טובים שאנחנו עושים בכל יום תמיד עד ימות המשיח הוא לברר ולהעלות אלו הנשמות שנשרו מאד"הר ונפלו בתוך הקליפות עד דמטו רגלין ברגלין כנז' בס"ה בפ' פקודי וכשיושלם בירורם ותיקונם אז יבא משיח בן דוד ואמנם מה שנשארו כלולים באדם ולא נפלו בקליפות הם נקראים חלתו של עולם והחלה נטלת מן המשובח שבעיסה כמש"ה בהרימכם את חלבו ממנו ולהיותם מובחרים לא שלטו בהם הקליפות כמו באחרות. האמנם להיות שנשרו ממנו בסיבת חטאו הסברא בזה נותנת שניטל ממנו המשובח ונשאר ממנו הגרוע כיון שחטא וגם לזה יש סיוע מן הפסוקים האמורים אנחנו טמאים לנפש אדם וכיוצא באלו ובפרט במה שנתבאר אצלינו כי נפש אדם ר"ל מה שנשאר באדם היה בחי' נפש שהיא התחתונה שבכל הנשמות כנודע. האמנם דע כי ב' סברות אלו הם

אמתיות כי מוכרח הוא שהקליפות שולטות בגרועות ולא במשובחות ואם ח"ו שולטות גם במשובחות מכ"ש שהיו שולטים גם בגרועות ולא היה נשאר נפש כלל באד"הר א"כ ודאי שהמשובחות נשארו באדם האמנ' להיות כי הגרועות ניטלו ממנו ע"י חטאו מוכרח הוא שגם המשובחות שנשארו בו גם הם נפגמו בצד מה ע"י חטאו ונסתלק אורם הגדול ונשארו בערך הגרועות הנקראים נפש אדם בלבד ולא רוח או נשמה וכיוצא והנה מה שנשארו בו הם בחינות הכתרים של כל הנשמות והענין הוא כי הנה נתבאר שלא זכה אד"הר אחר שחטא וכו' כי אם אל הנשמות שהם מבחינת יו"ד פרצופים והם וכו' והנה כל פרצוף כלול מעשר ספירות וכל ספירה וספירה כלולה מעשר נמצא שבכל פרצוף נכללים מאה ספירות והעשרה שבהם הם כתרים שלהם שהם כתר שבכתר. וכתר שבחכמה וכתר שבבינה וכתר שבחסד וכתר שבגבורה וכתר שבתפארת וכתר שבנצח וכתר שבהוד וכתר שביסוד וכתר שבמלכות הרי שבכל פרצוף יש עשרה כתרים והנה הם עשרה פרצופים ובהם מאה כתרים ואלו הם סוד מאה אמה שנשארו באד"הר שהם הכתרים שבכל הנשמות כי בהם לא שלטו הקליפות כנזכר. ועוד טעם אחר כי כיון שאד"הר אע"פ שחטא עכ"ז מבחר הנבראים הוא כי יציר כפיו ית' הוא משא"כ בשום נברא ובלי ספק כי המובחר שבכל הנשמות נשארו בו והוא זכה אליהם יותר מכל שאר הנבראי' ואמנם על ידי מה שחטא נפגמו גם הנשמות האלו כנז"ל ולא נשאר בהם הארה זולתי שיעור ההארה שהיה אל בחינת המלכיות האחרונות של הנשמות קודם שחטא ונמצא כי אלו הכתרים שנשארו בו אין הארתם רק שיעור מלכיות שהיה בתחלה קודם החטא ולכן נקראים נפש האדם כי המלכיות נקראים נפש והבן זה עכ"ל:

וכדי שיתבאר הענין היטב נכתוב נמי מ"ש רבינו זלה"ה עוד בשש"ה על האמור למעלה שאד"הר היה בו נשמות מעשרה פרצופים שכתב וז"ל והנה כל פרצוף מאלו העשר כלול מעשר ספירות ועשר מעשר הרי הם עשרה עשרה פרצופים והם אלף ספירות כי כל פרצוף מאה ספירות ועשר שבהם הם בחינת הכתרים נמצא כי בעשר הפרצופים יש מאה כתרים ואלו בלבד נשתיירו באד"הר אחר החטא ונקראי' מאה אשר נתמעט וכל התשע מאות ספירות נפלו אל הקליפות וגם באלו המאה כתרים היה פגם כי נסתלק מכל כתר שבהם אור התשעה ספירות שבו ונקרא זה"רא עילאה ונשארו העשר ספירות שבכל כתר מהם באור הנפש שלהם שהם המלכות התחתונה שבכל כתר מהם הרי ג' בחינות בנשמות שהיו בלולות באד"הר וכו'. האחת היא בחי' האורות הנקראים יחידה חיה נשמה רוח שבמאה הכתרים ההם ואלו נסתלקו ממנו בשחטא ועלו למעלה ונקרא זיה"רא עלאה דחנו"ך. השנית גרועה ממנה שנשארה באדם אחר

שחטא ולא נסתלקו וגם לא ירדו אל הקליפות והיא בחי' האור הנקרא נפש שבמאה הכתרים שבכל ספירה מעשר ספירות שבבל פרצוף מעשר פרצופים הנז'. הבחינה הג' הגרועה מכולם והם כל הנשמות שהם כל אורות בחינות התחתונות שבכל ספירה מעשר ספירות שבכל פרצוף מעשר פרצופים הנז' ואלו ירדו לעמקי הקליפות ובכל יום עולים מעט מעט ונתקנין עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א. וגם ראיתי להעתיק מ"ש רבינו זלה"ה עוד בזה בש"ה והגם שמשמעות הדברים הם אחר ממש עכ"ז לא אמנע מלהעתיק מה שכתב וז"ל הכלל כי ג' בחינות נתחלקו כל הנשמות שהיו כלולות באד"הר שהם בעשרה הפרצופין הנז'. בחי' א' עליונה מכולם היא הנק' זיהרא עלאה שניטלה מאד"הר ולא שלטו בהם הקליפות כלל ח"ו אלא שנסתלקה ממנו על ידי חטאו אשר חטא ולא זכה אליה עד שבא חנוך הוא מטט"רון ולקחה כמו שנתבאר אצלינו בפ' קדושים בס"ת דף פ"ג ע"ב ע"ש והוא בחי' אורות הנקראים יחידה חיה נשמה רוח שבכתרים שבכל ספירה וספירה שבעשר ספירות שבכל פרצוף ופרצוף מיו"ד פרצופים הנז'. בחינה השנית גרועה ממנה היא נשארה באד"הר אף אחר שחטא וגם בזו לא שלטו הקליפות והיא נקראת חלתו של עולם כנז' והיא בחי' האור הנק' נפש שבכתרים שבכל ספירה מעשר ספירות שבכל פרצוף ופרצוף מעשר פרצופים הנז' וב' בחינות אלו הראשונה והשניה אינם קודם שחטא אלא בחינה אחת שהם הכתרים בשלימותם ואחר שחטא נתחלקו לשנים. ובחי' שלישית גרועה משתיהן והיא כל שאר הנשמות שהם כל אורות ט' בחי' נפרדות התחתונות שבכל ספירה מיו"ד ספירות שבכל פרצוף מיו"ד פרצופים הנז"ל ובאלו שלטו הקליפות ע"י חטאו של אד"הר ונשרו ממנו ונפלו לעמקי הקליפות ולא יושלם תיקונם אלא עי ביאת משיח בן דוד כנז"ל וכשיושלמו כולם לבא בעולם ולהתתקן אז משיח בן דוד בא עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש:

הנה המורם מכל האמור הוא שאד"הר היה כלול בו נשמות מאלף ספירות ותשע מאות התחתונות נפלו לקליפות ע"י חטאו ובכל יום עולין מעט מעט ונתקנין עד ביאת הגואל במהרה בימינו אכ"יר והמאה העליונות שבאלף הנז' הנה בחי' היו"ד ספירות התחתונות שבהם נשארו בו ובחי' התשעים ספירות העליונות שבהם נסתלקו ממנו ועלו למעל' והם נקראים זיהרא עילאה הרי שהאלף ספירות הנז' נתחלקו לג' בחינות בחי' א' העליונה היא בחינת התשעים ספירות העליונות שבעליונות וזו נסתלקה ממנו ובחי' הב' הגרועה מזו היא בחי' עשר ספירות התחתונות של תשעים הנז' והיא תשלום המאה וזו נשארה בו ובחי' הג' הגרועה מכולם והיא התשע מאה ספירות שנפלו לקליפות ועולין כל יום ונתקנים ונמצא שסדר מדרגתם והתחלקותם הוא תשעים ועשרה ותשע מאות ולעתיד

צריך שכולם יתעלו ויתחברו כאחד ואז יהיה לכולם תוספת אור ומעלה יתירה כי ודאי גם אותם התשעים שנסתלקו ממנו ועלו למעלה יהיה להם לעתיד מעלה יתירה ותוספת גדולה כשיתחברו עמהם יחד אותם התחתונות שנפרדו מהם כי אז יהיו שלמים ונמצא שהתיקון הוא צורך הכל:

ובזה יובן בס"ד לפרש רמז הכתוב ויוצא פר"ח רמז לרפ"ח ניצוצין שנפלו בבריאת העולם וכמו שרמזו המפרשים בזה והכוונה שהרפ"ח ניצוצין יתבררו ויצאו למקומם ושרשן העליון ויצץ ציץ הנה בתיבת ציץ רמז אל ג' בחינות של הנשמות שהיו באד"הר והצ"די הוא גי' תשעים רמז אל בחי' הא' והיו"ד גי' עשרה רמז אל בחי' השניה והצ"די הפשוטה גי' תשע מאות כי הוא מאותיות מנצ"פך שמספרה תשע מאות רמז לבחינה השלישית הרי כאן רמז אל בחי' האלף כולו כסדר התחלקות המדרגות שבו וזהו ויצץ ציץ שכל המדרגות יעלו ויתיחדו יחד להתדבק זה בזה כראוי להם ואז אותו זמן ויגמול שק"דים גי' תנ"ד רמז לג' מילואים אה"יה דיו"דין וה"הין ואל"פין שעולים תנ"ה והם בחי"חמשים שערי בינה שיתפשטו לעת"ל ואז ומלאה הארץ דעה את ה' דלא לימא חד לחד אליף לי חכמתא או יובן בס"ד שקדים גי' תנ"ד כמספר א"ל אדנ"י ומספר משיח בדקדוק ובזה יובן מ"ש שלמה הע"ה אדם אחד מאלף מצאתי שהוא רמז לאד"הר שהיה כלול בו נשמות מאלף ספירות:

ובזה יובן בס"ד לפרש הטעם שהגאולה שתהיה במהרה בימינו תהיה מאות הצ"די דמנצ"פך והוא כי ע"י שיעלו כל התשע מאות הנז' ויתתקנו אזי יתעורר אות הצ"די דמנצ"פך שהוא עולה כמספר כולם להיות ממנו צמח הגאולה ובזה יובן נמי הרמז בשם הציץ של כה"ג שהוא המרצה הקרבנות לרמוז לכללות המדרגות הנז' ולכן נאמר בפסוק ציץ נזר הקדש:

ובזה יובן בס"ד לרמוז מאמרם ז"ל בעשרה מאמרות נברא העולם והוא כי התשעים עלו והת"ק ירדו ונשאר אצל אד"הר עשרה והאדם נקרא עולם קטן כנודע וזהו בעשרה מאמרות רמז לבחי' עשר שנשארו נברא העולם נברא לשון בריאות כי בריאותו היתה בעשרה דוקא כי הם דוקא נשארו בו:

ובזה יובן בס"ד מה שבישר הקב"ה לישראל באומרו להם על צד תנשאו ובנותיך על צד תאמנה הוא לרמוז להם שלעתיד יזכה אותנו לאותם בחינות התשעים שעלו שנקראים זיהרא עילאה והם ד' בחינות שהם יחידה חיה נשמה רוח וכמ"ש רבינו זלה"ה וזהו רמוז בתיבת צ"ד שהוא תשעים וארבעה:

ובזה יובן בס"ד דמז הפ' שמלה לך קצין תהיה לנו שמ"לה גי' שע"ה רמז לשע"ה נהורין שע"י המשכת שע"ה נהורין יהיה עת רצון להעלות אותם הנשמות שנפלו גם רמז בתיבת ל"ך גי' חמשים רמז לחמשים שערי בינה קצ"ין גי' תשע מאות כי הנ"ון נחשב בשבע מאות ולז"א קצ"ין גי' תת"ק רמז לתת"ק הנז' תהיה לנו שיעלו מן הקליפות ויהיו לנו ובזה יובן בס"ד ברשת זו טמנו נלכדה רגלם כי ידוע שבירור הנשמות הוא עד שיגיעו רגלין ברגלין וכמ"ש רבינו זלה"ה ור"שת גי' תת"ק רמז להנז"ל וכ"י אומרת פרש רש"ת לרגלי כלומר עד הרגלים וכולם עתידים ליתקן ולכן אמר דוד הע"ה כי הוא יוציא מרשת רגלי שהכל עתידים ליתקן ולעלות ויהיה אז האלף בשלימות ויקויים אז רמז הפסוק ותרש יקביך ר"ל תר"ש שהם יקביך יפרוצו ויהיה האלף בשלימות הכל ולכן נתבשר דניאל ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגור לך לקץ הימין קץ דייקא רמז לאלף הנז' שק"ץ גי' אלף והם מצד הימין:

ובזה יובן בס"ד הטעם שבירך מרע"ה לישראל יוסף ה' עליכם אלף פעמים שתפס מדרגת האלף לא פחות ולא יותר והוא לרמוז על כללות הנשמות שהיו בחי' אלף ספירות הנז"ל שכולם יהיו לישראל כאחד ובזה יובן בס"ד מ"ש שלמה הע"ה כרמי שלי לפני שהוא רמז לב"המק הנקרא כרם אם יהיה תמיד לפני ולא יחרב אזי יש תקוה שהאלף לך שלמה ר"ל שהאלף הנז' יהיו שלמים כי אז יהיה זמן רצון לעשות הבירור מהר והקדוש ברוך הוא נמי הבטיח אותנו על ידי נביאיו ואמר הקטון יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה יהי רצון שיבא הגואל במהדה בימינו ויתוקן עולם במלכות שדי אכ"ר:

ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב. יובן בס"ד לרמוז ע"ד מ"ש הרב זלה"ה בש"ה וז"ל עוד דע שאם האדם מתעסק בעשיית המצות לבד הנה הוא זוכה אל הנפש הנק' עשייה ולא יותר והוא דומה לאשה שהלך בעלה למדינת הים והניחה ערומה רעבה וצמאה והיא דומה אל השכינה היושבת בגלות וביתה חרב ויושבת בגלות בחושך כך נפש האדם בהיותה בלתי הרוח שהוא בעלה אין לה לא אור ולא שכל להשכיל ואם ישתדל עוד האדם הזה לעסוק גם בתורה ולומד והוגה ושונה בה תמיד בתורה שבכתב ובתורה שבעל פם ועוסק תמיד בתורה לשמה אז יזכה גם אל הרוח שהוא מן היצירה ואז ידמה לאשה שבא בעלה ודר עמה בביתה תמיד ומלבישה ומאכילה ומשקה וחוזרת למעלתה כך האדם הזה כשיבא בו הרוח וישרה תוך נפשו אז תתמלא נפשו ברוח חכמה ותתעלה נפשו מעשייה ליצירה. ואם ישתדל עוד האדם הזה ויעסוק בחכמת האמת בסודות התורה אז יזכה גם אל הנשמה שהיא מן הבריאה ותאיר הנשמה ברוח שבו ותוסיף מעלה על מעלתו וחכמה על חכמתו ואז נקרא אדם שלם אשר עליו נאמר ויברא

אלהים את האדם בצלמו. וסוד הענין הוא כי בהיות האדם נפש לבד אין לו השפעה אלא משם אד"ני בלבד וכשיעסוק בתורה לשמה זוכה גם אל הרוח הבא משם הוי"ה וכשיעסוק בסודות התורה זוכה גם אל הנשמה וימשך עליו כח והשפעה גם משם אהי"ה ובהתחבר באדם ג' שמות אלו יעלו בגי' יבק ואז יאמר עליו ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו ר"ת יב"ק ואז יהיה האדם בנפש העשייה ורוח מיצירה ונשמה מבריאה ואם יתקן עצמו יותר אז יהיו לו שלשתם מן היצירה ואם יתקן עצמו יותר יהיו השלושה מהבריאה ואם יתקן עצמו ביותר יהיו לו כל השלושה מן האצילות עכ"ל לשון הזהב זלה"ה:

ונמצא לפ"ז דעיקר שלימות האדם כשיזכה גם אל הנשמה דאז יהיה לו השפעה מג' שמות שהם גי' יב"ק כנז"ל וז"ש ונחשב לכם תרומתכם נחשב לשון חשיבות תרומתכם לשון התרוממות ומעלה וזהו אימתי תהיה חשוב' ומעולה תרומתכם ר"ל ההתרוממות והמעלה שלכם הוא כשתגיעו למדרגה זו והוא כדגן מן הגרן כדגן רמז לשפע קדוש הנמשך מלמעלה שהוא דגן ומזון רוחני הגרן ע"ה גי' ר"ס כי החולם הוא עומד במקום הוא"ו ונחשב כאלו כתיב וא"ו כנודע וזהו בכלל קרי וכתיב דקרינן גורן בוא"ו והוא רמז אל שפע הבא משם הוי"ה ב"ה שעולה גי' ר"ס כנודע כי כל דבר שבקדושה כלול מעשר ויו"ד פעמים כ"ו גי' ר"ס וכמ"ש רבינו האר"י זיע"א ע"פ וירא ה' כי ס"ד לראות וזהו כדגן מן הגרן שתגיעו למדרגה גדולה ושלימה שתוכלו להמשיך שפע ומזון רוחני משלימות שם הוי"ה ב"ה שהוא בשלימות העשרה וגם עוד כ"כ תעלו למדרגות גדולות עד שנפשכם נעשית מלאה מן היק"ב שהם ג' שמות הנז"ל והכוונה שנמשך להם גם רוח ונשמה כנז"ל שאז נשפעים מן ג' שמות הנז"ל שהם גי' יק"ב סוד יב"ק:

ובזה יובן בס"ד הפ' בחגי בא אל היקב לחשוף חמשים פורה והיתה עשרים והוא כי ידוע מ"ש רבינו האר"י זיע"א שהרוח תבא אל האדם בשנת הי"ג והנשמה תבא לאדם בשנת העשרים וכמ"ש דבריו לעיל בס"ד. גם ידוע שהבריאה היא בחי' הבינה שיש בה חמשים שערים והיא בחי' שם אהי"ה וז"ש בא אל היקב ר"ל אימתי בא האדם למדרגת היק"ב שהוא רמז לג' שמות הנז' לחשוף חמשים פורה לחשוף לשון גילוי פי' לגלות ולקחת לו חמשים פורה כי הבינה היא סוד חמשים כאמור וגם ידוע כי יין המשומר בענביו ששת ימי בראשית הוא רמז לבינה וזהו לחשוף חמשים פורה שיהיה לו יניקה והשפעה משם הנה זה יהיה בזמן שיהיה לו עשרים שנה ר"ל שיגיע לשנת העשרים ולז"א והיתה עשרים:

ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק כרם היה לידידי בקרן בן שמן ויעזקהו ויסקלהו ויטעהו שורק ויבן מגדל בתוכו וגם יקב חצב בו ויקו לעשות ענבים ויעש באושים. והנה פי' זה

הוא על ישראל שהם כרמו של הקב"ה והוא ית' בעל הכרם ופי' רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל דברי המשל הזה כי הכרם שהם בית ישראל היה לידידי ית' בקרן זוית של בן שמן הוא מקום דשן ושמן היא ארץ גושן קרן של מצרים אשר גבולה ת' פרסה על ת' פרסה והוא בן שמן כד"א כגן ה' כארץ מצרים וכדי להכניסם לקבלת התורה וארץ ישראל אז ויעזקהו בצרות מצרים שנקראת כור הברזל ואח"ך ויסקלהו בסקלו כל אבן נגף ומכשול הם רשיעי ישראל אשר מתו בימי החושך שיהיה סילוקם טהרת חלאת הזוהמא מקרב ישראל וכל זה כדי שויטעהו בארץ הקדושה שורק ר"ל שלא יהיו ככרם הנטוע משריגים רבים נפרדים זה מזה רק שורק אחד כי זכו להיות באחדות אחד בהיותם תחת ההר דכתיב ויחן שם ישראל וכו' ויבן מגדל בתוכו הוא בית המקרש שהוא בתוכו של כרם ממש כמ"ש ושכנתי בתוכם כי היכל ה' המה וכו' ע"ש סיום דבריו ז"ל באורך. והשתא לפי האמור אתי שפיר אומרו וגם יק"ב חצב בו ר"ל שגם העלם במעלות דמות ונשגבות והמשיך לנפשם גם רוח גם נשמה עד שהיו נשפעים משלושה שמות שהם סוד יב"ק וזהו וגם יק"ב חצב בו ובזה שהמשיך להם גם הנשמה בזה ויקו לעשות ענבים ר"ל שאז מעתה יוכלו להיטיב מעשיהם ולעשות פעולות טובות נשגבות כי הנשמה תסייע לאדם הרבה ואינו דומה מי שיש לו נפש לבדה למי שיש לו רוח ג"כ ואינו דומה מי שיש לו נפש ורוח למי שיש לו נר"ן ביחד בשלימות כי ודאי יסתייע מאוד בזה לעשות מעשים טובים וא"כ מזה ויקו לעשות ענבים ואפ"ה המה עשו באושים שחטאו ולכן עתה יושב ירושלם וגו' שפטו נא ביני ובין כרמי מה לעשות עוד לכרמי ולא עשיתי בו דאחר שהעליתים במעלה רמה כזו ועשיתי להם סיוע גדול כזה מה צורך עוד לעשות להם וא"כ מדוע קויתי לעשות ענבים ויעש באושים:

חקת

ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול. יובן בס"ד לרמוז כי כל דברים האמורי' בפרה הם רמז לתשובה כי כמו שהפרה אדומה היא מטהרת האדם שהוא טמא מת כן התשובה היא מטהרת האדם שנטמא בעונותיו בכחות הטומאה שנקראי' מתים הנדבקים בו וכמ"ש הכתוב וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו וז"ש ויקחו אליך פרה ארומה רמז לתשובה שהיא ג"כ מטהרת הטמא כמו פרה אדומה. גם אפשר לפרש פרה אדומה רמז לתשובה והוא מלשון פור התפוררה ארץ וכן אתה פוררת בעזך ים שפירושו הוא רצוץ ושבירה וכן הוא הענין בפירוש פורה דרכתי לבדי שהגת נק' פורה לפי שמפררים ומרצצים בתוכה

הענבים כשדורכים אותם וכמ"ש הרד"ק ז"ל שם ע"ש. והנה ידוע שהאודם רמז לעונות ע"ד אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ולכן התשובה נק' פרה אדומה ר"ל שהיא מרצצת ומשברת כח העונות שע"י התשובה ימחה המשחית שנברא מן העון ולא יכול לקטרג עוד ולכן שפיר נקראת פרה אדומה ואמר תמימה רמז שהתשובה צריכה להיות תמימה כלומר שאין ראוי להיות שב על מקצת עונות ומניח מקצתם בלתי תשובה אלא צריך להיות חוזר בתשובה שלימה על כל עונותיו וכמ"ש והחזירנו בתשובה שלימה לפניך ולז"א כאן תמימה ר"ל שלימה. גם אמר אשר אין בה מום רמז שלא יעשה תשובה כמו מצוה הבאה בעבירה דרך משל הוא מתענה על כפרת עונותיו ובתוך התענית יתגבר עליו הכעס ותכף ומיד הוא מתכעס עם אנשי ביתו ומתקוטט על דבר כל דהו וגם אפשר לבא מזה עוד לידי איסורים שמתוך כעסו הוא נוגע בכבוד אביו ואמו או שמתוך כעסו יבא לידי קללות או נדרים ואם כן נמצא שזה התיקון שעושה אותו היום נהפך לקלקול ח"ו והגם שטבע המתענה שיהיה קרוב לבוא לידי כעס אפ"ה הוא צריך לשמור עצמו בתכלית השמירה ולהתנהג בהכנעה ובשפלות ביום תעניתו אפילו לגבי אנשי ביתו כדי שאז גם אם יעשו דבר שאינו כפי רצונו לא יבא לחוש מזה וממילא לא יבא לידי כעס כלל וכן צריך נמי החוטא ליזהר בכל דרכי ועניני התשובה שעושה שלא יכשל מחמת זה בדבר איסור כדי שלא תהיה מצוה הבאה בעבירה ולז"א אשר אין בה מום שיזהר לעשות התשובה נקיה זכה וברה. גם אמר אשר לא עלה עליה עול לרמוז שאם יראה שיש לו טורח גדול בענייני התשובה הן בתעניות הן בגדרי' וסייגים שעושה לא יחשוב אותם עליו כאלו היא עול ומשא כבד ויהיה קץ בה אלא ישמח ויגיל במעשה התשו' כאדם שהוא מרויח ממון רב כי בזה הוא מתקן נפשו למעלה ומביאה לחיי עולם הבא ומציל עצמו ממות לחיים להדבק בשכינה ומה יש שמחה בעולם יותר מזאת ומה לו לאדם בחיי עו"הז בלתי זאת ולז"א אשר לאעלה עליה עול כלומר לא עלה בשכלו עליה מחשבת עול שאין חושב אותה כמו עול ומשא אלא אדרבה כל מה שיטרח יחשוב כאלו אינו טורח כלום:

ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה ושחט אותה לפניו. יובן בס"ד הנה אחר שרמז על התשובה שצריך האדם לעשות תשובה שלימה וזכה וברה הנה עתה בא לרמוז סדר אופן התחלת עשיית התשובה והנה ידוע המעשה שהביא הרב עמק המלך ז"ל וז"ל וכן אירע בימי הרב ר' משה די ליאון ז"ל שהיה אדם גדול וחשוב עד שהשכינה שרתה עליו וכבר אחז"ל ובמורא גדול זה גילוי שכינה וכל רשע שהיה הולך בארבע אמות שלו נופל עליו פחד ואימה כל כך עד שהיה מוכרח ליפול

תחת רגליו ולהתחנן ולבקש מלפניו שיתן לו תשובה על חטאיו ובימיו היה עשיר אחד שעבר על כל העבירות החמורות שבתורה רצח וגנב וגזל וניאף ואירע פעם אחת שעבר לפניו ותכף הרהר בתשובה ובקש מלפניו שיקצוב לו תשובה והבטיח אותו שאם יעשה תשובה הקצובה עליו ממנו אזי כל עונותיו יהיו נמחלים ובתנאי זה שלא ימוש מבית מדרשו מלשמוע תורה. והנה הרשע הזה עשה תשובתו הקצובה עליו כראוי ובא רבו ז"ל ואמר לו עתה היא העת שתקבל עליך מיתה בוידוי וחטאים שעשית והביא כף של ברזל בידו מלא עופרת והצית אש לחמם העופרת שבתוך הכף וצוה לו להשתטח עצמו על הארץ בפישוט ידיו ורגליו ופתח את פיו לקבל העופרת אשר היה רותח שיקיים בעצמו דין שריפה והיה להרב הזה בסתר כף אחר מלא דבש ותחבו לתוך פיו ואמר לו וסר עונך וחטאתך תכופר ועמד תכף ובכה ואמר לו ר' למה רמיתני והלא נאמר ואהבת לרעך כמוך כי כבר היה עובר השעה של המיתה המרה הזאת אם היית שופך העופרת לתוך פי והשיב לו הרב אל תירא ואל תפחד כי מחשבה כמעשה דמי ולאחר איזה זמן הגיע עת פטירתו של הרב ז"ל ובכה לפניו הבעל תשובה עד מאד ובקש ממנו שיקחנו עמו לעו"הב ואמר כי כל זמן שהיה מע"כת חי היה לי מורא ובושה מפניך ועכשיו אני מפחד שאחזור לסורי ח"ו ונתן לו הרב ע"ה יד על זה ולמחר נפטר גם הוא ג"כ והביאו עמו לע"הב והמעשה הזה היה דורש תמיד הרב רבי אברהם הלוי ז"ל בב"הכנ דק"ק צפת להתעורר על התשובה וכן שמעתי ממורי. ומן המעשה הנורא הזה יקח כל אדם ראיה לעצמו ואל יתיאש מן התשובה שנא' ושבת עד ה' אלהיך וכתיב בתריה כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך וכו' השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

הרי שעיקר התשובה הוא התעוררות הלב כי רחמנא לבא בעי וז"ש ונתתם אותה לנפש שלכם אל אלעזר הכהן הוא הת"ח המוכיח הגדול שבדור ההוא ונקרא אלעזר לשון עזר שע"י עסק תורתו ותוכחותיו הישרים שמוכיח אותם בעבודת ה' ומלמדם דרך איכה יעבדו את ה' הנה בזה נמצא שהוא עוזר אותם בתיקון והוא עזר וסמך לכל המבקש דבר ה' וגם נקרא כהן על שם שהוא עוסק בתורה תמיד ועסק התורה הוא במקום הקרבנות וכמ"ש זאת התורה לעולה למנחה וכו' כל הקורא בפרשת עולה כאלו הקריב עולה כל הקורא בפ' מנחה וכו' וא"כ הוא תמיד מקריב קרבנות כמו הכהן ולז"א ונתתם אותה לנפש שלכם אל אלעזר הכהן והכוונה כשתבואו לפניו לבקש ממנו תקון לנפשכם הנה בבואכם לפניו תמסרו את נפשכם בידו לעשות בה כל מה שירצה וכמו האיש הנז"ל שמסר נפשו ביד הרב ז"ל לעשות בה מה שירצה ואפי' שימות כדי שיהיה לה תקון

וכן אתם תעשו אבל לא תבואו לפניו בתנאי והוא שאם תראו שיגזוד עליכם לעשות תיקון קשה ויש בו טורח גדול לא תעשו ואם תראו שיאמר תיקון קל אזי תעשו דלא כן ראוי לעשות המבקש דבר ה' לטהר ולתקן נפשו דצריך הוא לקבל על עצמו כל מה שיגזור עליו המוכיח ואפי' שהוא קשה ומר כדי שבזה יכניע היצ"הר הכנעה גמורה וישבר ויכתת החומר שלו המתגבר בו. והנה אחר שתמסרו נפשכם בידו מלב ונפש וקבלתם על עצמכם כל מה שיגזור בשביל תיקון נפשכם אזי במסירה זו שאתם מוסרים נפשכם וקבלתם עליכם את הדין הנה בזה לבד תהיו נתקנים ואז והוציא אותה לנפש שלכם שהיתה כבושה תחת הסט"א מחוץ למחנה הסט"א שבמסירה זו שמסרתם נפשכם בידו הנה בזה הכח תצא נפשכם מתוך החיצונים אשר הם יסובבו אותה מפנים ומאחור ואע"פ שלא עשה לכם הצער שראוי לכם ממש וכמו שמצינו באותו האיש הנז"ל שבמסירה זו שמסר נפשו ביד הרב זלה"ה בזה נתקנה נפשו ויצאה מתחת יד החיצונים ואע"פ שלא עשה לו שריפה ממש אלא נתן דבש לתוך פיו דהכל הולך אחר התעוררות הלב ואחר שיוציא אותה מחוץ למחנה הסט"א אזי ושחט אותה לפניו ר"ל ימשוך אותה לפניו לסטרא דקדושה ושחט כלומר ומשך מלשון זהב שחוט:

ולקח אלעזר הכהן מרמה באצבעו והזה אל נכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים. יובן בס"ד לרמוז שאחר זאת אז ולקח אלעזר הכהן הוא הת"ח הנז"ל מדמה של אותה הנפש באצבעו דמה רמז למעות שנקראים דמים בלשון הש"ס והכוונה שאח"ך צריך לזכות את נפשו במצות הצדקה כי רבה מעלתה והיא מסוגלת מאוד לכל דבר ובפרט לבעל תשובה ואמ' באצבעו ר"ל כפי יכלתו מל' אצבע אלהים היא שיקח צדקה מן בעל תשובה כפי יכלתו ומה שכנה המעות לנפש שאמר מדמה הוא לרמוז שאלו המעות שהוא נותן אותם לצדקה הם מתיחסים לנפש כי בהם תקנה אורה ושמחה לעו"הב משא"כ במעות שנותן אותם האדם לצורך הנאתו בעו"הז אין מזה תועלת לנפש והם מתיחסים לגוף וזהו ולקח הכהן מדמה ר"ל מעות לצדקה באצבעו כפי יכלתו של בעל תשובה שאין צריך לבזבז כל ממונו ויצטרך לבריות ח"ו. או באצבעו רמז שיכוין לקבל הצדקה ממנו באצבעותיו ר"ל בכף ידו כדי שבזה ישתלם שם הוי"ה ב"ה בנודע כי הפרוטה היא יו"ד והזרוע רמז לוא"ו וה' אצבעות הנותן רמז לה"א ראשונה וה' אצבעות המקבל רמז לה"א אחרונה וזהו שרמז באומרו באצבעו ואחר שיקבל הצדקה ממנו אזי יחלק אותה הצדקה לת"ח העוסקים בתורה בבתי מדרשות ולז"א והזה אל נכח פני אהל מועד מדמה ר"ל שיחלק אל הת"ח שהם נקראים פני אהל מועד והוא כי פני לשון חשיבות כמו פני הארץ כלומר החשובים שבארץ וכאן נמי אמר פני אהל מועד כלומר ת"ח החשובים שבאוהל מועד

הוא ב"המד אשר שם הוא בית הוועד לכל שנועדים שם ללמוד תורה ואמר שבע פעמים רמז שכל שבעת ימי השבוע יחלק להם ולא יאמר אחלק להם בשני ובחמישי או בעש"ק דוקא אלא כל יום יחלק להם מעות כדי שיהיה לו זכות כל יום ויום וגם הם ילמדו תורה בישוב הדעת כל יום ויום:

ושרף את הפרה לעיניו את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף. יובן בס"ד לרמוז כי פרה נמי רמז לחומר של האדם שאם האדם יחליש החומר שלו ויכבשנו אזי יהיה פרה ורבה וכל יום הולך ומוסיף וכמ"ש רז"ל אין אדם מת וחצי תאותו בידו יש לו מנה רוצה מאתים יש לו מאתים רוצה ארבע מאות וכן על זה הדרך הולך ומוסיף והוא נמי על דרך שאמרו נמי בתאות המשגל אבר קטן יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע וזה הוא כלל גדול בכל תאוה וחמדה שתמשך מצד החומר שאם האדם משביע החומר שלו הוא רעב ורוצה עוד ואם מרעיבו הוא שבע וצא ולמד נמי מן האכילה שאם האדם ירגיל עצמו לאכול מעט יתלמד בזה ואפי' שירצה אח"ך לאכול הרבה אינו יכול ומי שהוא מרגיל עצמו לאכול הרבה אזי נמי יתלמד על אכילה מרובה ויהיה קבר פתוח גרונו ויכול לאכול כמו גמל ויותר ולא נודע כי באו אל קרבנה באופן שהחומר של האדם אם לא יחליש אותו האדם ויכבשנו אזי הוא פרה ורבה ויום על יום הולך ומוסיף ולז"א כאן ושרף את הפרה מלשון פריה ורביה רמז לחומר והכוונה אחר שיעשה לו כל האמור אזי בזה יהיה תגבורת הרוחניות על החומר ויוכל אז להחליש כח החומר שבו וזהו ושרף את הפרה הוא החומר שהוא לעיניו כינה אותו לעינים יען כי תחלת תגבורת החומר הוא נמשך ומתחיל מן העינים שהעין רואה והלב חומד והאברים גומרים ועושים מעשה וכמו שכתוב בחוה ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים דייקא ואז ותקח מפריו ותאכל וז"ש ושרף את הפרה הוא החומר שהוא לעיניו שמשם נמשך והכוונה שישרפנו באור התורה ויבטלנו שלא יהיה לו תגבורת כ"כ כדי שלא ישתמש בו כי אם לעת הצורך בזמן הראוי לזה. ואמר עוד את עורה ואת בשרה ואת דמה זכר ג' מינים הללו עור ובשר ודם רמז למעשה ודבור ומחשבה כי העור רמז למעשה כי כמו שהעור הוא גלוי ונראה לכל ונתפס בידים באדם ובבהמה כן חלק המעשה הוא גלוי ונראה לכל ונתפס בידים כי המעשה הוא ממשי והבשר רמז לדבור כי כמו שהבשר הוא גלוי ואינו גלוי שהכמות שלו הוא גלוי וניכר באדם או בבהמה ואמנם אינו גלוי לגמרי יען כי הוא מכוסה בעור וכן הוא הדבור שהוא גלוי ואינו גלוי שתנועתו באה בחוש האוזן ונגלית לאדם אבל הוא עצמו אינו נראה כלל שאין האדם רואה הדבור שיוצא מפי האדם ואין בו תפיסה. והדם רמז למחשבה כי הדם הוא בלוע בבשר האדם או

הבהמה ואינו נראה וניכר כלל ועיקר וכן המחשבה היא בלועה בגוף ואינה ניכרת כלל והנה האדם צריך לעשות התקון בשלימות וכל החומר שנתגבר עליו בג' בחינות אלה הן מה שנתגבר במעשה לעשות מעשה רע הן מה שנתגבר עליו בענין הדבור לדבר דבור רע הן מה שנתגבר עליו בענין המחשבה לחשוב מחשבות רעות צריך הוא לבער הכל ולבטלם ממנו וזהו ושרף את הפרה הוא החומר שהוא לעיניו את עורה ואת בשרה ואת דמה ר"ל שישתדל לשרוף ולבער הכל הן בענייני המעשה הן בענייני הדבור הן בענייני המחשבה ואיך יוכל להתגבר על החומר ולכבוש אותו כ"כ תחת ידו עד שיבערנו מדרך הרע ולא ישתמש בו כי אם בדרך הטוב לז"א על פרשה ישרוף ר"ל שיזכור ויחשוב הסוף שלו שהחומר אינו מוליד בסופו כי אם כיוצא בפרש שהוא דבר מוסרח ונמאס וז"ש על פרשה שהוא הזבל שבכרס שישים אותו על לבו ובזה יכניע החומר שלו וישרוף אותו כי יראה בעיניו שכל תאוה וחמדה הבאה מן החומר סופה להיות כיוצא בזה והוא כלל גדול לכל התאוות והחמדות כי כולם סופם שיקוץ בהם האדם ומואס בם כאשר מואס בזבל שבכרס וקץ בו:

ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שריפת הפרה. יובן בס"ד לרמוז ולקח הכהן הוא הת"ח הנז"ל עץ רמז לתורה דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה ר"ל שלצורך הבעל התשובה הזה יקח לו התורה שילמדהו תורה שבע"פ כדי שידע בה איך יעבוד את ה' כי לא עם הארץ חסיד ואין בור ירא חטא והנה כדי להמשיכו ולקרב לבו ללמוד תורה צריך בתחלה להגביהו ולגדלו כדי שיתפתה וילמוד ולז"א ארז רמז לגדולה שהוא גבוה הרבה וכמו ההיא עובדא הכתוב על ר"י בן ר"א שהיה נער קטן ויתום ואין מי שישגיח עליו והיה יפה הרבה וכל זונה שהיתה נשכרת בארבע שוכרתו בשמונה לרוב יופיו ובקש אחריו רבינו הקדוש ע"ה וכדאיתא בגמרא דמציעא דף פ"ה איקלע רבי לאתריה דרבי אלעזר ברבי שמעון א"ל יש לו בן לאותו צדיק אמרו לו יש לו בן וכל זונה שנשכרת בב' שוכרתו בשמונה אתייה אסמכיה ברבי ואשלמיה לרבי שמעון בן איסי בן לקוניא אחות דאימיה כל יומא הוה אמר לקרייתי אנא אזיל. אמר ליה חכים עבדו יתך וגולתא דדהבא פרסו עלך ורבי קרו לך ואת אמרת לקרייתי אנא איזיל אמר ליה מומי עזובה דא כי גדל אתא יתיב במתיבתא דרבי שמעיה לקליה אמר הא קלא דמי לקליה דר' אלעזר בר' שמעון אמרו ליה בריה הוא קרי עליה פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם פרי צדיק עץ חיים זה רבי יוסי בר' אלעזר בר' שמעון ולוקח נפשות חכם זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא ע"כ ופירש"י ז"ל שם אסמכיה ברבי שיהיו קורין אותו רב כדי שיתקנא וישים לבו על תלמוד תורה עכ"ל ע"ש:

ולז"א תחלה ארז ר"ל שתגביהנו כארז וכמו שעשה רבינו הקדוש שתכף ומיד קראו רבי ונהג בו כבוד גדול כדי שיתפתה בזה וילמוד ואמנם אחר שתראה שנתחזק לבו בחמדת התורה והוא אוהב אותה מאליו ומעצמו מלב ונפש אזי אח"ך תלמדנו דרכי הענוה כדי שלא תזוח דעתו עליו מעט מעט וז"ש ואזוב שהוא קצר ונמוך והוא רמז לענוה ותלמדנו בזה בהדרגות עד גדר שיראה ויחשוב עצמו כאלו הוא תולעת קטנה וזהו ושני תולעת שיחשוב את התולעת גדולה ממנו והוא שני לה וכמו שרמזו בזה המפרשים ז"ל ואז ע"י זה שהוא לומד תורה ומתנהג בענוה ושפלות ויראת חטא אזי יוכל לשרוף חומרו ולבערו גם מבפנים מתוך קירות לבו וזהו והשליך אל תוך תיבת תוך דייקא רמז לתוכו וקירות לבו שם ישליך שריפת הפרה הוא החומר ר"ל שמשם יתעורר לבערו ולשורפו ולא יהיה משפה ולחוץ כי ע"י שהוא בעצמו לומד תורה בזה יתגבר על החומר שלו יותר כי אינו דומה השומע מוסר ותוכחה ודרכי עבודת ה' מאחרים להרואה בעיניו ולומד בעצמו כי בזה יתפעל יותר:

ומה שמזין על הטמא שלישי ושביעי. יובן בס"ד לרמוז ע"פ האמור שפרה אדומה רמז לתשובה ובא הרמז בזה שהאדם צריך להזדרז לשוב בתשובה בבחרותו וכמ"ש רז"ל אשרי איש ירא ה' אשרי ירא ה' בעודו איש והנה סוף ימי הבחרות הוא כשיהיה בן שלשים שנה דהתנא אמר בן שלשים לכח ואחר שלשים נכנס בזמן המצוע וסוף ימיו של אדם הוא כשהוא בן שבעים שנה כי זה הוא זמן סתמי לכל אדם ולז"א מזין עליו מימי טהרה של התשובה שלישי ושביעי שאם לא נתעורר בשלישי יתעורר בשביעי. או יובן בס"ד שלישי ושביעי רמז לאותיות גז שהוא שלשה ושבעה והכוונה לרמוז שע"י הטהרה שהוא מטהר את נפשו בזה הוא גז את החיצונים ר"ל שהוא מקצץ ומכרית אותם מלמעלה ע"ד מחה אמחה את זכר עמלק מחה מלמטה אמחה מלמעלה. או יובן בס"ד רמז השלישי ושביעי הוא לרמוז שע"י הטהרה שהוא מטהר עצמו אז מדת השכינה שיש בה שבע ספירות בסוד בת שבע יוסיף לה עוד שלשה ספירות שהם חב"ד ותהיה שלימה בעשר ספירות. או יובן בס"ד לרמוז שע"י הטהרה שהוא מטהר נפשו אזי גורם בזה חיבור ויחוד מדת התפארת שהוא מדה שלישית לשבעה מדות התחתונות שהם חג"ת נה"ים עם מדת המלכות שהיא שביעית להנז' וזהו שלישי ושביעי חיבור תפארת עם המלכות:

או יובן בס"ד לרמוז בהזאת שלישי ושביעי והוא כי ידוע כי פרה אדומה הוא סוד פ"ר דינים שע"י מיתוקם נעשים פר"ה בתוספת ולכן נקראת פרה אדומה רמז למיתוק הפ"ר דינים שנעשים פר"ה בתוספת ה"א וידוע ששורש הפ"ר דינים הם ה' אותיות מנצ"פך

שעולים גי' פ"ר וידוע מ"ש עט"ר אדוני הרב מור אבי זלה"ה זיע"א בספרו הבהיר הנקרא מדרש אליהו הנדפס מחדש בפ' בשלח ע"פ והמן כזרע גד הוא שכתב משם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה כי הב' מנצ"פך נקראים מן ומיתוקם ע"י ד' יודין שבהו"יה דע"ב וג' יו"דין שבהוי"ה דס"ג ובזה פי' עט"ר זלה"ה הפ' והמן כזרע גד הוא ע"ש דפח"ח ובזה אתי שפיר טעם ההזאה שהיא שלישי ושביעי לרמוז שמיתוק הפ"ר דינים שהם אותיות מנצ"פך הנז' הוא ע"י שלשה יו"דין שבשם ס"ג וד' יו"דין שבשם ע"ב וכן כאן בתחילה מזין עליו יום השלישי ואח"ך ממתינים עוד ד' ימים ומזין עליו הזיה שניה הרי רמז לשלשה וארבעה ובא רמז המיתוק מתתא לעילא ובזה יובן מ"ש שלמה הע"ה שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים והכוונה שאם אין ממשיך מן השלשה איך יכול להמשיך מן הארבעה שהם למעלה מהם וזהו אם השלשה המה נפלאו פי' נתכסו א"כ ודאי שגם הארבעה לא ידעתים ובזה יובן בס"ד מ"ש אח"ך שם שלשה המה מטיבי צעד וארבעה המה מטיבי לכת שע"י יהיה המיתוק לב"פ מנצ"פך שהם דין ורמוזים הב"פ מנצ"פך בתיבות צער ולכת כי צע"ד ול"כת גי' תק"ס ד"ן והוא רמז לב"פ מנצ"פך שהם גי' תק"ס והם דין שיהיו נמתקים ונתקנים בתיקונא שלים:

ובילקוט איתא ויקחו אליך וכו'. פרה אלו ישראל שנא' כי כפרה סוררה סרר ישראל אדומה אלו ישראל שנא' אדמו עצם מפנינים תמימה אלו ישראל שנא' יונתי תמתי אשר אין בה מום אלו ישראל שנא' כולך יפה רעיתי ומום אין בך ע"כ ע"ש. ויובן בס"ד לפרש מה שרצה לרמוז ד' פעמים על ישראל בד' לשונות הנז' והוא שרמז בפרה על זמן היותם במצרים שהיו משועבדים שם בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה כמו הפרה הנושאת עליה עול המלאכה כל היום. אדומה רמז על זמן שעשו להם קושי העצום שהיה פרעה שוחט בזמן שנצטרע ק"ן ילדים בבקר וק"ן ילדים בערב תמימה רמז על זמן יציאתם משם שיצאו בזכות ג' דברים שהיו שלמים ותמימים בהם והוא שלא שינו את שמם ולא שינו את לשונם ולא קלקלו בזנות. אשר אין בה מום רמז על זמן קבלת התורה דאז בשעת קבלת התורה כל הבעלי מומין שהיו בישראל נתרפאו וכמ"ש חז"ל וזהו אשר אין בה מום ממש:

או יובן בס"ד לרמוז ד' לשונות הנז"ל והוא כי רצה הפ' בזה לרמוז על ד' זכיות שיש לישראל והוא כי רמז הפרה הוא לרמוז לזכות אברהם אע"ה שנא' בו אני אל שדי פרה ורבה והוא הוא שנתברך בענין הפריה ורביה כי הוא בטבעו לא היה יכול להוליד כי מזלו יורה עקר והקב"ה שודד לו המערכות וברך אותו בפריה ורביה וזהו פרה לשון פריה ורביה רמז לזכות אברהם אע"ה שנתברך בזה. ומ"ש אדומה הוא רמז לזכות יצחק

אע"ה שהאודם רומז לגבורות ודינים ויצחק אבינו ע"ה מדתו גבורה. תמימה רמז לזכות יעקב אע"ה שנא' בו ויעקב איש תם אשר אין בה מום רמז לזכות השבטים שהיו כולם צדיקים שבטי יה וכמ"ש על יעקב אע"ה שהיתה מטתו שלימה וזהו אשר אין בה מום שכולם צדיקי' וקדושים:

או יובן בס"ד מה שרמז ד' פעמים על ישראל והוא כי כנגד ד' בנים דברה תורה אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאל ורמז בפרה לשאינו יודע לשאל שאין לו דעת כבהמה. אדומה רמז לרשע שהוא בעל עונות והאדום רמז לעונות ע"ד אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. תמימה רמז לתם כמשמעו. אשר אין בה מום רמז לחכם שהוא נקי מכל מום וכמ"ש רז"ל אם ראות ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שודאי עשה תשובה וא"כ כל ימיו הוא נקי ובר ולכן רמז ד' פעמים על ישראל בד' לשונות הנז"ל:

ובילקוט עוד רמזו רז"ל בפסוק הנז' לארבע מלכיות ואמרו פרה זו מצרים שנא' עגלה יפיפיה מצרים. אדומה זו בבל שנאמר אנת רישא דדהבא. תמימה זו מדי אמר ר"ח בר אבא מלכי מדי תמימים היו ואין להקב"ה עליהם אלא ע"ז שקבלו מאבותיהם בלבד. אשר אין בה מום זו מלכות יון זו מלכות רביעית שלא קבלו עליהם עול הקב"ה וכו' ונמצא שפרה אדומה יש בה רמז לד' מלכיות:

והנה בזה יובן בס"ד המדרש יהי לבי תמים בחקיך בחוקת הפסח ובחוקת פרה אדומה וק' מה יש שייכות זה לזה ובזה אתי שפיר ואמנם נקדים עוד דידוע דהטעם שחייב האדם לספר בנס יציאת מצרים בליל פסח בכל שנה ושנה והוא משום כדי שבזה ישראל יקבלו נחמה באורך הגלות המר והנמהר הזה כי לעתיד יעשה הקב"ה כל הנסים שעשה במצרים שהם הפך הטבע וכמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות ואם כן גם אם יראה האדם הצלחת האומות בעו"הז ותגבורתם אל יתיאש מן הגאולה באומרו איך עם בזוי בגוים יעלה לראש ויתגבר על כל האומות דאז יביט בנסים של יציאת מצרים שהיו ישראל בתכלית השפלות בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה ומצרים היו ראש הממלכות ואפ"ה היו ישראל לראש פנה וגאלם הקב"ה ביד חזקה ובזרוע נטויה ואם כן כ"ש הוא בגלות הזה ולכן נצטוו ישראל לספר בנסי יציאת מצדים מדי שנה בשנה כדי שבזה יהיה להם נחמה בגלות וא"כ השתא נמצא דאם חוקת פרה אדומה היא רומזת לאורך הגלות שצריכים לגלות בד' מלכיות הנה הנחמה של זאת היא בחוקת הפסח שעל ידי שיזכור נסים של יציאת מצרים לא יהיה חושש לבו מן הגליות ולז"א יהי לבי תמים בחקיך בחוקת הפסח ובחוקת פרה אדומה דדא מנחמא דא:

ולמה העליתונו ממצרים להביא אותנו אל מקום הרע הזה לא מקום זרע וגפן ותאנה ורמון ומים אין לשתות. יובן בס"ד לפרש דכוונתם לומר דבמקום שיש בו זרע ושאר אילנות אפשר שיתמעטו מי הגשמים אשר יתכנסו בו יען מהם ישתו הזרעים והאילנות ומתמעטים אבל מקום שאינו מקום זרע ושאר נטיעות צריך שיהיו מי הגשמים נמצאים רבים בו יותר יען שאין צורך במים כלל באותו מקום להשקות ממנו כדי שיתמעט וא"כ מאחר שזה המקום אינו מקום זרע וכו' ואפ"ה אין בו מים אפי' כדי לשתות הרי אין לך מקום רע כזה וז"ש ולמה העליתנו ממצרים להביא אותנו אל המקום הרע הזה שהוא רע מוחלט יען שהוא אינו מקום זרע וגו' וא"כ מימי הגשמים אשר יתכנסו בו צריך שיהיו שמורים בו ואיך לא ימצא מים אפילו לשתות א"כ אין לך רע כזה:

או יובן בס"ד דכוונתם לומר דהנה דרך הצמא ההולך במדבר ואינו מוצא מים לשתות הנה אם יש לו תקוה שיגיע אחד ב' וג' שעות למקום אחד שימצא שם מים בודאי אזי יכול לילך חזק בכח התקוה ההיא הרבה שעות אבל מי שהולך במדבר ציה ושממה אשר אין לו תקוה שימצא מים אחר ב' וג' שעות אחרים הנה מאחר שאבדה תקותו אז תכף ומיד מכריח בדעתו שאין באפשר לשתות מים עוד וממילא נופל על הארץ מיד שיגדל עליו צער צמאונו הרבה והנה כאן א"ל אם הם הולכים במדבר שהוא מקום זרע וכו' כלומר שהוא ראוי לזריעה הנה אפשר להם להתאפק עוד בלתי לצעוק על המים יען כי מאחר שהם הולכי' במקום הראוי לזריעה א"כ יהיה להם תקוה שמא אחר כ' וג' שעות יגיעו למקום בני אדם אשר הם זורעים ונוטעים ושם ימצאו מים בודאי כי לא יהיה זרע ואילנות בלתי מים אבל מאחר שהם הולכי' במדבר שמם שאינו מקום הראוי לזריעה כלל ועיקר א"כ לא אפשר שיעלה על דעתם שימצא להם אח"ך מקום שיש בו בני אדם שזורעים ונוטעים שם וימצא אצלם מים כדרך שאר ישוב וא"כ מאחר שרואים שפסק המים מאצלם לא יהיה להם תקוה שיהיה אפשר שימצא להם מים אח"כ אלא הם יבואו להכריח תכף ולומר מים אין לשתות ותקצר נפשם מהר ויהיו בסכנה וז"ש אל המקום הרע הזה שהוא רע יען כי לא מקום זרע וכו' אשר יבא האדם לקוות מזה שיהיה אפשר שימצא לו מים ואם כן הם תכף כשפסק המים מאצלם מוכרחים לומר שמים אין לשתות:

המן הסלע הזה נוציא לכם מים. הנה מה מאוד נעמו בזה דברי הרב ערבי נחל ז"ל שפי' ע"פ נפש חיה הוא שמו וכו' שכל דבר חיות שלו הוא שמו וכמ"ש דבריו ז"ל לעיל בפ' לך לך ע"ש והוא כי גם סלע במילואו סמ"ך למ"ד עי"ן הרי אותיות אמצעיות הם מי"ם לרמוז להנז"ל שהוא מן המילוי:

וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים. יובן בס"ד לפרש דידוע מ"ש הרב זכות הרבים ז"ל בפ' זו שהטעם שנכתב והאיש משה ענו חסד יו"ד והוא בשביל שאמר מרע"ה המן הסלע הזה נוציא לכם מים ולא אמר יוציא לכם דהוה משמע על הקדוש ב"ה אלא אמר נוציא שתלו הדבר בעצמם ולכן כיון שהוא החסיד היו"ד מן תיבה זו דהו"ל להיות במקום הנו"ן יו"ד לכן מדה כנגד מדה שגם הוא נענש בזה שנחסרה היו"ד מן תיבת עניו ע"ש. גם ידוע שאם היה לאדם איזה חטא בדבר אחד קרוב הדבר להיות חוטא עוד פעם שנית ע"ד מאמרם ז"ל שאמרו עבירה גוררת עבירה והנה אפשר לומר שעל ידי ששגג מרע"ה בזה ואמר נוציא לכם מים ולא אמר יוציא לכם דין גרמא שנכשל ג"כ עוד בזה להכות את הסלע במטהו ולא לדבר אל הסלע כאשר צוהו ה' כי חטא גורר חטא ולולי זה היה אפשר שיזכור מרע"ה תכף ויבין שאין מן הראוי להכות את הסלע כי אם לדבר לו דוקא והיה נמנע אז מלהכותו. ובזה יובן שאחר שאמר מרע"ה המן הסלע הזה נוציא לכם מים אמר קרא וירם משה את ידו תיבת ידו היא אותיות יו"ד רמז לאות היו"ד והכוונ' שעל ידי שהרים משה את ידו מתיבת יוציא והניח נו"ן במקומה לכן חטא גרר חטא ודין גרמא אשר ויך את הסלע במטהו פעמים ולא עשה בדבור דוקא:

ויובן בס"ד לרמוז עוד בזה והוא שאם תעשה חשבון הנקרא הכאה והוא שתכה אותיות מטה על אותיות סלע באופן זה דהיינו שאות מ"ם של מטה היא ד' פעמים עשרה וא"כ היא במספר העשרות היא ארבעה וכן הסמ"ך דתיבת סלע היא ששה פעמים עשרה וא"כ נמצא מספרה בעשרות הוא ששה והשתא תכה ארבעה על ששה ותאמר ד' פעמי' ששה יעלה מזה מספר כ"ד כמנין כ"ד צירופי אד"ני כ"ד קישוטי כלה כ"ד ספרין דאורייתא. גם אות ט' שמספרה תשעה תכה אותה על אות למ"ד שמספרה שלשה כי היא שלש פעמים עשרה ותשעה פעמים שלשה יעלה מספר כ"ז כמנין כ"ז אותיות התורה שהם כ"ב אותיות וה' אותיות מנצפ"ך כנודע וכנגדם יש כ"ז צנורות השפע כנודע. גם אות ה' של מטה תכה על אות עי"ן דסלע שהוא שבעה כנז' הרי חמשה פעמים שבעה עולה מספר ל"ה כמנין שם ייא"י דס"ג ושם אי"י של קס"א שעולים כל אחד מספר ל"ה עם האותיות והנה נמצא סך הכל כ"ד ז"ך ל"ה גי"פ"ו כמנין שם אלה"ים ומרע"ה הכה בידו את הסלע דכתיב וירם משה את ידו ויך את הסלע והיד היא חמשה אצבעות הרי חמשה כחות בהכאה כל כח אצבע הכה במטה על הסלע כאלו היה בזה חמשה הכאות א"כ הרי יצא מזה רמז לחמשה פעמים אלהים שהם חמשה גבורות כי מכל הכאה של מטה על סלע יצא מזה מספר שם אלהים כאמור בס"ד וזה רמז לחמשה גבורות שהם סוד ה"פ אלהים שהם גי' ת"ל כמספר נפש ואפשר שהוא כוין בזה כדי למתק הג' אלהים כדי

להוציא להם מים שהם שורש החסדים ומה שהכה ב"פ במטהו דכתיב ויך את הסלע במטהו פעמים כדי למתק החמשה גבורות הן בבחינת החיצוניות הן בבחינת הפנימיות כי ידוע שכל דבר ודבר יש בו ב' בחינות והם חיצוניות ופנימיות והה"יב:

ואפשר לרמוז עוד בזה בס"ד שאם תעשה חשבון ההכאה הסוף על הראש דהיינו שתכה ה"א של מטה על סמ"ך שבסלע הרי מספר למ"ד ואם תכה ט' של מטה על למ"ד שבסלע הרי מספר ז"ך ואם תכה מ"ם של מטה על עי"ן שבסלע הרי מספר כ"ח סך הכל למ"ד כ"ז כ"ח גי' פ"ה וגם תאמר בזה חמשה פעמים פ"ה כנז"ל כנגד ה' אצבעות שהם ה' הכאות הרי עולה גי' תכ"ה כי חמשה פעמים פ"ה גי' תכ"ה והם אותיות שם קדוש הנקרא כה"ת היוצא מפסוק כל הנשמה תהלל שהוא ר"ת כה"ת. ומה שהכה ב"פ אפשר לרמוז נמי כדי לבטל כח מלאכי חבלה המשטינים האחוזים בתת"ן חדרים שיש בגיהנם וכמ"ש לעיל בריש פ' קרח ע"פ גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי משם הרב הקדוש מהר"ש מאסטרפולי זיע"א זלה"ה שהחדרים שבגיהנם הם תת"ן חדרים ע"ש. והנה מה שעולה מכל הכאה מספר תכ"ה כאמור א"כ מה שהכה ב' פעמים הנה מזה יעלה מספר תת"ן כדי לבטל כח כל מלאכי חבלה האחוזים בתת"ן חדרים לבלתי יקטרגו ויריעו לישראל כלל:

וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו וירדו אבותינו מצרימה ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו מצרים ולאבותינו ונצעק אל ה' וישמע קולנו וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך נעברה נא בארצך לא נעבור בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאל עד אשר נעבור גבולך ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך ויאמרו אליו וכו'. יובן בס"ד לפרש המשך הפסוקים והדקדוקים מבוארים בהם ואין צורך להזכירם והנה נקדים מ"ש המפרשים ז"ל דמה שלא זכה עשו ליטול חלק בארץ הוא משום דעל אברהם אע"ה היה שטר חוב של שעבוד גזירת בין הבתרים וגם הניח ירושה קרקעות והיא ארץ ישראל שנתן לו הש"ית לנחלה והנה שורת הדין הוא דהאחים שבאים לירש את אביהם הנה מי שהוא פורע חוב של אביו יירש מה שהניח אביו ומי שאינו רוצה לפרוע החוב שעל אביו איך יירש מעזבון אביו. והנה יעקב אע"ה הוא פרע החוב שעל אביו שהוא ובניו ירדו מצרימה ונשתעבדו בניו שם א"כ מן הדין הוא שהוא לבדו יירש את ארץ ישראל ולא עשו וא"כ בכח טענה זו אין לעשו חלק ונחלה בירושת ארץ כנען ואמנם הנה לכאורה יש לעשו טענה לומר דאם ישראל הם פרעו כל החוב של גזירת בין הבתרים אה"נ אבל מאחר שהם לא פרעו

כי אם החצי דהגזרה היתה ועבדום וענו אותם ת' שנה והם לא היו שם כ"א רד"ו שנים ונשאר החצי הנה זה הנשאר הוא עלי לפרוע אותו וא"כ אני אירש עמהם את א"י ובעל החוב הוא יתבע ממני חצי החוב הנשאר וא"כ בזאת הטענה שיטעון נגד ישראל יכול לעכב בידם שלא יירשו הם הכל באמור להם אני אירש עמכם ואה"נ עלי לשלם חצי החוב ואתם מה לכם בזה הלא אתם פרעתם החצי שעליכם דוקא קחו נמי חצי ירושה דוקא. ואמנם באמת יש תשובה ניצחת לישראל להשיב אותו על זאת ולסתוד טענתו והוא דאחר שישראל באו למצרים וקבלו עליהם לפרוע החוב ועשו לא נכנס עמהם בזה הנה הם נתחייבו בכל החוב כולו לפרוע אותו במושלם ואם הם לא היו שם כי אם רד"ו שנים הנה בזה לא נפטרו משארית החוב ורק זאת חסד עשה הש"ית עמהם להוציאם לפי שעה ולחזור ולהגלותם בד' מלכיות כדי להשלים החוב וכמ"ש חז"ל שד' מלכיות הם השלימו המנין וא"כ מה שיצאו ממצרים אין זה גאולה עולמית ורק זאת הרווחת זמן ועדיין חייבים הם להשלים השאר והראיה ששארית החוב הוא מוטל עליהם לפורעו והוא ממה שמצינו שלא היתה גאולת מצרים על ידו ית' כ"א היתה ע"י שליח והטעם הוא בשביל שעדיין לא השלימו חובם וצריך לגלות עוד ואם היתה גאולתם ע"י ית' לא היה צריך להיות אחריה שעבוד עוד ולכן היתה גאולתם ע"י שליח כדי שיהיה אחריה שעבוד ולא תהיה גאולה שלימה וכמ"ש המפרשים ז"ל ע"פ בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם שהכוונה הוא אימתי בכל צרתם לו צר ר"ל פעם אחרת שיחזרו לגלות פעם אחרת זה הוא אם ומלאך פניו הושיעם שהיתה גאולתם ע"י מלאך אבל אם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם שגאולתם היא ע"י ית' אז וינטלם וינשאם כל ימי עולם שאין אחריה שעבוד עכ"ד ז"ל. וא"כ זהו הטעם שבמצרים לא היתה הגאולה ע"י ית' מאחר שבעל כרחם צריכים להשתעבד עוד כדי להשלים החוב ואיך תהיה הגאולה ע"י ית' ולכן היתה על ידי שליח ונמצא שמכח זאת יש ראיה עצומה שהם צריכי' לפרוע כל החוב וא"כ מאחר שהם צריכים לפרוע כל החוב א"כ שורת הדין הוא שהם יקחו כל ירושת ארץ כנען ואין לעשו חלק בה כלל ולכן קודם שרצו לעבור עליו לילך לא"י שלחו לו דברי טענתם כדי שלא יבא להתעורר ולטעון כנגדם ורצו לסתום פיו קודם שיהיה פותח אותו וז"ש כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו דייקא ולא אתה והתלאה היא שוירדו אבותינו מצרימה ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו מצרים ולאבותינו ואתה לא נכנסת עמנו בפרעון החוב וא"כ ממילא אין לך חלק בירושת א"י וא"ת הלא אתם לא פרעתם כי אם החצי שיצאת' ברד"ו וא"כ גם הירושה לא תקחו כי אם החצי והחצי הנשאר אני

אקחנו ואז אהיה אני מחוייב בחצי החוב הנשאר ג"כ לז"א ונצעק אל ה' וישמע קולנו וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים מלאך דייקא שהיה ע"י שליח ולא היתה עי ית' וא"כ מזה הוכחה גמורה ששארית החוב ג"כ הוא מוטל עלינו ואנחנו מחוייבי' לפורעו בד' מלכיות ולא הרווחנו מיציאה זו כי אם הרווחת זמן דוקא וא"כ מאחר שעלינו לפרוע החוב כולו במושלם אז גם הירושה צריך שנקח אותה כולה במושלם. גם עוד לפי דרכם כיוונו באומרם ונצעק אל ה' וישמע קולנו לרמוז עוד בזה הוכחה אחרת לומר שודאי שהחוב כולו הוא מבוקש ממנו יען שהקב"ה לא הוציא אותנו כ"א עד שצעקנו אליו וריחם עלינו ואם אנחנו אין מבוקש ממנו כ"א החצי למה צריך שנצעק הלא היה צריך שקודם שנצעק ישלח להוציאנו משם אלא ודאי שהחוב כולו מבוקש ממנו וצריכים אנחנו לעבוד עוד אלא דאהנייא צעקה שלנו להרחיב לנו הזמן שהשאר נשלים אותו בשאר מלכיות ולז"א חדא ונצעק אל ה' וישמע קולנו ולמה אצטריך זאת ועוד וישלח מלאך וכו' וא"כ הרי בזה איכא שני הוכחות גמורות שהחוב כולו הוא מבוקש ממנו וא"כ גם הירושה ניקח הכל ואין לך חלק ונחלה עמנו והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך רמזו לו בזה כי כמו שקדש היא קצה גבולך ואין לך ירושה בה כן תחום א"י הוא קצה גבולך ואין לך רשות להנחיל יותר או כפשוטו רצו לומר לו הנה אנחנו עתה בקדש עיר קצה גבולך וממתינים שתתן לנו רשות לעבור בארצך כדי ללכת לרשת את א"י והנה כדי שלא יבא לפחד ולחשוב שבערמה הם עושים שרוצים לעבור בגבולו כדי להלחם בו ולרשת את ארצו ולא בשביל לילך שם כעובר אורח הנה לזה א"ל אם אנחנו כוונתינו להלחם בך ולרשת את ארצך ג"כ למה צריכם אנחנו להמתין בקדש עד שתתן לנו רשות והלא יכולים אנחנו לעבור עתה תכף בארצך בלתי קבלת רשות וזהו נעברה נא בארצך נא דייקא ר"ל קודם שנקבל רשות ממך כי אנחנו כל מלחמות שלנו אינה כדרך מלחמות המלכים זה עם זה שאינם יכולים להלחם על העיר בלתי שישלחו מרגלים והוא כי דרך המרגל שיכא לעיר ילך דרך שדות וכדמים כדי שלא ימצאוהו בני אדם הרבה וירגישו בו כי בדרך שרות וכרמים לא ימצא בני אדם הרבה גם כשירצה לשתות מים ישתה מן הבארות שבשדות ולא יבא לשתות מן העיר אשר שם נמצאים בני אדם הרבה ולז"א לא נעבור בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר ר"ל אין אנחנו הטכסיס שלנו כדרך טכסיסי המלכים שהם אינם יכולים להלחם כ"א ע"י תחבולות וערמות ומוכרחים אז לשלוח מרגלים שעובדים בשדות וכרמים ושותים מי באר כי אנחנו לא שייך בנו ענייני כאלה כלל כי הש"ית הוא לוחם מלחמותינו ולמה נצטרך לזה וא"נ אם אנחנו רוצים ללחום בך ולרשת את ארצך למה צריכים אנחנו להמתין עד שתתן לנו רשות הלא נוכל לעבור

נא עתה בארצך בלתי קבלת רשות אלא מה שאנחנו רוצים שתתן לנו רשות הוא בשביל שדרך המלך מלכו של עולם נלך והכוונה כי השית צוה אותנו לבלתי נירש את ארצך ולכן מאחר שלא השליטנו השי"ת על ארצך אין אנחנו רוצים ללכת אפי' דרך העברה בלתי רצונך וזהו דרך המלך השי"ת נלך ר"ל באותו הדרך אשר הורנו בו נלך ולא נעבור דבריו וא"כ מזה צריך אתה לידע שבעת עברינו בארצך לא נטה ימין ושמאל עד אשר נעבור גבולך ולא תבא לחשוב שבערמה אנחנו רוצים לעשות כי איך נעשה הפך דבריו ית' שצוונו לבלתי נגע בך לרשת את ארצך וכמ"ש הפ' בפ' דברים ואת העם צו לאמר אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו וכו' ונשמרתם מאוד אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצכם עד מדרך כף רגל וכו' ואחד ששלחו לו כל הדברים האלו לא האמין אדום להם וחשב שבערמה הם מתנהגים עמו כדי לרשת את ארצו ואז ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך והכוונה שרמז להם על ברכת החרב שברכו אביו וכמ"ש רש"י ז"ל:

ויאמר אליו אדום לא תעבור כי פן בחרב אצא לקראתך. י"ל דלכאורה תיבת כי יתור נפיש הוא והול"ל לא תעבור פן בחרב וכו'. גם עוד מלבד זה תיבת כי אין לה משמעות והול"ל לא תעבור בארצי כי הם שלחו לו וא"ל נעברה נא בארצך ומאי כי דקאמר ויובן בס"ד לפרש ע"ד שפירשו המפרשים ז"ל על דברי רש"י ז"ל בפ' וישלח וז"ל אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני הוי גביר לאחיך שהרי לא נתקיימה בי ופי' ז"ל כי יצחק אע"ה ברכו הוי גביר לאחיך והנה תיבת גביר לא נתקיימה כולה אלא נחלקה ונתקיים ממנה אותיות ג"ר וזהו גר הייתי בארץ נכריה אבל אותיות כי לא נתקיימה ג"כ כדי שאהיה גביר ממש אלא גר דוקא הייתי בארץ נכריה ולז"א אין כדי לשנוא אותי על ברכת אביך שברכני הוי גב"יר לאחיך שהרי לא נתקיימה ב"י כלומר אותיות ב"י מגביר שנסתלקה אותיות ב"י ונשאר גר וזהו גר הייתי בארץ נכריה עכ"ד ז"ל. ובזה יובן ויאמר אליו אדום לא תעבור ב"י לרמוז לו לפי דרכו עד עתה לא נתקיים בך מאותיות גביר כ"א אותיות ג"ר ולא זכית לאותיות ב"י ג"כ כדי שתהיה גביר ממש והנה בעתה שתרצה למשול עלי ולקיים בך אותיות גב"יר ממש אין אני מניחך בזה וזהו לא תעבור ב"י דייקא לרמוז לו לפי דרכו על אותיות ב"י הנז"ל ולכן לזה לא אמר בארצי כדי לרמוז גם לזה:

או יובן בס"ד כי הנה ידוע שיעקב אע"ה נענש על שהיה ירא מעשו וכמ"ש הפ' ואת שמת עליך אלופים לראש שבזה המורא שהיה ירא ממנו בזה נתן כח לעשו ח"ו והנה בפ' וישלח אמר יעקב אע"ה הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבא והכני אם על בנים והנה הוא לא היה צריך לסיים בדבריו ולומר כי ירא אנכי אותו פן יבא והכני

אם על בנים שבדברים אלו שמוציא מפיו עשו מתגבר בדעתו כי יאמר ברית כרותה לשפתים ח"ו והנה הפסוק הזה הוא פסוק הי"ב שבפרק הל"ב שבפרשת וישלח כאשר יראה הרואה שם ולכן א"ל אדום לא תעבור בי ורמז לו בתיבת ב"י שהיא אותיות י"ב ר"ל שתביט בפסוק הי"ב שאמר יעקב כי ירא אנכי אותו פן יבא והכני אם על בנים וא"כ ברית כרותה לשפתים ויש לך לחוש פן בחרב אצא לקראתך כאשר דימה ולכן לזה לא א"ל לא תעבור בארצי כי רצה לרמוז לו לפי דרכו על פסוק שבפרק ל"ב שבפרשה הנז':

ואפשר לרמוז בס"ד במה שא"ל פן בחרב אצא לקראתך והוא דידוע דהצלחת ישראל ותגבורתם הוא בשופר כנודע משופר של ר"ה וכמ"ש דז"ל כדי שיעלה זכרכם לפני לטובה ובמה בשופר ולכן היו ישראל תוקעים בשופר וחצוצרות כשהיו נלחמים עם האויב וכנז' בס' יהושע. וגם לעתיד כשיתאבד אדום כתיב ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכו' והנה אדום לדעתו הנפסדת הוא שסובר שלא יועיל השופר כנגדו יען כי לעשו יש ברכה של החרב שברכו יצחק אע"ה ועל חרבך תחיה וא"כ צרף מספר חרב עם מספר עשו יהיה גי' שופר וא"כ לדעתו כיון שהוא יש בו מספר שופר לא יועיל כנגדו כי אין במספר השופר יתרון עליו ולכן א"ל פן בחרב אצא ר"ל בכח ברכת החרב ואז אהיה לקראתך כנגדך ממש שיעלה המספר כנגד המספר של הכח שבידך והנה באמת הבל יפצה פיהו כי אפי' לדעתו שכוין שהוא שוה במספר לא ימשול בו כח השופר הנה תינח אם ברכת החרב הוא בטוח בה תמיד כנגד ישראל ובאמת שזה אינו כ"א דוקא כשאין תורה בישראל אבל כשיש תורה בישראל אין חרב ביד עשו ויפול חרבו ממנו ואין לו כח ברכה זו דכשהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו א"כ נשאר עשו לבדו בלתי חרב והרי מספרו חסר הרבה ויכולים עליו ישראל:

ואפשר לרמוז בס"ד ג"כ כי אדום במלואו כזה אל"ף דל"ת ו"ו מ"ם גי' עש"ו חר"ב ואפשר שאדום היה שמח בזה שבשמו רמוז שם הברכה שהוא החרב ושם מי שקבל הברכה שהוא עשו ולכן העיז כנגד ישראל ואמר לא תעבור בי דייקא יען פן בחרב הרמוז כי אצא לקראתך ואמנם באמת הבל יפצה פיהו כי החרב אינה מוכרח להיות בנקוד סגול שמשמעה חֶרֶב אלא אפשר לנקדה בשוא פתח תחת החית ובצרי תחת הריש שהוא אותיות חֲרֵב וא"כ יהיה מזה עשו חרב לשון חורבה ושממה שיעשה הש"ית נקמה באדום והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי אכ"יר ובא לציון גואל במהרה בימינו אכ"יר:

ויאמרו אליו בני ישראל במסילה נעלה ואם מימיך נשתה אני ומקני ונתתי מכרם רק אין דבר ברגלי אעבורה. יובן בס"ד לרמוז שרמזו לו על העתיד לבא והכוונה שאם עתה

אתה מונע אותנו דע כי לעתיד כשנתקן המסילה שעליה אמר הנביא פנו דרך ה' ישרו בערבה מסלה לאלהינו וכן אמר נמי סולו סולו המסלה סקלו מאבן הרימו נס על העמים הנה ה' השמיע אל קצה הארץ אמרו לבת ציון הנה ישעך בא וכו' הנה באותו זמן כשנתקן המסלה ההיא אזי אותו זמן נעלה עליך מעלות רמות ונירש את ארצך ג"כ שלעתיד יקחו ישראל גם את ארץ אדום וכמ"ש רש"י ז"ל בפ' לך לך ע"פ את הקני וז"ל עשר אומות יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה גוים והשלשה שהם אדום מואב ועמון והם קני קנזי קדמוני עתידים להיות ירושה לעתיד שנא' אדום ומואב משלח ידם ובני עמון משמעתם עכ"ל ע"ש הרי שלעתיד יירשו ישראל גם את ארץ אדום ולז"א במסלה ר"ל באותה המסלה שנתקן לעתיד אזי נעלה עליך לרשת אותך ואם מימיך נשתה אני ומקני מימיך רמז לשפע הטוב שעתה בגלות לוקחי' בני עשו וישראל ניזונים במועט אבל לעתיר עיקר השפע יקח וישראל ובני עשו ילקקו כאשר ילקקו הכלבים שהוא מן הפסולת והתמצית וז"ש ואם מימיך שהוא שפע הטוב שלוקח עתה נשתה אני ומקני הם הנשמות אשר קניתי אותם וביררתי אותם מן הרע כי אין ב"ד בא עד שיתבררו כל הנשמות שבאוצר הנקרא גוף וכמ"ש רבינו האר"י זיע"א ואז ונתתי מכרם הוא אותיות מך רם כלומר אותו הנצוץ הקדוש והשפע הקדוש שהוא מך על שהוא מסור בידכם אתן אותו שיהיה רם כי ניצוץ הקדוש ושפע הקדוש שיהיה ביד האומות הוא נעשה מך בזה אבל כשיצא מידם ויהיה לישראל אזי יהיה רם שהוא מין במינו וזהו ונתתי את המך להיות רם ולז"א מכ"רם ואמנם דע שכל תקון המסלה ובירור ניצוצי הקדושה והנשמות הכל תלוי בזה והוא שרק שיהיה אין דבר ברגלי ר"ל רמז לעונות שהאדם דש בעקביו כי זה הוא עיקר התחלת התקון שאם האדם יהיה נזהר מעונות אלו שאדם דש בעקביו שנראים כהיתר בעיני האדם אזי מובטח שיוכל לעשות תקון לכל דבר כראוי ויעלה בידו ואם לא ישגיח בזה לא יעלה בידו התקון כראוי כלל וז"ש רק אין דבר ברגלי רמז לעונות שאדם דש בעקביו אזי אותו זמן אעבורה בארצך שאז אני מובטח לעשות התקון כמצטרך:

או יובן בס"ד לרמוז רק אין דבר ברגלי דידוע שבסוף הגלות יהיה תקון הנשמות ברגל וכמ"ש בעקבות משיחא חוצפא יסגא וכשיגיעו רגלין ברגלין אזי ובא לציון גואל במהרה בימינו אכ"יר וזהו רק אין דבר ברגלי שתקנתי וביררתי גם בחי' הרגל ג"כ ולא נשאר שם סיגים אזי אעבורה לרשת אותך וזהו תכלית התקון:

וימאן אדום נתון את ישראל עבור בגבולו ויט ישראל מעליו. יובן בס"ד לפרש דלא אמר הכתוב ויעבור ישראל מעליו או וילך ישראל מעליו אלא אמר ויט ישראל מעליו שהוא כדמיון האדם שעדיין עומד ולא נעקר ממקומו כלל אלא שהטה עצמו לצד אחד

לפי שעה וכשירצה יחזור ויזקוף עצמו וכן כאן בא לרמוז שמה שרצו ישראל לעבור בגבולו ולא הניחם אל תחשוב שסרו ממנו לגמרי אלא כאדם שהטה עצמו לצד אחד לפי שעה ואח"ך חוזר ונזקף וכן הם סרו ממנו לפי שעה ואח"ך לעתיד חוזרים וזוקפים עליו ויורשים את ארצו בביאת הגואל במהרה בימינו אכ"יר:

למה העליתונו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל. יובן בס"ד כי הנפש כל השתוקקות שלה הוא לברר ניצוצי הקדושה והנה המאכל שאוכל האדם יש בו תקון לנפש בניצוץ הקדוש המעורב בו אשר הוא עולה ע"י האדם האוכל אותו וגוף המאכל עצמו הוא מזון הגוף והנה ישראל היו רוצים לחם טבעי ולשתות מים טבעי כדי שבזה יהיו מבררים ניצוצי הקדושה אשר הם מעורבים בהם והם ראו שאכילתם הוא מן היורד מן השמים וכולו רוחני וטהור ואין בו עירוב טוב ברע וכן שותים מבארה של מרים המתגלגלת עמהם והוא יוצא להם בדרך נס שלא כפי הטבע וא"כ אין זה כשאר המים שיש בהם בירור ולז"א כי אין לחם טבעי ואין מים טבעי ולכן ונפשנו דייקא קצה בלחם הקלקל וקראו למן לחם קלקל כי קל"קל גי' ר"ס רמז לשם הוי"ה ב"ה שעולה ר"ס כי כל דבר שבקדושה כלול מעשר ויו"ד פעמים כ"ו גימ' ר"ס וכמ"ש רבינו האר"י זיע"א זלה"ה ע"פ ויבא ה' כי סר לראות וידוע ששם הו"יה ב"ה פועל למעלה מן הטבע ולכן המן שהוא למעלה מן הטבע קראו לחם הקלקל שייחסו אותו לשם הוי"ה ב"ה ולכן וישלח ה' נחשים השרפים וכו' לרמוז להם שבהליכתם שהולכים במקום הזה הנה הם מבררים ניצוצות הקדושה הרבה והנפש תשבע הרבה ולכן שלח להם נחשים שרפים להורות כי באותם המקומות שכיחי חיצונים וקלי' הרבה וא"כ ממילה גם עירוב הטוב ברע שם שכיח הרבה כי זהו חיותם והם מבררים הרבה ניצוצות מן המקומות ההם בדרך הילוכם שם ע"י עסק תורה ומצות:

התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש. י"ל דהו"ל לומר את הנחשים כי הקב"ה שלח נחשים הרבה ולא נחש אחד. ואמנם יובן כי הרגישו שאין ערוד ממית אלא חטא ממית כי הרגישו שהנחשים אלו הם הוו ג"כ קודם במדבר הזה ולמה לא הזיקום ונמצ' שהעקר הוא החטא הגורם וא"כ עיקר התפלה שצריך להתפלל עליהם שיסיר מעליהם היצ"הר הוא נחש הקדמוני שהסית את חוה לחטוא ואם יסיר היצ"הר מעליהם ולא וחטאו עוד אזי הנחשים הולכים וז"ש התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש הידוע הוא נחש הקדמוני היצ"הר וזו היא עיקר התפלה ויתפלל משה בעד העם וא"ל הקב"ה עשה לך שרף ושים אותו על נס רמז לו בזה דלא אפשר לבטל אותו לגמרי מהם שאם יבטלנו לגמרי איך יזכו לחיי עו"הב ואיך יהיה שכר ועונש ועוד כי צריך הוא לקיום העולם. ואמנם כדי

שיתרחק מעט מהם א"ל שיעשה שרף וישים אותו על נס שהוא מקום גבוה שאין האדם נוגע בו תמיד כי יתרחק ממנו קצת אבל להסירו ולסלקו מעליהם לגמרי לא אפשר:

על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה. יובן בס"ד לרמוז שאחר אותיות וה"ב הוא אותיות זו"ג לרמוז למ"ש רז"ל חרב אל הבדים וכו' חרב על שונאיהם של ישראל שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה כי אין טוב שילמוד האדם לבדו אלא שיקנה לו חבר ויהיו זוג. על כן יאמר בספר מלחמות ה' היא התורה שבע"פ את והב שהוא רמז לאהבה בסופה כלומר בסוף תיבת וה"ב שהוא אותיות זוג והכוונה שעיקר האהבה לא תהיה כי אם כשיהיו לומדים זוג ולא כל אחד לבדו:

ומשם בארה היא הבאר אשר אמר ה' למשה אסוף את העם ואתנה להם מים. יובן בס"ד לרמוז ומ"שם רמז לש"ם ניצוצות שהם סוד רפ"ח וב"ן שעולים ש"ם בארה של ישראל שע"י בירורם יבא להם שפע היא הבאר אשר אמר ה' אל משה אסוף את העם כלומר אסוף הניצוצות עם העם כלומר מנך ומנייהו מסתייעא מלתא ואז ואתנה להם מים שאמשיך להם חסדים כי ע"י בירור ניצוצי קדושה ועלייתם למעלה ימשך שפע מרובה לישראל:

אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה. יובן בס"ד כי עתה ההשפעה ע"י מ"טט אבל לעתיד תהיה ע"י השכינה בלתי אמצעי. גם התפלות עתה יעלו ע"י שליח של מעלה אבל לעתיד השכינה כביכול היא תקבל תפלות ישראל בלתי אמצעי וידוע שהשכינה מכונית בשם באר וז"ש אז ישיר ישראל את השירה הזאת לעתיד והוא עלי באר השכינה שיהיה עילוי לשכינה כביכול ואז ענו לה דייקא ר"ל שכל הבקשות והתפלות יהיו לה שהיא תקבלם ולא יהיה ע"י שליח:

או יובן בס"ד לרמוז עלי באר ענו לה והוא דידוע דאין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח וכמ"ש הפסוק כי אתה עם עני תושיע ועינים רמות תשפיל ונמצא שעל ידי הענוה תהיה הגאולה וזהו עלי באר היא השכינה כביכול שתעלה מן הגלות וא"ת איזה זכות וכח יש לישראל כדי שתעלה השכינה כביכול מן הגלות לז"א ענו לה ענ"ו אותיות עָנָו רמז לענוה כי כן מצינו בתורה שכתוב ענו בלא יו"ד וזהו ענו לה ר"ל שיש לה לאומה הישראלית מדת הענוה:

או יובן בס"ד לפרש ענו במילואה כזה עי"ן נו"ן ו"ו גי' רמ"ח רמז לרמ"ח מצות עשה וז"ש עלי באר רמז לשכינה שתעלה מן הגלות כביכול וא"ת באיזה זכות וכח שיש לישראל לז"א ענ"ו לה בזכות רמ"ח מצות שיש להם ואז מדה כנגד מדה שיקח רמח בידו לדקור בו את אויבים של ישראל:

או יובן בס"ד לרמוז כי ענ"ו במילואה כזה עי"ן נו"ן וא"ו שהוא"ו יהיה במילוי אלפי"ן גם כן כנודע אז יעלה גימ' רמ"ט וע"ה הוא גימ' נ"ר רמז ליחוד נ"ר שהוא יחוד הו"יה אה"יה הו"יה אד"ני הו"יה אלה"ים שעולים נ"ר והוא יחוד גדול ומעלה גדולה וז"ש עלי באר רמז לשכינה שתעלה במעלות רמות ואזי ענ"ו גימ' נ"ר כנז"ל רמז ליחוד נ"ר לה שתתייחד ביחוד נ"ר:

או יובן בס"ד עלי באר כפשוטו דקאי על בארה של מרים דידוע דהבאר היה בזכות מרים ואחר שנפטרה מרים חזר להם בזכות מרע"ה וידוע דמרע"ה שבחתו התורה מאוד במדת הענוה דכתיב והאיש משה ענו מאד מכל האדם וכתיב נמי ענו חסר בלא יו"ד וז"ש אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ר"ל עלי מימיך וא"ת באיזה זכות יעלו המים והלא נפטרה מרים שהיה בזכותה לז"א ענו לה ענו אותיות עָנָו רמז למרע"ה שהיה ענו מכל האדם לה לעדת ישראל יש לה זכות מרע"ה שהוא יהיה במקום מרים:

או יובן בס"ד לרמוז עלי באר ענו לה ונקדים תחלה מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א משם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל נבאר הקדמה שנית בסדר כניסת הנר"ן באדם בתחלת גלגוליהם בפעם ראשונה החדשה כמו שית' בע"ה. הנה בעת שנולד גוף האדם ויוצא לאויר העולם נכנסת בו הנפש שלו ואם יוכשרו מעשיו יזכה ויכנס בו הרוח בתשלום שנת הי"ג שאז נקרא איש גמור כנודע ואם יוכשרו עוד מעשיו מאז ואילך נכנסה בו הנשמה בתשלום שנת העשרים כנז' בסבא דמשפטים אבל אם לא תיקן את הרוח לגמרי לא תכנס בו הנשמה ויהיו בו נפש ורוח לבד וכן אם לא תקן את הנפש לגמרי אין בו רק נפש לבד וישאר מבלי רוח ונשמה וישארו הרוח ונשמה באתר ידיע להקב"ה ותמן אזדמן דוכתייהו לכל חד וחד מנהון ואמנם אם לא תקן נפשו לגמרי בפעם ראשונה ונפטר מן העולם אז צריך שתחזור הנפש ההיא בגלגול עד כמה פעמי' עד שתזדכך כל צרכה לגמרי ואז אע"פ שנשלמה אין הרוח שלה נכנס בה כיון שלא נתקן הנפש אלא ע"י גלגול אם לא בדוחק גדול כמו שיתבאר לקמן בע"ה ולכן צריך שיפטר מן העולם ותחזור הנפש להתגלגל ואז תזכה לרוח שלה ואם יתקן גם הרוח אז צריך שיפטר מן העולם ואח"כ יתגלגל ותבא בו גם הנשמה ע"ד הנזכר בענין הרוח ואם לא תיקן הרוח צריך שיתגלגלו כמה פעמים הנפש עם הרוח ואז ימות האדם ויחזור ויתגלגל הנפש והרוח וגם הנשמה עד שיתוקנו שלשתם ואז אין לו צורך עוד להתגלגל כלל כי בהיות גם הנשמה נתקנית הרי הוא אדם שלם כנודע וכו' ע"ש:

והנה מ"ש רבינו ז"יעא שכיון שלא נתקנה הנפש כי אם ע"י גלגול אז אע"פי שנשלמה אין הרוח שלה נכנס בה אם לא בדוחק גדול כמו שיתבאר בע"ה הנה לזה צריכים אנחנו

להעתיק דברי רבינו זיע"א מה שביאר אח"ך האופן שאפשר להיות בזה וז"ל ועתה נבאר מה שייערנו לעיל בתחילת הדרוש לבאר והוא כי גם בסוד הגלגול בדוחק גדול אפשר שתזכה החדשה קצת להשיג קצת שלשתם הנר"ן ביחד בפעם אחת בגוף אחד ולא יצטרך לגלגולים רבים וישלים תקון שלשתם בגלגול אחד לבד והענין הוא כי הנה כאשר נתגלגלה הנפש לבדה בתחלה אם נתקנה בתכלית הזכוך לגמרי הנה אז אין הרוח יכול לבא עמה כנז"ל לפי שהיא שלימה והוא חסר התקון אמנם יש לו תקנה אחת כיון שנתקנה הנפש לגמרי כנז' והוא כי כאשר ישן האדם בלילה ואז מפקיד נפשו בידו ית' כנודע אפשר שתשאר נפשו למעלה דבוקה בבאר העליון בסוד מ"ן כמבואר אצלינו בש' התפלות בק"ש שעל המטה וע"ש. וכאשר יעוד משנתו בבקר יכנס בו הרוח לבדו והרי זה כאלו נתגלגלה ממש פעם אחרת בגוף אחד והולך ונתקן עד שיושלם לגמרי ואז יכולה הנפש לחזור בגוף כבראשונה כיון ששניהם נתקנים ויתלבש הרוח בנפש ותהיה הנפש מרכבה אליו ואח"כ אם נזדכך הרוח לגמרי אפשר כי גם יצאו הנפש והרוח בלילה בעת השינה בסוד פקדון כנז' וישארו שם למעלה ואז בבקר בהקיצו משנתו תכנס בו הנשמה ותתקן בו ואחרי שנשלש תיקונה יחזרו לבא הנפש והרוח המתוקנים ויתחברו שלשתן יחד בגוף הזה ויעשה זה מרכבה לזה כנודע ולא יצטרך עוד לגלגולים אחרים והנה ענין תקון זה נרמז בפסוק נפשי אויתיך בלילה וכו' פירוש כי הנה נפשי אשר נזדככה בתכלית הזכוך עד שתוכל להתדבק עמך בסוד ולרבקה בו אז אויתיך ונשתוקקתי מאוד להתדבק בך וענין תאוה וחשק זה הוא בלילה בעת פקדון הנפשות שעולות שם וכו' ומכח תאוה כיון שהיא מזוככת ויבולה להתרבק שם דיבוק גמור נשארת שם ואינה יורדת וכאשר הגיע השחר עת ירידת הנפשות היא אינה יורדת אלא רוחי ירד ונכנס בקרבי אז בשחר ולכן לא אשחרך בבחי' נפשי אלא בבחי' רוחי הנכנס אז בקרבי להתקן כנז' ולכן ר"ת בלי"לה א"ף רו"חי הוא באר לרמוז אל הנז' כי נפשי אויתיך לעלות אל באר העליון כנז' ואמנם היודע בעצמו שהשלים נפשו נכון הוא לו שיאמר פסוק נפשי אויתיך וכו' בכל הכוונה הנז"ל כשישכב על מטתו ועי"כ ישיג אל סוד הרוח וכן אל הנשמה ולא יצטרך עוד לגלגולים אחרים והבן זה הסוד הנעלם והזהר בו ואמנם מה שאנחנו אומרים פסוק בידך אפקיד רוחי וכו' איננו מועיל אל הנז' כי אין הכוונה בו רק שיעלו נפשותינו בבחי' פקדון לבד ויחזרו לירד בבוקר אבל פסוק נפשי אויתיך הכוונה בו להשאר הנפש למעלה ולהוריד הרוח או הנשמה כנז"ל עכ"ל רבינו זלה"ה ע"ש:

ועוד אעתיק בס"ד לשון רבינו זיע"א וז"ל מי שוש לו נשמה חדשה לגמרי הנקראת מדרגה הראשונה הנה כשיבואו בעולם בפעם ראשונה יכול להשיג בנקל כפי מעשיו יחד באותו

הגוף מנפש דעשייה עד תשלום נשמה לנשמה דאצילות כנז' ויעשה הנפש משכן וכסא אל הרוח והרוח אל הנשמה וכו' משא"כ במדרגה הב' שהם הניצוצות הנכללות בקין והבל כי אלו אע"פי שביארנו שיכולין להשיג בפעם ראשונה עד נפש דאצילות ועד בכלל אינו בנקל ע"ד המדרגה הראשונה אלא ע"י טורח גדול כמו שנתבאר בדרושים הקודמים והוא הנז' שם בסוד היבום בלילה בסוד נפשי אויתיך בלילה וכו' כי אחר שכבר נתקנה הנפש לגמרי יוצאת מן האדם בלילה כשיישן והולכת לה ואח"ך בבוקר נכנסת בו נפש הגר והרוח של האדם עצמו ומתלבש הרוח תוך זה הנפש עד שותקן הרוח לגמרי ואז חוזרת נפשו הראשונה לגופו ועומדים שם ביחד הנפש שלו כסא אל הרוח שלו עצמו ואם יזכה אח"כ יותר יוצאים נפשו ורוחו כנז' ובבקר נכנסת בו נשמתו ויושבת שם עד שתתקן לגמרי ואחר כך נכנסים בו נפשו ורוחו ועומדים שם שלשתם יחד וכל זה ע"י טורח ודוחק גדול וכוונה גדולה בסוד אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף פירוש כי אם יהיה חכם ויודע כוונה הנז' בסוד היבום בלילה וישים לב וכוונה יכול לאסוף אליו ר"ל אל זה הגוף עצמו את רוחו ונשמתו ולא יצטרך לגלגולים אחרים ולפעמים אם האדם הנז' ישלים לתקן נפשו לגמרי ולא יהיה יודע לכוין כוונה הנז' להמשיך רוחו אליו לתקנו ע"י יציאת הנפש בלילה בכוונת הפסוק נפשי אוותיך בלילה אף רוחי וגו' כמבואר למעלה בדרושים שקרמו הנה מוכרח שימות האיש הזה כדי שאח"כ יבא רוחו להתתקן בגוף הב' וכשיתוקן יבא אליו נפשו ביחד עמו כנז' ואם גם אז לא ידע לכוין לשלח את הרוח בלילה ולהביא הנשמה לתקנה ע"י הכוונה הנז' הנה ימות שנית ותבא נשמתו בגוף ג' להתקן ואחר תיקונו יכנסו בו גם נפשו ורוחו ביחד עם הנשמה כנז' וזה הטעם הנפלא לקצת צדיקים גמורים שמתים בקיצור ימים כי להיות שתקנו נפשם בתכלית השלימות בשנים מועטות וכיון שאינם יודעים להמשיך רוחם ולשלח נפשם בכוונה הנז' הם מתים בקיצור ימים כי אין נפשם צריכה להתעכב בעו"הז אלא ימות כדי שיבא אח"כ הרוח בגוף הב' ויתוקן גם הוא וכן עד"ז בצדיקים שזכו לנפש ורוח בתכלית התקון ולא ידעו לשלחם ולהמשיך הנשמה כנז' וז"ס הפסוק ימותו ולא בחכמה כי לפעמים ימותו בני אדם לחסרון חכמה שלא ידעו להמשיך או רוחם או נשמתם כנז' אמנם דע כי אין זה הדין נוהג אלא במי שתקן נפשו ועדיין רוחו ונשמתו היו פגומים מפעם הראשונה אמנם מי שרוחו או נשמתו מתוקנים כבר הנה כאשר עתה ישלים לתקן הנפש יכולים לבא הרוח או גם הנשמה ליכנס ולהתלבש בנפש ההיא מאחר שהם מתוקנים כמוה עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש:

המורם מכל האמור שאם האדם לא תיקן את נפשו בפעם הראשונה שבאה הנפש לעו"הז ונפטר מן העולם וחזרה הנפש לבא על ידי גלגול ונתקנה הנה מאחר שהתקון שלה שנתקנה לא נתקנה כי אם על ידי גלגול ולא זכה לתקנה בפעם הראשונה שבאה לעו"הז אלא תיקנה אח"ך ע"י גלגול לכן א"א שתזכה לרוח שלה כי אם ע"י שיפטר אותו הגוף שנתגלגלה בו ותעלה הנפש למעלה ויבא הרוח להתתקן ע"י שיתלבש בנפש הגר כי א"א לרוח שיבא בעו"הז בלתי שיתלבש בנפש ולכן מאחר שהנפש שלו כבר נתקנה ונשלמה א"א שתבא עמו להתלבש בה ולכן הוא מתלבש בנפש הגר ואחר שיתוקן גם הוא אז תבא הנפש שלו המתוקנת ותהיה כסא אליו וכן הענין הוא כן הרוח והנשמה:

ואמנם אפשר להיות לפעמים שאם זה האדם הוא חכם ומבין והשיג השגה גדולה וידע שכבר הוא תיקן נפשו בשלימות אז יוכל לכוין בפסוק נפשי אויתיך בלילה וגו' שתשאר נפשו דבוקה למעלה בבאר העליון וכאשר יעור בבקר יכנס בו הרוח לבדו ע"י שיתלבש בנפש הגר והרי זה באלו נתגלגלה ממש פעם אחרת בגוף אחר ואחר שיתוקן הרוח לגמרו אז יכולה לחזור הנפש ההיא המתוקנת בגוף ההוא כבראשונה כיון ששניהם מתוקני' ותהיה הנפש מרכבה אליו וכן הענין בנשמה וכמ"ש הפסוק אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף וכנז"ל ולזה צריך חכמה והשגה גדולה שישיג וידע בזמן אשר השלים נפשו לגמרי כדי שיעשה תכף הכוונה הנז"ל להעלות נפשו לבאר העליון למעלה שתשאר שם ובזה יהיה ניצול מן המיתה וישאר גופו זה חי וקיים עד שיתקן בו הרוח ואחר שיתקן הרוח אזי גם כן צריך להשיג בזה ולכוין כנז"ל וישאר ג"כ גופו זה חי וקיים עד שיתקן בו הנשמה וכאמור:

ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק כאן עלי באר ענו לה והכוונה שאם אתם גדולי ישראל השלמתם ותקנתם בצדקותכם את הנפש שלכם לגמרי אזי הזהרו בעצמכם שתשארו חיים וקיימים וזאת עשו וחיו ולא תמותו והוא כי עלי באר ענו לה לנפש שתענו לנפש ותאמרו לה עלי באר כלומר שתעלי לבאר וכאלו אמר עלי לבאר וכמוה יש הרבה במקראות וזהו עלי באר ענו לה והכוונה שתעשו הכוונה של עליית הנפש לבאר שהיא סוד הפסוק של נפשי אויתיך בלילה וכו':

ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה כי מי שהוא חכם גדול ויש לו השגה גדולה להשיג בעד נפשו אם השלים תקונה אם לאו הנה בזה יזכה לחיים הפך מאותם שנאמר בהם ימותו ולא בחכמה ובזה יובן בס"ד מ"ש איוב תם אני לא אדע נפשי אמאס חיי כי הנה אדם צריך לו הרבה לתור ולדרוש אחר תקון נפשו ושורשה ולידע מה הוא ועל מה בא לתקן ומה צריך לו לתקן כדי שאם יקרה בו כדבר הזה יוכל

להציל עצמו מן המיתה שישאר חי וימשיך אליו הרוח וכן הנשמה אח"ך ואם האדם יש יכולת בידו להשיג ולידע והולך בתומו ואינו משים לב על זאת הנה זה נקרא מואס בחייו כי אפשר שיקרנו כדבר הזה וז"ש תם אני לא אדע נפשי ר"ל אם אהיה תם אנכי שאלך בתמימות ולא אדע ענין נפשי מה באה לתקן ומה תיקנה ומה היא ומה עניינה הנה בזה אהיה נחשב כאלו אמאס חיי יען כי צריך אני לידע כדי שבזה אקנה חיים ארוכים:

ובזה יובן בס"ד תן לחכם ויחכם עוד הודע לצדיק ויוסיף לקח. ר"ל שאם תראה צדיק אחד שכבר השלים תקון נפשו הודע אותו הענין כדי שאז הוא יוסיף לקח ר"ל שיוסיף ליקח עוד רוח ונשמה וכאמור ולז"א ולוקח נפשות חכם כי מי שהוא מעלה נפשו למעלה בכוונה הנז' וממשיך לו הרוח מוכרח הוא ליקח תחת נפשו נפש אחרת הנקראת נפש הגר כדי שיהיה כסא לרוח ואח"כ גם כשיתוקן הרוח ותבא נפש העיקרי הנה אותה נפש הגר לא תסתלק ותלך לגמרי אלא תשאר דבוקה ואחוזה בנפש שלו העיקרי וכמ"ש לעיל בס"ד בפ' בהר סיני וזהו ולוקח נפשות תרי גווני נפש וכאמור זה הוא חכם כי צריך לזה חכמה:

ובזה יובן בס"ד לרמוז מ"ש התנא ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתן ערבתן הדליקו את הנר והכוונה כי עו"הז נקראת ערב שבת ועו"הב היא נקראת שבת וזהו ג' דברים צריך אדם לומ' בתוך ביתו ר"ל שיביט וידבר בינו לבין עצמו על צורך תקונו והגוף נקרא בית והאברים הם בני ביתו של אדם וזהו בע"ש ר"ל בעו"הז עם חשכה ר"ל כל לילה ולילה בעת שיישן יביט על מעשיו ותיקון נפשו כדי שאם יראה שהשלים תיקון נפשו אזי יעשה הכוונה הידועה הנז"ל וזהו שיאמר להם לאבריו שהם הפועלים מעשה המצות והתיקון ויאמר עשרתן את הנפש מלשון עשירות כלומר אם תקנתם אותה וחלצתם אותה מעונייה ונעשית עשירה. או עשרתן כלומר אם תקנתם אותה בשלימות עשר ספירות קדושה שתהיה נשפעת מראש ועד סוף. ערבתן ר"ל אם ערבתן אותה בבאר העליון עם נפשות המתוקנים וא"כ אם עשיתם זאת אז הדליקו את הנ"ר ר"ת רוח נשמה שתאירו בהם או הדליקו מלשון כי דלקת אחרי שהוא לשון רדיפה והשגה וז"ש הדליקו את הנ"ר ר"ל רדפו מהר להשיג אחר הרוח והנשמה ג"כ להביאם בסוד אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף. או יובן נ"ר ר"ת נפש רוח והכוונה קאי על נפש הגר אשר תבא עם הרוח:

בלק

ויגר מואב מפני העם כי רב הוא. יובן בס"ד לפרש כי ידוע שחשיבות ישראל בעו"הז הוא בשני אופנים הא' אשר אם צדיקים ושלמים הרבה דאז חשיבותם הוא מצד עצמם ולא מצד הצטרפות לזולתם והב' הוא חשיבות ע"י הצטרפות והוא כי בהיות ישראל במדרגה פחותה אזי מחמלתו ית' ומאהבתו אותם הוא מעריכם נגד זולתם הגרועים יותד ויהיו חשובים בערך אותה האומה הרעה. והנה ההפרש בזה הוא דאם ישראל הם יושבים בין אומה אחת מן האומות אם חשיבות ישראל מצד הצטרפות דהיינו שהם חשובים לפי ערך אותה האומה הרעה אשר סביבותם הנה אם אותה האומה תכשיר מעשיה מעט ותטהר קצת מרעתה אזי תקטין חשיבות ישראל ממילא כי לא יהיה ניכר ערכם כ"כ כנגד אלו אבל אם חשיבותם הוא מצד עצמם שהם עצמם צדיקים ושלמים בלתי חסרים כלום אזי גם אם אותה האומה תטהר מעט עכ"ז חשיבות ישראל במקומה עומדת ולא תקטן שאם ישראל יהיו צדיקים ושלמים מצד עצמם ודאי אין מי שיעמוד כנגדם ואין אומה שתוכל לעשות כמעשיהם ולהתדמות באחד מאלף להם כי האומה אשר שורשה רע גם כי תטהר קצת מ"מ עודנה בטומאתה ומה לתבן אצל הבר וז"ש ויגר מואב מפני העם כי רב הוא תיבת הוא דייקא ר"ל מה שהוא רב וגדול במעלה וחשיבות כל זה הוא מצד עצמם שהם עצמם צדיקים ושלמים ואין חסרים כלום ולא משום הצטרפות מואב דהיינו שבערך מואב שהם רעים הרבה נראים ישראל חשובים דאם היה מפני זה היה אפשר להם לתקן הענין ולהקטין חשיבות ישראל ע"י שהם מואב עצמם יכשירו מעשיהם ואזי לא יהיה ערך גדול לישראל כנגד ערכם אבל מאחר שראו שחשיבות ישראל אשר רבה היא הוא מצד עצמם ולכן ויגר מואב מהם כי ראו שאין לזה תקנה להקטין חשיבותם לפניו ית':

ויקץ מואב מפני בני ישראל. יובן בס"ד לרמוז כי שם ישראל במילואו כזה יו"ד שי"ן רי"ש אל"ף למ"ד הנה אותיות אמצעיות של אותיות הנז' הם גי' צ"ו כמנין א"ל אד"ני שעולים צ"ו גם הוא כמנין שם מ"ה וב"ן שעולים צ"ו ולכן מואב שראו שכ"כ שמות גדולים רמוזים כשמם לכן קצו ויראו מהם וז"ש ויקוצו מפני בני ישראל פני דייקא רמז לאותיות אמצעיות שהם פנימיות כל אות ואות משם ישראל:

ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא. יובן בס"ד לפרש ונקדים תחלה מ"ש רבינו מהר"חו זלה"ה זיע"א משם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה על אותם אורות וניצוצות קדושה הנקראים שבעה מלכים אשר ירדו ונפלו למטה ממדרגתם אשר בהם היו כלולים

ד' עולמות אבי"ע וכל הנבראים כולם ואח"ך חזרו ונתקנו והוברו מן הסיגים המעורבים בהם וכתב על זה רבינו האר"י זיע"א וז"ל ולכן באשר חזרו ונתקנו והוברו מן הסיגים המעורבים בהם לא הוברו בפעם אחת גם לא בבת אחת אמנם בתחלה הובר מהם כל מה שהיה בהם מחלק עולם האצילות בלבד והמובחר שבהם הובר ונתקן ונעשה עולם האצילות והיותר גרוע ממנו נעשה עולם הבריאה ואח"ך הובר היותר גרוע ונעשה עולם היצירה ואח"ך הובר היותר גרוע ונעשה עולם העשיה והיותר גרוע ממנו שלא התברר אז הוא נשאר בתוך הקלי' בסוד חיות ונשמה אליהם כנודע בסוד י"א סמני הקטורת וכו'. והנה הם מתבררים מאז ועד ביאת המשיח כי אז בלע המות לנצח ויהיה כל הקדושה נבררת וכל הקליפה תשאר לבדה בבחינת סיגים והרשעה כולה כעשן תכלה:

והנה עולם העשיה יש בו חלקים ובחינות והם ארבעה וזה סדרם ממטה למעלה דומם צומח חי אדם ובלי ספק כי אפי' הדומם שהוא העפר והאבנים והמתכות וכיוצא בהם מוכרח הוא שיש בתוכם חיות ורוחניות המקיים אותו ויש עליו למעלה מזל ושוטר המגדל ומקיים אותו וראיה לזה שאל"כ לא היה יכולת בעפר להצמיח הזרעים והדשאים והיא משתוקקת אל הגשמים כאשה לבעלה וכמו שהאריכו רז"ל הרבה בענין זה וכאמרם נאמרה פקידה באשה ונאמרה פקידה בארץ וכו' והצומח יש לו חיות ורוחניות יתירה שהרי יש בו כח הצומח וכח הזן וכח המגדל כנודע והבעלי חיים יתרים על הצומח ובני אדם למעלה מארבעתם ולכן יש כח ויכולת באדם לברור כל הד' בחינות הנז' ולתקנם ולהעלותם למעלה עליונה למעלה ממדרגתו והיא מדרגת המלאכים כי יכול הוא לברור את הדומם ולהחזירו חלק מחלקיו עצמו כמ"ש בע"זהי בסוד האכילה ומזה יעלה למדרגת מלאך וכיוצא כזה עד רום המדרגות כי ע"י אכילתם את הדבר ההוא מבררים כח הטוב והמזון שבו ומה שהוא פסולת וסיגים וזוהמא מתברר בו בסוד יציאת בני מעיים כנודע אבל הרשעים אדרבה מקלקלים הכל ומה שהוא חלק אדם מורידים אותו עד חלק הדומם על ידי מעשיהם הרעים וכמ"ש בע"ה בשער הגלגולים איך יש רשעים שברוב חטאתם יתגלגלו אחר מיתתם בב"עח שהם למטה ממדרגתם ועתה ע"י עונותם הושוו אליהם ומתגלגלים עמהם ממש ויש רשעים גמורים שמתגלגלים בצומח כמו עצים ואילנות ויש רשעים שמתגלגלים בדומם בסוד אבן מקיר תזעק וכמ"ש בענין נבל דכתיב ביה והוא היה לאבן:

והנה כשנברא אד"הר הוברו בו כל בחינות הנשמות שהיו מעורבים בקליפה וכולם נכללו בו באד"הר כנודע בסוד אדם אתם והרי חלק העליון שבעשיה שהוא אדם היה אז מבורר ואחר שנברא אדם תיקן ע"י תפלתו כמבואר אצלינו בדרוש ר"ה וכמ"ש רז"ל

ע"פ וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וגו' כי הדשאים והזרעים היו על פתחה של ארץ וכשבא אדם התפלל וירדו גשמים וצמחו וכו' ותיקן כל העולמות אמנם לא תיקן אז כל חלקי העשיה רק את בחינה הב' והיא בחי' הבע"ח וז"ס פסוק ויקרא האדם שמות לכל הבהמה וגו' וענין קריאת השמות אינו רק תיקון ממש וכמבואר בזהר הקדוש ע"פ ראה קראתי בשם בצלאל וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בביאורו על התורה בפ' בראשית ע"פ ויקרא אלהים לאור יום ויקרא אלהים ליבשה ארץ והענין הוא כי הוא בורר כל חלקי הנפשות של הבע"ח כולם שהיו בסיגים של אותם המלכים ולא נשאר מכל חלק הבע"ח רק בחי' בהמית בהררי אלף שלא נתבררו לגמרי ע"י אד"הר כמו שאר הבע"ח ולכן הם מזומנים למאכל הצדיקים לעת"ל. והטעם הוא כי אז על ידי הצדיקים שיאכלום יתבררו לגמרי בסוד האכילה כמ"ש אבל ב' הבחי' הצומח והדומם לא בירר כל הצריך להם כמו שעשה בבע"ח שבירר כולם לגמרי זולת בהמות בהררי אלף כנז' וזהו הטעם שלא קרא שמות כי אם לבהמה ולחיה ולעוף השמים אבל לצמחים ולאילנות ולחלקי הדומם לא קרא. גם בזה תכין טעם למה נאסר אדם באכילת בשר ולא הותר לו רק אכילת צמחים בלבד כמש"ה הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע לכם יהיה לאכלה והטעם הוא כי כוונת האכילה היא לברר הטוב שבמאכל ההוא ולהעלותו מן הקליפות והסיגים המעורב בהם וכבר היו כל הבע"ח מבוררים לגמרי ולכן לא הותרו לו באכילה אבל הצומח שהם העשבים והאילנות הותר באכילתם כי עדיין היו צריכים להתברר ע"י האכילה ההיא:

גם בזה תבין ענין חמורו של ר"פ בן יאיר שהיה בקי ומכיר בכל אותם הדברים שספרו עליו רז"ל עד שכמעט יבהל שכל האדם בדברים ההם ויש מוציאים הדברים מפשטם אבל מהם הוא רק שאינם יודעים לדרוש ולידע שורשו של דבר כי ממש הוא כפשוטו אבל הטעם הוא כי החמור ההוא היה מבורר ונתקן לגמרי ככל הצריך לו כפי בחינתו ולא נתברר כשאר הבהמות המתבררות ע"י האדם האוכל אותם כנז"ל אמנם נתקן מעצמו ע"י המשך הזמן וע"י ר"פ בן יאיר בעליו והוברר ממש כמו שאר הבהמות שהוברר בששת ימי בראשית. ודע כי אותם הבהמות שהוברר בששת ימי בראשית היו מעולים יותר ממררגת האדם של עתה אחר שחטא כמו שנבאר ולכן אל תתמה מן החמור ההוא שהיה מכיר מה שלא היו מכירים החכמים אשר בזמן ההוא וז"ש בגמרא על ר' זעירא שאמר אנחנו כחמורים ולא כחמורו של ר"פ בן יאיר ומזה תוכל לשער מדרגת האדם אחר שיוברר יתוקן כל הצריך לו כמה מעלתו גבוהה לאין קץ ובזה תבין גדולת אד"הר קודם שחטא כי אז היה מבורר כל צרכו:

והנה אחר שחטא אד"הר חזרו כל הבחינות להתקלקל ובחי' נשמות בני אדם ובחי' גשמות הבע"ח אשר ב' בחי' אלו היו מבוררים כבר והנה אז חזרו וירדו בעמקי הקלי' ונתערבו עם הסיגים והקליפות טוב ברע כבתחלה קודם שהוברר ואמנם עד נח ובניו לא היה בהם כח לברר הבע"ח ע"י האכילה ובבא נח ובניו דכתיב ביה נח איש צדיק תמים וגו' הותר לו אכילת הבעלי חיים שנתקלקלו בחטאו של אד"הר והיו צריכים להתברר ע"י האכילה וגם נח ובניו היו ראויים לבררם ע"י אכילתם ומאז ואילך הותר אכילת הבשר כמש"ה כירק עשב נתתי לכם את כל. אבל דע כי אע"פ שאנחנו מבררים אותם ע"י אכילה וחוזרים להיות חלק אבר האדם ממש עכ"ז אינם מתבררים בגמר הבירור הראוי להם כנז"ל שיותר מעולים היו הבהמות משאת ימי בראשית ע"י תיקון ומצות אד"הר יותר מבני אדם שבזמן הזה אחר חטאו של אד"הר ולכן אין האכילה בירור גמור ככל צורך מדרגתם כמו שהיה ע"י אד"הר קודם שחטא ולא עוד אלא שאין בנו כח לברור אפי' זה הבירור הגרוע אלא בבהמות הטהורות אשר הקדושה שבהם מרובה על הקלי' אבל מן הבהמות הטמאות אין בנו כח לברר כלל ועיקר ולכן נאסרו באכילה כי לא די שלא יוכל האדם לבררם ע"י אכילתו אלא שאדרבא תתאחז הקליפה המעורבת בהם ותתדבק עם האדם האוכל ויסתלק ממנו כל הקדושה אשר בו ולא עוד אלא שאפי' זה הבירור הגרוע שאנחנו מבררים ע"י אכילתנו הבהמות הטהורות בלבד אינו מתברר אלא ע"י הת"ח שהוא יר"ש המכוין באכילתו בענין זה ולכן ארז"ל עם הארץ אסור לאכול בשר כי תתערב נפשו שיש בה קדושה מועטת עם נפש הבהמה ההיא אשר מדרגתו נוטה למדרגתה ותתערב עם קליפת נפש הבהמה ויסתלק ממנו אותו מיעוט קדושה אשר בו כי אין בו כח לברר ולהסור הסיגים ההם ובזה תבין הטעם כמה צריך האדם ליזהר מהרבות אכילת בשר והנה נתבאר טעם האכילה שהיא לברר הסיגים אשר מעורבים במאכל ההוא:

עוד יש סבה ב' מה שנת"ל כי יש נשמות של רשעים המגולגלים אחר מיתתם בכל ד' חלקים שבעשיה שהם דצח"ם כי יש ד' מדרגות הנז' ויש מי שמתגלגל מדרגה א' למטה ממדרגתו שהוא בבע"ח ויש מי שמתגלגל בצומח וזה צריך בעת תיקונו לעלות ב' מדרגות ויש מי שמתגלגל בדומם וזה צריך לעלות ג' מדרגות כי בתחלה עולה מן הדומם אל הצומח כי יצמח מן האדמה ויתלבש בתוך הצומח ואח"ך יאכלוהו הבע"ח האוכלים עשב ואז יעלה במדרגת בע"ח ואח"כ ישחטום ויאכלום בני אדם ויחזרו להיות חלק איברי האדם עצמו ואז יתוקן כי אז יתברר ע"י אכילת האדם כנז'. ולפעמים אפשר שידלג המגולגל ב' מדרגות בפעם א' כיצד הרי שנתגלגל בצומח והאדם אוכל הצמחים

והעשבים ההם ונמצא שמן הצומח עלה למדרגת האדם וכן אם נתגלגל בדומם והבע"ח אוכל ממנו והרי עלה מן הדומם לבע"ח ולפעמים מדלג כל ג' המדרגות ביחד והוא כי הרי שנתגלגל בדומם והאדם אכלו נמצא שעלה כל ג' מדרגות ביחד:

והנה צריך לבאר ענין אכילת הדומם כי הנה לפעמים יהיה איזה מגולגל במעט עפר והאדם נתאוה לאכול העפר ההוא כנודע בטבעי בני אדם האוכלים עפר או המשל אם נפל צרור עפר תוך התבשיל ונתערב בו והאדם אוכלו וכעד"ז הבע"ח באוכלו העשבים אוכל מעט עפר הנדבק בעשבים ההם ואפשר כי שם מגולגל איזה נפש אדם ואמנם המלח אינו בחי' דומם והוא מכלל הצומח. ופעם אחת שמעתי ושאלתי למורי ז"ל ואמר לי שהוא בחי' אמצעית שבין הדומם לצומח וכמו שביארו חכמי הטבע כי בין כל מדרגה ומדרגה יש בחי' אמצעית כמו אדני השדה חיה שהיא בין הצומח והבע"ח והספוג אמצעי בין הדומם והצומח וכן האלמוג"ים הנק' קורא"ל והקוף אמצעי בין הבע"ח לאדם ולכן ארז"ל במסכת שבת הנוטל מלח ממחצבו הרי זה תולדת קוצר וחייב הרי כי נחשב מכלל צומח כי אין קצירה אלא בגידולי קרקע וכן המים אשר מהם נעשה המלח גם הם נק' צומח ולכן הם חיים ומתנועעים ממקום למקום. והרי נת' ענין האכילה בשתי בחינות. הא' היא לתקן ולברר הסיגים שבמאכל ההוא והב' הוא לתקן נפשות המגולגלים במאכל ההוא כנז' ולכן האדם כשהוא אוכל צריך ליזהר בתכלית הזהירות ואל יאכל כמו הבהמות והבע"ח שאינם יודעים בין טוב לרע ולכן הרבו והגדילו רז"ל בענין זה באמרם כי השולחן דומה למזבח וזה הוא לפי שהמזבח היה עושה ב' בחי' הנז'. גם אמרו כי השלחן מכפר עונותיו של אדם וכיוצא באלה הרבה מאמרים ונמצא כי כיון שאפשר שיזדמן במאכל ההוא איזה נפש או נפשות מגולגלים על עבירות שעשו או אף גם במים ששותה אם יזדמנו שם איזה מגולגלים או אף אם אין שם שום נפש מגולגלת זולת הסיגים והקלי' אשר במאכל ההוא שהיא הבחי' הראשונה אם יהיה האדם הזה האוכלם צדיק גמור ות"ח ודאי שלא די לו שלא יתערבו בו בנפשו אלא אדרבה יתקנם ויברר האוכל מתוך הפסולת ויתקן את נפשות המגולגלים ההם כמו שנבאר. אבל אם האדם האוכל הוא אדם רשע או עם הארץ אין די שאינו מתקן אותם אלא אדרבה אפשר שע"י מעשיו הרעים פוגם ומקלקל הנפשות המגולגלים שם או את המאכל ההוא יותר ממה שהם פגומים מצד עצמם. ונוסף עוד בחי' שלישית כי אפשר ג"כ כי אדרבה הם יתגברו עליו ויחטיאוהו וידריכוהו בדרך לא טוב עד יגרמו רעה לנפשו לא יוכל להרפא וז"ס הענין כמה בני אדם שלפעמים פתע פתאום יפול עליהם מאורע קשה וממירים דתם ח"ו ויוצאים מכלל הדת וכמעשה דיוחנן כ"ג ששימש בכהונה גדולה פ' שנה ולבסוף

נעשה צדוקי וכיוצא בזה והכל הוא כפי בחי' נפש המגולגל ההוא שנתערב עמו אם היה רשע גמור או לא:

ודע כי מי שהוא ע"ה אינו מתקן שום מדרגה כלל ואף מי שהוא מגולגל בבע"ח שכשהעם הארץ אוכל בשר הבע"ח ההוא אינו יכול לתקנו וכמ"ש שלא יתקן המגולגל בצומח ומכ"ש בדומם כי פשוט הוא מי שהוא מגולגל בדומם וצריך לעלות ג' מדרגות אע"פי שעולה אותם ביחד כנז"ל כמו אם יאכל האדם מעט עפר וכו' עכ"ז צריך תיקון יותר גדול מאוד ממי שאינו עולה רק ב' מדרגות וצריך תקון וכח גדול לתקנו וכן מי שאינו מחוסר רק מדרגה א' הוא נתקן יותר בנקל מאוד ממי שצריך לעלות ב' מדרגות והנה ע"ה אין בו כח לברר ולתקן ולהעלות אפי' מדרגה א' וכפי זה היה ע"ה אסור לאכול אפי' דומם וצומח אבל להיות כי אין להענישו על מה שאינו מתקן ב' או ג' מדרגות ביחד לכן הותר באכילת הדומם והצומח אבל הבשר של הבע"ח נאסר לו לאכלו כיון שאין בו כח לתקן אפי' מדרגה א' מבע"ח לאדם ולכן ארז"ל ע"ה אסור לאכול בשר ואמנם הת"ח יש כהם כח לתקן ולהעלות מדרגה א' העליונה והוא מבע"ח לאדם בזכות תורתם והת"ח היודעים בחכמת הזוהר וחכמת האמת בקבלה ע"ד הסוד יש בהם כח להעלות ב' מדרגות והוא מצומח לאדם ומכ"ש מבע"ח לאדם והת"ח המופלאים בחכמת האמת בשרשה יכולים להעלות אפי' מדומם לאדם ומכ"ש מצומח לאדם ומכ"ש מבע"ח לאדם:

ובזה תבין מ"ש בתלמוד א"ר חסדא אנא לא בעניותי אכלית ירקא ולא בעתירותי דאמינא אדמלי כריסי ירקא איכול בשרא ובלי ספק כי הרואה מאמר זה בתלמוד ישתומם איך רז"ל סידרו בתלמוד דברים בטלים כאלו ובפרט שנראה ח"ו כמייעץ את האדם הפך ממאמר שהע"ה שאמר אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו וכאלה מאמרים אחרים בתלמוד מבהילים הרואה אותם וכל דבריהם ע"ה כגחלי אש סתרי תורה העלימום מעיני הפתאים הבלתי ראויים לדעת סודם ולכן דברו דרך משל ומליצה דברי חכמים וחידותם ואפי' שיחתם הקלה צריכה לימוד וזה ביאורו:

דע כי הנה אין עני אלא מן התורה ומן המצות ולכן א"ר חסדא כי לא בזמן היותו ע"ה הנק' עני ולא בזמן שנתחכם בתורה ובמצות הנק' אז עשיר לא היה אוכל ירקות וצמחים והדבר ממש כפשוטו והטעם הוא כנז"ל כי הנה בעניותו שהיה ע"ה בלי ספק שלא היה יכול להעלותו שתי מדרגות מצומח לאדם ולכן לא היה אוכלם ואף בהיותו עשיר גם בחכמה אע"פי שיכול לתקן ב' מדרגות ביחד מצומח לאדם עכ"ז צריך כח ותיקון גדול כנז"ל ולא היה יכול לטרוח טרחא יתירא כי אדמלי כריסי ירקא וצריך לטרוח טורח גדול והריוח הוא מועט יותר טוב לאכול בשר בע"ח אשר בטורח נקל יוכל לתקן כמה וכמה

מגולגלים אשר בבשר ההוא כיון שאינו רק עליית מדרגה א' לבדה ונמצא כי הטורח הוא מועט וההנאה והריוח הם גדולים ולז"א איכול בשרא ואשבע לשון שובע ומילוי כרס לומר כי ההנאה והריוח גדול בזה שטורח מעט ומתקן הרבה אבל באכילת הירקות הטורח גדול והתיקון מועט אכול ולא לשבעה עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש:

ובזה יובן בס"ד לרמוז הפסוק עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו מלשון עד שהמלך במסבו כלשון משנה לא יאכל אדם עד שיסב שהוא לשון סמיכה והוא רמז אל ניצוצי הקדושה שבתוך הקלי' אשר עליהם הם סמוכים ונסמכים או יתפרש לשון סביבותינו מלשון סיבה ועילה והוא רמז נמי אל ניצוצי הקדושה אשר הם סיבת חיותם וקיומם בעולם כי מהם הם חיים והכוונה כי הם דאגו על ניצוצי הקדושה שאצלם פן יבררו אותם ישראל מאתם וישארו הם פגרים מתים ולא יתקיימו עוד וזהו עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו הם ניצוצי הקדושה וכאמור כלחוך השור הוא הת"ח ע"ד שאמר הפ' בכור שורו הדר לו ופי' הרד"ק שקראו שור לרוב גדולתו כמו שכינה הכתוב לשרים הגדולים אלים ועתודים ע"ש וכאן נמי שור רמז לת"ח כי רב כחו לתקן גם הדומם והצומח שצריכים לעלות כמה מדרגות שהצומח צריך לעלות ב' מדרגות והדומם צריך לעלות ג' מדרגות וכמ"ש רבינו זלה"ה זיע"א ולכן אמרו את ירק השדה שזכרו בדבריהם ירק שהוא הצומח ושדה שהיא הדומם והכוונה כאשר ילחוך השור הוא הת"ח את ירק השדה רמז לצומח ודומם שאפי' שהם קשים הרבה עכ"ז הוא ודאי יצליח ויעשה פרי לברם כן הקהל כולו יוכלו לברר כל ניצוצי הקדושה שבהם והגם שהם תקיפים בהם לא תועיל גבורתם כנגד ישראל ובלי ספק הוא שיבררו אותם מהם כי ישראל שבאותו הדור רב כחם ועצמה גבורתם בזה שאפי' קטן שבהם יצליח ויעשה פרי ולכן אמרו בתחלת דבריהם עתה ילחכו עתה דייקא שאז הם כמעלה גדולה ורב גובריהו ורב חילייהו ובלי ספק שיוכלו עליהם וא"ת מהיכן ידעו והבינו מואב כל עניינים אלה שהם נסתרי' ונעלמי' ואמרו אותם אל מדין לזה מסיים קרא ואמר ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא כלומר בלק בן צפור הידוע שהיה קוסם גדול שלכן נקרא בן צפור על שהיה לו קסם ע"י צפור וכו' כנודע והנה זה בלק בן צפור הידוע שלא היה אדם גדול כקסמים כמוהו הנה הוא מלך למואב בעת ההיא וא"כ ממנו ידעו מואב כל עניינים אלה והגידו אותם אל זקני מדין. גם אפשר לפרש תיבת עתה שאמרו בתחלת דבריהם הוא לרמוז אל התשובה שנקראת עתה והכוונה הוא לומר שהגם שיש מהם אנשים שקצרה ידם מלברר מכח עונות שבידם מ"מ הרי אופן טהרתם מזוהמתם מוכן בידם והיא התשוב' המועלת לישראל דוקא וזהו עתה ילחכו וכו' כלומר ע"י התשובה שנקראת עתה ילחכו

הקהל וכו' או שרמזו נמי על לעתיד כקץ של בעתה שיתבררו כל ניצוצי הקדושה וזה עתה ר"ל בקץ של בעתה הוא כלי ספק שילחכו הקהל את כל סביבותינו הם ניצוצי הקדושה שיתבררו הכל:

או יובן בס"ד לרמוז אומרם עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו והוא דידוע דניצוצי הקדושה העולים מלמטה למעלה המה נקראים מ"ן גם ידוע שהבירור יהיה בכח שם מ"ב הרמוז באנא הכח כי לכן נסעו ישראל מ"ב מסעות כדי לברר ניצוצי הקדושה ע"י שם מ"ב כנודע והנה מואב ר"ת וס"ת שלהם הוא מ"ב ומדין ר"ת וס"ת שלהם הוא מ"ן לרמוז לבירור שמבררים ישראל מהם ניצוצי הקדושה הנקראים מ"ן ע"י שם מ"ב וז"ש הפסוק ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו דייקא ר"ל בירור ניצוצי הקדושה הרמוז בסביבותינו שהם אותיות הר"ת והס"ת שלהם שהם סובבים אותם מצד זה ומצד זה כלחוך השור וכו' וכאמור:

או יובן בס"ד לרמוז כי ר"ת וס"ת מואב ור"ת וס"ת מדין הוא גי' בל"ק ואפשר כי להיות שבלק היה קיסם גדול שאין כמוהו א"כ הוא ראש פעור שלהם ומואב וגם מדין אשר יושבים סביבותיה' הם כולם נחשבים כמו הגוף ובלק הראש שלהם ולכן נרמז בראש ובסוף שמותם וז"ש עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו רמז לבלק שהוא סביב להם שרמוז בר"ת וס"ת שלהם כלחוך השור והכוונה שיחלישו כחו שיש לו מצד הטומאה ויבטלו אותו לגמרי מכל וכל וא"כ כיון שנפל הראש שלהם אז הגוף בטל מאליו וא"כ ממילא הם יתבטלו ויאבדו מפני בני ישראל ולזה אתי שפיר היום הפ' ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא:

ויגר מואב מאוד מפני העם כי רב הוא. יובן בס"ד לפרש דידוע דהגם דהדין הוא דאין לאעבוריה אחסנתא ואפי' מברא בישא לברא טבא עכ"ז במקום תורה וחכמה שאני שאם יש לו בן ת"ח נכון לאעבוריה אחסנתא מן הבן העם הארץ ולתת הכל לבן שהוא ת"ח וכמ"ש הרב מהר"י אלגאזי ז"ל בספריו ע"ש. והנה מואב פחדו מחמת ישראל פן הקב"ה יניחם לירש את ארצם ואפי' דהזין הוא דאין לאעבוריה אחסנתא ואפי' מברא בישא לברא טבא עכ"ז מאחר שהם ראו בעיניהם כי ישראל הוא רב בחכמה שהם עם חכם ונבון לכן חששו פן מחמת זאת יש להם כח לירש את ארצם משום דבמקום תורה וחכמה שאני ולז"א ויגר מואב מפני העם כי רב הוא ר"ל רב בחכמה וע"ד שפי' רז"ל ע"פ רבים קמים עלי רבים בתורה וכאן נמי הכוונה כי רב הוא פתורה ובחכמה ולכן ויקוצו מפני בני ישראל:

הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ והוא יושב ממלי ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה וכו'. י"ל דמאי בעי כוונתו בזה שאמר הנה עם יצא וגו' הנה כסה וכו'. מאי נ"מ בדברים אלו כי אין זה נוגע לבקשתו שבקש ממנו לקללם ואדרבה הנה בזה יהיה לבלעם התרשלות וצד מניעה בקללתם כי מזכיר לו יציאת מצרים אשר בה זכו לנסים גדולים ונפלאות גדולות גם מזכיר לו רבוי שלהם שבזה ידע שהקדוש ב"ה חפץ בטובתם שהרבה אותם יותר מכל העמים אשר על פני האדמה כי לא עשה כן לכל גוי וא"כ מה לו לבלק להזכיר דברים אלו לבלעם. ויובן בס"ד לפרש ע"ד מ"ש רבינו מהרח"ו זיע"א זלה"ה משם רביני האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל דע כי כל הנשמות והרוחות והנפשות שבכל הנבראים בעו"הז כולם כלולים ונתלים באד"הר כי הנה באד"הר היה כולל כל החמשה חלקים הנז"ל הנקראים מלמטה למעלה נר"ן ח"י הנמשכות מן פ' העשר ספירות וכו' ונתחיל לבאר בחי' הנפש וממנה תקיש אל הרוח ונשמה וכו':

דע כי נפש אד"הר כלולה ברמ"ח איברים ושס"ה גידים ומספר כולם הם תרי"ג ונמצא היות נפש האדם בלולה מתרי"ג שרשים ואמנם כל אבר ואבר מרמ"ח איבריו של אדם וכל גיד וגיד משס"ה גידיו יש לו פרצוף אחד שלם כולל תרי"ג איברים וגידין שבו ממש ולכן כל אבר או כל גיד מהם נקרא שורש אחד גדול ושלם אמנם לפעמים ע"י העבירות והפגמים גורם שאלו התרי"ג הגדולים יתחלקו ויתפרדו עד ס' רבוא שרשים קטנים וגם הם נקראים שרשים ממש אלא שהם קטנים ולא כראשונים אבל יותר מס' רבוא שרשים קטנים א"א להם להתחלק כי אין גלגול יותר מס' רבוא כנז' בס' התיקונים תיקון ס"ט וכן עד"ז כל אבר ואבר וכל גיד וגיד שבאד"הר הנקרא שורש אחד גדול כנז' הנה הוא נחלק לתרי"ג ניצוצות קטנים באופן כי הם תרי"ג שרשים גדולים ולא פחות מזה אבל אפשר להתחלק עד שיעור ס' רבוא שרשים קטנים ולא יותר ועד"ז בכל שורש מתרי"ג שרשים הגדולים יש בו ניצוצות גדולים במספר תרי"ג לא פחות אבל יותר אפשר להם להתחלק עד ס' רבוא ניצוצות קטנים ולא יותר האמנם יותר מתרי"ג ועד ס' רבוא אפשר שיחלקו כי יש שיתפרד עד אלף ויש עד אלפים ויש עד עשרת אלפים וכיוצא בזה עד ס' רבוא ולא יותר ודע כי כל זה בחלק הנפש וכן עד"ז ממש בחלק הרוח וכן עד"ז בחלקי הנשמה וסיבת הפרש התחלקות הנז' בין רב למעט היא כפי העונות והפגמים עכ"ל זלה"ה:

וכתב עוד וז"ל עוד ביאר לי מורי ז"ל ענין התרי"ג איברים באופן זה דע כי כל הנשמות כלולות באד"הר וכו' נחלקים לשרשים רבים וזה עניינם בתחלה הם נחלקים לשלשה אבות ואח"ך נחלקים לי"ב שבטים ואח"ך לשבעים נפש ואח"ך מתחלקי' עוד עד ס' רבוא שרשים קטני' ומהם נכללת נשמת אד"הר והנה הכתף הימני דאד"הר מתחלקין

פרטיו ע"ד פרטי הכלל הנז' כי תחלה נחלק לג' אבות ואח"ך לי"ב שבטים ואח"ך לע' נפש וכל אלו הם בחי' ע' שרשים קטנים שבו וכולם אינם רק שורש אחד פרטי משרשים הגדולים של אד"הר ואמנם אין בו רק ע' שרשים קטנים וכולם יחד הם פרצוף אחד של אדם שלם ואח"ך אלו הע' שרשים מתחלקים עד ס' רבוא ניצונות נשמות ואינם נקראים שדשים אלא ניצוצות והנה כל שורש אחד מאלו הע' שרשים קטנים שבכתף הימני הנז' יש לו פרצוף אחד שלם וכל הס' רבוא ניצוצות שבכתף הימני ההוא הם נקראים שורש אחד גדול שבאד"הר והוא נקרא בשם שורש הבל בן אד"הר ועד"ז הוא בכתף השמאלי של אד"הר כי יש בו ג' אבות ונחלקים לי"ב שבטים ולע' נפש ואלו הע' נפש נקראים ע' שרשים קטנים שבו ולא עוד וכל הע' שרשים אלו מתחלקים ג"כ לס' רבוא ניצוצות ואינם נקראים שרשים וכל שורש מאלו הע' יש לו פרצוף אחד שלם וכל אלו הע' שרשים הם נקראים בשם שורש קין בן אד"הר וכו':

ואמנם בדרוש הקודם נתבאר כי הנשמות הנכללות באדם מתחלקות לתרי"ג שרשים גדולים ואח"ך מתחלקים לס' רבוא שרשים קטנים ופה ביארנו שמתחלקים באופן אחר שהם ג' אבות וי"ב שבטים וע' נפש בלבד ואח"ך נחלקים לס' רבוא שרשים קטנים אמנם אם תדקדק תראה כי הכל הולך אל מקום אחד ותראה איך התרי"ג נחלקים לס' רבוא כי הנה אותיות ת"ר מן תרי"ג הם מתחלקות ת"ר אלף שהם ששים רבוא ואות ג' היא בחי' ג' אבות ואות יו"ד בחי' ע' נפש כי הנה י"ק הם כנגד ס' רבוא כנודע ותוסיף עליהם יו"ד יהיו ע' נפש גם שתי אותיות י"ג הם בחי' י"ב שבטים והאחד הוא כללותם הרי איך תרי"ג הוא כללות כל החילוקים הנז' עכ"ל לשון הטהור זלה"ה ע"ש:

והגם שכבר יצאנו בהעתקה הנז' ידי חובת ההקדמה הצריכה אל מכוון דרושינו בס"ד עכ"ז להאיר יותר נכון עין שכל הקורא בדברי אלהים חיים הנז"ל עוד אעתיק לך דברי רבינו זיע"א זלה"ה מ"ש ג"כ בש"ה הנז' בדרוש אחר בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה שבזה תמצא דבר מפורש יותר שכתב וז"ל הנה כל בחי' הנשמות הנז' כולם נכללו באד"הר והנה אדם היה כלול מרמ"ח אברים ושס"ה גידין גם בבחי' הנשמות שבו באופן כי כל חלק מהנז' נתחלק לסדר הנזכר הא כיצד הנה חלק היחידה דאצילות נחלק לתרי"ג אברים וגידין וכל אבר וגיד מהם נקרא שורש אחד וכן החיה או הנשמה או הרוח או הנפש דאצילות כל בחי' מהם נתחלקה לתרי"ג שרשים וכן כל בחי' מן פ' הבריאה נתחלקה לתרי"ג שרשים וכו' וכן כל בחי' מהפ' היצירה ע"ד הנז' וכן כל הפ' העשיה ע"ד הנז' ועוד אפשר שיתחלקו כל חלק מהנז' חילוק יותר פרטי וזה היה ע"י חטא אד"הר

ושאר הנבראים ולהבין הענין נבאר חלק אחד מהם וממנו תקיש לכל השאר ונתחיל מן בחי' נפש דעשייה:

הנה בחי' נפש דעשיה כוללת תרי"ג איברים וגידין ואלו נקראים תרי"ג שרשים גדולים ר"ל שפחות מזה א"א להיות וכל שורש מאלו אינו פחות מתרי"ג ניצוצות שכל ניצוץ נשמה אחת שלימה ונקרא תרי"ג ניצוצות גדולים והנה ע"י הפגם יתחלקו חילוק יותר פרטי והוא כי תרי"ג שרשים גדולים יתחלקו עד ס' רבוא שרשים קטנים ולא יותר אבל פחות מזה אפשר להיות וגם אינו ומוכרח אבל שורש גדול יתחלק לחשבון שוה בשורש חבירו כי הכל לפי הפגם ויש שורש גדול שיתחלק לאלף שרשים קטנים ויש למאה וכיוצא בזה האמנם בחי' כל התרי"ג שרשים גדולים ביחד א"א שיתחלקו ליותר מס' רבוא שרשים קטנים ועד"ז בניצוצות התרי"ג שבכל שורש ושורש מן התרי"ג שרשים גדולים כי כל ניצוץ מהם יתחלק לכמה ניצוצות האמנם יש ניצוץ גדול שיתחלק לאלף ניצוצות קטנים ויש למאה וכיוצא בזה האמנם כל ניצוצות הגדולים בכללותם יחד אין מתחלקים ליותר מס' רבוא ניצוצות קטנים:

עוד צריך שתדע שכל כללות תרי"ג שרשים גדולים שבבחי' נפש דעשייה הם נפרטים בדרך זה כי תחלה יש נשמה אחת אב לכולם והוא אד"הר כולל כולם ואח"ך נכללות כולם בשלשה אבות אברהם יצחק ויעקב ואח"ך נכללות כולם לי"ב שבטים ואח"ך נחלקים לע' נפש ואח"ך אלו הע' מתחלקים עד ס' רבוא ניצוצות גדולות כ"כ כל שורש מתרי"ג הגדולים נעשה פרצוף כולל תרי"ג ויתחלק ע"ד הנז"ל עד ס' רבוא ניצוצות קטנות כיצד הנה אדם היה כולל כל תרי"ג שרשים הגדולים שבפרצוף שלם דבחי' נפש דעשייה והנה אבר הכתף השמאלי שבאדם הוא שורש אחד גדול והוא פרצוף א' שלם מתחלק לע' שרשים קטנים ולא יותר ואלו הע' שרשים כוללים כל תרי"ג איברים וגידים שבזה הפרצוף וכל אלו הע' שרשים קטנים נחלקים לס' רבוא ניצוצות קטנות והוא כדמיון אד"הר ויש בשורש הגדול הזה ג' אבות כוללים כולו ואח"ך י"ב שבטים ואח"ך ע' נפש ואח"ך נחלקים לס' רבוא קטנים:

ועתה נפרט פרט הע' שרשים הקטנים הנה נתבאר שכולם יחד יתחלקו לס' רבוא ניצוצות קטנים אבל כל שורש מהם אינו מוכרח שיהיה חשבון ניצוצותיו בחבירו אך הצד השוה שבהן הם כי כל שורש מהם יתחלק לתרי"ג ניצוצות פנימיים ועקריים והם התלמידי חכמים אשר בשורש ההוא ומהם מתפשטים סביבותיהם ענפים והם בעלי בתים ועמי הארץ וכאלו אין מספר קבוע כנז' וזה ביאורו הנה אחד מן הע' שרשים קטנים שבאבר כתף השמאלי הנקרא ע"ש קין שכולם הם שורש אחר גדול אשר באד"הר הנה שורש

אחד מאלו הע' קטנים הוא העקב השמאלי שברגל של הפרצוף הכולל כל שורש קין ובזה השורש הקטן יש בו תרי"ג ניצוצות שכולם ת"ח וסביבותיהם מתפשטים כל שאר ניצוצות נשמות בני אדם בעלי מצות וסוחרים ועמי הארץ ולאלו אין מספר קבוע בנז' כי אין הכרח רק שכל ניצוצות ע' השרשים קטנים שבשורש אחד הגדול לא יהיו יותר מס' רבוא ניצוצות קטנים עכ"ל לשון הטהור זלה"ה זיע"א ע"ש:

הראת לדעת כי סיבת ההתחלקות הוא ע"י הפגם יתחלקו חילוק יותר פרטי וכל ההפרש שיהיה בהתחלקות הנז' בין רב למעט הוא כפי העונות והפגמים וכמבואר למעלה גם כבר ידעת מן האמור למעלה שסדר ההתחלקות הוא באופן זה והוא כי תחלה היא נשמה אחת אב אחד לכולם והוא אד"הר כולל כולם ואח"כ נכללות בג' אבות אברהם יצחק ויעקב ואח"ך נכללות כולם לי"ב שבטים ואח"ך לע' נפש בלבד ואח"ך לששים רבוא שרשים קטנים והנה אפשר בס"ד לרמוז סימן להתחלקות והוא יגיעת בשר המה אותיות ג' י"ב ע' ת"ר שרשים ושפיר יבואו פשט הדברים כי רבוי ההתחלקות שלהם הוא יגיעת בשר שהעון והפגם גורם לזה:

ובזה יובן בס"ד לרמוז עוד הפ' בישעיה נשבע ה' בימינו והזרוע עזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאויביך ואם ישתו בני נכר תירושך אשר יגעת בו. והכוונה לרמוז שהש"ית מבטיח את ישראל על השפע שלהם שלא יקחו ממנו החיצונים וזהו אם אתן את דגנך עוד וכו' והוא רמז לשפע שהכל יהיה לישראל ולא לאו"הע גם אמר ואם ישתו בני נכר תירושך רמז לניצוצי הנשמות שלא יהיו עוד ביד הקלי' וישתו הוא מלשון ונשתו מים מהים שפי' בעל מצודות ציון ז"ל שהוא ענין העתקה והסרה וכן גיד הנשה ע"ש וז"ש ואם ישתו בני נכר וכו' שהש"ית מבטיח את ישראל שלא יהיו הקלי' עושקים וגונבים ולוקחים את תירושך רמז לניצוצי הנשמות ואמר אשר יגעת בו הוא שכאן רמז על ההתחלקות של הנשמות שרומז עליהם מה שהיו מתחלה ועד סוף והכל רמוז בג' תיבות אלו שאמר אשר יגעת בו שהם אותיות ר"ת ג' י"ב ע' ת"ר אלפום שרשים וניצוצות ומה שנרמזו הנשמות בתירוש שהוא היין יובן בס"ד כי היין כתיב ביה משמח אלהים ואנשים וכן הנפש הוא משמחת אלהים ואנשים גם היין הוא מחכים כמ"ש רז"ל חמרא וריחני פקחין וכן הנפש היא מחכמת לגוף ותוספת החכמה והמדה הוא מכח תוספת הנפש וכל מי שיש לו נפש גבוהה יהיה לו השגה יותר : **ובזה** יובן בס"ד הפ' הן עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ והכוונה לומר שאל תחוש שאם תראה שעם אבותם אברהם יצחק ויעקב עשה למעלה מן הטבע ולא שלט בהם הוראת המזל ומשטרי הכוכבים ועד נאמן על זה מאברהם ושרה שלא היו ראויים להוליד וא"ל הקב"ה לאברהם צא מאצטגנינות

שלך הנה אל תחשוב שגם על העם הזה לא תשלוט כח הקסמים ומשטרי הכוכבים יען כי הבט נא וראה ההפרש שיש ביניהם לבין אבותם כי אלו, כל כחם ומעלתם כזה הוא מצד נפשותם הקדושות ומאחר כי זה קרוב משיצאו ממצרים שהיו בה גוי מקרב גוי וטמאו נפשם ח"ו בתוכה א"כ אין להם קדושת הנפש כאבותם כדי שיזכו למעלת אבותם בענייניים כאלה. ועוד שנית כי אבותם היו כללות שלושה דוקא בהתתלקות הנפשות ואמנם עתה בדור הזה כ"כ היה התחלקות רב בנפשות עד שהמה רבים מאוד שכיסו את עין הארץ ודבוי העצום הזה בגותים הוא יורה על התחלקות הנפשות דגם המה נחלקו להתחלקות רב. וכבר ידוע שסיבת ההתחלקות הוא מכח העונות והפגמים וא"כ ראה כמה הפרש יש בין מעלת אבותם למעלתם וא"כ אל תחוש ותירא מהם פן גם המה יזכו להנהגת אבותם ועוד בה שלישי"ה שהוא יושב ממלי והכוונה שגם אבותם לא זכו למעלה הדמה שהיו מתנהגים בה כי אם בישיבתם בארץ ישראל שהיא ארץ קדושה איננה תחת שליטת השרים וזכות קדושת הארץ סייעה אותם לעלות במעלות רמות וכמ"ש להדייא גבי אברהם שא"ל הקב"ה לך לך מארצך וכו' ושם אעשך לגוי גדול וכו' שא"ל כאן בח"ל אין אתה זוכה לבנים אבל שם בארץ אתה זוכה לבנים ונמצא שהארץ גרמה להם כל זאת וע"י כן יצאו מתחת שליטת המזל אבל משא"כ העם הזה הוא יושב ממלי דייקא שעדיין הם בח"ל ולא נכנסו לגבול ארץ ישראל ולכן ועתה לכה ארה לי את העם הזה ועתה דייקא בלתי איחור ועיכוב שבאלו הטעמים שהצגתים לפניך אין לחוש בעצמך ולירא מהם כלל כי ודאי תוכל עליהם ח"ו:

ובזה יובן בס"ד מ"ש פרעה למרע"ה הן רבים עתה עם הארץ והשבתם אותם מסבלותם ר"ל דאחר שהן רבים הנה זה יורה על התחלקות הנפשות שגם הם רבו בהתחלקות הרבה ואם כן זה עדות על רבוי העונות והפגמים וא"כ והשבתם אותם מסבלותם בתמיה דאדרבה ראויים הם לזה השעבוד לצרוף אותם כצרוף הכסף כדי לתקנם ודע דהגם דבלק ופרעה לא ידעי מ"מ הם מדברים ע"י השר שלהם ומדברים במקומו מה שיש לו לטעון ולדבר ולפעמים מדברים ואינם יודעים מה מדברים וכנודע : ובזה יובן בס"ד לרמוז מאמרם ז"ל מאן דאיהו זעיר איהו דב ומאן דאיהו רב איהו זעיר והוא שיש בזה כוונה עמוקה לדברים הנז"ל שההתחלקות תהיה לחסרון למעלה ואדרבה מאן דאיהו זעיר במספר וכמו האבות שהיו רק שלושה הנה איהו רב במעלה ומאן דאיהו רב במספר שרבה ההתחלקות לס' רבוא הנה איהו זעיר במעלה כי זה הוא מחמת חסרון המעלה : **ובזה** יובן בס"ד מה שבירך משה רבינו ע"ה את ישראל יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לבם והכוונה הוא לומר יוסף ה' עליכם אלף פעמים ולא תהיה

סיבת הרבוי מחמת התחלקות הנפשות למעלה לרוב הפגם ח"ו אלא סיבת הרבוי הוא בשביל כדי לברך אתכם כאשר דבר לכם והוא בשביל קיום ההבטחה לקיים דברו הטוב שהבטיח אתכם בזה ובזה יובן נמי רמז הכתיב ואהבך והרבך וכו' הקדים אהבה בתחלה לומר שהרבוי יהיה בשביל אהבה ולא מסיבה הנז"ל אלא בשביל שאהבך לכן והרבך:

אי נמי הנה עם יצא ממצרים וכו'. יובן בס"ד לרמוז כי ידוע שישראל כשהיו במצרים ביררו ניצוצי הקדושה שנתערבו ברע באותם ק"ל שנים שפירש אד"הר מאשתו יהיה מוליד שדין ורוחין וכו' ואותם שהיו מושחתים ומעורבים שם ביררו ותקנו אותם וכמ"ש רבינו האר"י זיע"א זלה"ה. וז"ש הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ כסה לשון כסות ועין הארץ רמז לניצוצי הקדושה ועין לשון חשיבות וכמו שקורא הפ' לגדולי הדור עיני העדה וכאן נמי קורא לניצוצי הקדושה המעורבים הארץ ההיא עין הארץ וזהו הנה כסה את עין הארץ שעשו לניצוצות ההם כסות הקדושה שביררו אותם והעלו אותם למעלה או כסה כפשוטו ר"ל שביררום והעלום וכסו אותם מן החיצונים לבלתי יאחזו ההם גם קראם עין הארץ כי עי"ן גי' ק"ל רמז שאותם הניצוצות הם מן ק"ל שנים שפירש אד"הר מאשתו וא"כ מאחר שכ"כ ביררו ממצרים יש לדאוג ולחשוב פן יבררו גם משאר מקומות אשר ילכו ההם וא"ת ואתה מה אכפת לך אם יבררו משאר מקומות אם לאו ולז"א והוא יושב ממלי יושב דויקא כלומר שיושב בקבע ולא בדרך העברה וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל שמלת יושב מורה הקבע ולא בדרך העברה ע"ש וא"כ מאחר שהוא יושב בקבע יש לחוש פן באורך הזמן יבררו ניצוצי הקדושה ממקומות של מואב וישאר בלק ועמו רכים ושפלים מאוד כאשר קרה לפרעה ומצרים אשר ניצלו אותם ישראל ועשאום כמצולה שאין בה דגים:

או יובן בס"ד לפרש כוונת דבריו כך הנה עם יצא ממצרים בשפטים גדולים כידוע ויש לחוש כן יגברו עוד גם על מואב ויעשו ההם שפטים ואל תאמר מאחר שאלו כ"כ הם תקיפים מי יכול ליגע ההם והוא כנוגע בבבת עינו לז"א הנה אפי' שהם רב כחם שכבר הנה כסה את עין הארץ וכאמור לעיל בס"ד שהוא רמז לבירור ניצוצי הקדושה עכ"ז אל תפחד כי עדיין יש לנו תגבורת עליהם כי עדיין לא השלימו תיקונם יען כי והו"א רמז לו"ה של השם ואל"ף של כסא יושב ממלי כתרגומו שרי מלקבלי והכוונה כי מאחר שאני רואה שעדיין לא תקנו את ו"ה של השם ואל"ף של הכסא א"כ זו הוראה שעדיין לא נתקנו ישראל כראוי להם וא"כ יש מקום שתתגבר עליהם כזה ואמר יושב ממלי שהוא כתרגומו שרי מלקבלי הכוונה הוא לומר כי זה לעומת זה עשה האלהים ואם יש פגם

הקדושה חלילה כנגד זה יש להם חוזק וכשיתוקן הכל אזי האלילים כרות יכרתון והם יאבדו ויתוקן עולם במלכות שדי אכי"ר:

או יובן בס"ד לפרש מה שרמז לו באומרו והוא יושב ממלי והוא כי אותיות בלק במילואם כזה בי"ת למ"ד קו"ף הנה אותיות המילוי שלו הם גימ' תק"ם וע"ה גימ' תקמ"א כמספר שם ישראל שנגולים תקמ"א ולזה רמז לו והוא יושב ממולי לשון מילוי כלומר שהם רמוזים המילוי שלי ומאחר שהם רמוזים במילוי א"כ זו הוראה וסימן שאוכל עליהם כי בזה נמצא שאותיות הפשוט שלו שהם ב"לק למעלה מהם וא"כ אל תפחד מלקללם:

כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואת אשר תאור יואר. יובן הס"ד לפרש הכוונה לומר לו שאל תאמר הלא אם אתה רוצה שאקללם כדי שתתן שכרי אח"ך הנה למה אתרצה לדבריך לקללם כדי ליקח שכר אח"ך הנה יותר טוב שאני אברך אותם ואזי אחר שאברכם אקח מהם שכרי מה שהרויחו מברכתי כי גם המה עשירים גדולים ויש לאל ידם לשלם שכר טוב כפול ומכופל לז"א כי ידעתי את אשר תברך מבורך ר"ל הנה מכח הברכה שאתה מברכם אין לך שום קבלת שכר יען כי הם מבורכים בכל הברכות הצריכים בעו"הז מיצחק אביהם שבירך את יעקב מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש יעבדוך עמים וכו' ונמצא שברכה זו כללה כל הברכות והיא שלימה בכל מיני טובות שבעולם אין חסרה כלום וא"כ אם תבא לברכם עתה מחדש אינך יכול לחדש להם ברכה מחודשת כלום יען כי כל מה שתבא לפרוט ולברכם הכל נכלל באותה ברכה של יצחק וזהו אשר תברך ר"ל מין הברכה אשר תברך אותו בה הנה הוא כבר מבורך בה שהכל נכנס בכלל ברכת יצחק וא"כ אין לך חידוש ברכות לחדש להם כדי שבזה יתנו לך שכר אבל משא"כ ואת אשר תאור ר"ל מין קללה אשר תאררם בזה ודאי יואר עתה מחדש כי הם לא היה עליהם עדיין שום קללה מזולתך וא"כ הנה כל מין קללה שתאררם בה אם תתקיים מוכרח אני לשלם לך שכרך ולא אוכל לומר לך אין דבריך עשו פירות אלא דברי פ' יען כי לא נמצא עליהם עדיין שום קללה כלל וא"כ כל מה שתאמר עליהם הוא חידוש ומכחך הא ומוכרח שאשלם לך שכר על זה וא"כ יותר טוב לך שתשמע לעצתי ותקללם:

ויאמר בלעם אל האלהים בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי. י"ל למה הוצרך לומר מלך מואב והלא ידוע שמלך מואב הוא ויובן בס"ד לפרש כי רצה לעשות בזה התנצלות לעצמו כי הוא יודע שהקב"ה אוהב את ישראל הרבה וחשש פן יכעוס הש"ית עליו ויאמר לו איך סלקא דעתך שאתן לך רשות לקלל את ישראל שהם בני בחוני כדי שהנחת את הדבר בספק ואמרת לשלוחים לינו פה הלילה והשיבותי אתכם דבר וכו' והיה צריך

שתכף השמעך את דבריהם תגרשם מביתך הקלון ובוז על שחשבו לעשות רע לישראל ועל כן ברוב שיטותו רצה להקדים בדבריו טענה ותשובה לזה וא"ל בלק בן צפור שהוא מלך מואב שלח אלי מלך דייקא כי ידוע שלב מלך ביד ה' וא"כ מאחר שהוא מלך ולב מלך ביד ה' חשבתי שיש לך רצון בזה ואתה הנחת על לבו לבקש ממני דבר זה ולכן נסתפקתי בזה והנחתי התשובה תולה עד אור הבוקר לראות מה תגיד לי בזה:

או יובן בס"ד מה שאמר מלך מואב כי ברוב רשעתו רצה להקדים דברים ולומר שאל נא ה' תמנעני מלילך אצלו יען כי הוא מלך ואם לא אשמע אליו יהרגני וא"כ הוי שכיח הזיקא מאחר שהוא מלך והיכא דשכיח היזקא אין לסמוך על הנס וכמו דאיתא גבי שמואל הע"ה כשא"ל הקב"ה לך ומשח לבן ישי א"ל שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ואמרו רז"ל דמאחר שהוא מלך א"כ הוי שכיח היזקא ובמקום דשכיח היזקא אין לסמוך על הנס כנודע ולכן כאן א"ל מלך מואב שלח אלי מלך דייקא וא"כ אל תמנעני מלהלוך אליו:

מה אקב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה' כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב. יובן בס"ד לפרש ע"ד מ"ש בס' וילקט יוסף משם הרב חסד שמואל שהביא בשם ספר האמונה והבטחון להרמ"בן ז"ל וז"ל ולפי שהיה גלוי וידוע לפני הקב"ה שעתידות האמהות שרה רבקה רחל לאה להנשא אל האבות והאותיות של האמהות הם י"ג גי' אח"ד ואותיות של האבות הם י"ב דהיינו אברם יצחק יעקב לכן הוסיף הקב"ה אות ה"א באברהם כדי שיהיו מספר אותיות האבות ג"כ י"ג כמנין אחד נמצא מספר אותיות האבות והאמהות הם כ"ו כמספר שם הוי"ה כ"ה ואח"ך קרא הקב"ה ליעקב בשם ישראל ונתוספו ה' אותיות כדי שיהיה מספר הכל ל"א אותיות כמספר א"ל עכ"ל ע"ש נמצא לפ"ז שיש במספר אותיות האבות ואותיות האמהות רמז לשם הוי"ה ב"ה ורמז לשם א"ל כי תרווייהו אתנהו וכמ"ש הרב ז"ל ונמצא שזה רמז וסימן גדול לישראל שיהיה להם כח משם הוי"ה שהוא רחמים ומשם א"ל שהוא חסד. ובזה יובן מה אקב לא קבה א"ל רמז לשם א"ל שהוא חסד שיש להם השפעה ממנו ומה אזעום לא זעם ה' שהוא שם הוי"ה כ"ה שם רחמים שיש להם השפעה ממנו וא"ת מנין לך שיש להם השפעה וכח משני שמות קדושים אלו לז"א כי מראש צורים הוא אברהם שהוא ראש אל האבות שנק' צורים שנתוספה בו הה"א כדי להשלים בהם מספר אח"ד אראנו. ומגבעות הם האמהות שיש נמי במספרם אח"ד אשורנו כי אביט באבות ובאמהות ואראה שיש בהם רמז לשם הוי"ה ב"ה ושם א"ל וא"כ מזה תדע שהוא סימן לישראל שיש להם כח והשפעה מב' שמות ב"ה אלו שהם רחמים וחסד וא"כ איך אוכל

לקללם וגם עוד אביט בזה מה שנעשה נמי בהם מספר אח"ד ע"י תוספת הה"א וכן הוא באמהות זה ג"כ מורה אחדות ישראל לומר שהן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב וכמ"ש הפסוק ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ:

ובזה יובן בס"ד לפרש רמז הכתוב אל ה' ויאר לנו דהיינו שנשפענו משם הו"יה ב"ה ומשם א"ל וכמ"ש בלעם מה אקב לא קבה אל הוא שם א"ל ומה אזעום לא זעם ה' שם הו"יה ב"ה ובזה יובן בס"ד לרמוז אחד באחד יגשו רמז למספר אותיות של האבות שהם אח"ד ומספר אותיות האמהות שהם אח"ד וזהו אחד באחד יגשו שיצטרף זכותם יחד ואז ורוח זו רוח הטומאה של בלעם לא יבא ביניהם של ישראל להרע להם וכמ"ש בלעם כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו שנכנע ופחד מזכות האבות ומזכות האמהות:

או יובן בס"ד לפרש מה אקב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה' וא"ת שאם אין אתה יכול לקללם כפיך כי כבר נצטוית שלא תאור את העם הנה לפחות הבט בהם בעין רעה שלך ישים בהם עין רעה בהבטה בעלמא כי ידוע שבלעם היה לו עין רעה בתכלית שפועלת רע בהבטתה לז"א הנה גם זה לא יועיל יען כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו והכוונה כי ענין בלעם הרשע עם ישראל דומה כמו אדם שהוא צמא הרבה וראה לפניו כוס אחד קטן מלא מים וגם כד אחד גדול מלא מים הנה מרוב השתוקקות שלו אל המים לא לקח הכוס לשתותו אלא לקח הכד הגדול לשתותו וממילא ניזוק ולא הועילו לו המים כי מי שהוא צמא הרבה ושותה בפעם אחת מים הרבה ה"ז ניזוק וכן הוא בבלעם והוא כי דרך הנותן עין רעה הוא שיביט בחשיבות אותו הדבר בעין שכלו ובעין מראיתו ויתבהל מרוב חשיבותו ועי"ז הוא מזיק לאותו דבר בעין רעה וכל מה שהוא מביט ומתבהל יותר הוא מזיק יותר וכן בלעם כך היה רוצה לעשות שיביט בגדולת ישראל ויתבהל מרוב מעלתן ועי"ז ישים עין הרע ואמנם הוא הטפש מרוב קנאתו מישראל כשיבוא להתבודד ולפנות דעתו ולהביט בגדולתן יתחיל להביט מגדולת אע"ה וגדולת האמהות שהיא התחלת גדולת ישראל וא"כ מאחר שמתחיל משם הנה תכף תתבטל כח עין הרע שלו כי שם לא תוכל לשלוט עין רעה שלו וא"כ ממילא גם ישראל יהיו ניצולים ולז"א כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו והוא גדולת האבות והאמהות שמשם אני מתחיל להביט בבלתי מתכוין וא"כ תכף תתבטל העין הרע שלי וכל זה הוא מאתו ית' שלא יניחנו להביט תחלה בגדולת בני ישראל שלפניו אלא יניחנו להביט מתחלת גדולתן והוא של אבות כדי שתתבטל אותה ההזמנה שהיה מזמין עיניו ע"י כישופיו לפעול בהרע וא"ת שאפשר שתביט תחלה באיזה אומה אשר יושבת מצדם של ישראל ותניח עין הרע באותו מקום של אותה האומה הקרובה להם כדי שאז משם תמשך הע"יר ותבא עליהם לז"א הן עם

לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב שהם אינם מתערבים בגוים כדי שימשך הרע של שאר אומה ג"כ כי הם גוי אחד בארץ ולא יועיל זה כנגדם:

או יובן בס"ד לפרש ע"ד שכתב הרב סמיכות חכמים ז"ל שהטעם שהקפיד הקב"ה שלא יקראו לאברהם אב"רם והוא כי בי"ה צור עולמים עו"הז נברא בה"א ועו"הב ביו"ד והנה ידוע שעשו כבר לקח עו"הז וגם שכר מצות בהאי עלמא ליכא ואמנם הצדיקים אוכלים מפירותיהם בעו"הז והקרן קיימת לעו"הב ולכן הקפיד על ה"א דאברהם שלא לדלגה כי היא מורה שיש גם לצדיק חלק בעו"הז שנבראת בה"א מכח הפירות שיש לו מן המצות ולא יבואו לומר שאין לצדיק חלק בעו"הז ע"ש. ונמצא לפ"ז דה"א של אברהם מורה שיש לצדיק חלק בעו"הז שנבראת בה"א דאוכל מפירותיו והנה לעיל שלח בלק לבלעם לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני ויובן בס"ד לפרש מה שנתן טע' לדבריו באומרו כי עצום וכו' ויובן כי הא ודאי יש ללבן ובלעם לחשוב שלא יועילו כשופיהם ומעשיהם להרע לישראל יען כי ישראל מצד הקדושה והם כל פעולתם מצד הטומאה ומאחר שישראל הם מרוחקים מן הטומאה הא ודאי שלא תוכל הטומאה להרע להם וכמו שמצינו באותה המטרוניתא שלא יכלה לעשות כישוף לאותם החכמים שהיו בספינה וא"כ איך עלה על דעתם להרע להם בכישופם ואמנם בלק חשב כי שכר מצות בהאי עלמא ליכא וא"כ ישראל הם אוכלים ושותים וניזונים בעו"הז מחלק האומות ולכן חשב כי מאחר שהם אוכלים מחלקם לכן יהיה להם שליטה עליהם וא"כ בלק שהוא מלך מואב שהם קליפה גדולה שבראש חשב ודאי שיכול עליה' ולכן שלח לבלעם וא"ל לכה נא ארה לי את העם הזה וא"ת איך יועיל מעשינו נגדם מאחר שהם קדושים הרבה ומרוחקים מן הטומאה הא ודאי לא תוכל הטומאה לפעול בהם רעה ולז"א כי עצום הוא ממני ר"ל מה שהוא עצום בעו"הז הכל ממני כי הם מצד עצמם אין להם חלק בעו"הז וא"כ מאחר שהם ניזונים ממנו יש לנו שליטה עליהם. והשתא אתי שפיר תשובת בלעם מה אקב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה' ואם תבא לחשוב כאשר חשבת שהם ניזונים בעו"הז מן האומות ואין להם חלק מצד עצמם הנה זה אינו יען כי מראש צורים הוא אברהם אע"ה שהוא ראש האבות שנקראו צורים אראנו שבו מצינו שהוסיף לו הקב"ה ה"א להורות כי הצדיקים יש להם חלק בעו"הז מצד הפירות וא"כ הם ניזונים מחלקם שמגיע להם מן הפירות ולא כאשר חשבת וא"כ אין לנו יכולת עליהם:

או יובן בס"ד לפרש ע"ד מ"ש בספר וילקט יוסף משם הרב נחלת בנימין ז"ל וז"ל הקב"ה הקנה לאברהם שמים וארץ והן הנה האומות הם כפויים תחת מערכות השמים ומעתה בקניית השמים זכה אברהם להיות לו כל האומות לעבדים ושוב א"א להיות

להם בישראל קנין הגוף דמה שקנה עבד קנה רבו כי אם שעבוד בעלמא יהיה להם בישראל ולכן הקנה הקב"ה לאברהם שמים וארץ קודם גזרת כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם דמרמז ג"כ על ד' מלכיות וכו' עכ"ל ע"ש. והנה לפי דברי הרב ז"ל נמצא ממילא דהרויחו ישראל עוד בזה שאז לא תשלוט בהם קסמים וניחושים ומשטרי המזלות כי ישראל הם למעלה מכל אלו כי להם יש קנין בשמים מבת ירושת אברהם אע"ה שהקנה לו הקב"ה שמים וארץ ואנחנו בית ישראל בניו באי כחו של אברהם אע"ה וז"ש מה אקב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה' וא"ת הלא אני רוצה שתעשה בכשפיך ולא אבקש שתעשה ברצון השי"ת לז"א כי מראש צורים אראנו והכוונה שאם לא ירצה השי"ת ויהיה הדבר ברצונו הנה לא יועילו הכישופים והקסמים כנגד ישראל יען כי מראש צורים הוא אברהם אע"ה שהקנה לו הקב"ה שמים וארץ אראנו וא"כ מאחר שיש להם קנין בשמים א"כ הם אחיזתם וקנייתם למעלה ממשטרי המזלות ובודאי שלא נוכל להרע להם בהם כי לא יפעלו בהם כלום:

או יובן בס"ד לפרש ע"ד שכתב הרב סמיכות חכמים דלכך קפיד רחמנא שלא לקרוא לאברהם אברם הוא משום דהאבות הן הן המרכבה ואברהם גי' רח"ם ולכן הקפיד לקוראו אברהם דוק' שהוא גי' רח"ם דלא לישתכח רחמנותיה דאברהם אע"ה ע"ש. ובזה יובן בס"ד ברוגז רחם תזכור ר"ל בעת הרוגז תזכור זכות אברהם שהוא גי' רח"ם ובזה יובן מה אקב לא קבה אל וכו' יען כי מראש צורים הוא אברהם אראנו שהקפיד הקב"ה לקראו אברהם שהוא גי' רח"ם כי היכי דלא לישתכח רחמנותיה דאברהם וא"כ זו הוראה שלא יעזוב הקב"ה ויטוש את עמו אפי' רגע במימריה וא"כ איך אוכל להרע להם:

או יובן בס"ד לפרש ע"ד מה שכתב הרב ז"ל שם משם המקובלים ז"ל שכל האבות אחיזתם בשם אל והחסדים יתעוררו בזכות כולם ולכן ר"ת אברהם יצחק יעקב ישראל אי"י כמספר א"ל והוא המילוי משם ס"ג וכו' ע"ש גם כתב שם דאברהם אע"ה עצמו הוא גי' שמונה פעמים א"ל שהוא חסד רמז לשמונה חסדים וכו' ובזה יובן מה אקב לא קבה אל וכו' וא"ת מה שייכות יש להם בשם א"ל לז"א כי מראש צורים אראנו כלומר ראש שמות האבות שנקראו צורים ששמותם אברהם יצחק יעקב ישראל שר"ת שלהם גי' א"ל להורות שהם אחוזים בחסד אל כל היום וגם אברהם אע"ה עצמו שהוא ראש צורים ג"כ הוא ח' פ' א"ל רמז לשמונה חסדים ולכן אמרתי מה אקב לא קבה א"ל ומה שאמרתי מה אזעום לא זעם ה' הוא משום דהן עם לבדד ישכון שמפרישים עצמם מן הגוים ועושים עצמם גוי אחד בארץ וא"כ מאחר דדין יחיד יש להם א"כ הדין הוא ששם

הוי"ה ב"ה שהוא שם המיוחד יהיה בעזרתם מדה כנגד מדה ולכן אמרתי מה אזעום לא זעם ה' שודאי הוא ששם הוי"ה ב"ה יהיה בעזרתם:

או יובן בס"ד לפרש ונקדים תחלה מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זלה"ה זיע"א בש"ה וז"ל טעם למה שמצינו הצדיקים גדולים בני רשעים גמורים כמו שמצינו אברהם שהיה בן תרח כומר גדול והיה עושה פסילים למכור לכל העולם ולהחטיאן ובזה ית' למה הקלי' מתאוים כ"כ להחטיא בנ"א עד שגרמו להחריב ב"המק ולהגלות שכינתו ית' בין הגוים ולהכעיס הבורא אשר בראם וסוד הענין הוא דע כי ע"י חטאו של אד"הר נפלו כל הנשמות לעמקי הקלי' והנה הקלי' הם שיורו הזוהמא והפיסולת שנתברר מן הקדושה במיתת מלכי אדום כמבואר אצלינו והקלי' אלו הם בעצמם הנק' בשם דרגא דמותא אבל הקדושה היא אלהים חיים ומלך עולם ולכן הם רודפים אחד הקדושה הנק' חיים כדי ליזון ולחיות ממנה ובעוד שהקדושה בתוכם הם חיים וניזונים ממנה וכשאין קדושה בתוכם הם מתים ואין להם חיות ושפע ולכן הם טורחים ורודפים אחר הקדושה ומחטיאים נשמת האדם הקדושה כי אז גורמין אל הקדושה ולאותה נשמה שתכנס ברשותם והם חיים וניזונים על ידה לפי שהנשמה הקדושה א"א לה להכרת ממקום הקדושה כי הבורא ית' חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח אפי' ניצוץ קטן של נשמה קדושה וממקום קדושתו ית' משפיע וממשיך מזון אל אותם הנשמות שבתוך הקלי' ההם ומאותו שפע ניזונין גם הקלי' ולכן רודפים אחר האדם להחטיאו כאדם הרודף אחר מזונותיו לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב. והנה כאשר נחרב בית המקדש גלתה שכינה בין האומות והקלי' לפי שהנשמות שגלו ביניהם אין בהם כח ויכולת לצאת מתוכם כיון שנפגמו בחטאם ועל כן שכינתו ית' אשר עליה נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא נכנסת ביניהם כדי ללקט אותם ניצוצות נשמות אשר בתוכם ומבררת אותם ומעלה אותם למקום הקדושה ומחדשתן ומורידן בע"הז בגופות בני אדם. ובזה תבין היטב סוד הגלות של השכינה ומיום שחרב ב"המק זו מלאכתו ית' עד שתכלה מלאכתו ללקט כל הנשמות שנפלו תוך אדם בליעל ונתערבו בו מראשו ועד רגליו ועד שיגמור ללקט אפי' אותם שנפלו עד הרגלים אין המשיח נגלה ואין ישראל נגאלים כמבואר אצלינו בס' הזוהר פ' פקידי וז"ל כד מאטו רגלין ברגלין כדין כתיב ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים וכו' ואמנם אין השכינ' מלקטת אותם כ"א ע"י מעשה התחתונים ותפלותיהם בסוד תנו עוז לאלהים וכו' וכפי גדר מעשה התחתונים כך גדר הוצאת הנשמות והניצוצות ההם ואילו כל ישראל היו שבים בתשובה שלימה היה כח בשכינתו ית' להוציא כל הנשמות משם ברגע א' אבל חטאתינו מתישים כחה

וכמש"ה צור ילדך תשי וכו' וכאשר יכלו כל הנשמות מלצאת משם אז גם שכינתו ית' תצא משם ויסתלק חיותם וימותו הקלי' והרשעה כולה כעשן תכלה וז"ס פסוק בלע המות לנצח וכו' שהקלי' הנק' מות יכלו ויבולעו ברגע מסיבת הסתלקות שכי' יתב' מתוכם וכל ניצוצות אשר ביניהם כנז'. ונחזור לענין כי בהיות השכינה בתוכם מוכרח הוא שיקבלו מזון ושפע וחיות ואין השכינה גולה ביניהם אלא לסיבת הנשמות ולכן כל מגמתם הוא להמשיך הנשמות בתוכם ולעכבם שלא יצאו כדי שיחיו ויתפרנסו על ידן והנה כפי גודל ערך הנשמה הן גודל ערך השפע הנמשך להם ולכן בהיות איזה נשמה יקרת הערך בתוכם אינן מניחים אותה לצאת מתוכם וכל מגמתם לטנפה ולטמאה ככל הכא בידם כדי לעכבה אצלם תמיד ולפעמים שהם מתייראים אולי איזה צדיק גדול יעשה איזו מצוה גדולה ויהיה יכולת בידו להוציא אותה הנשמה מתוכם ולהמשיכה בטיפת זרעו כשמזדווג עם אשתו בקדושה ולכן בראותם איזה רשע פגום בתכלית טורחין הרבה ומקטרגין לפני הש"ית על הנשמה ההיא להכניסה בטיפת זרעו המזוהמת כדי שעי"כ תתקלקל הנשמה ההיא יותד מבתחלה ותפגום בתכלית ועי"כ תחזור לידם פגומה מאוד ולא תצא עוד מתוכם והנה הקב"ה חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח ובפרט נשמה זו הטהורה והמעילה ואז שומע לקולם ומכניסה במקום הרע ההוא וכיון שיצאת מתחת ידם הקב"ה עוזר אותה והיא מתנערת מעפר שריפת חטאחה וטומאתה ומבשרת מעשיה במרגלית המתרחצת ומראה זכותה לעיני הכל ולא די שאותה הנשמה נתקנת אלא גם הרשע אביו שהולידו זוכה ע"י בנו וחוזר בתשובה ע"ד מה שנת' אצלינו בענין איוב שהיה גלגול תרח אבי אברהם אשר שב בתשובה ע"י בנו אברהם והקב"ה מדמה בקלי' כי חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח עכ"ל לשון קדוש זלה"רה זיע"א ע"ש:

נמצינו למידין שאם תראה צדיק גדול שיצא מרשעים גדולים כמו אברהם אע"ה שיצא מתרח צריך שתדע כי הקלי' הם שרצו שתכנס נשמה קדושה זו בטיפת זרעו של אותו רשע המזוהמת כדי שע"י תתקלקל הנשמה ההיא יותר מבתחלה ותפגום בתכלית וע"י כן תחזור לידם פגומה מאוד ולא תצא מתוכם עוד ונמצא שהם כוונו בזה לטובתם ולהנאתם כדי להרויח ואמנם הקב"ה עשה זאת לדעתם שעשה ברצונם להכניס אותה נשמה בטיפת זרע של אותו רשע שרצו ועזר לאותה נשמה ונתן בה כח להתנער מטומאתה ומכשרת מעשיה ומתטהרת כמרגלית המתרחצת ומראה זכותה וזה היה לרעתם שלא די שאותה נשמה נתקנת אלא גם אביו שהולידו זוכה ע"י בנו וחוזר בתשובה וכמ"ש בתרח. ובזה פי' רבינו האר"י זיע"א במ"א כוונת הפסוק אשר שלט האדם באדם לרע לו שהשליטם לקליפות באדם להכניס הנשמה ברצונם והוא לרע להם ונמצא שמזה

הוכחה עצומה להם שלא תועיל תחבולתם וערמתם ועצתם העושים בשביל כדי להזיק את ישראל שהם זרע קודש מסטרא דקדושה ונשמתם גבוהה ורמה חלק אלוה ממעל כי אדרבה תהיה עצתם להפך ולא די שלא תהיה לטובתם אלא תהיה לרעתם א"כ יותר טוב שלא יגעו בישראל ולא יבקשו ויקטרגו לעשות בהם מחשבתם ומזמת לבם הרע כי אדרבה שכיח יותר שהם יפסידו הרבה וישראל ירויחו הרבה וכמו שהיה גבי אברהם אע"ה שהם חשבו לאבד הנשמה הקדושה ההיא ח"ו ולכן בקשו להכניסה בטיפת זרע של תרח והקב"ה הפר את עצתם וקלקל את מחשבתם והשיב גמולם בראשם שלא די שהוא נטהר ונזדכך מאור ועלה במעלות רמות ונשגבות אלא גם את אביו זיכה והחזירו בתשובה ועל זה וכיוצא בזה נאמר כמאן דלא חלי ולא מדגיש גברא דמאריה סייעיה וא"כ יש להם ללמוד הוכחה לזאת ממה שרואים בעיניהם את אשר נעשה בנשמות הקדושות אשר באו אצל רשעים גמורים שלא הועילה עצתם ומחשבתם בהם כי הגם שבאו בטיפה מזוהמת ננערו מטומאתם ונטהרו והאירו במו המרגלית ואבן הטובה אשר גם כי תפול בתוך רפש וטיט תכף תאיר ותזהיר במעט מים שרוחצים אותה ודבר זה וענין זה של הנשמות לאו דוקא באברהם נמצא זה אלא גם באמהות הקדושות שהם שרה רבקה רחל לאה כולם היו אבותיהם רשעים גמורים ועכ"ז יצאו קדושים אלו מהם מאירים ומזהירים בזוהר הרקיע אשר בנו את בית ישראל. ובזה יובן מה אקב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה' וא"כ מאחר שאין רצונו ית' בקלקולם אלא חפץ בטובתם השתא גם אם אבא לעשות תחבולות אחרות כדי להזיק להם בענין אחר גם זה לא יועיל וחושש אני פן יהיה הכל לטובתם של ישראל ולדעתם של הגוים יען כי אני מראש צורים הוא אברהם אע"ה אראנו שחשבו הקלי' להביאו בתרח כדי לאבד נשמתו ח"ו ולא הועיל להם ואדרבה שהם הפסידו בזה ולזה תפס דוקא ראש צורים שהוא אברהם אע"ה כי משאר צורים יצחק אע"ה ויעקב אע"ה אין ראיה לזה כי כל אחד מהם היה צדיק בן צדיק ואמנם הראיה הוא מן אברהם שהיה צדיק גדול ויצא מתרח שהיה רשע גדול ונמצא שלא הועילה מחשבתם הרעה כנגד הקדושה מאחר שהשם יתברך חפץ בטובת הקדושה וכן נמי הוא גבי ישראל הם זרע קודש גם אם נעשה עוד תחבולות אחרות באופנים שונים כדי להדע להם לא יועיל כנגדם מאחר שהקב"ה חפץ בטובתם ואז כל מה שנעשה להם יהיה להפך וכמו שהיה בענין אברהם שיצא מתרח וכאמור. וגם עוד נמי ומגבעות אלו האמהות אשורנו שבולם היו נשמות קדושות ויצאו מן רשעים גדולים ועכ"ז לא הועילה כנגדם מחשבת הקלי' שחשבו להביאם במקום הרע ההוא כדי לאבדם יען כי השי"ת היה חפץ בטובתם ועזר אותם ברחמיו בכחו הגדול ויצאו נקיים וטהורים וברורים וצדיקים גמורים אשר

המה בנו את בית ישראל זרע קדש. גם מזה תבין ותדע שאין התערבות לזרע קודש אלו עם הסט"א כלל ועיקר אלא הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב דהנך רואה בעיניך שהגם שנתגדלו צדיקים אלו בין רשעים עכ"ז לא למדו אפי' מקצת מעשיהם הרעים ולא נדבק בהם אפי' מעט מן המועט מטומאתם וטומאת שאר אנשי מקומם אשר היו רעים וחטאי' וכמו השמן דלא שייך שיתערב עם המים יחד וכע"כ הוא צף למעלה ממנו כן הם לא יהיה להם התערבות עם המים הזדונים ועושי רשעה כלל ועיקר:

מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל. יובן בס"ד לפרש דהנה ישראל הם חלוקים לד' דגלים כי הם עשויים ד' דגלים לא חסר ולא יתר וא"כ השתא אם תבא לחלק מספר שם ישראל לארבע' חלקים יהיה כל חלק מספר קל"ה וישאר מספר אחד שלא יתחלק בחשבון וזה סימן ורמז שישראל הם גוי אחד בארץ והכוונה שלעתיד יהיו הם אומה יחידית בעולם שכל האומות יבטלו לגבי דידם וכמ"ש הפ' והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך וגו'. גם ידוע מ"ש רז"ל ע"פ כנפי יונה נחפה בכסף מה יונה כנפיה מגינות עליה גם ישראל מצות מגינות עליהם והנה פסוק עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב תרגמו אונקלוס ז"ל הא עמא בלחודיהון עתידין דיחסנון עלמא ובעממיא לא יתדנון גמירא עכ"ל וא"כ השתא ז"ש הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב וכתרגומו שהוא הא עמא בלחודיהון עתידין וכו' ובעממייא לא יתדנון גמירא והדר מפרש טעם לזה ופתח במאי דסליק ואמר מה שאמרתי ובגוים לא יתחשב שהכוונה הוא שבעממייא לא יתדנון גמירא הטעם משום דמי מנה עפר יעקב וכמו שפירש רש"י ז"ל שהכוונה הוא לומר דאין חשבון במצות שהן מקיימין בעפר לא תחרוש בשור ובחמור לא תזרע כלאים אפר פרה עפר סוטה וכיוצא בהם והיינו לומר שיש להם מצות הרבה וא"כ ודאי הוא דבעממיא לא יתדנון גמירא כי מצות מגינות עליהם וכמ"ש רז"ל ע"פ כנפי יונה נחפה בכסף וגו' ומה שאמרתי תחלק הן עם לבדד ישכון שהכוונה הוא כתרגומו הא עמא בלחודיהון עתידין דיחסנון עלמא הנה יש רמז והוראה לזה כמספר את רובע ישראל ר"ל אם תחלק את מספר ישראל על רבעים ר"ל שתחלקנו לד' חלקים במנין כחילוק הדגלים שלהם אזי ישאר מספר אחד שלא יכנס בחשבון וזה המספר הנשאר הוא להורות על זאת דהם לבדם עתידין דיחסנון עלמא:

ואפשר לרמוז עוד בזה בס"ד דאם תצרף מספר האחד הנשאר עם כל חלק וחלק שהוא מספר קל"ה אזי יהיה כל חלק מספר קול רמז שישראל כל כחם הוא בקול התורה שלומדים וכמ"ש הקול קול יעקב ואין הידים ידי עשו והנה הם ד' חלקים ואם תצרף

האחד עם כולם יהיה ארבעה פעמים קול רמז שצריכים להיות שלמים בד' חלקים של התורה שהם נקראים פרד"ס וזהו ארבעה מיני קולות:

או יובן בס"ד לפרש המשך הפסוק מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו. ונקדים תחלה מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל הנה נתבאר אצלינו כי כל העולמות נבראו מבירורי אותם המלכים (פי' הם ניצוצי הקדושה הנקראים ז' מלכים כנודע) והיותר זך הוברר בעולם האצילות ואחריו הוברר לצורך עולם הבריאה ואחריו ליצירה ואחריו לעשיה והיותר זך שבעשיה הוא האדם והוברר תחלה ואחריו החי בלתי מדבר ואחריו הצומח ואחריו הדומם. ואמנם הצדיק על ידו מעשיו והמצות שעושה באכילתו וכיוצא יש בו כח לברר עוד מחלק הדומם להעלותו אל הצומח ואל החי ואל האדם כמבואר אצלינו בשער המצות פרשת עקב במצות ברכת המזון ואמנם הרשע על ידי מעשיו גורם להפך שמורידם ולא מעלם. ויש מיני עונות שגורמין שחלק האדם ירד עד בחי' הדומם ויש עד הצומח ויש עד החי בלתי מדבר ולכן כנגד זה יש רשע שאחר מותו מתגלגל באבן דומם כפי מה שחטא ויש רשע שמתגלגל בצומח ויש שמתגלגל בבעל חי כי ע"י עונו נמשל כבהמות נדמו ובמעלה אחת הם עומדין ונדמין זה לזה והנה אלו המתגלגלים בגלגולים אלו יושבים שם זמן קצוב עד ימרק עונו שגרם לו להתגלגל שם בצומח וככלות זמנו עולה ומתגלגל בבעל חי וככלות זמנו עולה ומתגלגל באדם ממש ואמנם ענין זה הגלגול שנתגלגל באדם הוא בא' משני פנים הא' הוא ענין אלו הנשמות של רשעים אחר שמתו ולא זכו ליכנס לגיהנם נכנסין בגופות בנ"א החיים בע"הז ומספרים כל הקורות אותם שם כמפורסם זה רחמנא לישזבינן. והב' הוא שמתעברים בב"א בסוד העיבור כנ"ל בדרושים שקדמו ומתדבקים בו בהסתר גדול ואז אם האדם ההוא יחטא מתגבר עליו נפש ההיא המתעברת בו ומחטיאתו ומסיתו לדרך רע ע"ד מה שנת' אצלינו בדרושים הקודמים שכאשר נשמת הצדיק מתעברת באדם מסייעתו להיטיב כך נפש הרשע אוותה רע להרשיע וכבר נת' אצלינו ענין זה כי לפעמים המתעבר באדם הוא לתועלת עצמו פרי להתתקן המתעבר עצמו. ולפעמים הוא לתועלת האדם כדי שהנפש ההיא תסייעהו להיטיב ושחי בחי' אלו ישנם גם בנפש הרשע המתעברת באדם או יהיה לתועלת הנפש המתעברת לפי שהאדם הזה הוא צדיק. או יהיה האדם רשע יתתעבר בו הנפש ההיא כדי להחזיקו ברשעתו עדי איבדו מן העולם ח"ו והנה אחר שהנפש המתגלגלת באדם בא' משני פנים הנ"ל השלים זמנו הקצוב לו לעמוד שם ונתכפרו עוניתיו אז ויכל לבא אח"כ בע"הז בגלגול גמור אמיתי ויוולד הגוף בעו"הז בשאר בנ"א.

ונחזור לענין כי ראיו שתדע כי לא בכל זמן יש כח אל המגולגלים הנז' בדומם וצומח וכו' לעלות משם ולהתתקן כי לכל זמן ועת לכל חפץ. אמנם זה היא זמן עלייתם דע כי מי שנתגלגל בדומם וגזרו עליו זמן קצוב של כך וכך שנים הנה כאשר יגיע זמן עלייתו מן הדומם להתגלגל במדרגת הצומח אינה עולה רק בד' חודשים האמצעיים שבי"ב חדשי השנה הם אב אלול תשרי חשון ואם זמן הקצוב לו נשלם בד' חודשים אלי עולה ואם לאו צריך להמתין עד שנה האחרת בד' חודשים הנז וזמן עלייתם מן החי אל האדם היא בד' חו' אחרונים שהם ניסן אייר סיון תמוז זמן עלייתם מן החי אל האדם היא בד' חו' אחרונים שהם כסליו טבת שבט אדר:

ואמנם אע"פי שסדר עלייתם היא ע"ד הנז' מן הדומם לצומח זמן הצומח לחי זמן החי לאדם המדבר הנה לפעמים יעלה מגולגל שתי מדרגות יחד כמו מי שנתגלגל בתחלתו בדומם שהיא עפר ותבא איזה בהמה יתאכל עשב ובו מעורב מעט עפר אשר כי היה מגולגל הנפש ההיא והנה עתה נפש זו נתגלגלה בבהמה ההיא ועלתה ב' מדרגות ביחד שהיא מן הדומם אל החי. אי באופן אחר כי אם יהיה מגולגל בצומח שהיא ירק ופירות האילן יאכלם האדם נמצא שהמגולגל ההיא עלה מן הצומח אל האדם והם שתי מדרגות ביחד ולפעמים יעלה המגולגל כל המדרגות בפעם א' דהיינו מן הדומם אל האדם כגון מעט עפר שנתערב בתבשיל ובאותו עפר היה מגולגל אדם אתד נמצא שעלה מן הדומם אל האדם. ודע שהמגולגל במים ובמלח אינם נק' רק צומח והטע' היא לפי שהמים הם נגרים וחיים ונובעים ואינם דוממים כמו העפר והמלח נעשה מן המים ולכן נק' גם היא צומח וז"ש אומרם ז"ל בגמרא דשבת הנוטל מלח מן המחצב שלו חייב משום קוצר ונודע שאין קצירה אלא בצומח והנה ענין אלו המגולגלים נת' עניינם במקומות רבים כנז' בפסוק הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי:

גם דז"ל רמזו זה באומרם ריש תורא בדיקולא סליק לאגרא וכו' כי הרואה שור שחור בימי ניסן יברח ממנו ויעלה לגג מפני שהשטן מרקד בין קרניו והענין היא כי השור שהוא דינא קשייא יותר מוכן להתגלגל בו הנפש משאר בהמות ולכן יברח ממני משא"כ שאר בהמות ולפי שקדם לנו שאין זמן עליית המגולגל בצומח לבעל חי אלא מניסן ואילך לכן בימי ניסן שאז נכנס בו המגולגל הרשע ההוא אולי ע"י תוספתת העיבור ההיא הרע וזיק למי שיפגע בו אבל אחר שכבר נתגלגל בו אינו מזיק כי הורגל בו ולכן אין קפידא אלא בחדש הראשון לעלייתו שהוא חודש ניסן שהשור באוכלו עשב הצומח נתגלגל כי הרשע ההיא שהיה בתתלה בצומח ההיא וכבר נת' אצלינו בשער הפסוקים בענין

יונוס ויומברוס בני בלעם הרשע שעשו העגל בחדש תמוז ועליו נאמר בתבנית שור אוכל עשב יע"ש:

וענין המתגלגל בדומם נת' בענין נבל הכרמלי שכתוב כי וימות לבו בקרבו והיא היה לאבן וסוד הענין יובן במ"ש לעיל כי לכן נתגלגל בבלעם ואח"ך בנבל הכרמלי והנה בלעם הרשע היה הולך לקראת נחשים ואין כחו אלא בפיו לקלל בני אדם וכשנהרג בלעם נתגלגל באבן אחת שהיא בחי' דומם לכפר לחישתו בפיו כנז' וכשנתגלגל אח"ך בנבל הכרמלי שאז היתה תחלת ביאתו לעו"הז להתתקן הנה כשאירע אותו המעשה שחירף את דהע"ה יאמר מי דוד ימי בן ישי וכו' ירצה דהע"ה להורגו יען שבא לתקן אותו דבור הרע של בלעם והוסיף פשע וחזר וחטא בדבור לקלל את דוד מלך ישראל ואז זכר נבל וידע כי בתחילה נתגלגל באבן לתקן הדבור של בלעם ועתה חזר לקלקולו ולכן וימת לבי בקרבו בזוכרו כי היא היה לאבן בתתלה כנז' ולכן לא כתיב ויהי אלא והיא היה לאבן והנה נבל היה אדם גדול ואין תימא איך ידע זה גם אפשר שהגיד לי איזה נביא אי חכם גם אפשר לומר אע"ג דאיהי לא חזי מזליה חזי גם ענין הגלגול בדומם נרמז אצלינו בפסוק כי אבן מקיר תזעק כי יש מגולגלים באבן שבקיר שהיא דומם או בכפיס מעץ שהוא צומח ומשם זועקים מרוב העונש אשר להם שם עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש:

ועוד כתב רבינו זלה"ה זיע"א שם במ"א יז"ל גם ענין נבל הכרמלי בשלושה גלגולים נתגלגל בסדר אותיות שמי ל לבן ב בלעם נ נבל ושלשתם נרמזו בפסוק אחד והוא זה קורא דגר ולא ילד עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל כי דגר היא לכן שקבץ אבנים יעשה יגר סהדותא כי תרגום של גל היא דגורא גם רז"ל אמרו שלא היו לו בנים עד שבא יעקב לביתו כמש"ה ויברך ה' אותך לרגלי וזש"ה ולא ילד ואח"ך נתגלגל בבלעם שהיתה לו נפש רחבה כמ"ש רז"ל ע"פ אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב ועליו נא' עושה עושר ולא במשפט אלא לקלל את הבריות ולפי שמת בחצי ימיו במ"ש בגמרא לדידי חזי לי ספרא דבלעם וכתיב היה בר תלתין ותלת שנין הוה בלעם רשיעא כד קטיל יתיה פינחס וכו' ולזה אמר עליו הכתוב בחצי ימיו יעזבנו גם כיון על היות בלעם גלגול האמצעי וכנגד גלגולו בנבל הכרמלי שהיה אחרון ג' הגלגולים שלו אמר ובאחריתו יהיה נבל כמשמעו ולכן נבל אותיות לבן ממש למפרע עכ"ל לשון טהור זלה"ה זיע"א ע"ש:

ועוד כתב רבינו זיע"א זלה"ה בש"הפ וז"ל ואומרו תמות נפשי מות ישרים כבר ביארנוהו בביאור מאמר אחד מס' הזהר בפ' בלק בענין בלעם שאמר הרשב"י ע"ה לר"א בריה

מבאן ולהלאה קב"ה עבד ביה מה דעבד בההוא חייבא ועליה ועל דרמי ליה כתיב ושם רשעים ירקב וע"ש בביאורינו אל המאמר ההוא בשיב בשער מאמרי רשב"י דף קמ"ח ע"א והענין הוא בקיצור במה שנת' למעלה כי בלעם הוא הרע של הבל ומשה הוא הטוב של הבל ונודע כי בהיות הכסף נצרפת ע"י העופרת שהיא הקלי' אשר היא שואבת הסיגים של הכסף מוכרח הוא שישארו איזה ניצוצות כסף מעורבות עם הסיגים באותה העופרת וחוזרים הצורפים לצרף העופרת ההוא ומוציאים מתוכו כל ניצוצות הכסף ועד"ז כשנצרף הטוב של משה מתוך הרע של בלעם בהכרח נשארו בו קצת ניצוצות טובות ממש משורש מרע"ה והם מוברחות לצאת ולהתברר משם על ידי מיתות רבות וגלגולים בנודע וענין הקדמה זו היא בכל בחי' נשמות וזכרהו ובכח הניצוצות ההם של שורש משה היה משיג כל אותה ההשגה הגדולה שעליה היה משבח עצמו ואומר נאום שומע אמרי אל ויודע דעת עליון וגו' כנז"ל ואין ספק שאם דבריו אלה לא נתקיימו לא היו נאמרים בנבואה גם לא היו נכתבים בתורה במ"ש תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו אבל הענין יובן במה שהודעתיך כי משה הרג את המצרי שבו היתה נפש הרע של קין מגולגלת בו והיה בה ג"כ ניצוצות טובות ורצה משה שהוא הבל אחיו לתקנו ע"י הגלגול והמיתו בשם המפורש של שם בן מ"ב להעלות נפשו אל הקדושה אבל בלעם שטמא עצמו בנחש ובקסם ובשכבת זרע ובבעילת אתונו כנז' בזהר ונתטמא בתכלית לא רצה פינחס שהוא משורש קין להמיתו בשם המפורש רק בחרבו הטמאה שהיה ע"ז בצורת נחש חקוק עליו כמ"ש בזהר בפ' בלק על פסוק ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בחרב וע"ש ונמצא כי גופו מת בדרך הטומאה בחרבו הטמאה אבל נפשו נתגלגל אח"כ בזרע ישראל הנק' ישרים ע"ש ישראל כנודע ואז נתקנה וזהו תמות נפשי מות ישרים כי ניצוצות טובות המעורבות בנפשו יתגלגלו בישראל ואז ימותו מיתת ישרים משא"כ בגופו כנז' והנה נתבאר אצלינו כי לכן נתגלגל ג' גלגולים כנגד ג' אותיות שבשמו והם "לבן "בלעם "נבל הכרמלי ונמצא כי אחרית גלגולו שהיא בפעם הג' בסוד הן כל אלה יפעל אל וכו' היתה כמוהו של ישראל והוא גלגולו בנבל הכרמלי ולכן גם נבל הם אותיות לבן בהפוך גמור ולפי שנבל מת בעשרת ימי תשובה במוצאי יום הכפורים במ"ש רז"ל והיא מיתת ישרים כנודע כי מי שמת במוצאי יו"הכ סימן יפה לו וזהו תמות נפשי מות ישרים ועיין במה שנתבאר בפ' קורא דגר וגו' ובאחריתו יהיה נבל שז"ס ותהי אחריתי כמוהו. גם רמז בפ' הזה ענין גלגולו של נבל כי נתגלגל בברזילי הגלעדי שמתחיל באות ב' של לבן ושם נתקן יותר וכנגד מה שאמר היום רבו עבדים המתפרצים וכו' ולקחתי את טבחתי ואת מימי וכו' כתיב בברזילי והוא כלכל את המלך בישיבתו במחנים והיה

אהוב נאמן לדוד וכנגד גלגול בלעם בנבל שאז התחיל להתגלגל בזרע ישראל כתיב תמות נפשי מות ישרים וכנגד גלגולו האחר בתיקון נוסף בברזילי הגלעדי שיצא ממנו כמהם בנו שהלך וישב עם דהע"ה כנז' ותהי אחריתי כמוהו כי כמוהו וכמהם אותיותיהם שוות וקרובות זו לזו עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א שם:

הנה נמצינו למידין מכל האמור שזמן עליית המגולגלים בדומם לעלות הוא בד' חודשים האמצעיים שבי"ב חדשי השנה והם אב אלול תשרי חשון וכאמור גם נתבאר לעיל שבלעם נתגלגל בדומם אחר שנהרג ואח"ך נתגלגל בנבל הכרמלי והנה ידוע שלפעמים הנפש המתגלגלת בדומם וצומח וכיוצא אפשר שתתגלגל באדם שהוא גוי ואמנם בלעם נשתכח בעצמו שתמות נפשו מות ישרים שתעלה מן האבן ותתגלגל בנבל הכרמלי שהוא ישראל ולא תתגלגל בגוי כאשר נתגלגל עתה בגוף שלו שהוא גוי גם כבר נתבאר שסדר העליה מן הרומם הוא שע"י שמוציא הדומם שהוא העפר הצמח ירקות ואילנות בזה תעלה הנפש המגולגלת בדומם ותהיה בצומח וכן אם הצמח תאכלנו הבהמה יעלה מן הצומח למדרגת החי וכן בשר הבהמה כשיאכלנו האדם יעלה אז למדרגת האדם ואמנם אפשר שיעלה נפש המגולגל ב' מדרגות יחד והוא שיפיל מעט עפר וצרורות בתוך מאכל הבהמה ותאכלנו הבהמה ונמצא שעלה ב' מדרגות בפעם אחת וכן אפשר שיעלה ג' מדרגות בפעם א' והוא שיפול מעט עפר בתבשיל ויאכלנו האדם ונמצא שעלה אותו המגולגל באותו עפר כל המדרגות בפעם אחת דהיינו מן הדומם אל האדם ועיין לעיל כמ"ש בס"ד בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בפרשה זו בפסוק עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו וכו' ע"ש:

ובזה יובן בס"ד לרמוז מי מנה עפר יעקב מנה מלשון ה' מנת חלקי וכוסי והכוונה שהוא משביח את אותם המגולגלים בדומם שהוא העפר כשיתגלגלו בעפר יעקב ר"ל בארץ של ישראל שנמצאים שם ישראל יען שאם אותם המגולגלים בעפר שהוא הדומם במקום שאין נמצאים שם ישראל אלא בארץ העממים הנה קשה הדבר להיות שיעלו אותם המגולגלים בעפר ויהיו אצל ישראל מאחר דלא שכיח שם ישראל וא"כ השתא בין אם יעלו המגולגלים כפי ההדרגות בזה אחר זה בין אם יעלו בלתי הדרגות אלא בפעם א' עכ"ז קרובים יותר להתגלגל באדם גוי דשכיח שם במקום ההוא יותר מישראל וא"כ השתא לכן הוא משביח לאותו המגולגל בעפר שהוא הדומם שיתגלגל בעפר יעקב כי אז קרוב הדבר יותר שיעלה ויתגלגל בישראל ולא בגוי ובפרט אם יקרה שיפול אותו העפר שמגולגל בו בתבשיל או בשאר מאכל שאוכל ישראל ונמצא שיעלה בפעם א' כל המדרגות הנה זה איך שייך להיות בעפר שבארץ העממים דלא שכיחי שם ישראל

כי רחוק הדבר מאוד שיהיה בדרך מקרה שיבא אותו העפר ויהיה במאכל של ישראל ויעלה כל המדרגות בפעם א' ולז"א מי מנה עפר יעקב ר"ל מי זה המגולגל בדומם שזוכה להיות מנה שלו כלומר חלק שלו שצריך להתגלגל בו עפר יעקב ר"ל שמן השמים ישימו לו חלקו מן הדומם שצריך להתגלגל בו בעפר של יעקב והוא במקום שיושבים שם בית יעקב ולא בעפר של גוים שהוא בארץ העמים דלא שכיחי ישראל יען כי אז ומספר את רובע מספר מלשון ספיר שהוא לשון הארה כי כל עלייה שיעלה המגולגל מאותו דבר שהוא מגולגל בו ודאי היא נחשת לו הארה גדולה וגם נמי צריך שיבא לו הארה מן השמים בשביל סיוע עלייתו כי אין נמצא המעוררות עליה למטה בלתי שימשך הארה מלמעלה וכבר נתבאר שהארת עליית המגולגלים בדומם הוא בארבעה חודשים דוקא ולז"א ומספר את רובע כלומר הארה שתהיה את רובע ר"ל בד' חודשים שבשנה השייכים לדומם תהיה הארה זו של עליית המגולגל אצל ישראל דוקא ולא אצל הגוים ולכן אני מגדיל הענין ואומר מי מנה עפר יעקב יען כי בזה יהיה מספר את רובע היא הארה שבארבעה חודשים אצל ישראל דוקא ולא יבא לחלק הגוים כלום כי הכל יעלו ויהיו אצל ישראל ומה שאני מדבר בגלגול העפר שהוא הדומם דוקא שלא זכרתי כדברי כי אם גלגול הדומם שאמרתי מי מנה עפר יעקב ולא שאר גלגולים של הצומח והחי יען כי הוא הגם שתמות נפשו שבגלגול זה מות ישרים ר"ל שיהיה נהרג בחרב כאשר נהרגו ישרים שבישראל והם הרוגי מלכות עכ"ז לא יועיל לו לתיקון נפשי ומוכרח שתהיה אחריתי כמוהו כלומר כמו העפר שהוא מדבר בו והכוונה שאחר שיהרג אזי נפשו לא תתקן בזה ומוכרח שיתגלגל באבן שהיא עפר והוא גלגול הדומם וזהו כמוהו קאי על העפר דקאי ביה וא"כ לזה זכרתי בדברי גלגול העפר דוקא שהוא הדומם יען כי זה הוא אחריתו וחלקו ומקוה שגם חלקו ישימו לו בעפר בית יעקב כדי שאז יעלה ויתגלגל בישראל ולא בגוי וכן היה שנתגלגל באבן ועלה אח"כ ונתגלגל בנבל הכרמלי שהוא ישראל ועיין לעיל בפרשת קרח מה שפירשנו בס"ד על פסוק ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים וגו' וא"כ אתי שפיר יותר באומרו תמות נפשי מות ישרים ר"ל שגם הוא נהרג באבנר ושאר צדיקים כיוצא בו:

ונמצא שבלעם נתגלגל אח"כ באבן ואחר כך בנבל ובזה יובן בס"ד לרמוז מ"ש בלעם נאום הגבר שתום העין כי אב"ן נב"ל גימט' העי"ן ושתום מלשון שימה והנחה כמו תשיתמו וגו' וזהו שתום העין שעתיד שישימו אותו באב"ן ובנב"ל שהם גי' העי"ן והנה לפי דברי רבינו זיע"א שתחלת גלגולו הוא לבן וסוף גלגולו הוא נבל ובשניהם לא היה תקון השתא בזה יובן בס"ד לרמוז במ"ש על עצמו נופל וגלוי עינים כי תיבת נופל בוא"ו יעלה גי'

קס"ו כי החולם הוא תמורת הוא"ו כנודע ולב"ן ונב"ל ע"ה שלהם גי' קס"ו ולרמוז שבשני גלגולים אלו הוא נופל שהיה לו מפלה ולא תיקון והנה כתב רבינו זיע"א שנבל נתקן בברזלי הגלעדי ובזה אפשר לרמוז באומרו אשר מחזה שדי יחזה מחזה שד"י גי' שע"ד וברזלי הגלעדי ע"ה ב' תיבות וכולל הכל גי' שע"ד וזהו אשר מחזה שדי יחזה שאותו הגלגול דוקא יועיל:

ויבא אליו והנו נצב על עולתו. יובן בס"ד לרמוז כי ידוע מ"ש רבינו האר"י זיע"א נ"ו רמז לגבורות כנודע והנה כאן רצה להיות יונק מן הגבורות ע"י עולתו שמקריב כי כל יניקת החיצונים מן הגבורות ואמנם עלה חרס בידו ולא היה יכול לינק ולאחוז שם ולז"א ויבא אליו והנ"ו רמז לגבורות נצב על עולתו עדיין חלק הגבורות נצב ועומד למעלה שאינו יכול להתאחז בו ואפי' שהוא על עולתו ושדי מואב אתו לעזור עמו על זאת ובזה תהיה אות ה"א של והנו ג"כ אות השימוש:

הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה. יובן בס"ד לפרש שהכוונה לומר הנה כבר ברך לקחתי בפעם ראשונה וברכתי אותם א"כ גם כי תראה וברך פעם שנית שאברכם פעם שנית אל תצטער מזה כי אין בידי לעשות בקשתך לקללם יען כי לא אוכל להשיב את ברכה הראשונה דמאחר שזכו בה מי יכול להחזירה מהם וזהו ולא אשיבנה:

הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה. יובן בס"ד לרמוז כי הנה בלק בנה בפעם ראשונה מזבח ובלק ובלעם העלו בראשונה שבעה פרים ושבעה אלים כמו שאמר הפסוק ויעל בלק ובלעם פר ואיל במזבח ונמצא ששניהם הקריבו וכן נמי אמר בלעם לפני הקדוש ב"ה את שבע המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח והנה בפעם שניה מוכח להדייא בפסוק שלא הקריב בלעם עם בלק כי אם בלק לבדו הקריב דכתיב ויעל פר ואיל במזבח וגם בלעם לא אמר בפעם הזאת לפני הקב"ה כבראשונה וא"כ ודאי שבלעם לא הקריב בפעם שניה כלום ובלק לבדו הקריב הכל. והנה ידוע מ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ע"פ אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הפקר מן הצאן תקריבו את קרבנכם שהכוונה שמעלה הכתוב על אותו המקריב כאלו הקריב את עצמו ג"כ וא"כ השתא עתה בפעם שניה נעשה אצל בלק כח ל"א קרבנות והוא ז' פרים וז' אלים של פעם ראשונה שהם י"ד קרבנות וגם כח בלק ובלעם ששניהם הקריבו והמקריב חשוב כאלו הקריב את עצמו הרי ט"ז קרבנות ובפעם שניה שהקריב ג"כ ז' פרים וז' אלים שהם י"ד בצירוף בלק המקריב שאז נעשו ט"ו הרי סך הכל ל"א קרבות שהיה לו להתגבר בהן בפעם שניה ולכן כשבא בלעם אצלו בפעם שניה ניבא ואמר הנה ברך לקחתי כבר בפעם ראשונה וגם עתה וברך פעם שנית ועל תבטח בל"א קרבנות שיש לך עתה בזאת הפעם אלא ול"א

רמז לל"א קרבנות אשיבנה ר"ל אשיב אותה לאחור כי לא עלו לרצון לפני ה' ולא פעלו כלום כדי להרע בהם לישראל וזהו אשיבנה לאחור כי לא יועילו ולא יצליחו כלום:

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל. יובן בס"ד כי הנה ידוע שהקב"ה כשנתן התורה ביקש מבני עשו שיקבלו אותה ולא קבלו וכן מבני ושמעאל ולא קבלו אבל ישראל תכף ומיד קבלו אותה ואמרו נעשה ונשמע יען כי הם זרע יעקב שהיתה מטתו שלימה ובודאי ידבקו בתורה מטוב רצונם בלתי עמל וטורח וזהו לא הביט און ביעקב שהיתה מטתו שלימה וזרעו כולם זרע קודש ולכן לזה לא ראה עמל בישראל בקבלת התורה אלא תכף קבלו אותה בלתי עמל וטורח כלל:

ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו. יובן בס"ד לרמוז ע"ד שפי' הרב ברכת טוב ז"ל על מדרש ילקוט בפרשה זו וז"ל זש"ה מונע בר יקבוהו לאום זה בלעם הרשע שהיה מונע מלברך את ישראל עכ"ל ופי' ז"ל ע"ד המקובלים פריש מאמר אם כל חי יה"י שם קדוש ששימש במעשה בראשית כמ"ש יה"י אור וי"הי והוא שם קדוש כולל כ"ה אורות כמנין יה"י והופיע כ"ה אורות בארבע רוחות העולם ומעלה ומטה והוי ק"ן ונגדם תיקן דוד ק"ן מזמורים אך בדורות הללו אנחנו בתיקון ד' רוחות בלבד והוי מאה אורות ונגדם נאום הגבר הוקם ע"ל ק' ברכות בכל יום כ"ה כנגד אברהם כ"ה כנגד יצחק כ"ה כנגד יעקב כ"ה כנגד דוד וז"ס כה תברכו את בני ישראל ר"ל כ"ה דדוד לבד משום דג' כ"ה דאברהם יצחק יעקב כבר הם אמורים וז"ש אמור להם כמנין לה"ם כבר אמור ע"י אברהם יצחק יעקב ובכללות כולם יהיו מאה וז"ש ושמו את שמי על בני ישראל וכו'. והנה בלק היה חושש לתוקפא דדוד וגם הג' פ"ה דאבות רצה להפיל שדוד וז"ש אולי אוכל נכ"ה בו הוי ג' שלשה פ' כ"ה. ואיתא במערכת אלהות בסוד אשרי העם יודעי תרועה שהיא ברכה המשולשת דכשתכתוב ג"פ בר"כה זו תחת זו ותחלקם לחצאין הרי ג"פ ב"ר כמנין תר"ו וג"פ פ"ה כמנין ע"ה וז"ש תרו"עה וכו' והנה בלעם רצה למנוע הברכות מישראל כאמור בזו"הק ואמר אעקר להההוא כה ועל כן קאמר המדרש מונע ב"ר זה בלעם ר"ל שמנע ב"ר מן כ"ה שלא יצטרפו לב"ר פ"ה ואפשר דלהורות ע' זהסוד גכה נמי בלק שיצאה ממנו רות ג' תר"ו כדלעיל נגד ג' פ"ר דסוף סוף הקריב ג"פ קרבנות ונתברכו ישראל בע"כ ג"פ על ידו עכ"ל ע"ש. ולפ"ז השתא אתי שפיר מ"ש בלעם כשבירך את ישראל ותרועת מלך בו ר"ל אותו סוד התרועה שהוא סוד ברכה משולשת שיהיה מזה תר"ו ע"ה יהיה בו ולא תסתלק ממנו ובזה יובן בס"ד נמי לרמוז הפ' בתולות אחריה רעותיה מובאות לך רעותיה רמז לסוד התרו"עה הנז' שהיא ברכה משולשת מובאות לך:

ובזה יובן בס"ד רמז הפ' מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ גב"ר הוא ג' ב"ר שהוא רמז ג"כ ב"ר ובזה יובן פס"ד הפ' הנה כי כן יבורך גב"ר יר"א ה' שהוא ג"כ רמז לג"פ ב"ר ואמר כ"י כ"ן גי' מאה רמז לד' פעמים ב"ה הנז' דאברהם יצחק יעקב ודוד:

ובזה יובן בס"ד לרמוז ואמרתם כה לחי והוא ע"ד שכתב הרב ז"ל למעלה ע"פ בה תברכו את בני ישראל אמור לה"ם שהשלשה ב"ה דאבות כבר אמורים והחידוש הוא בב"ה של דוד הע"ה וכאמור וז"ש כאן ואמרתם עתה מחדש כ"ה לחי הוא דוד הע"ה שהוא חי וקיים ולכן זכר ג"פ שלום לרמוז לג' פעמים ב"ה דאברהם יצחק ויעקב האמורים:

ובזה יובן בס"ד רמז הפסוק והנה רבקה יוצאת וכדת על שכמה כדת הוא ד' כ"ה כלומר ארבעה פעמים כ"ה ולכן נאמר נמי שם ותמהר ותורד כד"ה על ידה ותשקהו והוא רמז לד' פעמים כ"ה הנז"ל שהם ברכות נשגבות או כי רבקה רמז לב"י כנודע והיא יוצאת מן הגלות וכ"דה רמז לד"פ כ"ה הנז"ל על שכמה:

וראיתי לעט"ר אדוני אבא מארי זלה"ה בספרו הבהיר מדרש אליהו שכתב ע"פ אולי אוכל נכה בו שבלק רצה להתגרות במלכות שיש לה נ' כ"ה וז"ש אולי אוכל נכה בו נו"ן כ"ה וכו' ולא יכול עכת"ד זלה"ה ואולי פירוש דבריו הוא שיש לרמוז בתיבת נכה הג"פ כ"ה הנז"ל ונרמז הב"פ כ"ה באות נו"ן שהוא גי' כ"פ כ"ה ונשאר כ"ה רמז לכ"ה השלישית ואולי מה שנרמזו הב"פ ב"ה ביחד וב"ה הג' לבדה הוא שאפשר שבכוונה מכוונת היה הרמז כן כדי שיהיה הרמז ב' שלישים ושליש ודוק ובזה יובן הס"ד לפרש רמז הפ' וכנה אשר נטעה ימינך ועל בן אמצת לך כנה הוא ג"כ נו"ן ב"ה שהם ג"פ כ"ה וג"כ רמוזים בשני שלישים ושליש כנז"ל ולז"א ועל כן רמז למלכות שהיא בחי' שם ב"ן אמצת לך:

אל מוציאם ממצרים בתועפות ראם לו. יובן בס"ד לפרש ונקדים מ"ש הרב הגדול חיד"א זלה"ה במדבר קדמות מע' הק"וף אות י"ב וז"ל קרני ראמים בהמה טהורה שנים יש בעולם אחד במזרח ואחד במערב ופעם אחת לשבעים שנה נזקקין זה לזה וכשיבא הזכר על הנקבה חוזרת הנקבה ראשה ונושבת הנקבה לזכר והורגת אותו והנקבה מתעברת ותהיה מעוברת י"ב שנה ועד י"א שנה הולכת על רגליה ותרעה ותשתה מים ובתחלת י"ב שנה נופלת על צדה ושוב אינה יכולה לעמוד והקדוש ברוך הוא מפרנסה ברחמיו ותרד ריר מפיה במעין ויצמיח עשבים סביב לה ותרעה י"ב חדש ומתהפכת לצד אחר ותרעה הה"ד נותן לבהמה לחמה לאחר י"ב חודש כריסה נבקעת ויוצאים ממנה זכר ונקבה וילך אחד למזרח וא' למערב ועד ע' שנה לא יוסיפו על השנים ישתבח שמו של ממ"ה הקב"ה כך מצאתי במקרא אחת וכו' על קלף ב"י שנכתבה ש' הרכ"ו ובסופה

במה עניינים חשובים וזה אחד מהם עכ"ל ע"ש והנה ודאי כל מה שברא הק"בה בעולמו הוא כדי ללמד בהם דעת והשכל לבריות והכל מרמזים על עניינים רבים ונסתרים. והנה אפשר לרמוז שרצה הקב"ה לעשות רמז בראם לענין ישראל והנהגהם בעו"הז כי כמו שהראם הוא גדול מכל בעל חי כמ"ש רז"ל שהקב"ה זן מקרני ראמים ועד ביצי כנים הרי שאין בעל חי גדול ממנו כן נמי ישראל הם גבוהים במעלה מכל מין האדם שיש בעולם ולכן רמז הרמז שלהם בראם שהוא גבוה מן הכל והוא מה שעשה זיווג הראם משבעים שנה לשבעים שנה הוא לרמוז על זווגייהו דישראל שעיקרו הוא צריך להיות משבת לשבת שהוא משבעה ימים לשבעה ימים כנגד אותו הזיווג שהוא משבעה עשיריות לשבעה עשיריות שאם יתנהגו כל ישראל בזה ודאי יצאו הבנים כולם קרושים זרע קודש וזה הוא תכלית ויסוד הכל שיסוד האדם הוא נבנה בשעת הזיווג ולכן רמז על ענין זה דוקא בפרטות גם מה שהולכת תחלה על רגליה ורועה בדרך הטבע ואח"ך כאשר לא תוכל ללכת ותפול לארץ הקב"ה יעשה לה נס שיצא ריר מפיה כמעיין ויעלה מאותו הריר עשבי' ואוכלת ממנו ונמצא שהיא ניזונת ע"י אותו ריר היוצא מפיה כן הוא הרמז לישר' שתחלה היו קיימים בעו"הז בזכות האבות ואחר שתמה זכות אבות כמ"ש בגמרא שתמה בימי חזקיה אז הנה עתה לא נשאר לישראל בלתי קול התורה היוצא מפיהם שבזכות זה הם ניזונים בעו"הז כי חיים הם למוצאיהם למוציאיהם בפה ונמצא שעתה הם ניזונים ע"י היוצא מפיהם כמו אותה הנקבה שהיא ניזונת אח"ך ע"י ריר היוצא מפיה וז"ש אל מוציאם ממצרים בתועפות ראם לו תועפות לשון מעוז ותוקף כמו כסף תועפות וכמ"ש רש"י ז"ל ר"ל כמו תוקף ומעוז של הראם כן לו דכמו הראם שאפי' אם יפול לארץ ואין בכחו לילך ולאכול עכ"ז הקב"ה מזמין לו פרנסתו לפניו מכח אותו הריר היוצא מפיו כן ישראל גם אם יפלו ויחלשו עכ"ז הקב"ה לא יעזבם ויזמין פרנסתם לפניהם בכח התורה שמוציאים מפיהם וכמ"ש הכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לבלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם:

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב אליהו הכהן ז"ל מעשה בתלמיד אחד שפירש מן התורה מסיבת שלא היו מכבדים אותו ולא היו מעשירים אותו ובא אליהו זכור לטוב ונראה לו בדמות זקן והבטיחו על העושר וא"ל שוב לדרכך בלימוד התורה וסוף הכבוד לבא וחזר ללימודו ויחכם מכל האדם ועדיין חושב בלבו מה מועיל זה לי מאחר שאין מכבדים אותי ויהי היום ויעשו החכמים סעודה לגומרה של תורה הזמינו גם לזה והושיבוהו בסוף המסובים ויחר לזה מאוד וחשב בלבו מחשבות לקום משם ולפרוש מן התורה ובא אליהו ז"ל בזה הסעודה בדמות רועה ושאל

מן החכמים המסובים שם ואמר שאלה יש לי לשאול מכם ואמר אמש ראיתי בעדרי כבשה אחת מעוברת ובבוקר ראיתי אחריה כבשה אחת קטנה בדמות כלב ואיני יודע אם הוא בנו או לא אם נאמר שהוא בנו והיוצא מן הטהור טהור או נאמר שהכבשה ילדה ולדה במקום מוצנע ומת ולדה וזה שאחריה נתחברה עמה והוא ולד שיצא מן הטמא א"כ מה יהיה הדין. ויענו החכמים ויאמרו מאחר שלא ראית בעיניך שזו הכבשה ילדה אותו אפשר שהוא ולד שיצא מן הטמא ונתחברה עמה ואסור לאוכלו כששמע אליהו ז"ל כן שם לדרך פעמיו קרא אותו תלמיד שהיה בסוף המסובי' לרועה וא"ל לך ותן לפני הולד הזה כלי של מים אם מלקק בלשונו הוא כלב ואם לאו הוא ולד שיצא מן הטהור א"ל הרועה כבר עשיתי הנסיון הזה ופעמים עושה כן ופעמים עושה בכ אמר לו התלמיד לך וראה אם בשעה שמשתין מקים רגלו מן הארץ הוא כלב ואם שוקע רגלו בארץ הוא גדי א"ל כבר עשיתי הנסיון הזה ופעמים עושה כן ופעמים עושה כן א"ל התלמיד לך והשלך אותו מראש הגג לארץ אם מדלג מיד לארץ הוא ולד בשר ואם אוחז בצפרניו בשפת הגג הוא כלב א"ל כבר עשיתי כן פעמים עושה כן ופעמים עושה כן א"ל התלמיד לך שחוט אותו וקח חתיכה של בשר ממנו ושים על הגחלים אם מתפשט הבשר ואינה מתמעטת הוא כלב ואם לאו הוא ולד כשר כששמע כן ויפול על רגליו ויאמר אשריכם ישראל שזה בתוככם וכיון שראו החכמים גודל חכמתו וישימוהו נשיא עליהם ויעשירוהו עושר גדול. ויהי אחר ימים מועטים חשב זה התלמיד בלבו כמה גודל שכר התורה ואם בעו"הז כן כ"ש לעולם שכולו טוב לעולם שכולו ארוך וינחם על הרעה אשר עשה לבחור בכבוד העולם הזה ואמר טוב שיהיה זה הטוב מוצנע לי לאחר מותי יותר מחיים ופירש עצמו מכל עושר וכבוד של עולם הזה והיה לומר לש"ש בלב טוב ובנפש חפיצה וכו' דלכן אמרו ז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה עכ"ל הרב זלה"ה:

והנה אדם שהוא לומד בתורה כמו שהיא לומד אותו תלמיד בתחלה שהיה מכוין כדי שיכבדוהו ויעשרוהו וכשהיה רואה שאין מכבדים אותו היה פורש מן התורה הנה זה ידמה שהתורה היא אצלו כמו אוהל שהוא אינו קבוע תמיד אלא פעמים פורשים אותו פעמים מסירים אותו שכן זה האדם פעמים ירצה ללמוד פעמים לא ירצה ללמוד כשיראה שאין מכבדים אותו אבל באמת גם בזה לא תמאס בו כי סופו לעשות התורה אצלו בדמות משכנות שהוא בית בנוי בנין קבוע שאינו זז ממקומו וכמו שמצינו באותו התלמיד שאח"ך כשלמד הרבה והביט ביקרת התורה נתחרט על אותו הדעת שהיה לו בתחלה שהיה לומד בעבור הכבוד והתחיל להתרחק מן הכבוד וא"כ נמצא שאז נעשית

אצלו התורה כמו משכנות שהוא בקבע ולא כמו אוהל שהוא עראי. ועיין לרבינו מהר"ם אלשיך ז"ל שפירש אהליך בפשוטו שהוא על המשכן שהיה להם במדבר שהיה אוהל ומשכנותיך על בית המקדש שהוא קבוע בבנין במקום אחד ע"ש גם ידוע שיש הפרש בין כינוי יעקב לכינוי ישראל כי שם יעקב יורה על הפחותים שהוא לשון עוקבא ומדמה ושם ישראל יקרא על הצדיקים הישרים ישר אל וז"ש מה טובו אוהליך יעקב ר"ל הגם שהתורה היא אצלך בסוג אהל שהוא עראי וגם אתה במדרגת יעקב שהוא לשון עוקבא כי אתה לומד בתורה כדי שיכבדוך כמו אותו התלמיד עכ"ז טובו הרבה ולא ימאס אותך הקב"ה יען כי מאחר שאתה עוסק בתורה הגם שהיא בתורת עראי ובדרך עוקבא ומרמה כדי שיכבדוך עכ"ז אפשר שתטיב מעשיך אח"ך ומה שהיה בתחלה אהליך בסוג אהל שהוא עראי יהיה עתה משכנותיך שהוא בקבע גמור שלא יזוז ממקומו ומה שהיתה מקודם במדרגת יעקב שהוא לשון עוקבא ומרמה עתה תהיה במדרגת ישראל שהוא ישר אל וכמו אותו התלמיד שאח"ך מאליו ומעצמו עזב הכבוד והתחיל ללמוד תורה לשמה כי מתוך שלא לשמה בא לשמה:

כנחלים נטיו בגנות עלי נהר באהלים נטע ה' בארזים עלי מים. יובן בס"ד בי ידוע שיש ד' מינים בישראל יש שיש להם תורה ומצות והם הרמוזים לאתרוג שיש בו טעם וריח ויש שיש להם תורה ולא מצות והם הרמוזים ללולב שיש בו טעם ולא ריח ויש שיש להם מצות ולא תורה והם הרמוזים להדס שיש בו ריח ולא טעם ויש שאין להם לא תורה ולא מצות והם הרמוזים לערבה שאין בה לא טעם ולא ריח ובזה יובן לרמוז כאן יש בנחלים נטיו שבנחלים ליכא כי אם מים שיש בהם טעם ולא ריח והוא רמז לאותם שיש להם תורה ולא מצות ויש בגנות עלי נהר ששם נמצאים פירות רבים שיש בהם טעם וריח והם רמז לאותם שיש להם תורה ומצות ויש באהלים נטע ה' שיש בהם ריח דוקא ולא טעם והם רמז לאותם שיש להם מצות ולא תורה ויש בארזים עלי מים והארזים אין בהם לא ריח ולא טעם והם רמז לאותם שאין להם לא תורה ולא מצות:

יזל מים מדליו וזרעו במים רבים וירום מאגג מלבו ותנשא מלכותו. יובן בס"ד לרמוז דליו גי' חמשים רמז לחמשים שערי בינה שיתפשטו לעתיד בעולם ומלאה הארץ רעה וזהו יזל מים שפע מדליו רמז לן' שערי בינה ובמ"ש עט"ר אבא מרי זלה"ה וזרעו גי' רפ"ט רמז לרפ"ט ניצוצות ע"ה בסוד פרו"טה שהוא רפ"ט ו"ה במים רבים מי"ם ע"ה צ"ה כמנין הוי"ה ב"ה אד"ני שהם יהיו רבים ועצומים בתכלית הגדולות והמעלה או במים רבים ע"ה ב' תיבות גי' רצ"ון רמז שתתגלה בחי' הרצון המתגלית במנחה דש"ק בתמידות ואז וירום מאגג מלבו שיתגבר על עמלק ותנשא מלכותו:

או יובן בס"ד לרמוז וירום מאגג מלבו כי ידוע שכל התיקון שצריך למעלה הוא מאותיות המילוי של שמות הקודש אבל באותיות הפשוט אין צריך תיקון כי אין משם יניקה לחיצונים כי כל יניקתם מהמילוי שהם דין יוש"ש וירום מאגג הוא שורש עמלק שהוא ראשית גוים מלכו אותיות מ"ל ב"ו ר"ל מילוי של ב"ו הוא שם הוי"ה שעולה ב"ו שירום המילוי שלו מן עמלק שלא יהיה יניקה לחיצונים ממנו ואזי ותנשא מלכותו ממילא:

או יובן בס"ד וירום מאגג מלבו כי מילוי הכ"ף הוא פ' ומילוי הו"ו הוא ו"ו כנודע מן מילוי שם ב"ן שיתמלא הוא"ו בוא"ו אחר דוקא א"כ הרי אותיות פ"ו רמז לשם אלהים שעולה פ"ו אשר הוא דין ויונקים החיצונים משם ולעתיד יסתלק מהם יניקה זו ולא יינקו ממנו כלל וז"ש וירום מאגג שורש עמלק מלבו אותיות מ"ל כ"ו רמז לאותיות המילוי של אותיות כ"ו שהם פ"ו רמז לשם אלהים ואז ותנשא מלכותו:

או יובן בס"ד ע"ד מ"ש עט"ר הרב אבא מארי זלה"ה בספרו הבהיר מדרש אליהו משם רבינו האר"י זיע"א שר' יוד"ין שבשם הוי"ה ב"ה וג' יודי"ן בשם אהיה ממתקים הפ"ר דינים דמנצפ"ך ע"ש וז"ש וירום מאגג גי' ז' רמז לשבעה יודי"ן הנז' מלבו רמז למלכות שהיא בחי' גבורות ואזי ותנשא מלכותו שע"י מיתוק הגבורות תתעלה ותתרומם בזה:

ויחר אף בלק אל בלעם ויספוק את כפיו. יובן בס"ד לרמוז מה ענין סיפוק בפיו שעשה ואפשר לרמוז בס"ד ע"ד שכתב בזו"הק ע"פ לכה נא ארה לי וכו' לכה לך מבעי ליה מאי לכה אמר נזדרז גרמן להההוא דרחיף בגדפוי עלייהו להההוא דשמיה ב"ה ועתה לכה ניגח קרבא בההוא כ"ה עד השתא לא הוה בעלמא מאן דייכול להו בגין ההוא פטרונא דקיימא עלייהו השתא דשעתא קיימא לן לכה נעביד קרבא וכל עיטא דההוא רשע בכ"ה הוה דכתיב ואנכי אקרה כ"ה אעקר להההוא כ"ה מאתריה ותרווייהו בעיטא בישא להאי ב"ה כד"א על ה' ועל משיחו לא ידעו דהא לבתר האי ב"ה אעקר לון מעלמא וכו' ע"ש הרי דכל עצתם ומחשבתם היתה על בחי' הנקראת ב"ה שרצו בשיטותם לאעקרא ההוא ב"ה מאתריה ולכן עתה בלק בחרון אפו ויספוק את בפיו לפני בלעם לרמוז לו שהעיקר היה צריך לאעקרא ההיא ב"ה מאתריה ואז ממילא היו כבולים לשלוט על ישראל ורמז לו על הב"ה בסיפוק בפיו זו על זו כי בכל כף היד יש חמשה אצבעות והוא סיפק כפיו זו על זו הרי הכה חמשה אצבעות על חמשה אצבעות והנה בחשבון הנקרא הכאה אם תכה חמשה על חמשה ותאמר חמשה פעמים חמשה יעלה מזה חשבון ב"ה וזה שרמז לו בסיפוק כפיו זו על זו על מדת כ"ה שהכל תלוי בה ועל זאת קרא אותו וכמ"ש הז"הק ע"פ לכה ארה לי והוא לא עשה שם כלום ועיין מ"ש לעיל בענין הכ"ה בס"ד והנה בזה אפשר בס"ד לפרש טעם נכון למנהג ישראל קדושים שנוהגים ביום שמתת התורה להכות כף

על כף וכן יעשו בשמחת ס"ת וחתן וכלה והוא כי מהכאת חמשה אצבעות על חמשה אצבעות יצא רמז לבחי' כ"ה הנז' שהיא פטרונם של ישראל ורומזים עליה בשמחתינו וגם להורות שהכל הוא לש"ש וגם עוד יש רמז במספר כ"ה לשם הקדוש יה"י המופיע כ"ה אורות בד' רוחות וכנז"ל:

ועתה ברח לך אך מקומך אמרתי כבד אכבדך וכו'. יובן בס"ד לרמוז דהוא ניבא ולא ידע מה ניבא שא"ל ברח לך ברח אותיות חרב והוא רמז שסופו ליפול בחרב שהרגו פינחס וכמ"ש ואת בלעם הקוסם הרגו בחרב וזהו בר"ח לך חר"ב לך:

והנה צריך להבין למה עתה אחר שהוליכו ג' פעמים נתייאש ממנו ולא אמר להוליכו במקום אחר כאשר עשה בפעם שנייה ופעם ג' ואמנם יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב ערבי נחל ז"ל בפ' זו כי בא"י יש עשרה עממים שהם עשר מדות של שיעור קומה ולא ניתן לישראל כ"א ז' עממין אבל קני וקניזי וקדמוני שאמרו רז"ל שהם אדום עמון מואב לא ניתן להם ופי' האר"י ז"ל כי אלו הג' הם שלש ראשונות של א"י שהם בחי' הראש תלת מוחין שבראש ונודע שבכל שיעור קומה יגדל מעלת הראש רבי רבבות פעמים כערך הגוף כולו עם היות בו ז' מדות כי עיקר החיות נמשך לכל קומה ממוחו ששם שודה הנשמה כידוע וכו' ואמנם לעתיד בב"א שיתן הקב"ה לנו כל העשרה עממין אז מיד יקבצו יבואו לנו כל ניצוצי הקדושה מכל העולם וכו' והוא התכלית המקוה שיהיה באחרית הימים התכלית האמיתי וכו' עכת"ד ע"ש וא"כ השתא בלק שהוא מלך מואב שהם אחד מן השלשה שבראש הוא רצה להכין בג' מקומות מזבחות וקרבנות כי רצה להתגבר עליהם משלשה הנז' שבראש שלא נמסרו עדיין בידם כי ידע שלא ימסרו בידם כי אם לעתיד ואחר שראה כי עשה הכנה בג' מקומות כנגד כל השלשה שבראש ולא הועיל לו לכן נתייאש מזה ולא ביקש לעשות עוד הכנה במקום אחר כי ידע שבזה יטרח על חנם ואדרבא יפסיד שיתברכו ישראל יותר:

והנה לעתיד באמת שגם על השלשה שבראש נשלוט ולכן לזה יובן הטעם שאנחנו עושים ג' פסיעות אחר כל תפלה כי בכל פסיעה אנחנו דוחים אחד מן השלשה קלי' הנז"ל שבראש ולכן עושים ג' פסיעות לדחות את שלשתן ולרמוז שבזכות התפלות הקב"ה ידחה את שלשתן ויפילם תחת רגלי ישראל והיו כעפר לדוש ויתבטלו מכל וכל:

גם אפשר לרמוז בס"ד כי ע"י שאנחנו אומרים ג"פ קדוש קדוש קדוש וקופצים מעל הארץ על ידי זה יתבטלו אותם השלשה שבראש שהם קני קנזי קדמוני שגם כן ר"ת שלשתן הוא קו"ף ואנחנו מרימים עצמנו מעל הארץ לרמוז שהקב"ה ירים וינשא ויגדיל אותנו על הכל ובזה יובן בס"ד נמי הטעם שניתנה תורה בחודש השלישי לרמוז בזכות התורה

יתבטלו השלשה הנז"ל שבראש. גם יובן בס"ד לרמוז כי בזכות שי"ן של תפלין שבראש שיש בה ג' יוד"ין בזה יתבטלו אותם השלשה הנז"ל שבראש והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי וס"ת השלשה הנז' הוא ג' יוד"ין:

ובזה יובן בס"ד לרמוז שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים וארבעה הוא אותיות או"ר ע"ב ה' וע"ב רמז לחכמה וה' רמז לבינה שהיא ה' ראשונה שבשם והנה ידוע שהחכמה ובינה הם כנגד הראש וא"כ ביטול הראש של הסט"א ג"כ צריך להיות ע"י התעוררות ותיקון ותוספת אור בחכמה ובינה מרבוי המצות והמע"ט שיעשו ישראל וז"ש שלשה המה רמז לג' עממין הנז"ל נפלאו ממני ר"ל נתכסו שלא כבשום ישראל משום דוארבעה לא ידעתים וארי"בעה הוא אותיות או"ר ע"ב ה' כאמור:

ובזה יובן בס"ד הטעם שאין ב"ד בא עד שיכלו גסי הרוח יען כי ידוע שהגאה פוגם בי"ה שהם חכמה ובינה וא"כ יכניעו השלשה שבראש הנז"ל שהם כנגד זה ולכן צריך שיהיו כל ישראל ענוים דאז מוסיפים אור ותיקון בחכמה ובינה וממילא יכנעו הג' עממין שבראש הנז"ל:

או יובן פס"ד לרמוז שלשה המה נפלאו וכו' כי ידוע שיש ב"פ ש"ך ניצוצין שהם כמנין תמ"ר שצריכים תיקון ומיתוק כנודע וז"ש שלשה עם האותיות וכולל התיבה גי' תמ"ד רמז להנז"ל נפלאו ממש משום כי ואר"בעה רמז להאמור לעיל בס"ד שהוא אור ע"ב ה' לא ידעתים שצריך להמשיך אור משם כדי למתקם ולתקנם:

ובזה יובן בס"ד שלשה המה מטיבי צעד שלשה רמז לתמ"ד הנז' שיתמתקו יען כי וארבעה המה רמז לא"ור ע"ב ה' כנז"ל מטיבי לכת גם רמז בתיבת המה מ"ה ה"א שהם רמז לו"ה שבשם הרי נשתלם כאן רמז שם הוי"ה ב"ה כי ע"ב ה' הם בחי' י"ה שבשם ומ"ה ה' שבתיבת המ"ה בחי' ו"ה שבשם וזהו מטיבי לפת השפע להשפיע:

הפטרת בלק

עמי זכור נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען רעת צדקות ה'. לכאורה י"ל למאי אצטריך לומר מן השטים עד הגלגל יהיה מכל מקום שיהיה ויובן בס"ד לרמוז והוא כי ידוע מ"ש רז"ל שבלעם היה מכוין השעה שבזה זועם הקב"ה שנא' ואל זועם בכל יום והנה בגמרא אמרו וכמה זעמו רגע והוא היה יכול לכוין אותו הרגע לקללם בו כדי שיתקיים בהם בלתי ספק ואמנם הקב"ה ברוב רחמיו לא זעם באותם המים כלל ועיקר וממילא נתקלקלה מחשבת בלעם והופרה עצתו והנה ידוע שלפעמים דורשים התיבה בחשבון אותיות היוצאות במבטא דוקא וכן לפעמים דורשים התיבה עם חשבון החירק והחולם שבה הבאים במקום יו"ד וא"ו ונכתב חירק

במקום היו"ד וא"כ חושבים התיבה כאלו כתוב בה יו"ד וכן הוא בחולם הנכתב במקום הוא"ו חושבים התיבה כאלו כתוב בה וא"ו כנודע וא"כ השתא תיבת שטים יש לחשוב אותה במספר שמ"ט ותיבת הגלגל יש לחשוב אותה במספר ע"ו ונמצא הפרש שיש בין מספר שמ"ט למספר ע"ו הוא מספר רג"ע ולזה רמז הפ' עמי זכר נא מה יעץ בלק ומה ענה אותו בלעם מן השטים עד הגלגל שרצה לרמוז בזה על עיקר החסד והנס שעשה הקב"ה לישראל באותו הרגע של זעם שביטל אותו הרגע וזהו שרמז מן השטים עד הגלגל כלומר הבט נא בחשבון ההפרש שיש מן חשבון שטים עד חשבון גלגל שהוא מספר רג"ע שבאותו הרגע היה תלוי כל זה למען דעת צדקות ה':

והנה התוס' ז"ל הקשו מה היה יכול לקלל באותו הרגע שהוא רגע כמימריה ותירצו שהיה יכול לומר תיבת כלם שהוא ג"כ ג' אותיות כאותיות רגע ע"ש. ובזה יובן בס"ד לפרש רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה' ר"ל שבלק ובלעם חשבו רבות רעות לצדיק שרצו לקלל לישראל הרבה קללות ואמנם הקב"ה מצילנו מידם ולא מבעייא מאותם רבוי הרעות אלא גם ומכלם אותיות כָּלֵם שרצה לומר בלעם תיבת כלם באותו הרגע ג"כ יצילנו ה' ע"י שלא זעם באותם הימים:

פנחס

לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. יובן בס"ד לרמוז ונקדים תחלה מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל וכאשר נולד פינחס כתיב ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פינחס וכו' וארז"ל פוטיאל זה יוסף שפטפט ביצרו וזה יתרו שפיטם עגלים לע"ז וסוד הענין הוא כי פינחס בעת שנולד היה כלול משתי ניצוצות וזהו פוטיאל לשון טיפין כי היה משני טיפין של נשמות ניצוץ אחד היה משורש נשמת יוסף הצדיק וניצוץ שני היה משורש נשמת יתרו ובחינת שתי נפשות אלו נקרא פינחס ואל תתמה איך נתערב ניצוץ של יתרו עם ניצוץ של יוסף כי כבר ידעת שיוסף הוא ביסוד אשר שם נמשכי' טיפת של כל הח"וג ומתערבים בו ולכן אין לתמוה איך נתערבה ניצוץ נשמת יתרו שהיא משורש א' עם ניצוץ השורש של יוסף ונמצא כי פינחס לקח ניצוץ משורש יתרו שהוא מבחי' אור פנימי דנפש דאד"הר דאצי' אח"כ כאשר מתו נדב ואביהוא במעשה הקטורת שחטאו בו ואירע אח"כ ענין פינחס שהרג לזמרי זכה שנכנסו בו בחי' נפשות נדב ואביהוא שהיו מבחי' אור המקיף של נפש דאדם מן האצי' וזה גרם לו היות כבר בו ניצוץ משורש יתרו שהוא מאור פנימי דנפש דאצי' וע"י כך נשלם עתה בפינחס נפש דאצי' באור פנימי ואור מקיף אלא שהאור

פנימי נכנס בו בסוד גלגול ממש כשנולד והאור מקיף בסוד עיבור לבד אחר שנולד וגדל וכיון שהיה חילוק זה בו לכן היה בו ענין אחד והוא כי צריך שתדע שהנשמה הבאה לאדם בעת שנולד בסוד גלגול ממש אע"פי שתהיה מורכבת מב' ניצוצות כנז' בענין פינחס שהיה בו ניצוץ מיוסף וניצוץ מיתרו הכל נקרא נשמה אחת ואינה צריכה לבחי' אחרת שתחבר' אבל הנשמה הבאה בסוד העיבור אחד שנולד האדם כגון נפש נדב ואביהוא שנתעברו בפינחס הנה צריכה היא שתבוא עוד עמה ניצוץ נשמה אחרת חדשה ר"ל שזאת תהיה פעם ראשונה שבאת לעולם ולא תהיה ישנה ומגולגלת וזאת החדשה היא מחברת את זו הנפש של נדב ואביהוא הבאה בסוד העיבור להתעבר עם נפש פינחס של בחי' גלגול ממש ולכן הוצרך להתעבר עוד בפינחס נפש אחרת חדשה והיא הנק' בשם אליהו התשבי מתושבי גלעד והיא משורש גד והיא נשמה חדשה כנז' ובאה עתה בו כדי לקשר ולחבר יחד את נפש נדב ואביהוא עם נפש פינחס עצמו שהיתה בו בגלגול גמור מיום שנולד ואמנם עוד צריכה נשמה אחרת חדשה גם כן כדי לקשר ולחבר נשמה חדשה הנק' אליהו התשבי עם שאר נשמות הישנות שהם נפש פינחס ונפש נדב ואביהוא ולכן הוצרך לבא עוד בפינחס נשמה אחרת חדשה והיא הנק' ג"כ אליהו משורש בנימין הנז' בדברי הימים ויעריש‌יה ואליה וזכרי בני ירוחם וכמו שאמר אליהו ז"ל עצמו לאותו חכם מבני בניה של רחל אני וכמ"שית ענין זה בסיום הדרוש הזה ונמצא כי ד' בחי' נכללו בפינחס הא' נפש פינחס עצמו כשנולד כי אע"פי שהיתה כלולה משני טפין דיוסף ודיתרו נק' נפש אחד. השנית היא נפש נדב ואביהוא כשבאה בסוד העיבור וגם זו נפש א' נק' ולא שתים כנודע מס' הזהר בפ' אחרי מות דנדב ואביהוא תרי פלגי גופא הוו. השלישית היא נפש הנק' אליהו התשבי משורש גד. הרביעית היא נפש הנק' אליהו דשורש בנימין וז"ס מאמרם ז"ל תנא מיכאל וכו' אליהו בארבע והבן זה אח"כ כאשר אירע מעשה דבת יפתח הגלעדי שאמרו ז"ל שיפתח היה שופט ולא רצה לילך אצל אליהו להתיר לו נדרו וגם אליהו לא רצה לילך אצלו באומרו מאן דחייש לכיבייא ליזיל לאסייא ואז בין דא לדא הלכה לה בת יפתח ושניהם נענשו כי יפתח שהיה בעל הדבר לפיכך נענש שמת בנשירת איברים כמ"ש ז"ל על פסוק ויקבר בערי גלעד לשון רבים ואליהו נענש שנסתלקה ממנו שכינה כמ"ש רז"ל על פסוק לפנים ה' עמו הנאמר על פינחס בס' שופטים דמשמע לפנים ה' עמו ולא עתה ואז גם אותה הנפש שנכנסה בו בסוד העיבור של נדב ואביהוא נסתלקה ממנו והלכה לה ונתגלגלה בשמואל הנביא כמ"שית לקמן וז"ס מ"ש דז"ל הנני נותן לו את בריתי שלום ו' דשלום קטיעא. גם אמרו בזהר פ' אחרי מות כי י' של פינחס היא זעירא והענין הוא כי במעשה זמרי זכה

לעיבור זה דנדב ואביהוא כי כשרצו להרגו פרחה ממנו נשמתו ואז תכף נכנס בו עיבור דנדב ואביהוא כנז' בזהר פינחס וכשנאבד ממנו בחטא בת יפתח העיבור כנז' אז היתה ו' קטיעא כי בחי' הו' היא ספירת היסוד הנק' בריתי שלום ונקטעה אז כשנסתלקה ממנו שכינה ועיבור נדב ואביהוא והנה במעשה בת יפתח לא נשאר בו רק אותו הניצוץ של טיפת שורש יוסף בלבד כי עיבור נדב ואביהוא הלכו בשמואל הנביא כנז' וגם ניצוץ טיפת שורש יתרו נסתלקה ממנו ואז נולד חיאל בית האלי אשר בנה את יריחו ונכנס' בו בגלגול גמור כמ"שית והטעם הוא כי עיבור נדב ואביהוא וגם אליהו דשבט גד ואליהו דבנימין כנ"ל הנה אינם בפינחס רק דרך השאלה בסוד עיבור ואינם עיקרים בגוף ההוא ולכן אין החטא ההוא דבת יפתח פוגם בהם וכן ניצוץ דטיפת יוסף אינה קרובה לחטא באותו חטא כניצוץ יתרו שניצוץ יתרו היא באה מן קין וכשבאה ביתרו היה שם כומר מפטם עגלים לע"ז ולכן עיקר החטא היה מזה הניצוץ של יתרו ולכן נסתלק ונתגלגל בחיאל בית האלי והבט וראה כי אותיות חיאל הם אותיות אליה כשתחליף הח' בה' באותיות אחה"ע גם האלי הם אותיות אליה וז"ס בית האלי בית אליה פירוש בית מושב אליה ז"ל כי אליהו מושבו היה בגוף פינחס כי הוא ניצוץ דטיפת יתרו כנז' ונמצא כי עיקר הגוף ההוא של פינחס ולא של אליהו רק נק' בית מושב אליהו ז"ל:

והנה רז"ל אמרו כי חיאל הוה גברא רבא שהיו הולכים לביתו אחאב המלך ואליהו ז"ל האמנם עבירה ראשונה שחטא במעשה דבת יפתח גרמה לו עבירה זו שבנה את יריחו כי הם דומות כי ענין בת יפתח היתה בענין נדר כנודע וכן עבירה זו היתה שעבר על הנדר שהדיר והחרים יהושע שלא יבנו את יריחו ולפי שיריחו מיוחסת לשורש קין כמש"ה ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים שהיא יריחו ולכן בקש חיאל שהוא משורש קין לבנות את יריחו ואח"כ נשתנה שמו ונק' אליהו התשבי לפי שכיון שנדב ואביהוא עדיין לא נתקנו בו כנז' וגם בחי' פינחס עצמו דבן יתרו חטא בבת יפתח וגם אליהו דשבט בנימין לא נתעבר בו אלא לקשרו עם הנשמות האחרות כנזכר לעיל נמצא כי העיקר הוא אליהו דשורש גד ולכן לא נקרא עתה פינחס אלא אליהו התשבי המורה על נשמת שבט גד ואז כשחזרה בו הנבואה בהיותו נקרא אליהו התשבי אחר שמת שמואל חזרו להתעבר בו נדב ואביהוא ונשלמו הם להתקן בענין הר הכרמל כאשר נפלו כל העם על פניהם ואמרו ה' הוא האלהים וגו' ואז נמחל להם עון שלהם שקצצו בנטיעות ופגמו בשכינה ונתקן זה באמרם ה' הוא האלהים והבן זה גם לפי שבתחלה חטאו על שהציצו בשכינה בהר סיני כמש"ה ויראו את אלהי ישראל וגו' ועתה נתקן בנפילת אפים שלא להציץ באש היורד מן השמים גם זהו טעם שנקרא אליהו ולא פינחס לפי שבגלל עיבור

זה זכה לשינוי זה השם וכמ"שית לקמן בענין אלישע הנביא וע"ש ואחר שנתקנו ולא הוצרכו לעמוד שם ונסתלקו להם נדב ואביהוא והנה איזבל אשת אחאב היתה מכשפה גדולה כנז' בפסוק בהדייא שהדיחה את ישראל בכשפיה וע"י כישופיה ידעה שנסתלקה נדב ואביהוא מן אליהו ז"ל אשר עליהם נתבשר הנני נותן לו את בריתי שלום שהוא היותו חי לעולם ואז אמרה לו כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם כיון שנסתלק ממנו גזירת החיים והשלום. גם רמזה אל נדב ואביהוא שמתו בשריפת אש וזהו כנפש אחד מהם וכיון שהרגיש אליהו שנאבדה ממנו מתנה זו נתייירא וברח להר חורב וזהו וייירא וילך אל נפשו ר"ל לפי שלא היתה רק נפשו יחידית מפני כך נתייירא מן איזבל ואח"כ חזר להרויחם במערת הר חורב פעם אחרת עד שעלה בסערה השמים ואז אליהו התשבי שהוא משבט גד נתעלה בשמים ונשאר שם ושוב לא ירד עוד. ואליהו דשבט בנימין נתגלגל אח"כ באותו הנז' בדברי הימים כמ"ש ויערשייהו ואליהוא וזכרו בני ירוחם וכו' ואח"כ כשנפטרו עלה ונתחבר עם אותו אליהו התשבי שעלה לשמים ונשאר שם זה אליהו דשבט בנימין הוא העולה ויורד תמיד לעשות נסים של הצדיקים ולדבר עמהם ולהיות שהחכמים היו יודעים שאליהו היה כלול מד' בחינות לא היו יודעים איזה בחי' מהם היא היורדת ועולה ומדברת עמהם ונחלקו בספרותיהם עד שהודיעם ואמר להם רבותי מה אתם חלוקים מבני בניה של רחל אני כמ"ש ויערשייה ואליה וכו' והודיעם שזו הבחינה היא המדברת עמהם בחינה זו הנק' אליהו דבנימין נתעברה עם הבחי' הנק' טיפת יתרו שניתנה לחיאל בית האלי ומת ונטלה אליהו עמו:

(**אמר** הכותב נלע"ד כי שתיהם נתגלגלו באליהו של בנימין ואותה הבחי' הנק' טיפת יוסף נתנה אליהו ליונה בן אמתי בן הצרפית כשהחיה אותו וזהו מ"ש בזו' פ' ויקהל ד' קצ"ד ע"א וז"ל תאנא יונה מחיליה דאליהו קא אתי ודא איהו בן אמתי כמד"א ודבר ה' בפיך אמת וז"ש מ"ש דז"ל בתנא דבי אליהו אותו הנער שהחייתי משיח בן יוסף הוא כי להיותו מטיפת יוסף לכן הוא יהיה משיח בן יוסף ב"ב ומה שישאר אח"כ לעתיד לבא לחלק אליהו עצמו האמתי הוא אותו אליהו דשבט בנימין ועיבור נדב ואביהוא ניתנו לאלישע הנביא בסוד עיבור כשעלה אליהו השמים וז"ש מה ששאל אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ובס' הקנה כתוב כי פי שנים הם נדב ואביהוא והענין הוא כי נ"א ר"ת "נדב "ואביהוא שהם פי שנים נתעברו ברוחו של אליהו עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש:

הרי שבענין זה שהרג את זמרי זכה לנפש דנדב ואביהוא וגם לנשמה חדשה דאליהו משורש גד וגם לנשמה דאליהו משורש בנימין וכאמור והנה מספר נד"ב אבי"הוא

אלי"הו ג"ד אלי"הו בני"מין עולה מספר שמ"ד כמנין לכ"ן אמ"ר עם ב' תיבות וכולל הכל ולז"א לכ"ן אמ"ר רמז לנשמות קדושות הנז"ל הנני נותן לו. גם אפשר לרמוז בס"ד "את "בריתי "שלום ר"ת "אליהו "שורש "בנימין וס"ת "יהיה "מבשר "תשועה. גם אפשר לרמוז בס"ד כי פינ"חס גי' ר"ח ורביע מספר ר"ח הוא ג"כ כמנין "אליהו לרמוז שנפש אליהו אצלו רביעית ויובן בס"ד לרמוז עוד מ"ש הפסוק ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו והוא כי עד"ה עם האותיות גי' פ"ב כמספר נד"ב ואבי"הוא עם הכולל. גם תיבות רמ"ח בי"דו עם האותיות גי' רע"ז אותיות עז"ר והוא כמנין אליהו גד אליהו בנימין ביו"ד שניה ככתוב באפוד שעולים עם התיבות כמנין עז"ר והכוונה שהם באו לעזר כי העיקר באה נפש נדב ואביהוא ואליהו דגד בא כדי לקשר ולחבר יחד נפש נדב ואביהוא עם נפש פינחס ואליהו דשורש בנימין בא כדי לקשר ולחבר נפש דאליהו דשורש גד עם נפש נדב ואביהוא ונמצא דאליהו דשורש גד ואליהו דשורש בנימין הם באו בסוד עז"ר והשתא בזה יובן רמז הפ' ויקם מתוך העד"ה גי' נדב ואביהוא כאמור כלומר נעשה לו התקוממות והתרוממות וגדולה מתוך העדה ר"ל מכח נפש נדב ואביהוא שנתחברו בו ואז בא הפסוק לומר על ידי מי זכה להתקוממות הזאת שנתעבר בו נפש נדב ואביהוא ואמר על זה ויקח רמ"ח בי"דו שהוא גי' עז"ר כמנין אליהו גד אליהו בנימין וכאמור ר"ל ע"י שלקח ב' נשמות קדושות אלו זכה לזה. גם אפשר לרמוז בס"ד ר"ת וס"ת רמח בידו הוא אותיות חו"רב לרמוז שאחר שנתקנה ונסתלקה ממנו בזמן שאמרו העם ה' הוא האלהים אזי חזר וזכה אליה ולקח' בהר חורב וכמ"ש רבינו זלה"ה זיע"א. גם אפשר לרמוז פינחס גי' פני חיים שעליו נאמר בריתי היתה אתו החיים והשלום ועיין מ"ש בס"ד בהפטרה בפ' ואותר אנכי לבדי וכו' ע"ש:

והנה ראיתי לרבינו הרש"י ז"ל במס' קידושין דף ע' שכתב עמ"ש בגמרא כל הנושא אשה שאינה הוגנת אליהו כופתו והקב"ה רוצעו ותנא על כולם אליהו כותב וכו' שכתב וז"ל האי אליהו לאו אליהו דכתיב במקרא הוא דא"כ מקמי דהוה אתי מאן כפתיה אלא שם מלאך הוא שהוא סופר למעלה עכ"ל:

והנה נחזי אנן אם רש"י ז"ל קשיא ליה על זמן קודם שבא אליהו זכור לטוב לעולם הזה הנה ודאי אין זו קו' דכל צדיק וצדיק קודם שיהיה נולד ובא בעו"הז מזלו עומד בשמים ושם לומר תורה הרבה כמו שלומד אחר זמן לידתו וביאת לעו"הז וכמ"ש רז"ל באותיות של רבי עקיבא באות הצר"י וז"ל וכיון שראה משה כתות כתות של סופרים כתות של סנהדרין וכו' באותה שעה ראה מזלו של ר' עקיבא בפרגוד של מקום שיהיה יושב ודורש אותית של תורה על כל תג של כל אות ואות אומר עליו שלש מאות וששים וחמשה טעמי

תורה מיד היה מפחד ומזדעזע ואומר אין לי עסק בשליחות של מקום וכו' שנא' ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח גלוי היה לפני הקב"ה מה בלבו של משה מה עשה הקב"ה שיגר מלאך שר כל התכונה מה עשה תפשו למשה והוליכו למקום אחר והראהו בפרגוד של מקום רובי רבבות של מזלות של חכמי' ושל נביאים ושל סנהדרין ושל סופרים שיושבין ודורשין טעמי תורה ומקרא ומשנה ומדרש הלכות והגדות ושמועות ותוספות ואומרים הלכה למשה מסיני מיד נתקררה דעתו וכו' באותה שעה נפתח לו למשה דלתי דבור ופתחי שיחה והיה משה מוצא פתחון פה ומענה לשון יותר מכל באי עולם שנאמר שפתים ישק משיב דברים נכוחים עכ"ל ע"ש והנה ודאי דמ"ש אליהו כופתו והקב"ה רוצעו הכוונה הוא אחר פטירת האדם ותעלה נפשו לשמים ואז שם עושים לה הרציעה והכפיתה וזה ברור:

וא"כ השתא אין זו תמיהא מקמי דאתי לעו"הז מאן כפתיה דמקמי דאתי אכתי מזלו בשמים הוא ואפשר לעשות כל מה שיש לו לעשות אח"ך ואמנם לכאורה כך הו"ל להקשות והוא דבזמן שכבר בא אליהו זכור לטוב לעו"הז למטה בארץ והיה דר בתוך בני האדם כמה שנים עד שעלה לשמים הנה מאן כפתיה באותם הימים לאותו שנושא אשה שאינה הוגנת לו ודוחק לומר שהיו אותם הבני אדם שבזמן ההוא תלוי משפטם זה עד שעלה אליהו זכור לטוב לשמים ואז כפתם כולם דודאי אין מעכבים דין למעלה וגם דוחק לפרש דברי רש"י ז"ל דג"כ כוונת קו' הוא על זמן שהיה אליהו זכור לטוב בעו"הז ופירוש מקמי דהוה אתי היינו מקמי דהוה אתי מן עו"הז שהיה בו דאין לשונו סובל פירוש זה:

ואמנם איך שיהיה הנה אכתי צריך למפרק לקו' זו שהקשינו על זמן שיהיה אליהו זכור לטוב בעו"הז מאן כפתיה ואפשר לתרץ בס"ד והוא כמו שמצינו לרבינו מהרח"ו זיע"א זלה"ה בש"ה שהביא מרבינו האר"י זיע"א זלה"ה חקירה כיוצא בזה ממש שכתב וז"ל ובזה יתורץ הקושייא הנודעת בענין חנוך ומט"ט דאם שניהם אחד א"כ בעולם היצירה הנקרא עולם דמט"ט מי היה אז שרו של עולם כשהיה עדין חנוך למטה בארץ אבל הענין יובן במ"ש בזוהר ריש פ' נח בתוספתא על פסוק נח נח כי כל צדיק וצדיק יש לו תרין רוחין חד בארעא לתתא וחד בשמייא מלעילא וכו' והבן זה עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש:

והא לך לשון התוספתא הנז"ל וז"ל למה נח נח תרי זמני אלא כל צדיק די בעלמא אית ליה תרין רוחין רוחא חד בעלמא דין ורוחא חד בעלמא דאתי והכי תשכח בכולהו צדיקי משה משה יעקב יעקב אברהם אברהם שמואל שמואל שם שם וכו' ע"ש:

וא"כ השתא נתרצה שפיר הקו' הנז"ל כמו שתירץ רבינו זיע"א לקו' הידועה בענין חנוך וא"כ השתא ליכא למימר מאן כפתיה כי איכא עוד רוחא בשמים וזה ברור ונכון ויציב בעזה"ו. וראיתי להרב פתח עינים ז"ל בחידושיו לבתרא של דף ק"ט שהביא הקדמה מספרי המקובלים דאליהו ז"ל היה מכת מלאכי מרום וכו' וכתב הרב ז"ל דבזה מיושב דלעולם אליהו כופתו דקאמר בש"ס הוא אליהו הנביא זכור לטוב שבמקרא ועד שלא בא לעו"הז הוא עצמו היה כופתו בהיותו מלאך וכן אחר שבא ואחר שעלה לשמים עכ"ל ולכאורה מ"ש וכן אחר שבא אין לו מובן דהא ודאי כפיתה זו היא אחר פטירת האדם לבית עולמו שעושים לו כן עם שאר משפטים שעליו וא"כ להיכן היה הולך אליהו זכור לטוב וכופת אותו מאחר דאליהו זכור לטוב היה עודנו בארץ כאחד הארם והדבר רחוק מן השכל מאוד לומר שהיה כופת אותו באותו זמן שהיה עודנו למטה בארץ ולא ידעתי איך הוה ניחא ליה להרב חיד"א ז"ל בזה. ואמנם כפי מה שהבאנו בס"ד מרבינו האר"י זיע"א אתי שפיר ודע דמדברי רבינו האר"י זיע"א שכתבנו בס"ד אין שום סתירה להקדמה שהביא הרב ז"ל מספרי המקובלים ז"ל ורק הישוב של הקו' יהיה על דרך זה שכתבנו בס"ד:

והנה דע דלפי האמור לעיל שפינחס הוא אליהו ממש שאח"ך נשתנה שמו ונקרא אליהו וכמ"ש רבינו זלה"ה זיע"א א"כ השתא לפ"ז הוה אליהו זכור לטוב כהן גמור שהוא הוא פנחס שנתכהן במעשה זמרי וא"כ השתא לכאורה יש לתמוה מההיא דאתא בתנא דבי אליהו בסדר אליהו רבה פרק י"ח וז"ל פעם אחת היו רבותינו ושאר חכמים יושבים בב"המד והיו חולקים זע"ז ואומרים מהיכן אליהו בא זה אומר מזרעה של רחל וזה אומר מזרעה של לאה עד שהן חולקין זע"ז באתי אליהן ועמדתי לפניהם ואמרתי להן רבותי אין אני באתי אלא מזרעה של רחל וא"ל תן סימן לדבריך אמרתי להן ולא כתיב ביוחסין של שבט בנימין וערשיה ואליה וזכרי בני ירוחם וא"ל ולא כהן אתה ולא כך אמרת לאשה האלמנה אך עשי לי משם עוגה קטנה בראשונה והוצאת לי ולך ולבנך תעשי באחרונה אמרתי להן אותו תינוק בן יוסף היה ורמז רמזתי לעולם שאני יורד תחלה לבבל ואח"ך יבא בן דוד עכ"ל ע"ש והתוס' במס' מציעא דף קי"ד הביאו זאת ע"ש ועיין במדרש רבה בפ' ויצא בפ' ותאמר לאה בגד ע"ש וא"כ השתא לפי האמור שפנחס הוא אליהו וא"כ הוא היה כהן בודאי וא"כ כששאלו אותו אמאי לא א"ל אה"נ כהן אני. ומיהו באמת אין זו קו' כלל דאפשר משום דבאמת עיקר כוונתו היתה בענין העוגה כדי לרמוז רמז לעולם לכן אודיע להו לרבנן קושטא דמלתא כיון דהם תלו שאלתם בענין זה ולכן א"ל דעיקר הטעם של העוגה היה בשביל רמז זה ולא חש תו להודיעם אם הוא היה כהן אם לאו

ולעולם הוא היה כהן דהגם דמצד נשמת אליהו דמשורש גד ואליהו דמשורש בנימין לא היה כהן אבל מכח עיקר פינחס עצמו היה כהן שנתכהן בענין זמרי:

והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם. יובן בס"ד לרמוז ע"ד מ"ש מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל והנה כשהוליד קין והבל אז ניתנה נפש דאצילות שנסתלקה מאדם ונתחלקה בשניהם בקין והבל בניו ולקמן יתבאר ענין גלגול קין מבחי' נפש זו דאצילות שזכה בה איך נתגלגלה ונתפשטה בקינן ומהללאל וכו' עד שנתגלגלה בנדב ואביהוא בני אהרן שהיו שניהם תרי פלגי גופא כנז' בזהר פ' פינחס ואחרי מות וזהו מש"ה ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם הנדרש על נרב ואביהוא כמ"ש ז"ל והענין הוא כי הם בחי' נפש דאצילות דאד"הר ואח"ך לקחם פינחס במעשה זמרי כנז' בזהר וכמו שיתבאר לקמן בעז"ה. גם יתבאר איך אע"פי שקין והבל לקחו נפש דאצילות דאדם כדי לתקנה לפי שחטא אדם בעץ הדעת ועירב טוב ברע כנודע. אמנם הרוח דאצילות דאד"הר לקחו אליהו זכור לטוב ולכן עלה בשמים ולא מת כשאר בני אדם כי היה דומה למלאך ולא לבני אדם ואח"ך נעשה מלאך כנודע וזהו טעם שלעולם לא הוזכר באליהו זכור לטוב אלא בחי' רוח כמש"ה ויהי נא פי שנים ברוחך אלי וכתיב ונחה רוח אליהו על אלישע וכתיב ורוח ה' ישאך וכו' ואמנם לא זכה אל הרוח הזה דאצילות עד שהרג לזמרי במעשה שטים לפי שמוכרח הוא שאין הרוח שוכן באדם אלא עד היות בו נפש ולכן כאשר פינחס הרג לזמרי זכה ולקח נפש דאצי' שהיתה בנדב ואביהוא ואחר שזכה לנפש דאצילות הזאת אז זכה לחלק הרוח דאצילות ועליו נתבשר הנני נותן לו את בריתי שלום כי הרוח הוא מן הת"ת והיסוד כנודע ושניהם נקראו שלום כנודע מפסוק שלום שלום לרחוק ולקרוב תפארת ויסוד כנודע וחלק הנשמה של אצילות לקחה חנוך בן ירד ולכן היה מלאך בשמים הנקרא מט"ט ולכן לא מת כבני אדם גם הוא יודע כי בחי' זו הנשמה דאצילות היא הנקראת שרו של עולם להיותה נמשכת מעולם האצילות והיא שולטת על כל העולמות כולם עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א:

ונמצינו למדין מן האמור שפינחס אחר שזכר לנפש דאצילות של נדב ואביהוא אח"ך זכה נמי ממילא לרוח דאצילות וא"כ נמצא שהיה לו נפש דאצילות ורוח דאצילות ואלישע זכה לכל זה בעליית אליהו זכור לטוב לשמים וכמ"ש רבינו זלה"ה זיע"א ובזה אפשר לרמוז והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם כהנת כתיב בלא וא"ו והשתא מספר ברית כהנת עולם עולה אלף ורל"ג כמנין נפ"ש ורו"ח מהאצי"לות שעולים תיבות אלו אלף ורל"ב וע"ה הוי אלף ורל"ג בדקדוק ולז"א והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם והוא כמספר נפ"ש ורו"ח מהאצי"לות שיזכה לזה תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני

ישראל ומ ש ולזרעו אחריו רמז לאלישע שאחר שיעלה אליהו ז"ל שהוא פינחס לשמים יזכה לכל זה וידוע שהתלמיד קרוי בן כנודע וכמ"ש דז"ל כל המלמד את בן חבירו תורה כאלו ילדו וגם ידוע מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה בש"ה וז"ל הרב המובהק עם תלמידו כבר נתבאר אצלנו לקמן כי הרב נותן לתלמידו רוחא בגויה ע"ד האב לבנו אלא שהוא חיבור יותר נמרץ כי לעולם ועד ההוא רוחא עם התלמיד קיים לעולם לא יפרדו בסוד ותדבק נפש דוד ביהונתן וזהו טעם יתרון כיבוד הרב מכיבוד האב עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש וא"כ השתא אלישע היה תלמיד אליהו וקבל ממנו השתא שפיר קורא אותו זרעו כי הוא כמו זרעו ממש ואדרבא דיבוק רוחא שנותן הרב הוא יותר מן האב וכמ"ש רבינו זיע"א ולזה אתי שפיר והיתה לו ולזרעו אחריו הוא אלישע בר"ית כה"נת עו"לם והוא רמז על נפ"ש ורו"ח מהא"צילות:

בני ראובן חנוך משפחת החנוכי לפלוא משפחת הפלואי. הנה אפשר לרמוז בס"ד שאם נבוא לחשוב מספר היו"דין שהוסיף הפסוק במשפחות שבטי ישראל חנוך חנוכי פלוא פלואי תמצא שהם נ"ב יוד"ין וזה מספרם א' חנוכי ב' פלואי ג' חצרוני ד' ראובני ה' נמואלי ו' ימיני ז' יכיני ח' זרחי ט' שאולי י' שמעוני י"א צפוני י"ב ארודי י"ג שלני י"ד פרצי ט"ו זרחי ט"ז חצרוני י"ז חמולי י"ח תולעי י"ט פוני כ' ישובי כ"א שמרני כ"ב סרדי כ"ג אלני כ"ד יחלאלי כ"ה זבולוני כ"ו מכידי כ"ז גלעדי כ"ח איעזרי כ"ט חלקי ל' אשראלי ל"א שכמי ל"ב שמידעי ל"ג חפרי ל"ד שותלחי ל"ה בכרי ל"ו תחני ל"ז עירני ל"ח בלעי ט"ל אשבלי מ' אחירמי מ"א שופמי מ"ב חופמי מ"ג ארדי מ"ד נעמי מ"ה שוחמי מ"ו ישוי מ"ז בריעי מ"ח חברי מ"ט מלכאלי נ' יחצאלי נ"א יצרי נ"ב שלמי הרי לך נ"ב יוד"ין כמספר ב"ן הוסיף הפסוק במשפחות שבטי ישראל לא חסר ולא יתר והוא לרמוז שישראל יש להם דין בן להקב"ה וכמ"ש בנים אתם לה' אלהיכם. גם לרמוז עוד על בחי' שם ב"ן שהיא המלכות שתתמלא בעשר ספירות קדושה בשלימות כראוי:

והנה אפשר לרמוז עוד כי בשם פוה אמר פוני הרי הניח נו"ן במקום ה"א ונמצא שמלבד היו"ד שהוסיף כנז"ל הנה הוסיף עוד מספר מ"ה והוא ההפרש שיש בין נו"ן לה"א גם עוד בשם שלה כתב נו"ן במקום ה"א שאמר שלני הרי ג"כ הוסיף מספר מ"ה א"כ השתא נעשה תוספת ב"פ מ"ה כמנין מאד מאד רמז למדת הענוה והשפלות שצריכה להיות עד קצה האחרון וכמ"ש התנא מאד מאוד הוי שפל רוח והכוונה לרמוז שכל חשיבות ישראל ומעלתם לפני הקב"ה הוא מצד הענוה כי הש"ית מואס בגאוה הרבה וע"י הענוה הם דבקים בו ית':

ואפשר לרמוז עוד בס"ד כי בשם שפופם חסר אות פ' שאמר שופמי וכן בשם נעמן חסר נו"ן שאמר נעמי הרי אותיות פ"ן שהם גי' ק"ל וכן בבריעה חסר אות ה"א שאמ' בריעי הרי סך הכל מספר קל"ה רמז לס"מ שע"ה גי' קל"ה ורמז בזה כי הרמז הנרמז במספר היתר שבשם פוה ושלה שהוא רמז לענוה כאמור הנה בזה מבטלים ישראל את ס"מ הנרמז במספר החסר הזה כי ע"י הענוה יכניעו את ס"מ ולכן רמז הענוה נרמז במספר היתר ורמז ס"מ נרמז במספר החסר לרמוז על חסרונו והכנעתו וביטול טומאתו מן העולם וכל מה שאתה מוסיף ומותיר בענוה כן אתה מחסר כח ס"מ ומבטל טומאתו:

ואפשר לרמוז עוד בס"ד כי ב"ן פעמים יו"ד שהוסיף בשמות הנז"ל הנה מספר כולם יעלה תק"ך כי ב"ן פעמים עשרה גי' תק"ך ואותיות תק"ך הם ר"ת תאוה קנאה כבוד והוא רמז למ"ש רז"ל הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם וישראל ע"י התורה והמצות שיש להם הם מכניעים החומר של שלשה מדות רעות אלו ובזה הם נוחלים ב' עולמות עו"הז ועו"הב:

והנה ראיתי בס"ד בספר וילקט יוסף מע' הרי"ש שהביא מן הרב פנים יפות וז"ל בקדושת ג' רגלים מתבטלים ג' מדות רעות דהיינו הקנאה והתאוה והכבוד בפסח משתבר כח התאוה שלכך נצטווינו שלא לאכול חמץ ושאור אלא מצה כדי שלא יתאוה לתאוה גופנית והוא תקון השכל והוא בחי' תקון דור המבול שהיה עיקר חטאם בתאוה. בעצרת נשבר כח הכבוד ע"י כבוד התורה שנתגלה במתן תורה שקבלו כולם ואמרו מי זה מלך הכבוד וכו' והוא תקון דור הפלגה שעיקר חטאם היה הכבוד והגאוה ע"ד שאמרו הבה נבנה לנו עיר וכו'. ובסוכות משתבר כח הקנאה והמחלוקת והם נכנעים בכח הסוכה וד' מינים שהוא התקשרות כל ישראל בלב שלם יחד עכ"ל ע"ש:

ובזה יובן בס"ד מאמרם ז"ל על דברי האתון שאמרה לבלעם זה שלש רגלים ודרשו רז"ל שרמזה אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה והנה ודאי שמן השמים שמו בפיה כן ולכן צריך להבין מה יתרון יש במצוה זו של שלש רגלים יותר מכל מצות שבתורה שזכרה דוקא לזאת המצוה ואמנם בזה אתי שפיר כי הנה המדות המוציאין את האדם מן העולם המה שלשה והם קנאה תאוה כבוד וכמ"ש רז"ל והנה ביטול ג' מדות אלו הוא בשלש רגלים וא"כ ישראל שהם חוגגים ג' רגלים הם מבטלים מדות הנז' וא"כ איך תוכל לעקור אותם מן העולם מאחר שהם נשמרים מן המדות הנז"ל שמוציאין את האדם מן העולם ולכן נזכרה מצוה זו דוקא שהיא לפי הענין שלו שרוצה לעקור אותם מן העולם ח"ו:

ובזה יובן בס"ד לרמוז אך טוב לישראל אך רמז לשלשה רגלים שהם כ"א ימים כי הסוכות הוא ז' ימים כי ש"ע הוא חג בפני עצמו והפסח הוא ז' ימים והשבועות נמי יש לו תשלומין כל ז' לענין קרבנות הרי שלשה פעמים ז' גי' כ"א וז"ש א"ך טוב לישראל רמז להנז"ל:

והנה אפשר לרמוז בס"ד השלש רגלים לפסוק פרשתינו זאת והוא מ"ש הפסוק בני גד למשפחותם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני ויובן בס"ד ג"ר גי' ז' רמז לשלש רגלים שכל אחד הוא ז' ימים כי גם השבועות יש לו תשלומין ז' ימים לענין קרבנות וז"ש בני ג"ד רמז לשלש רגלים ומפרש להו לצפון רמז לפסח שבודקים ומבערים החמץ הצפון בחורים ובסדקים לחגי רמז לסוכות הנקרא חג סתמא. לשוני רמז לשבועות והוא מלשון שונה הלכות שבו ניתנה תורה שצריך לשנותה ביום ובלילה תמיד:

וראיתי עוד בס"ד בס' וילקט יוסף שם שהביא מליקוטי מוהר"ן ז"ל שבשלש רגלים בכל אחד נתקן מדה אחת והוא בפסח נתקן תאות הממון בשבועות נתקן תאות המשגל בסוכות נתקן תאות האכילה וכתב טעם לזה ע"ש:

והשתא יובן בס"ד המסרה והביאה הר' ע"א ז"ל וזו תוארה תכין לך הדרך. תכין לבם תקשיב אזנך. תכין דגנם וגו'. ויובן בס"ד תכין לך הדרך רמז למשגל שהתשמיש קרוי דרך וכמ"ש הפסוק דרך גבר בעלמא וזהו תכין בהכנה ובכשרון ולא להרבות תאוה כבהמות. תכין לבם רמז לתאות הממון שבו מתגלה מה שבלב האדם וכמ"ש רז"ל בג' דברים האדם ניכר וא' מהם בכיסו שהממון מגלה לבו וזהו תכין לבם שג"כ יהיה בדרך הכנה בהיתר ולא באיסור ולא שיקבץ מן הבא בידו ואפי' מן הגזל. תכין דגנם רמז לאכילה שיהיה ג"כ בדרך הכנה וכשרון והנהגה:

ובזה יובן עוד המסרה והביאה הרב הנז' ועשה לי מטעמים. ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה. ועשה להם מכנסי בר לכסות בשר ערוה. ויובן בס"ד ועשה לי מטעמים רמז לתאות אכילה שתהיה מטעמים כדי טעם דוקא ע"ד צדיק אוכל לשובע נפשו אבל לא כדי למלאת הכרס. ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה רמז למשגל שלא יעשה כי אם לכוונת פריה ורביה להוליד בנים ובנות ולא למלאת תאותו ויצרו הרע וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך זלה"ה ע"פ ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה רמז לפ"ור שיוליד בן מכח האב הזכר ובת מכח האם הנקבה וזהו כרוב אחד מקצה מזה הוא הזכר וכרוב אחד מקצה מזה היא הנקבה ע"ש. ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה הוא הממון כי האדם אם הוא עשיר ויש לו ממון

בזה מתכסים כל המומין שבו שאם הוא טפש יכבדוהו וינשאוהו כמו חכם גדול וכמה עשירים גמורים יושבים בראש הקרואים ומכבדים אותם בכבוד גדול מחמת עשירותן ואם יש בהם כמה דברים מגונים מכסים עליהם ואין מי שידבר בגנותן אלא אדרבא נותנים להם השבח בעו"הר וזו היא עיקר החנופה אשר מאס בה השי"ת נמצא שהממון הוא כמו המכנסים שמכסים את הערוה וכן אם האדם רוצה לחזור בתשובה ג"כ הוא מכסה עונותיו מן המקטרגים ע"י הממון שנותן לצדקה כי ע"י הצדקה שנותן בזה גורם שיתכסו עונותיו מנגד עיני המקטרגים ולא יקטרגו עליו בהן וממילא אז הוא לאט לאט מתקן עצמו וחוזר בתשובה שלימה ולכן ראוי מאוד לבעל תשובה לפזר ממון לצדקה ובפרט בתחלה תשובתו ונמצא שהממון מכסה את הערוה הן בדרך הנאות הן בדרך בלתי נאות וכאמור ולז"א ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה והוא לרמוז על דרך הנאות שאמרנו על בעל תשובה:

ובזה יובן בס"ד נמי עוד מסרה אחרת והביאה הרב ע"א וז"ל הא לכם זרע הא דרכיך בראש הא כדי פרזלא הא לכם זרע רמז למאכל הא דרכיך בראש רמז למשגל המכונה בשם דרך וכמ"ש דרך גבר בעלמה והוא מוריד כח הזרע מן הראש כי לכן המרבה בתשמיש עיניו כהות וזהו דרכיך בראש. הא כדי פרזלא רמז לממון שהוא מיני מתכות וגם פרזלא אותיות לא פזר שאין האדם רוצה לפזר ממונו אלא רוצה לכנוס ממון:

והנה הרב ע"א ז"ל כתב על נוסח הסליחות שאומרים פני הצאן אל עקד שתיבת שתיבת עק"ד הוא ג"פ ח"ן והם ר"ת עזר קנין דירה ע"ש באורך. ויובן בס"ד לרמוז כל זה על שלש רגלים והוא עזר רמז לפסח שעזרנו הש"ית ברחמיו וחסדיו והוציאנו ממצרים גוי מקרב גוי קנין רמז לשבועות שבו קנינו התורה שנקראת מקח שנא' כי לקח טוב נתתי לכם דירה רמז לסוכות שהאדם צריך לעשות דירה חדשה לעצמו תחת אויר השמים היא הסוכה והנה בכל רגל אנחנו מוצאים חן לפני הקב"ה ולכן נרמז בר"ת הנז' עק"ד הוא ג"פ ח"ן וכמ"ש הרב ז"ל:

ובזה יובן בס"ד לפרש מאמרם ז"ל שאמרו ג' חינות הן חן אשה על בעלה חן מקח על מקחו חן מקום על יושביו ויובן בס"ד לרמוז חן אשה על בעלה רמז לפסח שיצאו ישראל ממצרים בלתי שהיו ראויים לכך יען כי היו גוי מקרב גוי מה אלו עובדי ע"ז אף אלו עע"ז ואפ"ה נשאו חן בעיני הקב"ה וגאלנו ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה והכה כל בכור בכבודו ובעצמו וזהו משום דחן אשה על בעלה כי כן תמצא לפעמים שהאשה היא כעורה ואפ"ה אוהב אותה בעלה הרבה ומחבב אותה מאוד והיינו משום דחן אשה על בעלה וכן ישראל עם הקב"ה הם נמי כדמיון אשה ובעלה כנודע ומה שאמרו חן

מקח על מקחו רמז לשבועות שבו ניתנה תורה לישראל שהקב"ה החזירה על כל אומה ולשון ולא רצו לקבלה כי אם ישראל והתורה נקראת מקח וכמ"ש הפ' כי לקח טוב נתתי לכם וררשו רז"ל אמר הקב"ה אל תעזבו המקח שנתתי לכם ע"ש הרי קראה מקח וזהו מן מקח היא התורה על מקחו אלו ישראל דוקא משא"כ א"הע שלא אהבו אותה ולא קבלוה ומ"ש חן מקום על יושביו רמז לסוכות שהאדם עוזב דירתו המצויירת ומכויירת ועושה לו בראש גגו דירה מעצים ועלי אילנות ויושב בה כדרך שעושים שומרי השדות והוא שמח ואוהב דירה זו של הסוכה יותר מדירת ביתו ומכבדה יותר מכל דירתו והיינו משום דעיקר חן המקום הוא על יושביו דכמו שתמצא שיש איזה אדם שאוהב לדוד בבית אחד קטן ואינו אוהב לצאת מתוכו גם שיש ספק בידו לקנות בית אחר יותר טוב ממנו הרבה והיינו משום דחן מקום על יושביו:

הפטרת פינחס

ואותר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה ויאמר ה' אליו לך שוב לדרכך מדברה דמשק.
יובן בס"ד לרמוז מ"ש רבינו האר"י זיע"א זלה"ה והבאנו דבריו לעיל בס"ד ברישׁ הפרשה שאחר שנעשה ענין הר הכרמל ונפלו כל העם על פניהם ואמרו ה' הוא האלהים וגו' נתקנו נדב ואביהוא שחזרו ונתעברו בו ואחר שנתקנו לא הוצרכו לעמור שם ונסתלקו להם נדב ואביהוא. והנה איזבל אשת אחאב היתה מכשפה גדולה ועל ידי זה ידעה שנסתלקו נדב ואביהוא מן אליהו אשר עליהם נתבשר הנני נותן לו את בריתי שלום שהוא היותו חי לעולם ואז אמרה לו כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם כיון שנסתלק ממנו גזרת החיים והשלום גם רמזה לו אל נדב ואביהוא שמתו בשריפת אש וזהו כנפש אחד מהם וכיון שהרגיש שנאבדה ממנו מדרגה זו נתיירא וברח להר חורב וזהו ויירא וילך אל נפשו ר"ל לפי שלא היתה רק נפשו יחידית מפני כך נתיירא מאיזבל ואח"כ חזר להרויחם במערת הר חורב פעם אחרת עד שעלה בסערה השמים עכ"ל זלה"ה זיע"א ע"ש. והשתא אתי שפיר הפסוק מ"ש ויאמר קנא קנאתי וגו' ועי"ז שקניתי ועשיתי תיקון בהר הכרמל אז ואותר אני לבדי דייקא כי נדב ואביהוא נתקנו בזה הענין של הכרמל ונסתלקו ולכן כיון שראוני לברי ויבקשו את נפשי וגו' ורמז על איזבל שרצתה להרגו כנז"ל ולכן אמר אל נפשי דייקא והיא נפש העיקרית שלו שנשארה בו ואז ויאמר ה' אליו לך שוב לדרכך שרמז לו שיתן לו אותה שעה את נפש נדב ואביהוא לך שוב לדרכך הראשון והוא אותה המדרגה הגדולה שהיית הולך בה ואמר מדברה דמשק רמז לו על זאת והוא כי מדברה דמשק עם האותיות והתיבות גי' תש"ה כמנין

ק"ח עו"ד נפ"ש נד"ב ואבי"הוא שעולה גימ' תש"ה בדקדוק וזהו לך שוב לדרכך מדברה דמשק לרמוז על האמור:

וילך משם וימצא את אלישע בן שפט וגו' והוא בשנים העשר ויעבור אליהו אליו וישלך אדרתו אליו. יובן בס"ד לרמוז ע"ד מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א שאלישע הנביא היה משורש חנוך הנק' מט"ט וכו' עכ"ד זלה"ה זיע"א. והנה בזה אפשר לרמוז בשנים העשר גימ' תתקע"ז ועם התיבות וכולל הכל גימט' תתק"ף כמנין מ"ן שור"ש חנו"ך שעולים תתק"ף בדקדוק וזהו והוא בשנים העשר גימט' מ"ן שור"ש חנו"ך ולכן זכה אז ויעבור אליהו אליו וישלך אדרתו אליו שלקח ממנו אח"כ נפש נדב ואביהוא כי ע"י שהיה משורש זה זכה לזה וכמ"ש רבינו האר"י זיע"א דהא גרם להא:

לך שוב כי מה עשיתי לך. יובן בס"ד לרמוז ונקדים תחלה מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה ודע כי כל מי שהוא מזאת הבחינה של נפש אדם הניתן בקין להיותה מבחינת נפש דאצילות כנז"ל יכולין כל הנשמות שהם משרשו לעלות ולתקן עד נפש דאצילות והיא בכלל ולכן כל מי שתיקן עד זה נקרא מלאך ולכן תמצא כי אליהו נקרא מלאך וכן יהודה וחזקיה נאמר עליהם בגמר' שהם תרי אמוראי בארעא ולקבלייהו תרי מלאכי ברקיעא להיותם משורש הזה וכן אמרו על ר"י בר אלעאי שהיה מתעטף בליל שבת בסדינים המצוייצים ודומה למלאך ה' צבאות והוא לסיבה הנז' וכן פינחס שהוא אליהו נאמר עליו ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו ולא אמר ותצפנם כי פנחס היה מלאך ולא הוצרכה להצפינו וגם הוא נקרא מלאך להיותו משורש הזה וכן בכל מקום שתמצא שם מלאך מכונה לאיזה חכם או לתנא או נביא כולם הם מבחינה זו ושמור כלל זה. ואמנם חנ"ך שהוא מט"ט להיותו שנטל גם זיהרא עילאה דאד"הר שהיא נשמה דאצילות היה מלאך גדול מאליהו וכו' עכ"ל ע"ש והנה הקב"ה אמר לאליהו ואת אלישע בן שפט תמשח לנביא תחתיך ואז הבין אליהו זכור לטוב שצריך ליתן את נפש נדב ואביהוא שיש לו לאלישע בעת שיסתלק מן עו"הז ולכן אליהו כשראה את אלישע השליך אדרתו אליו לרמוז לו שהוא מוכרח ליתן לו את נפש נדב ואביהוא שהיא אדירות ומעוז שלו ולכן השליך אדרתו אליו ואלישע ברוח קדשו הבין מה שרמז לו בהשלכת האדרת כאמור ולכן שמח ואמר לו אשוב ואשקה לאבי ולאמי ואלך אחריך והשיב לו אליהו לך שוב כי מה עשיתי לך שרצה לרמוז לו עתה על ענין האדרת שהשליך אליו וא"ל כי מ"ה ר"ת מלאך השרת עשיתי לך ר"ל בהשלכת האדרת רמזתי לך על נפש נדב ואביהוא שאתן אותה לך ואז תהיה נקרא מלאך השרת וכאמור והגם שודאי הוא לא נתן אותה לו כי אם בעת הסתלקותו מן העולם אפ"ה קאמר עשיתי

לך הכוונה כי מאחר שהשליך אליו אדרתו הנה בזה הוא זכה בה וכאילו נתנה לו ממש ודע דהגם שכתבנו בס"ד לעיל משם רבינו האר"י זיע"א דאלישע עצמו הוא משורש חנוך שהוא ג"כ מלאך וגדול מאליהו עכ"ז שפיר קא"ל אליהו מלאך השרת עשיתי לך דזה לחוד וזה לחוד:

ובזה אפשר לרמוז עוד בס"ד כי מל"אך במילואו כזה מ"ם למ"ד אל"ף כ"ף הנה אם תמלא את אותיות המילוי ג"כ יהיה מילוי המילוי כזה מ"ם מ"ם למ"ד מ"ם דל"ת אל"ף למ"ד פ"ה כ"ף פ"ה סך הכל גי' אלף ור"ג ועם הכולל כ"ד אותיות שלהם גי' אלף רכ"ז כמנין נפ"ש דק"ין מ"ן האצי"לות שעולים תיבות אלו מספר אלף רכ"ו וע"ה הוא מספר אלף דכ"ז והוי חושבנא דדין כחושבנא דדין לרמוז שמי שהוא מבחי' זו נקרא מלאך. או יובן אופן הרמז כך כי כבר כתבנו בס"ד שאם תמלא אותיות מל"אך במילוי דמילוי יעלו מספר אלף ור"ג ועם ד' אותיות השורש הרי אלף ור"ז והוא כמנין בחי"נת ק"ין מאצי"לות שעולים תיבות אלו אלף ור"ז בדקדוק והוא להורות כנז"ל גם אפשר לרמוז בס"ד כי המספר הנז"ל של אותיות המלאך שעולה אלף ג"ר הוא רמז שמי שיש לו נפש דאצילות שהיא בחינת האלפים כנודע הרי זה נקרא מלאך ולכן מל"אך חשבונו כנז"ל עולה אלף ג"ר ר"ל שזה האדם הנקרא מלאך הוא הגיע וגר באלף שהיא עולם האצילות שזכה לנפש דאצילות:

מטות

וידבר ה' אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר איש כי ידור נדר לה' וכו'. הנה ממרוצת הלשון מוכח שמדבר אל ראשי המטות שהם יצוו את בני ישראל בזה בענין השבועות והנדרים וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך שהכוונה הוא דבר אל ראשי המטות שהם חכמיהם וגדוליהם שהם יזהירו את בני ישראל בזה וזהו אל בני ישראל לאמר איש כי ידור וכו' שהם יאמרו אל בני ישראל אזהרה זו של הנדר והשבועה וא"כ השתא צריך להבין למה דוקא בענין זה של נדרים ושבועות קפיד שתהיה אזהרה זו אל בני ישראל מן ראשי המטות והם החכמים והגדולים ולא היה זה כשאר צוויים שא"ל הקב"ה דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם וכו' שהצוויי יהיה ממנו אל בני ישראל. ויובן בס"ד לפרש טעם לזה ונקדים תחלה מ"ש הרב אוהל יעקב ז"ל בפ' נשא על מאמרם ז"ל שאמרו במדרש א"ל הקב"ה לישראל לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי אפי' באמת אין אתה רשאי לישבע בשמי אלא א"כ יהיו בך כל המדות האלו את ה' אלהיך תירא שתהא כאותן שנקראו יראי אלהים אברהם יוסף איוב הוי את ה' אלהיך תירא ואותו

תעבוד אם אתה מפנה עצמך לתורה ולעסוק במצותו אין לך עבודה אחרת לכך נאמר ואותו תעבוד ובו תדבק וכי יכול אדם לידבק בשכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא לומר לך כל המשיא בתו לת"ח וכו' אם יש בך כל המדות הללו אתה רשאי להשבע ואם לאו לא:

וכתב הרב ז"ל שם וז"ל אכן התנאי הג' ובו תדבק כאשר יהיה לו בנות ישיאם לת"ח דבר זה נראה רחוק מאד מדבר הנדר והשבועה אבל אחר ההתבוננות גם התנאי הזה הוא ראוי ומחוייב מאד אל הנשבע והוא בהקדים מאמר (ישעיהו מ"ח:א') שמעו זאת בית יעקב הנקראים בשם ישראל וממי יהודה יצאו הנשבעים בשם ה' ובאלהי ישראל יזכירו לא באמת ולא בצדקה הנה האריך הכתוב והרים קרן ישראל וייחוסם למעלה מאד בית יעקב הנקראים בשם ישראל כי מעיר הקדש נקראו שההוראה אשר כל זה צריך הנביא להקדמה לדברי תוכחתו ובאלהי ישראל יזכירו לא באמת ולא בצדקה אבל דע כי הרמ"בם ז"ל כתב (מצוה ז' מספר המצות) להשבע בשמו כשנצטרך לקיים דבר מהדברים או להכחישו כי בזה תהיה הגדולה והכבוד והעילוי היינו שהוא מופת על הנשבע שהוא אוהב את ה' יותר מכל מחמדיו כי כן טבע האדם שיהיה על דל שפתיו לישבע בדבר החביב לו ביותר כמו מי שחלה בנו יחידו והוא צריך לישבע לו הלא ישבע לו כן יתרפא בני מהרה וכדומה ממקרי זמניות אשר יקרה לפניו הלא ישבנו בהם וא"כ העוזב את כל עסקיו ונשבע רק במאמר חי ה' בע"כ גדול כבוד אהבתו את ה' יתברך בלבו יותר מכל חפצי העולם והאהבה הזאת גוברת ועודפת על כל האהבות וא"כ יקשה בעינינו איככה יזדמן הנשבע בשם ה' ושקר בימינו הלא האיש הזה הנשבע על שקר ודאי רחוק הוא מאד מאהבת ה' וא"כ יפלא מי הביאו לישבע בשם ה'. אמנם התשובה בזה ממש ע"ד שאמרו ז"ל במד"ר (רי' ש"הש) שחורה אני ונאוה שחורה אני במעשי ונאוה אני במעשי אבותי. ביאור זה ע"ד אחד שיושב בבית חומה גבוהה מאבני גזית והחלונות סתומים בסמרטוטים בא אורח אל העיר וראה זאת והתפלא לאמר איככה נזדמנו ב' הפכיים בנושא אחד הבית חומה הוא מורה על הבעלים שהוא עתיר נכסין והחלונות מורים ההפך. אמר לו תושב מאנשי העיר אני אגיד לך פשר הדברים כי הבית באה לו בירוש' והוא נחלת אבותיו שהיו עשירים רק הוא איש עני וכאשר נשבר חלון בביתו אין בידו במה לתקן ובא נא עמי ותראה את האיש ההוא כי הוא מעוטר במלבושי כבוד כמשפט העשירים והוא חגור חגורה דלה מאד והולך יחף וזה הכל רק בעבור שאבותיו היו עשירים והבגדים הם אשר הלבישו אביו בעת הנישואין. ועוד הם קיימים וזהו ממש מאמר שחורה אני במעשי מה שיש בי ב' הפכיים מעשים טובים מאוד ומעשים רעים

מאוד והסיבה בזה כי הטובים הם מעשי אבותי אשר בידי בירושה והמעשים רעים הם שלי וזהו שחורה אני במעשי ונאוה אני במעשי אבותי כן הנשבע בשם ה' לשקר בע"כ הוא רשע בעצמו רק אביו היה צדיק והיה אוהב את ה' ית' מאוד מאוד וקבל מאביו לישבע בשם ה' ואביו היה נשבע על דבר אמת והוא נשבע על שקר וז"ש שמעו זאת בית יעקב הנקראים בשם ישראל וממי יהודה וצאו ועי"ז נמצא בידם תרתי דסתרי שקבלו מאבותם הצדיקים לישבע בשם ה' והם בעצמם הנשבעים בשם ה' לא באמת ולא בצדקה ומעתה גם דברי התנאי הג' הם לצורך גדול אל הנשבע גם כי שלמו לו הב' תנאים הראשונים את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ולא ישבע כ"א לדבר שבקדושה עוד יש לחוש על השבועה גם שהוא ישבע באמת פן יצא ממנו בן רשע ויהיה למוד מן האב לישבע בה' והוא ישבע לשקר לזה בא התנאי הג' ובו תדבק להתחתן רק עם בני ת"ח ואז יהיה בטוח גם בבניו כמאמר (ברכות יו"ד) אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך וליהוו לי בנין דמעלי שלא יכשלו כלשונם עכ"ל ע"ש:

והנה דע כי כמו שהבן לומד מאביו מנהגים ללכת בהם ולנהוג בהן כן עמא דארעא לומדים מן ראשי העם מנהגים ועושים כמותן וכמו שחששו חז"ל והזהירו למי שהוא גדול הדור להזהר ולהשמר בענייניו ומעשיו כדי שלא יצא מהם מכשול לרבים שממנו יראו וכן יעשו שאין העולם לומדים מן הקטנים שבהם כי אם מן הגדולים שבהם והנה ראשי המטות הם הראשים וגדולי הדור ובודאי שהם צדיקים כי הם ממונים וגזברים ע"פי ה' ביד משה ובודאי שהם צדיקים גדולים וממילא הוא שבודאי הם אוהבים את הש"ית הרבה ולרוב אהבתם בו מורגלים הם לישבע תמיד בשם ה' וכמו שמצינו בדוד שבעת שהיה צריך לישבע לא היה נשבע כי אם חי ה' וזהו לרוב אהבתו בהקב"ה להורות כי אין חביב לו כאהבתו והנה הצדיקים האלו שהם נשבעים בשם ה' הם נשבעים באמת ואמנם עמא דארעא שהם רואים שהגדולים האלו הם נשבעים תמיד בשם ה' גם המה ילמדו לישבע בשם ה' ודא עקא שהם אינם נזהרים בשבועתם ונשבעים לשקר ונמצא שהגורם בזה הם הגדולים שבהם שהם ראשי המטות שהם מורגלים לישבע בשם ה' ועמא דארעא לומדים ולולי הם הנה עמא דארעא מצד עצמם לא היו באים לידי מדה זו וכמו שכתב הרב ז"ל שמי שהוא נשבע לשקר ודאי הוא רחוק מאהבת ה' ומי יביאנו לישבע ב"ה ובודאי הוא שמצד עצמו לא יזכר ש"ש על פיו ונמצא מי הביאם למדה זו המה הראשים הצדיקים הנשבעים בשם ה' באמת ולכן עליהם מוטל הדבר להוכיח את כללות העם בית ישראל בזה יען כי הם הגורמים המביאים לאותם ההמונים שבכללות ישראל לבא לידי מדה זו ולז"א וידבר משה אל ראשי המטות ומה דבר אליהם הוא אל

בני ישראל לאמר כלומר שאם יצוו ויאמרו אל בני ישראל ענין זה והוא איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה וכו' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה שעליהם מוטלת פרשת נדרים ושבועות זו לצוות לבני ישראל כי מסיבתם באים לידי מדה זו:

ובזה יובן בס"ד הפ' בישעיה למדו היטב דרשו משפט וצריך להבין מילת היטב מה כוונתה ובזה אתי שפיר שהכוונה הוא שאם האדם ילמוד מאבותיו או מגדולי תורה איזה מנהג וענין לא ילמוד אותו לחצאין אלא ילמוד היטב בשלימות שאם ילמוד החצי יותר טוב הוא שלא ילמוד כלל וכמו הכא שלומד לישבע בשם ה' ואינו לומד לישבע באמת א"כ יותר טוב שלא היה לומד כלל שאם לא היה לומד כלל לא היה בא מצד עצמו לידי מדה זו להזכיר ש"ש על פיו כי הנשבע בשם ה' לשקר היא אצלו ב' הפכיים בנושא אחד וא"כ ודאי מצד עצמו לא יבא לידי מדה זו:

לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. יובן בס"ד לפ' כי ידוע שכל דבור של מצוה היוצא מפי האדם נברא ממנו מלאך והנה יש דבור שהוא מצוה שלימה וגמורה כמו מצות ספירת העומר שבדבור לבדו דוקא תגמר המצוה ואין חסרה כלום ואין צורך למעשה עוד. ויש דבור שאין בו לבדו מצוה שלימה וגמורה וכמו שנדב בפיו לתת כ"וך לצדקה הנה הגם שבזה הדבור עשה מצוה עכ"ז עדין היא לא נגמרה כי צריך שיקיים אותו הדבור בפועל שיתן נדריו שאם לא יקיים בפועל ולא יתן כלל א"כ למפרע אז אותו הדבור הוא עון ולא מצוה וא"כ השתא המלאך הנברא מן הדבור הזה ג"כ נברא בכח ולא בפועל דהיינו כמו הילד שעדיין הוא במעי אמו והוא שלם בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו ואמנם הוא עדיין בכח ולא בפועל ועד שיצא לאויר העולם אזי נגמר בישולו שיתחזקו ויתקשו עצמותיו וגידיו ובשרו ונעשה כאחד האדם וא"כ השתא מלאך הנברא מן הדבור כזה הנה המלאך ההוא מצפה ומיחל לקיום הדבר בפועל כדי שגם הוא יגמר ויצא מכח לפועל וז"ש איש כי ידור נדר לה' או שהוא נדר מצוה שודאי יהיה מן הדבור ההוא מלאך או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו שהיא ג"כ שבועה של מצוה שהוא אוסר דבר שראוי להיות איסר על נפשו וכמ"ש המפרשים ז"ל שהוא ע"ד נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך שג"כ יהיה נברא מדבור זה מלאך הנה אנכי מצווהו שלא יחל דברו יחל מלשון תוחלת כלומר אותו הדיבור הנעשה מלאך לא יניחנו להיות מיחל ומצפה ועיניו תלויות לקיום המצוה כדי שיגמר גם הוא שאיך יאחר קיום הדבר ויניח את המלאך שהוא הדבור שלו שנעשה הוא עצמו מלאך להיות מיחל ומצפה כי אין זה מן הכבוד וקרא אמר תוחלת ממושכה מחלה לב אלא צריך שככל היוצא מפיו יעשה תכף ומיד שאז גם את המלאך יוצא ממסגר כי יצא אז מן הכח לפועל:

החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין. יובן בס"ד לרמוז אנשים רמז למשיח בן דוד ומשיח בן יוסף כי מיעוט רבים שנים והם כל כחם וכלי זיינם הוא ממעשים טובים של ישראל וזהו החלצו מאתכם דייקא ר"ל ממצות ומע"ט שלכם אנשים הם משיח בן דוד ומשיח בן יוסף לצבא בשביל צבא וחיל גוג ומגוג ושאר האומות אשר יתקבצו לערוך מלחמה נגדם וע"י שתחלצו אותם כלי זיין מן מצות ומע"ט שלכם אז בזה ויהיו על מדין ר"ל שמתגברים על כחות הדינים ולז"א על מדין שיתגברו למעלה מכחות הדינים שאז כחות הדינים יהיו נכנעים למטה וע"י תגבורת זאת שמתגברים אז יכולים לתת נקמת ה' במדין הם כחות הדינים המקטרגים והמשטינים על ישראל תמיד ומצרים להם שאז נוקמים מהם ומבטלים כחם והקטיגור יהיה סניגור ולכן אמר נקמת ה' שעיקר הנקמה היא בעבור שמו ית' המחולל בגוים כי בהיות ישראל בצרות הגלות יהיה בזה חלול ה' ולכן אמר נקמת ה':

אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא. יובן בס"ד לרמוז דידוע שאד"הר פגם באלף דאדם ונשאר דם ופגם באלף דאמת ונשאר מת ובזה הביא דם ומיתה לעולם וגם עוד שע"י חטאו נפלו ניצוצי הנשמות השייכים לכללות ישראל לקליפות והם צריכים להתברר בכל דור ודור עד ביאת הגואל במהרה בימינו אכ"יר. ובזה יובן אלף למטה אלף למטה רמז לאל"ף דאדם ואל"ף דאמת שנפגמו ובזה נפרדו מן אותיות שבצידם ונשאר אותיות דם ואותיות מת וזהו למטה מלשון הכנע' כמו צדיק מט לפני רשע וכן מטה ידו וגם הוא מלשון הטיה והכוונה שגורמת להם השפלה ע"י הפגם וגם שנטו מאותיות שבצידם ולכן אמר אלף למטה ב"פ רמז לב' אלפין הנז"ל דאמת ודאדם וגם עוד לכל מטות ישראל רמז לכללות כל הנשמות של ישראל שנפלו לקלי' והושפלו הנה על כל אלו אנכי מצוה אתכם תשלחו לצבא רמז לבחי' שם הוי"ה ושם אד"ני שעם הכולל שלהם יעלו במספר צב"א והכוונה שתתקנו אותם ותשלחום שם לקבל שפע משם כי שם היא עלייתם ושם יהיה גמר תיקונם שיתקשרו ויתיחדו יחד:

וימסרו מישראל אלף למטה שנים עשר אלף חלוצי צבא. יובן בס"ד לרמוז כי שם פא"י הוא גי' צ"א גם שם סא"ל הוא גי' צ"א וא"כ שניהם המה ב"פ צ"א ואפשר שישראל נמשך להם כח ושפע מב' שמות קדושים אלו ולז"א חלוצי צב"א אותיות ב' צ"א ר"ל משני פעמים צ"א ובזה יובן מ"ש הפ' וחצית את המלקוח בין תופשי המלחמה וכו' ובין כל העדה והוא כי מלקוח גי' ב"פ צ"א רמז להשפעת שמות הנז"ל שנשפעו מהם ובזה הרויחו כל השלל ההוא שתתחלק ההשפעה שנשפעו מהם בין תופשי המלחמה ובין כל העדה:

וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פינחס בן אלעזר הכהן. י"ל תיבת אותם שניה לכאורה שפת יתר ויובן בס"ד לרמוז בזה שהמשיך להם הארה מן אורות המקיפים שהם כ"א פעמים אהי"ה שעולים מספר אמת וזהו וישלח אותם משה אלף למטה לצבא ולא שלחם לבדם אלא את"ם אותיות אמת רמז לאורות הנז' לשומרם ואת פינחס ג"כ שהיה מלאך וכלי הקדש הוא הציץ וחצוצרות התרועה בידו לעת הצורך וכמו שנצרכו אח"ך לציץ בענין בלעם שהפילוהו ארץ והרגוהו:

כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל דבר אשר לא יבא באש תעבירו במים. יובן בס"ד לרמוז כי הנה רז"ל אמרו ע"פ זאת התורה לעולה שכל הקורא בפ' עולה כאלו הקריב עולה וכל הקורא בפ' חטאת כאלו הקריב חטאת וכו' ונמצא לפ"ז שגם בזמן שאין ב"המק קיים יש תקנה לכפרת העון ע"י שיקרא בפ' אותו הקרבן המחוייב בו ויעלה עליו כאלו הקריב קרבן ההוא ע"ג המזבח ממש. ואמנם הנה זה תינח בעון שחייב עליו קרבן שיש תקנה על ידי שיקרא הפרשה של אותו הקרבן אבל אם הוא עון שאדם דש בעקביו כמו ליצנות ושקר וחנופה שאם היה עושה עון זה בזמן ב"המק אין עליו קרבן ואינו נזכר בפרשה וא"כ מה יקרא בשבילו לכפר עליו הנה ודאי כפרה זו תלויה בדמעות אשר יוריד בעת הודוי שמתודה על אותו עון ואז בדמעות עיניו הוא מרחץ כתמי נפשו אשר עשה בעון זה ואמנם הנה ודאי שגם באותם העונות שיש להם תקנה בקריאת הפרשה של קרבן שלהם עכ"ז צריך להוריד עליהם דמעות כדי שיתרחץ מהם היטב כי אין לך דבר שמרחץ ומגהץ הנפש כמו הדמעות שסגולתם ועניינם רבו מספר וז"ש כל דבר אשר יבא באש המזבח ר"ל כל דבר עון שיש לו תקנה באש המזבח כי יש בו קרבן הנה גם בזמן שאין מזבח יש תקנה לזה שתעבידו אותו באש התורה שהתורה נמי נקראת אש שנא' הלא כה דברי כאש וכמ"ש רז"ל כל הקורא בפ' עולה כאלו הקריב עולה ואז וטהר ואמנם עכ"ז צריכים לו הדמעות וזהו אך במי נדה רמז לדמעות שהם מי טהרה של הארם יתחטא האדם ויטהר יותר וכל דבר אשר לא יבא באש כמו חנופה ושקר וכיוצא שאין על זה תקנה באש המזבח שאין עליו חיוב קרבן הנה זה תהיה טהרתו ע"י הדמעות דוקא וזהו תעבירו במים הם מי טהרה האמורים שהם הדמעות של העינים:

וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם ואחר תבואו אל המחנה. יובן בס"ד לרמוז על בגד והחלוק הרוחני שיש לאדם שצריך לכבסו מן כתמי העונות שטנפו אותו ואימתי יהיה כיבוסו העיקרי הוא ביום השביעי שהוא יום ש"ק שאז האדם הוא פנוי מעסקיו ויש לו פנאי ללמוד תורה הרבה ולהביט בתיקון מעשיו בעבודת ה' ובפרט כי ביום השביעי

ישראל מקהילים קהלות ברבים ואז כשילך לשמוע ד"ת אזי יבא להתעוררות תשובה גם ישמע דרכי עבודת ה' וידע איך יתנהג ולכן אמר ביום השביעי. או ביום השביעי רמז לשבעה עשיריות שיחיה האדם בעו"הז ואם לא הביט ועשה תיקון לנפשו בתחלת ימיו לפחות ישתדל בעישור השביעי כי אז הוא סוף ימיו ואם לא עכשיו אימתי ובזה וטהרתם טהרה עצמית ואז אחר תבואו אל המחנה הוא מחנה שכינה:

ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדין. יובן בס"ד לרמוז ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם לשון חילול ר"ל בשביל חילולם שחיללו הקדושה ביניקתם ממנה ח"ו כי אין קיום לסט"א כי אם בקדושה ומה שהיה להם כח לינק מן הקדושה הוא מכמה סיבות הא' הוא את או"י רמז למ"ש בתיקונים תיקון תשעה ושתין שהבל חאב באל"ף ויו"ד מן אהי"ה ואד"הר חאב בוא"ו יו"ד מן הוי"ה ב"ה הרי בין שניהם הוא אותיות או"י ע"ש וזהו את או"י ר"ל מסיבת אותיות או"י דחאבו בהן ולכן נתגברו הם לינק מן הקדושה. ואת רק"ם רמז לש"ם ניצוצות שהם רפ"ח וב"ן שנתערב בהם סיגים וצריכים תיקון ולכן כל עוד שלא נתקנו ועלו כולם יש להם כח לינק ח"ו. ואת צו"ר רמז לבחי' שם אלהים שהוא דין וכל עוד שלא נתקן ונתמתק אז יש להם כח לינק ח"ו והוא כי צו"ד עם האותיות וכולל המלה גי' ש' רמז לשם אלהים שעולה במילואו מספר ש' כנודע. ואת חור רמז לגבורות שכל עוד שלא נתמתקו הגבורות בחסדים יש להם כח לינק ח"ו כי ידוע שכל יניקתם הם מן הגבורות והנה חו"ר עם האותיות עול' כמנין גבורה ע"ה. ואת רבע רמז לה"א האחרונה של השם שהוא אות רביעי והיא סוד שכינה שהיא בגלות שהחוטא גורם להפריד אות ה"א מאותיות השם כי לכן נקראת התשובה תשובה שהוא אותיות תשוב ה"א ולכן כל עוד שה"א מופרדת ח"ו מן אותיות השם חלילה שיש להם כח לינק. ולז"א חמשת מלכי מדין חמשת מלשון זייון כמו ובני ישראל יצאו חמושים מארץ מצרים שהוא ר"ל מזויינים ולז"א חמשת מלכי מדין ר"ל חסרון ענייניים אלו שהזכרנו מסיבתם בא זייון וכח למלכי מדין לינק ח"ו מן הקדושה וישראל ע"י שהרגום ביררו אותו הכח מהם ובטלה יניקתם ונעשה ביטול לסט"א בצד מה בזה:

שא את ראש מלקוח השבי באדם. יובן בס"ד לרמוז כי המלכות עם האותיות שלה גימ' רא"ש ואנחנו מעלים את ניצוצי הקרושה השבויים בתוך הסט"א ומעלים אותה למדת המ' ומשם יעלו למעלה וז"ש שא את רא"ש היא המלכות תשיא עמה מלקוח השבי הם ניצוצי הקדושה באדם גי' מ"ה רמז לסיוע שם מ"ה. או יובן בס"ד לרמוז כי ר"ת "מלקוח "השבי הוא מ"ה רמז למלכות שנקראת מ"ה ע"ד שפירש רבינו זיע"א בפ' מה אשיב לה'

והיא יש לה עילוי והתנשאות ע"י מעשה האדם אשר יעשה במצות ומע"ט וז"ש שא את ראש מלקוח השבי ר"ל ראש תיבת מלקוח השבי שהוא אותיות מה שהוא רמז למלכות באדם ר"ל ע"י האדם מה שיעשה מצות ומע"ט וממנו יהיה לה התנשאות ומעלה. או יובן באדם גי' מ"ה רמז לבחי' שם מ"ה שתתעלה ותתייחד בו וזהו שא את ראש מלקוח השבי רמז למלכות באד"ם רמז לבחי' שם מ"ה והנה ר"ת מלקוח השבי מ"ה כאמור וס"ת הוא ח"י רמז לקשר וליחד מדת המ' עם מדת היסוד הנקרא חי:

והרמות מכס לה' מאת אנשי המלחמה היוצאים לצבא אחד נפש מחמש המאות מן האדם מן הבקר מן החמורים ומן הצאן. יובן בס"ד לרמוז מכ"ס גי' ק"ך רמז לק"ך צירופי אלהים שהם דין והחיצונים רוצים לינק מהם וצריכים תקון ומיתוק כדי לעשותם רחמים ולכלול אותם בקדושה ולא יהיה יניקה מהם לסט"א וזהו והרמות מכ"ס גי' ק"ך רמז לק"ך צירופי אלהים תרים אותם לה' שם הרחמים שיהיו רחמים גם הם ויכללו מהם יניקה לחיצוני' והנה ההתרוממות הזאת תהיה מאת אנשי המלחמה הם ישראל הלוחמים מלחמת ה' עם היצ"הר והקלופות כרי לתקן ולברר ניצוצי הקדושה וזהו היוצאים לצבא רמז לניצוצי הקדושה שמבררום ומוציאים אותם לצבא הם בחי' שם הוי"ה ב"ה ושם אד"ני שעם הכולל שלהם עולים גי' צב"א ועי"ז יהיה אז אחד נפש כלומר ה' גבורות שהם ה"פ אלהים שעולים כמספר נפ"ש כי ה"פ אלהים גי' ת"ל כמנין נפ"ש ימשך להם הארת האל"ף שהוא מספר אחד וזהו אחד נפ"ש והארה זו תהיה ע"י ה"א ראשונה שבשם שמספרה חמשה והיא בחי' המאות כי ידוע שארבע אותיות השם הם כנגד אחדים עשרות מאות אלפים וה"א ראשונה היא בחי' המאות ולז"א מחמש המאות ר"ל מבחי' ה"א ראשונה שהיא מספרה חמש והיא בחי' המאות ושוב זכר ד' מינים ואמר מן האדם מן הבקר מן החמורים ומן הצאן בזה רמז לכללות התחתונים שבהם תלוי התיקון והם ד' מינים וכמ"ש המגיד בהגדה כנגד ד' בנים דברה תורה אחר חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לישאל ולכן תפס ד' מינים אדם בקר חמורים צאן ותפס תחלה אדם שהוא רמז לת"ח שהוא המובחר ושם אדם יקרא על החשוב כנודע ששם זה הוא גדול שבשמות ועל דרך שאמרו אתם קרויים אדם ואין או"הע קרויים אדם:

וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים וכו'. הנה לכאורה י"ל למה מן מחצית בני ישראל לקח אחד מן החמשים שיעלה לחשבון עשרה מן חמש המאות ומן מחצית אנשי המלחמה לקח אחד מן חמש המאות וויתר להם התשעה והיה צריך שיקח ג"כ מהם עשרה מן חמש המאות כמו שלקח מן מחצית בני ישראל והנה רבינו האר"י זיע"א נתעורר בזה ונתן טעם ע"ז הסוד ואנחנו אין ראויים כעת לעסוק בנסתרות הש"ית

יזכנו לזה ברוב רחמיו וברוב חסדיו להאיר עינינו בתורתו ויראנו מתורתו נפלאות וכמ"ש דוד הע"ה גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. ואמנם נבא עתה בס"ד לפרש טעם לזה ע"ד הפשט והוא כי הנה ודאי שאנשי המלחמה הם עשו מסירת נפש בהליכתם למלחמה שמסרו עצמם על קדוש ה' כי איך יתכן בשכל שילכו י"ב אלף למלחמה על חמשה מלכים וענין שלהם הוא דומה למעשה פינחס שמסר עצמו על קידוש ה' בהריגת זמרי וכמ"ש רבי' מהד"ם אלשיך ז"ל בפ' זו וז"ל והוא כי אמר משה הנה זאת מלחמת מצוה וגדול הלוחם אותם ומה גם כמדובר ה' מעין מעשה פינחס כי גם אלה קמים להרוג את מעבירים על דתו ית' וכו' ע"ש . ובזה פי' הרב ז"ל ע"פ וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שכתב עוד וז"ל שלוחי ישראל אשר הלכו למלחמה עשו כמעשה חנניה מישאל ועזריה שאמרו למלך הן איתי אלהנא וכו' יכיל לשיזבותנא אך לא על מנת כן אנחנו עושים כי ידיע להוי לך מלכא די לאלהך לא איתנא פלחין וכו' כן עשו השלמים האלה כי הם אמרו הנה משה אמר כי לא נמות במלחמה כי אם נמלט ונצליח וכו' דעו איפה כי לא על מנת כן אנחנו עושים שיעשה לנו נס כי אם אדרבא אנחנו הולכים למסור עצמנו על קידוש ה' נגד אשר החטיאונו לאלהי עולם ה' ואם ימיתונו מדינים נחיה לפניו ית' בעשותינו מצוה זאת וזהו וימסרו מאלפי ישראל כי מעתה מסרו עצמן לקדש את השם על שעברו רצונו ית' וכו' ואז חזר והבטיחם משה וכו' והגידה תורה כי הדין עמו ומה גם עתה שקבלו למסור עצמן שהוא כאלו נמסרו כי אותם ואת פינחס בדמיון אחד כי כאשר פינחס מסר עצמו על קדושת ה' כן אלו מסרו עצמם וכו' ע"ש:

המורם מכל האמור הוא שאנשי המלחמה בהליכתם זו על מדין הם יתדמו לפינחס בזה כי כמו שפינחס מסר עצמו בענין זמרי כן הם מסרו עצמן והנה מצינו שבפינחס הקב"ה נתן לו שכרו במעשה זמרי שנתכהן כי הוא לא היה כהן עד שהרג את זמרי וכמ"ש והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל. האמנם ודאי הוא שאין דומה ערך מעשיה' לערך מעשה פינחס כי פינחס הוא מעצמו נתקנא ועוד שבמעשה דידיה השיב החימה מעל בני ישראל כי ע"י מעשיו פסקה המגפה משא"כ במעשה אנשי המלחמה אלו שהלכו על מדין אין דבר זה נמצא והנה בעבור זאת יש לומ' שאם לפינחס נתן לו מעלת הכהונה לו ולזרעו אחריו עד עולם הנה הם לא יזכו במעלה שיתן להם כזה כי אם לפי שעה בעודם עוסקים במלחמה דוקא עד שישובו איש אל ביתו ופינחס גדלו מעשיו על מעשיהם שני מעלות וא"כ מן הראוי שגם שכרו יגדל ב' מעלות והוא שיזכה לו ולזרעו והם אפילו לעצמם לא יזכו כי אם לפי שעה ולא בכל ימיהם ועכ"פ איך שיהיה הנה הם יש להם מן הדין ליטול מעלה כדרך מעלה

שנטל פינחס בקנאת ה' ורק ההפרש שלהם שאינם זוכים במעלה שנוטלים בעבור זאת כי אם לפי שעה בהיותם במלחמה:

וא"כ השתא נחזי אנן מה מעלה יש להם ליטול והנה בפינחס מצינו שנטל מעלת הכהונה שנעשה אז כהן מה שלא היה כן מקודם והא ודאי שאין יכולים אנחנו לומר שהם ג"כ יקחו מעלה זו לפי שעה שיהיו נמי במדרגת כהנים דז"א דבשלמא פינחס היה עיקרו לוי וא"כ השתא מה שנעשה כהן עלה מדרגה אחת על מדרגתו שעלה ממדרגת לוי למדרגת כהן ואמנם הם שהיו ישראלים איך יתכן שיהיו במדרגת כהנים שיעלו בזה ב' מדרגות ביחד מן מדרגת ישראל למדרגת כהן כי ידוע הוא שאין לעלות ב' מדרגות ביחד וכמו שכתב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל בפ' קרח שתמה מרע"ה על קרח שהיה לוי ועלה בדעתו להיות כהן גדול ותמה עליו איך נפל בדעתו דבר זה שיעלה ב' מדרגות כאחד ע"ש וכן נמי ידוע דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא ובמלכותא דארעא אין יכולים להעלות האדם ב' מדרגות בפעם אחת כי השר הממונה על מאה אין יכולים לעשותו שר האלף בפעם אחת אלא תחלה מעלים אותו להיות שר על חמש מאות ואח"ך יהיה שר האלף וכן ע"ז הדרך הוא בכל וא"כ גם כאן א"א שיעלו ב' מדרגות ביחד ועוד נמי דלא עדיפי הם מפינחס דהלא פינחס בעצמו לא עלה כי אם מדרגה אחת והם נמי צריכין לעלות מדרגה אחת וא"כ השתא צריכין להיות אז במדרגת לויים דוקא:

ובזה אתי שפיר הטעם בס"ד והוא דלעולם אנשי המלחמה נמי ג"כ צריכים ליתן עשרה מן חמש המאות ואמנם מאחר דבאותו זמן שהיו במלחמה הם צריכים לעלות וליקח מדרגת הלוים א"כ השתא הגם שהם צריכים ליתן עשרה עם כל זה מזמן היותם שם במלחמה הם זכו בעשרה שיש ללויים חלק בכל חמש המאות שמצד חלקם כי זה ידמה כמו לוי שיש לו חטים שזוכה במעשר שלו לעצמו ואמנם עכ"פ צריך להפריש מעשר מן המעשר וליתנו לכהן וכן נמי כאן הגם שהם זכו באותם עשרה שעולה מצד חלקם מזמן היותם שם במלחמה משום דהם חשיבי באותו זמן כמו לויים עם כל זה הם מחוייבים להפריש מן המעשר וליתנו לכהן כדין הלוי שחייב להפריש מן המעשר וליתנו לכהן וא"כ מן העשרה הנז"ל שעולים מן חמש המאות שזכו בה לעצמם הם חייבים ליתן ממנה אחד לכהן שהוא מעשר מן המעשר ולכן צוה הש"ית שלא יתנו כי אם אחד מן חמש המאות לאלעזר הכהן שהוא בשביל מעשר מן המעשר ואמנם מן מחצית בני ישראל הב' צריך שיקחו הלויים עשרה מן חמש המאות ואז אפשר שגם הלוים עצמם יתנו מחלקם מעשר מן המעשר וזה אין צריך לצוות להם בהדיא כי כבר צוה אותם ללוים בדבר ה' דין זה שצריכים ליתן מעשר מחלקם לכהן ולמה צריך לצוות אותם פעם ב' והם ידעו ויעשו

מעצמם ולא הוצרך לצוות בשביל אלעזר הכהן כי אם כנגד מחצית אנשי המלחמה דהוי דבר חדוש:

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאוד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה ויבואו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה וגו'. יובן בס"ד לרמוז שישראל בידרו ממצרים ר"ב ניצוצות ובזה וינצלו את מצרים. גם ידוע שישראל נקראו בנים למקום שנא' בנים אתם לה' אלהיכם זכר כאן ה' אלהיכם לרמוז לבחינת שם הו"יה ולבחינת השכינה וכמ"ש רז"ל כל ישראל בני מלכים הם והנה ידוע ששם הו"יה ב"ה מספרו ר"ס כי כל דבר שבקדושה כלול מעשר ועשר פעמים כ"ו גי' ר"ס וכמ"ש רבינו האר"י ז"יעא זלה"ה על פסוק וירא ה' כי ס"ר לראות ע"ש. גם ידוע כי השכינה יש לה מדת שבעה בסוד בת שבע ובזה יובן ומקנה ר"ב רמז לר"ב ניצוצות קדושה שקנו במעשי' הטובים ובירורו ממצרים וזהו היה לבני ראו"בן ע"ה גי' ר"ס רמז לשם הו"יה ולבני ג"ד גי' שבעה רמז לשכינה הכל קאי על ישראל שכל ישראל הם נקראים בני ראו"בן בנים לה' ולבני גד בנים לשכינה. עצום מאד שהר"ב הנז' היו עצומים במעלה הרבה ולכן אחר שראו שהם ביררו הר"ב ניצוצות והצליחו בהם לכן כיון שראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד שהמקום ההוא ג"כ מקום מקנה ר"ל שג"כ יש בו ניצוצות קדוש' שצריך לבררם לכן ויבואו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה הדבר כפשוטו והם בני גד ובני ראובן ממש שנתעוררו לשבת במקומות ההם כדי לברר מהם ניצוצי הקדושה כי ידוע שכל השתוקקות ישראל הוא לברר ניצוצי הקדושה. או יובן שמ"ש בני ראובן ובני גד ג"כ אפשר לפרש כפשוטו שבני גד ובני ראובן ממש הם בכלל השבטים וא"כ גם להם היה חלק בר"ב ניצוצות שביררו ממצרים ולכן כשהביטו וראו עתה במקומות האלה שג"כ יש בהם נ"ק נתעוררו ליקח לחלקם הארצות ההם כדי לברר ניצוצות הקדושה אשר בהם ובטחו שכאשר הצליחו בר"ב ניצוצות שהיו עצומים מאד ואפ"ה יכלו לבררם כן יוכלו לברר ניציצי הקדושה שבמקומות האלו ולזה באו אל משה כדי ליטול אותם לחלקם:

הפטרת מטות

כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אוכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאום ה'. יובן בס"ד לפרש קישור הפסוקים והוא דידוע מה שאמרו המפרשים ז"ל דהטעם שהאכיל הקב"ה מן לישראל שהוא דבר רוחני הוא משום שישראל יש להם דין עבד עברי ובעבד עברי כתיב כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה ולכן רצה הקב"ה ליתן להם לחם אבירים מן השמים שהוא רוחני כדי לקיים בזה מעין מאמר הכתוב כי טוב לו עמך שהוא

עמך במאכל כי זה הלחם הוא נמי רוחני מן השמים והוא מזון המלאכים עכ"ד ז"ל ועיין בזה למהר"י אלגאזי ז"ל בנאות יעקב ע"ש. והנה אפשר לומר כי לכן רצה הקדוש ב"ה להוליכם במדבר שהוא ארץ ציה ושממה ארץ לא זרועה כדי ששם לא ימצאו לחם טבעי ואז יוריד להם לחם רוחני מן השמים אבל אם היו הולכים במקום שימצא לחם טבעי אין מן הראוי להאכילם לחם רוחני שהוא הפך הטבעי כי ידוע הוא מ"ש חז"ל שכל זמן שאפשר להתנהג כפי הטבע לא יעשה הקב"ה דרך נס הפך הטבע וא"כ מאחר שהיה אפשר ליתן להם לחם טבעי לא היו ראויים שיוריד להם מן השמים שהוא הפך הטבע גם ידוע שאו"הע הם מכים וחובלים וטורפין ממון מישראל שלא מן הדין והם לדעתם כי לישראל יש דין עבדים והדין הוא דהחובל בעבד כנעני פטור. ואמנם הבל יפצה פיהם שאם יש לישראל דין עבדים הנה יש להם דין עבד עברי ולא עבד כנעני והחובל בעבד עברי חייב וכן אם גוזלו חייב לשלם והנה הראיה שיש להם דין עבד עברי הוא ממה שהוצרך להוליכם במדבר כדי ליתן להם המן וכדי לקיים אז בהם מעין מאמר הפסוק כי טוב לו עמך והנה דין זה כי טוב לו עמך נאמר דוקא בעבד עברי ולא בעבד כנעני. ובזה יובן בס"ד כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך והוא לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה ובכח זה שהלכתם בארץ לא זרועה הנה בזה נעשו ישראל קודש לה' שאכלו לחם מן השמים שהוא מאכל רוחני וקדוש ובאכילתם ממנו הנה הם מתקדשים בו וא"כ מכח זה יש ראיה מוכחת שכל אוכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאום ה' שאין יכולים לטעון שיש להם דין עבד כנעני והחובל בעבד כנעני פטור כי מזה מוכח שיש להם דין עבד עברי:

ובזה יובן בס"ד מ"ש הפסוק מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלוך להרגיעו ישראל והוא ע"י החן הגדול שמצא ישראל במדבר שנתן להם הקב"ה לחם מן השמים הנה בזה ממילא נעשו עם שרידי חרב שניצולו מחרב האומות כי אז אינם יכולים לחבול בהם בטענת החובל בעבד כנעני פטור כי מזה החן שמצאו במדבר לאכול לחם מן השמים מוכח שפיר שיש להם דין עבד עברי ולא דין עבד כנעני. או יובן בס"ד מצא ח"ן ר"ת חסד נעורים שהיה לו במדבר אז בזה נעשו עם שרידי חרב וכמ"ש זכרתי לך חסד וכו' וסמך ליה כל אוכליו יאשמו וכו' וא"נ בזכות אותו חסד נעורים בזה ניצולו מן חרב עשו וגם עוד בזכות זאת שיזכור הקב"ה חסד נעורים יבנה בית שלישי במהרה בימינו אכ"יר וזהו הלוך להרגיעו ישראל יה"ר שיבנה בה"מק במהרה בימינו ותראה מלכותו עלינו אכ"יר:

מסעי

ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם הדקדוק מבואר כי הלשון כפול וגם תחלה אמר מוצאיהם למסעיהם ואח"ך אמר להפך ויובן בס"ד כי הנה ידוע מ"ש רז"ל בזמן שישראל עושים רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' ועמרו זרים ורעו צאנכם ובזמן שאין עושים רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידם שנא' ועבדת את אויביך. והנה יש לחקור דהנה לא מצינו בשום פעם שיהיו ישראל זורעים וחורשים בשביל אחרים ויש כמה זמנים שאין עושין רצונו של מקום ואפ"ה אין עובדים עבודה בשביל האומות ולא שכיחא כ"כ בהם גזירה זו דוקא ועבדת את אויביך. ויובן בס"ד דכד דייקת שפיר תמצא שתמיד כל ימי גלותם מתקיים בהם הפסוק ועבדת את אויביך והוא כי האומות תמיד לוקחים מישראל מסים וארנוניות וכיוצא והנה מיעוט שנותנים ישראל לאלו ודאי לא בא לידם בתורת מציאה בדרך אלא הרויחו אותם אחר עמל וטורח יש ממעשה ידיו יש ממסחרו אשר רודף ומרדף עליו יומם ולילה עד שמביא ענייניו לידי גמר טוב ואחר שהרויח קצת אחר העמל והטורח יצא דבר מלכות עליו לתת מס וכיוצא כ"ך והוא נותן הכל נמצא שזה האדם שטרח ועבד עבודת עבד יומם ולילה במשאו ומתנו הנה למפרע עבודתו היתה בשביל המלך שמה שהרויח נתנו למלך וא"כ הא ודאי לפ"ז תמיד מתקיים בהם ועבדת את אויביך:

והנה לפ"ז יש לכנות את האומות בשם מוציאים כי דרכם להוציא ממון מיד ישראל ולא להכניס כי מעולם לא תקנו פעם אחת איזה תקנה שיהיה ממנה הכנסה לישראל כי כל מעשיהם ומגמת לבבם להוציא ולא להכניס גם ידוע כשישראל אין עושין רצונו של מקום נקראים בשם אלה כמ"ש הרב שער המלך ז"ל ח"ב ע"ש ובזה יובן את מוצאיהם למסעיהם ר"ל אימתי יהיו מוצאיה' האו"הע שחפצם ורצונ' להוציא ממון מהם למסעיהם ר"ל שהם יקחו המסעות של ישראל שצריכין לילך ממקום למקום ויהיו עובדים אותם וישראל ישבו לבטח במנוחה ושלוה כי יתקיים בהם הפ' ועמדו זרים ורעו צאנכם הנה כל זה אם הם מתנהגים ע"פי ה' שאז יהיו האומות שהם מוצאיהם למסעיהם אבל אם הם עומדים בבחינת אלה וזהו ואלה ר"ל אם אין עושין רצונו של מקום דאז נקראים אלה אז הוא להפך מסעיהם למוצאיהם כלומ' מסעיהם של ישראל שהם נוסעים ממקום למקום ומפינה לפינה במשא ומתן יומם ולילה לא ישבותו הכל הוא לצורך מוצאיהם הם האומות כי כל טרחם ויגיעם שיגעים כדי להרויח ממון ואח"ך יקחו אותו הגוים במסים וארנוניות לקיים מ"ש ועבדת את אויביך ולז"א מסעיהם למוצאיהם:

או יובן בס"ד דהנה יש לחקור איך דור המדבר שהיו דור דעה יעברו כמה פעמים על דבריו ית' והם לוקין על כל דבר וחוזרים ומקלקלים ואמנם הדבר ידוע לזה שהמקומות שהלכו כהם היו מסוכנים ועלולים לזה כי שם משכן החיצונים והם הלכו בהם כדי לשבר כח החיצונים ולהכרית החוחים והקוצים ולברר ניצוצי הקדושה מידם וא"כ העושה מלחמה עם הסט"א תמיד ודאי מסוכן הוא לחטוא כי הסט"א אז תהיה כל מגמתה להחטיאנו ולאבדנו וא"כ אין כ"כ תימא אם חטאו ישראל כמדבר כי מה יעשה הבן ולא יחטא מאחר שרבים לוחמים כנגדו להחטיאו. והשתא לזה הטעם כתב מרע"ה בתורה כל הקורות שקרו לישראל בכל מקום ומקום בפרטות והוא דבמקום פ' חטאו כך ובמקום פ' חטאו כך הכל הוא כדי להורות ולהודיע לעולם שהמקומות הם גרמו להחטאים האלה שחטאו בהם ואין זאת מחמת פחיתות ערכם שבאו לידי מדה זאת וז"ש ויכתוב משה את מוצאיהם פי' המקרים שקרו אותם במה שחטאו להש"ית למסעיהם פי' שכל מקרה כתבו במסע שלו והוא כדי להורות ולהודיע לעולם כי ואלה מסעיהם הם גרמו למוצאיהם ר"ל שהם גרמו להמקרים האלה שקרו אותם בחטאתם ולא היה זה מחמת פחיתות ערכם ח"ו:

והרב פ"ר ז"ל הביא ממהר"א אזולאי זלה"ה שגם לעתיד ילכו ישראל במדבר ויהיה להם נסים כיציאת מצרים ולכן הגם דמה דהוה הוה עכ"ז כתבה בתורה כדי להודיע על העתיד ובזה פי' הפ' ויכתוב משה את מוצאיהם וכו' ע"ש. ולפי דבריו ז"ל יובן בס"ד רמז הפ' אז נדברו יראי ה' הם ישראל במדבר ע"י איש אל רעהו שהקב"ה נקרא ריע כמ"ש רעך וריע אביך אל תעזוב וכן אמר ה' למען אחי ורעי גם מרע"ה נקרא איש כי זה משה האיש וזהו נדברו בתפלות ותחנונים על הקורות אותם ע"י איש אל רעהו שהוא היה פטרונם ויקשב ה' וישמע בקולם שעשה להם נסים ונפלאות גדולים ונוראים והנה הגם דמה דהוה הוה עכ"ז ויכתוב בספר זכרון לפניו ר"ל שנכתבו בתורה בשביל ליראי ה' ולחושבי שמו הם דור האחרון של לעתיד שיהיה ג"כ לישראל נסים אלו ולכך נכתבו כדי שידעו שכ"וך נסים יהיה להם ולזה קראם חושבי שמו כי הגאולה תהיה לעתיד במהרה בימינו בעבור יחוד השם שיהיה השם שלם שיתיחד י"ה בו"ה ביחודא שלים וזהו ולחושבי שמו שמתעוררים ומשימים לב לתקון ויחוד השם:

ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים. יובן בס"ד לפרש קישור הפסוקים והוא דאיתא במדרש רבה וז"ל לכך אמר הקב"ה למשה כתוב את המסעות שנסעו ישראל במדבר כדי שיהיו

יודעים כמה נסים עשיתי להם וכו' ע"ש והנה בזה יש להעיר דבשלמא נסים שעשה לישראל במדבר ניחא אבל מה שעשה במצרים מהיכן מוכח שעשה בשביל ישראל ודילמא עשה בעבור כבוד שמו על שכפר פרעה ואמר מי ה' וכו' ולפ"ז למה מנה מסע רעמסס להודיע נס יציאתם שהיה ביד רמה ואמנם ודאי יש הוכחה גדולה על זאת שגם הנסים שעשה במצרים הוא בעבור ישראל והוא כמ"ש הרב מהר"י אלגאזי ז"ל בנאות יעקב כי לכך נאמר והכתי כל בכור בארץ מצרים וכו' ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים כי מכת בכורות היתה בעבור שהיו הורגים שלש מאות ילדים בכל יום וכו' ותחלה תבע הקב"ה עלבון ישראל שהכה בכורי מצרים ואח"ך עשה באלוהיהם שפטים ונמצא שהחמיר בכבודינו יותר מכבודו וזה בנין אב לעיקרן של שפטים כי לא עשה רק בעבוד כבודם של ישראל כי ה' נלחם להם ונא לו עכת"ד ע"ש. ובזה יובן ויכתוב משה וכו' והיינו כמ"ש כמדרש כדי שיודיעם מזה הנסים שעשה להם הש"ית והתחיל למנות תחלה מסע הראשון והנס הגדול שבו שיצאו ישראל ביד רמה דייקא ר"ל באותות ומופתים ואמנם על זה יש להשיב כי מנין שעשה נסי יציאת מצרים בעבור כבוד ישראל ושמא עשה בשביל שכפר פרעה ואמר מי ה' וכו' ובשביל שיכירו העולם שאין אלוה מבלעדו לז"א ומצרים מקברים וכו' כלומר מוכרח אתה לומר שהכל עשה בעבור ישראל דהראיה ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור שכבר הכה כל בכור והתחילו לקבר אות' ואח"ך ובאלהיהם עשה ה' שפטים ונמצא שתבע עלבון ישראל קודם והחמיר בכבודם וא"כ שפיר מוכח דכל נסי יציאת מצרים עיקרן היה בעבור ישראל וכמ"ש הרב ז"ל כי זה בנין אב לעיקרן של שפטים שהכל היה בעבור ישראל וא"כ שפיר נמנה מסע זה עם שאר מסעות המדבר:

ויסעו מסכת ויחנו באתם. יובן בס"ד לרמוז אתם בלא יו"ד כתיב והיא אותיות אמת רמז לכ"א פעמים אהי"ה שהם אורות המקיפים וידוע שיום הוש"ר אותו היום הוא יום נסיעתם מן הסוכה והנה אותו היום ימשכו אורות המקיפים בשלימות ע"י ההקפות שעושים וזהו ויסעו מסכות ויחנו באת"ם:

ויסעו מתחת ויחנו בתרח. יובן בס"ד לרמוז והוא שאם ישראל עושים רצונו של מקום אז הם עליונים וגבוהים וכמ"ש הפ' והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך וכו' ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ וכו' והיית רק למעלה ולא תהיה למטה וכשאין עושין רצונו של מקום כתיב הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה כנז' בפ' כי תבא. גם ידוע שיש בחי' רפ"ח ניצוצין שצריכים בירור ותקון וגם יש בחי' ש"ך ניצוצין שצריכים תקון ומיתוק והנה רפ"ח וש"ך מספר תר"ח ובזה ויסעו ישראל

מתחת ר"ל שיהיו עושין רצונו של מקום ואז יסעו מן מדריגה התחתונה הנה אז ויחנו בתר"ח שיוכלו אז לתקן וליקח להם הרפ"ח וש"ך שהם גי' תר"ח שיהיו להם דוקא ולא יהיה יניקה לחיצונים מהם ואמנם גם בגלותם הם מתקנים מעט מן הרפ"ח וש"ך הנז' והגם שלא יוכלו לתקן הכל בבת אחת ולז"א ויסעו מתר"ח כלומר שלא יוכלו לקבץ הכל בפעם אחת עכ"ז הנה בגלותם הם מסיעים ניצוצות מן רפ"ח וש"ך הנז' וזהו ויסעו ניצוצות מתר"ח ויחנו במתקה לשון מיתוק שימתקום ויתקנום:

והתנחלתם את הארץ בגורל למשפחותיכם לרב תרבו את נחלתו ולמעט תמעיט את נחלתו. יובן בס"ד לרמוז כי ידוע שישראל ביררו במצרים ר"ב ניצוצות מן הרפ"ח ניצוצות ונשאר פ"ו גם ידוע שישראל יש להם דין רבים לגבי עשו יען כי אומת עשו עובדים לאלוהות הרבה ונמצא שהם חלוקים זה מזה הרבה וא"כ הם חשיבי מועטים לגבי ישראל וכמ"ש אותו האמורא להההוא מין והובא בדברי רז"ל ע"ש. וז"ש והתנחלתם את הארץ בגורל ואזי אחר שתשבו בא"י במנוחה ואהבה ואחוה אז זכות א"י תסייע לבם שגם אותם הפ"ו הנשארים תבררו אותם ותוסיפו אותם על הפ"ו שיש לכם וזהו לר"ב הם הר"ב ניצוצות שבירורתם כבר במצרים תרבו את נחלתו שישתלמו לרפ"ח וממילא אז ולמעט זה עשו תמעיט את נחלתו שכל כחם הוא מניצוצות הקדושה ואחר שנתבררו הכל אזי יהיו כלים ונאבדים ואז גם את חלק עשו תירשו לכם:

או יובן בס"ד לרמוז לרב רמז לבחי' שם הוי"ה שיתמלא בארבעה מילואים והם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן שעולים מספר רל"ב וזהו לר"ב אותיות רל"ב רמז לשם הוי"ה ב"ה שמספרו רל"ב תרבו את נחלתו היא בחי' המלכות שתתקנו אותה ותרבו ותעלו אותה בתכלית המעלה והרוממות ואז ממילא ולמעט היא הסט"א שהם מעט ורעים שהם הולכים ומתמעטים תמעיטו את נחלתו שע"י התקון השלם אז האלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שרי ובא לציון גואל במהרה בימינו אכ"יר:

או יובן בס"ד לרמוז לרב רמז ע"ד מ"ש הרב רבינו האר"י זיע"א על מאמרם ז"ל כל רב מבבל וכל דבי מא"י שבח"ל דוקא ע"ב ק"ל ובא"י יש תוספת עשרה וז"ש והתנחלתם את הארץ וכו' ואז אחר שתגיעו לשם לרב תרבו את נחלתו שיהיה מן בחי' רב בחי' רבי ולז"א תרבו:

הפטרת מסעי

כה אמר ה' מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל ויהבלו. יובן בס"ד לפרש ונקדים מ"ש הרב משנת חכמים ז"ל בהקדמתו דף ד' ע"ב וז"ל ועוד תמצא ותראה כי שם אלהים עם שם ישראל משלימים זה לזה באופן זה אל הים יש אל אשר לזה

אמר יהושוע והכריתו שמנו וכו' ומה תעשה לשמך הגדול א"כ הואיל וקרא כתיב ואתם הדבקים בה"א חיים כולכם היום הרי זה עד היום וכו' ע"ש הרי מכאן תדע רמז דבקות ישראל בהקב"ה ומזה תדע מעלת ישראל כמה חביבים הם לפניו ית' וזה שכתב הרב ז"ל הוא כעין יר אה אה בה שכתוב בזו"הק וגם כאן אם תכתוב שם אלהים ושם ישראל כנז"ל יהיו נקראים של זה בזה ושל זה בזה להורות שישראל קשורים ודבוקים בו ית' והנה כשנחלקה מלכות רחבעם ומלך ירבעם על עשרת השבטים והם עזבו את הש"ית ונטו אחרי ירבעם ועבדו ע"ז והנה ידוע כשישראל עושין רצונו של מקום ראוי לקראם בשם ישראל דוקא שהוא ישר אל ואם הם אינם עושים רצונו של מקום אז ראוי לקראם בשם עם ועיין לרבינו מהר"ם אלשיך ז"ל בפרשיות הקודמות מה שפירש הפרש בין אומרו העם לבין אומרו ישראל ע"ש והנה לפ"ז אותם עשרת השבטים שהלכו אחרי ירבעם בן נבט ועבדו ע"ז ראוי לקוראם עם רב להורות כי רבים מאותו החלק שהלכו אחרי רחבעם שהם ב' שבטים יהודה ובנימין והנה השתא לפ"ז אם תכתוב ירבעם ותכתוב תחתיו עם רב כזה ירב עם עם רב הנה גם כן משלימים זה לזה כעין הנז"ל והשתא בא וראה כמה חסרון מגיע לחוטא דכשישראל עושין רצונו של מקום דאז דבקים בה' אלהים הנה כדי שיהיו נקראים של זה בזה ושל זה בזה צריך להניח תחלה שם ישראל ואח"ך שם אלהים כי סדר הקריאה צריכה להיות מלמעלה למטה והרב ז"ל שכתב לעיל תחלה שם אלהים ואח"ך שם ישראל הוא דרך כבוד כלפי מעלה ולאו אורח ארעא למכתב שם ישראל והמבין יבין עצמו ונמצא שהדבקות והתקשרות שם ישראל עם שם אלהים הוא באופן שצריך לכתוב שם ישראל תחלה ואח"ך שם אלהים כדי שתהיה הקריאה מלמעלה למטה וא"כ בא וראה כמה גדול ערך אשר בשם ישראל יכונה ואמנם אותם שעבדו ע"ז אשר יצאו מכלל שם זה ונקראו בשם עם רב כאמור והלכו אחרי ירבעם הנה אז נעשה התקשרותם עם ירבעם לאחור כי צריך לכתוב שם ירבעם למעלה ושם עם רב אחריו למטה ואז יהיו נקראים של זה בזה משא"כ להפך לא יהיו נקראים וא"כ כמה הפסידו שמלבד שהדבקותם היתה עם ירבעם הנה ג"כ הם תחתונים ולא עליונים. ובזה יובן בס"ד מה מצאו אבותיכם שעבדו ע"ז בי עול כי רחקו מעלי עלי דייקא ר"ל שאופן התדבקות והתקשרות שמם עמי היה בסדר עליון ובמעלה רמה ששם ישראל צריך להיות למעלה משם אלהים והנה לולי היתה התדבקותם ברע ג"כ באופן זה היה להם בזה חצי נחמה ואמנם המה הלכו אחרי ההבל אחרי דייקא שהתקשרות שם עם רב עם שם ירבעם צריך להיות למטה והוא למעלה ונמצא שהם הלכו אחרי ההבל וגם בעיקר הענין שדבקו ברע בזה יהבלו המה:

או יובן בס"ד לפרש ע"ד מ"ש רבינו חיד"א ז"ל בראש דוד דיש סברא שגם בנתגרשה שני פעמים לא תנשא ולאו דוקא נתאלמנה וישראל אינם רוצים לשוב דס"ל דהם כמו שנתגרשה ב"פ דשוב לא תנשא אבל זה אינו דגם לסברא זו דוקא בנתגרשה מב' אנשים אבל לא בבעל אחד ע"ש וז"ש מה מצאו אכותיכם בי עול כי דחקו מעלי וילכו אחדי ההבל פי' אם טענתם משום דנתגרשה ב"פ לא תנשא אין העול בי חלילה כי אם בהם הוא העול והיה צריך שאני אמאס בהם ולא שהם יברחו ממני ועוד מעיקרא דדינא ויהבלו בזאת הטענה כי זה לא נאמר כי אם בנתגרשה מב' אנשים ולא מאיש אחד ועוד גם אם יהיה במונח דאפי' באיש אחד מיירי הנה ולא אמרו איה המעלה אותנו וכו' דהוא ית' משדד המערכות כאשר שידד מקודם וא"כ אם הם מזלייהו לא הוי טוב הקב"ה ישדד המערכות ויהיה טוב ולמה להם לברוח:

או יובן בס"ד לפרש אומרו וילכו אחרי ההבל ויהבלו ונקדים מ"ש הרב מהרי' אזולאי זלה"ה בח"א בשם הרב מה"רב ז"ל ע"פ איך תאמרי לא נטמאתי אחרי הבעלים לא הלכתי ראי דרכך בגיא והוא כמ"ש דנאמן אדם במגו אבל מגו במקום עדים לא אמרינן וז"ש איך תאמרי לא נטמאתי במגו שהיית אומר אחרי הבעלים לא הלכתי והשתא אמרת לא נטמאתי דאי דרכך בגיא דשם מפורסם דהלכת ואין את נאמנת דאין כאן מגו ואינך נאמנת כמ"ש לא נטמאת עכ"ד ז"ל ע"ש ונמצא לפ"ז דלפי סברתם יש להם טענת מגו ואמנם לפ"וד טענתם נסתרת משום דמגו במקום עדים אינו כלום. והנה יובן בס"ד כי אחרי אותיות הבל יש אותיות מגו כי אחד הלמ"ד מ"ם ואחר הב"ית גי"מל ואחר הה"א וא"ו הרי אותיות מגו. ובזה יובן מה מצאו וכו' וילכו אחרי ההבל ר"ל אחרי אותיות הבל שהוא אותיות מגו ר"ל שיש להם לדעתם טענת מגו שלא נטמאו ואמנם באמת ויהבלו בטענה זו כי מגו במקום עדים הוא:

או יובן בס"ד לפ' כי רחקו מעלי כי ידוע שישראל כשחוטאין מסתלק משמם אותיות א"לי וישאר ר"ש וזהו מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי שע"י חטאם נסתלק שם אל מהם גם הע"ין יתחלף בא"לף באותיות אח"הע ואז עלי הוא אותיות א"לי:

הכהנים לא אמרו איה ה' ותופשי התורה לא ידעוני והרועים פשעו בי והנביאים נבאו בבעל ואחרי אשר לא יועילו הלכו. יובן בס"ד לפרש ע"ד מה שאמרו בפסיקתא שאלו לחכמה חוטא מה ענשו א"ל הנפש החוטאת היא תמות שאלו לנבואה חוטא מה ענשו א"ל חטאים תרדף רעה שאלו לתורה חוטא מה ענשו א"ל יביא קרבן ויתכפר שאלו להקב"ה א"ל יעשה תשובה ויתכפר עכ"ל והנה מאחר שהקב"ה אמר יעשה תשובה נמצא דהכל תלוי בתשובה וא"כ גם אם יעשה כמ"ש תורה ויביא קרבן עכ"ז בלא

תשובה לא מהני וז"ש הכהנים לא אמרו איה ה' ר"ל הכהנים בעת שמביאים להם הקרבן להקריבו והם רואים שזה בעל הקרבן אינו עושה תשובה לא אמרו לו איה ה' ר"ל איה דבר ה' אשר אמר יעשה תשובה ומאי מהני לך הקרבן בלא תשובה אלא הם שמחים בזה הקרבן כדי לאכול הבשר ואינם חוששים אם מזה יהיה לו כפרה אם לאו ואם הם תופשי התורה דוקא ר"ל שהתורה אמרה סתם יביא קרבן ויתכפר ולא זכרה תשובה ג"כ הנה גם לרעתם זה הנה הם לא ידעוני שאם הולכים אחר גזירת התורה צריך שילכו ג"כ אחר כל גזירותיה והלכותיה והנה באמת הם לא ידעוני ואינם מקיימים מצות התורה והרועים אלו הת"ח שהם חכמים וצריכים לחוש לדברי החכמה שאמרה נפש החוטאת וכו' הנה הם פשעו בי והכוונה שהחכמה החמירה גם בשוגגין שאמרה הנפש החוטאת וחטא שוגג הוא והם לא די להם השגגות שבידם אלא ג"כ פשעו בי והפשע הוא יותר ממזיד והנביאים שצריכים לחוש לדברי הנבואה ג"כ לא חשו והלכו ונבאו בבעל ואם הנבואה אמרה חטאים תרדף רעה והכוונה שהרעה תרדוף אותם הם קלקלו יותר שלא הוצרכה הרעה לרדוף אותם אלא הם מעצמם רצו אחריה וזהו ואחרי אשר לא יועילו הלכו:

או יובן בס"ד לרמוז הכהנים לא אמרו איה ה' והוא כי שם הוי"ה ב"ה יתמלא ביו"דין בה"הין באל"פין וא"יה ר"ת אל"פין יו"דין ה"הין ואמרו מלשון שבח כמו את ה' האמרת היום וה' האמירך וכו' או אמרו רמז ליחוד וז"ש הכהנים לא אמרו איה ה' שלא גרמו יחוד ה' בכל בחי' המילואים:

העבד ישראל אם יליד בית הוא מרוע היה לבז עליו ישאנו כפירים נתנו קולם וישיתו ארצו לשמה וכו'. יובן בס"ד דידוע דהחובל בעבד כנעני פטור אבל ישראל גם בהיותם בבחי' עבדים יש להם דין עבד עברי ולא עבד כנעני ולזה תמה הנביא העבד ישראל ר"ל גם אם נאמר שהוא בחי' עבד עכ"ז היתכן לומר עליו שהוא יליד בית ר"ל עבד כנעני וזהו אם יליד בית הוא בתמיה ובודאי שהוא עבד עברי א"כ מדוע היה לבז ועוד דבכל התורה איתא אין אדם לוקה ומשלם והוא איך לוקה ושלם כי עליו ישאנו כפירים ג"כ עליו דייקא כלומר על עצמו וגופו ולמה קרה לו כך והנה הלא זאת התימה תעשה לך בשביל עזבך את ה' אלהיך וכו' שגם חטאיך היה מן התימה ולכן המקרה שקרה לך הוא תמוה:

ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת ואיך נהפכת לי סורי הגפן נכריה. יובן בס"ד והוא כי הש"ית נתן לאדם דעת ושכל כדי לעסוק בו בתורה ולהבין ולהשכיל הדרך אשר יעבוד בו את ה' וגם נתן באדם טבע זריזות וחמדה ותאוה וכיוצא הכל הוא בשביל צורך התורה והעבודה והנה החוטא לא די לו שאינו עוסק בכל זאת בתורה ובעבודה אלא

עוסק בהם בצרכי החומר ובצורך התורה יתנהג להפך ד"מ אם יבא ללמוד לא ישים לב להבין כי יאמר שאין לו שכל להבין אבל בענייני המסחר ושאר צרכי החומר תמצא כל הנהגתו בשכל ובדעת גדול הרבה וממציא כמה המצאות ואמתלות וערמות ותחבולות כדי להרוויח ממון וכשיבא ללמוד תורה או לשמוע דברי תורה תמצאנו קשה ההבנה אבן דומם וכן עוד בענין העבודה והתפלה ושאר מצות תמצאנו עצל גדול שכל ענייני העבודה עושה אותם בעצלות גדולה מאוד וצרכי המשא ומתן וכיוצא תמצאנו זריז גדול שאם ילך על רגליו מן הבוקר עד הערב לא ירגיש בטורח וכן אם יבא ללמוד בלילה איזה דפים של זוהר תכף תחטפנו השינה ואם יבא לכתוב חשבונותיו ישב עד אור הבוקר ולא ירגיש ואם יראה אדם שהוא לומד או עושה מצוה אחת אין לו תאוה וחמדה וקנאה להתאוות ולהתקנאת ממנו משא"כ בענין המ"ומ ושאר קניני עו"הז והמלבושים הוא מתקנא מכל דהו ויש הרבה דברים כוצא בזה יכלה הזמן והמה לא יכלו שבדברים השייכים להש"ית הוא חסר מכל דבר ובדברים השייכים לחומר הוא מלא וגדוש מכל דבר הצריך לו וז"ש ואנכי נטעתיך שורק כלומר כמו השורק שנטעתי בך טבעיים ועניינים טובים כדי שיהיה הגוף כולו זרע אמת ר"ל להתעסק בהם בצד הטוב להשלים עצמכם ואיך נהפכת לי תיבת לי דייקא ר"ל אם מה שנהפכת היה בכל הצדדין בין במה שנוגע לי בין במה שנוגע לחומר היה עכ"פ חצי נחמה בשבילך אבל הנה אנכי רואה שלא נהפכת כי אם לי דבמה ששייך לחומר מתנהג בשכל גדול וכן בכל דבר הצורך לזה והלואי שנהפכת הפיכה ממוצעת אלא היית סורי הגפן נכריה שהוא הפיכה נכרית חוצ מן הגדר הרבה בתכלית: **הלא מעתה קראת לי אבי אלוף נעורי אתה**. יובן בס"ד ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל כי עתה כנוי לתשובה כמ"ש ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה גם ידוע שהטעם שמועלת התשובה לישראל הוא משום דלישראל יש להם דין בנים ואב שמחל על כבודו כבודו מחול אבל או"הע שיש להם דין עבדים לא מהני להו תשובה כי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול וז"ש הלא מעתה היא התשובה ר"ל מכח התשובה קראת לי אבי אתה שיש לך דין בנים:

דברים

בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב. יובן בס"ד לרמוז בעבר הירדן רמז להשלכת העונות בסוד ותשליך במצולות ים כל חטאתם וזהו בעבר הירדן ר"ל שתעביר העונות ותשליכם לירדן ע"י במדבר לשון דבור רמז לדבור תורה ותפלה וגם עוד בערבה ר"ל שיהיה האדם מעורב עם הבריות ולא יתגאה עליהם

דזה כלל גדול הוא בעבודה ואין לך דבר טוב לאדם כמו השתוף שמשתתף עם הצבור ואיך האדם יכול להשפיל גאותו ולהתערב עם הבריות ולהשתוות עמהם הוא ע"י מול סוף ר"ל שישים למולו הסוף שלו שאם האדם יביט על הסוף לא יתגאה והוא כי יביט שאז יהיו הכל שוים בקבר העני והעשיר החכם והטפש שאין שום אחד לוקח עמו לקבר יותר מחבירו וכולם מלבוש אחד להם וא"כ אם בימים הארוכים של הקבר הכל עומדים בשוה איך יבא להתגאות בימים הקצרים של עו"הז והגם שהוא רואה באמת שיש לו יתרון על זולתו מ"מ למאי נ"מ הלא סוף על סוף שוים הם וא"כ ע"י שישים למולו הסוף שלו אזי בזה יתערב עם הבריות ולא תזוח דעתו עליו. גם עוד צריך הוא להביט בהפרש אשר יוצא בין הטוב ובין הרע שיעריך זה כנגד זה ויראה הנולד מזה ומזה וזהו כן פארן לשון פאר לצד הטוב ובין תופל רמז לצד הרע שיביט ויעריך דברים המפרישים בין זה לזה שאם יבחין בין הטוב לרע לא יחטא ואז ידע את הדרך אשר ילך בה והמעשה אשר יעשה. גם עוד צריך להיות לבן ר"ל לא יהיה צבוע שמדבר אחד בפה ואחד בלב אלא יהיה דוגמת הלבן שהוא נקי ואמיתי ואין מורכב בו שינוי כצבועים וזהו ולבן וגם עוד צריך שיחשוב עצמו כמו חציר השדה שהוא הירק שאם לא ישקוהו מים יתייבש וכן האדם אם לא ישתה תמיד מן מימי התורה שנקראת מים אז יבוש יבש וזהו וחצרות וגם עוד צריך נמי שלא יהיה לו רדיפה אחר הממון כ"כ וזהו ודי זהב ר"ל יאמר די אפי' לזהב שהוא חשוב ביותר כי יהיה שמח בחלקו ולא יהיה כאותו שיש לו מנה ורוצה מאתים ועד שמת אין חצי תאותו בידו דאז כל ימיו אין לו פנאי לעבודת ה' אלא צריך שיהיה עשיר ושמח בחלקו:

ה' אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב. יובן בס"ד לפרש כי ידוע שישראל נמשלו לכוכבים לשני עניינים הראשון בשביל רבויים כמ"ש הקב"ה לאברהם אע"ה הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך ופשוטו של מקרא הוא לומר שהם יהיו רבים עד אין מספר כמו הכוכבים שהם רבים עד אין מספר. הב' מצינו במדרש רז"ל שאמרו למה נמשלו ישראל לכוכבים לומר לך מה כוכבים שולטים מסוף העולם ועד סופו כך ישראל שולטים מסוף העולם ועד סופו ע"ש ונמצא לפ"ז כי לשני דמיונות נדמו ישראל לכוכבים הא' בשביל רבויים והב' בשביל ששולטים מסוף העולם ועד סופו והנה דמיון הרבוי הוא תלוי בידו ית' שצריך הוא ית' להרבותם הרבה עד שיהיו רבים כדמיון הכוכבים וזה אינו תלוי ביד ישראל. ואמנם דמיון הב' של השליטה הוא תלוי בידם כי ע"י תקון מעשיהם הטובים ומצות שעושים בזה הם יכולים לשלוט מסוף העולם ועד סופו כי אז בזה יזכו להטובות הנשגבות שהבטיחם

הש"ית לעת"ל וגם בזה יכניעו כל שרי או"הע למעלה ואין זה תלוי כי אם במעשים טובים דוקא והנה הדמיון של הריבוי מצינו שנתקיים שהרבה הקב"ה את ישראל רבוי עצום למעלה מן הטבע עד שאין לספור אותם ושפיר היו דוגמת הכוכבים לענין זה. ואמנם דמיון הב' של השליטה מסוף העולם ועד סופו עדיין לא נתקיים כי אפי' בזמן מרע"ה שהיתה יד ישראל תקיפא הרבה אפ"ה צוה אותם ה' לבלתי ירשו את אדום ועמון ומואב שהם ג' ראשי האומות ואמנם לעתיד אחר שישלימו ישראל תקונם כראוי אז יזכו לרשת הכל וגם על האומות הנז' ישלטו ויירשום וכמ"ש לעיל בס"ד בפ' מטות ע"ש. ונמצא שכל עוד שלא ירשו שלשה האומות הנז' ושלטו בהם עדיין לא נתקיים בהם דמיון של השליטה מסוף העולם ועד סופו. ובזה יובן ה' אלהיכם הרבה אתכם כלומר מה שמוטל עליו לעשות כבר עשהו אבל אתם עדיין לא עשיתם מה שמוטל עליכם והוא כי והנכם היום דייקא ככוכבי השמים ר"ל הדמיון שדומים אתם היום הזה לכובבי השמים אינו כי אם לרוב ר"ל לענין הריבוי דוקא אתם דומים לכוכבי השמים אבל לענין השליטה מסוף העולם ועד סופו עדיין לא נתקיים זה כי תלוי במעשיכם שעדיין לא נשלם התיקון כראוי לכם כדי שתזכו לזה ג"כ:

ויברך אתכם כאשר דבר לכם. יובן בס"ד לפרש ונקדים מ"ש הרב אפיקי יהודה ז"ל ע"פ וכל העם רואים את הקולות שאמר רואים ולא אמר שומעים ופי' הרב ז"ל כי הנה מה שמרגיש האוזן את דפיקת השפתים של איזה מדבר או קשקוש פעמון העומד הרחק מהאדם השומע הסיבה הוא בזה מפני שדפיקת השפתים או שאר גושים המוגשים זה לזה דא לדא נקשן יגיעו את האויר אשר אצלם וזה האויר יגיע את האויר אשר אצלו וזאת התנועה הולכת ונעתקת ממקום למקום עד כי תבא לפנים מן האוזן בחלל העצם האבניי שהוא חלול ומלא אויר וזה האויר החיצון המתנועע הנכנס שם דופק על על דוק מתוח שם שטוח כעין התוף ומן הנדנוד מרגיש השומע הדפיקה והניקוש הם ושנוייהם וכל העניינים התלויים בהם:

ואמנם התחלפות הרגשת השמיעה וההאזנה יבא מהתחלפות החומר המניע האויר בדפיקתו החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב או משנוי הנטיה באופני הדפיקה וביאור הדבר דפיקת הנחשת קלל מדגיש השומע ממנו צלצול חד וחריף וקול מחצצים בין משאבים יוליד אל האוזן הדגשה עבה וגסה וע"ד זה יתחלף הדגשת האוזן מהכרת בעלי החיים כל אחד לפי מה שהוא עד שהשומע זאת ההברה מכיר ממנה מציאת החי המשמיע אותה מי הוא זה ואי זה הוא שור או חמור גם בלא ראות זולת מהרגשת הברת קולו ומחתוך כלי הפה שלו וכן בעל ההברה המיוחד הנרמז לא כל הברותיו שוים

אבל ישתנו לערך נטיית כלי הדבור ד"מ אם ישיק המדבר שפתיו זו לזו על אופן הידוע מרעיד מזה את האויר עדי מרגיש השומע מזה הברת הבי"ת וכאשר יחזק כח הדופק בהם או ירפה ירגיש ממנה השומע הפ"ה או המ"ם וכן בלי ספק נמצאים דפיקות רבות מתחלפות גם באשר בעלי החיים אשר אינם מסוג המדברים באופן שיומשך מאיזה דפיקה המיוחדת לו הברת הבי"ת ומדפיקה אחרת שלו הברת הפ"ה והקרוב לה וכן לכל א' וא' על ההיקש הנז':

והנה יש חקירה אחת ששאלו ודרשו אותה החוקרים והוא אחר שאנחנו מוצאים את השלהבת שהוא העדר המשוש ומורגש הריאות נראה מזה כי חוש הריאות מרגיש יותר ממה שירגיש חוש המישוש וא"כ קשה למה האויר הוא נעדר הריאות והוא מורגש המישוש ואמנם הענין הוא כי ידוע שסיבת הראות הוא מפני שהדבר המובט ונראה נרשם בבת עין אשר היא כמראה המלוטשת וא"כ מזה נדע כי אותה המניעה הנוהגת במראה המלוטשת לבלתי יתראה לאדם הדבר המובט בה היא היא הנוהגת בבת עין ג"כ שאיננה משגת הרגשתה בהיותה על זה האופן מהמניעה והוא כי כמו שלא יראה ויביט הדבר הנרשם במראה זולת אם הוא עומד מרחוק מן המראה אבל אם יתקרב על המראה עצמה אז יבטל הדבר את התמונה המצויירת לעומתו כיצד היותם מקורבים מאד כמו כן הדבר המובט בבת עין אם יתקרב על הבת עין עצמו ולא יהיה מרחק כלל בין דבר המובט ובין המביט אז לא יתראה והנה אחר שידוע נאמנה שאין בעולם מקום ריק מן האויר ושהאויר הוא מונח על העין הרואה השתא זה הוא הסיבה שהאויר הוא נמנע הראות:

ואז בזה תשכיל מן מוצא הדברים ותדע שאלו היה במציאות איזה מקום ריקות מן האויר והיה אדם עומד בריקות ההוא ע"ד הנס היה מרגיש אז בחוש הריאות את האויר העומד נגדו ונוסף לזה כי היה מרגיש ג"כ בחוש הראות את התנועות ההוות באויר אשר יתהוו מתנועת איזה גשם המתנועע בו ואחר שהצענו במה שקדם כי התחלפות אשר היה מאיזה גשמיים יוליד התחלפות הנתיבות ושנוי המסלולים תוך האויר עד שיצמח מזה התחלפות הרגשות השמיעה אז נאמר כמו שחוש השמע מרגיש בהתחלפות נתיבות האויר עד שיכיר כוונת המדבר משנוי ההברות אשר הוא שומע כמו כן אם ירגיש האדם בחוש הראות התחלפות הנתיבות אשר תוך האויר ירגיש אז בחוש הראות את כוונת המדבר המהווה את הנתיבות האלה בנענוע כלי מבטאו כמו שישיג האדם כוונת הכותב אשר כתב דבריו על המכתב או על הגליון מהתחלפות התמונות שבאותיות הרשומות על הנייר:

והנה הטבעיים הסכימו כי האויר בורח מן האש והשתא לז"א האש שירדה עם השי"ת על הר סיני הבריחה והניסא את האויר אשר סביבות המקום הלז א"כ מבואר כי האומה הישראלית אשר היה חונה שם הר האלהים עמדה במקום אשר היה שם ריק מן האויר והגם שעל דרך הטבע לא אפשר שיחיה הנברא בלתי שיקיף אותו האויר באמת מעמר הר סיני היה בזה ע"ד הנס עדי יחיו הנפשות אשר לא תחיינה ואחר שיהיה הדבר כן שישראל עמדו במקומם במקום הפנוי מהאויר והכתוב מעיד מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ועיין רש"י פ' יתרו אז היו ישראל מרגישים בחוש ראייתם את חלופי התנועות אשר נתהוו באוירם מחלופי ההברות של הדבור והגם שהנחנו שהאש הבריחה את האויר אשר סביבותיה לא ימלט משיהיה גבול לשליטת חום האש למעלה גם מן הצדדין וא"כ במקום אשר כלה שליטת האש שם החל האויר לעמוד על עמדו ממקומו לא מש וא"כ אז היה מרחק מוגבל בין ישראל ובין האויר וכבר נתבאר שבאופן זה אז האויר מורגש הראות אל האדם שעומד כנגדו וגם הנתיבות אשר יתהוו בתוך האויר יורגשו לו אז ולזה בעת אשר דבר הש"ית אל כל עמו מן השמים אשר שם היה האויר שוכן לשבטיו ואין בו כושל אחר שהאש לא היה זולת על הארץ היו אז מרגישים ומשיגים תנועות הדבור והתחלפות הברתו בחוש הראות וזהו מ"ש הש"ית אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם תורף דברי הש"ית בזה כי בעת דבר עם ישראל מן השמים ראו את דבריו ולא ששמעו וזהו שאמרו במרגל חזית הה"ד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך דברים שראו עיניך איך היה הדבור מדבד עמך:

ולזה אמר וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים וכו' וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק. כפל הלשון ראיה בפסוק זה לבאר שאין רואים וכו' על צד השאלה ומליצה אבל האמת שנשתנו אז סדרי בראשית וראו את הנשמע ולזה שינה עליו הכתוב לעכב ולומר כי ממה שראו את הקולות וינועו אז אחזתם רעדה ויעמדו מרחוק להנצל מן המות במה שיעמדו רחוק מן האש כי אז יקיף אותם האויר הטבעיי כמנהגו של עולם גם עוד תשכיל מזה כי סיבת ראות הקולות היא עצמה סיבת מניעת השמע כי עיקר הסיבה שנתחדשה בזה להיותם רואים את הנשמע הוא ריקות האויר סביבותיהם ומבואר למעל' כי זולת האויר אין שיסבב הרגשת איזה דפיקה אל האוזן והמופת המוחש לזה אם יוציאו את האויר מאיזה בית או כלי ע"י המה"שין הנק' בלשון אשכנז לופ"ט פומ"פף או גם אם יהיה בתוך הבית הזה או הכלי פעמון המקשקש ודופק בכח גדול וביד חזקה עכ"ז לא נשמע קולו אל העומדים אצלו ומובן מאשר לפנינו כי ישראל ראו את הדבור יוצא לא ששמעו. וזהו טענת ישראל אל מרע"ה באמרם דבר אתה עמנו ונשמעה ולא אמרו ונחיה

והכוונה בזה הוא כי בדבר אלהים עמנו אנחנו רואים את הקולות ולא שומעים וראיה של דבר הנשמע מחייבת סכנה של מות שהרי א"א שיתראו הקולות זולת בהעדר האויר סביבות הרואה והאויר הוא סיבת החיים לכך אנחנו מבקשים דבר אתה עמנו ואז נשמע הקולות כמנהגו של עולם ולא נראה כי אז לא יהיה סכנת מות ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות כי דבורו ית' מחייב המות ולכן דבר אתה עמנו ע"כ תורף דבריו ז"ל בקיצור ע"ש: **והנה** המורם מכל האמור כשדיבר הש"ית עם ישראל הנה מצד הטבע צריכים למות מכח זאת יען כי עי"ז האויר ברח ונתגרש מן המקום ההוא ונשאר מקום עומדם פנוי וריק מן האויר וא"כ היה צריך שימותו תכף כי א"א לאדם לחיות בלתי האויר ואמנם הם היו חיים באותה שעה בדרך נס הפך הטבע כי נשארו חיים וקיימים על מוצא פי ה' בטל של תחייה שהזיל עליהם וא"כ נמצא שדבורו ית' אליהם הגם שמצד הטבע גורם להם מיתה עכ"ז עשה הקב"ה עמהם נס הפך הטבע ומנהגו של עולם ונשארו חיים וקיימים והנה הברכה הגדולה שתהיה לאדם מן השמים הנה אם יביט בה האדם יראה שמצר הטבע היה צריך שתגרום רעה ח"ו לאדם והוא שאם הקב"ה ברך את אדם שהוא עני ונעשה עשיר או אפי' העשיר עצמו שברכו והרויח ריוח גדול סך עצום וכן מי שלא היה לו בנים וברכו הקב"ה בבנים הרבה וכן כיוצא בזה הנה הגם שהברכה מתקיימת באדם והיא טובה לאדם הרבה עכ"ז קרוב הדבר שיהיה לו מזה עין הרע מן הבריות דתהו ביה אינשי וכל דבר דתהו ביה אינשי יהיה בזה עי"הר ב"מ וא"כ אפשר שמזה ימות או יחלה וכיוצא וכמ"ש בגמרא תתקצ"ט מתים מעי"הר וא' מיתת עצמם וא"כ ראה כמה פועלת וא"כ השתא אמת שזה הרויח הרבה ממון בפעם אחת עכ"ז אם שלטה בו עי"הר ומת או חלה הנה זו רעה אצלו ומה בצע בריוח הזה ונמצא דהברכה שתבא לאדם הנה מצד הטבע צריך שיהיה ממנה היזק המוכרח להיות כאשר תהו ביה אינשי וממילא יזוק האדם ואמנם הנה הקב"ה ברחמיו כששולח ברכה לאדם להרויח ממון הרבה או כיוצא בזה מוכרח שיעשה הקב"ה עמו נס גדול הפך הטבע שיתקיים האדם הנז' באותה ברכה בדרך נס שלא יהיה ניזוק כלל והגם דתהו ביה אינשי לא תשלוט בו עי"הר כלל ועיקר וזה החסד לישראל ע"ד אותו החסד שעשה הקב"ה עמהם בדברו אתם. ובזה יובן הפסוק יוסף ה' וכו' ויברך אתכם כאשר דבר לכם ר"ל הברכה יהיה קייומה בדרך נסיי כמו ענין הדבור שדבר לכם בהר סיני שהיה בדרך נס כן יעשה כאן שהגם שמדרך הטבע מוכרח שיהיה לכם היזק מפני שיהיו תוהים בה אינשי ומזה ימשך עי"הר עכ"ז אל תחושו כי הקב"ה יתנהג בברכתכם בדרך נסיי באופן שלא תשלוט בכם עי"הר כלל ולז"א הפ'

ברכת ה' היא תעשיר אבל לא יוסיף עצב עמה ר"ל לא ימשך מזה עי"הר מחמת דתהו אינשי ואז יהיה מזה עוצב אלא לא יוסיף עוצב בה שיתנהג הקב"ה עם האדם בדרך נס: **ובזה** יובן בס"ד רמז הפ' במשלי אוזן שומעת ועין רואה ה' עשה גם שניהם והכוונה הוא שכמו אותם הדברים שראו בעיניהם ברור הדבר שהם אמתיים ומהש"ית יצאו כן אותם הדברים ששמעו באזניהם ממרע"ה הם אמתיים ומה' יצא הדבר ע"י משה נאמן ביתו וזהו אוזן שומעת רמז לדברי מרע"ה שבהם ליכא כי אם שמיעה דוקא ועין רואה רמז לדברים ששמעו בסיני ממנו ית' שבהם יתייחס לשון ראיה כי המה ראו אז הנתיבות והמסלולים שנתהוו באויר מדבריו ית' הנה ה' עשה גם שניהם ביחד ואין הפרש כי כולם דברי אלהים חיים:

ודע כי מה שהחליט הרב ז"ל לומר שישראל לא שמעו את הדבור שיצא מפי הש"ית כי אם ראו דוקא את הקולות אשר נאמרו מפי הגבורה הנה לא יתיישב בזה פשט הפסוק שאמר וידבר ה' אליכם מתוך האש קול דברים אתם שומעים וכן השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי וכן מן השמים השמיעך את קולו וכו' ודבריו שמעת מתוך האש וכן אם יוספין אנחנו לשמוע את קול ה' אלהינו וכו' ועוד יש במקרא כיוצא בזה שאומר לשון שמיעה וקשה הדבר להוציא הפ' מפשוטו ולומר שזכר שמיעה לשון מושאל ובודאי שהיה נמי שמיעה ממש ואפשר לומר דתרווייהו הוו ראיה ושמיעה והגם שלפי דברי הרב ז"ל לא אפשר להיות תרווייהו כאחד דאי איכא ראיה ליכא שמיעה ואי איכא שמיעה ליכא ראיה מ"מ אפשר לומר שגם זאת היתה בדרך נס והוא הפך הטבע ששמעה אזנם ג"כ כי רצה הש"ית שיראו בעיניהם וישמעו באזניהם ומה שזכר הפ' הרבה פעמים לשון שמיעה הוא משום דלפ"ז איכא נס גדול פרטי בשמיעה דמאחר שהם עומדים במקום פנוי מן האויר לא אפשר לשמוע מצד הטבע משא"כ בעיקר הראיה ליכא נס דקרוב לטבע שיראו את הקולות מאחר שהם עומדי' במקום פנוי מן האויר ורק הנס היה במעמדם במקום ההוא שהוא פנוי מן האויר שהוא דבר פלא איך יחיה האדם בלתי האויר ולכן זכר הפ' הרבה פעמים לשון שמיעה כי השמיעה עצמה היה נס פרטי שהוא הפך הטבע והנה על איזה אופן שיהיה הנה ודאי היה נס הפך הטבע בדברו ית' אתם וא"כ גם אם יסתרו ח"ו דברי הרב ז"ל מ"מ הרמז שכתבנו בס"ד בפסוקים הנז"ל לא יזוז ממקומו בעז"הו:

ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם וגו'. אפשר לרמוז בס"ד ע"ד שכתב רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל דע כי אע"פ שתמצא כתוב אצלינו במקומות רבים כי פלוני נתגלגל בפ' ואח"ך בפ' וכו'

ואל תטעה לומר שהנשמה הראשונה עצמה היא המתגלגלת תמיד אבל הענין הוא כי הנה כמה שרשים לאין קץ נתחלקו שמות בני אדם ובשורש כל אחד מהם יש כמה ניצוצות נשמות לאין קץ ובכל גלגול וגלגול נתקנים קצת ניצוצות מהם ואותם ניצוצות שלא נתקנו חוזרות להתגלגל ולהתתקן ואותם שכבר נתקנו אינם מתגלגלין אמנם עולין ועומדין במדרגה הראויה להם. ובזה תבין מה שהודעתיך בענין נדב ואביהוא שכמה פעמים נתגלגלו וכמו שנתבאר בפסוק ויהי נא פי שנים ברוחך אלי כי נדב ואביהוא היו תחלה באליהו זכור לטוב ואח"ך הוו באלישע מלבד כמה גלגולים אחרים והענין הוא כי נדב ואביהוא שורש נשמה אחת להם ותלויים בהם ניצוצות נשמות פרטיות לאין קן ובכל גלגול היו נתקנים כמה ניצוצות וחלקים מן השורש ההוא ואותם ניצוצות אשר עדין לא נתקנו הם היו אשר ביקש אלישע ליקח מאליהו כי אותם שנתקנו עלו במדרגה הראויה להם ולהיות כי אלישע היה מעורב מב' בחינות כי אע"פ שעיקר ניצוץ נשמתו משורש יוסף הצדיק כמבואר אצלינו עכ"ז היה בו עירוב מן שורש נדב ואביהוא שהם מבחי' קין וכמו שהודענוך שנקרא אלישע לרמוז על קין דכתיב ביה ואל מנחתו לא שע"ה מפני חטאו וכאלישע נתקן חטאו של קין ונקרא אלישע שהקב"ה שע"ה לו וקבלו ואותיות לא שע"ה נהפכו ונעשו א"ל שע"ה ובעבור כי היה לו אותו נצוץ של קין בתחלה לכן רצה שגם אלו הניצוצות של נדב ואביהוא שיתחברו עמו כמ"ש ויהי נא פי שנים ברוחך וכו' וזכה להם מחמת אותו נצוץ של קין שהיה בו בתחלה כנז' ומזה תבין לכל הגלגולים שבעולם כי אין הראשונים ממש אותם המתגלגלים אלא בחי' ניצוצות שלהם שלא נתקנו בתחלה עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש. ובזה יובן יוסף ה' עליכם ככם תיבת ככם דייקא ר"ל אותם הניצוצות שהם ככם כלומר השייכים לכם הנה בעתה יוסף אותם עליכם שכולם יבואו בגלגול זה ואפי' שהם אין דרכם לבא בפעם אחת כי צריך להם לפחות אלף פעמים ביאות לעו"הז עכ"ז אם תטיבו מעשיכם תהיו ראויים לברכה שיוסף אותם ה' עליכם בגלגול זה אותם הניצוצות שהם ככם שיבואו כולם בפעם א':

ובזה יובן בס"ד לפרש הפ' בקהלת מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש דור הולך ודור בא וכו' והוא דהנה אם תבא לטעות ולחשוב שהנשמה הראשונה עצמה היא המתגלגלת תמיד בזה ובזה כמה פעמים הנה לפ"ז יצא לך קו' גדולה והוא דא"כ הנה אח"ך ממה נפשך הגופים שנתגלגלה בהם פעמים רבות לריק יהיה כל יגיעם יען כי אתתא לבי תרי לא חזייא וכ"ש להרבה וא"כ סוף כל סוף בתחיית המתים גוף אחד דוקא יזכה ליקח אותה הנשמה ושאר הגופים שטרחו הם ג"כ בה לתקנה לא יהיה להם ממנה כלום ואיך יתכן להיות זה כי הלא הקב"ה אין מקפח שכר כל בריה ואיך יהיה זה

הגוף טורח בשביל זולתו ויבשל ויאפה בשביל אחרים והוא לא יטעום כלום ואמנם כפי דברי רבינו זיע"א שאותם הניצוצות שלא נתקנו הם שחוזרים להתגלגל ואותם שנתקנו אינם מתגלגלים אלא עולין ועומדין במדרגה הראויה להם א"כ בזה אתי שפיר דהנה לפ"ז אז הגופים כל אחד יקח חלק שתיקן כי כמה שרשים לאין קץ נתחלקו נשמות בני אדם וכל א' יקח מה שתיקן מן השרשים הנז' וז"ש מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ר"ל אם תבא להתקשות ולשאל ולומ' מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש בעה"ז ולתקן נשמות המגולגלות כי ממה נפשך סוף כל סוף אתתא לבי תרי לא חזייא וגוף אחד מן הגופים הוא יקח אותה בזמן התחייה הנה דע לך שאין הענין בגלגולים כפשוטו שהנשמה הראשונה עצמה היא המתגלגלת אלא דור הולך ודור בא והוא מלשון האמור בש"ס בקדושין דף ל"ו ובע"ז דף נ"א א"ל רבי אלעזר לר' יאשיה דדריה ופירש הערוך ז"ל פירוש בן גילו וכאן נמי פי' כן או מלשון דרי דרי האמור בש"ס שהוא לשון שורות שורות וזהו דור הולך ודור בא כלומר נשמות אלו נתקנים הולכים ובאים ניצוצות חדשים אשר לא נתקנו ואם תשאל על אותם שנתקנו להיכן הולכים לז"א והארץ היא ארץ העליונה לעולם עומדת ושם עולים ויושבים ולז"א עוד אח"ך אין זכרון לראשונים וגם לאחרונים שיהיו לא יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחרונה והכוונה נמי לומר שאין הנשמה הראשונה עצמה היא המתגלגלת תמיד אלא היא חלקים רבים שנחלקים ומתגלגלים זה לחוד וזה לחוד:

הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם ואשימם בראשיכם. יובן בס"ד לפרש דהנה יש שהוא ת"ח רשום וגדול בחכמה ותבונה ובדעת ואמנם אינו ידוע ומפורסם לעולם שאין הבריות מכירים אותו שהוא חכם גדול ויש שהוא ת"ח וידוע ומפורסם לכל שהוא חכם גדול והנה לענין למנות דיין ודאי צריך למנות אותו שהוא חכם גדול ומפורסם וידוע לכל שהוא חכם גדול אבל לא אותו שהוא חכם גדול ואינו ידוע ומפורסם יען כי הנה טבע העשיר יענה עזות ולא ישמע לקול שופט ודיין ולקבל עליו דינו ואמנם אם אותו הדיין הוא ידוע ומפורסם בחכמתו ודאי לא יעיז כנגדו ולא יסרב במשפטו ואז דברי הדיין ההוא נשמעים גם אצל עשירי עם משא"כ אם הדיין אינו ידוע ומפורסם לא יחושו עשירי עם לדבריו ולא יקבלו הודאתו ולז"א הבו לכם אנשים חכמי' ונבונים ואמנם בתנאי שיהיו ידועים לשבטיכם ר"ל שיהיו ידועים אצל שבטיכם שהם חכמים ונבונים אבל אם אינם ידועים ומפורסמים לא דאוי למנותם במינוי זה יען כי צריך שאשימם בראשיכם ר"ל למנותם שופטים גם על הראשים שלכם שהם העשירים והנכבדים ואם לא יהיו ידועים ומפורסמים בחכמתם לכל לא יהיו דבריהם נשמעים אצל

הראשים שהם העשירים והנכבדים ולא יקבלו עליהם משפטם והודאתם. ומ"ש הבו לכם הוא ע"ד שכתב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ע"פ שופטים ושוטרים תתן לך שהכוונה שתחלה צריך לקבלם על עצמך שאם יחייב אותך בדין אל יקשה בעיניך לומר אני מניתיו דיין ואיך יהיה מחייב אותי ע"ש וכאן נמי א"ל הבו לכם דייקא:

ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וכו'. י"ל כי תחלה אמר הבו לכם אנשים חכמים וכו' שרצה שהם יבררו אותם והוא ישים אותם ממונים ואיך כאן אמר ואקח את ראשי שבטיכם דמשמע שהוא ביררם דקיחה זו ר"ל בירור דאל"כ מה צורך לקחתם ורש"י ז"ל פי' לקחתי אותם בדברים וכו' איך שיהיה מפשטי דקרא משמע שהוא ביררם ולמה חזר בו ממה שא"ל תחלה שהם יבררו הדיינים ויובן בס"ד לפרש דהנה תחלה א"ל איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם הבו לכם אנשים חכמים וכו' ונמצא שפירש להם הטעם שרוצה למנות עליהם דיינים הוא בשביל שהיו טרחנים וסרבנים והנה מן הראוי היה צריך שישיבו לו אם בשביל זאת אתה רוצה למנות דיינים הרבה הנה מעתה ומעכשיו אנחנו לא נטריח ונסרב כלל ולמה צורך במינוי הדיינים ואמנם הם לא השיבו אותו כן אלא א"ל טוב הדבר אשר דברת לעשות לכן אז נחשדו בזה הענין וכמ"ש רש"י ז"ל ע"פ ותענו אותי וכו' חלטתם הדבר להנאתכם היה לכם להשיב דבינו משה ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך לא ממך שנצטערת עליה אלא ידעתי מחשבותיכם הייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דיינים הרבה אם אין מכירינו אנחנו מביאים לו דורון והוא נושא לנו פנים ע"כ ע"ש. הרי שנחשדו בזה ולכן אחד ששמע תשובתם שאמרו טוב הדבר לא רצה שהם יבררו הדיינים כדי שלא יהיה להם קירוב רעת עמהם וישא להם פנים בשביל שהם ביררו אותו להיות דיין ולזה אחר אשר אמ' ותענו אותי ותאמרו טוב הדבר וכו' מזה חששתי מכם ואין אתם נאמנים אצלי לברר הדיינים אלא ביררתי אני בעצמי וזהו ואקח את ראשי שבטיכם על ידי היה הבירור והלקיחה ולא על ידכם ולכן דין גרמא שלא מצאתי כי אם חכמים אבל נבונים לא מצאתי יען שאם היה הבירור ע"י ישראל היו מוצאים לדעתם אנשים גדולים שיהיו נחשבים נבונים אבל מרע"ה שהיה רבן של כל ישראל והוא אבי החכמה והתבונה א"כ לרוב חכמתו ובינתו לא יהיה נראה בעיניו אנשים נבונים כי בעיניו נחשבים הכל בסוג חכמים אבל לא יגיעו לסוג נבונים וזהו בשביל ואקח את ראשי שבטיכם שהבירור היה על ידי ולא על ידכם לכן לא מצאתי כי אם אנשים חכמים ולא נבונים משא"כ אם היה הבירור על ידכם היה נמצא לדעתכם אנשים נבונים ג"כ:

ואצוה את שופטיכם בעת ההיא לאמר שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק. יובן בס"ד לפרש ע"ד שפירשו המפרשים ז"ל ע"פ צדק ילין בה ועתה מרצחים שהכוונה הוא שהנה משורת הדין הוא שאם הסנהדרין גמרו דין אחד לטובה צריך שיגמרו אותו בו ביום ולא יעכבו גמר דינו ליום הב' אבל אם הדין הוא נגמר אצלם לרעה לא יגמרו אותו בו ביום אלא יעכבו אותו ליום הב' שמא יצא עליו צד זכות ולא יהרג והנה הנביא הוכיח אותם שהם היו עושים להפך כשרואי' את המשפט של זה האיש הנידון שצריך להיות צדק כלומר שיצא הנידון מצודק בדין ולא יתחייב אז ילין בה שאינם גומרים דינו בו ביום ויפטרוהו אלא מאחרים דינו עד מחר כי אומרים אולי יצא עליו צד חיוב ויתחייב. ואימתי אומרים עתה כלומר שאומרים עתה נגמור דינו ולא נאחר אותו עד למחר זה הוא כשהם מרצחים כשרואים שיוצא דינו ליהרג לכן הם חוששים שאם יאחרו דינו למחר יצא לו איזה צד זכות ויפטר ולכן ממהרים לגמור דינו בו ביום ולהרגו עכ"ד זלה"ה. וז"ש ואצוה את שופטיכם והוא שצוויתים לבל יאחרו הדין ליום מחר אלא יגמרו אותו תכף כשבא לפניהם וזהו בעת ההיא לאמר ר"ל בעת ההיא שבא לידון לפניהם אז הוא לאמר הגמר דין שלו וזה אימתי תעשו הוא אם אחר ששמוע בין אחיכם הם העדים הנה רואים אתם שכפי העולה מן העדות הוא צריך להיות המשפט של זה הנידון צדק כלומר זכאי ומוצדק בדינו אזי על זה אנכי מצוה אתכם שבעת ההיא צריך לאמר הגמר דין שלו ולפוטרו לשלום ולא תאחרו אותו אבל אם המשפט יוצא לחובה ולא לצדקה אדרבא יותר טוב שתאחרו אותו ולא תאמרו גזירת משפטו תכף ומיד:

לא תכירו פנים במשפט וכו'. יובן בס"ד לפרש כי הנה יש דיין דלא חשיד שילמד טענות בפירוש לבע"ד לטעון לזכותו אלא חשיד הוא דבעת שיבא הבע"ד לטעון לפניו והוא אוהבו אז כשרואה הדיין איזה טענה שהיא טובה אז יצהבו פניו של הדיין באותה הטענה כדי שמזה יבין הבע"ד שזו הטענה יש בה תועלת לפו"ד ואז יאחזנה הבע"ד בין שיניו ויתאמץ לחזקה יותר ויותר וכשיטעון איזה טענה שהיא שאינה טובה בשבילו ואדרבה יצא לו ממנה היזק לפו"ד אז הדיין כובש פניו בקרקע ומראה תנועות בפנים שלו שמזה יבין הבע"ד שזו הטענה אינה טובה בשבילו ואז יחזור הבע"ד מיד לבטל ולהחליף את דבריו ולא יזכור עוד כדברים האלה בטענותיו ונמצא שזה הדיין הגם שלא אמר בפיו כלום לזה הבע"ד שהוא אוהבו עכ"ז הוא עשה מעשה בתנועת הפנים כמו הדבור בלתי הפרש כלל והאיסור הוא שוה כזה והוי כמו שאמר בפיו להבע"ד ולז"א לא תכירו פנים במשפט כלומר מכח הפנים שלכם תעשו הדבר לבע"ד במשפט שידע ויכיר מכח הפנים איך יעלה משפטו בטענה זו ובטענה זו ואז ידע איך לטעון כדי שיצא זכאי:

כקטון כגרול תשמעון לא תגורו מפני איש. יובן בס"ד לפרש שאם תמצא איזה דיין שהוא מפחד מן איזה עשיר בענין הדין והוא שמפחד לפסוק הדין לאמתו כשהוא הפך רצון העשיר הנה זה יהיה על הרוב שאותו הדיין מקודם נשא פנים לאותו עשיר באיזה דין שעבר או שנשא פנים לאדם אחר ויודע זה הדיין שזה העשיר מכיר באותו ענין ויודע בו שנשא פנים ועשה שלא כדין ולכן עתה כשרואה הדיין שאם יפסוק הדין לאמתו יהיה הפך רצון העשיר הוא מפחד לפסוק הדין לאמתו יען כי אז העשיר יענה עזות כנגדו ויחרף אותו על משוא פנים שעשה מקודם ולכן מאחר שיש מכשלה תחת יד הדיין והיא גלויה אצל אותו העשיר בעל כרחו הוא כופה על האמת פלסתר כדי לעשות רצון העשיר כי ירא ממנו אבל אם זה הדיין הוא אמתי כל ימיו ומעולם לא עשה עול במשפט ולא החניף לשום אדם ודאי אין לו לירא משום אדם ולא יחוש להעשירים ואדרבא הוא יהיה מוראו עליהם כי העשירים לא יוכלו להטיל מורא על הדיינים אם לא שהדיינים החניפו להם מקודם ועשו להם לפנים משורת הדין ולכן אח"ך הם נכנעים להם וירא‍ים מהם שאם לא יעשו כרצונם יחרפום ויבזום כי סהדי שקרי אגרייהו זילי ומחמת זה המצא ימצא באיזה מקומות שיהיה לפעמים המשפט תלוי ביד עשירי עם שהגם שירצו הדיינים להוציא הדין לאמתו תאחזמו רעדה מן עשירי עם אשר לא ירצו בזה הפסק דין וממילא כופין על האמת פלסתר ואין דודש ואין מבקש על מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים שהוא ברחמיו יתקננו בעצה טובה מלפניו ויחזירנו בתשובה שלימה וישלח לנו גואל משיח בן דוד אשר לא למראה עיניו ישפוט וגו' כי אם והריחו ביראת ה'. איך שיהיה הנה הכלל העולה הוא שאם הדיין יזהר כל ימיו ולא יצא עול מתחת ידו כי לא ישא פנים לשום אדם הנה בטוח הוא שלא ירא ויפחד משום עשיר ואלם ואפי' יהיה איזה עשיר גברא אלמא עז כנמר אשר לא ישמע לקול מורים אם הדיין הוא אמתי בעל כרחו ישמע לו והש"ית יהיה בעזר הדיין לשים מוראו על הכל ויהיו דבריו נשמעים באין פוצה פה ומצפצף וז"ש להם מרע"ה להדיינים אל תאמרו אתה מנית אותנו דיינים ואנחנו מה נעשה לעשירי עם אשר העשיר יענה עזות ואנחנו יראים מהם פן יחבטונו במקלות ולא ישמעו לנו וז"א להם הנה אם את הדבר הזה תעשו שוב אין לכם לירא והוא שאם אתם תזהרו כל ימיכם לבלתי תחניפו להעשירים אלא כקטון כגדול תשמעון שיהיה אצלכם העני והעשיר בשווי אחד אזי מובטחים אתם שלא תגורו מפני איש כי לא יפול מורא העשיר על הדיין אם לא שהדיין החניף לו מקודם בשביל הנאתו ואם לא יראה העשיר שהדיין יש לו מורא ממנו ודאי הוא עצמו ירא לסרב כנגדו ואין לו פתחון פה עליו ובעל כרחו נכפף אליו וא"כ הכלל הוא שהדיין צריך לשמור עצמו מקודם:

הפטרת דברים

שמעו שמים והאזיני ארץ כי ה' דבר בנים גדלתי ורוממתי וכו'. יובן בס"ד באומרו בי ה' דבר והוא דהנה בסי' וא"ו כשאמר ישעיה ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב נענש על זה ובא המלאך ונתן הגחלת על פיו וגם זה לא הספיק לו לגמרי אלא כתבו רז"ל כשרצה מנשה להרגו נבלע בתוך הארז וצוה שינסרו הארז ונסרו משפתיו וכל זה על שאמר על ישראל עם טמא שפתים והנה מה שאמר כך ונענש בגחלת זה היה בתחלת נבואתו כדמוכח קראי שם דאחר שהניח על פיו הגחלת וא"ל וסר עונך וכו' שמע קול אדני אומר את מי אשלח ומי ילך וכו' ואיתא במדרש רז"ל וז"ל את מי אשלח שלחתי את מיכה והיו מכין אותו על הלחי וכו' שלחתי את עמוס והיו קורין אותו פסילוסא וכו' ואמר הנני שלחני א"ל הקב"ה ישעיה בני טרחנים הם סרבנים הם אם אתה מקבל להתבזות לך וא"ל ע"מ כן וכו' ע"ש נמצא דזה היה בתחלת נבואתו על ישראל והנה ידוע מ"ש המפרשים ז"ל שהטעם שנענש כ"כ ישעיה על מ"ש עם טמא שפתים והלא כמה דברים קשים יותר מזה דיבר על ישראל ותירצו כי כל מה שדיבר על ישראל היה מפי הקב"ה שנתנבא הוא בנבואה אבל מ"ש עם טמא שפתים זה היה מדברי עצמו שהיה מדבר עליהם לפני הקב"ה ולכן נענש על זה כי הוא מעצמו צריך לדבר טוב על ישראל עכ"ד ז"ל והנה אחר שהוכחנו מענין הגחלת שהיה בתחלת נבואתו השתא בזה אתי שפיר הפ' בהפטרת פ' זו שאמר שמעו שמים וכו' כי ה' דבר והוא כי הוא ראה שעל שאמר מקודם עם טמא שפתים נענש כ"כ א"כ איך יבא לומר עתה הוי גוי חוטא עם כבד עון זרע מרעים בנים משחיתים וכו' מכף רגל ועד ראש וכו' שהם דברים קשים ומרים יותר מאותם הדבדים שנענש עליהם מקודם כי אז כשמוע השמים והמלאכים דברים אלו יבואו להרגו לכן אז מרוב פחדו תחלת הכל פתח ואמר שמעו שמים והאזיני ארץ כי ה' דבר ר"ל אין בדברים אלו שאנכי מדבר בהם דברי עצמי כאשר דברתי מקודם אלא דעו נא כי ה' דבר כל הדברים האלה ולא ממני יצאו ואז התחיל לדבר דברי נבואתו בלתי שום פחד ורעדה:

כספך היה לסיגים סבאך מהול במים שריך סוררים וחברי גנבים כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים יתום לא ישפוטו וריב אלמנה לא יבא אליהם. יובן בס"ד לפרש ר"ל אל תתמהי ותתרעמי על שכספך היה לסיגים שנתנו לך מעות רעים שהם נחושת תחת שצריכים ליתן כסף כי הנה מדה כנגד מדה עשו לך וכרעתך שלמו לך יען כי את ג"כ מה שמכרת להם היה במרמה והוא כי סבאך שמכרת להם הוא מהול במים ולכן תייסרך רעתך ואם היית את מתנהגת באמת ויושר גם אתך היו מתנהגים ביושר:

או יובן כספך היה לסיגים ר"ל בעת שקנית את אלו כמו חלב וכיוצא כדי למכור לא נתת בהם מעות טובים אלא רמית בהם את המוכרים ונתת להם נחושת במקום כסף ולא די לך מרעה זו כי לא שבעת בזה אלא גם אחר קנותך החלב וכיוצא לא מכרתי אותו כמו שהוא אלא סבאך שאת מוכרת מהול במים ושתים רעות עשית בקנייה ובמכירה:

והנה מי שעושה מעשים כאלו לרמות את הבריות במרמה כזאת לתת מטבע נחושת במקום כסף וכן בשאר מרמות כיוצא בזה הנה הדרך הוא לקבול עליו אצל השופט כדי לקנסו ולמונעו מזאת ואמנם אצליך זה לא יועיל יען כי שריך המה עצמם סוררים וחברי גנבים שזה הגונב דעת הבריות במרמות כאלו ומרויח ממון אינו לוקח הכל לעצמו אלא הוא שותף בריוח עם השופט כדי שאם יקבלו עליו לא יריעו ולא ישחיתו לו ולז"א שריך הם השופטים שצריך לקבול אצלם הם עצמם סוררים וחברי גנבים וא"כ ניחא להו בזה ואפי' אם אינו חבר ממש לזה הגנב עכ"ז הוא כולו אוהב שוחד וא"כ כל מי שירצה לגנוב דעת הבריות ולרמותם בעניינים כאלו הוא עושה ולא יפחד מאחר שיודע שהשופט אוהב שוחד א"כ לבו בטוח עליו שאם יקבלו עליו אצלו לא ירע לו יען כי הוא תכף ומיד ילעיטנו כהלעטת הגמל שיביא לו מנה הראויה להתכבד וסותם את פיו ואמר כולו אוהב שוחד והוא כי דרך מקבלי שוחד לעשות בענין אותו שפושט לו את היד וא"ל משמט אני וכן המקבל שוחד כשיביאו לו שוחד הוא אומר למה צריך זה ופושט ידיו ומקבלו ונמצא שהגם שבלבו הוא רוצה ופושט ידו ומקבלו עכ"ז בפיו יאמר שאינו צריך לזה אבל אלו כ"כ נטמעו בקבלת השוחד שאפי' בפיהם אינם אומרים לא צריך אלא תובעים השוחד בפה וזהו כולו אוהב שוחד כולו דייקא ר"ל לא יש בהם שום אבר שיהיה נמנע מזה אלא כולם מסכימים ורוצים בזה וא"כ הגנב הוא עושה מעשיו ובטוח לבו שלא יקראנו דבר רע מן השופט כי יבטח שירצנו בשוחד תכף. והנה לפעמים נמי אינו לוקח השופט שוחד כעין במזומן אלא רודף שלמונים שמסייע לגנב בזמן שקובלים עליו אצלו כדי שישלם לו הגנב בפעם אחרת שגם הוא יסייעו בגניבות אחרות שעושה השופט על ידו וזהו ורודף שלמונים שהם גומלים זה את זה וכ"כ הם ידועים לכל במעשיהם הרעים עד כי מחמת זה נמשך כי המה יתום לא ישפוטו ר"ל לא משכחת לה שיבא לפניהם דין יתום כדי שישפוטו יען כי מאחר שהם ידועים שהם גנבים ונותנים עיניהם בממון אחרים הנה אם יש ליתום מירושת אביו איזה חוב או תביעה אצל אחרים לא ירצה לקבול עליהם ולקרב משפטן לפני השופטים האלו וגם קרוביו לא יניחו אותו לקבול אצלם יען כי הם יודעים שאחר שיוציאו השופטים הממון מן הבע"ד לא ימסרוהו ביד היתום אלא יעכבו אותו בידם כי יאמרו ב"ד המה אביהם של יתומים ואומרים שישאר

הממון על ידם לריוח היום עד כי יגדל היתום ויהיה בו ידיעה לעשות מ"ום לעצמו ומאי דביני ביני הם אוכלים הכל ולא יתנו אח"ך כלום. וזה דומה כמו אחד שיש לו מאה זוז ובא גנב וגנב ממנו שמונים והלך זה אצל בעלי הגורל והמכשפים כדי להגיד לו שם הגנב ויקבול עליו ולקחו הם ממנו את שארית הפליטה ולא הרויח מהם כלום ונמצא שיותר טוב שהיה יושב במקומו ולא יהיה הולך אצלם וכן כאן היתום וקרוביו לא ירצו לקרב תביעות היתום לפני השופט פן יאכל הכל ויותר טוב להתפשר עם הבע"ד בינם לבין עצמה ולהתרצות ביניהם אפי' בסך מה ולא להביאם לפני השופטים וא"כ לא משכחת שישפטו דין היתום כי לא ירצו היתומים וקרוביהן לקרב משפטן לפניהם וגם עוד שגם ריב אלמנה שיהיה לה עם היתומים לא יבא אליהן שלא תרצה האלמנה לקבול לפניהם כי תפחד פן יפתוה לתבוע כתובתה מן היתומים ואחר שתתבע כתובתה ותקח אותה יפתוה לעכב המעות בידם כי יאמרו לה היא אשה אלמנה מה תוכל לעשות במעות יותר טוב שישארו אצלינו ואנחנו ניתן אותם לריוח היום ומאי דביני ביני באורך הזמן יאכלו הכל ממנה וא"כ גם ריב אלמנה לא יבא אליהם כי תפחד האלמנה להביאם לפניהם פן בעל כרחה שלא בטובתה תמסור בידם מעותיה ויאכלו את הכל והנה השתא אם אבא ליפרע מכם כפי מעשיכם צריך לכלות הכל ח"ו ואמנם הוי אנחם מצרי ואנקמה מאויבי שאשים חמתי על הגוים אשר מהם למדתם מעשים רעים אלו וכמ"ש ואתן אדם תחתיך שתחזור הכליה על עובדי ע"ז והגם שאשיבה ידי עליך עכ"ז לא אכלה אותך אלא ואצרוף כבור סיגיך ואסירה כל כדיליך שלא אכלה כי אם הרעים שבכם ואז אתקן המעוות שלכם והוא כי ואשיבה שופטיך כבראשונה שיהיו שופטים את העם משפט צדק וכ"כ תהיו נאמנים ומתרחקים מן הגזל עד שכל העולם ישבחו אתכם כזה והוא כי אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה:

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. הנה לכאורה מכאן נראה כי עיקר המצוה המסוגלת לגאולה היא מצות הצדקה והנה לכאורה יש לחקור כי הלא בגמרא אמרו בא חבקוק והעמידן על אחת שאמר וצדיק באמונתו יחיה וא"כ היה יותר נראה לומר ושביה באמונה כי היא גם היא אחת היא ועיקרית יותר. ואמנם יובן כי צדקה ואמונה חדא היא והוא בהקדים מ"ש באהל יעקב ז"ל בפ' נשא ע"פי ובחנוני נא בזאת דמדוע בחר הש"ית דוקא לנסות אותו בנתינת המעשרות ולא במצוה אחרת ופי' הענין ע"פ משל לסוחר בא אל עיר עם עגלה סחורות של מלבושים ובאו הקונים לקנות מידו זה עשרים חתיכות וזה שלשים חתיכות והם שואלים אותו על מדות כל חתיכה השיב ואמר כל החתיכות שוות כל אחת מחזקת ששים אמה והקונה הלא לא יאמין ויחפוץ למדוד הסחורות למען ידע

האמת אתו אם לא אכן לסתור כל העגלה עם כל הסחורות ולמדוד אותם היא מלאכה גדולה ורבה ואין דרך התגרים כך אבל זה דרכם לבחור חתיכה אחת מן הסחורות ויוציאו אותה וימדדו אותה וממנה יעמדו על כולם אמנם איזה היא החתיכה אשר יבחור הקונה למדוד הלא ודאי דרך הקונה לבחור אותה חתיכה הנראית לעין דקה וקלה מכולם ואז אחר שימדוד אותה וימצא בה מדתה לא יהיה עוד בלבו ספק על כל החתיכות כך הקב"ה כביכול בא לבני ישראל עם סחורות רבות שש מאות ושלש עשרה חתיכות ואמר להם שהם מסוגלות מאד לכל הטוב ולכל הצלחה וברכה והאדם במה שהוא ב"ו לא יערב לו עסק כ"א אחרי בחנו אותו לעמור על פעולתו ועל תכלית סגולתו אכן לנסות כל התורה הלא יש בה שש מאות ושלשה עשר סחורות וראוי לבחור אחת מהן לבחון אותה לעמוד על כולן ואיזה היא האחת אשר ראוי לבחון לנסיון לעמוד על ידה על ההבחנה בכולם נדיב נדיבות יעץ במצות המעשר כי לפי הנראה אל העין הלא הנותן יהיה נגרע על ידה מערכו ונפחת ממה שהיה לו ואחר אשר יבחנו במצות מעשר והצדקה וימצאו ברכה אז יהיה להם הכחנה אמתית על כל המצות וזהו ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים עכ"ל ע"ש:

ונמצא לפ"ז שאם האדם ירצה לקיים המצות בלתי עד ההבחנה ונסיון שאינו רוצה לנסות את הש"ית בשום פנים הנה צריך לזה אמונה שיהיה לו אמונה בהקב"ה ואמנם במצות הצדקה האמונה צריכה יותר שאם ירצה ליתן צדקה בלתי עד הבחנה הנה מוכרח שיהיה לו אמונה גדולה וחזקה בהקב"ה יען כי במצוה כזו הנה לפי הנראה לעין הוא שהנותן צדקה יהיה חסר ונגרע על ידה מערכו והרי הוא נפחת בעין ממה שהיה וא"כ אם הוא נותן צדקה ובוטח בהקב"ה שיפרע על כל פרוטה תרקבא דדינרי הנה אין לך אמונה בהקב"ה גדולה מזו והיא היא עיקר האמונה שאמר עליה הנביא וצדיק באמונתו יחיה שודאי הנביא דבר על אמונה שהיא חזקה ביותר וזו היא והגם שאחת דבר אלהים הנה שתים זו שמענו שמע כלומר הבן והיא מצות הצדקה דיש בה תרתי עיקר המצוה שהיא הצדקה והאמונה החזקה שיש בה והשתא לזה אמר הנביא ושביה בצדקה כי היא היא האמונה שאמר הנביא וצדיק באמונתו יחיה:

ואתחנן

ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. הנה יובן בס"ד והוא כי ידוע שהצדיק מושל יראת אלהים וכמ"ש רז"ל ע"פ כי ראיתי בבניו לי מלך כביכול עלי מלך והנה כאן מרע"ה התפלל כמה תפלות כדי שיכנס לארץ והקב"ה לו נגלו כל תעלומות

שיש סיבה והכרח גדול שלא יכנס לארץ וא"כ השתא כשהוא מתפלל היה קשה הדבר למעלה מאוד כי צדיק מושל יראת אלהים וצריך שיתקיימו דבריו ויהיה רצונו ואם יעשה רצונו ויכנס לארץ לא אפשר להיות כן מכמה הכרחיות מכח דור המדבר ועוד טעמים כיוצא בזה על כן בהכרח היה הדבד שהקב"ה יבקש ממרע"ה שלא יתפלל עוד לפניו בדבר הזה וז"ש ויאמר ה' אלי רב לך כביכול גם לגבי דידי דין רב לך שצריך לקיים גזרתך כי צדיק מושל יראת אלהים וזהו אלי רב לך ועל כן בבקשה ממך שאל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה שאין רצוני שתבקש ואבטל בקשתך כי בהכרח שתשוב ריקם וקשה עלי הדבר לעשון כן:

או יובן ויאמר ה' אלי רב לך ע"ד מ"ש רז"ל כל רב מבבל וכל רבי מא"י ופי' רבינו האר"י זיע"א כי חו"ל ההשפעה ע"ב ק"ל גי' ר"ב כמ"ש הנה ה' רוכב על ע"ב ק"ל ובא מצרים אבל בא"י עם העשרה תהיה רב"י ע"ש וזהו רב לך ר"ל חו"ל שהיא במדרגת רב דוקא לך אבל לא א"י שהיא במדרגת רב"י כי לא אפשר שתכנס לא"י ולכן אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה:

וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו כי הוא יעבור לפני העם הזה והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה. י"ל למה ליה למימר כי הוא יעבור לפני העם הזה והיה די באומרו וחזקהו ואמצהו כי הוא ינחיל את העם הזה את הארץ וכו' ויובן בס"ד לפרש והוא כי הנה דרך הרועה לילך אחרי הצאן אבל המלך דרכו לעבוד ולילך לפני העם ולא אחריהם דכתיב ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם והנה צריך לתת טעם למה הרועה צריך לילך אחד הצאן והמלך להפך והנראה בזה בדרך פשוט כי הרועה הוא מחוייב בשמירת הצאן כי בעל הצאן מידו יבקש הגנובה והאבודה והנזק שיהיה להם וכמ"ש יעקב אע"ה אנכי אחטנה מידי תבקשנה גנובתי יום וכו' ועל כן מוכרח הוא לילך אחריהם כדי שיביט ויראה בהם וישים עין השגחתו עליהם לבלתי יזוקו ולבלתי יגנבו כי כל המקדים שיבואו עליהם מידו יבוקשו משא"כ המלך הנה הוא אינו מחוייב לשמור את העם אלא אדרבא הם מחוייבים לשמור את ראשו מכל צר ואויב וכמו שהוכח דוד הע"ה לאבנר בן נר הלא איש אתה ומי כמוך בישראל ולמה לא שמרת את אדונך המלך כי בא וכו' לא טוב הדבר הזה אשר עשית חי ה' כי בני מות אתם אשר לא שמרתם על אדוניכם על משיח ה' וכו' ואמנם המלך עליו דוקא להנהיגם ולהדריכם ולהורות להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ועל פיו יחנו ועל פיו יסעו והנה מרע"ה היה עניינו עם ישראל דוגמת הרועה שצריך הוא לשמור את הצאן ובעל הצאן מידו יבקש את צאנו וכן היה מרע"ה נוהג עם ישראל שהוא שומר אותם מכל דברים המזיקים להם בעו"הז ובעו"הב

ולכן כשחטאו א"ל הקב"ה לך רד מגדולתך כי שחת עמך ומרע"ה מסר עצמו למיתה בשבילם וג"כ נקבר במדבר כדי להביא עמו את מתי מדבר והיה מטפל בכל צרכם ולכן נקרא רעייא מהימנא שהוא רועה נאמן לישראל אבל יהושע היה עניינו כמו שופט ומלך שהוא עובר לפני העם והם צריכים לילך אחריו כדי לשומרו מצר ואויב והוא איננו חייב בנזקי הצאן ובשמירתן ממקרים המעותדים לבא בעולם ורק עליו להדריכם ולהנחיל אותם את הארץ ולהציל עשוק מיד עושקו ואיננו כרועה אשר יעבור אחרי הצאן שיהיה להם למגן וצינה אלא כמו המלך אשר עובר לפניהם דכתיב ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם והטעם הוא כי גדלה מעלת מרע"ה ממעלת יהושע כי יהושע אין בו יכולת להתנהג עם ישראל כאשר התנהג מרע"ה לקבל הכל על עצמו ולכן צריך לו חזוק ואומץ ממרע"ה לתת מכחו אליו וז"ש וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו ומה שצריך חזוק הוא יען כי הוא יעבור לפני העם הזה ר"ל אין לו כח גדול כמותך להתנהג עם ישראל כדוגמת הרועה ההולך אחרי הצאן כדי לשים עין השגחתו עליהם בכל דבר אלא הוא יעבור לפני העם הזה ר"ל דוגמת המלך ושופט שאינו מקבל על עצמו אחריותם ורק הוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה וכל כיוצא בזה ויותר מזה אינו מקבל על עצמו כי אין כחו גדול כמותך ולכן צריך לו חיזוק ואומץ ממך לתת מכחך והודך עליו ויובן בס"ד לרמוז עוד באומרו וצו את יהושע רמז שיהושע שהוא כפני לבנה ימשיך לו הארה מא"ל אד"ני שהם גי' צ"ו וז"ש וצו את יהושע צ"ו דייקא:

לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו. יובן בס"ד כי האדם יש בו רמ"ח איברים כנגד רמ"ח מצות עשה והנה אם יבא אדם להוסיף מצוה אחת בתורה ולומר שהם רמ"ט מצות עשה הנה בזה נותן גרעון באיבריו שנמצא לפ"ז הוא חסר אבר וז"ש לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם כדי שלא תגרעו ממנו ותגרעו קאי על עצמם ר"ל שלא תהיו אתם נגרעים ממנו. או המשך הפסוק כך הוא כלומר הנה אתם רואים שאתם בעצמכם לא תוסיפו על הדבר ר"ל אין לכם תוספת על רמ"ח מצות שכמו שיש רמ"ח מצות כן יש לכם רמ"ח איברים וכמו שיש שס"ה עשין כן יש לכם שס"ה גידין וא"כ זו הוראה גדולה לכם שצריך שלא תגרעו ממנו כי על כל אחד ואחד חובה מוטלת לקיים תרי"ג מצות בשלימות כמו שהוא שלם בתרי"ג שהם רמ"ח איברים ושס"ה גידים:

ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. יובן בס"ד לרמוז כי אתם אותיות אמת רמז לאורות המקיפים שהם כ"א פ' אהי"ה והם גי' אמת ולז"א ע"י את"ם הדבקים בה' אלהיכם על ידם אתם חיים כולכם היום שמשפיעים בכם ושומרים אתכם:

ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי לעשות כן בקרב הארץ וכו'. יובן בס"ד ע"ד שפי' הר' אהל יעקב ז"ל על מאמרם ז"ל בילקוט אמר הקב"ה לרשעי' אני אמרתי יהי כן ואתם אמרתם לא כן אני אמרתי לא כן ואתם אומרים כן חייכם לא כן ופי' ז"ל כי האמנם פעולת הצדיקים ידוע אשרם וטובם בעליל לארץ כי הכל ילמדו לעשות ממעשיהם הטובים וזוכים ומעשים לא כן הרשעים במעשיהם הרעים עכ"ז אם תתבונן מעט תמצא פעולה טובה גם במעל הרשעים והוא כי אחרי אשר עונותיו ילכדוהו את הרשע וילכד במזורי הרשת במכמורי המשפט הלא יפול אימתה ופחד על האנשים כולם ויהיה מורא שמים עליהם וכאשר כלל שלמה הע"ה ואמר כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה ר"ל מיום רעה אשר לרשע ג"כ יסובב פעולה טובה למענהו ית' וכמאמר הנביא ע"ה כי באשר משפטך לארץ צדק למדו יושבי תבל כי ע"י מיתת הרשע ומפלתו יהיה נצמח תועלת המוסר לרבים ונמצא שגם מן הרשע יצא פעולה טובה ואמנם ההבדל בשם הפעולה הטובה היוצאת מן הצדיק לפעולה היוצאת מן הרשע הוא כי הפעולה אשר תהיה מסיבת מעשה הצדיקים ורוב אושרם וטוב הצלחתם נקראה בשם כן ר"ל פועלים בהזולת שיעשה כן כמו שעשו הם אבל פעולה הנצמחת ממעשה הרשעים וממנת כוסם זה אשר יקראו לה לא כן לאמר הבדלו מעשות כמעשים ההם וכזה פי' דברי הילקוט הנז"ל ע"ש:

והשתא נמצא שהפעולה אשר תהיה ממעשה הצדיקים היא נקראת בשם כן והפעולה אשר תהיה ממעשה הרשעים היא נקראת בשם לא כן והנה מן הנכון הוא שיהיה האדם צדיק שישמור כל המצות כדי שיפעול פעולה הנקראת כן ולא להפך. ובזה יובן הפ' ראה למרתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי לעשות כן בקרב הארץ שכל כוונתי בלימוד שלמדתי אתכם כדי שתהיו צדיקים לפניו ית' ואז תהיו פועלים פעולת כן ולא תעברו על דבריו ית' ותהיו פועלים פעולת לא כן ולכן אני מזהיר אתכם עתה מחדש ושמרתם ועשיתם שתקיימו המצות בפועל בשלימות כדי שתהיו צדיקים ותצליחו כמעשיכם עד שכל השומע את שמעכם הטוב יאמר כן אעשה כאשר המה עושים:

ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה. י"ל לכאורה מלת רק שפת יתר הוא והו"ל לומר ואמרו עם חכם ונבון ועוד אע"פי שבאמת ישראל הם חכמים הרבה עכ"ז איך ירצו האומות להודות בשבח חכמתם ומאי נפקא להו בדברים אלו שאומרים עליהם שהם חכמים ונבונים. ויובן בס"ד לפרש בהקרים מ"ש בגמרא דחגיגה א"ר אבהו אר"א ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהם ק"ו מסלמנדרא ומה סלמנרא שנולדה מן

האש הסך מדמה אין האור שולטת בו ת"ח שגופן אש דכתיב הלא כה דברי כאש נאום ה' עאכ"ו ע"ש. והנה ידוע דמירוק עונות ישראל הוא ע"י חדא מתרתי או גיהנם או שעבוד מלכיות וכמ"ש במדרש שאמר הקב"ה לאברהם אע"ה דיש גיהנם ויש שעבוד מלכיות ברור לבניך אחד מהם או זה או זה והנה השתא לפי דברי הגמרא שהת"ח לא אפשר לשלוט בהם אש גיהנם ק"ו מסלמנדרא א"כ השתא אם כל ישראל יהיו עוסקים בתורה ויהיו ת"ח כמו דור מרע"ה שהיו כלם חכמים וכן מצינו בדור חזקיהו המלך ע"ה שישבו ובדקו ולא מצאו תינוק ותינוקת שאין יודעים בהלכות טומאה וטהרה כי בימיו היו נועצים חרב בב"המד והיו אומרים כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב א"כ השתא אם יחטא אותו הדור ח"ו לא אפשר למידן להו למרק עוונותם ע"י גיהנם והגם כי ירצו הם בגיהנם לא אפשר לדון אותם בה דאין זה כבוד לתורה משום הק"ו דסלמנדרא וא"כ מוכרח להיות למרק עונותם ע"י שעבוד מלכיות והנה לפ"ז אם יראו או"הע שישראל לומדים בתורה ואין בידם כ"א לימוד התורה דוקא ואין מקיימים אותה במעשה הנה אז שמחים בזה וירצו לשבחם בחכמה לומר שהם חכמים מפני שבזה ירויחו הם שישתעבדו תחת ידם וא"כ מה שמודים בישראל שהם חכמים לא בשביל כבוד ישראל אלא בשביל הנאתם שמזה יצא להם הנאה ולכבוד עצמם הם דודשים דמאחר שהם חכמים לא יתמרקו עונותם בגיהנם ומוכרח שיהיה להם שעבוד מלכיות וז"ש מרע"ה ראה למדתי אתכם וכו' והנה אנכי מיעץ אתכם שלא דוקא תעסקו בתורה בדרך לימוד בעלמא אלא צריך שתקיימו אותה בפועל וז"ש ושמרתם ועשיתם יען כי התורה מצד עצמה היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון. את החוקים האלה כי ע"י התורה שיש לכם ניכרת חכמתכם וכינתכם לעיני העמים וא"כ הנה אם לא תקיימו אותה גם במעשה ותהיו צדיקים אז ואמרו העמים רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה רק דייקא כלומר שאינו כי אם חכם ונבון אבל אינו צדיק וא"כ בזה הם ישמחו כי מעתה ידעו שיש להם שליטה עליכם דמאחר שאתם עם חכם ונבון ואינכם צדיקים במעשים א"כ למרק עוונותיכם ע"י גיהנם א"א דאין זה כבוד לתורה מכח הק"ו ומוכרח אז שהאומות ישלטו בכם למרק עונותיכם וא"כ השתא אז כל מה שיעשו בכם יסורים לא יחושו מן הדין כלל:

והנה דברי הגמרא הנז"ל צריך להבין דאם הת"ח אין אור גיהנם שולטת בהם א"כ איך יתמרקו עונותם. גם עוד צריך להבין דברי הגמרא שם דאמר רש"בל פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולטת בהן ק"ו ממזבח הזהב ומה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו פושעי ישראל שמלאים מצות כרמון דכתיב כפלח

הרמון רקתך אל תקרי רקתך אלא רקנין שביך מלאים מצות כרמון עא"כו. ופי' מהרש"א ז"ל שמדברי התוס' ז"ל נראה דה"ק שלא היה העובי יותר מדינר זהב ואעפ"כ לא נשרף העץ שתחתיו שהזהב הדק מגין עליו וכדמיון זה פושעי ישראל שגם הם מלאים מצות כדכתיב כפלח הרמון ואלו המצות שהם כדמיון הזהב כמ"ש הנחמדים מזהב הם מגינין עליהם מאש של גיהנם שלא ישלוט בהם עכ"ל ע"ש. והנה גם בדברי הגמרא זו צריך להבין דא"כ לא משכחת לה בר ישראל שיורד לגיהנם יען כי אין לך בר ישראל שאין לו קצת מצות והם צריכות להגין עליו מאש גיהנם ק"ו מן הזהב שהוא מועט ומגין על העץ ואפי' בפושעי ישראל בגופן ג"כ לא יבצר שיש להם קצת מצות ואיך ירדו לגיהנם ואם יש איזה רשע מפורסם אשר כל ימיו הרשיע ואין לו שום מצוה זה הוא מעט מן המעט וא"כ על מה היא כל החרדה הזאת שיחרד האדם מגיהנם הלא לבו בטוח במצות שאין יורד לגיהנם:

ואמנם יתבאר כל זה בס"ד ע"ד שכתב רבינו מהר"חו זיע"א זלה"ה משם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל ועור נבאר טעם ההפרש וכו' שיש בין צדיק לרשע ויובן במ"ש חז"ל על אלישע אמרו לא מדיין נדיניה משום דעסק בתורה וכו' כי הצדיק העוסק בתורה ובפרט אם יהיה מן הקדמונים אין דנין אותו בגיהנם והנה מוכרח הוא שיתמרקו עונותיו כדי שיכנס בג"ע ולכן אין לו תקנה אחרת אלא בגלגול כי על כל עון ועון אשר לו שלא נתכפרו לו ע"י יסורין בחיים וגם לא נכנס בגיהנם לקבל עונשו עליהם צריך גלגול אחר לכל עון מהם לתקנו ולכן הוא מתגלגל גלגולים רבים לכפר ולתקן עונותיו משא"כ ברשע שנכנס בגיהנם ומתמרקין עונותיו שם כולם ביחד ואין לו צורך לחזור בכמה גלגולים ויש בזה מקום שאלה כי כפי הנראה לכאורה שיותר טוב הוא שיכנס לגיהנם ומתמרקים עונותיו תכף ולא לחזור בכמה גלגולים והנל"עד חיים לתרץ זה הוא כי הקב"ה צופה ומביט כי הרשע הזה אם יחזור בגלגול יוסיף על חטאתו פשע וחטאה כי ירבה בעונות על הזכיות ולכן בראותו שכבר השלים אותם המצות המועטות המוכרחות לו כפי שורש נפשו ואז יפה וטוב לו שיסתלק מן העולם ומסלקו מן העו"הז ומורידו לגיהנם ומתמרקין עונותיו ונשארים זכיותיו שלמים מבלי חסרון כי חפץ חסד הוא אמנם הצדיק שעונותיו מועטים מזכיותיו הם מתמרקין על ידי יסורין שסובל בגלגולים ונשארים לו זכיותיו המרובים הנוספים לו בכל גלגול עד אין קץ ושכרו נפלא ע"ד מ"ש רז"ל רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות וכו' עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש:

והשתא בזה אתי שפיר כל מה שהערנו בזה והוא כי הת"ח אשר אין גיהנם שולטת בהם מתמרקין עונותיהם ע"י גלגולים וכמ"ש רבינו זלה"ה. וגם הערה הב' נתרצה שפיר דהנה דהגם דלא יבצר שיש לרשע קצת מצות שצריכים להגין עליו מכח הק"ו הנז' מ"מ אם זה הרשע ינצל מדין גיהנם ויתמרקו עונותיו ע"י גלגול הוא יוסיף על חטאתו פשע ויתקלקל יותר ויותר והנה ודאי שעל רשע כזה לא אפשר לעשות הק"ו הנז' דהק"ו הוא כמו שהזהב מגין כן המצות צריכות להגין עליו ומאחר שמכח זה שהוא נצול מדין גיהנם ויחזור בגלגול יתקלקל יותר א"כ נמצא למפרע אין זו הגנה אלא אדרבא היזק עצום הוא לו והק"ו אומר שצריכות המצות להגין ולא להזיק א"כ באיש כזה ודאי לא יפול בו הק"ו הנז' דלאיש כזה אש גיהנם הוי לטובתו ואם תצילנו מאש גיהנם אתה מזיק לו ואין מגין עליו כזה והשתא אתי שפיר דבהכרח יורדים הרשעים לגיהנם ואפי' שיש להם הרבה מצות כי כל אלו היורדים לגיהנם הקב"ה צופה ומביט בהם ורואה שאם יצילם מדין גיהנם ויחזרו בגלגול יהיה להם היזק גדול וא"כ אלו לא שייך בהו הק"ו הנז' ואין הכי נמי אם יש אדם שאין מזיק לו הגלגול ודאי יש לעשות לו הק"ו הנז' ולהצילו מדין גיהנם ויהיה חוזר בגלגול ובזה אתי שפיר בע"זהו ולפ"ז מ"ש הגמרא פושעי ישראל אין אור גיהנם שולטת בהם זה איירי בבני אדם דאפשר להו לבא בגלגול ויתתקנו ולא יש לחוש בהן שיתקלקלו כי בודאי שכיח למצוא כן בבני אדם שיש להם זכות אבות אשר תסייעם להתגבר על הסט"א בחזרתם בגלגול או שיצא מהם בנים צדיקים ואז ברא מזכה אבא שזכותו יסייע לאביו כשיחזור בגלגול שיתתקן ויש עוד עניינים רבים בכיוצא בזה שיועילו לרשע בחזרתו בגלגול להתתקן ולא להתקלקל וברשעים כאלו משתעי רש"בל באמרו פושעי ישראל אין אור גיהנם שולטת בהם דבאלו שאין בהם חשש הקלקול בגלגול אז שייך בהו שפיר הק"ו דמזבח הזהב דאז לדידהו ההצלה שיהיו ניצולים מגיהנם הוי הגנה מאחר שאין מתקלקלים בגלגול ורק מתתקנים ומרויחים מצות יותר:

ודע כי יש לנו לומר. בס"ד שבודאי יש הפרש רב בין הק"ו דסלמנדרא לבין הק"ו דמזבח הזהב כי הק"ו דמזבח הזהב לא שייך לדון אותו כי אם גבי בני אדם אשר אם יחזרו בגלגול יתתקנו ולא יתקלקלו כלל דאז חשיב ההצלה מאש גיהנם הגנה אבל בני אדם אשר אם יחזרו בגלגול יתקלקלו יותר א"כ ההצלה מאש גיהנם אין זו הגנה לגבי דידהו ואדרבא אם תביאם לגיהנם בזה אתה מגין עליהם וא"כ איך שייך למעבד בהו הק"ו הנז' יען כי הזהב אשר מגין על העץ לבלתי ישרף אין זה מצד הטבע כי רק הוא הגנה בדרך נס בעבור מעלת קדושתו אבל מצד הטבע לא אפשר שיגין עליו כ"כ ולכן השתא אם תבא לעשות הק"ו הזה גבי בני אדם אשר יתקלקלו בגלגול אז איכא למפרך ולומר מה לי מזבח הזהב

שאם לא יהיה הגנה על העץ יהיה נשרף וכלה לגמרי להכי עשה בו הקב"ה הגנה כדרך נס שיגין עליו הזהב אפי' שהוא כעובי דינר שלא ישרף משא"כ זה האיש שאדרבא אם לא ישרף בגיהנם הוא כלה ואבד לגמרי ונמצא דק"ו של מזבח הזהב לא אפשר לדון אותו כי אם גבי בני אדם שבחזרתם בגלגול אין בהם חשש שיתקלקלו כלל אבל משא"כ הק"ו של סלמנדרא הנה הגם שיש איזה ת"ח שיש בו חשש שאם יחזור בגלגול יתקלקל יותר ויותר טוב בשבילו לירד לגיהנם ולהתתקן בה עכ"ז לא אפשר להורידו לגיהנם יען כי הק"ו דסלמנדרא לא אפשר לעשות לו פרכא כלל מפני שהדם של סלמנדרא שהוא מגין מן האש אין זה בדרך נס כי אם מצד הטבע המוטבע בו מתחלת הבריאה ובהכרח שיגין מצד טבע עצמו ולא שהקב"ה עושה בו הגנה זו בדרך נס בעבור קדושתו כאשר עשה במזבח הזהב וא"כ גם התורה שהיא עצמה אש צריך שיהיה בה כח הגנה זו בערך הגנה טבעית ולא בערך הגנה נסיית וההגנה הטבעית היא שוה בכל ולא אפשר לשנותה כי הטבע לא ישתנה והוא שוה בכל כי הדם של סלמנדרא הוא מציל מן האש בין אם תהיה הצלה זו לטובה של הניצול בין אם תהיה לרעה כי יש דברים שהם עומדים לשריפה כמו עצים לבשל בהם וכן יש דברים שישביחו באש כשישלוט בהם ויש להפך ונמצא שלפעמים תהיה ההצלה שיהיו ניצולים החפצים ע"י דם הסלמנרא לטובה ולפעמים אינו לטובה ואמנם עכ"פ הוא מציל בהכרח בלתי הפרש יען כי הצלתו היא מצד הטבע וא"כ השתא אם תבא לומר גבי אש התורה שעל זה תגין ועל זה לא תגין נמצאת אתה מחלל כבודה שבזה נמצא אין אתה חושבה כאש וקרא אמר הלא כה דברי כאש נאם ה' וא"כ בהכרח הוא שתגין על הכל ותציל את הכל מאש גיהנם ולפי"ז נמצא דיש הפרש גדול בין הק"ו דמזבח הזהב לק"ו דסלמנדרא:

והנה בזה ניחא לן בס"ד עוד הערה אחרת שיש להעיר בענין אלישע אחר שאמרו בגמרא כי נח נפשיה דאחר אמרי לא מידן לדיינוה משום דעסק בתורה ולא לעלמא דאתי ליתי משום דחטא א"ר מאיר מוטב דלידיינוה וליתי לעלמא דאתי וכו' כי נח נפשיה דר"מ סליק קוטרא מקבריה דאחר וכו' ע"ש. והנה יש להעיד דבשלמא מ"ש לא מידן לדייניה משום דעסק בתור' ניחא אבל מ"ש ולא לעלמא דאתי ליתי אמאי והלא יש תקנה לבא לעלמא דאתי ע"י שיתמרקו עונותיו על ידי גלגולים רבים שיתגלגל ואמנם בזה אתי שפיר כי אפשר שעל רוב חטאו שחטא ונטמע כ"כ אזי גם אם יחזור בגלגול יתעורר עליו חטאו ויתגבר עליו היצ"הר ויחזור לקלקולו ונמצא שהוא מקלקל ביותר ובשלמא הרשע אם רואה הקב"ה שכך יהיה לו ידין אותו בגיהנם יען כי הק"ו הנז"ל שיש ממזבח הזהב תו לא שייך אצלו אבל מי שהוא ת"ח כאחר הנה לא צריך לו הק"ו של מזבח הזהב כי

הוא יש לו ק"ו אחד מסלמנדרא שטבעה הוא שלא ישלוט בה האש וא"כ הוא שעסק בתורה שנעשה גופו אש צריך שלא ישלוט בו האש ג"כ בטבע ואין אנחנו באים לדון בק"ו דסלמנדרא מטעם הגנה נסיית כ"א מצד הטבע שאין אש אוכלת אש וא"כ לפ"ז לא שייך לסתור הק"ו דסלמנדרא דאז אין זה כבוד לתורה ולכן אמרו לא מידן וכו' ולא לעלמא דאתי ליתי כי אין לו תקנה בגלגול כי יתקלקל יותר. ואמנם ר"מ אמר ודאי באיש כזה שהוא נאבד לגמרי מכח הק"ו ודאי אין לעשות הק"ו הנז' בשבילו ויותר טוב דלא צייתינן להק"ו וליתי לגיהנם כדי שבזה ליתי לעלמא דאתי דאם עבדינן הק"ו הרי הוא נאבד לגמרי כי על זה וכיוצא נאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך ולכן זכות ר"מ הגין שיעשו לפנים מש"הד ולא יחושו בשמים להק"ו דסלמנדרא ויביאו את אלישע לגיהנם ולכן כי נח נפשיה דר"מ סליק קוטרא מקבריה דאחר להודות כי לכבודו עשו זאת דכן כתיב בצדיקים ותגזר אומר ויקם לך כי המקטרגים ודאי לא ירצו להורידו לגיהנם כי יודעים שבזה הוא מתתקן והם רוצים ושמחים בהשחתת הנפש ואינם רוצים שיתקן ולכן לולי זכות ר"מ שהכניע המקטרגים היה נשאר אלישע אחר אבוד ביניהם. והנה בגמרא אמרו עוד שאמר רבי יוחנן גבירתא למקליה לרביה בנורא חד הוה ביננא ולא מצי לאצלוייה אי נקיטנא ליה בידי מאן מרמי ליה מנאי וכו' כי נח נפשיה דרבי יוחנן פסק קוטרא מקבריה דאחר ע"ש והנה לכאורה יש להעיר גם בזה דמאי תמה ר' יוחנן על ר"מ והלא ר"מ רצה לזכות את אחר כדי שיהיה נטהר ויהיה ראוי לשבת עם הצדיקים בג"ע ואם יבא להכניסו בג"ע בעוד חלאת עונותיו בו הגם שנניח במונח שאין מי שיעבב בידו מלהכניסו עכ"ז מאחר שעודנו לא טהור יהיה לו בזיון גדול לפני הצדיקים בג"ע כי כולם יתרחקו ממנו וא"כ ודאי יותר טוב שירד לגיהנם ויכנס לג"ע בטהרה כסף צרוף מזוקק שבעתים ויתיב וחדי עם הצדיקים בפנים צוהבות ועוד דגם בזה שאמר להכניסו לג"ע בעוצם כחו איך יתכן זה שאחר שחטא כ"כ איך יזכה לג"ע בלתי קבלת עונש כלל כי השופט כל הארץ לא יעשה משפט והלא כל האומר הקב"ה ותרן וכו' וכתיב אשר לא ישא פנים וכו' ומצינו שאדרבא הקב"ה מדקדק עם הצדיקים יותר וא"כ איך יתכן שאיש אחד יחטא ויכנס לג"ע בלתי קבלת שום משפט כי אין חוטא נשכר וא"כ איך היה יכול ר"י להכניסו לג"ע בלתי שיעשו לו שום עונש והוא דבר שאינו מתקבל ע"פ השכל. ואמנם כפי האמור אתי שפיר והוא דאפשר שאין כוונת ר' יוחנן לומר שיכניס אותו לג"ע בעוד חטאו עליו אלא כוונתו הוא שהיה לו לר"מ לבקש מהקב"ה שיחזיר אותו בגלגולים עד שיהיה נתקן והגם שמה שלא רצו מן השמים להחזירו בגלגול כדי שלא יתקלקל יותר וכמ"ש למעלה בס"ד הנה לזה יש תקנה שישלח ר"מ ניצוצות מנשמתו

בסוד העיבור עם נפש אלישע כדי לסייעו בעבודת ה' בסוד העיבור ולבלתי תניח לסט"א לקלקל אותו בגלגולים שיתגלגל ובודאי ר"מ דנפיש זכותיה טובא אם ישלח ניצוצות ממנו עם אלישע לעזור אותו בסוד העיבור לא תוכל אז הסט"א להחטיא את אלישע ולקלקלו יותר ואז יוכל להתתקן ע"י גלגולים בסייוע ר"מ וא"כ למה ביקש שידונו אותו בגיהנם ואין זו רבותא כ"כ והיה לו לבקש שיגלגלוהו ויקבל עליו לסייעו בכל גלגול וגלגול בסוד העיבור עד שיתוקן לגמרי וזה הוא כוונת דברי ר' יוחנן שאמר אי נקיטנ' ליה בידי מאן מרמי ליה מנאי כלומר אם לא תתגלגל נפשו לבדה בעו"הז אלא נקיטנא ליה בידי ר"ל שאנכי אהיה עמו בכל גלגול שאשלח אתו עמו ניצוצות ממני בסוד העיבור לשמרו בכל גלגול וגלגול מאן הוא מן הס"טא שיכול למרמיה ליה מנאי ר"ל מי אז יכול להתגבר עליו לקלקלו עד שישליך אותו ממני כי ידוע שאם נפש הצדיק תהיה בסוד עיבור עם נפש אדם אחר ויקלקל אותו אדם מעשיו הנה נפש הצדיק שהיא אצלו בסוד העיבור תכף תסתלק ותעזוב אותו ואמנם הוא אומר מעיקרא לא יוכלו להחטיאו כרי שישליכו אותו ממני כי מאחר שאני עמו אסייעו סייוע עצום ולא יחטא כלל ורק יתקן דוקא וזאת היתה תרעומת רבי יוחנן על ר"מ דהו"ל למעבד כן וממילא היה נתקן ובא לעלמא דאתי נקי ובר מלא וגדוש תורה ומצות:

איך שיהיה נמצינו למדין בזה שהת"ח מירוק חטאיו לא יהיה בגיהנם כי אם ע"י גלגולים והנה היצ"הר הוא שמח בזה שהוא רוצה שיחזור האדם בגלגול יותר מאם ידונו אותו בגיהנם שאם ידונו אותו בגיהנם א"כ שוב אינו יכול להחטיאו כי על מה שחטא מקודם הוא נתקן בגיהנם ונכנס לג"ע אבל אם יחזור בגלגולים רבים הנה הוא משתדל לעשות פעולתו בכל גלגול וגלגול להחטיאו כי לכך נברא להחטיא האדם וא"כ הוא משתוקק תמיד להחטיא והשתא בזה אתי שפיר הטעם שאמרו רז"ל שהיצ"הר מתגרה בת"ח ורוצה להחטיאם יותר משאר אנשים והוא כי הוא יודע שהת"ח אם יחטא לא ידונו אותו בגיהנם ומוכרח הוא לחזור בגלגול וא"כ הוא מרויח בזה שיש לו המשך זמן רב לעסוק במלאכתו עמו להחטיאו אבל שאר אנשים אינו יודע סופם אם הקב"ה יחזירם בגלגול או אם יגזור שידונו אותם בגיהנם:

ונמצא שהתורה היא גורמת גלגול לאדם ובזה יובן בס"ד רמז הפ' תורת ה' תמימה משיבת נפש ר"ל שהיא תשיב את הנפש בגלגול ולא תניח שידונו אותה בגיהנם:

ובזה יובן בס"ד המסרה הלוך וגדל הלוך ושוב הלוך וחסור הלוך ונסוע והוא כי מי שרואה הקב"ה ומביט בו שאם יבא בגלגול יהיה הלוך וגדל שיוסיף מצות ומע"ט ויתתקן אז גוזר עליו הלוך ושוב שישוב ווחזור בע"הז בגלגול ואם רואה ומביט בו שהוא הלוך

וחסור כלומר שאם יבא בגלגול יהי הלוך וחסור שיתקלקל יותר אז כשיפטר מן עו"הז אין משיבו בגלגול אלא יהיה הלוך ונסוע לגיהנם למרק שם חטאוו וכמ"ש רבינו זלה"ה: **רק השמר לך ושמור את נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון**. ויובן בס"ד דהנה ידוע כי שורש העבודה היא מדת הענוה ושורש העונות היא מדת הגאוה ואם האדם יתפוס מדת הענוה בטוח הוא בעבודת ה' שיוכל לעשות כראוי ואם יתגאה מוכרח שיכשל ויחטא והנה האדם ילמוד מדת הענוה ממה שמצינו שהקב"ה עזב הרים הגבוהים ובחר בהר סיני שהיה שפל מן הכל ואם הקב"ה בחר בשפלים כ"ש האדם צריך נמי שיבחר השפלות והענוה וגם עוד ילמוד ממה שנתן הקב"ה התורה ע"י מרע"ה ולא נתן אותה ע"י האבות והוא משום שמרע"ה היה עניו מאד שתפס מדת הענוה בקצה האחרון שלה שהגם שאברהם אע"ה אמר ואנכי עפר ואפר עכ"ז הנה גם בעפר ואפר יש בו קצת חשיבות ולפעמים קונה אותו האדם בדמים אבל מרע"ה אמר ונחנו מה שהוא לא כלום והיא קצה האחרון ולכן נבחר יותר מן הכל שתנתן התורה על ידו וז"ש רק השמר לך רק רמז לענוה כי רק הוא לשון מיעוט וזהו רק רמז למדת הענוה השמר לך שתהיה עניו כל ימיך וכדי שתשרש בך הענוה יותר הנה אנכי מצוך שתשמור את נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וכו' כי מהם תלמוד מדת הענוה והם הא' יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב שהוא הר סיני שאותו היום ראית בעיניך שעזב הקב"ה הרים הגבוהים הגדולים ונגלה בהר חורב הוא ה"ס שהוא שפל מן הכל וא"כ מזה תבא לקחת מוסר לעצמך וגם עוד תלמוד מוסר באמור ה' אלי הקהל לי את העם וכו' אלי דייקא ר"ל שבחר בי ליתן התורה על ידי והכל בשביל הענוה ולכן זכור תזכור את הדברים האלה ותלמד בהם מוסר לעצמך:

כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם וכו' ועשיתם הרע בעיני ה' אלהיך להכעיסו העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל וכו'. יובן בס"ד לפרש בהקדים מ"ש רבינו מהרח"ו זיע"א זלה"ה בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"א בש"ה וז"ל ונבאר עתה ההפרש שיש בענין הגלגול בין צדיק לרשע ובזה יובן חילוק הנמצא בפסוקים ובדברי רז"ל כי פעמים מצינו שאין הגלגול נוהג אלא עד ג' גלגולים בסוד פעם שלוש עם גבר ובסוד על שלושה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו ובסוד פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים ומצינו בתיקונים תקון ס"ט שהצדיק

מתגלגל עד אלף דרין וכיוצא בזה ואמנם הפסוק עצמו תירץ זה כי ענין ד' דורות הוא לרשע דוקא כמ"ש פוקד עון אבות על בנים ועל שלשים ועל רבעים לשונאי אבל למי עושה חסד לגלגלם לאלפים לאוהבי ולשומרי מצותי. וביאור הענין הוא דע כי כאשר נפש האדם אחר שבא מחדש בפעם ראשונה וחטא ופגם בה הנה אח"ך מתגלגלת בגוף אחר להתקן וזה נקרא גלגול ראשון ואם לא נתקנה אז חוזרת להתגלגל שנית ואם לא נתקנה אז חוזרת בגלגול ומשם ואילך אין לה עוד תקנה בגלגול ואז נאמר בה ונכרתה הנפש ההיא מעמיה לגמרי. אמנם אין זה רק כאשר לא נתקנה כלל שום תקון בשום פעם מאלו אבל אם באיזה פעם מאלו השלשה התחילה להתתקן קצת אינה נכרתת אמנם יכולה לחזור ולהתתקן אפי' עד אלף דור אם יצטרך ולכן הראשון שלא תקן כלל נקרא רשע והאחרון שתיקן קצת נקרא צדיק וכל מה שמתגלגל הולך ומשלים תקונו ונלע"ד ששמעתי ממורי ז"ל שאין זה נוהג אלא בנפש לפי שהיא מן העשיה הטבועה בעמקי הקליפות ולכן לא נזכר בתורה כרת אלא בנפש כי נכרתת מן הקדושה ונטבעה בקלי' אבל ברוח ונשמה שהם מיצירה ובריאה שאין שם כ"כ תגבורת אחיזת הקלי' ודאי הוא שיתוקנו כולם אלא שיש שנתקנים מהרה ויש באורך זמן אחד כמה גלגולים עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש:

ונמצא לפ"ז שנפש הרשע אשר הוא עושה רע כל ימיו ואינו עושה טוב לא אפשר שתבא נפשו בעו"הז כי אם ביאה ראשונה ואח"ך ג' גלגולים גלגול ראשון גלגול ב' גלגול ג' שהם ד' ביאות ואחר שבכל ביאותיו הללו הרשיע ולא תיקן כלום אז תאבד נפשו לגמרי והנה ידוע כי כל גלגול יקרא בן לגלגול שקודם ממנו ובזה יובן בס"ד כי תוליד בנים שהוא מספר כלפי גלגול ראשון שביאתו לעו"הז היא ביאה שניה וא"ל כי תוליד בנים ר"ל שתבא בגלגול ב' ובני בנים בגלגול ג' ונושנתם בארץ כלומר שביאה זו שאנכי מדבר עמכם בה ואומר כי תוליד בנים וכו' איננה ביאה ראשונה שבאה הנפש מחדש לזה העולם אלא היא ביאה שניה שתקרא גלגול ראשון וזהו ונושנתם בארץ ונושנתם מלשון שנית ושניה ר"ל זו הביאה שאנכי מדבר בה היא ביאה שהיא גלגול ראשון שביאה שניה תקרא גלגול ראשון כאמור ועליה אמרתי כי תוליד בנים ובני בנים ונמצא שבאתם לעו"הז ד' פעמים שהוא ביאה ראשונה וגלגול ראשון וגלגול ב' וגלגול ג' ובכל ביאות אלו לא תקנתם כלום אלא והשחתם וכו' ועשיתם הרע וכו' הנה אז העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבוד תאברון מהר מעל הארץ אשר אתם עוברים את הירדן שמה לרשתה והוא רמז לארץ העליונה שנכרתת הנפש ב"מ וכמ"ש רבינו זלה"ה ולפי דברי רבינו מהרח"ו זלה"ה שכתב שכל זה הוא בנפש אבל לא ברוח ונשמה השתא נמי בזה

יובן שפיר הפ' לעיל שאמ' ונשמרתם מאד לנפשותיכם שבשביל הנפש שהיא מעשיה צריך שמירה מאד:

ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך. יובן בס"ד לרמוז שאם יבקשו ישראל בגלות בעבור כבוד שמו ית' ולא בעבור צערם ודוחקם אזי הם נגאלים גם שהמה בלתי ראויים ואמנם העיקר צריך להיות הבקשה מלב ונפש ולא שבפיהם יאמרו שהם רוצים בעבור כבודו ית' ולבם לא כן יחשוב והכל מן השפה ולחוץ אלא העיקר שתהיה הבקשה בעבור כבוד שמו ית' מלב ונפש כי בעבור כבוד שמו ית' אין שמים לב על צערם כלל וז"ש ובקשתם משם את ה' אלהיך ר"ל אם תבקשו משם הגאולה בעבור הנוגע לה' אלהיך אז הנני מבטיחך כי ומצאת את המבוקש שלך שודאי הקב"ה יגאל אתכם גם שתהיו בלתי ראויים ואמנם בתנאי כי תדרשנו בכל לבבך וככל נפשך שיהיה הדבר מלב ונפש:

השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש וכו'. יובן לפרש שבא לומר ראה כמה גדלך ונשאך השי"ת כי בא וראה השמע עם קול אלהים וכו' וא"ת שאנכי ראוי לכל המעלה הזאת ולא על חנם עשה לי כן השי"ת יען כי הקב"ה החזיר התורה על כל אומה ולשון ולא קבלוה ואנחנו קבלנוה ולז"א הנה אין לך בזה יתרון ואחזוקי טובא כ"כ על שקבלת את התורה אתה ולא הם יען כי אשאלך או הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי וכו' ככל אשר עשה לכם ה' אלהיכם במצרים לעיניך וא"כ נמצא שאתה לבדך הראת לדעת כי ה' הוא האלהים וא"כ אם כל האומות לא רצו לקבלה ואתה נתרצית אין זה כ"כ פלא כי הם לא ידעו ולא הכירו גדולתו של הקב"ה כאשר ראיתם וידעתם אתם יען כי עמכם לברכם עשה כל הנסים ונפלאות ולא עשה כן לכל גוי וא"כ מה שזכיתם לכל המעלה הזאת הוא בחסדו ית':

ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחוקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ וגו'. יובן בס"ד לרמוז ע"ד מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל דע כי כללות כל הנשמות הם ס' רבוא ולא יותר והנה התורה היא שורש נשמות ישראל כי ממנה חוצבו ובה נשרשו ולכן יש בתורה ששים רבוא פירושים וכולם כפי הפשט וס' רבוא ברמז וכן בדרש וכן בסוד ונמצא כי כל פירוש מן הששים רבוא פירושים נתהווה ממנו נשמה אחת של ישראל ולעתיד לבא כל א' וא' ישיג לדעת כל התורה כפי אותו הפירוש המכוון עם שורש נשמתו אשר ע"י הפירוש ההוא נברא ונתהווה כנז' וכן בג"ע אחר פטירת האדם ישיג כל זה וכל בכל לילה כאשר האדם ישן ומפקיד נפשו ויוצאה ממנו ועולה למעלה הנה מי שזוכה לעלות

למעלה מלמדים לו שם אותו פירוש שבו תלוי שורש נשמתו ואמנם הכל כפי מעשיו ביום ההוא כך באותו לילה ילמדוהו פסוק או פרשה פלונית כי אז מאיר בו יותר הפסוק ההוא משאר הימים ובלילה האחרת יאיר בנשמתו פסוק אחר כפי מעשיו של אותו היום וכולם ע"ד אותו הפירוש אשר תלויה בו שורש נשמתו כנז' ומורי ז"ל בכל ערב וערב היה מסתכל בתלמידיו העומדים לפניו ורואה בהם איזה פסוק מאיר יותר באיש ההוא במצחו מצד הארת נשמתו המאירה שם והיה מבאר לו קצת מן הפירוש של הפסוק ההוא כפי פירוש השייך אל נשמתו כנז' וקודם שהיה ישן האיש ההוא היה מכוין אל הפירוש ההוא שביאר לו קצתו והיה קורא בפיו הפסוק ההוא כדי שכאשר תעלה נפשו למעלה בפקדון בשינתו ילמדוהו עוד תשלומו ועי"כ הנפש מזדככת ועולה למעלה מדרגות גדולות לאין קץ ויתגלו לו דברים אחרים גם אם החומר לא ירגיש בהם כשיוקץ וכבר נתבאר כי ששים רבוא פירושים יש לתורה כפי הפשט וכנגדם באגדה וכנגדם בקבלה וכו' הרמוזים בפרדס לפי שאין נשמה מישראל שאינה כלולה מד' בחינות אלו. ואמנם יש נשמה שמשיגה ב' מיני פירושים ויש יותר ויותר והנה נשמת מרע"ה היתה משגת כל ששים רבוא פירושים שבתורה וכמ"ש שידע אפי' מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש וטעם הדבר הוא לפי שנשמתו היתה כוללת כל ס' רבוא נשמות ישראל ולכן גם שאר חכמי ישראל ישיגו כ"כ פירושים בתורה כפי בחינת הנשמות הנכללות בו עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א:

ונמצא לפ"ז שבתורה יש ששים רבוא פירושים וכולם השיג אותם מרע"ה ובזה יובן רמז הפ' ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחוקים והמשפטים והוא כי מספר כ"ל המצ"וה והח"קים והמש"פטים עולה גי' תתנ"ה ועם המלות גי' תתנ"ט כמספר ששי"ם רבו"א בדקדוק שעולה תתנ"ט לרמוז לו שנתן לו השגה בכל הששים רבוא פירושים שיש בתורה:

ובזה יובן בס"ד וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני והוא כי ס"ר ר"ת ס' רבוא רמז שהביט שסופו לזכות להשגה גדולה ולכן הוא ראוי לקרוא לו ואז ויקרא אליו אלהים וכו' ובזה יובן בס"ד לרמוז מ"ש הפ' מי כהחכם ומי יודע פשר דבר פש"ר ר"ת ששים רבוא פירושים ובזה יובן בס"ד ובני רשף יגביהו עוף רש"ף ר"ת ששים רבוא פירושים יגביהו עוף ורז"ל פירשו עוף על התורה. ובזה יובן הטעם מה שנק' ספר תורה כי ספ"ר ר"ת ס' רבוא פירושים ולז"א על כן יאמר בספ"ר מלחמות ה' וכו' והוא על התורה:

והנה לפי האמור ששים רבוא פירושים יש בפשט וכן ברמז וכן בדרש וכן בסוד נמצא שבתורה שהיא בארבעה חלוקות אלו יש בין הכל ד' פעמים ס' רבוא ובזה אפשר לרמוז בר"ת פרד"ס כי פרד"ס שהוא ר"ת פשט רמז דרש סוד הנה הוא נמי ר"ת ארבעה פעמים ס' רבוא ולז"א שלחיך פרד"ס רמונים:

ויצונו לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלהינו לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה וצדקה תהיה לנו כי נשמור וכו'. יובן בס"ד ע"ד שכתבנו לעיל בס"ד בהפטרת דברים ע"פ ושביה בצדקה כי מצות הצדקה היא נסיון גדול לכל המצות דמאחר שרואה האדם שהוא נותן צדקה ומתברך א"כ זה מופת גדול שכל המצות הם טובים לאדם ואין צריך לנסות בהם דהשתא ומה הצדקה שלפי ריאות העין הוא מחסר מממונו אפ"ה הוא רואה ממנה טובה וברכה גדולה כ"ש שאר מצות ועמ"ש לעיל בס"ד וז"ש ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה וכו' לטוב לנו כל הימים וכו' לטוב לנו דייקא ואין צריך לזה נסיון יען כי וצדקה היא עצמה תהיה לנו לאות ומופת על כל המצות או וצדקה היא השכינה תהיה לנו דוקא שלא יהיה יניקה ח"ו לחיצונים כלל:

הפטרת ואתחנן

נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם. הנה הרב שער המלך ז"ל פי' כפל הלשון וז"ל לפי כשהיינו עושין רצונו של מקום והב"המק קיים הקב"ה רחום וחנון לא היה כלל חרון אף בעולם רק בשעת החרבן נאמר אשר הוגה ה' ביום חרון אפו והקלקול היה גדול כך מאתנו אשר נאמר אצל השי"ת כביכול חרון אפו ונחלקו תיבות רחום וחנון דהיינו ח"ר מן רחום נתחברו עם ו"ן מן חנון ונעשה חרו"ן נשארו אותיות נ"ח מן חנון ואותיות מ"ו מן רחום לזה נרמז נחמו נחמ"ו דייקא ר"ל בזה תנחמו שיחזרו אותיות נ"ח מ"ו למקומם דתחברו ו"מ לר"ח שהיא רחום ויתחברו ח"ן לו"ן שהיא חנון ויסיר החרון אף מן העולם עכ"ל ע"ש. ובזה יובן בס"ד לפרש רמז הפ' היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח ר"ל אותיות מנ"וח שהוא אותיות מ"ו נ"ח שנחלקו מן רח"ום וחנ"ון ונשאר אותיות חר"ון ובזה יובן בס"ד לרמוז מ"ש נעמי לרות הלא אבקש לך מנ"וח אשר ייטב לך כי רות היא בחי' מלכות וממנה יצאה מלכות ב"ד ורמזה לה הלא אבקש לך מנ"וח אותיות מ"ו נ"ח רמז להאמור אשר ייטב לך שיתחברו עם ר"ח ונ"ו ויהיה רח"ום וחנ"ון ובזה יובן בס"ד לפרש נמי רמז הפסוק מי יודע ישוב ונחם והשאיר אחריו ברכה תיבת ונחם היא אותיות נ"ח מ"ו שישיב אותם להתחבר עם אותיות ר"ח ואותיות נ"ו ויהיה אז רח"ום וחנ"ון ובזה והשאיר אחריו ברכה:

ובמדרש איתא חטאו בבפלים ולקו בכפלים ומתנחמים בכפלים חטאו בכפלים דכתיב חטא חטאה ירושלים לקו בכפלים דכתיב כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה ומתנחמים בכפלים דכתיב נחמו נחמו עמי:

ויובן בס"ד לפרש חטאו בכפלים רמז שפגמו בשם הוי"ה ב"ה וש"ם אד"ני שצריך לחברם יחד וזהו בכפלים שהם פגמו בזה ולקו בכפלים רמז למ"ש לעיל משם הרב שער המלך ז"ל שנתחברו אותיות ר"ת מן רחום עם אותיות ו"ן מן חנון ונעשה מהם חר"ון וזהו בכפלים שנכפלו האותיות יחד ונעשה חר"ון ומתנחמים בכפלים שחזרו האותיות ונכפלו לטובה ונעשה מהם רחום וחנ"ון וכאמור:

או יובן בס"ד חטאו בכפלים רמז לעשר הדברות שנכתבו ב"פ בתורה בספר שמות ובס' דברים שהוא משנה תורה וזהו חטאו בכפלים שעברו על עשרת הדברות וכמ"ש רז"ל במדרש לא גלו ישראל עד שחטאו בעשרת הדברות ולקו בכפלים רמז שא"י נכפלה ונתכווצא ויתנחמו בכפלים רמז לגאולה העתידה להיות במהרה בימינו שתהיה מאות הצ"די של אותיות מנצ"פך שהם אותיות כפולות כי ידוע שמכל אותיות מנצ"פך צמח גאולה ורק נשאר אות הצ"רי שממנו תצמח הגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכ"יר וזהו ומתנחמים בכפלים באות הצ"די שהוא מאותיות כפולות:

או יובן בס"ד לרמוז חטאו בכפלים רמז שחטאו במחשבה ובדבור או במחשבה ומעשה ולקו בכפלים שלקו בגופם ובממונם ויתנחמו בכפלים שהקב"ה ישלם לישראל טובה בעו"הז ובעו"הב:

או יובן בס"ד לרמוז חטאו בכפלים ע"ד שארז"ל לא חרבה ירושלים אלא על שלא הוכיחו זה את זה וידוע מ"ש בגמרא דשבת על פ' והאנשים אשר עליהם התי"ו לא תגעו ולבסוף אחר הקטרוג כתיב וממקדשי תחלו והיינו על שלא הוכיחו זה את זה והנה צווי התוכחה כתוב בתורה בלשון כפול הוכח תוכיח את עמיתך ודרשו רז"ל מזה אפי' תלמיד לרב ואפי' עד ק"פ ועד הכאה ועד קללה וא"כ כמעט אין איש נקי מזה העון ואין טענה להתנצל בו וז"ש חטאו בכפלים ר"ל בשביל עון התוכחה שכתוב בתורה בלשון כפלים הוכיח תוכיח את עמיתך ודרשו רז"ל שהוא לרבות אפי' תלמיד לרב ואפי' עד הכאה וכו' וא"כ אין לשום אחד מהם התנצלות בזה ולכן לקו בכפלים ר"ל שגם הצדיקים נתחייבו בזה והנה בהעדר הצדיקי' יש ב' מלקיות הא' הוא העדר הטובה שהיה בא לעולם בזכות הצדיקים כשהם קיימים בעולם והב' הוא ביאת הרעה שהיתה נעדרת מקודם בזכות הצדיקים כשהם קיימים בעולם כי עתה במיתתם נעדרה הטובה ובאה הרעה ב"מ וא"כ הוא מלקות כפול ולכן אמר לקו בכפלים ויתנחמו בכפלים רמז לבית שלישי שיבנה

במהרה בימינו אכ"יר שהוא כפול על בית ראשון והוא דידוע מ"ש המפרשים ז"ל שאברהם אע"ה קראו הר שהוא ע"ה גי' ר"ו כמנין ב"פ אמונה ע"ה כי אמונה ע"ה גי' ק"ג וב"פ ק"ג גי' ר"ו ויצחק אע"ה הוסיף עוד ק"ג כמנין אמונה ע"ה וקראו שדה כי ג"פ ק"ג גי' שד"ה ויעקב אע"ה הוסיף עוד ק"ג כמנין אמונה וקראו בית כי ד"פ ק"ג גי' בי"ת עכ"ד ז"ל ונמצא של יעקב אע"ה הוא כפלים על של אברהם אע"ה וידוע שבית ראשון היה בזכות אברהם ונחרב ובית ב' בזכות יצחק וג"כ נחרב ובית ג' בזכות יעקב אע"ח שהיתה מטתו שלימה והוא קיים לעד ולכן יעקב אע"ח קראו בית שהוא ישוב קיים לעד ועיין בדברי רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל בפ' ויצא מ"ש ממדרשם ז"ל ע"ש וז"ש ויתנחמו בכפלים שהוא בית שלישי שנקרא בית שהוא בכפלים על בית ראשון שקראו אברהם הר שהוא ע"ה ר"ו כמנין ב"פ ק"ג כאמור. או יתנחמו בכפלים ר"ל שיתנחמו על בית א' בבנין בית ב' ויתנחמו על בית ב' בבנין בית שלישי שיבנה במהרה בימינו אכ"יר:

הנה אדני ה' בחזק יבא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו. יובן בס"ד לרמוז חזק ע"ה גי' קי"ו כמנין חצי מספר ר"לב רמז לחצי השם ע"ד שפי' רבינו האר"י זיע"א כי חלק ה' עמ"ו ולעתיד גם החצי הב' יתחבר וזהו אדני ה' בחז"ק יבא ואמר אדני ה' רמז ליחוד קב"ה ושבינתיה וז"רעו גי' רפ"ט רמז לרפ"ח ניצוצות ע"ה בסוד פרו"טה רפ"ט ו"ה משלה לו שנבררים ונתקנים ועולים למעלה הנה שכרו אתו שכרו גי' תקכ"ו כמנין ק"ן צפו"ר שעולה תקכ"ו וידוע שהמקום שיתגלה ממנו משיחנו לבא להושיע ולגאול אותנו נקרא קן צפור וכנז' בזו"הק כלומר הוא מזומן ומוכן אתו לגלות ממנו משיחנו ואז ופעולתו של המשיח תהיה לפניו. או וזרעו הוא המשיח משלה לו הנה שכ"רו רמז לחנז' אתו ופעולתו ופעולת וא"ו לפניו כי יתברך בששה ברכות והוא ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' גם יובן ופעולתו לפניו דכתיב ביה והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזנו יוכיח והחוטם הוא בפנים ולז"א ופעולתו שפועל בחוקי האלהים ומשפטיו הוא לפניו כי מן הריח יודע פ' חייב פ' זכאי גם אמר וזרעו משלה לו מש"לה גי' שע"ה רמז לש"עה נהורין. ובזה אז כרועה עדרו ירעה בזרועו יקבץ טלאים וכו' יה"ר שיבא לציון גואל בעגלה ובזמן קריב במהרה בימינו אכ"יר:

קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסלה לאלהינו. יובן בס"ד לרמוז קול קורא במדבר בדברי מוסר ותוכחת לעם בית ישראל פנו דרך ה' לשוב בתשובה שידוע ששאלו לחכמה ושאלו לנבואה ושאלו לתורה ושאלו להקב"ה ואמר הקב"ה יעשה תשובה ויתכפר וזהו פנו עצמכם ותטהרו מעונותיכם ע"י דרך ה' וכמ"ש הפ' יורה חטאים בדרך

ועי"ז ישרו בערבה לשון עירוב רמז לנוגה שהיא מעורבת טוב ורע וזהו ישרו בערבה היא נוגה מסלה לאלהינו שע"י מעשיכ' הטובים תגרמו שיתברר מן נוגה כל הקרושה ותעלה למעלה למקום עליון:

על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח וכו' הרימי אל תידאי. יובן בס"ד כי ידוע שכל דבר שנברא קודם בריאת העולם אינו נוהג בו דין תורה ולכן הר המוריה לא נאסר משום ע"ז ומטעם זה מהני לישראל התשובה כי ישראל עלו במחשבה להבראות קודם בריאת העולם ולכן הגם שמן הדין אין התשובה מועלת מטעם דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול עכ"ז לישראל מועלת וכמ"ש המפרשים ז"ל בזה ונמצא שיש ראיה מן הר המוריה לישראל שמועלת התשובה ולז"א על הר גבוה עלי לך וכו' כדי שיהיה לך ראיה ברורה משם לקבלת התשובה כי הגאולה תלויה בתשובה ולכן מאחר שאת עומדת שם הרימי בכח וכו' הרימי אל תראי מדברי האומות שאומרים מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול וא"נ איך שייך שישוב עוד אלהי ישראל אל האומה הזאת שכמו ההר הגבוה במעלה שהוא הר המוריה לא נהג בו דין תורה משום דהיה קודם בריאת העולם כן אומה ישראלית אין נוהג בה דין תורה לענין זה וכבורו מחול:

ובזה יובן בס"ד הפסוק למה אלהים זנחת לנצח יעשן אפך בצאן מרעיתך זכור עדתך קנית קדם גאלת שבט נחלתך ואם תאמר הלא הם חטאו ופשעו בי ואיך אפשר למחול להם כי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול הנה זה אינו דהרי הר ציון זה שכנת בו כלומר הר ציון זה שעבדו אותו העממים ע"ז הלא שכנת בו ולא נאסר משום ע"ז ומוכרח לומר הטעם דכל דבר שהוא נברא קורם בריאת העולם אין נוהג בו דין תורה וכן נמי בישראל שהם נמי עלו במחשבה להברא קודם אין נוהג בהם דין תורה כשיש הכרח לזה וכמו הכא וא"כ שפיר אפשר שתמחול להם ותשרה שכינתך עליהם ומלכות בית דוד תחזירנה למקומה במהרה בימינו אכ"יר:

עקב

ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך ותירשך ויצהרך. י"ל דאיך משוה פרי הבטן שהם הבנים עם פרי האדמה דכליל להו בחדא מחתא פרי בטנך ופרי אדמתך ולא אמר פרי אדמתך בלא וא"ו ועוד י"ל דאחר שאמר פרי אדמתך למה פרט ואמר דגנך תירשך ויצהרך והנה במדרש ז"ל אמרו למה הוא מקיש פרי הבטן לפרי האדמה אמר הקב"ה מה פרי אדמתך סיגים אף פרי בטנך סיגים ד"א מה פרי אדמתך אין בהן וכו' אף פרי בטנך וכו' ד"א מה פרי אדמתך צריכין וכו' ד"א א"ר יהודה ב"ס

למה הקיש פרי הבטן לפרי האדמה שוהיו וכו' ע"ש. הרי שרז"ל במדרש דרשו משמעות הפסוק לומר שפרי בטנך יהיה כפרי אדמתך וגם שרז"ל דרשוהו יפה הנה מלבד דבריהם ז"ל יובן בס"ד לפרש והוא דידוע מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א משם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל דע כי מדת הגלגול נוהגת באנשים ולא בנשים הנקבות וז"ס דור הולך ודור בא והנה הם האנשים המתגלגלים אבל הארץ שהם הנשים הנקראים ארץ כנודע לעולם עומדת ואינם באות בגלגול עוד יש טעם אחר והוא כי האנשים לפי שמקיימים מצות עסק בתלמוד תורה אינם יכולים ליכנס בגיהנם כי אין אור של גוהנם שולטת בהם וכמ"ש גבי אלישע בן אבויה לא מידן לידייניה משום דעסק באורייתא ולא לעלמא דאתי ניתי כיון דחטא ולכן מוכרחים הם להתגלגל למרק עונותיהם תמורת גיהנם אבל הנשים שאינם עוסקות בתורה יכולות ליכנס לגיהנם למרק עונותיהם ואינם צריכות להתגלגל. האמנם אע"פי שאינם מתגלגלות הנה הם באות לפעמים בסוד העיבור עם ניצוצי נשמות חדשות נקבות בנשים. גם דע כי אפשר שאחר שבאה בסוד העיבור באיזה אשה אם האשה ההיא תתעבר ותהר ותלד בת נקבה אפשר שאותה שבאה בסוד העיבור תתגלגל עתה בבחינת גלגול גמור בבתה הנולדת לה עתה:

גם דע כי לפעמים יתגלגל האיש בגוף נקבה לסיבת איזה עון כגון משכב זכור וכיוצא והנה הנקבה הזו שהיא גלגול נשמת הזכר אינה יכולה לקבל הריון ולהתעבר לפי שאין לה בחי' מ"נ להעלות ולקבל טיפת מ"ד והנה האשה הזו צריכה זכות גדול לשתוכל להתעבד ולהוליד ואין לה מציאות אחר זולתי שתתעבר בה איזה נשמת אשה נקבה אחרת בסוד העיבור ובכן בכח שיתופה עמה תוכל להעלות מ"נ ולקבל הריון ותלד אמנם אי אפשר לה ללדת בנים זכרים לשתי סיבות הא' לפי שהכתוב אומר אשה כי תזריע וילדה זכר אבל כאן האשה היא זכר כבעלה ואינה יכולה ללדת זכרים אלא נקבות. הסיבה הב' היא לפי שכיון שאותה נשמת הנקבה שנכנסה בה לא נכנסה רק בסוד העיבור לבד כדי לסייעה שתתעבר ותלד ולכן כיון שהאשה הזו יולדת אין הנשמה ההיא צריכה עוד להשאר שם בסוד העיבור ללא צורך ואז בעת שיולדת נכנסה בה הנשמה ההיא של סוד העיבור ואז הוולד ההוא יוצא נקבה ולא זכר ואז היא שם בבחי' גלגול ממש ולא עיבור כבתחלה ונמצא שכל אשה שנשמתה נשמת זכר כנ"ל א"א שתלד זכר אלא נקבה ואותה הנקבה אשר תלד היא היא אותה הנשמה של נקבה שנכנסה בה בסוד העיבור לסייעה כנז':

ואמנם לפעמים ע"י זכות גדול ונפלא אפשר שבעת שנולד הוולד ההוא תסתלק משם אותה נשמה הנקבה שהיתה בה בסוד העיבור ותלד לה ויכנס בולד ההוא נשמת זכר

ויהיה זכר ואח"כ א"א לאשה הנז' לחזור ללדת פעם אחרת זולתי אם תחזור אותה הנשמה הנקבה להתעבר בה באשה ההיא כבראשונה ולכן אם הוולד הראשון היה נקבה תצטרך למות עתה זאת הבת הנקבה ואולי הנשמה ההיא תחזור להתעבר באשה הנז' כבראשונה ותתעבר ותהר ותלד בת נקבה שנשמתה היא מזאת הנקב' המתעברת בה בסוד העיבור כנז' ועד"ז הולכת בעיבור ובגלגול פעמים רבות והיא היא וכה משפטה תמיד אמנם אם ילדה זכר אז אין הוולד ההוא צריך למות עתה כי אותה הנשמה הנקבה שנתעברה בה בסוד העיבור בתחלה והלכה בעת שילדה כנז' היא צריכה לחזור שנית להתעבר בה בסוד עיבור ותהר מן בת ותלד נקבה וגם לזה צריך זכות גדול:

גם אפשר לפעמים אע"פי שילדה בתחלה נקבה אינה צריכה הבת ההיא למות עתה לפי שאפשר שתבא נשמת נקבה אחרת ותתעבר באשה הנז' בסוד העיבור ותהר ותלד בת והנשמה ההיא תתגלגל בה בגלגול ממש כנז' ועד"ז בכל הריון והריון שתהר האשה הזאת אפשר להתחלף בה כל בחי' הנז' ואמנם לזו המציאות האחרון צריך ג"כ זכות גדול ונס גדול לפי שיש לנו הקדמה בסוד העיבור שאין שום נשמה נכנסת בגוף האיש או האשה בסוד העיבור בחיים אלא א"כ יש ביניהם קורבה גדולה ז"לז ולכן האשה הזו ששרשה נשמת זכר הצריכה לעיבור נשמת הנקבה הנה כדי שתמצא נשמת נקבה בכל תנאיה שתצטרך להתעבר מפאת עצמה וגם שתהיה קרובה אליה או דומה אליה צריך פעם ופעמים כנ"ל ומכ"ש למצוא נשמות רבות של נקבות בתנאים הנזכרים וגם שיבואו בה בסוד העיבור כל אחד ואחד בזמן אחד צריך זכיות רבים ונסים גדולים עכ"ל לשון הטהור ע"ש:

נמצינו למדין מדברי רבינו זיע"א שכל אשה שנשמתה זכר א"א שתלד זכר אלא נקבה ואותה הנקבה אשר תלד היא היא אותה הנשמה של נקבה שנכנסה בה בסוד העיבור לסייעה וכללו של דבר אם אין לה זכות כ"כ לא תלד בתחלה כי אם נקבה ואז אותה הנשמה תתגלגל באותה הנקבה ולא תהר עוד אותה האשה כלל עד שתמות אותה הנקבה כדי שתחזור ותתעבר באותה האשה ותהר ותלד בת ותחזור ותתגלגל בה ועד"ז הולכה בעיבור ובגלגול פעמים רבות והיא היא ואם יש לה זכות גדול הרבה הרבה אזי אפשר שתבא אותה הנשמה בעיבור אצל האשה תמיד ואמנם בכל פעם שתהר היא לא תתגלגל בוולד אלא יכנס בוולד נשמת זכר ויהיה זכר או שתבא נשמת נקבה אחרת ותתעבר באותה האשה ואזי גם שאותה הנשמה תתגלגל בוולד ויהיה נקבה תוכל אותה האשה לקבל הריון עוד וכן ע"ז הדרך בכל פעם באופן שאפשר לה לאותה אשה להיות הרה

תמיד כדרך כל הארץ ופעם יזדמן נשמת זכר ויצא הוולד זכר ופעם יזדמן נשמה נקבה ויצא נקבה:

והנה פרי האדמה יש בו הפרש מפרי העץ שאם תטע באדמה איזה זרע אדמה ויצמח ויצא הנה א"א לצמוח אחד במקומו בלתי שתקצור אותו ותבא לזרוע זרע מחדש כי הזרע בקצירתו לא יניח שורש בארץ שיחזור ויוציא פרי ואמנם זרע פרי העץ לא כן הוא שאם האדם יזרע זרע פרי העץ הנה האילן היוצא מן הזרע ההוא כל שנה יוציא פירות ואין צריך לנטוע זרע מחדש והנה כזאת הוא ההפרש בפרי הבטן של האשה שהאשה שהיא יכולה לקבל הריון בכל פעם ולהוליד בנים ובנות כדרך כל הארץ הנה היא דומה לאילן שבכל שנה הוא מוציא פירות ואמנם האשה שהיא כמו אותה שכתב רבינו ז"ל למעלה שנשמתה היא נשמה זכר וכדי שתקבל הריון עיברו בה נשמת נקבה שאז כשתלד תסתלק ממנה אותה נשמה ותתגלגל בוולד ותחזור אותה האשה לעקרותה ולא תהר עוד עד שתמות אותה הנקבה ותחזור אותה הנשמה ותתעבר וכן עד"ז ככל פעם ופעם הנה פרי בטנה של זאת ידמה לפרי האדמה שאם תזרע באדמה זרע אדמה יצא פרי ולא תוכל אותה אדמה להוציא עוד אם לא תקצור הפרי שלה שכבר צמח וגדל ותחזור ותזרע אותו בה ואמנם אעפ"י שמצד הראוי היא תדמה לזה עכ"ז אפשר שיהיה ע"י זכות גדול ונפלא שאפי' שהיה באופן זה עכ"ז יהיה לה כדרך כל הארץ ויהיה פרי בטנה כמו פרי האילן האמור בס"ד ולזה בא הכתוב לבשר את הישראלי וברך פרי בטנך אפי' אם הוא מצד טבעו כפרי אדמתך ר"ל שאיננו כפרי האילן וכאמור אלא הוא כפרי האדמה וכאמור ואפ"ה הקב"ה יברך אותו ויעשהו כפרי האילן והדר קרא ופירש הדברים יותר ואמר דגנך ותירשך ויצהרך ר"ל הענין הוא שאם פרי בטנך הוא כמו דגנך שהיא פרי האדמה שאינו מניח שורש בארץ וצריך כל פעם לזורעו מחדש עכ"ז יהיה דוגמת תירשך ויצהרך שהם פרי העץ שהאילן קיים וכל שנה מוציא פירות מחדש ונקט תרתי תירשך ויצהרך לרמוז על הזכרים ועל הנקבות ר"ל שתביא אז זכרים ונקבות כדרך כל הארץ כי הקב"ה יעשה לך הנס שהוא פלאי פלאות שתוכל להוליד זכרים ונקבות וכאמור והתירוש והיצהר זה דרכו בשתיקה וזה דרכו בקולות וכנודע וכן הוא בזכר ונקבה והגם דקרא כתיב פרי בטנך לאו על האיש דוקא קאמר אלא קאי אתרווייהו דאיש ואשתו חד גופא הם ולכן אמר פרי בטנך לשון יחיד:

ובזה יובן בס"ד לפרש מאמרם ז"ל ע"פ אעשה לו עזר כנגדו זכה עזר לא זכה כנגדו והכוונה שאם האדם צריך לו כף וקערה ואין לו ידיעה לעשות כי אם הכף לבדו ולא הקערה והלך ובקש מחבירו שיבא לעזרו לעשות לו הקערה הנה אם זה חבירו עשה לו

הקערה הוא נקרא עזר שעזרו בזה להשלים חסרונו אבל אם הלך ועשה לו ג"כ כף כאשר עשה הוא בעצמו הנה לא יצא לו עזר מזה האיש כי מה יעשה בכף הזה מאחר שהוא ג"כ עשה כמוהו והיה צריך לעשות לו דבר שאין הוא יכול לעשות כמוהו להשלים חסרונו כי ב' כפות בלתי קערה לא יועילו וב' קערות בלתי כף ג"כ לא יועילו וכן הדבר הזה דהוולד צריך להיות מזרע זכר ומזרע נקבה וזה לבדו לא יועיל וזה לבדו לא יועיל וא"כ אם האשה היא נשמתה נשמת זכר א"כ היא ג"כ מזרעת כמו בעלה בלתי הפרש ומה צריך בה מאחר דיש לו משלו וצריכה היא להזריע זרע אשר לא יוכל להזריע בעלה כמוהו דאז מניה ומינה מסתייעא מלתא ויצא הוולד דאז היא נקראת לו עזר בזה וז"ש זכה עזר שהקב"ה יזמין לו אשה כשאר הנשים שנשמתה נשמת נקבה ואז תהיה לו עזר שעושה מה שאין בידו לעשות לא זכה כנגדו ר"ל יזמין לו אשה שהיא כנגדו וכמוהו ממש שאינה יכולה לעשות שלה יהיה בטבע הזכר ממש וזהו כנגדו דייקא שהיא כמדתו וכצלמו:

ובזה יובן בס"ד מ"ש בגמרא במערבא אמרי מצא או מוצא ר"ל אם זכה לאשה שלימה שיש לה נשמת נקבה וזהו כבר מצא או אם לקח אשה שיש לה נשמת זכר שזו עדיין באשר הוא שם אינה נחשבת לאשה ממש כי זכר היא אלא שאפשר לה להיות אח"ז כמו אשה שתקבל הריון ע"י שתתעבר בה נשמת נקבה ונמצא שבאשר הוא שם הנה עדיין זה לא מצא אשה אלא הוא מוצא ר"ל עתיד הוא למצוא:

ובזה יובן תיבת נקבה שהוא נוטריקון נקי בה ע"ד פ' יצא נקי מנכסיו והכוונה כי הנקבה שכיח לפעמים שיצא נקי בה ר"ל שלא אפשר שתקבל אמה הריון עוד אחרי לדתה אותה יען כי הנשמה המעוברת באמה תתגלגל בה ותחזור האם ותהיה עקרה משא"כ אם תלד זכר היא קרובה לשכר יותר כי אותה הנשמה שהיתה מעוברת בה עודנה בעולם שלא נתגלגלה ואפשר שתחזור אצלה והוולד ישאר קיים בעולם משא"כ אם יהיה הוולד נקבה:

ובזה יובן בס"ד מאמרם ז"ל תזרע ולא תחצד והדבר לפי פשוטו ק' דכיון דקאי על הבנים שלא ימותו מה שייך לשון לא תחצד וכי הוא חוצד אותם והול"ל תזרע ולא יֶחְצַד. ובזה אתי שפיר ור"ל שאם הוא יהיה לו אשה כאשה הנז"ל וכדי לקבל הריון עיברו בה נשמה נקבה שהקב"ה יעשה לכם נס הפלילי שיכניס בוולד נשמת זכר או שימציא לכם נשמת נקבה אחרת באופן שלא תצטרך אשתך להריון שני ע"י שתמות הנקבה שילדה דאז איש אשר אלה לו והוא מבקש מהקב"ה הריון בשביל אשתו והקב"ה שומע תפלתו באופן שימית את הנקבה שילדה אשתו הנה זה חוצד זרעו בידו ב"מ ולכן בקשו עליו שלא יצטרך לזה וכל זה כתבנו בס"ד דרך דרש ע"פ האמור ואמנם באמת דקדוק הנז"ל

אפשר ליישבו כפשוטו דר"ל שלא יחטא וימותו בעונו ואז נמצא הוא החוצד ב"מ וע"ז בקשו רחמים:

ולפי האמור בדברי רבינו זלה"ה שאשה כנז"ל מן הראוי שתלד נקבה דוקא ואמנם לפעמים ע"י זכות ונס גדול ונפלא תלד זכר ובזה תרויח שלא יצטרך למות הזכר כדי שתקבל הריון מחדש וכאמור הנה בזה נמי יובן בס"ד רמז הפ' זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ה' זכר אותיות זָכַר לנפלאותיו ר"ל לפעמים יקרה שהקב"ה יעשה זָכַר לנפלאותיו ר"ל בדרך פלאי פלאות וכאמור והוא תוכל בנקל לקבל הריון שני ולא יזוק הוולד כלל שישאר חי:

ולכן נמי בברכת צדיקים כתיב והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח. ר"ל דוגמת פרי העץ ולא כפרי האדמה ואז כל אשר יעשה יצליח בו:

ודע דמ"ש רבינו זלה"ה וז"ל ואז הוולד ההוא יוצא נקבה ולא זכר וכן מ"ש נמי ויכנס בוולד ההוא נשמת זכר ויהיה זכר אין הכוונה דממש בעת הלידה יהיה זכר או נקבה דהא ודאי יצירת הוולד היא אחר מ' יום וניכר אז אם הוא זכר או נקבה אלא כל זה יהיה בזמן שקבלה ההריון ונקלט הזרע ולא נפסד דהא ההמשכה של הנשמה לכל ולד שיהיה היא משעת תשמיש דלכן רז"ל החמירו בקדושת התשמיש וא"כ משעת תשמיש שגזר הקב"ה על הטיפה להיות נקלטת היטב ותתעבר האשה ממנה אז כפי הנשמה שנותנים לוולד כן יהיה מצוייר זכר או נקבה וגם לדרשת רז"ל אשה מזרעת תחלה וכו' נמי אתי שפיר דאם הקב"ה ירצה ליתן לוולד נשמת זכר עושה סיבובים שמועילים להוליד זכר כגון מזרעת תחלה וכיוצא:

לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך. י"ל דהלא כבר אמר ואהבך והרבך וברך פרי בטנך וא"כ מאחר שהבטיחו ברבוי הבנים הרי שמענו ממילא דלא יהיה עקר ועקרה דא"כ איך תתקיים ברכת הריבוי בכל אחד ואחד דלשון יחיד קאמר ואהבך והרבך ואם נאמר דברכת והרבך לא משמע מינה שלא יהיה בהם עקר ועקרה אלא שמע מינה שאפי' אם יהיה בהם עקר ועקרה עכ"ז מובטחים הם שיולידו ויתרבו והגם שכפי הטבע עתה אינו מוליד הקב"ה יתנהג עמם שלא כדרך טבע ולכן חזר וברכם עוד תוספת ברכה זו ולומר שהגם שהעקר ועקרה מוכרח שילרו מכח הברכה הנז"ל עכ"ז אני מבטיח אתכם שמעיקרא לא יהיה בכם עקר ועקרה כלל הנה גם בזה לא תתיישב הקו' דמאחר שהאדם בטוח הוא שמוליד ומתרבה על כל אופן שיהיה א"כ מה הפרש יש לו כן אם הוא עקר ואפ"ה מוליד ובין אם הוא אינו עקר ומוליד ועוד יש לדקדק דהלא מצינו שאמותינו היו

עקרות בכוונה מכוונת בשביל שהקדוש ב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים ועושה אותם עקרות כדי שיתפללו וא"כ אם הצדקניות נעשו עקרות אין זה קללה כי אם אדרבה טוב להם שהקב"ה רוצה בתפילתן ולכן אדרבה צריך שיהיו עקרות ואח"ך יפקדם הקב"ה וילדו ע"י תפלתם ולמה ימנע דבר זה הקב"ה מהם ומבטיחם שלא יהיו עקרות והנה מחמת שפי' עקר אינו מוליד והוא דרש"י ז"ל קשיא ליה כקו' זו ולכן פי' עקר אינו מוליד פי' דוקא עקר שאינו מוליד לגמרי לא יהיה בכם אבל עקר שסופו להוליד כמו האמהות שהיו עקרות ואח"ך ילדו זה יהיה בכם כי הקב"ה יעשה זאת לכתחלה לצדיקים כדי שיתפללו לפניו עכ"ד ז"ל. והנה לכאורה לשון עקר סתמא משמע ומנין לפרש חילוק זה בפסוק דלא איירי כי אם בהכי ויובן בס"ד לפרש דהנה מאחר שכל הברכות אלו איירי בזמן שישראל עושין רצונו של מקום וכולם צדיקים הנה הגם שהבטיח אותם בריבוי הבנים עכ"ז ודאי הקב"ה יניח קצת צדקניות מהם שיהיו עקרות כדי שיתפללו לפניו הרבה ויפקדם בהריון כי הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים וכאמור באמהות ואז ג"כ תתקיים הבטחת הריבוי אצל. כל אחד ואחד כי העקרות בודאי שיפקדם ע"י התפלות אבל לא ירצה הש"ית לסלק העקרות לגמרי שלא יהיה שום עקר ועקרה כי רוצה בריבוי תפלות של צדיקים ואמנם דע שכל דבר שעושה הקב"ה עם האדם הפך הטבע הנה הדבר ההוא יקרא נס וידוע מ"ש רז"ל שאם עושין נס לאדם מנכין לו מזכיותיו והשתא אם האדם הוא עקר והוליד ודאי זה הפך הטבע וחשיב נס ולא יבצר מלנכות לו מעט מזכיותיו אבל אם הוא אינו עקר והוליד הגם שנעשה לו ריבוי בנים אין זה הפך הטבע ואינו נחשב כלל נס כדי שיתנכה מזכיותיו:

והנה השתא לפ"ז יש לתמוה דאם נאמר שמי שהוא צדיק גדול לרוב אהבת הקב"ה שאוהב אותו ומתאוה לתפלתו עושה אותו עקר כדי שירבה בתפלה לפניו ית' וכמו שאמרו רז"ל גבי האמהות זיע"א שנעשו עקרות בשביל שהקב"ה מתאוה לתפלתן א"כ השתא נמצא שהצדיק מפסיד בזה דהשתא הלידה שלו שיוליד אח"ך תחשב לנס מאחר שתחלתו נעשה עקר והדבר מוכרח שאם עושין לו נס מנכין מזכיותיו וא"כ לא יבצר מלהיות לו נכוי זכות והדבר יפלא בשביל שהוא זכר הפסיד דבשביל שהוא צדיק גדול והקב"ה אוהב תפלתו יעשה לו הקב"ה דבר אחר שיפסיד מזכיותיו. אמנם דע שבאמת הוא מרויח בזה והשבח יתר על ההוצאה באלף אלפי פעמים והוא כי ידוע שהצדיק ע"י תפלותיו הוא מברר ניצוצי הקדושה הרבה כי לזה אסרו רז"ל שאלת צרכיו בשבת יען כי בשבת אין בירור וכו' כנודע ולכן ארז"ל שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים יען כי ע"י תפלתן הם מרבים בבירורים וא"כ השתא מי שהוא צדיק גדול ולרוב אהבת הש"ית עמו

עשה אותו או את אשתו עקרה כדי שירבה בתפלות לפניו ואח"ך וצריך לנכות מזכיותיו כי בכל נס מוכרח לנכות מזכיותיו של אדם עכ"ז הצדיק הוא מרויח הרבה שאם מצד הנס מנכין לו אחד הוא כבר הרויח מצד ריבוי התפלות שהתפלל אלף אלפים מכח בירורי הניצוצות הקדושות באופן שבזה השבח הוא רב על ההוצאה אלף אלפים והנכוי אינו נחשב כלום לגבי הריוח שהרויח והיתרון שנעשה לו ע"י בירור התפלות:

ואמנם דע כי הא ודאי יש בכאן חילוק אחר לחלק בזה בס"ד והוא שלזה אינו צריך שיהיה כי אם האשה לבדה עקרה או האיש לבדו עקר אבל לא צריך שיהיו שניהם עקרות כי מאחר שהסיבה שיהיה להם עקרות הוא בשביל שירבו בתפלה א"כ השתא אם האיש לבדו עקר ג"כ האיש והאשה מרבים בתפלה כמו אם הם שתיהם עקרות כי בזה אינם מולידים ובזה אינם מולידים וכן נמי אם האשה לבדה עקרה ג"כ הם מרבים בתפלה והגם שהאיש אפשר לו שישא אשה אחרת עם כל זה ודאי איש צריק שיש לו אשה צדקת לא ירצה לישא אשה אחרת על אשת נעוריו תכף ומיד אלא הוא מתפלל תמיד לפני הקדוש ברוך הוא ומצפה אליו ית' שיפקוד את אשתו בהריון וא"כ ודאי הם יתפללו אל השי"ת ולא ינוחו ולא ישקוטו בזה כמו אם היו שתיהם עקרות וא"כ השתא נמצא הריוח שלהם הוא שוה דכמו שמרויחים אם היו שניהם עקדות כן הם מרויחים אם היה אחד מהם דוקא עקר יען כי כמו שמרבים בתפלה בזה כן מרבים בזה אבל ההפסד שלהם אינו שוה בזה ובזה והוא כי הנכוי שצריך לנכות בעבור הנס ודאי יש לנכות כששניהם עקרות יותר ממה שראוי לנכות אם היה אחד מהם דוקא עקר יען כי הנכוי יהיה לגודל הנס ואם שניהם עקרות ונפקדו להוליד הרי נעשה נס באיש ונס באשה כי שניהם לא היו ראויים כפי הטבע להוליד אבל אם א' מהם דוקא עקר אין כאן כי אם נס אחד וא"כ נמצא שבנכוי הזכיות יהיה כששניהם עקרות כפליים על אם יהיה אחד מהם לבדו עקר אבל הריוח הוא שוה בזה ובזה כאחד וכאמור וא"כ השתא ודאי אם יזדמן בצדיקים שהאיש ואשתו שניהם עקרות אין זה טוב בשבילם ואין זה סימן כ"כ לגודל אהבתו ית' עמהם שאם היו ראויים לפניו יתברך היה צריך שיעשה אחד מהם דוקא עקר וגם בזה יש להרהר ולומר שאולי הם עקרות לאו דוקא לסיבה זו שהקב"ה רוצה בתפילתם כי אם לסיבה אחרת דא"כ תסגי בחד מנהון ולכן השתא לזה תמצא שאבותינו הקדושים זיע"א לא היו ג"כ הם עקורים ורק האמהות זיע"א דוקא כי לפי טעם האמור תסגי בחד:

והשתא בזה יובן בס"ד שפיר הפסוק לא יהיה בך עקר ועקרה אינו אומר לא יהיה בך עקר ותו לא דאדרבא איש ואשתו שהם צדיקים הם מרויחים אם יהיה אחד מהם עקר

ואח"ך יפקדם הקב"ה להוליד וכאמור אבל הברכה שמברך את בית ישראל הוא שלא יהיה בך עקר ועקרה כלומר שלא יזדווגו העקר והעקרה ביחד שיהיה האיש עקר ואשתו נמי עקרה וזהו עקר ועקרה בחדא מחתא אלא שהעקר יתחבר ויזדווג עם אשה טובה והעקרה תזדווג עם איש טוב כדי שאז בזה ירויחו הרבה ויוציאו מעט והשבח רב מאד ולזה שפיר פרט את ענין זה לחוד כי אין זה נכנס בכלל ואהבך והרבך:

או יובן בס"ד מה שברכם בזה שלא יהיה עקר ועקרה בזווג אחד אלא העקר יזדווג עם אשה טובה ועקרה עם איש טוב הנה הטעם הוא שאם האיש עקר ואשתו ג"כ עקרה א"כ סיבה המונעת מלהוליד היא משניהם ונמצא שהוא אין לו פתחין פה לדבר כנגדה והיא ג"כ אין לה פתחון פה לדבר כנגדו ולא יבושו זה מזה אבל אם היא עקרה והוא אינו עקר א"כ הוא תמיד מתלונן עליה לומר לכי ובקשי תרופה לעצמיך כי האיש אינו לוקח אשה כי אם לבנים ועד מתי אהיה יושב ומצפה הלא אנכי אשא אשה אחרת וכיוצא בדברים אלו בכל יום וא"כ היא ממילא נשבר לבה בקרבה תמיד ותהיה תמיד בוכה ומבכה לפני הקב"ה ולא תמצא מנוח לנפשה הן על ידי תפלות הן ע"י קמיעים לבקש לה תרופה ותמיד עיניה נשואות לשמים לבקש רחמים מאביר יעקב והנה הש"ית לא כלו רחמיו וקרוב הוא לנשברי לב וכמ"ש לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה ובודאי הקב"ה יענה אותה וכמו שמצינו בחנה שכעסתה צרתה גם כעס וארז"ל שטן ופנינה לש"ש נתכוונו כי כוונה להכעיסה כדי שיהיה נשבר לבה בקרבה ותרבה בתפלות ובתחנונים ובכיה רבה וכן היה שהועילה תפלתה ומרת נפשה ופקדה הש"ית בהריון וכן נמי אם היה האיש עקר ואשתו עקרה הלא יומם ולילה תציקהו אשתו לאמר הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי קום ובקש תרופה לעצמך אולי יחנן הש"ית ויתן לנו בנים ואזי האיש נשבר לבו בקרבו ומאליו ומעצמו בוש מאשתו ותלונתה עליו ואז יתחנן אל הש"ית במר נפשו וגם הוא לא ישקוט ולא ינוח לבקש תרופה אל מכתו וירבה בתפלות וכיוצא ואלהינו מרחם כי קרוב הוא לנשברי לב ויפקדם אז אין להם פתחון פה זה על זה כלל ואין להם שום תלונה זה על זה ואין לבם נשבר כ"כ ואם הוא עצל גם היא תהיה עצלה וכן להפך ואפשר שלפעמים יעשו יאוש בעצמם וישארו כך כל ימיהם ורחוק הדבר שיהיה להם תרופה בנקל וא"כ לזה בירך אותם מכלל הברכות שלא יהיה עקר ועקרה בזווג אחד אלא העקר יזדווג עם אשה טובה והעקרה עם איש טוב שבזה קרובה תרופתם לבא:

כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ה' אלהיך לפרעה ולכל מצרים המסות הגדולות וכו'. י"ל לכאורה תיבת תזכור ותיבת את שפת יתר הוא והו"ל לומר זכור אשר עשה ה' וכו'. ויובן בס"ד

לפרש דידוע מ"ש הרב שם הגדולים ז"ל בפ"ג דאבות משם הרב דרוש שמואל דישראל משועבדים תחת עשו לכבדו לקיים ואת אמך לרבות אחיך הגדול משא"כ כשעוסקין בתורה אז מחמת התורה ישראל חשובין יותר אז דרשינן את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ואין חייבים לכבדו עכ"ד ע"ש. והנה טענה זו דואת אמך לרבות אחיך הגדול אפשר לעלות גם בדעת ישמעאל לטעון כי הוא ג"כ יחשוב עצמו כמו יצחק ח"ו ויטעון שכל זרע יצחק חייבים לכבדו מכח לרבות אחיך הגדול וכמו שמצינו באמת בדרז"ל שבאו בני ישמעאל לדון עם ישראל בשביל הארץ שעשו עצמם לזרע ממש ויש להם ירושה כמו יצחק ונטפל להם גביהא בן פסיסא והחזיר להם תשובה וכנודע מדברי רז"ל ואמנם התשובה שנשיב לעשו בזה נוכל גם כן להשיב את ישמעאל והוא דאנן בעלי תורה יש לנו כח מן את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ואין אנחנו חייבים לכבדם:

והנה ודאי כל זה הוא לדעתם אבל באמת אין אנחנו צריכים לכל זה ויש לנו תירוץ מספיק לדחות טענתם שרוצים לשעבד בנו מכח את לרבות אחיך הגדול והוא כי ישמעאל הוא בן האמה ואינו קרוי זרע גם עשו נמי בהדיא אמר רחמנא כי ביצחק יקרא לך זרע ביצחק ולא כל יצחק דעשו לא חשיב זרע וא"כ כיון דלא חשיבי זרע ממילא אין להם דין אחוה כדי שיטענו לרבות אחיך הגדול ונמצא שבלא"ה יש לנו טענה מספקת והנה הראיה לטענה זו שהם אינם קרואים זרע היא מוכחת מכח המכות שהביא הקב"ה על המצריים במצרים והיד החזקה אשר עשה הקב"ה לעיני בני ישראל והוא כי ידוע שהטעם שהוצרך לעשות מכות למצרים ולהוציא את ישראל ביד חזקה ובזרוע נטויה הוא מפני שישראל יצאו קודם זמנם ולכן השר של מצרים מלא לבו לסרב אבל אם היו יוצאים בזמנם לא היה צריך ליד חזקה כלל ותכף כשהיה בא מרע"ה בדבר ה' להוציא את ישראל היה משלחם והשתא שפיר מוכח מכאן דושמעאל ועשו אינם חשובי' זרע ואין להם דין אחוה דהלא בגזירת בין הבתרים נא' לאברהם כי גד יהיה זרעך ואם ישמעאל קרוי זרע ויש לו דין אחוה עם יצחק א"כ הרי עליו לשלם החצי ויצחק אע"ה החצי וישראל שהם זרע יצחק עבדו רד"ו יותר מן החצי ונמצא שהם פרעו חלק יצחק כולו שלהם ושל עשו ולא נשאר עליהם חוב כלל וא"כ למה סירב ביציאתם והוצרך לזה יד חזקה ואותות ומופתים וכן נמי אפי' אם תניח במונח שישמעאל אינו קרוי זרע והכל מוטל על יצחק הנה אם עשו קרוי זרע ויש לו דין אחוה עם יעקב הנה ג"כ הם פרעו יותר מהחצי שעבדו רד"ו שנים ולמה היה צריך לאותות ומופתים אלא ודאי שישמעאל ועשו שניהם אינם קרויים זרע ואין להם דין אחוה כלל ועיקר ולכן עליהם מוטל הכל. ובזה יובן בס"ד כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני והם ישמעאל ועשו ואמר האלה

כלומר אלה הם הידועים בעולם ר"ל רבים במעלה וגדולה שכל אחד יש לו טענה לטעון את לרבות אחיך הגדול ומחוייבים לכבדם ולהיות משועבדים תחת ידם וא"כ איכה אוכל להורישם שלא די שלא אכבדם אלא אורישם ג"כ ואזלזל בהם הנה אתה לא תירא מהם זכור תזכור ב' זכירות כלומר שיש לך ב' טענות שתזכרם כנגדם הא' הוא שתזכור את ר"ל שגם אתה יש לך טענה ומעלה מכח האת דכתיב את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח וא"כ אינך מחוייב לכבדם כלל. והב' שתזכור אשר עשה ה' אלהיך לפרעה ולמצרים המסות הגדולות וכו' והאותות והמופתים והיד החזקה וקשה אם בזמנם יצאו למה הוצרך לכל זה ומוכרח לומר דיצאו שלא בזמנם וא"כ ממילא מוכח דעשו וישמעאל אינם חשובים זרע ואין להם דין אחוה וא"כ לא שייך בהם דין זה וזהו זכור תזכור את אשר עשה ה' וכו' ר"ל טענת האת וטענת אשר עשה ה' אלהיך לפרעה וכו' ובזה תסתור טענתם שטוענים לרבות אחיך הגדול ואינו מחוייב לכבדם כלל:

או יובן בס"ד כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וכו' והוא כי ידוע שכל חיות האומות וגדולתם הוא מכח ניצוצי הקדושה שטורפים החיצונים בעונות ישראל והניצוצות הם כולם ניצוצי נשמות ישראל והנה ידוע שאין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים ולז"א כי תאמר בלבבך מה שרבים הגוים האלה הוא ממני ר"ל מה שנעשו רבים במעלה הבל הוא ממני ומכחי והוא ע"י ששבו החיצונים ניצוצי נשמות ישראל אצלם וא"כ איכה אוכל להורישם והלא נמצא שהדבר נוגע לי ואין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים לז"א לא תירא מהם יען כי זכור תזכור את אשר עשה ה' אלהיך לפרעה ולמצרים וכו' דגם שם היו ישראל גוי מקרב גוי והיו נטמעים ביניהם ואפ"ה השי"ת ברוב רחמיו קנא קנאת עמו ומשך אותם והעלם מבור הברזל ממצרים ובכל אלהי מצרים עשה שפטים ונמצא שהגם שהיו חבושים תחת ידם אפ"ה הקב"ה הצילם מתחת ידם וא"כ גם עתה יעשה ה' אלהיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם וא"כ עשה אתה מה שמוטל עליך בעבודת שמים ואז הקב"ה ילחם מלחמותיך ויפדך מהם כמ"ש ה' ילחם לכם ואתם תחרישון:

ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. יובן בס"ד לפרש דהנה דרך בעלי בתים לקנות חטים בקיץ בזמן הקציר לאוצר כדי לאכול מהם כל השנה כולה עד קציר שיבא ולא יצטרכו לקנות מן השוק וזה יהיה מב' סיבות הא' כי אח"ך בזמן החורף חוששים פן לא ימצא להם לקנות חטים טובים כרצונם ועוד חוששים כי בודאי בזמן החורף יתייקרו החטים ולכן הם קופצים לקנות בזמן הזול והנה כל זה בשאר ארצות אשר אין בהם שפע טובה הרבה אבל לא כארץ ישראל אשר יש בה שפע טובה עד אין

תכלית וכל החטים שמוציאה כולם טובים ושמנים ואין הפרש בין קרקע זו לקרקע זו וסדנא דארעא חד הוא יען כי אין שמנותה מצד עצמה כי אם ברוב טוב הנמשך לה מלמעלה וא"כ לכל מקומותיה יבא בשוה והכל מוציאים חטים טובים באין הפרש בין זה לזה גם עוד לרוב שופע ברכה שלה הנה היא מוציאה חטים לרוב כחול הים ובכל שנה מוציאה כדי סיפוק עשר שנים ויותר וא"כ ארץ כזו אשר החטים נמצאים בה כחול הים וכולם טובים בהשואה אחת היתכן שהבע"הב היושב בתוכה יקח חטים לאצור אותם הא ודאי שלא יקח כי אם מדי שבת בשבתו ולמה לו לקנות הרבה ולאצור אותם כי מה יש לחוש לזה ומה הפרש יש לו בזה ובזה יובן בס"ד ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם מסכנות מלשון ויבן ערי מסכנות לפרעה שהוא לשון אוצרות ר"ל אינך אוכל לחם ע"י שאתה אוצר חטים באוצרות אלא אתה קונה מן השוק תמיד שבת בשבתו יען כי לא תחסר כל בה כי אותו האוצר חושש פן בחורף יחסרו החטים מן השוק ולא ימצאו כי רבוי החטים יחסר וממילא יתייקרו החטים אבל בארץ כזו לא תחסר כל בה כי חטים הטובים שכיחי הרבה וגם כל מה שקונים חטים ואוכלים מהם אינו ניכר בהם חסרון כדי שיתייקרו כי מחמת רבויים אינו ניכר חסרון בהם ותמיד נמצאים תלי תלים:

או יובן בס"ד לא תחסר כל בה ר"ל שהחטים הנקנים מן השוק לא יבצר מלהיותם נחסרים קודם הטחינה ע"י שינקום מן עפר וצרורות וגם תערובת מינים אחרים וקש ותבן שבהם אבל חטים של א"י לרוב זולם ומציאותם המוכר ינקם מכל דבר המעורב בהם וימכרם נקיים וברים באופן שהקונה לא יצטרך להוציא מהם שום פסולת כלל וא"כ אם סאה לקח סאה טוחן שאינו צריך להוציא מהם פסולת וזהו לא תחסר כל בה. או יובן לפרש דקאי על אחר הטחינה שלרוב חשיבותם אינו יוצא מן הקמח סובין כלל ולא יחסר הקמח ע"י נפה וכברה ומה שמניח כנפה יוצא כולו בלתי סובין וזהו לא תחסר כל בה:

או יובן בס"ד לא תחסר כל בה קאי על הארץ עצמה והוא כי האדם הבא לארץ נכריה ושואל על פירות הארץ אם ימצא פרי פ' ואם ימצא פרי פ' וא"כ צריך הוא לשאול בפרטות על כל אחד ואחד והם ישיבו לו ג"כ בפרטות זה נמצא וזה לא נמצא אבל הבא בארץ ישראל אם ישאל על הפירות לא יניחו אותו לשאול בפרטות ולהשיב בפרטות מאחר שאין שום פרי שבעולם חסר ממנה א"כ הם משיבים לו הכל נמצא בה ולמה תשאל וזהו לא תחסר כל בה ר"ל תשובת הכל שהם משיבים לו לא תחסר בשום זמן מן הזמנים כי בכל זמן שישאל האדם על פירותיה יוכלו להשיב לו יש בה כל משא"כ בשאר מקומות מאחר שיש איזה פרי שהוא חסר ממנה לא אפשר להשיב כן אלא צריך לפרש:

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. יובן בס"ד והוא די"ל הלא טעם שהאדם צריך לברך על האכילה הוא מפני כי לה' הארץ ומלואה והאוכל בלא ברכה כאלו מעל ולכן הוא מברך כדי שע"י הברכה הזאת הוא קונה לעצמו המאכל ההוא וזוכה בו ומשלו אוכל וא"כ השתא י"ל למה צריך לברך ברכת המזון וכן ברכה מעין ג' והלא כבר ברכנו ברכה ראשונה על המאכל וקנינו אותו לעצמנו ולמה צריך ברכה אחרונה. ואפשר לתרץ כי ברכה אחרונה אנחנו מברכים כדי לזכות גם בארץ והוא כי בברכה ראשונה זכינו בפרי ההוא שהוציאה הארץ ובברכה אחרונ' אנחנו זוכים גם בארץ שהוציאה הפרי ההוא שע"י שאנחנו מברכים בכל אכילה הנה בזה אנחנו קונים הארץ מאתו ית' שגם הארץ אז תהיה שלנו ובזה יובן ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך וא"ת והלא כבר ברכתי ברכה ראשונה וקניתי המאכל ההוא ולמה צריך ברכה עוד לז"א על הארץ הטובה אשר נתן לך ר"ל הנה ברכה זו ברכת הודאה על הארץ עצמה משא"כ ברכה ראשונה היתה ברכת הודאה על הפרי עצמו ובזה יובן הטעם שאנחנו אומרים קודם ברכת המזון מימרא דרבי לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכו' ל"ק כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה דק' למה אינם אומרים אותה קודם המוציא והיינו קודם שיטול ידיו כדי שלא יהיה הפסק ובזה ניחא דמשום דע"י ברכת המזון אנחנו קונים הארץ עצמה ולכן נתקנה כאן:

ויובן בס"ד לרמוז כי ר"ת ואכלת ושבעת וברכת הוא ג' וי"ן גי' ח"י רמז שצריך להתפלל תחלה י"ח ברכות ואח"ך יאכל ולא שיאכל תחלה כי אסור לאכול קודם תפלה ועם ר"ת את ה' אלהיך על גי' מאה רמז שחייב האדם לברך מאה ברכות בכל יום ועם ר"ת כל הפסוק גי' קצ"א ועם כללות י"ב תיבות וכולל הכל גי' צדי"ק רמז שחייב אדם להשלים כל יום מספר צדי"ק והם מאה ברכות תשעים אמנים ד' קדושות עשרה קדישים ויש בפסוק י"ב תיבות רמז לשלימות ההשפעה בי"ב שבטי ישראל גם הפסוק מתחיל בוא"ו ומסיים בכ"ף אותיות כ"ו מספר שם הוי"ה ב"ה לרמוז שהשפעה היא מבחי' שם הויה ב"ה. גם יובן בס"ד כ"ף במילואו מאה ו"ו במילואו גי' י"ב וכאשר יתמלא הו"ו דשם ב"ן הרי סך הכל גי' יב"ק שהוא יחוד גדול שיש בו שפע רב:

וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך למען ירבו ימיכם וימי ביניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ. יובן בס"ד סמיכות הפסוק ונקדים מ"ש הרב חוצות דמשק ע"פ כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה והוא דאיתא דלכך נחרבה ירושלים שהיו עובדים ע"ז בתוכה ונדונת כעיר הנדחת אכן בגמ' אמרו כי עיר הנדחת לא היה ולא יהיה וכר"א דאמר עיר שיש בה מזוזה אינה נעשית עיר

הנדחת ופריך למה נכתב' ומשני דרוש וקבל שכר וז"ש נדחה קראו לך דאומרים דדינא כעיר הנדחת ובאמת ציון היא בהוויתה תהא יען כי היא ציון שמצויינת במזוזה ואינה עיר הנדחת ומפני מה אמרו כן והלא ידוע הוא שעיר שיש בה מזוזה אינה עיר הנדחת לזה אמר דורש אין לה שאין מקבלים לדרוש ועל כרחיך ס"ל דאין קיבול שכר על הדרש ולכן גם כאן אין מקבלים לומר כן עכ"ד ז"ל ע"ש איך שיהיה מצינו שע"י המזוזה לא שייך שתהא ירושלים עיר הנדחת וז"ש וכתבתם על מזוזות ביתך כל זה הוא למען ירבו ימיכם וכו' על האדמה וכו' היא א"י כימי השמים על הארץ ר"ל כל הימים כי לא אפשר שתהיה עיר הנדחת:

הפטרת עקב

הן על כפים חקותיך חומותיך נגדי תמיד. יובן בס"ד כי הצדקה צריכה שתהיה מיד העשיר אל תוך יד העני כי עי"ז יתיחד השם ב"ה הרמוז בזדוע ואצבעות שניהם והפרוטה כנודע. גם ידוע שהצדקה היא נקראת חק וז"ש הן על כפים דייקא תרתי משמע של העני והעשיר חקותיך הצדקה ובזה חומותיך נגדי תמיד וכמ"ש ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה:

שאי סביב עיניך ודאי כולם נקבצו באו לך חי אני נאם ה' כי כולם כעדי תלבשי ותקשרים ככלה. י"ל דאחר שאמר כעדי תלבשי למה הוצרך לומר ותקשרים ככלה. ויובן בס"ד כי הנה מדרך העולם אשה שיש לה תכשיטין אינה לובשת אותם כי אם בשבת ויו"ט אבל בחול אינה לובשת אותם כלל אבל הכלה ודאי כל עוד שקוראים אותה כלה הנה היא מתקשטת תמיד ואינה מסירה תכשיטיה מעליה כלל כל יום ויום וז"ש כולם ניצוצי הקדושה נקבצו באו לך ואמנם דעי לך שחי אני וכו' כי כולם הניצוצי הקדושה כעדי תלבשי ואינו דומה עדי זה לעדי של אשה שהיא מתקשטת לפרקים אלא זה ידמה לעדי של כלה שהוא תמיד עליה וקשור בה ולז"א ותקשרים ככלה דייקא ר"ל כמו הכלה שתמיד קישוטיה עליה כן אתם כזה כי בטוחי' אתם שלא תחטאו ולא יסתלקו מכם ניצוצי הקדושה כלל:

כה אמר ה"א הנה אשא אל גוים ידי ואל עמים ארים נסי והביאו בניך בחצן ובנותיך על כתף תנשאנה. יובן חצ"ן במלואו כזה חי"ת צד"י נו"ן אותיות אמצעיות הם אות יו"ד רמז לעשר כחות קדושה וזהו והביאו בניך בחצן דייקא ר"ל בתוך אותיות חצן ובנותיך על כתף תנשאנה והוא כי אותיות שקודם אותיות כת"ף המה אותיות יש"ע כי קודם אותיות כתף יש אותיות יש"ע וזהו על כתף ר"ל באותיות שהם על אותיות כת"ף בהם

תנשאנה. גם חצ"ן גי' קמ"ח דאם אין קמח אין תורה ובנותיך על כתף גי' ת"ק רמז למילוי שם שד"י שעולה ת"ק והוא מסוגל לפריה ורביה וזהו תנשאנה:

כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה' ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה. יובן בס"ד לרמוז כי הנה אדם שיש בו כמה חולאים אין הרופא יכול לרפאת כולם בסם אחד כי לזה צריך סם קר ולזה סם חם גם כל דבר ודבר תלוי בסם פלוני וזה לא יועיל לזה וזה לא יועיל לזה ומוכרח לרפאתם אחד אחד ואמנם רפואת הגאולה היא תצלח לכל חולי ולכל מכה של ישראל ותרפא הכל ברגע אחד ואין לך דבר הצריך תיקון שאינו נתקן ונשלם בה כי הוא סמא דכולא בה וזהו כי נחם ה' ציון בגאולה העתידה הנה בזה נחם כל חרבותיה כל דייקא ר"ל כל חרבן ושממות שלה כי היא סמא דכולא ותצלח לכל וישם מדברה כעדן מדברה מלשון דבר ומנהיג ר"ל הנהגתה תהיה כעדן אשר אין שם שטן ופגע רע וערבתה לשון עירוב רמז לעירוב ניצוצי הקדושה הטוב ברע תהיה מבוררין נקיה ורעננה כגן ה'. ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה והוא כי ידוע כל מקום שיש שמחה לא יבצר מהיות איזה חטא כי היצ"הר אז יתגרה באדם ומחטיאו כי אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר ולכן מנהג אנשי מעשה להתענות שני וחמישי אחר סוכות ואחר פסח מפני ריבוי שמחת המועד שיש לחוש פן חטא האדם מתוך שמחה ולאו אדעתיה ולכן איוב כשהיה רואה שבניו היו עושים משתה היה מקריב בעדם קרבנות כי חושש אולי חטאו בניו ואמנם לעתיד הגם שיהיו כל הימים ששון ושמחה אין היצ"הר יכול להתגרות באדם להחטיאו אלא בשמחה לא יעשו ישראל כי אם תודה להקב"ה שנותנים לו הודאות על הנסים ועל הפורקן וכו' וגם קול זמרה שמזמרים ומשבחים אותו ית' ולא יצא מזו קלקול ח"ו וז"ש הגם ששון ושמחה ימצא בה דבר הנמצא הרבה עכ"ז לא תמצא בתוך המסובים כי אם תודה וקול זמרה להקב"ה על הנסים ועל הפורקן ועל התשועות גם נקט ששון ושמחה יובן ששון זו מילה וכמ"ש רז"ל ע"פ ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר ע"ש ושמחה רמז לנישואין כי בנישואין דוקא מברכים שהשמחה במעונו כי דוקא היא נקראת שמחה והכוונה שארז"ל עתידה אשה שתלד בכל יום א"כ כל יום ממש יש לכל אחד מישראל ברית מילה וכן אחר שכל כך יש ריבוי בנים הנישואין נמי כל יום הם ולפי דרשת רז"ל שדרשו שמחה זו יו"ט ג"כ אתי שפיר שגם הי"ט שכיח הרבה כי כל ימים שראו בה צרות בגלות יהיו ימים טובים וא"כ כל יום הוא יו"ט:

ראה

את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום. יובן בס"ד דהנה הגם דאמרינן שכר מצות בהאי עלמא ליכא עכ"ז אין לך מצוה שאין בה קרן ופירות דכתיב אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו ולכן הגם דהקרן א"א לאכלו בעו"הז עכ"ז מן הפירות אפשר לאכול בעו"הז וכמ"ש התנא אלו דברים שאדם עושה אותם אוכל מפירותיהם בעו"הז והקרן קיימת לו לעו"הב ואמנם כל זה הוא בשאר מצות שנצטווינו ע"י מרע"ה אבל אנכי ולא יהיה לך דמפי הגבורה שמענום הנה על זה צריך ליתן גם מן הקרן בעו"הז משום דכתיב ביומו תתן שכרו דדוקא השוכר שכיר ע"י שליח אינו עובר משום ביומו תתן שכרו אבל אם שוכרו בעצמו עובד והשתא לב האדם יחשוב שאין מתן שכר בעו"הז כי אם מן מצות אנכי ולא יהיה לך דמפי הגבורה שמענום אבל שאר מצות שנצטוינו ע"י מרע"ה אין מהם הנאת שכר בעו"הז כלל ועיקר ולזה בא מרע"ה להודיע את ישראל דגם מן מצות שנצטוו על ידו יש להם הנאת שכר וכמ"ש דאם מן הקרן לא יש אכתי יקחו מן הפירות ולז"א את הברכה אל תחשבו שאתם לוקחים אותה בעו"הז מכח אנכי ולא יהיה לך דוקא אלא תהיה לכם ברכה בעו"הז גם מכח אשר תשמעו את מצות ה' אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם שגם המצות שאתם מצווים על ידי ג"כ יש ברכה מהם בעו"הז:

כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר ה' אלהיך נותן לך לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון כי פתוח תפתח את ידך לו והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו. הנה לכאורה י"ל דהא ודאי חיוב מצות הצדקה הוא בכל מקום שגם העניים של חו"ל ג"כ חייבים ליתן להם צדקה וא"כ למה תלה הקב"ה מצוה זו שאמר כי יהיה בך אביון וכו' בארצך אשר ה' אלהיך נותן לך והו"ל לומר סתמא כי יהיה בך אביון מאחר אחיך לא תאמץ את לבבך וכו'. ויובן בס"ד לפרש והוא דידוע מ"ש הרב נחלת בנימין ז"ל דף צ' ע"ב וז"ל דאיך הוא יתי' הוי לוה ברבית לדרש רז"ל ע"פ מלוה ה' חונן דל דחנינת הדל בנתינת הצדקה הוא בתורת הלוואה לו יתי' וכדי להוציא דבר זה מלבך שלא תקפוץ את ידך בגלל הדבר הזה אמרה תורה אם כסף תלוה את עמי את העני עמך פי' הלוואה זו תהיה לעני אשר עמך אבל לא תשימון עליו נשך כי אם עלי ואז הו"ל כרבית הבא ע"י שליח ולא אסרה שליח שרי כסברת ר"ת והגם דהוא יתברך קרא עצמו לוה כמ"ש מלוה ה' חונן דל היינו דמקרי לוה משום דהוא הנותן רבית אבל עיקר ההלוואה הוא לעני אשר עמך עכ"ל ע"ש. והנה מלבד דברי הרב ז"ל שפי' מלוה ה' חונן דל דמקרי לוה משום דהוא נותן הרבית הנה אפשר נמי דכוונת הכתוב לומר דמי

שחונן דל הוא כמלוה ה' דכמו שאם הוא מלוה ה' כביכול ודאי לבו בטוח ולא ייירא על ממונו שנותן כן מי שחונן דל לבו בטוח בממונו שלא יפסיד ויקבל שכרו כפול ומכופל אבל מן המשך הפסוק משמע כפשוטו דהוא מלוה ה' ממש:

והנה ידוע הוא מ"ש חז"ל דהיושב בא"י הוא נשפע על ידו ית' ולא ע"י שליח אבל היושב בח"ל הוא נשפע ע"י שליח משרי מעלה כי בא"י כתיב ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה וכו' ודבר זה ידוע ומפורסם בדברי חז"ל וא"כ השתא לפ"ז אפשר לומר דאם כוונת אומרו מלוה ה' חונן דל הדברים כפשוטן שהוא מלוה ה' כביכול ממש א"כ השתא יאמר האומר דבחו"ל מותר ליתן צדקה ואין בזה חשש רבית במה שלוקח בעל הצדקה שכרו כפול ומכופל יען כי בח"ל ההשפעה תהיה ע"י שליח ולא ע"י ית' וא"כ זה הנותן שהוא יושב בח"ל ונשפע שם מותר לו לקבל הטובה הניתנת לו עבור הצדקה כי הו"ל רבית הבא ע"י שליח כי מקבלו משרי מעלה ולא אסרה תורה אלא רבית הבא מיד לוה למלוה וא"כ השתא הגם דתימא הדברים כפשוטן שהוא מלוה ה' ממש כביכול אפ"ה אין בזה חשש רבית מאחר שזה הוא בח"ל אבל משא"כ אם ישראל הם שרויים על אדמתן בא"י דשם ההשפעה מוכרחת להיות ע"י ית' ולא ע"י שליח דכתיב ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה וכו' א"כ אז אם תפרש הדברים כפשוטן שהוא מלוה ה' ממש א"כ יש מקום לעשיר למנוע ידו מצדקה משום חשש רבית דכל מה שלוקח יותר ממה שנתן ה"ז רבית והיא באה מיד לוה למלוה בלתי אמצעי ונמצא לפ"ז דאם תאמר הדברים בפשוטן יש מניעה לעשיר מליתן צדקה בא"י דוקא אבל לא בח"ל:

ובזה יובן הפסוק כי יהיה בך אביון וכו' באחד שעריך בארצך אשר ה' אלהיך נותן לך לא תאמץ את לבבך וכו' ר"ל דבעודך בח"ל אין צריך לציות אותך שלא תקפוץ את ידך מאחיך האביון כי אתה מעצמך תבקש ליתן לו שבזה אתה מרויח שכר רב אבל מה שאני צריך לצוות אותך הוא בזמן היותך בארצך היא ארץ ישראל דשם ההשפעה אינה ע"י שליח וא"כ מכח זה תבא לאמץ את לבבך ולקפוץ את ידך מאחיך האביון כי תחוש לרבית ומ"ש אשר ה' אלהיך נותן לך לא קאי על הארץ דאחר שאמר בארצך ידענא שהיא א"י אשר ה' נתנה לנו אלא אשר ה"א נותן לך קאי על השפע וזהו המשך הכתוב בארצך היא א"י אשר שם ה' אלהיך נותן לך השפע שלא תקבל אותו ע"י שליח כי אם ע"י ית' וא"כ מכח זה לא תבא לאמץ לבבך ולקפוץ את ידך מאחיך אלא פתוח תפתח את ידך לו יען כי אין הדברים כפשוטן כאשר תחשוב שההלוואה היא לו ית' אלא והעבט תעביטנו דייקא כלומ' ההלוואה היא לעני דוקא ולא להש"ית כביכול יען כי הצדקה אשר אתה נותן לעני היא די מחסורו אשר יחסר לו לעני עצמו כי הוא החסד ואתה ממלא חסרונו

וא"כ למה יקרא בזה הקב"ה כביכול לוה הא ודאי דלא חשיב לוה בזה כי אם העני בעל החסרון שמקבל ממך המעות ומ"ש מלוה ה' חונן דל אין הדבר כפשוטו אלא כמ"ש הרב ז"ל או כמ"ש בס"ד וא"כ השתא אין כאן חשש רבית דלא אסרה תורה כי אם רבית הבא מיד לוה למלוה ואז תוכל לקבל עבור הצדקה שכר רב:

כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך לאחיך לענייך ולאביונך בארצך. יובן בס"ד לפרש והוא דידוע מ"ש המפרשים ז"ל במה שטענו המלאכים על התורה ורצו שיקחוה הם וא"ל חמדה גנוזה תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם וכו' תנה הודך על השמים והק' המפרשים ז"ל בזה דאם רוצים התורה לעצמם למה לא בקשו אותה מהקב"ה מקודם ולא ערערו כי אם עתה כשעלה מרע"ה למרום לקחת אותה ותי' ז"ל בזה כי הם הוו סברי מי שאינו מצווה ועושה עדיף מן מצווה ועושה וכן הסברא נותנת ולכן מתחלה לא בקשו התורה כי רצו שיהיו אינם מצווים ועושים ואמנם אחר שראו שעלה מרע"ה למרום לקחת אותה והקב"ה רוצה ליתנה אמרו יתכן שטעינו בסברתינו ואדרבא המצווה ועושה עדיף לכן ערערו עליה וא"ל הקב"ה למרע"ה החזר להם תשובה וא"ל כלום יצ"הר יש ביניכם דהא ודאי אי ליכא יצ"הר אז מי שאינו מצווה ועושה עדיף יותר וכן הסברא מכרחת אבל במקום דאיכא יצ"הר הוא להפך דמי שהוא מצווה ועושה עדיף יותר כי אז היצ"הר מתגרה בו להחטיאו ומלחמת יצ"הר גדולה ואם מכניע יצרו שכרו גדול אבל אם אינו מצווה היצ"הר אינו מתגרה בו ואין לו שבח כ"כ בקיום המצוה עכ"ד ז"ל:

הרי נמצינו למידין דבדבר שיש בו מלחמת היצ"הר מצווה ועושה עדיף אבל במקום דליכא מלחמת היצ"הר שאינו מצווה ועושה עדיף כי כן הסברא נותנת וא"כ השתא נחזי אנן במצות הצרקה הנה לכאורה נראה דהיה יותר טוב שלא יצווה הקב"ה על הצדקה כדי שאז המקיים צדקה יהיה אינו מצווה ועושה דהא הכא בזה גם אם הוא אינו מצווה ג"כ היצ"הר מחטיאו שלא יתן צדקה לעני יען כי היצ"הר חפץ בהשחתת העולם ורוצה שימות האדם ברעב וא"כ בלא"ה היצ"הר אם רואה איזה עשיר שהוא רוצה ליתן צדקה לעני כדי להחיותו יחטיאנו ויאמץ לבבו לבלתי יתן כי אינו רוצה שזה העני יחיה וחפץ הוא שימות ברעב כי כן דרכו להיות יורד ומשטין עולה ומקטרג כדי להזיק הבריות וא"כ השתא במצוה כזו אם לא היה הקב"ה מצווה את האדם בה והיה האדם עושה אותה הנה נמצא ששתי מעלות בידו הא' שאינו מצווה ועושה והב' שיש לו בה מלחמת היצ"הר שהיצ"הר מחטיאו כ"כ בזה וא"כ היה צריך שמצוה זו לא יצוה אותם בה כדי לזכות את ישראל יותר ואמנם באמת זה אינו דזה תינח אם תניח במונח שאם זה העני

לא יתן לו העשיר היה נחדל ומת מקרב הארץ ברעב והשתא שפיר תאמר שגם אם אין האדם מצווה בצדקה אפ"ה היצ"הר מתגרה בו למנוע אותו ממנה כדי להמית את העני אבל באמת כלל ידוע הוא שלא נמצא אדם שמת ברעב שאם הבריות לא ירחמו עליו אז הקב"ה יזמין לו פרנסה ממקום אחר באופן שיחיה ולא ימות כי הקב"ה לא עשה את העני עני אלא כדי לזכות בו את העשיר ואם העשיר אינו זוכה בו לא ימות העני כי מי שברא אותו הוא יזמין לו פרנסה ויחיה ולא ימות וא"כ השתא היצה"ר לא היה מתגרה באדם למונעו כי יודע שאין חיות העני תלוי ביד העשיר אלא בידו ית' ואם העשיר לא ירצה להחיותו הקב"ה יזמין לו פרנסתו באופן אחר וא"כ מה ירויח אם ימנע את העשיר מלהחיותו וא"כ השתא נמצא מצוה זו הוי כשאר מצות שאם לא היה האדם מצווה לא היה היצ"הר מתגרה בו ולכן לזה צוה אותנו הקב"ה במצות הצדקה כדי שנהיה מצווים ועושים ואז בזה יש מלחמה גדולה עם היצ"הר וז"ש כי לא יחדל אביון מקרב הארץ כלומר דע לך כלל זה שאין האביון נחדל ומת מקרב הארץ בעבור עניותו כי אין אדם מת ברעב ואם לא היית אתה מחייהו אז הייתי מזמין לו פרנסה באופן אחד ויחיה ולא ימות ולזה לכן אנכי מצוך פתוח תפתח את ידך לאחיך לענייך ולאביונך בארצך דאז צריך שתהיה מצווה ועושה כדי שיתגרה בך היצ"הר ויהיה לך זכות גדול כשאתה מכניע אותו משא"כ אם היה האביון נחדל ומת בלתי פרנסתך שאתה מפרנסו לא צריך שאצווה אותך כי אדרבא יותר טוב שלא אצוך כדי שיהיה בידך שתי מעלות כאחד:

כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך. יובן בס"ד לרמוז אותיות דבר הזה במילואם כזה דל"ת בי"ת רי"ש ה"א זי"ן ה"א יעלה מספרם ע"ה כמספר רחל עקרת הבית עם האותיות רמז לזכות רחל אמנו זיע"א שהיא עקרת הבית כנודע והיא מבכה על בניה גם ראשי תיבות כי בגלל כ"ב רמז לכ"ב אותיות התורה ור"ת הדבר ה' רמז לחמשה אותיות מנצ"פך ור"ת הזה יברכך ה' אלהיך גי' כ"ו רמז לשם הוי"ה ב"ה שם הרחמים שבזכות התורה נתברך ברכות נשגבות משם הוי"ה ב"ה שהוא פועל למעלה מן הטבע:

הפטרת ראה

וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך. יובן בס"ד דידוע דאין לעשות אעבוריה אחסנתא אפי' מברא בישא לברא טבא ואמנם כתבו הפוס' ז"ל דאם יש לו בן ת"ח יוכל לתת לו כל ממונו כי במקום תורה וחכמה מותר לאעבוריה אחסנתא וכמ"ש בזה הרב מהר"י אלגאזי ז"ל ע"ש. והנה נמצא לפ"ז שעתה אפשר שיהיה שנאה ומחלוקת בין הבנים והוא דאפשר שיהיה לאדם בן ת"ח ויתן לו כל נכסיו ולא יניח לאחיו כלום דמן הדין יש לו רשות לעשות ואז ממיל' יהיה שנאה וקנאה לבנים זה עם זה אבל לעתיד לא שכיח זה

יען כי כולם יהיו לומדים תורה וכולם יהיו חכמים וא"כ כל הבנים שוים הם לענין תורה וחכמה ואז אין לאעבוריה אחסנתא כלל ולמה יהיה שנאה ביניהם וז"ש וכל בניך למודי ה' שיהיו כולם ת"ח וא"כ אז ורב שלום בניך שלא יבואו לידי שנאה ומחלוקת כי כולם אז יקחו בשוה:

בצדקה תכונני רחקי מעושק כי לא תיראי וממחתה כי לא תקרב אליך הן גור יגור אפס מאותי מי גר אתך עליך יפול הנה אנכי בראתי חרש נופח באש פחם ומוציא כלי למעשהו ואנכי בראתי משחית לחבל כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאום ה' הוי כל צמא וכו'. יובן בס"ד לפרש והוא דידוע שכתב הרב מהר"י אזולאי ז"ל בראש דוד דיעקב ועשו חלקו העולמות ואיך זרע יעקב אכל תרי עלמי והא בהאי עלמא לית להו מידי ורבני אשכנז ז"ל תי' כמ"ש התוס' ז"ל בפ' איזהו נשך דף ע' דהגם דרבית הגוי לא שרי אלא לכדי חייו מ"מ האידנא דאו"הע גודא רבא שדיוה אכולא כרכא מסים וארנוניות ואלימי לאפוקי ממון ישראל הכל נקרא כדי חייו ומזה נלמד דכיון דבגלות הזה מחסרים מישראל ממון בארנוניות ומסים וכו' כל מה שיש לישראל נקרא כדי חייהם עכ"ד ז"ל ע"ש והנה לפי תי' הנז' אין להם לישראל לקוץ כ"כ מעושק הגוים אשר יעשקום כיון דזו היא סייעתם והצלתם מטענות עשו ואי לא הוו עבדי להו כן איך היה אפשר שיהיה להם נכסים רבים ואמנם זה תינח אם כל ישעם לישראל הוא מזה התירוץ דוקא אבל באמת הנה נמצא לישראל תירוץ אחר לטענה הנז"ל והוא כי מקרא מלא דבר הכתוב עולם חסד יבנה וכן אמר התנא שהעולם מתקיים על גמילות חסדים והיא היא עמוד הראשון שהיה עומד עליו העולם כי קודם שניתנה תורה ועבודה לא היו בעולם כי אם עמוד ג"ח כנודע והנה ידוע שישראל סימנם ביישנים רחמנים גומלי חסדים ונמצא שהעולם היה חרב בלתי ישראל והם המקיימים אותה ונמצא שכל מה שנהנים ונוטלים מעו"הז אין זה משל עשו אלא הרי הם כמצילים מזוטו של ים ונמצא לפ"ז שגם אם לא יעשקו הגוים את ישראל ולא יהיו תחת ידם אכתי יש טענה מספקת לישראל לזכות בהנאת עו"הז מכח החסד שעושים בעולם:

ועוד יש טענה אחרת ג"כ לזה והוא מ"ש הרב יד אבי שלום ז"ל משם הרב נ"ב ז"ל שעשו רצה לשנות החלוקה עם יעקב כשראה שיעקב זוכה בעו"הז ג"כ ובסוף נתרצה לזה בתנאי שיקבל יעקב גרים שיתגיירו מבניו שיזכו גם הם לעו"הב ונמצא ע"י קבלת הגרים רשאים אז זרע יעקב אע"ה ליהנות מעו"הז עכ"ד ז"ל ע"ש:

ועוד יש טענה אחרת והוא כי ידוע שהקב"ה ברא הכל וכולם עבדיו ויציר כפיו והמלך יש בידו כח להפקיר ממון אחרים ולהוציא מזה ולתת לזה וכן כאן הגם שעשו זכה כבר בעו"הז והכל שלו עכ"ז הקב"ה יכול להפקיר ממונו לזרע יעקב ומה בכך דכ"ע דיליה היא אבל משל יעקב לא רצה הקב"ה להפקיר לעשו כלום:

וגם יש עוד טענה אחרת והוא מ"ש הראשונים ז"ל דישראל זוכים בהנאת עו"הז בכח התורה דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ונמצא שישראל שהם העוסקים בתורה הם המקיימים העולם ונמצאו כמצילים מזוטו של ים ולא משל עשו אכלי כלום:

ובזה יובן בס"ד המשך הפסוקים בצדקה תכונני בכח הצדקה והחסד שאתם עושים בגופכם זע"ז בזה תכונני בעו"הז ואין יכול לטעון עשו עליכם מדין החלוקה כלום וא"כ אז בזה לא תצטרכי עוד לטעם רבני אשכנז ז"ל הנז"ל שהוא משום דהאו"הע עושים מסים ואריוניות אלא השתא דחקי מעושק הגוים שלא יכולו לשלוט בך כי לא תיראי עוד מהם וממחתה כי לא תקרב אליך יען כי יש בידכם טענה מספקת ואינכם צריכים לטענה זו כדי שצריך להיות לכם עושק ומחיתה מהם כי יש לכם תשובה נגד עשו ועוד מלבד טענת הצדקה וחסד הנז"ל שיש לכם הנה עוד לכם טענה אחרת נגד עשו והוא כי הן גור יגור אפס מאותי ר"ל גור יגוד עמכם אותו שהיה תחלתו אפס מאותי והוא הגר ובזה את ניצולת מטענת עשו יען כי מי גר אתך מאלו הגרים הנה הוא עליך יפול בעו"הב וא"כ מה שלוקחים אתם מעשו בעו"הז לוקחים כנגד זה הגרים בעו"הב ואין לעשו עליכם כלום ועוד יש לכם טענה אחרת והוא כי הנה אנכי בראתי חרש וכו' ומוציא כלי למעשהו ואנכי בראתי משחית לחבל ונמצ' כי הכל בין הטוב ובין הרע הכל אנכי בראתי אותם וכ"ע דילי היא וא"כ הגם שכבר זכה עשו בשלו יכול אני להפקיר מן ממונו לזרע יעקב ואין לעשו דין ודברים עמכם כלל וא"כ השתא כל כלי יוצר עליך לערער בעבור זה לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי כי יש בידך כמה טענות להשיב כנגדם וגם זאת ועוד אחרת כי יש לכם טענה מספקת הרבה והוא כי זאת היא התורה הנק' זאת דכתיב וזאת התורה כנודע היא נחלת עבדי ה' דוקא דאם יש אחד מן הגוים עושה ג"ח הנה לא יש מי שעוסק בתורה וא"כ נמצא שזו טענה אלימת' שע"י התורה אתם כמצילים מזוטו של ים וזאת היא צדקתם מאתי שנתתיה להם להצדיק עצמם בה בעו"הז ועל כן מאחר שזו הטענה היא אלימתא יותר מן הכל לכן העצה היעוצה עליכם בית ישראל שהוי כל צמא לכו למים היא התורה שנקראת מים שהיא כמו המים שאוהבי' מקום נמוך כן התור' אוהבת השפלים ושוכנת אצלם ואשר אין לו כסף מלשון נכספה וגם

כלתה נפשי ר"ל אין לו השתוקקות בתורה לכו שברו היצ"הר שתשברו כחו ותכניעו אותו כי הוא השאור שבעיסה המעכב בזה ואינו מניח שיהיה לכם השתוקקות לתורה וא"כ לכו שברו אותו ואז ואכולו לחמה של תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי ואז עי"ז שאתם עוסקים בתורה אז ולכו שברו בעו"הז בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב כי הכל שלכם הוא ואתם כמצילים מזוטו של ים:

למה תשקלו כסף בלא לחם ויגיעכם בלא לשבעה שמעו שמוע אלי ואכלו טוב וכו' הטו אזנכם וכו'. יובן בס"ד כי זה הלחם הגשמי הוא מתעכל אחר שש שעות והולך לו וא"כ מה שנתתם עבורו כסף וקניתם אותו כאלו לא קניתם כלום כי אח"ך איננו וזהו למה תשקלו כסף בלא לחם כי לחם הגופני אינו חשוב לחם ממש וא"ת ואיך אתה אומר בלא לחם והלא לחם קנינו לז"א ויגיעכם בלא לשבעה ר"ל כוונת דברי הוא שיגיעכם שאתם יגיעים עבור לחם הגופני הוא בלא לשבעה כי אינכם יכולים לשבוע ממנו שביעה קיימת מה שאין כן לחם הרוחני הוא לחמה של תורה ומצות הוא קיים לעד לעולמי עולמים כי הוא נצחי ולכן העצה היעוצה הוא שמעו שמוע אלי ואכלו טוב היא התורה שנקראת טוב ואז ותתענג בדשן נפשכם לעו"הב הטו אזנכם ולכו אלי ותחי נפשכם חיות תמידי ואז בשכר זאת ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים כי הגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אין אחריה שעבוד ולז"א ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים ובא לציון גואל במהרה בימינו אכ"יר:

שופטים

סמיכות איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך. שופטים ושוטרים תתן לך וכו'. יובן דידוע כי הקב"ה שונא גזל בעולה וא"כ אם האדם עושה עושר ולא במשפט ונותן ממנו צדקה אין חפץ בה הש"ית והנה ידוע כי לא ע"ה חסיד ויש כמה דברים שיש בהם גזל גמור והאדם אינו חושש להם מחסרון ידיעה ואמנם איזהו חכם הלומד מכל אדם שאם יש בעיר שופטים ודיינים היודעים לתת הוראה לישראל אזי אפשר האדם ליזהר ע"י שושאל את פי הדיין תמיד על כל דבר ודבר והוא יורנו הדרך אשר ילך בה והמעשה אשר יעשה גם על ידי שיש שופטים ושוטרים ודנים את העם א"כ האדם ישמע מהם הלכה למעשה תמיד ואזי כשיזדמן אותו דבר לידו יוכל ליזהר בו וידע האסור והמותר גם ממילא יהיה לו לב מבין לפחות שיסתפק בענייניו ויבא וישאל איך הדין נוטה ויעשה כמשפט וז"ש איש כמתנת ידו וכו' ואמנם הוא בתנאי ששופטים ושוטרים תתן לך וכו' כדי שעל ידם תהיה ניצול ונזהר מן הגזל:

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך. לכאור' הדברי' יתרים וכמ"ש המפרשים ז"ל והיה די באמרו שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך ושפטו את העם וכו'. ולמה אמר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך. ויובן בס"ד והוא כי ידוע שאו"הע טוענים לסטים אתם שכבשתם את ארץ כנען והתשובה לא מעצמנו לקחנו מידם אלא הקב"ה ברצונו נתן אותה לנו והקדוש ב"ה כולי עלמא דיליה ויכול ליקח מזה וליתן לזה ואין מעכב ומי יאמר לו מה תעשה וההוכחה לזאת שלא גזלנו אותה מידם הוא כי כשרון מעשינו יעיד עלינו שאין אנחנו גזלנים כי הראיה אנחנו נזהרים וחוששים מן הגזל הרבה שאין מקום שאין בו ב"ד הדנים את העם משפט צדק כי כן מנהגינו לתת ב"ד בכל עיר ובכל פלך כדי שלא יכשלו העם בגזל וזה הוכחה גמורה על כשרון אומה הישראלית שהם שונאים הגזל והחמס וחיישי להו טפי וא"כ דון מינה לענין א"י ודאי מה שלקחנו לא לקחנו בתורת לסטות כי אם בהיתר שהקב"ה נתנה לנו אבל משא"כ אם לא היו ישראל ממנים שופטים ושוטרים ואזי היו גוזלים זה לזה ואין דורש ואין מבקש אזי יאמרו האומות ראו דרכם ומדתם של אלו שאין להם חשש מן הגזל ואם לעצמם גוזלים זה מזה ודאי כנים הם דברינו שאומרים להם לסטים אתם שכבשתם את ארץ כנען כי זו היא מדתם ונמצא שע"י מינוי הדיינים כמצטרך אזי יסכר פי כל דוברי שקר וז"ש שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך בכל דייקא כדי שבזה יהיה ניכר כשרון מעשיכם שאתם מרוחקים מן הגזל והחמס וא"כ מזה יהיה הוכחה אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך רוצה לומר מזה יהיה הוכחה על שעריך אלה שלא בתורת לסטות לקחתם אותם אלא אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך ולא באו לידכם בתורת גזל ח"ו:

צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ. יובן בס"ד כי המפרשים ז"ל פי' ע"פ נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך והוא שלא תאמר קרא אמר שונא מתנות יחיה וא"כ איך אתן מתנה לעני ואמנע חיותו ממנו לז"א כי בגלל הדבר הזה יברכך ה"א כי יותר ממה שעושה בע"הב עם העני העני עושה עם בע"הב וא"כ לאו מתנה קא יהיב ליה דהא שקיל בזה יתיר ממה דיהיב ליה וליכא בזה משום שונא מתנות יחיה עכ"ד ז"ל:

והנה לכאורה יש לחלק בס"ד בזה ולומר דכל זה הוא דוקא בצדקה שמקבל הבע"הב עליה שכר אבל צדקה שאין בע"הב מקבל עליה שכר כגון שהיא מגזל וחמס והקב"ה שונא גזל בעולה ואיך יתן לו שכר עליה וא"כ נמצא שיש בזה משום שונא מתנות יחיה דהבע"הב אינו נהנה מצדקה זו ואינה כי אם מתנה לעני ונמצא שזה העני המקבל צדקה כזאת הוא ניזוק בה מצד חייו וא"כ צריך העני לחפש שיקבל צדקה שהיא בצדק

ובמשפט ולא ירצה מן הגזל כלל ובזה יובן צדק צדק תרדוף ר"ל דקאי על העני לומר צדקה שהיא בצדק ובמשפט תרדוף אותה לקבלה אבל לא תרצה לקבל צדקה שהיא עיקרה מן הגזל וחמס וזהו למען תחיה וכו' שאם אתה מקבל צדקה שיש בה איסור גזל וחמס לא תחיה דכתיב שונא מתנות יחיה וזה קרויה מתנה דאין הבע"הב מקבל בה שכר:

כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים. פי' רש"י ז"ל דברים המצודקים משפטי אמת ע"ש וקשה כיון שהם משפטי אמת ליכא שוחד ואי איכא שוחד ליכא משפטי אמת ויובן בס"ד ע"ד כך עונשו של בדאי אפי' אמר אמת אין מאמינים אותו וא"כ אם זה ראובן נתן שוחד לדיין וזיכה אותו אם אח"כ יבא לפניו לדין פעם אחרת ויתחייב בדינו והדיין ההוא ג"כ חייבו ע"פ האמת והצדק לא יקבל לשמוע לדבריו כי יבא לחושדו ולומר שקיבל שוחד מן הבע"ד שכנגדי וחייבני כמו שלקח ממני שוחד מקדמת דנא באותו הדין וחייב את בעל דיני ונמצא שהגם שזה הדיין בזה הדין הוא שופט אמת מתקלקל משפטו וז"ש כי השוחד יעור עיני חכמים באותו הדין עצמו לחייב את הזכאי ולזכות את החייב וגם עוד נמי קשה ומד כי עתיד הוא גם כן לסלף דברי צדיקים הם דברים המצודקים משפטי אמת שיהיו אח"כ וכמ"ש:

והנה רז"ל כתבו שנקרא שוחד מלשון שהוא חד שהמקבל והנותן נעשו כאיש אחד ע"ש ובזה יובן בס"ד הטעם שארז"ל כל הדן דין אמת לאמתו כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שזה הוא מדה כנגד מדה שאם זה הדיין היה מקבל שוחד מן הבע"ד נמצא שבזה היה נעשה שותף עם זה הנותן באותו הענין שיש לו עם חברו כי כמו שזה הנותן השוחד הוא מרויח בפס"ד של הדיין שפוסק על הבע"ד כן הדיין מרויח באותו הפסק דין שע"י פס"ד זה הוא מקבל מעות של השוחד ואם לא היה נותן פס"ד ומזכה לזה הנותן איך היה הוא מקבל שוחד ולכן זה הדיין שדן דין אמת לאמתו ולא רצה להיות שותף עם זה הבע"ד הנה מדה כנגד מדה הקב"ה יעשה אותו שותף עמו כביכול כי תחת אשר לא רצה להיות שותף עם זה עתה יהיה שותף עם הקב"ה ונמצא שזה הוא מדה כנגד מדה כי כל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה:

ויובן בס"ד לרמוז בתיבת שחד שהוא אותיות חדש ר"ל שזה הדיין המקבל שוחד הוא מחדש דין והודאה מסברת הראש שלו ומזכהו לזה וזהו שחד חַדש ר"ל אחר שלקחת שחד אזי קום חַדש סברות מדעתך לזכות לזה הנותן:

או יובן בס"ד שחד אותיות חָשַׁד ר"ל שאם הדיין לוקח שחד הגם שלוקח אותו בסתר ואינו יודע זה הבע"ד הב' מ"מ זה בע"ד הב' מזליה חזי ומאליו ומעצמו בא לחשוד את

הדיין ולהרהר עליו וזהו שחד ר"ל הגם שלקחת בסתר מ"מ דע לך שבהכרח תבא לידי חשד:

או יובן בס"ד לרמוז כי תיבת שחד יש לקרות אותה בשתי תיבות דהיינו אפשר לקרות בה תיבת שח ואפשר לקרות בה תיבת חד יען כי החי"ת היא מונחת באמצע התיבה והיא נקראת עם השי"ן ועם הד"לת וא"כ השתא דרשינן לתרווייהו ונאמר כאלו כתיב ש"ח ח"ד והכוונה שאם זה הדיין לקח שחד לא תמצא שהשני בעלי הדין מדברים לפני הדיין אלא אינו שח לפני הדיין כי אם חד ר"ל אחד מהם דוקא והוא זה שנתן השחד יען כי הדיין אינו מטה אוזן כי אם אליו דוקא וא"כ זה שכנגדו מסתתמים טענותיו ואינו יכול לדבר כלום וכשמדבר זה בע"ד הב' אזי הדיין עושה עצמו כחרש אשר לא ישמע וכשמדבר זה שנתן השוחד אזי הדיין מטה אזנו אליו ופותח פיו לאלם וזהו שח"ד ש"ח ח"ד כי זה השני גם בעת שמספר כאלו אינו מספר כלל יען כי שומע אין לו:

כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבות בשערך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו. יובן בס"ד לרמוז כי ידוע שהאדם ע"י החטא פוגם בשמו שנקרא אדם שמסלק האלף ונשאר דם וזה היה הטעם שהביא אד"הר מיתה לעולם כי ע"י חטאו פגם בשם אדם ונשאר דם הביא דם לעולם כנודע גם ע"י החטא שחוטא האדם פוגם בשם אד"ני ומסלק הא"לף וישאר אותיות דין כי הא"לף בא למתק אותיות הדין כנודע והחוטא מגביר מדת הדין ומסלק הא"לף ח"ו ונשאר אותיות דין גם האדם ע"י עונותיו ח"ו נותן כח לסט"א לנגוע בקדושה ח"ו ולינק ממנה חלילה ע"ד מ"ש חז"ל ירדן שנטל מזה ונתן לזה וכו' וכנודע משם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה וז"ש כי יפלא ממך דבר למשפט ר"ל שאם תראה שיש משפט ודין בעולם שהביא הקב"ה צרות ח"ו ויפלא ממך דבר הטעם של זה כי תאמר מדוע עשה ה' ככה לארץ הזאת הנה דע לך שאותיות דם שנשארו מהסתלקות האלף משם אדם היא גרמה להיות הדם בעולם באותו. המשפט כי מדה כנגד מדה וזהו בין דם לדם בין מלשון הבנה ר"ל צריך שתבין שהד"ם הנשארים מאותיות אדם המה גרמו להם המיתה בעולם. גם בין דין לדין ר"ל שתבין עוד שאותיות דין הנשארים משם אדנ"י הם גרמו לדין הזה הקשה שהיה בעולם. גם בין נגע לנגע ר"ל שתבין עוד שהנגע שנגעה הסט"א ח"ו בקדושה ע"י העונות לינק ממנה היא גרמה לנגע ההוא שהיה למטה בתחתונים שנעשה בהם המלקות רצועה בישא מאויבים הצרים אותם וכל העונות נתהוו ונעשו משורש עון של שנאת חנם כי עון זה שורש פורה ראש ולענה לכל העונות והם שגרמו לכל זאת וזהו דברי ריבות בשעריך הוא עון ש"ח שהוא גרם וסיבב לכמה עונות שיהיה בהם פגמים אלו כי השנאת חנם היא

כוללת במה עונות מחלוקת ולש"הר וגאוה וכיוצא ולכן העצה היעוצה היא שאין תקנה כי אם בתשובה ומעשים טובים ולכן צריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו כי הוא בית המדרש אשר יושבים בו חכמי ישראל המורים לכל ישראל החוקים והתורות את הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשון ויורו להם דרך ישרה לעבוד את ה' ולשמור מצותיו וחוקותיו כל הימים כי שם הוא מקום טהרת האדם מטומאת היצ"הר וכמ"ש רז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש וזהו וקמת ועלית אל המקום וכו' ולכך אמר וקמת ועלית לרמוז שבהליכתך לב"המד יהיה לך קימה ועילוי ובאת אל הכהנים הם הת"ח משרתי ה' העוסקים בתורה שהיא במקום הקרבנות כי זאת התורה לעולה ולמנחה וכו' הלוים שנלוים תמיד עם השכינה ומשתתפים בצערה כביכול ואחוזים ודבוקים בה ואל השופט הוא גדול הדור אשר יהיה בימים ההם ודרשת ענין התשובה ותיקון מעשיך והגידו לך את דבר המשפט ואז ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: **ראשית דגנך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים**. יובן בס"ד כי הנה לב האדם חוקר למה הקב"ה צוה שניתן לכהן מן הראשית תחלה ולא יהיה כמו מתנות העני שהם לקט שכחה פאה שאינם כי אם באחרונה מן הטפלים כי הפאה האדם יניח בסוף שדהו והשכחה הוא מדבר שנשכח והושלך לאחר הקוצרים והלקט הוא מדבר הנופל ונמצא שכל מתנות העניים הם טפלים משא"כ מתנות כהונה הם מובחרים מן הראשית ואין רשות לבעלים לאכול בלתי שיתנו לכהן מקודם והנה הטעם לזה הוא פשוט כי העני הוא בעצמו טפל לעשיר שהקב"ה החשיב לזה העשיר שנתן לו העושר יותר מן העני וכמ"ש הרב פתח עינים ז"ל על מאמרם ז"ל ר' עקיבא הוה מכבד עשירים רבי הוה מכבד עשירים יען כי העושר הוא שפע קדוש וזה העשיר נעשה כלי מוכן לקבל השפע ההוא ע"כ ראוי לכבדו וכו' ע"ש. ונמצא שהעשיר יש לו יתרון במעלה יותר מן העני ולכן כשיקח העני חלקו מן העשיר והם המתנות עניים יקחם טפילות כי הוא עצמו טפל לעשיר משא"כ הכהן הנה הוא שנעשה כהן נבחר בזה יותר מזה הישראל שנותן המתנות וא"כ הוא נחשב יותר ממנו ולכן כשיקח מתנותיו יקח אותם מובחרים מן הראשית ולז"א ראשית דגנך וכו' וראשית גז צאנך תתן לו וא"ת למה ישתנו מתנות אלו ממתנות עניים שאלו טפלים ואלו מובחרים מן הראשית לז"א כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת בשם ה' וכו' ר"ל מה שאני מצוך ליתן לו ראשית הוא בשביל כי אתה טפל אליו והוא חשוב

ממך יען כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת בשם ה' וכו' וא"כ מה דמיון יש לו עם העני ולא ראי זה כראי זה:

כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום והיה אם שלום תענך וכו'. יובן בס"ד לרמוז כי תקרב אל עיר להלחם עליה עיר זו ירושלים להלחם עליה פי' בשבילה על שהיא חרבה ושממה ואתה נלחם עם הקליפות והסט"א בשבילה כדי שתבנה במהרה בימינו אמן הנה צריך תחלת הכל וקראת אליה לשלום שתחל' הכל תעביד השנאת חנם ותתווכו השלום ביניכם יען כי היא חרבה מקודם בעון שנאת חנם וא"כ עתה צריך להעביר השנאת חנם ולהגביר השלום כדי שיבנה במהרה בימינו אכ"יר וזהו והיה אם שלום ביניכם אז תענך השכינ' מן השמים ופתחה לך ואז כל העם הנמצא בה עתה משאר גויי הארץ השולטים בה הנה אז יהיו לך למס ועבדוך:

או יובן בס"ד לרמוז עי"ר גי' פ"ר רמז לפ"ר דינים דמנצפ"ך שתלחם עליה כלומר בשבילה עם הקליפות שלא תניחם לינק מהם וקראת אליה לשלום ר"ל שתמשיך אותם ליסוד הנקרא שלום כדי שלא יינקו החיצונים. גם יובן וקראת אליה אותיות א"ל יה בחי' א"ל ובחי' י"ה תמשיך אותם ליסוד הנק' שלום. גם שם הוי"ה ב"ה ושם אד"ני יעלו במספר ההכאה גי' שלום ע"ה כנודע ואז והי"ה אותיות הוי"ה ב"ה אם אותיות אם בצירי רמז לשכינה שלום תענך שגם מן השמים ישדרו לך שלום:

הפטרת שופטים

אין מנהל לה מכל בנים ילדה ואין מחזיק בידה מכל בנים גדלה. יובן בס"ד לפרש הכל לטובה והכוונה לומר שאין צריך לה מנהל ואין צריכה למחזיק יען כי היא מכל בנים ילדה וגידלה ר"ל מכל מיני בנים כי יש בנים חכמים ויש יראים ויש גבורים ויש ביישנים וכיוצא והנה מכל מינים אלו ילדה וגידלה שכולם שלמים בכל חכמים נבונים עשירים גבורים יראים שלמים ביישנים רחמנים גומלי חסדים וא"כ אין צריך לה עוד לא מנהל ולא מחזיק:

קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו. יובן בס"ד כי הצופים ההולכים זה לכאן וזה לכאן כדי לשמוע קול בשודה טובה לבשר לא אפשר שכולם יראו כאחד ויבשרו כאחד וישמחו כאחד אבל כאן בגאולה הכל יראו בשוה וישמעו בשוה וישמחו בשוה וידננו בשוה וזהו קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו יחדיו דייקא:

כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. יובן בס"ד כי הנה לאדם יש ב' מיני עינים הא' הוא עין השכל שרואה בשכלו דבר אשר לא שזפתו עינו והב' היא עין העיקרית שרואה בה בחוש הריאות והנה כל הטובות הנשגבות והמעלות הרמות שהבטיחנו הש"ית על

לעתיד הגם שאין אנחנו רואים עתה מהם בעין חוש הריאות עכ"ז אנחנו רואים אותם בעין השכל שלנו שמציירים אותם בעין שכלנו ורואים אותם כאלו הם לפנינו ונמצא שעתה אין אנחנו רואים כי אם כעין אחת דוקא שהיא עין השכל אבל לא בעין העיקרי של חוש הריאות ואמנם לעתיד כשתהיה הגאולה במהרה בימינו אכ"ר ויבא הזמן שיהיו הטובות הנשגבות והמעלות הרמות ההם אז מה שאנחנו רואים עתה בעין שכלינו נראה אותם גם בעין הב' העיקרי של חוש הריאות וז"ש כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון ר"ל מה שהוא בעין השכל נראה אותו בעין העיקרי ג"כ ונמצא שאנחנו רואים בשתיהם וזהו עין בעין עין השכל בעין הריאות:

ובזה יובן בס"ד מאמרם ז"ל לבבתיני אחותי כלה לבבתיני באחת מעיניך ודרשו רז"ל בתחילה באחת מעיניך וכשתתייפי בשתי עיניך והכוונה לרמוז לאמור ר"ל עתה בגלות באחד מעיניך היא עין השכל דוקא תביטי ותראי לטובות הנשגבות אבל כשתתייפי הוא בזמן הגאולה שאז ישראל יהיו מוכשרים וצדיקים מאוד אזי יהיה בשתי עיניך עין השכל ועין הריאות יה"ר שיבא הגואל במהרה בימינו ויראו עינינו וישמח לבנו במהרה בימינו אכ"יר:

כי תצא

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. יובן בס"ד לפרש כי הנה דרך המלחמה יהיה בשני אופנים הא' הוא שילחמו זע"ז מערכה לקראת מערכה והנה באופן זה הגם שינצח הא' את חברו עכ"ז לא יבצר שיהיה נהרג מחיל של אותו הנוצח ג"כ. ואופן הב' שילחמו זה מלמעלה וזה מלמטה דהיינו שהא' עומד בראש ההר והב' עומד בתחתית ההר ונלחמים והנה באופן זה אפשר שזה העומד למעלה שנוצח ואין נהרגים מחיל שלו אפי' אחד כלל כי מאחר שהוא למעלה ואויבו למטה הרי זה הורג ואינו נהרג כלל והוא שולט ואין שולטים בו גם ידוע שעיקר הניצוח הוא שהשר של אותה אומה ג"כ יפול מלמעלה וימסר ביד כמ"ש יפקוד ה' על צבא המרום במרום וכו' ואחר שנפל אותו שלמעלה בנקל אז יפול אותו שלמטה ובזה יובן כי תצא למלחמה הנה הקב"ה יעשה עמך כמה טובות הא' שיצליח אותך הרבה עד שלא ימות מכם אחד כאלו אתה עומד במלחמ' על אויביך על דייקא כלומר למעלה ממנו שאתה למעלה והוא למטה וכמו אופן הב' של המלחמה האמור והכוונה שאפי' שאתה יוצא מערכה לקראת מערכה עכ"ז הקב"ה יצליח אותך ג"כ שתהיה כאלו אתה עומד על אויביך באופן שלא יהיה לך נזק כלל ועוד נמי ונתנו ה' אלהיך בידך הנה תיבת ונתנו גם אם תקרא אותה

למפרע תהיה נקראת ג"כ ונתנו וא"כ דרשינן לה כפלים ונתנו ונתנו ישר ולמפרע והא' על השר שלמעלה והב' על השר שלמטה דכיון שנמסר שר שלמעלה בידיך גם אותו שלמטה ימסר ושבית שבי"ו אותיות יוש"ב ר"ל כ"כ תהיה מצליח במלחמה שאין צריך לך טורח גדול וחיפוש כדי לשבות את אויביך אלא אפי' אם אתה יושב במקומך אתה שובה אותו וזהו ושבית שביו אותיות יושב ר"ל אפי' אם אתה יושב:

כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרוחים או ביצים והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים. יובן בס"ד לרמוז והוא כי ידוע מ"ש בזו"הק כי המקום אשר יתגלה ממנו משיח צדקנו ויבא לגאול אותנו במהרה בימינו שמו קן צפור ע"ש וז"ש כי יקרא קן צפור לפניך ר"ל אם תרצה שתהוה הגאולה בדרך מקרה שתכף יתגלה משיח צדקנו ויבא במהרה בימנו אכי"ר וזהו בדרך מקרה אבל לא ע"י יסורין וחבלי משיח הנה דע לך כי אפשר להיות בשביל כמה דברים המסוגלים לזה הא' הוא בדרך שהדבר תלוי בתשובה הנקראת דרך כמ"ש רז"ל ע"פ יורה חטאים בדרך כי התשובה היא מקרבת הגאולה גם עוד בכל עץ רמז לתורה המסוגלת לגאולה כמ"ש בזאת יבא אהרן אל הקדש ודרשו רז"ל בזכות התורה שנקראת זאת וידוע שהתורה נקראת עץ דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה ואמר בכל עץ לרמוז בין תורה שבכתב בין תורה שבע"פ ולכן אמר בכל עץ כי הכל תורה אחת היא גם אמר בכל עץ כי גם בתורה שבע"פ יש כמה מיני לימוד וכולם מסוגלים לגאולה. או על הארץ רמז לענוה שהאדם יחשוב עצמו כארץ שהיא עפר לדוש וידוע מ"ש חז"ל שאין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח אפרחים רפ"ח אם ר"ל שהדבר תלוי בבירור רפ"ח ניצוצות שהם בחי' האם היא השכינה כביכול. או ביצים רמז לתיקון הנשמות וכמ"ש רז"ל אין ב"ד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף ופי' רבינו האר"י זיע"א הכוונה נשמות אשר הם באוצר הנקרא גוף ע"ש והאם רובצת וכו' ר"ל אל תקטן בעיניך ב' תיקונים אלה כי דע לך שמה שהאם היא השכינ' רובצת כביכול בגלות הוא לסיבות אלו והוא על האפרוחי' בשביל עירוב הרפ"ח ניצוצות או על הביצים הם הנשמות שלא נתקנו עדיין כולם ודין גרמא נמי שלא תקח האם על הבנים ר"ל לא תקח האם השכינה השפע בשביל הבנים כי אין נשפעים על ידה בגלות כי אם ע"י שליח הוא מט"ט ואמר על הבנים ר"ל בשביל הבנים ולכן צריך שלא תשלח את האם ר"ל תברר ניצוצי הקדושה ותשלח אותם למעלה לעלות מתתא לעילא את האם ר"ל ע"י השכינה כביכול ונקט לשון כפול שלח תשלח רמז על הניצוצות של הרפ"ח ועל הנשמות גם נקט לשון כפול רמז שהבירור יהיה שלם כי כל בירור צריך להיות ב'

בירורים הא' בחי' אוכל מתוך פיסולת והב' בחי' אוכל מתוך אוכל ולז"א שלח תשלח בירור אחר בירור ואז עי"ז ואת הבני"ם גי' ק"ב רמז למילוי ע"ב ס"ג מ"ה שעולים ק"ב והם הנקראים ק"ב חרובין תקח לך שלא יהיה יניקה לחיצונים מהם אלא תקח לך לקדושה שאתה תהיה נשפע מהם ואז בזה למען גי' ק"ץ רמז למלך המשיח ייטב לך שלא תראה בו חבלי משיח אלא ייטב לך דמאחר שנתקנו והוברו הכל לא יהיה כח לסט"א כלל ועיקר וממילא לא יהיה עוד יסורין וחבלי משיח. גם ייטב לך אותיות כ"ל רמז ליסוד שיהיה נתקן בחינת היסוד ויתרבה השפע בעולם גם ל"ך גימט' חמשים רמז לחמשים שערי בינה שיתגלו בזמן המשיח לעתיד ואם תבא לטעון ולומר הלא קרא כתיב שמחנו כימות עניתנו והנה עתה לא נשאר משנות העולם כמו שני הגלות שעברו ואיך יתקיים מקרא מלא שמחנו כימות עניתנו שנות וכו' הנה אין לך לחוש על זה כי לעתיד הקב"ה יאריך הימים הנשארים הרבה שכל יום יהיה ארוך כנגד כמה שני' כדי לקיים מאמר הכתוב שמחנו כימות עניתנו ולזה סיים ואמר והארכת ימים ר"ל אין לך לחוש על שנים מועטים הנשארים כי הקב"ה ישלם לך כרצונך והוא כי והארכת ימים דייקא שיהיו הימים ארוכים הרבה גם ירמוז והארכת ימים גי' ק' רמז לתשלום השכינה בעשר ספירות וכל א' כלולה מעשר הרי מאה וזהו והארכת ימים:

ובספר החזיונות של רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א אשר הוא בכ"י מצאתי כתוב חלום אחד שחלם רבינו מהרח"ו זלה"ה והוא שייך לפסוק זה וראיתי לכתבו כאן מפני שמזה החלום ידע האדם גדולת וקדושת רבינו מהרח"ו זלה"ה ועוצם נשמתו הקדושה כי רבה היא וכ"כ רבינו ז"להה וז"ל ש' שכ"ו ליל שבת ח' לטבת אמרתי קידוש ואשב על השלחן לאכול והיו עיני זולגות דמעה על כי בעשרה בחשון שעבר נשאתי אשה אשתי חנה וקשרו אותי בכשפים ואמרתי בלבי להש"ית הנה ע"י שאלת חלום החזרתיה כנז"ל ואיך נזדמן לי צרה גדולה כזו ובפרט שיש עון קרי לבטלה כשאני בודק עצמי עמה גם בכיתי על ביטול עסק התורה כמבואר אצלי בקונטריס ענייני נשמתי בסי' ב' ומרוב דאגתי לא אכלתי כלל ואשכב במטתי על פני בוכה עד שנדרתי מתוך הבכיה ואחלום והנה. אני יושב בבית הר"ר ש"ט הלוי ז"ל מתפלל תפלת המנחה הנקראת עת רצון ביום השבת ואחר התפלה והנה עומד זקן אחד בדמות הר' חיים הלוי אשכנזי ז"ל שכני ויקראני בשמי ויאמר לי אתה ר' חיים תרצה לצאת עתה בשדה עמי וללוות שבת מלכתא ביציאתה כדרך שאתה נוהג להקביל פניה בכניסתה ושם אראך דברים נוראים ואומר לו הנני ונלך עד חומת העיר הישן לצד מערבי כנגד הכ"אן במקום שהיה שם בתחלה פתח החומה וארא והנה שם הר גבוה ראשו בשמים ויאמר לי עלה אתי ההרה והיה שם ושם אגיד

לך דברי שליחותי אשר שולחתי אליך וכהרף עין ראיתיו נצב על ראש ההר ואני יושב למטה כי לא יכולתי לעלות כלל כי לא היה משופע כי אם זקוף כעין כותל אמרתי לו תמה אני עליך שאני בחור ולא יכולתי לעלות כלל ואתה זקן ועלית כולו כהרף עין ויאמר לי אתה חיים אינך יודע כי בכל יום אני עולה ויורד דרך ההר הזה אלף פעמים לעשות שליחות של מקום ואיך אתה תמה עלי וכשראיתי שבתחלה קראני ר' ולבסוף קראני חיים וגם כשמוע דבריו המבהילים ידעתי כי הוא אליהו זכור לטוב משבט הלוי ודאי ואז זלגו עיני דמעות וחרדתי באימה גדולה ואזי התחננתי אליו בדמעות שליש ואמרתי לו תיקר נא נפשי בעיניך והעלני עמך ואמר לי אל תירא כי על כן שולחתי אליך ויחזק בזרועי ויעלני כהרף עין אל ראש ההר וארא והנה סולם אחד מוצב ארצה על ראש ההר וראשו מגיע השמימה ואין בסולם ההוא רק ג' שליבות ובין שליבה לחברתה כשיעור קומת איש ויאמר לי עד כאן נתנו לי רשות לסייעך מכאן ואילך ראה מה תעשה וילך ויתעלם ממני ואני הייתי בוכה בצרה גדולה והנה אשה חשובה והיא יפה כשמש לנגדי נצבת על ראש הסולם ואחשוב בלבי שהיא אמי ותאמר לי מה לך פה בני חיים בוכה ואני שמעתי דמעתך ובאתי לעזרתך ותפשוט ידה הימנית ותעלני לראש הסולם וארא שם חלון גדול עגול ושלהבת אש גדול יוצאה ממנו רצוא ושוב כמראה הבזק בחוזק גדול והיא לוהטת כל הנמצא שם ואדע בעצמי כי היא להט החרב המתהפכת אשר בפתח ג"ע ואקרא שם במרירות נפש אל האשה ההיא ואמרתי לה אמי אמי עזרני נא מלהט החרב הזה בל ישרפני ותאמר לי אין לך עוזר מזה הלהט כי אם אתה בעצמך ולכן אתן לך עצה מה תעשה הנה שים נא ידך על ראשך ותמצא שם צמר גפן לבן כשלג ותקחנה ותשים אותה בחלון ויסגור ותעבוד מהרה ואעשה כן ואעבור מהרה ותכף כרגע נתעלמה ממני האשה ונלע"ד כי הצמר גפן הוא שנהפכו שערות ראשי השחורות שהם דין ללבנות ע"י איזה זכות בסוד ושער רישיה כעמר נקא ויחזור אליהו להתגלות כבראשונה ויאחזני בימיני ויאמר לי בא עמי אל המקום אשר שלחוני בתחלה להביאך בו ויביאני אל חצר גדול שאין לו שיעור ובתוכו נהרות גדולים מושכים מים חיים להשקות את הגן ועל שפתי הנהרות מזה ומזה אילנות של פירות נחמדים למראה דשנים ורעננים לאין קץ ורובם אילני תפוחים מריחים כריח מר ואהלות ועצי בשמים האילנות גבוהים מאוד וראשי הענפים היוצאים מגוף האילן כפופים למטה עד קרוב לארץ ותחתיהם כעין הוכה ובאותו הגן עופות לאין קץ כרמות אווזים לבנים מתהלכים בגן לארכו ולרחבו ושונים משניות דמסכת שבת כי כן היה אז ליל שבת כנז"ל ומדי הליכתן היו קורין משנה א' פרק א' וזוקפים צוארם ואוכלים תפוחים מן האילן בעצמו ואח"ך שותים מים מן הנהרות

וזה מעשיהם תמיד ובאותה שעה הייתי מבין שהם נשמות הצדיקים בעלי משנה אך לא הבנתי למה בצורת אווזים ועופות ולא צורת אנשים ויוליכוני עוד פנימה תוך הגן עד שראיתי בתוך הגן עליה א' גדולה וגבוהה כאלו היא ע"ג גבעה גבוהה ואין תחתיה בית אחר והיתה גבוהה מקרקע הגן כשיעור קומת איש ופתחה בצד מערב וסולם של ג' מדרגות מאבנים מן הקרקע עד פתח העליה ואז נתעלם אליהו זכור לטוב ממני ואעלה אני לבדו בסולם ההוא ואכנס בפתח העליה וארא זיו כבודו ית' על כסא בצד כותל דרומי באמצעו וכו' וצדיקים יושבים שם בקרקע ע"ג מצעות ומרבדים חדשים ויפים עד מאוד ולומדים תורה מהש"ית ואדע בנפשי כי אלו הם הצדיקים הנקראים בני עלייה בצורות בני אדם רואים פני השכינה תמיד ולומדים תורה מהש"ית עצמו משא"כ מעלת בעלי המשנה כי הם בצורות עופות ואווזים שעליהם נאמר הרואה אווז בחלומו יצפה לחכמה ועומדים בחצר ובגן ואינם מקבלים פני שכינה בתמידות כמו בני עלייה ואינם לומדים תורה מפיו ית' והנה כשנכנסתי וראיתי פני שכינה נבהלתי וערעדה אחזתני ואפול על פני ארצה ולא עצרתי כח כלל ויחזק הש"ית בימיני ויאמר לי חיים בני קום לך למה זה אתה נופל על פניך אל תירא ואל תפחד אמרתי לו אדוני לא עצרתי כח והודי נהפך עלי למשחית מרוב אימתך הגדולה ואין בי כח לקום ויאמר לי הנה חזקתיך ואמצתיך עמוד על עומדך ושב לימין הכסא במקום הזה הפנוי מאין יושב בו אמרתי לו ואיך אשב בימין הכסא במקום הזה והנה כבר הוא מוכן לישב בו הרב רבי יוסף קארו ויאמר לי כן היתה מחשבתי בתחלה ואח"ך נתתי לו מקום אחר ונתתי לך מקום זה וכבר הכינותיו לך אמרתי לו הנה זה המקום של שמואל הרמתי ז"ל ויאמר לי זה מקומו אבל משנחרב בית המקדש קבל עליו שלא לישב עוד במקום חזה עד שיבנה ב"המק ומאז הלך לו לירושלים בב"המק החרב ושם עומד תמיד ומתאבל עליו עד עת שיבנה ב"המק ונתתיו לך שתשב בו ואז ישבתי מימין הכסא על מצעות שבקרקע עם שאר הצדיקים אשר שם ויאמר אלי טוב בעיניך זה המקום א"ל ומי לספר גדולת שבח מקום זה אמנם לא ידעתי למה נשתנו בעלי משנה מאלו בני עלייה להיות ביניהם כ"כ שינוי כמו שראיתי בעיני ויאמר לי וכי שכחת מה שאמרו חז"ל כי לעתיד לבא עושה להם כנפים ושטין על פני המים ואמרו זה על כח הנקראים בעלי משנה שהם כדמות עופות בכנפים ושטין על פני המים שבנהר ג"ע כמו שראית בעיניך ואז אמרתי לו אדוני כבר נזכרתי מ"ש בהקדמת ס' התיקונים על פסוק כי יקרא וכו' ואת הבנים תקח לך כי אפרוחים אלו בעלי משנה בנים אלו בעלי קבלה ואלו הם בני עלייה שהם בצורת אנשים חזרתי ואמרתי לו אדוני תיקר נא נפשי בעיניך ותניחני במקום הזה ואל תחזירני לרדת בעולם השפל כי גלוי

וידוע לפניך שכוונתי לעשות רצונך ומתיירא אני פן שאור שבעיסה יחטיאני ואאבד זה המקום הקדוש ויאמר לי עדיין בחור אתה ועוד לך זמן להתעסק בתורה ובמצות וצריך אתה לחזור שם להשלים נפשך ובאחרית ימיך תבא למקום הזה ואם ירא אתה לרדת פן תחטא תקע לי כף ימינך והשבע לי שלא תניח עסק התורה מפני עסק אחר כלל וגם אני נשבע לך שאם תעשה כן לא אחליף ולא המיר מקום זה לזולתך בשום אופן וזה יהיה מקומך קיים לעולם אז נשאתי את ידי ונשבעתי לקיים כל הנז' וגם נשבע הוא לקיים כל דבריו הנז' ויאמר לי לך לשלום וזכור ואל תשכח הדברים האלה אז ירדתי משם מן העלייה הנז' אני לבדי ומצאתי עצמי עומד בעולם השפל ועדיין הייתי בחלום ולא ראיתי שום דבר מכל מה שראיתי כשעליתי בראשונה:

אחר שלשה חדשים ליל שבת הגדול ואישן והנה חלום וראיתי עצמי מטייל תוך שדה אחת גדולה ואעבור דרך פתח העלייה הנז' ואזכור כי שם עליתי ונשבעתי לאדון הכל כנז"ל אז עליתי באותו סולם ונכנסתי בפתח ואירא לי כל מה שאירע בתחלה שנפלתי על פני וכו' כנז"ל ואחרי קומי ישבתי במקום הנז"ל אז א"ל למה לא שכחת מה שנשבעת לי במקום הזה א"ל כבר עסקתי אבל הוא שלא נתעסקתי בתורתך כראוי אבל עכ"ז הודיעני אם ח"ו נתבטלה שבועתך ויאמר לי אל תירא כי עדיין מקומך קיים ומוכן לך ושבועתינו במקומן הן עומדות ולכן חזור וקיים כראוי וגם אני אקיים את בריתי אתך לתת לך את המקום הזה שנשבעתי לך ויוסף דבר אלי עוד וא"ל חיים בני לך לך אל קהל האשכנזים כי שם מביאים עתה ס"ת אחד ותשורר ותזמר לפניו כמנהגך לכבד הס"ת וקח עמך חמיך ה"ר משה סעדי וא"ל שלא יתרשל במצוה זו כי זה מנהגו גם מעצמו היה מבקש כי זו מצוה רבה ואז נפטרתי מלפניו ונתתי לו שלום והחזיר לי שלום ואלא מפתח העלייה ואמצא את עצמי בעו"הז ועדיין אני בחלומי ואפגע בחמי אשר גם הוא מעצמו היה מבקש עלי ויאמר לי כמה טרחתי לבקשך כדי שנלך יחד לכבד ס"ת אחד א"ל גם אני במקום פלוני באתי לבקשך לדבר הזה ונלך לרחוב העיר של צפת והנה אנשים הרבה מוליכים ס"ת א' מהודר במאוד מאוד במלבושים ותפוחי זהב ומוליכין לפני ס"ת נרות ואבוקות גדולות ונשורר לפניו שירים עד שנכנסו בב"הכ של אשכנזים וכבר הקהל היו מתפללין תפלת היוצר דשבת כי החלום היה ביום שבת כנז"ל ונתפלל עמהם תפלת יוצר של שבת קודש בק"ש ועמידה וחזרת ש"ץ ואח"ך פתחנו אותו הס"ת עצמו ויקראו בו ז' אנשים כמנהג יום שבת בפרשת השבוע ונתפלל תפלת המוספין ואחר גמר התפלה רציתי לצאת מבית הכנסת ויחזיקו בי מורי הר"מ אלשיך ואבא מארי וחמי הנז"ל ויאמרו לי הכן אתה נחפז ללכת והנה אתה עצור כי עתה יעשו פה ברית מילה ואשב שם ויביאו

ילד אחד למול ויתנו לי הילר על ברכי ואני הייתי סנדיקוס וימולו אותו ויאמרו לי זה הוא בנך ואח"ך הם בעצמם הביאו שם בב"הכ סעודה גדולה ונאה ונאכל שם כולנו סעודת המילה ואיקץ ואחר זה בשנתיים ימים בא מורי ז"ל האשכנזי לצפת ולמדתי עמו וסמוך לפטירתו א"ל הנה יולד לך בן וכבר אשתך מעוברת ממנו והוא גדול ת"ק מדרגות על מדרגותיך ויש ספק אם יחיה וכו' ונפטר מורי ז"ל וגם הבן הנזכר נפטר אחר שנה וחצי וקראתי שמו יוסף והיה דעתן בתכלית ושבוע א' קודם שנפטר דיבר דברים קרובים לנבואה ואחשוב אני בעצמי פתרון החלום כי מורי ז"ל הוא ס"ת של האשכנים ונתגלגל באותו הבן והיה הבן שמלתי בחלום עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש יה"ר זכותו וזכות תורתו וקדושתו ומעשיו הטובים והישרים יגינו בעדנו ובעד זרענו וזרע זרענו ע"ס כל הדורות ובעד כל קהל ישראל והש"ית ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו ויתקננו בעצה טובה מלפניו לעשות רצונו ולעובדו בלבב שלם ובנפש חפצ' ויאיר עינינו בתורתו וימלא כל משאלות לבנו לטובה אכי"ר:

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך לא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו. יובן בס"ד לרמוז שהגוף הוא כמו בית של הנשמה השוכנת בו והעושה תשובה כראוי הנה הוא נעשה בריה חדשה ממש ולז"א כי תבנה בית חדש ר"ל שעשית תשובה שלימה ונעשית בריה חדשה הנה איעצך על זאת עצה נכונה כדי שלא תשוב לסורך הרע והעצה היעוצה הוא שתעשה מעקה לגגך ר"ל שתעשה גדרים וסייגים חדשים יותר ממה שגדרו לך שתקדש עצמך במותר לך כדי שאם תשגה ותעבור מן השורה לא תכשל לעבור על עיקר הדין אשר אתה מחוייב בו כי אם רק על הגדר והסייג שעשית וע"ר לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמ' לא תקרב ועוד אנכי מצוך שלא תשים דמים הם המעות שלך הנקראים דמים בלשון הש"ס בביתך והכוונה שלא תהיה מגמתך דוקא לכנוס ממון ולאצור אותם בביתך אלא צריך שתוציאם ותפזרם לצדקה לצורך עניים ואביונים ותרבה בצדקות פז"ר גדול וזהו ולא תשים דמים בביתך דייקא ואל תחוש לחסרון ממונך שאתה מחסרו בעין במה שנותן לצדקה כי הנה דע לך ונקוט כלל זה בידך והוא כי יפול הנופל ממנו והכוונה הוא לומר אם הקב"ה קצב לך דיוח לכל השנה מאה מנה הנה אם יודע השי"ת שאתה תתן לצדקה חמשים מנה אז יזמין לך ריוח מאה וחמשים מנה ואם יודע שלא תתן צדקה לא יתן לך כי אם מאה מנה דוקא וחמשים יחסרו ממך ונמצא שהחמשים מנה שנתת לצדקה בלא"ה הם חסרים ממך וא"כ יותר טוב לך שתתן אותם לצדקה ותזכה בהם לעו"הב שאם אין אתה נותן אותם לצדקה לא יהיה לך כלום מהם לא בעו"הז ולא בעו"הב וא"כ אם נתת חמשים מנה לצדקה ונשאר בידך מאה מנה אל תחשוב לומר

שאם לא הייתי נותן החמשים אלו לצדקה היה נשאר אצלי ריוח מאה וחמשים כי כן הוא שבודאי אלו החמשים היו חסרים ממך והנה יפול הנופל מלשון חסרון כמו כי לא נופל אנכי מכם וז"ש כי יפול הנופל ממנו ר"ל זה החסרון שנחסר ממונך בשביל שנתת לצדקה הנה זה מוכרח שיהיה חסר ממך ואם לא חסרתו ע"י מצוה יהיה נחסר מאליו בלא"ה וא"כ יותר טוב שתתן אותו לצדקה:

או יובן לרמוז והוא דידוע מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זלה"ה זיע"א והעתקנו דבריו זלה"ה לעיל בס"ד בפ' חוקת והמורם מדבריו הוא שאם האדם לא תיקן את נפשו בפעם הראשונה שבאה הנפש לעו"הז ונפטר מן העולם וחזרה הנפש לבא בעו"הז ע"י גלגול ונתקנה הנה מאחר שתיקון שלה שנתקנה לא נתקנה כי אם ע"י גלגול ולא זכה לתקנה בפעם הראשונה שבאה לעו"הז אלא תקנה אח"ך ע"י גלגול לכן א"א שתזכה לרוח שלה כי אם ע"י שיפטר אותו הגוף שנתגלגלה בו ותעלה הנפש למעלה ויבא הרוח להתתקן ע"י שיתלבש בנפש הגר כי א"א לרוח שיבא בעו"הז בלתי שיתלבש בנפש ולכן מאחר שהנפש שלו כבר נתקנה ונשלמה א"א שתבא עמו להתלבש בה ולכן הוא מתלבש בנפש הגר ואחר שיתוקן גם הוא אז תבא הנפש שלו המתוקנת ותהיה כסא אליו וכן הענין הוא בין הרוח והנשמה:

ואמנם אפשר להיות לפעמים שאם זה האדם הוא חכם ומבין והשיג השגה גדולה וידע שכבר הוא תיקן נפשו בשלימות אז יוכל לכוין בפסוק נפשי אוותיך בלילה וכו' שתשאר נפשו דבוקה למעלה בבאר העליון וכאשר יעור בבוקר יכנס בו הרוח לבדו ע"י שיתלבש בנפש הגר והרי זה כאלו נתגלגלה ממש פעם אחרת בגוף אחר ואחר שיתוקן הרוח לגמרי אז יכולה לחזור הנפש ההיא המתוקנת בגוף ההוא כבראשונה כיון ששניהם מתוקנים ותהיה הנפש מרכבה אליו וכן הענין בנשמה וכמ"ש הפסוק אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף ולזה צריך חכמה והשגה גדולה שישיג וידע בזמן אשר השלים נפשו לגמרי כדי שיעשה תכף הכוונה הנז"ל להעלות נפשו לבאר העליון למעלה שתשאר שם ובזה יהיה ניצול מן המיתה וישאר גופו זה חי וקיים עד שיתקן בו הרוח ואחר שיתקן הרוח אזי ג"כ צריך להשיג בזה ולכוין כנז"ל וישאר ג"כ גופו זה חי וקיים עד שיתקן בו הנשמה וכאמור ע"כ תורף המורם מדבריו ז"ל וכמ"ש לעיל בס"ד בפ' חוקת ע"ש:

והנה ר"ת של פסוק נפשי אויתיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך גי' רנ"ז גם יש בפסוק זה כ"ג אותיות מלבד אותיות הר"ת הנז' א"כ צרף מספר כ"א למספר הנז' סך הכל עולה ר"ף במספר מעק"ה לג"נך עם האותיות וכולל הכל שעולה ר"ף ולז"א כי תבנה בית חדש ר"ל שתקנת כבר הנפש והשלמת אותה וא"כ צריך אתה לבנות בית חדש ר"ל גוף

חדש בשביל הרוח הנה יש תקוה שישאר גופך זה קיים ויכא הרוח לשכון בו והוא כי ועשית מע"קה לג"גך רמז לכוונה של הפ' הנז"ל של נפשי אויתך וכו' ודע כי בענין זה ימצא לפעמים שיפול הנופל ממנו כלומר מן הנופל עצמו ממנו ומסיבתו מחמת חסרון ידיעה שלפעמים השלים נפשו ותיקנה כראוי ואין לו ידיעה בזה שלא ידע שכבר השלימה וממילא לא יבא לכוין בפסוק הנז"ל ומוכרח אז שימות כדי שיבא הרוח בגוף החדש וכמ"ש רבינו זלה"ה וז"ל הטעם הנפלא לקצת צדיקים גמורים שמתים בקיצור ימים כי להיות שתיקנו נפשם בתכלית השלימות בשנים מועטות וכיון שאינם יודעים להמשיך כחם ולשלח נפשם בכוונה הנז' הם מתים בקיצור ימים כי אין נפשם צריכה להתעכב בעו"הז אלא ימות כדי שיבא אח"ך הרוח בגוף הב' ויתוקן גם הוא וכו' וז"ס הפסוק ימותו ולא בחכמה כי לפעמים ימותו בני אדם לחסרון חכמה שלא ידעו וכו' עכ"ד זלה"ה והועתק ברוחב לעיל בפ' חוקת בס"ד ע"ש ול"א כי יפול הנופל ממנו דייקא ממנו ומסיבתו מחסרון ידיעה שלו ולכן נזהר ונשמר בזה:

ובזה יובן בס"ד פאר תחת אפר והוא כי לפי האמור שמספר ר"ת פ' הנז' שעולה רנ"ז וכ"ג אותיות הנשארים בפ' סך הכל ר"ף וע"ה גי' רפ"א אותיות פאר וע"י הכוונה הנז' ישאר הגוף קיים ויחיה עוד ולא ילך לעפור מקום אפר וזהו פא"ר רמז לכוונה הנז' תהיה תחת אפ"ר:

ובזה יובן בס"ד לרמוז תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו רמז על אותם הנאמר עליהם ימותו ולא בחכמה שלא ידעו לכוין הכוונה הנז' והוכרחו למות כדי שיבא הרוח בגוף הב' וזהו תעו במדבר בישימון דרך רמז לבית הקברות שהוא כמדבר שמם יען כי עיר מושב רמז לכוונה הנז' שהיא גי' ר"ף במנין עיר אשר בה יהיה לגוף מושב בעו"הז לא מצאו שלא ידעו והרגישו בעצמם לכוין אותה כוונה. ובזה יובן בס"ד ומושל ברוחו מלוכד עיר ר"ל אותו הגוף שיזכה להיות מושל ברוחו ג"כ שימשיך אליו גם הרוח בלתי שימות הנה זה הוא מלוכד עיר ר"ל שלכד הכוונה הנז' של פ' נפשי אויתיך וכו' הרמוזה בתיבת עיר שהיא גי' ר"ף. ובזה יובן בס"ד כי לא לעולם חסן ואם נזר לדור ודור ר"ל כי לא לעולם יהיה חסן הגוף כי לא יתקיים לעולם ואם נזר ר"ל אם יבין וישיג הכוונה של פ' הנז"ל שהר"ת שלו יעלו מספר נז"ר הנה אפשר לו להשיג אודך ימים בעו"הז לדור ודור ב' דורות ר"ל דור שיהיה צריך לבא בו הרוח ודור שהיה צריך לבא הנשמה כי הנה גם ע"י כוונה זו א"א לו להשיג יותר משיעור ב' דורות אלו ויותר מזה אין לו כי לא לעולם חסן:

והנה הר"ת של תחלת פ' זה נפשי אויתיך בלילה הוא ר"ת אבן ובזה יובן בס"ד לרמוז והוציא את האבן הראשה תשואות חן חן לה אב"ן רמז לפסוק הנז"ל שאב"ן ר"ת נפשי

אויתיך בלילה ואמר הראשה ר"ל שהיא ר"ת הפ' הנז' וגם היא ר"ת של תחלת הפ' וזהו והוציא את האבן הראשה ר"ל על ידי שיוציא פסוק זה מפיו על מטתו אז תשואות חן חן לה ר"ל לאותה הגוייה של האדם יש לה תשואות חן חן שבכוונה זאת אפשר לה לקבל הרוח ואח"ך גם הנשמה ולכן אמר ב"פ חן חן כנגד הרוח וכנגד הנשמה ואמר לה לשון נקבה כי הגוף נקרא גוייה והגוייה לשון נקבה היא:

תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן. יובן בס"ד ע"ד שארז"ל זכה נוטל חלקו וחלק חברו בג"ע וא"כ הצדיק נוטל כל המצות מן הרשע ומשתלם הוא בטוב והנה בא הפ' להזהיר האדם שאם תבא בכרם רעך שזכית ליקח חלק חברך שבג"ע מה שעשה מתורה ומצות שלו הנה אחד שלקחת אותו ממנו צריך אתה ג"כ ליזהר בו שלא תחטא אתה ג"כ אח"ך ותגרום רעה לחלקי הטוב והמצות שלקחת מחברך שתשלוט בהם הסט"א ח"ו שאם יחטא האדם הנה בזה יתן יניקה לסט"א חלילה ונמצא שמאותם המצות וחלקי הטוב שיש לו מחברו ג"כ מוליך ונותן לסט"א ולז"א כי תבא בכרם רעך שזכית ליקח מצותיו וחלקי הטוב שלו הנה אנכי מצוך ואכלת ענבים הם שכר פרי המצות כנפשך שבעך ר"ל שנפשך דוקא תשבע מהם אבל ואל כליך לשון כליון והשחתה רמז לסט"א שכל מגמתם לכלות האדם לא תתן והכוונה שלא תחטא ותגרום שישבו הסט"א מן המצות והטוב שאצלך אלא צריך לשמרם וליזהר בהם הרבה כי אלו באו לך על מי מנוחות אשר לא עמלת בהם שכל זה בא לך בחסדו ית' ואחר אשר בחסדו ית' זכות להם ראוי לשמור אותם ולהזהר בהם הרבה:

או יובן בס"ד ע"ד שכתב רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל גלגול רב ששת הנה כבר נתבאר לעיל ענין גלגול הכפול והנה זהו ג"כ ענין מ"ש בגמרא על רב ששת שהיה סגי נהור וכשהיה עוסק בתורה היה שמח ואומר חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי וכו' ולכאורה דברים אלו הם משוללי הבנה באומרו שלעצמו היה מטיב ולא לזולתו ומי לא ידע בכל אלה גם נדקדק אומרו נפשי גם מה ענין זה אל רב ששת דוקא ולא לזולתו ולהבין זה תחלה נקדים מי היה גלגול רב ששת דע כי בבא בן בוטא החסיד מתלמידי שמאי שכל ימיו היה מקריב אשם תלוי בכל יום חוץ ממוצאי יו"הך הוא שחזר עתה להתגלגל ברב ששת להשלים איזה תקון שהיה צריך לו עדין ולפי שהורודוס המלך ניקר את עיניו לפיכך גם עתה היה סגי נהור כנודע והנה אותיות בב"א בא"ת ב"ש הם שש"ת ובזה נבא אל הביאור דע כי הנה מי שלא השלים תיקונו בגלגול ראשון מוכרח הוא להתגלגל עוד שנית להשתלם אף אם חסרונו דבר מועט והנה אם בגלגול ראשון השלים נפשו ולא חסר לו כי אם דבר מועט הנה כשחוזר להתגלגל שנית

כל שכר התורה והמצות שעשה בגלגול הב' הוא לצורך נפשו הבאה עתה בגוף הב' הזה להשתלם וכאשר יקומו בזמן התחיה תחזור נפשו אל הגוף הראשון שבו עסק בתורה ובמצות רוב הצריך לו ולא בא בגוף הב' הזה אלא בהשאלה ולכן רב ששת שידע בנפשו שהיה בראשונה בגוף בבא בן בוטא אדם גדול בתורה ובחסידות ולא חזר להתגלגל עתה בגוף הב' אלא על דבר מועט שהיה חסד ממנו ולכן היה גופו נעצב על הדבר הזה כי הנה כל עמלו לוקחו הנפש ההיא וסופו ללכת לחזור אל גוף הא' בזמן התחיה באופן כי כל מה שהיה עוסק בתורה ובמצות תועלת נפשו הוא ולא לגופו ולכן הנפש ראויה לשמוח ולא הגוף וזהו חדאי נפשאי ולא אני יען כי לך אני קורא ולך אני שונה לתועלתך ולא לתועלתי עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש. וז"ש כי תבא בכרם ריעך אמר בכרם הכוונה שריעך הוא הבא בעו"הז קודם ממך בזה הנפש שיש לך עתה הנה הוא כבר עשה רוב מצות והצליח במעשיו עד שהיה לו כרם מלא מתורה ומצות וראוי לקוראו כרם גמור ורק שהוא חסר מעט ולכן באה הנפש ההיא פעם ב' אצלך כדי להשלים הכרם והוא כמו ענין בבא בן בוטא שבודאי כבר עשה חבילות רבות של מצות עד שנעשה מהם כרם ורב ששת בא לתקן בכרם ההוא ולא לעשות כרם חדש לז"א כי תבא בכרם ריעך בכרם דייקא שאין רוצים ממך כרם חדש ורק הוא לתקן בכרם ההוא שכבר עשה אותו ריעך להשלים מה שחסר בו קצת הנה דע לך כי ואכלת ענבים כנפשך שבעך והכוונה שאין לך כלום מכל אותם המצות שאתה עושה כי הכל תקחנו הנפש ותלך לגוף הראשון וזהו ואכלת ענבים ר"ל אמת הוא שואכלת ענבים מן הכרם ההוא אבל אין ההנאה והשביעה מגעת לגופך הזה אלא דוקא לנפשך מגעת וזהו כנפשך שבעך כלומר דוקא הנפש תשבע מהם ע"ד שאמר רב ששת לך קראי לך תנאי אבל ואל כליך הוא הגוף שלך שהוא בחי' כלי לא תתן כלום כי מאחר שהנפש לוקחת הכל הנה היא תלך לגוף הראשון בזמן התחיה ונמצא שכל מה שעסקת בתורה ובמצות הוא תועלת נפשך ולא תועלת גופך ומ"ש כנפשך בכ"ף הדמיון ולא אמר נפשך שבעך לרמוז הטעם מה שאין תועלת יוצא לגוף מזה הוא בשביל שזו הנפש איננה נפשו של גוף זה ממש כי עיקרא הוא של גוף הראשון והוא זכה בה ע"י רוב מצות שעשה בה ואמנם על שהיא בעתה יושבת בגוף זה הוא נראית כאלו היא נפשו אבל באמת איננה נפשו העיקרית ורק בדרך השאלה היא בו ולז"א כנפשך שבעך ר"ל להנפש שהיא נראית בנפשך אבל היא איננה נפשך ממש לה יהיה כל שבעך שאתה שבע בעו"הז מתורה ומצות ולכן לז"א ואל כליך שהוא הגוף שלך לא תתן הנפש כלום ומלת לא תתן קאי על הנפש שהיא לא תתן כלום

מזה לגוף כי היא איננה שלו ממש ואין לו תועלת ממנה ורק הגוף הראשון הוא יהיה לו תועלת:

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח. יובן בס"ד לרמוז כי אחר אותיות שמים יש אותיות תנ"ך כי אחר השי"ן תי"ו ואחר המ"ם נו"ן ואחר היו"ד כ"ף ואין צריך לחשוב המ"ם השניה פעם שנית כי כבר חשבנו אות כמותה והיא המ"ם הראשונה ונמצא כי אחר אותיות שמים יש רמז לאותיות תנ"ך שהם ר"ת תורה נביאים כתובים שהוא כללות כל תורה שבכתב וידוע כי בזכות התורה ימחה שמו של עמלק ולז"א תמחה את זכר עמלק מתחת השמים מתחת דייקא ר"ל מהרמז הרמוז תחת אותיות שמים שהוא אותיות תנ"ך הרומזי' על התורה שבכתב שהיא תורה נביאים כתובים כי בזכות התורה ימחה שמו של עמלק:

או יובן בס"ד לרמוז תמחה את זכר עמלק וכו' לא תשכח והוא כי ידוע שס"מ לעתיד יסתלק ממנו אותיות ס"מ וישאר אותיות אל ש"ם קדוש כי הקב"ה יעביר רוח הטומאה מן הארץ ויתתקן ויהיה מלאך טוב וזהו ענין שחיטת היצ"הר לעתיד וכמ"ש המפרשים ז"ל ועיין מ"ש בס"ד בזה לעיל ע"ש וז"ש תמחה את זכר עמלק ר"ל אם תזכה ע"י מעשיך הטובים למחות את זכר עמלק מתחת השמים אזי הקב"ה יעביר רוח הטומאה מן הארץ ולא יהיה מציאות הרע בעולם ואז ל"א תשכ"ח ר"ל ל"א הוא אותיות א"ל דוקא תראה כי אותיות ס"מ יסתלקו ויתבטלו ותשכח בלשון הש"ס הוא ר"ל תראה כמו דוק ותשכח וזהו ל"א תש"כח ר"ל שלא תראה כי אם אותיות א"ל שהוא מצד הקדושה אבל אותיות ס"מ יתבטלו ממנו לגמרי כי רוח הטומאה יעביר מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי:

או יובן בס"ד לרמוז דהנה בעתה כשאנחנו זוכרים ירושת ארץ ישראל שהנחיל הש"ית לאבותינו הנה אנחנו זוכרים הנסים והנפלאות שעשה הקב"ה במפלת ל"א מלכים בכיבוש הארץ אבל לעתיד כשימחה זכר עמלק ונירש את א"י מחדש ונכבוש אותה לנו הנה הקב"ה יעשה לנו נסים ונפלאות רבים אשר הם גדולים ועצומים מאותם הנסים שעשה לאבותינו וכמ"ש רז"ל במדרש אמר הקב"ה אראה לבנים מה שלא הראיתי לאבות וכו' ע"ש וא"כ אז לעתיד נשכח אותם הנסים הראשונים ולא נזכור אותם יען כי נזכרה הנסים החדשים הרבים ועצומים מהם ובזה יובן תמחה את זכר עמלק מתחת השמים ר"ל בזמן שתזכה לזה לעתיד אזי אותו זמן ל"א תשכח ר"ל הנסים של מפלת ל"א מלכים תשכח אותם ולא תספר בהם יען כי יש לך רבים ועצומים מהם לספר בם:

או יובן בס"ד לרמוז כי הפסוק אמר בכל צרתם לו צר וקרינן לו בוא"ו וכתיב לא באל"ף והכוונה למדרש לתרוייהו בתחלה בגלות כביכול ל"ו צר בו"או ואח"ך בזמן הגאולה שתהיה במהרה בימינו שאין אחריה שעבוד אז תתבטל הצרה ויהיה לא צר בא"לף ר"ל אין כאן צרה כלל וז"ש תמחה את זכר עמלק מתחת השמים ואז בזמן ההוא לא תשכח רוצה לומר לא יהיה ל"ו בו"או כי אם לא באל"ף שהכוונה לא צר אין כאן צרה ותשכח ר"ל תראה כמ"ש למעלה מלשון דוק ותשכח. או הכוונה הוא כך כי רש"י ז"ל פירש לפשט הפסוק וז"ל בכל צרתם שהם עליהם לא צר לא היצר להם כפי מעלליהם שהיו ראוין ללקות כי מלאך פניו הוא מיכאל שר הפנים ממשמשי לפניו הושיעם תמיד בשליחותו של מקום עכ"ל ע"ש. והנה כל זה יתגלה לישראל לעתיד כי עתה אין לאדם השגה להכיר ערכו וחסדיו ית' אשר עשה עמו אבל לעתיד יהיה ניכר הכל וא"כ פי' של ל"א בא"לף הנז' לעתיד יתברר ויתראה לעיניכם וזהו לא תשכח יה"ר שיראו עינינו וישמח לבנו בביאת הגואל במהרה בימינו אכ"יר:

הפטרת כי תצא

הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך יטו אל תחשוכי. יובן בס"ד דהנה רז"ל אמרו שהקב"ה קימט את ארץ ישראל וכיוצא ואין זו מדתה כאשר היתה מקודם כנודע והנה ודאי ענין זה הוא סימן לגאולה העתידה להיות במהרה בימינו וגם כי נתארך הגלות אין לנו לחוש לדברי האומות שאומרים עזב ה' את עמו ואת ארצו אלא יש לנו לצפות לגאולה ולא להתייאש ח"ו כי ענין זה הוא סימן שהקב"ה ברצונו לגאול אותנו ולבנות את ירושלים שזה דומה כאדם שיש לו מלבוש שאם ברצונו ללובשו הנה הוא מקפל אותו כדי שלא יתלכלך אבל אם ברצונו לזרות אותו ולהשליכו למה יקפלנו אדרבה יזרקנו כמו שהוא ואינו חושש לו עוד וא"כ זה סימן גדול לגאולה מאחר שהקב"ה קיפל את ארץ ישראל ודאי ברצונו לבנותה לעתיד ולשכון בה ולכן חס עליה שלא יטמאו אותה הגוים וילכלכו אותה במעשיהם הרעים ולזה קימט וצמצם אותה ואם כדברי האומות שאומרים עזב ה' את ארצו ואת עמו למה יקמט אותה ויקפלנה ישליכנה כמו שהיא. והנה מלבד זה סימן אחר יש לנו לגאולה והוא ממ"ש הרמ"ע ז"ל כי ב"המק לא נחרב ולא נמסר ביד נבוכדנצר כי אם נגנז ורק כדי להשביע עיניו של אותו רשע בנו לו השדים צורת ב"המק ושלטה ידיו בו עכת"ד ז"ל ונמצא שגם זה אות אמת שהקב"ה חפץ להשרות שכינתו בישראל כבתחלה דאל"כ למאי נפקא מינה נגנז ולצורך מה גנזו ובזה יסבר פה האומות שאומרים לא ישוב עוד אלהי ישראל אל ישראל עוד. והנה ע"י אותות וסימנים אלו לא תחשכנה עיניהם של ישראל מאורך הגלות כי גם שיראו אורך הגלות

תשאר אמונתם חזקה ולא נתייאש מן הגאולה כלל וז"ש הרחיבי מקום אהלך ר"ל כי אנכי קמטתי וכיווצתי אותיך ועתיד אנכי לאמר אליך הרחיבי מקום אהלך שתתרחב מן הקמטים והקיפולים ותחזור כבראשונה וגם עוד ויריעות משכנותיך שהיו לך יטו ר"ל רק נטו ממקומם ונגנזו אבל לא היו בהם איבוד וכליון ח"ו כי לא שלט בהם אותו רשע וא"כ הרי ב' ענייניים אלו הם אות ומופת וסימן חזק לגאולה וא"כ אל תחשוכי ר"ל שלא תלכו חשוכים מאורך הגלות כי סופך לאור באור החיים וקומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח:

כי ימין ושמאל תפרוצי וזרעך גוים יירש וערים נשמות יושיבו. יובן בס"ד ע"ד שאמרו בגמ' עורי צפון ובואי תימן התנערי אומה שמעשיה בצפון ובואי אומה שמעשיה בצפון ובדרום כי או"הע הם בני נח לא הקריבו כי אם עולות שטעונה צפון אבל ישראל הקריבו עולות ושלמים ונמצא מעשיהם בצפון וברום כי השלמים ברום ע"ש והנה הדרום הוא מימין והצפון הוא משמאל. ובזה יובן כי ימין ושמאל תפרוצי ר"ל שאתם ישראל מעשיכם בצפון ובדרום ובזה וזרעך גוים יירש שאז יאמר התנערי אומה שמעשיה בצפון ובואי אומה שמעשיה בצפון ובדרום:

או יובן בס"ד כי ידוע שהרוצה להחכים ידרים והרוצה להעשיר יצפין ונמצא החכמה מימין והעושר משמאל וז"ש כי ימין ושמאל תפרוצי שיהיה לך חכמה ועושר תורה וגדולה במקום אחר. או יובן בס"ד ע"ד שאמר הפסוק אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד ולז"א כי ימין ושמאל תפרוצי ר"ל בברכת הימין וברכת השמאל. או יובן בס"ד כי החסד הוא מימין והגבורה הוא משמאל ובישרה הכתוב כי גם ע"פי מדת הדין ג"כ תקבל ברכה ורוב טובה וזהו כי ימין ושמאל תפרוצי בהסכמת הכל:

או יובן בס"ד לפרש כי הנה ידוע מ"ש המפרשים ז"ל שהגם שיעקב ועשו חלקו העולמות עם כל זה יעקב אוכל בעולם הזה בשביל התורה דהוי כמציל מזוטו של ים דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ולולי התורה היה נחרב העולם וא"כ זרע יעקב שמקיימים העולם בעסק התורה הנה הם זוכים בטובת עו"הז מדי דהוי כמציל מזוטו של ים עכ"ד ז"ל. ובזה יובן כי ימין ושמאל תפרוצי וזרעך גוים יירש וא"ת והלא יעקב ועשו חלקו העולמות ואין ליעקב חלק בעו"הז ואיך יזכו בכל זאת לז"א וערים נשמות יושיבו דהנה הם זוכים משום דהוי כמציל מזוטו של ים וז"ש וערים שהיו צריכים להיות נשמות הנה הם מיישבים אותם על ידי עסק התורה וא"כ הם זוכים מן הדין בכל טובת עו"הז:

ובחסד עולם רחמתיך אמר גואלך ה'. יובן בס"ד כי ידוע שגאולות הראשונות שהיו ע"י שליח היה אחריהם שעבוד אבל גאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכי"ר שתהיה ע"י ית' אין אחריה שעבוד כי מה הוא חי וקיים כך גאולה שתהיה ע"י תהיה קיימת לעד ולז"א ובחסד עולם רחמתיך חסד עולם דייקא כלומר שתהיה גאולה שלימה עד עולם שאין אחריה שעבוד ולא תהיה רק לפי שעה יען אמר גואלך ה' שהוא גואלך וע"י תהיה הגאולה וא"כ בהכרח לומר שאין אחריה שעבוד כלל:

כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא ימוש אמר מרחמך ה'. יובן בס"ד ע"ד מ"ש בשם המדרש דמה שנבראו ההרים הוא לפי שבשעת הבדלת המים היו המים התחתונים רוצים לשטוף העולם באומדם מדוע אנחנו נהיה דחוקים מהשכינה לכן ידה הקב"ה על אותן המקומות הרים רמים שלא יזוזו ממקומם ובזה פי' הרב חוצות דמשק ז"ל הפ' כל הר וגבעה ישפלו והיה העקוב למישור וא"ת לפ"ז ישטף העולם ולז"א ונגלה כבוד ה' דוהיה שכינתו ית' בארץ ואז לא יהיו רחוקים מן השכינה ולמה ישטפו העולם עכ"ד ע"ש והנה באמת נראה מזה כי כאשר יהיה דבר זה לעתיד בגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכ"יר שההרים ימושו והגבעות תמוטינה הנה נמצא בזה אות ומופת גדול בשביל הגאולה שלא יהיה אחריה שעבוד דהא מצינו כאשר נבנה בית ראשון והיה בו השראת שכינה וכן במשכן שנגלה כבוד ה' לעיני הכל לא נעקרו ההרים ולא זזו ממקומם וק' למה צריכים עוד כי מאחר שהשכינה שורה בארץ א"כ המים לא ישטפו העולם כי אז אינם רחוקים המה וא"כ למה צורך בהרים. והנה על זה יש לתרץ בפשיטות כי גלוי וידוע לפניו ית' שהמשכן וב"המק עתידים ליחרב ואז לא יהיה גילוי שכינה בארץ ומאחר דאין גילוי שכינה א"כ יחזרו המים וישטפו העולם וא"כ צריך אז לברוא הרים מחדש ואין כל חדש תחת השמש ולכן גם בזמן שהוקם המשכן וב"המק לא בטלו ההרים שאם אין צריכים באותו זמן שב"המק קיים צריכים הם אח"ך וא"כ השתא לפ"ז מדחזינן לעתיד בבנין בית ג' שיבנה במהרה בימינו אכ"יר שההרים ימושו והגבעות תמוטינה א"כ זה הוא מופת גדול שאין עוד חרבן ושעבוד ולא תסתלק השכינה מישראל כלל ותו לא צריכי ההרים כלל ועיקר ולזה הם נעקרים ובטלים לגמרי. ובזה יובן כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה אז הנה זה אות ומופת גדול יהיה לך שחסדי מאתך לא ימוש כלל וברית שלומי לא תמוט כלל שלא יהיה עוד חרבן ושעבוד כלל אלא תהיה גאולה שלימה לעד לעולם אכי"ר:

כי תבוא

סמיכות מחיית עמלק לוהיה כי תבא אל הארץ. יובן בס"ד כי על ידי מחיית עמלק יהיה יחוד בחי' שם הוי"ה ב"ה ואד"ני כשלימות וידוע כי בחי' שם אד"ני מכונה בשם ארץ וז"ש תמחה את זכר עמלק וכו' ועי"ז והיה אותיות הוי"ה ב"ה כי תבא אל הארץ בחי' שם אד"ני שיתיחדו בחי' שם הוי"ה ב"ה ושם אד"ני גם אמר כי רמז כי לעתיד יהיה ה' אחר ר"ל שם הוי"ה ב"ה יהיה בחי' יהי"ה שעולה גי' שלשים וז"ש והי"ה כ"י ר"ל שם היי"ה ב"ה יהיה מספרו כמנין כי וגם עוד תבא אל הארץ בחי' שם אד"ני שיתייחדו יחד: **והיה כי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה ולקחת מראשית וכו'**. יובן בס"ד לרמוז כי ידוע שהתורה נקראת ארץ וכמ"ש רז"ל ע"פ ואת הארץ כי נעמה גם קרא כתיב ארוכה מארץ מדה וכו' וז"ש והיה כי תבא אל הארץ היא התורה אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה שהיא כמו הנחלה שאין אחריה הפסק כן התורה היא קנויה לישראל ולא תפסק מהם ח"ו הנה אנכי מצוך וירשת שתזכה אתה בעצמך לקנות אותה בתורת ירושה שלא תפסק ממך ומזרעך ע"ס כל הדורות גם וישבה בה ר"ל תתיישב בה בדקדוקיה ובטעמיה ולא תהיה נוהג בה מצות אנשים מלומדה שלא תלמד משפה ולחוץ כי אם בישוב הדעת כדי שתתקיים אצלך ולקחת מראשית כל פרי האדמה הוא הדבור שנקראת ראשית פרי הגוף כי הילד בצאתו מרחם אמו תחלת הכל יעשה תנועת הדבור שיצעק וכמ"ש המפרשים ז"ל וזהו ולקחת מראשית כל פרי האדמה הוא הדבור ושמת בט"נא ר"ת טעמים נקודות אותיות ר"ל כח הדבור ותנועתו תשים אותה בין בטעמים של התורה בין בנקודות התורה בין באותיות התורה שהכל תוציא אותם מפיך בדבור שלך ולא תבלע מהם בלבבך אלא הכל יהיו יוצאים מפורשים וברורים מפיך גם אצוך והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו הם בתי כנסיות ובתי מדרשות כי הלימוד צריך שיהיה במקום קדוש ואז יפעול האדם יותר וגם אצלו ית' יהיה רצוי יותר: **וביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת**. הדקדוק מבואר כי צריך לומר בהפך דתחלה באו אל א"י ואח"כ נבנה ב"המק ויובן בס"ד לפרש על דרך שכתב הרב מהר"י אלגאזי ז"ל בשם המפרשים ז"ל טעם לב"המק הוא כדי לבטל את לעז או"הע שהיו אומרים לסטים אתם שכבשתם את ארץ ז' עממים ולכן צוה הבורא ית' לבנות לו בית המקדש בתוכה להורות כי ברצונו נתנה לישראל שאם היתה גזולה בידם הא כתיב אני ה' שונא גזל בעולה ואיך משרה שכינתו בתוכו ע"ש וא"כ נמצא שע"י ב"המק נעשה הוכחה שהקב"ה נתן ארץ כנען לנו ולא שישראל לקחוה מדעתם בתורת גזילה ולז"א

ויביאנו אל המקום הזה דייקא הוא ב"המק ואז ממנו מוכח הוכחה גדולה כי הוא נתן לנו את הארץ הזאת ולא שלקחנו אותה בגזל כלל ועיקר:

או יובן בס"ד ע"ד שכתבו במדרש והביאו הרב ז"ל אני אביכם ואתם בני עשו בית לאב שידור אצל הבנים ופי' ז"ל הכוונה הוא לפי שב"המק היה לכפר על עונותינו ועל כן א"ל שאל יחושו גם כי יכשלו במזיד לפי שהש"ית הוא אבינו ואנחנו בניו ולגבי בן חשיב שוגג ואב שמחל על כבודו כבודו מחול וכו' ע"ש. גם ידוע מ"ש המפרשים ז"ל שלא זכו ישראל בארץ כנען כי אם מדין בנים דאי הם יש להם דין עבדים הא קי"ל הכותב כל נכסיו לעבדו ושייר כל שהוא לא קנה וכאן הוא ית' שייר ירושלים כי ירושלים לא נתחלקה לשבטים ואם הם להם דין עבדים לא קנו ומוכרח לומר דיש להם דין בנים וכן נמי ראיה מדין המזכה לעובד וכו' כנודע וז"ש ויביאנו אל המקום הזה הוא ב"המק דמוכח ממנו דין בנים ואז מזה מוכח הטעם אשר נתן לנו את הארץ הזאת ואז ליכא לערער כלום:

והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך והקמות לך אבנים גדולות ושדת אותם בשיד. יובן בס"ד לרמוז ע"ד מ"ש רבינו האר"י זיע"א זלה"ה על מ"ש ירדן שנטל מזה ונתן לזה מה שנתן נתן ומה שנטל נטל והוא סוד נגה הסמוכה לקדושה וכשישראל עושין מצות ומע"ט לוקחת אז הנשמות שנטמעו בקלי' ונותנת אותם לקדושה ואם עושים עונות וכו' אז ח"ו להפך ולז"א ירדן שנטל מזה וכו' מה שנטל נטל וכו' כי כן יסד המלך מלכו של עולם שהכל תלוי בזכות ישראל כפי זכיות הדור ועיין על זה להרב חיד"א ז"ל בכסא דוד ע"ש וזהו שאמר והיה בעברכם את הירדן ר"ל שרוצים אתם להעביר מה שיש בירדן הוא סוד נגה אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך הוא מקום הקדושה אשר שם אחיזת ישראל וזהו בעברכם את הירדן אל הארץ וגו' שתעבירו ניצוצי הקדושה מכאן לכאן אזי והקמות לך אבנים גדולות רמז לאותיות הקדש שפגמתם בהם והאותיות נקראים אבנים בס' יצירה כמ"ש אבן אחת בונה וכו' ע"ש וזהו והקמות לך אבנים גדולות ר"ל אותיות הקודש שהם גדולות תעשה להם קימה ועילוי בבירור זה שאתה מעביר ניצוצי קדושה שיש בקליפת נגה ונותן אותם במקום הקדושה כאמור. גם ושדת אותם בשי"ד אותיות שר"י שתמשיך לניצוצי הקדושה הארה משם שדי גם שם שד"י הוא בחי' היסוד והכל צריך להביא לבחי' היסוד וזהו ושדת אותם בש"יד. או יוב"ן בס"ד בש"יד ע"ה גי' שט"ו רמז לשט"ו ניצוצין קדישין שהם סוד ז' פעמים אד"ם והכוונה לרמוז שאז נבררים הכל בשלימות בעזה"ו במהרה בימינו אכי"ר:

או יובן בס"ד לרמוז והקמות לך אבנים גדולות רמז למשיח בן דוד ומשיח בן יוסף שהמשיח נקרא אבן דכתיב משם רועה אבן ישראל וכמ"ש נמי בילקוט דניאל על פ' עד די אתגזרת אבן די לא בידין ע"ש וכאן רמז על ב' משיחין ולכן אמר והקמות לך אבנים גדולות כי על ידי בירור ניצוצי הקדושה אז תעשה בזה קימה והתרוממות לתרין משיחין הגדולים שיבואו במהרה בימינו אכ"יר. גם יובן בס"ד אבנים גי' ק"ג כמנין מילוי ע"ב ס"ג מ"ה שעולים ק"ב הנקראים ק"ב חרובין וע"ה גי' ק"ג שתתקנם ותעשם גדולות. גם יובן בס"ד אב"נים גד"לות גי' תקמ"ו כמנין הר"ת של עשר ספירות שהם כח"ב חג"ת נה"ים ולז"א והקמות לך אב"נים גדלו"ת רמז לעשר ספירות שתעשה להם עילוי וקימה ע"י בירור ניצוצי הקדושה:

והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך וכו' ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ. יובן בס"ד לרמוז תיבת עליון חלק אותה לשתים ותהיה ב' מלות ע"ל יו"ן ורמז בזה שאם ישראל יעשו רצונו ית' יגביר אותם על מלכות יון אשר באו להחריב ב"המק וכאשר הציל באמת את ישראל מידם בזמן בית חשמונאי. ואמר על כל גויי הארץ רמז בזה למלכות אדום שעתידה להתפשט על כל העולם כל ט' חדשים וא"כ היא כוללת כל גויי הארץ ולכן קרא אותם כל גויי הארץ שהקב"ה יצילנו מידם וזהו והיה אם שמוע תשמעו וכו' אז ונתנה ה' אלהיך ע"ל יו"ן היא מלכות יון וגם על כל גויי הארץ היא מלכות אדום שעתידה להתפשט על כל העולם כולו שמכולם יצילנו ה' ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו:

ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך כי תשמע בקול ה' אלהיך. יובן בס"ד לפרש כי הנה המצא ימצא לפעמים אדם שיש לו הצלחה מאתו ית' שהיא הצלחה עצמית עד מאוד שכל מה שיעשה הקב"ה יצליח בידו ואפי' אם יעשה משא ומתן שכפי הנהוג הטבעי מוכרח להפסיד בו ודרך משל שמביא' ממקום רחוק לעיר אשר שם הוא מקום מוצאה ועיקרה של סחורה והוא קונה אותה במקום רחוק ביוקר ומוציא עליה הוצאות רבות ומביאה למכור אותה במקום מוצאה ועיקרה שהיא נמכרת שם בזול כי זה כפי השכל מוכרח להפסיד אפ"ה תמצא שהקב"ה יעשה סיבובים וסיבובי סיבובים ומרויח גם בזה ונמצא שהגם שזה הוא בורח מן הריוח והברכה הנה הריוח והברכה הם רודפים אחריו ובאים אליו לרוב ההצלחה שניתנה לו מאתו ית' בשופע גדול עצום ורב וכאן הבטיח את ישראל אם יעשו מצותיו ית' כראוי על אדמת ישראל הנה אז ובאו עליך כל הברכות האלה וכ"כ תהיה מוצלח מאתו ית' שאפי' אם תברח מהם אפ"ה הם ירדפו אחריך והשיגוך יען כי תשמע בקול ה' אלהיך כראוי ולך נאה הצלחה עצמית כזאת:

ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה. יובן בס"ד כי לפעמים יהיה לאדם ב' הפכיים בנושא אחד והוא כי הוא יש לו אוצרות חטים ושעורים למכור ובאותו זמן ממש יש לו זריעה בשדה ג"כ מחטים ושעורים והנה זה האיש אם יבקש מהקב"ה מטר הרבה בשביל הזרע שלו שבשדה שיגדל ויוציא הרבה הנה הוא ידאג על אוצרותיו המונחים בעיר כי ע"י רבוי המטר יתליעו וגם יהיו נמכרים בזול הרבה ואם יבקש שלא יבא מטר כדי שירויח הרבה באוצרותיו שאצר אותם שימכרם אז ביוקר גדול ויכול לקיימם אצלו עד סוף החורף שאז יהיו החטים ביוקר יותר הנה הוא ידאג על הזריעה שלו שיש לו בשדה שתלך לאיבוד אם לא יבא מטר הרבה וא"כ הוי תרתי דסתרן. והנה ברצות ה' דרכי איש וחפץ בהצלחתו הנה השי"ת הוא בעל היכולת ומסבב לו כמה סיבובים שיהיה לו ברכה וריוח גם ממה שיש לו בעיר באוצרותיו וגם ממה שיש לו זרע בשדה שיתברך בשתיהם והגם דהם ב' הפכיים ולז"א ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה ר"ל בזה ובזה והגם דעל הרוב הם יהיו ב' הפכיים:

יצו ה' אתך את הברכה באסמיך ובכל משלח ידיך וברכך בארץ אשר ה' אלהיך נותן לך. יובן בס"ד הכוונה לומר שהקב"ה יתן ויחזור ויתן וזהו הגם שיצו ה' אתך את הברכה באסמיך ובכל משלח ידיך עכ"ז לא ימנע מלברך אותך עוד אלא ג"כ וברכך בארץ עוד הפעם יען כי אשר ה' אלהיך נותן לך ר"ל הברכה הזאת ה' אלהיך נותן לך ושם ה' הוא רחמים אלהיך דין והכוונה לומר שאתה מבורך גם על פי מדת הדין ולכן אחר שיצו ה' אתך את הברכה עוד יברך אותך מצד שם הרחמים שצריך לעשות לך תוספת מצד שם הרחמים:

או יובן בס"ד לפרש והוא כי ידוע שהטעם שבא"י עושים את היו"ט יום אחד דוקא ובח"ל עושים ב' ימים דמלבד הטעם הפשוט כפי הפשט בשביל מנהג אבותינו בידינו הנה יש לזה טעם כפי הסוד והוא כי כל העולמות למעלה יש בהם בחי' פנימיות ובחי' חיצניות והנה בא"י זכות א"י וקדושתה יסייע את ישראל המיושבים בה לעשות תיקון העולמות הן בפנימיות העולמות הן בחיצוניות העולמות ביום אחד דוקא כי ע"י זכות א"י רב כחם להשלים הכל ביום אחד אבל אנשי ח"ל אין להם כח כאנשי א"י להשלים התיקון ביום א' אלא צריך להם ב' ימים יום בשביל תקון פנימיות ויום בשביל חיצוניות העולמות כנודע ונמצא לפ"ז שאנשי א"י הם מקדימין התקון קודם אנשי ח"ל והם מעלתם כפלים על אנשי ח"ל שאלו צריך להם ב' ימים להשלים ואלו סגי להו ביום א' וא"כ השתא מאחר שמעלת' כפלים שמקדימי' התקון בחצי זמן לאנשי ח"ל לכן מדה כנגד מדה הקדוש ב"ה יברך אותם בכפלים שמלבד הברכה הראויה להם הנה גם יברכם עוד הפעם וז"ש יצו

ה' אתך וכו' ר"ל מלבד אשר יצו ה' אתך את הברכה הראויה לך באסמיך ובכל משלח ידך הנה ג"כ וברכך עוד הפעם כפלים יען כי אתה שוכן בארץ אשר ה' אלהיך נותן לך ומאחר אשר אתה שם ראוי לקבל ברכה פי שנים על שהיית ראוי לקבל בח"ל:

והנה בא"י עושים יו"ט יום אחר דוקא ודרך משל בפסח עושין יום ראשון של פסח יו"ט ובסופו עושים יום ז' של פסח דוקא יו"ט וכן ביו"ט של סוכות עושים ראשון של סוכות ויום שמיני עצרת יום אחד כבתחלה ויום א' בסוף אבל אנשי ח"ל עושים ב' ימים בתחלה וב' ימים בסוף והנה אם ישראל עושים רצונו של מקום ולא יכשלו ברוח הטומאה הוא היצ"הר המחטיאם הנה ודאי יהיו כל ימיהם שרויין על אדמתם ועושין יום אחד דוקא בתחלה וכן בסוף אבל אם יחטאו יגלו ויהיו צריכים לב' ימים. ובזה יובן בס"ד רמז הפ' אחד באחד יגשו ורוח לא יבא ביניהם ר"ל אימתי אחד באחד יגשו ישראל לפני הקב"ה כלומר יום אחד בתחלת המועד ויום א' בסופו ולא יהיו צריכים לעשות ב' ימים בתחלה וב' ימים בסוף והוא בזמן אשר ורוח רמז לרוח הטומאה המחטיא את האדם לא יבא ביניהם שאז יזכו להיות שרויים על אדמתם:

ובזה יובן בס"ד לרמוז יציאות השבת שתים שהן ארבע בחוץ ושתים שהן ארבע בפנים והוא כי בסוכות בא"י עושין יום א' בתחלה ויום א' בסוף שהם בין הכל ב' ימים אבל אנשי ח"ל עושין ארבעה ימים שנים בתחלה ושנים בסוף ונמצא שהשתים של א"י נעשו ארבעה בח"ל וכן הענין בפסח שג"כ השתים נעשו ארבעה והנה בסוכות האדם צריך לצאת חוץ מן הבית ולישב בסוכה אבל בפסח האדם יושב בפנים בתוך ביתו גם ידוע שבחי' א"י היא בחי' הנקראת שבת וז"ש יציאות השבת ר"ל יציאות שיצאו מן א"י שהיא בחי' שבת דין גרמא שנעשה שתים שהן ארבע בחוץ ר"ל שתים של א"י שהן ארבע בח"ל בחוץ רמז לסוכות שהאדם ישיבתו בחוץ ושתים שהן ארבע בפנים רמז לחג הפסח שהאדם ישיבתו בפנים והגם שגם בחג השבועות עושין נמי בא"י יום א' ובח"ל ב' ימים לא נרמזו כי אם סוכות ופסח שהם תחלת השנה ואמצע השנה ושניהם שוים לענין זה שהם שתים שהן ארבע:

והנה ממה ששייך מימי המועדים לכבוד התורה הוא חג השבועות ששמחים בו לכבוד התורה שהוא יום שניתנה בו תורה וכן נמי שמיני עצרת שהוא יום שמחת התורה ובאי עושים חג השבועות יום אחד ושמיני עצרת יום אחד ולזה בקשה התורה ואמרה ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום ר"ל הגם שבח"ל הם מכבדים אותי יותר שהם שמחים ועושים לכבודי ארבעה ימים ב' ימים שבועות וב' ימים שמחת התורה עכ"ז אני בוחרת יותר שיהיו כל ישראל שרויים על אדמתן והגם שלא יעשו בשבילי כי אם דוקא

יום א' בזה ויום א' בזה ולז"א ואהיה אצלו אמון אצלו דייקא ר"ל בא"י שהיא ארצו ית' ואע"פי שבזה אהיה שעשועים לישראל שישמחו לכבודי יום אחד בשבועות ויום אחד בשמחת תורה דוקא אפ"ה בוחרת אני בזה יותר ולא ארצה בח"ל:

ובזה יובן בס"ד מ"ש אדונינו דוד הע"ה כי טוב יום בחצריך מאלף בחדתי הסתופף בבית אלהי מדור באהלי רשע ר"ל הגם שבח"ל יש שמחה בימים טובים יותר בשביל שהם עושים ב' ימים ובא"י אינם עושים כי אם יום אחד עכ"ז הוא יותר טוב חביב אצלי אותו היום האחד שהוא בחצריך מאלף ימים טובים שאעשה בח"ל יען כי בחדתי הסתופף בבית אלהי מדור באהלי רשע היא ח"ל שהיא ארצות הגוים ואין באיכות שלה קדושה:

יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידיך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה. יובן בס"ד ע"ד דמעשה נקדימון בן גוריון כדאיתא בפ"ג דתענית תנו רבנן פעם אחת עלו כל ישראל לרגל לירושלים ולא היה להם מים לשתות הלך נקדימון בן גוריון אצל אדון אחד אמר לו הלויני שתים עשרה מעינות מים לעולי רגלים ואני אתן לך שתים עשרה עינות מים ואם איני נותן לך הריני נותן לך שתים עשרה ככר בסף וקבע לו זמן כיון שהגיע הזמן ולא ירדו גשמים בשחרית שלח לו שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך שלח לו עדיין יש לי זמן כל היום כולו שלי הוא בצהרים שלח לו שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך שלח לו עדיין יש לי שהות ביום במנחה שלח לו שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך שלח לו עדיין יש לי שהות ביום לגלג עליו אותו אדון אמר לו כל השנה כולה לא ירדו גשמים ועכשיו ירדו גשמים נכנס לבית המרחץ בשמחה עד שהאדון נכנס בשמחתו לבית המרחץ נקדימון נכנס לבית המקדש כשהוא עצב נתעטף ועמד בתפלה אמר לפניו רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך עשיתי שיהו מים מצויין לעולי רגלים מיד נתקשרו שמים בעבים וירדו גשמים עד שנתמלאו שתים עשרה מעינות מים והותירו עד שיצא אדון מבית המרחץ נקדימון יצא מבית המקדש כשפגעו זה בזה אמר לו תן לי דמי מום יותר שיש לו בידך אמר לו יודע אני שלא הרעיש הקב"ה את עולמו אלא בשבילך אלא עדיין יש לי פתחון פה עליך שאוציא ממך את מעותי שכבר שקעה חמה וגשמים ברשותי ירדו חזר ונכנס לבית המקדש נתעטף ועמד בתפלה ואמר לפניו רבש"ע הודע שיש לך אהובים בעולמך מיד נתפזרו העבים וזרחה החמה באותה שעה אמר לו האדון אילו לא נקדרה החמה היה לי פתחון פה עליך שאוציא ממך מעותי תנא לא נקדימון שמו אלא בוני שמו ולמה נקרא שמו נקדימון אלא שנקדרה חמה בעבורו עכ"ל ע"ש. והנה בא וראה מה שעשה הקב"ה טובה לצדיק הזה שבתחלת היום היה

הוא הלוה ואח"ך כאשר בא המטר נעשה הוא המלוה כי אמר לאותו הגמון תן לי דמי מים יותר שיש לי בידך ונמצא שהוא תובע ממנו וזה היה מחמת כי הקב"ה שלח ברכתו בשופע יותר על מה שצריך לנקדימון בן גוריון וכמ"ש הבריית' וירדו להם גשמים עד שהיו מלאות כל המעינות והותירו. ובזה יובן בס"ד הפסוק שפיר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו כי הש"ית שלח המטר בעתו ממש שהוא בסוף הזמן בעת שחל תביעת אותו הגמון לתבוע את נקדימון ומלבד שהוריד מטר כדי הצורך גם הוריד יותר וכמ"ש וירדו להם גשמים עד שהיו מלאות כל המעינות והותירו וזהו ולברך את כל מעשה ידיך שהיה רבוי ברכה ג"כ ובזה עי"ז נמצא שלאחר שהיית אתה הלוה הנה בעתה נעשית אתה המלוה וזהו והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה וכמו ההיא עובדא הנז"ל שאח"ך נעשה הוא תובע לאותו הגמון:

או יובן בס"ד והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה והוא כי יש בני אדם המלוים ברבית לגוים ואמנם יש חילוק רב ביניהם והוא שיש שהם מלוים ברבית לגוים בעלי שדות שזורעים ואין להם קרן כדי לזרוע ובא הישראלי ומלוה להם מעות ברבית כדי לילך זה ולקנות זרע לזרוע וכן כל כיוצא בזה ומרויח ממנו רבית עשרים למאה לשנה ואפשר יותר ויש עוד אנשים ישראלים מעשירי העם שהם מלוים ברבית לשרים גדולים ונכבדים ולפעמים מלוים ג"כ למלכים בעצמם והנה הרבית של אלו הוא למרבה חמשה למאה לשנה והנה אם תמצא אחר מאותם המלוים הקטנים שהם מלוים לגוים ערביים בעלי זריעה וכיוצא הנה אינו ברור שהממון הזה הוא שלו כי איש כזה על פי הרוב הוא הולך ולוה מאחרים לעצמו וחוזר ומלוה לגוים אלו יען כי הגוים הערביי' האלו יצא מהם ריוח עשרים למאה ויותר והוא יכול ללוות על אמונתו בעשרה למאה ומלוה לאלו בעשרים למאה ומרויח ההפרש אבל אותם גדולי העשירים המלוים ברבית למלכים אשר המלך לא יקח מעות ברבית כי אם למרבה חמשה למאה הא ודאי אין מלוים להם כי אם ממעות שלהם אבל לא אפשר לעשות ענין הנז"ל שילוה מאחרים על אמונתו ויהיה הוא מלוה אותם המעות למלכים כי מי זה ירצה ליתן לו בשלשה למאה כדי שהוא יקבל בעדם מן המלכים ארבעה למאה וא"כ אפי' אם יהיה זה גדול בעיני הבריות כמו המלך הלואי שתהיה יציאה כביאה ומה ריוח יש לו בזה. ובזה יובן יפתח ה' לך את אוצרו הטוב וגו' וגם נמי ולברך את כל מעשה ידיך שהוא המשא ומתן שלך שתרויח ותהיה עשיר גדול ואחר שתהיה עשיר גדול הרבה אז והלוית גוים רבים ר"ל תוכל אז להלוות לגוים רבים ר"ל רבים במעלה כמו המלכים ולא לגוים פחותים כערביים אלא לגוים רבים במעלה דהיינו מלכי הארצות ובזה אז בהכרח הוא שאתה תהיה מוחזק לכל העולם שאתה לא

תלוה משום אדם דמאחר שרואים אותך העולם שאתה מלוה לגוים רבים במעלה הם מלכי הארצות א"כ לא יבא שום אדם לחשוב עליך שאתה לווה מאחרים וכאמור שאם תהיה מלוה מעותיך לגוים פחותים אפשר לחשוב עליך שאתה לווה מאחרים בפחות ומלוה לאלו ביותר וא"כ לא יהיה לך כבוד ותפארת בהלואותיך ולא יצא לך שם גדול כ"כ משא"כ אם תהיה מלוה למלכים יצא לך שם גדול וכבור ותפארת על הכל ולז"א ואתה לא תלוה ר"ל שבזה תהיה מוחזק אצל הכל שאתה לא אפשר שתלוה משום אדם כלל:

והיית רק למעלה ולא תהיה למטה כי תשמע אל מצות ה' אלהיך אשר אנכי מצוך היום לשמור ולעשות. יובן בס"ד לפרש ונקדים מ"ש הרב תולדות יוסף ז"ל על פ' בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים וז"ל כי כל איש ישראל אחוז באות אחד שבתורה וכן אמרו דורשי רשומות ישר"אל ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה כי ששים רבוא ישראלים כנגד ששים רבוא אותיות שבתורה שהן בחי' שרשים גמורים והיותר על ס' רבוא הם ענפים מסתעפים מן השרשים וכולם הם מבחי' אותיות התורה אמנם האותיות עיקר תנועתם הוא ע"פ נקודות כי אות אל"ף לא תוכל לומר בלי תנועת נקודות והנקודה מניע את האות כמו נשמה המניע את הגוף ולכן כל אישי ישראל שהן בחי' אותיות בהכרח יש בהם גם בחי' נקודות והנה בחי' הנקודות הם שלשה מטה ואמצע ומעלה והם בחי' חירק ומלא פום שהוא השורק וחולם שהחירק הוא בחי' מדרגת מטה כי הוא למטה מן האות ומלא פום הוא מדרגה אמצעית כי הוא באמצע האות וחולם הוא מדרגת מעלה שהוא למעלה מן האות כדוגמת עטרה שהיא למעלה בראש המלך ושלש מדרגות אלו יש לישראל שהן בחי' אותיות התורה שבהיותן יורדים בגלות הן בבחי' אותיות במדרגת נקודת חירק שהיא מדרגת מטה שכן הם במדרגה תחתונה ויורדת אך בזמן שב"המק קיים היו בבחינת מדרגת מלא פום שהוא מדרגת אמצע אמנם לעת"ל יהיו במדרגת חולם שהוא מדרגת מעלה כדוגמת עטרת ועל זה אמר הכתוב והיית עטרת תפארת ביד ה' עטרת דייקא שהיא מדרגת מעלה. ועל ענין הנפלא הזה אמר דוד הע"ה שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים כלומר שבזמן העתיד יבא משיח וישיב ה' על ידו את שיבת ציון אז נאמר הנה עלינו למדרגת החולם ונתהוו כל אישי ישראל בבחי' חולמים עכ"ל ז"ל ע"ש. ולז"א ונתנך ה' לראש וגו' וזאת אבקש ממך שתזהר בעצמך שלא תחטא ותגלה ואז והיית רק למעלה דייקא ר"ל במדרגת החו"לם שהוא מדרגה של לעת"ל ואמר רק דייקא ר"ל שתמיד תהיה כן ולא תרד ואם לא יכולת להגיע כעת למדרג' זו הנה לפחות תשמר שלא תהיה למטה במדרגת החירק שאם לא זכית כעת להגיע למדרגת

החולם השמר שלא תרד למטה לגמרי אלא לפחות תהיה ממוצע כמדרגת השורק שהוא מלא פום וכל זה יהיה ע"י כי תשמע אל מצות ה' אלהיך אשר אנכי מצוך וגו':

או יובן בס"ד לרמוז ע"ד מה שנמצא בדברי רז"ל מאמרים שונים כי פעמים נזכר בדבריהם פלוני יש לו חלק לעו"הב או הרי הוא בן עו"הב או הרי הוא מזומן לחיי עו"הב ופי' רבינו מהרח"ו ז"להה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה כי אחרי פטירת נשמת הצדיק מן עו"הז אם הוא צדיק גמור הנה יש בהם שלשה כתות כת אחת שבאותה שעה שנפטרין מן העו"הז וגם אחרי פטירתם תמיד עולין בבחי' הרמוזה בה"א הראשונה דשם הוי"ה ב"ה ושם מעוררין יחוד עליון ומתחברים ומתיחדין בחינה הרמוזה ביו"ד דשם הוי"ה ב"ה בבחי' הרמוזה בה"א ראשונה דשם הוי"ה ב"ה וכת זו נקראים בני עו"הב כי בחי' הרמוזה בה"א ראשונה דשם הויה ברוך הוא היא נקראת עו"הב והצדיק הזה שנקרא בן עו"הב הוא לבדו גורם היחוד העליון ההוא. וכת הב' גרועה מזו והוא כי יש צדיק שאינו כדאי הוא לברו לעלות ולעורר יחוד עליון של בחי' הרמוזות בי"ה הנקראים חכמה ובינה ואמנם צריך שיתחבר ויצטרף עם נשמת צדיק אחד עליון ממנו ובאמצעות הצדיק ההוא יעורר היחוד ההוא העליון ועל כיוצא באלו אמרו רז"ל כל ישראל יש להם חלק לעו"הב כי כל ישראל כשרים אע"פ שאינם מן הצדיקים הגמורים יש להם חלק מועט בהצטרפם עם שאר הנשמות לעלות ולעורר יחוד עו"הב העליון ההוא אבל אינם הם לבדם בני עו"הב שאינם כבן בית העולה לבית אביו יחידי בלא שיתוף איש אחד שיעלהו עמו. והבת הג' גדולה משתי כתות הנז' ועל אלו נאמר מזומן לחיי עו"הב והענין הוא כי זה מדבר לעולם הבא העיקרי שאינו אחר פטירת האדם והוא לעתיד לבא שאז כתיב והיה אור הלבנה כאור החמה וכו' שיהיה אז ענין אחר גדול מחודש בבחינות הרמוזות בי"ה דשם הוי"ה ברוך הוא הנז"ל כמו שהיה בעת בריאת העולם וע"י הענין הגדול שיהיה לבחינות י"ה הנז"ל אז יהיה כח להגדיל בחי' אור הלבנה בבחינת אור החמה ולכן לצורך ענין הגדול ההוא שיהיה צריך הצדיק לעלות למעלה למעלה עד בחי' קוצו של יו"ד דשם הוי"ה ב"ה הנקרא כתר כדי לעורר שם יחוד עליון ולהמשיך משם שפע ואורות גדולים הנקראים חיי עו"הב כי האורות הגדולים הנמשכים משם המה נקראים חיי עו"הב ולכן מי שהוא אז כדאי והגון לעלות למעלה בבחי' הנקרא כתר הרמוז בקוצו של יו"ד דשם הוי"ה ב"ה כדי לעורר שם יחוד עליון וכדי להמשיך אורות גדולים הנקראי' חיי עו"הב אז עליו נאמר שהוא מזומן לחיי עו"הב ובזה תבין ענין שמואל הנביא ע"ה שאמר לשאול למה הרגזתני לעלות וארז"ל שנתיירא מיום הדין הגדול לעת"ל ואע"פ שידע שהוא מבני עו"הב עדיין היה מסופק אם היה כדאי להיות מן המזומנים לחיי עו"הב. ועוד יש כת

רביעית הם המפורשים במס' סנהדרין פרק חלק וז"ל ואלו שאין להם חלק לעוה"ב שלשה מלכים וארבעה הדיוטות וכו' כי אלו אע"פי שיסבלו עונשם אינם אפי' מן הכת הכ' הגרועה שהיא אשר יש להם חלק לעוה"ב אחרי פטירתם בסיוע נשמות אחרות כי אלו אינם עולים לבחי' עוה"ב כלל כדי לעורר שם יחוד עליון אלא הם נשארים למטה בבחי' ה"א אחרונה דשם הוי"ה ב"ה שהיא בחינת המלכות סופא דכל דרגין ושם יכולים לעורר ולא יותר מזה ע"כ תורף דברי רבינו זלה"ה זיע"א:

והנה נמצינו למידין כי הכת הגדולה שבכולם הוא הנאמר עליו מזומן לחיי עוה"ב וכת הקטנה מזאת הוא הנאמר עליו בן עוה"ב וכת הקטנה מזאת הוא הנאמר עליו יש לו חלק לעוה"ב הנה אם האדם ישמור לעשות את כל מצות הש"ית כראוי הא ודאי יש בו כח להיות מאותה המדרגה הראשונה הנאמר בה מזומן לחיי עוה"ב שאין לך מדה טובה הימנה ומי יתן והיו כל עם ה' ממדרגה זו הראשונה ולזה בא הכתוב להזהיר את האדם לטוב לו כל הימים ולהורות לו הדרך היותר טוב ומועיל ללכת בו ולז"א והיית רק למעלה והוא כי תיבת למע"לה ר"ת להיות מזומן לחיי עוה"ב ר"ל הנה אנכי מבקש שתהיה מגיע תמיד למדרגה זו הגדולה של מזומן לחיי עוה"ב וזה אפשר להיות לך ע"י כי תשמע אל מצות ה' אלהיך אשר אנכי מצוך היום לשמור ולעשות ואז ברוך הוא וברוך שמו לא ימנע טוב להולכים בתמים:

ובזה יובן בס"ד לפרש הפ' אורח חיים למעלה למשכיל כי למעלה הוא ר"ת לצדיק מזומן לחיי עולם הבא ואותו הצדיק יזכה להמשיך אורות החיים וכאמור ובזה יובן בס"ד לפרש מה שביקש דוד הע"ה באומרו ושבתי בבית ה' לאורך ימים והכוונה שביקש שיעלה למעלה בבחי' הרמוז בקוצו של יו"ד ששם הוא אורך ימים כנודע וזהו ושבתי בבית ה' לאורך ימים לאורך דייקא. ובזה יובן בס"ד לפרש הפ' בקהלת מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה והוא כי בה"מה הוא ר"ת ביער הקודש מן הבית כנודע בספרי המפרשים מאותו החלום וא"כ אותו שעבר על רצונו ית' ונאמר בו אין לו חלק לעוה"ב הנה הוא נקרא בזמן חטאו בהמה שהוא ר"ת ביער הקודש מן הבית שחילל וביער קדושת הגוף שלו בטמאו בעונותיו שעשה והנה ידוע ששם האדם הוא נאמר על המובחר שבאנושי ובמ"ש רז"ל אתם קרויים אדם ואין או"הע קרויים אדם יען כי מספר אד"ם הוא גימ' מ"ה כמספר שם הוי"ה ב"ה דמילוי אלפין העולה מ"ה ולז"א מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ר"ל מי זה יוכל לידע ולהכיר רוח בני האדם הם הצדיקים גדולים ביותר העולה היא למע"לה ר"ת להיות מזומן לחיי עולם הבא ורוח הבה"מה שהוא מדרגה התחתונה שהוא ר"ת ביער הקודש מן

הבית היורדת היא למטה שאין להם חלק לעו"הב אלא הם נשארים למטה במלכות דוקא סופא דכל דרגין והכוונה שאין מי שיוכל להכיר את הבריות ולידע מי הוא הגדול ומי הוא הקטן יען כי קטון וגדול שם הוא והאדם יראה לעינים וה' יראה ללבב:

ובזה יובן בס"ד לרמוז ד' כתות הנז"ל בד' רשויות שנתנו חכמים לשבת והם רשות היחיד מקום פטור כרמלית רשות הרבים והוא כי רשות היחיד רמז לבחי' קוצו של יו"ד הנקרא אחד והוא רמז לכת הנאמר בו מזומן לחיי עו"הב שזוכה לעלות שם ומקום פטור רמז לכת הנקרא בן עו"הב שהיא הבינה אשר שם סליחת העון וזהו מקום פטור ר"ל מקום אשר שם הוא הפיטור והסליחה מן החיוב וכרמלית רמז לכת הנקרא יש לו חלק לעו"הב והוא כי ידוע מ"ש רז"ל פי' שם כרמלית תני רבי חייא כרמל רך מל לא לח ולא יבש אלא בינוני הכא אינה לא רשות היחיד ולא רשות הרבים אלא כרמלית ע"כ ועיין בירושלמי בריש שבת ע"ש. ואם כן גם הכת הזאת הנקראת כרמלית ר"ל אינה ככת אשר הם בני עו"הב ואינה ככת אשר אין להם חלק לעו"הב אלא בינונית יען כי לבדה אינה יכולה לעלות וצריכה סיוע מאחרים ורשות הרבים רמז לכת הד' הגרועה מן הכל שנאמר בהם אין להם חלק לעו"הב אלא נשארים במדרגה התחתונה למטה במלכות. וידוע דאיתא בזוהר הקדוש כי חג"ת שהם ג' אבות נקראים רבים כי ארז"ל אין רבים פחות משלשה ע"ש וא"כ השתא לפ"ז דשלשה קרואים רבים דאין רבים פחות משלשה א"כ השתא אפשר לרמוז מלת רבים גם על בחי' המלכות שיש בה ג' בחינות והם הנקראים בחי' לאה ובחי' ר"הג ובחי' ר"הק ולכן שייך לרמוז תיבת רבים גם על בחינת המלכות דכל שלשה נקראים רבים דאין רבים פחות משלשה ולכן רשות הרבים רמז לכת הרביעית הגרועה מכולם שרשות שלהם הוא המלכות דוקא שהיא רבים שיש בה ג' בחינות כאמור וכל שלשה נקראים רבים:

או יובן בס"ד לרמוז ארבע רשויות השבת והוא כי ידוע שבישראל יש ד' כתות יש שיש להם תורה ומצות ויש שיש להם תורה ולא מצות ויש שיש להם מצות ולא תורה ויש שאין להם לא תורה ולא מצות וכדרך שרמזו חז"ל במיני הלולב כנודע והנה רשות היחיד רמז לכת שיש להם תורה ומצות דאלו שלמים במעשיהם דאז עליהם אמר הפסוק ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ שיש להם תואר האחרות שנקראים אחד וזהו רשות היחיד. ומקום פטור רמז לכת שיש להם מצות ואין להם תורה דמאחר שאין להם תורה אז ולא עם הארץ חסיד דגם שיעשו עונות דנים את עצמם תמיד לפיטור שאין רואים לעצמם שום חטא ועון מחסרון ידיעה וא"כ הם חושבים עצמם שהם פטורים מן הדין ואין למו מכשול וזהו מקום פטור. וכרמלית רמז לכת שיש להם תורה ואין להם מצות והנה כת

אלו מאחר שיש להם תורה יש תקוה שיהיה להם מצות ג"כ אח"ך כי מאחר שיש לאדם תורה אפשר שברוב הימים מתוך שלא לשמה בא לשמה ויקיים מצותיו ית' כראוי והנה ידוע עוד טעם לשם כרמלית שהוא לשון כארמלית והנה רז"ל דרשו היתה כאלמנה ר"ל לא אלמנה ממש אלא כאלמנה שהלך בעלה למדינת הים וסופו לחזור אליה וכן זה שיש לו תורה ואין לו מעשים נקרא כרמלית ר"ל כארמלית ואינה אלמנה ממש אלא כאלמנה שהלך בעלה למדינת הים וסופו לחזור כן זה מאחר שיש בידו תורה יש תקוה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ויהיה לו אח"ך מעשים טובים. ורשות הרבים רמז לכת שאין להם לא תורה ולא מעשים טובים והרי הם נדבקו בדרגא דפירודא הנקרא רשות הרבים גם נקראים רשות הרבים כי חלקם בג"ע יהיה לרבים בתורה ע"ד זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע והנה יובן שכן הוא נמי דוגמת הנקודות האמור לעיל שהם מעלה ואמצע וסוף ולזה אמר הכתוב והיית רק למעלה:

הפטרת כי תבא

בניך מרחוק יבואו ובנותיך על צד תאמנה. יובן בס"ד כי ידוע שיצ"הט בצד הימין של האדם והיצ"הר כצד שמאל של האדם והנה האדם צריך להיות נוטה לצד הימין דוקא ולא שיהיה פוסע על שתי הסעיפים שיהיה נוטה לכאן ולכאן יען שגם הרשע מוכרח שיטה נמי קצת לצד היצ"הט ג"כ וגם זה מעצת היצ"הר יען שכל חיות הסט"א מן מעשה הטוב שיעשה האדם ואם לא יעשה כי אם רע א"כ בקרב הימים יהיה יבש ואין בו לחלוחית טוב כדי לינק ממנו וע"כ הם מניחים אותו לעשות טוב ואח"ך יתגברו עליו וינקו ממנו ולכן תמצא שגם הרשע לפעמים יהיה איזה קצת ימים טוב ואחר כך במעט ימים יחזור לסורו ונמצא שאין לך רשע שאינו נוטה לכאן ולכאן לב' הצדדין ואמנם הצדיק אינו נוטה כי אם לצד אחד של הימין דוקא ולז"א ובנותיך על צד תאמנה שהוא צד היצ"הט דלעתיד יהיו הכל צדיקים:

או יובן בס"ד ע"ד שפי' המפרשים ז"ל ע"כ מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק והוא כי מאותיות מנצ"פך הוצמח גאולה מכל אות ואות מאות ך' הוצמח גאולה לאברהם אע"ה דכתיב ל"ך ל"ך. מאות מ"ם הוצמח גאולה ליצחק אע"ה דכתיב כי עצמת "ממנו "מאד. מאות "נון הוצמח גאולה ליעקב אע"ה דכתיב הצילני נ"א. מאות פ"ה הוצמח גאולה לישראל ביציאת מצרים דכתיב פקד פקדתי מאות הצ"די יצמח גאולה לנו ולכל ישראל היא הגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכ"יר. והנה הכל כבר נתקיימו ורק אנחנו מצפים על הגאולה העתידה שתהיה מאות הצד"י ולז"א מכ"נף הארץ זמירות שמענו ר"ל שמאותיות מכ"נף כבר זמורות שמענו שצמח מהם גאולה מכבר ואמנם צבי

לצדיק שאנחנו מיחלים ומצפים שתצמח ממנו הגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכ"יר עכ"ד זלה"ה. ובזה יובן בניך מדחוק יבואו לעתיד ואז ובנותיך על צ"ד רמז לאות הצד"י תאמנה שממנו תצמח הגאולה. ובזה יובן בס"ד הפסוק על צד תנשאו ועל ברכים תשעשעו ר"ל על צד רמז לאות הצד"י שתצמח ממנו הגאולה תנשאו ואז על ברכים רמז לתיקון פגם הירך שיהיה נתקן לעתיד בשלימות תשעשעו יה"ר שיראו עינינו וישמח לבנו בביאת הגואל במהרה בימינו אכ"יר:

נצבים

סמיכות הפרשה ושמרתם את כל דברי הברית הזאת למען תשכילו את כל אשר תעשון אתם נצבים היום לפני ה' אלהיכם. יובן בס"ד דידוע מ"ש חז"ל דישראל נידונים בר"ה ביום אבל או"הע נידונים בלילה והנה צריך טעם לזה למה ישתנו בענין זה אלו מאלו ואמנם הטעם פשוט הוא ונמשול משל למלך ששלח אחד אנשי עיר אחת מעיר ממשלתו לבא אצלו להתראות עמהם ולדבר אתם בסדר הנהגתם וכיוצא והנה העניים שבהם כל אחד לקח לו ארבע וחמש ככרות בידו ונסע את רגליו ללכת אל מקום המלך כי אין להם שום סיבה וצורך כדי שיתעכבו כי החמור שאין עליו משא הנה הוא ירוץ ללכת בראש השיירה אבל העשירים שבהם א"א להם ללכת כמו העניים וצריך לעשות בשבילם צידה לדרך מינים ממינים שונים גם צריכים להזמין דורון חשוב בשביל כבוד המלך כי בני אדם שכמותם אין ראוי להתראות פני המלך ריקם וצריך שבבואם אליו יגשו לפניו מנחה הראויה להתכבד וא"כ צריכים הם להתעכב עד שיכינו את המנחה הראויה לכבוד המלך ובודאי שיתאחרו הרבה מאותם העניים. וכן הדבר הוא כאן כי ישראל בעלי חכמה ומדע ויודעים לעשות רצון הקב"ה ויש להם יכולת להגיש לפניו מנחה אשר ירצה בה והיא התפלה שתקנו חז"ל שהיא מלכיות וזכרונות ושופרות ובפרט כי המה עם יודעי תרועה וע"י התקיעות שתוקעים בזה מתקנים כל העולמות ולכן הש"ית ממתין להם ואין דן אותם כי אם ביום שאז יוכלו להכין בו מנחה הראויה להתכבד כי זה לא שייך כי אם ביום משא"כ או"הע כי הם כבהמות נדמו ואין להם שום מדע בכל זאת א"כ למאי נפקא מינה להמתין ולעכב דינם עד היום ולכן הוא דן אותם תכף בליל ר"ה וז"ש ושמרתם את כל דברי הברית הזאת וכו' למען תשכילו את כל אשר תעשון שיהיה להם שכל ומדע שתדעו איך תרצו את הקב"ה במעשיכם הטובים והנהגתכם הישרה ומאחד כי אתם דוקא המשכילים בכל זאת לכן אתם נצבים היום לפני ה' אלהיכם היום דיקא ר"ל שדן

אתכם ביום ולא בלילה כמו או"הע וכמו שדרשו רז"ל ויהי היום ויבואו בני האלהים להתיצב וכו' ודרשו רז"ל על יומא דדינא וכאן נמי פי' נצבים הוא לדין:

או יובן בס"ד לפרש הפ' אתם נצבים היום כולכם והוא כי ידוע מ"ש רז"ל ג' ספרים נפתחים בר"ה של צדוקים ושל בינונים ושל רשעים של צדיקים נכתבים ונחתמים לחיים לאלתר ושל בינונים תלויים ועומדים עד ימים שבין ר"ה לכפור אם יעשו תשובה אז יכתבו לחיים ושל רשעים תלויים עד יו"הכ ונמצא שכתיבתן תהיה ג' מדרגות תחלה ואמצע וסוף והצדיקים תחלה ובינונים באמצע הימים ורשעים סוף הכל והנה אותיות התורה עם מנצפ"ך שהם כפולות הם ז"ך אותיות והאל"ף עומד בראש והמ"ם באמצע והת"יו לבסוף הרי אותיות אמת הם תחלה וראש וסוף כנודע והם רומזים לג' מדרגות הנז"ל ולז"א את"ם נצבים היום כולכם ר"ל במדרגת את"ם אותיות אמ"ת שהם ראש ואמצע וסוף נצבים היום כולכם שהוא יומא דר"ה לפני ה' אלהיכם גם אתם אותיות אמת וידוע שהמשקר הוא מכת שאין מקבלים פני שכינה ולז"א אתם נצבים ר"ל ע"י האמת בזה נצבים לפני ה' אלהיכם:

או יובן בס"ד לרמוז בתיבת היום שהוא ה"א יום רמז לחמשה ימים נוראים שצריך האדם להתעורר בהם בתשובה כי למעלה אז יזכר ויפקד בהם והם ב' ימים של ר"ה ויום כפור והושענא רבא שבו החתימה ושמיני עצרת שבו מסירת הפתקין כנודע ולז"א אתם נצבים ה"א יום לפני ה' אלהיכם:

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת היא ממך ולא רחוקה היא. יובן בס"ד כי הנה הש"ית ברא בכל אדם רמ"ח איברים כנגד רמ"ח מצות וא"כ בזה לא אפשר שיאמר האדם אין אני ראוי לעשות מצוה זו שהיא יקרת הערך ד"מ שיאמר אין אני ראוי להביא בכורים לפניו ית' ומצוה כזו אין הקב"ה רוצה אותה כי אם מן גדולי ישראל כי כבודו ית' בגדולים להביא לפניו בכורים ומי אנכי שאביא מעט פירות לפניו ית' וירצה אותם ממני וכן כיוצא בשאר מצות דהאומר כן תשובתו בצדו שתאמר אליו הנה הקב"ה לא ברא בך אבר חסר מרמ"ח איברים שהם כנגד רמ"ח מצות וא"כ ודאי הקב"ה רוצה ממך לקיים כל הרמ"ח מצות וקטון וגדול שוים לפניו ית' לענין קיום הרמ"ח מצות כי על הכל מוטל החיוב ולז"א כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת היא ממך נפלאת מלשון חסרון כמו לא נופל אנכי מכם ר"ל אינה חסרה היא ממך שאתה שלם ברמ"ח איברים שהם כנגד רמ"ח מצות ואין לך אבר חסר וא"כ מזה תדע כי לא רחוקה היא ממך שאין לך לחשוב על שום מצוה לומר שאין אתה ראוי לעשותה

ולמיעוט מדרגתך רחוקה היא ממך ורק כבודה בגדולים אלא כל הרמ"ח קרובים הם אליך לעשותם כמו שקרובים לגדול שבישראל:

או יובן בס"ד לפרש כי הנה לב האדם יתמה בקרבו ואפשר לו לחשוב ולומר מאחר שהמצוה היא רוחנית ופועלת בעולם הרוחני ותקון המרות ותוספת האורות למעלה איך אפשר שתתקיים ע"י הגוף הנגוף שהוא חומר גס ועכור כי הדבר יפלא לומר שהגוף שהוא חומר גס יפעול בדבר רוחני וקדוש ומה לתבן אצל הבר וא"כ מכח הפלא הזה כמעט שיבא להכריח שאין בעשיית המצות שום פעולה ותיקון למעלה והנה התשובה לזאת כי ההכרח הזה בטל ומבוטל שאם יתפלא על זאת יותר יש לו להתפלאת על עצמו ממש כי הוא גופו חומר עכור ואיך חשבון בקרבו הנפש שהיא רוחנית בתכלית ואיך תתקיים ותשכון בחומר עכור כזה ואיך יהיו ב' הפכיים בנושא אחד וא"כ מאחר שאתה רואה בעיניך מעשה ה' הגדול והנורא הזה שהוא פלא עצום שמקיים הנפש בגוף א"כ אין לך להכחיש בפעולת מעשה המצות כי כך גזרה חכמתו ית' ואין דבר זה שאתה מתפלא בו יותר פלא מהרכבת הנפש בגוף וז"ש כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום אשר יש לך להתפלאת בה פלא עצום כאמור הנה לא נפלאת היא ממך ר"ל לא יש בה פלא ותימה יותר ממך כי בך עצמך בהרכבת הנפש בגוף יש נמי פלא עצום יותר ויותר וא"כ מזה תבא לידע כי לא רחוקה היא מלמעלה לעשות פעולתה שם כאשר אתה חושב בדעתך כי מחשבה כזאת היא מצד היצ"הר כדי להרפותך מקיום המצות:

והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך וכו' לא יאבה ה' סלוח לו וכו'. יובן בס"ד כי ידוע שבזמן שעשו ישראל העגל טען מרע"ה לפני הקב"ה לי צוית ולא להם כדי להצילם לפי שעה מן המקטרג וכמ"ש המפרשים ז"ל ע"פ ועתה הניחה לי וכו' כידוע וא"כ השתא יש לך אדם בשמעו את דברי האלה הזאת אין לו פחד כי יאמר גם כי יעבור ויחטא לא יבא עליו שום קללה והוא מכח טענת לי צוית וכו' וז"ש והיה בשמעו והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי דייקא ר"ל שלום יהיה מכח טענת לי צוית וכאשר ניצולו ישראל בעגל מכח טענה זו ולכן עתה כי בשרירות לבי אלך מחמת טענה זו הנה לאיש בזה לא יאבה ה' סלוח לו שלא תועיל כנגדו טענת לי צוית:

והרב הגדול רב חיד"א זלה"ה בנחל קדומים פירש ע"ד שכתבו רז"ל דקודם שברא הקב"ה את עולמו היו אותיות התורה במילואן ואל"ף כתובה אף בלתי למ"ד וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים באף והטיל למ"ד ונעשה אל"ף וזה שמע ועל זה סמך שכבר נתבטל האף שהרי הקב"ה הטיל למ"ד ונעשה אל"ף וזה רמז אשר לבבו פונה ר"ת אל"ף כי על זה סמך

לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ותסתלק הלמ"ד וישאר א"ף תחול על ראשו ולכן התורה נתנה בעשן שאם ילמדו לא יש עשן אף כי הלימוד הוא למ"ד ותבא בין האל"ף ופ"ה ונעשה אל"ף ואם לימוד לא יש מסתלק למ"ד ויעשן אף וכו' ח"ו עכ"ד ז"ל ע"ש:

ולפי האמור בזה יובן בס"ד רמז הפסוק טובים השנים מן האחד ר"ל השני אותיות שהם אל"ף ופ"ה שהם אותיות א"ף נעשו טובים מן האחד הוא אות הלמ"ד שבא בתוכם ונתבטל האף ואפשר לרמוז הלמ"ד בתיבת אחד כי אח"ד בגי' י"ג ואות הלמ"ד הוא אות הי"ג שבאותיות התורה כי אות הכ"ף הוא ב' אותיות כ"ף כפופה וכ"ף פשוטה וא"כ תמצא שאות הלמ"ד הוא אות הי"ג שהוא גי' אח"ד ולז"א מן האחד וקאי על הלמ"ד ולזה סיים נמי עוד שם הפסוק וחוט המשולש לא במהרה ינתק ר"ל שאחד שנעשה מילוי האות משולש ע"י אות הלמ"ד שהוטל ביניהם הנה זה לא במהרה ינתק ח"ו ולא יסתלק הלמ"ד. ובזה יובן בס"ד לרמוז הפ' שלשה המה מטיבי צעד ר"ל כשנעשה המילוי שלשה אותיות ע"י הלמ"ד הבא בתוכם בזה נתבטל האף ונעשו מטיבי צעד:

ובזה יובן בס"ד לרמוז נורא תהלות עושה פל"א אותיות אלף שביטל האף ע"י הלמ"ד ועשאו אל"ף אותיות פל"א ובזה יובן נמי הפסוק ה' אלהי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פל"א אותיות אל"ף:

ובזה יובן בס"ד לרמוז הפ' כרמי שלי לפני האלף לך שלמה כרמי רמז לבית המדרש ע"ד שאמרו בש"ס באו רבותינו לכרם ביבנה והכוונה שבית המדרש קורין אותו כרם יען כי שם התלמידים יושבים שורות שורות כשורות הכרם והנה ע"י הלימוד של התורה שיהיה בבית המדרש אזי הלמ"ד ישאר מפסיק בין אותיות א"ף ויהיה אל"ף ולהפך יסתלק הלמ"ד ח"ו ותהיה האל"ף חסרה מן הלמ"ד וז"ש כרמי שלו לפני ר"ל כל עוד שכרמי שלי הוא ב"המד לפני שהוא נשאר קיים ועומד שלא בטלה לימוד התורה אזי האל"ף ר"ל אות האל"ף לך שלמה אותיות שלמה בצי"רי תחת הלמ"ד וקמ"ץ תחת המ"ם ר"ל שתהיה שלמה בלמ"ד ולא חסרה:

והיה כי יבואו עליך הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה. יובן בס"ד בהקדים מ"ש הרב חיד"א ז"ל בס' פני דוד בפ' וילך ע"פ ומצאוהו רעות רבות וצרות שכתב משם ספר הרב לב אריה שהביא שם משם גדול אחד שיש בקללות שבמשנה תורה תרע"ו אותיות כמנין רעות וכנגדן הזכיר כ"ו פעמים השם בקללות הנזכרות שג"כ עולה גי' תרע"ו למתק ולהפך הקללות וזהו כוונת הכתוב רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה' ר"ל רבות רעו"ת צדיק זה מרע"ה אמר כמנין רעו"ת אבל מכולם יצילנו ה' כנגדן אמר כ"ו פעמים ה' ובזה פי' הרב לב אריה ז"ל מ"ש על

כי אין אלהי בקרבי שנסתלק שם ה' שמהפך הקללות על כן מצאוני הרעות האלה שבאו הקללות תרע"ו כמנין רעו"ת ובזה פי' הרב חיד"א ז"ל הבה לנו עזר"ת מצר שהקללות שהם תרע"ו יהפכו עזר"ת בכח שמו וזהו עזרת מצר במקום רעו"ת יהיה עזר"ת ואעיקרא יש לרמוז שלכך יש בקללות תרע"ו אותיות לומר דאם יש אחדות ביניהם זה הכולל אחד מצטרף עם תרע"ו ונעשה עזר"ת להגין עליהם עכ"ד ז"ל ע"ש:

ונמצא שהקללות הם יקראו קללות ויקראו ברכות שאם ישראל עושים רצונו של מקום אז יקויים בהם ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה ה' דייקא כי שם ה' הוא כנגדן ולהפך ישארו קללות ומה גם דידוע דגם הלשון הזה של קללה יתפרש ללשון ברכה ועל דרך תזרע ולא תחצד תפיק ולא תעייל תעייל ולא תפיק וכו' האמור בש"ס ונמצא שקללות האלו הם יקראו קללות ויקראו ברכות כי הם לפעמים כך ולפעמי' כך מצד לצד. ובזה יובן והיה כי יבואו עליך כל הדברים שהם הברכה והקללה אשר נתתי לפניך שנקראים ברכה ונקראים קללה ב' הפכיים בנושא אחר אז והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ר"ל כשתהיה בתוך הגוים אשר הדיחך שהש"ית שם אשר שם תמצא כל המקרים האלו הנה תשיב אל לבבך לנחם עצמך כדי שלא תתייאש מן הרחמים והוא שתאמר גם כי באו עליך כל התוכחות האלה עכ"ז אין פחד מהם פן יעשו כליה ח"ו אלא יש תקוה להנצל מהם יען כי ה' אלהיך שמה ה' אלהיך דייקא ר"ל כי שם הוי"ה ב"ה נזכר שם בקללות כ"ו פעמים והוא עולה תרע"ו כנגד תרע"ו אותיות של הקללות כדי לבטלם וזהו והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ומה תשיב אל לבבך הוא שתאמר כי ה' אלהיך שמה שנזכר שם בתוכחות הנז' לבטלם וא"כ יש תקוה להנצל מהם ע"י מעשיך הטובים ותשובתך אשר תשוב ולכן ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו וכו' והנה אפשר לרמוז עוד כי תיבות והקל"לה אש"ר גי' עז"רת בדקדוק לרמוז שקללות אלו אפשר שיתהפכו לעזרת שיהיה במקום רעות עזרת בכח השם הנזכר שם. ולפי האמור שע"י האחדות יתוסף אחד על מספר רע"ות ויהיה כמנין עזר"ת הנה בזה יובן הפסוק וחוטא אחד יאבד טובה הרבה מלשון חסרון כמו והייתי אני ובני שלמה חטאים ולז"א וחוטא אחד שמחסד מדת האחדות יאבד טובה הרבה כי הרעו"ת הנז' לא יהיו עזר"ת ובזה יובן בס"ד הכל סר יחדיו נאלחו אין עושה טוב אין גם אחד ר"ל מאחר שאין עושה טוב לכן אין גם אחד ר"ל שלא ניתוסף מספר אחד על רעות שתהיה עזר"ת:

ובזה יובן לרמוז בתיבת תרו"עה שהיא אותיות תרע"ו ה' ר"ל תרע"ו אותיות שבספר חמישי שהוא ספר משנה תורה והכוונה כי התרועה היא ילולי יליל לעורר לב האדם שיהיה מיילל על עונותיו ויחזור בתשובה ואם האדם עושה כן שיהיה נאנח ומיילל

על עונותיו אזי בהתעוררות תשובה נכונה כזאת שהיא בשברון לב בזה ניצול מתרע"ו אותיות שבקללות משנה תורה שהוא ספר חמישי ולכן רמוז זה בתיבת תרו"עה תר"עו ה':

או יובן בס"ד לרמוז בתיבת תרועה כי ידוע שסוד השופר הוא למתק הדינים להפוך מדת הדין למדת רחמים וידוע מ"ש בגמרא דיבמות אמר רבי יצחק למה נמשלו תפלתן של צדיקים כעתר מה עתר זה מהפך התבואה בגורן ממקום למקום כי תפלתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות והנה ידוע בחינת הו"או דשם הוי"ה ב"ה הוא רחמים ובחי' ה"א אחרונה דין וזהו לשון תרועה עת"ר ו"ה ר"ל כמו העת"ר מהפך התבואה וכו' כן השופר מהפך מדת הדין למדת הרחמים ולכן נרמז זה בתרועה שהיא לבסוף וכה נשלם התקון והפעולה:

ואפשר לרמוז בס"ד בענין השופר כי שופר הוא אותיות פר"שו פר"שו פש"רו והוא כי יש סור מרע ועשה טוב והנה בסור מרע צריך לקיים שנים הא' שיפרוש מן העבירות שבידו ולא יחטא עוד והב' שיפרש חטאיו לפני הקב"ה בוידוי פה כי הוידוי צריך מאוד לבעל תשובה וזהו רמז אותיות השופר שהוא פִּרשו פַּרְשו ר"ל פרשו מן העבירות וגם נמי תפרשו. אותם בוידוי פה לפני הקב"ה ובענין ועשה טוב על זה רמוז אותיות שפרו שהוא ר"ל שפרו מעשיכם שיהיה לכם מעשים נאים ומתוקנים ובזה אז פשרו לשון פשרה כי תועיל התשובה והמעשים טובים שלכם לעשות פשרה ביניכם ובין המקום בשביל החוב שיש לו ית' עליכם בשביל עונותיכם ולכן נרמז כל זה בשופר שהוא התעוררות התשובה:

ועוד נמי נבא לרמוז בס"ד בענין השופר והתקיעות והוא כי הנה תוקעים ביום ר"ה תשר"ת ג"פ ותש"ת ג"פ ותר"ת ג"פ בתקיעות דמיושב ובעמידה דלחש ג"כ חוזרין ותוקעין כך וכן הוא בחזרת התפלה ג"כ חוזרין ותוקעין כך הרי נמצא שתוקעין י"ח תקיעות מיושב וי"ח תקיעות בעמידה בתפלת לחש וי"ח תקיעות בחזרת התפלה הרי ג"פ י"ח תקיעות והשברים ששה מיושב וששה בלחש וששה בחזרה הרי סך הכל י"ח וכן בתרועה ששה מיושב וששה בלחש וששה בחזרה סך הכל י"ח הרי חמשה פעמים ח"י שהם ג"פ ח"י דתקיעות וח"י דשברים וח"י דתרועה ואפשר לרמוז בס"ד בזה שהוא כנגד נרנ"חי של האדם כי כל חלק מנרנ"חי כלול מנרנח"י והכוונה כדי להמשיך חיות ותקון לנרנ"חי ולכן הם חמשה פעמים ח"י כנגד חמשה פעמים נרנ"חי ואחר גמר החזרה תוקעים עוד עשרה קולות תש"רת תש"ת תר"ת והנה תשר"ת הוא ד' קולות כדי לתקן ולהשפיע בנפש הנקראת כח הגוף שהיא מד' יסודות וכמ"ש רבינו האר"י זיע"א כי

מלבד נפש העיקרית שהיא כלולה מנרנ"חי הנה יש נמי לאדם נפש הנקראת כח הגוף שהיא מד' יסודות כנודע ואח"ך תוקעים תש"ת ותר"ת שהם ששה קולות רמז לחבר נפש הנקראת כח הגוף עם הנרנ"חי שתהיה היא משועבדת לנרנח"י וגם היא תהיה רוחנית שתעשה פעולת הגוף לש"ש או כדי לחבר הגוף עם כולם ולהיות חי:

ובזה יובן בס"ד לרמוז עוד והחי יתן אל לבו ר"ל וה"א ח"י כלומר ה' פעמים שתוקעין בר"ה מיושב ובתפלה כאמור הנה צריך האדם ליתן אל לבו כי עיקר שמיעת השופר הוא שהאדם יתעורר בתשובה בשמעו קול שופר וכמ"ש היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו:

ובזה יובן בס"ד פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון ר"ל פותח את ידיך לקבל פושעי ישראל בתשובה כמ"ש כי ימינך פשוטה לקבל שבים ומשביע לכל חי רצון לכל ח"י דייקא בין לח"י דתקיעות בין לח"י דשברים בין לח"י דתרועה שיתקעו ישראל הכל תקבלם ברצון טוב:

והנה ג"פ ח"י דתקיעה הנז"ל סך הכל גי' ד"ן והנה ידוע מ"ש הרב הלבוש ז"ל בה' ד"ה סי' תק"ץ סעיף ה' בדין אם תקע תקיעה ותרועה ותקיעה בנשימה אחת י"א שיצא דהא מצוה אחת הוא וי"א שלא יצא מפני שהתקיעה היא סימן שמחה ושלוה כמו שנא' וביום שמחתכם ובמועדיכם וכו' ותקעתם וכו' ותרועה היא סימן בכי ויליל כתרגומו יבבא וכמו שנא' וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם וכו' ואין שמחה ושלוה ובכי ויליל מצטרפין דהא הפכיים הם ולכך לא שייכי להדדי ע"כ ע"ש. והנה לפ"ז ודאי לעת"ל שיעביר הקב"ה רוח הטומאה מן הארץ ויתבטל היצ"הר ויהיה חירות ממ"המ חירות משעבוד מלכיות אזי לא שייכא עוד תרועה שהיא סימן יללה ולא שייכא כי אם התקיעה שהיא סימן שמחה ושלוה והנה בזמן ההוא לא יהיה כי אם אחדות דוקא ואין פירוד כלל שאז והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד:

ובזה יובן בס"ד לרמוז מאמר התנא אל תהי דן יחידי ד"ן רמ"ז לד"ן תקיעות הנז' אל תהי בז"הז יחידי בלא תרועה יען כי אין דן יחידי אלא אחד ר"ל לא תהיה הד"ן יחידי דהיינו שיעשו תקיעות דוקא אלא אחד כשיהיה אחדות שלימה ואין פירוד כלל ועיקר אבל כל עוד שיש ח"ו פירוד צריך לעשות זה וזה:

והנה ב"פ ח"י של שברים ותרועה הם גי' אל"ה. ובזה יובן בס"ד מי חכם וישמור אל"ה שיודע לכוין בהם כראוי ואז בזה ויתבוננו חסדי ה' שיתגלו החסדים:

והנה במדת השופר נתנו רז"ל שיעור כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן ואפשר לרמוז בס"ד כי השופר הוא רמז לתשובה והוא המעורר לבות בני אדם לתשובה ונתנו שיעור שיראה לכאן ולכאן לרמוז שבעל התשובה צריך לראות ב' ראיות בתשובתו א' לראות

בעניינים שבין אדם למקום והב' לראות בעניינים שבין אדם לחבירו כי על כולם צריך לשוב בתשובה שלימה:

או יובן לרמוז שהבעל תשובה לא יוכל לכבוש יצרו הרע כראוי ולהיות לבו נשבר בקרבו לבלתי יחטא עוד כי אם כשיראה תמיד בדעתו ב' ראיות א' מאין בא מטיפה סרוחה והב' ולאן הוא הולך למקום עפר רמה ותולעה וגם מה שעתיד ליתן דין וחשבון ונמצא שצריך לראות ראיה אחת על זמן הקדום וראיה אחת על זמן הבא וזהו שיאחזנו בידו ר"ל שיאחוז התשובה ולא יעזוב אותה וגם שיראה לכאן ולכאן לזמן הקודם ולזמן הבא:

או יובן בס"ד לרמוז ונקדים מ"ש הרב הצלח ז"ל על מס' ברכות וז"ל ויש שאינו זוכה לעו"הב כי אם אחר מותו אבל יש מתקיים בו עולמך תראה בחייך והוא כי עיקר עו"הב הוא ההשגה שנזכה להשיג את בוראינו ולהדבק בו וכמאמר חז"ל עו"הב אין בו לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה וע"ז קאמר בברכות והתהלכתי בתוככם ופרש"י ז"ל שאטייל עמכם בג"ע והזוכה בעו"הז לעשיית המצות באהב' גמורה ובחשק נפלא הנה הוא מתדבק כשכינ' וזה מדרגה יותר גבוה מעו"הב כי בעו"הב יש קבול שכר הזה אבל אין שם קיום המצוה כי היום לעשותם ולא למחר ובע"הז יש קיום המצוה וקבול שכר יחדיו מותאמים בזמן אחד וזוכה זה בעו"הז מה ששאר צדיקים זוכים לעו"הב ואולי זה כיוין הפסוק ואוהביו כצאת השמש בגבודתו והנה צאת השמש בגבורה הוא לעו"הב כי אז יהיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה כאור שבעת הימים ואמר ואוהביו זוכים בעו"הז מה שזוכים שאר צדיקים כצאת השמש בגבורתו דהיינו בעו"הב עב"ל ע"ש ונמצא לפ"ז שמי שהוא צדיק גדול בתכלית יוכל להשיג מעלה זו שיהיה לו גם בעו"הז מעין תענוג עו"הב ע"ד עולמך תראה בחייך ונמצא כי התענוג הרוחני הקדוש הוא רואהו ונהנה ממנו בעו"הז ובעו"הב משא"כ שאר צדיקים שאין רואים כי אם בעו"הב וז"ש שיעור השופר שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן והכוונה שכ"כ ישוב בתשובה שלימה ויקדש עצמו במאוד מאוד ויעלה במעלות רמות עד שיגיע למדרגת הצדיקים העצומים שמקויים בהם עולמך תראה בחייך שמשיגים מעין תענוג עו"הב גם בעו"הז וזהו שיראה לכאן ולכאן ר"ל יראה תענוג הרוחני והקדוש לכאן ולכאן כלומר בעו"הז ובעו"הב:

:

הפטרת נצבים

ובזה יובן בס"ד לפרש כפל הפסוק בהפטרה שוש אשיש בה' ר"ל שוש בעו"הז אשיש בעו"הב שאזכה לאותו תענוג הקדוש בעו"הז ובעו"הב:

או יובן בס"ד דידוע דהנשמה באה לעו"הז משום מאן דאכיל דלאו דיליה בהיל לאסתכולי באפיה ולכן באה לעו"הז כדי שתסגל מצות ומע"ט ואז תהנה מזיו השכינה בשכר מעשיה ולא תבוש גם ידוע דעיקר שכר מצות הוא בעבור השמחה שיהיה לאדם בעשיית המצוה אבל מעיקר מעשה המצוה אין חיוב שכר מצד הדין כי העבד מחוייב לעבוד רבו ולקיים גזרתו בלתי קבלת שכר ואנחנו כולנו עבדי' לו ית' ורק מצד השמחה יש לנו קבלת שכר מצד הדין כי אין העבד מחוייב לעביד את רבו בשמחה וז"ש שוש אשיש בה' ר"ל ע"י השמחה שאשמח בעבודת ה' ובמעשה המצות אזי בשכר זאת תגל נפשי באלהי לעו"הב שתקח שכרם מצד הדין ולא תבוש יען כי קודם ביאת הנשמה לעו"הז הנה כי הלבישני בגדי ישע מזיו אור השכינה חשוב אצלי כאילו מעיל צדקה יעטני ר"ל בתורת צדקה וא"כ מזה יהיה לי בושה כי מאן דאכיל דלאו דיליה וכו' אבל משא"כ עתה בבואה לעו"הז לסגל מצות אזי אין לי בושה כלל אלא הוא כחתן יכהן פאר שיהיה לי פאר בזה כי משלי אוכל וככלה תעדה כליה דייקא שיש כלה ענייה לובשת תכשיטין כמו כלה עשירה אבל הפרש גדול יש ביניהם שהענייה אין לה התפארות וכבוד כ"כ בזה יען שהכל יודעין שאין זו שלה אלא הם בתורת שאלה אבל העשירה שתכשיטיה הם שלה ממש יהיה לה כבוד ותפארת בזה מאוד וזהו וככלה תעדה כליה ממש:

כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח כן אדני ה' יצמיח צדקה ותהלה וכו'. יובן בס"ד הכוונה לומר שצריך תחלה אתערותא דלתתא ואח"ך אתערותא דלעילא וכמ"ש שובו אלי ואשובה אליכם פתחו לי פתח כחודה של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של היכל והנה זה כדוגמת הארץ אשר תוציא צמחה שתחלה צריך להיות מעשה ידי אדם בחרישה וכיוצא ואז הקב"ה יוציא הצמח ע"י טל ומטר ובלא"ה לא אפשר לזרוע וכן הדבר הזה וזהו כי כארץ תוציא וכו' כן אדוני ה' יצמיח צדקה ותהלה כי צמח הצדקה ותהלה ג"כ יהיה כדוגמה זאת שצריך לו אתערותא דלתתא תחלה:

לא יאמר לך עוד עזובה ולארצך לא יאמר עוד שממה כי לך יקרא חפצי בה ולארצך בעולה כי חפץ ה' בך וארצך תבעל כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך וכו'. יובן בס"ד לרמוז ע"ד מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה בש"ה וז"ל עוד דע כי יש כמו שרשים של נשמות שנשרו בקליפות הם ונשותיהם בת זוגם והזכרים יכולים לצאת עתה בעו"הז מתוך הקליפות אבל נקבותיהם אינם יכולים לצאת עתה כלל עד ביאת המשיח והן עתה טבועות ומסורות ביד הקליפה הנקבה ושכחתי מה שמה אם היא אגרת בת מחלת או נעמה אמם של שדים והנה כל השורש של חור בנה של מרים

לא יצאו הנשמות הנקבות שלהם עד ביאת המשיח וכו' עכ"ל ע"ש והנה ידוע שהנקבה מכונית בשם ארץ ולזה בא הפסוק להבטיחנו על זמן המשיח וז"ש לא יאמר לך עוד עזובה ביד הקליפות ולארצך הם הנקבות שלא היו יכולים לצאת מקודם לא יאמר עוד שממה מחמת הקליפות יען כי לך יקרא חפצי בה ולארצך בעולה וכו' כי לעתיד הכל יתוקנו ולזה ביאר יותר כי יבעל בחור בתולה הבית של בחור תהיה אות שמוש מנוקדת בשו"א ועיקר התיב' תהיה אותיות חור והכוונה שבא לרמוז על שורש חור אשר לא יצאו הנקבות שלהם קודם ביאת המשיח וכמ"ש רבינו זלה"ה וזהו כי יבעל בחור ר"ל בשורש חור בתולה שיצאו אז הנקבות שלהם מתוך הקלי' הנה אותו זמן יבעלוך בניך וגם עוד יהיה שכמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך כי זה יהיה בזמן ביאת המשיח:

ובזה יובן בס"ד לרמוז בזה עוד הפ' חור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף על רצפת בהט ושש ודר וסוחרת והכוונה לרמוז חור רמז לשורש חור הנז' כרפס חילק התיבה וקרי בה כ"ר פ"ס ר"ל הנקבה שהיא נקראת כר שנעשית כר לבעלה וכמ"ש חז"ל הנה היא פס מלשון פסו אמונים מבני אדם ר"ל הכר שלהם הם הנקבות נמנעו מהם ולא באו עמהם בעו"הז ונשארו בתוך הקלי' ותכלת אחוז תכלת מלשון תכלית ר"ל התכלית שלהם אחוז כלומר תלוי בחבלי בוץ וארגמן גי' בזמ"ן המשי"ח כי אותיות בחבלי בוץ וארגמן עם האותיות גי' תס"ד כמספר אותיות בזמ"ן המשי"ח שעולים תס"ד עם התיבות וזהו תכלת אחוז ר"ל תכלית של שורש זה אחוז ותלוי בחבלי בוץ וארגמן שהוא גי' בזמן המשיח שבאותו זמן יעלו הכל וכמ"ש רבינו זלה"ה והנה קירוב זמן זה של המשיח הוא תלוי בכמה דברים המסוגלים לזה הא' על גלילי כסף מרמז לצדקה שהיא מקרבת הגאולה ועוד נמי ועמודי שש רמז לששה סדרי משנה דלימוד המשנה מסוגל לגאולה וכמ"ש חז"ל ע"פ גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם יתנו לשון מתניתין וקאי על המשנה וגם עוד מטות זהב וכסף רמז לחיבור ויחוד שם הוי"ה ב"ה ושם אד"ני שהם חסדים וגבורות ע"ל רצ"פת גי' תשע רמז לתיקון היסוד שהוא מדה תשיעי בה"ט עם האותיות גימ' חו"ה רמז לתיקון מדת המלכות שנקראת חוה והוא מילוי שם מ"ה וש"ש רמז לתיקון בחי' פ"ר דינים דמנצ"פך ובחינת ש"ך דינים שעולים גי' ת"ר כמנין ש"ש וד"ר רמז לתיקון הדל"ת דאחד שפגעו בחטאם בע"ז ועשו רי"ש ח"ו וזהו וד"ר רמז לתיקון הדלי"ת שעשו אותו רי"ש ח"ו וסח"רת רמז להשלים אורות המקיפים שיהיו תמיד מקיפים לישראל מבית ומחוץ כי כל אלו הם צורך קירוב ביאת הגואל ב"ב אכי"ר:

בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם. יובן בס"ד בהקדים מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה וז"ל ודע כי הנה דז"ל בפ"ק דסוטה אמרו על פסוק אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים וכו' כי יש זווג א' וב' דמ"ש קשה לזווגם כקריעת י"ס איירי בזווג שני. דע כי אין הבנת זווג ראשון וב' כפשוטו כי כמה זווגים שניים הם טובים מן הראשונים כמו שראינו בעינינו מעשים בכל יום אבל ביאור הענין הוא יובן במ"ש הסבא דמשפטים בס' הזו' על פסוק אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו והענין הוא דע כי כאשר האדם הוא חדש ר"ל כי אז היא הפעם הראשונה שבא בע"הז ואז בת זוגו נולדה עמו כנודע וכשיגיע זמן לקיחתו אותה מזדמנת לו ברגע בלי שום טורח כלל ועיקר ואמנם אם האדם הזה חטא איזה חטא והוצרך להתגלגל בסיבתו אלא שהוא מאותם שכתוב בהם ויצאה אשתו עמו כנז' שם בסבא דמשפטים שמגלגלים גם בת זוגו שתחזור להתגלגל עמו לטובתו הנה האדם הזה כשיגיע זמן לקיחתו אותה אינה מזדמנת לו ברגע אלא אחר טורח גדול לפי שכיון שנתגלגל על סיבת עון יש מקטרגים עליו למעלה ורוצים למנוע אותה ממנו ומכניסים ביניהם קטטות וע"ז נאמר וקשה לזווגם כקריעת י"ס והוא באופן הנז' כי הוא נקרא זווג ב' ר"ל שהיא בת זוגו האמיתית אלא שכבר נזדווגה לו פעם אחרת בתחלה ועתה בזה הגלגול נקרא גלגול ב' כי אשה היא עצמה הראשונה אבל הזווג הוא שני ולזה לא אמרו זווג שנית אלא שני שחוזר אל הזווג לא אל האשה ובזה ית' לך איך לפעמים נושא אדם אשה בלי שום טורח וקטטה כלל לפעמים ע"י קטטות ומריבות רב עד שיבא לכלל נישואין ואחר שנשאה הם בשלום ובשלוה וזה יורה על היות זווג גמור אלא שהיא זווג פעם שנייה ואלו לא היתה בת זוגו לא היה שלום ביניהם אחר שנשא אותה והנה האמת שהגלגול באנשים ולא בנשים כי הנשים מקבלות עונשם בגיהנם בע"הב משא"כ באנשים הלומדים תורה כנזכר בדרושים אחרים. אמ"ש ז"ס הפסוק פעמים שלוש עם גבר לא אשה ע"כ והטעם לזה כי סוד הגלגול הוא באות ו' שהם שש קצות שבהם נאמר שש שנים יעבוד וכנ"ז בזוהר פ' פינחס בר"מ כי אות י' היא גלג"ל ועם ו' נעשית גלגול אבל בשביעית שהיא נקבה מלכות אין בה גלגול כמ"ש ובשביעית יצא לחפשי חנם ואמנם לפעמים גם האשה מתגלגלת כאשר הוא בסבת בעלה שהוצרך להתגלגל ומביאים עמו אשתו כנז' בסבא דמשפטים בפסוק אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו עכ"ל לשון טהור זלה"ה זיע"א ע"ש:

נמצינו למידין כי זיווג ראשון וב' קאי על אדם אחד עם אשה אחת ולא על אדם אחד עם ב' נשים והנה השתא לפ"ז נחזי אנן גבי ישראל שידוע הוא שיש לישראל עם הקב"ה

כביכול כדין אשה ובעלה שנתקדשו לו ביציאתם ממצרים והשתא אם תניח במונח שהיו גירושין גמורים ח"ו לישראל מן הקב"ה בגלות המר א"כ השתא כשיחזור ויקחם בגאולה הוי זווג שני והנה על זווג ב' אמרו רז"ל דקשה כקריעת ים סוף א"כ לפ"ז יש מקום לומר דקשה הדבר לחזור ישראל על מלכותן כי צריך להם זכות רב וגדול מאחר דהוי זווג ב' דקשה כקריעת ים סוף ואמנם באמת זה אינו כי מעיקרא לא היה שום גירושין לישראל מן הקב"ה ועדיין נישואין הראשונים קיימים גם בגלות כי מי כרת אותם וכמ"ש הפסוק איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה וא"כ עדיין הנישואין קיימים והכל זווג אחד הוא וא"כ אם ישראל יעשו תשובה בנקל תהיה הגאולה ותחזור העטרה ליושנה מבלתי שום איחור ועיכוב כלל:

והנה ידוע שכל מה שנעשה בגאולת ישראל ביציאת מצרים הוא סימן לגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכ"יר. וכמש"ה כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות והנה תמצא שהגאולה של יציאת מצרים היתה ע"י שליח הוא מרע"ה ואמנם סוף הגאולה והיא המכה אשר יצאו בה ישראל היתה ע"י הש"ית והענין תמוה מדוע היה ככה והיה צריך להיות או הכל ע"י ית' או הכל ע"י שליח ואמנם באמת הדבר מובן כי גאולת יציאת מצרים א"א להיות הכל ע"י ית' שאם היתה ע"י ית' היה צריך שתהיה גאולה שלימה גאולת עולם כי כמו שהש"ית נצחי כן מעשיו נצחים ובאמת שזה לא אפשר להיות כי באותו זמן עדיין לא נגמר התיקון וצריכים להשתעבד בשאר מלכיות ג"כ וכמ"ש הש"ית למרע"ה כמצרים אהיה אשר אהיה ודרשו רז"ל אהיה עמהם בצרה זו אהיה עמהם בצרה אחרת וא"כ בהכרח שתהיה ע"י שליח ואמנם אם באמת היה הכל נעשה ע"י שליח וגם מכת בכורות שהיא מכה שלבסוף א"כ היינו חושבים שגם הגאולה העתידה להיות במהרה בימינו תהיה ע"י שליח ומהיכן היינו יודעים שתהיה ע"י ית' כי מאחר שהאותות ומופתים שהיו במצרים כולם הם אות וסימן לגאולה העתידה וכמ"ש בימי צאתך וכו' וא"כ גם לדבר זה צריך סימן ולכן היתה מכת בכורות אשר בה יצאו ישראל ע"י הש"ית כדי שתהיה זה סימן לגאולה העתידה שתהיה ג"כ הכל ע"י ית' אלא שההפרש הוא שבגאולה העתידה להיות יהיה הכל ע"י ית' יען כי היא תהיה אחר גמר התיקון ואין אחריה שעבוד:

ונמצא לפ"ז שמכת שהיתה יציאת מצרים ע"י שליח ואפ"ה עיקר התשועה היתה ע"י ית' שהוא הכה כל בכור בארץ מצרים ובזה יצאו הנה מזה מוכח בשורה טובה על העתיד שהגאולה של העתיד צריכה להיות ע"י ית' כמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. ובזה יובן בכל צרתם לו צר ר"ל בכל צרתם שהיה להם במצרים לו צר דכביכול

גם לו צר עמהם על צרתם וכ"כ חבבם שהגם שמלאך פניו הושיעם אפ"ה לא גמר הענין על ידי שליח אלא באהבתו ובחמלתו הוא גאלם דמכת בכורות אשר ממנה היתה עיקר הגאולה היתה ע"י דוקא והוא מפני כדי שיהיה זה סימן על העתיד וכאשר הוכחנו בס"ד וא"ת ומה בשורה היא זו אם העיקר חסר ח"ו והוא דמעיקרא קשה הדבר להמצא זכות רב כ"כ לישראל שיהיו ראויים לגאולה יען כי זה חשיב זווג ב' וקשה כקריעת ים סוף וא"כ מי יאמר שיהיה עת רצון על זה ולכן אמר וינטלם וינשאם כל ימי עולם וינשאם לשון נישואין ר"ל דמעיקרא אין כאן זווג ב' כלל אלא הכל זווג ראשון יען הנישואין הראשונים לא נפסקו כלל ועדיין הם קיימים עד עולם א"כ אין לחוש כ"כ לזה:

ובזה יובן בס"ד עוד הפ' בישעיה וידעו כל בשר כי אני ה' מושיעך וגואלך אביר יעקב כה אמר ה' אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו הן בעונותיכם נמכרתם ובפשעכם שולחה אמכם מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה הקצור קצרה ידי מפדות ואם אין בי כח להציל הן בגערתי אחריב ים אשים נהרות מדבר וכו' והכוונה לומר וידעו כל בשר כי אני ה' מושיעך וגואלך אביר יעקב ואם תחושו פן יגרום החטא ויתבטל הדבר לגמרי ח"ו מפני כי זה הוי זווג שני וקשה כקריעת ים סוף וא"כ בנקל יתבטל ח"ו הנה שמעו נא בית ישראל איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי וכו' וא"כ איך פסקו נישואין הראשונים ובודאי שעודם קיימים והכל זווג אחד וא"כ השתא מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה וכי הקצור קצרה ידי מפדות ואם אין בי כח להציל ועוד אפי' לדעתכם שזה חשיב זווג שני מה בכך דאם זווג ב' קשה כקריעת ים סוף זה הוא לגבי איש ואשתו החמריים אבל לגבי דידי לא נחשב זה לכלום יען כי אנכי בגערתי אחריב ים וכו' וא"כ מה בכך אם הוא דבר קשה הלא כל דבר קשה אצלי הוא קל הדבה וא"כ למה תתייאשו ח"ו מן הגאולה אלא אדרבה צריך לצפות לישועה כמ"ש קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה':

וילך

ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות בבא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם הקהל את העם האנשים והנשים והטף וכו' למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. הנה הדקדוק מבואר דלמה רצה לקרות כל התורה כולה ולהזהירם בה דווקא במועד שנת השמטה וגם שיהיה בחג הסוכות ולא בפסח ועצרת שג"כ יש בהם עולי רגלים. ויובן בס"ד לפרש דידוע מ"ש

המפרשים ז"ל טעם השמטה הוא להורות כי לה' הארץ ומלואה ואין לישראל חזקה בארץ אלא ממנו הכל וכתבו המפרשים ז"ל דמוכח מזה דיש לישראל דין עבדים דאם יש להם בחי' בנים לא היה צריך סימן זה כי בלא"ה אין חזקה לבן בנכסי האב כנודע אלא ודאי דינם כעבד ויש חזקה לעבד בנכסי רבו ומשום הכי אצטריך השמטה ונמצא שענין השמטה מורה שאין אנחנו בחי' בנים עכ"ד ז"ל. גם ידוע מ"ש המדרש רבה בפ' אמור א"ר אבין משל לשנים שנכנסו אצל הדיין ולית אנן ידעינן מאן הוא נצח אלא מאן דנסיב באיין בידיה אנן ידעינן דהוא נצוחייא כך ישראל ואו"הע באים ומקטרגים לפני הקב"ה בר"ה ולית אנן ידעינן מאן נצח אלא במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידם אנו יודעין דישראל אינון נצוחייא לפיכך משה מזהיר את ישראל וא"ל ולקחתם לכם ביום הראשון ע"כ ע"ש. ונמצא שהגם שעיקר מחילת העון של ישראל הוא ביום כפור עכ"ז הדבר מתברר בחג הסוכות דוקא שאז נוטלים ישראל בו הלולב והנה ידוע שהטעם שישראל דוקא יש להם מחילת העון אבל לאו"הע לא מהני להו מחילה משום דישראל יש להם דין בנים ולהכי מהני להו מחילה דאב שמחל על כבודו כבודו מחול אבל או"הע דיש להם דין עבדים לא מהני להו מחילה דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ונמצא דבחג הסוכות אשר יתברר בו דישראל נצחי דינא יש בו הוכחה דישראל יש להם דין בנים ולכאורה נראה דדבר זה והשמטה הוי תרתי דסתרי דמן השמטה מוכח ריש לישראל דין עבדים ואמנם אין זה קושיא כלל דאפשר לומר דהאי טעמא דהשמטה הוא אתי אליבא דרבי יהודה דוקא דס"ל בפ"ק דקידושין כשישראל עושים רצונו של מקום קרויים בנים וכשאין עושים רצונו של מקום קרויים עבדים וא"כ השתא אתי שפיר דכשבאים ישראל לפני הקב"ה ומתוודים ומתחרטים על מעשיהם א"כ הרי באותה שעה המה עושים רצונו של מקום כי הם שבים בתשובה ואז יש להם דין בנים ולכן מהני להו מחילה על עונות שעברו ומה שצוה אותם הקב"ה במצות השמטה משום פן יהיה זמן שישראל יתרשלו כמה שנים בעבודתו ית' ח"ו ולא יהיו עושים רצונו של מקום דאז אותו זמן יש להם דין עבדים ולכן כדי שלא יהיה להם חזקה באותם שנים צוה להם במצות שמטה כדי להורות שהארץ היה של הקב"ה ולא יהיה להם אז חזקה:

ונמצא לפ"ז דבצרוף השמטה וחג הסוכות יצא לנו הוכחה לסברת ר"י דכשישראל עושים רצונו של מקום יש להם דין בנים וכשאין עושים רצונו של מקום יש להם דין עבדים דאי לא תימא חלוק זה א"כ הוי תרתי הוכחות דסתרי אהדדי ואמנם בזה החילוק יתיישבו שפיר וא"כ השתא לפי חילוק זה מוכרחים ישראל לירא מהש"ית תמיד ולעשות רצונו דאין יכולים לבטוח מעצמם ולחשוב שאין הקב"ה ידונם כאו"הע ויבוא עליהם

פורענות מאחר שהם בנים דבזמן שהם אינם עושים רצונו של מקום ודאי הם עברים כאו"הע ויש לירא מן הדין וגם עוד לפי חילוק זה יצא לנו ללמוד דהגם שישראל חטאו הרבה אין להם להתרשל מן התשובה מכח רבוי העונות שעשו שאם יעשו תשובה א"כ הרי הם באותו זמן עושים רצונו של מקום וקרויים בנים ואז ממילא הקב"ה ימחול להם על העבר והשתא שפיר יובן בס"ד הטעם שרצה הש"ית לקרות התורה באזניהם ולהזהירם בה בשנת השמטה ובחג הסוכות דוקא מפני שענין השמטה וחג הסוכות הם תרתי דסתרי ובעל כרחך אתה צריך לחלק כסברת רבי יהודה הנז"ל וכבר אמרנו בס"ד דלפי סברא זו מוכרחים לשמור התורה ולירא מהקב"ה ולא יבטחו בעצמם בשביל שהם בנים דמאחר שהם אינם עושים רצונו אינם בנים כי אם עבדים וז"ש מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות דאז אותו זמן הוי תרתי הוכחות דסתרין ובעל כרחך אתה צריך לחלק כסברת רבי יהודה דדוקא כשעושין רש"מ קרויים בנים ואי לא לא הנה אז בבא כל ישראל לראות תקרא את התורה הזאת וכו' וצריך שתקהל לך את הכל וגם האנשים והנשים והטף כדי שע"י הכרח הנולד מזה אז ישמעו וילמדו ויראו את ה' וזהו שנתן טעם למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת:

ובזה אפשר לומר בס"ד דהפסוק רמז עוד טעם אחר לפי דרכו דמוכח נמי ממנו שיש לישראל דין בנים והוא כי ידוע דמן הקרבנות נמי מוכח דין בנים דהקשו המפרשים ז"ל איך הקב"ה יקבל הקרבנות מן האדם והלא הוי דוגמת השוחד ח"ו כי הקב"ה הוא הדיין ותירצו דישראל יש להם דין בנים ובין אב לבן לא שייך שוחד עכ"ד ז"ל ולפ"ז אמר הפסוק מקץ שבע שנים וכו' בחג הסוכות בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר הוא הב"המק אשר שם מביאים הקרבנות דמוכח ג"כ ממנה דין בנים וא"כ הוי נמי טעמייהו סותר ענין השמטה אז תקרא את התורה הזאת וכו' וכאמור:

והנה רש"י ז"ל כתב מקץ שבע שנים בשנה הראשונה של שמטה השמינית ולמה קורא אותה שנת השמטה שעדיין שביעית נוהגת בה בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית ע"ש ולפי דרכנו בס"ד לכן בחר בזמן הזה ולא היה זה בסוכות של שנה השביעית עצמה מפני שיותר נראה כח השמטה במוצאי שביעית משנת השביעית עצמה דבזמן ההוא איכא רבותא טפי והוכחה טפי על ביטול החזקה יען כי אפי' ששנה השביעית כבר עברה אפ"ה מה שנשאר מן הקציר שלה ג"כ אין זכות לבעל השדה בו כלל:

הפטרת וילך

קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב. יובן בס"ד לפרש

ע"ד מ"ש בגמרא דסוכה פרק ה' א"ר אחא בר חנינא אלמלא ג' מקראות הללו נתמוטטו רגליהן של שונאי ישראל חד אספה הצולעה והנדחה אקבצה ואשר הריעותי ואידך הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל ואידך והסירותי את לב האבן מבשרכם רב פפא אמר אף מהאי קרא ואת רוחי אתן בקרבכם ע"ש ונמצא שמכח דברים שיצאו מפי הקב"ה בזה יצא כח לישראל לענין קבלת התשובה שצריך אז לקבלם הש"ית בתשובה ולטהרם ולהצילם מיד היצ"הר ובזה יובן קחו עמכם דברים רמז לדברים הנז"ל שיצאו מפי הקב"ה מ"ש ואשר הריעותי ומ"ש כחומר ביד היוצר ומ"ש והסירותי את לב האבן ומ"ש ואת רוחי אתן בקרבכם הנה את הדברים האלה שדבר הש"ית בעדכם קחו עמכם לעזרתכם ובזה אז ושובו אל ה' ואמרו אליו כל תשא עון וכו' כי מן הדברים הנז' יהיה לכם כח גדול לענין קבלת התשובה ומחילת העון:

או יובן בס"ד קחו עמכם דברים ושובו אל ה' והוא דידוע מ"ש במדרש והביאו הרב מהר"י אלגאזי ז"ל ע"פ שמעו דבר ה' אין דבר אלא שמירת שבת כמ"דא ממצוא חפצך ודבר דבר אמר הקב"ה לישראל אפי' אם עברתם על עשרת הדברות שמרו שבת ואסלח לכם ע"כ ע"ש ונמצא לפ"ז הדבר הוא כינוי לשמירת השבת ובזה יובן קחו עמכם דברים נקט דברים לשון רבים רמז לשמירות הרבה של שבתות הרבה ובזה ושובו אל ה' ואמרו אליו כל תשא עון וכו' כי שמירת השבת תועיל לסליחת העון וכמ"ש המדרש אפי' אם עברתם על עשרת הדברות שמרו שבת ואסלח לכם:

או יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב מהר"י אלגאזי ז"ל דדבר הוא כינוי למלאך כמ"ש רז"ל בתנחומא בפסוק וישם ה' דבר בפי בלעם מלאך ישב לו בגרונו רצה לברך מניחו רצה לקלל סותמו ואין דבר אלא מלאך כד"א ישלח דברו וירפאם ע"ש והנה ידוע כי בעל תשובה צריך להרבות בעסק התורה ומעשה המצות במאד מאד יען כי מעסק התורה והמצות נבראים מלאכים והמה יהיו מליצי יושר על האדם והנה החוטא רבים מקטרגים יש עליו למעלה והמה המשחיתים הנבראים מן עונותיו ועל כן צריך להרבות עליהם המזכים המה המלאכים הנבראים מן תורה ומצות שיליצו יושר בעדו ויצא זכאי וז"ש קחו עמכם דברים המה המלאכים שהמלאך נקרא דבר ובזה ושובו אל ה' שתעשו תשובה ואמרו אליו כל תשא עון הוא המשחית המקטרג הנקרא עון כנודע וקח טוב הוא המלאך הטוב הנברא מן עסק התורה והמצות:

או יובן בס"ד דברים גי' רנ"ו רמז ליחוד נ"ר שהוא יחוד שלשה הווי"ות ב"ה עם אה"יה אד"ני אלה"ים שעולים גי' נ"ר ועם הכוללים שלהם גי' רנ"ו ובזה יובן קחו עמכם דבר"ים

רמז ליחוד הנז' שתייחדו אותו ובזה ושובו אל ה' שתתקבל תשובתכם ואמרו אליו כל תשא עון יען כי וקח טוב הוא היחוד הנז' שממשיכים בו שפע רב טוב:

או יובן בס"ד קחו עמכם דברים ע"ד שאמרו במדרש בפ' נח פ' ל"ב ע"פ תאבד דוברי כזב תאבד להם מדברותיהם ר"ל דוברי מלשון דבר אחד לדור שיאבדו מביניהם שמסייעין להם לעשות רע וכמ"ש הרב הנז"ל שם ע"ש והנה ידוע כי כמו שהחולה צריך לילך אצל הרופא כדי שימסור לו רפואתו וינהיגנו בדרכי הרפואה ואז בזה יתרפא ויבריא כן החוטא שהוא חולה מחולי הנפש צריך לילך תחלה אצל רופא הנפש והוא הת"ח אשר לו נגלו רפואות הנפש מפי סופרים ומפי ספרים ואז הוא יגיד לו את התיקון אשר יועיל לכפרת עונותיו בפרטות והוא יורנו את הדרך אשר ילך בה והמעשה אשר יעשה וז"ש קחו עמכם דבדים דבר אחד לדור הם הת"ח שהם הדברים והמנהיגים של ישראל אשר המה יודעים ובקיאים ברפואת הנפש ואז ושובו אל ה' כי על ידם תוכלו לידע התיקון המועיל לכל עון ועון בפרטות:

מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא. יובן בס"ד כי הנה ידוע שהתשובה וסליחת העון לא שייכא כי אם לישראל אבל לא באו"הע והנה יש לזה ב' טעמים והוא הא' כי ידוע מ"ש רז"ל כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו והנה סתם ישראל מעבירין מדותם הם כן מנהגם מנהג קדוש שבכל לילה מוחלים זה לזה ומי שאינו מוחל בשאר ימות השנה הנה הוא מוחל בערב כפור ומתירין כל הקללות ונמצא שהם מעבירים על מדותם ועל כן הקב"ה מעביר על פשעם ומוחל להם משא"כ או"הע דלית להו מדה זו ומנהג זה ועל כן לגבי דידהו יקוב הדין את ההר וכמש"ה חטאים תרדף רעה ולא שייך בהו תשובה ומחילה כלל ועוד איכא נמי טעם פשוט והוא כי ישראל יש בהם ג' סימנים והוא ביישנים רחמנים גומלי חסדים והנה כל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה וכמו שהם מדתם רחמנים גומלי חסדים ונמצא שהם מתנהגים זה עם זה לפנים משורת הדין כן הקב"ה יתנהג עמם לפנים משורת הדין ולכן שייך מחילת העון כי תהני להו התשובה אשר היא לפנים משורת הדין משא"כ או"הע שאין להם מדה זו שאין מתנהגים לפנים משורת הדין על כן גם הקב"ה לא יתנהג עמהם כי אם בדין ובמשפט ואיך תהני להו תשובה אשר היא לפנים משורת הדין כי שורת הדין נותנת שהנפש החוטאת היא תמות וחטאים תרדף רעה כנודע וז"ש מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו הם עם קדוש בית ישראל דוקא וא"ת ולמה ישתנו בזה לטיבותא מאו"הע דלא שייך בהו מחילת העון ובישראל איכא ויהיב טעמא מפני כי חדא לא החזיק לעד אפו ר"ל שמדת סתם איש

ישראלי הוא שאין מחזיק לעד אפו על חברו שאם יש לו כעס וחימה על בני אדם שחטאו לו הנה הוא מוחל מעצמו להם כמנהג ישראל קדושים אשר נותנים מחילה זה לזה בכל לילה על המטה ומי שאינו מוחל בכל לילה בודאי הוא שימחול בערב כפור ומתירים כל הקללות כנודע וא"כ מן הראוי הוא שגם הקב"ה לא יחזיק לעד אפו על ישראל וימחול להם משא"כ או"הע דליכא בהו מדה ומנהג זה ועוד איכא טעמא אחרינא והוא כי חפץ חסד הוא שכל איש ישראלי חפץ לעשות חסד עם העולם כי סימן ישראל הם רחמנים גומלי חסדים וא"כ כמו שהם מדתם לעשות ולהתנהג לפנים משורת הדין גם הקב"ה יתנהג עמהם לפנים משורת הדין משא"כ או"הע דליתנהו במדה זו ומה שאמר הפ' כי חפץ חסד הוא ולא אמר עושה חסד הוא לכלול גם העני והחולה אשר אין בידו יכולת לעשות חסד שעכ"פ חפץ לעשות חסד אלא שאין ביכלתו וא"כ ג"כ הוא נידון כעושה חסד ממש ולז"א כי חפץ חסד הוא חפץ דייקא:

ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאתם תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם. יובן בס"ד לפרש ונקדים תחלה מ"ש רז"ל במדרש רבה בריש פ' ויצא וז"ל יש שהוא הולך אצל זוגו ויש שזווגו בא אצלו יצחק זווגו בא אצלו וירא והנה גמלים באים יעקב הלך אצל זוגו דכתיב ויצא יעקב ע"כ ע"ש. גם ידוע דהקב"ה אמר שובו אלי ואשובה אליכם וישראל אמרו השיבנו ה' אליך ונשובה וכתבו חז"ל שזה הוא ויכוח בין הקב"ה ובין ישראל שהקב"ה רוצה שהם יתעוררו תחלה לעשות תשובה ותקון על עונם ולהתקרב אליו ואז הוא ית' ישוב אליהם ויפרוש כנפיו עליהם כבתחלה וישראל רוצים שהוא ית' יעורר אותם תחלה ויטהרם מטומאתם ויביאם אצלו ואז הם יהיו דבוקים בו לעולם ועד לשמור מצותיו וחוקותיו תמיד כל הימים והנה ידוע עוד דישראל עם הש"ית הם כדמיון אשה עם בעלה ואם כן השתא יובן בס"ד שפיר הויכוח והוא כי הש"ות תפס השיטה כמנהג יצחק אע"ה שזווגו בא אצלו ולכן אמר שובו אלי ונשובה אליכם כי כן היא המדה כיצחק אע"ה שזווגו בא אצלו ולא שהוא הלך אצל בת זוגו ואמנם ישראל תפסו השיטה כמנהג יעקב אע"ה שהוא הלך אצל בת זוגו א"כ יש כח טענה לישראל ולכן טענו לפני הקב"ה ובקשו השיבנו ה' אליך ונשובה כי המנהג והשיטה האמיתית הוא כמנהג ושיטת יעקב אע"ה שהבעל צריך לילך אצל בת זוגו וליקח אותה לו והוא ע"ד המשל שהמשילו רז"ל משל לבעל אבידה מי מחזר על מי הוי אומר בעל אבירה הוא מחזר על אבידתו וכאשר עשה יעקב אע"ה וכן כאן גבי הקב"ה וישראל שצריך ג"כ שהש"ית ישלח דברו וירפאם ברפואת הנפש להעביר חטאם ולטהרם כדי שיהיו ראויים לקרבם ולקחת אותם אליו כי בעל האבידה צריך לחזר

על אבידתו ולעשות כמה הכנות ועניינים לתועלת חזרת האבידה אליו. ובזה יובן ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאתם של ישראל והכוונה כי הוא ית' כביכול צריך לחזר על ישראל ולטהרם מטומאתם כדי לקחת אותם אליו כדרך בעל האבידה שהוא מחזר על אבידתו והוא מטפל בה וכטענת ישראל שאומרים השיבנו ה' אליך ונשובה והגם שבאמת יש שיטה ומנהג להפך והוא מנהג יצחק אע"ה שבת זוגו באה אליו והוא לא הלך אצלה וא"כ לשיטה זו צריך להיות כדבריו ית' אשר אמר שובו אלי ואשובה אליכם לז"א תתן אמת ליעקב ר"ל הגם דאיכא שיטה ומנהג להפך אבל עכ"ז אנחנו מבקשים ממך ית' שתתן אמת ליעקב כלומר שתכריע האמת כשיטת יעקב אע"ה שהוא הלך וחזר על בת זוגו וכמה יגיעות יגע וכמה הכנות עשה כדי לקחת אותה אליו וא"כ גם אתה ית' תכריע האמת כשיטתו ואתה תכוננו תחלה ותקרבנו אליך וכמ"ש השיבנו ה' אליך ונשובה והנה עי"ז שתכריע האמת כשיטת יעקב אע"ה ותשיבנו אליך אז בזה אתה מקיים החסד של אברהם אשר נשבעת בעבורו לאבותינו מימי קדם והיא ההבטחה שהבטיח הש"ית לאברהם יצחק ויעקב בעבור הטבת זרעם שיהיו קיימים ומאירים ככוכבים לעולם ועד ונשבע להם בעבור זאת:

ובזה יובן בס"ד יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל והכוונה כי תיבת משפטיך הוא מלשון לא ידעו את משפט אלהי הארץ וזהו יורו משפטיך ליעקב ר"ל שגם אתה תעשה כשיטת יעקב ר"ל ותורתך מנהגך ידמה לישראל ישראל סבא הוא יעקב אע"ה וכפל הדברים לקראו ישראל לומר שהוא ישר אל ויפה שיטתו אשר נהג בה כי הדרך הוא שבעל האבידה הוא מחזר על אבידתו וכן הוא הענין גבי הקב"ה וישראל כי ישראל יש להם נפש חלק אלוה ממעל והם חבלו וגורלו של הקדוש ב"ה. ובזה יובן בס"ד עוד הפסוק בשוב ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל והוא כי מאמר ישראל שאומרים השיבנו ה' אליך ונשובה הוא כשיטת יעקב אע"ה דהוא חזר על בת זוגו והנה כאשר יעשה הש"ית כרצון ישראל שהוא ישיב אותם תחלה טרם אשר ישובו הם אז ישמח יעקב אע"ה ויגל כי יראה כי נתקיימה שיטתו ומנהגו בבניו וז"ש בשוב ה' שבות עמו בשוב ה' דייקא שהוא יחזר עליהם להשיבם אליו אזי אותו זמן יגל יעקב ישמח ישראל הוא יעקב אע"ה שהוא ישראל סבא כי יראה שנתקיימה השיטה בבניו כשיטתו ומנהגו וכאמור ולכן ישמח ויגל גילת ורנן:

האזינו

יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי. יובן בס"ד לפרש מה שדימה ד"ת למטר ולטל והוא כי רצה לרמוז בזה על חלק הסוד ועל חלק הפשט והוא כי חלק הסוד דמהו למטר כי כמו שהמטר פעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש כי בימות החמה אין לבקשו ויותר טוב שלא ירד כן חלק הסוד הנה לפעמים צריך האדם לפתוח פיו ולדרוש בו והיינו אם יראה אנשים שהם מהוגנים ודעתם סובלת ולפעמים צריך האדם לסתום פיו ולשתוק והוא אם יראה אנשים שאינם כדאים אליו כי הסוד אינו נמסר כי אם ליראי חטא ושלמים ודעתם מיושבת עליהם כנודע. גם עוד לא כל העתים שוות בו כי יש לפעמים עת רצון לגלות בו סתרי תורה ולפעמים אין רשות לגלות וכנודע ולכן דמהו למטר שאינו תדירי אבל חלק הפשט דמהו לטל שהוא תדירי שהוא מתבקש תמיד וצריך לירד בימות החמה ובימות הגשמים בלתי הפסק וכן הפשט הוא שוה לכל אדם ישראלי כי כתר תורה מונח בקרן זוית כל הרוצה ליטול יבא ויטול וכן כל העתים שוות בו באין הפרש ולז"א יערוף כמטר לקחי הוא כנגד חלק הסוד תזל כטל אמרתי כנגד חלק הפשט ולכן בזה יובן שפיר מה שאמר תחלה לקחי ואח"ך אמרתי והוא כי חלק הפשט הוא האמירה הפשוטה הנאמרה למרע"ה וכתובה בתורה ולכן קרי ליה אמרתי מה שאמרתי לכם בפירוש אבל חלק הסוד הוא נסתר ולא אמרו בפירוש גם אינו אמור ומפורש להדיא בתורה והוא לקחו ברמז בכח השכל דוקא ולכן קרי ליה לקחי:

כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו. יובן בס"ד ע"ד דאיתא במדרש רבה ע"פ ודגלו עלי אהבה א"ר נחוניא לשעבד אדם מראה איקונין באצבעו והיה ניזוק ועכשיו אדם מניח ידו על האזכרה כמה פעמים ואינו ניזוק ולא עוד אלא שאמר הקב"ה וגודלו עלי אהבה עכ"ל ופי' הרב מתנות כהונה ז"ל איקונין פי' צורה של מלך וגודלו פ"י גודל אצבעו שמראה בו את האזכרה ע"כ ע"ש. ובזה יובן כי שם ה' אקרא ר"ל כ"כ אנחנו במעלה גדולה ורמה שאני יכול להזכיר שם ה' על פי ולשבחו ולפארו א"כ השתא הבו גודל לאלהינו הוא הגודל שבאצבעות שתניחו אותו על האזכרה ולא תפחדו כי כ"ש הוא ובודאי שימחול הש"ית מאחר שנתן לנו רשות על דבר יותר גדול שיהיה שגור על פינו שמו הקדוש וכ"ש הוא להראות בגודל אצבעו את האזכרה:

או יובן בס"ד לפרש הבו גודל לאלהינו ע"ד שכתב הרב זרע ברך ז"ל משם הרב מגלה עמוקות ז"ל כי זרועות רשעים תשברנה ר"ת זר"ת זה עשו הוא הקטן שהמרכבה נמשלה ליד וישראל הגודל כמו שהגודל נפרש ונבדל מן הד' אצבעות כן ישראל נפרשים ונבדלים מן הד' מלכיות וזרת הוא הקטן נגד עשו שהוא הקטן וכו' ובזה פי' הרב ז"ל פסוק ודגלו

עלי אהבה ע"ש ונמצא שהגודל הוא רמז לישראל וידוע שכל האו"הע הם חלק הע' השדים למעלה אבל ישראל חלקו ית' והם חבלו וגורלו ולכן אין להם לישראל להתערב עם הגוים וצריכים להיות גוי אחד בארץ כי הש"ית הוא אחד ושמו אחד ולז"א כי שם ה' אקרא ר"ל לי נאה לקרא לבדי ולא לאו"הע ועל כן הבו גודל ר"ל גודל רמז לישראל לאלהינו שלא יתערבו בגוים אלא יהיו חלקו וגודלו ית' וכמו שהגודל הוא מובדל ומופרש מן האצבעות כן הם יהיו מובדלים ומופרשים מחלקי השרים ויהיו לאלהינו דוקא:

זכור ימות עולם בינו שנות דר ודר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. יובן בס"ד לפרש והוא כי ידוע מ"ש המפרשים ז"ל ע"פ וקץ ודרדר תצמיח לך שאד"הר פגם בדלי"ת דאחד שבפסוק שמע ישראל וכו' ועשאו רי"ש ח"ו ופגם ברי"ש דאחר שבפסוק לא תשתחוה לאל אחר ועשאו דל"ת ח"ו כי העובד ע"ז הוא מחליף השיטה ח"ו ולכן מאחר שעשה הדלי"ת רי"ש והרי"ש דלית לבן נגזר עליו וקוץ ודרדר תצמיח לך שהוא אותיות ד"ר ד"ר עכ"ד ז"ל והנה ידוע כי אנחנו צריכים לתקן פגם אד"הר ג"כ עד שיושלם התיקון בשלימות לגמרי. ובזה יובן בס"ד זכור ימות עולם וע"ד שפי' רש"י ז"ל וז"ל זכור ימות עולם מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו ע"ש ולפי דרכנו אתי שפיר ר"ל זכור ימות עולם מה שנעשה מאד"הר ואילך ואין רצוני בעיקר בזכירה לבדה אלא רצוני כדי שבזכירה זו שתזכרו מה שנעשה מאד"הר ואילך אז בזה ממילא בינו שנות דר ודר שנות מלשון שינוי רמז לפגם אד"הר וכל שאר עובדי ע"ז שהיו אח"ך שכולם פגעו בדלי"ת דאחד וברי"ש דאחר כנז"ל שהחליפו בדעתם השיטה ושינו אותה שהניחו במקום דלי"ת רי"ש ובמקום רי"ש דלי"ת וזהו בינו שנות ד"ר וד"ר רמז לפגם דפסוק שמע ישראל ופגם דפסוק לא תשתחוה ולכן אמר בכפל והכוונה שתבינו בפגם ההוא כדי לתקנו כי מה שפגמו האבות צריכים הבנים לתקן והנה אם לא הבנת הענין בטוב אז שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך:

כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרמ"ע ז"ל דאבני קודש של ב"המק לא שלט בהם נבוכדנצר הרשע אלא נגנזו גם ידוע דיעקב אע"ה לקח הו"או מן אליהו זכור לטוב בתורת ערבון על הגאולה שיבא לבשר הגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכ"יר. ולכן כתיב לפעמים בפסוק יעקב מלא בוא"ו ואליה בלא וא"ו ומה שנתעורר יעקב אע"ה ליקח ערבון יותר מן אבותינו הקדושים אברהם ויצחק עליהם השלום הוא מפני כי בית ראשון היה כנגד אברהם אע"ה ובית ב' כנגד יצחק אע"ה ובית שלישי שיבנה במהרה בימינו אכי"ר צריך להיות כנגד יעקב אע"ה ולכן הוא צריך לבקש

על זאת יותר כי בית שלישי הוא חשיב שלו שבזכותו יהיה עומד וקיים ובזה יובן כי חלק ה' עמו קרי ביה עמו בחירק תחת העי"ן והכוונה על השערים ואבני קדושה של ב"המק שהם חלק ה' לא שלטה בם יד צרים אלא הם אתו עמו ית' כי גנוזים הם אצלו וא"ת הא תינח אם ישראל יהיו ראויים לגאולה העתידה להיות ויגאלנו ויבנה הבית בפעם שלישית אבל אם ישראל יהיו משוקעים בגלות ח"ו לגמרי ולא יהיו ראויים לגאולה א"כ מה בשורה היא זו ולמאי נפקא מינה לז"א יעקב חבל נחלתו ר"ל הנה אין לחוש שיהיו נשקעים לגמרי בגלות ותבוטל הגאולה ח"ו יען כי יעקב אע"ה כבר לקח על זה משכון מאליהו זכור לטוב וא"כ בהכרח שתהיה ויבנה הבית השלישי וזהו יעקב חבל נחלתו חבל מלשון ערבון כמו אם חבל תחבול שלמת רעיך וכוונה לומר שיעקב אע"ה כבר יש לו חבל בשביל נחלתו הוא בית שלישי שהוא קרוי על שמו כי בזכותו יעמוד ויתקיים וא"כ הדבר מוחזק בידינו בתכלית:

ימצאהו בארץ מדבר ובתוהו יליל ישימון יסובבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו. יובן בס"ד ע"ד מ"ש הרב מטה אהרן ז"ל משם המדרש שאמר הקב"ה אם לא אתן להם את המן זה עוסק בכרמו וזה עוסק בזיתו התורה נשתכחה אתן להם את המן כדי שתהיה התורה נכללת בגופם וכתב משם הרב הש"ך שסגולת המן היה שלא תשתכח התורה ע"ש. גם ידוע מ"ש הרב מהר"י אלגאזי ז"ל משם חכמי אשכנז ז"ל דהטעם שנתן להם הש"ית המן לחם מן השמים הוא משום שנאמר כי לי בני ישראל עבדים וכתיב בעבד עברי כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה ולכן הוריד להם את המן לחם מן השמים עכ"ד ז"ל ע"ש וז"ש ימצאהו בארץ מדבר ובתהו יליל ישימון שהוא מקום ארץ ציה וששממה ואז שמה הוריד להם את המן וזהו יסובבנהו שסיבבם במן דכתיב ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה כי היה המן מסבבם וזהו יסובבנהו והנה עי"ז שהוריד להם המן במנוחה ושלוה אז ויבוננהו בתורה שהתורה מתקיימת אצלם ונכללת בגופם וכמ"ש המדרש הנז"ל וגם עי"ז יצרנהו כאישון עינו כי מן המן מוכח שפיר שיש לישראל דין עבד עברי וכמ"ש חכמי אשכנז ז"ל וא"כ מאחד דיש להם דין עבד עברי ממילא לא יוכלו או"הע להזיק אותם כי החובל בעבד עבדי חייב בד' דברים משא"כ אם היה להם דין עבד כנעני דהחובל בו פטור וזה יצרנהו כאישון עינו דמזה מוכח שפיר שיש להם דין עבד עברי ועל כן הנוגע בהם כנוגע בבבת עינו:

כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון בם. יובן בס"ד ע"ד מ"ש רבינו מהרח"ו זלה"ה זיע"א בש"ה בשם רבינו האר"י זיע"א זלה"ה וז"ל עוד נדבר בענין הבנים הנולדים מן האב דע כי בהיות האיש מזדווג עם אשתו להוליד בנים הנה מכח האב נמשך בחי' אוד

מקיף בבן ומכח האם נמשך אור פנימי והנה אפשר שבעת זווגם יקדשו עצמם שניהם בכוונת מצוה וקדושה או יהיה כוונת שניהם שלא לשם מצוה אלא להנאת עצמם ולרעה או יהיה כוונת האב לטובה וכוונת האם לרעה או להפך ואמנם אם תהיה כוונת שניהם לדבר מצוה יהיה הוולד ההוא צדיק גמור באור המקיף ובאור הפנימי ואם ח"ו שניהם נתכוונו לרעה יהיה הבן ההוא רשע גמור באור המקיף והפנימי. ואם האב נתכוון לטובה ואמו לרעה אז יהיה אור המקיף של הבן צדיק ואור הפנימי רשע ובהמשך הימים יכוף המקיף את הפנימי ויהיה צדיק גמור לפי שהמקיף כולל בתוכו את הפנימי ויכול להפכו לרשותו ואם האב נתכוון לרעה והאם לטובה אז המקיף רע והפנימי טוב ובהמשך זמן יכוף המקיף הרע את הפנימי הטוב ויהיה רע גם הוא ויהיה רשע גמור והנה אם תרצה לידע מי גובר בו כח האב או האם תוכל להכיר זה כפי קלות הבן או כבידתו לפי שהאור הפנימי מוגבל ואינו יכול להתנועע אבל האור המקיף מבחוץ מתנועע ומגיע את האדם למקום שהוא חפץ ונמצא שאם תראה איזה אדם קל כנשר ורץ כצבי בכל מעשיו ומהיר במלאכתו נמצא שגבר עליו אור המקיף אשר מכח אביו ואם הוא עצל וכבד התנועה יורה תגבורת אור הפנימי בו מצד האם והכל כפי מה שהם ר"ל כי אם האב נתכוון לשם מצוה בשעת התשמיש הנה הבן הזה יהיה מהיר במלאכת שמים וגדול מאוד בתורה ואם אביו נתכוון להנאת עצמו יהיה הבן הזה מהיר וזריז במלאכת עו"הז וכן להפך אם יהיה כבד התנועה אם אמו נתכוונה לדבר מצוה יהיה עצל במלאכת עו"הז ואם לא נתכוונה לדבר מצוה יהיה הבן עצל במלאכת שמים ובזה תבין טעם שתמצא ילדים קטנים חריפים והשקט לא יוכלו ויש ילדים עצלים כבדי התנועה מאוד וזהו סוד עשהאל אחי יואב שהיה קל ברגליו עד לאין תכלית כמ"ש רז"ל שהיה רץ על ראשי השבולים ולא היו נכפפים ובודאי אין מדרש יוצא מידי פשוטו ממש והענין מובן כי כל בחינתו היתה מתגבורת כח האב ולא היה בו כח האם כלל וגרל בו אור המקיף לגמרי וכמעט שהיה מעופף באויר עכ"ל לשון קדוש זלה"ה זיע"א ע"ש:

ונמצא לפ"ז שהדרך הטוב והמובחר הוא שבענייני עו"הב יגביר האדם האוד מקיף על אור פנימי ויהיה זהיר ומהיר במלאכת שמים וגדול מאוד בתורה ובענייני עו"הז יגביר אור פנימי על אור מקיף ויהיה עצל במלאכת עו"הז וכבד התנועה ודרך הרע שנוי הוא מי שהוא עושה להפך שמגביר או"פ בענייני עו"הב ואו"מ בענייני עו"הז והנה אפשר לומר בס"ד כי לכן התשמיש צריך להיות האב למעלה והאם למטה אבל לא להפך כדי שיהיה הילד הנולד מהם כיוצא בהם שבענייני השמים הרוחנים שהיא למעלה יגביר כח האב שהוא או"מ ובענייני הארץ החמריים שהיא למטה יגביר כח האם שהוא או"פ

באופן שיהיה כסדרן שבח הבא מלמעלה שהוא האב יגביר אותו בדברים שלמעלה שהם הרוחנים וכח הבא לו מלמטה שהיא האם יגביר אותו בדברים שלמטה שהם חמריים ולכן אין לעשות התשמיש להפך כלל כדי שלא יתהפכו הכחות הנז' גם אצל הולד ולכן מנעו חז"ל את האדם מלשמש מטתו באופן ההפך וז"ש כי דור תהפוכות המה שהם מתנהגים בדרך ההפך כי בכל דבר אזלי בתר אפכא שגם תשמישם בדרך ההפכים ולכן בנים שיצאו מהם לא אמון בם כי אפשר שגם הם יהפכו הכחות. או שדור תהפוכות המה קאי על הבנים עצמם שהם הפכו הכחות שבמקום שצריך להגביר כח האב הגבירו כח האם ובמקום שצריך להגביר כח האם הגבירו כח האב ואזלי בתר אפכא ואחלפא שיטתייהו יען כי המה בנים לא אמון בם שאין בהם אמונה כי לא עשו כסדר:

ובזה אפשר לפרש בס"ד עוד הפ' משדד אב יבריח אם בן מביש ומחפיר משדד מלשון משדד המערכות שהוא מהפך ומחליף כח האב שצריך להגבירו בעניינים שלמעלה שמגביר במקומו כח האם ובעניינים החמריים שלמטה יבריח אם שאינו מגביר כח האם אלא מגביר במקומה כח האב הנה כי כן בזה הוא נקרא בן מביש ומחפיר ר"ל מביש לאביו ומחפיר לאמו כי אביו לא נתן לו כח שלו כדי להשתמש בו בדברים חמריים ואמו לא נתנה לו כח שלה כדי להשתמש בו בדברים רוחניים ולכן הוא מביש ומחפיר להם בעו"הז ובעו"הב. ובזה יובן עוד בס"ד הפסוק הפכפך דרך איש וזר וזך וישר פעלו כי ידוע שתיבת דרך הוא כינוי לתשמיש כמ"ש דרך גבר בעלמה ולז"א הפכפך דרך איש וזר שדרך איש הוא התשמיש היה הפוך וזר כי היו היא למעלה והוא למטה וא"כ היתכן להיות שזך וישר פעולו הוא הולד שפעל אותו תשמיש וזהו וזך וישר פעולו בתמיה כי על הרוב גם הולד יהפך הכחות הנז"ל הניתנים בו וירדוף אחר הרע ויתעצל בטוב שהכל הולך אחר המעמיד:

לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם. יובן בס"ד לפרש כי הנה מן השבת שהוא יום מנוחה ושלוה לישראל והוא בסוף הימים הנה מזה מוכח שאחרית ישראל טוב שאחריתם ישגה מאוד במנוחה ושלוה ומלכות וגדולה יען כי יום מנוחה שנתן להם הש"ית נתנו בסוף הימים וא"כ גם כי הגלות נתארך אין לנו להצטער ואין להתייאש מן הגאולה ח"ו כי סוף הכבוד לבא משא"כ זרע עשו שיום האד שלהם הוא יום ראשון שהוא בתחלת הימים זה יורה שאין להם שליטה כי אם בתחלה כי לבסוף יקחו ישראל הממשלה ויתפסו המלכות וכמ"ש יעקב אע"ה לעשו ילך נא אדוני לפני עבדו וכו' גם ידוע שמלת זאת היא כינוי לשבת וכמ"ש במדרש רבה בפ' אחרי מות כמד"א אשרי אנוש יעשה זאת וכו'. ע"ש וז"ש לו חכמו ישכילו זאת הוא השבת שמשכילים לידע

למה השבת נתן אותו להם בסוף הימים אז ממילא היו מבינים על אחריתם מה הוא וזהו יבינו לאחריתם:

או יובן בס"ד ע"ד שאמרו בגמרא שאמר אותו הגוי לר"א תא ונהוי לעמא חד א"ל אנן דמהלינן לא מצינא להיות כוותייכו אתון דלא מהליתו מציתו למהוי כוותן ונמצא שאות ברית מילה הוא מורה על ישראל כי לא אפשר שישתנו ויזוזו מן אמונתם להיות כשאר האומות אבל או"הע יכול להיות שישתנו ויזוזו מאמונתם וא"כ זה יורה שאחרית ישראל הוא קיים ונצחו ולא ימוט לעולם ועד וידוע שמלת זאת היא כינוי למילה וכמ"ש במדרש רבה הנז"ל כמד"א זאת בריתי וכו' ע"ש וז"ש לו חכמו ישכילו זאת היא המילה שמשכילים בה ולידע המורה ממנה אז ממילא יבינו לאחריתם כי ידעו מזה שאחריתם נצחי וקיים לעד לעולם שלא אפשר להשתנות:

או יובן בס"ד כי הנה ידוע שאם האדם לא ילמוד מאחרים לא יוכל להבין דברי תורה על בוריין ולא אפשר לו להתחכם בהם וכמ"ש רז"ל איזהו חכם הלומד מכל אדם שנא' מכל מלמד השכלתי וכן אמר החכם האזובי ז"ל עשה לך רב ואל תבטח בספרא והנה אפשר לרמוז זה בשם ישראל כי בסוף שמם יש אות למ"ד לשון לימוד לרמוז כי העיקר שצריך לישראל הוא הלימוד שיהיו לומדים תמיד זה מזה ולכן החכם כל ימיו נקרא ת"ח ר"ל כי צריך להיות כל ימיו תלמיד ונשאר אותיות אש"רי לומר אשרי למ"ד ר"ל אשרי שהוא תמיד למד באופן כי יש רמז ללימוד בסוף שם ישראל והנה ידוע מ"ש המדרש הנז' שם כי זאת כינוי לתורה דכתיב זאת התורה וז"ש לו חכמו ישכילו זאת היא התורה שרוצים להשכיל בה צריך שיבינו כי למ"ד אחריתם ר"ל כי אחרית השם שלהם הוא הלמ"ד צריך שיבינו מה הוא הרמז שלו והוא כמ"ש לרמוז כי עיקר צורך ישראל הוא הלימוד כי בזה יוכלו להבין דברו התורה על בוריין:

אשר חלב זבחמו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו ויעזרכם יהי עליכם סתרה. יובן בס"ד ע"ד מ"ש בזו"הק בפ' אמור דף ק"ב ע"א וז"ל א"ר יוסי ווי לון לעמא דעשו בשעתא דהאי שעיר משדרי להההוא דלטורא ממנא דעלייהו דבגיניה אתי לשבחא לון לישראל וקב"ה אהדר כל אינון חובין לרישא דעמיה בגין דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני א"ר יהודה אלמלא הוו ידעי א"הע מהאי שעיר לא שבקין לון לישראל יומא חד בעלמא ת"ח כל ההוא יומא משתדל איהו בההוא שעיר ובג"כ קכ"ה מכפר להו לישראל ודכי לון מכלא ולא אשתכח קטיגוריא קמיה לבתר הוא אתי ומשבח להו לישראל וכדין שאל ליה כד"א ויאמר ה' אל השטן מאין תבא אתיב בתושבחתייהו דישראל וקטיגורא אתעביד סניגורא ואזיל ליה כדין קב"ה אמר לשבעין שרין דסחרין כורסייא חמיתון האי דילטורא

היאך קאים על בני תדיר הא שעירא חדא דאשתכח ואשתדיר גביה בפתקא דכל חובייהו וכל טעותייהו וכל מה דחטו וחבו קמאי והוא קביל לון כדין אסתכמו כלהו דיהדרון אינון חובין על עמיה עכ"ל לשון קדוש ע"ש ונמצא כי בזה שהוא מקבל הנאה מישראל ומחמת זאת הוא נהפך להם לעוזר וסניגור הוא מכח זאת שהם ניצולין לגמרי מן העונות כי אז כל קטרוגים שלו הקדומים נתבטלו ויחזרו על עמא דעשו וז"ש אשר חלב זבחמו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו ויעזרכם אז הנה בזה יהי עליכם סתרה מן העונות רכאשר יראה הש"ית שאחרי הנאת השטן וגונדא דיליה הם באים ללמד סניגוריא אז בזה ילכד השטן וגונדא דיליה כי יהיה מוכרח על עצמו שהוא שקרני ואז כל עמלו אשר עמל בקטרוגו על ישראל ישוב בראשו וכמ"ש בזו"הק ונרמזו בתיבת יין השבעים אומות כי יי"ן גי' שבעים וזהו ישתו יין נסיכם שהשבעים ישתו את נסיכם:

או יובן בס"ד אשר וכו' יהי עליכם סתרה והוא ע"ד שכתבנו לעיל בס"ד בפ' בלק משם הרב ברכת טוב ז"ל כי יה"י הוא שם קדוש ששמש במעשה בראשית כמ"ש יהי אור והוא שם קדוש כולל כ"ה אורות כמנין יה"י והופיע כ"ה אורות בד' רוחות העולם ומעלה ומטה והוי ק"ן וכנגדם תיקן דוד הע"ה ק"ן מזמורים וכו' ע"ש. ובזה יובן אשר חלב זבחמו יאכלו וכו' והכוונה שמדבר על הגוים והאלהות שלהם דכתיב לעיל מניה ואמר אי אלהימו צור חסיו בו שאומר הקב"ה כן על האומות איה כח הע"ז שעבדו אותם ואפי' אם תראו אשר חלב זבחמו יאכלו ישתו יין נסיכם הם האלהות שלהם שמקריבים לפניהם אל תפחדו אתם בית ישראל מהם כי לא יוכלו להרע לכם יען כי יה"י השם הקדוש הוא עליכם סתרה והוא מאבד כח טומאתם ולא יוכלו להרע לכם והוא עליכם סתרה להציל אתכם:

הפטרת האזינו

מהולל אקרא ה' ומאויבי אושע. יובן בס"ד דידוע מ"ש המפרשים ז"ל דעוברי ע"ז טוענים מתוך גדולת העבד ניכר גדולת רבו ולכן הם עובדים לשמש ולירח ולכל צבא השמים ואמנם הבל יפצה פיהם יען כי הש"ית כבודו מלא עולם והוא משרה שכינתו בשמים ובארץ וא"כ אסור לחלוק כבוד לעבד לפני רבו והנה יש הוכחה לזה שהש"ית הוא אחד ומשרה שכינתו בשמים ובארץ ממה שאנחנו מהללים ומפארים לשמו ית' ואיך אפשר זה והלא אין מי שיוכל לסיים שבחו ית' וא"כ אם ישבח הוא מגנה ח"ו אלא ודאי מוכרח לומר שהוא ית' משרה שכינתו בשמים ובארץ יחד וא"כ נמצא שכל השבח הוא בפניו וגמירי אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו ונמצא שבזה נוכל לשבח להש"ית דמאחר דהוי הכל בפניו א"כ חשוב הכל מקצת דבפניו אין אומרים כי אם מקצת וא"כ נמצא דמכח זאת שמהללים העולם להש"ית בזה ניצולו מן האומות עע"ז

כי לא יוכלו להכריח אותנו לעבוד ע"ז כאשר עובדים מטעם שמתוך גדולת העבד ניכר גדולת רבו יען כי מן השבח וההלל של הקב"ה מוכח דהש"ית משרה שכינתו גם בארץ דאז הוי בפניו וכאמור וא"כ השתא איך אפשר לחלוק כבוד לעבד לפני רבו וז"ש מהולל אקרא ה' ועי"ז ומאויבי שרוצים להכריחני לעבוד ע"ז אושע כי אין להם כח טענה עלי להכריחני בה:

כי שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלהי. יובן בס"ד ע"ד שארז"ל ע"פ כי ראיתי בבניו לי מלך כביכול עלי מלך והנה פשט הדברים שאמר הקב"ה עלי מלך הכוונה הוא כי צדיק מושל יראת אלהים שהקב"ה גוזר גזרה והצדיק מבטלה ואמנם היצ"הר יש לו לפרש דברי הקב"ה הכוונה לומר שאין מחוייב לשמוע גזרתי ולשמור מצותי ח"ו כי היצ"הר היה רוצה להכשיל ח"ו את דוד הע"ה בזה הפירוש כדי להחטיאו ח"ו ואמנם דוד הע"ה לא נכשל חלילה בזה כי ידע שהכוונה האמתית הוא מ"ש עלי מלך הוא שהצדיק יוכל לבטל הגזרה רעה שיגזרו מן השמים אבל לא לענין ביטול אות אחת מן התורה כלל ועיקר וז"ש כי שמרתי דרכי ה' מה שצווני בתורתו ולא רשעתי מאלהי שאמר עלי כי ראיתי בבניו לי מלך עלי מלך כי לא קבלתי לשמוע לפירוש של היצ"הר ולהרשיע ח"ו מחמת זה כי אני ידעתי כוונת הדברים באמת ושמרתי דרכי ה':

כי בכה ארוץ גדוד. יובן בס"ד רמז לשם יה"י הנז"ל שהוא שם קדוש כנז"ל הנה בכחו ארוץ גדוד. או יובן בס"ד רמז למדת המלכות הנקראת כה כנודע וזהו כי בכה ר"ל בכח מדת המלכות הנקראת כ"ה ארוץ גדוד גם גדו"ד גי' טו"ב רמז ליסוד הנקרא טוב וזהו כי בכ"ה רמז למ' הנקראת כ"ה ארוץ גדו"ד רמז ליסוד שימשיך לה במרוצה שפע ממדת היסוד. או יובן בס"ד רמז לכ"ה אתוון דיחודא שבפ' שמע ישראל שהם מועילים מאוד להכניע האויבים ולהכרית המשחיתים וזהו כי בכ"ה ר"ל בכח כ"ה אתוון דיחודא אדוץ גדוד גם אמר בכה ר"ל ב' כ"ה רמז לכ"ה אתוון דשחרית וכ"ה אתוון דערבית:

מגדול ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזדעו עד עולם. יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב טוב הארץ ז"ל משם רבינו האר"י זיע"א וז"ל בעת יציאת מצרים פתח הקב"ה סוף המ"ם בלבד של למרבה המשרה ואז יצאו ממצרים אבל לעת"ל בגאולה האחרונה יפתח אותה לגמרי באלכסון וישארו ב' דלתות פתוחות דל"ת של דוד ראשון ואחרון שהוא המשיח האחרון וכו' ע"ש באורך והנה נמצא שהתשועה של המשיח תלויה במ"ם של למרבה המשרה והנה המ"ם של למרבה המשרה היא מ"ם סתומה שבאותיות מנצ"פך שמספרה הוא מספר גדול שנחשבת בשש מאות ולא כמו מ"ם פתוחה. ובזה יובן מגדול ישועות מלכו מגדול ר"ל מ' גדול רמז למ"ם של למרבה המשרה שהיא באמצע האותיות

והיא ממספר הגדול שהיא סתומה ולא פתוחה הנה היא ישועות מלכו שהישועה של המשיח תלויה בה דכאשר תפתח ותתחלק תהיה התשועה ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם כי ידוע שהגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אכי"ר תהיה ע"י ית' ואז תהיה גאולת עולם שאין אחריה שעבוד וז"ש ועושה חסד למשיחו עושה דייקא שיהיה על ירד ולא ע"י שליח ולכן ישאר החסד קיים לדוד ולזרעו עד עולם שלא יפסק עולמית כלל:

או יובן בס"ד לפרש ע"ד שדרשו בגמרא אלף בית אלף בינה גימל דלת גמול דלים וכו' ע"ש נמצא שאותיות גימ"ל דל"ת רמז לצדקה שהוא ר"ל גמול דלים וידוע שהצדקה מקרבת הגאולה גם ידוע מ"ש המפרשים ז"ל משם רז"ל שהכסא של מעלה הוא ד' רגלים והם ג' אבות ודוד והנה הרגל הד' הוא דוד הע"ה וביקש רגל הד' להתמוטט והקב"ה תמכו בחסד כמ"ש הפסוק והוכן בחסד כסא ובזה פירשו ז"ל אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני עכ"ד ז"ל. ובזה יובן מגדיל ישועות מלכו והוא כי מגדיל כתוב ביו"ד והם אותיות גימ"ל ד' רמז לצדקה ע"ד שדרשו רז"ל בגמרא גימל דלת גמול דלים ולכן נרמז כאן הגי"מל במילואו והד"לת בלתי מילוי הוא לרמוז שאפי' אם הוא דל כל דהו מצוה ליתן לו צדקה ולא תמתין עליו עד שימות ברעב ממש ואח"ך תתן לו ולכן רמז הדלית שהוא העני בלתי מילוי אבל הגימל שהוא רמז לחסד וצדקה רמז אותו במילוי ר"ל שצריך שתעשה חסד מלא ושלם כפי יכולתך ולא תצמצם וז"ש מגד"יל שהוא אותיות גימ"ל ד' שהוא רמז לצדקה הנה היא ישועות מלכו שהישועה תלויה בה כי היא המקרבת הגאולה ובזה הוא ועושה חסד למשיחו רמז לרגל הד' שתמכה הקב"ה בחסד ותהיה זאת לדוד ולזרעו עד עולם:

והנה יובן בס"ד לרמוז עוד כי כתיב מגדיל וקרינן מגדול כאן יו"ד וכאן וא"ו לרמוז דשם הוי"ה ב"ה יהיה לעתיד בסוד יהי"ה ה' אחד ושמו אחד והיינו שהו"או יהיה בחי' יו"ד ומה שקדינן בב"המז בשבת מגדול ובחול מגדיל אפשר לרמוז בס"ד כי בזה יש אותיות ד"י ובזה אותיות ד"ו וידוע כי אות הה"א יש לה ב' צורות הא' צורת ד"ו והב' צורת ד"י וצורת ד"ו היא יותר מעולה מצורת ד"י וכמ"ש רבינו האר"י זיע"א על מאמר ה"א לחמא ענייא די אכלו אבהתנא ע"ש ולכן בשבת שהבחינות למעלה בתכלית המעלה קורין מגדול שבו רמוז לצורת ד"ו ובחול מגדיל שבו רמוז לצורת ד"י. גם אפשר לרמוז בס"ד כי ד"ו הוא מלשון טב למיתב טן ד"ו ובשבת יש יחוד קבה"ו ולכן קורים מגדול שבו אותיות ד"ו והנה בין לאותיות ד"ו בין לאותיות ד"י נשאר בתיבה אותיות מגל שהוא רמז לכח העליון הנמשך מלמעלה המכרית החוחים והקוצים הסובבים את השושנה העליונה.

גם מגדי"ל גי' פ"ז ומגדול גי' פ"ג צרף האחדים של מספר הקריאה עם האחדים של מספר הכתיב יעלו עשר לרמוז שבחי' המלכות שיש בה שבע ספירות ימשכו לה עוד ג' ספירות ותשתלם בבחי' עשר ספירות ולכן האחדים המה שבעה ושלשה וצרף העשרות של הקריאה עם העשרות של הכתיב יעלו ק"ס וע"ה גי' קס"א רמז לשם אהי"ה דיו"דין העולה קס"א שממנו יבא שפע למלכות:

וזאת הברכה

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים וכו'. הנה הדקדוק מבואר כי הוא"ו שבא כאן בתחלת הענין נוסף הוא והול"ל זאת הברכה. ויובן בס"ד כי ידוע שאותיות ז"ו הם רמז לקבה"ו כנודע והנה כאן בא לומר כי ברכת מרע"ה לישראל היא היתה בהסכמת קבה"ו והנה תיבת וזאת הוא אותיות ז"ו א"ת וז"ש וזאת הברכה ר"ל ז"ו את הברכה אשר ברך משה כלומר גם הסכמת קבה"ו היתה את הברכה אשר ברך משה יען כי הוא איש האלהים וא"כ בודאי גדול שכמותו ודאי יסכים הקב"ה על דברי ברכתו ועוד כי הברכה היא לבני ישראל שהם בניו ית' ובודאי הקב"ה יחפוץ שיתברכו ונמצא שהן מצד מעלת המברך שהוא איש האלהים והן מצד מעלת המתברך שהם בני ישראל ירצה הקב"ה להסכים בזה ולז"א איש האלהים את בני ישראל:

או יובן בס"ד ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל במאמר נחום איש גם זו שהיה אומר גם זו לטובה והוא כי אותיות האחור של אותיות שם הוי"ה ב"ה המה כו"זו והוא שם קדוש והנה החצי שלו שהם אותיות כ"ו הם רחמים על כי המה מספר השם עצמו שעולה כ"ו אבל אותיות ז"ו הם דין ולכן תמיד היה אומר גם זו לטובה ר"ל גם אותיות ז"ו שהם דין יהיו לטובה שיתמתקו ויתיו רחמים עכ"ד ז"ל ובזה יובן וזאת הברכה ר"ל זו את הברכה אשר ברך משה כלומר גם אותיות זו שהם דין המה את הברכה שגם מדת הדין הסכימה בברכת מרע"ה מפני כי הוא איש האלהים וגם הברכה היא לבני ישראל וא"כ לפי כח המברך וכח המתברך צריך שתסכים מדת הדין ועל דרך האמור למעלה:

והב תוכו לרגליך ישא מדברותיך. יובן בס"ד כי הנה הש"ית פתח בעשרת הדברות בלשון יחיד דכתיב אנכי ה' אלהיך ובזה ממילא נתרוממה קרנם של ישראל על האומות כי לאו"הע תמיד יזכרם בלשון רבים כי גבי עשו היו ששה וכתיב בהו נפשות וכאן גבי ישראל היו ששים רבוא ודבר עמהם בלשון יחיד אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך וכו'. ובזה נעשה להם נשיאות ראש שהם חשובים גוי אחד בארץ ואז הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב יען כי לא עשה כן לכל גוי. ובזה יובן והם תוכו לרגליך וכמ"ש

רש"י ז"ל מתמצעים ומתכנסים תחת צלך ועי"ז זכו למעלה רמה והוא כי ישא מדברותיך ישא מלשון נשיאות שהיה להם נשיאות ראש מכח דברותיך שדברת עמהם בלשון יחיד כי ע"י שהם בחרו להיות תחת צלך שאתה יחיד לכן זכו לנשיאות זאת שגם הם יהיו נחשבים ליחיד:

או יובן בס"ד ע"ד שכתב הרב אוהל יעקב ז"ל והבאנו דבריו בס"ד לעיל בפ' מטות וז"ל אבל דע כי הרמב"ם ז"ל כתב להשבע בשמו כשנצטרך לקיים בו דבר מהדברים או להכחישו כי בזה תהיה הגדולה והכבוד והעילוי היינו שהוא מופת על הנשבע שהוא אוהב את ה' יותר מכל מחמדיו כי כן טבע האדם שיהיה על דל שפתיו לישבע בדבר החביב לו ביותר כמו מי שחלה בנו יחידו והוא צריך לישבע הלא ישבע כן יתרפא בנו מהדה וכדומה ממקרי זמניות אשר יקרא לפניו הלא ישבע בהם וא"כ העוזב את כל עסקיו ונשבע רק במאמר חי ה' בעל כרחך גדול כבוד אהבתו את הש"ית בלבו יותר מכל חפצי העולם והאהבה הזאת גוברת ועודפת על כל האהבות וכו' עכ"ד ע"ש הרי נמצינו למדין כי כל דבר שהאדם אוהב אותו יותר באמת ובתמים הוא נשבע כו וא"כ השתא כאשר ישבע האיש הישראלי לעת הצורך באחד מדברות התורה יורה בזה כי הוא מחבב את התורה באמת יותר משאר חמודותיו וידוע כי תיבת ישא הוא מלשון שבועה וכאשר דרשו רז"ל ע"פ ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש אין ישא אלא לשון שבועה שהוא מלשון לא תשא את שם ה' אלהיך. ובזה יובן והם תוכו לרגליך ר"ל מתמצעים ומתכנסים תחת צלך וכמ"ש רש"י ז"ל והכוונה לומר שאין לבם נוטה לשאר העמים והראיה לזה שבאמת הם כזה הוא כי ישא מדברותיך ר"ל כאשר ישא וישבע איזה שבועה לעת הצורך לא ישבע בשום דבר כי אם בדבר מדברותיך וא"כ זה מורה שאין לו אהבה כאהבת דברותיך ולא שעשו זאת לפנים אלא הכל הוא מלב ונפש באמת ובתמים:

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. יובן בס"ד כי ידוע מ"ש המפרשים ז"ל איך אמרינן שכר מצות בהאי עלמא ליכא והלא כתיב ביומו תתן שכרו ותירצו משום דהשוכר שכיר ע"י שליח אינו עובר משום ביומו תתן שכרו לא המשלח ולא השליח וא"כ המצות נצטוו בהם ישראל ע"י שליח שהוא מרע"ה וליכא בזה משום ביומו תתן שכרו ורק שכר דבור אנכי ולא יהיה לך דמן הגבורה שמענום איכא בהאי עלמא עכ"ד ז"ל ונמצא לפ"ז דאם לא היה הקב"ה מצוה לישראל ע"י מרע"ה אלא היו שומעים כל המצות מפי הגבורה אז בהכרח שהיו צריכים לישב בעו"הז בעושר ובכל טובות העולם כל ימיהם יען כי בזה היה בהכרח שיקבלו שכר בעו"הז מכל מצוה ומצוה משום ביומו תתן שכרו וא"כ לא אפשר בשום זמן שיהיו עניים כי רבים המצות שבידם וגם פושעי ישראל מלאים

מצות כרמון ואמנם ע"י שהמצות נצטוו בהם ע"י מרע"ה זה גרם שלפעמים אפשר להיות להם עוני וחסרון ח"ו ובזה יובן תורה צוה לנו משה ר"ל ע"י שהתורה צוה לנו משה ולא שמענו מפי הקב"ה לכן זה גרם מורשה קהלת יעקב מורשה מלשון ה' מוריש ומעשיר ר"ל שהיו דלים ורשים בעו"הז יען כי הכל צפון לעו"הב:

ולאשר אמר ברוך מבנים אשר. יובן בס"ד לרמוז כי ידוע שאנחנו בית ישראל צריכים להמשיך למדת המלכות ע"י התורה ומצות את הק"ב חרובין שהם אורות מילוי ע"ב ס"ג מ"ה שעולים גי' ק"ב ולכן נקראים חרובין כי הם דינים וצריך לתקנם ולמתקם ולהמשיכם למדת המלכות כנודע. ובזה יובן ולאשר אמר אש"ר גי' מלכות עם האותיות ברוך מבנים אשר בנים גי' ק"ב רמז לק"ב הנז"ל שיתקנו ויתמתקו ויהיו למלכות:

וישכון ישראל בטח בדד. יובן בס"ד לרמוז ע"ד שכתב הרב טוב הארץ ז"ל משם רבינו האר"י זיע"א שבעת יציאת מצרים פתח הקב"ה סוף המ"ם בלבד של למרבה המשרה ואז יצאו ממצרים אבל לעת"ל בגאולה האחרונה יפתח אותה לגמרי באלכסון וישארו ב' דלתות פתוחות דל"ת של דוד ראשון ואחרון שהוא המשיח האחרון וכו'. ובזה פי' ז"ל אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום ועוד האריך בזה ע"ש ולעיל בפ' האזינו זכרנו דבריו אלו בס"ד ע"ש ונמצא של עתיד תהיה גאולה שלימה בשביל שהקב"ה יפתח אותה המ"ם לגמרי ולא כמו זמן יציאת מצרים שפתח הסוף בלבד ואז בזה כשיפתח אותה לגמרי ותהיה ב' דלתין ישבו ישראל לבטח שאין להם עוד שעבוד כלל כי הגאולה תהיה גאולת עולם. ובזה יובן וישכון ישראל בטח ברד תקרא הבית בשו"א ותהיה בית השימוש ועיקר התיבה תהיה ד"ד רמז להמ"ם הנז' שיפתח אותה לגמרי באלכסון ותהיה ב' דלתין ואז בזה ישכנו ישראל לבטח משא"כ ביציאת מצרים וזהו וישכון ישראל בטח בדד ר"ל ע"י הד"ד המה הב' דלת"ין. או יובן בס"ד לפרש המשך הפסוק ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש אף שמיו יערפו טל והוא כי ידוע מהלכות סוכה שמצוה מן המובחר הוא הד' דפנות והיא סברת ד"ש ואמנם יוצא לכתחלה אפילו בשלשה והיא סברת ת"ק והלכתא אפי' בשנים דפנות ושלישית טפח כנודע והנה כתב הרב גנזי יוסף ז"ל שת"ק וד"ש פליגי ת"ק סבר ג' דפנות ור"ש סבר ד' דפנות ת"ק סבר יש אם למסורת ור"ש סבר יש אם למקרא והנה הכלל הוא שאין פוסקין כר"ש אלא לימות המשיח מפני שדבריו הוא על סוד העתיד לכך ס"ל ד' דפנות כצורות טי"ת שלעתיד יהיה העולם כדמות טי"ת ג' דפנות ורביעית טפח אבל אנן פסקינן כת"ק שהסוכה יהיה כמו העולם שהוא עכשיו בג' דפנות דוקא כי צד צפון פתוח לגמרי עכ"ד ז"ל ע"ש ונמצא שלפי סברת ר"ש הסוכה צריכה להיות כדמות טי"ת

שהיא ג' דפנות ורביעית אפי' טפח וסברת המ"ד דבעי ג' דפנות א"כ הוי הסוכה כדוגמת הבי"ת שהיא ג' דפנות בלא דופן רביעי כלל ולפי ההלכתא דסגי בשני דפנות ושלישית אפי' טפח הוי הסוכה כדמות חי"ת יען כי החי"ת יש בה ב' דפנות שלמים אבל דופן השלישי הוא אינו שלם יען כי על החי"ת יש חטוטרת ואם כן יש פירצה באמצע ולענין זה שיש בה שנים שלמים ואחד אינו שלם דומה הסוכה אליה לפי ההלכתא כי גם סוכה זו היא יש בה ב' שלמים וא' אינו שלם ורק ההפרש הוא ששני דפנות השלמים שבסוכה הם מחוברים יחד כמין גם כנודע ועכ"פ שפיר יש לה רמז באות החי"ת ועוד נמי יש לה רמז לסוכה זו באות החי"ת כי החטוטרת של החי"ת היא כמו צורת פתח וידוע שסוכה כזו שהיא ב' דפנות ושלישית אפי' טפח צריך להיות לה צורת פתח וא"כ שפיר נרמזה סוכה זו של ההלכתא כאות החי"ת גם עוד כי החי"ת באה"חע תתחלף בה"א והה"א היא כמין גם ממש:

איך שיהיה העולה מן האמור הוא כי באותיות בט"ח נרמזים הג' סברות שיש בסוכה שהט"ית רומזת לג' דפנות ורביעית טפח והבי"ת רומזת לג' דפנות והחי"ת רומזת לב' דפנות ושלישית טפח גם ידוע שיש רמז למצות סוכה אחר כפור הוא ממ"ש הפסוק וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות גם ידוע שצריכין לעשות הסוכה ממה שמאספין מפסולת גורן ויקב משום דכתיב חג הסוכות תעשה וכו' באספך מגרנך ומיקבך עשה לך סוכה דהיינו בפסולת גורן כגון קשין שנדושו ובפסולת יקב כגון אשכלות רקנין וזמורות גם ידוע שסוכה צריכה להיות תחת אויר השמים ולא יהיה דבר מפסיק ביניהם כדי שתהיה דוגמת העננים שהיו לישראל במדבר שהיו תחת אויר השמים:

ובזה יובן ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד רמז ליום כפור שבו מתגרש השטן וז"ש אחד אשר ויגרש מפניך אויב הוא השטן שגרשו הש"ית ממך ביום כפור ואז ויאמר השמד לגונדא דיליה או ויאמר השמד לעמא דעשו שישובו כל חובין דישראל עליהם וכמ"ש בזו"הק והבאנו דבריו לעיל בס"ד בפ' האזינו בפ' אשר חלב זבחימו יאכלו ע"ש הנה אחר זה צריך לקיים מצות הסוכה וזהו וישכון ישראל בטח רמז לסוכה וכאמור שאותיות בט"ח הם רמז לסוכה בכל חלוקיה וגם אז צריך ג"כ לקיים מצות לולב שהוא ד' מינים וכולם אגודים ועשויים כאחד וזהו בדד ר"ל בד' ד' דהיינו בד' של ארבעה ואם תרצה לדעת רמז לסמיכות הסוכה בכפור הבט נא ועיין ביעקב דכתיב וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סוכותה וזהו עין יעקב עין לשון עיון והבטה ר"ל שתעיין ותראה את יעקב אע"ה מה עשה וכן אתה צריך לעשות ולכן צויתיך שאחר אשר ויגרש

מפניך אויב ביום כפור צריך לשכון ישראל בט"ח בסוכה ורמז עוד הפסוק על הסוכה שצריכה להיות מפסולת גורן ויקב באומרו אל ארץ דגן ותירוש שצריך לך ללכת אל ארץ דגן ותירוש ותביא מהם לצורך הסוכה כי צריכה להיות מפיסולת גורן ויקב גם עוד צריך אתה לעשותה תחת אויר השמים באופן שירד טל השמים עליה שלא יפסיק שום סכך אחר או גג וזהו אף שמיו יערפו טל על הסוכה והכוונה שלא יהיה שום חציצה בינה לבין השמים ומפני שרמז הפסוק כאן על הסוכה רמז קצת על ההלכות שלה:

והנה אפשר לרמוז בס"ד בענין סוכה והוא כי ידוע שהסוכה היא אותיות כ"ו ה"ס שהיא רמז ליחוד שם הוי"ה ב"ה ושם אד"ני כנודע. והנה יובן כי מספר חסד יתר על מספר דין שמונה והנה אפשר לרמוז כי ע"י מצות סוכה שהיא רמז ליחוד שם הוי"ה ב"ה ושם אד"ני שהם שמונה אותיות אזי יהיה נוסף שמונה על מספר דין ויהיה מספר חסד שאז יתהפך הדין לחסד והקטיגור יהיה סניגור גם עוד כי ע"י הארת הימים הקדושים האלה שהם ז' ימי החג ויום שמיני עצרת ג"כ יהיה נוסף שמונה על מספר דין ויהיה חסד:

והנה בקרא כתיב ג"כ בסכת בסכת בסוכות והב' חסרים מן הו"או והאחד מלא ואפשר לרמוז בס"ד כי ידוע מ"ש הרב נחלת בנימין ז"ל שהסוכה רמז לב"המק ע"ש ברוחב דבריו ז"ל והנה ידוע שהעולם עומד על ג' דברים והם הדין והאמת והשלום והנה בית ראשון נחרב על ביטול תורה דכתיב על עזבם את תורתי ונמצא דהיה חסד מהם העמוד הדין של העולם כי דין היינו תורה וכמ"ש בגמרא ולכן כתיב בסכת חסר וא"ו שהוא דוגמת העמוד וזה הוא כנגד בית א' כי הסוכה רמז לב"המק וכמ"ש הרב ז"ל וגם כתיב בסכת שני ג"כ חסר רמז לבית ב' כי נחרב בעבור שנאת חנם ונמצא שהיה חסר משם עמוד השלום של העולם ולכן כתיב בסכת בלא וא"ו שהוא העמוד אבל בית שלישי שיבנה במהרה בימינו אכי"ר לא יחרב כלל כי לא יחסר בימיו שום עמוד כלל כי לא יחטאו ישראל עוד לכן כתיב בסוכות מלא בו"או כנגד בית שלישי:

והנה ידוע כי בית שלישי הוא כנגד יעקב אע"ה ויעמוד בזכותו גם ידוע שבית שני החריבו אותו זרע עשו ועתה גלות האחרון הוא גלות אדום שהוא עשו והנה ידוע שהצדיקים נכפל שמם וכמ"ש יעקב יעקב וכו' והשתא אפשר לרמוז בס"ד כי זכות יעקב אע"ה יועיל להכרית את עשו ויבנה ב"המק במהרה בימינו אכי"ר שהוא כנגדו כי ב"פ יעקב מלא גי' עשו ולכן הוא גובר עליו גם בזכותו יתחזק עמוד השלום אשר נתרועע בחרבן בית ב' יען כי ב"פ יעקב מלא גי' שלו"ם:

ואפשר לרמוז עוד בזה בס"ד כי ב"פ יעקב מלא גי' שלו"ם ולכן בית ג' שיעמוד בזכותו יהיה לו שלום שלא יחרב כלל גם ישראל יהיה להם שלום שלא יגלו עוד כלל. ובזה יובן

בס"ד ואמרתם כה לחי הוא יעקב אע"ה כי ידוע מ"ש רז"ל יעקב אבינו לא מת וילפי' לה מקראי ונמצא שהוא חי וזהו ואמרתם כה לחי והוא יעקב אע"ה ואתה שלום כי הצדיקים נכפל שמם וב"פ יעקב גי' שלום וביתך שלום הוא בית ג' שיבנה במהרה בימינו אכי"ר שהוא כנגד יעקב אע"ה ויעמוד בזכותו שיהיה לו שלום שלא יחרב כלל וכל אשר לך הם ישראל שלום שלא יגלו כלל כי יהיה להם גאולת עולם ודשנים ורעננים יהיו בחצרות בית ה' כל הימים:

או יובן בס"ד ואמרתם כה לחי רמז לחיבור ויחוד המלכות שנקראת כה עם היסוד הנקרא חי וז"ש כי ואמרתם הוא רמז לחיבור כנודע ולז"א ואמרתם כה לחי השי"ת ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו ויפתח לבנו בתורתו ויאיר עינינו במאוד תורתו לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ורחמיו הרבים וחסדיו הפשוטים אל יעזבונו נצח סלה ועד וברוב רחמיו וחסדיו ירחמנו ויחיינו חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה חיים של פרנסה טובה חיים של חילוץ עצמות חיים שיש בהם יראת חטא חיים שאין בהם בושה וכלימה חיים של עושר וכבוד חיים שיהיה בנו אהבת התורה ויראת שמים חיים שימלא כל משאלות לבנו לטובה לעבודתו יתברך אכי"ר:

הפטרת שבת ערב ראש חודש

ושלשת תרד מאד. יובן בס"ד לרמוז כי הנה ידוע מ"ש הרב ר' חיד"א ז"ל במדבר קדמות כי מ"ש עזרא בדברי הימים דויד מלא ביו"ד הוא מפני שדוד הע"ה אח"ך נתעלית מדרגתו ואז נתוסף בו יו"ד לרמוז שלימות התקון כי דוי"ד גי' כ"ד כנגד כ"ד צידופי אד"ני גם היו"ד נוספת רמז לבחי' גדולה וכו' ע"ש ובזה פי' הרב ז"ל הפ' עשה עמי אות לטובה שיתוסף יו"ד בשמו דויד עכ"ד ע"ש והנה דוד בלא יו"ד מספרו י"ד ומספר זה אין ראוי להשתלש כי אם ליחלק לב' חלקים דוקא אבל דויד ביו"ד מספרו כ"ד זה יכול להשתלש כל שליש הוא שמונה והנה אם מספר שמו ראוי להשתלש זה מורה על שלימות ישראל בדוגמת הס"גול שהוא שלש נקודות דאז הם גדולים במעלה וכמ"ש והייתם לי סגולה מכל העמים ר"ל דוגמת הס"גול שאז הם שלמים במחשבה ודבור ומעשה מה שאין כן אם הם דוגמת הצ"רי שהוא שני נקודות אין זה שלימות להם וכנודע:

ובזה יובן בס"ד למנצח על השמינית מזמור לדוד ר"ל כשיתחלק מספרו על שמונה שמונה ע"י תוספת היו"ד וכאמור אז הוא מזמור לדוד כי שמחה וגיל היא לו:

ויתן יהונתן את כליו אל הנער אשר לו ויאמר לו לך הבא העיר. יובן בס"ד לרמוז ויתן יהונתן את כליו רמז לאורות הנקראים כלים אל הנער גי' ש"ך ניצוצין ויאמר לך הבא העיר המ' שנקראת עיר:

הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפול לאפיו ארצה וישתחו שלוש פעמים וישקו איש את רעהו ויבכו איש את רעהו עד דוד הגדיל. יובן בס"ד לרמוז הנ"ער גי' ש"ך רמז לש"ך ניצוצים בא ר"ל שנתקנו ונמשכו מן הסיגים הדבוקים בהם ואז ודוד קם מאצל הנגב אותיות הגנב שאין עוד אחיזה לקליפה לגנוב עוד יניקה מבחי' דוד וזהו ודוד קם מאצל הגנב. או יובן בס"ד ודוד קם ר"ל שנעשה לו עילוי וקימה מאצל הנגב רמז לחכמים כי החכמה תתיחס לדרום כמ"ש הרוצה להחכים ידרים ועל כן צריך להיזהר ולקיים ולעשות הדברים המסוגלים להצלחת דוד הע"ה שהוא הגואל המשיח שיבא במהרה בימינו אכי"ר וה"א שיזהרו במדת הענוה כי ידוע מ"ש חז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח וזהו ויפול על אפיו ארצה רמז למדת הענוה שיחשוב האדם את עצמו כארץ לדוש ועוד שיזהרו בתפלות שחרית מנחה וערבית שיהיו בכוונה גדולה כרי להוציא בזה נפשות וניצוצי קדושה העשוקות וזהו וישתחו שלוש פעמים וגם צריכים ליזהר במדת האהבה והאחדות וזהו וישקו איש את רעהו שההשקה מורה על אהבה ואחרות וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל ע"פ ישקני מנשיקות פיהו שהנושק ומחבק רצונו להודיע בזה שהוא נפשו כנפשו וגופו כגופו ע"ש וזהו וישקו איש את רעהו וגם צריך להרבות בבכיה בתפלתם במ"ש בבני יבואו ובתחנונים אובילם וכמ"ש רז"ל כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה לא ננעלו ויתנהגו בכל מדות טובות עד דוד הגדיל ר"ל עד שיהיה גדולה ועליה לדוד שיהיה עת רצון מלמעלה להביא הגואל במהרה בימינו ולגאולנו גאולת עולם אכי"ר:

או יובן בס"ד לדמוז עד דוד הגדיל והוא דידוע מ"ש רז"ל דלא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא להורות תשובה ליחיד שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד והנה זה תינח אם יש איזה הוכחה מאיזה מקום שהתשובה מהני גם ליחיד אז שפיר עשה דוד אותו מעשה כי להודיע ולפרסם הענין לכל העולם דלאו כ"ע דינא גמירי למילף הילפותא דמוכחה על תשובת היחיד דמהנייא ליה ואם חטא יחיד אפ' שיתרשל ולכן אהני מעשה דדוד כדי שנאמר ליחיד כלך אצל יחיד דשפיר סמכא דעתיה בההיא דדוד ואמנם אם ליכא איזה הוכחה או ילפותא מאיזה מקום דמהני התשובה ליחיד א"כ דוד הע"ה על איזה דבר סמך ועשה אותו מעשה ואכתי עדיין יש לבעל דין לחלוק ולומר דגם לדוד לא אהני ליה התשובה ח"ו והגם שארז"ל שא"ל הקב"ה לדוד בחיי שלמה בנך אודיע שמחלתי לך

על אותו עון והוא במה שאמר שלמה הע"ה כ"ד רננות ולא נענה עד שאמר זכרה לחסדי דוד אבי ונענה ואותו היום ידעו שמחל לו על אותו עון אכתי קשה מנ"ל דע"י התשובה לבדה נמחל ודילמא נמחל לו ע"י המיתה שזה היה אחר שנפטר וא"כ מנ"ל דתשובה מהני ליחיד כדי שיסמך על זה דוד הע"ה ועשה אותו מעשה להודיע לרבים. ויובן בס"ד לומר דשפיר איכא ילפותא גמורה דתהני התשובה ליחיד והוא מ"ש הרב מאמר מרדכי ז"ל בשם המפרשים ז"ל שהטעם שציציות הם צריכים להיות ב' מלפניו וב' מלאחריו משום דארבע ציציות הם ל"ב חוטין ועשרים קשרים גי' ב"ן ורמז בין כך ובין כך קרויים בנים ר"ל בין קודם שיחטא בין אחר שחטא וכו' ע"ש הנה נמצינו למידין מן הציציות דהתשובה מהנייא גם אחר שיחטא בעודנו חי קרוי בן ואיך אפשר זה להיות אם לא ע"י התשובה וממילא משמע דגם ליחיד מהני יען כי הרמז בא במספר בן שהוא לשון יחיד ולא במספר בנים שהוא לשון רבים ונמצא דעל עיקר הענין שתהני התשובה ליחיד הנה יש לדוד עדות מן הגדיל שהוא הציצית דקדוי גדיל דכתיב גדלים תעשה לך וז"ש עֲד דוד הָגֵדיל העין בצירי ד"ל העד בצירי ר"ל העד של דוד בענין התשובה דתהני ליחיד הוא הגדיל ר"ל הציצית:

או אפשר לרמוז בסגנון אחר קרוב לזה ממש והוא דהנה הגם שבאמת מצינו שהקב"ה מחל לדוד הע"ה על אותו עון עכ"ז יש לומר דודאי יותר טוב היה אם לא היה חוטא כלל כי דבר ידוע הוא שהדבר שנתקלקל ונתקן כמו בגד שנקרע שהגם שימצא חייט אומן גדול שיעשה לו תפירה מסותרת לבל יתראה ויוודע מקום הקרע עכ"ז ודאי לא יהיה חשיבותו כמו קודם הקלקול שבודאי שיותר טוב היה חשוב קודם שנקרע וכן הדבר גבי כל אדם שחטא ועשה תשובה שהגם שהתשובה מהנייא ליה למחילת העון עכ"ז לא יהיה חשיבות אותו האדם כמו שהיה קודם החטא כן יש לומר לכאורה ואמנם באמת כי מן הגדיל הוא הציצית משמע באמת דגם אחר שיחטא יהיה באותה מדרגה של קודם החטא ממש דמקודם קרוי בן וגם אחר כך קרוי בן ולכן מניחים שתים לפנים ושתים לאחור להורות כי שקולים הם במעלה וז"ש עֲד דוד הָגֵדיל ר"ל העד של דוד שמעיד עליו שלא ירד מעלתו אחר אותו מעשה הוא הגדיל וכאמור:

או יובן בס"ד לרמוז ע"ד שכתבנו לעיל בס"ד בשם הרב חיד"א זלה"ה שמה שנתוסף יו"ד בשמו הוא לרמוז על שלימות התיקון שלו שנתעלה אח"ך יותר וכנז"ל ונמצא שמכח שמצינו שנתגדל שמו אח"ך בדברי הימים וניתוסף בו יו"ד הנה זה הגדלות היא לו לעדות ברורה מענין ב"ש וז"ש עֵד דוד הגדיל ר"ל העד של דוד הוא מה שהגדיל אח"ך בשמו שנתוסף לו יו"ד:

הפטרת שבת ראש חודש

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי. יובן בס"ד דידוע בענין פגם אותיות א"י משם אדני בסוד א"י הבל אחיך וכתב הרב גנזי יוסף ז"ל שאותיות ד"ן דשם אד"ני הם גבורות ואותיות א"י הם חסדים וצריך שלא יתפרדו כלל כדי שיתמתקו הגבורות בחסדים תמיד ובזה פי' הרב ז"ל שם מאמר התנא אל תהי דן יחידי וכו' ע"ש ונמצא שעיקר הבנין והתיקון הוא למעלה שיתחברו החסדים עם הגבורות וימתקום וז"ש כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי וא"כ איני צריך לשום בנין גשמי ואמנם עיקר הבנין שתבנו הוא בנין הרוחני והוא א"י רמז לאותיות א"י דשם אד"ני שנעשה בהם פגם שצריך לתקנם ולחברם בשם הנה זה הבית העיקרי אשר תבנו לי כי אלו הם הצריכים בנין שעל ידי הפגם נתפרדו וצריך לחברם תמיד חיבור עצמי ושלם ואמר עוד ואי זה מקום מנוחתי והוא כי בכל דבר קדושה יש בו ב' בחינות חיצוניות ופנימיות ולכן רמז הדבר בכפל א"י זה בית וכו' וא"י זה מקום וכו'. או יובן שאמר א"י זה מקום מנוחתי לרמוז בזה י"א סמני הקטורת שהם בחי' אורות נשגבים וצריכים תיקון ובירור ומיתוק כנודע וזהו וא"י רמז לי"א סמני הקטורת שאתם מבררים ומתקנים זה הוא מקום מנוחתי שיהיה בהם מנוחה:

ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם ה'. יובן בס"ד ר"ל שהגם שתמצא במקראות שאני אומר על כל אלה המה העולם ומילואו ידי עשתה שהוא לשון עשיה שנופל על דבר הנעשה בידים הנה אין זה כי אם לשכך את האוזן דבאמת לא ברא הקב"ה את העולם ומילואו במעשה כי אם בדבור דוקא וזהו ויהיו כל אלה נאם ה' ר"ל מה שנתהוו כל אלה הבריות בעולם הוא מכח נאם ה' כי בדבר ה' שמים נעשו והארץ וכל אשר עליה:

או יובן בס"ד לפרש כי ידוע מ"ש רז"ל כל הדן דין אמת לאמתו כאלו נעשה שיתף להקב"ה במעשה בראשית והנה הדבר תמוה דהלא כבר העולם נברא ונגמר וא"כ איך זה הדיין יהיה נחשב לשותף ואמנם התירוץ הוא מובן ופשוט כי העולם מתקיים על הדין ועל האמת ועל השלום וא"כ השתא הגם שהעולם כבר נברא עכ"ז כל ימיו חשיב כאלו עדיין לא נגמר יען כי העמוד שעליו העולם קיים ונסמך הוא תלוי ביד האדם וא"כ זה הדיין שהוא מחזיק את עמוד העולם במה שדן דין אמת לאמתו נמצא על ידיו העולם עומד ומתקיים וא"כ שפיד חשיב כשותף ובזה יובן ואת כל אלה ידי עשתה ר"ל הגם שבאמת כי את כל אלה השמים והארץ וכל אשר בהם כבר ידי עשתה ונבראו עכ"ז ראוי לומר עליהם ויהיו כל אלה נאם ה' ויהיו לשון עתיד כי עדיין לא נגמרו יען כי קיומם והעמדתם תלוי ביד האדם המקיים העמודים שלהם והם הדין והאמת והשלום:

או יובן בס"ד ואת כל אלה ידי עשתה רמז להטובות הנשגבות שהבטיחנו הש"ית בהם לתתן לנו בביאת הגואל במהרה בימינו אכי"ר ורוב ההבטחות שלעתיד היו ע"י ישעיה הנביא ע"ה והנה ידוע מ"ש רז"ל עתידה א"י להוציא גלוסקאות וכלי מלת גם אמרו עתידה אשה שתלד בכל יום ואותו התלמיד הקשה והא אין כל חדש תחת השמש ונפק ואחזי ליה תרנגולת וכמהין ופטריות וקורא בר קורא ונמצא שהש"ית כבר עשה דוגמתן בעו"הז משעת הבריאה ומזה תקיש על כל הטובות הנשגבות העתידים להיות בין אותם הגלויים לנו בין אותם שאינם גלויים לנו כי כולם עשה הש"ית דוגמתן בעו"הז מתחלת הבריאה כדי שלא יהיה זה לעתיד כדבר חדש תחת השמש וז"ש ואת כל אלה המה הטובות הנשגבות שהבטחתי אתכם לביאת המשיח אל תתמהו איך אפשר להיות זה שהוא דבר חדש כי הנה דעו לכם שאין זה דבר חדש יען כי כבר ידי עשתה דוגמתו בעו"הז וכמו שמצינו באותם הטובות הנז"ל שמנו חכמים ומזה תקיש על כל דבר ודבר נפלא והנה הגם שאתם תראו אורך הגלות וגם חלישות הזכיות שלכם אל תחשבו שיתבטל איזה דבר מהם שלא יהיה אלא דעו נא שבהכרח להיות כל אלו וזהו ויהיו כל אלה יען כי נאם ה' שכבר אמרתי ויצאו הדברים ממני ואיך ישוב דברי ריקם כשהוא לטובה כי לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה ואמנם דעו נא כי כשארצה לקרב לכם זמן הטובות הנשגבות שהבטחתי אתכם אל זה אביט רמז לתורה וכמ"ש הרב מהר"י אלגאזי ז"ל שהתורה נק' זה כמ"ש במגלת אסתר רבתי לדעת מה זה ועל מה זה שמא עברו ישראל על זה אלי ואנוהו או שמא עברו על מזה ומזה הם כתובים ונמצא שזה הוא כינוי לתורה ע"ש וידוע כי בזכות התורה תהיה הגאולה וכמ"ש חז"ל ע"פ בזאת יבא אהרן אל הקדש וז"ש ואל זה אביט ר"ל אל זכות התורה שתלמדו אביט למהר לכם זמן ביאת המשיח כדי שתשיגו מהר הטובות הנשגבות וגם אביט עוד אל זכות הענוים כי בזכות הענוה יבא בן דוד ולז"א ואל עני ונכה רוח והטעם כי כ"כ אנכי אוהב העניו והשפל לעשות בזכותו הוא מפני כי ע"י שהוא בוחר בענוה נמצא שהוא חרד על דברי שאמרתי נעשה אדם בצלמנו כי המינים אומרים בזה שיש ח"ו ב' רשויות אבל באמת הוא שמה שאמר הקב"ה נעשה הוא בשביל ללמד ענוה לבריותיו שהיה הגדול נמלך בקטן וא"כ זה הבוחר בענוה נמצא שהוא חרד על דברי שאמרתי נעשה לפרש כפי האמת להורות ענוה ולא כפי המינים ולכן אני אוהב אותו:

שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה. יובן בס"ד ע"ד שפירשו ז"ל ע"פ יפה נוף משוש כל הארץ שטובת ירושלים היה טובה כללית ולא טוב מצד אחר דהיינו שיהיה טוב למוכר ורע ללוקח או להפך אלא יהיה הטוב לב' הצדדין כקונה כמוכר כי שניהם

ירויחו וישמחו וכענין שנא' ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה והיינו שלא יסובב ע"י הטובה של זה הפסד לאיש אחר כלל ועיקר עכ"ד ז"ל וז"ש שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה כל דייקא שהכל ישמחו ביחד ולא שתמשך טובתו של זה מרעתו של זה כמו המוצא מציאה בדרך שבעל החפץ נעצב והמוצאו שמח וכן מי שמוכר שוה עשרה בעשרים שהמוכר שמח והלוקח עצב וכן להפך וכן כל כיוצא בזה אלא הש"ית ישפיע בתוכם שפע רב שהכל ירויחו והכל ישמחו ביחד וזהו וגילו בה כל אוהביה:

שישו אתה משוש וכו'. יובן בס"ד כי הנה שמחת הארץ הוא בעת הגשמים כי היא צמאה אליו דכתיב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה והנה הגם שהעולם שמחים בגשמים עכ"ז בשעה שיורדים הם מצטערים מהם כי אינם יכולים ללכת ברחובות וכשוקים ובשיירות ונמצא כי שמחת הארץ ושמחת הבני אדם אינה שוה בכוון ואמנם כשיראה הש"ית להביא גשמי רצון בלילות ובבקר הרוח מנשבת ולא ישאר רפש וטיט וכאשר עשה כן בזמן בנין בית שני הנה בזה נמצא ששמחת הארץ ושמחת הבני אדם היא שוה וזהו שישו אתה משוש אתה דייקא שבעת שהיא ששה גם אתם ששים באותה שעה:

למען תינקו ושבעתם משד תנחומיה. יובן בס"ד מה שהמשילם ליונק הוא לרמוז אל מ"ש רז"ל שעתידה א"י להוציא גלוסקאות וכלי מלת ונמצא לפ"ז אין צריכים לטרוח לא בתיקון המאכל ולא בתיקון המלבושים והם דומים ליונק היונק משדי אמו שתכף כשדוצה לינק ימצא הדד בפיו והוא מאכל מזומן בלתי צורך שום תיקון והזמנה והוא ניזון בנחת ובשלוה למען תמצו והתענגתם וכו' נקט לשון מציצה לרמוז על דשן הטובה ומתיקותה כאדם האוכל בשר שמן אשר לרוב שומנו וחשיבותו מוצץ גם העצמות:

על צד תנשאו ועל ברכים תשעשעו. יובן בס"ד על צד רמז לאות הצ"די דמנצ"פך אשר ממנה יצמח התשועה לעתיד כנודע וזהו על צד רמז לאות הצ"די שנשאו. או יובן על צ"ד ר"ת צפון דרום וידוע מ"ש רז"ל על פסוק עורי צפון וכו' עורי אומה שמעשיה בצפון ובואי אומה שמעשיה בצפון ובדרום ונמצא שישראל גברו ונתעלו על שהם מקריבים בצפון ובדרום ולז"א על צ"ד ר"ת צפון דרום תנשאו. או יובן בס"ד ע"ד שאמרו רז"ל הרוצה להחכים ידרים הרוצה להעשיר יצפין ונמצא שהעושר מן הצפון והחכמה מן הדרום וז"ש על צ"ד ר"ת צפון ודרום תנשאו שיהיה להם חכמה ועושר תורה וגדולה במקום אחד. או יובן בס"ד כי מספר שם ב"ן ושם מ"ב גי' צ"ד גם שם מנ"ד שהוא שם בן ע"ב הוא גי' צ"ד ולז"א על צ"ד רמז להאמור תנשאו ועל ברכים רמז לתיקון פגם הירך תשעשעו שיתוקן מדת היסוד ויאירו כל העולמות ויתייחדו כל השמות ביחודא שלים ויהיה השם שלם והכסא שלם לתקן עולם במלכות שדי ותגלה ותראה מלכותו עלינו בביאת הגואל

במהרה בימינו אמן כן יהי רצון ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים אנא ה' תאיר עינינו בתורתך תורת חיים כי עמך מקור חיים אמן כן יהי רצון:
ת"ו ש"ל ב"ע